

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

+900
21080

*Αριθ. εις 8785/70

*Εξ αγοράς

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ 1953

GRVER -00555

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

107 G 080

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΡΥΦΩΝΟΣ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

(1832-1862)

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΝΕΩΤΑΤΑΣ ΠΗΓΑΣ
ΞΕΝΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΗΜΕΤΕΡΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ: ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Γ. ΓΑΛΑΝΟΣ
1894

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

«Ιστορίας δὲ μελέτω, ὦ παῖ, οὐ γὰρ μόνον
σέο, καὶ τὸν βίον εὐκλέα καὶ ἐπὶ πολλὰ χρή-
σιμον ἐς ἀνθρωπίνην μοίρην ἐπιτελέσει, ἀλλὰ
καὶ τὴν ψυχὴν ὀξυτέρην καὶ τηλαυγαστέραν.»

Ἰπποκράτης.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι περὶ τοῦ παρ' ἡμῖν ἀγῶνος τῆς Παλιγγε-
νεσίας ἐγράφησαν τοσαῦτα ὑπὸ τε τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ἄλλογε-
νῶν, ὡς καὶ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ πρώτου βασιλέως τῶν νέων
Ἑλλήνων τοῦ Ὁθωνος τοῦ Α', τόσον ἐν μονογραφαίαις, ὅσον καὶ ἐν
ταῖς καθόλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ιστορίαις, ὡς συνέχεια τῆς
Βυζαντινῆς καὶ τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως
ιστορίας τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, ἀλλὰ πᾶσαι αὗται διὰ τε τὸ σοβαρὸν
τοῦ ὕφους, τὸ σπάνιον καὶ τὸ ὀγκῶδες τοῦ ἔργου δὲν εἶναι προσιταὶ
πρὸς πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ μάθωσι τὴν
ιστορίαν τῶν πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων χρόνων. Εἶναι δὲ ὄντως ἀ-
στείον νὰ καυχᾶται τις ὅτι γινώσκει τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων
προγόνων ἡμῶν, τὴν τῶν μεσαιωνικῶν, τῆς Τουρκοκρατίας, τοῦ
ἀγῶνος καὶ νὰ ἀγνοῇ πῶς κατόπιν τῆς ἐννεαετοῦς ἐκείνης ὑπεραν-
θρώπου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν πάλιν κατὰ τοῦ ἀπηνεστάτου
τῶν ἐχθρῶν, δυν τὸ τηλεβόλον τοῦ Ναυαρίνου κατασυνέτριψε καὶ
ἵδρυσεν τὸ νεαρὸν Ἑλληνικὸν Βασίλειον, ἐπὶ ποίων βάσεων ἐπα-
γιώθη, τίς τὸ πρῶτον ἐβασίλευσεν αὐτοῦ, ποῖα ἢ κατὰ τὸ τριζα-
κονταετὲς χρονικὸν διάστημα τοῦ πρώτου βασιλέως ἔθνικὴ πρόο-
δος ἐν τοῖς διαφόροις στοιχείοις τοῦ πολιτισμοῦ, ποῖα ἢ ἔθνικὴ τῆς

μεγάλης ιδέας ἐνέργεια καὶ ποῖον τὸ τέλος τῆς πρώτης βασιλικῆς δυναστείας, ἣν διεδέχθη ἄλλη τις καὶ παραβάλλον ταῦτα πάντα πρὸς τὰ νῦν ἐπὶ τῆς δευτέρας ταύτης δυναστείας συμβαίνοντα, ἅπερ, ὡς σύγχρονα, ἔχει ὁ ἀναγνώστης πρὸ αὐτοῦ πρόσφατα, νὰ ἐξαγάγῃ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῶν κρίσεων αὐτοῦ ἀσφαλές, μέλλον νὰ καθοδηγήσῃ αὐτὸν ἐν τῇ, μετὰ ταῦτα ὡς πολίτου ἐλευθέρου, πορείᾳ αὐτοῦ. Τὴν ἱστορίαν λοιπὸν τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνος θελομεν ἀφηγηθῇ λεπτομερῶς καὶ εὐλήπτως πρὸς γενικωτέραν διάδοσιν τῶν, κατὰ τὸν μακρὸν χρόνον τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ποικίλων γεγονότων, ἅτινα ἐπέδρασαν τοιῶςδε ἢ τοιῶςδε ἐπὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Εἰς ταῦτα δὲ πάντα ἀπιδόντες καὶ ὡς βάσιν τῆς ἐργασίας ἡμῶν πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδεδομένα ἱστορικὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος ἔργα ἡμετέρων τε καὶ ξένων ἔχοντες, προβαίνομεν ἐπὶ τὴν ἐκδοσιν τῆς παρούσης Ἱστορίας τοῦ Ὁθωνος (1832-1862), πεπειθότες ὅτι πράττομεν ἔργον ἐθνικόν, ἔργον ὅπερ πολλὰς μὲν παρέσχε τῷ γράψαντι δυσχερείας ὡς ἐκ τῆς πληθύος τῶν πρὸς ἀλλήλους διαφωνούντων συγγραφέων, τῶν πρὸς ἀλλήλους ἔνεκεν πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ συγκρουομένων ἱστορικῶν, ἐξ ὧν ἐμέλλομεν νὰ ἀντλήσωμεν τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν ἡμῶν, ἀλλ' ὅμως καὶ μεγάλῃς τέρψεως καὶ ἐλπίδος ἐνέπλησεν ἡμᾶς, δούλους Ἑλλήνας ὄντας, ἰδόντας ὅτι μόνον διὰ τοιούτων ὑπερεννεαετῶν ἀγώνων καὶ διὰ τοιούτων καὶ τηλικούτων θυσιῶν ἠδύνατο νὰ συμπαγῇ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν Βασίλειον, παρ' οὗ ἐλπίζει καὶ ἡ ἀλύτρωτος Ἑλλάς!

*Ἐγγραφοὺν ἐν Ἀθήναις τῇ 21ῃ Ἰουλίου 1892:

ΤΡΥΦΩΝ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Ἕλληνας, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1453, ἀπὸ τῆς μοιραίας δηλαδὴ ἐκείνης ἡμέρας τῆς 29ης Μαΐου, καθ' ἣν ἀπώλεσε σὺν τῷ τελευταίῳ αὐτοῦ βασιλεῖ καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν πατέρες ἐλεύθεροι πρὸ αἰῶνων ἐκληροδότησαν αὐτῷ, ὁ Ἕλληνας, λέγω, ἐν τοιαύτῃ εὐρεθεὶς αἰφνης πολιτικῇ ἀνυπαρξίᾳ, ἐσκέπτετο, τοῦτο μὲν, ἀφ' ἐαυτοῦ ὀρμώμενος, τοῦτο δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Εὐρώπῃ φιλοκτημόνων ὑποκινούμενος ὡς κοινὸν μέλημα καὶ ἐθνικὴν ἐπιθυμίαν εἶχε τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τοῦ μισητοῦ αὐτοῦ τυράννου. Ἦδη δὲ δέκα μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτη καὶ δύο μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ τελευταίου τοῦ Ἑλληνισμοῦ προπυργίου, τῆς Τραπεζουντιακῆς τῶν Κομνηνῶν αὐτοκρατορίας (1463), αἱ ἐπαναστατικαὶ ἐνέργειαι αὐτοῦ ὁσημέραι ἐκρατύνοντο καὶ ἐξύψουν τὸ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν φρόνημα τῶν Ἑλλήνων. Καίτοι δὲ πᾶσαι αἱ ἐπαναστατικαὶ αὗται τάσεις, ὑπὸ ξένων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἴδια συμφέροντα ἐχόντων, ὑποκινούμεναι, κατέληξαν εἰς ζημίαν τῶν Ἑλλήνων, οὐχ ἥττον ὅμως διετήρουν καὶ συνεκράτουν τὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πίστιν ἔρωτα καὶ προπαρεσκευάσαν, ἐν πολλοῖς, τὴν γιγαντιαίαν ἐκείνην τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος ἡμῶν ἐπανάστασιν, ἣτις διὰ τῶν ὑπερανθρώπων ἐκείνων θυσιῶν καὶ τῶν ἄλλων δυσπραγιῶν, ἔδωκεν ἡμῖν ἐλευθέραν τὴν μικρὰν ταύτην γωνίαν, τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἐν ἣ, ἀπὸ ἡμίσεως καὶ πλέον αἰῶνος, ζῶμεν ἐλεύθεροι, ἀναπνέοντες τὸν ἀγνὸν καὶ ζωογόνον τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐκ ταύτης προέχουσας πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς εὐημερίας καὶ ἐπιστημονικῆς προόδου ἀέρα. Ἀλλὰ καίπερ τῆς Θείας Προνοίας ἐπιφυλαξάσης ἡμῖν τὴν τοιαύτην εὐγενῆ τύχην, ἐν τῇ σειρᾷ τῶν αἰῶνων, καὶ εὐδοκισάσης νὰ φυτεύσῃ ἐπὶ τοῦ πάσαις κλασικοῦ ἔδα-

φους τὸ ἀποξηρανθὲν πλατύφυλλον δένδρον τῆς ἐλευθερίας, ἀμα ὁμως τῇ ἀποκαταστάσει τοῦ ἔθνους εἰς πολιτικὴν ὑπαρξιν, μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Ἀδριανουπόλεως 21 Αὐγούστου 1829, διὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδίστρια (1827—1831), ὅστις τοσοῦτον τραγικῶς κατέστρεψε τὸν βίον ὡς ἐκ τῆς τρομερᾶς κατ' αὐτοῦ ἀντιπολιτεύσεως, ἐξ ἧς προήλθεν ἡ διετὴς ἐκείνη (1831—1833) χαώδης κατάστασις τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων, οἱ πάντες, μὴ ἰδόντες τοὺς πόθους αὐτῶν πληρουμένους, ἡσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην συνεκτικῶς τινος βραχίονος, στιβαρᾶς τινος χειρός, τὴν ἀνάγκην βασιλείας, ὅστις, ἐκ ξένου ἔθνους λαμβανόμενος καὶ οὐδεμίαν διαφορὰν ἢ εὐνοίαν πρὸς τοῦτον ἢ ἐκείνον ἔχων, νὰ διοικήσῃ τὴν ἀποκαταστᾷσαν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, καὶ νὰ προαγάγῃ αὐτὴν εἰς τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς εὐημερίας, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς μεγάλης ἐκείνης κοινωνικῆς μεταβολῆς, ἥτις καλεῖται Γαλλικὴ Ἐπανάστασις.

Οἱ Ἕλληνες ἤδη καὶ πρότερον ἐπὶ Καποδίστρια, ἐσκέφθησαν περὶ βασιλείας (διάγγελμα τῆς 23ης Ἰουλίου 1830 πρὸς τὰς προστατίδας Δυνάμεις διὰ τῆς Γερουσίας) καὶ ὡς τοιοῦτος διὰ πρωτοκόλλου τῆς 22ας Ἰανουαρίου (3 Φεβρουαρίου) 1830, τῇ προτάσει τοῦ Ἀγγλοῦ πληρεξουσίου (ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν) Ἀβερδην, ἀνεκηρύττετο ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος τοῦ Σάξ-Κόβουργ «*ἡγεμὼν κυρίαρχος τῆς Ἑλλάδος*» (1) ἀλλ' ὁ νεαρὸς πρίγκηψ ἐπιθυμῶν, ὅσον τὸ δυνατόν, μεγαλειτέρας νὰ λάβῃ ἑδαφικὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος παραχωρήσεις καὶ μεγαλειτέρας ἐγγυήσεις, ὑποβαλὼν ἐκ Κλαρμοντίου πέντε αἰτήσεις πρὸς τὰς προστατίδας Δυνάμεις καὶ μὴ γενομένας δεκτάς, ἠναγκάσθη ἐκ Μάδουργ-Χάους νὰ γράψῃ εἰς ἀπάν-

(1) Ἴδου αἱ λέξεις τοῦ πρωτοκόλλου τῶν τριῶν προστατίδων Δυνάμεων, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸν Ἑλληνικὸν θρόνον : «*Ἡ κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος ἔσται μοναρχία κληρονομικὴ κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας. Ἐμπιστευθήσεται δ' εἰς ἡγεμόνα μὴ δυνάμενον νὰ ἐκλεχθῇ ἐκ τῶν βασιλικῶν οἰκογενειῶν τῶν Ἑπικρατειῶν (Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσία), τῶν ὑπογραψαδῶν τὴν συνθήκην τῆς 24 Ἰουνίου τοῦ 1827 ἔτους, καὶ ἔξοντα τὸν τίτλον : Ἡγεμὼν Κυρίαρχος τῆς Ἑλλάδος* »

τησιν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 8 Φεβρουαρίου, τῇ 3)15 Μαΐου 1830, ὅτι ἄνευ τῶν ὑποδεικνυομένων τροποποιήσεων ἡδυνάτει νὰ λάβῃ τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος· ἐπειδὴ δὲ αἱ προστάτιδες Δυνάμεις πρὸς τὸ ἔγγραφον τοῦτο τοῦ πρίγκηπος ἀντέταξαν, ὅτι ἡ τε Τουρκία καὶ ἡ Ἑλλὰς παρεδέχθησαν τοὺς ὅρους τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 22ας Ἰανουαρίου 1830, ὁ Λεοπόλδος ἠναγκάσθη πλέον νὰ ἀπευθύνῃ αὐτοῖς ἐν μακρῷ ἐγγράφῳ χρονολογούμενῳ ἀπὸ τῆς 9)21 Μαΐου τ. ἔ. τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος παραίτησιν αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν δὲ ἀποτυχόντος τοῦ σχεδίου τῆς βασιλείας τοῦ Λεοπόλδου, αἱ προστάτιδες Δυνάμεις ἐσκέπτοντο περὶ νέου μνηστήρος τοῦ στέμματος τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὡς τοιοῦτον ὑπέδειξαν διὰ πρωτοκόλλου τῆς 1)13 Φεβρουαρίου 1832 «τῇ *A. B. Y.* τὸν πρίγκηπα τῆς Βαυαρίας Ὁθωνα δευτερότοκον υἱὸν τῆς *A. M.* τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας, πρίγκηπα ὅστις, ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσι, φαίνεται συνενῶν τὰς ἐπιθυμητὰς ιδιότητας ὑπὲρ πάντα ἄλλοις ὑποψήζοις.» Ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, διὰ συνθήκης δὲ μεταξὺ Βαυαρίας καὶ τῶν τριῶν προστατῶν Δυνάμεων συναφθεῖσα ὑπὸ ἡμερομηνίαν 25 Ἀπριλίου (7 Μαΐου ν. ἡμ.) τοῦ 1832, ἐκανόνισε λεπτομερῶς τὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στέμματος. Ἡ συνθήκη αὕτη εἶχεν ὡς ἐξῆς :

*Συνθήκη περὶ Ἑλλάδος μεταξὺ Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ρωσίας
καὶ Βαυαρίας, συνομολογηθεῖσα ἐν Λονδίρῳ
τῇ 25 Ἀπριλίου (7 Μαΐου) 1832.*

Αἱ Αὐταὶ τῆς Γαλλίας, τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Ρωσίας ἐνεργοῦσαι δυνάμεις τῆς ὑπὸ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀνατεθείσης Αὐταῖς ἐξουσίας νὰ ἐκλέξωσι τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος, κράτους ἤδη ἀνεξαρτήτου, καὶ ἐπιθυμοῦσαι νὰ χορηγήσωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον νέον δείγμα τῶν εὐνοϊκῶν αὐτῶν διαθέσεων, διὰ τῆς ἐκλογῆς Πρίγκηπος ἐκ βασιλείου οἴκου, οὗ ἡ σύμμαχία θέλει οὐσιωδῶς ὠφελῆσαι τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅστις ἐκτῆσται ἤδη δικαιώματα εἰς τὴν ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην αὐτῆς, ἀπέφασιν νὰ προσφέρωσι τὸ στέμμα τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους εἰς τὸν πρίγκηπα Φρειδερίκον Ὁθωνα τῆς Βαυαρίας, δευτερότοκον υἱὸν τῆς *A. M.* τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας.

Ἄφ' ἑτέρου, ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, ἐνεργῶν ὑπὸ ἰδιότῃτα ἑπὶ τρόπου τοῦ ρηθέντος πρίγκηπος Ὁθωνος, διαρκούσης τῆς ἀνγλικιότητος αὐτοῦ, συμμερίζομενος τὴν πρόθεσιν τῶν τριῶν Αὐλῶν, καὶ ἐκτιμῶν ἵπτα λόγους, δι' οὓς αἱ ψῆφοι αὐτῶν ἔπεσαν ἐπὶ Πρίγκηπα τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἀπεφάτισε νὰ δεχθῇ τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα ὑπὲρ τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ πρίγκηπος Φρεδερίκου Ὁθωνος τῆς Βαυαρίας.

Τούτου ἕνεκα, καὶ διὰ νὰ συμφωνήσῃ περὶ τῶν ὑπὸ ταύτης τῆς ἀποδοχῆς ὑπαγορευομένων μέτρων, ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Ἄφ' ἑνός, καὶ αἱ ΑΑ. ΜΜ. ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ παστῶν τῶν Ρωσιῶν Ἄφ' ἑτέρου, διώρισαν πληρεξουσίους αὐτῶν.

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας τὸν κ. Αὐγουστιν Βαρῶν Κέτε, ἑκτακτὸν ἀπεσταλμένον καὶ πληρεξούσιον ὑπουργὸν παρὰ τῇ Α. Β. Μ.

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῶν Γάλλων, τὸν κ. Κάρλον Μαυρίκιον Ταλλεϋράνδ Περιγόρδ, πρίγκηπα δούκα Ταλλεϋράνδ, ἰσότημον τῆς Γαλλίας, ἑκτακτὸν ἀπεσταλμένον καὶ πληρεξούσιον ὑπουργὸν τῆς Α. Μ. παρὰ τῇ Α. Β. Μ. κτλ.

Ἡ Α. Μ. βασιλεὺς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας, τὸν ἐντιμότατον Ἐρρίκον Ἰωάννην ὑποκόμῃτα Παλμερστοῦνα Βαρῶν Τέμπλ, ἰσότημον τῆς Ἰρλανδίας, σύμβουλον τῆς Α. Β. Μ. ἐν ταῖς ἰδιαιτέρας αὐτῆς συμβουλίας, μέλος τοῦ κοινοβουλίου, καὶ πρῶτιστον αὐτῆς γραμματέα τῆς ἐπιτροπείας ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων.

Ἡ Α. Μ. ὁ αὐτοκράτωρ παστῶν τῶν Ρωσιῶν, τὸν κ. Χριστόφρον πρίγκηπα Δῆβεν, στρατηγὸν τῆς γραμμῆς τῶν στρατῶν αὐτοῦ, γενικὸν αὐτοῦ ὑπασιπτήν καὶ πληρεξούσιον παρὰ τῇ Α. Β. Μ. ἑκτακτὸν πρέσβυν κτλ.

Οἱ τινες, ἀν' ἀλλάξαντες τὰ πληρεξούσια αὐτῶν ἔγγραφα, εὐρεθέντα ἔν τῷ ζεῖ, ἀπεφάσισαν καὶ ὑπέγραψαν τὰ ἐπόμενα ἄρθρα :

1) Αἱ Αὐλαὶ τῆς Γαλλίας, τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῆς Ρωσίας, δυνάμει τῆς πρὸς αὐτάς προσηκόντως δοθείσης πληρεξουσιότητος ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, προσφέρουσι τὴν διχοδικὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν πρίγκηπα Φρεδερίκον Ὁθωνα τῆς Βαυαρίας, δευτερότοκον υἱὸν τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας.

2) Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, ἐνεργῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ μνησθέντος υἱοῦ αὐτοῦ, ἀνγλικοῦ εἰσέτι, ἀποδέχεται ἀντ' αὐτοῦ τὴν διαδοχικὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τοὺς ἐγεξῆς προσδιοριζομένους ὅρους.

3) Ὁ πρίγκηψ Ὁθων τῆς Βαυαρίας θέλει φέρει τὸ ὄνομα **Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος**.

4) Ἡ Ἑλὰς, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ πρίγκηπος Ὁθωνος τῆς Βαυαρίας καὶ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐλῶν, θέλει ἀποτελεῖ Κράτος μοναρχικὸν ἀνεξάρτητον, ὡς τοῦτο ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ, κατὰ τὴν 3^{ην} Φεβρουαρίου 1830, ὑπὸ τῶν

Ὁ Ὅθων ἀπ' ἐξέδρου εἰς Ναύπλιον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρηθεισῶν τριῶν Αὐλῶν ὑπογραφέντος πρωτοκόλλου, καὶ ὑπὸ τε τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης παραδεχθέντος (δηλ. γεννημένου δεκτοῦ).

5) Τὰ ὅρια τῆς Ἑλληνικῆς χώρας θέλουσιν εἶσθαι ὀριστικῶς οἷα προσδιορισθῶσιν ὑπὸ τῶν, δυνάμει τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 26 Σεπτεμβρίου 1831, μεταξύ τῶν Αὐλῶν τῆς Γαλλίας, τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῆς Ρωσίας πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλιν ὑφισταμένων ἤδη διαπραγματεύσεων.

6) Συμφώνως μὲ τὴν ὑπὸ τῶν τριῶν Αὐλῶν γενομένην ἐπιφύλαξιν νὰ τρέψωσιν εἰς Συνθήκην ὀριστικὴν τὸ πρωτόκολλον τῆς 3ης Φεβρουαρίου 1830, ἀμέσως, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν περὶ τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος διαπραγματούσεων, καὶ νὰ γνωστοποιήσωσιν αὐτὴν πρὸς ἀπάσας τὰς ἐπικρατείας, μεθ' ὧν εὐρίσκονται εἰς σχέσεις, συνμολογεῖται ὅτι, αἱ τρεῖς Αὐλαὶ θέλουσιν ἐκπληρώσει τὴν συμφωνίαν ταύτην, καὶ ὅτι ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος θέλει εἶσθαι μέρος συνμολογοῦν ἐν τῇ διαληφθείσῃ Συνθήκῃ.

7) Αἱ τρεῖς Αὐλαὶ θέλουσι μεσολαβήσει ἀπὸ τοῦδε, ὥστε ν' ἀναγνωρισθῇ ὁ πρίγκηψ Ὀθων τῆς Βαυαρίας ὡς βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος παρ' ἀπάντων τῶν κυριαρχῶν καὶ ἐπικρατειῶν, μεθ' ὧν διατελοῦν εἰς σχέσεις.

8) Τὸ στέμμα καὶ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, τὰ ὅποια θέλουσιν εἶσθαι διαδοχικὰ ἐν Ἑλλάδι, θέλουσι περιέλθαι εἰς τοὺς κατιόντας καὶ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν γνησίους κληρονόμους τοῦ πρίγκηπος Ὀθωνος τῆς Βαυαρίας κατὰ τὰξιν πρωτοτοκίας. Ἄν ὁ πρίγκηψ Ὀθων τῆς Βαυαρίας ἀποβίωσῃ, ἄνευ γνησίων καὶ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπογόνων, τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα θέλει περιέλθαι εἰς τὸν νεώτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν καὶ τοὺς, κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν, γνησίους αὐτοῦ κατιόντας κληρονόμους, κατὰ τὰξιν πρωτοτοκίας. Ἄν ὁ τελευταῖος οὗτος ἀποβίωσῃ ὡσαύτως ἄνευ γνησίων καὶ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπογόνων, τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα θέλει περιέλθαι εἰς τὸν νεώτερον τούτου ἀδελφόν, καὶ τοὺς κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν γνησίους αὐτοῦ κατιόντας κληρονόμους, κατὰ τὰξιν πρωτοτοκίας.

Κατ' οὐδεμίαν περίπτωσιν, τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα καὶ τὸ Βαυαρικὸν δὲν δύνανται νὰ ἐνωθῶσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς.

9) Ὁ πρίγκηψ Ὀθων τῆς Βαυαρίας, ὡς βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, θέλει εἶσθαι ἐνῆλικος, ὅσα συμπληρωθέντος τοῦ εἰκοστοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἦται τὴν 1ην Ἰουνίου (20 Μαΐου) 1835.

10) Διαρκούσης τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ πρίγκηπος Ὀθωνος τῆς Βαυαρίας, βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, τὰ κυριαρχικὰ αὐτοῦ δικαίωματα θέλουσιν ἐνεργεῖσθαι ἐν Ἑλλάδι, καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἑκτασιν, ὑπὸ Ἀντιβασιλείας, συγκειμένης ἐκ τριῶν συμβούλων, δοθησομένων αὐτῷ ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας.

11) Ὁ πρίγκηψ Ὀθων τῆς Βαυαρίας διατηρεῖ ἀπαραιώμετον τὸ ἐπὶ τῆς ἐν Βαυαρίᾳ ἡγεμονικῆς αὐτοῦ χορηγήσεως δικαίωμα. Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ὑποχρεοῦται ὡσαύτως νὰ παράσχη πᾶσαν δυνατὴν συνδρομήν,

διευκολύνουσιν τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀποκατάστασιν τοῦ πρίγκηπος Ὁθωνος μέχρι τῆς ὀριστικῆς προικοδοτήσεως τοῦ στέμματος.

12) Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν διὰ τοῦ ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου 1830 πρωτοκόλλου συνομολογηθέντων, ἡ Α Μ ὁ αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσιῶν ὑποχρεοῦται: νὰ ἐγγυηθῇ, αἱ δὲ ΔΑ ΜΜ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας ἀναδέχονται νὰ συστήσουν, ὁ μὲν πρὸς τὸ κοινοβούλιον, ὁ δὲ πρὸς τὰ βουλευτικὰ σώματα, νὰ τοὺς θέσωσιν εἰς κατὰστασιν ν' ἀναδεχθῶσι τὴν ὑπὸ τοὺς ἀκολουθοῦντας ὅρους ἐγγύησιν δανείου, συνομολογηθησμένου ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Ὁθωνος ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

Α'. Τὸ κεφάλαιον τοῦ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Δυνάμεων συνομολογηθησομένου δανείου δύναται ν' ἀναβῇ μέχρις ἐξήκοντα ἑκατομμυρίων

Β'. Τὸ δάνειον τοῦτο θέλει πραγματοποιηθῇ κατὰ τρεῖς σειράς, ἐξ εἰκοσιν ἑκατομμυρίων φράγκων ἑκάστης.

Γ'. Ἐπὶ τοῦ παρόντος θέλει πραγματοποιηθῇ μόνον ἡ πρώτη σειρά, αἱ δὲ τρεῖς Αὐλαὶ θέλουσιν ἐγγυῶνται: ἑκάστη διὰ τὸ τριτημόριον τῆς πληρωμῆς τῶν τόκων καὶ τοῦ ἔτησιου χρεωλυσίου τῆς ρηθείσης σειράς

Δ'. Ἡ δευτέρα καὶ τρίτη σειρά τοῦ ρηθέντος δανείου δύναται νὰ πραγματοποιηθῶσιν ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν μεταξὺ τῶν τριῶν Αὐλῶν καὶ τῆς Α Μ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

Ε'. Ἐάν, συνεπεῖα τοιαύτης συνεννόησεως, πραγματοποιηθῶσιν ἡ δευτέρα καὶ τρίτη σειρά τοῦ ρηθέντος δανείου, αἱ τρεῖς Αὐλαὶ θέλουσιν ἐγγυῶνται, ἑκάστη κατὰ τὸ τριτημόριον, περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν τόκων καὶ τοῦ ἔτησιου χρεωλυσίου τῶν δύο τούτων σειρῶν, ὡς καὶ περὶ τῆς πρώτης

Ὁ κυριάρχης τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἑλληνικὸν κράτος ὑποχρεοῦνται νὰ προσδιορίσωσιν εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν τόκων καὶ τοῦ ἔτησιου χρεωλυσίου τῶν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐλῶν πραγματοποιηθησομένων σειρῶν τὰς πρώτας τῆς ἐπικρατείας προσόδους, ὥστε αἱ πραγματικαὶ εἰσπράξεις τοῦ δημοσίου ταμείου θέλουσι πρὸ πάντων ἀπιεροῦσθαι εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν ρηθέντων τόκων καὶ τοῦ χρεωλυσίου, χωρὶς νὰ δύναται νὰ γίνῃ αὐτῶν χρήσις πρὸς ὅποιονδήποτε ἄλλον σκοπὸν, ἐνόσω ἡ ὑπηρεσία τῶν πραγματοποιηθεισῶν σειρῶν τοῦ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐλῶν δανείου δὲν ἤθελεν ἐξατφαισθῇ ὅλοσχερῶς διὰ τὸ τρέχον ἔτος.

Οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν Αὐλῶν θέλουσιν εἰδικῶς ἐπιφορτισθῇ νὰ ἐπαγρυπνῶσι πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ τελευταίου τούτου ὅρου

13) Ἐάν τυχὸν αἱ πρὸς ὀριστικὴν ῥύθμισιν τῶν ὀρίων τῆς Ἑλλάδος ἀρξάμεναι ἤδη ὑπὸ τῶν τριῶν Αὐλῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπραγματεύσεις προκαλέσωσι χρηματικὴν τινα ἀποζημίωσιν πρὸς ὄφελος τῆς ὀθωμανικῆς Πύλης, συνομολογεῖται, ὅτι τὸ πρὸς τὴν ἀποζημίωσιν ταύτην ἀπαιτούμενον

ποσὸν θέλει προαφαιρεθῇ ἐκ τοῦ προϊόντος τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ μνησθέντος δανείου.

14) Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας θέλει διευκολύνει πρὸς τὸν Πρίγκηπα Ὁθωνα τὰ μέσα τοῦ νὰ στρατολογήσῃ ἐν Βαυαρίᾳ καὶ νὰ παραλάβῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, ὡς Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, σῶμα στρατιωτικόν, μέχρι τρισχιλίων πεντακοσίων ἀνδρῶν, οὗ τοῦ ὀπλισμόν, τὴν ἀποσκευὴν καὶ μισθοδοσίαν θέλει χορηγήσει τὸ Ἑλληνικὸν κράτος· τὸ σῶμα τοῦτο θέλει ἀποσταλῇ αὐτόσε ὅσον τάχιστα, διὰ ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ μέχρι τοῦδε ἐν Ἑλλάδι διατελοῦντα συμμαχικὰ στρατεύματα· ἀλλ' ὁ τελευταῖος οὗτος στρατὸς θέλει διαμείνει εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἁνωτέρω ρηθέντος σώματος. Ἀμα ἀφικθέντος τοῦ σώματος τούτου ἐν Ἑλλάδι, ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος συμμαχικὸς στρατὸς θέλει ἀποσυρθῇ, καὶ ἐκκενώσει ὁλοσχερῶς τὴν ἑλληνικὴν χώραν.

15) Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας θέλει ὡσαύτως διευκολύνει πρὸς τὸν Πρίγκηπα Ὁθωνα τὰ μέσα τοῦ νὰ συμπαραβάλλῃ ἀριθμὸν τινα ἄξιωματικῶν Βαυαρῶν διὰ νὰ συντρέξωσιν εἰς τὸν διοργανισμόν ἐθνικῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως.

16) Ἀμα καταστῇ δυνατόν, μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς παρούσης συμβάσεως, οἱ ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας πρὸς τὴν Α. Β. Ὑ. τὸν Πρίγκηπα Ὁθωνα παραχωρηθησόμενοι τρεῖς σύμβουλοι πρὸς συγκρότησιν τῆς Ἀντιβασιλείας τῆς Ἑλλάδος, θέλουσιν ἀναλάβει αὐτόθι τὰ καθήκοντα τῆς ρηθείσης Ἀντιβασιλείας, καὶ θέλουσι παρασκευάσει ὅλα τὰ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ κυριάρχου ἀπαιτούμενα μέτρα, ὅστις θέλει ὡσαύτως μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐντὸς βραχυτάτης προθεσμίας.

17) Αἱ τρεῖς Ἀὐλαὶ θέλουσι διὰ κοινῆς δηλώσεως, ἀναγγεῖλαι πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τὴν παρ' αὐτῶν γενομένην ἐκλογὴν τῆς Α. Β. Ὑ. τοῦ πρίγκηπος Ὁθωνος τῆς Βαυαρίας, ὡς Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, καὶ θέλουσι χορηγήσει πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐξαρτωμένην ὑποστήριξιν.

18) Ἡ παρούσα σύμβασις θέλει ἐπικυρωθῇ, αἱ δὲ ἐπικυρώσεις θέλουσιν ἀνταλλαχθῇ ἐν Λονδίνῳ ἐντὸς ἐξ ἐβδομάδων, ἢ πρότερον, ἐὰν ᾖ δυνατόν.

Εἰς πίστῳσιν τοῦτου οἱ πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν αὐτὴν, ἐπιθέσαντες καὶ τὴν σφραγίδά των.

(ὑπογ.) ΤΑΛΛΕΥΡΑΝ, ΠΑΛΜΕΙΤΡΩΝ, ΛΗΒΕΝ,
ΜΑΤΟΥΣΤΖΕΒΙΚ, ΔΡΖΕΤ.

Τοιαύτη ἦτο ἡ συνθήκη, ἣν, ἐπικυρώσαντος τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου τῇ 15) 27 Μαΐου 1832, οἱ ἀντιπρόσωποι

τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν ἐν Προνοίᾳ τῇ 14ῃ Ἰουλίου τ. ἔτ. συγκροτηθεῖσαν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, ἔμελλον νὰ ἐγκρίνωσι καὶ νὰ ἀποδεχθῶσι.

Μετά τινας ἡμέρας ἐλύετο αἰσίως, ὡπωσδήποτε, καὶ τὸ ζήτημα τῶν Ἑλληνικῶν μεθορίων. Ἡ Πύλη ὑπεχώρησε πρὸς τὰς αἰτήσεις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν τῶν Δυνάμεων, παρεδέξατο τὴν τροποποίησιν τῶν μεθορίων καὶ υπέγραψε τὴν 27ην Ἰουνίου 1832 τὴν ὀριστικὴν περὶ Ἑλλάδος συνθήκην, ἔχυσαν ὧδε :

*Συνθήκη ὑπογραφείσα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 27 Ἰουνίου
(9 Ἰουλίου) 1832.*

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ὑπογραψαῶν τὴν ἐν Λονδίῳ συνθήκην τῆς 6ης Ἰουλίου 1827 τριῶν δυνάμεων, δηλονότι :

Ἄ. Β. Μ. ἐνείδικῃ ἀποστολῇ παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ.

Ὁ κ. Ἀπολλινάριος Βοντενιέφ ἑκτακτος ἀπεσταλμένος καὶ πληρεξούσιος ὑπουργὸς τῆς Α. Μ. τοῦ αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσιῶν κτλ.

Ὁ κ. Γάκωβος Ἐδουάρδος βερόνος Βυρογνάτιος Δεσπρὲν ἐπιτετραμμένος τὰς ὑποθέσεις τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῶν Γάλλων.

Γνωστοποιήσαντες πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Ὀθωμανικὴν Πύλιν τὰς μεταβολὰς, αἰτίνες ἀπαιτεῖται νὰ γίνωσιν ὡς πρὸς τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος καὶ κοινοποιήσαντες αὐτῷ τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐδηγιῶν καὶ τῆς πληρεξουσιότητος δι' ὧν ἐφωδιάσθησαν διὰ νὰ τῇ προτείνωσι τὴν ὀριστικὴν ἐροθέτησιν, ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τοῦ νὰ συμφηρισθῇ δι' ἐλλόγου ἀποζημιώσεως ἢ ἐντεῦθεν προκύψασα ζημία.

Ἡ δὲ Ὑψηλὴ Πύλη ἐμπνεομένη ὑπὸ τῆς ἐφ' ἑσέως τοῦ νὰ στρεωθῶσι τὰ μέτρα εἰς ᾗ ἐξ ὑπολήψεως πρὸς τὰς τρεῖς συμμάχους Αὐλὰς καὶ στηριζομένη ἐπὶ τῶν ἐλλικρινῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, εἶχε προηγουμένως συγκατατεθῇ, συνήνεσεν εἰς τὴν προκειμένην διαπραγματεύσιν, ἣν καὶ ἀνέθετο εἰς δύο τῶν ὑπουργῶν αὐτῆς, δηλονότι τὴν Α. Ε. τὸν Μουσταφᾶν Βεῖζερ ἐφένδην καὶ ἀρχιστράτηγον τῶν Ρουμελιωτῶν, ἤδη ἀρχιατρὲν τῆς Α. Γαληνότητος, καὶ τὴν Α. Ε. τὸν Ἐλχάδζ Μεχμέτ Ἀκὶρ ἐφένδην, ἐν ἐνεργείᾳ Ρεῖζ ἐφένδην.

Οἱ διαληφθίντες πληρεξούσιοι, ἐμπνεόμενοι ἀμοιβαίως ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων ὅς ὃν καὶ αἱ οἰκεῖται αὐτῶν κυβερνήσεις καὶ μὴ ἀποβλέποντες εἰς ἄλλο τι εἰμὴ νὰ ἀποπερατώσωσι τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν εἰς τρόπον μὲ-

νιμον καὶ ἐπιτήδειον νὰ προλάβῃ πᾶσαν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου μεταγενεστέραν συζήτησιν, συνήλθον ἐπανειλημμένως πρὸς τὸν σωτήριον τοῦτον σκοπόν, τὸ δὲ ἐντελὲς ἀποτέλεσμα τῶν συνδιαλέξεων αὐτῶν κατεχωρίσθη ἐν τῇ παρούσῃ πράξει, ἥτις ἀντηλλάγη μεταξύ τῶν συναλλαξαμένων, ὡς ὄργανον τοῦ ὀριστικοῦ αὐτῶν συμβιβασμοῦ.

Συμφωνήθη ὅτι :

1) Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρὸς ἀνατολὰς ἐροθέτησιν, τὸ ἄκρον σημεῖον τῆς διαχωρίσεως τῶν δύο ἐπικρατειῶν θέλει προσδιορισθῇ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ παρὰ τὸ χωρίον Γραδίτσαν ρέοντος ποταμίου. Τὸ ὄριον θέλει ἀνατρέχει μετὰ τοῦ ποταμίου τούτου μέχρι τῶν πηγῶν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ἔπειτα τὴν σειρὰν τοῦ ὄρους "Οθρους, ἀφιεμένης εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς διόδου τοῦ Χλωμοῦ, χωρὶς νὰ ὑπερβαίνῃ τὴν ράχιν, τῆς σειρᾶς, ταύτης. Ἐκεῖθεν θέλει ἀκολουθεῖ πρὸς δυσμὰς τὴν ράχιν τῆς αὐτῆς σειρᾶς καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν, ἰδίως ἕως εἰς τὸ Βαριμπόπι, διὰ νὰ φθάσῃ οὕτως εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Τιμφρηστοῦ (Βελοῦχι), ἐξ ἧς διακλαδούνται αἱ τρεῖς μεγάλαι σειραὶ τῶν ὀρέων τοῦ τόπου τούτου. Ἐκ τῆς κορυφῆς ταύτης, ἡ γραμμὴ θέλει ἐκτείνεται, ὅσον ἔνεστι συμφώνως μὲ τὰς μυστικὰς τοῦ τόπου ἐξοχὰς ἀναιμέσον τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχελώφους ἕως τοῦ κόλπου τῆς Ἀρτης, καὶ λήγει μετὰ τὴν Κοπραίνης καὶ Μενιδίου ἐπὶ τοῦ κόλπου τούτου, εἰς τρόπον ὥστε ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ γέφυρα Τατάρνης καὶ ἡ διόδος τοῦ Πύργου τοῦ Μακρυνόρους θέλουσι λαμβάνεσθαι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ γέφυρα τοῦ Κόρακος καὶ αἱ ἑλικάι Κοπραίνης θέλουσι μένει εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλιν.

Τοιοιούτῳ ἢ παραλίᾳ τοῦ κόλπου τῆς Ἀρτης πρὸς ἄρκτον καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ σημείου, ὅπου τὸ ὄριον βρέχεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων αὐτοῦ, θέλει μένει εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος, ἡ δὲ παραλίᾳ τοῦ κόλπου τούτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς γραμμῆς προσδιορίζεται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, ἐκτὸς τοῦ φρουρίου Πούντας, ὅπερ θέλει καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀνήκει, εἰς τὴν Πύλιν, μὲ περιφέρειαν τόπου οὔτε ἐλάσσονα ἡμισείας, οὔτε μείζονα μιᾶς ὥρας.

Ἐπειδὴ δὲ, ἐκ σεβασμοῦ διὰ τὴν ἐξ ὀνόματος τῆς Αὐτοῦ Γαληνότητος ἐκφρασθεῖσαν εὐχὴν περὶ τοῦ κατὰ τὰ ἀριστερὰ τοῦ Σπερχεῖοῦ κειμένου μέρους τῆς ἐπαρχίας Ζητουνίου, οἱ ἀντιπρόσωποι συγκατετέθησαν νὰ υποβάλωσι τὰ περὶ τούτου εἰς τὸ ἐν Λονδίῳ συμβούλιον ἐπὶ τῷ ρητῷ ὅρῳ ὅτι δὲν θέλει προκύβει ἐντεῦθεν οὐδεμίᾳ ἀργοπορίᾳ εἰς τὸν προσδιορισμὸν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συνεπειῶν τοῦ συμβιβασμοῦ, ἀνάγκη πᾶσα νὰ προνοήσῃ ἐνταῦθα περὶ τῆς τυχαίας περιπτώσεως, καθ' ἣν τὸ τμήμα τοῦτο τῆς περιφέρειας τοῦ Ζητουνίου ἤθελε μείνῃ εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος.

Ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ τὸ πρὸς ἀνατολὰς ὄριον θέλει ἄρχεσθαι ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σπερχεῖοῦ, καὶ ἀνατρέχον τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ ὁχθὴν μέχρι τοῦ

σημείου, όπου ἡ ἐπαρχία Ζητουνίου προσφάει τὴν τοῦ Πατρατζικίου, θέλει προχωρεῖ μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς σειρᾶς τῆς Ὀθρουοῦ, ἀκολουθοῦν τὸ κοινὸν τῶν δύο τούτων ἐπαρχιῶν ὄριον, ἢ τὴν εὐυτέραν γραμμὴν, ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν τὸ κοινὸν τοῦτο ὄριον δὲν ᾔθελε φθάνει εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Ὀθρουοῦ.

2) Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποζημίωσιν, αὕτη ὁρίζεται εἰς τεσσαράκοντα ἑκατομμύρια τουρκικῶν γροσίων διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν τὰ ἀριστερὰ τοῦ Σπερχιοῦ ποταμοῦ κείμενα μέρη τῆς ἐπαρχίας Ζητουνίου προσδιορισθῶσι, δι' ἀποφάσεως τοῦ ἐν Λονδίῳ συμβουλίου, ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους.

Ἄν τοῦναντίον, συνεπεία τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἐν Λονδίῳ συμβουλίου, τὰ μέρη ταῦτα τῆς ἐπαρχίας Ζητουνίου ἐξακολουθήσωσι ν' ἀνήκωσιν εἰς τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος, ἢ εἰς τὴν Ὄθωμανικὴν Πύλην ἀποδοτέα ἀποζημιώσεις προσδιορίζεται εἰς τριάκοντα ἑκατομμύρια τουρκικῶν γροσίων.

3) Οἱ ἐπίτροποι τῶν τριῶν Αὐλῶν θέλουσιν ἀμέσως ἐπιχειρήσει τὴν διαχάραξιν τῶν προσδιορισθέντων σήμερον ὁρίων, εἰς δὲ τὴν ὁροθετήσιν ταύτην θέλει συμπράξει καὶ ὁ ὑπὸ τῆς Ὄθωμανικῆς Πύλης ἐκλεχθὴς ὁμοῦς ἐπίτροπος· ἐννοεῖται ὁμοῦς ὅτι ἡ πρόσδος τῶν ἐργασιῶν τούτων δὲν θέλει ἀναχαιτισθῇ, οὔτε ἐκ τῆς ἀπουσίας ἐνός ἢ δύο ἐκ τῶν ἐπιτρόπων, οὔτε δι' ὅποιονδῆποτε ἄλλον λόγον. Ἡ Ἑλληνικὴ κυβερνήσις θέλει ὡσαύτως διορίσει ἐπίτροπον, ὅστις δύναται νὰ συμπράξῃ εἰς τὸ διαληφθὲν τῆς ὁροθετήσεως ἔργον, ὅπερ ἀπαιτεῖται ν' ἀποπερατωθῇ ἐντός ἑξ μηνῶν ἀπὸ τῆς σήμερον. Ἐὰν μεταξὺ τῶν ὁροθετῶν προκύψωσι διαφωναίαι, τὰ ζητήματα θέλουσι λύεσθαι ἐπικεικῶς διὰ τῆς πλειονοψηφίας.

4) Ἡ δύναμις τοῦ παρόντος συμβιβασμοῦ πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ὀφειλομένη ἀποζημίωσις θέλει πληρωθῇ τὴν 31 Δεκεμβρίου ἐνεστῶτος ἔτους, ἡμέραν καθ' ἣν, συμφώνως μὲ τὸ ἐπόμενον ἄρθρον, οἱ στρατοὶ καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης θέλουσιν, ἂν οὐχὶ πρότερον, ἐκκενώσει ὅλους ἀνεξαίρετως τοὺς τόπους, οἵτινες θέλουσιν ἀποτελέσει μέρος τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ πληρωμὴ θέλει γίνεαι ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 31 τοῦ Δεκεμβρίου 1832, κατὰ τὴν ἀγοράϊαν συναλλαγὴν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν θέλει ὑπογραφῇ ἡ παρούσα πράξις, διὰ συναλλαγματικῶν ἐπὶ Λονδίνου, Παρισίων, Βιέννης ἢ Πετραυπόλεως, ἢ δὲ Πύλῃ θέλει ἐπισήμως περὶ τούτου εἰδοποιηθῇ, ἅμα φθάσῃ ἢ κατὰ τοὺς νενομισμένους τύπους ἐπικύρωσις τοῦ παρόντος συμβιβασμοῦ.

5) Τὴν 31 Δεκεμβρίου ἐνεστῶτος ἔτους, ἢ καὶ πρότερον, εἰ δυνατόν, αἱ χῶραι, αἵτινες εἶναι τὸ ἀντικείμενον τοῦ παρόντος συμβιβασμοῦ, ἀπαιτεῖται νὰ ἐκκενωθῶσιν ὁλοσχερῶς ἀπὸ τῶν Ὄθωμανικῶν στρατῶν καὶ ἀρχῶν. ἐντός δὲ τῆς αὐτῆς προθεσμίας θέλουσιν ἐκκενωθῇ καὶ αἱ προηγουμένως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκχωρηθεῖσαι χῶραι, αἱ εἰσέτι ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης κατεχόμεναι, ὥστε κατὰ τὴν ρηθείσαν ἡμέραν θέλει ἐντελῶς ἀποπερατωθῇ ἡ ἐκκένωσις πάντων ἀνεξαίρετως τῶν τόπων, ἐξ ὧν ἡ Ἑλλὰς θέλει σύγκειται

50 Χρ. Μάρτιος 1883
ΟΘΩΝΟΣ

Ὁθων Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

6) Εἰς τὸ φρούριον Ἀκτιον, ὅπερ, ὡς ἀνωτέρω εἶρηται, θέλει διατηρήσει, ἡ Πύλη πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὑπερκαπίσεως τῆς Πρεβίξης καὶ κρείττο ο. τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς ἐξασφάλισιν, δὲν θέλει ὑπάρχει εἰμὴ ἡ πρὸς τὴν κατοχὴν τῆς θέσεως ταύτης ἀποχρῶσα φρουρά. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι αἱ Ὀθωμανικαὶ ἀρχαὶ δὲν θέλουσι κατ' οὐδένα τρόπον κωλύει τὴν διάβασιν τῶν ἐλληνικῶν πλοίων οὐδ' ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν ἕνεκα τούτου ἰσπανιδήποτε πληρωμὴν, ἐκτὸς τῶν τελωνειακῶν ἢ ἄλλων δικαιωμάτων, τῶν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν ἰσὺν ὀφειλομένων.

ΤΡ.Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΟΘΩΝΟΣ

2

νων ὑπὸ τῶν ἐν Πρεβέζῃ, Ἀκτίῳ, καὶ ἄλλοις λιμέσι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ἐλλιμενιζομένων πλοίων.

7) Διορία δεκαοκτῶ μηνῶν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀποπερατωθῶσιν αἱ ἐργασίαι τῆς ὁδοθετήσεως, παραχωρεῖται πρὸς τοὺς ἰδιώτας, ὅσοι θελήσωσι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς περὶ τῶν ὁδῶν συμβιβάσας χώρας, διὰ νὰ ἐκποιήσωσι τὰς ἰδιοκτησίας αὐτῶν. Ἐν εἰδικαῖς περιπτώσεσι καὶ ἐνεκεν ἀπροβλέπτων περιστασέων, δύναται ἡ ὁκτωκαιδεκάμηνος αὕτη προθεσμία νὰ παραταθῇ ἐπὶ τινος εἰσέτι μῆνας. Διαιτητικῇ ἐπιτροπῇ θέλει κρίνει περὶ τοῦ κύρους τῶν ἐξαιρετικῶν τούτων λόγων, καὶ συντρέξει ὥστε αἱ ἐκποιήσεις νὰ ἐνεργηθῶσιν εἰς εὐλόγους τιμὰς.

Τὰ αὐτὰ πλεονεκτήματα παραχωροῦνται εἰς τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Εὐβοίας καὶ Ἀττικῆς, καὶ εἰς τοὺς κτηματίας τῶν Θηβῶν, ὅσοι εἰσπράττουσι καὶ σήμερον τὰς νομίμους αὐτῶν προσόδους, ἂν ἡ ἐπαρχία αὕτη κατεῖχeto ὑπὸ τῶν ὀθωμανικῶν δυνάμεων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκαταθέσεως τῆς Πύλης εἰς τὴν προηγουμένην σύμβασιν τῆς 22 Ἰανουαρίου (3 Φεβρουαρίου) 1830.

Ἐννοεῖται, ὅτι οἱ αὐτοὶ ἰδιῶται δύνανται ἐπίσης νὰ διαθέσωσι, καὶ ἐντὸς τῆς αὐτῆς προθεσμίας, τὰ ἐπωφελῆ δικαιώματα ὅσα τυχὼν ἔχουσιν εἴτε ὡς ἐπικαρπῶται, εἴτε ὡς κατὰ κληρονομίαν διαχειρισταὶ ἐπὶ τῶν βικουφίων, ἢ τινα μεταβαίνουσιν ὁλοσχερῶς εἰς τὸ ἐλληνικὸν κράτος.

8) Καθὰ προηγουμένως συνωμολογήθη, ἡ κυβέρνησις τοῦ νέου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος δύναται νὰ συνδέσῃ διαπραγματεύσεις διὰ νὰ ρυθμίσῃ ἐπὶ τῇ ῥάσει τῆς ἀμοιβαιότητος τὰς ἐμπορικὰς καὶ ναυτιλιακὰς αὐτῆς σχέσεις μετὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, πράκτορες δὲ, προσηκόντως διαπεπιστευμένοι ἐκατέρωθεν, θέλουσι γίνεαι δεκτοὶ εἰς τοὺς λιμένας τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τοὺς νενομισμένους τύπους, ὥστε οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι θέλουσιν ἔχει ἀνεγνωρισμένον δικαίωμα τοῦ ἐμπορεύεσθαι κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐν τῷ ἐλληνικῷ κράτει, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ Ἕλληες θέλουσι παύσει νὰ προσφεύγωσιν εἰς ξένην προστασίαν, διὰ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τοὺς λιμένας καὶ τοὺς ὅρμους τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Οἱ ὑπογεγραμμένοι πληρεξούσιοι τῶν τριῶν Αὐλῶν καὶ οἱ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀποπερατώνσαντες τὰς πρὸς τὸν, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, ὀριστικὸν κανονισμὸν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος συνδιαλέξεις, ἀναγνωρίζουσιν ὅτι, μετὰ τὰ διὰ τῆς παρούσης συμβιβάστικης πράξεως ἐκ συμφώνου συνωμολογηθέντα, ἔσθασαν εἰς τὸ διὰ τῆς ἐν Λονδίνῳ συνθήκης τῆς 24 Ἰουνίου (6 Ἰουλίου) 1827 καὶ τῶν ὑπὸ διαφόρους χρονολογίας παρεπομένων αὐτῇ πρωτόκολλον προτεθὲν ἀποτέλεσμα, ὅτι αἱ μακρὰ διαπραγματεύσεις, εἰς ἃς αἱ συνωμολογήσεις αὗται ἔδωκαν ἀφορμὴν, ἀπεπερατώθησαν ὀριστικῶς, καὶ ὅτι τὸ ἐλληνικὸν ζήτημα ἐλύθη ἀμετακλήτως.

ὑπὸ τῶν τριῶν σεβαστῶν Αὐλῶν κατὰ τύπους ἔγκρισις τοῦ παρόντος τελεωτικοῦ συμβιβασμοῦ θέλει διαβιβασθῇ πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν ἀπὸ τῆς παρούσης ἡμέρας, ἡ δὲ ἔγκρισις αὕτη θέλει ἐπέχει ὡς πρὸς τὴν παρούσαν πρᾶξιν τόπον ἐπικυρώσεως. (1)

(ὕπογρα.) ΣΤΑΤΘΟΥΡΤ ΚΑΝΙΓΓ, Α. ΒΟΥΓΛΕΝΝΕΦ,

Ε. Β. ΟΥΑΡΡΕΝΝ

(1) Ἐκ τῆς Συλλογῆς Συνθηκῶν Α. Σούτσου.

Πλὴν ὅμως ἡ Πύλη υπογράφουσα τὴν συνθήκην ταύτην ἐποιή-
 σατο νέας τινὰς προτάσεις, ἥτοι νὰ ὁρισθῇ διὰ πρωτοκόλλου ὁ ἀριθμὸς
 τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος, νὰ ὑπο-
 χρεωθῇ ἡ Ἑλλὰς νὰ μὴ παρέχῃ ὑπηρεσίαν τινὰ ἢ βοήθειαν εἰς τὰς
 δυνάμεις, κυβερνήσεις, λαοὺς καὶ ἔθνη, μεθ' ὧν ἡ Υ. Πύλη ἤθελε
 περιέλθῃ εἰς πόλεμον, ἀλλὰ νὰ τηρῇ αὐστηρῶς τὴν ἀρχὴν τῆς οὐ-
 δετερότητος, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ νὰ ἐκδίδῃ τοὺς εἰς Ἑλληνικὸν ἔδα-
 φος καταφεύγοντας ὑπηκόους Ὀθωμανοὺς καὶ τέλος νὰ ἀποδώσῃ
 τὰς Δαιμονονήσους καὶ τὰ Ἡλιοδρόμια, ἅπερ, ὡς ἐκ τῆς προσφύ-
 ρου θέσεως αὐτῶν, ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, ἔκρινεν ἀναγκαίως πρὸς
 ἐξασφάλισιν τῶν παρακειμένων ὀθωμανικῶν ἐπαρχιῶν. Ἀλλ' εὐτυ-
 χῶς πᾶσας τὰς αἰτήσεις ταύτας, ἡ ἐν Λονδίνῳ συνδιάσκεψις ἀπέρ-
 ριψε διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 18)30 Αὐγούστου· διότι ἐπέσπου-
 ден εἰς τὸν ὁριστικὸν καθορισμὸν τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν μεθο-
 ριῶν· ἐφ' ᾧ καὶ προσεκάλεσε τὰ δύο ἐνδιαφερόμενα κράτη νὰ ὀρί-
 σωσιν ἐπιτροπὰς, αὗται δὲ ἀπέστειλαν τοὺς συνταγματάρχας Βά-
 κερ, Βαρτελεμῦ καὶ Σκαλόν, οἵτινες μετὰ τοῦ Ἑλλήνος ἐπιτρόπου
 στρατηγοῦ Σταϊκού καὶ τοῦ Τούρκου τοιοῦτου Χουσεῖν βέη ἤρ-
 ξαντο τοῦ ἔργου αὐτῶν ἐν Πρεβέζῃ, τῇ 31 Αὐγούστου 1832 καὶ
 ἀπεράτωσαν αὐτὸ τῇ 13)25 Νοεμβρίου. Κατὰ τὴν διαχάραξιν ταύ-
 την τῶν ὁρίων ἐγένοντο μεταβολαὶ τινες μᾶλλον ὑπὲρ τῆς Ἑλλά-
 δος, ἕνεκα τεχνικῶν λόγων· τὸ ἔργον ὅμως τῆς ἐπιτροπῆς ὑπῆρξε
 δυσχερέστατον, ἕνεκα τῆς ἰδιοτροπίας τοῦ Τούρκου ἐπιτρόπου, ὅς-
 τις, κατὰ τὴν ὁμόφωνον δήλωσιν τῶν ὁροθετῶν τῶν τριῶν δυνά-
 μεων, «μετεχειρίσθη πᾶν μέσον παρ' αὐτοῦ ἐξαρτῶμενον, πρὸς πα-
 ρεμπόδισιν τῶν ἐργασιῶν, ἀπαγορεύων τοῖς κατοικοῖς νὰ παρέχῃσι
 πληροφορίας καὶ νὰ ὀδηγῶσιν, ἀπαγορεύων τὴν προμήθειαν τῶν ἀ-
 ναγκαίων τροφίμων, διατάσσων τοὺς ἀγωγιάτας ν' ἀποποιῶνται
 ὅπως προχωρήσωσι κτλ., εἰς ἐπίμετρον δὲ καὶ ἐξέφρασε, κατὰ τὴν
 τελευταίαν συνεδρίσιν, λόγους ἀναρμόστους καὶ ἀπειλάς.» Οὕτω
 διεκανονίσθησαν τὰ ὅρια τοῦ νέου βασιλείου, ἀνεκτιτῆδεια κατὰ
 πάντα καὶ στενὰ, οὐδαμῶς ἀντάξια τῶν μεγάλων θυσιῶν τοῦ ἑλ-
 ληνικοῦ ἔθνους, ἕνεκα τῆς γλισχρότητος τῶν δυνάμεων, αἵτινες
 πολὺ μᾶλλον ἢ μὲλλον ἐξυπηρετήσῃ καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν εἰ-

ρήνην, ἐὰν ἀνίδρουν Κράτος περιλαμβάνον τοῦλάχιστον καὶ τὴν Ἡπειρον μετὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν νήσων Κρήτης καὶ Σάμου καὶ παρεῖχεν αὐτῷ τὰ μέσα τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἀπροσκόπτου προόδου.

Τούτων γενομένων τῇ 14ῃ Ἰουλίου 1832, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πανούτσου Νοταρᾶ συνελθοῦσα ἡ ἐν Προναίᾳ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐψήφισε τάδε: νὰ κηρυχθῇ γενικὴ ἀμνηστία χάρις τῆς εἰρηνοποιήσεως τῶν διαφόρων κομμάτων· ἐκφρασθῇ εὐγλωσσύνῃ πρὸς τε τὰς τρεῖς προστάτιδας δυνάμεις καὶ τὸν βασιλέα Λουδοβίκον ἐπὶ τῇ ἀποδοχῇ τοῦ ἐλληνικοῦ στέμματος διὰ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ὀθωνα· ἀναθεωρηθῶσιν οἱ συνταγματικοὶ νόμοι· συνταχθῇ νέον σύνταγμα πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ τε λαοῦ καὶ τοῦ θρόνου· διανεμηθῇ ἡ ἐθνικὴ γῆ· ἀμειψθῶσιν οἱ ἀγωνισταὶ καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν φονευθέντων ὑπὲρ τῆς πατρίδος· συγκροτηθῇ πρόσκαιρος κυβέρνησις μέχρι τῆς καθόδου τοῦ βασιλέως κτλ. Ἐκ τούτων ἐψηφίσθη (19 Ἰουλίου) τὸ α) ψήφισμα περὶ γενικῆς ἀμνηστίας, ἐν ᾧ: παρεδίδοντο εἰς παρτελῇ λήθην τὰ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος ἐγκλήματα, τὰ πηγάζοντα ἐκ πολιτικῶν δοξασιῶν καὶ αἱ ἀπὸ ἔργων πολέμου εἰς τοὺς ιδιώτας προκύψασαι ὑλικαὶ καὶ ἀποδεδειγμέναι ζημίαι ἤθελον ἀποδοθῇ ὑπὸ τοῦ δημοσίου. Ἀλλὰ πρὶν ἢ προβῇ περαιτέρω ἡ συνέλευσις, οἱ τρεῖς τῶν δυνάμεων ἀντιπρέσβεις διεμαρτυρήθησαν ἀμέσως ἀντιπροτείναντες α) ὅτι ἡ πρόσκαιρος κυβέρνησις ἔδει νὰ μείνῃ ἡ αὐτὴ μέχρι τῆς καθόδου τοῦ βασιλέως καὶ ιδρύσεως τῆς ἀντιβασιλείας· β') ὅτι ἀπηγορεύετο ἡ πώλησις τῶν ἐθνικῶν γαιῶν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ βασιλέως γ') ὅτι ἄνευ τοῦ βασιλέως οὐδὲν σύνταγμα ἠδύνατο νὰ ψηφισθῇ. Ἡ συνέλευσις ἀπέστειλε δριμύτην ἀπάντησιν πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις ἀναιρουῦσαν τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν ταύτας ὡς παρανόμους· ἀλλ' ὁ Σ. Τρικούπης δὲν ἐπέδωκεν αὐτὴν παρὰ τὴν θέλησιν τῆς συνελεύσεως. Ἐὰν τὸ σύνταγμα ἐψηφίζετο τότε, ἴσως δὲν θὰ ἐγίνοντο αἱ πολιτικαὶ ἐκεῖναι κομματικαὶ ἔριδες αἱ πολλαχῶς παραβλάψασαι τὰς σχέσεις τοῦ βασιλέως Ὀθωνος πρὸς τὸ ἔθνος καὶ ἐπενεγκοῦσαι τῷ 1843 τὴν στάσιν, ἐξ ἧς ὁ Ὀθων ἠναγκάσθη ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος νὰ ἐπικυρώσῃ σύνταγμα, ὅπερ τελῶς ἀπεστρέφετε λέγει ὁ κ. Κρέμος. Εἴτα δὲ τῇ 26 Ἰουλίου 1832 ἐψηφίσθη τὸ β') ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ψήφισμα, δι' οὗ ἐγένετο ἡ ἐπικύρωσις τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ὀθωνος ὡς

βασιλέως, ἣν ἐψήφισεν ἤδη ἡ γερουσία καὶ ἀπέστειλε τῇ 26 Ἀπριλίου πρὸς τὸν βασιλέα Λουδοβίκον ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ. Μετὰ τὴν ἐπίσημον ἐπικυρώσιν οἱ πληρεξούσιοι ἀναστάντες πάντες ἀνεβόησον ὁμοθυμῶς καὶ ἐπανειλημμένως : Ζήτω ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ὁθων ὁ Α΄. Καὶ τὸ πλῆθος δὲ τῶν Ἑλλήνων περικυκλώσαν τὸ παράπηγμα τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, ὧν πολλοὶ εἰσώρμησαν εἰς αὐτό, καὶ μετὰ χαρᾶς δακρύων ἐπεβόων ἐπὶ πολὺ ἑξαλλοὶ ἐκ χαρᾶς : Ζήτω ὁ βασιλεὺς καὶ πανταχοῦ ἔν τε τῷ προαστείῳ καὶ τῷ Ναυπλίῳ παιδρὶ περιήρχοντο καθ' ὁμάδας οἱ Ἕλληνες ἀποβαλόντες τὸν φόβον ἐκ τῆς ἀβεβαίου πολιτικῆς τοῦ ἔθνους καταστάσεως ἅτε ἐλπίζοντες τὰ βέλτιστα ἐκ τοῦ βασιλέως. Διωρίσθησαν δὲ (19 Αὐγούστου) ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπείας, ἥτοι τῆς κυβερνήσεως, μετὰ ψήφισμα τῆς συνελεύσεως, ὁ ναύαρχος Ἀνδρέας Μιαούλης, ὁ στρατηγὸς Κώστας Μπότσαρης καὶ ὁ συνταγματάρχης Γενναῖος Κολοκοτρώνης ὅπως συνελθόντες εἰς ἐπιτροπὴν γὰπέλθωσι εἰς τὴν βασιλεῦσαν τῆς Βασιλείας καὶ προσενέγκωσι τὴν ἀγορεύσιν καὶ ὑποτογὴν τοῦ ἔθνους πρὸς τὸν βασιλέα αὐτοῦ Ὁθωνα· ἀντὶ δὲ τοῦ Γενναίου μὴ δυνηθέντος νὰ μεταβῇ, ἀπῆλθεν ὁ Δ. Πλαπούτας. Ἐκόμισαν δ' εἰς Μόναχον τό τε ψήφισμα τῆς ἐπικυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ἐν πρωτοτύπῳ καὶ τὰς ἀναφορὰς τῆς συνελεύσεως περὶ ταχείας καθόδου τοῦ βασιλέως.

Μετὰ τινὰ χρόνον, οἱ περὶ τὸν Θήρσιον, φιλέλληνα βαυαρὸν, ἀναλώμασι τοῦ Λουδοβίκου, τὴν Ἑλλάδα περιηγούμενον, ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον μετὰ τῶν Ἑλλήνων συγχρωτισθέντα, ὥστε νὰ ἀναμιγνύηται εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος, διέλυσαν τὴν ἐν Προνοίᾳ Ἐθνοσυνέλευσιν.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐν Προνοίᾳ ἐθνοσυνελεύσεως ἐπῆλθε μεγίστη ἀναρχία. Διότι ἡ μὲν ἐθνοσυνέλευσις, ἥτις ἐν ὁμονοίᾳ ἤρξε τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς καὶ ἦτο ἡ μόνη ἀγκυρὰ τῆς τεταραχμένης ἑλληνικῆς πολιτείας, διελύθη· ἡ δὲ γερουσία, καίπερ καθ' ὅλοκληρίαν καποδιστριακὴ, ἥτις ἠδύνατο οὐχ ἦττον νὰ εἶναι σκιὰ ἀρχῆς ὥς τοσάκις πρότερον, ἦτον διαλελυμένη ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως· ἡ δὲ διοικητικὴ ἐπιτροπεία ἡ συνισταμένη ἐκ τοῦ Κουρτουριώτου, Ἰψηλάρτου, Ζαήμη, Κωλέττη, Πλαπούτα, Μεταξά, Τρικούπη καὶ ἀντ' αὐτοῦ τοῦ Ἀναγνώστου Λοιδωρίκη καὶ ἀντ' αὐτοῦ τοῦ Κώστα

Μπότσαρη, ἥτις, εἰ μὴ τι ἕτερον, ἡδύνατο νὰ συνέχῃ τὰ ταραχώδη στρατιωτικά, πρὸ πάντων στοιχεῖα, ὡς κεκολωμένη καὶ κατεσπαραγμένη, διότι ὁ μὲν Κουντουριώτης χολωθεὶς ἀπῆλθεν εἰς Ὑδραν, ὁ Ὑψηλάντης ἀπέθανεν, ὁ Κώστας Μπότσαρης καὶ ὁ Πλαπούτας ἡ Κολιόπουλος ἀπῆλθον εἰς Μόναχον, οὐδ' αὕτη πλέον ὑφίστατο· ἡ δὲ γραμματεία, τὸ ὑπουργεῖον τοῦτέστι συγκείμενον ἐκ τοῦ Τρικούπη, Μαυροκορδάτου, Ζωγράφου, Βούλγαρη, Ρίζου, Κλονάρη καὶ Χρησιλίδη, διίσταντο πρὸς ἀλλήλους. Πρὸς δὲ τούτοις, ὡς εἴρηται, ἡ ἔθνοσυνελεύσις ἀντὶ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ Μεταξᾶ διώρισε τὸν Α. Μαυρομιχάλην καὶ Μ. Μηλαίτην. Ἐντεῦθεν δὲ προῆλθε μέγας κυκεὼν, ἐπαυξηθεὶς διὰ τῶν ραδιουργιῶν τῶν ἀντιπρέσβων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας, ὧν ἕκαστος ἐπεζήτηε νὰ τρέψῃ τὰ τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἑαυτόν. Ὁ γέγων' τοῦ Μωργιά ὅμως, διαλυθείσης ἡδὴ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἀνεκτῆσατο τὸ κράτος αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ. Συνεκάλεσε λοιπὸν τοὺς ὁπαδοὺς αὐτοῦ εἰς Ἀχλαδόκαμπον καὶ εἶτα τοὺς Ρουμελιώτας εἰς Τζιβέρι, ἔνθα ἀπεφάσισαν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ τῆς Πελοποννήσου ὁ πολλὰς καταχρήσεις ἐν αὐτῇ ποιήσας Θεόδωρος Γρίβας, ὅστις καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, ἐν ἣ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γαρδικιώτης εἶχε κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγιον. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἦτο ἀναγκασίαν· διότι οἱ διάφοροι λησται καὶ λωποδύται καὶ λιποτάκται στρατιῶται ὧν πολλοὶ ἦσαν Ρουμελιῶται, πολλὰς καταχρήσεις διέπραττον ἐν Πελοποννήσῳ. Οὗτοι, κατ' ἐκθέσεις τῶν χρόνων ἐκείνων σέληνιάτησαν, πόλεις καὶ χωρία· ἀπλῶς δ' εἶπεῖν ἡ χώρα ὁλόκληρος ὑπῆρξεν ἔρμαιον τοιαύτης φοβερᾶς ἀναρχίας καὶ παραλυσίας τῶν ἀρχῶν, ὥστε ἐπὶ 20 ὅλας ἡμέρας οὐδεμία ἀπολύτως ὑπῆρχε κυβέρνησις. Ἐκτὸς τοῦ Ναυπλίου, ὅπερ χάρις εἰς τὰς λόγχας τῶν Γάλλων ὑπῆκουε πρὸς τοὺς τρεῖς ἀντιπρέσβεις, πᾶσα ἡ λοιπὴ χώρα ἦτο παραδεδωμένη εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν λοιπῶν συμμοριαρχῶν, οἵτινες συμφώνως πρὸς τὴν ἐν Τζιβέρι συνομολογηθεῖσαν ἀναγκωχὴν, προσεπᾶθον νὰ ἐκμυζήσωσι, κατὰ γράμμα, τὴν χώραν πρὸς ὄφελος τῶν ἰδίων στρατιωτῶν καὶ ἰδίων ἑαυτῶν πλουτισμὸν διαρκούσης τῆς μεσοβασιλείας ἐκείνης καὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασιλείας. Ὑστερον δὲ ὁ Κολοκοτρώνης διαλυθείσης τῆς συνε-

λεύσεως, ἐλθὼν εἰς Ναύπλιον ἐπὶ τῆς φρεγάτας τοῦ Ρίκορδ συνδι-
λέχθη μετὰ τῶν Ρουμελιωτῶν ὀπλαρχῶν Φωτομάρα, Μπότσαρη,
Κριζώτη καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ Θεοδώρου Γρίβα περὶ ἰδρύ-
σεως κυβερνήσεως καὶ τῆς ἀναστάσεως πάλιν τῆς γερουσίας.

Ἐκ τῆς συνεννοήσεως ταύτης τοῦ Κολοκοτρῶνη προέκυψαν ἡ
ἀνδρῶν αὐθις τῆς γερουσίας· ὑπὸ δὲ ταύτης ἐπεκυρώθη ἡ τριμε-
λὴς ἐπιτροπεία συνισταμένη ἐκ τοῦ Κωλέττη, Ζαήμη, καὶ Μεταξᾶ,
ἡτις ἐμελλε νὰ ὑπάρχῃ μέχρι τῆς καθόδου τοῦ βασιλέως τηροῦσα
τὰ αὐτὰ δικαιώματα, ἅπερ εἶχε καὶ ἡ ἐπταμελὴς ἐπιτροπεία. Ἄλλοι
οἱ ὅπαδοι τοῦ Κωλέττη βλέποντες ὅτι ἐν τῇ τριμελεῖ ἐπιτροπείᾳ ὁ
προϊστάμενος αὐτῶν, ὁ Κωλέττης, ἐμελλε νὰ ᾔναι πάντῃ ἀνίσχυρος
ὡς μειονοψηφῶν ἀνεκήρυξαν τὸν συμβιβασμὸν τοῦτον καὶ τὴν ἀνά-
στασιν καὶ τὰς πράξεις τῆς γερουσίας ὡς παρανόμους. Γάλλοι δὲ
στρατιῶται ὅπαδοι τῶν συνταγματικῶν ἀπέσπασαν (18 Ὀκτωβρίου
1832) τὴν προκήρυξιν τῆς γερουσίας, δι' ἧς ἐρρυθμίζοντο τὰ τῆς
τριμελοῦς ἐπιτροπείας, ἅπερ ἀπεδοκίμαζον, τοὺς δὲ ἀντιστάntας τα-
κτικούς στρατιώτας ἀπέκρουσαν καὶ ἐπέτυχον διὰ τῶν ἀντιπρέσβειων
νὰ ἐκβάλωσιν αὐτοὺς τοῦ φρουρίου. Ἡ γαλλικὴ λοιπὸν πατρίδα ὑ-
περίσχυσε καὶ ἐκ παντὸς τρόπου ἀπεδοκίμαζε τὰς πράξεις τῆς γε-
ρουσίας. Τῷ γαλλικῷ κόμματι συνέπραττε, συμφέροντος ἰδίου ἐνε-
κεν, καὶ ἡ τριανδρία, ἡτις κατέλυσε (8 Ὀκτωβρίου) πάντα τὰ ἐλ-
ληνικὰ δικαστήρια. Τέλος δὲ καὶ αὐτὸς ὁ πρόεδρος τῆς γερουσίας
Τσαμαδὸς συνελήφθη (19 Ὀκτωβρίου) ὑπὸ τοῦ γάλλου διοικητοῦ.

Οἱ Ρωσὸφρονες πρὸς καταπολέμησιν τῶν συνταγματικῶν προσελ-
κυσαν τὴν γερουσίαν, ἧς τὰ μέλη εἶχον διαφθορῇ διὰ χρημάτων Ρω-
σικῶν ἵνα ἐκλέξωσι *κυβερνήτην* τῆς Ἑλλάδος τὸν Ρίκορδ, πρὸς
τοῦτο δὲ οὐδὲν ἦτο τὸ κωλύον· διότι «ἡ ἐν Ναυπλίῳ ἰθυσυνέλευσις
εἶχεν ἀπονεύμῃ τῷ Ρώσῳ ναυάρχῳ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου Ἑλ-
ληνος, ἐνεκεν τῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐγώνων αὐτοῦ καὶ τοῦ ὑπὲρ
τῆς εὐδαιμονίας αὐτῆς φιλογενοῦς αὐτοῦ ζήλου».

Ἄλλ' ὅπως τοῦτο γένηται κατεβλήθησαν πολλὰ χρήματα ὑπὸ
τοῦ γενικοῦ τῆς Ρωσίας προξένου Βλασσεπούλου, ὅπως οἱ γερουσι-
ασταί, ἵνα ὦσιν ἐσφαλεῖς καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν ἔγκυροι, ἀπέλθωσιν
εἰς Ἄστρος διὰ τῆς μεγάλης λέμβου τῆς φρεγάτας «Πριγκιπίσσης

Αουτίδας». Οἱ γερουσιασταὶ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν τὰ ἀρχεῖα, τὸ πιε-
ττήριον καὶ τὴν ἐφημερίδα αὐτῶν τὸν «*Ελληνικὸν καθρέπτην*», καὶ
ἐκεῖ ἐξέδωκαν (9 Νοεμβρίου), ὡς ἡ μόνη δῆθεν νόμιμος ἐξουσία,
διατάγμα, δι' οὗ ἠκυροῦντο πάνθ' ὅσα ἀκούσης αὐτῆς ἐγένοντο ὑπὸ
τῆς ἐν Ναυπλίῳ κυβερνήσεως. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ παραπλεύσασα καὶ ἡ
ρωσικὴ ναυαρχίς παρέλαβε τοὺς γερουσιαστὰς Αἰνιάνα καὶ Περού-
καν, τὸν Καλλέργην καὶ τὸν Κολοκοτρώνην, ὅπως συνδιασκέψωνται
μετὰ τοῦ Ρίκορδ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀνκκηρύξεως αὐτοῦ ὡς κυ-
βερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὅμως ἐκτὸς τῶν δαπανηθέντων
χρημάτων, ὁ Περούκας ἐζήτησεν ἔτι 200,000 φράγκων, ὁ Ρίκορδ
ἡρνήθη. Τότε ἡ γερουσία φοβηθεῖσα ἐξ Ἀστρους ἀπέπλευσεν εἰς
Σπέτσας· ἐδημοσίευσεν δὲ πρότερον ὁ «*Ελληνικὸς καθρέπτης*», ὅτι ἡ
γερουσία κατέλιπε τὸ Ναύπλιον ἀλλὰ τοῦτο ἔπραξεν ἵνα ἐλευθέρως
ἐνεργῇ τὰ ὑψηλὰ αὐτῆς καθήκοντα. Πλὴν τὸ μυστικὸν ἐγνώσθη
οἱ δὲ ναύαρχοι συνέχαιρον τῷ Ρίκορδ ἐπανελθόντι εἰς Ναύπλιον,
ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ, ὡς κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος· ὁ Ρῶσος ὅμως
ἀντιπρεσβευτὴς ἐπέπληξεν αὐτὸν σφοδρῶς ἐπὶ τῇ πράξει· οὗτος δὲ
ἐπέριψε πᾶσαν τὴν εὐθύνην ἐπὶ τοῦ κόμητος Πάλμα καὶ Βούκοτιτς,
ὡς δῆθεν ἐν ἀγοίᾳ αὐτοῦ, διενεργησάντων τὰ περὶ ὑποψηφιότητος
αὐτοῦ ὡς κυβερνήτου. Ἀλλ' εἰ καὶ ἀπέτυχεν ἡ ὑποψηφιότης τοῦ
Ρίκορδ ἐν Ἀστρεῖ, ἐν Σπέτσαις ὅμως ἐπέτυχεν, διορισθέντος ὑπὸ τῆς
φυγάδος γερουσίας κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τὸ μὲν ἀξίωμα
οὔτε ἀπεδέξατο οὔτε ἐνήσκησεν ὁ Ρίκορδ, τὸ ἐπίσημον ὅμως ἐγγρα-
φον τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ ἀπέστειλεν ὁ φιλόδοξος ναύαρχος εἰς Πε-
τρούπολιν.

Ἐνταῦθεν ὅσῳ προσήγγιζεν ἡ καθόδος τοῦ βασιλέως Ὁθωνος,
τόσῳ ἀγὼν μέγας κατεβάλλετο, ὅπως, πάσῃ δυνάμει, ἕκαστος τῶν
δυναμένων ληστεύῃ τό τε δημόσιον καὶ ἰδιώτας, σκεπτόμενος ὅτι,
μετὰ τὴν καθόδον τοῦ βασιλέως, ἔμελλε πλέον νὰ ἰσχύσῃ ὁ νόμος·
ἐξ ἄλλου δὲ μέρους καὶ οἱ σκιὰν ἀρχῆς ἔχοντες συνεκράτουν αὐτήν,
ἵνα παραστῶσι κατόπιν πρὸς τὸν βασιλέα ὡς περιβεβλημένοι ἀρχὴν
τοῦ κράτους· Ἐπειδὴ δὲ οἱ στρατιωτικοὶ ἦσαν οἱ ἔχοντες τὰ ἰσχυ-
ρότερα ὅπλα ὡς μᾶλλον ἡσκημένοι τῶν χωρικῶν περὶ τὸ λαφυρα-
γεῖν, αὐτοὶ μάλιστα διέπρεψαν ἐπὶ τούτῳ. Ὁ Κολοκοτρώνης,

ἐφαίνετο, κατ' ἀρχάς, ὅτι ὑπερήσπιζε τοὺς παλαιούς δημοτικούς θεσμούς τῶν δημογεροντιῶν τῶν ἐπὶ τε τῆς τουρκοκρατίας καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου, ἰσχυσασῶν, αἵτινες ἐν χαλεποῖς χρόνοις, διέσωζον τὴν κατὰ τόπους ἐξουσίαν καὶ εὐταξίαν. Τὰς δημογεροντίας δὲ ταύτας προβαλλόμενος ὡς ἀσπίδα ὁ Κολοκοτρώνης τὴν τε τάξιν, ὅσον τὸ δυνατόν, συνεκράτει καὶ φόρους ὅμως εἰσέπραττε, παρὰ τὴν θέλησιν τῆς ἐν Ναυπλίῳ κυβερνήσεως, καὶ παρὰ πάντα νόμον· οὕτω δὲ ὁ ἄλλως εὐεργέτης τοῦ ἔθνους, στρατάρχης οὕτως καθίστατο αἷτιος πάσης αὐταρχίας καὶ παρανομίας. Τὰς πράξεις δὲ ταύτας τοῦ Κολοκοτρώνη ἐμιμήθη καὶ ὁ Κριεζώτης, ἐν τῇ βορείῳ Πελοποννήσῳ· αὐτὸς δὲ οὐ μόνον εἰσέπραττε φόρους, ἀλλὰ καὶ ἐδίκαζε καὶ κατεδίκαζε καὶ προὔβιθαζε ἀξιωματικούς ἐν τῷ στρατῷ καὶ ἴδρυν ἀρχὰς καὶ ἐτιμῶρει καὶ, ἤρχε, τρόπον τινά, ὡς ἡγεμονίσκος ἀνεξάρτητος. Εἰς τοσοῦτον δ' αὐταρχίας προέβησαν οἱ στρατιωτικοί, ὥστε ἤθελον μόνον αὐτοὶ νὰ φαίνωνται παρὰ τῷ λαῷ ὡς ἄρχοντες καὶ νομοθέται, ὡς ἀνώτατοι δημόσιοι λειτουργοὶ τοῦ Κράτους καὶ στρατιωτικοί, ἀνεξέλεγκτοι, ἔχοντες ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Πάντα δ' ἀντίπαλον αὐτῶν πολιτικόν τε καὶ στρατιωτικόν ἐθεώρουν ὡς ἐχθρὸν τῆς πατρίδος καὶ παντὶ τρόπῳ κατερραδιούργουν αὐτούς. Οὕτω, δέ, πᾶν ὅ,τι οἱ Γάλλοι ἐν Μεσσηνίᾳ ἐποίουν ὑπὲρ τῆς συγκοινωνίας, τοῦτο κατέστρεφον οἱ ἡμέτεροι στρατιωτικοὶ διαδιδόντες παντοῖα ἄλλα ψεύδη καὶ ὅτι οἱ Γάλλοι παρέμενον ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ σκοπῷ δῆθεν νὰ καταλάβωσιν αὐτήν. Ἐντεῦθεν δ' ἐν Νησίῳ, Καλάμῃς, Κορώνῃ καὶ ἄλλαχού ἀενάως ἤριζον οἱ ἡμέτεροι στρατιῶται πρὸς τοὺς Γάλλους καὶ ὁσημέραι ἐξήπτετο τὸ μῖσος μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν φιλελλήνων ἐκείνων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἡμέτεροι ἤθελον νὰ παραστῶσιν ἰσχυροὶ καὶ ἄρχοντες, κατὰ τὴν καθοδὸν τοῦ βασιλείως, πανταχοῦ τυνεοῦντο ἵνα ὁμοφώνως ἐνεργῶσιν ὅ,τι πρὸς τοῦτα ἀπέβλεπε· συνενεῖτο δ' αὐτοῖς καὶ ὁ πολλῶν τοῖς Ἑλλήσι κακῶν αἷτιος γενόμενος Ῥίκορδ. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγοῦνται καὶ αἱ θερμαὶ ἐκείναι ἐνέργειαι τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Ῥίκορδ, τοῦ Τσώρη, τῶν γερουσιαστῶν καὶ ἐν γένει τῶν ὀπαδῶν τοῦ καποδιστριακοῦ κόμματος. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, πρὸς τούτοις, καὶ τὸ ὁσημέραι αὐξανόμενον μῖσος τούτων πρὸς τε τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς συνταγματικούς, ὑπὲρ

ἐπετείνετο, ἡμέρα τῇ ἡμέρα, ἐφ' ὅσον προσήγγιζεν ἡ καθόδος τοῦ βασιλέως, πανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχον ἀντισυνταγματικοί. Ὡς κέντρον δὲ συναθροίσεως τῶν ἀντισυνταγματικῶν ὠρίσθη τὸ Ἄργος, ἐξ οὗ, κατὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ βασιλέως, ἐμελλον νὰ πορευθῶσιν εἰς Ναύπλιον πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ ἐπιδεικνύμενοι ὡς οἱ μόνοι κραταιοί, πρὸς οὓς ὁ βασιλεὺς ὤφειλε νὰ στραφῇ καὶ ἐρεισθῇ ἐπὶ τῇ αὐτῶν δυνάμει. Ταῦτα κατανοοῦντες οἱ συνταγματικοί, (1) ἠτοιμάζοντο πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἀντισυνταγματικῶν. Ἐν ᾧ λοιπὸν ἔσπευδον πανταχόθεν εἰς Ἄργος οἱ ἀντισυνταγματικοί, ἔσπευδον καὶ οἱ συνταγματικοί. Ἡ πόλις τοῦ Ἀργους ἦτο πεπληρωμένη στρατιωτῶν τοῦ Τσώρη, τοῦ Κριεζώτη καὶ ἀνεμένοντο, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. καὶ ἐκ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Νικήτα, ὅτε ἡ τριανδρία: Κωλέττης, Ζαχάρης καὶ Μεταξᾶς, γινώσκοντες τὸν σκοπὸν τῆς συναθροίσεως προσεκάλεσα διὰ τῶν ἀντιπρέσβειων τὸν στρατηγὸν Κορβέ, ὅπως τάχιστα ἐξαποστείλῃ στρατὸν εἰς Ναύπλιον. Ὁ στρατηγὸς Γκεενὲκ μαθὼν τοῦτο παρὰ τοῦ Κορβέ ἐπεμφεν ἐκ Κορώνης ἀμέσως ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Νῶδ τέσσαρας λόχους ἐκ τοῦ 21ου συντάγματος τοῦ ἐλαφροῦ Πεζικοῦ μετὰ δύο ὀρεινῶν πυροβόλων, οἵτινες κατέλυσαν ἐν τῷ στρατῶνι τοῦ ἱππικοῦ. Εἰς Ἄργος ἐμελλον οὗτοι νὰναμείνωσι τέσσαρας ἔτι λόχους μετὰ πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Στόφφελ. Ὅτε τὸ γαλλικὸν τοῦτο σῶμα ὀδεῦον εἰς Ἄργος, ἀφίκετο τῇ 2 Ἰανουαρίου 1833 εἰς Τρίπολιν, ὁ Κολοκοτρώνης ἐφάνη φίλα φρηνῶν αὐτῷ· ἀλλὰ πράγματι ὁμως, ἐὰν δὲν ἀπετρέπετο ὑπὸ τοῦ Χατσηχρήστου, ἐσκόπει νὰ προσβάλλῃ αὐτοὺς αἰρνης, ὅπερ οἱ Γάλλοι διεγνώσαν ἐκ τοῦ

1) Ὡς γνωστὸν τὰ κόμματα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Ἑλλάδι ἦσαν τρία ἀναλόγως τῶν αἰσθημάτων τοῦ λαοῦ πρὸς ταύτην ἣ ἐκείνην τῶν τριῶν προστάτιδων δυνάμεων. Καὶ οἱ μὲν Ρωσόφρονες οἱ καὶ ὁπαδοὶ τοῦ Καποδίστρια, ἐκαλοῦντο **Ναπαῖοι** ἐκ τινος Νάπα καποδιστριακοῦ φανατικοῦ, οἱ Ἀγγλόφρονες **Μπαρλαῖοι** ἐκ τινος Μπάρλα φανατικοῦ ὁπαδοῦ τοῦ Ἀγγλικοῦ κόμματος, οἱ δὲ Γαλλόφρονες οἱ τοῦ Κωλέττη δηλαδὴ ὁπαδοὶ **Μοσχομαγγίται**· ἐκ τινος Μόσχου ὁπαδοῦ τοῦ Κωλέττη ἐνθέρμου καὶ τῆς Μάχχας = δεκαρχίας. Οὗτοι ἐκαλοῦντο καὶ συνταγματικοί. Ἀντισυνταγματικοὶ δὲ πάντες οἱ κατὰ τούτων.

ἀγρίου τρόπου τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν πρὸς αὐτούς. Τούτου ἕνεκα οἱ Γάλλοι ἐρχόμενοι ἐκ Τριπόλεως πρὸς τὸ Ἄργος ἐβάδιζον λίαν προφυλακτικοί. Φθάσαντες δ' αὐτόσε (3 Ἰανουαρίου) εὗρον μὲν τοὺς Ἕλληνας ἐχθρικῶς διακειμένους, ἀλλ' οὐδέποτε ἐπίστευον, ὅτι θὰ συνεπλέκοντο ἄνευ σπουδαίας ἀνάγκης. Τούτου ἕνεκα οἱ Γάλλοι στρατιῶται περιήρχοντο ἀφρόντιδες καὶ ἄοπλοι. Ἀλλ' ὅμως ἡμέραν τινα, 13 Ἰανουαρίου 1833, ὅτε ὑπασπιστὴς τις μετέβη εἰς Ναύπλιον ὡς ἀγγελιοφόρος, τινὲς δὲ στρατιῶται περιήρχοντο ἀνὰ τὴν πόλιν ἀγοράζοντες ζωτροφίας, διὰ τὸν στρατόν, Ἕλληνες στρατιῶται ἑνοπλοὶ ἐπέπεσον λιθοβολοῦντες καὶ πυροβολοῦντες ἐν χλεύῃ κατ' αὐτῶν, ὧν καὶ τινὰς ἐφόνευσαν. Οὕτω δὲ οἱ Γάλλοι καταδιωκόμενοι κατέφυγον εἰς τὰ καταλύματα αὐτῶν, ἔνθα εὗρον ἕνα σχεδὸν λόχον ἑτοιμον εἰς μάχην, ὃν εἶχεν ἑτοιμάσῃ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ διοικητὴς Νῶδ μαθὼν τὴν κατὰ τὴν πόλιν, ἐπίθεσιν. Μετ' οὐ πολὺ ἐφάνησαν καὶ Ἕλληνες στρατιῶται ἄθροοι ἐπιτιθέμενοι κατὰ τοῦ στρατῶνος τῶν Γάλλων καὶ διαρκῶς ἄλλοι προσερχόμενοι πυροβολοῦντες καὶ ἀπειλοῦντες. Τότε ἐξώρμησαν οἱ Γάλλοι ἐκ τοῦ στρατῶνος, ἐξεδίωξαν ἐν ἁκαρεὶ τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῶν πέριξ αὐτοῦ, κατέλαβον τὰς πέριξ οἰκίας, ἐφόνευσαν πολλοὺς καὶ τοὺς ἄλλους διὰ τῆς λόγχης, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Ὑπὸ πανικοῦ καταληφθέντες οἱ Ἕλληνες διεσπάρησαν ἀνὰ τοὺς ὁδοὺς τῆς πόλεως ζητοῦντες σωτηρίαν· ἀλλὰ τέσσαρες λόχοι Γάλλων καταδιώκοντες ἐξέβαλον αὐτοὺς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πόλεως πλὴν τῶν κρυβέντων ἐν ταῖς οἰκίαις, ἐν οἷς καὶ ὁ Τσώκρης, ὅστις μόλις ἐν ἀχυρῶνι ἐσώθη ἐκ τῆς λόγχης τῶν Γάλλων. Οὕτω δ' ἐντὸς τριῶν ἢ τεσσάρων ὥρῶν διεσκορπίσθησαν οἱ Ἕλληνες ὅπλῃται εἰς τὰ ἐκτὸς τῆς πόλεως· οὐδ' ἐκεῖ ὅμως ἐπὶ τῆς πεδιάδος καὶ τῶν λόφων εὕρισκοντες ἀσφάλειαν ἐπράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Οὐδέποτε Ἕλληνες ὅπλῃται κατησχύνθησαν τοσοῦτον, ὅσον κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην, ἧς αἰτία ἐγένοντο αὐτοὶ οὗτοι προσβαλόντες ἀδίκως καὶ ἀνάνδρως καὶ φονεύσαντες, κατ' ἀρχάς, ἐκ παρασκευῆς, ἑνοπλοὶ αὐτοὶ ἀόπλους. Ἐπεσον δ' ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων περὶ τοὺς 160, ἐπληρώθησαν πολλοὶ καὶ συνελήφθησαν αἰχμαλῶται ἄλλοι τε καὶ ὁ ἕτερος ἀρχηγός, ὁ ἀτιμίαν τοῖς Ἕλλησι περιέψας καὶ ἀχαρίστους

καταστήσας ἕνεκα τῆς πράξεως ταύτης Κριεζώτης. Καὶ τούτου ὁμῶς μεγαθύμῳ φερόμενος ὁ διαικητὴς Νῶδ, ἐφείσθη, παρὰ τὴν ἑκὸνὴν ἀπαίτησιν τῶν Γάλλων στρατιωτῶν, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων διέταξε νὰ τουφεκίσωσι δύο. Ἐκ δὲ τῶν Γάλλων, ἐφονεύθησαν μόνον 18 καίξιτινες ἐτραυματίσθησαν. Ἡ πράξις αὕτη σωφρόνισε μὲν τοὺς ἀντισυνταγματικούς καὶ τοὺς κακοποιούς, ἐν γένει, στρατιωτικούς, ἐχαροποίησε δέ, ὑπὸ κομματικὴν ἔποψιν, τοὺς συνταγματικούς καὶ πρῶτιστα τοὺς ὁπαδοὺς τῆς τριανδρίας, ἥτις διὰ προκηρύξεως ἀπεδοκίμασε τὴν κακὴν ἐκείνην πράξιν τοῦ ἐν Ἑργεῖ στρατιωτικοῦ συρφετοῦ προσβαλόντος στρατὸν εὐεργέτιδος δυνάμεως. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ὠμολόγησαν πολλὰς χάριτας ἢ τε ἑλληνικὴ κυβέρνησις καὶ οἱ δημογέροντες Ναυπλίου τῷ στρατηγῷ Γκεενέκ. Ἡ δ' ἐν Ἑργεῖ αὕτη ἄδοξος χύσις ἑλληνικοῦ αἵματος ἦτο ἡ τελευταία σκηνὴ τοῦ βδελυροῦ δράματος τῆς ἀπαισίου ἀναρχίας, ἥτις ἐμάστισε τὸ πολυπαθὲς ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Καποδιστρίου μέχρι τῆς καθόδου τοῦ βασιλέως Ὁθωνος.

Ταῦτα, ἐν εἵδει προεισαγωγῆς εἰς τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ὁθωνος, ἵνα δεῖξωμεν ὑπὸ ποίους ὄρους καὶ ποίας συνθήκας ἀνελάμβανε τὴν βασιλείαν ὁ Ὁθων καὶ ποία ἦτο ἡ πρὸ τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ κατὰστασις τῆς Ἑλλάδος. (1)

(1) Ἐν τῇ συγγραφῇ τῆς παρούσης ἱστορίας μεγίστην συμβολὴν εὐρομεν ἐν τῇ ἐκδομένῃ «Ἱστορίᾳ τοῦ Συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ» ὑπὸ Ἑπ. Κ. Κυριαχίδου.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΟΘΩΝΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. — ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑ

Ναύπλιον πρωτεύουσα τοῦ Βασιλείου. — Ἀφίξις βασιλέως Ὁθωνος τῇ 18ῃ Ἰανουαρίου 1833. — Ἀντιβασιλεία : Ἀρμανσβεργ, Μάουρερ, Ἐϊδεκ (1833 - 1835). — Πρῶται δυσσεβέσκειαι τῶν Ἑλλήνων. — Στάσις. — Διοίκησις ἀντιβασιλείας καὶ ποικίλα νομοθετήματα αὐτῆς. — Ἀποστολὴ εἰς Εὐρώπην τῶν ἐγκριτοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος. — Αἱ Ἀθῆναι πρωτεύουσα τοῦ Βασιλείου.

Κατὰ τὴν 24ην Νοεμβρίου τοῦ 1832 παρίστατο ἐν τοῖς μεγαλοπρεπέσιν ἀνακτόροις τοῦ Μονάχου, καὶ ἰδίως κάτωθεν τῆς μεγάλης κλίμακος κούτων, θέαμα μεγαλοπρεπὲς καὶ συγκινητικόν. Ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου τοῦ Α', ὁ πρίγκηψ Λουδοβίκος Φερδινάνδος Ὁθων, πρὸς ὃν αἱ τρεῖς προστατίδες δυνάμεις, Ἀγγλία Γαλλία καὶ Ρωσία προσήνεγκον τὸ στέμμα

τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἀποκαταστάντος μικροῦ βασιλείου τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς ἤγε τὸ 17ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καὶ ἦτο νεανίας ὡραῖος, εὐγενέστατος τὸ ἦθος, χαριέντως ἐπκίρων τὴν κεφαλὴν, τὸ δὲ σῶμα μικρὸν ἀποκλίνων πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ τὸ βλέμμα ἔχων γλυκὺ καὶ μαρτυροῦν ἀριδῆλως τῆς καρδίας αὐτοῦ τὴν μεγάλην συγκίνησιν. Βραδυπορῶν κατήρχετο ὁ νεαρὸς πρίγκιψ τὴν κλίμακα τῶν ἀνακτόρων, ἐν οἷς ἐγεννήθη, καὶ ἀμφοτέρως ἔτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτοῦ, πρὸς τὴν ἀπαρμυθῆτως κλαίουσαν μητέρα, πρὸς τὰς θείας, πρὸς τὰς ἀδελφάς, ἐπίσης πρὸς τὴν βασίλισσαν τεθλιμμένην ἐπὶ τῷ ἀποχωρισμῷ. Ὁ πατὴρ καὶ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς Μαξιμιλιανὸς Ἰσταντο ἐκατέρωθεν αὐτοῦ μόλις καταστέλλοντες τῆς καρδίας αὐτῶν τὴν μεγάλην θλίψιν, ἐν ᾧ ὁ νεώτερος ἀδελφός, ὁ πρίγκιψ Λουίτπόλδος ἠτένιζε πρὸς τὸν ἀπερχόμενον ἀδελφὸν μετὰ τινος ἀπαθείας, φυσικῆς ἄλλως τε, ἐν τῇ μικρᾷ ἐκείνῃ καὶ ἀθῶᾳ ἡλικίᾳ. Οἱ ἀνώτατοι τοῦ Κράτους λειτουργοὶ Ἰσταντο συνωστισμένοι περὶ τὴν κλίμακα καὶ ἐν τῷ προδύμῳ τοῦ Μεγάρου, ἐν οἷς διεκρίνοντο οἱ Ἕλληνες ἀπεσταλμένοι τὰς γραφικωτάτας ἐθνικὰς στολὰς, ὁ μὲν Πλαπούτας καὶ ὁ Βότσαρης φουστανέλλας, ὁ δὲ Μιαούλης τὴν Ὑδραϊκὴν ἀλλόκοτον στολὴν φέροντες καὶ κρατοῦντες ἐν ταῖς χερσὶ τὰ μακρὰ φέσια αὐτῶν καὶ δεικνύοντες γυμνὰς τὰς ἡλιοκαεῖς καὶ ἐκ τῆς πυρίτιδος τῶν μαχῶν ἀπεσκληρυμένας κεφαλὰς αὐτῶν.

Ἡ συνοδεία ἐξεκίνησε περὶ τὴν μεσημβρίαν ἡ δὲ βασίλισσα μήτηρ παρηκολούθησε τῷ υἱῷ ἀπὸ Μονάχου μέχρι τοῦ Ἀϊβλίγγ (Aibling) κωμοπόλως εἰς τὰ νότια τῆς Βαυαρίας κειμένης, ἔνθα ἡ συνοδεία Ἰσταται ἐπὶ μικρὸν. Ἐνταῦθα ἡ μήτηρ ἀποχωρίζεται ἐν μέσῳ συγκινήσεως ἀκρατήτου τὸν υἱόν, ἡ βασίλισσα τὸν μέλλοντα βασιλέα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ συνοδεία ἐξεκίνησε, καὶ αὖθις, ἀλλ' ἡ μήτηρ διέταξε, πρὸς ἀνάμνησιν καὶ ἰδρυσαν αὐτόθι ἐπιμνημόσυνον στήλην τὴν στήλην τοῦ Ὀθῶνος καλουμένην (Otto-Säule, μέχρι σήμερον σωζομένην. (1)

(1) Ἡ στήλη αὕτη ἦ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος Γοτθίκου ρυθμοῦ ἐπίσημο βότρου ἐκ

Αὐθημερὸν ἡ συνοδεία τοῦ Ὁθωνος ὑπερέβη τὰ βαυαρικὰ σύνορα καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ἡμίσειαν σχεδὸν ὥραν ἐκείθεν αὐτῶν κειμένην αὐστριακὴν πόλιν Κούφσταϊν (Kufstein) ὅπου καὶ διενυκτέρευσε· τῇ πρωτῇ δὲ τῆς ἐπαύριον ὁ Ὁθων μεταβάς καὶ αὖθις εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ ἐκεῖ μεταξὺ τῶν συνόρων Αὐστρίας καὶ Βαυαρίας, ἐν τῷ χωρίῳ Κίφερσφέλδεν (Kiefersfelden) ἀποχαίρειται καὶ αὖθις τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν αὐτοῦ, τὸν Μαξιμιλιανόν. Εἰς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ ἀποχωρισμοῦ οἱ

τριῶν ὀκταγώνων βιθμίδων. Τῆς κιτωτάτης τούτων, ἥτοι τῆς βάσεως ἡ περιφέρεια ἔχει 14 μέτρων περίμετρον βιθμίδων ὅμως σμικρύνεται ἀναλόγως, τετράπλευρος δ' οὕσα φέρει ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὑψηλὸν ὀβελίσκον κοσμούμενον πλουσίως καὶ ἐπιχαρίτως, λέγει ὁ κ. Κ. Ν. Παπαμιχαλόπουλος (Παρά τὸν τάφον τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, Λειψία 1883 σελ. 18), διὰ γοτθικῶν ἀνθεμίων τῶν «σταυροειδῶν», ὀνομαζομένων, καὶ ἀπολήγοντα εἰς ὁμοίον ἀνθέμιον μετ' ὀξείας αἰχμῆς. Τὸ ὕψος τοῦ μνημείου εἶναι 10 μέτρων. Ἐπὶ τῆς Δ. προσόψεως, ἥτις εἶναι καὶ ἡ κυρία τοῦ μνημείου, ἵσταται ἐντὸς νύμφης (niche) χαλκοῦν, φυσικοῦ μεγέθους, ἄγαλμα τῆς Παναγίας Παρθένου φερούσης ἐν ἀγκάλας τὸν Χριστόν. Ἐπὶ δὲ τῆς Μ. ἀναγινώσκεται :

Βασιλέως Λουδοβίκου

ὁ δεύτερος υἱός

Ὁθων

ἀπεσπάρθη ἐνταῦθα ἐκ τῆς μητρικῆς ἀγκάλης,

μεταβαίνων εἰς Ἑλλάδα

ὡς βασιλεὺς καὶ σωτὴρ αὐτῆς

Τῇ 6 Δεκεμβρίου 1832.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς :

Οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας Ρόζενχαϊμ (Rosenheim)

καὶ αἱ ἐξ ὧν τῶν νομῶν τῆς Βαυαρίας

συμπονοῦσαι γυναικες

διαίωμισαν ἐνταῦθα τὴν συμπάθειάν των

καὶ τὴν τῆς βασιλίσσης των μητρικὴν στοργήν.

Τῇ 1 Ἰουνίου 1835.

καθολικώτατοι ἐκεῖνοι ἄνδρες ἀνίδρυσαν ναΐδιον, *καΐσκος τοῦ "Οθωνος* καλούμενος (Otto-Kapelle), κομψὸν ἔμα καὶ μεγαλοπρεπὲς μέχρι σήμερον σωζόμενον. (1)

Αἱ τρεῖς προστάτιδες δυνάμεις εἶχον διαθέσει ἐκάστη ἀνὰ ἓν πολεμικὸν πλοῖον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ νεαροῦ βασιλέως καὶ τῆς ἀντιβασιλείας περιμένοντα τὴν ἀφίξιν τῆς συνοδείας ἐν Τεργέστη.

Ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ἀπλοῦν ὄνομα Κόμης τοῦ Κέλχαϊμ μετὰ τῆς ἀντιβασιλείας καὶ τῆς λοιπῆς μεγάλης συνοδείας στρατιωτικῶν τε καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν ἔφθασαν εἰς Τεργέστην μετὰ πολυήμερον πορείαν καὶ ἐπέβησαν τῆς Ἀγγλικῆς Φοιγᾶτας *Μαδαγασκάρ*, παρακολουθουμένης ὑπὸ τῶν δύο ἄλλων θωρηκτῶν καὶ πλῆθους πλοίων ἐμπορικῶν ἐπὶ τούτῳ νκυλωθέντων πρὸς μεταφορὰν τῶν 3,500 Βαυαρῶν στρατιωτῶν (τέσσαρα συντάγματα πεζικοῦ, δύο ἵλαι ἐλαφρῶν ἱππέων καὶ μία πυροβολαρχία), ὧν τὴν μισθοδο-

Καὶ τέλος ἐπὶ τῆς βορείου ἤδε :

Ἡ βασιλίσσα τῇ Βαυαρ'ας Θηρεσία

ἔχουνεν ἐνταῦθα.

διὰ τὸν προσφιλέστατον υἱὸν αὐτῆς

"Οθωνα

πικρὰ δάκρυα ἀποχωρισμοῦ,

Εἶθε νὰ γίνωσι ταῦτα δάκρυα χαρᾶς !

(1) Τὸ ναΐδιον τοῦτο ἔχει μῆκος μὲν 10, πλάτος δὲ 5 μέτρων (ἑσωτερικῶς). Τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ εἶναι ἀπέριττον· εἰκὼν δὲ τοῦ ἁγίου "Οθωνος, τοῦ Ἀνδρόβικου, τῆς ἁγίας Θηρεσίας, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τοίχου ἡ «Παρθένος» τοῦ Ραφαήλ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἡ ὑπὸ τοῦ Πέτρου Χέσς (Peter-Hess) γραφεῖσα γνωστοτάτη εἰκὼν τοῦ ἀποχωρισμοῦ τοῦ "Οθωνος ἐκ τῶν πατρικῶν ἀνακτόρων. Πρὸ τῆς εἰσόδου δ' ὑπάρχει δ' ἐξῆς ἐπιγραφή :

«Πρὸς ἀνάμνησιν τῆς θέσεως ἐν ἣ τῇ 6 Δεκεμβρίου 1832, κατὰ τὸ ἐκ τῆς βασιλικῆς πρωτευούσης ταξείδιόν του, ἀπεχαιρέτισε τὴν προσφιλὴ αὐτοῦ πατρίδα ὃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος κληθεὶς δευτερότοκος βασιλικὸς πρίγκηψ τῆς Βαυαρίας "Οθων, ὅστις χάριν τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ τούτου ὑπέστρεψε τῇ πρώτῃ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας μετὰ σπουδῆς καὶ πάλιν εἰς τὸ βαυαρικὸν ἔδαφος ἐκ Kufstein· ὠκοδομήθη δι' ἐκουσίαν ἐράνων τοῦ βαυαρικοῦ λαοῦ οὗτος ὃ εἰς τὸν ἅγιον "Οθωνα ἀφιερωμένος ναΐσκος. 1834.

Ἀμαλία Βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος.

ΤΡ.Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΟΘΩΝΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σίαν ἀνεδέξατο τὸ ἀρτισύστατον Ἑλληνικὸν Κράτος. Ἐκ Τεργέστης καὶ Πιράνου, πολίχνης παράλου πρὸς Ν. τῆς Τεργέστης, ἡ βασιλικὴ συνοδεία ἀπάρσα κατευθύνετο εἰς Κέρκυραν, ὃ δὲ βασιλεὺς διὰ Ρώμης καὶ Νεαπόλεως, ἔνθα ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Β' ἐφθασεν εἰς Κέρκυραν, ὅπου περιέμενον αὐτὸν τὰ πλοῖα μετὰ τοῦ στρατοῦ· ἐκ Κερκύρας δὲ πάντα ὁμοῦ ἀπάραντα διὰ τῶν Πελοποννησιακῶν παραλιῶν κατευθύνοντο πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους αὐτοῦ, τὸ Ναύπλιον, τὴν ὁχυρὰν τότε πόλιν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου.

Συγχρόνως δὲ ἐν ᾧ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ἐσχολιάζετο τό, τῇ 13 Ἰανουαρίου 1833 ἐν Ἀργεῖ, συμβῶν κατὰ τῶν Γάλλων, παρ' ἅπασι δὲ ἐνυπῆρχε λύπη ὁμοῦ καὶ χαρὰ, τοῦτο μὲν διότι ἡ καθόδος τοῦ βασιλέως ἐπεβράδυνε καὶ ὑπὸ τινων μάλιστα (τοῦ Καποδιστριακοῦ κόμματος) διεδίδετο ψευδῶς, ὅτι ὁ βασιλεὺς μαθὼν τὰ ἐν Ἑλλάδι συμβῶντα, ἀνέβαλεν ἐπ' ἀόριστον τὴν καθόδον αὐτοῦ, τοῦτο δέ, ὡς πολλαχόθεν ἤκουετο, ὁ βασιλεὺς ἦτο καθ' ὁδὸν καὶ ὅτι ὁσονούπω ἐμελλε νὰ πατήσῃ τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους, συγκομιζὼν πᾶσαν εὐημερίαν καὶ εὐδαιμονίαν, τῇ 16ῃ Ἰανουαρίου 1833 ἀνηγγέλλθη, τέλος πάντων, δι' ἐκτάκτου ταχυδρόμου ἐκ Πύλου εἰς Ναύπλιον ἀποσταλέντος, ὅτι ἐπεφάνη ὁ συνοδεύων τὸν βασιλέα στόλος, ἀπὸ τῆς ἡμέρας δὲ ταύτης μέχρι τῆς 18ης, ὅτε ὁ στόλος προσωρμίσθη ἐν τῷ λιμένι Ναυπλίου ἔχων ἐν μέσῳ τὴν ἀγγλικὴν φρεγάταν «Μαδαγασκάρ» τὴν ὑπὸ τοῦ Λαῦονς κυβερνωμένην, ἧς ἐπέβαινεν ὁ βασιλεὺς Ὁθων, ἀπὸ παντὸς ὑψώματος ἡ λόφου χιλιᾶδες ἐλληνικοῦ λαοῦ μετὰ δακρύων ἐν ταῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ἱερῶν πάλμων ἐν τῇ καρδίᾳ ἀνέμενον τὸν πολυπόθητον αὐτῶν ἡγεμόνα. Καὶ ὅτε ὁ μεγαλοπρεπὴς ἐκεῖνος στόλος ἐκ τριᾶκοντα καὶ ἑξ πλοίων ὑπερήφάνως εἰσῆρχετο εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ναυπλίου, ζητωκραυγαὶ βροντῶδεις, εἰλικρινεῖς καὶ αὐθόρμητοι, ὅποια σπανίως ἀκούονται, διέσχίζον τον ἀέρα καὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον καὶ συγκινητικώτερον τῶν θεαμάτων παρίστατο, κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας καὶ ἂν ἐνὸς μὲν στόλος τριῶν κραταιῶν δυνάμεων ἐπιδεικτικῶς συνῴδευε τὸν νεαρὸν ἡγεμονίδην, ἐρχόμενον νὰ συμπήξῃ, κατόπιν τετρακκασιετῶς δουλείας, νέον θρόνον ἐν Ἑλλάδι

καὶ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ἐστίαν αὐτῶν τὰ γράμματα, τὸν πολιτισμὸν καὶ πᾶν ὅ,τι εἶχε φυγαδεύσει ἡ ἀπηνής, τυραννία, ἀφ' ἐτέρου δὲ λαὸς ρακενδύτης, ἐπιδεικνύων τὰ ράκη ὡς τρόπαια πάλης γιγαντώδους, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς «Ἱστορίας τοῦ Συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ» κ. Κυριακίδην, λαὸς στυγνὸς ἐκ τῶν κακουχιῶν, ἐβλεπε τὴν ἐνκρῆν τῶν πρᾶγματῶσεων πόθων καὶ ὀνείρων τεσσάρων αἰώνων, νεκρὸν, δεκκοκταετῇ πρίγκηπα, ἐρχόμενον νὰ περιβληθῇ τεμάχιον τῆς πορφύρας τοῦ Κωνσταντίνου ἐκείνου, οὐ ἐφαίνετο διάδοχος, ὅστις εἰς μακρὰν ἀπουσιάζων ἐκστρατεῖαν καὶ ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν περιερχόμενος χώρας καὶ θαλάσσας ἐφθασεν, ἐπὶ τέλους, εἰς τὴν ποθητὴν αὐτοῦ γῆν, ὡς ἀρχαῖός τις μυθολογούμενος ἥρως. Περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς 16ης Ἰανουαρίου ἐφάνησαν ὀκτὼ πλοῖα καὶ τὴν ἐπαύριον (17) περὶ τὰ τριάκοντα μύλις δὲ τῇ 18ῃ ἤδυνήθη νὰ ἀγκυροβολήσῃ ἡ φέρουσα τὸν βασιλέα ὑπὸ τὸν κυβερνήτην Λάϋονς «Μαδαγασκάρ». Ἄμα τῷ κατάπλῳ ἀπὸ τε τῶν πλοίων καὶ τῶν φρουρίων ἀντήχουν διηνεκῶς τὰ τηλεβόλα καὶ ἐπὶ ἐπτὰ ἡμέρας μυριάδες ἀνθρώπων συνωθοῦντο κατὰ τὴν παραλίαν, ἀπὸ πρωῒας μέχρι βυθείας, νυκτός, ἐναγωνίως παρακολουθοῦντες καὶ τὴν ἐλαχίστην, ἐν τοῖς πλοίοις, κίνησιν, καὶ αἰτιώμενοι τὰ σκόφη ὅτινα ἀπέκλειον, οὕτως εἰπεῖν, αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἐπιθυμητοῦ αὐτῶν ἀρχοντος, λέμβοι δ' ἀενάως εἰς κίνησιν μετέφερον ἐπὶ τῆς «Μαδαγασκάρ» τοὺς ἀνωτέρους στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἄνδρας τοῦ τόπου, ἵνα καθυποβάλωσι τὸ σέβας καὶ τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν πρὸς τὸν νεκρὸν βασιλέα. Τῇ 22ῃ Ἰανουαρίου ἀπεβιβάσθη ὁ βαυαρικὸς στρατός, εἰς τρεῖς καὶ ἡμίσειαν χιλιάδας συμποσούμενος καὶ ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τακτικῶν ἐν μέρει δ' ὑπὸ προχειρώς στρατολογηθέντων Βαυαρῶν ἀποτελούμενος, ὅστις μέγα σφάλμα πράξας, ἦλθε, μετὰ τοῦ βασιλέως, ἵνα διαδεχθῇ τ' ἀποχωροῦντα γαλλικὰ στρατεύματα. Μετὰ τρεῖς δ' ἡμέρας, τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου, ἐν μέσῳ τῶν κανονοβολισμῶν τῶν Ναυπλιακῶν φρουρίων καὶ τῶν ἀδιαλείπτων ζητωκραυγῶν τοῦ πλήθους τὸ πρῶτον ἐπάτει τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος ὁ Ὁθων. Ὡς κακὸς δ' οἰωνὸς ἰθεωρήθη τὸ ὀλίσθημα τοῦ Ὁθωνος ἐξ οὗ μικροῦ δεῖν ἐπιπτε ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ ὁ οἰωνὸς οὗτος ἐξεπληρώθη, δυστυχῶς, τῷ 1862.

Ὁ Ὅθων ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ μόνου ἐκ πάντων τῶν ἡγεμόνων ἀληθοῦς φιλέλληνης Λουδοβίκου βασιλέως τῆς Βαυαρίας, ὅστις ὀρμώμενος ἐκ τοῦ ἀκρου φιλελληνισμοῦ αὐτοῦ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν βασιλέα εἰς Ἑλλάδα. Ὁ Ὅθων ἐγεννήθη τῇ 20ῇ Μαΐου (1 Ἰουνίου) 1815 ἐν Σάλσβουργ τῆς Βαυαρίας, ἔσχε δὲ μητέρα τὴν Θηρεσίαν, κόρην τοῦ Δουκὸς τοῦ Σάξεν-Άλτεμβουργ. Ἐκ παιδικῆς δ' ἡλικίας ἔτυχεν αὐστηροτάτης ἡγεμονικῆς ἀγωγῆς καὶ ἐπιμεμελημένης ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ αὐτοῦ Ὡτέλ, τοῦ κατόπιν γενομένου ἀρχιεπισκόπου Ἀΐχσταδτ, ἐξ οὗ λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τσοῦτον ἐμυήθη ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς τοῦ καθολικισμοῦ δόγμασιν, ὥστε εἶχεν ἀπεθῆ πάντῃ θεοκρατικῶς καὶ τοιοῦτος διέδραμεν ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον ἔχων μάλιστα κλίσιν πρὸς τὸ ἱερατικὸν στάδιον (1).

Τὸν Ὅθωνα ἐξεληθόντα τοῦ πλοίου ἐπὶ ἀγγλικῆς λέμβου δὲν ὑπεδέχθησαν αὐτὸν οὔτε λαμπρὸς ἐλληνικὸς στρατός, οὔτε χρυσοπαρύφους στολὰς φέροντες ἀξιωματικοί, οὔτε ἀδαμαντοστόλισται αὐλικαὶ κυρίαι, οὔτε πλήθὺς κόσμου κομποῦ, οὔτε ἡ πόλις ἐκτάκτως διακεκοσμημένη ἀπέριτος ὅμως καὶ πενιχρὰ ἐνεῖχε μείζονα μεγαλοπρέπειαν, ἀνέκφραστον τινα αἰγλήν, ἀναδιδομένην ἀπὸ τῶν ἐνδόξων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὧν ἡδύνατό τις νὰ μετρήσῃ τὰ ὅσα, ὡς ἐκ τῆς λιποσαρκίας, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰς νίκας, οὐχὶ καὶ τὰ ἐνδοξα κατορθώματα αὐτῶν. Οἱ πάντες συνωθοῦντο μέχρις ἀποπνιγμοῦ ἐν ταῖς στεναῖς ὁδοῖς τοῦ Ναυπλίου. Μετὰ τὴν προσφώνησιν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, πρὸς ἣν ὁ Ὅθων ἀπήντησε *germanisid*, ἐπιβαίνων λαμπροῦ ἵππου φέρων κυανθὴν βαυαρικὴν στολὴν, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἀποτελειομένης ὑπὸ τῶν Α. Μιούλη, Κ. Μπότσαρη καὶ Δ. Πλαπούτα, τῆς μεταβάσεως εἰς Μόναχον καὶ τῶν διασημοτέρων συγχρόνων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ βαυαρικοῦ καὶ ἐλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἀπείρου πλήθους, διῆλθεν ὁ νεαρὸς βασιλεὺς τὴν πύλιν τοῦ Ναυ-

(1) Βιογραφικὰς σημειώσεις περὶ Ὅθωνος ἔγραψεν ὁ Μαρ. Π. Βρεττὸς γαλλιστὴ μὲν ἐν τῇ *Revue Moderne*, τεῦχος τοῦ Ὀκτωβρίου 1868· ἑλληνιστὴ δὲ ἐν τῇ Ἑθνικῇ Ἡμερολογίῳ τοῦ αὐτοῦ τοῦ ἔτους 1869 καὶ ὁ Κ. Ν. Παπαμιχαλόπουλος (παρὰ τὸν τάφον τοῦ Βασιλέως Ὅθωνος, Λειψία 1883).

πλίου, τὰς κλεῖδας τοῦ ὁποίου παρέδωκεν αὐτῷ ὁ φρούραρχος μετὰ τῶν δημογερόντων, καὶ κατηθύνθη εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, πρὸ τῆς πύλης τοῦ ὁποίου, μετ' ἄκρας συγκινήσεως, προσεφώνησεν αὐτὸν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κορίνθου. ἀποκαλέσας αὐτὸν σωτῆρα καὶ ἐλπίδα τοῦ ἔθνους. Γενομένης δὲ δοξολογίας, προσῆλθεν ἡ κυβέρνησις, αἱ στρατιωτικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀρχαὶ καὶ ὤμωσαν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τὸν ὄρκον τῆς ὑποταγῆς καὶ πίστεως. Ἐκ τῆς ἐκκλησίας μετέβη ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ πενιχρὰ αὐτοῦ ἀνάκτορα, τὰ ἀποπνέοντα πᾶσαν τὴν λιτότητα τοῦ κυβερνήτου Καποδιστρίου, καίτοι ἐπισκευασθέντα τελευταίως καὶ ἐκ τῶν ἐνόντων διακοσμηθέντα, ἀλλ' ἀπλούστατα καὶ ἀπέριττα πάντοτε, ἐκεῖ δ' ἐδέξατο τὰ συγχαρητήρια τοῦ διπλωματικοῦ σώματος καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ἐπὶ πολλὰς ὅμως ἡμέρας ἐξηκολούθησεν ἔτι ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐθυμία τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἐλευθέρου ἤδη καὶ ἀνεξαρτήτου, ἀποτελοῦντος βασιλείον καὶ ἐλπίζοντος εἰς εὐρύτατον στάδιον καὶ ἔνδοξον μέλλον τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον πολλὰς παρέσχεν ἐλπίδας ἡ τοιχοκολληθεῖσα τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως προκήρυξις :

ΟΘΩΝ Ο Α΄.

ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

Ἕλληνας !

« Προσκεκλημένος ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἐνδόξων καὶ μεγαλοφύχων μεσιτῶν διὰ τῆς κραταιᾶς βοηθείας τῶν ὁποίων ἀποπεπρατώσατε ἐνδόξως τὸν τῆς καταστροφῆς πόλεμον τὸν ὑπὲρ τὸ δέον » παρεκταθέντα, προσκεκλημένος προσέτι καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν σας ἐλευθέραν ἐκλογὴν, ἀναβαίνω εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ » ἐκπληρώσω ὅσας ὑποχρεώσεις ἀνέλαβα δεχθεὶς τὸ προσφερθὲν μοι » βασιλικὸν στέμμα, τόσον πρὸς ἑσᾶς, ὅσον καὶ πρὸς τὰς μεσιτευσούσας μεγάλας δυνάμεις.

« Διὰ μακροῦ καὶ φονικοῦ πολέμου θυσιάζοντες ἐκουσίως τὰ μέγιστα καὶ πολυτιμώτατα ἀγαθὰ σας, ἀνεκτήσατε τὴν πολιτικὴν σας ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν, τὸν θεμελιώδη ὄρον τῆς εὐτυχίας

καὶ εὐημερίας παντός ἔθνους καὶ διὰ τῆς ἡρωικῆς σας εὐτολμίας
 ἀνεδείχθητε ἄξιοι ἀπόγονοι τῶν μεγάλων προγόνων σας, τῶν ὁ-
 ποίων ἡ δόξα ἀπὸ τὸ σκότος τῶν ἀρχαιοτέρων αἰώνων μέχρι τοῦδε
 διαυγάζει μὲ ἀπαρμειώτον λαμπρότητα· ἀλλ' ἕως τώρα στερεώσθε
 ἀκόμη τοὺς καρποὺς τοῦ ἐνδοξοτάτου ἀγῶνος σας. Οἱ ἄγροί σας
 εἶναι ἡρημωμένοι, ἡ βιομηχανία σας ἀπονεκρωμένη, τὸ ἐμπόριόν
 σας, τὸ ἄλλοτε τόσο ἀκμαῖον, εἰς πῶσιν. Εἰς μάτην ὑπὸ τὴν
 αἰγίδα τῆς εἰρήνης ἐπερίμεναν αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι τὴν ὥραν
 καθ' ἣν ἤθελε ταῖς συγχωρεθῆ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν
 πατρίδα των. Τὸν τόπον τοῦ δεσποτισμοῦ κατέλαβεν ἡ ἀναρχία ἡ
 ὁποία πλήττει τὰ νῶτά σας ἀπανθρώπως μὲ τὴν αἰμοσταγῇ μα-
 στιγᾷ της. Καὶ ὅ,τι καλὸν ὁ ἔρος τῆς πατρίδος ἀπέκτισε διὰ σας,
 διὰ τοῦ πλέον εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ, τὸ ἀφανίζει ἡ ἐσωτερικὴ
 διχόνοια διὰ τοῦ πλέον βδελυροῦ ἐγωισμοῦ.

Τὸ νὰ δώσω τέλος εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν, καθ' ἣν διὰ
 τῆς φθοροποιοῦ ἀλληλομαχίας καταναλίσκονται αἱ πρώτισται δυ-
 νάμεις, τὸ νὰ συγκεντρώσω εἰς τὸ ἐξῆς πᾶσαν σπουδὴν εἰς ἓνα
 καὶ μόνον σκοπόν, τὸν τῆς ἀκμῆς, τῆς εὐδαιμονίας καὶ δόξης τῆς
 πατρίδος σας ἀποκατασταθείσης ἤδη καὶ ἐδικῆς μου, τὸ νὰ ἐξα-
 λείψω προσέτι κατ' ὀλίγον, διὰ τῆς εὐλογίας τῆς εἰρήνης καὶ τῆς
 σωτηριώδους ἐπιρροῆς τῆς κοινῆς εὐταξίας, τὰ πολυάριθμα τῶν
 προτέρων καὶ ἐσχάτων δυστυχημάτων ἔχνη, τὰ ὁποῖα καλύπτουσι
 τὴν τόσῃ ὥραϊαν καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν τόσῃ πλουσίως πεποικισμέ-
 νην γῆν σας, τὸ νὰ λάβω εἰς σκέψιν τὰς ὑπὲρ πατρίδος θυσίας
 σας καὶ τὰς ἐκδουλεύσεις σας, τὸ νὰ ὑπερασπισθῶ μὲ τὴν αἰγίδα
 τοῦ νόμου καὶ τῆς δικαιοσύνης τὰ πρόσωπά σας καὶ τὴν ιδιοκτη-
 σίαν σας, ἀπὸ τὸ αὐθαίρετον καὶ τὴν ἀκολασίαν, καὶ δι' ὧρμων
 καὶ σταθερῶς θεμελιωμένων θεσμοθεσιῶν, ἀναλόγων μὲ τὴν κατὰ-
 στασιν τοῦ τόπου καὶ μὲ τὰς δικαίας εὐχὰς τοῦ ἔθνους, νὰ σας
 προμηθεύσω τὰ ἀγαθὰ μίᾱς ἀληθοῦς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία δὲν εὐρί-
 σκεται παρὰ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῶν νόμων καὶ οὕτως νὰ φέρω εἰς πέ-
 ρας τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο εἶναι, ὦ Ἕλληνες, τὸ
 ἐνδοξόν μὲν ἀλλὰ δυσχερὲς ἔργον, τὸ ὅποτον ἀναθέμην εἰς ἑμαυ-
 τόν, καὶ χάριν τοῦ ὁποίου προθύμως θυσιάζω τὸν εἰς τὴν πα-

• τρώαν μου γῆν εὐφρόσυνον καὶ εὐδαίμονα βίον, τρέφων τὸ ἴδιον
• αἰσθημα, ἀπὸ τὸ ὅποτον κινούμενας ὁ Βασιλεὺς, ὁ πατήρ μου,
• πρῶτος μεταξὺ ὄλων τῶν Μοναρχῶν, σὰς ἔδωκε χεῖρα βοηθείας
• εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἡρωικόν σας ἀγῶνα.

• Μὲ πλήρη πεποιθήσιν ἀποτείνω τὴν φωνήν μου, πρὸς ἑσὰς
• "Ἕλληνες καὶ ζητῶ ν' ἀφιερῶσθε μοναδικῶς εἰς τὸ ἐξῆς, ἐν ἀδελ-
• φικῇ ἀγάπῃ, τὰς δυνάμεις σας ἐκ συμφώνου μὲ ἐμὲ εἰς τὸ κοινόν
• καλόν καὶ νὰ μὴ στέρξητι ποτὲ νὰ ἀφανισθῶσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν
• σπασμῶν καὶ τῶν σπαραγμῶν τῶν ἐμφυλίων διχονοιῶν καὶ τῆς ἀ-
• ναρχίας, τὰ ἀγαθὰ, ὅσα ἀπεκτῆσατε διὰ τῆς ἀνδρείας σας, διὰ
• τῆς εἰς τοὺς κινδύνους καρτερίας σας, διὰ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα
• ἔρωτός σας, καὶ διὰ τοῦ θάρρους σας εἰς τὴν θεῖαν Πρόνοιαν, οὐδὲ
• νὰ καταδεχθῆτε νὰ σπλωθῇ ἀπὸ τὰς παραφορὰς τῶν χαμερπῶν
• παθῶν τὸ ὄνομα σας, τοῦ ὁποίου τόσαι ἡρωικαὶ πράξεις ἐγγυῶν-
• ται τὴν ἀθανασίαν. "Ὅσον μεγάλοι καὶ ἂν ἦναι οἱ ἀγῶνες, τοὺς
• ὁποίους ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ὁ ὑψηλὸς οὗτος σκοπός, ἡ ἐπιτυχία
• του μόνη θέλει μᾶς εἶναι πλουσιωτάτη ἀνταμοιβή».

• Ἀναβαίνων τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος δίδω τὴν πάνδημον βε-
• βαίωσιν τοῦ νὰ προστατεύσω εὐσυνειδήτως τὴν θρησκείαν σας, νὰ
• διατηρῶ πιστῶς τοὺς νόμους, νὰ δανέμεται ἡ δικαιοσύνη πρὸς ἕνα
• ἕκαστον καὶ νὰ διαφυλάττω ἀκέραια διὰ τῆς θείας βοηθείας, ἐναν-
• τίον ὅποιοιδήποτε τὴν ἀνεξαρτησίαν σας, τὰς ἐλευθερίας σας καὶ
• τὰ δικαιώματάς σας. Ἡ πρώτη μου φροντίς θέλει εἶναι ἡ ἀνόρ-
• θωσις καὶ στερέωσις τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ εὐταξίας, ὥστε ν' ἀ-
• πολαμβάνη καθεὶς ἐξ ἑσῶ ἀνενοχλήτως καὶ ἀνεπηρέαστως νόμι-
• μον ἀσφάλειαν. Παραδίδων εἰς τὴν λήθην τὰς εἰς τὸ παρελθὸν πο-
• λιτικὰς παραφορὰς, περιμένω πεποιθότως, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν, ὦ
• "Ἕλληνες, νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸ ἔθνος τὴν προσήκουσαν ὑποταγὴν εἰς
• τοὺς νόμους καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς ἐπιτετραμμένας τὴν τούτων
• ἐκτέλεσιν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰρηνικῶς εἰς τὴν ἐστίαν του.

• Τοιοῦτοτρόπως ἐλπίζω μετὰ βεβαιότητος ὅτι θέλω ἰδεῖ ἐμαυ-
• τὸν ἀπηλλαγμένον τῆς θλιβερᾶς ἀνάγκης τοῦ νὰ κάμω νὰ κατα-
• διωχθῶσι μὲ ὅλην τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων οἱ ταρακττοντες τὴν
• κοινὴν ἡσυχίαν καὶ οἱ ἀποστᾶται».

• Εἴθε ἡ θεία Πρόνοια νὰ εὐλογήσῃ τοὺς κοινούς ἡμῶν ἀγῶνας
 • καὶ νὰ εὐδοκήσῃ νὰ ἐπανακμᾶσῃ λαμπρότερον ὁ ὠραῖος οὗτος τόπος
 • ὅστις καλύπτει τὴν κόνιν τῶν μεγίστων ἀνδρῶν καὶ τῶν μεγίστων
 • πολιτῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἀρχαῖοι χρόνοι ἀποτελοῦσι μίαν τῶν
 • ὠραιότερων ἐποχῶν τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ὁποίου τόπου οἱ κάτοι-
 • • κοι εἰς τοὺς τελευταίους καιροὺς ἀπέδειξαν εἰς τοὺς συγχρόνους
 • • των, ὅτι ὁ ἥρωισμὸς καὶ τὸ εὐγενὲς φρόνημα τῶν ἀθανάτων προγόν-
 • • νων των δὲν ἀπεσθῆσθαι ἀπὸ τᾶς καρδίας των.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 25 Ἰαν. 1833.

Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως, ἡ Ἀντιβασιλεία
 Ὁ κόμης ΑΡΜΑΝΣΠΕΡΓ, πρόεδρος, ΜΑΟΥΡΕΡ, Εἴλεκ»

Οἱ τὴν προκήρυξιν ταύτην ὑπογράψαντες ἀπετελοῦν ἤδη δυνάμει τοῦ ἀρθροῦ 10 τῆς Συνθήκης τῶν προστατίδων, δυνάμεων ὑπογραφείσης τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1832 ἀντιβασιλείαν, ἕνεκεν τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ βασιλέως. Ταύτων ὁ μὲν Ἀρμανσπεργ εἰμιματο ἐν Εὐρώπῃ ὡς λεπτὸς ἀνὴρ περὶ τοὺς τρόπους, σπουδαῖος οἰκονομολόγος, φιλελεύθερος, ὁ δὲ Μάουρερ ἐπὶ γινεῖτο ὡς σπουδαιότατος ἐπιστήμων, ὁ δὲ Ἐϊδεκ ἰθεωρεῖτο ὡς ἀριστος διοργανωτὴς τοῦ στρατοῦ καὶ εἰδῆμων πολλῶν πραγμάτων συντεινόντων οὐ μόνον εἰς τὴν σύνταξιν στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διοίκησιν χώρας. Ἀλλὰ μόλις ἀνέλαβον τὰ ἑαυτῶν ὑψηλὰ καθήκοντα καὶ ἀμέσως ἠγέρθησαν ἀμφιβολίαι περὶ τῆς περιχδομένης ἀξίας αὐτῶν. Ὁ λαὸς ἐν δειναῖς διατελῶν στιγμαῖς ἤλπιζεν, ὅτι ταχέως θὰ ἔβλεπε βελτιουμένην τὴν τύχην, ἐφ' ὅσον ἐπιστεύετο ὅτι πρὶν ἢ κατέλθωσιν οἱ ἀντιβασιλεῖς εἰς Ἑλλάδα εἶχον ἤδη πρότερον, κατὰ τοὺς ὁκτῶ ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν μῆνας, παρασκευάσῃ τὰ πάντα ὡς γινώσκοντες τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ τὰ χίιστα αἱ ἐλπίδες αὐτῶν ἐξηλέγχθησαν, κατὰ πάντα σχεδὸν, φροῦδαι· τὸ μὲν ὅτι οἱ ἀντιβασιλεῖς ἐλάχιστα γινώσκοντες τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας μετεχειρίσθησαν τρόπους ἀναρμοδίους, ἥκιστα συντεινόντας εἰς ἐπίτευξιν τῶν ὧσων ἐκεῖνοι ἐπεθύμουν, οἱ δ' Ἕλληνες πάλιν ἀπῆτουν πράγματα, τὰ ὁποῖα οὔτε οἱ ἀντιβασιλεῖς οὔτε ἄλλοι

τις ἀρχὴ καὶ ἐξουσίαν ἡδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ. Ἐντεῦθεν δὲ ὁ ἐνθουσιασμός πρὸς τε τοὺς Βαυαροὺς ἐν γένει ταχέως ἀπεσβέννυτο καὶ πρὸς αὐτὸν ἀκόμη τὸν Ὀθωνα πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὰς ἡνίας τοῦ κράτους.

Τῶν ἀντιβασιλέων τούτων ὁ μὲν κόμης Ἰωσήφ Λουδοβίκος Ἀρμανσβερ (Armansberg) πρόεδρος, διωρίσθη γενικὸς ἐπόπτης καὶ εἰδικώτερον αὐτάρχης, ὁ ἐξ ἀπορρήτων Λουδοβίκος Μάουρερ (Maurer) ἐπέβλεπε τὰ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὁ ὑποστράτηγος Ἐϊδεκ (Eideck) διηύθυνε τὰ στρατιωτικὰ καὶ ναυτικὰ, τῶν δὲ ἐτέρων δύο συμπληρωματικῶν μελῶν τοῦ Γραβίνερ καὶ τοῦ Ἀβελ ὁ μὲν πρῶτος ἔλαβε τὰ οἰκονομικά, ὁ δὲ δεύτερος τὰ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως. (1) Ἄλλ' ὅμως ὡς ἐκ τῆς συγκεντρίωτικῆς ταύτης τῆς ἀντιβασιλείας τὸ Ναύπλιον ἐγένετο ἐστία ραδιοουργιῶν, μηχανορραφιῶν, διαίρεσεων, ὧν ζωηροτάτην εἰκόνα, μολονότι ὑπερβολικὴν ὀλίγον, παρέχει ἡμῖν εἰς τῶν συγχρόνων ἀνδρῶν. (2) «Καὶ τὰ μὲν πρῶτα σπέρματα τῆς διχονοίας κατεβλήθησαν ὑπὸ γυναικῶν, γράφει αὐτός, μεταδοθέντα δὲ καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας, μετὰ τοσαύτης ὀξύτητος ἀνεβλάστησαν καὶ εἰς τοιαύτην περιῆλθον περιπλοκὴν, ὥστε καὶ τότε, ὅτε διὰ τὴν θέσιν καὶ τὰς σχέσεις παρέστην μάρτυς, καὶ σήμερον, συλλέγων τὰς ἀναμνήσεις καὶ ἐπεξερχόμενος ταύτας ἄδυνατῶ νὰ εὕρω λεπτὸν καὶ ἄκρον μίτου ἵνα

(1) Μεταξὺ τῶν παρακολουθησάντων ἐν Ἑλλάδι τὸν Ὀθωνα ὑπῆρχον πλὴν τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας, ὁ πρίγκηψ Ἐδουάρδος τοῦ Σάξ—Ἀλτεμβουργ διοικητὴς τοῦ βαυαρικοῦ στρατοῦ, ὁ Φέδερ, ὁ Χές, ὁ Λούδερ, ὁ στρατηγὸς Σμάλτς, ὁ Λεξίουερ καὶ ὁ Βρανδ καὶ οἱ λοχαγοὶ Χιούτς, Σμάλτσλ, ὁ αὐτάρχης Ἀς, ὁ κόμης Σαπόρτα, ὁ ταγματάρχης Λεχμαίρ ὁ Χιουνολοστάιν, ὁ Τάττεινθαχ, ὁ Ρότμερ, ὁ Σάφφερλιχ. Ὁ ἱερεὺς Ἀρνεντ, οἱ ἱατροὶ Βίττμερ καὶ Ρέξερ, ὁ καλλιτέχνης Πέτρος Χές καὶ βραδύτερον καὶ ὁ Κάρολος Ρόττμαν, ὁ ἀρχιτέκτων Κλέντσε ἕτερος ἀρχιτέκτων, ὁ Γκαίρτνερ, ὅστις βραδύτερον ὑποδόμησε τὰ ἀνάκτορα τῶν Ἀθηνῶν, οἱ ζωγράφοι Σφάνδολφ, Κράνμπεργερ καὶ Γιοχάντσεν καὶ ἄλλοι πολλοὶ καλλιτεχναι καὶ εἰδικοί ἄνδρες Βαυαροί.

(2) Ν. Δραγοῦμη, Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις, ἐκδ. Ἀθ. 1879 σελ. 8.

ὀδηγηθῶ εἰς ἀνίχνευσιν τῆς ἀληθείας. Δὲν ἀπετέλουν δὲ οἱ πέντε ἀντιβασιλεῖς τὰ μόνα πρόσωπα τοῦ δράματος, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ πρέσβεις τῆς Βαυαρίας, τῆς Ρωσίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Πρωσίας καὶ τῆς Γαλλίας καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν πρέσβων καὶ ἀξιωματικοὶ Βαυαροὶ· κατὰ παράθεσιν δὲ τῶν ὄρων τῆς δραματικῆς ἐνότητος καὶ αἱ πόρρω τῆς Ἑλλάδος αὐλαὶ καὶ κυβερνήσεις. Ὁ μὲν Μάουερ, ὁ "Ενδεκ καὶ ὁ "Αβελ κατακρίνονται ὡς ὑπερβαλλόντως ρωσιζόντες· καὶ ὁμοῦς ἦσαν οἰκειότατοι τοῦ πρέσβους τῆς Γαλλίας καὶ ὑπεστηρίζοντο ὑπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ "Αρμκνσπεργ κατηγορεῖται ὡς ἀγγλιστής. Οἱ μὲν πρῶτοι πλειονοψηφούντες, ἀγωνίζονται νὰ ὑποσκελίσωσι τὸν πρόεδρον, οὗτος δὲ μειονοψηφῶν καταρραδιουργεῖ ἐκείνους· οἱ πρέσβεις ἐκλαμβάνουσι φίλους τοὺς ἐχθροὺς, ἐχθροὺς δὲ τοὺς φίλους, ἑλληνιστῆς Γερμανός, ὁ Φρασικλής, συντάττει ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Σωκράτους, μετὰ πολλῶν «γὰρ καὶ ἔοικε καὶ παῦρα καὶ ἐπιρρώνυμι καὶ οὐ ῥᾶδιον,» ἀναφορὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας καὶ τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας, μαστιζῶν τοὺς τρεῖς καὶ ἐξυμνῶν τὸν ἕνα· ὁ πρέσβυς τῆς Ἀρκτου μαίνεται ὡς καταδιωκομένης τῆς ρωσικῆς μερίδος· ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Πλαπούτας, ὁ Γενναῖος, ὁ Καλλέργης, ὁ Γρίβας, ὁ Μαμούρης, ὁ Κριεζώτης, ὁ Τσαβέλλας καὶ ἄλλοι καθειργνύονται, οἱ δὲ πρῶτοι καὶ εἰς τὸν διὰ λαϊμητόμου θάνατον καταδικάζονται, ἀκυρωθείσης ἐπὶ τούτῳ διὰ βασιλικοῦ διατάγματος, ὅπερ ἀνήκουστον, προδικαστικῆς ἀποφάσεως, μετατεθέντων δύο δικαστῶν καὶ διὰ στρατιωτικῶν λογγῶν βιασθέντων τῶν ἄλλων· ὁ Τρικούνης ἐξοστραχίζεται εἰς Λονδίνον, ὡς οἶονεὶ χαλαρῶς ἐνεργήσας κατὰ τὴν δίκην ταύτην· ὁ Μαυροκορδάτος ἀποπέμπεται εἰς Γερμανίαν, ὡς προστατεύσας τοὺς καταδικασθέντας, ὁ Ἀγγλος πρέσβυς ὑποστηρίζει τὸν γαλλίζοντα Κωλέττην ὡς ὄργανον ἐπιτήδειον πρὸς ἐξόντωσιν τῶν τῆς ρωσικῆς μερίδος, οἱ ὑπερισχύοντες ἀντιβασιλεῖς πέμπουσιν ἐπίτηδες πρέσβυν εἰς Ἀγγλίαν τὸν Μιχαὴλ Σχινάν, ἵνα ζητήσωσι τὴν παῦσιν τοῦ Δωκίης· ὁ Πάμερστον στρέφει τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον.

Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐκσφενδονίζει βίαια, λοιδορὰ καὶ ἀπει-

λητικά ἔγγραφα εἰς Μόναχον, ἀπαιτοῦσα τὴν ἄμεσον ἀποπομπὴν τῶν ἀντιπολιτευομένων τῷ Ἀρμανσπεργ· ἡ Βαυαρία καίτοι ὑπόχρεως ἐκ τῶν συνθηκῶν νὰ ζητῇ τὴν συναίνεσιν τῶν τριῶν δυνάμεων, κατὰ πᾶσαν μεταβολὴν τῆς ἀντιβασιλείας, αἰτεῖται μὲν αὐτήν, ἀλλὰ φοβηθεῖσα σπεύδει νὰ ἀνακαλέσῃ καὶ πρότερον τὸν Μάουρερ καὶ τὸν Ἀβελ. Τότε δὲ ἡ Ἀγγλία θριαμβεῖ· ἡ Γαλλία διαρρηγνύει τὰ ἱμάτια αὐτῆς· ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας ὀργίζεται, διότι δὲν ἀνεκλήθη καὶ ὁ πρόεδρος· ὁ Ἀρμανσπεργ γενόμενος παντοδύναμος, ἀποστέλλει τὸν Κωλέττην εἰς Παρισίους καὶ οὕτως ἀνακκινίζεται ἐκ τρίτου τὸ ὑπουργεῖον. Καὶ τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον πολιτικὸν καὶ ἠθικὸν μάθημα, ὅπερ ἐδίδαξαν τοὺς ἀμαθεῖς καὶ πρωτοπείρους ἡμᾶς οἱ ἐκ τῆς Δύσεως σοφοὶ καὶ πολυπείροι, μάθημα ἢ μᾶλλον ὕψοςμα ραδιοϋργίας, σκευωριῶν, ψεύδους, δόλου, ἐπιβουλῆς.

Τοιοῦτοι ὄντες οἱ ἀντιβασιλεῖς δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὴν ἀναπλήρωσιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἀλλὰ καὶ ἀνέλαβον καθήκοντα ὑπουργῶν, τῶν ὑπουργῶν ἢ τῶν γραμματέων, ὡς ἐκαλοῦντο τότε, υποβιβασθέντων εἰς τὴν θέσιν τμηματαρχῶν. Πράγματι δὲ ἐκ συγκεντρωτικωτάτων ἐνεπνέοντο ἰδεῶν εἰς πάντα ἀναμιγνυόμενοι καὶ τῶν πάντων τὴν διεύθυνσιν ἀναλαβόντες, αὐταρχικῶς δὲ πολιτευόμενοι καὶ δεσποτικῶς φερόμενοι πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς πολιτικούς ἄνδρας, οὓς ἐπεθύμουν νὰ καταστήσωσιν νευρώσπαστα τῶν ὀρέξεων καὶ συμφερόντων αὐτῶν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ εἰς πολλὰ ἔμπεσόντες σφάλματα, ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτῶν, ἐξήγειραν θύελλαν ἀγανακτήσεως καὶ προὔκαλεσαν κατ' αὐτῶν συνωμοσίας καὶ στάσεις τῶν ἐλευθέρους μὲν ἑαυτοὺς ὑπολαβόντων, ἀλλὰ κυρίως δούλων καταστάντων τῆς ἀντιβασιλείας.

Κατὰ τοὺς πρώτους δύο μῆνας οἱ ἀντιβασιλεῖς ἐκυβέρνησαν μετὰ τοῦ ὑπουργείου, ὅπερ εὔρον, κατὰ τὴν ἀφίξιν αὐτῶν, καὶ ὅπερ διετέλει ὑπὸ τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπην, ἀλλ' εἶτα ὁμως, τῇ 3 Ἀπριλίου, ἀνεσχημάτισαν αὐτό, ἀφέντες καὶ πάλιν πρωθυπουργὸν τὸν Τρικούπην ὅστις ἦτο καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ προσωρινῶς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ συνεκρότησαν αὐτὸ ἐκ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ προσωρινῶς.

τῶν Στρατιωτικῶν μέχρι τῆς 1 'Ιουνίου, ὅτε διωρίσθη ἐν τῷ ὑπουργείῳ τούτῳ ὁ Σμάλτς, τοῦ 'Ιωάννου Κωλέττη ἐπὶ τοῦ 'Εμπορίου καὶ τῶν Ναυτικῶν, τοῦ Γ. Ψύλλα ἐπὶ τῶν 'Εσωτερικῶν, ἀπὸ τοῦ τέλους 'Ιουλίου, καὶ τοῦ Γεωργίου Πραϊδου ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης. Βραδύτερον ὅμως ἐπῆλθε μεταβολή τις, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν τε τῷ ὑπουργείῳ καὶ τῇ ἀντιβασιλείᾳ, ἐξ οὗ καὶ ἡ Ρωσικὴ πολιτικὴ ὑπέστη δεινὴν ἥτταν. καὶ χολωθείσα ἐζήτει καιρὸν νὰ ἐκδικηθῇ. Τὸ πρῶτον τοῦτο ὑπουργεῖον περιελάμβανε χρηστοὺς καὶ διαπρεπεῖς πολιτικούς, τὸν 'Αλέξανδρον Μαυροκορδάτον, ἐκ τῶν ἐξοχωτάτων πολιτευτῶν, τὸν Τρικούπη, λόγιον καὶ ικανὸν ἄνδρα, τὸν Πραϊδὴν παροιμιώδους ἀρετῆς καὶ εὐθυδικίας, ἐμπορουμένους πάντας ἀρίστων προθέσεων. 'Αλλ' οἱ ἀντιβασιεῖς οὐδεμίαν αὐτῶν συμβουλὴν εἰσήκουσαν καὶ ἰδίᾳ τὴν περὶ τοῦ στρατοῦ καὶ περιέπεσαν οὕτως εἰς τὸ μέγιστον σφάλμα, τῆς διαλύσεως τῶν ἰθαγενῶν ταγμάτων, ἀντὶ νὰ δεχθῶσι τὴν τῶν ὑπουργῶν γνώμην, προτεινάντων τὴν διατήρησιν τοῦλάχιστον τετρακισχιλίων ἐκ τῶν παλαιῶν στρατιωτῶν, τὴν ἐξ αὐτῶν κατάρτισιν χωροφυλακῆς καὶ τὴν παραδοχὴν ἁμοιομόρφου μὲν ἀλλ' ἐθνικοῦ ἐνδύματος. Αὐτυχεῶς ὅμως αἱ συμβουλαι αὗται τοῦ Τρικούπη καὶ τοῦ Μαυροκορδάτου, οἵτινες διετέλουν ἐν τοῖς πράγμασι καὶ πρὸ τοῦ ἀνασχηματισμοῦ τοῦ νέου ὑπουργείου, οὐδαμῶς ἐλήφθησαν ὑπ' ὅψει οὔτε κατὰ τὴν 2αν Μαρτίου 1833 ὅτε ἐξεδόθησαν τὰ περὶ στρατοῦ δύο Διατάγματα, δι' ὧν οἱ μὲν μετὰ τὴν 1ην Δεκεμβρίου τοῦ 1831 καταταγθέντες ἀπεπέμποντο τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, οἱ δὲ παλαιότεροι διετάσσοντο νὰ καταταγῶσιν ἐν τοῖς καταρτισθησομένοις δέκα ἀκροβολιστικοῖς τάγμασιν, οὔτε καὶ μετὰ ταῦτα ὅτε ἀλυσιτελεῖς καὶ ἐπικίνδυνον ἀπεδεικνύετο τὸ μέτρον, γενικὴν προκαλοῦν ἀγανάκτησιν. Τοιοῦτοτρόπως δεκακισχιλιοὶ περίπου ἄνδρες, ὧν πολλοὶ κατήγοντο καὶ ἐκ τῶν ὑποδούλων ἐπαρχιῶν 'Ηπείρου, Θεσσαλίας, Σουλίου, 'Αλβανίας, Μακεδονίας, Κρήτης κτλ. καὶ προγεγραμμένοι ὄντες ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπανακαμφῶσιν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν, πτωχοί, ρακενδύται, τῶν πάντων στερούμενοι καὶ ἐκτὸς τοῦ πολεμεῖν οὐδὲν ἄλλο βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα μαθόντες ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ἐδοῦς, ἀνευ μερίμνης τινός, παρὰ τὰς προσπα-

θείας τῶν ὑπουργῶν καὶ τοῦ στρατηγοῦ Τζούρτζ ὑποδείξαντος τὸ ἄδικον τοῦ μέτρου. Ἐντεῦθεν οἱ ἀσπλάγχχνως ἀποπεμφθέντες οὗτοι ἄνδρες ἠναγκάζοντο ἢ νὰ τραπῶσι «βίον ληστρικόν» δυστυχῶς μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐκλιπόντα, ἢ νὰ συντάττωσιν ἀναφορὰς πρὸς τὸν ἐν Δομοκῷ Τουρκαλθανόν Τεφίλ-μπούζην ζητοῦντες νὰ παρῶσιν αὐτοῖς τὰ μέσα πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ «βαβαρέζου». Διηγοῦνται δὲ ὅτι συνελθόντες μηνὶ Μαΐῳ, περὶ τοὺς 300 ἐνώπιον τοῦ Ναυπλίου αὐτοὶ ἐνεχείρισαν ἀναφοράν, ἐξ ὀνόματος πολλῶν ἐκατοντάδων, ἐν ἧ διεξετραγώδῳ τὰς ταλαιπωρίας, τὴν γυμνότητα καὶ τὴν ἐσχάτην πενίαν· ὁ φρούραρχος δεξάμενος τὴν ἀναφοράν ὑπέσχετο αὐτοῖς πολλὰ, ἀλλ' οὐδὲν ἔδωκε, διέταξε δὲ νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἄργος· ἐκεῖσε ἔπεμψεν αὐτοῖς ἡ κυβέρνησις ὀλίγον ἄλευρον καὶ οὐδὲν πλέον. Ἄλλ' οἱ ἄνδρεῖοι παλαιμάχοι πεινῶντες, μετὰ δύο ἐβδομάδας, ἀπέστειλαν ἄλλους τριακοσίους, ὅπως ἐξαίτησονται βοήθημά τι. Μάτην οἱ δυστυχεῖς ἥρωες ἐδείκνυν τὴν φουστανέλλαν τὴν λεγὴ καὶ τὰ ρακῶδη αὐτῶν ἐνδύματα· μάτην ἐπεδείκνυντο τὰ αὐτῶν τραύματα· μάτην μετὰ δακρύων ἐπεκαλοῦντο τοὺς ἀγῶνας, τὰς λαμπρὰς μάχας, ἐν αἷς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἐχθροὺς καὶ παρεσκεύασαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος. Ἀντὶ παρηγορίας οἱ Βαυαροὶ ἀξιωματικοὶ ἐδείκνυν πρὸς αὐτοὺς περιφρόνησιν· ἡ δὲ κυβέρνησις ἀντὶ βοηθήματος οὐ μόνον μετ' ἀπειλῶν ἀπέπεμψεν, ἀλλὰ καὶ διέταξεν ἵνα δύο λόχοι τοῦ 19ου βαυαρικοῦ πεζικοῦ τάγματος μετὰ δύο ὀβουζίων, ὅσον ταχὺς, διασκορπίσωσι τοὺς δυστυχεῖς πολεμιστάς. Καὶ ὡς στερούμενοι μὲν τῶν πάντων καίπερ ἄδικούμενοι δὲν ἀντίστησαν τῇ βίᾳ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων· ἀλλὰ διὰ τοῦ βαρβαρίου καὶ ἀδίκου τούτου τρόπου οἱ ἀντιβασίλεις παρεσκεύαζον ἐχθροὺς τῇ κυβερνήσει καὶ ὑπέθαλπον ἀνοήτως τὴν ἀναρχίαν, τὰς στάσεις καὶ τὴν ληστείαν. Ἡ ἀντιβασίλεια λοιπὸν διὰ τῶν ἀστόχων αὐτῆς διαταγμάτων καὶ ἐχθροὺς πολυαριθμοὺς ἐσχημάτισε καὶ τὴν ληστείαν ἀνεξωπύρηνσε καὶ τὴν πενίαν ἐπηύξησε, ματαίως δὲ προσεπάθησε νὰ κατευνάσῃ τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν διὰ τῆς γενομένης, τῇ 1ῃ Ἰουνίου 1833, συστάσεως τῆς χωροφυλακῆς ἐκ 1200 ἀνδρῶν, ἐκλεγέντων, ὡς καὶ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτῆς, μεταξὺ τῶν ἀπολυθέντων ἀτάκτων. Πρὸς

τοὺς χωροφύλακας τούτους ἐδόθη πλείων μισθὸς καὶ ὥραιοτέρα στολή ἢ πρὸς τὸν λοιπὸν στρατὸν· αἱ ἐξαίρετοι ὑπηρεσίαι, ἃς παρέσχον οὗτοι ὑπὲρ τῆς τάξεως ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἐξαίρετου φιλέλληνος Γκραβιάρ, κατέδειξε πόσον φρονίμως ἠθελε πράξει ἡ ἀντιβασιλεία χρησιμοποιοῦσα τὴν ἀπαίδεγώγητον δύναμιν τῶν «παλληκαρίων» ἐκείνων ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Ἐνώπιον δὲ τῶν χωροφύλακων τούτων, οἵτινες καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν 22 Ὀκτωβρίου 1862 κατεδείχθησαν πιστοὶ τῷ βασιλεῖ Ὀθωνι, τασσόμενον συνεκινήθη ἡ ἐνέργεια τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ὥστε ἡδυνάτο τις κάλλιστα νὰ ἐρωτήσῃ ποία ἐν Ἑλλάδι ἀνάγκη ἦτο τακτικοῦ στρατοῦ ἐκ δεκακισχιλίων στρατιωτῶν καὶ χιλίων ἄξιωματικῶν καὶ στρατηγῶν, εἰς τί δ' ἐχρησίμευε τὸ ἱππικὸν σύνταγμα, ὅπερ δὲν ἡδύνατο βεβαίως ν' ἀναπτυχθῇ ἐπὶ ὄρειων στενοποριῶν; Οἱ μεγάλοι μισθοὶ τῶν ἄξιωματικῶν καὶ στρατηγῶν, ἡ στρατολόγησις ἐθειλοντῶν καὶ ἡ μισθοδοσία τοῦ βαυαρικοῦ ἐπικουρικοῦ σώματος ἀπερρόφησαν σπουδαιότατον μέρος τῶν μετὰ πολλοῦ κόπου ληφθέντων χρημάτων τοῦ δανείου τῶν 60,000,000 δραχμῶν, ἃς ἡγγυήθησαν αἱ προστατίδες δυνάμεις διὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας τοῦ τόπου. Τούτων δὲ ἐν Ναυπλίῳ γεννημένων, ὁ Ὀθων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (τέλη Ἀπριλίου 1833) ἀνεχώρησεν εἰς Σμύρνην διὰ τὴν δε τὴν αἰτίαν, ὡς λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἱστορίας τοῦ Συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ» :

Ἡ ἀντιβασιλεία, τοῦτο μὲν ἵνα παράσχῃ ἐλπίδας καὶ θάρρος πρὸς τοὺς ὑποδούλους Ἑλληνας, τοῦτο δὲ καὶ ἵνα καταστήσῃ ἀγαπητὸν τοῖς ἐλευθέροις Ἑλλησι τὸν νεαρὸν αὐτῶν βασιλεῖα Ὀθωνα, ἀπεφάσισε τὴν εἰς Σμύρνην μετὰβασιν αὐτοῦ. Διὰ τοῦ ταξειδίου τούτου ἐπρόκειτο νὰ δηλωθῇ εἰς μὲν τοὺς ἐλευθέρους Ἑλληνας ὅτι ὁ νέος αὐτῶν βασιλεὺς ἐμπνέεται ἐξ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν πόθων, εἰς δὲ τοὺς δούλους Ἑλληνας ὅτι θεωρεῖ αὐτοὺς ἐξ ἑαυτοῦ ὡς ἰδίους ὑπηκόους, ὑπὲρ τῆς τύχης τῶν ὁποίων θέλει μεριμνήσῃ καὶ οὗς ἐπισκέπτεται εὐθὺς μετὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα καθόδον αὐτοῦ. Πρέπει δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι, καίτοι οὐδὲν κατ' οὐσίαν ἀποτέλεσμα ἡδύνατο νὰ ἐπενέγκῃ ἡ ἐπίσκεψις τοῦ βασιλέως Ὀθωνος εἰς πόλιν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, πολλὴν περιποιεῖ τιμὴν τῇ ἀντιβασιλείᾳ ἢ περὶ

ταύτης ἀπόφασις καὶ ἐκτέλεσις. Ἐνδεικνύει ἂν ὅχι ἕτερον τὸν πόθον τοῦ νὰ διαθερμαίνωνται αἱ ἐλπίδες τοῦ ἔθνους καὶ ἀναπτέωται ὁ ἐνθουσιασμός αὐτοῦ καὶ καλλιτέραν ἐκτίμησιν τῶν καθηκόντων τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, ἐκείνης ἣν ἔσχον μετὰ ταῦτα πολιτικοὶ τινες ἄνδρες ἐργασθέντες πάσῃ δυνάμει ἵνα καταπνίξωσι καὶ ἐλπίδας καὶ ἐνθουσιασμόν ὅπως ἀνετώτερον κυλίωνται ἐν τῇ κομματικῇ βορβόρῃ. Κυρίως ἡ ἀντιβασιλεία διὰ τοῦ ὀλίγον τι μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ βασιλέως διορισθέντως πρεσβευτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Κ. Ζωγράφου ἐπεζήτησεν ὑπὸ τὴν πρόφασιν ἐπισκέψεως τοῦ βασιλέως Ὁθωνος πρὸς τὸν Σουλτάνον Μαχμούτ καὶ τὴν καλλιέργειαν καλῶν καὶ φιλικῶν σχέσεων τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταβάσιν τοῦ Ὁθωνος, ἀλλ' ἡ αἴτησις αὕτη ἀπερρίφθη ἀσυζητητῇ ὑπὸ τῆς Πύλης. Ὁ Σουλτάνος Μαχμούτ οὐ μόνον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος νὰ ἴδῃ δὲν ἤθελεν, ἀλλ' οὐδὲ τὸν πρεσβευτὴν αὐτοῦ νὰ δεχθῇ. Ἐν τούτοις ὁ Κ. Ζωγράφος, ὁ μετὰ ταῦτα δίκην προδότου ἐν ταῖς ἀγυαῖς τῶν Ἀθηνῶν λιθοβοληθείς, κατὰ τὰς δεινὰς ἐκείνας περιστάσεις ἔσχε τὸ θάρρος νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ τοῦ Τούρκου ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἄδειαν μεταβάσεως τοῦ βασιλέως Ὁθωνος εἰς Κωνσταντινούπολιν. ἀπορριφθείσης δὲ τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ, ἀπήτησεν ἐπιμόνως τὴν ἄδειαν ἐπισκέψεως τοῦλάχιστον τῆς Σμύρνης. Ἡ δευτέρα αὕτη αἴτησις ἐνισχυθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ ἐγένετο ἐν τέλει δεκτὴ ὑπὸ ὅρους· ἥτοι νὰ μεταβῇ ὁ βασιλεὺς Ὁθων ὡς ἀγνωστος, ἐξευρισκομένης ὅμως προφάσεως δικαιολογούσης τὴν μετάβασιν ταύτην. Τοιαύτη πρόφασις εὗρεθῇ ὁ Μαξιμιλιανὸς τῆς Βαυαρίας ἐπρόκειτο νὰ περιέλθῃ τὴν Ἀνατολήν, καὶ ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἤθελε μεταβῇ εἰς Σμύρνην πρὸς συνάντησιν τοῦ ἀδελφοῦ. Ἡ Πύλη παρέσχε τὴν ἄδειαν.

Οὕτως ὁ Ὁθων ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν εἰς Ναύπλιον ἀφίξιν του ἀνεχώρησεν εἰς περιοδείαν, διὰ τῆς αὐτῆς ἀγγλικῆς φρεγάτας «Μαδαγασκάρ» δι' ἧς ἀφίκετο, ἀνὰ τὰς Κυκλάδας καὶ τῇ 5 Ἰουνίου 1833 κατέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα Σμύρνης. Ἡ ἐλληνικὴ τάττη τῆς Ἰωνίας πόλις ἐσφάδαζεν ὑπὸ τὸ κράτος ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ἐκατοντάδες πλοίων καὶ λέμβων ἐπολιορκήσαν τὴν «Μα-

Ὁ Ἰωάννης Κωλέτης ἀγορεύων ἐπιδεικνύων
 "Ὅθως πρὸς τὸν λαόν."

ΤΡ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΝΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δαγασκάρα» καὶ ἐπευφήμουν τὸν "Ελληνα βασιλέα καὶ τὴν ὑπερφάνως κυματίζουσαν κυανόλευκον, ὁ βασιλεὺς "Οθων ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ Δημητρίου Βότσαρη, τοῦ κόμητος Σαπάρτα, τοῦ βαρώνου Λίδερ, τοῦ ἀρχιάτρου Βίττμερ καὶ τοῦ γραμματέως βαρώνου Στέγκελ, ἐξήλθον εἰς τὴν ξηρὰν ἀλλ' ἡ συνώθησις καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἦτο τοιοῦτος ὥστε ἡναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ αὐθωρεῖ εἰς τὸ πλοῖον του· τὰς ἐπομένους ἡμέρας διὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν προϋχόντων, κατευνασθέντων τῶν πνευμάτων, ἡδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ καὶ ἐπισκεφθῇ τὰ σχολεῖα, τὸ νοσοκομεῖον καὶ τὰς ἐκκλησίας. Οἱ Ἕλληνες ἔμποροι ἠθέλησαν νὰ ποιῶνται λαμπρὰν ἐορτὴν πρὸς τιμὴν του, ἀλλ' ἡ αἵτησις αὐτῶν συνετῶς ἀπερρίφθη ὑπὸ τοῦ "Οθωνος ὅστις συγκατένευσε μόνον νὰ μεταβῇ χάριν περιπάτου εἰς τὴν ἐξοχὴν τὴν καλουμένην Βουρνόβα καὶ προσκληθῇ ἐκ συμπτώσεως δῆθεν ὑπὸ τοῦ "Αγγλου μεγαλεμπόρου Οὐίτταλ.

Οὕτω καὶ ἐγένετο, δοθέντος ὑπὸ τοῦ Οὐίτταλ λαμπροῦ δείπνου καὶ χοροῦ, παρευρεθέντος τοῦ βασιλέως "Οθωνος καὶ τοῦ ἄνθους τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας Σμύρνης. Ἐμεινε δὲ ὁ βασιλεὺς "Οθων ἐν Σμύρνῃ ἐννέα ὅλας ἡμέρας μέχρι τῆς 14 Ἰουνίου. Τρεῖς ἡμέρας πρὶ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ, ἀφικομένου καὶ τοῦ πρίγκηπος Μαξιμιλιανοῦ, ἐτελέσθη πάνδημος δοξολογία ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς ἁγίας Φωτεινῆς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Σμύρνης Σεραφεῖμ μεθ' ἅπαντος τοῦ κλήρου, παρισταμένου ἀπείρου πλήθους, τοῦ διευθυντοῦ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Ὁμηρόλη μετὰ τῶν καθηγητῶν, τῆς δημογεροντίας καὶ τῆς ἐφορίας μετὰ τῶν προϋχόντων. Αὐτὸς ὁ "Αγγλος πλοίαρχος ἐδάκρυσεν ἐκ τῆς συγκινήσεως βλέπων τὸν ἄπλετον ἐκείνον ἐνθουσιασμόν, τὴν ἱερὰν συγκίνησιν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπὶ τόσους αἰῶνας τὸ ταλαίπωρον ἔθνος τὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἀπελευθώσιν αὐτοῦ ἐπόθει· ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ἐνισχύετο εἰς τὸ ὑπομένειν τὰ παθήματα διὰ τῆς παρηγόρου ἐλπίδος ὅτι ἐπελεύσεται ἡμέρα, καθ' ἣν ἀνυψωθήσεται καὶ πάλιν τὸ λάβαρον τῆς περσίδος αὐτοκρατορίας του· ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ἡγωνίζετο, ἐτάλαιωρετο, ἐμάχετο ἵνα ἐπισπεύσῃ τὴν ἡμέραν ταύτην. Ἡ ἐνώπιον αὐτοῦ παρούσα τοῦ Ἑλλήνος μονάρχου ἐφαίνετο αὐτῷ ὡς ἐκ

νεκρῶν ἀνάστασις, ὡς ἂν ἡνοίχθησαν οἱ τάφοι τῶν Κωνσταντινῶν καὶ ἀνεπὴδῆσεν εἰς ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους εὐαγγελιζόμενος. Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἐλησμώνησεν, ὅτι μία μόνον γωνία τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν ἠλευθερώθη· ὅτι αὐτοὶ ἐγκατελείφθησαν ἐν δουλείᾳ· ὅτι ὑρίστατο ξένη διοίκησις καὶ ὅτι τοῦρκοι πασσάδες ἐκυβέρνηουν αὐτούς· ἐν ἔβλεπον, τὸν ἐνώπιον αὐτῶν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος καὶ τρέμοντες ἐκ τῆς συγκινήσεως, παραπαίοντες ἐκ τῆς μέθης τοῦ πατριωτισμοῦ ἠγάλλοντο, ἐπευφήμουν. Ὁ τῆς ἐλληνικῆς ὀρθόδοξου Εὐαγγελικῆς Σχολῆς διευθυντῆς Ὁμηρόλης διὰ φωνῆς ὑποτρεμούσης προσεφώνησε τὸν Βασιλέα Ὁθωνα ὁ μητροπολίτης Σμύρνης ἐπηυλόγησεν αὐτὸν ἐκφωνήσας εὐγλωττον καὶ πλήρη πατριωτισμοῦ λόγον. Ὅτε ὅμως ἡ «Μαδαγασκάρ» ἀνεχώρησεν, ὅτε ὁ Ὁθων συμπαραλαβὼν καὶ τὸν ἀδελφὸν Μαξιμιλιανὸν τὸ ὕστατον διὰ τῆς χειρὸς ἀπεχαιρέτησε τὸν ἐπὶ τῶν λέμβων ζητωκραυγοῦντα λαόν. ὅτε ἡ ὑπερήφανος φρεγάτα ἐξηφανίσθη εἰς τὸ πέλαγος, ὁ σμυρναϊκὸς λαὸς ἐπανεπέσεν εἰς σκληρὰν πραγματικότητα. Ὁ διοικητῆς περιέγραψε λεπτομερῶς τὰ γενόμενα εἰς τὴν Πύλην καὶ αὕτη ἐζήτησεν ὡς θῦμα τῆς γενομένης ὑποδοχῆς τὴν ἐξορίαν τοῦ Μητροπολίτου. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ τότε Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντίας ὁ Α' ἐξηναγκάζετο ν' ἀπευθύνῃ εἰς Σμύρνην δύο ἔγγραφα ἐπιτιμητικὰ τῶν κληρικῶν, τῶν προεστώτων, τῶν δημογερόντων καὶ τῶν ἄλλων χριστιανῶν ὡς καὶ τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης. Ὁ Ὁθων ἐπέστρεψεν, ἀλλ' ὅμως τὸ ἀρτίσυστατον βασίλειον ἦτο πεδῖον ἐρειπίων καὶ δὲν ἐζήρκει νὰ διαθρέψῃ τοὺς πάντας. Ἀπανταχοῦ οἰκίαι πυρποληθεῖσαι, πόλεις ἐρημωθεῖσαι, χωρία καὶ ποιμνία κατεστραμμένα· αὐτὰ δὲ τὰ δένδρα ἀπεσπασμένα τοῦ ἐδάφους κατέκειντο ἀνωφελῆ. Ἀλλ' οὔτε κἂν αἱ ἐλαῖαι καὶ αἱ ἀμπελοὶ διέφυγον τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς καὶ σιδήρου τὴν ἐπίδρασιν. Ἐπὶ πλέον ἡ πενία ἦτο γενικὴ, σώματα δὲ ληστρικὰ, πειναλέων πολεμιστῶν, διέτρεχον τὴν χώραν πᾶσαν, συμπληροῦντα τὴν καταστροφήν. Ἡ ἔλλειψις παντὸς μέσου ἦτο τοιαύτη, ὥστε καὶ αὐτῶν τῶν σπόρων ἑστεροῦντο πρὸς καλλιέργειαν λέγεται δέ, — καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ζωηροτάτην τῆς πενίας εἰκόνα — ὅτι, κατὰ τινὰ νύκτα, ἐκλάπησαν ὑπὸ πειναλέων χωρικῶν γεώμηλα φυτευθέντα τὴν προτεραίαν παρ' Ἀγγλοῦ

φιλάνθρωπου ! Τὰ εὐφορώτερα μέρη τοῦ νέου κράτους : αἱ ἀκταὶ τῆς Ἀχαΐας, ἡ κοιλὰς τοῦ Εὐρώτα καὶ ἡ σταφιδοφόρος Ἡλεία ἦσαν παντελῶς κατεστραμμένα· ἐντεῦθεν δὲ τοῦ Ἴσθμου μόνον ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τῆς Λεβαδείας εὐρίσκοντο ἔχνη τινὰ καλλιεργείας. Ὅπόσος δὲ ἦτο ὁ πληθυσμὸς τοῦ νέου τούτου κράτους, ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος πληθυσμὸς, ὁ ἐξηντλημένος ἐκ τῆς πάλης, ὁ ἡμιθανὴς ἐκ τῶν στερήσεων, ὁ ἀπαιδαγώγητος καὶ ἀμαθὴς ὡς ἐκ τῶν περιπετειῶν, ὅστις ὤφειλεν ἐργαζόμενος νὰ μεταβάλλῃ τὰ ἐρείπια εἰς πόλεις καὶ τὰ πυρίκαυστα πεδία εἰς χλοερούς λειμῶνας καὶ προσοδοφόρους κήπους ; Μόλις 500,000 μέχρις 600,000 ψυχῶν, ἡ δὲ εὐφορος καὶ πολυάνθρωποτέρα Πελοπόννησος, ἥτις, ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀγῶνος, περιελάμβανε 500,000 περίπου ψυχῶν, κατὰ τὸ τέλος αὐτοῦ δὲν εἶχε νὰ ἐπιδειξῇ πλείους τῶν 300,000 κατοίκων. Ἐφ' ᾧ καὶ ἐπὶ τοσοῦτον τὸ μέτρον τῆς ἀποπομπῆς τῶν στρατιωτῶν ἐκείνων ἦτο ἀδικον καθ' ὅσον ἐν Βαυαρίᾳ ἐστρατολογοῦντο ξένοι ἵνα κατέλθωσιν εἰς Ἑλλάδα καὶ οἱ ἐκ Βαυαρίας ἀξιωματικοὶ ἀδρῶς ἐμισθοδοτοῦντο καὶ εἰς βαθμοὺς καὶ ἀξιώματα, κατὰ χάριν καὶ παρ' ἀξίαν, προεβιβαζόντο. Προσεφέροντο δὲ λίαν ἀναξιοπρεπῶς πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἐπιδεικτιῶντας τὰς χρυσοπαρούφους αὐτῶν στολὰς καὶ διημερεύοντες ἐν τοῖς, τὸ πρῶτον ἤδη ἐν Ἑλλάδι, καθιδρυμένοις *ζυθοπωλείοις*. Εἰς ἐπίμετρον κατέταξεν ἀναμιξ Γερμανοὺς καὶ Ἕλληνας, ἐξ οὗ προέκυψαν ἄτοπα πλεῖστα καὶ σκαιῶς προσήνεχθη πρὸς τοὺς συμμετασχόντας τοῦ ἀγῶνος φιλέλληνας, ἐλαχίστους αὐτῶν διατηρήσασα ἐν στρατιωτικαῖς θέσει, καὶ κατήρτισε λόχους καὶ τάγματα, ἀνευ μὲν τοῦ ἀναλόγου ἀριθμοῦ τῶν στρατιωτῶν, πλήρη ὅμως ἀξιωματικῶν ἀδρῶς μισθοδοτουμένων.

Ἀλλὰ τῆς ἐκ τῆς διαγωγῆς ταύτης τῆς ἀντιβασιλείας πρὸς τὸ ἐπιχώριον στοιχεῖον προκληθείσης ὀργῆς τοῦ λαοῦ ἐσπευσαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν οἱ ἐκτὸς τῆς ἀρχῆς ἀπομείναντες, καὶ ἰδίᾳ οἱ, καθ' ὁλοκληρίαν παραγκωνισθέντες, οἱ τῆς ρωσικῆς μερίδος. Ἀντὶ νὰ σχηματίσωσιν οἱ ἀντιβασιλεῖς κυβέρνησιν ἐκ πάντων τῶν κομματικῶν, περιέβαλψαν μόνον τοὺς ἀντιπάλους τοὺς Καποδιστρίου, θεωροῦντες ὑποπτον πάντα τοῦ Κυβερνήτου ὁπαδῶν καὶ ἰδίᾳ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κυβερνητικοῦ καὶ τοῦ ρωσικοῦ κόμματος Θεόδωρον Κο-

λοκοτρώνη, καθ' οὗ ἐξηρεθίσθη ἡ ἀντιβασιλεία· διότι ἀπηύθυνε, διὰ τοῦ Ρώσου ναυάρχου Ρίκορδ, ἐπανακκάμψαντος εἰς Ρωσίαν, ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κόμητα Νέσελροδ, οὗ τῆς ἀπαντήσεως, καίπερ καθόλου γενικῆς, ἐπωφελήθη χαρακτηρίζων αὐτὴν ὡς ἐνθάρρυνσιν, ἐκ μέρους τῆς Ρωσίας, δυσαρεστηθείσης καὶ ταύτης ὑπὸ τῶν ἀντιβασιλέων, οἵτινες διηρημένοι, ἐπέβλεπον ἀλλήλους, καὶ διότι συγχρόνως ἀφικόμενος ἐκ Μονάχου ὁ Ζακύνθιος κόμης Ρώμας διεκήρυττεν, ὅτι, ὡς ἔμαθεν ἐν τῇ βαυαρικῇ πρωτεύουσῃ, λαβὼν συνεντεύξεις μετ' ἐπισήμων προσώπων, ὁ Ἀρμανσβέργ ἡνόκει τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Πλαπούταν Κολιόπουλον καὶ ἐπεθύμει τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Μάουερ, τοῦ Ἀβελ καὶ τοῦ Ἐϊδεκ. Ἐπειδὴ δέ, περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, καὶ ἀναφοραὶ ἐξεπέμφθησαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας, δι' ὧν ἐζήτουν τὴν ἀνάκλησιν τῶν δύο μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας, γραφεῖσαι ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Φράντς, ὅστις τὸ πρῶτον, συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη, εἴτα δὲ καὶ ἀπεπέμφθη εἰς Βαυαρίαν, εὐκόλως ἐννοοῦμεν, ὅτι ὁ Ἀρμανσβέργ προσεπάθει νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς στάσεως τοῦ ρωσικοῦ κόμματος, ἵνα οὕτως ἐπιτύχῃ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν δύο αὐτοῦ συναδέλφων. Ὅτε δὲ κατενόησεν ὅτι ἦτο ἀνέφικτον, τότε, ἵνα μὴ φωραθῇ ραδιοῦργος, παρεδίδετο τὴν γνώμην τοῦ Ἀβελ περὶ καταδίξεως τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Κολιοπούλου, λαμβανομένης ὡς ἀφορμῆς τῆς κυκλοφοροῦσης διαδόσεως περὶ ὑπάρξεως μυστικῆς τινος ἐταιρείας «Φοίνικος» καλουμένης καὶ ὅτι ἔμελλον, κατ' Αὐγούστον, οἱ Τήνιοι νὰ ἀρνηθῶσι τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων, κατὰ τούτων ἐξέπεμψαν καὶ βαυαρικὸν στρατόν, κηρύξαντες μάλιστα, παραλόγως καὶ γελοίως, τὸν στρατιωτικὸν νόμον, καίπερ τῆς ἀρνήσεως τῶν ἀγαθῶν νησιωτῶν οὔτε παρὰ Ρώσων πρακτόρων προκληθείσης οὔτε παρὰ τοῦ κόμματος τῶν Καποδιστριακῶν, ἀλλὰ λίαν δεδικοιολογημένης· διότι ὁ ταχθεὶς εἰσπράκτωρ ἀπῆτει περισσότερα τοῦ νομίμου.

Ἐνεκα τοιούτων λόγων προέβησαν εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Κολιοπούλου καὶ πολλῶν ἄλλων καὶ ἐδημιούργησαν, εὐθὺς ὀλίγους μῆνας, μετὰ τὴν καθόδον αὐτῶν, ἐσωτερικὸν ζήτημα, ἀνευ σπουδαίας ἀφορμῆς. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐν τοῖς Ἀπο-

μνημονεύμασιν αὐτοῦ (1) ἀποκηρύττει πᾶσαν εὐθύνην ὑποτιθεμένου δι' ὅτι βεβαίως ἐπραξέ τι πλεον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀφηγουμένων κατὰ τῆς ἀντιβασιλείας, πάλιν οὔτε ἡ σύλληψις, οὔτε ἡ δίκη, οὔτε ἡ καταδίκη αὐτοῦ ἀποχρώντως δικαιολογεῖται.

Ἄλλ' εἴτε ὁ Κολοκοτρώνης ἦτο ἀθῶος καὶ ἐκτὸς πάσης υπονοίας ὡς διηγεῖται ἀπερίττως ἐν τοῖς ἄνευ μνημονευθεῖσιν «Ἀπομνημονεύμασιν» αὐτοῦ, εἴτε ὅπωςδήποτε συμμετεῖχε τῶν τεκταινομένων, ἡ διαγωγή τῆς ἀντιβασιλείας ὑπῆρξεν ἄφρων καὶ παράνομος, καὶ ἡδύνατο, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἰς δεινούς νὰ ἐκθέσῃ κινδύνους καὶ αὐτὴν τὴν βασιλείαν ἢ καταδιώξῃ πανισχύρου μερίδος καὶ ἢ ἐγκάθειρξῃ ἐπὶ ἐξαμηνίαν ἀνδρός, οἷος ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ πρῶτιστοι τοῦ κόμματος αὐτοῦ, οἱ ὁμοίως φυλακισθέντες : Καλλέργης, Γρίβας, Κολιόπουλος, Τζαβέλας, Μαμούρης, Κριεζώτης καὶ οἱ λοιποί. Ἐντεῦθεν δέ, ὡς ἐπίμετρον καὶ ἡ πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὴν εὐθυδικίαν καὶ τὸ ἀμερόληπτον τῶν δικαστῶν πεποιθήσις τοῦ λαοῦ διεσκαλεύθη, κατὰ τὴν σκανδαλώδη ἐκείνην τῶν μεγάλων πατριωτῶν δίκην. Ὁ Ἄγγλος Μάσσων τὰ πάντα ἐπραττε πρὸς εὐρεσιν ἐνδείξεων ὑπὲρ τοῦ κατηγορητηρίου αὐτοῦ, ὑπερπροσέπαθει ν' ἀποδείξῃ ὅτι «ὠργανώθη σύστασις καὶ συνωμοσία» καὶ ὅτι περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου τοῦ 1833 ἐν Τριπόλει καὶ ἄλλαχού «οἱ εἰρημένοι Δημήτριος Πλαπούτας καὶ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης προδίδοντες τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν ὑπέγραψαν καὶ παρεκίνησαν καὶ ἄλλους ὑπηκόους τῆς Α. Μ. νὰ υπογράψουν παράκλησιν πρὸς ξένην δύναμιν ἐπὶ σκοπῷ καταργήσεως τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας, ἡγοῦν ἐπὶ σκοπῷ καταργήσεως τοῦ καθεστώτος πολιτεύματος». Οὕτω δ' ἀπεκαλύφθη καὶ τότε ἀπαξ, ἐνώπιον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τῆς ἀγγλικῆς κακοηθείας τὸ θράσος, διότι ὁ αὐτὸς Μάσσων ὅστις ὡς συνήγορος τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη ἐπεζήτη τὴν ἀθώωσιν αὐτοῦ, καίπερ φονεύσαντες τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα τῆς χώρας, τὸν Καποδίστριον, ἐπεζήτη τὴν κεφαλὴν τοῦ δαφνοστεφοῦς τῆς

(1) Διήγησις Συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἀπὸ τοῦ 1770 μέχρι τοῦ 1836 καθ' ὑπαγόρευσιν Θ. Κολοκοτρώνη.

Πελοποννήσου στρατάρχου ὡς ἐνόχου ἐσχάτης προδοσίας, ἐπὶ τῇ εὐτελεῖ κατηγορίᾳ, ὅτι συνέταξε καὶ υπέγραψεν ἀναφορὰς πρὸς ξένην δύναμιν ἐναντίον τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας, ἡ δὲ ξένη αὕτη δύναμις, ἡ Βαυαρία, ἦτο ἀκριβῶς ἡ διορίσασα τὴν ὑψηλὴν Ἀντιβασιλείαν. Δικαίως δὲ κατεκρίθη καὶ ἡ μεροληψία τοῦ εὐθυδίκου· ἄλλως, ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ἐξ οὗ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ ὑπουργείου : ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, ὁ Ψύλλας καὶ Πραϊδης, κατακρίνοντες τὴν αὐστηρότητα τῆς ζητούσης νὰ ἐκποτήσῃ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἀντιβασιλείας, ἀπεχώρησαν. Ἐνα μῆνα μετὰ τὴν σύληψιν τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ ὑπουργείου, ὁ δὲ Τρικούπης καὶ ἀπεστάλη μάλιστα πρέσβυς εἰς Ἀγγλίαν, τὸ δὲ ὑπουργεῖον ἀνεσηματίσθη τῇ 12ῃ Ὀκτωβρίου ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ἀναλαβόντος καὶ τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργεῖον προσωρινῶς δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν, μετὰ τοῦ Ν. Θεοχάρους ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, τοῦ Σχινᾶ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τοῦ Σμᾶλτς τηρήσαντος πάλιν τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν μέχρι τῶν μέσων Μαρτίου 1834, ὅτε ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Λεσσοῦρου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μαυροκορδάτος οὐδαμῶς παρεδέξετο τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ τὴν 31 Μαΐου ἀπεχώρησεν ἐφαρμοσθέντος καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μέτρου τῆς εἰς Εὐρώπην ἀποπομπῆς, διὰ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ ὡς πρεσβευτοῦ παρὰ ταῖς αὐλαῖς τῆς Πρωσίας καὶ τῆς Βαυαρίας· οὕτω δὲ τὸ ὑπουργεῖον ἀπέμεινεν ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα ἀνεὺ πρωθυπουργοῦ. τοῦ Ρίζου Νερουλοῦ διαδεχθέντος τὸν Μαυροκορδάτον ἐν τῇ διευθύνσει μόνον τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου. Βραδύτερον δὲ διωρίσθη πρωθυπουργὸς ὁ Κωλέττης, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἀπέστειλαν κατόπιν πρεσβευτὴν εἰς Παρισίους. Τοιαύτη ἦτο ἡ μόνη μέθοδος τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς Ἀντιβασιλείας ἀπὸ τῶν προσκώμματα αὐτῇ παρεμβαλόντων, τοῦθ' ὅπερ πρὸς κακὸν αὐτῆς, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ἀπέβη. Ἡ σκανδαλώδης διεξαγωγὴ τῆς δίκης ταύτης καὶ ἡ εἰς δίκην παραπομπὴ τῶν δύο δικαστῶν Πολυζωίδου καὶ Τερτσέτη ἀρνηθέντων τὴν ὑπογραφὴν τῆς «καταδικαστικῆς ἀποφάσεως» καίπερ πρὸς τοῦτο ἐξαναγκαζομένων ὑπὸ τῆς λόγχης τῶν

χωροφυλάκων καὶ ἡ ἀθώωσις αὐτῶν, παρέσχον εὐλογον ἀφορμὴν ἵνα ἐξεγερθῶσιν εἰς στάσιν καὶ αὐτοὶ οἱ Μανιάται, οὐ πρὸ πολλοῦ καθησυχάσαντες, διὰ τῶν ἡπίων μέσων τοῦ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἀποσταλέντος λοχαγοῦ Φέδερ. Ἡ εἰδησις τῆς ἐν Μάνῃ ἀνταρσίας σοβαρῶς ἀνησύχησε τὴν Ἀντιβασιλείαν, ἥτις ἠναγκάσθη ὡς ἐκ τούτου νὰ ἀποφυλακίσῃ πάντας τοὺς λοιποὺς, πλὴν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Πλαπούτα, οὓς κατεδίκασεν εἰς θάνατον, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν ἐξετέλεσε καὶ νὰ ἐξαποστείλῃ στρατόν, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σμάλτς. Ἀλλὰ μέρος τοῦ βασιτικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Σαούτινερ ὑπέστη δεινὸν παρὰ τὰ «Κακοβούνια» ἀτύχημα αἰχμαλωτισθέν, ἕτερον δὲ κακῶς ἔχον μόλις ἀφίκετο εἰς Πορτοκάλιον. Τοὺς Βαυαροὺς δὲ τούτους στρατιώτας, οὕτως ἡττηθέντας ἕνεκα τῆς ἀγνοίας τῶν τῆς χώρας, πολλαχῶς ἐξηυτέλισαν οἱ Μανιάται ἀντάρται, πωλοῦντες ἀντὶ ταλήρου ἕκαστον αὐτῶν καὶ εἰς ἐμπαιγμὸν ὑποβάλλοντες τοὺς ἀξιωματικοὺς αὐτῶν. Ταῦτο- χρόνως ὅμως καὶ ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ συνέβησαν ταραχαί, κατὰ δὲ τῶν ἐκεῖ στασιαστῶν ἀπεστάλη ὁ συνταγματάρχης Χατζῆ Χρήστος καὶ ὁ μετὰ ταῦτα μεταβὰς ἐκεῖ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς στρατηγὸς Σμάλτς καὶ συνέστη στρατοδικεῖον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Θωμᾶ Γόρδων, ἀποτελούμενον ὑπὸ τοῦ Α. Λόντου, Σπύρου Μήλιου, Φωκᾶ, Γιατράκου καὶ τοῦ Δ. Σούτσου ὡς βασιτικοῦ ἐπι- τρόπου.

Εὐτυχῶς ἡ ἀντιβασιλεία ἠνόησεν, ὅτι πολὺ συντελεστικωτέρα ἦθελεν ἀποβῆ ἡ ἡπία διαγωγὴ ἢ ἡ αὐστηρότης, ἐφ' ᾧ καὶ ἥλλαξε πολιτικὴν πράγματι δ' ὅ,τι δὲν κατώρθωσεν ὁ Σαούτινερ ἐπέτυχεν ὁ Γρίβας, ἀποφυλακισθεὶς, μετὰ τοῦ Φέδερ, οἵτινες ἀπεστάλησαν πρὸς καθησύχασιν τῶν Μανιατῶν. Τὸ αὐτὸ ἥπιον σύστημα ἐπέτυχε καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ τῇ 13ῃ Αὐγούστου 1834 ἐδόθη πλήρης ἀμνηστία πρὸς πάντας τοὺς στασιαστάς.

Ἐν τούτοις αἱ ἐν Μάνῃ καὶ Ἀρκαδίᾳ στάσεις κατέληξαν εἰς μεταβολὴν τῶν προσώπων τῆς Ἀντιβασιλείας, ἀνακληθέντων, τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσῃ τῆς Ἀγγλίας, τοῦ Μάουερ καὶ τοῦ Ἀβελ, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1834 καὶ ἀποσταλέντος ἀντ' αὐτῶν τοῦ Κόβελ. Παρὰ τὰς διαίρέσεις ὅμως ταύτας καὶ τὰς ραδιουργίας τοῦ Ἀρμανσβεργ-

ειργάσθη ὅπως οὖν ἡ Ἀντιβασιλεία. Εἶναι ἀληθές ὅτι πολλοὶ αὐτῆς νόμοι οὐδαμῶς ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ τὴν ἐν γένει κατάστασιν τοῦ τόπου, παρὰ τὰ ἐλαττώματα ὅμως ταῦτα, ὀφείλομεν νὰ ἐπαινέσωμεν τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλείας δραστηριότητα, λαμβάνοντες μάλιστα ὑπ' ὄψιν τὸ δυσχερές τῆς εἰσαγωγῆς διοικητικῶν θεσμῶν εἰς χώραν μόλις ἀνακύψασαν ἐκ μακρῆς περιόδου πολέμων καὶ καταστρεπτικῆς ἀναρχίας.

Οὕτω δὲ καταβληθεῖσιν τῶν ἐν Μάνῃ, Μεσσηνίᾳ καὶ Ἀρκαδίᾳ στάσεων, ἡ ἀντιβασιλεία ἐφρόντισε νὰ κανονίσῃ τὰ τῆς διαίρεσεως τῆς χώρας, περιλαμβανοῦσης, ὡς εἴπομεν, 600,000 περίπου ψυχῶν· διότι ἡ ἐπὶ Καποδίστρια γενομένη κατὰ Νομοὺς διαίρεσις τοῦ Κράτους ἔδει ἐξ ἀνάγκης νὰ μεταβληθῇ, ἅτε περιλαμβανοῦσης μόνον τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους, τῶν ἄλλων τῶν κειμένων ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ, κατεχομένων ἔτι ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἦδη δὲ καταληφθέντων καὶ τῶν τελευταίων ἐκείνων τόπων ὑπὸ τοῦ βουαρικοῦ στρατοῦ, τῶν Ἀθηνῶν τῇ 20ῇ Μαρτίου 1833, τοῦ Καραμπάμπᾶ τῇ 25ῇ τοῦ αὐτοῦ, τῆς Χαλκίδος τῇ 26ῃ, τῆς Λαμίας τῇ 28ῃ, τῆς Καρύστου τῇ 31ῃ, ἀμέσως ἤρξατο τῇ 3ῃ Ἀπριλίου 1833 ἡ κατὰ Νομοὺς νέα διαίρεσις τῆς χώρας, ἥτις διηρέθη οὕτως: Νομοὶ μὲν δέκα διατηρηθέντες μέχρι σήμερον, οἷς προσετέθησαν καὶ οἱ διὰ τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῆς Θεσσαλίας σχηματισθέντες, ἐν Πελοποννήσῳ: ὁ τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ᾧ προσετέθησαν καὶ αἱ νῆσοι: Ἰῶνα, Σπέτσαι καὶ Πόρος, μετὰ πρωτεύουσας τοῦ Ναυπλίου, ὁ τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἠλίδος, οὐ πρωτεύουσα αἱ Πάτραι· ὁ τῆς Μεσσηνίας, οὐ πρωτεύουσα ἡ Ἀρκαδία (Κυπαρισσία)· ὁ τῆς Ἀρκαδίας, οὐ πρωτεύουσα ἡ Τρίπολις (Τριπολιτζά) καὶ ὁ τῆς Λακωνίας, οὐ πρωτεύουσα ἡ Σπάρτη (Μιστράς)· τρεῖς ἐν τῇ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδι: ὁ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας, οὐ πρωτεύουσα τὸ Ἀγρίνιον (Βραχῶρι)· ὁ τῆς Φωκίδος καὶ Λοκίδος, οὐ πρωτεύουσα ἡ Ἀμφισσα (Σάλωνα)· ὁ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, οὐ πρωτεύουσα αἱ Ἀθῆναι· ὁ τῆς Εὐβοίας, οὐ πρωτεύουσα ἡ Χαλκίς, καὶ ὁ τῶν Κυκλάδων, οὐ πρωτεύουσα ἡ Ἐρμούπολις. Ἐπικρατεῖαι δὲ τεσσαράκοντα καὶ δύο, ὧν ἕξ ἐν τῷ Νομῷ Ἀχαΐας καὶ Ἠλίδος· πέντε ἐν τῷ τῆς Μεσσηνίας· τέσσαρες ἐν τῷ τῆς Ἀρκα-

δίας· τέσσαρες ἐν τῷ τῆς Λακωνίας· πέντε ἐν τῷ τῆς Ἀχαρνανίας καὶ Αἰτωλίας· τέσσαρες ἐν τῷ τῆς Λοκρίδος καὶ Φωκίδος· πέντε ἐν τῷ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας· τρεῖς ἐν τῷ τῆς Εὐβοίας· ἑπτὰ ἐν τῷ τῶν Κυκλάδων. Ἐκάστου δὲ Νομοῦ ὠρίσθη προϊστάμενος εἰς νομαρχίας ἔχων τὴν γενικὴν διοίκησιν τοῦ Νομοῦ μετὰ νομαρχιακοῦ συμβουλίου, ἐκάστης ἐπαρχίας εἰς ἑπαρχος μετὰ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου καὶ ἐκάστου δήμου εἰς δημογέρων μετὰ τοῦ δημογεροντικοῦ συμβουλίου· ἀλλ' ὅμως βραδύτερον (τῇ 27ῃ Δεκεμβρίου 1833) ἡ δημογεροντία κατηργήθη ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς δημαρχίας καὶ τῶν δημοτικῶν συμβουλίων σχεδὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως διοριζομένων. Τοῦθ' ὅπερ ἦν ὅλως ξένον τοῖς νέοις Ἕλλησι. Λεπτομερῶς δὲ ὠρίσθησαν τῇ 26ῃ Ἀπριλίου 1833 ἡ τε ἀρμοδιότης τῶν νομαρχῶν καὶ τὰ περὶ τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν. Ὁ νομάρχης ὤμνυε, καθάπερ καὶ οἱ ἄλλοι, ὑπηρετᾷ τῆς ἐπικρατείας καὶ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, τὸν ὀρισθέντα τῇ 24ῃ Ἀπριλίου ὅρκον τόνδε : «Ὁρκίζομαι νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὸν βασιλέα, ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους τοῦ βασιλείου, νὰ διαχειρίζω εὐσυνειδότης τὴν ἐμπιστευθεῖσαν εἰς ἐμὲ ὑπηρεσίαν, νὰ ἀποβλέπω μόνον εἰς τὸ κοινὸν καλόν, νὰ ἀφίνω κατὰ μέρος πᾶσαν ἐκ πλαγίου σκέψιν καὶ νὰ ἐκπληρῶ ἀκριβῶς ὅλα τὰ τῆς ὑπηρεσίας καθήκοντά μου.» Τὰ δὲ γενικὰ καθήκοντα τῶν νομαρχῶν ἦσαν : «Νὰ φυλάττωσι τοὺς νόμους καὶ τὰ διατάγματα, τὰ ὅποια ἀφορῶσιν ἀντικείμενα τῆς ἀρμοδιότητός των. Νὰ συμβουλοῦν τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸ νὰ στερεώσῃ καὶ ἐπαυξήσῃ τὴν κοινὴν εὐδαιμονίαν.» Μετὰ τινὰ δὲ χρόνον ὠρίσθησαν τῇ 27ῃ Δεκεμβρίου 1833 καὶ τὰ περὶ σχηματισμοῦ καὶ διαίρεσεως τῶν δήμων καὶ περὶ ἐκλογῆς δημάρχων καὶ παρέδρων, περὶ δημοτικῆς ἀστυνομίας, εἰσπρακτόρων, προϋπολογισμοῦ, δημοτικῆς διαχειρίσεως· ὁ ὅρκος δ' ἐκάστου τῶν μελῶν τοῦ δημαρχιακοῦ συμβουλίου ἦτο οὗτος : «Ὁμνύω εἰς τὴν ὑπεραγίαν καὶ ἀδίκαιτον Τριάδα καὶ εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ὅτι θέλω δώσῃ τὴν ψῆφόν μου κατὰ συνειδήσιν καὶ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον τὰ πρὸς τὸν βασιλέα μου, πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὸν δῆμόν μου χρῆν, ἐλεύθερος ἀπὸ πᾶσαν ξένην ἐπιρροὴν κατ' ἰδίαν μου πεποιθήσιν, καὶ ὅτι δὲν ἐδέχθην οὔτε θέλω δεχθῆ ποτε ἐπὶ τούτῳ δῶρα ἢ ὑποσχέσεις ἀμέ-

σως ἢ ἐμμέσως.· Ἐπισκοπῶν δέ τις τὴν διαίρεσιν τοῦ Κράτους κατὰ νομοὺς καὶ ἐπαρχίας καὶ δήμους ἐμπλεῶς χαρᾶς διαβλέπει ὅτι πολλὴ φροντίς ἐλήφθη ὅπως προέλθωσιν εἰς μέσον καὶ αὐτοὶ τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα τῆς διοικήσεως ὀνόματα καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν κατὰ τόπους θαυμασίων ἔργων τοῦ ποτὲ ἐνδόξου ἐλληνικοῦ λαοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλὰ σύναμα καὶ ὅτι μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἡσχολήθη ἡ ἀντιβασιλεία ἵνα πάντα τὰ τῆς διοικήσεως τεθῶσιν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τὰ πάντα ἀπορρέωσιν ἐξ αὐτῶν. Οὕτω δὲ τῷ λαῷ πλὴν τῆς ἐκλογῆς ὑποδεεστέρων τινῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν δημοτικῶν συμβούλων, οὐδὲν ἄλλο ὑπελείφθη καὶ πᾶσα αὐτοδιοικήσις ἀρμόζουσα τοῖς Ἑλλήσι κατεστράφη, εἰσαχθείσης τῆς βαυαρικῆς νομοθεσίας.

Μετὰ τὴν κατὰ νομοὺς καὶ τὴν ἄλλην διαίρεσιν τῆς χώρας ἡ Ἀντιβασιλεία ἐστράφη πρὸς ἀναζήτησιν τῶν μέσων ἐκείνων, δι' ὧν ἤθελεν ἐπιτευχθῇ ἡ ἐσωτερικὴ εὐημερία τοῦ νεαροῦ Κράτους καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐπεδόθη εἰς τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Τὰ ἐκπαιδευτικὰ νομοθετήματα τοῦ Μάουερ, καίπερ μὴ ὄντα ἀνάλογα πρὸς τὴν τότε κατάστασιν καὶ τὰς πρῶτας ἀνάγκας, ἀποτελοῦσιν ὅμως ἔργον ἐμβριθῆς τιμῶν τὴν δεινότητα τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρός, οὕτινος τὸ ἔργον δυστυχῶς ἀνεκόπη διὰ τῆς ἀνακλήσεως αὐτοῦ. Ἐὰν ὁ Μάουερ ἔμενεν, ἡ ἐκπαίδευσις ἤθελε τεθῇ, ἔκτοτε, ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων· διὰ τῆς ἀναχωρήσεως ὅμως αὐτοῦ ἐβλάβη σπουδαίως τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα· διότι, εἰ καὶ τηρηθὲν ὡς πρὸς τὰ γενικὰ σημεῖα, ἐφηρμόσθη ὅμως κακῶς ὑπὸ τῶν διαδεξαμένων αὐτόν. Τὸ μόνον ὅπερ ἠδύνατό τις νὰ ἀντιπαρατηρήσῃ τῷ Μάουερ εἶναι ἡ σπουδὴ αὐτοῦ πρὸς ἱδρυσιν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτηρίων, πρὸς ἱδρυσιν Πανεπιστημίου καὶ Ἀκαδημίας καθ' ὃν χρόνον οἱ πόροι τοῦ ἀρτισυστάτου Κράτους καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι ἐπέβαλον τὴν ἀποκλειστικὴν μέριμναν περὶ τῆς κατωτάτης καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ἄλλ' ὁ Γερμανὸς σοφός, δὲν ἠδύνατο λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, νὰ κατανοήσῃ πῶς ἦτο δυνατόν ἐν τῇ κατ' ἐξοχὴν χώρᾳ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς φιλολογίας, νὰ μὴ ἱδρυθῇ ἀνωτάτον ἐκπαιδευτήριον ἅμα τῇ ἐθνικῇ ἀποκαταστάσει, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ Ἑλλὰς ἀνευ Πανεπιστημίου, καὶ τούτου ἕνεκα

ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς εἰς Ἑλλάδα καθόδου αὐτοῦ ἤρξατο νὰ μεριμνᾷ περὶ τούτου καὶ ἐλυπήθη σφόδρα ἀνακληθεὶς πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ πόθου αὐτοῦ. Θὰ ἦτο ἄδικον ὅμως εἰάν τις πᾶσαν τὴν εὐθύνην περὶ αὐτῶν ἐπιρρίψῃ, ἀποκλειστικῶς, ἐπὶ τοῦ ἀντιβασιλέως ἐκείνου· διότι οἱ λογιώτατοι τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ 1828, ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου, τῶν Τούρκων κατεχόντων ἔτι τὴν Ἀττικὴν, ἐζήτησαν ἐπιμόνως ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν καὶ ἀπεκάλουν «φωτοσβέστην» τὸν Καποδίστριαν ὡς μὴ πραγματοποιοῦντα τὰς παραλόγους αὐτῶν συμβουλὰς, ἐφ' ᾧ καὶ πληρέστατα, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς βασιλείας συνεφώνουν πρὸς τὸν Μαουρερ περὶ ἰδρύσεως Πανεπιστημίου.

Ἡ ἀντιβασιλεία συνέστησε τῇ 22^α Μαρτίου 1833 ἐπιτροπείαν συγκροτουμένην ἐκ τοῦ Κων. Δ. Σχινᾶ, Ἀναστ. Πολυζωίδου, Γ. Κοκκῶνη, Ἀλεξ. Σούτσου, Ι. Βενθύλου καὶ τοῦ διδάκτορος Φράντζ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐπὶ τῆς ἐκπαίδευσεως ὑπουργοῦ καὶ, ἐν ἀπουσίᾳ, αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου Δ. Σχινᾶ, ὅπως μελετήσασα μάλῃ τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσεως καὶ ὑποβάλλῃ σχετικὴν ἔκθεσιν περὶ τῶν καταλληλοτέρων μέσων πρὸς βελτίωσιν αὐτῆς καὶ ἰδίως πρὸς σχηματισμὸν σχολείων τοῦ λαοῦ, ἑλληνικῶν σχολείων, γυμνασίων καὶ ἐνὸς πανεπιστημίου. Ἡ ἐπιτροπεία αὕτη δυστυχῶς ἐπὶ ἐννέα μῆνας ἐργασθεῖσα καὶ οὐδὲν σχεδὸν διαπραξάσα διελύθη, ἡ δ' Ἀντιβασιλεία προέβη ἀφ' ἑαυτῆς εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ἐπὶ Καποδίστρια ἰδρυθέντος ἐν Αἰγίνῃ κεντρικοῦ σχολείου, ὅπερ ἔμελλε νὰ ἦναι τὸ πρότυπον τῶν ἄλλων. Τοῦτο καίπερ ἑλλειπές, διετηρεῖτο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργίου Γενναδίου, ὅστις ἦτο καὶ ἑφορος τῆς ἐκεῖ βιβλιοθήκης ἔχων συνδιδάσκαλον καὶ τὸν Χορτάκην. Ἡ δὲ ἀντιβασιλεία διώρισε τῇ 15^ῃ Αὐγούστου 1833 καὶ τὸν Ἑρρίκον Ν. Οὐλριχ ἐκ τῆς ἐν Γερμανίᾳ Βρέμης διδάσκαλον τῆς λατινικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, τὸν Ἰωάννην Ψαρᾶν Κεῖον τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τὸν Δημήτριον Δουραμάνην ἐξ Ἰωαννίνων τῶν μαθηματικῶν. Τὸ κεντρικὸν σχολεῖον διὰ τοῦ διορισμοῦ τῶν νέων διδασκάλων ἐτελειοποιήθη ἀρκούντως, ὥστε, κατὰ τὰς πρὸςεχεῖς ἐξετάσεις (Ἰουλίου 1834), τὰς γενομένας ἐνώπιον τοῦ τότε ὑπουργοῦ

τῆς παιδείας Κωνσταντίνου Σχινᾶ, κατὰ τὸν Μάουρερ, κατ' οὐδὲν ὑπελείποντο τῶν ἐν τοῖς γερμανικοῖς γυμνασίοις.

Ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ἐπὶ Καποδίστρια ἰδρυθὲν Ὀρφανοτροφεῖον περιελθὼν εἰς μεγάλην παράλυσιν, ἡ ἀντιβασιλεία θέλουσα νὰ βελτιώσῃ ἐξέδωκε τῇ 28ῇ Ὀκτωβρίου 1833 διάταγμα, καθ' ὃ ἑκατὸν ἄρρενες ὄρφανοὶ πατρὸς ἢ μητρὸς ἐπταετείς μὲν τὸ ὀλιγώτερον τὴν ἡλικίαν καὶ ὡδεκαετείς τὸ ἀνώτατον, ὧν οἱ γονεῖς ἢ ἀπέθανον ἐν τῷ μεγάλῳ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνι ἢ ἄλλως εὐηργέτησαν τὴν πατρίδα, ὧφειλον νὰ μένωσιν ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 16 ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Σκοπὸς δὲ τοῦ Ὀρφανοτροφείου ἦτο ἡ ἐκμάθησις τέχνης τινος βιοποριστικῆς, ἦτο δὲ τὸ κατὰστημα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν καὶ κυβέρνησιν τοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργοῦ καὶ διευθύνετο ὑπὸ διευθυντοῦ ἔχοντος ἓνα ἐπιστάτην, ἱατρὸν, ταμίαν, διδασκάλους καὶ τεχνίτας καὶ ὑπηρέτας. Διωρίσθησαν δέ: διευθυντὴς μὲν ὁ Γεώργιος Καραμάνος, διδάσκαλος ὁ Π. Πέπας καὶ ταμίης ὁ Κ. Κριτοβουλίδης τελώνης Αἰγίνης. Ἐνεκα ὅμως τῶν πολλῶν ἀτελειῶν αὐτοῦ, ἡ ἀντιβασιλεία ἤναγκάσθη νὰ μεταφέρῃ τῇ 1ῃ Ἰουνίου 1834 τὸ Ὀρφανοτροφεῖον εἰς Ναύπλιον, ὅπου πλειότεροι καὶ καλλίτεροι τεχνῖται ἠδύναντο νὰ ὑπάρχωσι πρὸς διδασκαλίαν τῶν ὀρφανῶν, οἷον τῆς κεραμευτικῆς, τῆς γεωργικῆς ἐν Τίρυνθι καὶ τῆς κτηνοτροφικῆς. Ἐκ Ναυπλίου, μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις μετάθεσιν τῆς πρωτεύουσας, μετετέθη καὶ τὸ Ὀρφανοτροφεῖον.

Τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου 1834 ἐξεδόθη νόμος περὶ δημοτ. ἐκπαιδεύσεως ὅστις ἐφαρμοζόμενος ἤθελεν ἐπενέγκει λίαν εὐάρεστα ἀποτελέσματα· διότι κατὰ τὸ 2ον ἄρθρον αὐτοῦ ἐπεβάλλετο ἡ δις τῆς ἐβδομάδος σωματικὴ ἀσκήσις τῶν μαθητῶν, ἡ διδασκαλία πρακτικῆς ἀγρονομίας, κηπουρικῆς καὶ κυρίως δενδροκομίας, βομβυκοτροφίας καὶ μελισσοτροφίας, μαθημῶν, ἀπερ' ἦσαν ἀναγκαιότατα, ἐφ' ὧν ἔδει νὰ στραφῇ ἡ ἀποκλειστικὴ μέριμνα τῆς κυβερνήσεως καὶ τὰ ὅποια παρημελήθησαν ὀλοτελῶς. Τοιοῦτοτρόπως, ἀντὶ νὰ διαμορφωθῇ ἐκπαιδευσις πρακτικὴ, σύμφωνος πρὸς τὰς ἀνάγκας λαοῦ ὀφειλοντος νὰ ἐκμάθῃ τὰ τῆς γεωργίας καὶ ν' ἀγαπήσῃ τὴν εὐφορον αὐτοῦ γῆν, κατήντησεν ἐκπαιδεύσις σχολαστικὴ, ἀστοχος, οὐδένα πρακτικὸν σκοπὸν

ἐπιδιώκουσα. Τὸ αὐτὸ περίπου ἐγένετο καὶ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ἐκπαίδευσι, τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῇ ἀνωτάτῃ, ἐξακολουθεῖ δὲ δυστυχῶς μέχρι σήμερον. Οὕτω λέγει ὁ κ. Κυριακίδης ἐν ᾧ τὸ ἐλληνικὸν κράτος δαπανᾷ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς προσόδους αὐτοῦ μεγάλα ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως ποσά, οὐδαμῶς μέχρι σήμερον ἐπέτυχε τῶν ποθουμένων ἀποτελεσμάτων, ἡ δὲ πείρα τοῦ διαρρέυσαντος χρόνου ἀπέδειξε καὶ ὁσημέραι ἀποδεικνύει ὅτι, ἐὰν ἡ ἀμάθεια ἡλαττώθῃ ἡ ἡμιμάθεια ὅμως θρασεῖαν ἐγείρῃ ἐτι τὴν κεφαλὴν καὶ ὅτι μεταξύ τῶν δύο τούτων κακῶν ἡ ἀμάθεια οὐδόλως εἶναι τὸ χερίστον. Ὁ ἐλληνικὸς λαὸς εἶναι ἐκ τῶν φιλομαθεστέρων λαῶν τῆς οἰκουμένης διότι αὐτὸς καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς δουλείας καὶ τῶν διωγμῶν διετήρει σχολὰς καὶ παιδευτήρια ἀντάξια οἰουδήποτε κρατοῦς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Σμύρνῃ ἐν Χίῳ, ἐν Κυθωνίαις, ἐν Βουκουρεστίῳ, ἐὰν λοιπὸν χωλαίνῃ νῦν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἡ ἐκπαίδευσις, ἀμέριστον τὴν εὐθύνην ἔχουσιν οἱ κυβερνήσαντες καὶ κυβερνῶντες αὐτήν. Σπουδαίαν τούτου ἀπόδειξιν ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως τὸ γεγονός, ὅτι τὰ ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι σχολεῖα, οἷον ἡ ἐν Βυζαντίῳ μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ ἡ Ἐμπορικὴ, ἡ Θεολογικὴ καὶ ἡ ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικὴ παρὰ τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς διατελοῦσιν, ἐν πλείστοις ὑπερέχουσι τῶν τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος καὶ οἱ ἐκ τῶν σχολῶν ἐκείνων ἐξερχόμενοι πολλαχῶς εἰσιν ἀνώτεροι τῶν ἀποφοιτῶντων ἐκ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τοῦ βασιλείου. Τί δ' ἄλλο δεικνύει τοῦτο ἢ ὅτι ἐπαφιεμένη ἀνεπηρέαστος ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ ἀτομικὴ ἀμίλλα τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων ἐπιφέρει μείζονα ἀποτελέσματα τῶν ἐλληνικῶν κυβερνήσεων, αἵτινες καὶ αὐτὴν τὴν ἐκπαίδευσιν εὐτελὴ καταστήσασαι θεραπευαίνιδα τῶν κομματικῶν συμφερόντων καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ σκάπτουσιν ἰδίαις χερσὶ τὸν τάφον τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος;

Κατὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸν λοιπὸν σύστημα τοῦ Μάουρερ, προὔκειτο νὰ ἰδρυθῇ ἐν Πανεπιστήμιον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Κράτους, γυμνάσια ἐν ἐκάστῃ ἑδρᾷ Νομοῦ, ἐλληνικὰ σχολεῖα ἐν ἐκάστῃ ἐπαρχίᾳ καὶ δημοτικὰ σχολεῖα ἐν ἐκάστῳ δήμῳ, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο εὐθὺς ἀμέσως ἦτο δυσκατόρθωτον, ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθῇ τοῦλάχιστον ἡ ἰδρυσις γυμνασίων ἐν τοῖς κυριωτέροις Νομοῖς, καὶ δημο-

τικῶν σχολείων ἐν τοῖς δήμοις τοῖς δυναμένοις νὰ συντηρήσωσι τοιαῦτα· οἱ μὴ δυνάμενοι ὡς ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν πόρων ὤρηνον νὰ ἰδρῦσιν κοινὴν δημοτικὴν σχολὴν μετ' ἄλλων πλησιοχώρων δήμων. Συμφώνως πρὸς τὰς ἀποφάσεις ταύτας ἰδρύθη κατὰ τὸ 1834 τὸ γυμνάσιον τοῦ Ναυπλίου ὁμοῦ μετ' ἑλληνικῆς σχολῆς προσωρινῶς μὲν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰωάννου Βενθύλου, εἶτα δὲ ὑπὸ τὴν τοῦ διδασκάλου τοῦ γένους Κωνσταντ. Ἀσωπίου· τὸ γυμνάσιον τοῦτο, ὅπερ τὸ πρῶτον ἐπήνεγκε λαμπρὰ ἀποτελέσματα μετ' οὐ πολὺ αἰφνιδίως παρήκμασε καὶ ἀναδιοργανώθη κατὰ τὸ 1841, διορισθέντος διευθυντοῦ τοῦ δόκτωρος Ἀνσέλμου. Ἐν Πάτραις συνέστη ἡμιγυμνάσιον καὶ ἡ ἐν Σύρῳ μέχρι τοῦ 1833 ἰδιωτικὴ σχολὴ τῶν ἐκεῖ ἐγκατασταθέντων Χίων μετετέραπτε εἰς γυμνάσιον μετ' ἑλληνικῆς σχολῆς, κατὰ τὸ 1835. Ἐν τοῖς γυμνασίοις, διτάκτοις ἐνιαχοῦ οὖσιν, ἐδιδάσκοντο ἐπὶ 24—26 ὥρας καθ' ἑβδομάδα τὰ μαθήματα τὰδε : ἡ νέα καὶ παλαιὰ ἑλληνικὴ γλῶσσα, κατήχησις, ἱστορία μετὰ γεωγραφίας, μαθηματικά, ἀρχαὶ φυσικῆς, χημείας, φυσικῆς ἱστορίας, λατινικά, γαλλικά καὶ γερμανικά. Ἀλλὰ καὶ Ἑλληνικαὶ Σχολαὶ ὁσημέρτι ἰδρύνοντο ἐν πολλαῖς ἑδραῖς ἐπαρχιῶν, κατὰ τὸν νόμον, ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατὰ τὸ 1843 ἡριθμοῦντο 54 ἑλληνικαὶ σχολαί, ἐὰν δ' ἐν τισιν ἐπαρχίαις δὲν ἰδρύνοντο πλείοτεραι καὶ ἐὰν ἄλλαι, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἐστεροῦντο παντελῶς τοιούτων σχολῶν, ἡ ἐκπλήρωσις τῆς διατάξεως τοῦ νόμου ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ συνετελεσθεῖσα· ἐδιδάσκοντο δ' ἐν αὐταῖς, ἐκτὸς τῆς παλαιᾶς καὶ νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ἐν ταῖς δυσὶν ἀνωτέραις τάξεσι τὰ λατινικά, πρὸς δὲ ἡ κατήχησις, ἡ ἀριθμητικὴ, ἡ γεωγραφία καὶ ἡ καλλιγραφία. Ἐν Ἀττικῇ δὲ ὑπῆρχον, κατὰ τὸ 1840 τέσσαρες ἑλληνικαὶ σχολαί, ἡ τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Πειραιῶς, τῆς Μαρεθῶνος καὶ τῆς Σκλαμῖνος, τὸ αὐτὸ δὲ ἐγένετο καὶ διὰ δύο ἢ τρεῖς ἐτέρας ἐπαρχίας· ἐπὶ πλέον μόνον αἱ ἑλληνικαὶ σχολαὶ τῶν Ἀθηνῶν, Ναυπλίου, Σύρου, Ἀμφίσσης, Χαλκίδος, Λαμίας, Τριπόλεως, Σπάρτης καὶ Θήρας ἦσαν κατηρητισμέναι συμφώνως πρὸς τὸν νόμον καὶ τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν τῶν διδασκάλων, αἱ δὲ λοιπαὶ ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐλλιπεῖς. Ἐκ τῶν 54 τούτων ἑλληνικῶν σχολῶν αἱ 32 συνετεροῦντο

Θρασύβουλος Ζατσο

5

ΤΡ. Ε. ΞΥΑΓΓΕΛΙΑΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΝΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἐκ δὲ τῶν ἐπιλοίπων αἱ μὲν συνετηροῦντο παρὰ τοῦ Κράτους καὶ τῶν κοινοτήτων, αἱ δὲ μόνον παρὰ τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν δωρεῶν τῶν φιλομούσων.

Ἀλλὰ καὶ περὶ ἐκπαιδεύσεως δημοδιδασκάλων κατεβλήθη φροντίς· τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου τοῦ 1843 ἰδρύθη τὸ «πρώτυπον διδασκαλεῖον» πρὸς ἐκπαιδεύειν δημοδιδασκάλων, ἐξ οὗ μέχρι τοῦ 1839, ἐν διαστήματι τοῦτέστι πέντε μόνον ἐτῶν ἀπεφοίτησαν 255 δημοδιδάσκαλοι. Οἱ καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς ταύτης ἀπετέλεσαν ἐξεταστικὴν ἐπιτροπὴν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ὤφειλε νὰ ἐμφανισθῇ πᾶς ἐπιθυμῶν νὰ ἐξασκήσῃ τὸ τοῦ δημοδιδασκάλου ἐπάγγελμα ὅπως ὑποβληθῇ εἰς ἐξετάσεις, ἐκ δὲ τῶν ἐμφανισθέντων μόνον 30 ἐπέτυχον ἀδείας τριτοβαθμίου δημοδιδασκάλου, καὶ τοῦτο ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς μετὰ διετίαν καὶ πάλιν, ἐμφανίσεως πρὸ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ υποβολῆς αὐτῶν εἰς νέαν δοκιμασίαν, ὅπως λάβωσι τὸν ὀριστικὸν αὐτῶν διορισμὸν ἢ καὶ ἐπιτύχωσι προβιβασμοῦ, εἰς τὴν χριστιανικὴν κατῆχῃσιν, καλλιγραφίαν, τὴν θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς, ἔγγραφον ἔκθεσιν ἰδεῶν, ἀριθμητικὴν, στοιχεῖα ζωγραφικῆς, ἱερὰν καὶ ἑλληνικὴν ἱστορίαν, γεωγραφίαν, γεωμετρίαν, γυμναστικὴν, φωνητικὴν μουσικὴν, στοιχεῖα ἀστρονομίας κτλ. Ἐθεσπίσθη δὲ τοῦτο· διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπῆρχεν ἑλλειψὶς δημοδιδασκάλων, ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ πληθὺς ἀναξίων τοιούτων καὶ παντελῶς ἀμαθῶν.

Καὶ ἡ ἐφαρμογὴ δὲ τοῦ νόμου περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ταχέως προὐχώρησεν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν σχολῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐτηρήθη τὸ ἀρχικῶς δοθὲν αὐταῖς πρακτικὸν πρόγραμμα. Ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεπτύχθη, ὥστε κατὰ τὸ 1843 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδρυθεισῶν δημοτικῶν σχολῶν ἀνῆλθεν εἰς 252 ἐχούσας 23,000 μαθητῶν. Ἐκ τῶν 252 τούτων σχολῶν 23 ἦσαν ἀφιερωμέναι εἰς τὴν ἐκπαιδεύειν τῶν θηλέων, 67 συνετηροῦντο ὑπὸ τοῦ Κράτους, 130 ὑπὸ τῶν δήμων, 25 ὑπὸ φιλομούσων καὶ 7 ἐν Τήνῳ ἐκ τῶν εἰσπραξέων τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας. Χάριν δὲ τῶν ἐν Αἰγίνῃ ἀποκαταστάντων Ψαριανῶν ἰδρύθη ἐκεῖ σχολεῖον, οὗ διδάσκαλος διωρίσθη, τῇ 23ῃ Ἰανουαρίου 1843, ὁ Ἠλίας Χριστοφίδης· ἐν δὲ Ναυπλίῳ χάριν τῶν Γερμανῶν ἰδρύθη, τῇ 1ῃ Φεβρουαρίου 1834,

διὰ διατάγματος, Γερμανική σχολή, ἥς διευθυντὴς διορίσθη ὁ Βεέρ. Πλὴν δὲ τῶν δημοσίων σχολείων ιδρύθησαν καὶ ἰδιωτικὰ ὑπὸ τοῖς ἰδιωτῶν καὶ πόλεων καὶ κοινοτήτων περὶ τὰ εἰκοσιν, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐλληνικά, ἐν οἷς διεκρίνοντο τὰ ἐν Πάτραις καὶ Χαλκίδι, καὶ πρὸ πάντων τὸ ἐν Σύρῳ λύκειον τὸ ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου Βάμβα διευθυνόμενον. Ἐκ δὲ τῶν ὑπὸ ξένων ιδρυθέντων σχολείων διεκρίθη τό, μετὰ ματαίαν ἐν Τήνῳ ἀπόπειραν, ιδρυθὲν ὕστερον ἐν Ἀθήναις σχολεῖον τῶν θηλέων κατ' ἀρχὰς ὑπὸ Ρόβερτσον καὶ Χίλλ καὶ εἶτα ὑπὸ Χίλλ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ Κίγγ, ὅπερ ὅμως ἐπὶ τινα χρόνον ἐγένετο πέτρα σκανδάλου, τὸ ἀληθές ὅμως εἶναι ὅτι πολλὰς Ἑλληνίδας τὸ παρθεναγωγεῖον τοῦτο καλῶς διεμόρφωσε καὶ κατέστησε χρησίμους εἰς τὴν διδασκαλικὴν ὑπηρεσίαν.

Τὰ ἐκπαιδευτικὰ ταῦτα μέτρα τῆς ἀντιθρασύσεως, ἰδίως τοῦ Μάουρερ, ὃν κατεχλεύασαν τινὲς ὡς ἰδεολόγον, ἀλλ' ὅστις ἐν τῇ περὶ τοῦ «Ἑλληνικοῦ Λαοῦ» (1) συγγράμματι αὐτοῦ ἀνομολογεῖ τὸ δυσχερές τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νομοθετημάτων αὐτοῦ, ἦσαν σοφώτατα καὶ ἂν δὲν ἦσαν εὐθύς ἀμέσως ἐφαρμόσιμα, ἔμελλον ὅμως βραδύτερον ἐφαρμοζόμενα νὰ ἐπιφέρωσιν ἀγλαοὺς καρπούς. Εἶχον δὲ σκοπὸν νὰ ιδρύσωσιν ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον καὶ Ἀκαδημίαν· πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐν φιλολογικὸν παιδευτήριον καὶ ἐν θεολογικὸν συνηνωμένα μετὰ τοῦ Πανεπιστημίου τὸ μὲν πρὸς διὰ πλάσιν παιδαγωγικὴν τῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν, τὸ δὲ πρὸς ἐκκλησιαστικὴν παρασκευὴν περὶ τὸ διδάσκειν καὶ τελεῖν τὰς ἱεροτελεστίας, τῶν θεολόγων καὶ ἱερέων. Πρὸς τοῦτο δ' ἔμελλον νὰ προσκληθῶσι πάντες οἱ τότε λόγιοι Ἕλληνες οἱ ἐκτός, πρὸ πάντων, τῆς Ἑλλάδος διατρίβοντες : ὁ Ἀσώπιος ἐκ Κερκύρας, ὁ Κούμας ἐκ Τεργέστης, ὁ Βάμβας, ὁ Δούκας, ὁ Λουκᾶς Ἀργυρόπουλος, ὁ Γενναδίος, ὁ Χορτάκης καὶ Γερμανοί, ἀσχολούμενοι ἰδίᾳ περὶ τὴν ἐλληνικὴν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν, ἐν οἷς καὶ ὁ μετὰ ταῦτα μισέλλην

(1) Das Griechische Volk, in öffentlicher, Kirchlicher und Privat-Rechtlicher Beziehung von und nach dem Freiheits Kampfe bis zum 31 Juli 1834, Heidelberg 1835 τόμ. 3

ιστορικὸς Φίλιππος Φαλμαράϋερ καὶ ὁ φιλέλληνας (ιστορικὸς) Ζιγκλίζεν. Κατὰ τὸν μῆνα δ' Αὐγούστου τοῦ 1834 ὁ Μάουερ ἐκέ-
 πτετο νὰ ὑποβάλλῃ τὰ περὶ τούτων νομοσχέδια τῇ ἀντιβασίλειᾳ,
 καθ' ἣ, κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, θὰ ἰδρύνετο τὸ *Πανεπι-
 στήμιον* ἐν Ἀθήναις καὶ τῇ 2α Νοεμβρίου, ἡμέρᾳ τῶν γενεθλίων
 αὐτοῦ, ἡ *Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν*. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐμα-
 ταιώθησαν· διότι ἐν τῷ μετὰξὺ (19 Ἰουλίου) εἶχεν ἀνακληθῆ,
 δυστυχῶς, ὁ Μάουερ. Πολλοὶ ἔγραψαν τότε, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἠρνήθη νὰ
 καταλίπῃ τοὺς συντεταγμένους ὑπ' αὐτοῦ νόμους πρὸς τύπωσιν·
 ἀλλ' οὗτος διέψευσε τοῦτο διαρρήδην. Εἶχε μὲν πολλὰ ἐν χειρογρά-
 φοις, ὡς αὐτὸς ἀνωμολόγει, ἅτινα μεθ' ἑαυτοῦ ἔλαβεν· ἀλλὰ δι-
 σχυρίζετο, καὶ δικαίως, ὅτι μῆτε νὰ συμπληρωθῶσι παρ' ἄλλων,
 ὡς αὐτὸς ᾔθελεν, ἦτο δυνατόν, πολλῶ δ' ἤττον νὰ ἐκδοθῶσι καὶ
 ἐφαρμοσθῶσι. Καὶ ἐκ τῶν τότε Ἑλλήνων ἔγραψάν τινες κατὰ τῆς
 ἀντιβασιλείας ὡς χίμαιραν παρασκευασάσης διὰ τῆς νομοθεσίας
 αὐτῆς καί, πρὸ πάντων, κατὰ τοῦ Μάουερ, ὅτι νόμους ἱκανοὺς
 μόνον διὰ Γερμανοὺς ἐφαντάζετο νὰ ἐπιβάλλῃ τῷ ἐλληνικῷ ἔθνει,
 ἀλλὰ ἦθη καὶ ἐθίμα ἔχοντι, ἀγνοοῦντες, ὅτι ὁ Μάουερ ἀπέβλεπεν
 οὐχὶ πρὸς τὸ παρόν, ἀλλὰ πρὸς τὸ μέλλον τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους·
 ἄλλως τε δὲ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἠδύναντο νὰ φανῶσι τὰ μὴ προσή-
 κοντα καὶ ἀρμόζοντα καὶ διορθωθῶσι· διότι ὅπως πάντα τὰ ἐκ
 Γερμανῶν προερχόμενα ἀπεδοκιμαζόντο ὑπὸ τῶν τότε Ἑλλήνων
 ἕνεκα πολιτικῶν λόγων, καίτοι πλεῖστα ἦσαν ἀριστα, οὕτω καὶ τὰ
 περὶ ἐκπαιδεύσεως.

Ἡστόχησαν ὅμως οἱ ἀντιβασιλεῖς εἰς τὸ ἐν γένει διοικητικὸν
 σύστημα· διότι τὰ πλεῖστα τῶν νομοθετημάτων αὐτῶν οὐδὲν ὡς
 ἦσαν ἀνάλογα πρὸς τὰ ἦθη τοῦ ἔθνους καὶ τὸ παρελθὸν αὐτοῦ,
 νόμοι δ' οὕτως ἀπερισκέπτως ἐπιβαλλόμενοι οὐδέποτε καθίσταν-
 ται καρποφόροι. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἦτο δυσχερέστατον ἐν
 χώρᾳ ὑπὸ τόσοις δυσχερεῖς ὅρους διατελούσῃ καὶ ἐν ᾗ πᾶσα ἰδέα
 ἐννόμου τάξεως, ἀπὸ πολλοῦ, εἶχεν ἐκλίπει· ὥφειλον οἱ νέοι κυ-
 βερνήται περὶ πάντων νὰ μεριμνήσωσι λεπτομερῶς, περὶ πάντων νὰ
 νομοθετήσωσι καὶ περὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν στολῶν τῶν ὑπαλλήλων,
 περὶ πάντων νὰ σχεθῶσι καὶ τὰ πάντα νὰ τακτοποιήσωσιν. Ἐν

πλείστοις λοιπὸν καὶ ἐτέθησαν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, βάσεις, ὡς δέ, ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐρρίφθησαν τὰ σπέρματα κακῶς ἐννοουμένου κομματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, προκαλοῦντος ἐκάστοτε ἐξεγέρσεις καὶ μεταβολὰς πολιτευμάτων, τοιουτοτρόπως καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ Ὁθωνος διοικήσεως, κληρονομικῶς μέχρι σήμερον, μεταδίδεται ἡ διοικητικὴ καχεξία, ἥτις σὺν τῷ χρόνῳ κατήντησε νοσηρὰ, παρὰ τὰς ποικίλας ἐθνικὰς προόδους καὶ τὴν ἀναμφισβήτητον εὐρρωστίαν καὶ ζωτικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως οὐδόλως ὑπῆρχον παρθεναγωγεῖα. Πρῶτον δ' Ἀμερικανοὶ ἱεραπόστολοι ἱδρυσαν ἐν Ἀθήναις τοιοῦτο· κατὰ τὸ 1834 ἡ ἀντιβασίλειά ἱδρυσεν ἐν Ναυπλίῳ ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἑλένης Πιταδάκη, τελειοφοίτου τοῦ παρθεναγωγείου τῆς Χίλλ, ὑπεστήριξε δὲ θέσασα ὑποτρόφους τὸ τῆς Γαλλίδος Βολμεράντζ (Volmérange), ὅπερ ἀκολούθως μετηνέχθη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐγένετο κυβερνητικὸν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Πιταδάκη. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ σχολείῳ τῶν κορασιῶν, τῷ διευθυνομένῳ ὑπὸ τῆς κυρίας Βολμεράντζ, ὠρίσθησαν ὑποτρόφων κορασιῶν δώδεκα θέσεις, ὧν οἱ γονεῖς ἔπесαν ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι ἢ ἄλλως εὐηργέτησαν τὴν πατρίδα· μετ' οὐ πολὺ δὲ ὠρίσθησαν (22 Ἰανουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους) ὑπότροφοι καὶ αἱ δύο θυγατέρες τοῦ Καραϊσκάκη, ἀλλὰ δὲν εἰσηλθον εἰς αὐτό. Εἶτα δὲ (15 Μαρτίου 1835) διωρίσθησαν δώδεκα κοράσια ὑπότροφα.

Τὸ τοῦ Χίλλ παρθεναγωγεῖον ἐν Ἀθήναις, ὅστις εἰσῆγαγε δώδεκα ὑποτρόφους, αἵτινες ἀποφοιτήσασαι νὰ διορισθῶσιν εἰς διδασκαλικὰς θέσεις.

Τὸ μετενεχθὲν εἰς Ἀθήνας παρθεναγωγεῖον τῆς Βολμεράντζ, ὅπερ ἐγένετο κυβερνητικόν, διορισθείσης διευθυντρίας τῆς Πιταδάκη, ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ προτύπου διδασκαλείου Κοκκῶνη, πρὸς τὴν εὐτυχίᾳ τοῦ ὁποίου γνώμην ὀφείλεται καὶ ἡ σύστασις τῆς «Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας», σκοπούσης τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἐν γένει παιδείας καὶ μερικώτερον τὴν ὑποστήριξιν παρθεναγωγείου. Ἡ ἀδελφότης αὕτη ταχεῖας καὶ μεγάλας ἐποιήσατο προόδους, λαβοῦσα δὲ κυβερνητικὸν αὐτως εἰπεῖν κύρος διὰ βασιλικοῦ διατάγματος, ἐκδοθέντος τῇ 22ῃ Αὐγούστου 1836, ἡ-

ρίθμει, κατὰ τὸ 1840, ἐν τε Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ 700 μέλη, εἶχε κεφάλαιον 40,000 δραχμῶν καὶ συνετῆρει κάλλιστον παρθεναγωγεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Σεβαστῆς Μάνου.

Μετὰ ταῦτα δὲ διὰ τῆς μεγάλης δωρεᾶς τοῦ Ἀρσάκη, ἀνεγείραντος τὸ κατὰστημα τῆς σχολῆς ταύτης μετονομασθείσης ἐξ αὐτοῦ «Ἀρσάκειον» καὶ νῦν ἐστὶ διατηρουμένης καὶ ἀποτελούσης τὸ ἀνώτατον ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδευτήριον τῶν θηλέων ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς αὐτῆς πάντοτε «Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας», συνεπήχθη τὸ ἀνώτατον μέχρι τῆς σήμερον ἀνά τὴν Ἀνατολὴν ἐκπαιδευτήριον τοῦ γυναικείου φύλου. Παραλλήλως δὲ πρὸς τὰς ὑποτροφίας ταύτας τῶν γυναικῶν ἐκρίθη δίκαιον ἵνα καὶ τέκνα ἀγωνιστῶν ζώντων τε καὶ νεκρῶν πεμφθῶσιν εἰς τὸ ἐν Μονάχῳ ἑλληνικὸν διδακτήριον· πρὸς τοῦτο δὲ διωρίσθησαν, τῇ 2ᾳ Σεπτεμβρίου 1833, 24 ὑπότροφοι, δαπάναις τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὅπως ἀνατραφῶσι καὶ ἐκπαιδευθῶσι τελειότερον ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ φιλέλληνος Θηρσίου· πρὸς τοῦτο δὲ διωρίσθη καὶ εἰς ἱερεῖς ὅπως τοὺς παῖδας αὐτοὺς διδάσκη τὴν κατῆχσιν καὶ ἱερουργίᾳ ἐν τῷ ἐκεῖ ἱερῷ τῶν Ἑλλήνων ναῷ, ὃν ἐδώρησεν ὁ Λαυδοβίχκος τοῖς Ἑλλησιν, ἐκαλεῖτο δ' ἄλλοτε ναὸς τοῦ «Ἀγίου Σωτῆρος» καὶ εἶχε πλουσιώτατα ἱερὰ ἄμφια, ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Νικολάου τοῦ Α' δωρηθέντα. Μεταξὺ τῶν διορισθέντων ἦσαν οἱ υἱοὶ : Καραϊσκάκη, Βότσαρη, Μαυρομιχάλη, Ὀδυσσεῶς, Τομπάζη, Κριεζή, Δεληγιάννη, Μεταξᾶ, Βεΐκου. Ἡ εἰς Μόναχον δὲ μετάθεσις τῶν υἱῶν τῶν ἐξοχωτέρων ἀγωνιστῶν ἐγένετο ἀφορμὴ ἵνα πλείονες ἢ πρότερον καὶ ἄλλων Ἑλλήνων υἱοὶ πεμφθῶσιν εἰς τὰ ἐν Γερμανίᾳ πανεπιστήμια.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τύπου ἐφρόντισε ἡ ἀντιβασιλεία ἐγκαίρως· διότι ὁ ἔνεκα κομματικῶν λόγων ἀγὼν τῶν ἀντιπολιτευομένων Ἑλλήνων κατὰ τῆς ἀντιβασιλείας εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἄκρον ὄχλον. Ἐξέδωκε λοιπὸν τῇ 6ῃ καὶ 11ῃ Σεπτεμβρίου 1835 δύο νόμους : τὸν περὶ ἀστυνομίας τοῦ τύπου καὶ τὴν περὶ ἐγκλημάτων ἐκ τῆς καταχρήσεως τοῦ τύπου, τοὺς ὁποίους τινὲς ὠνόμασαν «ἄξιους τῶν ἱεροδικείων τοῦ 1831 αἰῶνος». Καὶ πράγματι διατάξεις τινὲς ἦσαν λίαν αὐστηραὶ καὶ μάλιστα τὰ περὶ ἐκδόσεως συγγραμμάτων· ἀλλ' ὅσον

ὅμως ἀφορᾷ τὰ περὶ τῆς καταχρήσεως τῆς ἐλευθεροτυπίας πολλὰ διατάξεις θὰ ἦσαν καὶ νῦν ἐπὶ τοῖς ἐκδόταις ἐφημερίδων καὶ συντάκταις καὶ τῇ κοινωνίᾳ ὠφελιμώταται.

Κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄνω νόμων «ὁ ὑπεύθυνος συντάκτης ἔχει χρέος νὰ καταβάλῃ εἰς μετρητὰ ἐγγύησιν 5,000 δραχμῶν. Ἐξ αὐτῆς τῆς ἐγγυήσεως λαμβάνονται τὰ πρόστιμα, τὰ ἐξοδα καὶ αἱ ἀποζημιώσεις τῶν προσβληθέντων ἀτόμων, εἰς τὰς ὁποίας ἤθελε καταδικασθῇ ὁ ὑπεύθυνος συντάκτης. Ἀφ' οὗ δὲ ἐξαντληθῇ ἡ ποσότης, πρέπει νάνεωθῇ ἐντελῶς καὶ εὐθύς.» Ἡ διάταξις δ' αὕτη συνέτεινεν, ἵνα, ἐν βραχεῖ χρόνῳ, ἐκλίπωσι πᾶσαι αἱ ἀντιπολιευόμεναι τὴν Κυβέρνησιν ἐφημερίδες.

Ἡ ἀντιβασίλειά οὐχ ἥττον μετ' ἀξιεπαίνου ζήλου ἐσκέφθη καὶ περὶ τέχνης, βιομηχανίας καὶ βιβλιοθηκῶν. Ἐπέμφθησαν δύο νέοι Ἕλληνες ἵνα σπουδάσωσι ζωγραφικὴν ὁ μὲν εἰς Βενετίαν, ὁ δὲ εἰς Ρώμην, τρίτος τις ὤφειλε νὰ διδαχθῇ τὴν λιθογραφικὴν ἐν τῷ τοῦ Ναυπλίου λιθογραφείῳ· τέταρτος, ὁ Ἀνδρέας Κορομηλάς, ἐπέμφθη εἰς Παρίσιους πρὸς τὸν μέγαν τυπογραφικὸν καταστηματούχον Δεδότον, ἵνα σπουδάσῃ τυπογραφικὴν.

Περὶ τῆς ιδρύσεως δὲ δημοσίας βιβλιοθήκης ἡ ἀντιβασίλειά εἶχεν ἤδη φροντίσει πρὶν ἢ ἀπέλθῃ ἐκ Μονάχου καὶ συνέστησε τὴν πρώτην δημοσίαν βιβλιοθήκην ἐν Ναυπλίῳ, ἐν ᾗ συνηθροίσθησαν συγγράμματα πολλοῦ λόγου ἀξία: οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνικαὶ συγγραφεῖς καὶ Λατῖνοι καὶ οὐκ ὀλίγα ἐκ τῆς γερμανικῆς, γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς φιλολογίας. Ἄλλα δὲ παρηγγέλθησαν κατόπιν πρὸς ὅσον οἶόν τε ἐντελέστερον καταρτισμὸν τῆς δημοσίας βιβλιοθήκης. Δυστυχῶς ὅμως ἅμα τῇ ἀναχωρήσει τοῦ Μάουρερ ἔπαυσεν ἡ τε συλλογὴ καὶ ἡ περαιτέρω παραγγελία βιβλίων. Καὶ ἡ ἐν Αἰγίνῃ δὲ βιβλιοθήκη, ἥς αἱ πρῶται συλλογαὶ Ἑλλήνων ἐγένοντο ἐπὶ Καποδίστρια, ἐπλουτιζέτο ὁσημέραι ἐκ δωρεῶν, πρὸ πάντων, τῶν ἀδελφῶν Σακελλαρίων καὶ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀρσενίου, ὅστις ἐδωρήσατο καὶ συλλογὴν χειρογράφων, εἰκόνων καὶ νομισμάτων. Προὔκειτο δέ, ὡς ἐλέγετο τότε καὶ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Κοραῆ νὰ κατατεθῇ ἐν τῇ τῆς Αἰγίνης, ἥς προέστατο ὁ διδασκαλὸς τοῦ γένους Γεώργιος ὁ Γεννάδιος.

Ἐν τῷ ἐκδοθέντι δὲ τῇ 10 Μαΐου 1834 νόμῳ «περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν, περὶ ἀνακαλύψεως καὶ διατηρήσεως τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν» περιέχεται ὁλόκληρον σύστημα συλλογῶν. Ἐκτοτε δ' ἀριθμεῖται καὶ ἡ μεγάλη περὶ τῶν ἀθανάτων καλλιτεχνικῶν ἔργων τῶν πατέρων ἡμῶν μέριμνα, ἥτις τόρα μόνις διὰ τῶν σπουδαίων φροντίδων περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων, ἔφθασεν εἰς ἀκμὴν ἀξιόλογον.

Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον, ἐν Ἀθήναις, τῇ καθέδρᾳ τῆς κυβερνήσεως, τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, τῆς τῶν ὠραίων τεχνῶν καὶ τοῦ πανεπιστημίου, ἔμελλον νὰ ἰδρυθῶσι: κεντρικὴ βιβλιοθήκη, κεντρικὸν δημόσιον μουσεῖον τῶν ἀρχαιοτήτων, ταμεῖον νομισματικόν, ἀντικειμένων φυσικῆς ἱστορίας, ἐργαλείων μαθηματικοφυσικῶν, ἐργαστήριον χημικόν μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀποσκευῆς, θέατρον ἀνατομίας, ταμεῖον χειρουργικόν, συλλογὴ τύπων, εἰκόνων, χαλκογραφημάτων, ἀστεροσκοπεῖον καὶ συλλογὴ πολυτεχνικῇ. Καὶ ἐκ μόνου δὲ τοῦ καταλόγου τούτου πᾶς τις κατανοεῖ, ὅτι ἡ ἀντιβασιλεία, ὡς εἴρηται, δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὸ τότε ἀτελὲς παρὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ εἰς τὸ ἐγγὺς καὶ πόρρω μέλλον αὐτῆς· καὶ ὅλον διότι ἡ ἀντιβασιλεία προϋνόησε περὶ πραγμάτων, ὧν τινὰ μὲν μόνις νῦν ἐκτελοῦνται, πολλὰ δὲ αὐτῶν εἰσέτι καὶ δὲν ἐγένοντο. Ὅτι δὲ ἡ ἀντιβασιλεία, καθ' ὠρισμένον σχέδιον, εἰργάζετο εἰς τὸ μέλλον ἀποβλέπουσα, ἀπόδειξις καὶ τοῦτο ὅτι αὕτη πρὶν ἢ αἱ Ἀθῆναι καταστῶσι καθέδρα τοῦ κράτους ἐξέδωκε νόμους ἀναφερομένους εἰς αὐτὴν ὡς εἰς καθέδραν, ὡς καὶ ὁ παρὼν νόμος, καίτοι τὸ περὶ μεταθέσεως τῆς καθέδρας τῆς κυβερνήσεως, ἀπὸ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας, διάταγμα ἐγένετο μῆνας ὕστερον τῇ 18ῃ Σεπτεμβρίου 1834.

Ἡ ἀντιβασιλεία τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως καθορίσασα ἐτράπη πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά. Ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων τῆς ἀντιβασιλείας νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἀκνωθιδεστάτων ἦτο καὶ ἡ ρύθμισις τῶν τῆς ἐκκλησίας. Καὶ α') μὲν διὰ παντός τρόπου, ἐσκέφθη ἡ ἀντιβασιλεία ὅπως ἀποφύγῃ πᾶσαν παρεξήγησιν ὡς οὕσα ἑτερόδοξος· β') δὲ ὅπως ρυθμίσῃ τὴν σχέσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας πρὸς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ γ') ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύ-

ξέως τοῦ κλήρου, ὅστις ἀπαιδευτος ὦν ἐγίνωσκε μόνον καὶ ὀρθῶς, τοὺς τύπους τοῦ δόγματος καὶ τῶν τελετῶν, ὡς καὶ περὶ διοικήσεως, περὶ τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ περὶ μοναστηρίων· διότι τὰ πάντα ὡς ἐκ τῆς μακρᾶς τυραννίας καὶ τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως εἶχον περιέλθῃ εἰς σημεῖον λυπηρόν.

Ὅρθως ὅθεν ποιουσα ἡ ἀντιβαλεῖα συνέστησε τῇ 15 Μαρτίου 1833 ἐπιτροπεῖαν ὅπως «ἐξακριβώσῃ τὴν στάσιν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν μοναστηρίων καὶ νὰ προβάλλῃ τὰ μέσα πρὸς βελτίωσιν τῆς θέσεως τῆς ἐκκλησίας ταύτης, ὀνομαστικῶς τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνωτέρου καὶ κατωτέρου κλήρου καὶ τῆς συστάσεως συνόδου μονίμου διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις»· καὶ ὑποβάλλῃ ἐκθεσιν περὶ πάντων τούτων καὶ ἄλλων ἀποβλεπόντων εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας.

Διωρίσθησαν δὲ μέλη τῆς ἐπιτροπείας ταύτης ὁ τέως πρόεδρος τῆς συνελεύσεως Πανοῦτσος Νοταρᾶς ὁ καί, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ὁ ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος, ὁ ἐπίσκοπος Ἑλαίας καὶ τοποτηρητῆς Μεσσηνίας Παΐσιος, ὁ ἱερεὺς θεολόγος καὶ ἔφορος τῶν ἐν Αἰγίνῃ καταστημάτων Θεόκλητος Φαρμακίδης, ὁ Σκαρλ. Δ. Βυζάντιος καὶ ὁ Κωνσ. Σχινᾶς.

Ἡ ἐπιτροπεῖα αὕτη παρὰσυρθεῖσα ὑπὸ τοῦ θεολόγου Θεοκλήτου Φαρμακίδου ἐφάνη ἀμνήμων τῶν πρὸς τὸ Οἰκονομικὸν Πατριαρχεῖον ἐθνικῶν καθηκόντων, προτείνασα τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦθ' ὅπερ μεγίστης ζημίας οὐ μόνον πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικῆς ἐγένετο πρόξενος τῷ Οἰκονομικῷ Πατριαρχείῳ· διότι πρὸς ταῦτα ἀπιδόντες κατόπιν καὶ οἱ Βούλγαροι καὶ ὑπὸ ξένου δακτύλου κινούμενοι ἐζήτησαν τὸν κατὰ τὴν 7ην δεκαετηρίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος συντελεσθέντα χωρισμὸν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Φαναρίου, συστήσαντες ἰδίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξαρχίαν, ἣς τὰς ἀνὰ τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν ποικίλας αὐτῆς ἐνεργείας, ὑπ' ἔποψιν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν, οἱ πάντες γινώσκομεν! Μετὰ ταῦτα δὲ προσεκλήθησαν τῇ 1 Ἰουλίου 1833 οἱ μητροπολίται, ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι τοῦ Κράτους, ὅτινες λαβόντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐκθεσιν τῆς ἐπιτροπείας καὶ συνελθόντες

τῇ 15 τοῦ αὐτοῦ ἀπεφάναντο· «ὅτι ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος εἶνε αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐξουσίας, φυλαττομένης ἀπαρχαράκτου τῆς δογματικῆς ἐνότητος, κατὰ τὰ παρὰ πασῶν τῶν ὀρθόδοξων ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ἀνέκαθεν πρεσβευόμενα· ὅτι ἀναγνωρίζει διοικητικὸν ἀρχηγὸν τὸν βασιλεῖα τῆς Ἑλλάδος».

Προέτειναν δ' εἶτα οἱ συνελθόντες νὰ συστηθῇ διαρκὴς Σύνοδος συγκειμένη ἐξ ἀρχιερέων καὶ καθισταμένη παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ θεωρουμένη ὡς ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ διευθύνουσα τὰ τῆς ἐκκλησίας, κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνες. Ἦσαν δ' οἱ ἐν Ναυπλίῳ τῇ 15 Ἰουλίου 1833, συνελθόντες εἰκοσι δύο ἐπίσκοποι καὶ «ἡ ἐπὶ τῶν συνδιαλέξεων ἐπιτροπὴ» : Σ. Τρικούπης, Κωνσταντῖνος Δ. Σχινᾶς καὶ Σκαρλᾶτος Δ. Βυζάντιος. Πρὸς τὰ ὑπὸ τούτων δὲ ἀποφασισθέντα συνεφώνησαν, τῇ ὑστεραίᾳ, διὰ πρωτοκόλλου ὀκτὼ ἐτι ἐπίσκοποι· ὡσαύτως δὲ δι' ἄλλου πρωτοκόλλου τῇ 21 Ἰουλίου ὑπογραφέντος δύο ἐτι καὶ τέλος τῇ 26 Ἰουλίου ἀκόμη τρεῖς ἐπίσκοποι. Οὕτω δὲ συνετελέσθη τὸ αὐτοκέφαλον.

Διὰ βασιλικοῦ δὲ διατάγματος διωρίσθη τῇ 25 Ἰουλίου, τὸ προσωπικὸν τῆς Α'. Ἱερᾶς Συνόδου, ἧς πρόεδρος μὲν ἦτο ὁ μητροπολίτης Κορινθίας Κύριλλος, ἐπίτροπος δὲ τῆς Ἐπικρατείας ὁ ὑπουργικὸς σύμβουλος Κωνσταντῖνος Δ. Σχινᾶς, σύμβουλοι δὲ ὁ μητροπολίτης Θηβῶν Παΐσιος, ὁ μητροπολίτης Σαντορίνης (Θήρας) Ζαχαρίας, ὁ πρῶν μητροπολίτης Λαρίσσης καὶ ἐκκλησιαστικὸς τοποτηρητὴς Ἡλίδος Κύριλλος καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης Ἰωσήφ, γραμματεὺς δὲ ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης· συμπληρωτικοὶ δὲ σύμβουλοι πρῶτος ὁ ἐπίσκοπος Ἡλιουπόλεως Ἀνθίμος καὶ δεύτερος ὁ ἐπίσκοπος Ταλαντίου Νεόφυτος.

Πρὸ τοῦ διορισμοῦ δὲ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐξεδόθη διάταγμα, καθ' ὃ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνωμολογεῖτο ὁ θεμελιωτὴς τῆς χριστιανικῆς πίστεως, κατὰ δὲ τὸ διοικητικὸν ἀρχηγὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος· ἡ δὲ ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως ἦτο ἡ ἱερὰ σύνοδος τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἥτις παρεδρεύει ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος,

κρατεῖ ἰδίαν σφραγίδα καὶ εἶνε πενταμελής· καὶ ὁ μὲν πρόεδρος καὶ οἱ δύο σύμβουλοι λαμβάνονται ἐκ μόνον μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων, οἱ δὲ πάρεδροι ἐκ πρεσβυτέρων ἢ ἱερομονάχων· κατ' ἔτος δὲ γίνεται καὶ νέα ἐκλογή· ὁ πρόεδρος δὲ οἱ σύμβουλοι καὶ οἱ πάρεδροι ὀρκίζονται τὸν ὅρκον τόνδε :

«Ὁμνῶ πίστιν εἰς τὸν βασιλέα, ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους τοῦ βασιλείου. εὐσυνειδήτων ἐκπλήρωσιν τῶν διαπιστευθέντων μοι χρεῶν, πιστὴν διατήρησιν τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς ἀπὸ πάσης ξένης ἐξουσίας, ἐν-θερμον ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων αὐτῆς, ἀποχὴν ἀπὸ παντὸς πλαγίου σκοποῦ καὶ ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν ὅλων ἐν γένει καὶ ἐν μέρει ἐνὸς ἐκάστου τῶν καθηκόντων τῆς ὑπηρεσίας μου».

Ὁ δὲ βασιλικὸς ἐπίτροπος, ὁ γραμματεὺς καὶ οἱ λοιποὶ ὑπάλληλοι τοῦ γραφείου ὀρκίζοντο τὸν συνήθη τῶν ὑπαλλήλων ὅρκον. Πᾶσα συνοδικὴ ἀπόφασις πρὸ τῆς ἐγκρίσεως τῆς κυβερνήσεως ἐθεωρεῖτο ἄκυρος. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἄλλων καθηκόντων αὐτῆς εἶναι καὶ τὰς: «ἡ περὶ δογμάτων διδασκαλία· τὸ εἶδος καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῆς λατρείας· ἡ ἐκτέλεσις τῶν καθηκόντων ἐκάστης τάξεως τοῦ κλήρου· ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία τοῦ λαοῦ· ἡ ἐκκλησιαστικὴ πειθαρχία ἡ δικαιοδοσία εἰς καθ' αὐτὸ ἐκκλησιαστικὰ ἀντικείμενα π. χ. εἰς τὰ τῆς συνειδήσεως, τῆς ἐκτελέσεως τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν χρεῶν, κατὰ τὰ δογματικὰ βιβλία καὶ τὸν ἐπὶ τούτων τεθεμελιωμένων κανονισμῶν τῆς ἐκκλησίας».

Ἐν πᾶσι τούτοις φανερόν, ὅτι πᾶσα μὲν ἡ κοσμικὴ διοίκησις τῆς ἐκκλησίας ἐξηρτάτο ἐκ τῆς πολιτείας, πᾶσα δ' ἡ πνευματικὴ ἐκ τῆς ἱερᾶς Συνόδου. Μετὰ δὲ τὴν γενομένην ταύτην ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετὰ τὸν διορισμὸν τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐγένετο (27 Ἰουλίου), ὑπὸ τὸν κράτον τῶν τηλεβόλων καὶ τὴν κροῦσιν τῶν κωδῶνων ἡ ἐπίσημος ἐγκαθίδρυσις αὐτῆς μεγαλοπρεπῶς. Μετ' οὐ πολὺ δέ, 15 Αὐγούστου 1833, ἡ ἀντιβασιλεία

ἐξέδωκε διάταγμα, καθ' ὃ ὠρίζετο ὁ τρόπος τῶν ἐργασιῶν τῆς ἱερᾶς συνόδου.

Τῆς εὐκαιρίας ταύτης δραξάμενοι οἱ ρωσόφρονες, οἵτινες καὶ ἐπὶ Καποδίστρια καὶ ἐπὶ τῆς ἀναρχίας διὰ παντὸς τρόπου ἐζήτουν ν' ἀναμιγνύονται ἐν τοῖς τῶν Ἑλλήνων καὶ τώρα ἔδειξαν τὴν ἑαυτῶν δυσἀρέσκειαν ἐπὶ τῇ γενουμένη ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐκκλησίας μεταβολῇ καὶ κρυφίως ὑπέβαλλον παρὰ τῷ λαῷ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ μεταβολὴ αὕτη οὐ μόνον τὴν διοίκησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν πνευματικὴν σχέσιν τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸ πατριρχεῖον μετέβαλεν.

Ἐντεῦθεν δ' ἐγένετο μέγα σκάνδαλον ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ. ἔντεῦθεν δὲ καὶ ὁ κίνδυνος σχίσματος ταύτης ἀπ' ἐκείνου καὶ αἱ μικραὶ διαπραγματεύσεις μεταξύ τοῦ τε Πατριαρχείου καὶ τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ αἱ ἐπὶ μακρὸν ὕστερον πολεμικαὶ συζητήσεις μεταξύ ἄλλων τε καὶ τοῦ δεινοῦ θεολόγου Κωνσταντίνου Οἰκονόμου καὶ τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδου, ἐξ ὧν ἐπήγαγεν ὁ Τόμος καὶ ὁ Ἀντίτομος καὶ ἄλλα ἥττονος λόγου ἄξια ἔργα, ἅτινα ἐπὶ τέταρτον καὶ πλέον αἰῶνος συνεταράσσον τὴν συνείδησιν τῶν χριστιανῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐπιτροπείας περὶ καταστάσεως τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἰδρυσιν τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ τοῦ τρόπου τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἡ ἀντιβασιλεία ἐξέδωκε διάταγμα τῇ 20 Νοεμβρίου 1833 «περὶ προσωρινῆς διαίρέσεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ βασιλείου,» καθ' ὃ πᾶς νομὸς ἀπαρτίζει μίαν ἐπισκοπικὴν περιφέρειαν, ἥς ἡ καθέδρα εἶναι ἡ μητρόπολις τοῦ νομοῦ, ἐνθα ἐδρεύει καὶ ὁ νομάρχης. Ὅρίζονται δ' ἐπισκοπαὶ αἵδε : ἐν μὲν τῷ νομῷ Κορινθίας καὶ Ἀργολίδος τρεῖς : ἡ τῆς Κορινθίας, ἡ τῆς Ἀργολίδος, ἡ τῆς Ὑδρας τε καὶ Τιπαρῆνου (Σπετσῶν). ἐν δὲ τῷ νομῷ Ἀχαΐας καὶ Ἠλίδος τέσσαρες : ἡ τῆς Ἀχαΐας, ἡ τῆς Ἠλείας, ἡ τῆς Αἰγιαλείας καὶ Κυναιθῆς. ἐν δὲ τῷ νομῷ Μεσσηνίας τρεῖς, ἡ τῆς Τριφυλίας, Μεσσήνης καὶ Μεθώνης. ἐν δὲ τῷ νομῷ Ἀρκαδίας τέσσαρες : ἡ τῆς Μαντινείας καὶ Μεγαλοπόλεως, Κυνουρίας, Ἐρυμανθίας καὶ Γορτύνης. ἐν δὲ τῷ νομῷ Λακωνίας ὀκτώ : ἡ τῆς Λακεδαιμόνος, Σελλασίας, Ἐπιδάουρου Λιμνηρᾶς,

Γουθείου, Ἀσίνης, Οἰτύλου, Ζυγοῦ καὶ ἡ τῆς Καρδαμύλης· ἐν δὲ τῷ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας δύο : ἡ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Καλλιδρόμης· ἐν δὲ τῷ τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος τρεῖς : ἡ τῆς Φωκίδος, Φθιώτιδος καὶ Λοκρίδος· ἐν δὲ τῷ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας τρεῖς : ἡ τῆς Ἀττικῆς, Βοιωτίας καὶ Αἰγίνης· ἐν δὲ τῷ τῆς Εὐβοίας τέσσαρες : ἡ τῆς Εὐβοίας, Καρυστίας, Σκοπέλου καὶ Σκύρου· ἐν δὲ τῷ τῶν Κυκλάδων ἑξ : ἡ τῶν Κυκλάδων. Ἄνδρου, Κύνθου, Μήλου, Θήρας καὶ Νάξου. Ἐκ τῶν τεσσαράκοντα τούτων ἐπισκοπῶν, αἵτινες ἐπληρώθησαν πᾶσαι τῇ 21 Νοεμβρίου 1833 ἐκλειπόντων σὺν τῷ χρόνῳ τῶν ἐπισκόπων, ἔμελλον, κατὰ τὸ διατάγμα, νὰ διατηρηθῶσι κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν νόμων μόνον δέκα, ὅπερ καὶ ἤρξατο νὰ γίνηται πρῶτον μὲν ὅτε παρητήθη τῆς θέσεως αὐτοῦ ὁ ἐπίσκοπος Ἡλείας, οὗ ἡ ἐπισκοπὴ ἠνώθη τῇ 14 Μαΐου 1834 πρὸς τὴν τῆς Ἀχαΐας καὶ εἶτα, ὅτε παρητήθη ὁ τῆς Γορτύνης Προκόπιος, οὗ ἡ ἐπισκοπὴ ἠνώθη τῇ 24 Ἰουλίου 1834 τῇ τῆς Ἐρυμανθίας. Ἐκαστος δὲ τῶν διοριζομένων ἐπισκόπων ὤμνυε τὸν διαταχθέντα τῇ 21ῃ Νοεμβρίου 1833 ὄρκον ἔχοντα οὕτως : «Ὁμνύω ἀκριβῶς ἐκτελέσειν τῶν ἐμπιστευθέντων μοι χρεῶν κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ τὰς βασιλικὰς διαταγὰς καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν παρὰ τοῦ βασιλέως διωρισμένην ἱερὰν σύνοδον ὡς εἰς ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν τοῦ βασιλείου».

Ἄλλ' ἡ Ἀντιβασιλεία δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν θρησκευτικὴν ταύτην μεταρρύθμισιν, ἀλλὰ προέβη καὶ ἐτι περαιτέρω ἀσύνητον ἔργον διαπράξασα διὰ τοῦ περὶ μοναστηρίων νόμου αὐτῆς.

Ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ἐν τῶν κυρίων αἰτίων τῆς πτώσεως τῆς βυζαντινῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἦτο καὶ ἡ πληθώρα τῶν μοναστηρίων καὶ μοναστῶν καὶ ὅτι ἔδει ἐπὶ τέλους νὰ τεθῇ ὀριστικὸν τέρμα πρὸς περιστολὴν τῶν μοναστηρίων ἐν Ἑλλάδι, ὡν ὁ ἀριθμὸς λέγεται, ὅτι ἀνῆρχετο εἰς πενταχόσια περίπου κοινόβια ἢ ἰδιορρυθμα ἀνδρῶν, πολλὰς χιλιάδας μοναχῶν περιλαμβανόντων (8,000) καὶ τεσσαράκοντα Μονὰς γυναικείας. Ἐν μόνῃ δὲ τῇ νήσῳ Ἄνδρῳ ὑπῆρχον 600 μοναχοί.

Ὁ τρόπος ὅμως δι' οὗ ἐξετελέσθη ὁ νόμος ὑπῆρξεν ἐπιβλαβὴς εἰς αὐτὴν τὴν ἀντιβασιλείαν καὶ ἐξηρέθισε τὸν λαόν. Κατηργήθη-

σαν τετρακόσια δώδεκα μοναστήρια ἀνδρῶν καὶ πάντα τὰ λοιπὰ γυναικεῖα, πλὴν τριῶν : τοῦ τῆς Μεταμορφώσεως ἐν Κυνουρίᾳ, τοῦ τῆς Καισαριανῆς ἐν Ἀττικῇ καὶ τοῦ ἐν Θήρᾳ Ἀγίου Νικολάου, ἐν οἷς ἀφῆκεν ἐν ἐκάστῳ τριάκοντα μοναχὰς ὑπερβαίνουσας τὸ 40ὸν ἔτος, ἐκτὸς τῶν ἔχουσάν μέγαν ὑπὲρ τοῦ μοναχικοῦ βίου πόθον. Ἐπεβλήθη δὲ ταῖς μοναχαῖς ἡ εἰς τὰ γυναικεῖα ἔργα ἐνασχόλησις, ἡ περίθαλψις τῶν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἀποστελλομένων ἀσθενῶν καὶ παραφρόνων, ἡ διδασκαλία ὀρφανῶν καὶ πενήτων καὶ ἐν γενεῇ καθήκοντα λίαν ἀρμόζοντα πρὸς ἀποστολὴν τῶν εἰς τὸν Θεὸν ἀφιερωμένων. (Διάταγμα τῆς 25 Φεβρουαρίου 1834).

Ὁ περὶ μονῶν λοιπὸν νόμος περιεῖχε καὶ ὁρθὰς διατάξεις καὶ ἴσως ἦτο, ἐν πολλοῖς, ἄδικος ὁ διεγερθεὶς θόρυβος· ἄστοχος ὅμως ὑπῆρξεν ὁ τρόπος δι' οὗ ἐξετελέσθη ὁ νόμος, τὸ βίαιον τῆς διαλύσεως καὶ ἰδίᾳ ἡ μὴ ἀφιέρωσις τῶν εἰσοδημάτων, ἅπερ ἦσαν μέγιστα ὑπὲρ τοῦ κλήρου· διότι ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν Μονῶν ἐκείνων καὶ ἰουσιώταται, ἀπεράντους ἔχουσαι γκαίης, ὡς ἡ τοῦ Μεγάλου Σπηαίου ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἡ τοῦ Ὁσίου Λουκά καὶ τῶν Ταξιάρχων Φωκίδι. Ἐπρεπε λοιπὸν τὰ εἰσοδήματα τῶν διαλυθεισῶν Μονῶν νὰ ἀφιερωθῶσιν ὑπὲρ διαμορφώσεως κλήρου, κατὰ τὴν περὶ τούτων διάταξιν τοῦ νόμου, ὀρίζουσαν τὴν ἴδρυσιν ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν Μονῶν.

Ἡ κατάργησις αὕτη τοῦ νόμου, παρέσχεεν εὖλογον ἀφορμὴν τοῖς ἀντιπολιτευομένοις σφοδρῶν ἐπικρίσεων ὧν ἡ ὀρθότερα καὶ δικαιοτέρα ἦτο ἡ τελευταία αὕτη, ἡ περὶ ἀπογυμνώσεως τῶν Μονῶν καὶ κατασπαθίσεως τῶν προσόδων αὐτῶν ἐφ' ἃλλα καὶ οὐχὶ πρὸς διαμόρφωσιν κλήρου καὶ πλήρωσιν τῶν πολλῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀναγκῶν. Πράγματι δὲ ἡ κατάστασις τοῦ κλήρου ἦτο οἰκτρά· ἐπικράτει ἀπαιδευσία εἰς τὸ πλεῖστον τῶν ἱερέων καὶ παρὰ τὰ λαμπρὰ αὐτῶν αἰσθήματα, τὸν ἀναμφισβήτητον πατριωτισμὸν καὶ τὴν θεοσεβείαν τοῦ ἐλληνικοῦ κλήρου, ἡ ἐκ τῆς ἀγνοίας καὶ ἀμαθείας ἀσχημία ἦτο μεγίστη. Κυβερνήσεις μεριμνῶσα περὶ τοῦ κλήρου ἀληθῶς, ἐμπνεομένη ἐκ τῆς συνειδήσεως τῶν ἐπιβαλλομένων αὐτῇ καθήκοντων πρὸς τὸ ἱερατεῖον, ἠδύνατο πολλὰ ὑπὲρ αὐτοῦ νὰ ἐπιτελέσῃ, νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτῷ ἐξέχουσας θέσιν, ὅποιαν ἀπαιτεῖ ἡ

ἀποστολὴ αὐτοῦ, καὶ νὰ διαμορφώσῃ καὶ ἐκπαιδεύσῃ αὐτὸν οὕτως, ὥστε νὰ καταστήσῃ ἀντάξιον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ προορισμοῦ. Ἡ ἀντιβασίλεια ὅμως ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην οὐδὲν ἔπραξε, μόνον δὲ πρὸς τὸ θεαθῆναι, κατὰ Μάϊον τοῦ 1834, ὥρισε τριάκοντα ἱερομονάχους ὡς ὑποτρόφους τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ἐκπαιδευτηρίου, οἰκτρῶς μετ' οὐ πολὺ ἐγκαταλειφθέντας. Ταιουτοτρόπως δὲ ἐσυλήθησαν μὲν αἱ ἐκκλησίαι καὶ μοναί, οὐδὲν δὲ ὑπὲρ τοῦ κλήρου ἐγένετο, ἡ δ' ἐκ τούτου κατακραυγὴ τὰ μέγιστα συνετέλεσεν ἵνα καταστήσῃ χαλαρωτέρας ἔτι τὰς μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἀντιβασιλείας σχέσεις.

Τὸ μόνον δὲ ὅπερ ἐγένετο ἦτο ὁ ἐξευτελισμὸς τῆς ἐκκλησίας παρὰ τῷ λαῷ, ἐξ οὗ αἱ μὲν ἐσκαδαλίζοντο, οἱ δ' ἔχοντες ἀσθενὲς τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα κατέστησαν ὅλως ψυχροὶ πρὸς τε τὰ δόγματα καὶ τὴν ἐκκλησίαν.

Διότι πάντα σχεδὸν τὰ μοναστήρια ἐθεωροῦντο πρὶν ὡς τεθαστὰ τεμένη παρὰ τοῖς πέριξ αὐτῶν κατοικοῖς καὶ δι' ἄλλους μὲν θρησκευτικοὺς λόγους, πρὸ πάντων ὅμως, διὰ τὰ περιχόμενα ὑπὸ τῶν μοναστῶν θαύματα τοῦ ἐν ἐκάστη αὐτῶν τιμωμένου ἁγίου. Μετὰ δὲ τὴν διάλυσιν αὐτῶν οἱ μὲν ἐξηγριοῦντο κατὰ τῶν κυβερνώντων καὶ ἀσεβῶν ξένων, οἱ δὲ ἦττον εὐσεβεῖς κατεγίνοντο, ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ἀρπάσωσιν ἐκ τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων.

Πάντα δὲ τὰ κινήτῃ τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τὰ ἱερὰ σκευὴ ἀπώλοντο ἐπὶ ματαίῳ, ὧν τὰ πλεῖστα ἐκλάπησαν. Ἐντεῦθεν δὲ δυνάμεθα ἀφόβως νὰ κρίνωμεν, ὅτι ἡ διάλυσις τῶν μοναστηρίων ἦτο ἔργον ἀσυνετώτατον καὶ βλαβερώτατον· καὶ ἐκεῖνο μὲν, διότι ἐγένετο ἐν οὐ δέοντι καὶ κατὰ τρόπον βάρβαρον, τοῦτο δέ, διότι οὔτε τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον συνέστη οὔτε αἱ πρόσοδοι τῶν διαλυθέντων μοναστηρίων ἐχρησίμευσαν πρὸς τι ὠφέλιμον εἴτε τῇ ἐκκλησίᾳ εἴτε τῇ πολιτείᾳ, ἀλλὰ μόνον ἐγένετο ἡ εἰς τὰ καίρια βλάβη τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τοῦ λαοῦ, ὅπερ οὗτ' εὐκλῶς ἐμφυτεύεται αὐτῷ ἀπαξ ἐκρίζωθὲν οὔτε ψυχρὰν οὔτις θερμαίνεται. Ἡ μέχρι δὲ τοῦ νῦν τὴν κοινωνίαν, λέγει ὁ κ. Κρέμος, λυμαινομένη θρησκευτικὴ ἀδιαφορία δύνανται τις εἰπεῖν, ὅτι ὡς κυρίαν αἰτίαν ἔχει τὴν τότε γενομένην διάλυσιν τῶν μοναστηρίων, τὴν ἀπεμπόλησιν

Ὁ βασιλεὺς Ὀθων ἐπιδεχόμενος τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἑλλάδος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ πραγμάτων καὶ τὴν ἀρπαγὴν αὐτῶν τε καὶ τῶν ἀκινήτων πραγμάτων.

Καὶ περὶ τῶν ἰδιωτικῶν μοναστηρίων καὶ ναῶν ἐφρόντισε τῇ 26ῃ Ἀπριλίου 1834 ἡ ἀντιβασιλεία διατάξασα, ὅτι ὅσα ἐξ αὐτῶν ἀποδεδειγμένως εἶναι ἰδιωτικὰ νὰ μένωσι καὶ εἰς τὸ μέλλον, ἀλλὰ τὰ ἀφιερωμένα αὐτοῖς ἔκτετα ὑπ' ἄλλων μὴ κατόχων τοῦ μοναστηρίου ἢ τοῦ ναοῦ «*παραλαμβάνονται εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον ὡς ἀφιερώματα*»· ὅτι οὐδαμῶς ἐπιτρέπεται τοῦ λοιποῦ ἀφιέρωσις πρὸς τὰ ἰδιωτικὰ ταῦτα μοναστήρια ἢ ναοὺς, ὅτι τὰ ἀπαξ ἐνοριακὰ γενόμενα ἢ ὅπως δὴ ποτε παύσαντα νὰ διοικῶνται ὑπὸ ἰδιωτῶν θεωροῦνται δημόσια καὶ περὶ αὐτῶν θὰ ἰσχύωσιν πανθ' ὅσα καὶ περὶ τῶν δημοσίων, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν ταῖς περὶ τῶν μοναστηρίων τούτων διατάξεσιν οὐδὲν ἐξετελέσθη ἢ ἀσχημίαι, κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας μεταξὺ ἐνοριτῶν καὶ ἰδιοκτητῶν ἐριζόντων!

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν γένει νομοθεσία μετεγκλιματισθεῖσα ἀποτόμως ἐν Ἑλλάδι οὐδόλως ἐφάνη κατὰλληλος. Διότι ὁ μὲν ἐμπορικὸς νόμος μετεφράσθη ἐκ τοῦ «*Ναπολεονταίου Κώδικος*», ἡ δὲ περὶ δικαστηρίων νομοθεσία συνετάχθη ἐν Βαυαρίᾳ πρὸ τῆς καθόδου ἔτι τῶν ἀντιβασιλέων, ὁμοίως δὲ ἡ πολιτικὴ καὶ ποινικὴ δικονομία (10 Μαρτίου 1834), ὁ ὀργανισμὸς τῶν συμβολαιογραφείων (21 Μαρτίου 1834), παρὰ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν ἀξίαν, εἶναι προϊόντα τῶν εὐρωπαϊκῶν νομοθεσιῶν, οὐχὶ δὲ ἀποτελέσματα πείρας καὶ γνώσεως ἐλληνικοῦ χαρακτῆρος.

Καὶ ἔβριθον μὲν καὶ νομοθεσίαι ἐκεῖναι σοφῶν διατάξεων περὶ παντὸς εἶδους ἀντικειμένου καὶ ἦσαν ταμεῖον πολυτίμου ὕλης, ἣν περισυνέλεξεν ὁ Μάουρερ ἐκ σοφῶν εὐρωπαϊκῶν νομοθετημάτων, ἀλλὰ δὲν ἦτο πρόσφορος εἰσέτι διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐφ' ᾧ καὶ ὡς ἀστικός κώδικς ἐξηκολούθησεν εἰσέει ἰσχύων ὁ Ἀρμενόπουλος, ὡς καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν καὶ τουρκοκρατίας, βραδύτερον, ἐν ἔτει 1856· συνετάχθη ἀστικός νόμος, ἀπομίμησις τοῦ Ναπολεονταίου Κώδικος, ἀλλὰ μόνον τὸ πρῶτον αὐτοῦ βιβλίον ἐδημοσιεύθη. Καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν δὲ τῶν προσόδων τοῦ Κράτους ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλείας νομοθετήματα τινὰ, τῇ 11ῃ Ἀπριλίου 1833, ὡς τὰ περὶ τοῦ φόρου τῆς βοσκήσεως, περὶ ἐνοικιάσεως τῶν ἐλῶν καὶ βαλτω-

δῶν γαιῶν, περί ἐνοικιάσεως τῶν ἀλικῶν, περί ἐγγείου φόρου «τῶν ἐθνικοῖδιοκτῆτων λειβαδίων», περί εἰσπράξεως τῆς δεκάτης, τῶν λιμενικῶν δικαιωμάτων, περί τῶν δημοσίων κτημάτων καὶ ἄλλα τινά, ἀποβλέποντα μᾶλλον εἰς τὰς προσκαίρους καὶ ἐπείγουσας τότε ἀνάγκας.

Ἐξέδωκε δὲ τῇ 9ῃ Φεβρουαρίου 1833 διάταγμα, δι' οὗ ἐτέσαν «νομοθετικοὶ ὅροι περί τιμωρίας τῶν κατὰ τῆς κοινῆς ἀσφαλείας ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας ἐγκλημάτων καὶ σφαλμάτων», καθ' οὓς ἔμελλον νὰ τιμωρῶνται οἱ ἄνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως ὀπλοφοροῦντες, οἱ ἐγείροντες στάσεις, οἱ συλλέγοντες στρατιώτας ἄνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως, οἱ ὀπλιτάρχαι, οἱ τηροῦντες τὸν ἑαυτῶν στρατὸν μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως διάλυσιν αὐτοῦ, οἱ πειραταὶ καὶ οἱ ἐλευθεροῦντες καθαιρεγμένους.

Πρὸς δὲ τούτοις ἐν τοῖς Ὅροις προσδιωρίζοντο τρία δικαστήρια· τὸ μὲν διὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ Σαλαμίνα ἔδρευον ἐν Θήβαις, τὸ δὲ διὰ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, Ἀχαίαν καὶ Ἡλίδαν ἐν Μεσολογίῳ καὶ τὸ τρίτον διὰ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ἐπικρατείας ἐν Ναυπλίῳ. Ἐκαστὸν τῶν δικαστηρίων συνέκειτο ἐξ ἐνὸς προέδρου, τεσσάρων δικαστῶν, ἐνὸς ἐπιτρόπου τῆς ἐπικρατείας καὶ ἐνὸς γραμματέως· αἱ δὲ δίκαι θὰ ἐγίνοντο συνοπτικῶς. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τότε ἐκδιδόμενα διατάγματα μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῶν παρασκευαζομένων νόμων ἐπεῖχον θέσιν νόμων, καὶ τὸ παρὸν διάταγμα ἐπεῖχε θέσιν νόμου μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ποινικοῦ Κώδικος, τῇ 18ῃ Δεκεμβρίου 1833. Ὁ κώδιξ οὗτος συγκείμενος ἐξ 708 ἄρθρων εἶναι ἔργον σπουδαιότατον. Ἐν αὐτῷ διακρίνονται αἱ ἐγκληματικαὶ πράξεις εἰς κκυουργήματα, πλημμελήματα καὶ πταίσματα· αἱ δὲ ποιναὶ εἶναι αἱ μὲν ἐγκληματικαὶ : θάνατος, δεσμὰ διὰ βίου, δεσμὰ πρόσκαιρα, εἰρκτή· αἱ δὲ ἐπανορθωτικαὶ : φυλάκισις καὶ χρηματικαί· αἱ δὲ ἀστυνομικαί : κράτησις καὶ πρόστιμον· ὡς ὄργανον δὲ θανατώσεως ὀρίσθη ἡ λαίμητόμος.

Ἐπίσης δὲ καὶ γενικοὶ τινες ὅρισμοί, ἐν οἷς ἀναγράφονται περί ἀθεμίτων πράξεων καὶ τῆς τιμωρίας αὐτῶν ἐν γένει, περί δολίας προαιρέσεως καὶ ἀμελείας, τελέσεως καὶ ἀποπειρας ἀξιοποίνων πράξεων, αὐτουργῶν καὶ συναιτίων, καταλογισμοῦ τῶν πράξεων,

μέτρου τῆς ποινῆς, λόγων, οἵτινες ἀκυροῦσιν ἢ ἐξαλείφουσι τὸ ἀξιόποινον· ἔπειτα δὲ οἱ ἰδιαίτεροι ὅρισμοὶ ἀφορῶντες εἰς τὰ καθέκαστα εἶδη τῶν κακουργημάτων καὶ πλημμελημάτων καὶ τέλος τὰ περὶ πταισμάτων.

Ἡ ἀντιβασιλεία ἐμερίμνησε, πρὸς τούτοις, καὶ περὶ συγκοινωνίας πρὸς τὴν ἁλλοδαπήν. Ἐξεχώρησεν ἕξ ταχύπλοα πλοῖα πρὸς τὸν ἐργολάβον Φεράλδην πρὸς διατήρησιν γραμμῶν τινων, μετὰ παρέλευσιν δ' ἔτους διὰ νέας συμβάσεως ἠύξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς προσθήκης νέων γραμμῶν. Οὕτω διὰ τῆς νέας ταύτης συμβάσεως τῆς ὑπογραφείσης ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1834 μεταξύ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν γραμματέως Ἰ. Κωλέττη καὶ τοῦ ἐργολάβου τῶν βασιλικῶν ταχυπλόων Φ. Φεράλδῃ ὁ τελευταῖος οὗτος ὑποχρεοῦτο νὰ βαστᾷ ἑνδεκα ἑλληνικὰ πλοῖα εὐπλοῖα 8, 12, καλῶς ἐφωδιασμένα, λαμβάνων καὶ μηνιαίαν ἐπιχορήγησιν τεσσάρων χιλιάδων δραχμῶν, ὀριζομένων διὰ τῆς προγενεστέρας τοῦ 1833 συμβάσεως, πρὸς διατήρησιν τῶν ἐξῆς γραμμῶν: τῆς Τεργέστης, ἐκτελουμένης κατὰ εἰκοσάῃμερον ὑπὸ τριῶν ταχυπλόων, ὧν τὰ δύο ἤθελον μεταβαίνειν, κατ' εὐθεταν, εἰς Τεργέστην, τὸ δὲ τρίτον μετὰ προσεγγίσεως ἐπὶ 23 ὥρας εἰς Βρεντήσιον· τῆς τῆς Λιθόρου, ἐκτελουμένης ὑφ' ἐνὸς ταχυπλόου μετὰ σταθμεύσεως τεσσάρων ἡμερῶν εἰς Σύρον καὶ δύο ἡμερῶν εἰς Μεσσήνην τῆς τῆς Μασσαλίας, διὰ Μελίτης, ἐκτελουμένης, κατὰ δεκαπενθημερίαν, ἐκαστην 1 καὶ 15 τοῦ μηνὸς διὰ τεσσάρων ταχυπλόων, ὧν τὰ δύο ἤθελον ταξειδεύει μεταξύ τῆς ἑδρας τοῦ βασιλείου καὶ τῆς Μελίτης, τὰ δ' ἕτερα δύο μεταξύ Μελίτης καὶ Μασσαλίας· τῆς Σμύρνης, ἐκτελουμένης ὑφ' ἐνὸς ταχυπλόου, μετὰ σταθμεύσεως εἰς Σύρον ἐπὶ 24 ὥρας· καὶ τέλος τῆς τῆς Αἰγύπτου διὰ Κρήτης, μετὰ σταθμεύσεως ἐπὶ τετραῃμερον εἰς Σύρον, ἐκτελουμένης ὑπὸ δύο ταχυπλόων, τοῦ ἐνὸς πλέοντος μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Χανίων καὶ τοῦ ἑτέρου μεταξύ Χανίων καὶ Ἀλεξανδρείας. Κατὰ τὴν σύμβασιν ταύτην ἡ κυβέρνησις εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐμβάλῃ δύο ὁδοιπόρους ἐξ ὧν ὁ εἰς ἀναυλὸς καὶ ὁ ἄλλος νὰ πληρώῃ ἡμῖν ταῦλον καὶ νὰ ἀποστείλῃ διὰ τῶν ταχυπλόων τούτων τοὺς ταχυδρομικοὺς φακέλλους καὶ τοὺς γρούπους τῆς· ἐπὶ πλέον ὁ Φεράλδης ὑποχρεοῦται νὰ ἔχη

εἰς τὰ ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν ταῦτα ταχύπλοα, πλοιάρχους Ἑλλήνας καὶ πληρώματα ἀποτελούμενα, κατὰ τὰ δύο τρίτα, ἐξ Ἑλλήνων. Τοιαύτη ἦτο ἡ πρώτη περὶ συγκοινωνίας σύμβασις τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως· χάριν δὲ περιεργίας ἀναγράφομεν, ὅτι ὁ Φεράλδης, δύο μῆνας μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας μεταφορὰν τῆς πρωτευούσης, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1835, ἐποιήσατο τῇ ἑλληνικῇ κυβερνήσει πρότασιν κατασκευῆς, ἀντὶ 1,000,000 δραχμῶν, σιδηροδρόμου μετὰξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, ἀλλ' ἡ ἡμέτερος Ἀθηναῖα ἐθεώρησε τὴν αἴτησιν ἑκατομμυρίου λιβάν ὑπερβολικὴν καὶ συνεβούλευσε τὴν κυβέρνησιν νὰ μὴ παράσχῃ περισσοτέρας τῶν 180—200 χιλιάδων δραχμῶν!

Τὸ κυριώτατον ὅμως ὅπερ, κατ' ἐξοχὴν, ἐχώλαινε καὶ περιῆγε τὴν χώραν εἰς σύγχυσιν καὶ ταραχήν, ἦτο τὸ οἰκονομολογικὸν σύστημα. Διότι καὶ εὐθύς ἐν ἀρχῇ προσέκοψαν πάνθ' ὅσα ἡ ἀντιδασιλεία ἐπεχείρησε πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους. Καίπερ δὲ διαρκούσης τῆς Ἐπαναστάσεως ἀπεφασίσθη ἡ πώλησις τῶν δημοσίων κτημάτων μετὰ ταῦτα ἀπέτυχε· διότι τοῦτο ἐγένετο πηγὴ τρομερῶν καταχρήσεων· διὰ τοῦτο καὶ ἐξεδόθη τῇ 6 Φεβρουαρίου 1833 διάταγμα, καθ' ὃ ἐνθεν μὲν προσεκαλοῦντο οἱ ἀγοράσαντες οἰαδήποτε δημόσια κτήματα νὰ προσπαγῶσι τὰ οἰκεία ἔγγραφα, ἐνθεν δ' ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς πᾶσα περαιτέρω πώλησις μέχρις οὗ συνταχθῇ ἔκθεσις τῶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος μέχρι τότε γενομένων ἐκποιήσεων, περιλαμβάνουσα τὴν ἐπαρχίαν, ὅπου ἐγένετο ἡ ἐκποίησις, τὴν δῆλωσιν τοῦ ἐκποιηθέντος, καὶ τὴν περιοχὴν αὐτοῦ, τὸν χρόνον, τὸ εἶδος καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐκποιηθέντος, τὴν τιμὴν τῆς πωλήσεως, τὰ καταβληθέντα καὶ τὰ ἔτι ὀφειλόμενα χρήματα.

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα οὐδαμῶς μὲν συνέτειναν εἰς αὐξήσιν τῶν δημοσίων προσόδων, τὰ μάλιστα δὲ εἰς κατάθλιψιν τοῦ ἐν ἐλευσίῃ καταστάσει ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ πρὸ πάντων, ὅτε διετάχθη τὸ μονοπώλιον τοῦ ἄλατος καὶ διερρυθμίσθησαν τὰ περὶ βοσκῆς ἐπὶ τὸ καταθλιπτικώτερον.

Ἡ δὲ κατάστασις τῆς γεωργίας ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἀπλῶς δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι αὕτη ἦτο οἷα ἐπὶ Ἡσιόδου, ἀτελεστάτη καὶ

ἐλάχιστον προσοδοφόρος, ἅτε ἀγνοουμένων τῶν στοιχειωδεστέρων τῆς γεωργίας κανόνων.

Καὶ εἶχε μὲν ἀποφασισθῇ τῇ 16 Αὐγούστου 1833 ἡ κατασκευὴ ὁδῶν τινων, οἷον ἐκ Πατρῶν διὰ Μιστρᾶ εἰς Γύθιον, ἐκ Νεοκάστρου διὰ Μεγαλουπόλεως καὶ Τριπόλεως εἰς Κόρινθον, ἐκ Ναυπλίου εἰς Κόρινθον, ἐξ Ἀθηνῶν διὰ Θηβῶν καὶ Λεβαδείας εἰς Ἀγρίνιον, Ἀμβρακίαν καὶ Βόνιτσαν, ἐκ Θηβῶν εἰς Χαλκίδα, ἐξ Ἀμφίσσης εἰς Λαμίαν μέχρι τῶν συνόρων τῆς Τουρκίας καὶ ἐκ Μεσολογγίου εἰς Ἀγρίνιον, ἀλλ' οὐδὲν σχεδὸν τούτων ἐγένετο. Ἐπίσης δὲ καὶ αἱ γενόμεναι ἀπόπειραι ἢ ἀπλᾶι προτάσεις περὶ βελτιώσεως τῆς γεωργίας, φυτείας, κτηνοτροφίας ἐντελῶς ἀπέτυχον.

Γενικῶς ὅμως δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι οὐδὲν χρήσιμον ἐγένετο πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν μέσων τῆς συγχωινωρίας διὰ κατασκευῆς χρησίων ὁδῶν, τὴν δὲ ἀλήθειαν ταύτην ἀνωμολόγει καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ τοῦ Ὁθωνος, γράφων αὐτῷ, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1833, ὅτι «ὕπὲρ τῆς κυρίως διαχειρίσεως οὐδὲν ἐγένετο, διότι ἡ ἀντιβασιλεία οὐδὲ ἐν δένδρον ἐφύτευσε μέχρι τοῦδε.» Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ ὁ αἰμνηστος ἐκεῖνος φιλέλλην κατακρίνων τὴν πολιτείαν τῶν ἀντιβασιλέων ἔλεγε ρητῶς ὅτι : «οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ μείνωσιν Ἕλληνες καὶ οὐχὶ νὰ ἐκγερμανισθῶσιν.» ὅτε δὲ τὸ 1835 ὁ Θίρασιος ὑπέβαλεν αὐτῷ ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων συνιστῶν τὴν ἀπλοποίησιν τῆς διοικήσεως, ὁ Λουδοβίκος ἀπέστειλε τὸ ὑπόμνημα πρὸς τὸν Ὁθωνα μετὰ τῆς ἐξῆς ὑποσημειώσεως : «πάντων σχεδὸν τῶν προτεινομένων εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ἐκτέλεις ἵνα ἐξακολουθήσῃ ὑφιστάμενον τὸ ἐλληνικὸν βασίλειον· πολλάκις συνέστησα τὴν ἀπλοποίησιν τῆς διοικήσεως· πολλάκις ἀπεφάνθην κατὰ τοῦ ἐκβαυαρισμοῦ τῆς Ἑλλάδος· ὁ προϋπολογισμὸς πρέπει νὰ καταστῇ ἥττον πολυδάπανος· τὴν εὐθύνην δὲν ὑπέχει ἴσως ὁ πρόεδρος ἀλλ' ἡ μέχρι τοῦ νῦν πλειοψηφία τῆς ἀντιβασιλείας· ἐὰν ὅμως καὶ τώρα οὐδεμίᾳ ἐπέλθῃ μεταβολή, ἐὰν δὲν καταπολεμηθῇ τὸ κακόν, ἐὰν προϋπολογισμὸς καὶ διοίκησις δὲν γείνωσιν ἀπλᾶ, ὀλιγοδάπανα, γνησίως ἐλληνικά, θὰ ἀποβάλω τὴν περὶ τοῦ Ἀρμανσπεργ γνῶμην μου καὶ βαρεῖα θὰ πείσῃ ἐπ' αὐτοῦ εὐθύνῃ.»

Ἡ τοιαύτη δ' ἐπίσημος ἀποδοκιμασία τῶν πράξεων καὶ τῆς

πολιτείας τῶν ἀντιβασιλέων παρ' αὐτοῦ ἐκείνου, ὅστις ἐξελέξατο καὶ διώρισεν αὐτοὺς περιττήν, νομιζομέν, καθίστησι πᾶσαν ἑτέραν κρίσιν περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν ἐν Ἑλλάδι γινομένων.

Μεθ' ὅλους ὅμως τοὺς ἀνωτέρω νόμους καὶ μεθ' ὅλας τὰς διατάξεις ὥσπερ ἡ ἀντιβασιλεία ἐξέδωκε μὲν, δὲν ἐξετέλεσεν ὅμως, ἡ κατ' αὐτῆς ἀντιπολίτευσις τῶν τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα παρασκευασάντων, ἐξηκολούθει ὁσημέραι νὰ γίνηται ἐπαισθητοτέρα· διότι ἡ διάλυσις τοῦ στρατοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀποστολὴ τῶν κυριωτέρων ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς, ἡ κατὰστασις αὕτη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς ἀντιβασιλείας ἀφ' ἑτέρου, ἐνέβαλον εἰς μεγάλην ἀνίαν τοὺς Ἕλληνας.

Ταῦτα πάντα δ' ἀποδεικνύουσιν, ὅτι αἱ κατὰ τῆς πλειονότητος τῶν εἰς Ἑλλάδα κατελθόντων Βαυαρῶν κατακραυγαὶ οὐδαμῶς προήρχοντο ἐκ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ προσερχομένου ἐκ τῆς διαλύσεως τῶν μονῶν, τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἀλλοθρήσκου τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας, οὐδ' ἐξ αἰσθήματος ξενηλασίας, ὥς τινες ἰσχυρίσθησαν τῶν ξένων, ἀλλὰ καὶ δικαίαι καὶ βᾶσιμοι ἦσαν. ἀπατελέσματα δικαίας ἀγανακτήσεως, πιστοποιούμενα ἔτι ἅπαξ διὰ τῆς ἀπευθυνθείσης τῷ Ὁθωνι, κατὰ τὴν ἐνηλικίωσιν αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ πατρὸς βασιλέως Λουδοβίκου ἐπιστολῆς (1) ἐν ἣ καὶ πάλιν ἐπανελαμβάνετο ὅτι: «οἱ Ἕλληνες δὲν πρέπει νὰ ἐκθαναρισθῶσιν ἀλλὰ νὰ κυβερνῶνται ἐν ἐθνικῷ πνεύματι».

Καὶ αὕτη ἡ ἐπίσημος *Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως* ἐδημοσιεύετο ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστὶ ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος, πλείστα ἔγγραφα γερμανιστὶ συνετάττοντο, σιωπηρῶς ἐκηρύσσετο ἡμιεπίσημος γλῶσσα ἡ γερμανικὴ, μεταφραστῶν γραφεῖα ἰδρύθησαν, εὐρυτάτη γραφειοκρατία ἐνεκαθιδρύθη, πολυπλοκώτατον διοικήσεως σύστημα ἐπεβλήθη καὶ οὕτω χρόμα καὶ χρόνος ἐδωπανῶντο εἰς ὀξοχουμένους μισθοὺς καὶ εἰς μυρίκας διατυπώσεις. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἡ ἀντι-

1) Ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως τῆς Βαυαρίας κ. Τρόστ ἐκδοθεισῶν ἐπιστολῶν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου πρὸς τὸν Ὁθῶα. Βίμα. Βερλ. 1891.

Βασιλεία ὁσημέραι ἔβαινε πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς. Αἱ δὲ ἀντιπολιτευόμεναι αὐτὴν ἑφημερίδες : Ἀπόλλων, Σωτήρ, Ἀθηνα ἑγγραφον κατ' αὐτῆς τὰ ἐξ ἀμάξης.

Τὴν κατάστασιν ταύτην διαπυνθανόμενος ὁ γνησίως φιλέλλην πατὴρ τοῦ Ὄθωνος, καὶ βλέπων ὅτι ἡ δίκη τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα καὶ αἱ ταραχαὶ ἐν Μάνη, Μεσσηνίᾳ καὶ Ἀρκαδίᾳ οὐ μόνον οὐδαμῶς συνέτειναν εἰς καταπράυνσιν τῶν ἐρίδων τῶν ἀντιβασιλέων, ἀλλὰ καὶ εἰς μεγίστην ἔξαψιν αὐτῶν, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ἀγγλοῦ Πάλμερστον καὶ τοῦ Ρώσου Νεσσελρόδ ἀνεκάλεσε τὸν τε Μάουρερ, ἐκδοθέντος (21 Ἰουλίου 1834) τοῦ οἰκείου τοῦ Ὄθωνος διατάγματος, καὶ Ἀθελ καὶ ἀντ' αὐτῶν διώρισε τὸν Κόβελ καὶ τὸν Γκράινε, παραμείναντος τοῦ Ἐϊδεκ ὡς ἀβλαβοῦς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ διορισθέντες ὑπέϊκον τυφλοῖς ὁμμασι τῷ Ἀρμανσπεργ, οὗτος ἀπέβη τρόπον τινα αὐτάρχης, ἐν μὲν τῇ διοικήσει ἀποδειχθεὶς ἐπιπόλαιος, πανοῦργος, ἀναβλητικὸς, τὰ πάντα ἐπιτρέπων πάσῃ φαρτρία χάριν τῆς ἐξουσίας, ὑποχωρῶν μὲν, προκειμένου περὶ πολιτικῶν, τυραννικῶς δὲ φερόμενος, προκειμένου περὶ διοικήσεως. Ὅπως δὲ κορρενύη τὰς ἀπαιτήσεις τῶν οἰκείων καὶ φίλων κατεσπάθα ἀφειδῶς τὰ ὀλίγα τοῦ πτωχοῦ ἑλληνικοῦ ταμείου χρήματα. Τὸ τοιοῦτο δὲ συνετέλεσεν ὅπως ὁ Λουδοβίκος ἀποστείλῃ ἵνα ἐξετάσῃ τὴν κατάστασιν καὶ παράσχῃ συμβουλὰς τῇ ἀντιβασιλείᾳ τὸν ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴν τῆς Βαυαρίας Γένισον κατὰ δὲ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ βασιλέως, ἀποσταλέντος τοῦ, μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης δευθυόντος, τοῦ ὑπουργικῶν συμβούλιον Ι. Κωλέττου ὡς πρεσβευτοῦ εἰς Παρίσιους, διωρίσθη ἀρχιγραμματεὺς (πρωθυπουργός) ὁ Ἀρμανσπεργ, τῇ 20ῇ Μαΐου τοῦ 1835, προσληφθέντων εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Πραΐδου μὲν ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, κατὰ Ἰούνιον δὲ, τοῦ Σμάλτς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ὅμως τοῦ Ἀρμανσπεργ ἡ αὐτὴ ἐξηκολούθησε κατάστασις, ἡ γραφειοκρατία καὶ τότε ἐπεκράτησεν, ἡ σπατάλη τῶν δημοσίων χρημάτων οὐδαμῶς περιεστάλη, διὸ καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησις ἐξηκολούθησεν οὕτως ὥστε ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἀνεκάλεσε καὶ τὸν Ἀρμανσπεργ ἀκολουθῶς, ὡς θέλομεν ἰδῆ.

Ἡ ἀποστολὴ ὅμως ἐκ Βαυαρίας τοῦ συμβούλου Γένισον οὔτε

πρακτική οὔτε ὠφέλιμος ὑπῆρξεν· ὅθεν δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἐκ Λονδίνου ἐκάκισε τοῦτον ὁ Τρικούπης γράφων πρὸς τὸν Δραγούμη· «Δὲν εἶμαι, διόλου τῆς γνώμης, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας χρεωστεῖ νὰ τυστήσῃ συμβούλους, ἀλλ' οὔτε ὁ βασιλεὺς μας νὰ παραλάβῃ Βαυαροὺς συμβούλους.

«Τὰ παρελθόντα πρέπει νὰ μᾶς ὀδηγήσωσιν εἰς τὰ μέλλοντα· μὲ ἄκραν ἀφοσίωσιν τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν θρόνον, μὲ ἄκραν ἐφεσιν πρὸς τὴν ἡσυχίαν, μὲ τέσσαρας χιλιάδας βαυαρικὸν στρατεύμα, μὲ 26 μυλλιόνια φράγκα, ἐκτὸς τῶν πρὸς τὴν Πόρταν ἀποζημιώσεων μας, μὲ τυφλὴν ὑπακοὴν τοῦ ὑπουργείου πρὸς τὰς βουλὰς τῆς ἀντιβασιλείας, μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν δυνάμεων, τί ἐκατέρωθωσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα αὐτοὶ οἱ ξένοι σύμβουλοι; γελοῖοι καὶ καταφρονητοὶ ἔγειναν εἰς τὸν λαὸν μὲ τὰς διαιρέσεις των, μῖσος ἐγέννησαν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βαυαρῶν διότι παρεγνώρισαν τὴν σωτήριον ἀρχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνισμοῦ, διότι ἤρπασαν τὸ ψωμί ἀπὸ τοῦ στόμα τῶν πεινῶντων Ἑλλήνων καὶ τὸ παρεχώρησαν εἰς τοὺς ξένους, διότι ἔνδυσαν τὰς ἑλληνικὰς τιμὰς τοὺς ξένους, διότι ἀτίμασαν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰ ξένα μὲ τοὺς διορισμοὺς ξένων εἰς τὰ προξενεῖα, διότι ἐν ἐνὶ λόγῳ ἠθέλησαν νὰ νομίσουν τὴν Ἑλλάδα ἐπαρχίαν τινὰ τῆς Γερμανίας καὶ κτῆμα τῆς Βαυαρίας.

«Δὲν βλέπω τώρα ἄλλο παρ' ὅτι δὲν θέλουν τὴν ἐπάνοδον τοῦ Μάουρερ καὶ τοῦ "Αβελ· διὰ νὰ γείνουν αὐτοὶ· ὄχι, οὔτε αὐτοὶ, οὔτε ἐκεῖνοι· ἡ Ἑλλὰς εἶναι Ἑλλὰς καὶ θὰ μείνῃ Ἑλλὰς. Οὐτε τῆς ἠθικῆς των, οὔτε τῆς ἀξιοτήτός των, οὔτε τοῦ φιλελληνισμοῦ των, οὔτε τέλος πάντων τῆς στερεώσεως τοῦ θρόνου δὲν μᾶς ἔδωσαν καμμίαν ἀπόδειξιν, δὲν μᾶς ἔδωσαν κανέν ἐχέγγυον. Ἀφίνει τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀντιβασιλεία εἰς ἀκαταστασίαν καὶ δυσἀρέσκειαν.

«Τοιαύτην κληρονομίαν ἀφίνει εἰς τὸ ἔθνος. Ὁ χρηστότατος βασιλεὺς μας θὰ εὗρεθῇ εἰς ἀνάγκην πρὶν θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς τοῦ ἔθνους, ὅσας ἄφησεν εἰς αὐτὸ ἡ ἐπανάστασις καὶ ἡ παρελθούσα ἀναρχία, νὰ ἱατρεύσῃ τὰ πάθη, τὰ ὅποια ἐπροξένησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀναξιοτής διὰ νὰ μὴν εἰπῶ τι ἄλλο τῶν ἐπιτρόπων του. Ὁ βασιλεὺς μας πρέπει νὰ περιτριγυρισθῇ μοναδικῶς ἀπὸ Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ· ἡ Ἑλλὰς δὲν πρέπει νὰ πάθῃ πο-

λιτικῶς ὅ,τι παθαίνουν τὰ ἡττηθέντα ἢ κατανηθέντα ἔθνη. Πιστότεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας δὲν ὑπάρχουν διὰ νὰ ὑπηρετήσουν καὶ τὸν βασιλέα καὶ τὴν πατρίδα· ὥς μείνῃ ἐλεύθερος καὶ ἀνεπηρέαστος νὰ ἐκλέξῃ ὁποῖους Ἕλληνας θέλει συμβούλους του. Φοβοῦνται μὴν ἐκλέξῃ τὸν Κωλέττην· καὶ διατί νὰ μὴ τὸν ἐκλέξῃ; ἂν διὰ τῶν ἔργων του εὐτυχῇ ἡ Ἑλλάς, μακαρία ἡ ἐκλογὴ· ἂν τὸ ἐναντίον, ἀπομακρύνει αὐτὸν καὶ παραδέχεται ἄλλον.

«Ὁ ξένος εἶναι πάντοτε ξένος καὶ ὁ Ἕλλην πάντοτε Ἕλλην. Ὁ βασιλεὺς μας εἶναι Ἕλλην. Ἡ εὐτυχία, ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος εἶναι εὐτυχία του, δόξα του, ἡ δυστυχία καὶ ἄδοξία της, δυστυχία καὶ ἄδοξία του. Εἶναι ἀχώριστος πλέον ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὸ ἔθνος· ἀλλ' εἶναι τὸ ἴδιον καὶ μὲ τοὺς συμβούλους; Ἰδέτε τὰ πράγματα· ἔκαμον ὅ,τι ἔκαμον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Μάουρερ καὶ ὁ Ἀβελ, ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν, ἐμβῆκαν εἰς δούλευσιν ἄλλου ἔθνους παρὰ τὸ ἑλληνικόν». Ἐντεῦθεν λοιπὸν φαίνεται, ὅτι ἡ κατὰ τῆς ἀντιβασιλείας ἀγανάκτησις ἦτο γενική, ἐξηρέθισε δ' ἔτι μᾶλλον τὴν δημοσίαν γνώμην ὁ διορισμὸς τοῦ Ἀρμανσπεργ ὡς ἀρχιγραμματέως.

Πρὸ τῶν ἄνω ὅπως γεγονότων εἶχεν ἤδη ἀποφασισθῇ καὶ λόγῳ κλίματος καὶ λόγῳ ἱστορικῷ ἢ εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰθεσις τῆς πρωτεύουσας τοῦ Βασιλείου, ὅπου καὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀντάξιον τῆς βασιλείας μέγαρον ἐμελλε νὰ ἀνοικοδομηθῇ. Πρὸς τοῦτο δὲ συνετέλεσαν ἡ τε τοῦ ὀνόματος φήμη καὶ τὸ ἱστορικὸν παρελθὼν τῶν Ἀθηναίων, ἡ ἐπιθυμία τῆς μείζονος μερίδος τοῦ ἔθνους καὶ ὁ πόθος τοῦ πατρὸς τοῦ Ὄθωνος Λουδοβίκου, τὰς Ἀθήνας ὑποδείξαντος ὡς πρωτεύουσαν τοῦ κράτους, ἅμα τῇ ἐκλογῇ τοῦ Ὄθωνος. Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ ἀντιβασιλεία, διὰ τοῦ Διατάγματος αὐτῆς τῆς 18 Σεπτεμβρίου 1834 ἐκτελεσθέντος τῇ 1 Δεκεμβρίου 1834, διέταξε τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτεύουσας εἰς Ἀθήνας.

Αἱ Ἀθηναὶ τότε ἦσαν ἑρείπια· ὀλίγοι οἰκίσκοι παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως καὶ οὐδὲν πλέον· ἔνθεν δὲ κάκειθεν ἡγείροντο τὰ μνημεῖα τῆς παρελθούσης εὐκλείας θλιβερωτέραν καθίστῶντα τὴν ὄψιν. Οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ὁ χρόνος καὶ αἱ ἱστορικαὶ περιπέτειαι ἐπέθηκαν ἐμφανεστέραν τὴν σφραγίδα τῆς κατὰστροφῆς. οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀπετυποῦντο μελαγχολικώτερον ἐπὶ μαρμάρων τὸ

παρελθόν κόσμου καὶ πολιτισμοῦ ὁλοκλήρου· οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ κα-
κειντο, ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χώρῳ, ὡς ἐν νεκροταφείῳ τὰ λαμπ-
τερα καλλιτεχνικὰ δημιουργήματα τῆς ἀρχαίας ἀνθρωπίνης
νοίας. Ἡ ἄλλοτε μεγίστη τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων μόλις εἶχε τ-
σας χιλιάδας κατοίκων! Ἡ εἰς Ἀθήνας ὅμως μεταφορὰ ἐγένε-
το παρὰ τὰς λίαν φανατικοῖς Πελοποννησίοις τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν ἐπ-
νὰ γίνῃ ἐκ Πελοποννήσου ἡ μεταθέσις τῆς πρωτεύουσας καὶ ἐ-
τουν ὡς τοιαύτην, οἱ μὲν τὸ Ἄργος, οἱ δὲ τὴν Κόρινθον, οἱ
τὴν τέως πρωτεύουσαν, τὸ Ναύπλιον. Ἀλλ' ὅμως πρὸς οὐδὲν
ἀπαιτήσεις αὐτῶν ἴσχυσαν.

Ἡ πρωτεύουσα λοιπὸν τοῦ Κράτους ἐγκαθίστατο ἐν μέσῳ
δόξων ἐρειπίων. Τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1835 ἐγένετο ἡ μεταφ-
τῆς ἔδρας, ὑπουργεῖα δὲ καὶ γραφεῖα καὶ ὑπάλληλοι ἐσπευσμέ-
προσῆρχοντο εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν· κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, παρὰ
σύνθεσις, ἐπεκράτει παγετῶδες ψῦχος καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐγ-
ταστάσεως καὶ ὁ ἀττικὸς οὐρανός, ὁ αἰθριος πάντοτε καὶ κατ' αὐ-
ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὸν χειμῶνα ἦτο κεκαλυμμένος ὑπὸ νεφῶν
Πειραιεύς(1) ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν οἰκίσκων ἢ μᾶλλον ξυλίνων κα-
βῶν χάριν τῶν καταπλεόντων ναυτιλίων, ὁ λιμὴν αὐτοῦ ἦτο κα-
κεχωσμένος, ὥστε αἱ ἐκ τῶν πλοίων παραλαβοῦσαι τὸν Ὀθ-
καὶ τὴν συνοδείαν λέμβοι ἐκάθησαν εἰς τὰ ρηχά, ἡ δὲ ἀπόβα-
ἐξ ἀνάγκης ἐγένετο ἀβρῶχοις ποσὶν· αὐτοσχέδιος δὲ τις ὁδὸς ἐκ
ἐπινείου ἦγεν εἰς Ἀθήνας, διὰ μέσου τοῦ κατακεκομμένου ἐλαιῶ
Οἱ ὀλίγοι Ἀθηναῖοι ἐξῆλθον πρὸς ὑποδοχὴν τῆς παραδόξου π-
πῆς, τοῦ ἀθροίσματος ἑκείνου ἀνθρώπων καὶ ἀποσκευῶν, ὅπερ ὁ
τέλει μίαν κυβέρνησιν καὶ ἓνα θρόνον· ὁ δὲ Αὐστριακὸς πρεσβε-
Πρόκες προσφωνῶν τὸν Ὀθωνα εἶπεν, ὅτι ἔβλεπεν αὐτόν κα-
κοῦντα «ἐν μέσῳ ἐρειπίων λαμπρῶν μὲν ἐκ παλαιῶν, ἐλεεινῶ
ἀπὸ τῆς χθὲς»· οἰκίαι ἐσπᾶνίζον καὶ οἱ ὑπάλληλοι μετὰ δυ-
λίας ἐνφύκισαν κατοικίας· ὁ βασιλεὺς κατώκησεν ἐν οἴκῳ ἐπ-

1) Ἰδὲ Παντ. Καμπούρογλου, Ἱστορία Πειραιῶς ἀπὸ τοῦ 1833 - 1
Ἀθῆναι 1883.

στάτῳ, μονωρόφῳ, κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ ἐν Πλάκᾳ τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως Ὁθωνος.

Καὶ ὅταν ἀναλογίζηται τις τὸν νεαρὸν ἐκεῖνον βασιλέα πολλὰς ὑποστάνα πικρίας καὶ ὑποβληθέντα εἰς στερήσεις ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἄκων λησμονεῖ τὰ τυχόν αὐτοῦ σφάλματα καὶ βαθεῖαν αἰσθάνεται συγγίνην διὰ τὸ τραγικὸν αὐτοῦ τέλος, ἀποπεμφθέντος πρῶτον τινὰ αἰφνιδίως ἐκ τῆς χώρας, ἣν τόσον ἠγάπησε.

Τίς δ' ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἠδύνατο νὰ μαντεύσῃ τότε, ὅτι ὁ πτωχὸς ἐλληνικὸς λαὸς ἐνεῖχε τοσαύτην ζωτικότητα, ὥστε ἡ πρωτεύουσα, ἡ ἀποτελουμένη τότε ἐκ πετρῶν καὶ πλίνθων καὶ ξύλων, ἀπᾶκτως ἐρριμένων, ἤθελε μεταβληθῇ ἐντὺς ἐξηκονταετίας εἰς ὥραίαν καὶ πλουσίαν πόλιν ὑπερεκατοντακισχιλίων κατοίκων, καὶ ὅτι τὸ ἐπίνειον αὐτῆς, ὁ Πειραιεὺς τοῦ 1835 μετὰ τριῶν καλυθῶν ἤθελεν ἀναδειχθῇ εἰς λιμένα, πρώτης τάξεως, πλήρη κινήσεως καὶ ζωῆς καὶ εἰς πόλιν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν πλουσιωτάτην, ἐκ πεντήκοντα χιλιάδων κατοίκων;

Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σχέδιον τῆς πόλεως ἀποδεικνύει, ὅτι οὔτε ἡ δυναστεία οὔτε ἡ κυβέρνησις ἠλπίζον τοιαύτην πρόοδον, διό καὶ μετὰ τινος γλισχρότητος συνετάχθησαν τὰ τοῦ σχεδίου αὐτῆς. Ἀπόδειξις εἶναι ἡ ὁδὸς Ἑρμοῦ, ἥτις ἐχαράχθη στενοτάτῃ, καίπερ ἀποβάσα μία τῶν ἐμπορικωτέρων τῶν Ἀθηνῶν.

Πολλοὶ ἐξέφρασαν τὴν ιδέαν — καὶ εἶχον δίκαιον — ὅτι ἡ νέα πρωτεύουσα ἠδύνατο ν' ἀνεγερθῇ πλησιέστερον πρὸς τὴν θάλασσαν, οὐχὶ δ' ἐπὶ τοῦ χώρου τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν· διότι ἡ ναυτικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἰδιοφυΐα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων μᾶλλον παρὰ τὴν πρωτεύουσαν ἀπῆτει, ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν σεβασμὸς ἐπέβαλεν, ἴσως, νὰ μὴ καλυφθῶσι, διὰ πάντα, ἀρχαιολογικοὶ θησαυροὶ, κτιζομένης τῆς νέας πόλεως.

Εἶναι δὲ περίεργος πῶς ὁ φιλάρχαιος καὶ φιλέλλην ἐκεῖνος βασιλεὺς, ὁ Λουδοβίκος, οὐδαμῶς ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὸ τοιοῦτο καὶ ἐπέτρεψε νὰ κτισθῇ ἡ νέα πόλις, κατὰ μέγα μέρος, ἐπὶ τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν πρὸς μεγίστην τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ζημίαν. Καὶ ἂν μὲν δὲν προεῖδε τοῦτο ὁ Λουδοβίκος, προεῖδεν ὅμως ἀλλοῦ καὶ ἀπέτρεψε τοῦ νὰ διαπραχθῇ ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν μέγας βαν-

δαλισμός· ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ὀθωνος Μαξιμιλιανός, ὁ τότε διάδοχος τῆς Βαυαρίας, προὔτεινε ν' ἀνεγερθῶσι τὰ ἀνάκτορα ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ δὲ ἀρχιτέκτων Σίγκελ καὶ ἐξεπόνησε σχέδιον ὥραίας ἰωνικῆς οἰκοδομῆς μετὰ στοῶν.

Εὐτυχῶς ὅμως κατεξανέστη ἐγκαίρως κατὰ τῆς προτάσεως ταύτης ὁ Λουδοβίκος καὶ ἔσπευσε νὰ γράψῃ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ὀθωνα, ἐν ᾗ ἔλεγεν ὅτι : «ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως δὲν ἐπιτρέπονται οἰκοδομαί· τὰ γεγραμμένα τοῦ παρελθόντος οὐδαμῶς ν' ἀναμιχθῶσι πρέπει πρὸς νέα κτίρια· τ' ἀνάκτορά σου δέον ν' ἀνεγείρῃς ἐπὶ θέσεως τὴν ὁποίαν δὲν θὰ δύνανται νὰ φθάσωσι μύδροι ἀπὸ τῆς θαλάσσης ριπτόμενοι.»

Τὸ δὲ ὑπὲρ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐνδιαφέρον τοῦ Λουδοβίκου ἦτο τοιοῦτον, ὥστε καὶ τὸ σχέδιον τῆς νέας πόλεως ἀπήτησε νὰ ἴδῃ καί, ἀπορρίψας τὸ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος Κλεάνθους συνταχθέν, ἀπέστειλε τὸν ἀρχιτέκτονα Κλέτσε πρὸς ἐκπόνησιν ἐτέρου. «Ὁ Ἀρειος Πάγος καὶ ἡ Πνύξ πρέπει νὰ μείνωσιν ἄθικτα, ἔλεγεν, ὁ δὲ Παρθενὼν πρέπει ν' ἀνορθωθῇ κατὰ τὸ ἐνόν.»

Ὅτε δ' ἐπεσκέψατο τὰς Ἀθήνας (κατὰ τὴν 25ην Νοεμβρίου 1835 μέχρι 15ης Μαρτίου 1836) καταθέσας ἰδίαις χερσὶ τὸν θεμελίον λίθον τῶν ἀνακτόρων (25 Ἰανουαρίου 1836) τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ κατέστη ζωηρότερον, καὶ συνεχῶς ἐπανελάμβανεν ὅτι : «σκιάς, πολλῆς σκιάς χρῆζουσιν αἱ Ἀθῆναι» καὶ μετὰ χαρᾶς μαθὼν βραδύτερον, ὅτι ἡ Ἀμαλία ἐφύτευσε δένδρα, ἔσπευσε νὰ ἐρωτήσῃ αὐτήν : «Ἐφύτευσας καὶ πλατάνους; πυκναὶ σειραὶ τῶν σκιερῶν δένδρων θ' ἀπέβαινον ἀναψυκτικώταται ἄλλοτε ὑπῆρχον ἐν ἀφθονίᾳ, καὶ γνωστὴ εἶναι ἡ πλατάνος, ὑφ' ἣν ἐδίδασκεν ὁ Πλάτων, ἀλλ' ἐγὼ οὐδεμίαν εἶδον ἐν Ἀθήναις.»

ΙΣΤΟΡΙΑ ΟΘΩΝΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΜΟΝΑΡΧΙΑ

Τέλος τῆς Ἀντιβασιλείας.—Ἑνθλκίωσις Ὅθωνος.—
Ταξείδιον βασιλέως.—Γάμος Ὅθωνος.—Ἀρ-
μανόβεργ ἀρχιγραμματεὺς.—Συνέχεια τῶν σφαλ-
μάτων τῶν Βαυαρῶν.—Πρωθυπουργία Ρούδαρτ.
—Στάσις ἐν Πάτραις.—Λοιμὸς ἐν Πόρῳ.—Ἰδρυσις
Πανεπιστημίου.—Πρωθυπουργία Ὅθωνος.—Ἡ
κε' Μαρτίου.—Θρησκευτικαὶ ἔριδες.—Οἰκονομικά.
Κρητικὴ Ἐπανάστασις.—Συνωμοσία κατὰ τῆς μο-
ναρχίας πρὸς ὑπογραφὴν τοῦ Συνταγματος. Χάρτον.

Ἐν τούτοις ὁσημέραι ἡ διαγωγὴ τῆς ἀντιβασιλείας ἀπέβαινεν
ἀφόρητος, ὁ δὲ ἑλληνικὸς λαὸς κατεξάνιστατο κατὰ τῶν παραδο-
ξολογιῶν αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀνθελληνικῶν τάσεων καὶ ἡμέρα
τῇ ἡμέρᾳ περιέμενε τις νὰ ἴδῃ καὶ δευτέραν τινὰ στάσιν. Εὐτυχῶς
ὅμως μετὰ ἕξ περίπου μηνῶν ἀπὸ τῆς εἰς Ἀθήνας μεταθέσεως τῆς
πρωτενούσης τοῦ Βασιλείου, ἔμελλε νὰ κηρυχθῇ ἐνθλιξ ὁ Ὅθων.

καὶ θὰ ἐλάμβανε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως τοῦ Κράτους. Τὸ εὐχάρ στον δὲ τοῦτο γεγονός μετὰ παλμῶν καρδίας ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀναμενόμενον ἀνηγγέλθη, τέλος πάντων, τῇ ἑσπέρᾳ τῆς 19ης Μαΐου 1835. Τῇ πρωΐᾳ δὲ τῆς ἐπαύριον, στρατιωτικαὶ μουσικαὶ περιερχόμεναι τὴν πόλιν ἔκρουον τὸ ἑωθινὸν καὶ ἐβδομήκοντα καὶ πέντε κανονοβολισμοὶ ἐχαιρέτιζον τὸ χαρμῶσυνον τῆς ἡμέρας. Πρὸς δὲ τὸν λαὸν τῆς πρωτευούσης καὶ ὁλοκλήρου τοῦ Κράτους διενέμετο ἡ προκήρυξις ἡδε :

ΟΘΩΝ Ο Α΄.

ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΛΑΛΗΝΑΣ

"Ελληνες !

«Ὅτε διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν μεγαλοφύχων μεσιτῶν τῆς ἀνεξαρτησίας σας καὶ κατ' ἰδίαν ὑμῶν ἐλευθέραν ἐκλογὴν προσεκλήθη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος, κατέλιπον γονεῖς καὶ πατρίδα, κατέλιπον πᾶν ὅ,τι εἶχον προσφιλεῖς καὶ προτρεπόμενος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων Μου, ἔσπευσα ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν διὰ τὴν ἀφιερῶσαι εἰς ὑμᾶς τὰς δυνάμεις, τὰς φροντίδας, τὴν πλήρη ἀγάπην Μου. Μ' ἐδέχθητε μὲ ἀγαλλίασιν· μὲ ἀγάπην ἀντπεύψατε τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀγάπην Μου. Σᾶς παρήγγειλα ὁμόνοιαν· καὶ εἰς ταύτην τὴν παραγγελίαν Μου πάντες ὑπήκουσαν. Ἡ ἀναρχία συνετρίβη· ἀθέμιτα ἐπιχειρήματα ὀλίγων τινῶν διεσκεδάσθησαν χωρὶς ὃ ἀφήσουν οὐδὲ ἔχνη. Ἡσυχία καὶ εὐταξία διεχύθη ἐπὶ τῆς ὡραίας ἡμῶν γῆς, αἱ οἰκογένειαι σας, ἡ ἰδιωκτησία σας εὗρον τὴν ἀπὸ πολλοῦ στερουμένην ὑπεράσπισιν.

«Ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ θρόνου ἐπηυξήθη ἔκτοτε ἡ καλλιέργεια τῶν ἀγρῶν σας, ἀνηγέρθησαν ἀπὸ τὰ ἐρείπιά των τῶν αἰ οἰκίαι σας, συνεδέθησαν μὲ σφιγκτοτέρους δεσμοὺς αἱ κοινότητες· κατεστάθησαν τὰ δικαστήρια, ἐσυστήθησαν διάφορα καταστήματα, ἐσυντάχθησαν διάφοροι θεσμοθεσίαι· ἐτέθησαν αἱ βάσεις πολλῶν κελῶν, ἐθεραπεύθησαν πολλαὶ πληγαί, χάρις εἰς τὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐπαγρυπνοῦσταν θεῖαν πρόνοιαν, χάρις εἰς τὰς τρεῖς μεγάλας Δυνάμεις,

Karéλλος Δηλιγιάννης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτοὶ ὅποιοι ἐξήκαθ' ὤθησαν τὴν πρὸς ὑμᾶς εὐνοίαν καὶ βοήθειάν των·
τιμωρὴν τοῖς ὑμῶν φρόνημα, τὸ ὅποτον μὲ πίστιν καὶ ἀφοσίω-
σιν ἐδέχθητε τὰς ἀποφαστικὰς τῆς Κυβερνήσεως.

«Μ' ὅλας τὰς εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἡ χάρις τοῦ Ὑψίστου ἐ-
πεδαψίλευσεν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, μένουν εἰσέτι ἀνοικταὶ πολυπλη-
θεῖς πληγαὶ τῶν παρελθόντων χρόνων· μ' ὅλας τὰς μεγάλας προό-
δους, τὰς ὁποίας ἡ πατρίς ἔκαμεν, ἔχει εἰσέτι χρεῖαν ἀπείρων βελ-
τιώσεων, ἀκρας ἐπιμελείας, ὑπομονῆς εἰς πολυειδεῖς στερήσεις, συν-
τονοτάτης σπουδῆς ἕως οὐ νὰ ἐξαλειφθῶσι τὰ ἔχνη τῶν ἀπείρων
δυστυχιῶν, αἱ ὁποῖαι εἰς τοσούτων αἰώνων διάστημα κατερήμωσαν
μὲ ἀπαρადειγματούχον καταστροφὴν τὴν ὡραίαν γῆν τῆς Ἑλλάδος.

"Ελλήνες !

Γνωρίζω τὰ παθήματά σας, τὰς ἀνάγκας σας, τὰς εὐχάς σας,
γνωρίζω τὰς ἀπαρადειγματούχους θυσίας, ὅσας ἐπροσφέρετε ὑπὲρ
τῆς πατρίδος· τὴν μεγαλοχυχίαν σας, τὴν ἡρωϊκὴν σας ἀνδρίαν μὲ
τὴν ὁποίαν ἠγωνίσθητε, τὴν δόξαν τῶν ἀθανάτων πραγμάτων σας·
τὴν ἰδίαν ὑμῶν δόξαν· γνωρίζω ὁλόκληρον τὴν ἔκτασιν τῆς ἀξίας
σας, καὶ τὰς δικαίας ὑμῶν περὶ λεπροτέρας τύχης καὶ εὐδαιμο-
νίας ἀξιώσεις.

"Ελλήνες !

Σταθερῶς θέλω διαμένει ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν· ἀμεταστρέπτως
θέλω ἔχει προσηλωμένα τὰ βλέμματά Μου, ἐπάνω σας εἰς τὸ κα-
λὸν σας καὶ τὴν εὐδαιμονίαν σας. Δὲν θέλει μὲ ἀπαυδῆσαι μηδὲ
κόπος, μηδὲ δυσκολία καμμία· ἐν ὑμῖν θέλω ζῆ, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν
μόνον. Σήμερον, καθ' ἣν ἡμέραν ἀναλαμβάνω ἐγὼ αὐτὸς τὰς ἡνίκας
τῆς Κυβερνήσεως, καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν, σὰς ὑπόσχομαι
κατ' ἐπανάληψιν, νὰ ὑπερασπίζω πάντοτε τὴν ἱερὰν Ὀρησκείαν τῶν
ὀπηκῶν Μου, νὰ ἤμαι στερεὸν στήριγμα τῆς ἀγίας αὐτῶν ἐκκλη-
σίας, νὰ ἀπονέμω εἰς πάντας δικαιοσύνην· νὰ διατηρῶ πιστῶς τοὺς
νόμους· νὰ διασώσω μὲ τὴν Θεῖαν Ἀντίληψιν κατὰ παντὸς ἐναν-

τίου, τὴν ἀνεξαρτησίαν σας καὶ δι' ὅλης τῆς Κυβερνήσεώς Μου νὰ ἔχω πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν εὐτυχίαν, εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν ὑμῶν.

«Μὲ ἀκλόνητον σταθερότητα θέλω διατηρῇ τὴν εὐταξίαν, τὴν δημόσιον ἡσυχίαν· ἐπειδὴ ἄνευ τούτου σωτηρία δὲν ὑπάρχει.

«Ἡ βασιλικὴ Μου χάρις θέλει δαφιλευθῇ εἰς τινες δυστυχεῖς, ὅσοι κατὰ δικαστικὴν ἀπόφασιν στεροῦνται τὸ νῦν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἀλλ' ἡ αὐστηρότης τῶν νόμων θέλει ἐφαρμοσθῇ εἰς ἐκείνους ὅσοι εἰς τὸ μέλλον τολμήσουν νὰ ταραξουν τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου· διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ σωτηρία τοῦ Κράτους.

«Μακρὰν ἀπὸ σῆς πᾶν πᾶθος πᾶσα πράξις αὐθαίρετος· μακρὰν πᾶσα διχόνοια. Ἕλληνες, ὁμονοεῖτε διὰ παντός.

«Θέλω λάβει τὴν προσήκουσαν φροντίδα περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως, ἀναπληρώσεως τῶν Νόμων, καὶ μὲ ὅλην Μου τὴν δύναμιν θέλω προστατεύει τὴν ἰδιοκτησίαν ὑπερασπίζει τὴν νόμιμον ἐλευθερίαν καὶ παγιώσει αὐτὴν διὰ τῆς βαθμηδὸν στερεώσεως Θεσμοθεσιῶν καταλλήλων εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ τόπου, εἰς τὰς δικαίας εὐχὰς τοῦ ἔθνους.

«Καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις θέλω ἀποδείξει τὸ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν βαθύ σεβας Μου, καὶ διὰ τοῦτο θέλω λάβει ὑπὲρ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀπογόνους Μου, ἰδιαιτέραν φροντίδα καὶ πρόνοιαν. Θέλω ἐπιστήσῃ ὅλην Μου τὴν προσοχὴν εἰς τὰ σχολεῖα, καὶ θέλω φροντίσῃ διαφερόντως περὶ τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως αὐτῶν· εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας θέλω χορηγήσῃ ὅλην τὴν περίθαλψιν, ὅσαι ἔχουσι χρεῖαν, διὰ νὰ εὕρωσι πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πατρίδα καὶ δόξαν.

«Μὲ πλήρη δὲ στερεότητα θέλω προσπαθῇ νὰ ἐπαυξήσω τὴν εὐτυχίαν τοῦ τόπου, νὰ προάξω τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ νὰ θεραπεύσω τὰς ἐλλείψεις τῆς διοικήσεως. Ἰδιαιτέρως θέλω καταβάλλει τὴν μεγίστην φροντίδα εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν δημοσίων πόρων, καὶ μὲ ἀκάματον σπουδὴν θέλω προσπαθῇ ν' ἀποκαταστήσῃ ὅσον τάχιστα τὴν ἰσορροπίαν τῶν εἰσοδημάτων καὶ ἐξόδων.

«Τὰς εἰς τὴν πατρίδα προσανεχθείσας θυσίας καὶ ἐκδουλεύσεις

ένος έκάστου, θέλω ἔχει πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν· ἀλλ' ἡ ἔκτασις τῆς κατὰ τοῦτο προθυμίας Μου πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς μόνα τὰ ἐνόητα μέσα.

«*Ἕλληνες,*

Ἡ πρὸς ὑμᾶς ἐμπιστοσύνη, ἡ πρὸς ὑμᾶς ἀγάπη Μου εἶναι ἀπεριόριστος· εἰς τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην ὑμῶν εὐρίσκω τὴν μεγίστην Μου ἀγαλλίασιν. Τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως εἶναι πολὺπονον, τὸ αἰσθάνομαι. Ἕλληνες, δὲν πρέπει μηδὲ σεῖς νὰ παραπονεθῆτε ἀπὸ ὑπερβολὴν ἐλπίδων Βαθμηδὸν καὶ κατὰ μικρὸν μόνον εἰ δυνατόν νὰ φθάσητε εἰς τὸ τέρμα τῶν εὐχῶν σας, αἱ ὁποῖαι εἶναι καὶ εὐχαὶ ἰδικαί Μου.

Μὲ θάρρος ἀναλαμβάνω τὰ χρέη, τὰ ὁποῖα ἡ χεὶρ τοῦ Ὑψίστου Μ' ἐπέβαλε μὲ τὴν Θεῖαν Ἀντίληψιν καὶ τὴν ὑμετέραν συνδρομὴν θέλω τὰ ἐκπληρώσει.

Ἡ δόξα, ἡ εὐδαιμονία σας εἶναι ὁ μόνος Μου σκοπός. Ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ θέλει εἰσθαι ἡ μεγίστη Μου ἀνταμοιβή.

Ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις τὴν 20 Μαΐου 1835.

»ΟΘΩΝ».

Τῆς προκηρξέως ταύτης διανεμομένης πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἐν μιᾷ αἰθούσῃ τῶν ἀνακτόρων, ἐν μέσῳ τῶν ἀντιβασιλέων, τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν ἀνωτέρων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ὑπαλλήλων ἀνῆρχετο ἐπὶ τὸν Θρόνον, στερούμενος ἔτι τοῦ γε Στέμματος καὶ τοῦ Σκήπτρου αὐτοῦ· διότι τὸ κομίζον ταῦτα ἐκ Γαλλίας βασιλικὸν γαλλικὸν βρίκιον «Ἀέριος Δαίμων» καθυστερῆσαν μόλις κατέπλευσε πρὸς τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς Πειραιᾶ. Τότε ὁ πρόεδρος τῆς ἀντιβασιλείας Ἀρμανσπεργ προβὰς πρὸ τοῦ Θρόνου προσεφώνησε τὸν βασιλέα καὶ κατέθηκεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ τε καὶ τοῖς συναδέλφοις αὐτοῦ ὑψηλὴν ἀρχήν. Μετὰ τὸν Ἀρμανσπεργ ὁ διευθύνων τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον Γ. Κωλέττης προελθὼν ἔλεξε τάδε :

«Βασιλεῦ !

Ὅλα τὰ ἔθνη ἔχουν μίαν ἡμέραν εὐτυχίας· ἡ σημερινὴ εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς Ἑλλάδος.

Πόσαι ἐλπίδες, πόσαι εὐχαὶ δὲν ἐκπληροῦνται σήμερον ! Ὁ βασιλεὺς ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὰς ἡνίας τοῦ Κράτους. ὦ ! πόσον τὸ μέλλον παρουσιάζεται, Μεγαλειότατε, λαμπρὸν ἔμπροσθέν Σου· διότι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς περιστοιχεῖ τὸν θρόνον Σου μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν του. Μέγα βῆμα, βασιλεῦ, ἔγεινεν ἄχρι τοῦδε εἰς τὸν δρόμον τῆς προσόδου, ἀλλ' εἶναι μέγα ἐπίσης καὶ δυσχερὲς τὸ στάδιον, τὸ ὅποτον μέλλεις νὰ διατρέξης.

Αἱ μόλις σχεδιασθεῖσαι θεσμοθεσίας μας ἔχουν ἀνάγκην ἐντελειοποιήσεως. Ὁ λαὸς εἶναι πιτωχός· ἡ δυστυχία του ἔχει χρεῖαν ἀνακουφίσεως. Θέλεις ἐπιτύχει, βασιλεῦ, νὰ ἐκπληρώσῃς μέχρι τέλους ἀξίως τὴν θείαν ταύτην ἀποστολὴν σου, ὡς ἔχων καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν θέλησιν. Νεῦσον, Μεγαλειότατε, νὰ δεχθῇς μετ' εὐμενείας τὰς εἰλικρινεῖς εὐχάς, μὲ τὰς ὁποίας τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον συνοδεύει δι' ἐμοῦ τὴν εὐτυχῇ ἀνοδὸν σου εἰς τὸν Θρόνον τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὡς ὑπαλλήλους σου, βασιλεῦ, καὶ ὡς ἀπλοῦς πολίτας θέλεις μᾶς εὖρει πιστοῦς εἰς τὰ συμφέροντα τῆς κοινῆς μας πατρίδος».

Τὴν 10 π. μ. ὦραν ὁ βασιλεὺς, παραταχθέντος στρατοῦ ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Εἰρήνης, τότε μητροπολιτικοῦ ὄντος, μετέβη εἰς τὸν ναὸν ἐν ᾧ ἐψάλλη δοξολογία, παρισταμένου τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, πάντων τῶν ἐν τέλει καὶ ἀπείρου πλήθους. Εἶχε μὲν λεχθῇ, καὶ μάλιστα εἶχεν ἀποφασισθῇ, πομπωδέστερον ὁ βασιλεὺς ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον· θὰ ἐτελείτο δηλαδὴ ἡ στέψις διὰ χρίσματος, ὡς ἐγίνετο ἡ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατορῶν, ἀλλὰ ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐγκατελείφθη· διότι, ὡς διεδόθη ἐν Ἀθήναις, ἐγένετο γνωστὸν ἐν Βαυαρίᾳ, ὅτι οἱ Ρῶσοι θεωροῦσιν ὡς γινομένους ὀρθοδόξους τοὺς λημβάνοντας οὕτω τὸ χρίσμα βασιλεῖς· διὸ ὁ ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου προαποσταλεὶς Βαυαρὸς Γένισον συνεβούλευσε τῷ Ὁθωνι νὰ μὴ ὑποβληθῇ εἰς τὴν διατύπωσιν ταύτην. Τὴν ἐσπέραν αἱ Ἀθηναὶ ἐφωταγωγήθησαν μεγαλοπρεπῶς, ὁ δὲ βα-

σιλεύς περιελθὼν τὴν μικρὰν πόλιν ἐπευφημήθη ὑπὸ πάντων ζωηρῶς.

Κατὰ τὰς ἐπομένους δὲ ἡμέρας ἐγένοντο ἀγῶνες δρόμου, πηδήματος καὶ ἵππασίας. Τέλος δὲ ἐπεσφραγίσθησαν αἱ ἑορταὶ διὰ χοροῦ δοθέντος ὑπὸ τῆς κοινότητος Ἀθηναίων, καθ' ὃν παρέστη καὶ ὁ βασιλεὺς Ὀθων, ὃν ἐδέξατο καὶ προσεφώνησεν ἡ Ἑλληνὶς Ἀγγελικὴ Λιανοσταφίδα λίαν ἐπιτυχῶς.

Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ὀθωνος καὶ τὴν κατάπαυσιν τῶν πρὸς τοῦτο τελετῶν καὶ ἑορτῶν, ὁ πολιτικὸς κόσμος ἀνέμενε περιέργως τὴν νέαν ὑπουργικὴν μεταβολήν, ἐξ ἧς ἤθελε κρίνει περὶ τῆς πορείας, ἣν θὰ ἠκολούθει ὁ ἀντὶ τῶν κυβερνητικῶν ἡνιάς μονάρχης. Πράγματι δὲ ὁ μὲν Ι. Κωλέττης διωρίσθη σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας καὶ πρεσβευτὴς ἐν Παρίσις, ὁ δὲ Ἀρμανσπερ ἀρχιγραμματεὺς ἦ, κατὰ τὸ κεῖμενον τοῦ διορισμοῦ ἀρχικαγγελάριος.

Ὁ διορισμὸς οὗτος βεβαίως δὲν εὐηρέστησεν εἰς πάντας· οἱ συνταγματικοὶ δὲ διείδον ἐν αὐτῷ μοναρχικὴν τάσιν, πάντες δ' οἱ πολιτευόμενοι προσεῖδον τὸν ἀποκλεισμὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης θέσεως καὶ τὴν μέλλουσαν διατήρησιν τῶν ξένων, παρὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἐῖδεκ. Τὸ περιεργότερον ὅμως ἦτο ὅτι ὁ ἀρχιγραμματεὺς ἐκηρύσσεται ὡς ἀνεύθυνος, καίπερ σχεδὸν πρωθυπουργὸς ἄτε πρόεδρος ὢν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὅτι οἱ ὑπουργοὶ μετὰ τούτου καὶ μόνον ἤθελον συνεργᾶσθαι καὶ ὅτι πάντα τὰ ἔγγραφα ὑπογραφόμενα ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἤθελον φέρει πλὴν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ καὶ τὴν τοῦ ἀρχιγραμματέως Ἀρμανσπεργ. Πρὸς τούτοις δὲ διώρισε τὸν Ν. Γ. Θεοχάρην ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, τὸν Ι. Ρίζον Νερουλὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Ἐξωτερικῶν, τὸν Δ. Πραϊδὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ προσωρινῶς τῶν Ἑσωτερικῶν καὶ τὸν Σμάλτς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ προσωρινῶς τῶν Ναυτικῶν.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν οἱ πάντες διηρώτων πρὸς τί ἡ νέα αὕτη θέσις τοῦ ἀρχιγραμματέως. Διότι εἶχον ἐλπίσει ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀναλαμβάνων τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς χώρας ἤθελε προσκαλέσει Ἕλληνας περὶ ἑαυτὸν συμβούλους, ὡς ἦτο ὀρθὸν καὶ δίκαιον, ἀλλ' ἡ διάψευσις τῆς ἐλπίδος ταύτης ἐξηφάνισε τὴν χαρὰν τὴν ἐπὶ τῇ ἐνηλικιώσει τοῦ βασιλέως τόσοις γηθοσύνης διαχυθεῖσαν ἐν τε

Ἀθηναίους καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Καὶ ὁ ἐπελθὼν δὲ τῇ 11ῃ Ἰουνίου, θάνατος τοῦ δακρυοστεροῦς ναυάρχου Μιαούλη (1) ἐπηύξησεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν κατῆφειαν, αἱ δὲ ἐφημερίδες ἔγραφον ἱερεμιάδας, ὅτι ἀλληλοδιαδόχως ἐξαφκνιζομένων τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀπελευθερωσάντων τὴν Ἑλλάδα, τῶν δὲ ἐπιζώντων ἐπιφκνῶν Ἑλλήνων στελλομένων οἰονεῖ εἰς ἐξορίαν ὡς πρεσβευτῶν, ἐγκαταλείπεται ἡ πατρίς εἰς χεῖρας τῶν ξένων.

Ἡ ἐξακολούθησις τῶν σφαλμάτων τούτων δὲν ἐπέφερε βεβαίως καλὰ ἐν τῷ μέλλοντι ἀποτελέσματα, μολοντί ὁ βασιλεὺς παντοιοτρόπως τιμῶν τοὺς ἄνδρας τοῦ ἀγῶνος προσεπάθει νὰ διασκεδάσει τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν ἐφημερίδων. Κατὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ Μιαούλη μετέβη δις εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνου καὶ ἰδίαις χερσὶν ἐπέδωκε τὸ Μεγαλόσταυρον τοῦ Τάγματος τοῦ Σωτήρος.

Ὅμοίως ἓνα μῆνα πρὸ τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ εἰς τὸν Θρόνον, τῇ 22ᾃ Ἀπριλίου, μεγαλοπρεπῶς ἐτέλεσε τὴν μετακομιδὴν τῶν λειψάνων τοῦ στρατηγοῦ Καραϊσκάκη καὶ τῶν συναγωνιστῶν αὐτοῦ Λαμπροῦ Βέικου, Ἰωάννου Νοταρᾶ καὶ λοιπῶν, Κρητῶν τε καὶ ἄλλων, ἀπὸ τῆς Σαλαμίνος εἰς Φάληρον ὅπου καὶ μέχρι σήμερον σώζεται ὁ τάφος τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ πεσόντων κατὰ τὴν γενομένην λαμπρὰν τελετὴν, ὁ βασιλεὺς Ὁθων κατέθηκεν ἐπὶ τῆς σωροῦ τοῦ Καραϊσκάκη τὸν Μεγαλόσταυρον καὶ διέταξε ν' ἀναγνώσθῃ διάταγμα δι' οὗ ἐδίδοντο 6,000 δραχμῶν καὶ 500 στρέμματα γῆς, ἐν Κορίνθῳ, τῇ νεωτέρᾳ θυγατρὶ τοῦ στρατηγοῦ, ἵνα αὕτη νυμφευθῇ μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Νοταρᾶ μεθ' οὗ εἶχεν ἀρραβωνισθῇ ζῶντος τοῦ πατρός· ἀλλ' αἱ ἐνδείξεις ὅμως αὗται οὐδαμῶς ἱκανοποιοῦν τὴν δημοσίαν γνώμην, ἥτις ἐζήτει τὴν ἀπομά-

(1) Ὁ Μιαούλης ἐκαλεῖτο πρότερον Ἀνδρέας Δ. Βῶκος. Τὸ νέον δὲ ὄνομα ἔλαβε ἐκ τοῦ πλοίου ὅπερ ἡγόρασεν παρ' ἰδιοκτήτου Τούρκου καὶ ὠνομάζετο Μιαούλ.

Ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1769 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ἐξήκοντα καὶ ἐπτὰ ἔτη βιώσας. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος Βῶκος, κατήγετο ἐκ τοῦ χωρίου Φύλλα, ἀπέχοντος δύο ὥρας πρὸς ἀνατολὰς τῆς Χαλκίδος, σώζονται δὲ εἰς τὸ χωρὸν ἡ οἰκία αὐτοῦ καὶ αἱ ἄμπελοι, ὧν ἡ θέσις μέχρι καὶ τῆς σήμερον ὀνομάζεται

κρυνσιν τῶν ξένων καὶ τὸν παρ' Ἑλλήνων μόνον σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ Ὅθων, ὡς εἶπομεν, ἀνετράφη παρὰ τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ ὑπὸ διδασκάλους σοφούς, εὐφυεῖς καὶ ἀγαθοὺς, ἐν οἷς ὁ φιλόσοφος καθηγητὴς Σχέλλιγγ, ὁ Οἰτελ καὶ Θήρσιος. Μετὰ τῆς μητρὸς δ' αὐτοῦ νεαρῶτατος ὢν περιηγήθη τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν· ἦτο ἀγαθός, φιλομαθέστατος, σταθερός, ἀλλὰ καὶ ἐπίμονος, ἐν οὐ δέοντι, μειονέκτημα, ὅπερ ἐγένετο αὐτῷ ἀείποτε αἷτιον κακοῦ· ἡγάπα δὲ τὰς τέχνας καὶ ἐκ τῶν ἐπιστημῶν τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν θεολογίαν.

Γενόμενος δὲ ἤδη βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ἡγάπησε καὶ τὴν νέαν Ἑλλάδα εἰλικρινῶς ὡς ἐκ τῆς γνώσεως καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὃν ἔτρεφε πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Ἐξέμαθε τάχιον τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰ περ τις καὶ ἄλλος τῶν ξένων ὡς καὶ τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὸν βίον ἐν γένει· ἄλλ' ἐστερεῖτο τῆς πολιτικῆς ἐκείνης διορατικότητος, ἥτις ἀπαιτεῖται τῷ ἀρχοντι.

Ὁ Ὅθων ἦτο μέτριος καὶ πραὺς παρὰ λαῶ ἔχοντι εἰσέτι τὰς χεῖρας καθημαγμένας ἐκ τοῦ φρικαλέου ἐκείνου πολέμου, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες ἤρμोजον νὰ ἔχωσι βασιλέα φόβον μᾶλλον ἢ ἀγάπην ἐμπνέοντα, οὐχὶ μειλίχιον πατέρα, ἀλλ' αὐστηρὸν καὶ δίκαιον ἀρχοντα, ὅπως κολάζῃ τοὺς πονηροὺς καὶ βραβεύῃ τοὺς ἀγαθοὺς. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν φατριῶν ὄντες φύσεως ἀγρίας, τέκνα τοῦ Ἄρεως, Ἄρεως εἶχον ἀνάγκην, ὅπως δαμάσῃ αὐτούς· ἤθελον νὰ φοβῶνται καὶ θυμαζῶσι μᾶλλον ἐπὶ ἰσχύϊ ἢ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ εἰρηνικῷ βίῳ.

Ἡ ἐκπληξίς τοῦ Ἕλληνος ποιμένος, «ὅτι ὁ βασιλεὺς οὔτε λαμπρὰ ὄπλα εἶχεν οὔτε μύστικα οὔτε λεβέντικο κορμί, ἀλλ' οὔδ' ἡγαντζοῦδια» εἶναι ἀληθὲς ἔκφρασις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐντεῦθεν δ' ὅπως τάχιστα ἐψεύσθησαν οἱ Ἕλληνες τῶν εἰς τὸν Καποδίστριαν καὶ τὴν ἀντιβασιλεῖαν ἐλπίδων, οὕτω καὶ τῶν εἰς τὸν Ὅθωνα καὶ

Βωκ ἐῖ κα. Μετέβη δὲ καὶ ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν Μπαλαρμιώτη τῆς νήσου Σύμης, ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν ἐν βαθεῖ γήρατι· εἶναι δὲ γνωστὸν τὸ κελὶ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐκεῖ μοναχοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ κελὶ τοῦ Βώκου.

οὐχὶ μετὰ μακρὸν χρόνον, οὐδὲ μετὰ πολλὰς πράξεις, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, εὐθὺς ἐκ τῶν πρώτων πράξεων τοῦ νεαροῦ βασιλέως.

Διὰ τοῦτο βλέπομεν τὸν Πρωσσὸν πρεσβευτὴν γράφοντα: «Ὁ ἡγεμὼν οὗτος θὰ εἶχεν ὥρατον ἀναντιλέκτως μέλλον, ἐὰν τὸ ἔθνος δὲν ἔτρεφε τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἄμα τῇ ἐνηλικιότατι τοῦ βασιλέως, εὐθὺς ἤθελον ἐκλείψει τὰ κατατρώχοντα τὴν Ἑλλάδα δεινὰ...»

Ὁ Ὅθων φαίνεται ὅτι δυσπίστως εἶχε πρὸς τοὺς Ἕλληνας προτιμῶν αὐτῶν τοὺς ξένους· ἐν ᾧ ὤφειλε νὰ στηρίξῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀγάπης καὶ μόνον ταύτης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ νὰ περικυκλωθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, νὰ δημιουργήσῃ στρατὸν ἐθνικὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ν' ἀναθέσῃ τὴν διαφύλαξιν τοῦ θρόνου καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς τιμῆς τῆς Πατρίδος, καὶ οὐχὶ νὰ τιμήσῃ τοὺς Βαυαροὺς, πρὸς αὐτοὺς τὰ πάντα ἐμπιστευθεὶς καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποτελέσας τὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος. Ἀναμφιβόλως ἐν πολλοῖς οἱ Βαυαροὶ ἠδύναντο νὰ ὠφελήσωσι τὴν Ἑλλάδα, διαχέοντες τὰ φῶτα καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' οὔτε ὁ Ὅθων οὔτε οἱ τὴν ἀντιβασιλείαν αὐτοῦ ἀπατελέσαντες ἐνόησαν τὸν μέγαν τοῦτον προορισμὸν τῶν ἐκ Βαυαρίας ἐλθόντων.

Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ μέγιστον σφάλμα τοῦ βασιλέως· τοῦτο μέγιστα προὔξενησε κακὰ τῇ τε Ἑλλάδι καὶ τῇ α' δυναστείᾳ· τοῦτο τέλος ἔρριψεν ἓνα θρόνον ὑπὸ τοὺς ἀρίστους ἰδρυθέντα αἰώνους· διότι οἱ Βαυαροὶ κατέλαβον πάσας τὰς θέσεις καὶ ἀπεμάκρυναν τῶν πραγμάτων τοὺς διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος ἐξαγοράσαντας τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν Ἕλληνας, οἵτινες οὐδὲν μὲν αὐτοὶ νὰ μάθωσιν ἠδυνήθησαν, ἀλλ' οὐδ' οἱ Βαυαροὶ νὰ διδάξωσιν αὐτούς. Καὶ τοῦτο δὲν συνέβη μόνον ἐν ταῖς πολιτικαῖς θέσεσιν, ἀλλ' ἰδιαίτατα συνέβη ἐν τῷ στρατῷ, ὅστις κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1835 ἀπετελεῖτο ἐκ 5,142 τακτικῶν στρατιωτῶν, 1463 ἀτάκτων καὶ 1463 ἰθνοφυλάκων· μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν λοιπόν, τῶν ἐπιτελῶν καὶ τῶν φρουριῶν, ὁ ὅλικός ἀριθμὸς τοῦ στρατοῦ ἀνῆρχετο εἰς 8,208 ἀνδρας, ὧν τὰ δύο τρίτα ἀπετελοῦντο ἐκ Βαυαρῶν· οὕτω μεταξὺ 30 ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν 23 ἦσαν Βαυαροὶ καὶ 7 μόνον Ἕλληνες καὶ φιλέλληνες, ἐξ ὧν οὐδεὶς στρατηγός· ἐκ 258 δὲ κατωτέρων ἀξιωματικῶν 139 Βαυαροὶ καὶ 119 Ἕλληνες, καὶ τέλος ἐκ 4,860 ὑπαξιωματικῶν καὶ

στρατιωτῶν 3,250 Βυζαρὶοὶ καὶ 1610 Ἕλληνες, ἐξ ὧν πλεῖστοι τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ.(1)

Ἐντεῦθεν δὲ ἡ δυναστεία τοῦ Ὀθωνος κατακρίνεται οὐχὶ διότι ἐγκατέστησεν εἰς θέσεις καὶ εἰς τιμὰς ξένους, ὡς κατεκρίνετο μέχρι τοῦδε ἐν ταῖς ἐκδοθείσαις μονογραφίαις καὶ ἱστορικαῖς διατριβαῖς· ἀλλὰ, ὡς λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, διότι δυσπίστως πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἔχουσα τοὺς, ὡς διδασκάλους ἐλθόντας Βυζαρῖους, κατέστησε σωμκτοφύλακας ἐκυτῆς καὶ ἀπέτρεψεν ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν προορισμοῦ· διότι ἀποκλείσασα τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως διήγειρε μῖσος μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐκείνων καὶ παρημποδίσεν ἵνα ἐπωφεληθῶσι τι ἐκ τῶν βυζαρικῶν φώτων, διότι συγκεντρωτὰ ἀναδειχθεῖσα καὶ μὴ, παρὰ τὰ συντεθειμένα καὶ τὰς ὑποσχέσεις, ἀρχήθεν παραχωρήσασα μετρίας, ἀλλ' ἐπαρκεῖς ἐλευθερίας, ἐξώθησε τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ἵνα βίᾳ ἀποκτήσῃ ἄκρατον καὶ ἀλύλαστον ἐλευθερίαν, καὶ παρασυρθῇ ὑπὸ ἐξωτερικῶν ἐπιρροῶν ἔθνοκτόνων καὶ δημεγερτῶν πολιτευομένων.

Ἡ δυναστεία ἐπομένως τοῦ Ὀθωνος εἶναι ἡ ἀρχικὴ αἰτία τοῦ κακοῦ προσεκάλεσε τὸ 1843 καὶ τὸ 1862· ἐδημιούργησε τὴν ἀχαλίνωτον ἐλευθερίαν, ἥτις πάντοτε, ὅσάκις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἡθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν λαῶν, καθίσταται ἐπιβλαβὴς καὶ ἔδωκε ἀφρομὴν εἰς τὰς τρικυονταετεῖς ἐκείνας ταραχάς, αἵτινες τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν κακοδχιμονίαν τῆς χώρας, εἰς τὴν

(1) Εἰς μάτην, λέγει ὁ Δραγοῦμης (Ἱστορ. Ἀναμ. Τομ. Β' σελ. 4), σὶ γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας, ὡς ἐκάλει αὐτοὺς ὁ Ὀθων, ἐπέμενον ἐκλιπαροῦντες τὴν ἀντιβασιλείαν νὰ σκεφθῇ ὠριμώτερον, προτείνοντες τὰδε :

α') νὰ μὴ διαλυθῇ ἐξ ἐλοκλήρου ὁ στρατός, ἀλλὰ νὰ διατηρηθῶσιν ἐξ αὐτοῦ 4,000.

β') νὰ συνταχθῶσι τέσσαρα τάγματα ἐκ 200 ἀνδρῶν ἕκαστον.

γ') νὰ γίνῃ δεκτὸν ὁμοιόμορφον μὲν ἀλλ' ἑθνικὸν ἔνδυμα.

δ') νὰ συγκροτηθῇ ἐξ αὐτῶν ἡ χωροφυλακή

ε') νὰ ἀνατεθῇ εἰς αὐτοῦ· ἡ φυλακὴ τῶν ὁρίων.

Ἄλλ' αἱ παρακλήσεις αὐτῶν δὲν εἰσηκούσθησαν καὶ ἡ ἀντιβασιλεία εἶχε προβῇ εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ ἐξ ἐγγυρίων στρατοῦ.

λυπηρὰν κατάστασιν τοῦ παρόντος, τὴν εὐλόγους περὶ τοῦ μέλλοντος μερίμνας ἐκβάλλουσιν.

Καὶ ἐν μὲν ταῖς λεπτομερείαις πολλὰ καλὰ ἐγένοντο ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν· ἐν δὲ τῷ συνόλῳ ὅμως ἀπέτυχον. Διοργάνωσαν κλάδους τινάς, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διοργανώσωσι τὸ Κράτος, τὴν Ἑλλάδα· καὶ τοῦτο διότι τὴν ἐπαύριον τῆς ἐλεύσεως αὐτῶν ἐκτραπέντες τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν μετεβλήθησαν εἰς δεσπότας.

Ὡς δὲ μὴ ἤρκει τὸ τοιοῦτο, τὰ τῆς πατρίδος αὐτοῦ κατὰ τὸν μεσαίωνα συμβαίνοντα μιμούμενος ὁ Ὅθων, ἐπὶ ζημίᾳ ἀπωλείας τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ λαοῦ, περισυνέλεξε περὶ ἑαυτὸν τοὺς ἐπιφανεῖς καὶ τοὺς ἐξ ἐπιφανῶν Ἑλλήνας, τὰς θυγατέρας καὶ ἀδελφάς, ἐξ ὧν συνέστησε αὐτὴν διαπρεπῆ μὲν ὁμολογουμένως καὶ ἠθικὴν, ἀλλ' ἄτε ἐμπορουμένην καὶ ταύτην ὑπὸ τοῦ τῆς αὐταρχίας πνεύματος τοῦ βασιλέως, τὰ μάλιστα συντείνασαν εἰς τὸ πολιτικὸν τοῦ Ὅθωνος ναυάγιον· διότι αὕτη ἔνθεν μὲν ἀποκρύπτουσα αὐτῷ τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν, ἔνθεν δὲ συμμαχοῦσα μετὰ τῶν οἰκείων καὶ φίλων αὐτῇ πολιτικῶν, ἀπεστέρει μὲν τῆς εὐνοίας τοῦ βασιλέως καὶ ἑαυτῆς πάντα αὐτῇ ἐχθρὸν καὶ φιλότιμον καὶ φιλελεύθερον ἄνδρα, ἐπεδαψίλευε δ' ἀφθονώτατα τὰς τῆς βασιλείας καὶ ἐξουσίας παροχὰς πρὸς πάντα αὐτῇ τε καὶ τῷ βασιλεῖ ἀληθῆ τε καὶ ψευδῆ φίλον ἢ ταπεινὸν κόλακα. Ἐντεῦθεν ὑψώθη μετὰ τὸν βασιλέως καὶ λαοῦ μεσότηιχον οἰονεῖ τις *καμάριλλα*, ἥτις οὐ μόνον ἔλεγεν αὐτῷ, ὅτι ὁ Θεράπτης ἦτο εὐμορφότερος τοῦ Ἀχιλλέως, ὁ υἱὸς τοῦ Κροίσου ὀξυκοώτερος τοῦ Μελάμποδος· καὶ ὁ Φινεὺς ὀξυωπέστερος τοῦ Λυγκέως, ἀλλὰ καὶ ὅτι οἱ βασιλικοὶ ἵπποι εἶναι τὰ δρυμικώτερα καὶ γενναϊότερα τῶν ζώων, τὰ δὲ ἀνάκτορα τῶν Ἀθηνῶν μεγαλοπρεπέστερα τῶν δωμάτων τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὁπόταν δέ, ἐξαντλήσασα τὸ γαζοφυλάκιον τῶν κολακικῶν αὐτῆς ἐπαίνων, ἤθελεν ἰδεῖ τὸν βασιλέα ἐνοχλούμενον ὑπὸ βηχός, νὰ λέγῃ ἴσως πρὸς τὴν Α. Μεγαλειότητα μετὰ θελκτικῆς χάριτος ὅτι, ἔλεγεν ὁ Κύναιθος πρὸς τὸν Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν, ὅτι δηλαδὴ «βήχει ἐμμελέστατα!»

Ὡς εἶπομεν δ' ἄνωτέρω, γενικῶς ἐπιστεύετο, ὅτι μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς ἤθελε προσκαλέσει παρ' ἑαυτῷ Ἑλλη-

νας μόνον. Ἄλλ' ὅμως ὁ διορισμός τοῦ Ἀρμανσπεργ ὡς ἀρχιγραμματέως διέψευσε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων· ἐκ τούτου δὲ προκλήθη γενικὴ ἀγανάκτησις, ἣν ἵνα μετριάσῃ, τὸν ἀρχικῶς ἐκδοθέντα διορισμὸν αὐτοῦ ὡς ἀνευθύνου ἐτροποποίησε καὶ κατέστησεν αὐτὸν οὐχὶ ἀνεύθυνον, ὡς εἶχεν ἀρχικῶς ἀποφασισθῇ, καὶ δὲν ἀφῆρεσεν ἀπὸ τῶν γραμματέων ἢ ὑπουργῶν, τὸ δικαίωμα τῆς μετὰ τοῦ βασιλέως συνεργασίας· ἀλλ' ὅμως μεθ' ὅλας ταύτας τὰς τροποποιήσεις διέγραφεν αὐτῷ ὕψιστα καὶ μεγάλα καθήκοντα: τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, τὴν ἐν γένει ἐπιβλέψιν, τὴν γενικὴν πολιτικὴν, ἐσωτερικὴν τε καὶ ἐξωτερικὴν. Ἵνα δὲ παράσχῃ καὶ ικανοποιήσῃ τινα πρὸς τὴν ἐξαγριωθεῖσαν κοινὴν γνώμην, συνταρασσομένην τότε ἐπὶ μάλλον καὶ ὑπὸ τῶν ἀναφανειῶν πολυπληθῶν ληστοσυμμοριῶν, ὁ Ὄθων μετὰ τοῦ ἀρχιγραμματέως αὐτοῦ προσέβησαν εἰς μέτρα τινά, ἅπερ ἔκριναν ὠφελίμα: εἰς τὴν διακομὴν τῶν ἐθνικῶν γαιῶν, τὸν νέον καταρτισμὸν τῆς Ἰσραὴς Συνόδου, εἰς τὴν ἰδρύσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῆς βασιλικῆς γάλαγγος. Καὶ τὸ μὲν περὶ ἐθνικῶν γαιῶν διάταγμα καλεῖται προικοδοτήσις τῶν Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν καὶ εἶναι ἔργον τοῦ Ι. Κωλέττη οὐ καὶ τὴν ὑπογραφήν φέρει, ἐξεδόθη δὲ ἔξ μετὰ τὴν ἐνηλίωσιν τοῦ βασιλέως καὶ τὸν διορισμὸν τοῦ Κωλέττη εἰς τὴν πρεσβείαν τῶν Περσίων, ἡμέρας. Τοῦ διατάγματος τούτου, ἐκδοθέν τῇ 26 Μαΐου 1835, ὁρίζει ὅτι «πάντες οἱ ἀρχηγέται Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν ἔχουν δικαίωμα ν' ἀποκτήσουν ὡς προικοδοτήματα ἕως δύο χιλιάδων δραχμῶν ἐθνικὰ κτήματα».

Ὡς ἀρχηγέτης δὲ ἐθεωρεῖτο πᾶς τις ἔχων σύζυγον ἢ χηρεῶν πατὴρ οἰκογενείας, πᾶσα χήρα ἔχουσα τέκνα ἢ καὶ ἄτεκνος καὶ πᾶς ἀγαμὸς, συμμετασχὼν τοῦ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος· ἐδικαιοῦντο δὲ προικοδοτῆται· οὐ μόνον οἱ Ἕλληνες πολῖται ἀλλὰ καὶ οἱ καταγόμενοι ἐξ ἐπαρχιῶν ἢ νήσων ἀγωνισθειῶν μὲν ἀλλὰ περιελθουσῶν πάλιν εἰς ξένην κυριαρχίαν, οἱ μένοντες καὶ ἐγκαταστάντες ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐπὶ πλέον πᾶς ξένος συμμετασχὼν ἐπὶ διετίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ προτιθέμενος νὰ διαμείνῃ ἐν τῇ χώρᾳ. Ἐκαστος τούτων ἐλάμβανε γραμμᾶτις κυβερνητικὰ διαχιλίων δραχμῶν, μὴ ἐμπορεύσιμα, ἀποκλειστικῶς χρη-

σιμοποιούμενα πρὸς ἀγορὰν ἐθνικῶν γαιῶν, ἀμπελῶν, κήπων ἢ καὶ μόνον οἰκιῶν ἴσης ἀξίας· πρὸς ἀποζημίωσιν δὲ διὰ τὸ ἀπαλλοτριούμενον δικαίωμα τῆς ιδιοκτησίας τοῦ Κράτους, ὁ προικοδοτούμενος ὤφειλε νὰ πληρῶνῃ ἐτησίως, ἐπὶ 36 ἔτη, χρεωλύσιον 6 ο)ο καὶ ὑποβάλληται εἰς πληρωμὴν ἐγγείου φόρου 3 ο)ο. Ἐὰν ὅμως τὸ χρεωλύσιον καὶ ὁ ἐγγειος φόρος ἤθελον καθυστερηθῇ ἐπὶ 8 εἰς, τὸ Κράτος ἠδύνατο νὰ πωλήσῃ τὸ κτῆμα πρὸς πληρωμὴν αὐτοῦ. Τὸ μέτρον τοῦτο, ὅπερ ἀδίκως κατεκρίθη τότε, ἀπέδιδε πρὸς μέγα μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ιδιοκτησίαν, ἐκάλυψε τὸν λαὸν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς εὐφόρου γῆς καὶ ἀπέτρεψε τοὺς Ἕλληνας τῆς μεταναστεύσεως πρὸς εὐρεσίαν τύχης.

Ἡ κυβέρνησις ἔνεκεν τῶν κατακραυγῶν τῶν ἐφημερίδων, ἀπεφάσισε νὰ ἀνασυστήσῃ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον καὶ διώρισε τὰ μέλη αὐτῆς, ἣτις ἔδει καθ' ἑκάστον ἔτος, κατὰ τὸν κανονισμόν τοῦ 1833, ν' ἀνασχηματίζηται, προσκαλουμένων νέων μελῶν. Ἐδημοσίευσεν λοιπὸν διάταγμα δι' οὗ διωρίζοντο συνοδικὰ μέλη ὁ Κυνουρίας, (πρόεδρος) ὁ Ἀργολίδος, ὁ Ἀττικῆς, ὁ Κυκλάδων (μέλη) καὶ ὁ Φωκίδος (συμπληρωματικὸν μέλος).

Τῇ 18ῃ δὲ Σεπτεμβρίου 1835 ἐξέδωκε τὰ διατάγματα διὰ τοῦ ἐνὸς τῶν ὁποίων ἐσκοπεῖτο ἡ ἱκανοποίησις τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ, συγκροτουμένης «βασιλικῆς Φάλαγγος», ἀποκλειστικῶς ἐξ Ἑλλήνων, καὶ μάλιστα ἀγωνιστῶν, διὰ δὲ τοῦ ἐτέρου ἡ ἱκανοποίησις τῶν ναυτικῶν, καθ' ὃ οἱ πρῶν ἀξιωματικοὶ οἱ ἀγωνισθέντες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἀναγνωρισθέντες ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τῆς τῇ 21 Ἀπριλίου 1833 συστάσεως ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας, «διωρίζοντο ἀξιωματικοὶ τοῦ βασιλικοῦ, ναυτικοῦ». (1) καὶ διὰ τοῦ τρίτου ἡ ἱκανοποίησις τῶν πολιτικῶν, ἰδρυμένου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, οἷον νομοθετικοῦ τινος καὶ συμβουλευτικοῦ σώματος, ἀντὶ τῶν βουλῶν καὶ συνταγμάτων, ἅτινα ἐπέζητουν καθ' ἑκάστην «διὰ τῶν ἐφημερίδων οἱ συνταγματικοί.»

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἀπετελεῖτο ἐξ 20 τακτικῶν

1) Τὸ διάταγμα τοῦτο διώριζεν ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀξιωματικῶν, 49 πλοιάρχους, 4 ὑποπλοιάρχους καὶ 36 σημαιοφόρους.

μελῶν καὶ ἰσαριθμῶν καὶ ἐπέκεινα μελῶν πάντων εἰς ἔκτακτον πολιτικὴν ὑπηρεσίαν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἐσχολεῖτο δὲ περὶ τῶν φόρων, ὧν οὐδεὶς οὔτε νὰ ἐπιβληθῇ οὔτε νὰ τροποποιηθῇ ἠδύνετο ἕνευ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ, ἐσκέπτετο περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ συνεζήτει καὶ ἐγνωμοδότει περὶ τῶν νόμων.

Τῇ 23ῃ δὲ Ὀκτωβρίου τοῦ 1835 ἐπιθυμοῦσα ἡ κυβέρνησις νὰ δώσῃ τῷ νέῳ τούτῳ θεσμῷ σπουδαίαν σημασίαν διέταξεν ὅπως ἡ ὀρκωμοσία τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας γίνῃ ὅσον ἐνεστί μεγαλοπρεπῶς. Ὅθεν τῇ 7ῃ ὥρα τῆς πρωῒς ἐρρίφθησαν 21 κανονισμοί, ἐπαιάνισαν αἱ στρατιωτικαὶ μουσικαὶ περιερχόμεναι τὰς ὁδοὺς καὶ μετὰ πομπῆς ὁ βασιλεὺς περιστοιχούμενος ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, ἐν ᾧ, μετὰ τὴν συνήθη δοξολογίαν, προσήρχοντο τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἴσταντο πρὸ τῆς πρὸ θρόνου τοῦ βασιλέως τεθείσης τραπέζης καὶ ὠρκίζοντο ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. τοῦ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ ὑποβάλλοντος τὸν ὅρκον.

Μετὰ μεγάλης ὁμοίως πομπῆς ἐπανεκάμφεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐδεῖξάτο τὰ τακτικά μέλη τοῦ Συμβουλίου· τὸ δὲ ἐσπέρας ἐρρίφθησαν καὶ πάλιν κανονισμοὶ καὶ στρατιωτικαὶ μουσικαὶ ἐπαιάνισαν ἐμβρατήρια. Ἡ τελετὴ αὕτη γενομένη μᾶλλον πρὸς ἐμπαιγμὸν τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ καὶ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, εἶχέ τι τὸ θεατρικόν. Ἀντὶ δ' εὐαρεσκειῶν ἐπὶ ἤρξησε τὴν δυσαρέσκειν παρὰ τῷ λαῷ ὁρθῶς ἐννοήσαντι τὴν βασιλικὴν πρόθεσιν.

Οἱ ἀποτελέσαντες τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ὁμολογουμένως ἦσαν οἱ διαπρεπέστατοι τῶν ἀγωνιστῶν καὶ οἱ καλλίτεροι τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς· εἶχε δὲ καταρτισθῇ τὸ πρῶτον ὡς ἑξῆς: Γεώργιος Κουντουριώτης, Πέτρος Μαυρομιχάλης, Ἀνδρέας Ζαΐμης (ἀντιπρόεδρος), προεδρεύοντας ὅμως τοῦ Κουντουριώτου μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἐκλογῆς προέδρου, Ἀναγνώστης Δηλιγιάννης, Πανούτσος Νοταρᾶς, Ριχάρδος Τζούρτζι, Ἀνδρέας Μεταξᾶς, Ἰωάννης Μιξής, Νότης Μπότσαρης, Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Βασίλειος Μπουττούρης, Γεώργιος Αἰνιάν, Ἀθαν. Λοιδωρίκης, Νικόλαος Μπό-

τασης, Τάτσης Μαγγίνας, Γεώργιος Βαλτινός, Έμμανουήλ Ξένος, Άνχινώτης Μοναρχίδης, Δρόσος Μανσόλας, Νικόλαος Ζαχαρίτσας και Παναγ. Σούτσος (γραμματεὺς). Μέλη ἐν ἐκτάκτῳ ὑπηρεσίᾳ: Λάζαρος Κουντουριώτης, Ἰωάννης Κωλέττης, Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, Δημ. Τσαμαδός, Ἰάκ. Ρίζος, Γεώργιος Πραϊδης, Χρ. Κλωνάρης, Κωνστ. Ζωγράφος, Μιχ. Σούτσος, Βενιζ. Ρούφος, Α. Λοιδωρίκης, Γ. Φύλλης καὶ Ρήγας Παλαμῆδης. (1)

Δυστυχῶς ὅμως οὔτε εὐρεῖαν τινὰ δικαιοδοσίαν εἶχον, ἅτε διοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀμέσως καὶ ὑπ' αὐτοῦ παύομενοι, οὔτε ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσι τοῦ λαοῦ ἀντιπρόσωποι, οὔτε ἐδικαιοῦντο νὰ λαμβάνωσιν ἀποφάσεις περὶ τῆς ὅλης διοικήσεως. Διηρέθη δ' εἰς τέσσαρα τεμήματα: τὸ νομοθετικόν, τὸ οἰκονομικόν, τὸ τῆς λοιπῆς διοικήσεως καὶ τὸ πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀμφισβητουμένων διοικητικῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. (2) Ἡ πρώτη δὲ συνεδρία τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐγένετο τῇ 29 Ὀκτωβρίου, μετὰ προσλαλιᾶν τοῦ γραμματέως Παν. Σούτσου, ὅτε καὶ ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας τὸ πρῶτον καὶ εἶτα, ἐπὶ τοῦ Ἀρμανσπεργ, ἀρχιγραμματεύοντος, ἤρξαντο συνομολογούμεναι καὶ αἱ μετὰ τῶν ξένων Κρατῶν συμβάσεις καὶ ἐμπορικαὶ συνθήκαι. Τὸ τοιοῦτο δ' ἦτο λίαν ἐπ' ἀνάγκης· διότι ἡ Ἑλλὰς ἀνυψωθείσα εἰς βασιλεῖον συνεδίετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον διὰ τῶν ἐμπορικῶν πρὸς τὴν ἄλλοδα-

1) Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐγένοντο καὶ ἕτεραι μεταβολαί, οἷον προσετέθη ὁ Σπ. Τρικούπης μετὰ τῶν εἰς ἐκτακτὸν ὑπηρεσίαν μελῶν ἑκτακτὰ μέλη διορίσθησαν τακτικὰ καὶ τ' ἀνάπαλιν, διωρίσθησαν νέα τινὰ πρόσωπα καὶ ἐν γένει, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, συνέβαινον προσωπικαὶ τινες μεταβολαί.

(2) Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἦν, θεσμός ὀφειλόμενος εἰς τὰς πρώτας τῆς μοναρχίας τοῦ Ὁθωνος κυβερνήσεις, διωργάνωσε δὲ αὐτὸν ὁ πρόεδρος αὐτοῦ, ναύαρχος Δερινὺ (Derigny) καὶ εἶτα ὁ Σηλίσβεργς, ὅστις καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐγένετο, ὑπῆρξε δὲ καὶ εἰς τῶν ἀρίστων τῆς Ἑλλάδος νόμος, πολλὰς ὠφελείας τῷ Κράτει παρασχών.

Κ. Α. Σχινάς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πὴν συμβάσεων, πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ Κράτη καὶ καθίστατο μέλος τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκογενείας.

Ἡ πρώτη δὲ ἐμπορικὴ καὶ ναυτιλιακὴ συνθήκη εἶναι ἡ μετὰ τῆς Αὐστρίας συνομολογηθεῖσα τῇ 20ῃ Φεβρουαρίου 1835, καίτο τούτης προηγήθησαν συμβάσεις τινὲς δευτερευούσης σημασίας, οἱ αἱ πρὸς τὴν Βαδὴν, τὸ Ἀνόβερον καὶ τὸ Ἰόνιον Κράτος.

Συνθήκη ὅμως περὶ ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας πρώτη εἶναι ἡ μετὰ τῆς Αὐστρίας, ἡ φέρουσα τὴν ὑπογραφὴν τοῦ I. Ρίζου, ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ τοῦ τότε πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστρίας Πρόκες Ὅστεν, τοῦ γράψαντος τὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαρστάσεως, ἧς ἡ διάρκεια εἶχεν ὀρισθῇ δεκαετής. Ἡ συνθήκη αὕτη κατεκρίθη ἀδίκως τότε ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων ὡς αὐθαίρετος τῆς κυβερνήσεως, πρᾶξις· διότι οὐδαμοῦ ἀπέντα ἐξαιρετικόν τι δικαίωμα ἡ Αὐστρία, ἐτίθετο δὲ ὡς βάσις ὁ ὅρος τῆς ἀμοιβαιότητος κατὰ πάντα.

Ἐπίσης δὲ καὶ ἡ μετὰ τῆς ἁλλοδαπῆς συγκοινωνία, περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁμιλήσαμεν, ἀνεπτύχθη ἔτι μᾶλλον καὶ ἤδη πρὸ τῆς λήξεως τῆς διευθετοῦς συμβάσεως μετὰ τοῦ Φεράλδην· κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1836 συνήφθη νέα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως συμβάσεις, δι' ἧς ὑπεχρεοῦτο νὰ διατηρῇ μεταξὺ Πειραιῶς—Σύρου—Σμύρνης—Κωνσταντινουπόλεως καὶ τινων ἄλλων δευτερευόντων λιμένων συγκοινωνίαν, κατὰ δεκαπενθήμερον δι' ἀτμοπλοίου ἢ ἀτμοπλεύστου, ὡς ἐκαλεῖτο τότε. Μετὰ ταῦτα καὶ ἄλλα ἰδιωτικὰ ἀτμόπλοια ἠγοράσθησαν μέχρις οὗ, κατὰ τὴν 2αν Ἰανουαρίου 1838, ὑπεγράφη ἐν Παρίσις ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος Ἰωάν. Κωλέττη καὶ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τῶν Γαλλικῶν ταχυδρομείων, ταχυδρομικὴ σύμβασις, δι' ἧς διὰ τῶν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως διατηρουμένων ἐν Μεσογείῳ ἀτμοπλοίων ἠθέλεν ἐνεργεῖσθαι ἡ ἀμοιβαία ἀλληλογραφία. Βραδύτερον ἐγένετο καὶ ἡ σύμβασις, ἐκτὸς τῆς τῇ 7ῃ Μαρτίου 1834 γενομένης μετὰ τῆς Αὐστρίας, καθ' ἣν τὸ Αὐστριακὸν Λαῦδ ἀνελάμβανε τὴν τήρησιν τακτικῆς συγκοινωνίας, καὶ βραδύτερον ἔτι ἄλλαι ταχυδρομικαὶ συμβάσεις.

Ταῦτοχρόνως ἡ ὑπὸ τὸν Ἀρμανσβεργ κυβερνήσις ἤσχαλετο καὶ ἐπὶ προτάσεων πρὸς Ἰδρυσιν Τραπεζῆς. Ἐπὶ Κυβερνήτου εἶχε συστηθῇ Τράπεζα τις, ἀλλ' ὅμως ταχέως διελύθη, ἔνεκεν τῆς μετὰ

τὸν φόνον τοῦ Καποδίστρια, ἐπικρατησάσης ἀναρχίας, οὕτως ὥστε ἐπαισθητὴ κατέστη ἡ ἔλλειψις τοιοῦτου εὐεργετικοῦ καταστήματος ἐν χώρᾳ ἀναγεννωμένη καὶ παντελῶς στερουμένη κεφαλαίων. Ἡ μία τῶν προτάσεων προήρχετο ἐξ ὀμίλου Ἑλλήνων καὶ Γάλλων κεφαλαιούχων καὶ ἐγένετο διὰ τινος Παρλαμυθιώτου, πλουσίου Ἑλλήνου, ἡ δὲ ἄλλη παρὰ τοῦ Ἀγγλοῦ τραπεζίτου Βράϊτ (Wright), ἀποστείλαντος εἰς Ἑλλάδα τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ Γλᾶς (Glass).

Καίτοι δ' ἡ πρώτη τῶν προτάσεων τούτων οὐδαμῶς ἦτο ἐπιζήμιος, ἐν τούτοις, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἡ πλάστιγξ ἐκλινεν ὑπὲρ τῶν προτάσεων τοῦ Ἀγγλοῦ, καὶ τοῦτο, διότι ὁ Ἀρμανσβεργ ἦτο φίλος τῆς Ἀγγλίας ἢ μᾶλλον τυφλὸν αὐτῆς ὄργανον, καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ἀγγλίας· ὁ ἀληθὴς αὐτῆς ἄρχων ἦτο ὁ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλος πρεσβευτὴς Σίρ Ἐδουαρδ Λάιονς.

Ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους ἡ ἐπιτυχία τοῦ Λονδινεῖου τραπεζίτου ἦτο ἐξησφαλισμένη. Πράγματι δέ, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1835, ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ συνεφώνησεν ἐπὶ τῶν κυριωτέρων μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου 1836, ἡ «*Ἐπίσημος Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως*», ἐδημοσίευσεν νόμον, δι' οὗ συνιστάτο ἐν Ἀθήναις «*Ἐθνικὴ Χρηματιστικὴ Τράπεζα*» προνομιοῦχος, ἐπὶ τριάκοντα ἔτη μετὰ ὑποκαταστημάτων καὶ κεφαλαίου 28,000,000 δραχμῶν καὶ δικαιώματος τοῦ ἐκδίδειν γραμματίδια τῷ φέροντι μέχρι τοῦ ποσοῦ τούτου καὶ οὐχὶ μικροτέρας ἀξίας τῶν 25 δραχμῶν. Ὁ Γλᾶς, συναποφέρων τὰς προτάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀνεχώρησεν εἰς Λονδίνον, ἡ ἐν Ἀθήναις δὲ, φιλιῶς τῷ ὑπουργεῖῳ δημοσιογραφία ἐξεθείαζε τὰ μέλλοντα νὰ προκύψωσι μέγιστα ἀγκυρὰ ἐκ τῆς ιδρύσεως τῆς Τραπεζῆς ταύτης, ἥτις εἰς μὲν τὴν γεωργίαν θὰ παρείχε δάνεια πρὸς 8 ο/ο, εἰς δὲ τὸ ἐμπόριον 12 ο/ο ἐπὶ ἀσφαλεστάτῃ ὁμῶς ὑποθήκῃ! Ἀλλ' ἀκριβῶς, κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο, δὲν συνεφώνει ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ ὁ Λονδινεὺς τραπεζίτης ἀπέστειλεν ἕτερον ἀντιπρόσωπον εἰς Ἀθήνας, τὸν Ἑλληνα Δρακᾶτον Παπανικόλαν, ὅστις συνεφώνησε τόκον 6 ο/ο καὶ 8 ο/ο καὶ ἐπ' ἀνέκαμψεν ὁμοίως εἰς Λονδίνον.

Διὰ τῶν νομοθετημάτων τούτων καὶ διὰ τῶν διατυμπανιζόμενων σχεδίων περὶ ἀνεγέρσεως κυβερνητικῶν, ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, κτιρίων καὶ τῶν χαρριτομένων νέων ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν, τῶν πομπῶς κηρυττομένων καὶ ἀναγγραφομένων ὑπὸ τοῦ κυβερνητικοῦ τύπου, ἐζήτει ἡ Κυβέρνησις νὰ σχηματίσῃ κόμμα, ἵνα οὕτω δυνήθῃ νὰ στερεωθῇ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ. Δὲν ἔβλεπεν ὅμως τὴν λυμαινομένην τὴν Ἑλλάδα ἀπασαν ληστείαν καὶ τὴν οἰκτρὰν οἰκονομικὴν κατὰστασιν, ἐξαντληθείσης καὶ τῆς δευτέρας σειρᾶς τοῦ δανείου τῶν 60,000,000, μεγάλαι δὲ ἐγεννήθησαν δυσκολίαι πρὸς πραγματοποίησιν τῆς τρίτης σειρᾶς.

Ἐν τούτοις, μεθ' ὅλην ταύτην τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν καὶ τὴν λυμαινομένην τὴν χώραν ληστείαν, ἡ ὑπὸ τὸν Ἀρμανσβέργ Κυβέρνησις ἡσχολεῖτο εἰς τὰ περὶ τῆς ὅσον ἔνεστι μεγαλοπρεπεστέρως ὑποδοχῆς τοῦ μελλοντος νὰ κατελθῇ εἰς Ἑλλάδα πατὴρ τοῦ Ὁθωνος, τοῦ φιλέλληνος Λουδοβίκου.

Ἡ εἰς Ἑλλάδα ἀπόδοσις τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου καίπερ φυσικωτάτη, καθὼ ἐπιθυμοῦντος νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ σύνεγγου τὸν τόπον, ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ὁποίου ἐνθουσιωδῶς καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ τὰ μέγιστα συνετέλεσε καὶ ἀσπασθῇ τὸν πολυφίλητον υἱόν, ἐν τούτοις οὐδαμῶς ἐστερεῖτο καὶ πολιτικῆς τινος σημασίας. Διότι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀνεκινήθη τὸ μελετώμενον συνοικέσιον τοῦ βασιλέως Ὁθωνος καὶ αἱ περὶ τούτου ἀπαιτήσεις τῆς Ρωσίας ὑποδείξας εὐθὺς ἀμέσως, μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ὁθωνος ὡς βασιλέως, ὅτι ὁ νεαρὸς βασιλεὺς ὤφειλε νὰ ποιήσῃται θυσίαν τινα ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔμελλε νὰ βασιλεύσῃ ἀσπαζόμενος τὸ ὀρθόδοξον δόγμα.

Καίτοι δὲ κατ' ἀρχὰς ἐδόθησαν ἀόριστοι τινες διαβεβαιώσεις πρὸς τὸν ἐν Μονάχῃ Ρῶσον πρεσβευτήν, ἐν τούτοις οὐδὲν ἐγένετο ἐφ' ᾧ καὶ ἡ Ρωσία ἠναγκάσθη νὰ ποιήσῃται ἕτερα διαδήματα περὶ τῆς μελλούσης βασιλείας καὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου εἰποῦσα, ὅτι ἐὰν ὁ Ὁθων δὲν ἐγένετο ὀρθόδοξος, ὤφειλεν ὅμως νὰ ἐκλέξῃ σύζυγον ὀρθόδοξον καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ ταύτῃ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἔμελλε νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν διάδοχον καὶ

τὰ λοιπὰ αὐτοῦ τέκνα (1). Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διπλᾶ ἐποιή-
στρο διαβήματα ἐν τε Μονάχῳ καὶ Ἀθήναις.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ συνοικεσίου τοῦ Ὁθωνος ἐφρόντιζεν ἡ Ρω-
σία καὶ δὲν ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ ἐν Ἑλλάδι διαιωνιζομένην τὴν καθο-
λικὴν δυναστείαν, ἐὰν ἐπραγματοποιεῖτο ἡ πρότασις τῆς Γαλλί-
δος πριγκηπίσσης ἐκ τοῦ γένους τῶν Βουρβόνων. Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ἐν
Μονάχῳ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας πρίγκηψ Γκαγκάριν ἀνεκοινώσατο
τότε τῷ Λουδοβίκῳ ὅτι, κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ αὐτοκράτορος
τῆς Ρωσίας, ὁ βασιλεὺς τῶν Γάλλων διεξῆγε διαπραγματεύσεις πρὸς
τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀντιβασιλείαν περὶ γάμου τοῦ βασιλέως Ὁθωνος μετὰ
μιας τῶν θυγατέρων αὐτοῦ. Ὁ Λουδοβίκος τότε ἐπὶ τῆς ἀνακοινώ-
σεως τοῦ Ρώσου διπλωμάτου στηριζόμενος ἔγραψε πρὸς τὸ Ὁθωνα:
*«Εἶσαι Μπαρ ἀγαθὸς υἱὸς ἢ ὥστε νὰ διαπραγματεύησαι γάμον ἐν
ἀγνοίᾳ μου καὶ παρὰ τῆς Ἀντιβασιλείας δὲ ἡ τοιαύτη διαγωγὴ θὰ
ἦτο ἀνάρμοστος, ἂν καὶ οὐχὶ ἀπίθαρος· διότι ἐν προγενεστέροις χρόνοις
ἡ πλειονότης ἐν αὐτῇ ἔρρεπε πρὸς τὴν Γαλλίαν. Γνωρίζω ὅτι
αἰσθάνεσαι ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς Γάλλους· ἐγὼ εἶμαι κατὰ πάντα
πολέμιος τοιοῦτου συνοικεσίου καὶ δὲν θέλω νύμφην Γαλλίδα».*

Οἱ Ρῶσοι ἐπεθύμουν νὰ δώσωσι ρωσίδα πριγκήπησαν τῷ Ὁθωνί
καὶ πάντα κατέβαλον πρὸς τοῦτο μέσα, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲ δὲν ἤθελεν
ὁ πατὴρ τοῦ Ὁθωνος καὶ ἡ περὶ τοιοῦτου συνοικεσίου πρότασις
ἐναυάγησε, πρὸς καιρὸν, ὁ δὲ Λουδοβίκος ἔγραψε πρὸς τὸν υἱὸν περὶ
«ἐξόχως ὠραίας καὶ γερμανικῶς ἀνατραφεύσης θυγατρὸς τοῦ αὐτο-
κράτορος Νικολάου Ὁλγας τῆς νῦν χήρας τοῦ βασιλέως τῆς Βύρ-
τεμβεργ, ὅτι εὐκόλῳ θὰ εἶναι αὐτῇ, καὶ μετὰ τὸν γάμον, νὰ σέ

(1) Σημειούσθω ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν προστατῶν δυνάμεων μετὰ τοῦ
τῆς Βιεννῆς συνελθόντες ἐν Λονδίνῳ εἶχον συντάξει τῇ 30ῃ Ἀπριλίου 1833
πρωτόκολλον ἐρμηνευτικὸν τῆς ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς 25 Ἀπριλίου 1832 διατά-
ξεως ἄρθρον (8) δι' οὗ ἡ διαδοχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου τόσον ὡς πρὸς τὸν
κλάδον τοῦ βασιλέως Ὁθωνος ὅσον καὶ ὡς πρὸς τῶν νεωτέρων ἀδελφῶν αὐτοῦ
θὰ μετεβαινεν ἀπὸ ἄρρενος εἰς ἄρρεν, κατὰ τὰς πρῶτας πρωτοτοκίας. τὰ δὲ θῆλα
δὲν ἠδύναντο νὰ διαδεχθῶσιν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐκτός ἂν πάντες οἱ γνήσιοι
ἄρρενες κληρονόμοι ἀποθάνωσι.

πίεση ὅπως ἀσπασθῇς τὴν ὀρθοδοξίαν». Οἱ ἐν Πετροπόλει ὁμῶς μὴ ἀποθαρρυνθέντες, ἔνχ' μὴνα μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ βασιλέως, ἀπέστειλαν εἰς Ἀθήνας τὸν κόμητα Στρογόνωφ, ἐλπίζοντες ὅτι ἤθελον ἐπιτύχει τὴν παραδοχὴν Ρωσίδος, ὡς συζύγου τοῦ Ὁθωνος. Τὴν εἰς Ἀθήνας μετὰβασιν τοῦ Στρογόνωφ μαθὼν ὁ καθολικώτατος Λουδοβίκος καὶ φοβηθεὶς μὴ τυχὸν ἐμβάλῃσιν αὐτόν εἰς πλεκτάνας, ἐπέσπευσεν τὴν εἰς Ἑλλάδα καθοδόν, ἣν ἀπὸ μακροῦ προεμελέτα, ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ καὶ τὸν υἱὸν βασιλέα καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐξυμνηθεῖσαν Ἑλλάδα. Ἡ εἰς Ἀθήνας λοιπὸν ἀφίξις τοῦ Λουδοβίκου δὲν ἦτο ἀσκοπός τις, ἀλλ' ἀπέβλεπεν εἰς τὸν γάμον τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, ὅστις καὶ πράγματι ἀπεφασίσθη, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ἐκλεγείσης ἐκείνης περὶ ἧς ἐν τῇ, ἀπὸ 4 Ἰανουαρίου 1835, ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν υἱὸν ἔγραφεν : « *Ἡ πριγκίπισσα Ἀμαλία τοῦ Ὁλδεδμπουργ γεννηθεῖσα τῇ 21 Σεπτεμβρίου τοῦ 1818 περιλαμβάνεται εἰς τὸν κατάλογόν μου.* »

Ὁ φιλέλλην βασιλεὺς ἀφίκετο εἰς Πειραιᾶ τῇ 25 Νοεμβρίου τοῦ 1835 γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τέλει, ἀπείρου πλήθους ἐνθουσιωδῶς χαιρετίζοντες αὐτόν· ἐν τῇ ὁδῷ Αἰόλου εἶχε στηθῇ μεγαλοπρεπῆς ἀψίς, ὑφ' ἣν ὁ δῆμαρχος Σκοῦφος προσεφώνησεν αὐτόν.

Μετὰ δὲ τὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα μετὰβασιν, ἐν σώματι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας μετὰβὰν ἐποιήσατο ἐτέραν προσφώνησιν διὰ τοῦ προεδρεύοντος ἀντιπροέδρου εἰπόντος : « *Καθ' ὃν χρόνον εἰσὶν ἔτι ἡ φωνὴ τῆς Θεῆας Προνοίας, ἥτις ἐμελλε νὰ καλέσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν ἀνάστασιν της, ἡ φωνὴ τῆς Μεγαλειότητος Σου ἠκούετο ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην· ἡχηρὰ καὶ γενναῖα ὑπὲρ αὐτῆς τεθρηγκύϊα τὴν ἐθνήρεις ἀναστηθεῖσαν τὴν ἐκάλυψας μὲ τὴν βασιλικὴν σου πορφύραν καὶ κατέταξας αὐτὴν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων σου· ὁ Θεὸς εὐλογεῖ σήμερον τὸ περιφανὲς ἔργον Σου.* »

Ἐν γένει δὲ κατὰ τὴν τετραμήνην ἐν Ἑλλάδι διαμονὴν τοῦ φιλέλληνος πατρὸς τοῦ Ὁθωνος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐπεδείξατο αὐτῷ μέαν ἐνθουσιασμόν καὶ ὁσάκις περιήρχετο τὴν πόλιν, πλῆθος ἀπειρον συνῴδευε καὶ ἐπευφήμει αὐτόν· τὸ αὐτὸ δ' ἐγένετο καὶ ἐν τοῖς νήσοις, ὅσας ἐπισκέφθη.

Τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου 1836, ἐπέτειον τῆς εἰς Ἑλλάδα ἀφίξεως τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, διὰ λαμπρᾶς τελετῆς κατετέθησαν παρ' αὐτοῦ τοῦ Λουδοβίκου αὐτοπροσώπως τὰ θεμέλια τῶν σημερινῶν Ἀνακτόρων προσφωνήσαντος τοῦ ὑπουργοῦ Ριζου, τῇ 15ῃ δὲ Μαρτίου, ἀκολουθοῦντος σύμπαντος τοῦ λαοῦ, κατῆλθεν εἰς Πειραιᾶ καὶ ἐπιβὰς τοῦ ἀγγλικοῦ πλοίου *Μήδεια* ἀνεχώρησεν ἐν μέσῳ ἀπλήτου καὶ εὐκρινουῶς συγκινήσεως.

Εἶχε δὲ πρὸ τῆς ἀνεχώρησεως αὐτοῦ ἀποφασισθῇ ὅπως καὶ ὁ Ὁθων ἀναχωρήσῃ εἰς Γερμανίαν, ἀμα τῇ ἀναχωρήσει τοῦ πατρὸς χάριν τῶν γάμων αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴ ταξείδιον τοῦ Ὁθωνος ἀνεβλήθη ἐπὶ δύο εἰσέτι μῆνας ἕνεκεν τῆς ἐκρύβθου καταστάσεως τῆς χώρας.

Διότι ἡ ἰσχυρὰ κατὰ τῆς κυβερνήσεως ἀντιπολίτευσις ἡ ἐν Ἀθήναις διὰ λόγων καὶ τῶν ἡμερησίων, πρὸ πάντων, ἐκδηλουμένη, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐξεδηλοῦτο δι' ἔργων. Οἱ λησταί, οἵτινες ἐπὶ μακρόν ἐν Ἑλλάδι μετεῖχον τῆς πολιτικῆς κινήσεως, ἐνεφανίσθησαν φοβερώτεροι. Πανταχοῦ μὲν τῆς Ἑλλάδος, μάλιστα δ' ἐν τῇ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ περιεφέροντο οὗτοι οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῶν ὁρέων, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς χωρίοις καὶ ἐπεδείκνυντο ἐνίοτε καὶ ἐν τοῖς ναοῖς, κατὰ τὰς ἑορτάς, καὶ ἐν τοῖς γάμοις, καὶ δημοσίᾳ συνεχόρευον ἐν τοῖς ἀλωνίοις τῶν χωρίων καὶ συναιστιῶντα ἐν ταῖς εἰσφερομέναις γαμηλίαις τελεταῖς.

Ἐν τῇ δυτικῇ δ' Ἑλλάδι ἔκ τε τῶν Ἀγρᾶφων καὶ ἐξ ἄλλων ἐντὸς τῶν ἐλληνικῶν ὁρίων καὶ ἐκτὸς αὐτῶν ἀφορμώμενοι λησταὶ ἦγον καὶ ἔφερον, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1835, πρὸ πάντων, τὰ ἀπὸ τῆς Ἀκαρνανίας μέχρι Παρνασοῦ καὶ ἀπὸ Μακρυνόρους μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Φόνοι, ἐμπρησμοί, ἀρπαγαί, ληστεῖαι καὶ παντοῖαι σκληρότητες κατέβληθον τοὺς πρὸ ὀλίγου μόλις ἀπὸ τῶν Τούρκων ἐλευθερωθέντας κατοίκους.

Ἡ ἐμράνισις πολυπληθῶν ληστῶν ἦτο προάγγελος ἀγρίας στάσεως «650 περίπου παλληκαρίων», ὧν τινες ἦσαν λησταὶ καὶ ἐγκληματίαι, ὑπὸ ἀρχηγοῦς τὸν *Δῆμον Τσέλιον, Νικόλαον Ζέρβαρ, Μαλάμαν, Στράτον, Πεσλῆν, Κ. Καϊρούριον, Κοσάδην, Ρουπάκην καὶ Καλαμάταν*. Οὗτοι ὕψωσαν τὴν σημαίαν τοῦ φοίνικος καὶ τῆς ὀρθοδοξίας· ἀπῆλθον τὴν σύγκλησιν Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, ἐκ-

διώξιν πάντων τῶν ἑτεροδόξων Γερμανῶν, ἐξαιρουμένου, ἰσως, τοῦ βασιλέως "Οθωνος.

Οἱ συστασιῶται κατ' Ἰούνιον τοῦ 1835 κατέλαβον τὴν ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι θέσιν Σκαλί, κειμένην ἀπέναντι τοῦ Αἰτωλικοῦ (Ἀνατολικοῦ), εἰς μιᾶς ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Μεσολογγίου, συνέλαβον τριάκοντα διαβάτας καὶ ἐφόνευσαν, τὸν λοχαγὸν τῶν σκαπανέων Κράους καὶ τὸν ὑπηρέτην αὐτοῦ, μεταβαίνοντας ἐξ Ἀγρινίου εἰς Μεσολόγγιον.

Ταῦτοχρόνως ἕτεροι τεσσαράκοντα λησταὶ κατέλαβον τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, ὡχυρώθησαν εἰς τὰ καλούμενα «ταμπούρια τοῦ Φαρμάκη» καὶ ἐλήστευον τοὺς διαβάτας.

Καὶ τοὺς μὲν τὰ περίξ τοῦ Μεσολογγίου ἐλλοχεύοντας ἀπέκρουσεν, ἐπιτεθεὶς λίαν ἐπιτυχῶς, ὁ ἐκ τῶν ἀγωνιστῶν, ἀντισυνταγματάρχης Γεώργιος Τσόγκας, ἀλλ' ἐπειδὴ διρκῶς αἱ ληστοσυμμορίαι ἐπληθύνοντο, ἀπεστάλη κατ' αὐτῶν ὁ Γόρδων μετὰ πολυπληθεστέρου στρατιωτικοῦ σώματος. Αἰ-γενόμεναι δὲ συμπλοκαὶ ἦσαν ἀρκούντως αἱματηραί· οὕτω πρὸ τῆς ἐκστρατείας ἐτι τοῦ Γόρδωνος οἱ Ἕλληνες ἑθνοφύλακες μετὰ παραδειγματικῆς καρτερίας ἐξεπλήρωσαν τὸ καθήκον αὐτῶν· τὴν 23ην Ἰουνίου οἱ ἑθνοφύλακες τῶν Κραβθάρων ἐπετέθησαν κατὰ τῶν εἰς τὸ Βενέτικον εὐρισκομένων ληστῶν καὶ μετὰ κρατερᾶν ἐφοδον, καθ' ἣν ἔπεσε καὶ ὁ ἀξιωματικὸς Χρ. Παπαδόπουλος, ἐξεδίωξαν αὐτούς, ὑποχωρήσαντας εἰς Λοκρίδα· ἐκεῖ οἱ κάτοικοι καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἀποσπάσματα συνήχθησαν ὑπὸ τὸν ἐφησυχάζοντα πολέμαρχον τοῦ ἀγῶνος Βασιλεῖον Μυστρακᾶν, ὅστις καὶ ἐφονεύθη κατὰ τὴν γενομένην αἱματηρὰν συμπλοκὴν.

Τὰ ἀλλεπάλληλα ταῦτα ἀγγέλματα δικαίως συνεκίνησαν τὴν ἐν Ἀθήναις κυβέρνησιν· οἱ λησταὶ καίτοι ἀποκρουόμενοι, ἐνεφανίζοντο πάλιν, ἐπέπιπτον κατὰ χωρίων, ὡπισθοχώρουν καὶ ἐπανήρχοντο ἀνέως. Ἰδίως ὅμως κατέστησαν φοβεροί, κατὰ μῆνα Φεβρουάριον 1836, εἰσέβαλον εἰς τὰ χωρία ἀναγκάζοντες τοὺς χωρίτας εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, κατέλαβον τὸν Μύτικαν, ἐπολιορκήσαν τὸ Μεσολόγγιον. Ἀλλ' οἱ μὲν κάτοικοι ἀπείχοντο τῆς στάσεως, οἱ δὲ συστασιῶται ἐνίκηθησαν παρὰ τὴν πρω-

τεύουσαν τῆς ὑποδιοικήσεως τοῦ Ξηρομέρου *Δραγαμέστον* καὶ ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῶν ἐκεῖ στρατιωτῶν.

Ἡ Κυβέρνησις ἐξέδωκε τότε (16 Φεβρουαρίου 1836) προκήρυξιν πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, δι' ἧς ἐπήνει μὲν αὐτοὺς διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς εὐταξίας καὶ ἡσυχίας ζῆλον, διέγραφε δ' ἐκ τῶν καταλόγων τῆς φάλαγγος τὰ ὀνόματα τοῦ *Νικολάου Ζέρβα*, *Δήμου Τσέλιου* καὶ *Μαλάμου*.

Συγχρόνως δὲ ᾠξήσῃ τὰς ἐπὶ τῶν μεθορίων φρουρὰς διὰ 2,000 ἑθνοφυλάκων «διὰ τὰ μὴ ἀναγεωθοῦν αἱ πολυειδεῖς προσβολαὶ τῶν *Ληστικῶν συμμοριῶν* εἰς τὰ ἀρχικὰ ὅρια.» ἔπεμψε τὸν Βενιζέλον Ροῦφον ὡς ἑκτακτον ἐπίτροπον εἰς Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν, ὅπως ἐξετάσῃ τὰ ἐκεῖ συμβαίνοντα· συνέστησε δύο ἑκτακτα στρατιωτικὰ δικαστήρια, τὸ μὲν ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Αἰτωλίᾳ συγκείμενον ἐκ τοῦ συνταγματάρχου Ἀλμεΐδα (προέδρου), ἐκ τῶν δικαστῶν τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ πρωτοδικείου I. Μ. Μαυρογορδάτου καὶ Δ. Μητσάκη, ἐκ τοῦ ταγματάρχου Σαμπέλ, ἐκ τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ εἰσαγγελέως Μ. Κασσιέρη καὶ ἐκ τοῦ γραμματέως Δ. Ἀντωνοπούλου γραμματέως τῶν ἐν Πάτραις πρωτοδικῶν, τὸ δ' ἐν Φωκίδι καὶ Λοκρίδι, ὅπως ἐξετάσῃ τὰ τῶν εἰρημένων ἀποστατῶν.

Ἐκ τῶν προτέρων δὲ ἡ κυβέρνησις ὑπισχνεῖτο ἀμνηστίαν πᾶσι μὲν τοῖς συστασιώταις «ὅσοι ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν μετὰ τὴν διακήρυξιν τοῦ παρόντος διατάγματος καταθέσουν τὰ ὄπλα καὶ μετανοήσαντες ἐπιστρέψουν εἰς τὰ χρέη των, παρουσιασθοῦν εἰς τὸν ἑπαρχον τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς των καὶ ὁμολογήσουν ἐνώπιον αὐτοῦ μετὰ πάσης ἀληθείας τοὺς πρωταιτίους καὶ τοὺς ἐξαπατήσαντας αὐτοὺς· προσέτι δὲ καὶ τὰς κακουργίας, ὅσας ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς των ἔπραξαν διὰ νὰ καταγραφοῦν εἰς πρωτόκολλον καὶ υποχρεωθοῦν νὰ ἐμφανίζωνται ἐκουσίως εἰς τὴν τυχοῦσαν πρόσκλησιν τοῦ ἑκτάκτου στρατιωτικοῦ δικαστηρίου, ὅταν πρόκειται νὰ ὁμολογήσουν ἢ νὰ δώσουν μαρτυρίαν».

Ἐξηροῦντο δὲ τῆς ἀμνηστίας πρῶτον οἱ ἀποστάται *Δῆμος Τσέλιος*, *Νικόλαος Ζέρβας*, *Μαλάμος*, *Καινούριος*, *Πεσλῆς*, *Στράτος*, *Χοσάδας*, *Ρουπάκης*, *Καλαμάτας*, *Καρεράρης*, *Χομχότζας*, *Κορτου-*

ράνης, Πατακίρας, Γκέκας, Μελισσόδας, Κούτρας· δεύτερον οί ἀρχηγοί ἀποσπασμάτων στρατιωτῶν οἱ πράξαντες ὠμότητας καὶ ἐμπρησμοὺς καὶ τρίτον ὅσοι ἂν τῶν ἀποστατῶν μετὰ τὴν εἰρημένην ὑποταγὴν τραπῶσιν αὐθις εἰς τὸν ληστρικὸν βίον. Βραδύτερον ὁμως ἐξηρέθησαν, διὰ διατάγματος τῆς 28ης Ἀπριλίου 1836 τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων καὶ τῶν ληστειῶν κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα : ὁ Γεώργιος Πεσλῆς, Σωτήριος Στράτος, Χοσάδας, Ρουμπάκης, Καλαμάτας, Καρατάσσης, Ἕλλας Χονδρογιάννης, Κουσουγάκης, Πατακίης, Γκέκας, Μελισσόδας, Κούτρας καὶ ἄλλοι.

Ἄλλ' ὁμως, τῆς στάσεως καταβληθείσης, αἱ ταραχαὶ ἐξηκολούθουν, οἱ δὲ κάτοικοι οὐδαμοῦ τῶν τεταραγμένων ἐπαρχιῶν εἶχον ἀσφάλειαν. Διότι ἐξεδίωξαν μὲν πέραν τῶν ὁρίων, εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος, τοὺς κλέπτας καὶ συστασιώτας οἱ ἀποσταλέντες Θεόδωρος Γρίβας, Βάσσος Μαυροβουνιώτης, Ἰωάννης Γκούρας, Μαμούρης καὶ Γεώργιος Τσόγκας, ἀλλ' αἱ ἐπιδρομαὶ οὐδέποτε ἐπαύσαντο οὐδὲ αἱ ληστεῖαι. Διὸ ἐδέησεν ἵνα νέα ἐκστρατεία γένηται ὑπὸ τὸν Δ. Τζώρτζην, κατὰ τὸν Μάϊον, ὅπως ἐξασφαλισθῶσιν αἱ ἐπαρχίαι.

Μέγας δὲ θόρυβος ἠγέρθη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοῦ Ἀρμανσβεργ ὡς κακῶς διευθετήσαντος τὰ τῆς στάσεως. Ἐπειδὴ ὁμως καὶ ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ Ἡλιδί ἐπεσυνέβησαν ταυτόχρονως ληστανταρτικὰ κινήματα ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Χονδρογιανναίων, ἐπέμφθη ἐκεῖσε ὡς ἐκτακτος ἐπίτροπος ὁ σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας Μοναρχίδης.

Οἱ Χονδρογιανναῖοι εἶχον ἐκμανῆ, ἰδίως ἀφ' οὗτου ὁ συνταγματάρχης Πετμεζᾶς δούς ὑπόσχεσιν χάριτος πρὸς ἓνα ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ἐφυλάκισε τοῦτον ἐκουσίως παραδοθέντα, τῆς Κυβερνήσεως, παραλόγως, μὴ θεωρησάσης ἑαυτὴν ὑπόχρεων εἰς τὴν τήρησιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ συνταγματάρχου· οὗτοι μετ' ἰσχυρᾶς συμμορίας εἰς παντοίας ληστανταρτικὰς πράξεις προέβησαν καὶ ποικιλοτρόπως ἠνώχλουν τοὺς κατοίκους, ἕως οὗ δεινὴν ὑπέστησαν πανωλεθρίαν, τὴν νύκτα τῆς 15ης Ἰανουαρίου 1836, κατὰ τοῦ οἴκου ἐνὸς τῶν προϋχόντων τοῦ Αἰγίου, τοῦ Μεσσαγιέζη ἐπιπεσόντες καὶ συναφθείσης πάλιν μετὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ οἴκου καὶ τῶν

ἔξωθεν προσδραμόντων, ἐφονεύθησαν οἱ Χονδρογιανναῖοι καὶ τινες τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν.

Καὶ οἱ ἐκπεμφθέντες δὲ κατὰ τῶν εἰς τὰς μεθορίους ἐπαρχίας ἀποστατῶν ἀρκούντως ἠτύχησαν διότι ὁ Τσόγκας, ὁ μετὰ τινας μῆνας ἀποθανών, καὶ ὁ Τσαβέλας εἰς πλείστας συμπλοκάς ἐνίκησαν, ὁ δὲ Θ. Γρίβας καταστρεπτικῶς ἐπέπεσε κατὰ τάξεων τῶν ἀνταρτῶν, στρατοπεδεύσας τῇ 10ῃ Ἀπριλίου 1836 ἔξωθι τοῦ Ἀσπροχωρίου ὑπὸ τῶν ἀποστατῶν προκαταληφθέντος, καὶ προσκαλέσας τὸν Κ. Τσαβελαν ἐσπευσμένως καταφθάσαντα μετὰ τριῶν ὀρεινῶν πυροβόλων πρὸς βοήθειαν.

Οἱ ἀντάρται, τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, κατέλιπον τὸ χωρίον εἰς δύο διαιρεθέντες ἀποσπάσματα, ἀλλὰ τὴν 13ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀμφότερα ταῦτα κατεσιράφησαν. τὸ μὲν ἐν Θεριακίῃ ὑπὸ τοῦ Θ. Γρίβα, τὸ δὲ ἐν Κομποτάδεις ὑπὸ τοῦ Κ. Τσαβέλα. Οὕτω δὲ ἐπετελέσθη, ἐν πολλοῖς, ἡ διασκόρπισις τῶν ἀνταρτῶν καὶ ἡ φυγάδευσις αὐτῶν πέραν τῶν ἑλληνικῶν μεθόρων καὶ τῇ 28ῃ Ἀπριλίου ἐδόθη ἀμνηστία πρὸς τοὺς συμμετασχόντας τῶν κινήματων τούτων, πλὴν τῶν ἀρχηγῶν, οὓς ἀνεγράψαμεν ἄνωτέρω.

Ἐν τούτοις, ὁ Ἀρμανσβεργ ἐξηκολούθει διὰ διαταγμάτων καὶ νόμων καὶ δημοποιήσεων ρυθμίζων τὴν διοίκησιν τῆς Ἑλλάδος. Τότε ἐξεδόθησαν βασιλικά διατάγματα περὶ τῶν κατὰ τὰ σύνορα τοῦ κράτους ὑγειονομικῶν σταθμῶν, τῶν ἐν Ἑλλάδι κατοικούντων Ὁθωμανῶν, τῆς ἐκτελέσεως τοῦ νομοσχεδίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, μεταβολῆς ἀρθρῶν τοῦ ποινικοῦ κώδικος, ὁροθεσίας τῶν δήμων, συστάσεως ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου, ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας, συστάσεως νομισματοκοπείου καὶ σφραγιστηρίου, διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ, συνόδων τῶν δημοτικῶν συμβουλίων, σχηματισμοῦ τῶν στρατευμάτων τῆς ξηρᾶς, ἐξετάσεως δικηγόρων, δεκάτης, ὑποθηκῶν, μέτρων καὶ σταθμῶν, ἐμποροδικείων, ληξιαρχικῶν βιβλίων, ἐκποιήσεως ἐθνικῶν κτημάτων, κτηματολογίων, φόρου ἐπιτηδευμάτων, ἀπολογισμῶν, σχηματισμοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, δημοτικῆς ἀστυνομίας καὶ ἄλλων πολλῶν καὶ οἱ νόμοι περὶ συμβολαιογράφων καὶ χαρτοσήμου.

Ἀποκατασταθείσης ὅπωςδὴποτε τῆς τάξεως ὁ βασιλεὺς Ὁθων

ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν τῇ 28ῃ Ἀπριλίου 1836 εἰς Γερμανίαν, ὑπὸ τὴν πρόφασιν μὲν τοῦ νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, πράγματι ὅμως ἵνα τελέσῃ τοὺς γάμους αὐτοῦ. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας τοῦ βασιλέως ἡ γενικὴ διοίκησις ἀνετίθετο εἰς τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ τὸν ἀρχιγραμματεῖα Ἀρμανσπερ σχεδὸν ἀντιβασιλέα, καὶ ἔχοντα τὴν νικῶσαν ψῆφον ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας τῶν ὑπουργῶν, οὗτος δὲ περιβληθεὶς ἔτι μείζονα δύναμιν τῆς ἐκχωρηθείσης αὐτῷ ἤρξατο κυβερνῶν αὐταρχικῶς, ἐλάχιστα τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ συμβουλευόμενος.

Οὕτω διεφώνησε μετὰ τοῦ ἁγγλοῦ στρατιωτικοῦ Γόρδων ἐπὶ γεγονότων τινῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν τελευταίαν ἀποστασίαν, ὅστις παραιτηθεὶς ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν· ἐνήργει παρὰ τὴν συμβουλὴν τῶν συναδέλφων αὐτοῦ ὑπουργῶν ἀπεφάσιζε καὶ ἐξετελεῖ αὐτοβούλως καὶ ἐξηρέθισε τὰ μέγιστα τὴν δημοσίαν γνώμην ἣν διήγειρον ἐπὶ μᾶλλον τὰ σφοδρὰ ἄρθρα τοῦ τύπου καὶ ἰδίως ἡ *Αθηνα* μετὰ τῆς πρὸ ὀλίγου χρόνου ἀρξαμένης *Ἑλπίδος*.

Ἡ ἀναχώρησις αὕτη τοῦ βασιλέως ἐνέβαλεν εἰς σκέψεις τοὺς πάντας καὶ οἱ πάντες διερώτων ἀλλήλους πρὸς τί ἢ ἐκ τῆς χώρας ἀπομάκρυνσις τοῦ βασιλέως, ἐν ἡμέραις ἀνωμαλιῶν, τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων ἐστρατοπευδεμένων ἔτι ἐν τοῖς μεθορίοις πρὸς ἀπόκρουσιν πάσης νέας ἐκ τοῦ ὀθωμανικοῦ εἰσβολῆς τῶν εἰς αὐτὰ καταφυγόντων ἀνταρτῶν.

Αὐτὰ ταῦτα τὰ μέλη τοῦ ὑπουργείου οὐδὲν ἐγίνωσκον νὰ εἰπωσι θετικόν· ἀορίστως μόνον ἐγίνωσκον, ὅτι προὔκειτο περὶ πιθανοῦ τοῦ βασιλέως γάμου, ἀλλ' οὔτε περὶ τῆς ἐκλεχθείσης ἢ ἐκλεχθησομένης πριγκιπίσσης ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος ὡς συζύγου καὶ βασιλίσσης τῆς Ἑλλάδος, οὔτε περὶ τοῦ τόπου καὶ χρόνου τῆς τελέσεως τοῦ γάμου εἶχε γινώσιν τινα.

Τὸ τοιοῦτο βεβαίως ἦτο ἄτοπον· διότι οὐδαμῶς ὁ Ὁθων εἰδικαιοῦτο, ἔτε βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, νὰ συνάψῃ γάμον, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἀνδρῶν, περὶ τοῦ προσώπου τῆς μελλούσης βασιλίσσης.

Πατὴρ καὶ υἱός, ὡς λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, ὡς ἂν ἦσαν ἄπλοὶ γαιωκτῆμονες τῆς Ἑλλάδος, συνδιεσκέψαντο, ἀπεφάσισαν καὶ ἐξε-

τέλεσαν γάμον οὐδεμίαν ποιησάμενοι ἀνακοίνωσιν πρὸς οἰονδήποτε τῶν Ἑλλήνων πολιτικῶν περὶ τῶν προθέσεων αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ, νομίζομεν, ὅτι ἐβλάψε τὰ μέγιστα τὴν δυναστείαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Ἦτο δίκαιον, ἦτο ὀρθόν, ἡ μέλλουσα βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος, νὰ ᾔηται ἐκ τῶν προτέρων γνωστῇ καὶ ἀγαπητῇ ἐν τῇ νέᾳ αὐτῆς πατρίδι· διότι αὐτὴ ἤθελεν εἶσθαι ἡ μήτηρ καὶ διδάσκαλος τῶν διαδόχων τοῦ ἐλληνικοῦ στέμματος. Οὐδεὶς ἐν Ἑλλάδι ἀπήτησεν ὅπως ὁ Ὅθων μεταβάλλῃ τὸ θρησκευτικὸν δόγμα, ἐδικαιοῦντο ὁμως ν' ἀπαιτῶσιν ἵνα οἱ διάδοχοι αὐτοῦ πρεσβεύωσι τὸ θρήσκευμα τοῦ λαοῦ· ἐδικαιοῦντο νὰ μεριμνῶσι περὶ τῆς θρησκείας τῆς ἰδρυομένης δυναστείας.

Θέσατε ὀρθόδοξον δυναστείαν ἐν Γαλλίᾳ, Ἰσπανίᾳ, Ἰταλίᾳ· θέσατε, ἐὰν δύνασθε, καθολικὴν δυναστείαν ἐν Ἀγγλίᾳ ἢ Πρωσσίᾳ· οἱ εὐρωπαϊκοὶ οὗτοι λαοί, παρὰ τὰς περὶ ἀνεξιθρησκείας φωνασκίας αὐτῶν, οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν καὶ νῦν ἔτι, ἐν μέσῳ λήγοντι δεκάτῳ ἑννάτῳ αἰῶνι, ἤθελον ἀνεχθῇ τοῦτο ; Καὶ ὁμως ὁ ἐλληνικὸς λαός, ὁ συκοφαντούμενος ὡς φανατικὸς, οὐδεμίαν ἐποιήσατο παρατήρησιν περὶ τοῦ θρησκευματος τοῦ βασιλέως ἢ τῆς βασίλισσης αὐτοῦ καὶ ἐν μόνον ἐζήτησε, τὴν δικαιοτέραν τῶν αἰτήσεων ἵνα οἱ διάδοχοι τοῦ στέμματος πρεσβεύωσι τὴν αὐτὴν πρὸς αὐτὸν θρησκείαν.

Τοσούτῃ δ' ἦτο ἡ ἐν Ἀθήναις ἀγνοία περὶ τοῦ ταξειδίου τοῦ βασιλέως, ὥστε, καίτοι ὁ γάμος αὐτοῦ ἐτελέσθη ἐν Ὀλδεμβούργῳ τῇ 10ῃ Νοεμβρίου 1836, μόλις τὰ ἀθηναϊκὰ φύλλα τῆς 18ης Δεκεμβρίου, ἦτοι μετὰ ἑξα μῆνα καὶ ἡμέρας ὀκτώ, ἀνήγγειλαν σχεδὸν στερεοτύπως διὰ τριῶν γραμμῶν, ὅτι : «ἀπὸ γράμματα τοῦ Μοράρχου ἐλθόντα χθὲς μαθάνομεν ὅτι περὶ τὴν 7ην ὥραν τῆς 10ης Νοεμβρίου ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἐτέλεσε τοὺς γάμους αὐτοῦ ἐν Ὀλδεμβούργῳ πρὸς τὴν πριγκίπισσαν Μαρίαν». Ἡ βραδύτης αὕτη προήρχετο βεβαίως ἀφ' ἐνὸς ἐκ τῆς ἐλευσίνης καταστάσεως τῶν συγχωρωνίων, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀποδεικνύει ὁμως ταῦτοχρόνως ὅτι μόνον μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου ἀνηγγέλθη αὐτος εἰς Ἑλλάδα καὶ μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν. Πρὸς τοῦτοις δ' ἐγνώσθη ὅτι, κατὰ τὰ ἀποφασισθέντα, ἡ βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος θὰ ὀνομάζεται δι' ἐνὸς τῶν ὀνομάτων αὐτῆς Ἀμαλία καὶ ὅτι τὰ ἐκ τοῦ γάμου

γεννηθησόμενα τέκνα τὰ μὲν ἄρρενα θὰ πρεσβεύωσι τὸ ὀρθόδοξον θρήσκευμα, τὰ δὲ θήλεα τὸ καθολικόν.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐννεάμηνον ἀπουσίαν τοῦ βασιλέως δεινὴ θύελλα ἐμυκάτο ἐναντίον τοῦ ἀρχιγραμματέως αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι· διότι ἡ αὐθαρεσία αὐτοῦ αὐτοβούλως ἀποφασίζοντας, παρασημοφοροῦντος, ἄνευ λόγου, τοὺς φίλους, ἐκδίδοντας ἐντάλματα ἐπὶ τοῦ Κεντρικοῦ Ταμείου πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς χρηματικῆς ἀπληστίας τῶν ὀργάνων αὐτοῦ, τὰ πάντα μηχανωμένου ἵνα διατηρηθῇ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ βασιλέως, ἐγενίκευσαν τὴν κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν.

Ὁ Ἀρμανσβεργ, ἀπόντος τοῦ βασιλέως, ἐξέδωκε καὶ πλείστους ὅσους νόμους καὶ ἰδίως τὸν περὶ ὑποθηκῶν καὶ τὸν περὶ δασονομίας, ὧν ὁ τελευταῖος οὗτος μάλιστα ἦτο ἐθνωφελέστατος καὶ σωστικώτατος. Διότι ὁ Ἕλληन γεωργὸς καὶ ὁ ποιμὴν καθὼς, ὡς μὴ ὠφελει, μέχρι σήμερον, ὁ μὲν ὅπως μεταβάλλῃ δασώδη τόπον εἰς σπορικὴν γῆν ἢ ἀγροκήπιον, ὁ δὲ εἰς νομὴν προβάτων ἑκαίον σύσκια δάση καὶ ἀπεράντους δρυμοὺς. Τούτου ἕνεκα ὁ περὶ δασῶν νόμος ἐγένετο ἐκ τῶν πρώτων· ἀλλ' ἐλάχιστον ἐφηρμόσθη, τῶν Ἑλλήνων ἀνθισταμένων καὶ τινος τῶν δασοφυλάκων Γερμανῶν φονευσάντων Ἑλάχιστον δὲ συνέτειναν εἰς περιορισμὸν τοῦ κακοῦ καὶ ἡ πρὸς τοὺς Νομάρχας τοῦ κράτους ἐγκύκλιος τῆς 25ης Ἀπριλίου 1832 τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἰακωβάκη Ρίζου περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκκοπῆς μοναστηριακῶν δένδρων καὶ μάλιστα τῶν σπανίων ἐν Ἑλλάδι κυπαρίσσων καὶ τὸ βασιλικὸν διάταγμα τῆς 17ης Νοεμβρίου 1836 περὶ ἰδιωτικῶν δασῶν καὶ τὰ περὶ κανονισμοῦ τῆς βοσκῆς αὐτῶν, περὶ τῶν εἰς τὰ δάση γινομένων ἀνομημάτων, περὶ βλάβης δενδροφυτειῶν καὶ τὰ τοιαῦτα. Μάτην δὲ συνέστησαν καὶ ὠρίσθησαν ἀκριβῶς τὰ καθήκοντα τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν. Διότι πλὴν ἄλλων αἰτίων ἐπεκράτει τότε ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ ψευδὴς δόξα, ὅτι ἐκ τῶν δασῶν προέρχονται ἀσθένειαι καὶ πυρετοί! Ἐν τούτοις τοῦ Ἀρμανσβεργ ἀσχολουμένου περὶ τὴν σύνταξιν νόμων καὶ διαταγμάτων καὶ ἐγκυκλίων πρὸς ρύθμισιν τῆς διοικήσεως, δεινὸν ἄγωνα ἤγειραν κατ' αὐτοῦ οἱ ἀντιπολιτευόμενοι· αἱ ἐφημερίδες μετεχειρίζοντο γλῶσσαν ἀχαλίνωτον καὶ μάλιστα ὁ «Σωτήρ» καὶ

κατεδικάσθη μὲν ὁ συντάκτης αὐτοῦ, τῇ 25ῃ Αὐγούστου 1836, εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν καὶ 2,000 δραχμῶν πρόστιμον· ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἠκυρώθη ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις, τῇ 28ῃ Σεπτεμβρίου 1836, ὁ συντάκτης ἐγένετο θρασύτερος καὶ μανιωδέστερον παρεξεστράπη εἰς προσωπικὰς ὕβρεις κατὰ τοῦ Ἀρμανθεργ καὶ τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ καὶ τῶν Γερμανῶν ὡς ἐπιζητούντων ἐν Ἑλλάδι ἴδια συμφέροντα καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς βασιλικὴν Ἐπαρχίαν.

Τὸ περιοδικὸν *Πρόδος* κατηγγέλθη ὡς δημοσιεύσαν ἄρθρα πολιτικὰ, παρὰ τὸν φιλολόγικόν καὶ ἐπιστημονικόν αὐτοῦ χαρακτηρᾶ· ὁ Μακρυγιάννης, ἀγωνιστὴς καὶ ἀνώτερος ἀξιώματικὸς τῆς φάλαγγος διετάσσετο ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς πρωτεύουσας καὶ μεταβῇ εἰς Μέγαρα, ἐγκαταλείπων τὴν πενομένην αὐτοῦ οἰκογένειαν· διότι, αὐτοῦ προεδρεύοντος, τὸ δημοτικὸν Συμβούλιον Ἀθηνῶν συντάττον συγχαρητήριον πρὸς τὸν Ὁθωνα, ἐπὶ τοῖς γάμοις, ἀναφορὰν, διετύπου παρὰ ποτα, ἐζήτει τὴν ἀποπομπὴν τῶν ξένων καὶ τὴν παροχὴν συντάγματος· ὁ δὲ μαρκὸς Ἀθηναίων ἐπαύθη καὶ τὸ δημοτικὸν Συμβούλιον διελύθη· περιπολῖαι διετέλουν ἐν ἀνάγκῃ κινήσει ὡς εἰ προῦκειτο περὶ ἐπικειμένης στάσεως· μυστικὰ ὄργανα τοῦ Ἀρμανθεργ, κατεσκόπευον τὰς οἰκίας τῶν γνωστοτέρων πολιτευομένων.

Εἰς ἐπίμετρον δὲ ἐπῆλθεν ἡ θυελλώδης συνεδρία τῆς 11ης Ἰανουαρίου τοῦ 1837 τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας· κατὰ ταύτην ὁ στρατηγὸς Τζούρτζι προέτεινε τὴν ἀποστολὴν συγχαρητηρίου τῷ βασιλεῖ ἐπὶ τῇ τελέσει τῶν γάμων αὐτοῦ, οἱ δὲ φίλοι τοῦ Ἀρμανθεργ προῦτειναν νὰ προστεθῇ ἐν τῷ συγχαρητηρίῳ τούτῳ καὶ ἡ ἔκφρασις τῶν εὐχαριστιῶν τοῦ ἔθνους διὰ τὴν καλὴν καὶ συνετὴν κυβέρνησιν τοῦ ἀρχιγραμματέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ τῆς δευτέρας ταύτης προτάσεως κρατερῶς ἀντετάχθησαν οἱ Γ. Κουντουριώτης, Ν. Μπάτασης καὶ Γ. Βαλτινός, ὑποδεικνύοντες, ὅτι τὸ τοιοῦτον ὑπερβαίνει τὴν δικαιοδοσίαν τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου καὶ εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἡ πλειονοψηφία οὐδαμῶς ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὰς δικαίως ταύτας παρατηρήσεις καὶ τὸ ἔγγραφον συνετάχθη ὡς ἐζήτει ὁ ἀρχιγραμματεὺς.

Γεώργιος Σισίρης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ ἐντεῦθεν ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἀπεφασίσθη, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως, νὰ κατέλθωσιν εἰς Πειραιᾶ πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ, νὰ ποιήσωνται σφοδρὰν διαδήλωσιν καὶ ἐπιμόρως ζητήσωσι τὴν ἀμεινον παῦσιν τοῦ "Αρμανσβεργ.

Εὐτυχῶς τὴν πτώσιν αὐτοῦ εἶχεν ἤδη ἀποφασίσει ὁ "Οθων, πρὸς ὃν ἀλλεπάλληλοι ἐξ Ἑλλάδος ἐπιστολαὶ ἀνήγγελλον τὰ κατὰ τὸν ἀρχιγραμματέα, ὃν οὐδάλως ἠνύοι καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ διότι ἐθεώρει συνυπεύθυνον διὰ τὴν πρᾶξιν τοῦ ἐτέρου τῶν δύο αὐτοῦ ἱατρῶν ἱατροῦ Βίττμερ (Wittmer), ὅστις τῇ ὑποκινήσει τοῦ λόρδου Πάλμερστον, τοῦ θανασίμου ἐχθροῦ τοῦ βασιλέως "Οθωνος, ἔδωκε πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις Ἀγγλον πρεσβευτὴν πιστοποιητικὸν ἀνικατότητος περὶ τοῦ βασιλέως, κηρύξας αὐτὸν βλάκα. Ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἐπιζητεῖ διὰ τοιούτου τινὸς μέσου νὰ κηρυχθῇ ἔκπτωτος ὁ "Οθων ὡς μὴ δυνάμενος νὰ ἰδρύσῃ δυναστείαν, καὶ διεᾶλθησε διὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων τὸ πιστοποιητικὸν τοῦ Βίττμερ, τοῦ Ρέξερ (Roeser) ἀρνηθέντος, ὅστις καὶ ἀμέσως ἐπαύθη. Ἀνακληθεῖς δὲ εἰς Βαυαρίαν, οὔτε δεκτὸς ἐγένετο παρὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου, οὔτε ἔλαβε θέσιν τινὰ δημοσίαν.

Εὐτυχῶς ὅμως ἡ πτώσις τοῦ "Αρμανσβεργ εἶχεν ἀποφασισθῇ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο γνωστὸν ἐν Ἀθήναις ἀναγγελθέντος, ὅτι ὁ βασιλεὺς κατερχόμενος εἰς Ἑλλάδα συμπαρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν σύμβουλον τῆς Βαυαρικῆς ἐπικρατείας Ρούδαρτ, ὃν προώριζε δι' ἀνωτέραν τινὰ θέσιν. Οὕτω δ' ἅμα τῷ κατὰπλῳ εἰς Πειραιᾶ τοῦ νεογάμου βασιλικοῦ ζεύγους, ἐπιβαίνοντος τῆς ἀγγλικῆς φρεγάτας «*Potlard*» τῇ 2ᾳ Φεβρουαρίου 1837, ἐκοινοποιήθη ἡ παῦσις τοῦ "Αρμανσβεργ, πρὸς κοινὴν εὐαρέσκειαν.

Τῇ ἐπαύριον ἀποβὰς τῆς Φρεγάτας ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς δεκαοκταετίδος αὐτοῦ συζύγου, ἐν μέσῳ ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς, μεθ' ὅλα τὰ γενόμενα, ἀφίκετο εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ἅτινα ἐκ τῆς ὁδοῦ Ἀδριανοῦ, ἐν Πλάκᾳ, εἶχον μετέατεθῇ ἤδη εἰς τὸν ἐν τῇ ὁδῷ Νομισματοκοπείου οἶκον, τὸν χρησιμεύοντα νῦν ὡς κατάστημα τῆς γενικῆς Διευθύνσεως τῆς Ἀστυνομίας, ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς ΚΕ' Μαρτίου.

Αὐθημερόν δὲ ἐξέδωκε πέντε διαταγματα, καὶ διὰ μὲν τοῦ πρώ-

του ἠκύρωσε τὴν πληρεξουσιότητα, ἣν εἶχε δώσει τῇ 23 Ἀπριλίου 1836 τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ, διὰ τοῦ δευτέρου ὁ βασιλεὺς Ὅθων συγκατανεύων εἰς τὰς ἐπαπειλημμένας αἰτήσεις τοῦ ἀρχιγραμματέως, ἀπέλυεν αὐτὸν τῆς θέσεως καὶ ἐξέφραζεν αὐτῷ τὴν βασιλικὴν εὐαρέσκειαν· διὰ τοῦ τρίτου κατηγορεῖτο ἡ θέσις τῆς ἀρχιγραμματείας καὶ ἐπεξετείνετο ἡ ἀρμοδιότης τῶν γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας· διὰ τοῦ τετάρτου μετετίθετο ὁ ἱππότης Ρούδαρτ ἀπὸ τῆς βυβαρικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν, διοριζόμενος πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ γραμματεὺς τῆς ἐπὶ τοῦ Βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν γραμματείας· καὶ διὰ τοῦ τελευταίου ἐξεφράζετο ἡ βασιλικὴ εὐαρέσκεια πρὸς τὸν τέως ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν γραμματέα I. Ρίζον καὶ διετάσσετο νὰ ἐξακολουθήσῃ διευθύνων τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως γραμματεῖαν.

Ὡς ἐπίμετρον δὲ τῆς ἐπελθούσης μεταρρυθμίσεως ταύτης ἐν τῇ «Ἐπισήμῳ τῆς Κυβερνήσεως Ἐφημερίδι» ἐδημοσιεύθη ἡ δῆλωσις περὶ δωρεᾶς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου πρὸς τὸν δῆμον Ἀθηναίων, συνισταμένης ἐξ 65,000 φοινίκων, καὶ γενομένης, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1836, χρησιμοποιοησομένης δὲ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Πολιτικοῦ Νοσοκομείου, καὶ ἡ ἐπὶ τῇ ἀφίξει τοῦ βασιλέως προκήρυξις πρὸς τὸν λαόν, ἔχουσα ὧς ἐξῆς :

«*Εἰς Ἑλλήνες,*

«Μετὰ ἐννεάμηνον ἀπουσίαν, καθ' ἣν ἡ εὐδαιμονία τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος ἦτο τὸ ἀντικείμενον τῶν εὐχῶν καὶ τῶν διαλογισμῶν μου, ἐπέστρεψα πάλιν ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν.

«Σὰς ἔφερα βασιλίσσαν, νέον ἐνέχυρον τῆς πρὸς τὸν λαόν μου ἀγάπης, νέον ἐχέγγυον μέλλοντος λαμπροῦ καὶ εὐδαιμόνου, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ μετὰ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ἔχω σταθερὰν θέλησιν νὰ σὰς προετοιμάσω.

«Καθὼς ἐγώ, ἔχει καὶ ἡ βασιλικὴ μου σύζυγος πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν πίστιν σας, εἰς τὴν ἀφοσίωσίν σας, τὴν ὁποίαν διὰ πολυχρονίου πείρας ἀπεκτήσατε διὰ γνῶσιν τῶν ἀληθῶν συμφερόντων σας καὶ εἰς τὴν εὐγενῆ φιλοπατρίαν σας, ἥτις εἶναι ἐπα-

ξία ἔθνους, τοῦ ὁποίου ἡ δόξα εἶναι τόσον ἀρχαία, ὅσον καὶ τὸ ὄνομά του, καὶ τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ἰδίαν του ἱστορίαν εὐρίσκει δείγματα τρανώτατα, τί ἐστὶ καὶ τί δύναται ἡ φιλοπατρία.

«Μόνον τὸ αἶσθημα τοῦτο, ὦ Ἕλληνες, σὰς ἐνίσχυσι νὰ ἐπιχειρησῇτε καὶ νὰ τελειώσητε τὸ ὡς ἀδύνατον σχεδὸν θεωρούμενον ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος σας, καὶ οὕτω διὰ μεγάλων θυσιῶν, αἱμάτων καὶ περιουσίας νὰ προετοιμάσητε εἰς αὐτὴν μέλλον ὥρατον. Εἰς ἐμὲ ἐπικείται, πρὸ παντὸς ἄλλου, ἡ φροντίς περὶ τοῦ μέλλοντος τούτου.

«Ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ᾖ καὶ ἡ πρὸς Θεὸν εὐθύνη Μου, τὴν ὁποίαν ὁ Ὑψίστος εἰς τὰς ἀνεξερευνήτους βουλὰς του ἐναπέθεσεν εἰς ἐμέ, τὴν φέρω εὐχαρίστως, διότι ἐπαναπαύομαι εἰς ἐσᾶς.

«Μ' εὐχαρίστησιν βλέπω τὰς προόδους, τὰς ὁποίας Ἑλλὰς παντοειδῶς ἔκαμεν· ἡ γεωργία ἔδωκε ζωὴν εἰς μεγάλας ἐκτάσεις ἀκαλλιεργήτων γαιῶν· ἡ ἐκπαίδευσις διαδίδει τὰ φῶτα ἐπὶ μάλλον· ἡ εὐταξία καὶ ἡ ἀσφάλεια θεμελιούται, καὶ ὑπὸ τὴν ἱερὰν αὐτῶν αἰγίδα αὐξάνει τὸ πρὸς τοὺς νόμους σέβας καὶ ἡ ὑποταγή.

«Ταῦτα, Ἕλληνες, καὶ τὰ εἰλικρινῆ δείγματα τῆς πρὸς ἐμὲ ἀφοσιώσεώς σας, μὲ τὰ ὁποῖα μὲ ὑπεδέχθητε εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα τῶν ἐνδόξων Ἀθηναίων, τῆς πρωτεύουσής Μου, καὶ τὰ ὁποῖα τοσαύτως ἐνέπλησαν χαρὰς τὴν καρδίαν Μου, Μὴ χορηγοῦν πλήρη πεποίθησιν, τῆς ὁποίας πρὸ πάντων ἔχω ἀνάγκην· Ἐγὼ ὁ πρῶτος—Θεὸς βελέσει—μακρὰς γενεὰς βασιλείων εὐδαιμονίαν ὑποσχομένων.

«Ἰσχυρὸς διὰ τῆς ἀγάπης Σας, ἰσχυρὸς διὰ τῆς φιλικῆς εὐμενείας ὅλων τῶν Δυναμέων, ἰσχυρὸς διὰ τῆς καθαρότητος τῶν φρονημάτων Μου καὶ τῆς πρὸς τὸν Ὑψίστον πεποιθήσεώς μου, δὲν φοβοῦμαι οὔτε κινδύνους ἔξωθεν, οὔτε τὰς ἀποπείρας τῆς ἀπονοίας καὶ τῆς διαφθορᾶς εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ Κράτους.

«Ὁ θρόνος καὶ ὁ λαὸς εἶναι ἀδιαχώριστα. Ποῖος εἴμπορεῖ νὰ εἴπῃ, ὅτι ἀγαπᾷ περισσότερον ἀπὸ ἐμὲ τὸν λαόν, καὶ νὰ τὸν πιστεύσωσιν οἱ ὀρθοφρονοῦντες; Ἐμπιστευθῆτε, Ἕλληνες, εἰς Ἐμὲ καθὼς καὶ ἐγὼ εἰς ἐσᾶς ἐμπιστεύομαι καὶ τότε ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ νοερὰ μὀρφωσίς σας θέλει μεγαλυνθῇ καὶ τὸ οἰκοδόμημα νέων θεομθεσιῶν θέλει λάβει τὸ εὐτυχές του πέρας. Εὐλογοῦντες θέλου

στρέφει πρὸς τὸ κοινόν Μας τοῦτο ἔργον, πρὸς Ἡμᾶς αὐτοὺς τὰ τέκνα Μας καὶ ὅλοι αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ καὶ τὰ βλέμματά των.

»ΟΘΩΝ».

Ἡ προκήρυξις αὕτη ἐξεπήγαζεν ἀληθῶς ἐκ τῶν πεποιθήσεων τοῦ Ὀθωνοῦ, αἵτινες ἐπὶ μᾶλλον ἐκραταιώθησαν ἐν αὐτῷ ἐκ τῆς λαμπρᾶς, ὑποδοχῆς, ἧς ἔτυχεν αὐτός τε καὶ ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἐν τε Πειραιεῖ καὶ Ἀθήναις μετὰ τὴν ἐννεάμηνον ἀπουσίαν αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς Ὀθων διὰ τῆς καταργήσεως τῆς ἀρχιγραμματείας ἀνέλαβεν ἅπασαν τὴν διοίκησιν, ἐγένετο, οὕτως εἰπεῖν, αὐτός καὶ βασιλεὺς καὶ ἀρχιγραμματεὺς, ὁ δὲ Ρούδαρτ ἀντὶ νὰ εἰσαγάγῃ ἐκεῖνος αὐτὸν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τοῦναντίον, ἐκεῖνος εἰσῆγε τοῦτον. Τούτου δ' ἐνεκα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς πρωθυπουργίας ὁ Ρούδαρτ φαίνεται ἀποτυχὼν ἐν τῇ διοικήσει.

Ἐν τούτοις ὅμως δὲν ἠδύναντο καὶ πάλιν νὰ εὐαρεστήσωσι τοὺς Ἕλληνας, προγινώσκοντας ὅτι ἐν πάσῃ προκηρύξει πολὺς ἐγένετο λόγος περὶ πεποιθήσεως, πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως καὶ ὅμως αὐτὸς οὗτος ὁ βασιλεὺς οὐδεμίαν ἐδείκνυε πεποίθησιν πρὸς τὸν λαόν αὐτοῦ. Διότι οἱ Ἕλληνες ἔβλεπον, ὅτι τὸν πεσόντα ὡς ἐκ τῆς μεταρρυθμίσεως ξένον πρωθυπουργὸν διεδέξατο ἕτερος ξένος, ὁ κόμης Ρούδαρτ.

Τὸ σφάλμα διεδέχετο σφάλμα· ὁ δὲ διορισμὸς τοῦ ξένου Ρούδαρτ ἐνέφαινε δυσπιστίαν τοῦ βασιλέως πρὸς πᾶν ὅ,τι ἑλληνικόν, πρὸς τοὺς Ἕλληνας πολιτικούς, πρὸς τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας, πρὸς τοὺς Ἕλληνας διοικητικούς ὑπαλλήλους. Ἡ ἀντιβασιλεία ἅμα τῷ διορισμῷ αὐτῆς εἶχεν ἰδιαίτεραν γραμματείαν, ἀποτελουμένην παρὰ ξένων: τῶν Βέτλουδ, Φάμπρ καὶ Στότπ· ἡ δὲ γραμματεία αὕτη, ληξάσης τῆς ἀντιβασιλείας, ἀπετέλεσε μετ' ἄλλων τινῶν βαυαρῶν τὸ λεγόμενον *Ἀνακτοβοῦλιον*, τοὺς ἰδιαίτερους συμβούλους τοῦ βασιλέως Ὀθωνοῦ. Ὁ Σουλτάνος ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τὴν ἀπέχθειαν αὐτοῦ πρὸς τὸ ἑλληνικόν ἔθνος, ἐνεκα τῆς ἐπαναστάσεως, εἶχεν Ἕλληνας ἰατροὺς καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἰατροὺς ξένους. Βαυαροὺς, ὧν ἡ πρὸς τὸν θρόνον πίστις δὲν ἐδείχθη, ὡς εἶδομεν, ἀκραδάντας, τοῦλάχιστον τοῦ Βιτ-

τμερ τολμήσαντος νὰ ἀποκαλέσῃ ἐν τῇ πιστοποιήσει αὐτοῦ αὐτὸν τὸν βασιλέα *βλᾶκα*!

Τὸ μείζον μέρος τοῦ στρατοῦ ἦτο βαυαρικὸν καὶ Βαυαροὶ οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοί. Πρωθυπουργὸς Βαυαρὸς πάλιν καὶ αὐτὸς αὐτός ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν. Ἀπανταχοῦ τέλος Βαυαροί. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δικαίως ἠγανάκτει· οἱ ἀγωνισταὶ ἐτίθεντο ἐν μοίρᾳ Καρρὸς· οἱ ἀνώτεροι Ἕλληνες πολιτικοὶ ἐστάλησαν εἰς πρεσβείας· οἱ δευτερεύοντες πολιτευόμενοι διεφθείραντο διὰ πάντων τῶν μέσων, διὰ παρασῆμων, διὰ χορηγιῶν παρ' ἀξίαν, διὰ προικοδοτήσεων κατὰ χάριν· ἐν δυσὶ λέξεσιν ἐγκαθιδρύθησαν ἐν μέσῳ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους νέοι δεσπότες αὐθαιρέτως καὶ κατὰ βούλησιν διατιθέμενοι τὰς τύχας αὐτοῦ. Ὑπὸ τοιούτους ὄρους τὴν ἄκραν εὐχαρίστησιν τὴν ἐκ τῆς ἀπολύσεως τοῦ Ἀρμανσβεργ προκύψασαν, ἀμέσως διέκοψεν ἡ ἀγγελία τοῦ διορισμοῦ εἰς τὴν πρωθυπουργίαν τοῦ Ρούδαρτ, καὶ ἡ νέα κυβέρνησις τοῦ Βαυαροῦ ἱπτάτου ἀναμφιβόλως ἤρχιζεν ὑπὸ τοὺς χειρίστους τῶν οἰωνῶν.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ρούδαρτ συγκειμένη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὡς προέδρου, ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, τοῦ Α. Κριεζή ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, Ν. Σμᾶλτς τῶν Στρατιωτικῶν, Ι. Ρίζου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης, Δ. Μανσόλα τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ Γ. Λασσάνη οἰκονομικοῦ διευθυντοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, ταχέως ἔσχε τροποποιήσεις τινάς· διότι ὁ μὲν Λασσάνης καθ' οὗ αἱ ἐφημερίδες ἐπέπεσαν λάθρως, ὡς ἔχοντος δῆθεν μετὰ τοῦ βαυαροῦ Φράϊ ὑπόπτους σχέσεις, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῇ 21 Μαρτίου, καὶ, καταργηθείσης τῆς θέσεως τοῦ οἰκονομικοῦ διευθυντοῦ, διωρίσθη ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ, ἀντ' αὐτοῦ δὲ παρελήφθη αὐθιμερὸν ὁ Ν. Μπότασης· μετὰ τινὰς δ' ἡμέρας καὶ γενικώτερος ἀνασχηματισμὸς τοῦ ὑπουργείου ἐγένετο, διότι τῇ 12ῃ Ἀπριλίου ἐπαύθησαν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν Δ. Μανσόλας καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης Ι. Ρίζος, διορισθέντες μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ταῦτοχρόνως μετὰ τοῦ περικλειοῦς ναυάρχου Κ. Κανάρη, ἀντ' αὐτῶν δὲ διωρίσθησαν ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν ὁ Α. Πολυζαΐδης καὶ ὑπουργός

ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὁ Παίικος. Ὡς ἐπίμετρον δὲ διεδόθη, ὅτι ὁ νέος πρωθυπουργὸς ἦτο ἄκρος φίλος τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς, πολιτικῆς ὅλως ἀγνώστου ἐν Ἑλλάδι καὶ μισητῆς ἕνεκεν τῶν προδοτικῶν, κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, κατὰ τοῦ ἀγῶνος ἡμῶν τάσεων τῶν Αὐστρικῶν, προδουσάντων τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς παλιγγενεσίας τοῦ Ἑθνους.

Ὅτι δ' ἦτο ὁπαδὸς τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς φαίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι μετέβη πρὸ τῆς εἰς Ἀθήνας καθόδου αὐτοῦ εἰς Βιέννην καὶ ἔλαβε πολὺν χρόνον περὶ τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων συνέντευξιν μετὰ τοῦ πρίγκηπος Μέντερνιχ· τοῦτο γνωστὸν διὰ τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων ἐπηύξησεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν δυσπιστίαν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἐντέχνως διερεθιζομένου κατὰ τοῦ Ρούδαρτ, ὑπὸ τοῦ Λάιενς τότε ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας, ἣν ἡ πτώσις τοῦ Ἀρμανσβεργ, τοῦ τυφλοῦ ὀργάνου τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἐξώργισε τὰ μέγιστα καὶ νῦν ἔθηκεν εἰς ἐνέργειαν πάντα τὰ μέσα, ἃ περ μετεχειρίσθη καὶ κατὰ τοῦ ἀειμνήστου κυβερνήτου Καποδίστρια.

Τὸ σύνταγμα, αἱ πολιτικαὶ ἐλευθερίαι, τὰ δικαιώματα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ εἶχον λησμονηθῆ ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν πολιτικῶν διατελούντων ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Ἀρμανσβεργ· μόλις ὅμως οὗτος ἀπεβλήθη τῆς ἀρχῆς, ὁ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς Λάιενς ἐξῆλθεν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ διεκήρυττε τὰς ἀρχὰς τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν. Ὁ δὲ λόρδος Πάλμερστον ἐπανελάμβανε πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν Λονδίνῳ Σπ. Τρικούπην ὅτι: *θέλομεν Σύνταγμα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.*

Αἱ αἰτίαι τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγγλικῆς πρεσβείας ἐγένοντο τὸ ἐντευκτήριον πάντων τῶν δυσηρεστημένων, οἵτινες ἐμυσούντο τὰ δόγματα τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν. Καὶ αὕτη δὲ ἡ ἱστορικὴ ναυαρχία τοῦ Κόδριγκτον «*Asia*», ἐξ ἧς ἐδόθη ἡ διαταγὴ τῆς ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίας, κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ ἵνα ὑπομνήσῃ τοῖς Ἕλλησι τὸν ἀγγλικὸν φιλελληνισμόν καὶ τῇ 7ῃ Μαρτίου 1837, γενομένου καταστρεπτικοῦ τινος σεισμοῦ ἐν Ὑδρᾷ, Σπέτσαις Πόρῳ καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ μέρεσι, μετὰ σπουδῆς μετέβη εἰς Ὑδραν κομίζουσα βοηθήματα ὑπὲρ τῶν παθόντων. Ὁ πρεσβευτὴς Λάιενς, λέγει αὐτόχροος καὶ αὐτόπτης ἱερεὺς, ὁ πλοίαρχος Φίτσερ καὶ οἱ ἀξιω-

ματικοὶ τῆς ναυαρχίδος περιβάλλοντες τοὺς Ὑδραίους, ἐπανελάμβανον συνεχῶς, ὅτι τὰ μέγιστα θλίβεται ἡ Ἀγγλία διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐπικράτησιν τῶν Βαυαρῶν, διὰ τὴν ὑφισταμένην ξενοκρατίαν, διὰ τὴν μὴ παροχὴν συντάγματος, καὶ οὕτως ἐντέχνως κατετίθεντο τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς μετὰ ἔντος, κατὰ τὸ 1838, ἐκ-
ραγείσης ἀνταρσίας.

Ἐν τούτοις ὁ Ρούδαρτ, καίπερ φίλος τῆς Αὐστρίας ὢν πολὺ τοῦ φιλάγγλου Ἀρμανσβεργ ἑλληνικώτερος ὑπῆρξε καὶ πολλῶ ἐντιμότερος διαχειριστὴς τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων ἀπεδείχθη, κατὰ τὴν δεκάμηνον αὐτοῦ διοίκησιν. Διότι καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἀρμοδιότητος τῶν γραμματέων ἢ ὑπουργῶν, ἐπέζητήσε, τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ξένων, οὔτινες καίτοι ἡλαττώθησαν, παρῆχον ὅμως πάντοτε ἀφορμὰς παραπόνων, τὴν συγκρότησιν τακτικοῦ στρατοῦ ἐξ Ἑλλήνων μόνον καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῶν δαπανῶν πρὸς διαρρύθμισιν τῶν κακῶς ἐχόντων οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους.

Τὸ πρόγραμμα τοῦτο καίπερ κάλλιον καὶ ἑλληνικώτερον τῶν ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ὁθωνος προγεγενημένων, οὐδόλως ὅμως ἐξετιμήθη· διότι αἱ ραδιουργίαι καὶ δολοπλακίαι τοῦ Ἀγγλου πρεσβευτοῦ, ἐνορῶντος ἐν τῷ νέῳ πρωθυπουργῷ οὐ μόνον φίλον τῆς Αὐστρίας ἀλλὰ καὶ τῆς Ρωσίας, ἐνεψύχουν τὴν πολυάριθμον κατὰ τοῦ Ρούδαρτ ἀντιπολίτευσιν. Ὁ Ρούδαρτ ὅμως κατὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ταύτης ἐξωργισμένης διὰ τὴν ἐν Βιέννῃ μετὰ τοῦ Μέττερνιχ συνέντευξιν αὐτοῦ, ἀπολογεῖται λέγων ἐν τινι ἐπιστολῇ: «*Διαδίδει, γράφει, ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ὅτι διατελῶ πολιτευόμενος ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσίας καὶ ὅτι πρὸ τῆς ἀγίξεώς μου, ἔλαβον αὐτοπροσώπως ὁδηγίας παρὰ τοῦ Μέττερνιχ· ἀλλ' ἐγὼ δύο μόνον ἡμέρας διέτριψα ἐν Βιέννῃ ὅπου μετέβην ἐπίτηδες, ἵνα συνδιαλεχθῶ πρὸς τὸν τραπεζίτην Σίνιερ καὶ προτρέψω αὐτὸν νὰ συστήσῃ τράπεζαν χρηματιστικὴν.*»

Ἄλλ' αἱ ἐξηγήσεις αὗται τοῦ Ρούδαρτ οὐδαμῶς ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψει, τοῦ Πάλμερστον διαβεβαιούντος τὸν Τρικούπη μετὰ θετικότητος, ὅτι αὐτὸς ἔσχε διεξοδικὴν μετὰ τοῦ Μέττερνιχ συνέντευξιν. Οὐχ ἥττον ὅμως κατὰ τοῦ ἀδίκως κατακριθέντος πρωθυπουργοῦ ἐκείνου συνέτειναν καὶ αἱ κατὰ Μάριον τοῦ 1839 ἐν Πά-

τραις γενόμεναι ταραχαὶ καὶ ἡ εἰσπραξις τοῦ φόρου τῆς ἐπιτηδεύματος ἀπῆντα μεγίστας δυσχερείας· διότι, κατὰ τὰς ιδέας πλείστων· ἡ ἐπελθούσα πολιτικὴ ἐλευθερία ἦτο συνώνυμος τῆς ἀσυδοσί καὶ ταῦτα ὑπεκινούντο ὑπὸ τῶν συνταγματικῶν, διαδιδόντων, ὅτι εἰ ἀληθῆς πολιτικὴ ἀνεξαρτησία προϋποτίθῃ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν τοιούτων φόρων καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν συντάγματος ἀκριβῶς τοῦτο ἐπιτευχθήσεται.

Καὶ ὁ δυστυχὴς φιλόπατρις λαὸς ρυμουλκούμενος ὑπὸ τῶν τοιούτων διαδόσεων ἤρνετο τὴν πληρωμὴν φόρων. Ἐκ τούτου δὲ αἱ κυβερνήσεις τοῦ βασιλείου Ὁθωνος πολλὰς ἀπῆντων δυσχερείας ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν φορολογικῶν νόμων καὶ ιδίως τὰ τοῦ φόρου ἐπιτηδεύματος, καθ' οὗ καὶ σφοδρότερα ἡγέρθη ἀρνήσις.

Οἱ ἔμποροι ιδίᾳ τῶν Πατρῶν οὐδαμῶς ἐννόουν νὰ ὑπακούσωσι τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῆς πόλεως αὐτῶν ἀρνηθὲν νὰ προσδιορίσῃ τὸν φόρον, ἐξηνάγκασε τὸν διοικητὴν νὰ προβῇ μετὰ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐπιτρόπου εἰς αὐθαίρετον προσδιορισμὸν καὶ τῇ 12ῃ Μαρτίου προσεκάλεσε παρ' ἐκυτῷ ἕνα τῶν μεγαλεμπόρων, καλούμενον Φακίρην, ἵνα πληρώσῃ φόρον ἐπιτηδεύματος ἐξακοσίας ἡραχμάς, ἀλλ' ὅμως ἐκείνου ἀρνηθέντος, διατάχθησαν οἱ χωροφύλακες νὰ εἰσπληρώσωσιν εἰς τὸ κατὰστημα αὐτοῦ καὶ νὰ λάβωσιν ἐμπορεύματα ὡς καὶ ἔλαβον ἀνωτέρας ἀξίας.

Τοῦτο μαθόντες καὶ οἱ λοιποὶ ἔμποροι καὶ τεχνῖται ἐν οἷς καὶ οἱ ἀρτοποιοὶ ἐκλείσαν τὰ καταστήματα αὐτῶν· εἰς μάτην ὁ διοικητὴς προσεκάλεσε τοὺς ἀρτοποιοὺς εἰς σεβασμὸν πρὸς τοὺς νόμους ἀλλ' ὅμως μὴ εἰσκακουσθεὶς διέταξε τὴν φυλάκισιν αὐτῶν. Ὁ λαὸς τότε ἐξοργισθεὶς σύσσωμος ἐπιπεσὼν, ἠλευθέρωσε τοὺς εἰς τὰς φυλάκας ἀπαγομένους ἀρτοποιούς, ἐκάκωσε τοὺς χωροφύλακας, ἐξύβρισε τὰς ἀρχὰς καὶ ἐστασίασεν ἕως οὗ τὰ ἐκπεμφθέντα τῇ 19ῃ Μαρτίου βασιλικά στρατεύματα μετὰ τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου Βαλτινοῦ καταφθάσαντα ἀποκατέστησαν τὴν τάξιν. Οὐκ ὀλίγον δὲ συνέβαλεν εἰς τὰς φωνασκίας ταύτας καὶ ἡ ἐν Πόρῳ πανώλης, ἣν λίαν ἀξινανγνώστως περιέγραψεν ὁ κ. Κρέμος.

Τὴν νόσον ταύτην ἐκόμισε τῇ 19 Μαρτίου 1837 εἰς Πόρον τὸ πλοῖον τοῦ Γεωργίου Φάρσα καταπλεῦσαν ἐκ Καραγατζίου καὶ Με-

γαλολίμνης τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Ὁ ἀσυνείδητος πλοίαρχος ἀπέκρυψε βεβαιώσας εὐδόκως ὅτι ναύτης τις Ἀνδρέας Στέριος, κατὰ τὸν πλοῦν, ἐπνίγη πεσὼν ἐκ τοῦ ἱστοῦ τοῦ πλοίου, ἕτερος δὲ ναύτης ὁ Ἰωάννης Κατζαράκης ἠσθένησε τῇ 24 Μαρτίου, ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πόρου ἐκ μέθης. Ἀλλ' εἰ καὶ ἀποθανόντος, τῇ 5 Ἀπριλίου, τοῦ δῆθεν ἐκ μέθης νοσήσαντος ναύτου, πάντες ἐταράχθησαν, ὁ ἱατρός ἄλλως τοῦ ναυσταθμοῦ Βερναρδῆς ἄνθρωπος ἀμαθέστατος καὶ ἀπειρώτατος, κατὰ τὸν διακεκριμένον ἱατρὸν Π. Κ. Ἡπίτην, ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὁ ἀσθενὴς ἀπέθανεν ἐξ ἄλλης νόσου. Ἐκ τῆς ψευδοῦς ταύτης πιστώσεως ἀναλαβόντες θάρρος οἱ κάτοικοι τοῦ Πόρου συνεκινῶνουν ἀδελῶς πρὸς τε ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου, ὅπερ διακείμενον παρὰ τὸ λοιμοκαθαρτήριον ἦτο ἐγγύτατα τοῦ τε ὑγειονομείου καὶ τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου. Διεχωρίζετο δὲ τὸ λοιμοκαθαρτήριον τῆς ἀκτῆς διὰ σπηπιῶν κινγκλίδος ἢ προσεπέλαζον καὶ ἐκοινῶνουν ἀλλήλοις οἱ τε ἐκ τῆς νήσου καὶ οἱ ἐκ τῆς θαλάσσης. Ἡ ἐπικοινωνία δ' ἐγένετο, ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, ἐτι μείζων· διότι πκνταχόθεν συνέρρεον, ὅπως παραστῶσιν ἐν τοῖς ναοῖς, κατὰ τὴν ἐβδομάδα τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐορτάσωσι τὸ Πάσχα. Ἐντεῦθεν τὸ νόσημα ὁσημέραι (ἀπὸ τῆς 10 Ἀπριλίου) ἐγίνετο χαλεπώτερον. Οὐδὲν ἦττον ἐπεκοινῶνουν οἱ ἄνθρωποι ἀφόβως, τοῦ ἱατροῦ Βερναρδῆ βεβαιούντος, ὅτι οἱ ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθνήσκοντες οὐχὶ ἐκ πανώλους ἀπέθνησκον, μέχρι οὗ (21 Ἀπριλίου), αἴφνης ἀποθανόντος καὶ τοῦ Κωνσταντῆ Χασάφτη, ὁ λιμὴν ἀπεκλείσθη καὶ οἱ ἄνθρωποι φοβηθέντες ἤρξαντο νὰ διασκορπίζωνται καὶ μάλιστα ὅτε (24 τοῦ αὐτοῦ) οἱ εἰς Πόρον ἀποσταλέντες ἱατροὶ Τομπακῆκης καὶ Δουμῶν ἠνάγκασαν ἀπανθρώπως τὸν ταλαίπωρον Τζέλιον ἵνα σύρῃ αὐτὸς τὸ πτώμα τῆς ἐκ πανώλους ἀποθανούσης συμβίου αὐτοῦ, ἧς τὸν ἀποτρόπαιον ἐλκυθμόν δίκην Ἐκτορος περιγράφει οὕτως ὁ Ἡπίτης : « Τὴν αὐτὴν ἡμέραν (24 Ἀπριλίου) ἀπέθανεν ἡ γυνὴ τοῦ Τζελίου, τῆς ὁποίας τὸν ἄνδρα ἐβίασαν νὰ τὴν δέσῃ μὲ μακρὸ σχοινίον ἀπὸ τὸν λακμὸν καὶ νὰ τὴν σύρῃ ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ ὄρειοῦ καὶ βραχῶδους Πόρου εἰς τὸν αἰγιαλόν. Τὸ αἷμα, ὁ ἰχώρ καὶ ὁ ἐγκέφαλος ἐξεληθὼν ἀπὸ τὸ εἰς τὸ τράχιγμα κτυπούμενον εἰς τοὺς λίθους κρανίον ἐσημάδευσαν σκεδὸν ὅλην τὴν ὁδὸν ἕως εἰς τὸν αἰγιαλόν.

«Φθάσαν οὕτω καταξέσχιμένον καὶ καθηματωμένον τὸ πτώμα τῆς ἀθλίας Τζέλιου εἰς τὴν θάλασσαν παρέλαβεν αὐτὸ εἰς τὴν λέμβον τοῦ ὁ ὑπόλοιμος (μόρτης) Νικόλ. Κουγκούλης διὰ νὰ τὸ παραδώσῃ εἰς ταφὴν !» Ἡ τοιαύτη κηδεία τῆς γυναικὸς τοῦ Τζέλιου εἶνε μαρτύριον τῆς βαρβαρότητος τῶν ἐπιτετραμμένων τὰ τῆς διοικήσεως ἐν Πόρῳ κατὰ τὴν πανώλη. Ἡ διοίκησης, ἥτις τυφλώττουσα ἐπὶ μακρὸν ἐγένετο δι' ἀσύγνωστον ἀμέλειαν ἀφορμὴ τῆς μεταδόσεως ἐν Πόρῳ τοῦ ὀλεθρίου νοσήματος, διὰ τῆς ἀπανθρώπου ὑστερὸν αὐστηρότητος αὐτῆς ἐγένετο αἰτία φόβου καὶ τρόμου τοῖς ταισιπῶροις κατοικοῖς.

«Φόβος καὶ τρόμος, λέγει ὁ φιλάνθρωπος ἱατρός Ἡπίτης, κατέλαβε τοὺς ἀθλίους κατοίκους τοῦ Πόρου βλέποντας τοιαύτην κηδεϊάν». Οἱ κάτοικοι κατεσκήνουν ἐν τῷ νεωρίῳ, ἐν τῇ πόλει, ἐν τῷ ναυστάθμῳ, ἐν τοῖς κήποις, ἐπὶ τοῦ προφήτου Ἡλία, εἰς τὰ Σκέλη ἐν τῇ ἀγίᾳ Παρασκευῇ, ἐν τοῖς πέριξ τοῦ μοναστηρίου, ἐπὶ τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῆς Πλάκας τῆς Πελοποννήσου, κατέφευγον εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς ὁπὰς τῆς γῆς. ἄλλοι δὲ διὰ τῆς πρώτης τυχόντος λέμβου, ἐπὶ ἀδροτάτῳ ναύλῳ, ἀπέπλεον ὅπου ἠδύναντο, οἱ δὲ πένητες ἐκλείοντο ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν οὐδενὶ ἐπικοινωνοῦντες.

Ἡ δὲ διοίκησης πάντας τοὺς ἀσθενήσαντας μέχρι τῆς 29 Ἰουνίου ἀθροὺς ἐπεσώρευεν ἄνευ ἐπίπλων καὶ ἐνδυμάτων ἐν τῷ νησιδίῳ, Σφακτηρίᾳ ὀνομασθέντι μετὰ ταῦτα, ἐν ᾧ ὑπῆρχε μόνον οἰκηματίον τι, ἐν ᾧ ἠδύναντο 6-7 ἀσθενεῖς νὰ διαιτῶνται, οἱ δ' ἄλλοι ἡμέραν καὶ νύκτα ἔκειντο ὑπαίθριοι, ὀρῶντες τοὺς πνέοντας τὰ λοιόθια καὶ τοὺς νεκροὺς κειμένους ἀτάφους, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ἐπιθυμητὸς νεκραγωγός, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐνίοτε. οὕτω δὲ, τῇ 29 Ἰουνίου, ἐκ τῶν 20 ἐκεῖ ἐρριμμένων οἱ πέντε ἔκειντο γυμνοὶ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς.

Βραδύτερον ἐκτίσθησαν δύο ἐτι ἐκ σανίδων καλύβαι. Τοὺς δὲ νεκροὺς κατέρριπτον εἰς βαθὺν βόθρον ἐν τῇ νοσώδιστατῇ πελοποννησιακῇ παραλίᾳ Ἀλικῇ καλουμένῃ, ἐξ οὗ, ἀνοικτοῦ πάντοτε μένοντος, καθάπερ καὶ ἐκ τῶν πέριξ λιμναζόντων ὑδάτων ἀνεπέμποντο δηλητηριώδεις ἀναθυμιάσεις. Ἐκεῖ ἐπὶ τῆς νοσώδους Ἀλικῆς περὶ τὸν νεκροδέγμονα βόθρον ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐπισωρεύωνται οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ οἰκετοὶ τῶν ἐκ τῆς πανώλους ἢ ἐξ ἄλλης ἀσθενείας ἀποθνησκόντων.

Ἐκεῖ ἐτήκοντο οἱ ἐπιζῶντες θεώμενοι καθ' ἑκάστην τὴν νεκροβαρὴ ἄκατον, — ἐξ ἧς ὁ νεκραγωγὸς Κουκκούλης καὶ εἴ τις ἕτερος ἐκκομίζοντες τὰ πτώματα κατέρριπτον εἰς τὸν εἰρημένον καιᾶδαν, — ἔστι δ' ὅτε καὶ τὸν ἀπαίσιον ἐκτόρειον ἔλκυθμόν οὐ μόνον κατὰ γῆν, ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλασσαν. « Τὴν Ἀραστασίαν σύζυγον τοῦ Δαμιανοῦ, λέγει ὁ Ἡπίτης, δέσαντες μὲ σχοιρίον ἀπὸ τὸν λαιμόν ὡς τὴν γυναικα τοῦ Τζέλλιου ἔσυραν καὶ αὐτὴν ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ πελοπονησιακοῦ μέρους ἕως εἰς τὸν αἰγιαλόν, ὅπου φθάσαντες ἔδεσαν τὴν ἄλλην ἄκραν τοῦ σχοιρίου εἰς πρύμναν μιᾶς λέμβου καὶ τὴν ἔφερον οὕτως ἐπὶ τῶν ὑδάτων εἰς τὸν πλησίον τῆς Ἀλικῆς βόθρον. Τοῦτο ἔγγειρεν ἡμέραν μεσημέριον καὶ ἡ ἀμφιθεατρικὴ θέσις τοῦ Πόρου ἐπροσκάλεσεν εἰς ταύτην τὴν θέαν καὶ τοὺς μὴ θέλοντας τῶν κατοίκων γὰρ τὴν ἰδῶσιν »

Ἐκεῖ ἄνδρες εὐρωστοὶ ἀνδρείως ποτὲ πολεμήσαντες πεινῶντες, διψῶντες, — διότι μικρὰ λέμβος κομίζουσα ἀλλαχόθεν ὕδωρ οὐδαμῶς ἐπήρκει πρὸς κατάσβεσιν τῆς δίψης πολλῶν ἑκατοντάδων διψαλέων ἀνθρώπων καταφλεγόμενων ὑπὸ τοῦ ἡλίου, — πολλοὶ ἡρρώστουν καὶ οὐκ ὀλίγοι ἀπέθνησκον.

Εἰς τὸν ὄλεθρον τῶν κατοίκων συνέτεινε τὸ πρῶτον μὲν ἡ πλημμελής τοῦ Βερνανδῆ διάγνωσις, ὅστις δὲν διεγίνωσκε τοὺς ὑπὸ τῆς πανώλους κρουσθέντας, ὕστερον δὲ ἡ τοῦ Δουμόν, ὅστις καὶ τοὺς ἐξ ἄλλης αἰτίας νοσοῦντας ὡς ὑπὸ πανώλους ἀλισκομένους διεγίνωσκεν, οὕς ἀμελλητί εἰς τὴν Σφακτηρίαν ἀπῆγον οἱ παρ' ἐκείνῳ ἰστάμενοι ὡς ψυχάρπαγες νεκραγωγοὶ ἅμα ἀκούσαντες τὴν φοβερὰν ἐκείνου ἀπόφασιν : « Τοῦτο εἶναι φοβερό παροῦκλα ! »

Ἐντεῦθεν πολλὰ τὰ οἰκτρὰ καὶ γελοῖα συγχρόνως ἐγίνοντο, ἐγκυοὶ ἀπέβαλλον ἐκ τοῦ φόβου, ἄλλοι ἀσθενοῦντες ἐξ ἄλλων νοσημάτων φύγοντες τὴν ὀλεθρίαν Ἀλικὴν καὶ τὴν φοβερὰν Σφακτηρίαν ἐκρύπτοντο, ὅπου ἡδύναντο, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ἀναρρώσαντες ἐνεφανίζοντο ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστάντες ἐπὶ μακρὸν μεταξὺ αὐτῶν λογισθέντες, ἐξ ὧν εἰς Ὑδραῖος Δακρινὸς κελούμενος, ὅστις δραπετεύσας ἐκ τῆς Σφακτηρίας, ἄτε ὕγιης ὧν, διητῆτο ὑπὸ ἀπορρώγῃ πέτρᾳ ἀπειλῶν θάνατον παντὶ βουλομένῳ γὰρ προσπελάσῃ αὐτῷ. Ἄλλοι δ' ἀνευ-

ρίσκοντο μεθ' ἡμέρας νεκροὶ ὁδωδότες ἀποθανόντες ἐξ ἄλλων ἀσθενειῶν.

“Οτε δὲ περὶ Ἰούνιον λήγοντα καὶ μάλιστα ἐπὶ τέσσαρα ἡμέρας (24-27) ἡ νόσος ἦτο ἐν ἀκμῇ, οἱ ἐν Ἀλικῇ καὶ Σφακτηρίᾳ ἐγκλεισμένοι ἐξηγριώθησαν καὶ ἠπειλουν βιαιάν ἐξοδόν, ὅπως φύγωσιν ὅπου ἂν δυνηθῶσιν. Οἱ ἐν Ἀλικῇ ἐκράυγαζον: «Πεινώμεν, διψῶμεν, πνιγόμεθα ἀπὸ τὴν δυσωδίαν τῶν πλησίον πτωμάτων τὴν ἡμέραν μᾶς ἀφανίζει ὁ ἥλιος, διότι δὲν ἔχομεν ὅλοι καλύδας, τὴν νύκτα δὲν κοιμώμεθα, ἐπειδὴ φυλάττομεν τὰς οἰκογενείας μας ἀπὸ τοὺς τζακάλους· τόπος δὲν εἶναι πλέον ἐδῶ καὶ καθ' ἡμέραν φέρουν μολυσμένους· θὰ μολυνθῶμεν καὶ θάποθάνωμεν ὅλοι.»

Οὕτως οἰκτρῶς διέκειντο οἱ Πόριοι, μέχρις αὐτοῦ τοῦ φιλόανθρωπος ἱατροῦ Ἡπίτης ἔχων παρ' ἑαυτοῦ τὸν χημικὸν Λάανδερ μετέβη εἰς Πόρον. Οὗτος τοὺς μὲν ἐν τῇ Ἀλικῇ μετεκόμισεν εἰς τὰ περὶ τὸ σύσκιον καὶ εὐὺδρον μοναστήριον, ἐνθα ἔπνεε καθαρὸς ἀήρ, τοὺς δ' ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἑίδεκ. Ἐπισκεπτόμενος δὲ τούτους τε καὶ τοὺς ἀλλαχοῦ κατεσκηνωμένους παρέχων πᾶσαν ἱατρικὴν θεραπείαν, διαταξὰς καθαρισμὸν καὶ πλύσεις διὰ χλωρίνης καὶ δι' ἄλλων ἀντιμολυστικῶν μέσων, ἐπιβαλὼν αὐστηρὴν περιορισμὸν καὶ, ἐν γένει, μεταχειρισθεὶς ὅσα ἡ ἐπιστήμη ἀπαιτεῖ, ἡδυνήθη ἐν βραχεὶ ν' ἀπχλαῖξῃ τοὺς ταλαιπώρους Πορίους τῆς ὀλεθρίας νόσου, ἥτις τελέως ἐξέλιπε τῇ 10ῃ Ἰουλίου. Ἡ πανώλης τοῦ Πόρου κατέδειξε πολλὰ τὰ ἄτοπα τῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν σύγχυσιν αὐτῆς. Αὕτη οὖν τοῖς ἄλλοις παρὰ λόγον γινομένοις συνέστησε καὶ συμβούλιον ἐν Πόρῳ ἱατρῶν περὶ τῆς πανώλους, ἐν ᾧ ἐκράτει ὄντως ἐπιστημονικὴ ἀπειρία καὶ ἀγυρτεία καὶ βαβυλωνία σύγχυσις· διότι τῶν συνιστάντων αὐτὸ ὁ μὲν Δουμόρ καὶ Βερναρδὴς ὤμίλου μόνον τὴν γαλλικὴν, ὁ δὲ Ἑρμαρ μόνον τὴν γερμανικὴν, ὁ δὲ Σκαμπέλος μόνον τὴν ἰταλικὴν καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ ἱατροσυμβουλίου τούτου Τορπακάκης μόνον τὴν ἐλληνικὴν!

Πρὸς δὲ τούτοις οἱ χωροφύλακες, οἱ ἀκταιωροί, καὶ ἄλλοι φύλακες, οἱ νεκραγωγοί, οἱ περὶ τὸ δῆμαρχον τοῦ Πόρου Γ. Δούρον ἐποιοῦν τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα ἑλλιπῶς, ἀμελῶς καὶ ἀτάκτως ἢ βανχύσω· καὶ ἀπανθρώπως· ἐκ δὲ τῶν ἀγρίων μάλιστα χωροφυλά-

κων τινές κατετόλμων καὶ τῆς τοῦ οἴκου τιμῆς τῶν κατοίκων.

Ἡ κατὰ τὴν πανώλη οἰκτρὰ τῆς διοικήσεως τοῦ Ρούδαρτ εἰκὼν ἦτο ἐν μικρῷ καὶ ἡ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης. Ἐν τέλει δ' ἡ κυβερνήσις διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργοῦ Α. Πολυζωῆ-δου ἀντήμειψε (20 Σεπτεμβρίου 1839) τὸν Δουμόν, Τομπανάκη, Ἡπίτην, Λάνδερερ, Σκαμπέλον, Σάϊφερτ, Ἑρμαν, Παπαζογλοῦν ὡς διαπρέψαντας «κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐν Πόρῳ πανώλους», τῇ δὲ μητρὶ τοῦ ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος ἀποθανόντος ἱατροῦ Δ. Ρατλάουφ ἔπεμψε 2.000 δραχμῶν. Ταῦτα πάντα βεβαίως οἱ ἀντιπολιτευόμενοι κατακρίνοντες κατεβόων κατὰ τῆς κυβερ-
ήσεως.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλην ἀφορμὴν ἐκτός τῆς ἐν Πάτραις στάσεως, τῆς πανώλους ἐν Πόρῳ καὶ τῆς κατὰ ταύτην ἀδεξίαν διαγωγῆς τῆς Κυβερνήσεως, εὕρισκον οἱ ἀντιπολιτευόμενοι κατὰ τῆς Κυβερνή-σεως τοῦ Ρούδαρτ, καὶ τὸν μεσελληνισμόν τῶν Γερμανῶν καὶ ἰδίως τοῦ Φαλλμεράυερ, ὅστις ἐν ἔτει 1830 ἐκδούς ἔργον περὶ Ἑλλάδος (1) παρερμηνεύων τὰς πηγὰς καὶ πλάσσων ἀνύπαρκτα, καὶ ἐξάγων συμ-περάσματα ἀνυπόστατα, ἀνεκκήρυξε τὴν ὡς ἱστορικὸν τῶν περὶ νεωτέ-ρων Ἑλλήνων πόρισμα αὐτοῦ: «Τὸν ὀλεθρον τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἑλλήνων καὶ τὸν συναικισμὸν τοῦ ἐρήμου ἰθαφους διὰ σλαυικῶν φύ-λων», καὶ βράδύτερον ἐν ἔτι 1836 ἀνακήρυξεν ὅτι: «ἡ Πελοπόννησος δι' ἐσωτερικῶν πολέμων μεταξὺ Φράγκων καὶ Βυζαντίων κατηρη-μώθη καὶ ὑπὸ Ἀλβανικῶν ἀποικιῶν κατεπληρώθη καὶ τέλος ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκυριεύθη», συμπεράσματα δι' ὧν ἔτεινε νὰ ἀποδείξη ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι ἐξηφανίσθη καὶ ὅτι ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἡμεῖθα ἀπόγονοι Σλαύων καὶ Ἀλβανῶν. Τὸ τοιοῦτον, ὡς εἰκός, κατετάραξε τοὺς Ἕλληνας καὶ πολλοὶ ἔγρα-ψαν κατ' αὐτοῦ ἀναιροῦντες ἐν πρὸς ἐν τὰ ἄτοπα ἐγχειρήματα τοῦ

(1) Ph. J. Fallmerayer, Geschichte der Halbinsel Morea in Mittelalter, Stuttgart 1830 36 μέρη δύο.

Abhandlung über die Entstehung der Neugriechen αὐτοῖς 1835.

Das Albanesische Element in Griechenland 1857-60 μέρη 3.

γερμανικοῦ ιστορικοῦ (1), αἱ δὲ ἐφημερίδες Ἀθηναῖ καὶ Σωτὴρ πλὴν τῆς Ἐποχῆς ἀντεπολιτεύοντο σφοδρῶς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ρούδαρτ, ὃ δὲ λαὸς ἐν τῷ μεγάλῳ πρὸς τοὺς Βαυαροὺς μίσει αὐτοῦ συνεπάθει πρὸς τοὺς καταδιωχθέντας πρωτοουργοὺς τῶν στάσεων καὶ τῶν ληστεϊῶν, θεωρῶν αὐτοὺς ὡς τέκνα ἀναξιοπαθόντος ἡρώ-σμου οἱοι ἦσαν ὁ Σκυλοδημος, ὁ Καταρραχιᾶς, ὁ Ρουμπανιᾶς, ὁ Καλαμαῆτας, ὁ Καραμῆτσος καὶ ὁ Δημήτριος καὶ Γεώργιος Τσαπό-πουλοι (τὰ Τσαπόπουλα) καὶ ἐξύμνει ἐνθουσιωδῶς αὐτούς.

Πρὸς τούτοις δὲ ἐπεσυνέβη καὶ τὸ ἀτυχὲς ζήτημα περὶ τῆς Τραπεζῆς. Διότι ὁ Ἀγγλος τραπεζίτης Βράιτ, περὶ οὗ ἀνωτέρω ὁμι-λήσαμεν, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Γκλές, ἀπέστειλε τὸν Ἑλληνα Παραμυθιώτην, ὅστις κατὰ πάντα καὶ συνεφώνησε μετὰ τῆς Ἑλ-ληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπανεκάμφεν εἰς Λονδίνον φέρων τὸν τῇ 25 Ἰανουαρίου 1836 κυρωθέντα νόμον. Ὡς φαίνεται ὅμως αἱ συμ-φανίαι τοῦ Παραμυθιώτου δὲν ἤρσαν τῷ Ἀγγλῷ τραπεζίτῃ· διὸ καὶ ὀλίγους μετὰ τὴν ἀφίξιν ἐκείνου μῆνας, ἐδήλωσε τῷ ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος Τρικούπῃ, ὅτι θὰ ἀνέβαλε τὴν ἵδρυσιν τῆς ἐν Ἀθήναις Τραπεζῆς, συνεπιεῖα κακῶν πληροφοριῶν, ἃς ἔλαβεν ὁ ὅμιλος τῶν Ἀγγλῶν κεφαλαιούχων παρὰ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ Ἀγγλοῦ ἐμπόρου Βάρφ περὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγ-

(1) Κατὰ τῶν θεωριῶν τοῦ Φαλλμεράιερ ἔγραψαν ἐκ τῶν ἡμετέρων μὲν ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος, περὶ τῆς ἐποικίσεως σλαυικῶν τινων φύλων εἰς Πελοπόννησον, Ἀθῆναι 1843.

Ὁ Λεουκίας (Α. Γεωργιάδης), ἀνατροπὴ τῶν δοξασάντων κτλ. ὅτι οὐδεὶς τῶν νῦν τὴν Ἑλλάδα οἰκούντων ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐστίν (ἐλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ), Ἀθῆναι 1843.

Ἐκ δὲ τῶν ξένων ὁ Γερμανὸς Bar, Abstammung der Griechen und die Irthümer und Täuschungen des Drs Ph. Fallmerayers, Mün-chen 1848 καὶ ἄλλοι.

Ὁ G. Herzberg, Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des Antiken Lebens bis zur Gegenwart, Gotha, 1876, μέρος Α'.

Ὁ W. F. Schmiedler, Geschichte des Königreichs Griechenlands, Heidelberg σελ. 227 1877 καὶ ἄλλοι.

Α. Γ. Κριεζής.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μάτων. Ἄλλ' ὁ Βράϊτ ἐψεύδετο ταῦτα λέγων καὶ διὰ τούτων προσ-
επάθει νὰ ἐπιτύχῃ κρεισσόνων ὄρων.

Πλὴν ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἐφαίνετο συμμερίζο-
μένη τὰς ιδέας τοῦ Ἀγγλοῦ τραπεζίτου, ἐφ' ᾧ καὶ οὗτος ἀπέστειλε,
κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1837, τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ Βάλδδιν. Οὗτος
φθὰς εἰς Ἀθήνας ἐζήτηε νὰ ἐπιτύχῃ τροποποιήσεων ἐν τοῖς ὅροις,
ἐπιθυμῶν νὰ ἀναβιάσῃ τὸν τόκον μέχρι 12 οἷο ἀνευ τῆς ἀδείας τῆς
Κυβερνήσεως, νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἐτησίαις ἐξ 100,000 δραχμῶν παρο-
χῆς ἐκ τῶν, κερδῶν αὐτῆς εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα καὶ
τῆς ὑποχρέωσης τοῦ νὰ διδῇ καταβολὰς τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει
καὶ τέλος τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτρόπου παρὰ τῇ Τρα-
πέζῃ. Ἡ Ἑλληνικὴ ὅμως Κυβέρνησις ἤκιστα εὐμενῶς διατεθειμένη
πρὸς τοιοῦτους κεφαλαιούχους, ἀποστέλλοντας πληρεξουσίου πρὸς
διομολογίαν ὀριστικῆς συμφωνίας καὶ ἀκολούθως ἀποκηρύσσοντας
τοὺς πληρεξουσίου αὐτῶν ὡς ὑπερβάντας δῆθεν τὰς ὁδηγίας αὐτῶν
καὶ οὐδ' ἠθέλησε κἄν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰς νέας ταύτας προτά-
σεις. Δυστυχῶς ὅμως αἱ ἀντιπολιτευόμεναι ἐφημερίδες συμμαχή-
σασαι μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ τραπεζίτου κατεξανέστησαν ἐναντίον τοῦ
γραμματεύοντος ἐπὶ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Λασσάνη καὶ τοῦ βαυα-
ροῦ Φράϊ, ὅστις, παρὰ τὰ μέγιστα αὐτοῦ ἐλαττώματα, οὐδὲν τὸ
σφαλερὸν ἐποιήσατο ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ· ἡ δὲ πολέμικῃ αὐτῇ
τῶν ἐφημερίδων συνετέλεσεν εἰς τὴν ἄμεσον παῦσιν τοῦ Λασσάνη,
περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐποιησάμεθα λόγον, τῇ 21ῃ Μαρτίου 1837. Ἀλλὰ
καὶ αὐτὸς ὁ πρωθυπουργὸς Ρούδαρτ ἀπέπεμψε τὸν ἀντιπρόσωπον
τοῦ τραπεζικοῦ οἴκου Βάλδδιν, ὅστις, ἐξοργισθεὶς ὡς ἐκ τούτου,
ἀπηύθυνε τῇ 12ῃ Ἀπριλίου ἀναφορὰν πρὸς τὸν βασιλέα Ὁθωνα,
ἐν ᾗ διετύπου τὰ κατὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ παράπονα ὡς κάκιστα
αὐτὸν δεχθέντος, ἀνεχώρησεν εἰς Λονδίνον καταλιπὼν ἀντιπρόσω-
πον αὐτοῦ τὸν Κοντόσταυλον.

Οἱ γινώσκοντες τὸ αὐθαδὲς καὶ ἀγέρωχον ὕψος τῶν Ἀγγλων,
λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, πρὸς τοὺς πολιτικούς ἀνδρας τῶν μικρῶν
κρατῶν δικαιοῦσι βεβαίως τὸν ὑπερήφανον Ρούδαρτ διὰ τὴν ἄξιο-
πρεπῆ στάσιν, ἣν, ὡς Ἑλλήν πρωθυπουργός, ἐτήρησεν ἀπέναντι
τραπεζίτου φερομένου οὐκ αἰῶς ὡς πρὸς τοὺς ἐν Λαδίῳ μεσίτας

αὐτοῦ, καὶ κατακρίνουσι τὴν ἑλληνικὴν ἐκείνην δημοσιογραφίαν, ἥτις πληρέστατα μὲν ἐδικαιοῦτο νὰ ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ξένων ἐν Ἑλλάδι πρωθυπουργῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ πᾶσαν αὐτῶν πράξιν ἀδίκως νὰ ἐπικρίνῃ. Ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς Λάϊνς ἐποιήσατο, ἐπὶ τούτοις, νέα διαβήματα καὶ κατέστησε σφοδρότερον τὴν ἐναντίον τοῦ Ρούδαρτ ἀντιπολίτευσιν αὐτοῦ, ἐκμεταλλεόμενος πάντα τὰ ζητήματα καὶ διαδίδων διὰ τῆς δημοσιογραφίας τοὺς λόγους, οὓς περὶ Ἑλλάδος ἐξεφώνει ὁ Πάλμερστον, ἐπιζητῶν σύνταγμα ὑπὲρ αὐτῆς. Καὶ ὅμως ἐπὶ Ἀρμανσβεργ ὁ αὐτὸς Πάλμερστον ἐκήρυττε ἀνόητους τοὺς ζητοῦντας σύνταγμα ὑπὲρ τοῦ ἀπαιδευομένου ἔτι ἑλληνικοῦ λαοῦ ! Ἀλλὰ πότε ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ὑπῆρξε συνεπής ; πότε εὐσυνειδήτος ; Ἡ ἀπάτη καὶ τὸ ψεῦδος ἀποτελοῦσιν αὐτήν.

Ἄλλ' ἐὰν ὅμως τοσοῦτον κατ' αὐτοῦ κατεφέροντο οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, οἵτινες ἐπὶ τοίους ἐπέτυχον τὴν πτῶσιν αὐτοῦ μετὰ δεκαήμερον πρωθυπουργίαν, τὸ ὄνομα ὅμως τοῦ Ρούδαρτ καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν γραμματέως Πολυζωίδου συνεδέθη πρὸς τὴν ἰδρυσιν τοῦ Πανεπιστημίου, οὐχὶ διότι αὐτοὶ ἔσχον τὴν πρωτοβουλίαν, ἀλλὰ διότι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ἐξετελέσθησαν τὰ προαποφασισμένα. Τὸ ἐκδοθὲν τὴν 3ην Ἀπριλίου 1833 διάταγμα περὶ τῆς ἀρρυδιότητος τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως γραμματείας, πρὸς ταύτην ἀνέθετα τὴν περὶ συστάσεως ὑψηλοτέρων ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, ἐνδὸς Πανεπιστημίου καὶ μιᾶς Ἀκαδημίας μέριμναν, ὁ δ' ἐκ τῶν ἀντιβασιλέων Γεώργιος Λουδοβίκος Μάουρερ σπουδαίαν ἐποιήσατο ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐργασίαν καὶ ἤθελε προβῆ, κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1834, εἰς τὴν σύστασιν αὐτῶν, ἐὰν δὲν ἀνεκαλεῖτο ὀλίγους μῆνας πρότερον. Εἵτα, ὀλίγον τι πρὸ τῆς παύσεως τοῦ Ἀρμανσβεργ, τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1836, ἐξεδόθη, κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ βασιλέως, διάταγμα περὶ συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπερ ἐπηκολούθησαν τὰ διατάγματα τῆς 14ης καὶ 22ας Ἀπριλίου 1837 περὶ προσωρινοῦ κατερισμοῦ τοῦ συστηθησομένου Πανεπιστημίου, περὶ συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου Ὁθωνος, ἀποκληθέντος οὕτω, τῇ ἐπιθυμίᾳ πάντων, ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδρυτοῦ βασιλέως καὶ προσεκαλοῦντο οἱ διορισθέντες καθηγηταὶ αὐτοῦ : Γ. Γεννάδιος, Α. Ρὸς καὶ Ἐρ. Οὐλερίχς, ἵνα

καταβάλλωσι τὰ θεμέλια ἐνδὲς φιλοσοφικοῦ διδασκαλείου διὰ τὸν ὀργανισμόν τοῦ ὁποίου θέλουρ διευθύνει τὰς προτάσεις τῶν πρὸ τοῦ τέλους τῆς α' ἡξαμηνίας.»

Τῇ 26ῃ Ἀπριλίου ὤρισθη ἡ ἑναρξίς τῶν μαθημάτων τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῇ 3ῃ Μαΐου 1837, ἐνοικιασθείσης τῆς μᾶλλον εὐρυχώρου οἰκίας τῆς συνοικίας Πλάκας, τῆς τοῦ Κλεάνθους, ἐγένετο ἡ ἐπίσημος ἑναρξίς τοῦ Πανεπιστημίου, μεταβάντος ἐπίππου τοῦ βασιλέως καὶ παρισταμένων ἐν σώματι τῶν "συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, τῶν γραμματέων, τῶν μελῶν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος καὶ πασῶν τῶν τε πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν τῆς πρωτευούσης. Ὁ ἐπίσκοπος Ἀττικῆς ἠύλόγησε τὴν τελετὴν, τοῦ βασιλέως Ὁθωνος δις δακρύσαντος ἐκ συγκινήσεως, ὁ πρῶτος πρύτανις Κ. Σχινᾶς ἔλεξε βραχέα τινὰ πρόσφορα τῇ περιστάσει, οἱ σχολάρχαι (κοσμητορες) τῶν τεσσάρων σχολῶν Ν. Βάμβας τῆς Φιλοσοφικῆς, Μ. Ἀποστολίδης τῆς Θεολογικῆς, Γ. Ράλλης τῆς Νομικῆς καὶ Λευκίας τῆς Ἰατρικῆς ὡμίλησαν μακρότερον, ὤρισθησαν οἱ διορισθέντες καθηγηταὶ καὶ οὕτως ἐπεσφραγίσθη διὰ ζητωκραυγῶν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Ἱδρυτοῦ ἡ συγκινήσασα πάντας ἀπείριτος αὕτη τελετὴ τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ (529 Μ. Χ.) διαλυθείσαν φιλοσοφικὴν σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν, ἀνωτάτου ἐκπαιδευτηρίου.

Ἐγένοντο ἀπὸ τῆς 10—26 Μαΐου εἰσαγωγικὰ τινὰ μαθήματα καὶ ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου ἤρξαντο παραδόσεις τινὲς ὑπὸ πάντων τῶν καθηγητῶν : Κ. Κοντογόνου, Γ. Γενναδίου, Μ. Ἀποστολίδου, Α. Λευκίου, Δ. Μαυροκορδάτου, Ι. Βούρου, Ν. Βάμβας, Κ. Νέγρη, Ἐρ. Οὐλριχ, Αἰμ. Χέρτσογ, Γ. Ράλλη, Κ. Σχινᾶ, Γ. Φέδερ, Δ. Φράας, Α. Ρός, Ι. Σούτσου κτλ. Συνέστη γραφεῖον, συνετάχθη μητρώον τῶν ἐγγεγραμμένων φοιτητῶν, ὀλιγίστων τότε ὄντων, (52 φοιτητῶν καὶ 75 ἀκροατῶν), ἰδρύθη ἀρχεῖον καὶ ἐν γένει παρεσκευάζοντο τὰ πάντα πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ ἀνωτάτου ἐκείνου τῶν Μουσῶν καθιδρύματος. Μετὰ παρέλευσιν διετίας ἐπετεύχθη καὶ ἡ ἑναρξίς τῆς οἰκοδομῆς.

Τῇ 1ῃ Δεκεμβρίου 1838 ὁ δεύτερος πρύτανις Γ. Ράλλης ἀπηύθυνεν ἐπίκλησιν πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ἕλληνας καὶ φιλέλληνας πρὸς συλλογὴν βιβλίων χάριν τῆς ἰδρυθείσης βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὀργάνων τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης, τῇ δὲ 26 Ἰα-

νουαρίου 1839 συνεκάλεσε συνέλευσιν τῶν διαπρεπεστέρων ἀνδρῶν καὶ κατήρτισεν ἐπιτροπὴν «ἐπὶ τῶν Συνδρομῶν πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου» καλουμένην καὶ συγκειμένην ἐξ ἐννέα μελῶν : τοῦ κ. Κουντουριώτη, Γ. Γενναδίου, Ἀνδρέου Ζαήμη, Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, Α. Βράνδη, Γ. Βέλλη, Θ. Ράλλη, Ν. Βάμβα, Κ. Σχινᾶ καὶ τοῦ γραμματέως Γ. Δοκοῦ, ἡτις, τῇ 25ῃ Φεβρουαρίου 1839, ἐξέδοτο προκήρυξιν πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ἕλληνας καὶ φιλέλληνας πρὸς συλλογὴν ἐράνων δι' οἰκοδομὴν Πανεπιστημίου.

Ἐντὺς δεκαπέντε ἡμερῶν, ἐν Ἀθήναις μόνον, συνήχθησαν 47,780 δραχμαί· αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες Ἰασίου καὶ Γαλαζίου ἀπέστειλαν συνδρομάς· τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἐμιμήθησαν ἀμέσως καὶ ἄλλαι, οἱ δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενεῖς ἀπέστειλαν 32,000 δραχμῶν, τὸ σχέδιον ἐξεπονήθη ὑπὸ τοῦ Δανοῦ ἀρχιτέκτονος Χρίστου Χάνσεν καὶ ἐνεκρίθη, ὑπολογισθεῖσης τῆς δαπάνης εἰς 176,000 δραχμῶν καὶ τῇ 2ᾳ Ἰουλίου 1839 ἐτέθη πανηγυρικῶς ὁ θεμέλιος λίθος τῆς οἰκοδομῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως μετὰ μεγάλης πομπῆς, ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς καὶ τὴν βροντὴν 21 κανονοβολισμῶν. Ἐτέθη δὲ μάρμαρον, ὡς ἀκρογωνιαίος λίθος, ἐφ' οὗ ὑπῆρχον τὰ γράμματα τὰδε : «Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον, ἀνεγερθὲν συνδρομῇ Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων τῷ ζ' ἔτει τῆς βασιλείας Ὁθωνος τοῦ Α' τῇ 2ᾳ Ἰουλίου 1839.»

Ὁ Βασιλεὺς ριψὰς ἐντὸς τοῦ ἐσκαμμένου τούτου λίθου ἐξ ὅλων τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως χαραχθέντων ἑλληνικῶν νομισμάτων καὶ περιπλέον δύο μετάλλια, ὧν τὸ ἓν χρυσοῦν καὶ τὸ ἕτερον ἀργυροῦν, μετ' ἐπιγραφῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς καὶ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ στραφεὶς πρὸς τὸν Πρύτανιν εἶπε τὰ ἑξῆς :

«Θέτω μὲ ὑπέρμετρον χαρὰν τὸν πρῶτον λίθον τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ ἑλληνικὴ νεολαία θέλει διδασχθῇ εἰς τὸ κατὰστημα τοῦτο τὰς ἠθικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι μόναι μωρῶνουνσι τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν, δύνανται νὰ καταστήσωσι τὸν ἄνθρωπον ἀξίον νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ὑψηλὸν τῆς Θείας Προνοίας προορισμὸν του. Δὲν θέλει λησμονήσῃ αὕτη ὅτι ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς θέλουσιν ληφθῇ οἱ ἄνδρες εἰς τοὺς ὁποίους θέλουσιν ἀνατεθῇ τὰ βαρύτερα καὶ τὰ ὑψηλότερα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας κα-

θήκοντα καὶ οὕτω θέλουν προσπαθήσει ν' ἀναφανοῦν ἄξιοι καὶ τῶν ἀγῶνων τῶν πατέρων καὶ τῶν προσπαθειῶν, τὰς ὁποίας οἱ σύγχρονοὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν καταβάλλουν.»

Μετὰ δύο περίπου ἔτη ὑκαδομήθη ἡ μία τοῦ Πανεπιστημίου πλευρὰ καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1841 μετεκομίσθη τὸ Πανεπιστήμιον ἐκ τῆς οἰκίας Κλεάνθους εἰς τὴν νέαν οἰκοδομήν, ἐλλιπεστάτην ἔτι καὶ συμπληρωθεῖσαν μετὰ χρόνον· μόλις δὲ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1843 συνετελέσθη ἡ ἐμπροσθία πλευρὰ.

Καίτοι δὲ ὡς ὀλικαὶ δαπάναι ἀνεγράφησαν 176,000 δραχμῶν, ἐν τούτοις, μέχρι τοῦ 1843, εἶχον δαπανηθῇ 356,000 καὶ ὅμως ἡ οἰκοδομὴ οὐδόλως ἦτο συμπληρωμένη καθ' ὅλοκληρίαν. Ἐδαπανήθησαν δὲ ἐν συνόλῳ 750,921 δραχμῶν διὰ σύμπασαν τὴν οἰκοδομήν καὶ τὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον.(1) Ἐσχάτως δὲ ὁ ἐν Βιέννῃ ὁμογενὴς γεροϋσιαστὴς κ. Νικόλαος Δούμπας κατηνάλωσεν ὑπὲρ τὰς 50,000 φλωρινίων πρὸς γραφὴν τῆς ἐξαισίας ζωοφόρου.

Μεταξὺ δὲ τῶν παρ' ὁμογενῶν καὶ ξένων γενομένων δωρεῶν, πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ ἀναγραφῇ ἡ ἐξ 25,000 δραχμῶν γενναία δωρεὰ τοῦ ἀδελφοῦ σερβικοῦ λαοῦ, τοῦ πρῶην ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Μιλὸς Ὁβρένοβιτς, καὶ ἡ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος δόντος 40,000 δραχμῶν.

Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενοι δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὸ λόγιον ἐκεῖνο τοῦ γενναίου τῆς Πελοποννήσου ἀγωνιστοῦ, τοῦ Θεοδώρου Καλοκοτρῶνη εἰπόντος διὰ τὸν μέγαν τότε γινόμενον περὶ Πανεπιστημίου θόρυβον : «ὅτι τὸ σπῆτι τοῦτο θὰ γάγῃ ἐκεῖνο τὸ σπῆτι», δεικνύων τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὰ οἰκοδομούμενα ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Λουδοβίκου, ἀνάκτορα.

Ἐν ᾧ ὅμως ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχαιρε χαρὰν μεγάλην ἐπὶ τῇ συστάσει τοῦ Πανεπιστημίου καὶ συνέχαιρε τῷ τε νεαρῷ βασιλεῖ Ὁ-

(1) Τὸ Πανεπιστημιακὸν κτίριον κατὰ καιροὺς ἐπισκευάζεται καὶ ἀνεκαινίζεται καὶ ὀριστικῶς πλέον ἀπεπερατώθη τῷ 1865, ὅτε καὶ βιβλίον ἐξεδόθη ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ἡ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ ἀνακαινίσιν τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου καλλιτεχνικὴ ὀνομασθεῖσα ἐξέτασις τοῦ ἀρχιτέκτονος Λ. Καυταντζόγλου, ἐν Ἀθήναις 1865.

θωνι καὶ τῇ Κυβερνήσει, καὶ μάλιστα τῷ τότε λογίῳ ὑπουργῷ Ἀναστασίῳ Πολυζωίδῃ, ὅστις ἐπέσπευδε τὴν τε σύστασιν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὴν ἑναρξιν τῶν μαθημάτων αὐτοῦ, φοβούμενος μὴ καὶ αὐθις ἐμπυδίων τι γένηται, μόνον οἱ σφοδρὰ ἀντιπολιτευόμενοι τοῦ Ρούδαρτ καὶ ταύτην τὴν σύστασιν ἐμέμφοντο αὐτῷ, ἡ δὲ «*Ελπίς*» ἔγραφεν ὅτι : «*ἡ σύστασις τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι μία τῶν γελοίων ἐκείνων καὶ ἀγυρτικῶν ἐπιδείξεων, μὲ τὰς ὁποίας προσπαθοῦν οἱ ξενοκράται μας νὰ φενакίσωσι τοὺς μωροπίστους ὡς πρὸς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς Εὐρωπαϊκούς καὶ νὰ ἐμπαί-
ζωσι καὶ τὴν διψῶσαν ἐπιστημονικὴν ἐκπαίδευσιν νεολαίαν μας !*»

Ἡ Ἱδρυσις ὅμως τοῦ Πανεπιστημίου ὄσπῃ χαρὰν καὶ ἂν προὔ-
ξένῃσεν οὐδαμῶς ἀνέστειλε τὴν κατὰ τοῦ Ρούδαρτ ἀντιπολίτευσιν, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δικαίως, ἴσως, σφοδρυνομένην. Διότι, ὡς εἴπομεν, μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀντιβασιλείας οἱ τρεῖς αὐτῆς γραμ-
ματεῖς ἀπετέλεσαν εἶδος ἰδιαίτερου συμβουλίου τοῦ βασιλέως Ὁ-
θωνος, ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς μὲν αὐτῶν ἀνεχώρησεν, ἕτερος δὲ διωρίσθη
γραμματεὺς τῆς βαυαρικῆς πρεσβείας ἀρχομένου τοῦ 1837, μετὰ
τὴν ἐπάνοδον τοῦ βασιλέως, ἐπισημοποιήθη ἔν εἶδος ἀνακτοβουλίου,
οὗ τὰ κυριώτερα μέλη ὑπῆρξαν οἱ Χές, Πούλχαρντ καὶ Λεμάνγκερ.
Ὁ σχηματισμὸς λοιπὸν ἰδιαίτερου ἀνακτοβουλίου περὶ τὸν βασι-
λέα, ἐκτὸς τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, κατεκρίθη δικαίως σφο-
δρότατα προκαλέσας σχόλια.

Ἀφ' ἐτέρου ἐπῆλθον καὶ αὐλικαὶ ραδιουργίαι· διότι τὸν μὲν
αὐλάρχην κόμητα Σάπφρταν εἶχε διαδεχθῇ ὁ Βαΐξ, οὗτος δέ, ὡς
καὶ ὁ προκατόχος αὐτοῦ, ἐπενέβαινον εἰς πάντα τὰ ζητήματα τοῦ
Κράτους· ἡ ἐν Βαυαρίᾳ Αὐλὴ ἐξήσκει τρόπον τινὰ ἐπικυριαρχίαν
ἀνακαλοῦσα, ὡς λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς «*ἱστορίας τοῦ συγχρόνου
Ἑλληνισμοῦ*», Βαυαροὺς καὶ ἄνευ τῆς γνώσεως τοῦ βασιλέως Ὁ-
θωνος, ὡς τοῦτο ἐγένετο, κατὰ Μάιον, προκειμένου περὶ τοῦ Φράϊ,
τοῦ φίλου καὶ ἐμπίστου τοῦ Ἀρμανσβεργ, μισουμένου ὑπὸ τῶν
Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ ἡ ἀνάκλησις γενομένη ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ βα-
σιλέως Λουδοβίκου διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ Βάλδκιρχ,
προὔκალεσε τὰς ἐπικρίσεις καὶ αὐτῶν τῶν διὰ τοῦ τύπου τὴν ἀπο-
μάκρυνσιν αὐτοῦ ζητησάντων.

Πάντα λοιπὸν ταῦτα παρεῖχον ἀναμφιβόλως σπουδαίαν ὕλην τοῖς ἄλλοις τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἅτινα καλῶς καὶ μετὰ τέχνης οὐ τῆς τυχούσης γραφόμενα σπουδαίως ἐπέδρων ἐπὶ τῆς δημοσίας γνώμης. Οὕτω κατὰ Ἰούνιον, ἡ *Ἑλλὰς* ὑπὸ τοῦ ἐντρίβειστατοῦ δημοσιογράφου Λεβίδου συντασσομένη ἐδημοσίευσε σφοδρότατον ἄρθρον καθαρπτόμενον καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τῆς Βαυαρίας ὡς παρεμβαίνοντος εἰς τὰ βασιλικά τοῦ υἱοῦ καθήκοντα, ὃ δὲ συντάκτης αὐτῆς ἐν αὐτῷ τῷ περιφήμῳ τότε καφεναίῳ τῆς *Örtales Ἑλλάδος* προσέβληθεις τῇ 16ῃ Νοεμβρίου ὑπὸ τινων βαυαρῶν ἀξιωματικῶν, ὧν προϊστάτο ὁ ταγματάρχης Φέδερ συνελήφθη ἐδικάσθη καὶ ἐφυλακίσθη ἡ «*Ἀθηνα*» καὶ ἡ «*Πρόεδρος*» ὁμοίως κατεδιώκοντο· καὶ ἐν γένει ἡ ἀντιπολίτευσις εἶχε κορυφωθῇ οὕτως ὥστε ὁ Ρούδαρτ ἠναγκάσθη νὰ ἀναφέρῃ πρὸς τὸν βασιλέα τὰ περὶ ἀποχωρήσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐξεμάνησαν δὲ ἰδίαι αἱ ἐφημερίδες ἕνεκα τοῦ δημοσιευθέντος τῇ 23 Νοεμβρίου 1837 νόμου περὶ ἐξυθρίσεως ἐν γένει καὶ περὶ τύπου, νόμου τροποποιήσαντος τὰς διατάξεις τοῦ ἀρχαιότερου περὶ τύπου νόμου τῆς 18ης Δεκεμβρίου 1833.

Διὰ τοῦ νέου τούτου νόμου ἐπέβαλλοντο ποιναὶ αὐστηρότεραι τοῖς παραβάταις τῶν διατάξεων αὐτοῦ καὶ ἐζητοῦντο σπουδαῖα προσόντα παρὰ τῶν ὑπευθύνων συντακτῶν, οἵτινες ὤφειλον νὰ ἔχωσιν ἡλικίαν ἀνωτέραν τῶν 25 ἐτῶν, ἀκίνητον περιουσίαν πεντακισχιλίων δραχμῶν τοῦλάχιστον, ἐλευθέραν πάσης ὑποχρεώσεως καὶ νὰ δύνανται ν' ἀποδείξωσιν, ὅτι ἐδιδάχθησαν τοῦλάχιστον τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, μετὰ πέντε δ' ἔτη ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος νόμου, ὅτι συνεπλήρωσαν τὰς σπουδὰς αὐτῶν ἐν τινὶ Πανεπιστημίῳ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ Κράτους».

Διὰ τοῦ νόμου τῆς 23 Νοεμβρίου ἐζήτει κυρίως ἡ Κυβέρνησις διὰ τῶν προσόντων, ἅπερ ἀνωτέρω εἵπομεν, νὰ καταστήσῃ δύσκολον τὴν εὕρεσιν ὑπευθύνων συντακτῶν καὶ ἐπομένως τὴν περιστολὴν τῆς μεγάλης τοῦ τύπου ἀκολασίας, φαίνεται δὲ μᾶλλον, ὅτι ὑπηγορεύθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου, ὅστις ὑποναὼν τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο τῆς «*Ἑλλίδος*» τῆς 2ας Ἰανουαρίου, ἔγραψε τῷ Ὀθωνι τῇ 3ῃ Ὀκτωβρίου : «*Περὶ τὸν κρίνω νὰ σοὶ εἰπω, ὅτι ὁ πιτῆρ δὲν δύναται*

νὰ χαίρη βλέπων ἑαυτὸν διηνεκῶς ὑβριζόμενον αἰσχροτάτα ἐν ἐφημερίσιν ἐκδιδομέναις ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ υἱοῦ, ὅτε μία λεξὶς αὐτοῦ, ἔχοντος καὶ δικαίωμα καὶ τὴν δύναμιν, θὰ ἤρκει ὅπως τεθῇ τέρμα· τοιαύτη ἐλευθεροτυπία ἀποπλανᾷ τὴν κοινὴν γνώμην καὶ ὑποσκάπτει, ἐπὶ τέλους, τὸν θρόνον».

Ἄλλ' ὅμως μεθ' ὅλας τὰς αὐστηρότητας αὐτοῦ ὁ νόμος οὗτος δὲν κατάρθωσε νὰ περιτείλῃ τὸ ἀχαλίνωτον τοῦ τύπου ὑβρίζοντος ἀυστόλως πολλὰ ἀνώτερα ζένα πρόσωπα καὶ τοῦτο καταφαίνεται ἔκ τινος ἄλλης ἐπιστολῆς :

«Ἡ ἀκολασία τοῦ τύπου ἐν τῷ βασιλείῳ σου δὲν ἔπαυσε, περιττὸν δὲ κρίνω νὰ σπὶ παραστήσω τίνα κακὴν ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ εἰς τὸν ρῶσον αὐτοκράτορα νὰ βλέπῃ ἑαυτὸν ὑβριζόμενον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ προσφιλεστάτου υἱοῦ του, τίνα κακὴν ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ εἰς ἐμὲ ὅτι ἐπιτρέπεις νὰ λοιδορῇται ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός σου εἰς χώραν ἧς εἶσαι μονάρχης ἀπερίοριστος.

«Μὴ δυσαρρεστεῖσαι ἐὰν καὶ πάλιν κάμνω λόγον περὶ τῆς ἐλευθερίας ἢ μᾶλλον ἀκολασίας τοῦ τύπου. Ἄφες τὰς ἐφημερίδας νὰ ἐξακολουθήσωσιν ὑποσκάπτουσαι ἀλληλοδιαδόχως πᾶσαν κρηπίδα τοῦ θρόνου καὶ ἀποστεροῦσαί σε πάσης ἐμπιστοσύνης. Εἴθε νὰ μὴ ᾔναι ἡ φωνὴ μου φωνὴ Κασσάνδρας !»

Ὁ βασιλεὺς ὡς ἐκ τῆς ἐγερθείσης κατακραυγῆς διὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ νόμου τούτου κατὰ τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργείου, προέβη ἡμέρας τινὰς μετὰ ταῦτα (29 Νοεμβρίου) εἰς τροποποίησιν τοῦ Ὑπουργείου. Καὶ ὁ μὲν Α. Πολυζωίδης, γραμματεὺς ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, διωρίσθη σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου τῇ 29 Νοεμβρίου, τοῦ Γ. Γλαράκη διωρισθέντος γραμματέως ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, τῇ δὲ 8ῃ Δεκεμβρίου ἐγένετο δεκτὴ ἡ παραίτησις τοῦ Ροῦδαρτ καὶ διωρίσθη γραμματεὺς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Βασιλικοῦ οἴκου ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς Κ. Ζωγράφος μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ὁποίου ἀνεπλήρου αὐτὸν ὁ Α. Πάικος καὶ τέλος τῇ 23ῃ Δεκεμβρίου, παυθέντος τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν γραμματέως Ν. Μπόττωση, διωρίσθη ὁ Γ. Σπανιολάκης, τέως γενικός ταμίας τοῦ βασιλείου.

Οὕτω δὲ μετὰ δεκάμηνον πρωθυπουργίαν, ἀπεχώρησε καὶ ὁ Ρούδαρτ ἀνὴρ συνετός, ἐντιμὸς ἀγαθός, καὶ φιλελεύθερος δραστηριώτερος καὶ ἐπιτηδεύτερος τοῦ Ἀρμανσβεργ, ἀλλὰ καὶ ἀπλοῦς τὸ ἦθος καὶ ἀπειρόκαλος ἐν ταῖς συναναστροφαῖς καὶ ἀνεπιτήδιος περὶ τὰς διπλωματικὰς δολοπλοκίας, ἐν αἷς ἐτι μᾶλλον κατεφωρᾶτο ἄπειρος ἅτε ἀγνοῶν τὴν γαλλικὴν ἐξ οὗ τὸ ἄττικόν ἄλλας πολλὰ πλάσαν κατέστησεν αὐτὸν ὑποκείμενον διηνεκῶν σκωμμάτων, τοῦθ' ὅπερ ἐπετάχυνε καὶ τὴν πτώσιν αὐτοῦ καὶ τὸν θάνατον, ἀποθανόντος κατόπιν ταξιδίου εἰς Βυζάντιον, ἐν Τεργέστη. Ὁ Ρούδαρτ ἀποχωρήσας οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ καὶ διὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἐν τῇ ἐξουσίᾳ διαμονῆς (δέκα μῆνας ἀπὸ 2 Φεβρουαρίου. ἕως 8 Δεκεμβρίου. 1837) καὶ διὰ τὴν ἐκ προκαταλήψεως κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσιν, τοῦτο μὲν ὡς ξένου τοῦτο δὲ καὶ ὡς φίλου τῆς Αὐστριακῆς πολιτικῆς.

Τοῦ Ρούδαρτ πεσόντος, τὸ νέον ὑπουργεῖον ἔμεινεν ἀκέφαλον· διότι ὁ Ζωγράφος διεδέχετο μὲν αὐτὸν ἐν τῇ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν γραμματείᾳ οὐχὶ ὅμως καὶ ἐν τῇ προεδρείᾳ τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Τὸ δὲ αὐθημερόν τῆς ἀπολύσεως τοῦ Ρούδαρτ ἐκδοθὲν βασιλικὸν διάταγμα περὶ προεδρείας τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἀνέθετεν αὐτῷ τούτῳ τῷ βασιλεῖ Ὁθωνί τὴν προεδρείαν τούτου δὲ κωλυομένου τοῖς ἀντιπροέδροις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας : Γ. Κουντουριώτῃ καὶ Α. Ζαΐμῃ. Εἶχε δὲ τὸ διάταγμα ὧδε :

• Ἐχομεν σκοπὸν νὰ προεδρεύωμεν Ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὸ Ὑμέτερον ὑπουργικὸν Συμβούλιον, εἰς δὲ ἐκείνας τὰς συνεδριάσεις εἰς τὰς ὁποίας δὲν παρευρισκόμεθα, ἀναθέτομεν διὰ τοῦ παρόντος τὴν προεδρείαν εἰς τὸν Ἡμέτερον Ἀντιπρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας Γ. Κουντουριώτην καὶ κωλυομένου τούτου εἰς τὸν Ἀντιπρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας Α. Ζαΐμην.

Ἀλλὰ καὶ ἡ νέα αὕτη ὑπουργικὴ μεταβολὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὐαρεστήσῃ, καθ' ὅλοκληρίαν, τοῖς ἀποτελοῦσι τὴν ἀντιπολίτευσιν· εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι δὲν προσεκλήθη καὶ πάλιν ξένος εἰς τὴν πρωθυπουργίαν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἀπεδόθη πρὸς ἕνα τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας, καὶ ἐκράτησεν αὐτὴν ὁ Βασιλεὺς, μέχρι τοῦ 1841, ὅτε προσεκλήθη, τὸ πρῶτον ἤδη, εἰς τὴν πρωθυπουργίαν Ὁλλαν ἀνὴρ, ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ταύτης ὁ Ὅθων ἐζήτει νὰ συγκρατῇ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὴν ὅλην τῆς χώρας διοίκησιν, ἀλλ' ὡς ὃν ἀνπιτήδεις πρὸς τοῦτο καθίστατο, ἡμέρα τῇ ἡμέρα μισητὸς μᾶλλον ἢ ἰσχυρὸς. Ὡφ' ὅσον δὲ τὰ τῆς Ἑλλάδος ἔβαινον ἐπὶ τὰ χεῖρω, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ δυσἀρέσκεια τοῦ λαοῦ, ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὑποκινουμένου, ἠϋξάνεν ἐπὶ μᾶλλον κατὰ τε τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς καὶ τοῦ προέδρου αὐτῆς, τοῦ βασιλέως.

Ἀλλὰ οὐ μόνον τῷ ἐλληνικῷ λαῷ ἦτο μισητὴ ἡ κυβέρνησις αὕτη ἀλλὰ καὶ ἡμιστὰ εὐάρεστος τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ τῷ πρεσβευτῇ αὐτῆς Λάιενς, ὅτε συγκροτουμένη ὑπ' ἀνδρῶν φιλίως μᾶλλον πρὸς τὴν Ρωσὶαν διακειμένων. Ἰδίᾳ ὁ Ζωγράφος, ὁ τῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῆς, ἐθεωρεῖτο ἔχθιστος ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς διὸ καὶ κατ' αὐτοῦ ἐστράφη πᾶσα ἡ ἀντιπολίτευσις, τὰ πάντα μηχανευθεῖσα ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν ταχεῖαν αὐτοῦ καταστροφὴν.

Οὐχ ἦττον ὅμως ἡ νέα κυβέρνησις ὀλίγας μετὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτῆς ἡμέρας ἐδημοσίευσεν νόμον περὶ παραχωρήσεως ἐθνικῶν γαιῶν πρὸς τοὺς *φάλαγγιτας* (1 Ἰανουαρίου 1838). Τῇ 20ῃ Μαΐου 1834 εἶχεν ἐκδοθῇ βασιλικὸν διάταγμα περὶ παραχωρήσεως ἐθνικῶν γαιῶν πρὸς τοὺς ἐν *ἐργεῖα ἐνδεεῖς ἀξιωματικούς* τοῦ στρατοῦ, ὁ νέος νόμος, ἅφ' ἐνὸς μὲν ἐσκόπει τὴν ἐπέκτασιν καὶ ἐπὶ τῶν φαλαγγιτῶν τοῦ αὐτοῦ πλεονεκτήματος, ἅφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Διότι κατὰ τὸν νόμον τοῦτον : « πᾶς ἀξιωματικὸς τῆς φάλαγγος, παραιτούμενος τοῦ μισθοῦ αὐοῦ ἡδύνατο νὰ λάβῃ πλήρη ἰδιοκτησίαν, γῆν ἢ κτήμα τι φθαρτόν, ἀξίας τοῦ πενταπλασίου τοῦ ἐτησίου αὐτοῦ μισθοῦ, ἐπὶ πλεόν δὲ καὶ χρηματικὴν ποσότητα ἴσην πρὸς τὸν μισθὸν ἐνὸς ἔτους, πληρωτέαν εἰς εἰκοσιτέσσαρας μηνιαίας δόσεις, ἐκτὸς ἐὰν ἤθελε καὶ τὴν ποσότητα ταύτην νὰ λάβῃ εἰς γαίας κτλ. »

Μετὰ ταῦτα καθώρισεν ἡ νέα κυβέρνησις τὰ τῆς ἐθνικῆς ἐορτῆς θεσπίσασα τοιαύτην τὴν *ΚΕ' Μαρτίου*, ὡς ἐπέτειον τῆς ἐπισήμου ἀνακηρύξεως τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἥτις καὶ τελεῖται μέχρι σήμερον. Τὸν καθορισμὸν τοῦτον τινὲς τῶν ἱστορικῶν κατέκριναν εἰπόντες, ὅτι καὶ πρὸ τῆς 25 Μαρτίου ἐγένοντο ἐπαναστατικὰ τινα γεγονότα, ἀλλ' ἔνεκεν ὅμως τῶν κατ' αὐτὴν συντελεσθέντων, ἀποτελεῖ

τὴν ἐπίσημον διακήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὡς τοιαύτη, συμπίπτουσα μάλιστα καὶ πρὸς μεγίστην θρησκευτικὴν ἑορτήν, τὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Παναγίας ἦτο προδήλως ἡ καταλληλοτέρα.

Ἐτελέσθη δὲ πανηγυρικῶς τὸ πρῶτον ἡ ἐθνικὴ αὕτη τελετὴ τῇ 25 Μαρτίου τοῦ 1838. Κανονιοβολισμοὶ καὶ μουσικαί, ὄρθρου ἔτι βαθέος, ἐχαιρέτισαν τὸ ἐπίσημον τῆς ἡμέρας· ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα, ὡς τοῦτο γίνεται μέχρι σήμερον, μετέβησαν ἐφ' ἀμάξης ζωηρῶς ἐπευφημούμενοι εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης ἐν ᾧ ἐτελέσθη πάνδημος δοξολογία. Ἐν τῷ μικρῷ δ' ἐκείνῳ ναῷ τὸ μεγαλοπρεπέστερον, ἐν ἀπλότητι, ἀπεκαλύφθη θέαμα· οἱ ἄνδρες τοῦ Ἀγῶνος, οἱ γενναῖοι νικηταί, οἱ ἐπὶ ὀλόκληρα δέκα ἔτη, ἀντιταχθέντες κατὰ μίαν ὀλοκλήρου αὐτοκρατορίας καὶ συντρίψαντες ἄλληλοδιαδόχως τοὺς πολλοὺς αὐτῆς στρατοὺς καὶ στόλους, ἐπανηγυρίζον ἤδη ἐλεύθεροι μετ' ἰδίου βασιλέως καὶ ἐθνικῆς κυβερνήσεως τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἔθηκαν αὐτὰ ταῦτα τὰ θεμέλια τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος. Ἐκεῖ ἦσαν πολλοὶ τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους, καθηγηταὶ νῦν τοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, οἱ διαπρύσιοι πρόδρομοι τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως· ἐκεῖ κλῆρος καὶ λαὸς ἐντίμως ἀγωνισθέντες.

Μετὰ μεσημβρίαν, εἰς τὴν πρὸ τῶν πενιχρῶν ἀνακτόρων πλατεῖαν, περίξ τοῦ ὑπὸ τοῦ δήμου Ἀθηναίων στηθέντος τροπαίου, ἤρξατο ὑπὸ νέων καὶ νεανίδων, κατὰ τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα, χορός, ὃν διέκοψεν αἰφνης πρεσβυτὶς γυνή, ἡ δέσποινα Λέκα εἰπούσα μετὰ δακρύων : «σταματήσατε, παιδιὰ, εἰς ἐμὲ ἀνήκει τ' ἀρχίσω τὸν χορόν· διότι εἰς αὐτὸ τὸ ἔδαφος ἔθωκα θύματα δύο ἀνδρείους ἀδελφοὺς καὶ τὸν μόνον υἱόν μου.»

Τὴν ἑσπέραν αἱ Ἀθῆναι ἐφωταγωγήθησαν, ἡ Ἀκρόπολις ἦτο κατάφωτος, ἐπὶ δὲ τοῦ Λυκαβητοῦ μέγας ἐκ φώτων σταυρὸς ὑπεμίμνησκε τὸ «ἐν τούτῳ τόπῳ»· ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκαίοντο ρητίναι καὶ περιεφέροντο οἱ διασημότεροι τῶν ἀγωνιστῶν μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοὺς παλληκαρίων χαιρετιζόμενοι δι' ἐπευφημιῶν ὑπὸ τοῦ πολλοῦ λαοῦ. Καὶ οἱ ἐν ᾤσμασιν ἐθνικοῖς διερχόμενοι ὄμιλοι ἐκείνοι ἐπανελάμβανον συνεχῶς τὴν ἐθνικὴν κραυγὴν : «εἰς τὴν Πόλιν ! εἰς τὴν Πόλιν !» «—Καὶ σήμερον ;» — «Ἀπωλέσαμεν τὴν μεγάλην ἰδέαν !»

Πρὸς τούτοις ἡ νέα κυβέρνησις, κατὰ τὸ 1838, καὶ περὶ πολλῶν μὲν ἄλλων, ὧν εἶχε χρεῖαν ἡ χώρα, ἐσκέφθη, ἐξέδωκε δὲ καὶ διάταγμα περὶ ιδρύσεως Σχολῆς τῶν ἀσιατικῶν γλωσσῶν πρὸς ἐκπαιδεύειν τῶν ἐπιθυμούντων ν' ἀκολουθήσωσι προξενικὸν καὶ διπλωματικὸν στάδιον. Τὸ διάταγμα τοῦτο ἐγένετο τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ζωγράφου, ὅστις κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς πρεσβευτοῦ διαμονῆς αὐτοῦ, ἐνόησε τὴν σημασίαν, ἣν θὰ εἶχον πρόξενοι καὶ πρεσβευταὶ λαλοῦντες τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας καὶ εὐθὺς ὡς ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου ἐποιήσατο τὴν κατ'ἀλληλον πρότασιν. Δυστυχῶς ὅμως οἱ διαδεξάμενοι αὐτὸν οὐδαμῶς εἶχον κατανοήσει τὴν ἐθνικὴν τῆς σχολῆς ταύτης σημασίαν καὶ οὕτω ἐγκατελείφθη ἡ ἐκτέλεσις τοῦ διατάγματος, ὡς περιττῆς δαπάνης θεωρηθείσης.

Ἐσκόπει, ἐν γένει, πολλὰ νὰ πράξῃ ἡ ὑπὸ τὸν Ὀθωνᾶ κυβέρνησις, ἀλλ' ἐπὶ πολλοὺς ἐν τῷ μεταξὺ πολλὰ λυπηρὰ γεγονότα, ἀφ' ἐνὸς ἡ ληστεία, ἀφ' ἐτέρου ἡ ἐν Ὑδρᾷ στάσις καὶ ἐκ τρίτου αἱ ὀρησκειτικαὶ διαμάχαι, αἵτινες παρεκώλυσαν τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ φοβερὰ ληστεία ἐμάστιζε πάλιν τὴν χώραν καὶ ἰδίως ἡ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάς ὑφίστατο τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν συμμοριῶν τοῦ Μπαλᾶκα τοῦ Χουσαδάκ καὶ τῶν ἄλλων ληστῶν, ὡς ἐπίμετρον δὲ ἀνεφάνησαν καὶ πειραταί. Ἡ Κυβέρνησις μετεχειρίσθη πάντα τὰ μέσα πρὸς ἐξολόθρευσιν αὐτῆς, ἀλλ' εἰς μάτην κατέστησεν ὑπευθύνους τοὺς δήμους διὰ πᾶσαν ληστείαν ἐν αὐτοῖς συμβαίνουσαν, ἐξετόπιζε τοὺς συγγενεῖς τῶν ληστῶν, τοὺς φερεοίκους Βλάχους, ἐφυλάκιζεν, ἐκαρᾶτόμει διὰ τῆς λαϊμητόμου, ἥτις κατ' ἀρχὰς προὔξεναι φοβερὰν ἐντύπωσιν τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ὅστις πολλὰκις διὰ λιθοβολημάτων καὶ σκωμμάτων ἐσύριττε τοὺς δημίους, διώριζε συχνάκις στρατοδικεῖα καὶ πάντα λίθον ἐκίνει πρὸς κατάπausιν τῆς ληστείας· ἀλλ' οὔτε αἱ ληστεῖαι ἐξελίπον οὔτε αἱ στάσεις.

Αἱ στάσεις ἐν Ἑλλάδι ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἵνα μὴ εἴπωμεν πάντοτε, γεννήματα πονηρῶν βουλευμάτων τῶν ἀντιπολιτευομένων, οἵτινες, ὅπως παρέχωσι πράγματα τῇ κυβερνήσει καὶ

καταδεικνύουσιν αὐτὴν ἀνίκανον, ἐποιοῦν ποικίλας ἄλλας μηχανο-
ραφίας καὶ ὑπεκινῶν ληστείας καὶ ταραχάς.

Οὕτω τῇ 7ῃ Ἀπριλίου 1838 συνέβη στάσις ἐν Ὑδρᾷ. Οἱ νησιῶται καὶ ἰδίως οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν κατ' ἐξοχὴν ναυτικῶν νήσων, ἀπὸ πολλοῦ ἦσαν λίαν δυσηρεστημένοι κατὰ τῶν μέχρι τοῦδε κυβερνήσεων· διότι ἐζήτουν 21,782,513 γροσίων ἄπερ, ἔλεγον, ἔδαπάνησαν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα, παρασχόντες τὰ πλοῖα αὐτῶν καὶ δαπάνησαντες ὑπὲρ τοῦ ἐξαρτισμοῦ, πολλάκις δὲ ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῶν πλοίων τούτων, μὴ ἐπαρκούντων τῶν ὑπὸ τῶν προσωρινῶν κυβερνήσεων παρεχομένων. Ἐκ τοῦ αἰτουμένου ποσοῦ, 11,320,923 γροσίων ἀντεπροσώπευον τὴν συμμετοχὴν τῆς Ὑδρας, 5,610,871 γροσίων τὴν τῶν Σπετσῶν καὶ 4,850,719 τὴν τῶν Ψαρῶν. Ἡ μὴ ἱκανοποίησις τῶν αἰτήσεων τούτων, ἡ παρακμὴ τοῦ ἐμπορικοῦ αὐτῶν ναυτικοῦ καὶ ἡ ἐκ ταύτης προελθοῦσα πενία προκαλοῦν παράπονα, ἐν τισὶ δίκαια, τῶν κατοίκων. Ἐπὶ πλέον δὲ ὁ καταστρέψας τὸ 1837 τὴν Ὑδραν σεισμός, τὸ ἀνταρτικόν πνεῦμα τὸ διαχυθὲν ἐν τῷ τόπῳ ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευθέντων τὸν Κυβερνήτην, ὃν ἔδρα ὑπῆρξεν ἡ νῆσος αὕτη, καὶ αἱ διεγέρσεις τοῦ Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ Λαΐνης, τοῦ μεταβάντος πρὸς παροχὴν βοηθημάτων εἰς τοὺς ἐκ τοῦ σεισμοῦ τότε παθόντας, συνετέλεσαν τὰ μέγιστα ἵνα γενικευθῇ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ ἐπιζητοῦντος καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν πρὸς ἐκδήλωσιν ταύτης.

Τὴν ἐπιζητουμένην δ' ἀφορμὴν παρέσχεν ἀσυνέτως ὁ διοικητὴς τῆς νήσου Πάκμωρ ζητήσας νὰ ἐφαρμόσῃ, εὐθύς μετὰ τὸ Πάσχα, κατ' αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα τῆς Διακαινησίμου, καθ' ἣν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εὐθυμοῦσι θύουσιν τῷ Βάκχῳ αἱ τοῦ λαοῦ τάξεις, τὸν περὶ ἀπογραφῆς καὶ στρατολογίας ἐκδοθέντα νόμον, καθ' οὗ ἀντεστρατεύοντο οἱ νησιῶται ζητοῦντες νὰ ὑπαχθῶσι μόνον εἰς ναυτικὴν ὑπηρεσίαν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀρχὴ προέβη εἰς τινὰς συλλήψεις, ὁ λαὸς τῇ 7ῃ Ἀπριλίου ἐπολιόρκησε τὸ διοικητήριον, προσέβαλε τοὺς ὑπαλλήλους, μία δὲ γυνὴ ἡ Σκουμπάφανα καὶ ἐπληξέ αὐτὸν τὸν διοικητήν, ὅστις ἠναγκάσθη διὰ πλοιαρίου νὰ καταφύγῃ εἰς Πόρον.

Ἡ κυβερνήσις ἀπέστειλεν ἀμέσως ὡς ἐπίτροπον τὸν ἐπὶ τῶν

Ναυτικῶν ὑπουργῶν Ἀντ. Κριεζῆν καὶ συνέστησε στρατοδικεῖον ὑπὸ τὸν Γεώργ. Καρατζῆν, τῇ 15ῃ Ἀπριλίου, καὶ οἱ μὲν πρωταίτιοι τῶν λυπηρῶν τούτων σκηνῶν, προλαβόντες, ἀνεχώρησαν εἰς Σμύρνην καὶ Κωνσταντινούπολιν, οἱ δὲ κατὰ δεύτερον συμμετασχόντες λόγον ἐδικάσθησαν μὲν ἄλλ' ἡμνηστεύθησαν, ἐξαιρεθέντων μόνον 47 καὶ τῆς Σκουμπάφενας, ὡς συνήθως, διὰ διατάγματος, τῇ 20 Μαΐου 1838, ἀπελθόντος τοῦ διοικητοῦ καὶ ἀποκατασταθείσης τῆς τάξεως. Αἱ ἡμνηστεῖαι αὗται τῆς Κυβερνήσεως καὶ αἱ βασιλικαὶ χάριτες ἀντὶ τὰ ὠφελήσωσιν ἔβλαψαν· διότι ἀπέβαλον πᾶσαν οπουδαιότητα. Ἐφ' ᾧ καὶ κατ' Αὐγούστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐφάνησαν ἐν Μεσσηνίᾳ ἀποστατικὰ κινήματα, ἅπερ ὅμως ταχέως ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ Ἰωάννου Σούτσου κατεστάλησαν καὶ ἡ ἐμφάνις ἐν ταῖς μεθορίαις ἐπαρχίαις ληστῶν καθ' ὧν ἡ κυβέρνησις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1839 ἐξέδωκε καὶ αὐστηρότερον νόμον, συμπληρωματικὸν τοῦ τῆς 10ης Νοεμβρίου 1836.

Κατὰ τὸ 1839, ἐν κρίσιμῳ στιγμῇ περιπλοκῶν, ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς πράγμασιν, ἐξ ὧν, τοῦ Σουλτὰν Μαχμουτ ἀποθανόντος, τοῦ ἀνηλίκου Μεδζίτ ἀναβάντος τὸν θρόνον, τῆς δὲ Τουρκίας ἀπομεινάζης ἀνευ στόλου καὶ στρατοῦ, ἡττηθέντων ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ Σουλτάνου ἀνισχύρου, ἡδυνάμεθα νὰ ἐπωφεληθῶμεν ἰδρυτικῶς καὶ μετὰ ἔθνικως, διηγήρησαν ὥσεί μὴ ἤρουν αἱ ἄλλαι περιπέτειαι τοῦ ἔθνους καὶ αἱ ἔωλοι μεσαιωνικαὶ θρησκευτικαὶ συζητήσεις, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες κατέστρεψαν τὴν αὐτοκρατορίαν ἡμῶν.

Ἀνεκαλύφθη τελευτῶντος τοῦ 1839 *Φιλορθόδοξός τις ἑταιρία* ἀποτελουμένη ὑπὸ τοῦ κόμματος τοῦ μεγάλου θεολόγου Οἰκονόμου, τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, ἐκδίδοντος ἀπὸ τοῦ 1835 τὴν *Εὐαγγελικὴν Σάλπιγγα* δι' ἧς ἐπολέμει τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ Φαρμακίδην, πρὸς τὴν οἱ ἀντιπολιτευόμενοι καὶ ἰδίᾳ οἱ ἀγγλόφρονες, ἀπέδωκαν, ἀδίκως ὅλως, πολιτικὴν σημασίαν καὶ συνωμοτικὸν χαρακτῆρα προπασθούντες νὰ ἐνοχοποιήσωσιν οὕτω τοὺς τὴν κυβέρνησιν ἀποτελοῦντας ρωσόφρονας. Ἐν ᾧ λοιπὸν ἡ γείτων Τουρκία ἐν τοιαύτῃ ἐδρίσκετο καταστάσει, τὴν Ἑλλάδα κατετάραττον αἱ θρησκευτικαὶ συζητήσεις, αἵτινες ἦσαν προῖον ἄμεσον τῆς προώρου καὶ ἀσκόπου ἀνακηρύξεως τῆς ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑκκλη-

Ἰωάννης Μακρυγιάννης.

ΠΡ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΝΟΣ

11

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σίας τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν οἱ διέποντες τὰς τύχας αὐτῆς, τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν· ἀλλὰ καὶ ἂν ἤθελον δὲν ἡδύναντο· διότι τὸ ὑπουργεῖον, στερούμενον πόρων καὶ χρημάτων ἕνεκα τῆς ἐκρύθμου οἰκονομικῆς καταστάσεως, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ στρατοῦ, προσεπάθησεν ἀπλῶς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διολογίαν πολιτικῆς καὶ ἐμπορικῆς συνθήκης καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀποστολῆς συγχαρητηρίου ἐπὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσει τοῦ σουλτάνου *Ἀβδουλ Μετζιτ*, καὶ τῇ ἀνακηρύξει τοῦ *Τανζιμάτ* τοῦτέστι τῶν εὐρωπαϊκῶν τρόπων, (1) κατὰ τὰ τέλη Νοεμβρίου τοῦ 1839 ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τοῦ βασιλικοῦ ἀτμοπλοίου *Ὁθωρος* ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργός Κ. Ζωγράφος ἵνα ἐπιδώσῃ αὐτόγραφον συγχαρητήριον ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως ἡμῶν ἐπὶ τῇ ἐνθρονίσει τοῦ νέου Σουλτάνου καὶ ἵνα συνομολογήσῃ τὴν μετὰ τῆς Τουρκίας συνθήκην.

Κατὰ τὴν εἰς τὸν λιμένα ὅμως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀφίξιν τοῦ *Ὁθωρος*, δὲν ἐχαίρετίσθη διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κανονιστικῶν τῶν ἀπαιτουμένων κατὰ τὰς τοιαύτας περιστάσεις, ὁ δὲ Ζωγράφος ἐπεζήτησε περὶ τούτου ἐξηγήσεις παρὰ τῆς Πύλης, ἀποδωσάσης τὸ σφάλμα εἰς τοὺς πυροβολητὰς αὐτῆς. — Γιαγυρὶς ὀλδοῦ! —

Πρὸς μετρίασιν ὅμως τῆς ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου δυσαρέστου ἐντυπώσεως ὁ Ζωγράφος ταχύτερον τοῦ συνήθους ἐκλήθη εἰς τὰ ἀνάκτορα· τῇ 7 Δεκεμβρίου ἀνακτορικαὶ ἀμαξαὶ παρέλαβον αὐτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ὑπαλλήλους τῆς ἐλληνικῆς Πρεσβείας, καὶ ὠδήγησαν αὐτοὺς εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Ὁ Σουλτάνος Μεδζιτ, περιστοιχούμενος ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ Ρεσίτ πασσά καὶ τῆς ἀνωτέρας ἀήλικης θεραπείας, ἐδέξετο εὐγενῶς τὴν αὐτόγραφον τοῦ *Ὁθωρος*, εἰπὼν κολακευτικούς τινας λόγους πρὸς τὸν Ἕλληνα ἀπεσταλμένον, ἐξέφρασε δὲ πόθον περὶ φιλικῶν σχέσεων καὶ ἀπένειμεν αὐτῷ παράσημον.

(1) Τοῦτο ἐγένετο τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1839 ἐν τῷ μεγάρῳ Γκιουλ Χανέ, ἐνθα ἀνεγνώσθη καὶ τὸ «Χάσι Χαμαγιού» ἦτοι τὸ αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα τοῦ νέου τοῦ Κράτους διοργανισμοῦ. Ἐτέθη δὲ εἰς ἐφαρμόγην τὸ *Τανζιμάτ* τῇ 1)13 Μαρτίου 1840.

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου ἐπίσημος ἐμφάνισις Ἑλλήνος ἀπεσταλμένου, καὶ ὁ Ζωγράφος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Ἑλλήν πολιτικός, ὁ τιμηθεὶς διὰ τουρκικοῦ παρασήμου. Αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ Ἑλλήνος ἀπεσταλμένου μετὰ τοῦ Ρεσίτ πασᾶ ἤρξαντο ἐν τάχει καὶ δραστηρίως, καὶ μετὰ δύο μῆνας κατέληξαν εἰς συνθήκην, ἥς τὸ σχέδιον εἶχεν ὡς ἐξῆς :

Συνθήκη Φιλίας, Ἐμπορίου καὶ συμμαχίας, συμφωνηθεῖσα μετὰ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ ὑπογραφεῖσα ἀπὸ τοῦς πληρεξουσίου αὐτῶν, τὰς Α. Α. Ε. Ε. τοῦς Κωνστ. Ζωγράφου καὶ Μεχμέτ Ρεσίτ πασᾶν, ὑπουργοῦς τῶν Ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῶν ἀνωτέρω Ἡγεμόνων.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 3 Μαρτίου 1810.

• Ἄρθρ. 1 Οἱ ὑπήκοοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ οἱ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας θὰ δύνανται νὰ μετέρχωνται τὸ ἐμπόριον μετὰ τῶν αὐτῶν διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης μὲ τελείαν ἐλευθερίαν καὶ ἀσφάλειαν. Ἐπομένως, θέλουν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ταξειδεύωσι, νὰ κατοικῶσι καὶ νὰ ἐνοικιάζωσι οἰκίας καὶ ἀποθήκας δι' ἐμπορικὰς ὑποθέσεις εἰς ὅλους τοὺς τόπους τῶν Ἐπικρατειῶν τῶν ὅπου αὐτὴ ἡ ἀδεια χορηγεῖται εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν ἄλλων φιλικῶν Δυνάμεων, χωρὶς νὰ τοὺς κακομεταχειρίζωνται ἢ νὰ τοὺς ἐνηχλοῦν εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐμπορίου τῶν, καὶ θέλουν ἀπολαμβάνει καὶ εἰς τὸ ἐν καὶ εἰς τὸ ἄλλο μέρος ἴσην προστασίαν καὶ φιλοξενίαν.

• Ἄρθρ. 2. Θέλουν θεωρεῖσθαι ὡς ὑπήκοοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύρτας οἱ γεννηθέντες εἰς ἀμφοτέρω τὰ Κράτη ἢ ὡς τοιοῦτοι ἀναγνωρισθέντες διὰ τῶν ὄρων τῶν Πρωτοκόλλων τῶν ὑπογραφέντων ἀπὸ τὰς τρεῖς συμμάχους Δυνάμεις, καὶ παραδεχθέντων ἀπὸ τὰ δύο Ὑψηλὰ συμφωνοῦντα μέρη.

• Ἄρθρ. 3. Οἱ ὑπήκοοι ἐνός τῶν δύο συνθηκολογούντων μερῶν θέλουν εἶναι ἐλεύθεροι καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν τοῦ ἄλλου, ἀπὸ πάσαν ἀπογραφὴν καὶ ἀπὸ πάσαν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν κατὰ ξηρὰν τε καὶ θάλασσαν, ὅποιασδήποτε φύσεως καὶ ἂν εἶναι· δὲν θέ-

λουν υποβάλλεσθαι εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ κεφαλικοῦ φόρου, ἢ ἄλλης ὁποιασδήποτε προσωπικῆς φορολογίας.

Ἄρθρ. 4. Οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπῆκοι, οἱ ταξειδεύοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα, θέλουν ἐφοδιαζεσθαι, ἄνευ βραδύτητος καὶ δυσκολίας, παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως μὲ τὰ ἀναγκαῖα διαβατήρια· ὁμοίως οἱ ἀναγκαῖοι τεσκερέδες, διαβατήρια, ἢ φερμάνια, θέλουν χορηγεῖσθαι εἰς τοὺς Ἑλληνας ὑπηκόους ἄνευ βραδύτητος καὶ δυσκολίας ἀπὸ τὰς Ἀρχῆς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

Ἄρθρ. 5. Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἀμφοτέρων τῶν συνθηκολογούντων, εἴτε εὐκαιρὰ εἴτε φορτωμένα μὲ πραγματείας, ἢ μὲ ὅποιαδήποτε προϊόντα, θέλουν πλέει μὲ ἐντελῇ ἐλευθερίαν καὶ ἀσφάλειαν, ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῶν σημαίαν εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τὰ ὕδατα τὰ ἀνήκοντα εἰς ἑκάτερον αὐτῶν καὶ θέλουν ἡμπορεῖ νὰ εἰσέρχωνται ἐλευθέρως εἰς τοὺς κόλπους, τοὺς ὅρμους, τοὺς λιμένας καὶ τὰ ἀγγυροβόλια τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου τόπου, νὰ ἐκφορτώνωσιν ἐκεῖ κατὰ θέλησιν ὅλας τὰς πραγματείας τῶν ἢ μέρος αὐτῶν, νὰ λαμβάνωσιν ὀπίσω τὰς μὴ πωληθείσας χωρὶς νὰ πληρώνωσι διὰ ταύτας τὰς πραγματείας ἄλλα δικαιώματα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὅποια πληρόνουν εἰς τὰς ἰδίας περιπτώσεις τὰ ἄλλα φιλικὰ ἔθνη, καὶ νὰ λαμβάνωσι φορτίον δι' ἐξαγωγῇ. Δὲν θέλουν ὑποχρεοῦσθαι κατ' οὐδένα τρόπον, εἰς τὸ νὰ φορτώνωσιν ὅλας τὰς πραγματείας τῶν ἢ μέρος αὐτῶν, ἐναντίον τῆς θελήσεώς των, οὐδὲ βιάζεσθαι νὰ τὰς παραχωρῶσι πρὸς ὄφελος ἐταιρείας ἢ σώματός τινος, εἰς τιμὰς μὴ συμπερούσας εἰς αὐτοὺς, ἢ νὰ ἀγοράζωσιν ἄλλας, μὴ ἐκλεχθείσας παρ' αὐτῶν.

Δὲν θέλουν οὔτε ἐμποδίζεσθαι, οὔτε ναυλώνεσθαι ἄνευ τῆς θελήσεώς των, ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει καὶ ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει.

Εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις θέλουν θεωρεῖσθαι καὶ εἰς τὰ δύο Κράτη ὑπὸ τὴν ὅσιν ἀμοιβαιότητος.

Ἄρθρ. 6. Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα εἰς ὅλους τοὺς Ὀθωμανικοὺς λιμένας, καὶ τὰ Ὀθωμανικὰ πλοῖα εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, εἴτε εἰσπλέοντα εἴτε ἐκπλέοντα, δὲν θέλουν υποβάλλεσθαι εἰς καμμίαν τελωνειακὴν ἢ λιμενικὴν ἐπίσκεψιν· ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἡ ἐπίσκεψις ἐνὸς πλοίου ὑπὸ σημαίαν τῆς μιᾶς Δυνάμεως ἤθελε

φανῇ ἀναγκαία, αἱ ἐγγώρια Ἀρχαὶ ὀφείλουν νὰ προσκαλῶσι τὸν Πρόξενον ἢ Ὑποπρόξενον, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπάγεται τὸ πλοῖον, διὰ νὰ παρασταθῇ εἰς τὴν ἐπίσκεψιν δι' ἐνὸς ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου του· εἰς μόνην δὲ περίπτωσιν ἀπαρνήσεως ἐκ μέρους τοῦ Προξένου, ἢ εἰς ἀπουσίαν ταιούτου Ἐθνικοῦ Πράκτορος ἢ ἐπίσκεψις θέλει γίνεσθαι διὰ μόνης τῆς συνδρομῆς τῆς ἐγγωρίου Ἀρχῆς, ἀλλὰ πάντοτε μὲ τὴν τάξιν καὶ τὸ ἀπαιτούμενον σεβας.

• Ἀρθρ. 7. Τὰ εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον ὀρισθέντα περὶ τῆς ἐπίσκεψις τῶν πλοίων, θέλουν ἐπίσης ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, φορτωμένα ἢ εὐκαιρα, τὰ ὁποῖα θέλουν διαβαίνει ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον καὶ ἐναλλάξ· ἄλλως θέλουν αὐτὰ ἀπολαύει τῆς αὐτῆς ἐλευθερίας, καὶ μεταχειρίζεσθαι ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις, ὡς καὶ τὰ τῶν φιλικῶν Δυνάμεων.

• Ἀρθρ. 8. Τὰ πλοῖα τῶν ὑπηκόων ἐκάστου ἐκ τῶν συνθηκολογούντων Ὑψηλῶν μερῶν, δὲν θέλουν πληρῶναι εἰς τοὺς λιμένας καὶ τοὺς ὅρκους τοῦ ἄλλου, εἰμὴ τὰ δικαιώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὑποβάλλονται, ἢ θέλουν υποβάλλεσθαι τὰ πλοῖα τῶν ἄλλων ἐθνῶν τῶν πλέον εὐνοουμένων.

• Ἀρθρ. 9. Ἐὰν πλοῖον Ἑλληνικὸν ἢ Ὀθωμανικὸν ναυαγῇ εἰς τοὺς λιμένας ἢ τὰ παράλια τῶν δύο Ἐπικρατειῶν, θέλει χορηγεῖσθαι πρὸς αὐτὸ πᾶσα δυνατὴ συνδρομή, καὶ διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν διασωθέντων εἰδῶν, τὰ ὁποῖα, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἢ τὴν πληρωμὴν τῶν ἐξόδων, ἅτινα ἐγείναν διὰ τὴν διάσωσιν, θέλουν παραδίδεσθαι, εἰς τὸν ἀνήκοντα πλησιέστερον Πρόξενον, χωρὶς νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς κανὲν δικαίωμα, ἐκτὸς μόνον ἐὰν πωληθῶσι διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν.

• Ἀρθρ. 10. Οἱ ἔμποροι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου εἰς τὴν Ἐπικράτειαν τῆς Α. Μ. του, καὶ οἱ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν θέλουν κατ' οὐδὲν ἐνυχλεῖσθαι εἰς τὰς ἐμπορικὰς τῶν ὑποθέσεις διὰ τὰς ὁποίας θέλουν δύνασθαι νὰ μεταχειρίζωνται μεσίτας παντὸς ἔθνους.

• Ἀρθρ. 11. Συναποφασίζουσι τὰ συνθηκολογούντα Ὑψηλὰ μέρη,

ὅτι τὸ ἀκτοπλοϊκὸν ἐμπόριον, συνιστάμενον ἐκ προϊόντων ἐντοπίων ἢ ξένων, στελλομένων ἀπὸ ἑνα εἰς ἄλλον λιμένα μίᾳ τῶν δύο Ἐπικρατειῶν, δύναται νὰ γίνεται ἐλευθέρως διὰ τῶν πλοίων καὶ τῶν ὑπηκόων καὶ τῶν δύο τόπων ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ καθυποβάλλωνται εἰς τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις, καὶ νὰ πληρύνωσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα, εἰς τὰ ὅποια ὑπόκεινται καὶ τὰ πλοῖα τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων αὐτοχθόνων.

«Ἄρθρ. 12. Οἱ ἔμποροι ἐνὸς τῶν δύο Ὑψηλῶν συνθηκολογούντων μερῶν, καὶ οἱ σύντροφοὶ των, οἵτινες θέλουν ἀγοράζειν εἰς τὴν Ἐπικρατείαν τοῦ ἄλλου ἐν ὁποιονδήποτε πρᾶγμα προϊόν τῆς γῆς αὐτοῦ ἢ τῆς ἐσωτερικῆς του βιομηχανίας ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὸ πωλήσῃσι καὶ πάλιν διὰ τὴν κατανάλωσιν τοῦ ἰδίου τούτου τόπου, θέλουν πληρύνει καὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν καὶ κατὰ τὴν πώλησιν, τὰ αὐτὰ δικαιώματα, τὰ ὅποια πληρόνονται εἰς παρομοίας περιστάσεις ἀπὸ τοὺς αὐτόχθονας ὑπηκόους τοὺς μᾶλλον εὐνοουμένους ἐξ ἐκείνων, οἵτινες μετέρχονται τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον.

«Ἄρθρ. 13. Οἱ ὑπήκοοι καὶ τῆς μίᾳ καὶ τῆς ἄλλης Δυνάμεως θέλουν ἡμπορεῖ ἐλευθέρως νὰ ἀγοράζωσι καὶ νὰπραγματεύωνται εἰς ὅλα τὰ μέρη καὶ τῶν δύο Ἐπικρατειῶν πραγματείας φερομένης ἀπὸ ξένους τόπους, πληρόνοντες τὰ αὐτὰ δικαιώματα, εἰς ὃ ὑπόκεινται εἰς παρομοίας περιπτώσεις καὶ οἱ ὑπήκοοι τῶν πλέον εὐνοουμένων Δυνάμεων.

«Ἄρθρ. 14. Οἱ ἔμποροι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ οἱ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας εἰς τὴν Ἑλλάδα θέλουν ἀπολαύει ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀγοράζειν, τοῦ μεταφέρειν καὶ τοῦ ἐπιβιβάζειν ἀποφασιστικῶς ἐπὶ πλοίων προϊόντα τοῦ τόπου καὶ τῆς ἐσωτερικῆς βιομηχανίας, προσδιωρισμένα δι' ἐξαγωγὴν, τῶν αὐτῶν προνομίων, ἐλευθεριῶν, καὶ μεταχειρίσεως, καὶ θέλουν ἐπὶ τούτῳ πληρύνει τὰ αὐτὰ δικαιώματα ὡς καὶ οἱ ὑπήκοοι τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων ἔθνων.

«Ἄρθρ. 15. Θέλουν ἐπίσης ἀπολαύει τῶν αὐτῶν προνομίων, ἐλευθεριῶν καὶ μεταχειρίσεως, καὶ θέλουν πληρύνει τὰ αὐτὰ δικαιώματα ὡς καὶ οἱ ὑπήκοοι τῶν πλέον εὐνοουμένων ἔθνων, καὶ κατὰ τὴν παραδοχὴν καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς ἀμφοτέρω τὰ Κράτη

προϊόντων τῆς γῆς καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν δύο Ἐπικρατειῶν, ἢ ὅλων τῶν πραγματειῶν, ὁποιοῦδήποτε εἶδους ἢ προερχομένου καὶ ἂν ᾦναι, ὑπαρχουσῶν ἐπὶ πλοίων ἀμφοτέρων τῶν τόπων, καὶ ἀνηκουσῶν εἰς ὑπηκόους τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου τῶν συνθηκολογούντων μερῶν, ἢ φερομένων διὰ ξηρᾶς ἢ θαλάσσης ἀπὸ ἄλλου τόπου ἀπὸ ὑπηκόους αὐτῶν, εἴτε διὰ νὰ πωληθῶσιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἴτε διὰ νὰ μεταφερθῶσιν εἰς ἄλλους τόπους.

«Ἄρθρ. 16. Θέλουν ἐξαίρεθῇ ἀπὸ τὸν γενικὸν κανόνα τοῦ προηγηθέντος ἄρθρου μερικὰ προϊόντα τῆς γῆς καὶ τῆς βιομηχανίας τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου Κράτους, τὰ ὅποια διὰ τὸ γειτνιάζον τῶν παραλίων καὶ διὰ τὴν ταυτότητα τῶν παιοτήτων ἠδύναντο νὰ φέρωσιν εἰς συναγωνισμόν τὴν ἐντόπιον βιομηχανίαν καὶ γεωργίαν. Ἐκαστον τῶν δύο Ὑψηλῶν συνθηκολογούντων μερῶν ἐπιφυλάττεται τὸ δικαίωμα νὰ δεχθῇ ὡς πρὸς τὰ εἶδη ταῦτα εἴτε ἀμέσως εἴτε ἀκολουθῶς, τοιαῦτα μέτρα ἢ περιορισμούς, τοὺς ὁποίους ἤθελε κρίνει συμφέροντας, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ ἀναγγέλλῃ εἰς τὸ ἄλλο τὸ μέτρον τὸ ὅποιον θέλει δεχθῇ, ἔν ἔτος πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς του. Συναπεφκαίσθη συγχρόνως, ὅτι οἱ ἐπίτροποι, οἵτινες θέλουν ἀναλάβει τὴν σύνταξιν τῆς Διατιμῆσεως, νὰ συνταξῶσιν ἰδιαιτέρως καὶ τὸν κατάλογον ἐκείνων τῶν προϊόντων τῆς γῆς καὶ τῆς βιομηχανίας τῶν δύο τόπων, τὰ ὅποια θέλουν θεωρηθῇ ὡς ὑπαγόμενα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν.

«Ἄρθρ. 17. Τὰ δύο Ὑψηλὰ συνθηκολογούντα μέρη ἀπεφασισαν νὰ ὀνομάσωσιν ἐπιτρόπους ἐπὶ τούτου διὰ νὰ κανονίσωσιν ὅσον ἐνδέχεται ταχύτερον ἐπὶ τῶν ἀνω μνημονευθεισῶν πράξεων μίαν γενικὴν διατίμησιν δι' ὅλας τὰς εἰσαγομένας ἢ ἐξαγομένας πραγματείας διὰ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, καθὼς τοῦτο γίνεται μεταξὺ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας καὶ τῶν Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης.

Ἐν τοσούτῳ τὰ δικαιώματα τοῦ τελωνείου ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων πραγματειῶν διὰ τῶν ὑπηκόων Ἑλλήνων θέλουν πληρῶνεσθαι κατὰ τὴν ἀξίαν των, καὶ ἐὰν συμβῇ καμμία διαφιλονεικίσις ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας μεταξὺ τῶν τελωνῶν καὶ τῶν ἐμπόρων, τὸ τελωνεῖον θέλει πληρωθῇ εἰς εἶδῃ.

Ἄρθρ. 18. Εἰς πᾶσαν περίπτωσιν λαθρεμπορίου, πραχθέντος εἰς τὴν Ἐπικράτειαν μιᾶς τῶν δύο συνθηκολογουσῶν Δυνάμεων ἀπὸ ὑπηκόους τῆς ἄλλης, θέλουν, ἐφαρμόζεσθαι εἰς τὸν παραβάτην αἱ ποιναὶ αἱ προσδιοριζόμεναι ἀπὸ τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανονισμούς, οἵτινες εἶναι ἢ θέλουν εἶσθαι ἐν ἰσχύϊ εἰς τὴν Ἐπικράτειαν, ὅπου τὸ λαθρεμπόριον συνέβη.

Ἄρθρ. 19. Ἐὰν κανὲν ἀπὸ τὰ δύο συνθηκολογούντα μέρη περιπλεχθῇ εἰς πόλεμον, οἱ ὑπήκοοι τοῦ ἄλλου θέλουν ἐξακολουθῇ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν των μὲ τοὺς ἐχθρικοὺς τόπους, ἐκτὸς τῶν πόλεων καὶ λιμένων. οἵτινες θέλουν εἶσθαι ἀποκλεισμένοι ἢ πολιορκημένοι διὰ ξηρᾶς ἢ θαλάσσης, ἀλλ' εἰς καμμίαν περίστασιν δὲν θέλει τοὺς εἶσθαι συγχωρημένον νὰ ἐμπαρευθῶσιν εἰδὴ θεωρούμενα ὡς λαθρεμπόριον πολέμου, καὶ ὅποια δῆποτε ἐργαλεῖα ἐπιτήδεια εἰς πόλεμον.

Ἄρθρ. 20. Συναπεφασίσθη, ὅτι κανὲν πλοῖον ἐχθρικὸν νὰ μὴ ἐφοπλιζέται οὐδὲ ὀπλιζέται εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὰς σκάλας τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, ἐκ τῶν δύο συνθηκολογούντων μερῶν.

Ἄρθρ. 21. Τὰ δύο Ὑψηλὰ συνθηκολογούντα μέρη θέλουν ἔχει ἐξ ὑπακοῆς τὸ δικαίωμα ν' ἀποστέλλωσι πρὸς ἄλληλα Πρέσβεις καὶ ἄλλους διπλωματικούς πράκτορας, καθὼς καὶ Προξένους καὶ ὑποπροξένους εἰς τοὺς λιμένας ἢ τὰς πόλεις ἐκάστης τῶν δύο Ἐπικρατειῶν, ὅπου θέλουν κριθῇ ἀναγκαῖοι· οἱ Πρόξενοι καὶ ὑποπρόξενοι δεόντως ὠνομασμένοι ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνας των δὲν θέλουν ἀρχίσαι τὰς δημοσίας ἐργασίας των, εἰμὴ μετὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν Ἐπικράτειαν τῆς ὁποίας ἐστάλησαν. Ἐπὶ τούτῳ θέλουν χορηγεῖσθαι εἰς αὐτοὺς τὰ ἀπαιτούμενα ἐκτελεστήρια ἢ φερμάνια. Συναπεφασίσθη οἱ Πρόξενοι καὶ οἱ ὑποπρόξενοι νὰ μὴ ἐκλέγωνται μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου, εἰς Ἐπικράτειαν τοῦ ὁποίου θέλουν σταλῇ.

Ἄρθρ. 22. Οἱ Πρέσβεις καὶ λοιποὶ διπλωματικοὶ πράκτορες, καθὼς καὶ οἱ Πρόξενοι καὶ ὑποπρόξενοι τῶν δύο συνθηκολογούντων μερῶν, δὲν θέλουν χορηγῇ ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει τὴν σημαίαν ἢ τὸ δίπλωμα τοῦ ἔθνους των, οὐδὲ δίδει τὴν προστασίαν των, εἰς κανὲν πλοῖον, τὸ ὅποιον δὲν θέλει πραγματικῶς ἀνήκει εἰς τοὺς τόπους των.

Θέλουν θεωρεῖσθαι ὡς πλοῖα Ἑλληνικὰ ἢ Ὀθωμανικά, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θέλουν ταξειδεύει καὶ θέλουν ἀνήκει εἰς ἰδιοκτῆτ συμφώνως μὲ τοὺς ἐν ἰσχύει κανονισμοὺς εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τόπους.

«Ἀρθρ. 23 Ὅριζεται ἐπισήμως ὅτι οἱ ὑπηκοοὶ ἐνὸς τῶν δύο Ὑψηλῶν συνθηκολογούντων μερῶν νὰ μὴ ναυτολογῶνται ἐπὶ πλοίων ἀνηκόντων εἰς τὸ ἄλλο. Ἐν παρὰβάσει τοῦ ὅρου τούτου, αἱ δύο κυβερνήσεις ὑποχρεοῦνται, ὅμα γνωρίσωσι δεόντως τὴν περίπτωσιν, νὰ διατάξωσι τὴν τιμωρίαν τοῦ ἐνόχου ὑπηκόου αὐτῶν πλοιάρχου διὰ τῶν ἀρμυδίων Ἀρχῶν τοῦ λιμένος, εἰς ὃν τὸ πλοῖον ἀνήκει· ὁ ὅρος οὗτος θέλει ἐνεργηθῇ ἕξ μηνῶν μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἐπικυρώσεων τῆς παρούσης συνθήκης.

«Ἀρθρ. 24. Εἰς τοὺς Πρέσβεις καὶ λοιποὺς διπλωματικούς πράκτορας καθὼς καὶ εἰς τοὺς προξένους καὶ ὑποπροξένους μίᾳς τῶν συνθηκολογουσῶν Δυνάμεων δὲν ἐπιτρέπεται ποτὲ νὰ ὑπεξαίρωσι δημοσίᾳ εἴτε κρυφίως τοὺς ὑπηκόους τῆς ἄλλης ἀπὸ τὴν νόμιμον αὐτῶν ἀρχὴν οὐδὲ νὰ προστατεύωσι διὰ διαβατηρίων ἢ διπλωμάτων καὶ ἐν γένει, θέλει διατηρηθῇ ἐντὸς ἀμφοτέρων τῶν τόπων ἡ ἀρχή, ὅτι κανεὶς νὰ μὴ ἤμπορῇ καθ' ὅποιονδῆποτε τρόπον, νὰ ἀπαρνῇται τὴν ἐθνικότητά του.

«Ἀρθρ. 25. Οἱ Πρέσβεις καὶ λοιποὶ διπλωματικοὶ πράκτορες καθὼς καὶ οἱ πρόξενοι καὶ ὑποπρόξενοι ἐκατέρων τῶν συνθηκολογουσῶν Δυνάμεων θέλουν ἀπολαύει εἰς τὴν Ἐπικράτειαν τῆς ἄλλης τῶν αὐτῶν τιμῶν, προνομίων, περιποιήσεων καὶ τῆς ὑπερασπίσεως, ὡς καὶ οἱ τῶν πλέον εὐνοουμένων ἐθνῶν.

Θέλουν μετέρχεσθαι ἴσον δικαίωμα ἐπιτηρήσεως ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν ὁμοεθνῶν, καὶ οὗτοι θέλουν ἡμπορεῖ νὰ προστρέχωσιν ἐλευθέρως εἰς τὴν διαιτητήριον δικαιοδοσίαν τῶν Προξένων των, κατὰ τὰς δίκας καὶ διαφορὰς, ὅσαι θέλουν ὑπάρχει μόνον μεταξύ των, τὰς τε πολιτικὰς καὶ τὰς ἐμπορικὰς.

Αἱ διαφοραὶ καὶ αἱ δίκαι, αἵτινες ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἀντικειμένων ἐνδέχεται νὰ γεννῶνται εἰς τὴν Ἑλλάδα, μεταξύ τῶν ὑπηκόων τῶν δύο Δυνάμεων, ἢ καὶ μεταξύ ὑπηκόων Ὀθωμανῶν, καὶ ὑπηκόων ξενῶν, καὶ ἐναλλάξ, αἱ διαφοραὶ καὶ αἱ δίκαι,

αἵτινες ἐνδέχεται νὰ γεννῶνται εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἀντικειμένων, μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τῶν δύο Δυναμειῶν ἢ μεταξὺ ὑπηκόων Ἑλλήνων καὶ ξένων, θέλουν δικάζεσθαι καὶ εἰς τὸν ἓνα καὶ εἰς τὸν ἄλλον τόπον, κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς κανονισμοὺς τοὺς ἐν ἰσχύει πρὸς τὰ ἔθνη τὰ μᾶλλον εὐνοούμενα.

Τὰ πλημμελήματα καὶ τὰ κακουργήματα, τὰ πραττόμενα ἀπὸ μέρους τῶν ὑπηκόων ἐνὸς τῶν δύο συνθηκολογούντων μερῶν, καθ' ἐνὸς ὑπηκόου τῆς ἄλλης, ἢ διευθυνόμενα κατὰ τρόπον ἄμεσον καὶ πασιφανῆ καὶ κατὰ τῆς δημοσίου ἀσφαλείας, θέλουν καταδιώκεσθαι, δικάζεσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι καὶ εἰς τοὺς δύο τρόπους ἀπὸ τὰ ἐγγώρια δικαστήρια.

Οἱ Ἕλληνες ὑπῆκοι, οἱ ἐγκαλούμενοι ἐπὶ τοιούτοις πλημμελήμασιν ἢ κακουργήμασιν εἰς τὴν Ἐπικράτειαν τῆς Α. Υ. δὲν θέλουν δικάζεσθαι ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει, εἰμὴ ἐνώπιον καὶ μὲ τὴν παράστασιν τῶν Προξένων των, ἢ τοῦ ἀτόμου. τὸ ὅπατον οἱ Πρέσβεις των ἢ οἱ Προξένοι ἤθελον ὀνομάσει ἐπὶ τούτῳ ὁ πρέσβους ἢ πρόξενος αὐτῶν θέλει ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ ἔφεςιν τῶν δικῶν τούτων εἰς τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τοῦ Κράτους. Περιπλέον, εἰς περίστασιν καταδίκης ἐνὸς ὑπηκόου Ἕλληνος διὰ τοιαῦτα πλημμελήματα ἢ κακουργήματα, ἡ ἑλληνικὴ Πρεσβεία θέλει ἢμπορεῖ νὰ ζητῇ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς δίκης ἀπὸ μίαν ἐπιτροπὴν, ἥτις θέλει διορίζεσθαι ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν. Αὕτῃ ἡ Ἐπιτροπὴ θέλει σύγκεισθαι ἀπὸ πέντε μέλη, ὑπηκόους Ὀθωμανοὺς, ἐξ ὧν ἡ ἑλληνικὴ Πρεσβεία θέλει ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προτείνῃ τοὺς δύο, τοὺς ὁποίους ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα ὀφείλει νὰ δεχθῇ πρὸς τούτοις ἡ αὕτῃ Πρεσβεία θέλει ἢμπορεῖ νὰ στέλλῃ ἓνα ἀπεσταλμένον τῆς διὰ νὰ παραστέκηται τὸν ἐγκαλούμενον διαρκούσης τῆς νέας ταύτης διαδικασίας.

Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τὸ πλημμελημα ἢ κακουργημα πραχθῇ εἰς τὴν Τουρκίαν ἀπὸ ἓνα ὑπῆκοον Ἕλληνα, καθ' ἐνὸς ἄλλου ὑπηκόου Ἕλληνος, ἢ καθ' ἐνὸς ὑπηκόου ἄλλης τινὸς Δυναμείας, θέλουν διατηρεῖσθαι εἰς τοιαύτας περιπτώσεις αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ κανονισμοὶ οἱ ἐν ἰσχύει πρὸς τὰ ἔθνη τὰ μᾶλλον εὐνοούμενα.

Τὰ δύο Ὑψηλὰ συνθηκολογούντα μέρη συνυποχρεοῦνται νὰ μὴ

συγχωρήσῃσι ποτὲ εἰς τὸ νᾶ γίνῃ χρήσις εἰς μίαν τῶν δύο Ἐπικρατειῶν ὡς πρὸς τοὺς ὑπηκόους τῆς ἄλλης τοὺς ἐγκαλουμένους ἢ τοὺς ἐνόχους κακουργήματος, οὐδὲ σημαντικῶν τιμωριῶν, ὡς ραβδισματος, μαστιγώσεων οὐδὲ βρασνιστηρίων.

• Ἄρθ. 26. Ἐν περιπτώσει ἀποθιώσεως ὑπηκόου τινὸς Ἑλληνος εἰς τὴν Ἐπικρατείαν τῆς Ὑψηλότητός του, ἢ ὑπηκόου τινὸς Ὀθωμανοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον, ὁ Πρόξενος ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ὁ ἀποθανὼν, θέλει λάβει κατοχὴν τῆς κληρονομίας τούτου, διὰ νὰ τὴν μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς κληρονόμους του· ἐν ἀπουσίᾳ Προξένου, ὁ ἀρμόδιος δικαστὴς εἶναι ὑπόχρεως νὰ ἀποστέλλῃ τὴν καταγραφὴν καὶ τὸ προίον τῆς κληρονομίας εἰς τὸν πλησιέστερον Πρόξενον, χωρὶς νὰ ἀπαιτῇ κἀνὲν δικαίωμα.

• Ἄρθ. 27. Τὰ δύο Ὑψηλὰ συνθηκολογοῦντα μέρη συμφωνοῦν εἰς τὸ νὰ μὴ δέχωνται πειρατὰς εἰς κἀνένα λιμένα, ὄρμον ἢ ἀγκυροβόλιον τῆς Ἐπικρατείας των, καὶ νὰ ἐφαρμόζωσιν ὅλην τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων ἐναντίον παντὸς ὑποκειμένου γνωρισμένου ὡς πειρατοῦ, καὶ ἐναντίον ὅλων τῶν ἀτόμων τῶν κατοικούντων εἰς τὴν Ἐπικρατείαν των, οἵτινες ἤθελον ἀποδειχθῇ ὡς ὄντες εἰς ἀνταπόκρισιν μὲ τοιαῦτα ὑποκείμενα καὶ συνένοχοι αὐτῶν. Ὅλα τὰ πλοῖα καὶ τὰ φορτία τὰ ἀνήκοντα εἰς ὑπηκόους τῶν δύο συνθηκολογούντων μερῶν, τὰ ὅποια οἱ πειραταὶ ἤθελον κατὰσχει ἢ ὀδηγήσει εἰς τοὺς λιμένας τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου, θέλουν ἀποδίδεσθαι εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας των ἢ εἰς τοὺς ἐπιτρόπους των, τοὺς ἔχοντες τακτικὴν ἐντολήν, ὅταν ἀποδείξωσι τὴν ταυτότητα τῆς ἰδιοκτησίας των· ἢ δὲ ἀπόδοσις θέλει γίνεσθαι καὶ ἂν ἐπωφελήθησαν ἀκόμη τὰ εἶδη, φθάνει μόνον ν' ἀποδειχθῇ, ὅτι ὁ ἀποκτήσας αὐτὰ ἤξευρεν ἢ ἠδύνατο νὰ εἰξεύρῃ ὅτι προήρχοντο ἀπὸ πειρατείας.

• Ἄρθ. 28 Ἐκαστον τῶν δύο Ὑψηλῶν συνθηκολογούντων μερῶν ὑποχρεοῦται νὰ συλλαμβάνῃ καὶ ἀποδίδῃ τοὺς κακούργους, λῃστοτάκτας καὶ ὅλους τοὺς ὑπηκόους τοῦ ἄλλου, οἵτινες ἤθελον κατασταθῇ ἐνοχοὶ ἐγκλημάτων τοιαύτης φύσεως εἰς τὴν Ἐπικρατείαν του, ἢ μὴ ἢ ἀπόδοσις τῶν ἀτόμων τούτων ζητηθῇ.

Συναποφασίζουσιν ὡσαύτως νὰ κανονίσωσι δι' ἰδιαιτέρας συμβάσεως ἐντὸς τῶν πρώτων τριῶν μηνῶν τῶν ἐπερχομένων μετὰ τὴν

ἀνταλλαγὴν τῶν ἐπικυρώσεων τῆς παρούσης συνθήκης, τὰς περι-
στάσεις καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃ πρέπει νὰ γίνωνται δεκταὶ καὶ ἐκτε-
λεστοὶ αἱ περὶ ἀποδόσεως αἰτήσεις.

« Ἄρθρ. 29. Ἡ παρούσα συνθήκη ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας θέ-
λει ἰσχύει διὰ δέκα ἔτη ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπι-
κυρώσεων, καὶ πλέον τῆς προθεσμίας ταύτης ἐπὶ 12 εἰσέτι μηνάς,
ἀφοῦ ἓν ἐκ τῶν ὑψηλῶν συνθηκολογούντων μερῶν ἀναγγείλῃ εἰς τὸ
ἄλλο τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ παύσῃσι τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς ».

Τοιαύτη τις ἦτο ἡ συναφθεῖσα Συνθήκη, ἣτις ὅμως δὲν ἐπεκυ-
ρώθη, ὡς ἀσύμφορος θωρηθεῖσα, λίαν ἀδίκως παρὰ τῆς Κυβερνή-
σεως, ἥς καὶ ὁ συνάψας αὐτὴν ἀπετέλει μέλος.

Ὅτε δὲ ἐπανακάμψαντος τοῦ Ζωγράφου τῇ 1 Μαρτίου 1840,
εἰς Ἀθήνας, ἐγνώσθη τὸ περιεχόμενον τῆς Συνθήκης ταύτης,
αἱ ἐφημερίδες καὶ ἰδίως αἱ τῆς ἀγγλικῆς μερίδος λυσσώδως ἐπέ-
πεσον κατ' αὐτοῦ, ἐν δὲ ταῖς ἀγυαῖς τῶν Ἀθηνῶν ὁ Ζωγράφος
ἐκαλεῖτο προδότης τῆς Πατρίδος ὡς δι' αὐτῆς ἀτιμάσας τὴν
Ἑλλάδα καὶ παραβιάσας τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα.

Οὕτω λοιπὸν τὰ ζητήματα τῶν περὶ ἀποζημιώσεως τῶν Τουρ-
κικῶν κτημάτων τῶν ἐν Ἑλλάδι, μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Τούρκων
ἀπομεινάντων καὶ τὸ περὶ τῶν ὑπὸ τῶν τελευταίων τούτων κατα-
πίεσεων τῶν Ἑλλήνων ἐν Τουρκίᾳ ὑπηκόων ἔμειναν ἐκκρεμῇ. Ὅτε
δὲ πάλιν ἡ Τουρκία ὑπεβάλε προτάσεις, καθ' ὧς ἡδύνατο νὰ συνο-
μολογηθῇ ναυτικὴ καὶ ἐμπορικὴ συνθήκη ὁμοία πρὸς τὰς τῶν ἄλ-
λων Κρατῶν καὶ λυθῇ οὕτω καὶ τὸ περὶ Ἑλλήνων ὑπηκόων ἐν
Τουρκίᾳ ζήτημα, ἡ Ἑλλάς ἀπέρριψε ταύτας ὡς ἀσυμβόρους. (1)

(1) Ὁ πρῶτος ἐν Κωνσταντινουπόλει διορισθεὶς πρέσβης Κ. Ζωγράφος, κατὰ
Ἀπρίλιον τοῦ 1833, δὲν ἐγένετο δεκτός, ὡς τὸ ἄλλο διπλωματικὸν σῶμα
παρὰ τῷ Σουλτάνῳ Μαχμούτ, ὅστις ἐμίσει τοὺς Ἕλληνας ὡς παρασκευάσαν-
τας αὐτῷ τὴν κακοδαιμονίαν τοῦ Κράτους αὐτοῦ διὰ τῆς μακρᾶς Ἐπαναστά-
σεως τοῦ 1821. Μόνον δὲ προσεκλήθη εἰς τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς ἡγεμονί-
δος Σαλιέ μετ' ἐκτάκτου μεγαλοπρεπείας τελεσθέντας ἐν Κωνσταντινουπόλει.
Τὴν ἀρνήσιν τοῦ Σουλτάνου νὰ δεχθῇ τὸν Ἕλληνα πρεσβευτὴν ἐπερρώνυνε
καὶ ἡ μὴ πρὸς αὐτὸν ἀπόστισις τοῦ ἐκ τῆς προσαρτήσεως τῆς Φθιώτιδος καὶ

Ἄφ' ἑτέρου ἐξηκολούθουν αἱ θρησκευτικαὶ ἔριδες τῶν δύο ἀντιμαχομένων κληρικῶν μερίδων τῆς τοῦ Οἰκονόμου καὶ τῆς τοῦ Φαρμακίδου· καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἐθεώρουν ὅτι πᾶσα μετὰφρασις τῶν ἱερῶν βιβλίων εἶναι βλαβερὰ, ἢ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἐρμηνεία τῶν ἁγίων γραφῶν ἢ ἄλλου τινὸς ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου ἐγένετο αὐτοῖς ἄφορμὴ πρὸς ἐπιθεσιν τῶν νεωτεριζόντων, ἐν οἷς ἐξεῖχεν ὁ θεολόγος Θεόκλητος Φαρμακίδης.

Ἡ περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας διακήρυξις τῆς ἀντιθασαλειᾶς, ἔδωκε τοῖς περὶ τὸν Κωνστ. Οἰκονόμον τὸ σύνθημα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου κατὰ τε παντὸς κληρικοῦ καὶ πολιτικοῦ ὑπὸ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς ὀρθοδοξίας ἐχθροῦ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ προδότου τῆς πατρίδος θεωρουμένου.

Ἡ ἴδρυσις ἀγγλικῶν καὶ ἀμερικανικῶν σχολείων ἐν Σύρῳ, Ἀθήναις καὶ Αἰγίνῃ ἢ καὶ ἄπου ἀλλαχοῦ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν αὐτοκλήτων ὑπερασπιστῶν ὡς κίνδυνος τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανισμοῦ. Αὐταὶ αἱ ἐκδόσεις τοῦ Λονδίνου τῆς Κανταβριγίας ἢ τῆς Νέας Ὑόρκης τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης κατεδικάζοντο ὡς αἰρετικαί.

Αἱ θρησκευτικαὶ αὐταὶ ἀδολεσχίαι ἐτάρασσαν τὴν κοινὴν συνειδήσιν, τὴν δ' Ἑλλάδα παρίστων ἐνώπιον τῶν ξένων ὡς τόπον παχυλῆς ἀμαθείας καὶ δεισιδαιμονίας.

Ἄφ' ἑτέρου δὲ ἀνεφάνη καὶ ὁ Θεόφιλος Καίρης ὁ Ἄνδριος. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο λόγιος, ρητωρ διαπρεπής, οὐ οἱ λόγοι ἐμβριθέστατοι, ἠθικώτατος, φιλόπατρις. Οὗτος διευθύνων καὶ διδάσκων ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ἄνδρῳ διὰ συνδρομῶν ἐκ τε Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος

Φωκίδος χρέους. Κατόπιν δὲ τὸ συμβούλιον προέβλεπεν ὅτι: «ἵνα κατορθωθῇ ἡ πρὸ τοῦ Σουλτάνου ἐμφάνισις τοῦ Ἑλλήνος πρεσβευτοῦ (Ἑλτσῆ)», ἔπρεπε πρῶτον νὰ συνομολογηθῇ Ἑλληνοτουρκικὴ Συνθήκη, ἣτις ὅμως δὲν ἐγένετο διὰ τοῦς ἀσυμφόρους ὅρους αὐτῆς, τοῦ Ζωγράφου εἰπόντος, ὅτι ἵνα συναφῇ συνθήκη πρέπει πρῶτον ὁ πρεσβευτὴς νὰ ἐπιδώσῃ τῷ Σουλτάνῳ τὰ διαπιστευτήρια αὐτοῦ· καὶ δικαίως· μάλιστα δὲ μετὰ πολλὰς προσπάθειας καταρτίσθη τὸ τοιοῦτον ὡς εἶδομεν τῇ 7ῃ Δεβρίου 1839. Ὡς διωρίσθησαν καὶ Πρόξενοι ἐν ταῖς πόλεσι: Σμύρνη, Θεσσαλονικη, Αδριανούπολις, ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ καὶ ἄλλαις τισί.

ιδρυθέντι Ὁρφατοτροφίῳ ἐξήνεγκε καὶ γνώμας περὶ θεοσεβείας ἀπαφδούσας πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν.

Τοῦτο ἤρκεσε τοῖς φιλορθοδόξοις· θόρυβος ἠγέρθη, ὅτι ἡ θρησκεία ἐκινδύνευε, καθ' ὅσον μάλιστα κοινὴ ἐπεκράτει ἐν Ἑλλάδι μυστηριώδης ὑπὸ τῶν φιλορθοδόξων ὑποθαλπομένη πεποιθήσις, ὅτι τῷ 1840 ἔμελλε νὰ ἐνωθῇ σύμπας ὁ ὀρθόδοξος χριστιανισμὸς ὑπὸ ἑνα ἄρχηγόν κατὰ τὸ εὐαγγελικόν : «μία ποίμνη καὶ εἷς ποιμήν.»

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀμέσως προσεκάλεσε τῇ 10ῃ Ἰουλίου 1839 τὸν Καίρη νὰ δώσῃ ὁμολογίαν πίστεως· ἀρνηθέντος δ' αὐτοῦ δι' ἐγγράφου τῆς 1ης Αὐγούστου, ἡ Κυβέρνησις ἀπήτησε τῇ 25ῃ Αὐγούστου τὴν ὁμολογίαν δι' ἐπιτακτικοῦ ἐγγράφου αὐστηροτέρου· ἀλλὰ καὶ αὖθις ἐκείνον ἀποφυγόντα τῇ 14ῃ Σεπτεμβρίου πεμφθεὶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης, μαίραρχος τοῦ στόλου μετήγαγεν ἐξ Ἄνδρου εἰς Ἀθήνας.

Ἡ σύλληψις καὶ μεταγωγὴ τοῦ Καίρη συνετάραξε πολὺ τὴν κοινωνίαν· διότι οἱ μὲν ἄγαν ὀρθόδοξοι ἀπήτουν ταχίστην τὴν καταδίκην τοῦ ἐπικινδύνου αἰρετικοῦ, οἱ δὲ φιλελεύθεροι, ἐν οἷς καὶ οἱ περὶ τὸν Φαρμακίδην ἐθεώρησαν τὸν τρόπον τῆς μεταγωγῆς ἐκείνου ὡς λίαν σκληρὸν καὶ βλαβερόν, οἱ δὲ πολλοὶ ἐφαντάζοντο ὅτι μέγας τις κίνδυνος ἡπείλει τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπλάσσαν ἐν τῷ νῷ πανταίᾳς πεπλανημένās φαντασιοπληξίας.

Ὁ θρησκευτικὸς σάλος ἦτο κυρίως μέγας ἐν τοῖς νησιώταις καὶ μάλιστα ἐν Ἄνδρῳ, ἐνθα ὑπῆρχον ὀπαδοὶ τοῦ Καίρη θερμούργοι, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς ἄνδρα θεσπέσιον καταδικώμενον ὑπὸ τῶν κληρικῶν, ὧν ἤλεγχε τὸν ἄσεμνον βίον. Ἐκ τοῦ κοινοῦ τούτου ταράχου ἐκλονήθη καὶ σύνοδος καὶ κυβέρνησις, ἐξ ὧν ἐκείνη μὲν ἐπεδείκνυτο μέγαν ἱερὸν ζῆλον πρὸς σωτηρίαν τῆς δῆθεν κινδυνευούσης θρησκείας, αὐτὴ δὲ φοβούμενη πολιτικὴν μηχανορραφίαν ἀνθημιλλᾶτο πρὸς ἐκείνην ταχέως πράττουσα καὶ ἀποφασίζουσα τὰ δεδογμένα.

Ἡ ταχύτης ὅμως τῶν περὶ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἦτο τοσαύτη ὥστε ἡ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ ἀναστείλῃ, πρὸς καιρὸν, τὴν ἀκάθεκτον ὁρμὴν αὐτῆς. Τὴν ὁργὴν δὲ τῆς συνόδου καὶ, κατ' ἀκολουθίαν, τὴν πρὸς τὴν καταδίκην εὐεπιφορίαν αὐτῆς ἐξῆπτεν ἔτι μᾶλλον ἡ σταθερὰ ἄρνησις τοῦ Καίρη, ὅστις κτίπερ προτρεπόμενος ὑπὸ

τῶν μετριωτέρων καὶ ἀπειλούμενος ὑπὸ τῶν θερμότερων συνοδικῶν ἀπῆντησεν ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς (21 Ὀκτωβρίου 1339) ἀτρεχῶς:

«Ἐπιτρέπεται ἐν εὐνομούμενῳ κράτει καυχώμενῳ μάλιστα ἐπὶ ἀρεξίθρησκείᾳ τὰ ἐρευνᾶ τις τὴν συνείδησιν τοῦ ἑτέρου καὶ τὰ ζητῇ ἔγγραφον ὁμολογίας τῆς πίστεώς του; Ἄν τοῦτο ἐπιτρέπεται, ὡς ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν ἀφιστάμεθα πολὺ τῆς ἐποχῆς τῶν δικαστηρίων τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως». ὡς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῆς ἐξοργισθέντες οἱ συνοδικοὶ τῇ 23 Ὀκτωβρίου καθήρεσεν αὐτόν· ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον παρεμβὰν τῇ 26 ἔπεισε τοὺς συνοδικούς ν' ἀναβάλωσι τὴν καθίρεσιν καὶ μετὰ δύο ἡμέρας τῇ 28ῃ τοῦ αὐτοῦ ἐξεδόθη Διάταγμα, καθ' ὃ ὁ Κάθηρ ἀπεπέμπετο εἰς τὸ ἐν Σκιάθῳ κοινοβιακὸν μοναστήριον πρὸς μεταμέλειαν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ φανατικοὶ μονασταὶ μετεχειρίζοντο τὸν θθλιον πρεσβύτεν σκληρῶς, ἡ κυβέρνησις μετήγαγεν αὐτόν ὕστερον εἰς Θῆραν, ἔνθα καὶ διέτριψε μέχρι τῆς 30ῆς Μαρτίου 1842. Μάτην δ' ἐπειράθησαν νὰ μεταπέισωσι τὸν Κάτην, ὅπως ἀπλῶς ἀνομολογήσῃ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, ἄλλοι τε καὶ ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης.

Ὁ γέρον φιλόσοφος ἔμενεν ἀκλόνητος· ἐξητήσατο μόνον μίαν χάριν: ἵνα ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μεταβάσις· μετέβη δὲ εἰς Ἀγγλίαν, ἐν ᾗ διέτριψε μέχρι τῆς ψηφίσεως τοῦ συντάγματος τοῦ 1844. Ἄλλ' ἡ ἐπάνοδος αὐτοῦ ἀπέβη αὐτῷ, ὡς θέλομεν ἰδῆ ἐν τοῖς μετέπειτα, ὀλεθρία.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῶν νεωτεριζόντων, ὁ Φαρμακίδης, δὲν ἔμενεν ἄτρωτος ἐκ τῶν κατὰ τοῦ Κάτη ἐκτοξευθέντων βελῶν· διότι ἡ πρὸς αὐτόν ὑπόνοια καὶ δυσμένεια ἐδείχθη οὐ πολὺ μετὰ τὴν ἐξορίαν ἐκείνου εἰς Σκιάθον, διότι ἀπελύθη, τῇ 20ῃ Νοεμβρίου 1841, ἐκ τῆς τοῦ γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου θέσεως καὶ διωρίσθη, ὃ τὰ μάλιστα ἐμφαντικώτατον, κληρονομήτης ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ οὐχί, ὡς ἔδει, τῆς θεολογίας, ἀλλὰ τῆς φιλολογίας! Καὶ αὐτοῦ δὲ κατηγόρου οἱ ἄγαν ὀρθόδοξοι, καὶ πολλοὶ ἀκρίτως ἐπίστευον, ὡς κρυφίως δῆθεν συνεννοουμένου μετὰ τοῦ Κάτη· ὅτι καὶ οὗτος ἐμπορούμενος δῆθεν τῶν καίρειων θεωριῶν ἢ τῶν θρη-

Ἰακωβάκης Πέλος Νεογ. λόγ.

ΤΡ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΝΟΣ

12

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σκευτικῶν καινοτομιῶν τῆς Εὐρώπης ὑπέσκαπτε τὰ θεμέλια τῆς ορθοδόξου ἐκκλησίας, ἀποχωρίζων αὐτὴν τοῦ πατριαρχείου.

Τοῦτου ἕνεκα ὁ Φαρμακίδης ἐξέδωκε, τῷ 1840, τὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ, ἀνασκευάζων λαμπρῶς τὰς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας. Τοῦ πνεύματος δὲ τῶν φιλορθόξων ἐμφορούμενον καὶ τὸ πατριαρχεῖον οὔτε τὴν καταδικάσασαν τὸν Καίρην ἐπὶ ἀσεβείᾳ Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἑλλάδος ἀνεγνώριζεν, οὔδ' ἐδέχετο ἔγγραφον αὐτῆς· οὔδ' αὐτῇ ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆς, δι' ἧς ἡγγέλετο, τῷ 1841, αὐτῷ ἡ καταδίκη τοῦ Καίρη, ἐγένετο δεκτὴ.

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ἡ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως κυβερνήσις ὑφίστατο καὶ αὖθις τροποποιήσεις τινάς· διότι τῇ 4ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 1839, παυθέντος τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν γραμματέως Σπανιολάκη, διωρίσθη τοιοῦτος ὁ Γ. Τισσαμενός, τῇ 30ῃ Δεκεμβρίου ἐπὶ τῷ ἐγερθέντι θορύβῳ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Φιλορθόξου ἑταιρείας, παυθέντος τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργοῦ Γ. Γλαράκη, διωρίσθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ Ν. Θεοχάρης· τέλος ὁ προκληθεὶς θόρυβος ἐπὶ τῇ πρὸς τὴν Τουρκίαν συνθήκῃ ἐκτραπείς μέχρι προπηλακισμῶν καὶ ἀναθέματος κατὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ Ζωγράφου, προεκάλεσε τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ τῇ 16ῃ Μαΐου 1840, ἀναλαβόντος τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Α. Παΐκου.

Οὕτως ἀνασχηματισθεῖσα ἡ κυβέρνησις ἐξηκολούθει νὰ διαγῇ τὸν ταραχώδη καὶ πολυώδυνον αὐτῆς βίον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως, τούτου δὲ κωλυομένου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γ. Κουντουριώτου μόνον· διότι ὁ ἕτερος ἀναπληρωτὴς Α. Ζαΐμης ἀπέθανεν εἰδὼν 4ῃ Μαΐου 1839.

Μεθ' ὅλον ὅμως τὸν ἐπελθόντα ὑπουργικὸν ἀνασχηματισμὸν ἡ κατάστασις ἦτο οἰκτρα· διότι ἡ μὴ ἐπωφελὴς ἐκμετάλλευσίς τῆς ἐπελθούσης χρισίμου τῆς Τουρκίας θεσεως καὶ τὰ ἄλλα πολλὰ καὶ πολυτοίχιλα γεγονότα, ἅπερ ἐμνημονεύσαμεν, ἐνέτειναν τὴν ἀντιπολίτευσιν, ὑποθαλπομένην, ἥκιστα ἐντιμῶς, καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοπρεσβευτοῦ Λάϊνς καὶ περιήγαγον τὸν θρόνον εἰς ὄντως κρίσιμον καὶ ἀκροσφαλὲς σημεῖον.

Καὶ τῶν οἰκονομικῶν δὲ ἡ κατάστασις παρέχῃ δυσχερείας μεγάλας· διότι τὸ μὲν δάνειον τῶν 60,000,000 εἶχεν, ἀπὸ πολλοῦ, ἐξαντληθῇ, αἱ δὲ δημόσιαι εἰσπράξεις οὐδόλως ἐπῆρκουν εἰς τὸν ἀκαλύψωσι τὰς δαπάνας καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, ἃς ἀνέλαβε τὸ ἔθνος ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ.

* Ἰδίως ἡ τοῦ δανείου τῶν 60,000,000 διαχείρισις ὑπῆρξεν ἀνστοχος. τοῦτου δ' ἕνεκα αἱ τρεῖς δυνάμεις μεγίστας παρενέβαλον· δυσχερείας πρὸς πραγματοποίησιν τῆς τρίτης σειρᾶς τοῦ δανείου τούτου. Ἐν τῇ γαλλικῇ βουλῇ αὐτὸς ὁ φιλέλλην κόμης Δαρκούρ ἐκηρύχθη ἐναντίον τῆς πληρωμῆς τῆς γ' σειρᾶς, ὁ δὲ πρωθυπουργὸς Μολὲ διεβεβαίωσε τὴν βουλήν, ὅτι τὰ χρήματα θὰ δοθῶσι κατόπιν ἐγγυήσεων· ἡ Ἀγγλία ἔτι πλείοτερον ἐδυστρόπει, ὁ δὲ Τσάρος Νικόλαος μόλις ἐπέισθη ἵνα ἀρξῇται καταβάλλων μέρος τῆς γ' σειρᾶς τῇ ἐπεμβάσει τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ κατὰ τμήματα καταβολὴ τῆς τρίτης σειρᾶς ἐμείωσε, κατὰ μέγα μέρος, τὴν χρησιμότητα αὐτῆς γενομένη ὑπὸ τῶν τριῶν Δυνάμεων γλίσχρως καὶ ὑπὸ ὅρους, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν δύο πρώτων σειρῶν διαχείρισις ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλείας καὶ τοῦ Ἀρμανσβεργ οὐδόλως ὑπῆρξεν ἀμεμπτος. Οὕτως ὁλόκληρον τὸ δάνειον τῶν 60,000,000 ἐδαπανήθη χωρὶς τὸ Κράτος σπουδαίως ν' ἀνγκουφισθῇ· διότι τούτων τὰ μὲν 12,500,000 ἐδόθησαν τῇ Τουρίᾳ διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, τὰ δέ, κατὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ συνθήκην, 11,000,000 ἐδαπανήθησαν εἰς ἔξοδα τοῦ βαυαρικοῦ στρατοῦ, 26,000,000 ἐδόθησαν εἰς τόκους καὶ χρεωλύσια, 2,500,000 ἀφηρέθησαν ὡς προπληρωθέντα καὶ 5,750,000 ἀνεγράφησαν ἐν τῷ ἰσολογισμῷ τοῦ δανείου εἰς προμήθειαν καὶ ἔξοδα τῆς ἀποσταλείσης πρὸς εὐρεσιν τοῦ δανείου ἐπιτροπείας, ποσὸν ὑπέρογκον οὐδαμῶς διευκρινιζόμενον καταλλήλως, τῆς ἐπιτροπῆς μὴ εὐρύουσης δυσχερείας, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν τριῶν δυνάμεων παρασχεθεῖσαν ἐγγύησιν. Ἐκ τῶν 60,000,000 λοιπὸν, 57,750,000 ἐδαπανήθησαν εἰς τὰ ἀνωτέρω.

Ἐπὶ πλέον δὲ τὸ Κράτος εἶχεν ἐπιβαρυνθῇ καὶ δι' ἑτέρου τινὸς δανείου, συνομολογηθέντος, αὐθαίρετως, ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος μετὰ τῆς Βαυαρίας, κατὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἀφίξιν τοῦ βασι-

λέως Λουδοβίκου, ὅστις δι' ἰδιαιτέρας συμβάσεως ἔστερξε νὰ παρήσχη τῷ υἱῷ, πρὸς ἀνέγερσιν τῶν ἀνακτόρων, ὧν αὐτός, ὡς εἶδομεν, κατεθηκε τὸν θεμελίον λίθον, καὶ διακόσμησιν αὐτῶν. δάνειον ἐξ 1,250 000 φλωρινίων περίπου, ἐκ τῶν χρημάτων, ἀτινα δύναμι τῶν βιενναίων συνθηκῶν εἶχε προκαταβάλει ἡ Γαλλία τῇ Βαυαρίᾳ πρὸς ἀνέγερσιν τῶν ὑχυρώσεων τοῦ Γερμανοῦ. Τὰ χρήματα ὅμως ταῦτα ἐδόθησαν, ἐπὶ βραχυτάτῃ προθεσμίᾳ, οὕτω δὲ τῇ 20ῇ Φεβρουαρίου τοῦ 1838, τούτέστι δύο μετὰ τὸν δανεισμὸν ἔτη, ὁ Λουδοβίκος ἀπήνθυνε τῷ Ὁθωνι ἐπιστολὴν, ἐν ἣ σὺν ἄλλοις ἔλεγε καὶ τάδε: «Τὴν ἀπόδοσιν τοῦ βαναρικοῦ δανείου συνιστῶ τῇ καρδίᾳ σου καὶ υπολογίζω ἐπὶ τὸ φιλοδίκαιόν σου αἰσθημα· δὲν θὰ θελήσης νὰ περιυγῇς τὸν πατέρα σου εἰς στενοχωρίαν πρὸς τὰς βουλὰς.»

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὁθων ἡδυνάτει τότε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν πρὸς τὸν πατέρα ὑπόσχεσιν, ἐζήτησε νέαν προθεσμίαν, ἣτις ἐδόθη μὲν ὑπὸ τοῦ πατρός, ἐστοίχισεν ὅμως αὐτῷ ἐπιτιμήσεις ἐν τε τῇ βαυαρικῇ Βουλῇ καὶ ἐν τῇ γερμανικῇ Διαιτῇ. Μόλις δ' ὁ Ὁθων κατάρθρωσε νὰ ἀποστείλῃ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ χρήματά τινα, ἅμα ὡς ἤρχισαν νὰ δίδωνται χρήματα ἐκ τῆς γ' σειρᾶς τῶν 60.000 000.

Τὰ χρήματα δὲ τοῦ ἀνεπισήμου ἐκείνου δανείου τοῦ ἐξ 1,250, 000 φλωρινίων, ὅπερ οὐδὲ κἂν ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως κατεχωρήθη καὶ ὅπερ οὐδεμία κυβέρνησις ἀνεγνώσκει, μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐπληρώθη, ὅτε ὁ πρίγκιψ Βίσμαρκ ἐζήτησεν ἐν ἔτει 1878 ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου, οὕτως εἰπεῖν, τὴν παραχώρησιν τῆς Θεσσαλίας τῇ Ἑλλάδι, ἐκ τῆς πληρωμῆς τοῦ δανείου τούτου τοῦ βασιλέως Ὁθωνος.

Ἐν τούτοις ἡ οἰκονομικὴ κατὰστασις τῆς χώρας, καίπερ κατ' οὐσίαν πλείστας παρεῖχεν ἐλπίδας βελτιώσεως· διότι καὶ τὰ τῶν προϋπολογισμῶν ἐλλείμματα οὐχὶ τόσον τῆς ἀντιβασιλείας, ὅσον τῆς μοναρχίας τοῦ Ὁθωνος, ἤρχισαν ἐπαισθητῶς νὰ μειῶνται καὶ ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀπετέλεσεν ὅμως τὴν κυριωτέραν αἰτίαν τῆς ἀγγλικῆς ἐπεμβάσεως· διότι ὁ Πάλμερστον, ὁ ἀδιάλλακτος οὗτος τοῦ Ὁθωνος ἐχθρὸς καὶ πολέμιος, ἐκ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως τῶν τοῦ δανείου τῶν 60,000,000 ὑποχρεώσεων τῆς Ἑλλά-

δος ἤρθετο τὰ σπουδαιότερα ἐπιχειρήματα τοῦ σφοδροῦ πολέμου, ὃν ἐν Ἀθήναις διεξῆγε διὰ τοῦ Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ Λάξενς, ἐν Β'ρώπῃ δὲ δι' ἐπανελημμένων διακοινώσεων περὶ τῆς κακῆς καταστάσεως τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων.

Ὁ Ὄθων λοιπὸν διήρχετο ἡμέρας κρίσιμους· διότι ἀφ' ἐνός ὁ ἐν τῇ Ἀνκτολῇ τάραχος, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐκραγεῖσα τότε κρητικὴ ἐπανστάσις, ὁ ἐσωτερικὸς σάλος, ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐφημερίδων ὑποκινούμενος, ἐν καὶ μόνον ἐπιζητουσῶν : *συνταγματικὰς ἐλευθερίας*, παρεῖχον, καθ' ἐκάστην, πράγματα αὐτῷ, τὸ δὲ ἀνταγματισθὲν ὑπουργεῖον ἦτο ὅλως ἀνεπαρκὲς ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐπικειμένην θύελλαν.

Εἰς ταῦτα λοιπὸν πάντα ἀποβλέπων ὁ βασιλεὺς καὶ ἐπιθυμῶν νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν ἐκεῖνο, ὅπερ κακῶς ποιῶν, δὲν ἔπραξε μέχρι σήμερον, νὰ ἀναθέσῃ δηλαδὴ τὴν πρωθυπουργίαν εἰς Ἕλληνα πολιτικὸν ἄνδρα· ὅθεν προσεκάλεσε τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον· πρεσβευτὴν ἐν Λονδίνῳ διατελοῦντα, καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ τὸν σχηματισμὸν ὑπουργείου.

Ἡ πρόσκλησις τοῦ Μαυροκορδάτου ἐγένετο τῇ συμβουλῇ τῆς Γαλλίας. Ἡ συμβουλὴ αὕτη ἦτο εἰλικρινὴς καὶ ἔντεχνος· διότι ἐγίνωσκεν ἡ Γαλλία, ὅτι αἱ περὶ συντάγματος φωνασκίαι τοῦ Πάλλμερστον προήρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τοῦ ὅτι οἱ τὸ ἀγγλικὸν ἀποτελοῦντες κόμμα εἶχον ἀπομακρυνθῇ τῆς ἀρχῆς.

Ὡς πολὺ δ' ὀρθῶς ἐσκέπτετο ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, ὅσοι τινὰς ἤθελον ἐπέλθαι διὰ τῆς τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς τὴν πρωθυπουργίαν προσκλήσεως ἢ ἤθελε περισταλῇ ἡ κατὰ τοῦ Ὄθωνος ἀγγλικὴ ἀντιπολίτευσις ἢ ἤθελεν ἐκτεθῇ εἰς ἀποτυχίαν ὁ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἀγγλικοῦ κόμματος ἡγέτης Μαυροκορδάτος κατὰ τὰς λίαν κρίσιμους ἐκεῖνας περιστάσεις.

Ἡ Ἀγγλία ἐζήτην σύνταγμα· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ δοκιμασθῇ, ἂν θὰ ἐζήτηι καὶ αὐθις σύνταγμα, τοῦ Μαυροκορδάτου ἐρχομένου εἰς τὴν κυβέρνησιν.

Ὁ Ὄθων ἐπέσθη καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος προσκλήθεις εἰς Ἀθήνας καὶ διελθὼν ἐκ Παρισίων ἔλαβεν ἐπανελημμένας συνεντεύξεις μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ Γκιζῷ καὶ τοῦ ἡγέτου τοῦ ἐν

Ἑλλάδι Γαλλικοῦ κόμματος, τοῦ Ἰωάννου-Κωλέττη, πρεσβευτοῦ εἰσέτι ὄντος τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις.

Ὁ Μαυροκορδάτος διελθὼν ἐκ Παρισίων, ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας τῇ 31ῃ Μαΐου 1840, τοῦτέστι μετὰ τέσσαρας σχεδὸν ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ μῆνας.

Ἦρξαντο τότε μακρὰ μετὰ τοῦ βασιλέως διαπραγματεύσεις, διότι ὁ Μαυροκορδάτος ἐζήτηι νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρωθυπουργίαν ὑπὸ ὅρους τινάς :

α') Τὴν κατάργησιν τοῦ ἰδιαίτερου τοῦ βασιλέως ἐκ Βαναρῶν ἀνακτοβουλίου.

β') Τὴν ἀποπομπὴν τῶν Βαναρῶν ἐν γένει.

γ') Τὸν διορισμὸν Ἑλλήνος ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ.

δ') Τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ τὴν σύστασιν τοῦ ὑπουργείου ἀνευ ἐπεμβάσεως τῆς βασιλείας.

Πᾶσαι ὅμως αὗται αἱ αἰτήσεις τοῦ Μαυροκορδάτου ἀπερρίφθησαν, καὶ οὕτω κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον ὁ Ὅθων ἐξετέλεσε τὴν γαλλικὴν συμβουλήν τῆς προσκλήσεως τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς τὴν πρωθυπουργίαν, ἐξ οὗ μετ' οὐ πολὺ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ ὡς πρωθυπουργοῦ παραιτήσιν, ὡς ὁ ἴδιος ἐκτίθησιν ἐν τινι πρὸς τὸν Τρικούπην ἐπιστολῇ, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 17)29 Σεπτεμβρίου 1841. (1)

Εἰς τὴν μὴ παραδοχὴν ὅμως τῶν προτάσεων τούτων ὑπὸ τοῦ Ὅθωνος συνετέλεσαν πολλοὶ καὶ οἱ πρεσβευταὶ τῆς Βαυαρίας καὶ Αὐστρίας, οἱ ἀποτελοῦντες τὸ ἀνακτοβούλιον Βαυαροί, καὶ Ἕλληνες τινες αὐλοκόλακες, οἵτινες πάντες συνησπίσθησαν νὰ παρακωλύσωσι τὸν βασιλέα ἀπὸ τοῦ νὰ παραδεχθῇ τὰς προτάσεις ἐκεῖνας τοῦ Μαυροκορδάτου, αἵτινες ἀναμφιβόλως καὶ συνεταὶ ἦσαν καὶ κατάλληλοι πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς λίαν ἐξηρηθισμένης τότε δημοσίας γνώμης.

Ταιούτος δ' ὑπῆρξεν ὁ διεγερθεὶς μετὰ τὴν μὴ ἀποδοχὴν τῶν προτάσεων ὑπὸ τοῦ βασιλέως θόρυβος, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ παρεπιδη-

(1) Ἰδὲ Ν. Δραγούμη ἐνθ' ἄλλαχού τόμ. Β' σελ. 55—65.

μῶν ἐν Ἀθῆναις μεγαλειότερος ἀδελφός τοῦ Ὁθωνος Μαξιμιλιανὸς ἀνεμίχθη σπουδαίως, συνδιαλεγθεὶς μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς χώρας, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσεν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅμως ὡς ἐκ τῶν διασπειρομένων ἀνὰ τὰς Ἀθῆνας φημῶν περὶ τῶν μακρῶν τούτων διαπραγματεύσεων, ἐπέκειτο φόβος ταραχῶν, ὁ βασιλεὺς ἐφάνη παραδεχόμενος προτάσεις τινὰς τοῦ Μαυροκορδάτου, καὶ ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἄμεσον σύστασιν τοῦ ὑπουργείου, ὅπερ καὶ ἐσχηματίσθη τῇ 24ῃ Ἰουνίου 1841, ὑποχωρήσαντος ἐν πολλοῖς φρονίμως τοῦ Μαυροκορδάτου, πρὸς ἀποσόβησιν ἐξεγέρσεως τινος τοῦ λαοῦ.

Ἐσχηματίσθη δὲ τὸ νέον ὑπουργεῖον ὡς ἑξῆς : Πρωθυπουργός καὶ ὑπουργός ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν ἐγένετο ὁ Μαυροκορδάτος, ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτετραμμένος Δ. Χρηστίδης, τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσῃ τοῦ Γάλλου ἀντιπροσώπου, ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὁ Σ. Βαλέττας, ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὁ Α. Μελάς, ἐπὶ τῶν Νομικῶν ὁ Α. Κριεζής, ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὁ Τισσαμενός καὶ μετὰ ἑβδομηκδιαίαν μακρὰν συνδιάσκεψιν, ἦτοι τῇ 24 Ἰουλίου, ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Α. Μεταξάς, παυθέντος τοῦ βαυαροῦ Σμάλτς.

Ὁ βασιλεὺς ὅμως σχηματίζας τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο κατ' ἀνάγκην καὶ φοβούμενος ταραχάς, δὲν ἠνύοι παντάπασιν νὰ μεταλλάξῃ τὴν προτέραν πολιτικὴν. Οὕτω δὲ ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους ἡ συνεργασία μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου ἦτο λίαν προβληματικὴ, καθότι κατήργησε μὲν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ θεαθῆναι τὸ ἀνακτοβούλιον, ἵνα οὕτω φανῇ ὅτι ἐκτελεῖ τὰς προτάσεις τοῦ Μαυροκορδάτου, διετήρησεν ὅμως αὐτὸ ὑφ' ἑτερον ὄνομα, ἀποκαλέσας «*ιδιαιτέρον γραφεῖον τοῦ Βασιλέως*» καὶ ἐν γένει ἐξηκολούθησε τὸ αὐτὸ σύστημα τῆς ἀμέσου ἐπεμβάσεως καὶ ἀναμίξεως ἐν πάσῃ τοῦ πρωθυπουργοῦ πράξει, ἐξ οὗ μετὰ ἐνός καὶ ἡμίσεως μηνός πρωθυπουργίαν, ἦτοι τῇ 10ῃ Αὐγούστου παρητήθη ὀριστικῶς τῆς πρωθυπουργίας ὁ Μαυροκορδάτος, τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ γενεμένης δεκτῆς, *ἐνεκα λόγων ὑγείας!* ὡς ἀναφέρει ὁ ἴδιος ἐν τινι πρὸς τὸν Α. Κριεζὴν ἐπιστολῇ (1)

(1) Ἰδὲ Ν. Δραγούμη Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις τοῦ Β' σελ. 51-52.

Οὕτω δὲ τὸ ὑπουργεῖον καὶ αὐθις ἔμεινεν ἀκέφαλον, (1) προ-
εδρεύοντος αὐτοῦ τοῦ βασιλέως καὶ, ἐκείνου κωλυομένου, τοῦ ἀρχαιο-
τέρου ὑπουργοῦ. Καὶ τὸ μὲν ἐκ τῆς παραιτήσεως τοῦ πρωθυπουρ-
γοῦ καὶ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν χηρεῖον τοῦτο ὑπουργεῖον
ἀνέλαθε τότε ὁ Δ. Χρηστίδης καὶ ἀντ' αὐτοῦ τὸ ἐπὶ τῶν Ἑξωτε-
ρικῶν ὁ Ι. Ρίζος, τὸ τῆς Δικαιοσύνης ὁ Γ. Ράλλης, καὶ τῇ 29ῃ
Αὐγούστου τὸ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργεῖον ὁ Ἀλ. Βλαχό-
πουλος, παραιτηθέντος τοῦ Μεταξᾶ. Μετὰ παρέλευσιν δ' ἐνός καὶ
πλέον ἔτους, τῇ 9ῃ Νοεμβρίου 1842, ἀντὶ τοῦ Τισσαμενοῦ ὑπουρ-
γὸς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν διωρίσθη ὁ Ν. Σιλήδεργος, καὶ μετὰ τι-
νας ἡμέρας, παυθέντος καὶ τούτου, προσωρινῶς ὁ Γ. Δ. Ράλλης.
Διὰ τῶν προσώπων τούτων διώκησεν ὁ Ὁθων ἀπὸ τῆς παραιτή-
σεως τοῦ Μαυροκορδάτου μέχρι τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843, ὅτε
ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὸ Σύνταγμα.

Οὕτω λοιπὸν τὸ προσδοκώμενον ἐκ τῆς πρωθυπουργίας Ἑλλήνος
πρωθυπουργοῦ ἀγαθὸν ἐναυάγησε· διότι οὐδὲν ἦτο δυνατὸν νὰ

(1) Ἰδὲ Ν. Δραγούμη ἐνθ' ἀνωτέρω Τόμ. 2. Αὐτόθι σελ. 50 -- 51. Ἰδὲ ἡ
παραιτήσις τοῦ Μαυροκορδάτου :

«Μεγαλειότατε,

«Καὶ πρότερον προφορικῶς καὶ ἐγγράφως ἔλαβα κατ' ἐπανάληψιν τὴν τέλ-
μην νὰ θέσω εὐσεβῶς ὑπ' ὄψιν τῆς Υ' Μ. τὴν ἀσυμβίβαστον Ὑπουργοῦ μὴ
ἔχοντος τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Βασιλέως, καὶ πρὸ τριῶν ἡμέρῶν, Βασιλεῦ,
ταπεινότατα παρεκάλισα τὴν Υ' Μ. νὰ εὐδοκῇ ν' ἀποφασίῃ τὴν μεταρ-
ρύθμισιν τοῦ παρόντος Ὑπουργείου. Ἦδη ἀπὸ τὸν αὐτὸν λόγον κινούμενος
καὶ βλέπων πραγματικῶς τὸν ὅποιον ἡ ὑπηρεσία τρέχει κίνδυνον ἐντελοῦς
παράλυσις, ἀναγκάζομαι, Βασιλεῦ, νὰ φέρω εὐσεβῶς εἰς τοὺς πόδας τῆς
Υ' Μ. τὴν παραίτησίν μου ἀπὸ τὴν ὑπουργικὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐδο-
κῆσατε νὰ με καλέσητε, παρακαλῶν θερμότατα νὰ ἐπιτιγύνῃτε τὴν ἀντικατά-
στασίν μου δι' αὐτὸ τὸ συμφέρον τοῦ θρόνου καὶ τῆς ὑπηρεσίας.

Μέγω χιλ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 8ῃ Αὐγούστου 1841.

«Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ»

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης φαίνεται ὅτι καὶ πρότερον (τῇ 6ῃ Αὐγούστου)
ὑπέβαλε τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο δεκτή.

προσγίνη ἐκ τῆς ὀλιγοχρονίου ἐκείνης πρωθυπουργίας, καθ' ἣν ἀπεδείχθη διὰ μυριοστὴν ταύτην φορὰν ὅτι ὁ βασιλεὺς οὐ μόνον ἤρνεϊτο τὴν παροχὴν Συντάγματος, ἀλλὰ καὶ τὴν παραδοχὴν ἐπὶ Κυβερνήσεως, δρώσης ἀνεξαρτήτως τῶν αὐλοκολάκων καὶ τῶν ιδιαιτέρων αὐτοῦ γραφείων.

Ἐξηκολούθει νὰ πράττῃ τὸ αὐτὸ πάντοτε σφάλμα, νὰ διατηρῇ τοὔτέστι τοὺς Βαυαροὺς, καίπερ ἀριθμητικῶς ἐλαττωθέντας, ἀντὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ μοναρχικὴν μὲν κυβέρνησιν ἀλλ' ἑλληνικὴν, προεδρευομένην ὑφ' ἐνὸς τῶν ἰσχυρῶν καὶ μᾶλλον ἐπιβαλλομένων συγχρόνων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐντεῦθεν δὲ δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ τοιαύτη πολιτικὴ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος σπουδαιότατα ἔβλαψε τὸν θρόνον αὐτοῦ. Ὡσεὶ δὲ μὴ ἤσκειν αἱ ἐξωτερικαὶ περιπλοκαί, αἱ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν δυσχέρειαι καὶ αἱ ἐπεμβάσεις τῶν δυνάμεων, ὁ βασιλεὺς, διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ, προὐκάλεσε καὶ τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν διὰ τῆς ἀποκρούσεως τῶν μετρίων καὶ συνετῶν προτάσεων τοῦ Μαυροκορδάτου.

Ἡ ταχεῖα ἐκείνη καὶ ἀπρόοπτος ἀποχώρησις τοῦ Μαυροκορδάτου ἐξώργισεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν Ἀγγλίαν, ἥς ὁ πρεσβευτὴς σὺρ Ἐδμόνδ Λάϊνς ἀναφανδὸν ἐξεφράζετο κατὰ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος καὶ ἐπέτεινε τὸ κακόν· ἡ ἀγανάκτησις ἐπὶ τῇ ἐπιμόνῳ διατηρήσει τῶν Βαυαρῶν ηὐξάνετο· ἡ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀπομάκρυνσις τῶν ἡγετῶν τῶν κομμάτων ἐνίσχυε τὰ διαθρυλλούμενα περὶ ἐκβαυαρισμοῦ τῆς χώρας καὶ πάντα ταῦτα ἐπέσπευδον, λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, τὴν ἡμέραν τῆς λαϊκῆς ἐκρήξεως. Εἰς τὸν ἀγῶνα δὲ τοῦτον κατῆλθε μετὰ σφοδρότητος πάνοπλος τὸ πρὸς τὴν Ρωσίαν ἀποκλίνον κόμμα οὕτως ἐπιβλητικῶς, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Πάλλμερστον ἐπτοήθη καὶ διεβίβασε τῷ Λάϊνς ὁδηγίας, καθ' ἃς ὤφειλεν οὗτος νὰ συνεργασθῇ μὲν πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν συνταγματικῶν ἰδεῶν, νὰ παρακαλύσῃ δέ, πάσῃ δυνάμει, πιθανὴν ἔξωσιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος.

Εἰς ἐπίμετρον δὲ τῆς ἀπορίας τοῦ Ὁθωνος ἤρξατο μετ' οὐ πολὺ καὶ ἡ ἐν Κρήτῃ ἐπανάστασις ἥτις μικροῦ δεῖν ἐζήπτε καὶ πάλιν τὸν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πόλεμον. Ἡ ἐν Κρήτῃ ἐπανάστασις ἔληξε τελείως τῷ 1828· εἶτα δ' ἀπεκλείσθη τῇ 22 Ἰα-

νομαρχίου 1830 διὰ τοῦ ἐν Λονδίῳ πρωτοκόλλου, τῆς Ἑλλάδος ἐλευθερωθείσης. Οἱ Τοῦρκοι, ἀναστηλωθείσης πάλιν τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, κατέβλητον δεινῶς τοὺς Κρήτας, οἵτινες διὰ τοῦτο συνελθόντες τῇ 1833 ἐν Μουρνιάς ἐποιήσατο ἐνοπλον ἐπίδειξιν καὶ ἐπεκαλέσαντο τὴν προστασίαν τῶν δυνάμεων· ἀλλ' αὐταὶ μὲν οὐδὲν ἐπραξάν, οἱ δὲ Τοῦρκοι τοὺς Κρήτας ἀσυντάκτους ὄντας διέλυσαν πολλοὺς αὐτῶν φονεύσαντες.

Εἴτα δὲ ὁ διοικητὴς Μουσταφᾶς τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ ἀντιπρόσωπος, Ἀλβανὸς ὕπουλος, παντοιοτρόπως ἐξηπάτα τοὺς Κρήτας καὶ μάλιστα τοὺς ἀνδρείους Σφακιανούς, πρὸς οὓς κατ' ἀρχὰς μὲν ἔδωκε τελείαν ἐλευθερίαν, εἴτα ὅμως τεχνηέντως ἐπέβαλε καὶ τὸν ἀπαίσιον καὶ ταπεινοῦντα *κεφαλικὸν φόρον* (χαράτσι) ἐν ᾧ συγχρόνως ποικίλας ἐφάνετο παρέχων αὐτοῖς προνομίας.

Οὕτως ὁ δόλιος Μουσταφᾶς διὰ ψευδῶν προνομίων, λέγει ὁ κ. Κρέμος, ἐχάλεψε στερεωτέρας τὰς ἀλύσεις τῆς δουλείας. Οἱ Κρήτες ἐνόουν· ἀλλ' οὐδὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ἔνεκα τῶν συχνῶν ἀτελεσφορήτων ἐπαναστάσεων, ἡ νῆσος κατεστρέφετο καὶ πρὸ πάντων ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἡλαττοῦτο δεινῶς, διότι ἐπὶ μίαν δεκαετίαν, ἀπὸ 1821-1831 ἀπώλοντο 170,000 ἀνδρῶν Κρητῶν, ὧν οἱ μὲν ἐφονεύθησαν, οἱ δ' ἐκ νοσημάτων ἀπέθανον, οἱ δὲ ἡχμαλωτίσθησαν καὶ ἄλλοι καταλιπόντες αὐτὴν διεσκορπίσθησαν εἰς ξένην γῆν.

"Οτε ὅμως τῇ 1840, τῇ μεσιτείᾳ τῶν δυνάμεων, ἡ Κρήτη ἀποσπασθεῖσα τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ παρεδόθη αὐτῇ τῇ Τουρκίᾳ, οἱ Κρήτες ἐνόμισαν ὅτι ἐν τῇ μεταβολῇ ταύτῃ ἠδύναντο νὰ ἐγερθῶσι καὶ πάλιν, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτὸς ὁ Μουσταφᾶς, ὁ ἐπιτηδειότατος καταστροφεὺς τῆς Κρήτης, ἀφέθη ὑπὸ τῆς Τουρκίας, ὡς διοικητὴς αὐτῆς.

Καὶ πάντοτε μὲν σχεδὸν οἱ Κρήτες ἀπαράσκευοι ἡγείροντο, καθ' ἀπάσας τὰς κατὰ τῆς τουρκικῆς τυραννίας ἐπαναστάσεις, ἀλλὰ νῦν ἦσαν τελείως γυμνοὶ πάσης ἐσωτερικῆς ἐτοιμασίας καὶ ἐξωτερικῆς τινος βοηθείας. Κακῶς δὲ μὴ λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ἡλιπίζον παραδόξως καὶ ἐξ αὐτῆς ἐπικουρίας, καθ' ὃν χρόνον αὐτὴ αὐτὴ εὕρισκετο ἐν μεγάλαις ἐσωτερικαῖς

δυσχερείαις καὶ ἐξωτερικαῖς περιπλοκαῖς, πρὸ πάντων πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ Ἀγγλίαν· καὶ τοῦτο διότι ἠπατήθησαν ἐκ τε τῶν ἄλλων ὑποσχέσεων καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις προσφύγων ὀπλαρχηγῶν Κρητῶν, ἀπικτηθέντων καὶ αὐτῶν ἐκ τῆς διαφορουμένης ἀπάντησεως τοῦ Πάλμερστον πρὸς τὸ ὑπόμνημα, ὅπερ ἐπεμψαν πρὸς αὐτὸν ἐξαιτούμενοι τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας πρὸς Ἰδρυσιν ἡγεμονίας ἐν Κρήτῃ : « *Ἡ Κρήτη εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τὰς προτέρας καταδυναστεύσεις.* » Ἡ ἀπάντησις αὕτη τοῦ Πάλμερστον, ἡ διαδοθεῖσα φήμη, ὅτι ἀγγλικὸς στόλος, ἐν τάχει, θέλει καταπλεύσει εἰς Κρήτην, ἡ ἐλπίζομένη ἐξ Εὐρώπης διπλωματικὴ ἀρωγὴ καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος βοήθεια, πάντα ταῦτα ἐξήγειραν πάλιν τὸν ἀνεξάντλητον ἐνθουσιασμόν τῶν τέκνων τῆς ἡρωίδος τῆς Μεσογείου.

Ἡ ἐπανάστασις ἀπεφασίσθη· ἐξ Ἑλλάδος μετεβαίνον οἱ ὀπλαρχαί, ἐν οἷς ὁ Στυλιανὸς Δεληγιάννης, ὁ Β. Χάλης, ὁ Κουμπής, ὁ Δεικτάκης καὶ Α. Χαϊρέτης, ὅστις ἀπεβιβάσθη τῇ 19ῃ Νοεμβρίου 1840 μετὰ καὶ ἄλλων περὶ τοὺς 65 εἰς Λουτρόν φέρον καὶ ὀλίγα πολυμερόδια. Ἡ ἐπανάστασις παρεσκευάζετο ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1840—22 Φεβρουαρίου 1841 ἐν Κρήτῃ.

Οἱ Σφακιανοὶ φρονιμώτεροι ἐνδειχθέντες καὶ βλέποντες τὸ ἀπροπαρασκευαζόμενον ἐνεδοίαζον πρὸς τοῦτο ἀλλὰ καταπεισθέντες ὑπὸ τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἐλθόντων ὀπλαρχηγῶν Κρητῶν, προσεκάλεσαν τοὺς ὀπλαρχαί καὶ προκρίτους τῆς Κρήτης εἰς συνέλευσιν γενομένην τῇ 22 Φεβρουαρίου 1841 ἐν Ἀσκύφῳ γράψαντες σὺν ἄλλοις : « *Ὑψώσαμεν ἤδη πρῶτοι τὴν σημαίαν μας καθὼς καὶ εἰς ἄλλας ἐπαραστάσεις καὶ χαιρετίζομεν αὐτήν.* »

Οὕτως ἀπεφάσισαν τὴν ἐπανάστασιν· συνωμολόγησαν δὲ τῇ 23 Φεβρουαρίου πρὸς τοὺς Σφακιανοὺς καὶ οἱ περόντες ἐν τῇ συνελεύσει ἐκ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν καὶ ὑπέγραψαν τὸ ἐπαναστατικὸν προσκλητήριον ἑγγράφον : « *Οἱ καπεταναῖοι καὶ λοιποὶ πρόκριτοι τῆς Κρήτης ἐπιβεβαιούμεν τὰ ἄνω εἰρημέτρα καὶ συνάμα ὑποσχόμεθα νὰ ἀκολουθήσωμεν τοὺς Σφακιανοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα μέχρι θανάτου.* »

Οὕτως ὑψώθη πρώτη ἡ τῶν Σφακιανῶν σημαία τῆς ἐπανάστασεως χαιρετισθεῖσα δι' ἀθρόων πυροβολισμῶν, ὡς εἶναι συνήθεια αὐ-

τοῖς, οἵτινες ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ὤμοσαν τὸν μέγαν ὅρκον τῆς ἀμοιβαίας συμπράξεως. Πανταχοῦ τῆς Κρήτης διεχύθη αὐθις ὁ ἔρως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐνθουσιασμός.

Ὁ δὲ Μουσταφᾶς ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκ Σφακιῶν Ἀνδρέα Κοπάση, ὃν εἶχε παρ' ἐκυτῷ ὡς σύμβουλον, ὅτι δὴθεν ἔμελλον νὰ κηρύξωσιν ἡγεμονίαν καὶ αὐτὸν ἡγεμόνα, ἢ κωλυθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν δὲν προσέβαλε τοὺς ἐπαναστάτας, οἵτινες ἐξέλεξαν, ἐξαιρουμένων τῶν ἑνδεκα ἐπαρχιῶν τοῦ Ἡρακλείου μὴ ἐπαναστασῶν, *συνέλευσιν* καὶ συνέστησαν *πρόσκαιρον κυβέρνησιν* ἐκ τεσσάρων : τοῦ Ἀριστείδου *Χαιρέτη* *προέδρου*, *P. Βουρδουμπᾶ* *ἀντιπροέδρου*, *A. Κορταδάκη* καὶ *N. Μπιτσάκη*.

Συγχρόνως δὲ διωρίσθη στρατάρχης ὁ *Πωλογεωργάκης* καὶ πολλοὶ ὀπλιτάρχαι. Ἡ δὲ σφαγὴς ἔφερεν ἐπιγραφὴν : «*Κρητῶν πολιτεία*», ἐξ οὗ τεκμήριον, ὅτι οἱ ἐπαναστάται ἐπέζητουν, ἐν ἀρχῇ, ἡγεμονίαν καὶ οὐχὶ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν. Ταῦτα ἐγένοντο κατὰ μῆνα Μάρτιον.

Μετὰ ταῦτα δὲ συνεδριάσαντες τῇ 5 Ἀπριλίου 1841 ἐν Βαφῇ τῶν Ἀποκορώνων οἱ ἀντιπρόσωποι καὶ ὀπλιτάρχαι τῶν ἐπαρχιῶν Σελίνου, Κυδωνίας, Κισσάμου Ἀποκορώνων, Ρεθύμνης, Ἀγίου Βασιλείου, Ἀμαρίου καὶ Μυλοποτάμου, ὠρκίσθησαν, ὅτι συντάσσονται μὲν πρὸς τοὺς Σφακιανοὺς ἐν τῷ ἱερῷ ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνι, θέλουσι ὅμως δώσει ψῆφον, ἐν γενικῇ αὐτῆς συνελεύσει, ὑπὲρ ἀποζημιώσεως διὰ γαιῶν καὶ βραθείας αὐτῶν ὡς πρώτων λαβόντων τὰ ὅπλα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος. Αὐθημερὸν ἐπιτροπεία τῶν εἰρημένων ἀντιπροσώπων καὶ ὀπλιταρχῶν ἔδωκε τοῖς Σφακιανοῖς ἐν τῷ χωρίῳ Τσιντσιφὲ τῶν Ἀποκορώνων τὸ εἰρημένον ἔγγραφον· τῇ ἐπαύριον δὲ 6 Ἀπριλίου συνελθόντες οἱ τε εἰρημένοι καὶ οἱ τῶν Σφακιανῶν ἀντιπρόσωποι καὶ ὀπλιτάρχαι συνυπέγραψαν τὰ τῆς προτεταίας πρακτικῆ καὶ ἀπέστειλαν ἐπιτροπείαν εἰς Σούδαν πρὸς τὸν ναύαρχον Σταύρην τῆς Ἀγγλίας, ὅστις ὑπέδεξατο αὐτοὺς ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος ὑπὸ τοὺς κανονβολισμοὺς τῶν σημαίας κεκοσμημένων πλοίων.

Τὸν τε Ἀγγλὸν ναύαρχον καὶ τὸν πρόξενον καὶ τὸν Ταῦρκον ναύαρχον Ταχῆρ καὶ τὸν διοικητὴν τῆς νήσου Μουσταφᾶν προσεκάλεσαν εἰς Βαφέ, ἵνα ἀνακοινώσωσιν αὐτοῖς ὅ,τι ἀπεφάσισεν περὶ

τῆς ἡγεμονίας τῆς Κρήτης καὶ γνωρίσωσιν αὐτὰ πρὸς τὸν λαόν. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐξ Ἀθηνῶν τό τε ὑπουργεῖον καὶ ὁ Ὅθων ὑποσχόμενοι πᾶσαν ἐπικουρίαν πρὸς τοὺς Κρήτας παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ κηρύξωσι τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, συνελθόντες ἐν Βαφῇ οἱ τε ἀντιπρόσωποι καὶ ὀπλιτάρχαι καὶ ὁ λαός, ἐρωτήσεως γενομένης τί ἐζήτουν, ἀπεκρίθησαν ὅλοι μεγαλοφώνως : « *Εμεῖς δὲν θέλομεν οὔτε Ἀγγοὺς οὔτε ἡγεμονίαν θέλομεν τὴν ἐγρῶσιν τῆς πατρίδος μας μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος διὰ τοῦτο καὶ ἐχύσαμεν ποταμοὺς αἱμάτων* ».

Διὰ τὴν ἀπροσδόκητον δὲ ταύτην ἀπόκρισιν οἱ τε Τούρκοι καὶ Ἀγγλοὶ ἐν ὀργῇ, ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια· ὁ δὲ Μουσταφᾶς ἐξέπεμψε τότε στρατὸν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες ὡς μὴ λαβόντες οὐδεμίαν, παρὰ τὰ ὑπεσχημένα, ἀξίαν λόγου ἐξ Ἀθηνῶν ἐπικουρίαν, ἐνίκηθησαν ἐν ταῖς ἀψιμαχίαις ἐν Βρύσαις, Πρόδαρμα, Βαφῇ, Ρέθυμνον καὶ ἀλλαχοῦ φονευθέντων τινῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ ὀπλιτάρχαι Πατερόπουλος καὶ Δεικτάκης.

Ἀπελπισθέντες δ' ἐκ τούτου οἱ Κρήτες περὶ ἐπιτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως, ἔνθεν μὲν διότι δὲν εἶχον χρήματα καὶ πολεμοφόδια διότι, ἀκούσης τῆς Ἀγγλίας, ἡ Ἑλλὰς καὶ θέλουσα οὐδὲν ἡδύνατο νὰ πέμψῃ, ἔνθεν δὲ διότι ὑπέφερον τὰ πάνδεῖνα ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἠναγκάσθησαν γὰρ ὑποταγῶσιν. Ἐνεκὰ δὲ τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἐβλάβη καὶ ἡ Κρήτη αὐτὴ καὶ ἡ ἐλευθέρᾳ Ἑλλὰς καὶ οἱ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Ἕλληνες.

Ἡ δὲ Ἀγγλία ἐξεμάνη κατὰ τοῦ Ὁθωνος ὡς ἀντιπράξαντος ἐν τοῖς περὶ ἡγεμονίας τῆς Κρήτης σχεδίοις. Οὕτω δὲ ἐν πολλοῖς ἄλλοις καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀποτυχίας τοῦ κρητικοῦ ζητήματος παραχθεῖσα ἐν Ἑλλάδι δυσaréσκεια κατὰ τε τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ βασιλείως ὡς δειλῶς ἐγκαταλιπόντων τοὺς Κρήτας, οἱ εἰς Ἑλλάδα ἐπανελθόντες Κρήτες ὀπλιτάρχαι, οἵτινες ἀνεκῆρυττον ἀναφανδόν, ὅτι ἡ ψευδὴς ὑπόσχεσις περὶ ἐνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐματαιώσε τὴν βεβαίαν δῆθεν ἡγεμονίαν αὐτῆς, ἡ στρατιωτικὴ ἐπίδειξις τῆς Τουρκίας ἐπὶ τῶν βορείων συνόρων τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ ἐκ 14 πολεμικῶν πλοίων στόλος κατὰ θαλάσσαν ὑπὸ τὸν Ταχίρ, ἡρέθιζον τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἑλλήνων. Πλὴν ὁμως

ἡ κυριωτάτη ἀφορμὴ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1843 ἦσαν αὐταὶ αὐταὶ αἱ δυνάμεις καὶ μάλιστα ἡ Ἀγγλία καὶ Ρωσσία ἀλλοίους ἐκάστη σκοποὺς ἐπιζητοῦσαι.

Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Σάμφ δὲν εἶχον καλῶς· διότι καίπερ ὁ Σουλτάνος παρέσχε προνομίας τινὰς αὐτῇ καὶ κατὰ τὸ ἐν Λονδίνῳ πρωτόκολλον (29 Νοεμβρίου 1832) ἡγεμόνα Χριστιανὸν ἰσόβιον, καὶ πρῶτος διωρίσθη (μηνὶ Φεβρουαρίῳ 1833) ὁ Στέφανος Βογορίδης, ἀλλὰ τῷ 1835 ἐξεργράγη ἐν Σάμφ ἐπανάστασις, ἥτις κατεβλήθη μὲν ὑπὸ τοῦ Καπουδάν Ταχὴρ πασσαὶ ταχέως, ἐγένετο ὅμως ἀφορμὴ νέας ἔχθρας Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πιστευσῆς, ὅτι αὕτη ἐξεργράγη συνεργεῖα ἐκείνης.

Ἐνεκα δὲ τούτου μικροῦ δεῖν ἐξερρήγνυτο νέος πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν· διότι ἡ Τουρκία ἀπῆρτησε τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1835 ἕνα πάντες οἱ ἐν Τουρκίᾳ ὑπῆκοι Ἕλληνες ἐντὸς ἑπτὰ μηνῶν ἢ εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταναστεύσωσιν ἢ ἀποβαλόντες τὴν ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα νὰ μένωσιν αὐθις τῆς Τουρκίας ὑπῆκοι. Ἀλλ' ὅμως καίτοι τὸ ἐν Λονδίνῳ συνέδριον τῆς 18ης Δεκεμβρίου 1835 παρενεβή πρὸς μεσολάθησιν καὶ ἐπαμφοτερίζουσιν τινὰ λύσιν, τὸ ζήτημα μέχρι τοῦδε ἔμεινεν ἄλυτον. Ταῦτ' ἀ συνέβαινον καὶ ἐν Χίῳ.

Τὸ μόνον, δ' αἰσιον γεγονός, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθ' ἣν φαίνεται, ὅτι τὰ πάντα συνώμοσαν κατὰ τοῦ βασιλέως, ἐν καὶ μόνον γεγονός ἄξιον λόγου ὑπὲρ τοῦ Ὄθωνος ἐπεμαρτύρει τοῦτο εἶναι ἡ ἰδρυσις τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, γενομένης πρὸ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀφίξεως τοῦ Μαυροκορδάτου, διὰ τοῦ νόμου τῆς 13ης Μαρτίου 1841, περὶ συστάσεως Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

Ἀνὴρ Ἡπειρώτης, ἐκ τῶν τὰ μάλιστα τὸ Ἔθνος ὠφελήσαντων, ὁ Γεώργιος Σταύρου, κατάρθωσε διὰ τῆς ἐπιμόνου αὐτοῦ δραστηριότητος νὰ καταστήσῃ πρᾶγμα τὴν χιμαϊρικὴν τέως νομιζομένην ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δι' Ἑλληνικῶν κεφάλαιων. Οὗτος ἐπέτυχε παρὰ τῆς Ρωσικῆς ὑβερνήσεως ὅπως δύο σπουδαῖα κληροδοτήματα τῶν Ζωσιμαδῶν καὶ Καπλανῶν κατατεθῶσιν εἰς ταύτην μεταβαλλόμενα εἰς μετοχὰς αὐτῆς ταύτης τῆς Τραπεζῆς, ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις λάβῃ τοῦλάχιστον 1,000 ὀλοκλήρων μετοχῶν, ὅπως ὁ φιλέλλην Ἑλβετὸς Ἐυνάρδος ἐπέλθῃ ἀρωγός

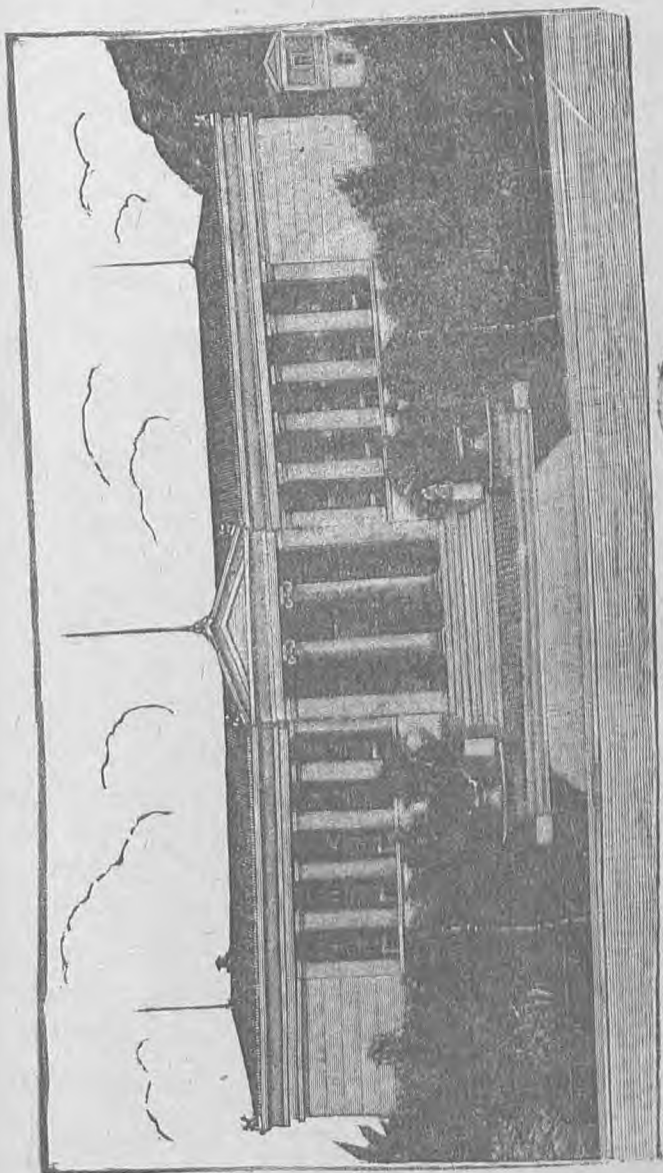
τοῦ σχεδιαζομένου ἐγχειρήματος καὶ τοιοῦτοτρόπως ἤγαγεν εἰς πέρας ἔργον, ὅπερ ἤρξατο ἐκ μικρῶν καί, τοῦ χρόνου προΐοντος, ἀνεδείχθη ισχυρότατον καὶ πλουσιώτατον Τραπεζικὸν καθίδρυμα.

Κατὰ τὸν περὶ συστάσεως τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς νόμον τὰ κεφάλαια αὐτῆς ὠρίζοντο προσωρινῶς εἰς 5,000,000 δυνάμεθα νὰ ἐπαυξηθῶσιν, ἐὰν αἱ ἀνάγκαι τοῦ τόπου, ἤθελον ἀπαιτήσῃ τοῦτο, λαμβανομένης, πρὸς τοῦτο, τῆς συγκαταθέσεως τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκτοτε δέ, ἐντὸς πενταετίας, τὰ κεφάλαια ταῦτα ἑδεκαπλασιάσθησαν ἕνεκα τῆς ἐμπορικότητος τοῦ τόπου, ὃν πανταίῳτρόπως εὐηργέτησεν.

Ἰδιαιτάτα ὁμῶς ἐπωφελῶς ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ἐμπορικῆς ἀναβιώσεως, διότι μέχρι τῆς συστάσεως αὐτῆς, *μόνον ἐπὶ 24 καὶ 50 ο/ο ἠδύνατό τις τὰ δανεισθῆ ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀσφαλεστάτῃ ὑποθήκῃ!* ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ὁμῶς ἄρα τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς δανείζουσα ἐπὶ ὑποθήκῃ καὶ ἐνεχύρῳ πρὸς ἐτήσιον τόκον 10 ο/ο περιέστειλε τὴν ἀχλίνωτον τοκογλυφίαν καὶ ἔδωκε νέαν ὥθησιν εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν κατοίκων, παρέχουσα αὐτοῖς τὰ μέσα τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Οὕτως ἡ Ἐθνικὴ ἐπικληθεῖσα Τράπεζα αὕτη ἐκ μικρῶν ἀρξάμενη καὶ συνδέσασα ἀναποσπάστως τὸν βίον αὐτῆς μετὰ τῆς ἐθνικῆς κραταιώσεως, ἐπὶ πολὺν μὲν χρόνον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ Γεωργίου Σταύρου, οὐτινος καὶ τὴν προτομὴν φέρουσιν, εἰς μνήμην αἰδίου, τὰ γραμμάτια αὐτῆς διατελέσασα, εἴτα δέ, ἐπὶ μακρόν, ὑπὸ τὴν τοῦ Μάρκου Ρενιέρη, προήχθη τὰ μέγιστα δικαίως θεωρουμένη ὡς ἐν τῶν ἀσφαλεστάτων Τραπεζικῶν ἰδρυμάτων ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν, καὶ νῦν ἔτι βαίνει ἐπὶ τὰ κρεῖττω ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Παύλου Καλλιγᾶ, πολλὰ καὶ πολυτρόπως πρὸς τε τὸ Κράτος καὶ τὴν κοινωνίαν ἐπωφελῆς ἐνδεικνυομένη.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (10 Ὀκτωβρίου) καὶ ὁ προσωρινὸς κανονισμὸς τοῦ Πανεπιστημίου ὑπέστη τροποποιήσεις τινάς. «Ὁ μὲν μέχρι τοῦδε ὀνομαζόμενος Προπρύτανις θέλει ὀνομαζεσθαι Ἀρτιπρύτανης, ἡ Σχολαρχεῖα Κοσμητεία, οἱ Σχολάρχαι Κοσμητορες καὶ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν Συμβούλιον Ἀκαδημαϊκὴ Σύγκλητος.» Ἐκτοτε ὁμῶς, καίπερ παρῆλθε πεντηκονταετία ὁλόκληρος, ἑορτασθεῖσα ἐπι-

Τὸ Παρεπιστολή

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σήμεως τῷ 1887, οὐδαμῶς ἐξεπονήθη ὀριστικὸς κανονισμὸς τοῦ Καταστήματος.

Ἄλλ' ἡ ἔδρυσις αὕτη τοῦ, ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς, πρώτου ἐν Ἑλλάδι Πιστωτικοῦ Καταστήματος ἦτο μεμονωμένον τι γεγονός καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντισταθμίσῃ πρὸς τὴν ὅλην οἰκτρὰν οἰκονομικὴν καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ ἔθνους κατάστασιν. Διότι τῇ Ἀγγλίᾳ συνέπραττεν ἡ Ρωσσία.

Ὁ Τσάρος Νικόλαος ἤθελεν οὐχὶ μεταβολὴν πολιτεύματος, ἀλλὰ μόνον τὸν Ὀθωνα ὀρθόδοξον ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου μετ' ὀρθοδόξου βασιλείσης, ἧς τὸ μῖσος κατέστη σφοδρότερον ὥς ἐκ τῆς ἀτεκνίας. (1) ἄλλ' ὅμως οὐδὲν κατῴρθωσε παρὰ τὰ ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Μονάρχου καὶ τῶν Ἀθηναίων διαβήματα αὐτοῦ διὰ τῶν οἰκείων πρεσβευτῶν. Πρὸς ταχυτέραν δὲ ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν αὐτῶν οἱ πρεσβεύται τῶν δυνάμεων τούτων ὑπεκίνησαν λίαν ἐπιτακτικῶς τὸ ζήτημα περὶ καταβολῆς τοῦ χρεωλυσίου καὶ τῶν τόκων τοῦ δανείου τῶν 60,000,000.

Ἡ Ἑλλὰς οἰκονομικῶς εἴπερ ποτὲ διέκειτο οἰκτρῶς. Τὸ σύστημα τοῦ νὰ πληρῶνῃ τις διὰ νέων συμφερωτέρων δανείων, ὡς γίνεται σήμερον, τὰ παλαιὰ, ἦτο τότε ἀσύνηθες, ἀλλότριον τῶν σκέψεων τοῦ Ὀθωνος, ἀποστρεφομένου τὰ δάνεια καὶ οὐχὶ εὐκαλον τῇ Ἑλλάδι, ἐν ἀπορίᾳ τότε διατελούσῃ. Ὑπελείπετο ἄρα μόνος ὁ τρόπος τοῦ νὰ ἐπαρκέσῃ δι' οἰκονομιῶν εἰς τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας τοῦ ἔθνους. Ἐν πᾶσι τοῖς κλάδοις τῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους ἐγένοντο μεγάλαι οἰκονομίαι, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μύλῳ ἀνεγερθέντι καὶ ἀτελεστάτῳ εἰσέτι Πανεπιστημίῳ, τοῦ ὁποῦ ἄλλοι μὲν τῶν καθηγητῶν, ὀλίγων ὄντων, 26, ἐπαύθησαν, πάντων δ' ἡλαττώ-

(1) Ἡ Ἀμαλία ἦτο εὐφυής, ζωηρά, δραστήριος, μεγαλοπρεπής, τολμηρά ἐν τῷ ἱππεύειν, ριψοκίνδυνος, εἰσήμερον τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, φιλόδοξος, οὐ ἔνεκα καὶ «Ἀμαλιόπολιν» τὴν νέαν Μιντιζέλαν ὠνόμασαν ὡς Ὀθωνοῦπολιν, τὴν Κάρυστον. Ἐπὶ τούτοις ὀνομάζει αὐτὴν ὁ Θῆριος νέαν Ζηνοβίαν ἀλλ' ἔμεινεν ἄτεκνος· ἐξ αὐτῆς καὶ τὸ πρὸς αὐτὴν μῖσος. Ἡ διαφορὰ τῶν ἰδιότητων τοῦ τε Ὀθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας διέκρινε τούτους καθ' ὅλον τὸν ἐν Ἑλλάδι βασιλικὸν καὶ πολιτικὸν αὐτῶν βίον μέχρι τῆς καθιρέσεως αὐτῶν.

θησαν οἱ μισθοί, κατὰ τὸ «περὶ κρατήσεως ἐκ τῶν μισθῶν τῶν ὑπαλλήλων» διόταγμα, καθ' ὃ οἱ λαμβάνοντες μισθὸν 150—199 δραχμὰς κατελείπον δραχμὰς 5, οἱ δὲ 200—249, 6 καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τῶν λαμβανόντων 600 καὶ ἐπέκεινα, οἵτινες κατέλειπον 15 σ).

Διὰ τῶν κρατήσεων τούτων ἔγθεν μὲν ἐσκοπεῖτο οἰκονομία ἀλλὰ καὶ πρόνοια «περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων τούτων καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν». ἔγθεν δ' ἐκ τῶν κατ' ἔτος κρατούμενων 850,000 δραχμῶν, εἰς ἃς ὁ φιλόπατρις Ὁθων, ἐκ τοῦ ἰδίου μισθοῦ, προσέθηκε 200,000 δραχμῶν, κατεβάλλοντο οἱ τόκοι τῶν δανείων.

Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἐπῆρκαν πρὸς τοῦτο καὶ οἱ πρέσβεις τῶν ἐγγυητριῶν δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας ἀπήτησαν, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐν Λονδίῳ συνελθόντος συνεδρίου περὶ τῆς ρυθμίσεως τῶν ἐλληνικῶν δανείων, ἵνα ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον γίνῃ οἰκονομία ἐκ 3,600,000 δραχμῶν ἐν τῷ νέῳ ἐλληνικῷ προϋπολογισμῷ χάριν τῶν δανειστῶν.

Ἐπὶ τούτοις τὸ ἐλληνικὸν ὑπουργεῖον παρέστησε τὸ ἀδύνατον τοῦ πράγματος· ἀλλ' οἱ πρεσβεύται ἐπέμενον· ἐφ' ᾧ καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπειλούμενος ἠναγκάσθη νὰ υποκύψῃ, διατάξας νὰ περικύψωσιν ἐξ ὅλων τῶν κλάδων, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ ἐξαιρουμένου, περιορισθέντος εἰς 4,898 ἀνδρῶν.

Ἀλλὰ καὶ τούτου γενομένου, οἱ πρεσβεύται ἵνα ἔτι μᾶλλον ἐξευτελισῶσι τὸ τ' ἔθνος καὶ τὸν βασιλεῖα ἀνemiγνύοντο εἰς πάντα τὰ τῆς διοικήσεως, ὥστε ἡ ὑπ' ἐκείνων προστασία τῆς Ἑλλάδος μετεβλήθη εἰς ἐπικυριαρχίαν!

Ὡς ἐκ τῆς καταθλίψεως λοιπὸν ταύτης καὶ τοῦ ἐξευτελισμοῦ τῶν τοῦ Κράτους, ὁ θρόνος τοῦ Ὁθωνος ὀσημέραι ἐκλονεῖτο. Πᾶν ἀτύχημα ἰδιωτικὸν ἢ δημόσιον, αἱ ἐρίδες μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βυζαντινῶν, ἰδίως ἐν τῷ στρατῷ, ἢ ἐλάττωσις τῶν μισθῶν, καὶ αἱ παύσεις πολλῶν ὑπαλλήλων, ἢ ἀφορία τῆς γῆς, ὥς ἐπίμετρον αἱ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνα γενόμεναι πλήμμυραι καὶ σεισμοί, καὶ μάλιστα οἱ ὑπὸ τῆς Τουρκίας περιορισμοὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν, πάντα ταῦτα ἐξήγειρον τὸν ἐλληνικόν

λαὸν ἀμέσως μὲν κατὰ τοῦ πολιτεύματος, ἐμμέσως δὲ κατὰ τοῦ Ὁθωνος. Πανταχοῦ προεμνηνέτο θύελλα.

Τούτων πάντων ἕνεκα τὰ ὑπουργεῖα ἀπὸ τοῦ 1841—3 Σεπτεμβρίου 1843 διετελουν ἐν ἀνάφῳ ταραχῇ, συμμεταβαλλόμενα ταῖς περιστάσεσιν ἀπὸ τῆς παραιτήσεως τοῦ Μαυροκορδάτου, οὗτινος οἱ διάδοχοι δὲν ἠδύναντο ν' ἀποτρέψωσι τὸν κίνδυνον. Ἡ ἀχαλίνωτος γλῶσσα τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐφημερίδων, ὧν τινὲς διαρρήδην ἐκήρυξαν ὅτι αἰτία τῆς καταστάσεως ἐκείνης ἦτο αὕτη ἡ κυβερνήσις καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὅτι τὸ ἔθνος ὀφείλει νὰ μεταβάλῃ καθυστάς, ἐπέσπευδε τὴν καταστροφὴν.

Πλὴν δὲ τούτων καὶ βιβλία ἐξεδίδοντο ὧν ἕν ἐκδεδομένον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἕτερον ἐν Σμύρῃ πολεμοῦν τὸν τε βασιλέα καὶ τὸ πολίτευμα καὶ περιγράφον τὴν ἐλευσινὴν τῆς Ἑλλάδος κατὰστάσιν ὡς μέσον σωτηρίας προὔτεινε α') ἐλευθέρων πολιτευμα· β') τὴν ἔξωσιν παντὸς ξένου καὶ δὴ καὶ τῶν Βαυαρῶν καὶ τοῦ Ὁθωνος καὶ γ') τὴν ἐκλογὴν βασιλείας ὀρθοδόξου θρησκείας, ἐξ Ἑλλήνων ἔλκοντος τὴν καταγωγὴν, καὶ μάλιστα, ὃ καὶ παράδοξον, ἐκ τῶν πάλαι Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων, ὧς δὴθεν ἀπόγονοι διέτριβον ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ! Οἱ πολλοὶ ὑπὸ ταῦτα ἐνόουν βασιλέα ἐξ ὀρθοδόξων Ρώσων· οἱ δὲ τὸν ἡγεμόνα Μιχαὴλ Σοῦτσον διατρίβοντα ἐν Ἀθήναις, ὃν προὔτειναν οἱ Φαναριῶται.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1843 ἡ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν κυβερνήσεως καὶ τῆς βασιλείας ἀντιπολίτευσις ἐγένετο ἰσχυροτέρα ὡς ἀπολαύουσα τῆς ἐπικουρίας τῆς ρωσικῆς πατρίδας, ἥς ἡγέτης ἦτο ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, καὶ τῆς ἀγγλικῆς, ἥς ἡγέτης ὁ Ἀνδρέας Λόντος, ὅστις ἐν χερσὶν αὐτοῦ ἐκράτει τὴν διεύθυνσιν πᾶσαν τῆς τεκταινομένης διὰ τὴν 3ην Σεπτεμβρίου συνωμοσίας. Ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς Πισκατόρου κατ' ἀρχὰς ἀνθιστάμενος πρὸς τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν ἔλεγε :

«Θέλετε νὰ προσαρμόσητε μικρῷ ἀτμοπλοίῳ μηχανὴν μεγάλου ἀτμοπλοίου· ἀλλὰ δὲν ἐννοεῖτε, Ἕλληνες, ὅτι ἂμ' αὕτη κινηθεῖσα θὰ κατασυντρίψῃ τὸ μικρὸν σκάφος ἅτε δυσανάλογος οὖσα ; Τὸ αὐτὸ θὰ συμβῇ καὶ ἐν τῷ σκάφει τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας. Ζητεῖτε τὴν συνταγματικὴν μηχανὴν τῆς μεγάλης Γαλλίας καὶ Ἀγ-

γλίας διὰ τὸ μικρὸν ὕμῶν κράτος ἀγνοοῦντες, ὅτι θεμέλιον τῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν εἶνε ἡ μεταξύ τῶν τριῶν μερῶν, ἐξ ὧν σύγκειται ἡ μηχανὴ αὕτη, αἰωνία πάλη.

Ἀλλὰ τῇ πάλῃ ταύτῃ δύναται νᾶντιστῇ τὸ κοῦφον ἐφόλκιον τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος; Ὁ ἄνεμος θὰ μαίνεται συνεχῆς, τὰ δὲ κύματα ἐπερχόμενα ἀλλεπάλληλα θὰ φέρωσιν ἐπὶ τοῦ ἀφροῦ πάντοτε τὴν διαφθοράν, ἣτις πολὺ ἢ ὀλίγον πάντοτε συμπαρομαρτεῖ τοῖς ἐλευθεροῖς πολιτεύμασιν.

Οὐδαμῶς δὲ θάπορήσῃ τις ἂν τὴν ἀναρχικὴν ταύτην κατάστασιν χώρας κειμένης κατὰ τὸν ὁμφαλὸν τῆς Εὐρώπης, ἀναγκασθῶσιν ἐπὶ τέλους τὰ ξένα ἔθνη νὰ καταστείλωσιν, ἵνα μὴ τὸ τῆς ἀναρχίας μόλυσμα μεταδοθῇ καὶ μεταξὺ αὐτῶν.

Ἡ Γαλλία οὕτω φαίνεται μὴ συμμετέχουσα τῆς συνωμοσίας ταύτης τῆς μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος καὶ συνεβούλευσε τῷ βασιλεῖ διοικητικὰς τινὰς μεταρρυθμίσεις. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους καὶ αὕτη ἰδοῦσα, ὅτι οὐδὲν τῶν ὑπ' αὐτῆς συμβουλευθέντων ἐπράχθη, συνετάχθη ταῖς δύο ἄλλαις δυνάμεσι. Οὕτω λοιπὸν τὰ πάντα προήγγελλον προσεγγίζουσιν τὴν θύελλαν.

Οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ περὶ τὸν βασιλέα βλέποντες τὴν ἐπικειμένην καταστροφὴν, ἣτις ἔμελλε νὰ προσβάλλῃ αὐτὸν παρεκίνησαν αὐτὸν καὶ κατέπεισαν ἐπὶ τέλους ἵνα προβῇ εἰς μεταρρυθμίσεις τινὰς· ὁ βασιλεὺς κατήγγησε τὸ ἀνακτοβούλιον. Ἀλλ' εἰς τοῦτο μὴ ἀρκασθεῖσαι αἱ ἀντιπολιτευόμεναι ἐφημερίδες καὶ οἱ Ἕλληνες στρατιωτικοί, πρὶ πάντων, ἀπήτουν τὴν ἔξωσιν τῶν Βαυαρῶν.

Ὅθεν ὁ βασιλεὺς, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἕνεκα τῶν συχνῶν συμπλοκῶν Ἑλλήνων καὶ Βαυαρῶν στρατιωτῶν, ἀπέλυσε καὶ ἀπέστειλεν ἐκ τούτων εἰς Τεργέστην τοὺς πλείστους. Οὕτω δέ, τοῦ Ὀθωνος ἀπογυμνομένου πάσης δυνάμεως, οἱ *συνταγματικοὶ* τοῦναντίον ἐγίνοντο κρατεωτεροὶ καὶ ἐπεζήτουν ἐκ παντὸς μὲν τρόπου τὴν ἐπιτυχίαν τῆς μεταβολῆς, ἀλλ' ἄνευ ὅμως χύσεως αἵματος.

Ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης, ὁ Δημήτριος Καλλέργης, ὁ Κ. Ζωγράφος, ὁ Ι. Μακρυγιάννης, ὁ Χρ. Σισσίνης, ὁ Νότης Μπότσαρης, πάντες οἱ ἐν τε πολέμῳ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἔνδοξοι Ἕλληνες συνεφώνησαν. Πανταχόθεν δὲ συνηθροίζοντο ἐν Ἀθήναις οἱ

Κρήτες περί τὸν Καλλέργην, οἱ τῆς ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδος καὶ μάλιστα οἱ περί τὸν Παρνασσὸν περί τὸν Μακρυγιάννην.

Οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ρωσόφρονες ἐζήτουν τὸν δαφνοστεφῆ γέροντα τοῦ Μωργιᾶ ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης εἶχεν ἤδη ἀποθάνει αἰφνῆς ἐξ αἰτίας τῆς δεῖ: Τελουμένης τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου 1843 τῆς ἑορτῆς τῆς ἐπανόδου τοῦ Ὁθωνος καὶ τῶν ἀποβατηρίων τῆς Ἀμαλίας, μετὰ τὸν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, διδόμενον χορόν, κατεκλίθη περί τὴν 11 τῆς νυκτός· μετ' οὐ πολὺ προσεβλήθη ὑπὸ ἀποπληξίας καὶ τῇ 4 π.μ. ὥρα τῆς 3ης πρὸς τὴν 4ην Φεβρουαρίου ἐτελεύτησεν ὁ ἑνδοξος μαχητής.

Γνωστοῦ τοῦ θανάτου γενομένου, ἅπαντα ἡ πόλις συνεκινήθη· αἱ ἐργασίαι ἐπαύσαντο· τὸ συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας σύσσωμον ἐπισκέψατο τὸν ἑνδοξον νεκρὸν καὶ πάντες ἔχυσαν δάκρυα ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ ἀνδρός, καθ' ὃν χρόνον ἡ πατρίς, ἐπικειμένων νέων πολιτικῶν κινδύνων, εἶχεν ἀνάγκην τῆς ἐμβριθείας αὐτοῦ καὶ ἐμπειρίας.

Τῇ πρωίᾳ τῆς 4ης Φεβρουαρίου ἐξεδόθη βασιλικὸν Διάταγμα διατάσσον τριήμερον πένθος. Ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς 4 μέχρι τῆς 10 ὥρας τῆς 5 πλήθη λαοῦ συνωθοῦντο ἐντὸς τῆς οἰκίας καὶ ἐκτὸς αὐτῆς σπεύδοντα ἵνα ἀποτείνωσι πρὸς τὸν ἄνδρα τὸ ὕστατον χαῖρε. Ἡ κηδεία ἐγένετο λαμπρά, ὁ νεκρὸς ἐκομίζετο ἐπὶ τεθρίππου.

Ἐν τῇ ναφ τῆς ἀγίας Εἰρήνης ὁ μέγας θεολόγος Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ἀπήγγειλε λαμπρὸν ἐπικήδειον, ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ πολυανδρίᾳ τῶν Ἀθηνῶν ἐπιτάφιον ὁ σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας καὶ ποιητῆς Παναγιώτης Σοῦτσος. Λόγοι, ἐφημερίδες, συγγραφεῖς, ποιηταί, δημοτικὰ συμβούλια, ὁ λαὸς ἐν γένει διὰ τῶν Δημοτικῶν ἔσμάτων ἔψαλλον τὸν ἄνδρα, ὅστις ἐπὶ τοῦ ὄρους Βουνὶ τοῦ Ράμα γεννηθεὶς τῇ 3 Ἀπριλίου 1769 ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Φεβρουαρίου ἄγων τὸ ἑβδομηκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Πάντες δ' ἀνεκέρυζαν αὐτὸν τὸν ἀριστόν τῶν ἐν Πελοποννήτῳ στρατηγῶν τῆς μεγάλης τοῦ 1821 Ἐπαναστάσεως. Καὶ δικαίως. (1)

(1) Τίς ἀγνοεῖ τὸ περίφημον ἐκεῖνο δημοτικὸν ἄσμα:

Λάμπει ὁ ἥλιος ὁτὰ βουνά, Λάμπει καὶ ὁτὰ λαγκαθία
Ἔτσι Λάμπει κ' ἡ κλεφτουργιά, κ' οἱ Κολοκοτρωναῖοι

Τὰ πάντα λοιπὸν ἔβαινον κατ' εὐχὴν τοῖς συνωμόταις, ἀλλ' ἔλειπεν αὐτοῖς στιβαρὸς τις στρατιωτικὸς βραχίον, ὅστις νὰ τολμήσῃ καὶ πείσῃ τὸν στρατὸν εἰς τὸ παράτολμον ἐκεῖνο πραξικόπημα· ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐξεῦρον κατορθώσαντες νὰ ἐπιτύχωσι τὴν εἰς Ἀθήνας μετάθεσιν τοῦ Δημητρίου Καλλέργη, διοικητοῦ τοῦ συντάγματος τοῦ ἐν Ἀργεὶ ἱππικοῦ· διότι ἐγίνωσκον, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεύρωσι μᾶλλον τολμητὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ αὐτῶν κινήματος.

Σημειούσθω δ' ὅτι πάντας, ἐκτὸς ἐξαιρέσεων τινων, οἱ πολιτευόμενοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν συνταγματικοὶ καὶ σχεδὸν μεμυημένοι εἰς τὰ τῆς συνωμοσίας. Ὁ συνταγματάρχης Δημήτριος Καλλέργης νέος ἔτι, ἡλικίας 39 ἔτων, γόνος ἐπιφανεστάτης κρητικῆς οἰκογενείας, ἦτο τύπος ἀληθοῦς εὐπατρίδου· ἐξεπαιδεύετο ἐν Βιέννῃ παρὰ τινὶ θεῷ αὐτοῦ, ὅτε ἤρξατο ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, ἐγκαταλείψας δὲ καὶ θεῖον καὶ παιδείαν καὶ διασκεδάσεις ἔδραμεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα αὐτοῦ ἐν ᾗ ἐγένετο ἀρχηγὸς εἰκοσαετῆς περίπου.

Πνεῦμα σπινθηροβόλον, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς *Ἱστορίας τοῦ Συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ*, στωμυλία ἔλκουσα, τόλμη ἀκάθεκτος, ὄνομα ὥραϊον καὶ ἀτομικὸν παρελθὸν ἔνδοξον, παρεῖχεν αὐτῷ πάντα τῆς ἐπιτυχίας τὰ μέσα. Ἦτο ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες κατακτῶσι θρόνον καὶ θέτουσι στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν. Ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐμυήθη καταλλήλως εἰς τὸ σχέδιον τῆς συνωμοσίας ἧς τὰς ιδέας καὶ πρότερον ἠσπάζετο.

Εὗρε δὲ συναρωγούς ἐν τῷ στρατῷ τὸν Μακρυγιάννην καὶ τὸν Σκαρβέλην, ἀσπαζομένους τὰς αὐτὰς ιδέας· ἀλλ' ὁ μὲν Μακρυγιάννης διεφώνει πρὸς τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως, συνηγορῶν μᾶλλον ὑπὲρ κινήματός τινος ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ὁ δὲ Σκαρβέλης, χαρακτήρ νομιμοφρονέστατος, παρεῖχε τοῖς συνωμόταις ὑπονοίας, ὅτι ἠδύνατο κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν νὰ συγκρατηθῇ ἐκ τῆς περὶ τοῦ καθήκοντος ιδέας.

ὅπερ μέχρι τῆς σήμερον ᾄδεται ἐν χορῷ ἐν πάσῃ ἑλληνοπρεπεῖ πανηγύρει καὶ ἑορτῇ;

Ἐμυήθη δὲ ὁμοίως εἰς τὰ τεκταινόμενα, ἐκτὸς τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πεζικοῦ Σκαρβέλη, καὶ ὁ ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Σχινᾶς, ὅστις ὅμως οὐδὲν ὑπεσχέθη, αὐστηράτατος ὢν τηρητῆς τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας. Οὕτω λοιπὸν μόνος ἀρχηγὸς ἔμεινεν ὁ Δημ. Καλλέργης καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐστηρίζοντο πᾶσαι τῶν συνωμοτῶν αἱ ἐλπίδες.

Τὸ σχέδιον ἦτο νὰ πολιορκηθῶσι τὰ Ἀνάκτορα καὶ ζητηθῇ ἡ ἀνακήρυξις συντάγματος· ἐπειδὴ δὲ γενικῶς ἐφρονεῖτο ὅτι ὁ Ὁθων ἤθελε προτιμήσει νὰ παραιτηθῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου ἢ νὰ παράσχη σύνταγμα, πολλὰ ἠλπίζον οἱ ἐκ τῶν συνωμοτῶν τὴν ἔξωσιν τοῦ βασιλέως ἐπιθυμοῦντες. Ὅ,τι δὲ ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ βασιλεία ἐγίνωσκον ὅπωςδὴποτε, ὅτι παρασκευάζετο κίνημα τι τοῦτο εἶναι ἀναμφίβολον, δὲν κατώρθωσαν ὅμως νὰ λάβωσι τὰ δέοντα μέτρα, καίτοι ἐσκέπτοντο περὶ συγκροτήσεως στρατιωτικοῦ δικαστηρίου πρὸς δίκην τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν τὴν ἀποστασίαν παρασκευαζόντων. Τὰ γεγονότα ὅμως προκατέλαβον καὶ κυβέρνησιν καὶ βασιλείαν.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 2 πρὸς τὴν 3 Σεπτεμβρίου ὁ Καλλέργης μετὰ προγενεστέραν συνεννόησιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Μακρυγιάννην καὶ τὸν Σκαρβέλην μετέβη εἰς τὸ θέατρον ἵνα ἀποπλανήσῃ οὕτω τὴν κατασκοπεύουσαν τὰ διαβήματα αὐτοῦ ἔξουσίαν ἐξελθὼν τοῦ θεάτρου μετέβη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μακρυγιάννη ὅπου ἐπρόκειτο νὰ συναχθῶσιν ἄτακτοι στρατιῶται καὶ πολῖται, ἀντ' αὐτῶν ὅμως εὔρε τὸν Μακρυγιάννην ἐφησυχάζοντα καὶ μόλις ἀρχομένην τὴν συνάθροισιν ὀλιγίστων τινῶν. Ἐκεῖθεν διηυθύνθη εἰς τὸν στρατῶνα τοῦ πεζικοῦ ὅπου τὸ ὑπὸ τὸν Σκαρβέλην τάγμα ἦτο ἑτοιμον, ἀναμένον τὸ σύνθημα.

Ἡ πόλις ἅπασα ἦτο ἥρεμος, ἐφάνετο κοιμωμένη καὶ μόνον πυκναὶ περιπολῖαι χωροφυλάκων διήρχοντο τὰς ἐρήμους ὁδοὺς. Ὁ Καλλέργης ἰδὼν τὴν ἐπικρατοῦσαν ἡσυχίαν ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ ἐπισπεύσῃ τὸ κίνημα, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον ἔμαθεν ὅτι ἡ χωροφυλακὴ παρατηρήσασα τὴν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μακρυγιάννη μεταβάσιν ὑπόπτων τινῶν προσώπων περιεκύκλωσεν ἀμέσως αὐτόν· τρέχει λοιπὸν εἰς τὸν στρατῶνα, οὐ τὴν θύραν ἐφύλαττον πιστοὶ

ἵππεῖς, εὐρίσκει συνηγμένους τοὺς ἀξιωματικούς, ἐν οἷς καὶ τὸν διευθυντὴν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς Σπύρο-Μήλιον μετὰ τριῶν ἐτέρων ἀξιωματικῶν, ἀγορεύει πρὸ τῆς φρουρᾶς ἐξορκίζων αὐτὴν νὰ συνδράμῃ τὸ ἔθνος, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῆς καταστάσεως εἰς ἣν ἔρριψεν αὐτὸ ἡ ἀπολυτοφροσύνη τοῦ βασιλέως καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα ξενοκρατία, ἀνασπᾷ τὸ ξίφος καὶ ἀπειλήσας θάνατον πρὸς πάντα ἐναντιοθησόμενον, κράζει πρῶτος αὐτός : *Ζήτω τὸ Σύνταγμα !*

Τὴν κραυγὴν ταύτην ἐπανελάβον πάντες, ὁ δὲ Καλλέργης διατάσσει ἕνα λόγον ἀκροβολιστῶν ἵνα μεταβάς διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν τοῦ οἴκου τοῦ Μακρυγιάννη καὶ ἄνδρας τινὰς ἵνα διανοίξωσι τὰς φυλακὰς τοῦ Μενδρεσέ, προσλάβωσι τοὺς ἐκεῖ ἐγκαθειργημένους καὶ μετ' αὐτῶν διευθυνθῶσιν εἰς τὰ Ἀνάκτορα πρὸς ᾧ ἤθελε διευθυνθῇ πρότερον ἐκεῖνος μετὰ τῆς φρουρᾶς, ἀποτελουμένης ὑπὸ τοῦ τάγματος τῆς γρχμμῆς, τοῦ ἵππικου καὶ ἐνὸς λόχου τῶν ἀκροβολιστῶν.

Τῇ 1ῃ μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀκριβῶς ἐξεκίνησεν ὁ Καλλέργης μετὰ τοῦ στρατοῦ, ἀφ' οὗ διέταξε νὰ ριφθῶσι δύο πυροβολισμοὶ ὡς ἦτο τὸ σύνθημα· ἔντρομοι οἱ κάτοικοι τῶν ὁδῶν δι' ὧν διήρχετο ὁ ἀποστατήσας στρατὸς ἀφυπνίζοντο ὑπὸ τῆς μουσικῆς καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ συντάγματος καὶ τοῦ ἔθνους ζητωκραυγῶν· ἐβαδίζον δὲ κατὰ φάλαγγα, μετὰ σημαίων, μουσικῆς καὶ σαλπίγγων, τοῦ Καλλέργη διὰ τῆς βροντῶδους αὐτοῦ φωνῆς ἐπιτακτικῶς διατάσσοντος

Οὕτως ἔφθασαν εἰς τὴν εὐρείαν τῶν νεοκτίστων Ἀνακτόρων, πλατεῖαν εἰς ᾗ ἀπὸ πολλοῦ εἶχεν ἐγκαταστῇ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν αὐλικῶν καὶ τῆς λοιπῆς αὐτοῦ θεραπείας. Ὁ βασιλεὺς εἰργάζετο ἔτι ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ αὐτοῦ γραφείῳ, ὅτε ἤκουσε τὴν μουσικὴν καὶ τὰς ζητωκραυγὰς· ἡ βασίλισσα ἥτις εἶχε κατακλιθῇ ἔντρομος ἀφυπνίσθη καὶ ἔδραμε λυσίκαμος παρὰ τῷ βασιλεῖ συζύγῳ, ἐπανεληθούσα δὲ εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ ἐν τάχει ἐνδυθεῖσα ἔδραμε καὶ πάλιν πλησίον τοῦ Ὁθωνος, ὅστις κάτωχρος ἐξ ὀργῆς συνδιεσκέπτετο μετὰ τῶν ὑπάσπιστῶν καὶ τῶν αὐλικῶν.

Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ ἐρωτηθῶσιν οἱ ἀποστάται περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐλεύσεως αὐτῶν καὶ ἐξήλθον, ἵνα πράξωσι τοῦτο ὁ ὑπάσπιστῆς Γρίβας Γαρδικιώτης μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν

ὑπουργοῦ Α. Βλαχοπούλου, ὅστις ἐγκαίρως πληροφορηθεὶς τὰ γε-
νόμενα εἶχε σπεύσει εἰς τὰ Ἀνάκτορα· ἅμα ὅμως οὗτοι ἐξηλθον
καὶ ἀπεπειράθησαν νὰ ὁμιλήσωσι πρὸς τοὺς στρατιώτας προτρέ-
ποντες αὐτοὺς νὰ διαλυθῶσι, συνελήφθησαν, κατὰ διαταγὴν τοῦ
Καλλέργη, καὶ ἀπεστάλησαν ὑπὸ κράτησιν εἰς τὸν στρατῶνα.

Ταῦτοχρόνως προσῆλθον καὶ οἱ περὶ τὸν Μακρυγιάννην καὶ τὸν
διαλύσαντα τὴν πολιορκίαν τοῦ οἴκου τούτου ἀξιωματικὸν Σκυλο-
δημάκην. Ἐν τῇ διαλύσει ἐκείνῃ τῆς οἰκίας Μακρυγιάννη εἶχε
φονευθῇ εἰς ἐνωμοτάρχης, τὸ μόνον θῦμα τῆς στάσεως, καὶ ἐπλη-
γώθησαν δύο χωροφύλακες ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος
αὐτῶν.

Ὁ βασιλεὺς μαθὼν τὴν σύλληψιν τοῦ Γαρδικιώτου καὶ τὴν
τοῦ Βλαχοπούλου, παρὰ τὰς ἱκεσίας τῆς θρηνοῦσης βασιλίσσης,
κρατούσης αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἐνδύματος, προσῆλθε μετὰ τοῦ Χέε,
πρὸς τι παραθυρον καὶ ἠρώτησε τὸν Καλλέργη, τί ἐζήτει.

«Μεγαλειότατε, ἀπεκρίνατο ὁ Καλλέργης, εὐδοκῆσατε νὰ ἱκα-
ροποιήσητε τὴν αἴτησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ ὁμογνημόνως ζη-
τούντων Σύνταγμα». Ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο ὀργίλως: «Ὡς δια-
λυθῶσι καὶ θέλῳ μεριμνήσει περὶ τῆς αἰτήσεώς των» καὶ ἀπεσύρθη,
ἐν ᾧ ὁ Χέε, ποιησάμενος παρατηρήσεις τινὰς προὐκάλεσε τὰς ἀπει-
λὰς τοῦ Καλλέργη καὶ τὴν διαταγὴν αὐτοῦ ν' ἀποσυρθῇ. Τότε ὁ
βασιλεὺς ἀπέστειλεν ἐκ τῆς ὀπίσθιας θύρας τῶν Ἀνακτόρων τὸν
διαγγελέα Σταΐνδορφ, ἵνα διατάξῃ τὸν λοχαγὸν τοῦ πυροβολικοῦ
Σχινᾶν ὅπως προσέλθῃ μετὰ τῶν πυροβόλων.

Τότε στρατιωτικὰ τινὰ ἀποσπάσματα ἐκπεμφθέντα ὑπὸ τοῦ
Καλλέργη κατέλαβον τὰς θύρας τῆς Τραπεζῆς τοῦ Κεντρικοῦ τα-
μείου καὶ τῶν Γραμματειῶν καὶ ἐξηνάγκασαν εἰς ὑποχώρησιν τὸν
μοίραρχον τῆς χωροφυλακῆς Κουτσογιαννόπουλον, ὅστις μετὰ τινων
ἱππέων χωροφυλάκων παρημποδίζεν ἐν τῇ ὁδῷ Ἑρμοῦ τὸ εἰς τὰ
Ἀνάκτορα διευσυνόμενον πλῆθος, ὅπερ τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν φόβῳ συ-
σχεθὲν ἔμενεν ἀπαθές, εἶτα δὲ ἐγκαρδιωθὲν καὶ ὑπὸ τῶν ἀνδρείων
Κρητῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ πολεμιστῶν τῆς τελευταίας ἀτυχοῦς ἐπα-
ναστάσεως, ἐζήτωκραύγαζε: Ζήτω τὸ Σύνταγμα, Ζήτω ἡ Κρήτη!
καὶ οἱ πάντες ἡσπάζοντο ἀλλήλους δακρύοντες.

Οὕτως ἡ ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν ἀνακτόρων συνάθροισις, ὀλίγη κατ' ἀρχάς, τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Καλλέργη καὶ τῶν ἀποφυλακισθέντων συνισταμένη, κατέστη πυκνοτέρα καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν προσέλευσιν καὶ τοῦ Σχινᾶ μετὰ τῶν πυροβόλων, ὅστις ὅμως συνηνώθη μετὰ τῶν ἀποστατῶν, τῶν πυροβολιστῶν ἀνακραζάντων μετὰ τῶν συναδέλφων αὐτῶν «Ζήτω τὸ Σύνταγμα!».

Τῇ 3ῃ ὥρα τῆς νυκτὸς προσῆλθοι καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀποστάται, οἱ καὶ μέλη τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὁ Α. Μεταξᾶς, ὁ Α. Λόντος, ὁ Κ. Ζωγράφος ὁ Τζούρτζης, διήλθοι διὰ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ ἐπευφημούμενοι, μετέβησαν εἰς τὸ πλῆσιον κατάστημα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἀποστείλαντες διαγγελεῖς προσεκάλεσαν ἐπευσμένως τοὺς συναδέλφους αὐτῶν συγκροτηθείσης συνεδρίας, μετὰ βραχείαν συζήτησιν, συνετάχθη προκήρυξις πρὸς τὸν λαὸν ἀναγγέλλουσα, ὅτι τὸ Συμβούλιον συμμερίζεται τοὺς πόθους αὐτοῦ καὶ ἀναφορὰ πρὸς τὸν βασιλέα δι' ἧς ἐπέζητεῖτο ἡ ἀνακήρυξις τοῦ συντάγματος. Τὴν ἀναφορὰν ταύτην μεταβάσας ἐπέδωκε πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιτροπεία τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν Γ. Κουντουριώτη, Π. Μαυρομιχάλη, Γ. Αἰνιῶνος Γ. Ψύλλα, Α. Λόντου καὶ Κ. Προβελεγγίου· ἐν ᾧ δὲ ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἦτο εἰσέτι παρὰ τῷ βασιλεῖ, οἱ πρεσβευταὶ τῶν δυνάμεων μὴ ἐξαιρουμένου καὶ τοῦ τῆς Ἀγγλίας ἐζήτησαν ἄδειαν ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἀλλ' ὁ Καλλέργης ἠρνήθη, τῇ μυστικῇ συμβουλῇ καὶ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας. Οἱ πρεσβευταὶ τῆς Πρωσίας καὶ Αὐστρίας διεμαρτυρήθησαν, ἀλλὰ κατὰ τοιαύτας στιγμὰς οὐδεμίαν ἔχουσιν ἰσχὺν διαμαρτυρίαι μὴ ἐνισχυόμεναι ὑπὸ λογχῶν.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς ἀγωνιῶν ἀνέμενε τὸ ἀποτέλεσμα, τρώγων ταῦτοχρόνως καὶ ἄρτους θερμούς, οὗς προνοητικὸς τις μεταβάς ἐκ τῶν ἀρτοποιείων ἐκόμισε χάριν τῶν πειναλέων στρατιωτῶν, τῶν ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους ἐκεῖ ἵσταμένων, ἡ ἐπιτροπεία μετὰ τῆς βασιλίσσης δακρυούσης προσεπάθει νὰ πείσῃ τὸν βασιλέα, ἵνα ικανοποιήσῃ τὴν αἴτησιν τοῦ λαοῦ.

Τέλος ὁ βασιλεὺς ἐνέδωκε καὶ ὑπέγραψε διάταγμα δι' οὗ τῇ προτάσει τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας «θέλει συγκαλεσθῇ

ἐντὸς τὸ πολὺ τριάκοντα ἡμερῶν Ἑθνικὴ συνέλευσις διὰ τὰ συντάζωμεν μετ' αὐτῆς τὸ σύνταγμα τοῦ κράτους» καὶ ἕτερον δι' οὗ διωρίζετο πρωθυπουργὸς καὶ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς ὁ Α. Μεταξᾶς, ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Α. Λόντος, ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὁ ὑποναύαρχος Κ. Κανάρης, ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὁ Δ. Μανσόλας (1) ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὁ Α. Μελάς καὶ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὁ Μ. Σχινᾶς, πρὸς δὲ καὶ ἕτερα δύο ὀρίζοντα τὴν παῦσιν τῶν τέως ὑπουργῶν Γ. Κριεζῆ, Δ. Χρηστίδου, Ι. Ρίζου, Γ. Α. Ράλλη καὶ Ἀλ. Βλαχοπούλου καὶ τὸν ὄρκον τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν ἔχοντα ὡς ἐξῆς : «Ὀρκίζομαι πῶς εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν Συνταγματικὸν Θρόνον καὶ ἀπαρασάλευτον ἀφασίωσιν εἰς τοὺς, κατὰ τὰ σήμερον ἐγκριθησόμενα μέτρα διὰ τῆς Ἑθνικῆς συνελεύσεως, καθιερωθησομένους συνταγματικοὺς θεσμούς» καὶ τέλος τὴν ἀπόλυσιν πάντων τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Κράτους διατελούντων ξένων, ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων φιλελλήνων.

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν διαταγμάτων τούτων ἐνώπιον τοῦ ἀπείρου πρὸ τῶν Ἀνακτόρων λαοῦ προεκάλεσε τὸ μὲν πρῶτον μικρὰν τινα σύγχυσιν ἕνεκα παρεξηγήσεως, εἴτα δὲ τὰς ζωηρὰς τοῦ πλήθους ἐπευφημίας.

Τότε δὲ πλέον ἐπετραπή καὶ εἰς τοὺς πρεσβευτὰς ἢ εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσόδος, καίτοι οἱ ἀποστάται δὲν ἤρκοῦντο εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὅπερ ἐκήρυξε τὴν 3 Σεπτεμβρίου «ἡμέραν ἑορτάσμον εἰς τὸ ἔθνος ὡς παραγωγὴν λαμπροῦ μέλλοντος», ἀλλὰ καὶ ἐζήτουν τὴν ἔκφρασιν τῶν εὐαρεσκειῶν τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς στρατιώτας καὶ τὴν ἀπονομὴν αὐτοῖς ἀριστείου.

Ἡ ἀπαίτησις αὕτη ἤκιστα βεβαίως τιμῶσα τοὺς ὑποβαλόντας αὐτήν, ἐνέβαλε τὸν βασιλέα εἰς δύσκολον θέσιν, ὥστε ἠναγκάσθη, ἔνδακρος ὁ δύστηνος, νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ καὶ

(1) Ὁ κ. Κρέμος τίθησιν αὐτὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίης Ἐκπαιδεύσεως (Τόμ. Δ'. μέρ. Β' σελ. 1086) ἀντὶ τοῦ Μελά καὶ ἐντὸς τῆς Παλαμῆδης ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν.

νὰ ὑπογράψῃ δύο ἕτερα διατάγματα, διὰ μὲν τοῦ ἐνὸς τῶν ὁποίων ἀνεγνώριζε «τὴν ἡμέραν τῆς 3 Σεπτεμβρίου ὡς ἡμέραν ἀριστεύσεως τοῦ στρατοῦ, καὶ τῶν πολιτῶν τῆς πρωτευούσης καὶ ἀπάντων τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὰ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην πραχθέντα» καὶ διέταττε τὴν ἀπονομὴν πρὸς τὸν στρατὸν καὶ τοὺς πολίτας σιδηροῦ ἀριστείου φέροντος ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μὲν μέρους ἐπιγραφὴν 3 Σεπτεμβρίου 1845 ἀπὸ δὲ τοῦ ἑτέρου *Συνταγματικὸς Θρόνος* καὶ κρεμάμενος ἀπὸ ταινίας πορφυρᾶς· διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου ἀπένειμε τὴν βασιλικὴν εὐχαρίστησιν πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς φρουρᾶς συνταγματάρχην Δημήτριον Καλλέργην, τῇ 11 Σεπτεμβρίου, διορισθέντα στρατιωτικὸν διοικητὴν τῆς Πρωτευούσης, πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου Ἀθηνῶν συνταγματάρχην Ι. Μακρυγιάννην καὶ λοιποὺς ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους ἀξιωματικούς.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τῶν διαταγμάτων τούτων, τῇ 3 μ. μ. τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου ὥρα, ὁ στρατὸς παρήλαυε πρὸ τῶν ἀνακτόρων, ὅποθεν ἐθεῶντο ὅτε βασιλεὺς μετὰ τῆς βασιλίσσης καὶ τῶν αὐλικῶν, κραυγάζων : «*ἔζητό ὁ συνταγματικὸς βασιλεὺς Ὁθων ὁ Α'.*» καὶ μουσικῆς παιανίζουσης ἐπ' ἀνέκαμψεν εἰς τὸν στρατῶνα ἀκολουθούμενος καὶ ἐπευφημούμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ· ἡ δὲ νέα κυβερνησις διὰ τῶν ὑπαλλήλων αὐτῆς διένειμε προκήρυξιν εὐαγγελιζομένην τὰ γενόμενα ὡς ἑξῆς :

«*Ἕλληνες, — Τέλος πάντων αἱ εὐχαὶ ὑμῶν εἰσηκούσθησαν· ὁ λαός, ὁ στρατὸς τῆς πρωτευούσης καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐξέφρασε σήμερον πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν σεβαστὸν ἡμῶν βασιλέα τὰς περὶ συγκαλέσεως καὶ περὶ ὀριστικοῦ Συντάγματος ἐφάσεις τοῦ Ἔθνους, τὰς ὁποίας καὶ εὐχαρίστως ἀπεδέχθη ἡ Α. Μ. εὐδοκήσασα ἅμα καὶ νὰ καλέσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων.*

«*Σπεύδοντες λοιπὸν νὰ σᾶς δώσωμεν τὴν εὐχάριστον ταύτην ἀγγελίαν, σᾶς προσκαλοῦμεν εἰς συντήρησιν τελείαν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας, ἵνα συμπληρωθῇ ὁ μέγας σκοπὸς τῆς ἐθνικῆς εὐημερίας, καὶ ἵνα δυνηθῶμεν ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι γνωρίζομεν νὰ ἐκτελῶμεν καὶ τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς πατρίδος μας καὶ τὸν εὐσχήμονα τρόπον, καθ' ὃν αὐτὰ δύνανται νὰ πραγματοποιηθῶσιν.*

οὕτω φερόμενοι καὶ τὸ προσήκον σέβας εἰς τὰς καθεστῶσας ἀρχὰς ἀποδίδοντες θέλετε δώσει εἰς ἡμᾶς καιρὸν καὶ βοήθειαν πρὸς παρασκευὴν εὐχερεστέραν τῆς ἐντὸς τριακονθημέρου προθεσμίας συγκαλέσεως τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, παρ' ἧς περιμένεται ἡ παγίωσις τοῦ Συνταγματικοῦ Θρόνου εἰς τὴν Ἡμετέραν πατρίδα καὶ τὸ εὐτυχές μέλλον αὐτῆς».

Οὕτω λοιπὸν ἐντὸς τεσσάρων ὥρων, ἀπὸ τῆς 11 μ. μ. τῆς 2 Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς 3 π. μ., κατελύθη ἀναιμᾶκτως, ἐκτὸς τοῦ φόνου ἐνὸς χωροφύλακος γενομένου πρὸ τῆς πολιορκουμένης οἰκίας τοῦ Μκρυγιάννη, ἡ ἀπόλυτος ἐν Ἑλλάδι μοναρχία τοῦ Ὁθωνος Α'.

Τοσαύτη δ' ἐντὸς ὀλίγου τάξις ἐπεκράτησε, καὶ ἡ ἡσυχία ἐντὸς τῆς πόλεως, ὥστε οἱ πάντες ἐθαύμαζον πῶς ἦτο δυνατόν νὰ συντελεσθῇ τόσον μέγα γεγονός, οἷον ἀλλαγὴ τοῦ καθεστῶτος καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ τοσαύτη γαλήνη καὶ ἡρεμία ἐν πόλει πρὸ μικροῦ ἐπαναστατημένη.

Οὕτω δὲ ἡ σύγχρονος ἐφημερίς «Ἀθηνα» τοῦ Ἀντωνιάδου ἔγραφε :

«Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁ περιδιαβάζων εἰς τὴν πλατεῖαν, δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ σημεῖον δι' οὗ νὰ συμπεράνῃ ὅτι λαὸς ὁλόκληρος καὶ στρατὸς ἐξετέλεσαν ἐκεῖ πρὸ ὀλίγου μίαν ἐπανάστασιν. Εἰς τοῦτο πάντες ἐχάρησαν καὶ οἱ Ἕλληνες ἐδειξαν πόσον προεβῆσαν εἰς τὸν πολιτισμόν, πόσον κατενόησαν τὰ δικαιώματά των καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν πρέπει νὰ τ' ἀποκτήσωσι, χωρὶς ν' ἀφήσωσιν οὐδεμίαν κηλίδαν εἰς τὴν ἱστορίαν. Δέκα ἔτη τοὺς ἐσυκοφάντησαν ὡς ἀνθρώπους πλήρεις παθῶν καὶ μίσους καὶ δόλου, τοὺς ἐξηυτέλισαν ὡς ὑπομένοντας τὴν δουλείαν καὶ τὴν διαφθοράν καὶ εἰς μίαν ἡμέραν ἐδειξαν οὗτοι πόσον εἶναι ζηλότυποι τῆς ἐλευθερίας των, πόσον εἶναι ἐπιεικεῖς, μετὰ τὴν νίκην, πόσον εἶναι γενναῖοι πρὸς τοὺς προξένους τῆς δυστυχίας των.»

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔμπλεως χαρᾶς ἤκουσε τὴν ἐν Ἀθήναις συνελθούσαν μεταβολὴν τῆς Γ' Σεπτεμβρίου. Οἱ πάντες ἤλπισαν ὅτι τέλος διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς μοναρχίας θὰ ἀπηλαμβάνει πλέον τελείας καὶ πλήρους εὐδαιμονίας· διότι τὰ δεινὰ ἤθελον ἐκλείψει, ἡ διοίκησις ἤθελον εἶσθαι ἀρίστη καὶ τὸ πανελλή-

νιον θὰ ἀπελάμβανε πλέον τελείας καὶ πλήρους εὐδαιμονίας· διότι τὰ δῶρα τῆς εὐτυχίας! ἤρξαντο διδόμενα θαυσιλῶς, τὰ σιδηρὰ καὶ χαλκὰ ἀριστεῖα, καθ' ἑκατοντάδας, διενέμοντο τοῖς πεινώσιν ἀγωνισταῖς!

Ἄλλ' ὅμως πάντα ταῦτα παρήλθον ταχέως καὶ ἐναπέμεινε ἡ σκληρὰ πραγματικότητα· τοῦτέστιν ἔπεσε μὲν ἡ μοναρχία, ἣν ἐθεώρουν ὡς αἰτίαν πάντων τῶν κακῶν ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἦλθε καὶ τὸ Σύνταγμα ὅπερ οὐδαμῶς ἐφαίνετο κατάλληλον διὰ τοὺς Ἕλληνας καίπερ φύσει φιλελευθέρους, ἔνεκεν τῆς καταστάσεως ἐν ἣ εὕρισκοντο μάλιστα πρὸ πεντάδων τινῶν τῆς δουλείας, ἐν ἣ ἔμαθεν κακὰς ἔξεις, ἐξελθόντες καὶ οὕτως ἐν τάχει, πάνθ' ὅσα ἐν μέθῃ καὶ ἐνθουσιασμῷ ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος διατελοῦντες οἱ στασιασταὶ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου ἀπῆρτησαν κατὰ τὰς 3 π.μ., μετ' ὀλίγας ἡμέρας, παρήλθον εἰς ἀχρησίαν, ἡ δημιουργηθεῖσα ἐθνικὴ ἐροτὴ ἀπέμεινε νεκρὰ ἐν τῷ διατάγματι καὶ ἀντιπαρήλθεν ἐν γενικῇ ἀδιαφορίᾳ· μάλιστα δὲ πρὸ ὀλιγίστων ἐτῶν ἐκλήθη ὁδὸς τις ἐν Ἀθῆναις, Ὀδὸς Γ' Σεπτεμβρίου.

Οἱ ἄνδρες οἱ τὰ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου ἐκτελέσαντες διηρώτων ἀλλήλους· ἐὰν ἔπραξαν καλῶς, ἐὰν ὠφέλησαν ἢ ἐβλάψαν τὴν Πατρίδα. Καὶ ὁ μὲν Λόντος ἀπογοητευμένος· ἡτοκτόνει, μετὰ παρέλευσιν οὐ πολλοῦ χρόνου, καὶ ὑπὸ τῶν τύψεων τοῦ συνειδότης βληθεὶς μετανοῶν, διότι παρεπίσθη, ὁ δὲ Σκαρβέλης ἀπέθανε προῶτως.

Οὕτω δὲ πάντοτε συμβαίνει ὅταν ἐπιτελῶνται μεταβολαὶ προῶτως, δι' αἷς οὕτε προπαρεσκευασμένος εἶναι ὁ λαός, οὔτε προέρχονται ἐκ τῆς ἐνδομύχου αὐτοῦ πεποιθήσεως, ἀλλ' ἐξ ὀλίγων μόνον. Ἄκαairoi φιλοδοξίαι, ἀπαιτήσεις μὴ ικανοποιούμεναι πολιτευομένων καὶ ἀνικανότης Μοναρχίας ἄφρονος καὶ παλιμβούλου, εἰς βαθμὸν μέγα φιλυπόπτου, δισταζούσης καὶ ἀναβλητικῆς καὶ ἐπὶ τῇ διατηρήσει τῶν ξένων ἐμμενούσης, ἐδημιούργησαν τὴν 3ην Σεπτεμβρίου· οἱ νικηταὶ τῆς ἡμέρας ταύτης ἦσαν ἀντάξιοι τῶν ἡττημένων λέγει ὁ κ. Κυριακίδης· ἄτομα κατέβηλον ἄτομα· ἔπεσε μία κυβερνησις καὶ διωρίσθη ἄλλη· οὔτε ἡ μία ἀπέρρεεν ἀπὸ τοῦ λαοῦ, οὔτε ἡ ἄλλη· ἡ μία ἦτο προϊόν βρυσιλῆως ἀνευ θελήσεως, περικυκλουμένου ὑπὸ ξένων καὶ Ἑλλήνων ἀύλοισι καὶ ἡ ἄλλη ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς συνεργείας ὀλίγων ἀνδρῶν, ὧν οἱ μὲν παρεπλανήθησαν

Δ. Καλλέργης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπὸ ξένων συμβουλῶν, οἱ δὲ ἐπεδίωξαν τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν ἐν τῇ ἀρχῇ. Δὲν κατελύθη τυραννία τις· διότι οὐδόλως τοιαύτη ὑφίστατο· δὲν ἠνοίχθη μία Βασιτιλλῆ ὥς ποτε, τῇ 14 'Ιουλίου ἐπὶ τῆς μεγάλης Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἵνα ἐξέλθωσιν οἱ ἀδίκως κρατούμενοι ἐργάται τοῦ πνεύματος· ἠνοίχθησαν κοιναὶ φυλακαὶ, αἱ φυλακαὶ τοῦ Μεδρεσὲ καὶ ἐξήλθον περιτρίμματα τῆς ἀγορᾶς.

Ὁ λαὸς ἔμεινεν ἀπαθής· διότι ἐν μόνον ἐζήτει· καλὴν διοίκησιν, δικαιοσύνην καὶ ἡσυχίαν, ἵνα δυνηθῇ ἀπροσκόπτως τὰ ἐπιτελεσθῇ τὸ ἀναμορφωτικὸν αὐτοῦ ἔργον, ἵνα ἐπουλώσῃ τὰς πληγὰς τοῦ παρελθόντος, ἵνα καλλιεργήσῃ τὴν χέρσον γῆν καὶ μεταβάλλῃ εἰς πόλεις τὰ ἐρείπια, ἵνα πρῶτον διαπαιδαγωγηθῇ, ἵνα ἀναπτυχθῇ πνευματικῶς καὶ εἰτα σκεφθῇ περὶ τοῦ καταλλήλου αὐτῷ πολιτεύματος.

Ἀλλὰ δυστυχῶς τὴν ἡσυχίαν ταύτην τοῦ λαοῦ ἐτάρασσον οἱ περὶ ἀρχῆς ἀγωνιζόμενοι· ἀλλ' οὔτε οἱ μὲν, οὔτε οἱ δὲ παρέσχον αὐτῷ διοίκησιν, δικαιοσύνην, εὐνομίαν· διὸ καὶ ὁ λαὸς ἀπηχθανετο τοὺς μὲν, περιεφρόνει τῶν δέ, καὶ ἐν σιωπῇ ἐπανήρχετο εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ. Μέχρι δὲ τῆς σήμερον ὡς μόνον ἐξαγόμενον τῆς ὑπερεξικονταετοῦς ἐλευθέρως ζωῆς ἡμῶν ἔχομεν τὴν λαμπρὰν ἐργασίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις καὶ ὑπὸ τὸ ἀπόλυτον μοναρχικὸν σύστημα καὶ ὑπὸ τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας, ἐξ Ἰσου, καὶ μετὰ δραστηριότητος εἰργάσθη οὐδὲν παρ' αὐτῶν ὠφεληθεὶς παντάπασιν.

Οὕτω λοιπὸν συνετελέσθη διὰ τοῦ κινήματος τῆς Γ' Σεπτεμβρίου ἡ θελήσις τῆς Ἀγγικῆς πολιτικῆς ὑποθαλπομένης ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου μισοθωνικοῦ αἵρ "Εδουαρδ Λάϋονς καὶ τῆς ἀλλης σπείρας τῶν ἀντιπολιτευομένων τὴν τε Κυβέρνησιν καὶ τὸν βασιλεῖα. Ἐὰν ἐπραξάν ὀρθῶς ἢ οὐ, τοῦτο δύναται πᾶς τις ἐλεύθερος Ἕλλην νὰ κρίνῃ ἀσφαλῶς ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐκ τῶν σημερινῶν τοῦ συνταγματικοῦ τῆς Ἑλλάδος πολιτεύματος ἀποτελεσμάτων.

Ἡμεῖς δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δοθῇ Σύνταγμα τοῖς Ἕλλησιν, ἀπαγε! ὁμολογοῦμεν μάλιστα ὅτι ἂν μὴ ὑπῆρχε σύνταγμα ἔπρεπε νὰ ἐπινοήσῃ αὐτό ἡ ἀνθρωπότης, ἐπὶ τῷ ὄρει ὅμως ὅτι ἅπαντες ἀνείκαιρέτω· θὰ ἐσεβώμεθα καὶ θὰ ἐτηροῦμεν αὐτὸ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ δισχυρίζομεθα, ὡς εἴπομεν

άνωτέρω, ὅτι δὲν ἦτο εἰσέτι καιρὸς πρὸς τοῦτο. Διότι ὁ Ἑλληνικὸς, λαὸς, ὅστις ἀπὸ τοσούτων ἐτῶν ἐν δουλείᾳ διαβίους ἔφερε πολλὰς ἐν ἑαυτῷ ἠθικὰς πληγὰς, μέχρι τῆς ὑπουλώσεως τῶν ὁποίων, οἱ τὰς τύχας, κατὰ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, ἰθύνοντες, ἔπρεπε νὰ περιμείνωσι χρόνον πολὺν καὶ μέχρι τῆς ἐντελοῦς ἰάσεως αὐτῶν καὶ τότε, ἐὰν ἔβλεπον τὸ ἔδαφος ἐπιδεκτικὸν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν νὰ ἐνσπείρωσι τυχύτας, ἀλλὰ καὶ αὖθις οὐχὶ ἅπαντι τῷ θυλακίῳ, πλὴν μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον, ἵνα μὴ τυχὸν ἐκ τῆς συσσωρεύσεως πολλοῦ σπόρου ἐν μικρῷ ἀγρῷ ἀποπνιγῇ μὲν ὁ σπόρος ὁ δὲ σπείρας ζημιωθῇ τελείως, ἔσπευσαν νὰ καταρρίψωσι προῶως τὴν Μοναρχίαν καὶ νὰ ἰδρῶσιν ἐπ' αὐτῆς τὸ Σύνταγμα εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ ὁποίου σπεύδομεν, ἀφ' οὗ εἴπομέν τινα περὶ τῶν κατὰ τὴν παρελθοῦσαν δεκαετηρίδα ἐθνικῶν προσόδων.

Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν δεκαετίαν συνετελέσθησαν πολλά. Ἀλλὰ πρὸς συντέλεσιν ὅμως τῶν ποικίλων τούτων ἔργων τῆς τε ἀντιβασιλείας καὶ τῆς Μοναρχίας ὡς πάντοτε, συνέδραμεν καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν πλουσίων ὁμογενῶν, ὧν πολλοὶ αὐτῶν ἀπέστειλαν χρήματα, δι' ὧν πολλὰ δημόσια τε καὶ ἰδιωτικὰ ἀνηγέρθησαν καταστήματα, πολλὰ ἐξεδόθησαν βιβλία καὶ πολλοὶ νέοι εἰς τὴν Ἑσπερίαν ἀπ' ἀσταλέντες ἐμορφώθησαν ἐπιστημονικῶς.

Καὶ ἐν μὲν τῷ Πανεπιστημίῳ ἰδρύθη ἡ λεγομένη *Πανεπιστημιακὴ Βιβλιοθήκη*, ἥτις σήμερον εἶναι ἡνωμένη μετὰ τῆς *Ἑθνικῆς*, πλουτισθεῖσα διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ Σακελλαρίου, ἀποστείλαντος 5,300 τόμων, τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμάδων, τοῦ Δούκα, τοῦ Βέλλη, τοῦ Κοραΐ, τοῦ Κομητᾶ, τῶν Καπλανῶν καὶ ἄλλων πολλῶν φιλογενῶν καὶ φιλομούσων.

Ἐκτὸς δὲ 105,000 δραχμῶν καὶ ἄλλων τινων χορηγειῶν τῆς Κυβερνήσεως, δι' ὧν ἡγοράσθη ἡ ἐκ 2,000 τόμων συγκειμένη βιβλιοθήκη τοῦ Δημ. Πουστολάκα, πάντα τὰ μέχρι τοῦ 1840 βιβλία ἀνερχόμενα εἰς 15,000, ἦσαν ἰδιωτικαὶ προσφοραὶ μετὰ τρία δ' ἔτη τῷ 1843 τὰ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ κατακείμενα βιβλία εἰς 40,000 τόμων ἀριθμούμενα ἐν οἷς καὶ 90 χειρόγραφα, προήρχοντο ἐκ κληροδοτημάτων καὶ δωρεῶν ὁμογενῶν καὶ φίλων μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλεκτέοι : ὁ δούξ τῆς Τοσκάνης, προσενεγκὼν 6,000 τόμων, ὁ

βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας 6,000, τὸ Σμιθόνειον Σχολεῖον (Smithonian College) τῆς Ἀμερικῆς, ὁ δόκτωρ Πάρτεϋ, ὁ Οὐάιντροπ καὶ ἄλλοι.

Βραδύτερον δὲ οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Δομνάνδος, Θ. Μανοῦσος, Θ. Φαρμακίδης, Ν. Κωστής, Α. Βενιζέλος ἐδώρῃσαν τὰ βιβλία αὐτῶν τῇ Πανεπιστημιακῇ βιβλιοθήκῃ, ἥτις τὴν σήμερον, ἀριθμεῖ ὑπὲρ τὰς 182,317 τόμων καὶ 1856 χειρόγραφα, κατὰ τὸν γενόμενον πέρυσι κατάλογον τῶν χειρογράφων ὑπὸ Ι. καὶ Α. Σακκελίωνος. (Ἀθῆναι 1892).

Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπῆρχε καὶ ἡ Νομισματολογικὴ Συλλογὴ, ἥτις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1829 καὶ διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ λογίου Ἀνδρέου Μουστοξύδου. Βραδύτερον δέ, τῷ 1833, ἡ ἀντιβασιλεία κρίνασα ἀξίαν λόγου τὴν συλλογὴν προσεκάλεσεν ἐκ Σουηδίας τὸν νομισματογνώμονα Γκέδεν. Τοῦτου θανόντος τῆς συλλογῆς ἐπεμελεῖτο ὁ καθηγητὴς Α. Ρὸς καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1845, ὅτε ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χάλλης, ὁ καθηγητὴς Γ. Γεννάδιος καὶ μετὰ τοῦτον ὁ ἑφορος ἀρχαιοτήτων Κ. Πιττάκης μέχρι τῆς 4ης Αὐγούστου 1853, ὅτε παρεδόθη τῷ ἐφόρῳ τῆς Βιβλιοθήκης Ν. Τυπάλδῳ καὶ τελευταῖον τῷ ἐν Βιέννῃ σπουδάσαντι Ἀχιλλεῖ Ποστολάκῃ, ὅστις διετηρήθη μέχρι τῆς κλοπῆς τοῦ Νομισματικοῦ μουσείου, γενομένης τῇ 29—30 Ὀκτωβρίου 1887 ὑπὸ τοῦ Π. Ραφτοπούλου ἀφαιρέσαντος 2,065, ἅπερ εὐτυχῶς κατεσχέθησαν ἐν Παρισίοις καὶ ἐπεστράφησαν εἰς τὸ Μουσεῖον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἡ νομισματικὴ συλλογὴ εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν τῆς Σιναίας Ἀκαδημίας μετενεχθεῖσα διευθύνεται ὑπὸ τοῦ καλλίστου ἐπιστήμονος Ἰωάννου Σερρώνου ἐν Βερολίνῃ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Εὐρώπης δι' ὑποτροφίας τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως σπουδάσαντος τὴν νομισματογνωμοσύνην.

Κατὰ τὸ ἔτος 1843 (22 Ὀκτωβρίου) ἡ κυβέρνησις ἱδρυσεν ἐν Ἀθήναις *Σχολεῖον τῶν Τεχνῶν*, διὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτει νὰ ἐμψύχωσιν τὴν ζωγραφικὴν, ἀγαλματοποιάν, λιθογραφίαν, χωρομετρίαν, ξυλογραφίαν, χαλκογραφίαν καὶ ἐν γένει πάσας τὰς τέχνας. Ἀλλ' ἡ ὀριστικὴ ἐγκαθίδρυσις τῆς Σχολῆς ἐγένετο βραδύτερον καὶ

μόλις τῷ 1862 ἐτέθη ὁ θεμέλιος λίθος ὀριστικοῦ καθιδρύματος τῆς Σχολῆς, τοῦ *Πολυτεχνείου*, κατὰ τὴν μεγάλην λεωφόρον τῶν Πατησίων, ὅπερ μόλις τῷ 1880 ἀπεπερατώθη.

Τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἐχάραξεν ὁ Ἕλλην ἀρχιτέκτων κ. Α. Καυταντζόγλους, χορηγούντων τῶν φιλογενῶν Ν. Στουρνάρη καὶ Μ. Τσιτίζα καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ εἰς τιμὴν τῆς *Ἐργάνης Ἀθηναῖς*, ἥτοι πρὸς διδασκαλίαν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν τεχνῶν ἐν Ἑλλάδι. Τὸ κτίριον τοῦτο, μεγαλοπρεπέστατον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου, ὃν, ἐστοίχισεν ὑπὲρ τὰ 1,400,000 δραχμῶν.

Τῷ 1840 ἐτέθη, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, καὶ ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ νῦν Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ «*Εἰσαγγελισμός*», ὅστις ἀπεπερατώθη τῶν ἐργασιῶν ἀνασταλείσων, ἐλλείψει χρημάτων, τῷ 1862, τῆς Κυβερνήσεως ἐν ἔτει 1855 δούσης 100,000 δραχμῶν, ἐκ τῶν πρὸς ἀγαθοεργίας προωρισμένων κεφαλαίων. Ὁ ἀρχιτέκτων αὐτοῦ Δημ. Ζέζος, ὁ μετ' αὐτὸν Χάνσεν, ὁ Κάλβος καὶ ὁ Βουλαντζε προσεπάθησαν νὰ δώσωσι μέγαν ὄγκον, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀκουστικὴ αὐτοῦ ἐν πολλοῖς χωλαίνει. Ὁ ρυθμὸς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι ὀλίγον δυσδιάκριτος. Φαίνεται δὲ ἐρίζων ὁ Γοτθικὸς πρὸς τὸν Βυζαντινόν. Ἐδαπανήθησαν δὲ διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου ὑπὲρ τὰς 700,000 δραχμῶν, ὧν τὸ μὲν ἥμισυ εἰσεπράχθη ἐκ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων τῶν Ἀθηνῶν, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ ἐκ συνεισφορῶν τῶν ὁμογενῶν. Ὁ βασιλεὺς δ' Ὀθων ἔδωκε 20,000 δραχμῶν.

Τὰ ἀνάκτορα τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου 1836 ἀρξάμενα, καταθέσαντες τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ Λουδοβίκου, ἀπεπερατώθησαν μόλις τῷ 1838. Ὁικοδομήθησαν κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Βαυαροῦ ἀρχιτέκτονος Γκαίρτνερ. Εἶναι δὲ μέγα τετραγώνον οἰκοδόμημα ἐκ πεντελησίου μαρμάρου ἀνεπιτηδεύως βεβαμμένου διὰ κιτρίνου χρώματος, καὶ ἔχουσι θεῶν πληκτικὴν καὶ μονότονον μόνον πρὸς στρατῶνα προσομοιάζοντα. Ἡ κυρία ὄψις φέρει περίστυλον ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ μεσημβρινὴ καὶ ἡ ὀπισθία πρόσοψις εἶναι ἐπίσης ἡμισυ ἀρχαιοπρεπῆς. Ἐν τῷ μεγάλῳ δὲ προθαλάμῳ ὑπῆρχον εἰκόνες παριστῶσαι τὴν εἰς Ναύπλιον καὶ Ἀθήνας ἔλευσιν τοῦ Ὀθωνος, ἔργα τοῦ μεγάλου Βαυαροῦ καλλιτέχνου Κορνηλίου (Cornelius)

τοῦ ζωγραφήσαντος τὰς τοιχογραφίας τῆς Γλυπτοθήκης τοῦ Μοναχοῦ.

Τῷ 1842 ἰδρύθη καὶ τὸ Ἀστερόσκοπεῖον ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Μουσῶν ἀπέναντι τῆς Ἀκροπόλεως, κατὰ σχέδιον τοῦ ἀρχιτέκτονος Θ. Χάνσεν, χορηγούντος τοῦ ἐν Βιέννῃ διαμένοντος Μακεδόνα βαρónου Γεωρ. Σίνα, ὅστις διὰ τε τὴν οἰκοδομὴν καὶ τὴν προμήθειαν τῶν ἀστρονομικῶν ἐργαλείων ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τὰς 300,000 δραχμῶν. Δέκα δὲ χιλιάδας δραχμῶν ἐδίδεν ἐτησίως ὁ υἱὸς τοῦ Γ. Σίνα Σίμων Γ. Σίνας πρὸς συντήρησιν τοῦ προσωπικοῦ. Διηυθύνετο δὲ τότε ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Σμιθ, εἶτα ὑπὸ τοῦ κ. Κοκκίδου καὶ νῦν ὑπὸ τοῦ νεαροῦ μὲν πλὴν δεξιῶ ἀστρονόμου κ. Δ. Αἰγινήτου.

Ἐπίσης ἡ ἀντιβασιλεία εἶχε παραγγείλῃ εἰς Μόναχον καὶ ἔφθασαν εὐθὺς ἀμέσως ἵνα ἰδρυθῇ, κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἐλευσεως τοῦ Ὁθωνος, Νομισματοκοπεῖον, τὰ ἀναγκαῖα διὰ τοιοῦτον μηχανήματα, ὡς καὶ διευθυντῆς καὶ χαράκτης καὶ ἔφορος καὶ ἀρχιλεπτοουργὸς καὶ ὠκοδομήθῃ μετὰ λαμπροῦ κήπου μέχρι σήμερον διατηρουμένου. Τὸ Νομισματοκοπεῖον ἔκειτο κατὰ τὴν δμῶνυμον ὁδὸν παρὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ὅπερ ὁμῶς δυστυχῶς κατέστρεψαν οἰκοδομήσαντες οἶκον.

Οὕτω λοιπὸν διὰ δημοσίων, ἀλλὰ ἰδίως δι' ἰδιωτικῶν συνεισφορῶν ἐκαλλωπίζετο ἡ νέα πρωτεύουσα τοῦ Κράτους. Καὶ ἔνθα μὲν δὲν ἔφθασεν ἡ κυβερνητικὴ ἀρωγὴ ἔσπευδεν ἡ ἰδιωτικὴ, πρᾶγμα ὅλως μοναδικὸν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας καὶ χαρακτηριστικώτατον τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἦδη πρὸ αἰῶνων ὁ ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἀθήναις διδάξας τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ θεωρίας Ἀριστοτέλης μετὰ τῶν ἀρετῶν ἔθετε καὶ τὴν μεγαλοδωρίαν, ἣν αἰετοποτε οἱ Ἕλληνες ἐξήσκησαν πρὸς μεγάλην τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Κατὰ τὴν δεκαετῇ ταύτην περίοδον ἀνηγέρθη καὶ τὸ Πανεπιστήμιον Ὁθῶνειον ἐπικληθέν, κατὰ γενικὴν ἀπαίτησιν, ὅπερ ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω ἀγλαοὺς ἀπέδωκεν τοὺς καρποὺς μεταδοῦν ἀνά τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Τουρκίαν καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις μέρεσι τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα.

Οὕτω δέ, κατὰ τὴν στατιστικὴν τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ ἐν ἔτει 1886—87 Πρυτάνεως Γ. Καραμήτσα, μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἦτοι ἐπὶ μίαν πεντακονταετίαν, ἀπεφοίτησαν τοῦ Πανεπιστημίου 4,562 νέοι ἐπιστήμονες (1).

Κατ' αὐτὴν ἰδρύθησαν πολλὰ τυπογραφεῖα καὶ ἤρξατο ἡ βιβλικὴ καὶ ἡ ἐφημεριδογραφικὴ κίνησις ἐν Ἑλλάδι, συνέστησαν σωματεῖα καὶ ἐταιρίαι ὡς ἡ Ἀρχαιολογικὴ (1837) ἐκδίδουσα ἀπὸ τοῦ 1840 καὶ ἰδίαν ἐφημερίδα, ἡ Ἱατρικὴ (1835) μετ' ἰδίας ἐφημερίδος, ἡ τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας (1835) ἡ Φαρμακευτικὴ (1838) καὶ ἄλλαι πλεῖσται ἥττονος λόγου ἄξιαι καὶ σύλλογοι.

Τῷ 1836 ἰδρύθη καὶ τὸ δημοτικὸν (πολιτικὸν) νοσοκομεῖον δημαρχοῦντος τοῦ Ἀναργύρου Πετράκη πρὸς δν ὁ πατὴρ τοῦ Ὁθωνος, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, προσήνεγκεν 65.000 φοινίκων, πρὸς ἃς ὅτε βασιλεὺς Ὁθων καὶ ἡ Ἀμαλία προσέθηκαν ἄλλα μεγάλα προσὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὁμογενεῖς σπεύσαντες προθύμως ἀρωγοὶ εἰς τὴν ὑπὸ δημάρχου ἐκδοθεῖσαν προκήρυξιν συνδρομῶν.

Τὸ Νοσοκομεῖον ἐκλήθη Ἑλπίς καὶ διοικεῖτο ὑπὸ ἀδελφάτου, οὗτινος προεδρεύει ὁ ἐκάστοτε Δήμαρχος Ἀθηναίων καὶ συντηρεῖται ὑπὸ τοῦ δήμου προσφέροντος ἐτησίως 100,000 περίπου δραχμῶν ἐκ τῶν τόκων τῶν 400,000 δραχμῶν τῆς περιουσίας αὐ-

1) Ἴδὲ Γ. Καραμήτσα, Λόγοι, ἐν Ἀθήναις 1889, σελ. 277—439. Ἐν ἀναλύσει οἱ ἀνω 4,562 ἐπιστήμονες διανέμονται ὧδε: «Θεολογίας» διδάκτορες (τιμητικαὶ) 2, προλῦται 61 καὶ τελειοδιδάκτοι 14, «Φαρμακευτικῆς» 379. Διδάκτορες «Φυσικοῦ τμήματος» 24 καὶ τελειόφοιτοι 3· «Μαθηματικοῦ τμήματος» 39, τελειοδιδάκτοι 7. Διδάκτορες «Φιλολογίας» 167, τελειόφοιτοι 106 καὶ ἐλληνοδιδάσκαλοι, κατὰ τὸν ἀπὸ 1888 βρίου 1850 διάταγμα, 125, διδάκτορες «Ἱατρικῆς» 1340, διδάκτορες «Νομικῆς» 1598, τελειόφοιτοι 697. (Μητρῶα Πανεπιστημίου ἀπὸ 14 Ἀπριλίου 1837—Αὐγούστου 1887). Παρὰ βλ. «Τὰ κατὰ τὴν Πεντηκονταετίαν τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου», ἐπιμελεῖς Γ. Καραμήτσα, Ἀθῆναι 1888. Σημειωτέον δ' ὅτι τὰ κατὰ τὰς ἐξετάσεις τῶν φοιτητῶν ἐκανονίσθησαν διὰ δικτάγματος τῆς 19ης Μαΐου 1842 καὶ κατὰ τοῦτο πρῶτος δούε διδασκτορικὰς ἐξετάσεις καὶ ἀνχορευθεῖς διδάκτωρ τῆς Ἱατρικῆς ἦτο ὁ συγγραφεὺς τῶν Παραλλήλων (3) βίων Ἀναστάσιος Γούδας.

τοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐτησίων χορηγημάτων τοῦ Πανεπιστημίου, οὕτως τρόπον τινὰ χρησιμεύει ὡς κλινική.

Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην δεκαετίαν ἐτελειοποιήθη καὶ ἐπὶ εὐρυτέρων βάσεων μετερρυθμίσθη καὶ ἡ ἀπὸ τῆς 1 Ἰουλίου 1828 ἰδρυθεῖσα *Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων* ἐξ ἧς μέχρι τοῦ 1890 ἀπεφοίτησαν 942 *εὐέλπιδες ἀξιωματικοί*.

Κατὰ τὴν δεκαετηρίδα ταύτην ἐκτὸς τῶν, ἅπερ ἀνεφέραμεν ἔργων, συνετελέσθη καὶ τὸ σπουδαιότερον πάντων μεγίστη πρόοδος ἐν τῷ ἔμπορίῳ. Ὁ ἐν ἔτει 1833 πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἀνερχόμενος εἰς 700,000 κατοίκων, ἐν ἔτει 1838 ἔφθασεν εἰς 752,000 ψυχῶν (1) αἱ πόλεις ἠύξθησαν καὶ αἱ πρόοδοι τῶν ἀτόμων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑπῆρξαν μέγισται.

Οὕτως ἐν Πελοποννήσῳ ἐκαλλιεργήθησαν 5,000,000 στρεμμάτων γῆς, ἐν τῇ Στερεᾷ 3,000,000 καὶ ἐν ταῖς νήσοις 700,000. Ἡ ἐσοδεία τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος ἐδιπλασιάσθη. Τὸ ἔλαιον ὑπερ ἀπωθεῖτο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀγορῶν, εἰσαχθέντος νέου τρόπου διυλισμοῦ, ἐβελτιώθη καὶ ἤρξατο καταναλισκόμενον.

Αἱ μωρέαι αἱ ἄλλοτε ἀνὰριθμητοὶ εἶχον καταστραφῆ, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἐφυτεύθησαν ἤδη ἄλλαι καὶ ἡ ἐξαγωγή μετὰ ξῆς ἀνῆλθε τὸ 1843 εἰς 4,000,000 δραχμῶν. Μέχρι τοῦ 1835 ἐξαγωγή οἴνου δὲν ἐγένετο· ἔκτοτε ὅμως ἡ καλλιέργεια τῶν ἀμπέλων ἀνεπτύχθη καὶ τελειοποιήθεισης τῆς κατασκευῆς ἤρχισεν ἐξαγωγή τοῦ οἴνου Μονεμβασίας εἰς Γερμανίαν καὶ εἰς Βοστώνην καὶ νέαν Ὑόρκην.

Τέλος, τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν, μεγίστην βλάβην ὑποστὰν κατὰ τὸν ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα, ἔλαβε νέαν ἐπίδοσιν ἀπὸ τοῦ 1833

(1) Τῷ 1821 οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλίδος ἦσαν 800,000 τῷ 1823 600,000, τῷ 1833 700,000, τῷ 1838, 752,077 τῷ 1848, 986,731, τῷ 1853, 1,002,112, τῷ 1861, 1,036,810, προσαρτηθεισῶν δὲ καὶ τῶν ἰονίων Νήσων 1,325,479, τῷ 1870, 1,457,894, τῷ 1879, 1,653,767, τῷ 1889, 2,187,208 μετὰ τὴν τῶν νέων ἐπαρχιῶν Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου προσάρτησιν.

— 40 ἐξῆλθον τῶν ναυπηγείων τῆς Σύρου 613 πλοῖα, αἱ δὲ τῆς ἀκτοπλοῦς ἐργασίαι ἐδιπλασιάσθησαν ἐν μιᾷ δεκαετίᾳ, καὶ οὕτως ἡ γενικὴ κίνησις τοῦ ἐμπορίου ἐξ 26,800,000 δραχμῶν ἀνῆλθεν εἰς 78,800,000.

Πᾶσαι αἱ πόλεις τεραστίως ἠυξάνοντο· αἱ Ἀθῆναι εἶχον τὸ 1843 περὶ τὰς 35,000 κατοίκων· ὁ Πειραιεὺς ἤρξατο προσλαμβάνων ὄψιν ἐμπορικῆς πόλεως· αἱ Πάτραι ἐτριπλασιάσθησαν καὶ ἡ Σύρος ἐγένετο κέντρον εὐρυτάτου ἐμπορίου, καὶ ἰδίως τὸ τῶν σιτηρῶν, οὐσα δὲ ὁ κεντρικὸς σταθμὸς τοῦ ἐξ Εὐρώπης, Τουρκίας καὶ Αἰγύπτου ἐμπορίου ἐγένετο ταχέως ἡ κεντρικὴ ἐμπορικὴ ἀποθήκη τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης.

Ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου, αἱ κατὰ καιρὸν κυβερνήσεις ἤρξαντο νὰ συνομολογῶσι πρὸς τὰ ξένα Κράτη ἐμπορικὰς συνθήκας. Οὕτω δὲ τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1837 ὑπεγράφη μεταξὺ τοῦ ἐν Λονδίνου πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος Σπ. Τρικούπη καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας Πάλμερστον ἡ περὶ ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας ἑλληνοαγγλικὴ συνθήκη· τῇ 31 Ἰουλίου 1839 ὑπεγράφη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Κ. Ζωγράφου καὶ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Πρωσίας Βρασιέ Σαίν-Σιμών ἡ μετὰ τῆς Πρωσίας ἐμπορικὴ συνθήκη· τῇ 13 Σεπτεμβρίου 1840 ἡ μετὰ τοῦ Βελγίου διὰ τοῦ Ἀνδρέου Παῖκου καὶ τοῦ Βέλγου πρεσβευτοῦ Βενιαμίν Μαρρύ· τῇ 12 Μαΐου 1841 ἡ μετὰ τῆς Σαξωνίας ἐμπορικὴ συνθήκη διὰ τοῦ Ἀνδρέου Παῖκου καὶ Ἑρρίκου δὲ Ζεσχάου, τῇ 20 Ἀπριλίου τοῦ 1842 ὑπουργοῦντος ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ Ι. Ρίζου, ἐξεδόθη ἡ περὶ ναυτιλίας καὶ ἐμπορίου μετὰ τοῦ Ὁλδεμβουργ δημοποιήσις· τῇ 10 Φεβρουαρίου τοῦ 1843 ἡ ἐμπορικὴ μετὰ τῶν Κάτω Χωρῶν συνθήκη ἡ φέρουσα τὰς ὑπογραφὰς τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ Πέτρου Δηληγιάννη καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ρηθείσης δυνάμεως Θεοδώρου Τράβερες· τῇ 31 Μαΐου 1843 ἡ μετὰ τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων ἐμπορικὴ συνθήκη ὑπογραφείσα ὑπὸ τοῦ Π. Δηληγιάννη καὶ τοῦ ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου καὶ πρεσβευτοῦ παρὰ τῇ Υ. Πύλῃ Πατρικ Κόλκουουν· τῇ 13 Δεκεμβρίου 1843 ἡ μετὰ τῆς Δανίας ἐμπορικὴ συνθήκη διὰ τοῦ Ἀνδρέου Μεταξᾶ, πρωθυπουργοῦ, καὶ τοῦ ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου Ρεβεντλοῦ Κριμινίλ.

Ἄλλ' ἐκεῖνο ὅπερ ὀποσοῦν ἐχώλαινεν ἦτο, μεθ' ὅλας τὰς ταχυδρομικὰς συμβάσεις ἢ συγκοινωνία. Εἶναι δὲ πασίγνωστον τὸ διασημον ἐκεῖνο πάθημα τῶν Θηραίων, οἵτινες ἔμαθον, ὅτι ἐν Ἀθήναις καθιερώθη συνταγματικὸν πολίτευμα, δι' ἐπαναστάσεως, μετὰ μῆνας πολλοὺς, καὶ ἐξ ἐπιβατῶν προσελθόντων ἐκ Μασσαλίας!!

Ἄλλ' οὐδὲν παράδοξον ὅμως· διότι, ἂν ἐν λήγοντι ἔτει 1843 οἱ Θηραῖοι ἔπαθον τὸ τοιοῦτο, πόσον μᾶλλον ἐδικαιολογεῖτο ἡ βραδύτης τῆς ἀγγελίας τῶν γάμων τοῦ Ὀθωνος μετὰ τῆς Ἀμαλίας γενομένων ἐν Γερμανίᾳ τῇ 7ῃ ὥρα τῆς 10ης Νοεμβρίου 1836 καὶ γνωσθέντων ἐν Ἀθήναις, τῇ 18 Δεκεμβρίου ἤτοι μετὰ «ἓνα μῆνα καὶ ὀκτὼ ἡμέρας». Τοιαύτη ἦτο τότε ἡ συγκοινωνία!

ΙΣΤΟΡΙΑ ΟΘΩΝΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΜΟΝΑΡΧΙΑ

Ἡ ἐθνοσυνέλευσις. — Τὸ σύνταγμα. — Αὐτόχθονες καὶ ἑτερόχθονες. — Ἐκρυθμος τῆς χώρας κατάστασις. — Σταδιαστικὰ κινήματα. — Ὑπουργεῖον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσις. — Ὑπουργεῖον Ἰωάννου Κωλέττη. — Ἡ πρώτη Βουλὴ. — Ἡ κατάστασις τῶν κομμάτων. — Ἡ πολιτικὴ τοῦ ὑπουργείου Κωλέττη. — Σφοδρὸς ἀνταγωνισμὸς Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς πρεσβείας. — Θάνατος Κωλέττη.

Τοῦ Συντάγματος δοθέντος ἔπρεπεν ἡ νέα Κυβέρνησις νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς μελλούσης νὰ συγκαληθῇ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ γεγονότι τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου, Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ νὰ προσανέσῃ εἰς Ἀθήνας τοὺς ἐν διαφόροις διπλωματικαῖς θέσεσι διωρισμένους ἐξοχωτέρους πολιτικοὺς ἀνδρας τῆς Ἑλλάδος, οἷον τὸν Ι. Κωλέττην ἐκ Παρισίων καὶ τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Τούτων ἐν τάχει σπευσάντων τὴν εἰς Ἀθήνας κἀθοδὸν καὶ προτάσει τοῦ πρωθυπουργοῦ Α. Μεταξᾶ λαμβαν-

νόντων μέρος ἐν τοῖς ὑπουργικοῖς συμβουλίαις μεθ' ὀριστικῆς ψήφου.
τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1843 προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν μελῶν τῆς
Ἐθνοσυνελεύσεως ἀναδειχθέντων πληρεξουσίων τῶν δε :

Π. Νοταρᾶς, Π. Μαυρομιχάλης, Σ. Παπαλεξόπουλος, Γ. Κουν-
τουριώτης, Β. Χρηστακόπουλος. Ι. Κωλέττης, Α. Μοναρχίδης, Δ.
Καλλέργης, Δ. Μανσόλας, Π. Γ. Ρόδιος, Α. Λοιδωρίκης, Ν. Κριε-
ζώτης, Θ. Γρίβας, Α. Λόντος, Α. Μαυροκορδάτος, Κ. Κανάρης,
Α. Μελᾶς, Σ. Καλογερόπουλος, Ρήγας Παλαμῆδης, Ἀντώνιος Γεωρ-
γαντζᾶς, Ρ. Τζούρτζ, Κ. Ζωγράφος, Σ. Τρικούπης, Ι. Μακρυγιάννης,
Ἀνδρέας Ἰσκος, Ν. Μαυρομμάτης, Κ. Ν. Δόσιος, Β. Θεαγένης,
Ι. Φιλήμων, Α. Πάικος, Γαλάνης Μεγαπάνου, Ν. Πιεράκος, Γ.
Γλαράκης, Ι. Φαρμάκης, Γ. Κώστας, Διομήδης Κυριακοῦ. Δ. Πα-
πανικολᾶς, Δημήτριος Πετροπουλάκης, Γεώργιος Πετρόπουλος, Α.
Πετσάλης, Ν. Πρασακάκης, Ε. Σίμος, Φ. Γρίβας, Τσανετᾶκης, Α.
Γιαννίτης, Κ. Γαλῆς, Κ. Κωστάκης, Γ. Διοβουνιώτης, Γεώργιος
Βασιλόπουλος, Δ. Πουλικάκος, Ν. Τζέλιος, Α. Α. Σωτηρίου. Μ. Ι.
Μιχολόπουλος. Ν. Πονηρόπουλος, Α. Μπερῆκος, Γ. Ντερνιτσιώτης,
Ν. Γ. Ἰγγλέσης, Γ. Π. Ἠλιόπουλος, Σταῦρος Βλάχος, Φ. Που-
λόπουλος, Δ. Τσάμης, Καρατάσος, Ματθαῖος Πρωτοπαπᾶς, Δ. Καλ-
λιφρονᾶς, Ν. Γούναρης, Ι. Βασιλείου, Π. Ψάθης, Α. Ἀπαστολίδης,
Στάμος Νάκος, Βασίλειος Ν. Ὀρλώφ Γ. Μπάστας, Α. Κοντάκης,
Ἰωάννης Οἰκονόμου, Διαμαντῆς Ν. Ὀλύμπιος, Ν. Κορφιατᾶκης,
Κ. Βρυζάκης, Π. Σωτηρόπουλος, Κ. Ζερβας, Κ. Σταῖκος, Α. Καρ-
νέσης, Μ. Ἰατρός, Εμ. Μελετόπουλος, Χ. Οἰκονομίδης, Σπυρίδων
Λογοθετόπουλος, Μ. Α. Γρηγοράκης, Δ. Μπιρμπίλης, Δ. Φαλκίδης,
Ἀναγνώστης Παπατζώρης, Μ. Α. Τσαμαδός, Α. Ἀνδρουτῆς, Δ.
Βούλης, Σπυρίδων Πάγκαλος, Β. Νικολαΐδης, Δ. Μπουδούρης, Στέ-
φανος Χρηστάς, Κοῦστας Μάκος, Χ. Ζαχαριάδης, Γ. Α. Περω-
τῆς, Εμ. Χ. Τζούχλος, Θ. Μαρκεζίνης, Δ. Π. Δημητρακόπουλος,
Α. Π. Ἰωάννου, Ν. Πανουρίδης, Α. Ἐγκολφόπουλος, Κώστας Χ.
Παναγιώτου, Γκίκας Γ. Γκιώνης, Ι. Σουλιναραῖος, Χρήστος Βλα-
σης, Δ. Α. Ζώτος, Α. Καλαμογδάρτης, Χ. Σισίνης, Κωνστ. Α.
Δουζίνας, Ἰάκωβος Παξιμάδης, Ν. Α. Βιτάλης, Γ. Σ. Κριεζῆς,
Νίκος Θέου Α. Γρηγοριάδης, Ι. Γρηγοράκης, Σ. Β. Τριχᾶς, Κ.

Τσερτίδης, Χ. Δημητρίου, Ι. Τομαράς, Γ. Γρυπάρης, Π. Παρπι-
τζιώτης, Α. Χ. Λόντος, Γ. Δοκός, Ι. Πιτάρης, Ι. Δ. Δαμιανός, Δ.
Κυριακίδης, Δ. Περούκας, Έμ. Σπυρίδωνος, Μιχ. Σολωμός, 'Ανα-
στάσιος Λόντος, Σ. Τριανταφύλλης, Δ. Ν. Δρόσος, Π. Ι. Χαλκινό-
πουλος, Κ. Μπότσαρης, Α. Μαυρομιχάλης, Α. Μεταξάς Μ. Σχινάς
Σ. Μήλιος, Ν. Δραγούμης, Χ. Καπετανάκης, Α. Πέπας, Μ. Μπού-
κορας, Μελέτιος Χ. Μελέτης, Σ. Θεοχαρόπουλος, Εὐαγγέλης Μ.
Κονσογιάννης, Α. Ζυγομαλάς, Τ. Χριστόπουλος, Ι. Κουμπαρακάς,
Σ. Α. Μεταξάς, Κανέλλος Δελιγιάννης, Γ. Αϊνιάν, Δ. Κανελλό-
πουλος, Δ. Πλαπούτας, Μ. Χ. Πρέμας, Π. 'Αλεξίου, Γ. Νοταράς,
Χρ. Πέτρου, Α. Ζωρογιαννίδης, Β. Πετμεζάς, Α. Κίτσου, Στρατής
Δελιγιαννάκης, Γεώργιος 'Ιωάννου, 'Αρ. 'Αναγνωσταράς, Χ. Κλω-
νάρης, Η. Δημήτρακαράκος, Α. Μαρκέλος, 'Αγγελος Γουζούασης,
Γρ. Πατριάρχας, Α. Μόστρας, Α. Πατριάρχας, Χ. Παπαπολίτης,
Σ. Πασαπόρτης, Γ. Λογιωτατίδης, Α. 'Ελευθερίου, Γ. Δομέστιχος,
Χ. Μηλιάνης, Ι. Φλέσσας, Α. Πρωτοπαππας, Δ. Γουβέλης, Π.
'Αργυρόπουλος, Γ. 'Αντωνόπουλος, Χατζή Χρήστος, Κίτσος Τσα-
βέλλας, Α. Ρόντης, Π. Δαρειώτης, Κ. Χαραμής, Π. Καλαμαριώ-
της, 'Ιωάννης Κρανίδης, Ν. Πετμεζάς, Δ. Αύγερινου, Δ. Ταρκα-
ζίκης, Κ. Λυμπερόπουλος, Δ. Πέτροβας, Β. Κυβέλος, Ε. Καραμπά-
τος, Π. Γεραλόπουλος, Ν. Γρηγοριάδης Ν. Ρενιέρης, Ι. Ζαίμης, Ν.
Δαρειώτης, Ι. Βελέντζας, Ι. Α. Σωμάκης, Μ. Μπουρικάκος, Π. Κα-
πετανάκης, Μ. 'Ιερομνήμων, Β. Δρόσος, Ζ. Μπραγκός, Ν. 'Ιουλίου,
Μ. Ζανετάκης, Α. Ρενουάρδος, Α. Χαραλάμπης, Ν. Σταματελό-
πουλος, Ζ. Μαυρογένης, Ι. Κομποτής, Α. Βάγγαλης, Ι. Περίδης,
Κ. 'Αξελός, Α. Λυκοῦργος, Β. Δημητρακόπουλος, Στ. Γεωργιάδης,
Κ. Α. Κυριακός, Κ. Θ. Κολοκοτρώνης, Β. Κ. Ζερβάκος, Κ. Ν. Λε-
βίδης, Λύσανδρος Βιλαέτης, Χ. Περραιβός, Μαρ. Κ. Μακρυγιάν-
νης, Σ. Σχινάς, Ν. Ι. Σισίνης, Δ. Μ. Βαλέτας, Δ. Γαβράς, Μ.
Γουνελής, Ν. Καλλέργης, Π. Ζερβουδάκης, 'Ιάκωβος Κουμής, Γ.
Πεζανός, Δ. Χρυσάφοπουλος, Α. Σταματόπουλος, Κώστας Γαλθής,
Α. Παππανικολαου, Ι. 'Αναγνωστόπουλος, Γ. Οικονόμου.

'Επίσημος ἡμέρα τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς 'Εθνοσυνε-
λεύσεως ὤρίσθη ἡ 8η Νοεμβρίου· τὴν πρώτην ἐρρίφθησαν 29 κανο-

νοβολισμοὶ καὶ μουσικαὶ παιανίζουσαι ἐχαιρέτων τὸ ἐπίσημον τῆς ἡμέρας. Κατὰ τὰς 10 π. μ. ἐν τῷ ναῷ τῆς ἀγίας Εἰρήνης ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Νεοφύτου δοξολογία, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας θαυμάσιον ἐξεφώνησε λόγον ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Νεόφυτος Βάμβας.

Μετὰ τὴν δοξολογίαν ἡ Κυβέρνησις καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως μετέβησαν ἐν σώματι εἰς τὴν αἰθούσαν τῶν παρὰ τὸ σημερινὸν Βουλευτήριον κειμένων παλαιῶν Ἀνακτόρων, ἥτις εἶχεν ὀρίσθῃ ὡς αἰθούσα τῶν συνεδριῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Ἐνταῦθα δὲ, μετὰ τὸν συνήθη ἀγιασμόν, τὰ μέλη τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὠρκίσθησαν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ ὑπέδειξαν ὡς πρόεδρον τὸν πρεσβύτερον αὐτῶν, *Paroûtsoor Notarâr*, καὶ γραμματέα τὸν νεώτερον *Σ. Κοπαρίτσαρ*. Μετὰ τοῦτο, ὁ Ἀλέξ. Μαυροκορδάτος παρετήρησεν, ὅτι ἡ πρώτη αὕτη συνεδρία ἀποτελεῖ τὴν τελετὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ διδόμενος ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους ὅρκος δὲν δύναται νὰ ἐπιφέρῃ οὐδὲν κώλυμα εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὡς μὴ προδικάζων τὰ ζητήματα.

Τῆς προτάσεως ταύτης γενομένης δεκτῆς, ἐκκληρώθη δεκαμελὴς ἐπιτροπεία συγκειμένη ὑπὸ τῶν : Σπ. Λογοθετοπούλου, Δ. Βουδαύρη, Ι. Σουλιναραίου, Σ. Τριανταφύλλη, Σ. Μήλιου, Διομ. Κυριακοῦ, Μ. Μάνου, Γ. Δερνιτσιώτη, Μ. Σολωμοῦ καὶ Γ. Μεγαπάνου, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ βασιλέως, ὅστις περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν ὑπασπιστῶν αὐτοῦ Σκαρλάτου Σούτσου, Γαρδικιώτου Γρίβα, Δημητρ. Μαυρομιχάλη καὶ Ἀθανασίου Μιαούλη προσήλθε τῇ 2 μ. μ. ὥρα, ζωηρῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐπευφημούμενος, εἰς τὸ βουλευτήριον, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν θρόνον ἐκήρυξε τὴν ἐναρξιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως διὰ τοῦδε τοῦ λόγου :

«Κύριοι πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους.

«Ἐμφανίζομαι εἰς τὸ μέσον Ὑμῶν μὲ τὴν εὐφρόσυνον πεποίθησιν, ὅτι ἡ Συνέλευσις αὕτη θέλει εἶσθαι ἀγαθοῦ πρόξενος εἰς τὴν φιλάτην ἡμῶν Ἑλλάδα.

«Ἐξ αὐτῆς τῆς καθιδρύσεως τῆς Βασιλείας, διάφοροι ἐλευθεροί

θεσμοὶ ἐτέθησαν σκοπὸν ἔχοντες νὰ προπαρασκευάσωσι τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ τελειωτικοῦ συντάγματος. Ἐλευθέρα δημοτικὴ θεσμοθεσία, ἐπαρχιακὰ Συμβούλια, ὀρκωτὰ Δικαστήρια, ὑπῆρξαν πρόδρομοι τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος. Ἡδὴ πρόκειται νὰ ἐπιθέσωμεν εἰς τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο τὴν κορωνίδα διὰ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ καθιερώσεως τοῦ Συντάγματος.

• Ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ὑψίστου ἃς ἐνώσωμεν ἤδη τὰς προσταθείας μας διὰ τὴν σύστασιν θεμελιώδους νόμου ἀρμόζοντος εἰς τὰς ἀληθεῖς χρεῖας καὶ περιστάσεις τοῦ Κράτους καὶ ἐπιτηδείου νὰ προαγάγῃ καὶ ἀσφαλίσῃ τὰ δίκαια συμφέροντα ἐκάστου.

• Ναί! ἃς βασιλεύῃ ἐν ἰσχύϊ ἡ σοφία καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἃς περιζώσῃ ὅλους ἡμᾶς ὁ κοινὸς δεσμὸς τῆς ἀγάπης. Σχεδιάζοντες τὸ σύνταγμα τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος ἃς μὴ φειδολευθῶμεν περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους παραχωρήσεως, ἀλλ' ἃς ἐμψυχώσῃ καὶ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο μόνῃ ἡ κοινὴ ἐπιθυμία τοῦ νὰ προαγάγωμεν καὶ στερεώσωμεν τὴν εὐτυχίαν τοῦ Κράτους. Γνωρίζετε, κύριοι, τὴν πρὸς τὸ Ἔθνος ἀγάπην μου, τὴν ὁποίαν εἰς καμμίαν περιστάσιν δὲν ἀπηνήθην. Αὕτη μὲ κάμνει νὰ μὴ ἐπιθυμῶ μήτε μεγαλειτέραν μήτε μικροτέραν ἐξουσίαν παρὰ ἐκείνην. Ἥτις εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ἀσφάλειαν καὶ εὐημερίαν τῆς Ἑλλάδος.

• Ἄς συνομολογήσωμεν πρὸς ἀλλήλους συνθήκην, τῆς ὁποίας ἡ σκοπιμότης νὰ φέρῃ τὸ ἐχέγγυον τῆς διαμονῆς αὐτῆς καὶ διαρκείας. Ὅλος ὁ πεπολιτισμένος κόσμος ἀτενίζει εἰς ἡμᾶς τοὺς ὀφθαλμούς του, ἡ δὲ ἱστορία θέλει κρίνει τὸ ἔργον μας ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν.

• Πεποιθὼς εἰς τὸν ἔμπρονα πατριωτισμόν σας ἀνοίγω τὴν παροῦσαν συνέλευσιν. Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ εἴθ' ἔν' ἀναδείξῃ αὐτὴν σωτήριον καὶ ὠφέλιμον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τῆς Ἑλλάδος ἡ εὐημερία εἶναι ἡ εὐχὴ μου, εἶναι ἡ δόξα μου».

Τὸν λόγον τοῦ βασιλέως ἐδέξαντο οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἣν ἐν τῷ ἄκρῳ φιλελληνισμῷ παρὰβαλλόν πρὸς τὰς βουλάς καὶ τὰς ἐκκλησίας τῆς ἀρχαιότητος, (1) διὰ ζωνηρῶν ἐπευ-

(1) Ὡς γνωστὸν οἱ φιλέλληνες εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἐν-

Θεόκλητος Φαρμακίδης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φημιῶν ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων διελύθη ἡ πρώτη ἐπίσημος συνεδρία, τοῦ βασιλέως ἀπελθόντος εἰς τὰ ἀνάκτορα ὑπὸ τὴν βροντὴν τῶν τηλεβόλων.

Κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας ἡ Ἐθνοσυνέλευσις προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς συντακτικῆς τῆς πρὸς τὸν βασιλικὸν λόγον ἀπαντήσεως ἐπιτροπῆς καὶ εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ προεδρείου αὐτῆς. Καὶ πρόεδρος μὲν ἐξελέγη ὁ Πανοῦτσος Νοταρᾶς διὰ ψήφων 216, ἀντιπρόεδροι δὲ ὁ Ἀλέξ. Μαυροκορδάτος διὰ ψήφων 135, ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς διὰ ψήφων 149, ὁ Ι. Κωλέττης διὰ ψήφων 147 καὶ ὁ Ἀνδρέας Λόντος διὰ ψήφων 143· γραμματεῖς δὲ διὰ σχετικῆς πλειονοψηφίας, ἀνεδείχθησαν ὁ Δρόσος Δρόσου, ὁ Κωνσταντῖνος Κολοκοτρώνης, Β. Ζερβάκος, Κ. Ν. Λεβιδῆς, Λύσανδρος Βιλαέτης, Χ. Περαιβός, Μαρ. Μαρίνογλους, Ε. Σχινᾶς, Ν. Ι. Σισίνης, Δ. Ν. Βαλέτας, Δ. Γαβρᾶς, Γρηγοράκης καὶ Μ. Γουνελῆς.

Καταρτισθέντος οὕτω τοῦ προεδρείου καὶ ἐπικυρωθέντος τοῦ κανονισμοῦ αὐτῆς, ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἤρξατο μακρῶν συζητήσεων περὶ προσόντων τῶν πληρεξουσίων. Εὐθὺς ὁμῶς ἀπὸ τῶν πρώτων τούτων συζητήσεων κατεδείχθη, ἐν μεγάλῃ πλειονοψηφίᾳ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, πνεῦμα ἀποκλειστικότητος. Διότι ἐν ᾧ κατὰ τὰς προηγουμένας Ἐθνοσυνελεύσεις, ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως, παρίσταντο καὶ οἱ πληρεξούσιοι τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ, κατὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ταύτην δὲν ἐπεκράτησε τὸ γενικὸν ἐκεῖνο καὶ πανελλήνιον πνεῦμα, οὕτω δὲ ἀπεκλείσθησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν ἑλληνισμοῦ, καὶ συμπεριλήφθησαν μόνον ὡς ἀντιπρόσωποι σωματείων τῶν Κρητῶν, τῶν Θετταλῶν, τῶν Μακεδόνων καὶ Ἡπειρωτῶν.

Τὸ αὐτὸ ζήτημα ἐτέθη ὑπὸ συζητήσιν καὶ ἐν ἐτέρᾳ συνεδρίᾳ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως· διότι οἱ πληρεξούσιοι τῶν Κυδωνιῶν καθυ-

ημενίζαντο νὰ παραβίλῃσι τοὺς νέους πολεμιστὰς Ἕλληνας πρὸς ἀρχαίους, κατὰ τὸ 1835 δὲ ὁ Γέσσιος, ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον τὴν μὲν Ὑψηλάντην παρῆκε πρὸς τὸν Θησέα, τὸν δὲ Βόισαρην πρὸς τὸν Κόδρον, τὴν Κωλέττην πρὸς τὸν Λυκοῦργον, τὸν Μαυροκορδάτον πρὸς τὸν Σόλωνα, τὸν Γ. Δικαῖν πρὸς τὸν Λεωνίδα, τὸν Κανάρην πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα τὸν Μισούλην πρὸς τὸν Περικλέα καὶ τὸν Ρήγα· Φερραῖον πρὸς τὸν Ὀμηρον.

πέβαλον ἀναφορὰν ἐκζητοῦντες τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτῶν πρόσληψιν ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως.

Ἡ πόλις αὕτη, εἶπεν εἰς τῶν πληρεξουσίων, πλουσία καὶ πολυ-
άνθρωπος οὕσα πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀπετεφρώθη ἅμα ταύτης ἐκ-
ραγείσης, αἱ οἰκίαι παρέδόθησαν εἰς τὸ πῦρ καὶ οἱ ἄνθρωποι εἰς σφα-
γὴν καὶ αἰχμῶσιν. Μολονότι δὲ καὶ ἕτεροι τῶν πληρεξουσίων
ὕπεστήριζαν τὴν πρότασιν ταύτην, ἀπερρίφθη ὅμως, τῆς Ἐθνοσυν-
ελεύσεως ἀποφανθείσης, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ τῶν κατ'
ἀρχὴν ἀποφασισθέντων.

Ἀλλὰ καὶ ὁχλαγωγία τις ἐγένετο, κατὰ τὴν ἐναρξίν τῶν συζη-
τήσεων περὶ τοῦ Συντάγματος καὶ μικραὶ ἐγένοντο συζητήσεις περὶ
τῆς ὀνομασίας αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Καὶ τινες μὲν
προέτειναν νὰ κληθῇ «ἡ τῶν Ἑλλήνων συντακτικὴ Συνέλευσις»
ἄλλοι δὲ νὰ ὀνομασθῇ «ἡ ἐν Ἀθήναις τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις»
καὶ ἄλλοι ἄλλως, ἐπεκράτησεν ὅμως ἡ γνώμη τῶν παρασκευασάν-
των τὴν Γ' Σεπτεμβρίου καὶ οὕτως ἀπεκλήθη «ἡ τῆς Γ' Σεπτεμ-
βρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ Συνέλευσις». Σφοδρότερα ὅμως συζή-
τησις ἐγένετο περὶ τῆς εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον ἀπαντήσεως, ἥτις
μόλις κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 8ης Δεκεμβρίου ἐγένετο παραδεκτὴ
ὡς ἑξῆς :

«Βασιλεῦ,

Οἱ πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους, ἀνταπέμψαντες εἰς τὸν Ὑψιστον
τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας των διὰ τὴν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν κατὰ
8ην Νοεμβρίου ἐμφάνισιν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, ἐκπλη-
ροῦσι σήμερον εὐάρεστον καθήκον, ἐκφράζοντες πρὸς αὐτὴν τὰ
ζωηρὰ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς βαθείας των εὐγνώμοσύνης αἰσθημάτων.
Ἀποδεχθέντες ὡς ἀρίστους οἰωνοὺς τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος
τοὺς ἐμβριθεῖς λόγους τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, οἱ πληρεξού-
σιοι ἀναγνωρίζουσι μετ' ἀμετρήτου ἀγαλλιᾶσεως, ὅτι οἱ συνδέσαν-
τες ἀπὸ τοῦ 1833 τὸν ἑλληνικὸν λαὸν μετὰ τοῦ βασιλέως του
δεσμοὶ ἀπεκατέστησαν ἤδη διὰ παντὸς ἀδιάρρηκτοι, ἀπὸ τῆς εὐ-
τυχοῦς ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν τῆς πατρικῆς του καρδίας ἡ γεν-

ναϊότης ἐπεσφράγισε τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὁμοφώνως ἐκφρασθείσης ἔθνικης ἐπιθυμίας.

«Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, Βασιλεῦ, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος καθιερώσαν ἐπανειλημμένως εἰς τὰς πράξεις τῶν συνελεύσεών του τὰς ἔθνωφελεις ἀρχὰς καὶ ἐγγυήσεις τοῦ συνταγματικοῦ συστήματος συναισθάνεται εἰλικρινῆ εὐγνωμοσύνην διὰ τοὺς συμφῶνως μὲ τὰς ἀρχὰς ταύτας ἀπὸ τῆς καθιδρύσεως τῆς βασιλείας τεθέντες ἐλευθέρους θεσμούς· ἀλλ' ἡ εὐγνωμοσύνη του κατέστη πολλῶ μεγαλειτέρα ἅφ' ἧς ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης ἀσπασθεῖσα τὰς ἐσχάτως ἐκφρασθείσας εὐχὰς του ἠὐδόκησε νὰ στεφανώσῃ τὰ ἔργα τῆς συνομολογοῦσα τὸ ἀντιπρσωπικὸν πολίτευμα ὡς συνθήκην μεταξὺ τοῦ Ἔθνους καὶ τοῦ Βασιλέως, μέλλουσαν νὰ καθιερώσῃ ἀμετασσεύτως τῶν Ἑλλήνων τὰ δικαιώματα καὶ τοῦ θρόνου τὰ προνόμια.

«Ναί, Βασιλεῦ, μόνη ἡ συνθήκη αὕτη, μόνον τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα θέλει δώσει ζωὴν καὶ μονιμότητα εἰς τὰς ἐλευθέρους διατάξεις τῶν ἀπὸ τῆς καθιδρύσεως τῆς βασιλείας κανονισθέντων θεσμῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐνέργεια ἐκινδύνευσε νὰ χηλαρωθῇ ἔνεκα λυπηρῶν περιστάσεων, ὅπως ἀνεξαρτήτων τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, καὶ τῶν εὐχῶν τοῦ Ἔθνους καὶ θέλει ἀνεγείρῃ ἐπὶ ἀκραδάντων θεμελίων τὸ πολιτικὸν ἡμῶν οἰκοδόμημα. Εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σκέψιν περιλαμβάνοντες οἱ πληρεξούσιοι τὸ ἐνεστὼς καὶ τὸ μέλλον τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, θέλουσι καταβάλλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ὑψίστου πάσαν δυνατὴν προσπάθειαν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ οἰκοδομήματος τούτου.

Συμμεριζόμενοι πληρέστατα τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος καθὼς καὶ τὰς εὐχὰς του ὑπὲρ τῆς στερεώσεως τῆς εὐτυχίας τοῦ Κράτους δὲν θέλουσι φειδωλευθῇ περὶ τὰς δικαίας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παραχωρήσεις, ἀλλ' ὅλαις δυνάμεισι θέλουσι προσπαθῆσαι νὰ καταστήσωσι μὲν ἅφ' ἑνὸς τὸν θεμελιώδη τοῦ συντάγματος νόμον, ἀρμόζοντα εἰς τὰς ἀληθεῖς ἀνάγκας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἄξιον τῆς προσδοκίας τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ν' ἀναδείξωσι δ' ἅφ' ἑτέρου τὴν μοναρχίαν σεβαστὴν καὶ ἰσχυράν, καθιεροῦντες ὑπὲρ τοῦ θρόνου ὅσα δικαιώματα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς

ἐξασφάλισιν τῶν δικαίων συμφερόντων ἐκάστου καὶ τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους εὐημερίας.

«Εὐχρεστηθῆτε, Βασιλεῦ, νὰ πιστεύσητε ὅτι εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐγνώρισε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος καὶ ὅτι οἱ πληρεξούσιοι του γνωρίζουσι νὰ ἐκτιμήσωσιν αὐτὴν ἐπαξίως. Θέλουσι λοιπὸν ἐπιληφθῆ μετὰ πληρεστάτην ἀφοσίωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου καὶ μετὰ πνεῦμα εὐθύτητος καὶ πατριωτισμοῦ προβαίνοντες συμφώνως μετὰ τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ὀριστικοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀντιπροσωπικοῦ πολιτεύματος θέλουσιν ἐπιμεληθῆ νὰ ἐπιθέσωσιν εἰς αὐτὸ τὴν σφραγίδα τῆς διαρκείας καὶ μονιμότητος.

Ἐκπληροῦντες οὕτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ὑψίστου τὰ ἱερὰ τῆς ἐντολῆς των καθήκοντα, οἱ πληρεξούσιοι ἐλπίζουν ὅτι θέλουσι δυνηθῆ νὰ ἐξασφαλίσωσι διὰ παντὸς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀχώριστον πάντοτε τῆς δόξης καὶ εὐκλείας τοῦ Θρόνου τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος »

Τούτων γενομένων ἤρξατο ἡ κυρίως ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ἐργασία τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 3ης Ἰανουαρίου 1844. (1) Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 26ης Νοεμβρίου 1843 ἡ Ἑθνικὴ Συνέλευσις ἐξέλεξε πρὸς σύνταξιν σχεδίου Συντάγματος εἴκοσι καὶ ἑν μέλη αὐτῆς τοὺς : Α. Μαυροκορδάτον, Σ. Τρικούπην, Δ. Κυριακοῦ, Π. Χαλκιάπουλον, Δ. Περρούκαν, Α. Μεταξᾶν, Γρίκαν Γκιώνην, Κ. Ζωγράφον, Ν. Μαυρομματῆν, Β. Θεαγένην, Γ. Γλαράκην, Ν. Κορφιοτάκην, Ι. Κωλέττην, Π. Ρόδιον, Γεραλόπουλον, Α. Μελάν, Γ. Αἰνιᾶνα, Πιεράκον, Γ. Γρυπάρην, Δ. Καλλιφρονᾶν καὶ Ι. Δαμιανόν.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1843 παρουσίασε τὸ ὑπ' αὐτῆς ἐκπονηθὲν *σχέδιον Συντάγματος*, οὗτινος ἐκτυπω-

(1) Μονογραφίαν περὶ τοῦ Συντάγματος τῆς 3ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1843 ὡς καὶ περὶ τῶν συζητήσεων τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἔγραψεν ὁ Γερμανὸς ἱστορικὸς Alex. Clar. Hemze, Der Hellenische Nationalcongress zu Athen in den Jahren 1843 und 1844.

θέντος καὶ διανεμηθέντος τοῖς πληρεξουσίοις, ἤρξαντο αἱ ἐπ' αὐτοῦ συζητήσεις ἀπὸ τῆς συνεδρίας τῆς 3ης Ἰανουαρίου μέχρι τῆς 17ης Μαρτίου 1844.

Ὁ εἰσηγητὴς τῆς ἐπιτροπῆς Μελᾶς, παρελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα περιέγραψε τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν τῆς ἥς ἀπετέλει μέλος ἐπιτροπῆς καὶ ἐξέθηκε τὰς ἰδέας ὑφ' ὧν ἐνεπνεύσθη αὕτη.

Ἡ ἐπιτροπεία, εἶπεν ὁ Μελᾶς αἰσθανομένη, ὅτι ἐκ τοῦ ἔργου αὐτῆς ἐξηρτάτο τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ εὐδαιμονία καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς, προσεπάθησε νὰ καταστήσῃ τὸ Σύνταγμα ὅσον τὸ δυνατόν τέλειον καὶ ἤρρινεν, ἐν πρώτοις, καθῆκον αὐτῆς νὰ κηρύξῃ, ὡς ἔπραξαν καὶ αἱ προηγούμεναι συνελεύσεις, ὅτι ἐμμένοντες μὲν πιστοὶ ἐν τῇ πατρίδι θρησκείᾳ, εἰς ἣν ὀφείλομεν τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν, ὅτι καὶ ἀνεχόμεθα ὅμως πάσαν ἄλλην θρησκείαν. Ἐν τῇ δημοσίᾳ δικαίᾳ ἐκήρυξεν ἴσους πρὸς ἀλλήλους τοὺς Ἕλληνας ἐξαιψάσα οὕτως ὁλοσχερῶς πᾶσαν ἰδέαν διακρίσεως εὐγενείας καὶ τιτλων, καθιέρωσε τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας, ἀποκηρύξασα τὰς βασιλικοὺς καὶ τὴν σωματεμπορίαν καθιέρωσε τὴν ἐλευθεροτυπίαν, καταργήσασα πᾶν εἶδος λογοκρισίας καὶ ὑποβαλοῦσα τὸν τύπον ὑπὸ τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ὀρκωτῶν κριτῶν, διεχώρισε τὴν ἐκτελεστικὴν, νομοθετικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν ἀπ' ἀλλήλων, διέγραψε τὰ δικαιώματα καὶ τὰ προνόμια τοῦ βασιλέως κηρύξασα ἀπαρβαλιστὸν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ὑπευθύνους τοὺς ὑπουργοὺς, καθιέρωσε τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, διότι ἐθεώρησε τὴν Γερουσίαν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος «ἔχουσα ὑπ' ὅψει τὴν εἰκόνα τῆς πατρίδος καὶ κατεχομένη ἀδιαλείπτως παρ' αὐτῆς.»

Μετὰ τὸν εἰσηγητὴν ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Μ. Σχινᾶς, ὁπαδὸς τοῦ κόμματος τοῦ ζητοῦντος τὴν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἔνωσιν, προέτεινε τροποποιήσιν τινα εἰς τὸ περὶ θρησκείας σχέδιον τοῦ ὑπὸ τῆς ἀνω διαληφθείσης ἐπιτροπείας συνταγέντος συντάγματος ὁμιλήσας διὰ μακρῶν καὶ προτείνας τὰςδε τὰς τροποποιήσεις τοῦ Συντάγματος.

Καὶ ἀνέγνωσε τὸ Σύνταγμα ἔχον ὡς ἐξῆς :

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (*)

Ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ
ἀδιαιρέτου Τριάδος.

Περὶ θρησκείας.

Ἄρθρον 1. Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε ἡ
τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ
θρησκεία εἶνε ἀνεκτὴ καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκω-
λύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Νόμων, ἀπαγορευομένου τοῦ προ-
σηλυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατούσης
θρησκείας.

Ἄρθρ. 2. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησίαι τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνω-
ρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὑπάρχει ἀναποσπᾶστος
ἡνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς
καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπα-
ραλλάκτως ὡς ἐκεῖναι τοὺς τε ἱερῆς, ἀποστολικούς καὶ συνοδικούς
κανόνας καὶ τὰς ἱερὰς παραδόσεις, εἶνε δὲ αὐτοκέφαλος ἐνεργοῦσα,
ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐκκλησίας, τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώ-
ματα, καὶ διοικεῖται ὑπὸ Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιερέων.

Περὶ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων.

Ἄρθρ. 3. Οἱ Ἕλληνες εἶνε ἴσοι ἐνώπιον τοῦ Νόμου καὶ συνει-
σφέρουσιν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη, ἀναλόγως τῆς περιου-
σίας των· μόνοι δὲ οἱ πολῖται Ἕλληνες εἶνε δεκτοὶ εἰς ὅλα τὰ δη-
μόσια ἐπαγγέλματα.

Πολῖται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ χαρακτηρι-
στικὰ τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους.

Ἄρθρ. 4. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος· οὐδεὶς
καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, ἢ ἄλλως πῶς περιορί-
ζεται, εἰμὴ ὅπου καὶ ὅπως ὁ Νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρ. 5. Ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως τοῦ αὐτοφώρου ἐγκλήματος
οὐδεὶς συλλαμβάνεται, οὐδὲ φυλακίζεται, εἰμὴ δι' αἰτιολογημένου

(*) Σχεδὸν κατὰ τὸ Γαλλικὸν Σύνταγμα.

δικαστικοῦ ἐντάλματος, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ κοινοποιηθῇ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως.

Ἄρθρ. 6. Ποινὴ δὲν ἐπιβάλλεται ἄνευ Νόμου, ὀρίζοντος προηγουμένως αὐτήν.

Ἄρθρ. 7. Ἐκαστος, ἢ καὶ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀναφέρωνται ἐγγράφως εἰς τὰς Ἀρχάς, τηροῦντες τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους.

Ἄρθρ. 8. Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλος· οὐδεμία κατ' αἰκὸν ἔρευνα ἐνεργεῖται, εἰμὴ ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσῃ.

Ἄρθρ. 9. Ἐν Ἑλλάδι οὔτε πωλεῖται οὔτε ἀγοράζεται ἄνθρωπος. Ἀργυρώνητος ἢ δούλος παντὸς γένους καὶ πάσης θρησκείας εἶναι ἐλεύθερος, ἅμα πατήσῃ ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐδάφους.

Ἄρθρ. 10. Πᾶς τις δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς τε, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμοὺς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος καὶ λογοκρισία δὲν ἐπιτρέπεται.

Οἱ ὑπεύθυνοι συντάττει, ἐκδίδει καὶ τυπογράφοι ἐφημερίδων δὲν ὑποχρεοῦνται εἰς οὐδεμίαν χρηματικὴν προκαταβολὴν λόγῳ ἐγγυήσεως.

Οἱ ἐκδίδει ἐφημερίδων θέλουσι εἰσθαι πολῖται Ἕλληνες.

Ἄρθρ. 11. Ἡ ἄνωτέρα ἐκπαίδευσις ἐνεργεῖται δαπάνῃ τοῦ Κράτους· εἰς δὲ τὴν δημοτικὴν συντρέχει καὶ τὸ Κράτος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀνάγκης τῶν δήμων.

Ἐκαστος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συσταίνῃ ἐκπαιδευτικὰ κατὰστήματα, συμμορφούμενος μὲ τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους.

Ἄρθρ. 12. Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας του εἰμὴ διὰ δημοσίον ἀνάγκην, προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσῃ, πάντοτε δὲ προηγουμένης ἀποζημιώσεως.

Ἄρθρ. 13. Αἱ βάσανοι καὶ ἡ γενικὴ δήμευσις ἀπαγορεύονται.

Ἄρθρ. 14. Τὸ ἀπόρητον τῶν ἐπιστολῶν εἶναι ἀπαράβιαστον.

Περὶ συντάξεως τῆς Πολιτείας.

Ἄρθρ. 15. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται συνάμα ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

"Αρθρ. 16. Τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν Νόμων ἀνήκει εἰς τε τὸν Βασιλέα, τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν. Πᾶς νόμος, ἀφορῶν τοὺς ἐτήσιους προϋπολογισμούς, τὰ ἔσοδα ἢ ἔξοδα τοῦ Κράτους, διᾶθessin ἐθνικῆς περιουσίας, τὸν ἐτήσιον προσδιορισμὸν τῆς Στρατιωτικῆς καὶ Ναυτικῆς δυνάμεως καὶ τὴν στρατολογίαν καὶ τὴν Ναυτολογίαν, εἰσάγεται πρῶτον εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ψηφίζεται παρ' αὐτῆς.

"Αρθρ. 17. Οὐδεμία πρότασις, ἀφορῶσα αὐξήσειν τῶν ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ μισθοδοσίαν ἢ σύνταξιν, ἢ ἐν γένει δι' ὀφελος προσώπου, πηγάζει ἐκ τῆς Βουλῆς, ἢ τῆς Γερουσίας.

"Αρθρ. 18. Ἐὰν πρότασις Νόμου ἀπορριφθῇ ὑπὸ μιᾶς τῶν τριῶν νομοθετικῶν δυνάμεων, δὲν παρουσιάζεται ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν βουλευτικὴν σύνοδον.

"Αρθρ. 19. Ἡ ἐπίσημος ἐρμηνεία τῶν Νόμων ἀνήκει εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν.

"Αρθρ. 20. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα, ἐνεργεῖται δὲ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν.

"Αρθρ. 21. Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται διὰ τῶν δικαστηρίων, αἱ δὲ δικαστικαὶ ἀποφασεῖς ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως.

Περὶ τοῦ Βασιλέως

"Αρθρ. 22. Τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως εἶναι ἱερὸν καὶ ἀπαράβιστον, οἱ δὲ Ὑπουργοὶ αὐτοῦ εἶναι ὑπεύθυνοι.

"Αρθρ. 23. Οὐδεμία πράξις τοῦ Βασιλέως ἰσχύει, οὐδ' ἐκτελεῖται, ἂν δὲν ᾖναι προσυπογεγραμμένη παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνης τῆς υπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος.

Ἐν περιπτώσει δὲ ἀλλαγῆς ὁλοκλήρου τοῦ Ὑπουργείου ἂν οὐδεὶς τῶν παυσάντων Ὑπουργῶν συγκατατεθῇ εἰς τὸ νὰ προσυπογράψῃ τὸ τῆς ἀπολύσεως τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ νέου Ὑπουργείου διάταγμα, ὑπογράφονται ταῦτα παρὰ τοῦ Προέδρου τοῦ νέου Ὑπουργείου, ἀφοῦ οὗτος, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, δώσει τὸν ὄρκον.

"Αρθρ. 24. Ὁ Βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει τοὺς Ὑπουργοὺς αὐτοῦ.

"Αρθρ. 25. Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτατος Ἀρχὼν τοῦ Κράτους· ἀρχεῖ τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας καὶ ἐμπορίας· ἀνακυ- νώνει δὲ αὐτὰς εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν μετὰ τῶν ἀναγκαιῶν διασαφήσεων, ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ Κράτους τὸ ἐπιτρέψωσιν.

Αἱ περὶ ἐμπορίας ὅμως συνθήκαι, καὶ ὅσαι ἄλλαι περιέχουσι παραχωρήσεις, περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ παρόντος Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ τι ἄνευ νόμου, ἢ ἐπιβαρύνουσιν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας, δὲν ἔχουσιν ἰσχύϊν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας.

"Αρθρ. 26. Οὐδεμία παραχώρησις ἢ ἀνταλλαγὴ χώρας δύναται νὰ γενῇ ἄνευ Νόμου.

Οὐδέποτε τὰ μυστικὰ ἔθραξ συνθήκης τινὸς δύνανται ν' ἀνατρέψωσι τὰ φανερά.

"Αρθρ. 27. Ὁ Βασιλεὺς ἀπονέμει τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικούς βαθμοὺς, διορίζει καὶ παύει τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐκτὸς τῶν παρὰ τοῦ Νόμου ὀρισμένων ἐξαιρέσεων, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ διορίσῃ ὑπἄλληλον εἰς μὴ νενομοθετημένην θέσιν.

"Αρθρ. 28. Ὁ Βασιλεὺς ἐκδίδει τ' ἀναγκαῖα Διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν Νόμων, δὲν δύναται δὲ ν' ἀναστείλῃ ποτὲ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν, μηδὲ νὰ ἐξαιρέσῃ τινὰ τῆς ἐκτελέσεώς των.

"Αρθρ. 29. Ὁ Βασιλεὺς κυρύνει καὶ δημοσιεύει τοὺς Νόμους.

"Αρθρ. 30. Ὁ Βασιλεὺς τακτικῶς ἅπαξ τοῦ ἔτους συγκαλεῖ τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, ἐκτάκτως δέ, ὅσάκις τὸ κρίνει εὐλογον. Κηρύττει αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἀντιπροσώπου τὴν ἐναρξιν καὶ λήξιν ἐκάστης βουλευτικῆς Συνόδου, καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαλύῃ τὴν Βουλὴν· ἀλλὰ τὸ περὶ διαλύσεως Διάταγμα πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ συγχρόνῳ καὶ τὴν συγκλήσιν, τῶν μὲν ἐκλογέων ἐντὸς δύο, τῆς δὲ Βουλῆς ἐντὸς τριῶν μηνῶν.

"Αρθρ. 31. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀναβάλλῃ τὴν ἐναρξιν, ἢ νὰ διακόπτῃ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐτησίας Βουλευτικῆς Συνόδου. Ἡ ἀναβολὴ ἢ ἡ διακοπὴ δὲν δύνανται νὰ διαρκέσωσιν ὑπὲρ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, οὐδὲ ν' ἀνανεωθῶσιν ἐντὸς

τῆς αὐτῆς Βουλευτικῆς Συνόδου, ἄνευ τῆς συναινέσεως τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

Ἄρθρ. 32. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χαρίζῃ, μεταβάλλῃ καὶ ἐλαττώσῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγινωσκομένας ποινάς, ἐξαίρουμένων τῶν περὶ Ὑπουργῶν διατεταγμένων· πρὸς δὲ καὶ νὰ χορηγῇ ἄμνηστίαν ἐπὶ τῇ εὐθύνῃ ὀλοκλήρου τοῦ Ὑπουργείου.

Ἄρθρ. 33. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀπονέμῃ τὰ κανονισμένα παράσημα, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ αὐτῶν Νόμου· δὲν δύναται ὅμως νὰ χορηγῇ τίτλους εὐγενείας καὶ διακρίσεως, οὐδὲ ν' ἀναγνωρίζῃ τοιούτους· ἀπονειομένους παρὰ ξένου Κράτους εἰς πολίτας Ἑλλήνας.

Ἄρθρ. 34. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κόπτῃ νομίσματα κατὰ τὸν Νόμον.

Ἄρθρ. 35. Ἡ Βασιλικὴ χορήγησις προσδιορίζεται διὰ Νόμου, τοῦ ὁποίου ἡ διάρκεια δὲν περιορίζεται εἰς ρητὸν χρόνον, καὶ ὅστις δὲν δύναται νὰ τροποποιηθῇ, εἰμὴ μετὰ δεκαετίαν.

Ἄρθρ. 36. Ὁ Βασιλεὺς Ὁθων, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ παρόντος Συντάγματος, θέλει δώσει ἐνώπιον τῆς παρούσης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τὸν ἀκόλουθον ὅρκον :

«Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁμοουσίας καὶ ἀδιαρέτου Τριάδος
» νὰ προστατεύω τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ
» φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους
» καὶ νὰ διατηρῶ καὶ ὑπερασπίζω τὴν Ἐθνικὴν αὐτονομίαν καὶ τὴν
» ἀκεραιότητά τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους».

Περὶ διαδοχῆς καὶ Ἀντιβασιλείας.

Ἄρθρ. 37. Τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ Συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἶναι διαδοχικά, καὶ περιέρχονται εἰς τοὺς κατ' εὐθείαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας.

Ἄρθρ. 38. Ἐν ἐλλείψει γνησίου καὶ νομίμου ἀπογόνου τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ Συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα περιέρχονται εἰς τὸν ἐπόμενον ἀδελφόν του καὶ εἰς

τοὺς κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους αὐτοῦ, κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας.

Ἐν περιπτώσει θανάτου καὶ τούτου, ἄνευ γνησίων καὶ νομίμων ἀπογόνων κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν, τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ Συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα περιέρχονται εἰς τὸν ἐπόμενον ἀδελφόν του καὶ εἰς τοὺς κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους αὐτοῦ, κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας.

Ἄρθρ. 39. Μὴ ὑπάρχοντος διαδόχου, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὁρισμένα, ὁ Βασιλεὺς διορίζει αὐτὸν μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, ἐπὶ τούτῳ συγκαλουμένων, παρόντων τοῦλάχιστον τῶν δύο τρίτων τῶν παρόντων μελῶν.

Ἄρθρ. 40. Πᾶς διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου ἀπαιτεῖται νὰ πρεσβεύῃ τὴν θρησκείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἄρθρ. 41. Οὐδέποτε τὰ Στέμματα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Βαυαρίας δύνανται νὰ συνενωθῶσι ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς.

Ἄρθρ. 42. Ὁ Βασιλεὺς καθίσταται ἐνῆλιξ κατὰ τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ συμπληρωμένον. Πρὶν ἢ ἀναβῇ τὸν Θρόνον, ὁμνυεῖ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Ὑπουργῶν, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ Γερουσιαστῶν καὶ Βουλευτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀνωτέρων ἀρχῶν, τὸν ἐν τῷ 36 ἄρθρῳ διαλαμβανόμενον ὅρκον. Ὁ Βασιλεὺς συγκαλεῖ τὸ πολὺ ἐντὸς δύο μηνῶν τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, καὶ ἐπαναλαμβάνει τὸν ὅρκον ἐνώπιον τῶν Βουλευτῶν καὶ τῶν Γερουσιαστῶν. συνηγμένων ἐπὶ τούτῳ.

Ἄρθρ. 43. Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως τοῦ Βασιλέως, ἐὰν ὁ διάδοχος ᾖ ἄνῃλιξ, ἢ ἀπών, καὶ δὲν ὑπάρχῃ Ἀντιβασιλεὺς ἤδη ὁρισμένος, ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία συνέρχονται, ἄνευ συγκαλέσεως τὴν δεκάτην τὸ βραδύτερον ἡμέραν μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Βασιλέως· ἡ δὲ Συνταγματικὴ Βασιλικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται παρὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τὴν εὐθύνην αὐτοῦ, μέχρι τῆς ὁρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως ἢ τῆς ἀφίξεως τοῦ διαδόχου.

Ἄρθρ. 44. Ἐάν, ἀποβιώσαντος τοῦ Βασιλέως, ὁ διάδοχος αὐτοῦ ᾖ ἄνῃλιξ, ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία συνέρχονται ὁμοῦ διὰ νὰ ἐκχέωσιν ἐπίτροπον· ἐπίτροπος δὲ τότε μόνον ἐκλέγεται, ὅταν δὲν

υπάρχει τοιοῦτος ἐκ διαθήκης τοῦ ἀποθιώσαντος Βασιλέως, ἢ ὅταν ὁ ἀνῆλιξ διάδοχος δὲν ἔχῃ μητέρα, μένουσαν εἰς τὴν χρεῖαν τῆς ἡτις καλεῖται τότε εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ τέκνου τῆς αὐτοδικοῦ καίως.

Ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἀνήλικου Βασιλέως, εἴτε διορισθῇ διὰ διαθήκης, εἴτε ἐκλεχθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, ἀπαιτεῖται νὰ ᾔναι πολίτης Ἑλλήν τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος.

Ἰδιαίτερος Νόμος θέλει κανονίσει τὰ περὶ Ἀντιβασιλείας.

Ἄρθρ. 45. Ἐν περιπτώσει χρεῖας τοῦ Θρόνου, ἡ βουλὴ καὶ ἡ γερουσία, εἰς ἓν συνερχόμεναι, ἐκλέγουσι προσωρινῶς ἀντιβασιλέα πολίτην Ἑλλήνα τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος· τὸ δὲ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν εὐθύνην του. ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑθνους, τὴν Συνταγματικὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως.

Ἐντὸς δὲ δύο μηνῶν, τὸ βραδύτερον, ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἰσαριθμοὶ τῶν βουλευτῶν ἀντιπρόσωποι, οἵτινες, εἰς ἓν μετὰ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας συνερχόμεναι, ἐκλέγουσι τὸν Βασιλέα διὰ τῆς πλειονοψηφίας τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου.

Περὶ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

Ἄρθρ. 46. Οὐδεὶς δύναται νὰ ᾔναι σύγχρονος βουλευτῆς καὶ γερουσιαστῆς.

Ἄρθρ. 47. Ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία συνέρχονται αὐτοδικαίως καὶ κατ' ἔτος τὴν 1 τοῦ Νοεμβρίου μηνός, ἐκτὸς ἂν ὁ Βασιλεὺς τὰς συγκαλέσῃ πρότερον, ἢ ἀναβάλῃ τὴν ἑναρξίν των κατὰ τὰ ἄρθρα 30 καὶ 31 τοῦ παρόντος Συντάγματος. Ἡ διάρκεια ἐκάστης Συνόδου δὲν δύνανται νὰ ᾔναι βραχυτέρα τῶν δύο μηνῶν.

Ἄρθρ. 48. Ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία συνεδριάζουν δημοσίᾳ· δύνανται ὅμως νὰ διασκέπτωνται κλεισμένων τῶν θυρῶν, ἡ μὲν Βουλὴ, κατ' αἵτησιν δέκα, ἡ δὲ Γερουσία, πέντε ἐκ τῶν μελῶν αὐτῶν· μετὰ ταῦτα ἀποφασίζουσι, κατὰ πλειονοψηφίαν, ἂν ἡ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματός συζήτησις πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ εἰς δημοσίαν συνεδρίαν.

Ἄρθρ. 49. Οὔτε ἡ Βουλὴ οὔτε ἡ Γερουσία δύνανται νὰ συζη-

τήσωσι καὶ ἀποφασίσωσί τι ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦλάχιστον τοῦ ἡμίσεος πλεον ἑνὸς τῶν μελῶν αὐτῶν.

Ἐν περιπτώσει διχοψηφίας ἢ πρότασις, περὶ ἧς ὁ λόγος, ἀπορρίπτεται.

Ἄρθρ. 50. Οὐδεὶς αὐτόκλητος ἐμφανίζεται ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ἢ τῆς Γερουσίας διὰ ν' ἀναφέρῃ τι προφορικῶς ἢ ἐγγράφως· ἀναφοραὶ τινες ἔμως παρουσιάζονται διὰ τινος Βουλευτοῦ ἢ Γερουσιαστοῦ, ἢ παραδίδονται εἰς τὰ γραφεῖα.

Ἡ τε Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ἔχουσι τὸ δικαίωμα ν' ἀποστέλωσιν εἰς τοὺς Ὑπουργοὺς τὰς διευθυνομένας πρὸς αὐτὰς ἀναφοράς, οἵτινες εἶναι ὑπόχρεοι νὰ δίδωσι διασαφήσεις ὁσάκις ζητηθῶσιν.

Ἄρθρ. 51. Ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία συνεδριάζουν ἰδίᾳ, ἢ μὲν ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, ἢ δὲ ἐν τῷ Συνεδρίῳ αὐτῆς.

Μόνον δέ, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου, καὶ ὁσάκις τὸ Σύνταγμα ὁρίζει, συνέρχονται ὁμοῦ ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ.

Ἄρθρ. 52. Οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται, ἐὰν προηγουμένως δὲν ψηφισθῇ παρὰ τε τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, καὶ κυρωθῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως.

Ἄρθρ. 53. Κατ' ἔτος ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ψηφίζουν τὸν προϋπολογισμὸν καὶ ἀποφασίζουν ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ.

Ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Κράτους πρέπει νὰ σημειῶνται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ ἀπολογισμὸν.

Ἄρθρ. 54. Οὐδεμία σύνταξις ἢ ἀμοιβὴ δίδεται ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου, ἄνευ Νόμου.

Ἄρθρ. 55. Βουλευτὴς ἢ Γερουσιαστὴς δὲν καταδιώκεται, οὐδ' ὅπωςδὴποτε ἐξετάζεται, ἔνεκα γνώμης ἢ ψήφου, δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν βουλευτικῶν του καθηκόντων.

Ἄρθρ. 56. Βουλευτὴς ἢ Γερουσιαστὴς, διαρκούσης τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου, δὲν καταδιώκεται, συλλαμβάνεται ἢ φυλακίζεται, ἄνευ ἀδείας τοῦ σώματος εἰς ὃ ἀνήκει· τοιαύτη ἀδεια δὲν ἀπαιτεῖται εἰς τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ κακουργήματα.

Προσωπικὴ κράτησις δὲν ἐνεργεῖται κατὰ Βουλευτοῦ ἢ Γερουσιαστοῦ, διαρκούσης τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου, τέσσαρς ἐβδομά-

δας, πρὸ τῆς ἐνάρξεως καὶ τρεῖς μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτῆς.
 "Ἀρθρ. 57. Βουλευταὶ καὶ Γερουσιασταὶ ὁμνύουν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν τὸν ἐξῆς ὅρκον :

«Ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος
 » νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὸν Βασιλέα, τῆς Ἑλλάδος, ὑπακοὴν εἰς τὸ
 » Σύνταγμα καὶ εἰς τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους καὶ νὰ ἐκπληρώσω
 » εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου.»

Ὁ ὅρκος δίδεται, παρὰ μὲν τῶν Βουλευτῶν ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, παρὰ δὲ τῶν Γερουσιαστῶν ἐν τῷ Σενεδρίῳ τῆς Γερουσίας, εἰς δημοσίαν συνεδρίαν.

"Ἀρθρ. 58. Ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία προσδιορίζουν διὰ κανονισμοῦ πῶς ἐκάστη αὐτῶν θέλει ἐκπληροῦν τὰ καθήκοντά της.

Περὶ τῆς Βουλῆς.

"Ἀρθρ. 59. Ἡ Βουλὴ σύγκειται ἐκ Βουλευτῶν, ἐκλεγομένων τῶν ἐχόντων δικαίωμα πρὸς τοῦτο πολιτῶν, κατὰ τὸν περὶ ἐκλογῆς Νόμον.

"Ἀρθρ. 60. Οἱ Βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὸ ἔθνος καὶ ὅχι μόνον τὴν ἐπαρχίαν ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐκλέγονται.

"Ἀρθρ. 61. Ὁ περὶ ἐκλογῆς Νόμος προσδιορίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ· πῶποτε ὁ ἀριθμὸς αὗτος δὲν δύναται νὰ ᾖ ἐλάσσων τῶν ὀγδοήκοντα.

"Ἀρθρ. 62. Οἱ Βουλευταὶ ἐκλέγονται κατὰ τριετίαν.

"Ἀρθρ. 63. Διὰ νὰ ἐκλεχθῇ τις Βουλευτὴς ἀπαιτεῖται :

Νὰ ᾖ πολίτης Ἑλλήν, ἐγκατεστημένος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀπολαμβάνων τὰ ἀστικά καὶ πολιτικά δικαιώματα, ἔχων συμπληρωμένον τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ πρὸς τοῦτοις τὰ παρὰ τοῦ Νόμου τῶν ἐκλογῶν ἀπαιτούμενα προσόντα.

"Ἀρθρ. 64. Βουλευταί, διοριζόμενοι παρὰ τῆς Κυβερνήσεως εἰς ἔμμισθον ὑπηρεσίαν καὶ δεχόμενοι αὐτήν, παύουν ἀμέσως τῶν Βουλευτικῶν καθηκόντων, καὶ τότε μόνον ἀναλαμβάνουσιν αὐτά, ὅταν ἐκλεχθῶσιν ἐκ νέου.

"Ἀρθρ. 65. Ἡ βουλὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν Βουλευτῶν, κατὰ τὴν ἑναρ-

Σπ. Τριχοπής

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξιν ἐκάστης Βουλευτικῆς Συνόδου, τὸν Πρόεδρον, τοὺς Ἀντιπροέδρους καὶ τοὺς Γραμματεῖς αὐτῆς.

Ἄρθρ. 66. Ἡ Βουλὴ ἐξετάζει τὰ πληρεξούσια τῶν Βουλευτῶν καὶ ἀποφασίζει περὶ τῶν ἀναφυομένων ἀμφισθητήσεων.

Ἄρθρ. 67. Οἱ ἐκπληρώσαντες τὰ χρέη τῶν Βουλευτῶν λαμβάνουσιν ἐκ τοῦ δημοσίου Ταμείου ἀποζημίωσιν δραχμῶν διακοσίων πεντήκοντα κατὰ μῆνα, διαρκούσης τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου.

Ἄρθρ. 68. Οἱ Βουλευταί, οἱ λόγῳ πολιτικῆς ἢ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἢ ἄλλως πως μισθοδοτούμενοι, δὲν λαμβάνουσιν εἰμὴ τὸ τυχὸν ἐλείπον μέχρι τῆς ἀνωτέρω ὁρισθείσης μηνιαίας ἀποζημιώσεως.

Περὶ τῆς Γερουσίας.

Ἄρθρ. 69. Ἡ Γερουσία εἶναι μέρος ἀναπόσπαστον τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.

Ἄρθ. 70. Ὁ Βασιλεὺς διορίζει τοὺς Γερουσιαστὰς ἰσοβίως.

Τὰ Διατάγματα τοῦ διορισμοῦ τῶν προσυπογράφονται παρὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρ. 71. Ὁ ἐλάχιστος ἀριθμὸς τῶν Γερουσιαστῶν ὀρίζεται εἰς εἴκοσι καὶ ἐπτά· δύναται δὲ ὁ Βασιλεὺς νὰ αὐξήσῃ αὐτόν, κατὰ τὰς ἀνάγκας, μέχρι τοῦ ἡμίσεως τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν Βουλευτῶν.

Μόνον συγκαταθέσει τῆς Βουλῆς δύνανται νὰ διορισθῶσιν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως πλείονες Γερουσιασταὶ τοῦ εἰρημένου ἀριθμοῦ.

Ἄρθρ. 72. Διὰ νὰ διορισθῇ τις Γερουσιαστὴς πρέπει:

- 1) Νὰ ᾔῃ πολίτης Ἑλλήν.
- 2) Νὰ ᾔῃ ἐγκατεστημένος ἐν τῇ Ἑλλάδι.
- 3) Ν' ἀπολαμβάνῃ τὰ ἄστικὰ καὶ πολιτικὰ δικαιώματα.
- 4) Νὰ συνεπλήρωσε τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ
- 5) Ν' ἀνεδείχθῃ ἐν τῇ Ἑλλάδι,

α') Εἴτε μέλος ἢ Ὑπουργὸς τῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα ἐθνικῶν Κυβερνήσεων τοῦλάχιστον ἀπὸ μὲχρι τέλους τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ ἐβδόμου ἔτους.

β') Εἴτε Πληρεξούσιος, ἐκλεχθεὶς δις, εἰς ἐθνικὰς Συνελεύσεις, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς παρούσης ἢ Βουλευτῆς εἰς δύο τού-

λάχιστον περιόδους, παρελθούσας και μελλούσας ἢ ἄπαξ Πληρεξούσιος καὶ ἄπαξ Βουλευτῆς.

γ') Εἴτε Ἀρχηγός Στρατοπέδου, ἢ Στόλου, ἢ Ναυτικῆς μοίρας, ὁδηγήσας τὰ Ἑλληνικά ὄπλα, κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα, εἰς πολιορκίας ἢ μάχας.

δ') Εἴτε ἀνὴρ ἱστορικός διὰ λαμπρῶν ἀνδραγαθημάτων, ἢ ἀδρότατων χρηματικῶν θυσιῶν.

ε') Εἴτε Πρόεδρος τῆς Βουλῆς εἰς δύο Βουλευτικὰς Συνόδους μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος Συντάγματος.

ς') Εἴτε Ὑπουργός, μετὰ τριετίαν ὡς τοιοῦτος.

ζ') Εἴτε Στρατηγός, Ἀντιστράτηγος, Ὑποστράτηγος, Ναύαρχος, Ἀντιναύαρχος, ἢ Ὑπονάυαρχος, μετὰ πενταετίαν ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ του ὡς τοιοῦτος.

η') Εἴτε Πρέσβυς, μετὰ πενταετὴ ὑπηρεσίαν ὡς τοιοῦτος.

θ') Εἴτε Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἢ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, μετὰ ἑξαετὴ ὑπηρεσίαν ὡς τοιοῦτος.

ι') Εἴτε Εἰσαγγελεὺς παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ ἢ Πρόεδρος Ἐφετών, ἢ Νομάρχης μετὰ ὀκταετὴ ὑπηρεσίαν ὡς τοιοῦτος.

ια') Εἴτε Ἐπίτροπος παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ, Εἰσαγγελεὺς παρ' Ἐφέταις, ἢ Ἀρειοπαγίτης, μετὰ δεκαετὴ ὑπηρεσίαν ὡς τοιοῦτος.

ιβ') Εἴτε Πρόεδρος Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου, τρεῖς ὡς τοιοῦτος ἐκλεχθεὶς καὶ ἕξ ἔτη ὡς νομαρχιακὸς Σύμβουλος ὑπηρετήσας.

ιγ') Εἴτε Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου, δις ὡς τοιοιοῦτος ἐκλεχθεὶς καὶ μετὰ δεκαετὴ ὑπηρεσίαν ὡς Καθηγητῆς.

ιδ') Εἴτε Ἀντιπρόεδρος Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου, δις ὡς τοιοῦτος ἐκλεχθεὶς καὶ μετὰ ἑξαετὴ ὑπηρεσίαν ὡς ἐπιμελητῆς.

Ἡ ἑναρξίς τῶν ἐν τοῖς ἑδαφίοις ς' μέχρι ιδ' ἀναφερομένων ὑπηρεσιῶν θέλει λογίζεσθαι ἀπὸ τῆς νομίμου δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος.

Τὰ ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ προσόντα τοῦ γερουσιαστοῦ θέλουν ἀνα θεωρηθῆ, μετὰ δεκαπενταετίαν, ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.

Ἄρθρ. 73. Ὁ διατελέσας εἰς πλείονας τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ὑπηρεσιῶν δύνανται νὰ ἐνώσῃ τὰς χρονικὰς αὐτοῦ διαρκείας

πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ παρὰ τῆς διαρκεστέρας ὑπηρεσίας, κατὰ τὰ ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ ὀριζόμενα, ἀπαιτουμένου χρόνου.

"Ἀρθρ. 74. Διὰ τὸν διορισμὸν ἐκάστου γερουσιαστοῦ ἀπαιτεῖται χωριστὸν διάταγμα, διαλαμβάνον ἀκριβῶς τὰς ἐκδουλεύσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται κατὰ τὸ 72 ἄρθρον ὁ διορισμός.

"Ἀρθρ. 75. Οἱ βασιλόπαιδες καὶ ὁ ἐπίδοξος τοῦ Θρόνου διάδοχος εἶναι αὐτοδικαίως γερουσιασταί, ἀμα συμπληρώσωσι τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ψηφοφορῶσιν, εἰμὴ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου.

"Ἀρθρ. 76. Ἡ βουλευτικὴ Σύνοδος τῆς γερουσίας ἀρχεται καὶ λήγει συγχρόνως μὲ τὴν τῆς βουλῆς.

"Ἀρθρ. 77. Πᾶσα συνεδρίασις τῆς γερουσίας ἐκτὸς τοῦ χρόνου καθ' ὃν συνεδριάζει ἡ βουλή, εἶναι παράνομος, καὶ πᾶσα πράξις, γινομένη ἐν ποιαύτῃ συνεδριάσει, εἶναι αὐτοδικαίως ἄκυρος, ἐκτὸς ὅταν ἡ γερουσία συνέρχεται ὡς δικαστικὸν σῶμα, ὅτε μόνον τὰ παρὰ τοῦ συντάγματος ὀρισμένα δικαστικὰ αὐτῆς καθήκοντα δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ.

"Ἀρθρ. 78. Ὁ βασιλεὺς διορίζει ἐκ τῶν γερουσιαστῶν τὸν πρόεδρον τῆς γερουσίας κατὰ τριετίαν· αὕτη δὲ κατὰ πᾶσαν βουλευτικὴν Σύνοδον ἐκλέγει ἐκ τῶν ἰδίων μελῶν δύο ἀντιπροέδρους γραμματεῖς.

"Ἀρθρ. 79. Οἱ γερουσιασταί λαμβάνουσιν ἀποζημιώσεις πεντακοσίων δραχμῶν κατὰ μῆνα δι' ὅσον ἐκάστοτε διαρκέσωσιν αἱ νομοθετικαὶ ἢ δικαστικαὶ ἐργασίαι αὐτῶν.

Οἱ λόγφ πολιτικῆς ἢ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἢ ἄλλως μισθοδοτούμενοι γερουσιασταί δὲν λαμβάνουσιν, εἰμὴ τὸ τυχὸν ἐλλείπον μέχρι τῆς ἀνωτέρω ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως.

Περὶ τῶν ὑπουργῶν.

"Ἀρθρ. 80. Οὐδεὶς ἐκ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας δύναται νὰ διορισθῇ ὑπουργός.

"Ἀρθρ. 81. Οἱ ὑπουργοὶ ψηφοφοροῦν εἰς τὴν βουλὴν καὶ τὴν γερουσίαν τότε μόνον, ὅταν ᾖναι μέλη αὐτῶν. Ἐχουσι δὲ εἰσοδὸν ἐλευθέραν εἰς τὰς συνεδριάσεις των καὶ ἀκούονται, ὡς αἱς ζητήσωσι.

τὸν λόγον. Ἡ βουλὴ καὶ ἡ γερουσία δύνανται ν' ἀπαιτήσωσι τὴν παρουσίαν τῶν ὑπουργῶν.

Ἄρθρ. 82. Ποτὲ διαταγὴ τοῦ βασιλέως ἔγγραφος ἢ προφορικὴ δὲν ἀπαλλάττει τῆς εὐθύνης τοὺς ὑπουργούς.

Ἄρθρ. 83. Ἡ βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς ὑπουργοὺς ἐνώπιον τῆς γερουσίας, ἥτις δικάζει αὐτοὺς εἰς δημοσίαν συνεδρίαν. Δὲν λαμβάνουσι δὲ μέρος εἰς τὴν δίκην οἱ γερουσιασταὶ οἵτινες διωρίσθησαν τυχόν, ἀφοῦ ἐπρωτάθῃ ἡ εἰς δίκην εἰσαγωγή.

Εἰδικὸς νόμος θέλει ὀρίσει τὰ περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν τὰς ἐπιβλητέας ποινὰς καὶ τὴν διαδικασίαν.

Ἄρθρ. 84. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ εἰδικοῦ περὶ εὐθύνης ὑπουργῶν νόμου, ἡ βουλὴ δύναται νὰ κατηγορῇ αὐτοὺς καὶ ἡ Γερουσία νὰ τοὺς δικάζῃ ἔνεκεν ἐσχάτης προδοσίας, καταχρήσεως δημοσίας περιουσίας, παρὰ νόμου εἰσπράξεως καὶ πάσης παραβάσεως τῶν ὅρων τοῦ Συντάγματος.

Ἄρθρ. 85. Ὁ βασιλεὺς δύναται ν' ἀπενείμῃ χάριν εἰς τὸν ὑπουργὸν καταδικασθέντα ὑπὸ τῆς Γερουσίας, μόνον ἐπὶ τῇ αἰτήσει αὐτῆς ἢ τῆς βουλῆς.

Περὶ δικαστικῆς ἐξουσίας.

Ἄρθρ. 86. Ἡ δικαιοσύνη πηγαζει ἀπὸ τοῦ βασιλέως, ἐνεργεῖται δὲ διὰ δικαστικῶν, ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένων.

Ἄρθρ. 87. Οἱ δικασταὶ καθὼς καὶ τὰ ψῆφον ἔχοντα μέλη τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου θέλουν εἶσθαι ἰσόβιοι. Ὁ χρόνος, καθ' ὃν θέλουν κατασταθῇ τοιοῦτοι, θέλει ὀρισθῇ δι' εἰδικοῦ Νόμου ἐκδοθησομένου μετὰ παρέλευσιν πέντε ἐτῶν ἀπὸ τῆς νομίμου δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος.

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ Δικασταὶ καὶ τὰ ψῆφον ἔχοντα μέλη τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου κατασταθῶσιν ἰσόβιοι, δὲν δύνανται νὰ παύσωσιν, ἄνευ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Ἄρθρ. 88. Εἰσαγγελεῖς, Ἀντισαγγελεῖς καὶ Εἰρηνοδίκαι δὲν ἀπολαμβάνουσι τῶν δικαιωμάτων τῆς ἰσοβιότητος.

Ἄρθρ. 89. Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὀρισμένου εἰς αὐτὸν Δικαστοῦ· ὅθεν δικαστικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἑκτα-

κατα δικαστήρια ὑφ' ὁποιονδήποτε ὄνομα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συστηθῶσιν.

Ἄρθρ. 90. Αἱ συνεδριάσεις τῶν δικαστηρίων εἶναι δημόσιαι, ἐκτὸς ὅταν ἡ δημοσιότης ᾗθελεν εἶσθαι ἐπιβλαβής εἰς τὰ χρηστὰ ᾗθη καὶ τὴν κοινὴν εὐταξίαν, ἀλλὰ τότε τὰ δικαστήρια ὀφείλουσι νὰ ἐκδίδωσι περὶ τούτου ἀπόφασιν.

Ἄρθρ. 91. Πᾶσα ἀπόφασις πρέπει νὰ ᾗναι αἰτιολογημένη καὶ ν' ἀπαγγέληται ἐπὶ δημοσίᾳ συνεδριάσει.

Ἄρθρ. 92. Τὸ ὀρκωτικὸν σύστημα διατηρεῖται.

Ἄρθρ. 93. Τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα δικάζονται ὑπὸ τῶν ἐνόρκων. ὡσαύτως καὶ τὰ τοῦ τύπου, ὅσαςκις ταῦτα δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον.

Ἄρθρ. 94. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Δικαστὴν νὰ δεχθῇ [καὶ ἄλλην] ὑπηρεσίαν ἑμμισθον, ἐκτὸς τῆς τοῦ καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Ἄρθρ. 95. Εἰδικὸς νόμος θέλει κανονίσει τὰ περὶ στρατοδικείων καὶ ναυτοδικείων.

Ἄρθρ. 96. Τὰ προσόντα τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων θέλουν ὁρισθῇ δι' εἰδικοῦ νόμου.

Γενικαὶ διατάξεις.

Ἄρθρ. 97. Εἰδικὸς νόμος θέλει κανονίσει τὰ περὶ ἀποχωρήσεως τῶν γερουσιαστῶν καὶ ἰσοβίων δικαστῶν, ἔνεκα γήρατος, ἢ διαρκῶν νοσημάτων.

Ἄρθρ. 98. Ἄνευ νόμου, στρατὸς ξένος οὔτε εἶναι δεκτὸς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν οὔτε δύναται νὰ διαμείνῃ εἰς τὸ Κράτος ἢ νὰ διέλθῃ δι' αὐτοῦ.

Ἄρθρ. 99. Μόνον ὅπως καὶ ὅταν ὁ νόμος διατάσῃ, οἱ στρατιωτικοὶ καὶ ναυτικοὶ στεροῦνται τοῦ βαθμοῦ, τῶν τιμῶν καὶ τῶν συντάξεων τῶν.

Ἄρθρ. 100. Οὐδεὶς ὄρκος ἐπιβάλλεται, ἄνευ Νόμου, ὀρίζοντος καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ.

Ἄρθρ. 101. Τὰ ὑπάρχοντα διοικητικὰ δικαστήρια καταργοῦνται· αἱ δὲ ὑπαγόμεναι εἰς αὐτὰ περὶ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ

υποθέσεις ἀνατίθενται, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος εἰς τὴν τακτικὴν δικαιοδοσίαν τῶν δικαστηρίων, καὶ θέλουν διακρίσθαι ὡς κατεπίγουσαι. Νόμοι ἰδιαίτεροι, ἐκδοθησόμενοι ἐντὸς τῆς πρώτης βουλευτικῆς περιόδου, θέλουν ὑπαγάγει ἐπίσης ὅλας τὰς λοιπὰς τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ υποθέσεις εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια καὶ κλονίσει τὴν διαδικασίαν.

Αἱ ἄρσεις συγκρούσεως θέλουν δικάζεσθαι ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Κάνεν δικαστήριον, καμμία δικαιοδοσία τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ τοῦ λοιποῦ ἄνευ Νόμου.

"Αρθρ. 105. Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας παύει, καὶ διαλύεται αὐτοδικαίως, ἅμα παρέλθωσι τρεῖς μῆνες, ἅφ' ἧς ἡμέρας ὁμοῦσε ὁ Βασιλεὺς τὸν τοῦ Συντάγματος ὅρκον, ἢ καὶ πρὶν τῶν τριῶν μηνῶν, ἂν πρὸ τῆς λήξεως τούτων συγκροτηθῇ πρώτη Βουλευτικὴ Σύνοδος.

"Αρθρ. 103. "Ολοι οἱ Νόμοι καὶ τὰ Διατάγματα, καθ' ὅσον ἀντιβαίνουν εἰς τὸ παρὸν Σύνταγμα καταργοῦνται.

Εἰδικαὶ διατάξεις

"Αρθρ. 104. Ἡ πρώτη Βουλευτικὴ Σύνοδος θέλει συγκροτηθῇ ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς νομίμου δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος.

"Αρθρ. 104. Δι' ἰδιαιτέρων Νόμων, καὶ ὅσον ἔνεστι ταχύτερον, πρέπει νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ τῶν ἐξῆς ἀντικειμένων:

α) Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἐπισκοπῶν τοῦ Κράτους, τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν πρὸς συντήρησιν τῶν κληρικῶν, ἀναλόγως μὲ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ χαρακτῆρος των, καὶ περὶ τῶν ἱερῶν καταστημάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς λειτουργούντων ἢ μοναζόντων.

β) Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

γ) Περὶ τῆς διαθέσεως καὶ διανομῆς τῆς ἐθνικῆς γῆς, καὶ περὶ ἐκκαθαρίσεως καὶ ἀποσβέσεως τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν χρεῶν.

δ) Περὶ τοῦ τύπου.

ε) 1) Περὶ βελτιώσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, 2) περὶ

ἀπλοποιήσεως τῆς ὑπηρεσίας, τῆς δικαστικῆς νομοθεσίας καὶ πάσης ἄλλης ἐν γένει.

ς) Περὶ τῶν ἀρμοδίων δικαστηρίων πρὸς διεκδίκασιν τῶν ἐγκλημάτων τῆς πειρατείας καὶ ναυκαπᾶτης.

ζ) Περὶ ὀργανισμοῦ τῆς Ἐθνοφυλακῆς.

η) Περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς νομοθεσίας.

θ) Περὶ ἐμψυχώσεως τῆς γεωργίας, βιομηχανίας, ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας.

ι) Περὶ ὀριστικῶν συντάξεων τῶν πολιτικῶν, στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ὑπαλλήλων.

Ἄρθρ. 106. Τὸ παρὸν Σύνταγμα ἐμβαίνει εἰς ἐνέργειαν, ἀμα ὑπογραφῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Τὸ δὲ ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὀφείλει νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὸ διὰ τῆς ἡμερηίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων μετὰ τὴν ὑπογραφήν.

Ἄρθρ. 107. Ἡ τήρησις τοῦ παρόντος Συντάγματος ἀφιεροῦται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Πρόεδρος

13. ΝΟΤΑΡᾶΣ.

Οἱ Ἀντιπρόεδροι

A. Μαυροκορδάτος, A. Μεταξάς, I. Κωλέττης, A. Λόριος.

Οἱ Γραμματεῖς

A. N. Δρόσος, K. Θ. Κολοκοτρώνης, Γ. Αἰριάς, Γ. Δοχός.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ 220 πληρεξουσίων).

Ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάττομεν :

α') Νὰ δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἑφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τὸ πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος.

β') Παραγγέλλομεν ἀπάσας τὰς δικαστικὰς, πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς τοῦ Κράτους Ἀρχάς, καὶ πάντας, νὰ τηρῶσιν ἀπαρσαλεύτως τὸ παρὸν Πολιτικὸν Σύνταγμα.

γ') Τὸ ἡμέτερον ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προσυπογράψῃ καὶ δημοσιεύσῃ τὸ παρὸν, ἐπιτιθεμένης καὶ τῆς μεγάλης τοῦ Κράτους Σφραγίδος.

Ἐγένετο ἐν Ἀθήναις. τὴν 18 Μαρτίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακο-
σιοστοῦ τεσσαρακοστοῦ τετάρτου ἔτους μετὰ Χριστόν, καὶ δωδεκά-
του τῆς Ἡμετέρας Βασιλείας.

Ο Θ Ω Ν

Κ. Καράρης, Ἀνδρ. Λόρτος, Δ. Μαρσόλας, Δ. Μελάς.

ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ (1)

**Τῆς ἐν Ἀθήναις τῆς 3 Σεπτεμβρίου Ἐθνικῆς
τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως.**

Ψήφισμα Α'.

*Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Ἐκπληροῦσα καθήκον δικαιοσύνης πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνας
πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς τοὺς ἐν τε τῇ Πρωτευούσῃ καὶ
κατὰ τὰς ἐπαρχίας συντελέσαντας εἰς εὐδωσιν τῆς ἀπομνημονεύ-
του καὶ ἐθνοσωτηρίου μεταβολῆς τῆς 3 Σεπτεμβρίου, καὶ θέλουσα
νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος μέχρι σήμερον σειρὰν
τῶν πατριωτικῶν πράξεων διὰ τῆς πρεπούσης εἰς αὐτὰς μνήμης
καὶ ἀμοιβῆς, ἀφοῦ προηγουμένως, κλίνασα γόνυ, θύσῃ πρὸς τὸν
Ὑψιστον θυσίαν βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης καὶ αἰνέσεως διὰ τὰς
ἀπείρους καὶ αἰωνίους πρὸς τὸν πιστὸν αὐτὸν λαὸν χάριτας.

(1) Δημοσιεύομεν ἐνταῦθα καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, διότι
νομίζομεν αὐτὰ τρόπον τινὰ ὡς παράρτημα τοῦ ἀνωτέρω Συντάγματος.

Ψ η φ ί ζ ε ι

Α'. Περιφανής έπαινος και εύγνωμοσύνη απονέμεται, και άνεξάλειπτος μένει πρὸς ὅλους τοὺς "Ελληνας πολιτικούς τε και στρατιωτικούς τοὺς ἐν τῇ Πρωτευούσῃ και κατὰ τὰς ἐπαρχίας συντελέσαντας εἰς προπαρασκευήν, ἐκτέλεσιν και εὐόδωσιν τῆς ἐθνοσωτηρίου μεταβολῆς τῆς 3 Σεπτεμβρίου.

Β'. Ὡς ἰδιαίτερον δείγμα τῆς Ἐθνικῆς εύγνωμοσύνης εἰς τὴν φρουρὰν τῆς Πρωτευούσης διὰ τὴν, ἀπὸ 3 Σεπτεμβρίου μέχρι τοῦδε, πατριωτικὴν και ἀνεπίληπτον διαγωγὴν τῆς ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς κοινῆς ἡσυχίας και εὐταξίας, και ὡς ἀπόδειξιν τῆς πληρεστάτης πεποιθήσεως, ἣν ἔχει ἡ Συνέλευσις, ὅτι και ὡς φρουρὰ αὐτῆς, ἡ φρουρὰ τῆς Πρωτευούσης θέλει διατηρήσει μέχρι τέλους τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀπαρασαλεύτως τὴν αὐτὴν ἀξιέπαινον διαγωγὴν, ἐξασφαλίζει διὰ βίου ὡς Ἐθνικὴν ἀμοιβὴν εἰς τοὺς ἀνωτέρους και κατωτέρους ἀξιωματικούς αὐτῆς, τὸν ἐν ἐνεργείᾳ μισθὸν τοῦ βαθμοῦ των, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων τῆς ἀυθορμήτου αὐτῶν παραιτήσεως, ἢ τῆς διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως καθαιρέσεως

Ἐνέχυρον Β'.

*Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει ἀμέσως μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Συντάγματος νὰ σχηματίσῃ τὸ προσωπικὸν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας διορίζουσα ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὰς ἐξῆς κατηγορίας.

α) Τοὺς αὐτόχθονας κατοίκους τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας και τοὺς μέχρι τέλους τοῦ 1827 ἀγωνισθέντας ἐν αὐτῇ, ἢ ἐλθόντας και διαμεινάντας μέχρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους· πρὸς δὲ και τοὺς λαβόντας στρατιωτικῶς και ἀποδεδειγμένως μέρος και εἰς τὰς μετὰ ταῦτα, ἤτοι μέχρι τοῦ 1829, κατὰ ξηρὰν και θάλασσαν, γενομένας κατὰ τῶν ἐχθρῶν μάχας.

β) Τοὺς μεταναστεύσαντας κατοίκους και τοὺς ἀγωνιστὰς τῶν μερῶν τῆς Στερεᾶς και τῶν νήσων, τῶν λαβόντων τὰ ὅπλα εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, ἐλθόντας μέχρι τοῦ 1837, και ἔγκατα-

σταθέντας οικογενειακῶς εἰς ἓνα τῶν δήμων τοῦ Βασιλείου· καὶ τὰ τέκνα ὅλων τῶν εἰς τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας ὑπαγομένων.

γ) Τοὺς μὴ ἐμπεριλαμβανομένους εἰς τοὺς ἀνωτέρω δύο παραγράφους ἡ κυβέρνησις ὀφείλει νὰ μὴ διατηρήσῃ οὐδὲ νὰ διορίσῃ εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, εἰμὴ τοὺς μὲν ἐλθόντας καὶ ἐγκατασταθέντας εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸ τέλος τοῦ 1827 μέχρι τέλους τοῦ 1832 μετὰ δύο ἔτη ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Συντάγματος· τοὺς δὲ μετὰ τὸ τέλος τοῦ 1832 μέχρι τέλους τοῦ 1837 μετὰ τρία ἔτη, καὶ τοὺς μετὰ τὸ τέλος τοῦ 1837 μέχρι τέλους τοῦ 1843 μετὰ τέσσαρα ἔτη.

Δὲν ὑπάρχονται εἰς τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας γενικῶς ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, οἱ ἐκτὸς τοῦ κράτους διοριζόμενοι εἰς διερμηνευτικὰς καὶ προξενικὰς θέσεις, τὰς ὁποίας ὁ τοῦ ἀγῶνος Ἕλλην δὲν δύναται ν' ἀναπληρώσῃ, καὶ οἱ καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων καὶ τῶν ὠραίων τεχνῶν ὡς πρὸς τὰς εἰδικὰς θέσεις των.

Β'. Τὸ παρὸν ψήφισμα ἰσχύει ὡς ἐὰν ᾗτο καταχωρημένος αὐτολεξεῖ εἰς τὸ Σύνταγμα, καὶ ἡ παράβασις αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργίου θεωρεῖται ὡς παράβασις τῶν ὅρων τοῦ Συντάγματος.

Ψήφισμα Γ'.

*Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Ἐχουσα ὑπ' ὄψιν τὸ ἄρθρον 44 τοῦ Συντάγματος, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ ἀντιβασιλείας.

Ψήφισμα Δ'.

Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία, μένουσα εἰς τὴν χηρείαν τῆς, καλεῖται αὐτοδικαίως εἰς τὴν ἀντιβασιλείαν, ἐν περιπτώσει ἀνηλικιότητος, ἢ ἀπουσίας τοῦ κατὰ τὸ 40 ἄρθρον τοῦ Συντάγματος διαδόχου τοῦ Θρόνου.

Ψήφισμα Ε'.

*Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Α'. Εἰς τὰς νήσους Ὑδρας καὶ Σπετσῶν διατηρεῖται ὁ διὰ τοῦ

είρημένου περί ἐκλογῆς παραστατῶν Νόμου ὀριζόμενος ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν. Τὸ αὐτὸ δικαίωμα διατηρεῖται καὶ ὑπὲρ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ψαριανῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ συνοικισθῶσιν ἐντὸς τοῦ Κράτους πρὸ τῆς λήξεως τῆς πρώτης βουλευτικῆς περιόδου.

Νόμος ἰδιαίτερος ἐκδοθησόμενος ἐντὸς τῆς αὐτῆς περιόδου θέλει προσδιορίσει τὸν ἀπολύτως ἀναγκαῖον ἀριθμὸν τῶν συνοικισθησόμενων.

Β'. Τὸ παρὸν ψήφισμα ἔχει τὴν αὐτὴν ἰσχὺν τοῦ Συντάγματος.

Ψήφισμα Β'.

*Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Λαβοῦσα ὑπ' ὅψιν τοὺς παραγράφους ρζ', καὶ ρη', καὶ ρθ', πς', πθ', καὶ ρ', τῶν προσωρινῶν πολιτευμάτων τῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἐν Ἀστρεὶ Ἐθνικῶν Συνελεύσεων καὶ τὰ ἀρθρα 147 καὶ 148 τοῦ πολιτικοῦ Συντάγματος τῆς ἐν Τροιζῆνι, καὶ θεωροῦσα, ὅτι διὰ τῶν διατάξεων τούτων ἐπεβλήθη τὸ χρέος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ φροντίσῃ διὰ νὰ εὐρεθῇ σταθερὸς πόρος ζωῆς εἰς τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανὰ τῶν ὑπὲρ Παιδείδος πεσόντων στρατιωτῶν, προλαμβάνουσα πᾶσαν πρὸς τοῦτο κατάχρησιν, νὰ ἀντιβραβεύσῃ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, ὅλους, ὅσοι συνεισέφεραν εἰς θεραπείαν τῶν χρηματικῶν χρειῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ ἀνταμείψῃ τοὺς προφανῶς δυστυχήσαντας.

Λαβοῦσα προσέτι ὑπ' ὅψιν τὸ ὑπ' ἀριθ. ΙΑ' ψήφισμα τῆς ἐν Τροιζῆνι Συνελεύσεως, κατὰ τὸ ὅποῖον ὀφείλεται περίθαλψις καὶ ἀνταμοιβὴ εἰς τοὺς ἄχρι τέλους ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν ἀθλήσαντας καὶ εἰς τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανὰ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἀποθανόντων, τὸν Ε'. § τῶν πρακτικῶν τῆς ΚΔ'. συνεδριάσεως τῆς ἰδίας Συνελεύσεως, τὸ ἀπὸ 29 Ἰουλίου 1829 ὑπὸ στοιχ. ε'. τῆς ἐν Ἀργεὶ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, καθ' ὃ ἐδόθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἡ πληρεξουσιότης νὰ ἐξακολουθησῇ τὴν ἔρευναν τῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα ἀποκτηθέντων δικαιωμάτων, τὰ ὅποια ἔχουσιν εἰς τὰς ἀποζημιώσεις.

- 1) Αἱ νῆσοι Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν.
- 2) Τὸ στρατιωτικὸν σῶμα τοῦ Μεσολογγίου.
- 3) Τὰ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀοιδήμου Καραϊσκού στρατιωτικὰ σώματα.

Οἱ πλοίαρχοι τῶν τριῶν Ναυτικῶν Νήσων, τῶν πολιτικῶν Ὑπουργῶν, τῶν πολιτῶν καὶ τῶν κοινοτήτων τῆς Ἐπικρατείας, ὅσαι ἔχουν ἀπαιτήσεις ἀποζημιώσεων κτλ.

Διςθανομένη ἔργον αὐστηρᾶς δικαιοσύνης νὰ λάβῃ πρόνοιαν περὶ ὅσων αἱ εἰρημέναι διατάξεις τῶν προλαβουσῶν ἐθνικῶν συνόδων προέβλεψαν, καὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐξακριβώσῃ τὰ δικαιώματα τῶν μηκέτι ἀποζημιωθέντων διὰ νὰ ἐξελεγχθῇ πᾶσα κατάχρησις, λαβούσα, κατὰ τὸ παρελθόν, χώραν ὡς πρὸς τὰς βαθμολογίας, ἢ τὰς διὰ γαιῶν κτημάτων, χρημάτων ἀποζημιώσεις, ἢ ἄλλας παραχωρήσεις.

Ψ' ἡ φ ἰ ζ ε ι

Α'. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει ὡς πρώτιστον χρέος τῆς νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ὅσον ἐνεστὶ ταχύτερας ἐκτελέσεως τῶν εἰρημένων διατάξεων τῶν προλαβουσῶν Ἐθνουσυνελεύσεων, καθ' ὅσον αὗται μέχρι τοῦδε δὲν ἐξετελέσθησαν, καὶ νὰ ἐκκαθαρίσῃ, κατὰ τὸ δίκαιον, τὰς μέχρι τοῦδε δοθείσας ἀποζημιώσεις.

Β'. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ δευτέρου ἄρθρου ἡ Κυβέρνησις θέλει διορίσῃ ἐπιτροπὴν, συγχειμένην ὑπὸ στρατιωτικῶν, ναυτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, διαπρεψάντων, κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, (ἀπὸ τοῦ 1821 ἔτους μέχρι τοῦ 1827), τῆς ὁποίας καθήκον θέλει εἶσθαι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ἐξακριβώσις τῶν δικαιωμάτων, τῶν ἔχόντων, κατὰ τὰς εἰρημένας ἐθνικὰς διατάξεις, ἀπαιτήσεις ἀποζημιώσεων, μὴ ἐξακριβωθείσας, καὶ μὴ ληφθείσας εἰσέτι ὑπ' ὄψιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐξέλεγκσις καὶ ἐκκαθαρίσις τῶν ἄχρι τοῦδε δοθεισῶν ἀποζημιώσεων.

Γ'. Τῶν ἀποθανόντων ἀγωνιστῶν, οἵτινες εἶχον δικαίωμα ἀποζημιώσεως ἀπὸ στρατιωτικὸν βαθμόν, οἱ νόμιμοι κληρονόμοι ἀποκαθίστανται εἰς τὰ δίκαια ἐκείνων.

Δ'. Δὲν ἐπιτρέπεται τοῦ λοιποῦ ἡ ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας ἀπαί-

τησις ἀποδεικτικῶν πένιας διὰ τὴν βαθμολογίαν ἢ ἀποζημιώσιν ὁποιουδήποτε ἀγωνιστοῦ.

Ε'. Ἡ Κυβέρνησις, μετὰ τὴν τοιαύτην ἐξακρίβωσιν καὶ ἐκκαθάρισιν, θέλει μὲν φροντίσει νὰ ὀρισθῶσι διὰ Νόμου τὰ μέσα καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως τοῦ παρόντος ψηφίσματος, ὡς πρὸς τὰς ὀφειλομένας ἀποζημιώσεις, θέλει δὲ ἐνεργῆσαι ὅ,τι δίκαιον διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν ἄχρι τοῦδε ἀποζημιωθέντων.

Π' ἡ φ ε ρ ς μ α ΣΤ'.

*Ἡ τῆς 5 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Ἐχουσα ὑπ' ὄψιν τὸ ἄρθρον 101 τοῦ Συντάγματος, καὶ θεωροῦσα ἀναγκαῖον καὶ δίκαιον τοῦ νὰ μὴ ἀναβάλληται ἡ ἐκδίκασις οὐδεμιᾶς τῶν διοικητικῶν διαφορῶν, ἕως οὐ διὰ Νόμου ὑπαχθῶσι καὶ αὐταὶ εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια.

Ψ ἡ φ ί ζ ε ι

Α'. Ἀχρὺς οὐ ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία κανονίσῃ διὰ Νόμου τὴν διαδικασίαν τῶν λοιπῶν διοικητικῶν διαφορῶν, καὶ παραπέμψῃ αὐτὰς εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, αἱ ἀρμόδιαι διοικητικαὶ ἀρχαὶ θέλουν ἐξακολουθεῖ νὰ δικάζωσιν αὐτὰς ὡς τὰς ἐδίκαζον καὶ πρότερον.

Ὡς τοιαῦται θεωροῦνται αἱ περὶ φόρου τῶν οἰκοδομῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων διαφοραί, αἱ περὶ στρατευσίμων, αἱ περὶ δημοτικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν ἀρχαιρεσιῶν, καὶ περὶ χαρτοσήμου, λαθρεμπορίων, καὶ παντὸς ἐμμέσου φόρου, καὶ ὅσαι ἄλλαι τῆς αὐτῆς φύσεως θεωροῦνται ὡς διοικητικαί.

Β'. Πᾶσα δὲ ἄλλη τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ διαφορὰ μετὰξὺ ἰδιωτῶν καὶ τοῦ δημοσίου, ἢ τῶν δήμων, ὑπάγεται, ἀπὸ τοῦδε, εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, καὶ θέλει δικάζεσθαι ὡς κατεπίγουσα κατὰ τὴν ἐν ἰσχύϊ πολιτικὴν δικονομίαν.

Αἱ μέχρι τοῦδε ὑπαγόμεναι εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρα-

τείας διαφοραὶ ὑπάγονται, τοῦ λοιποῦ, ὅσας μὲν αὐτὸ ἐδίκαζε κατ' ἔφεσιν, εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐφετείων τοῦ Κράτους, ὅσας δὲ κατ' ἀναίρεσιν εἰς τὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Γ'. Τὸ παρὸν ψήφισμα θέλει ἐνεργηθῇ καὶ δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως συγχρόνως μὲ τὸ Σύνταγμα.

ἘΨήφισμα Ζ'.

*Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῇ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὸν 5. §. τοῦ 105 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος,

Ψηφίζει

Α'. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει, τῇ εὐθύνῃ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅλα τὰ διατρέξαντα ἐπίσημα ἔγγραφα μεταξὺ τῆς Αὐλῆς τῆς Βασιλείας καὶ τοῦ ἐν Λονδίνῳ Συμβουλίου τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων, ἀφορῶντα τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Βασιλείας εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ καθυποβάλῃ λεπτομερῆ ἐκθεσιν ἐν τὸς τῆς πρώτης βουλευτικῆς περιόδου περὶ ἐκκαθαρίσεως παντὸς λογαριασμοῦ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράφων πηγάζοντος

Β'. Ἐπιβάλλεται τὸ χρέος εἰς τὴν Βουλὴν νὰ ἐξετάσῃ τὸν λογαριασμὸν τοῦτον καὶ νὰ ἐπιμεληθῇ διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ καὶ τῇ μεσολαβήσει τῶν τριῶν προστατίδων Δυνάμεων περὶ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ ἐξ αὐτοῦ πηγάζοντος χρέους τῆς Βασιλείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

ἘΨήφισμα Η'.

*Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῇ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰς διαφορὰς προτάσεις περὶ διανομῆς ἀριστείου καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς κατὰ τὴν 29 Φεβρουαρίου συζητήσεως.

Ψηφίζει

Ἡ διορισθησομένη, κατὰ τὸ ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως, πρὸς ἐξέτασιν τῶν πλαιῶν ἐκδουλεύσεων ἐπιτροπὴ, νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τῆς

Ἰωάννης Κωλέττης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ περὶ συστάσεως καὶ διανομῆς τοῦ ἀριστείου τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ 20 Ἰουνίου 1834 Βασιλικὸν Διάταγμα, καὶ ἐξετάζουσα ἀκριβῶς τὰς περὶ ἀργυροῦ καὶ χαλκίνου ἀριστείου διατάξεις.

α'. Νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν ἐπικύρωσιν τῶν καλῶς δοθέντων.

β'. Τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἔχοντας δικαίωμα ἀπολαβῆς κατὰ τὸ διάταγμα.

γ'. Τὴν ἀφαίρεσιν αὐτοῦ ἀφ' ὧν ἐναντίον τῶν ὄρων τοῦ ρηθέντος διατάγματος τὸ ἔλαβον.

Τὸ σιδηροῦν ἀριστεῖον νὰ διανεμηθῇ εἰς ἅπαντας τοὺς ἔχοντας συμπληρωμένον τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ λαβόντας ὅπως δῆποτε μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα μέχρι τοῦ 1829.

Οὐδείς ἔχων ἡλικίαν ὀλιγώτερον τῶν 30 ἐτῶν δύναται νὰ φέρῃ ἀριστεῖον τοῦ Ἀγῶνος. Ἡ ἡλικία τῶν 30 ἐτῶν προσδιορίζεται μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρόντος ἔτους.

Πᾶσιςμα Θ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῇ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.

Λαβοῦσα ὑπ' ὅψιν τὸ ἄρθρον 100 τοῦ Συντάγματος.

Ψηφίζει

Μέχρι τῆς ἐκδόσεως Νόμου, κανονίζοντος ὀριστικῶς τὸν ὅρκον τοῦ πολίτου Ἕλληνας, τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ στρατιωτικῶν τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, οἱ πολιτογραφούμενοι ὡς πολῖται Ἕλληνες, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ οἱ στρατιωτικοὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης θελοὺν ὀρκίζεσθαι ὡς ἐφεξῆς :

Ὁρκος τοῦ πολίτου Ἕλληρος.

«Ὁρκίζομαι νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τὸν Βασιλέα, ὑπακοῇν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Βασιλείου, διάγων καθ' ὅλα ὡς χρηστὸς καὶ πιστὸς πολίτης.»

Ὁρκος τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου.

«Ὁρκίζομαι νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τὸν

Βασιλέα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα, τηρῶν ἀκριβῶς καὶ ἀπαρασάλευτῶς τοὺς ὅρους αὐτοῦ καὶ τοὺς νόμους τοῦ Βασιλείου καὶ διαχειρίζων εὐσυνειδήτως τὴν ἐμπιστευθεῖσαν μὴ ὑπηρεσίαν.

Ὁρκος Στρατιωτικός.

«Ὁρκίζομαι νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὸν Βασιλέα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα, ὑποταγὴν εἰς τοὺς ἀνωτέρους μου, νὰ ἐκτελῶ προθύμως καὶ ἄνευ ἀντιλογίας τὰς διαταγὰς των, νὰ ὑπερασπίζω μὲ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν μέχρι τῆς τελευταίας ρανίδος τοῦ αἵματός μου τὰς σημαίας, νὰ μὴ τὰς ἐγκαταλείπω, μηδὲ ν' ἀποχωρίζωμαι ποτὲ ἀπὸ αὐτάς, νὰ φυλάττω δὲ ἀκριβῶς τοὺς στρατιωτικούς νόμους καὶ νὰ διδάγω ἐν γένει ὡς πιστὸς καὶ φιλότιμος στρατιώτης».

Ἡ Νομοθετικὴ ἐξουσία δύναται νὰ κανονίσῃ ὅπως ἄλλως ἐγκρίνη, τοὺς ἐν τῷ παρόντι ψηφίσματι περιεχομένους ὅρκους.

Ἐπίγραμμα 2'.

*Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἑθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Λαβοῦσα ὑπ' ὅψιν, ὅτι πολλοὶ τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν στρατιωτικῶς ὑπηρετησάντων, κατὰ τὸν Ἀγῶνα, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα κατετάχθησαν εἰς τὰ περὶ βαθμολογίας διάφορα μητρώα παρὰ τῶν διαφόρων ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἐκδουλεύσεων ἐπιτροπῶν, δὲν ἔλαβαν τὸν ἀνήκοντα εἰς ἕκαστον τούτων στρατιωτικὸν βαθμὸν, καὶ ἐπομένως οὔτε τὰ γράμματα τῆς ἀντιμισθίας ἐδόθησαν εἰς αὐτούς.

Θεωροῦσα ὅτι τὸ ἐπαχθὲς τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ κατὰ τὸ 1834 Νόμου, περὶ στρατιωτικῆς προικοδοτήσεως, δὲν συμβιβάζεται μὲ τὸ ὑπαγορεῦσαν τὸν νομοθέτην πνεῦμα.

Ψηφίζει

Α'. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει, ἄνευ ἀναβολῆς, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Συντάγματος ν' ἀποδώσῃ τὸν ἀνήκοντα καὶ προσδιορισθέντα βαθμὸν ἕκαστου, κατὰ τὰ διάφορα μητρώα, καθὼς καὶ τὰ γραμμάτια τῆς ἀνηκούσης μισθοδοσίας των ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀπὸ

20 Μαΐου (1 Ἰουνίου) 1838 Β. Διατάγματος, χωρὶς νὰ ᾔηται ὑπόχρεοι νὰ παρουσιάσωσιν ἐνδεικτικὰ πενίας.

Β'. Ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον καὶ ἀναφέρονται τὰ ὀνόματά των εἰς ὁποιονδήποτε ἐκ τῶν εἰρημένων μητρώων, νὰ δοθῇ εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτῶν, ἐννοουμένους κατὰ τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν τῆς Συνελεύσεως κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 28 Φεβρουαρίου, τὸ γραμματίον τῆς ἀντιμισθίας τῶν βαθμῶν των ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ζώντων.

Γ'. Εἰς ὅσους ἐκ τῶν βαθμολογηθέντων ἐδόθησαν μέχρι τοῦδε γραμματίαι ἀπέναντι τοῦ βαθμοῦ των, κατὰ τὸν Νόμον τοῦ 1834, νὰ ὑπαχθῶσι καὶ οὗτοι εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ πρώτου παραγράφου τοῦ παρόντος ψηφίσματος.

Δ'. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία θέλει λάβει ὑπ' ὄψιν, κατὰ τὴν πρώτην Βουλευτικὴν Σύνοδον, τὸν κατὰ τὸ 1834 Νόμον περὶ στρατιωτικῆς προικοδοτήσεως, καὶ θέλει τὸν τροπολογήσῃ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐπαχθεῖς ἐν αὐτῇ ὑποχρεώσεις.

Ψήφισμα ΙΑ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.

Θεωροῦσα, ὅτι ἡ Πατρίς ὀφείλει νὰ δώσῃ πραγματικὰ δείγματα εὐγνωμοσύνης καὶ πρὸς τοὺς πολιτικοὺς ἀγωνισθέντας ὑπὲρ αὐτῆς ἐν καιρῷ τοῦ μακροχρονίου Ἰεροῦ ἡμῶν Ἀγῶνος.

Ψήφισμα ΙΒ'.

Α'. Ἡ ἀρχὴ τοῦ περὶ προικοδοτήσεως στρατιωτικῶν νόμου, νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τοὺς πολιτικῶς ἀγωνισθέντας ὑπὲρ πατρίδος ἐπὶ τοῦ Ἰεροῦ Ἀγῶνος κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἐκδουλεύσεων ἐκάστου.

Β'. Ἀνατίθεται εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν νὰ ἐκδώσῃ νόμον ἐντὸς τῆς πρώτης περιόδου, ὀρίζοντα τὰ καθ' ἕκαστα.

Ψήφισμα ΙΒ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.

Συναισθανομένη ἐν αὐτῇ τὴν ὀφειλομένην εἰς τρεῖς συμμάχους

καὶ κραταιὰς τῆς Εὐρώπης Δυνάμεις ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους εὐγνωμοσύνην, δι' ὅσα ἐπεδαψίλευσαν εἰς αὐτὸ εὐεργετήματα ἔν τε ταῖς συνοχαῖς τοῦ πολέμου, ἐκτείνασαι ὑπὸ σωτήριον χεῖρα, καὶ ταῖς μετὰ τοῦτον περιστάσεσι, παρασχοῦσαι αὐτῷ κρατεᾶν προστασίαν καὶ ἀδιαλείπτως κηδόμεναι αὐτοῦ, προσενεγκοῦσαι ἐν κατανύξει ψυχῆς θυσίαν αἰνέσεως εἰς τὸν Ὑψιστον.

Ψ η φ ί ζ ε ι.

Εὐγνωμοσύνη αἰωνία ὀφείλεται εἰς τὰς τρεῖς συμμάχους καὶ προστατίδας τῆς Ἑλλάδος Δυνάμεις τὴν Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Ρωσίαν διὰ τὰ μεγάλα αὐτῶν πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος εὐεργέτημα.

Ἡ ῥήφισις II'.

Ἡ τῆς 5 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἑθνικὴ τῶν Ἑλλ. Συνέλευσις.

Λαβοῦσα ὑπ' ὅψιν τὸν ἀκάματον ζῆλον καὶ τὸν παντὸς ἐπαίνου ἀνώτερον πατριωτισμὸν, μεθ' ὧν ἡ τε φρουρὰ τῆς πρωτευούσης καὶ ὁ φρούραρχος αὐτῆς Καλλέργης διήγαγον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως,

Ψ η φ ί ζ ε ι.

Εὐγνωμοσύνη καὶ χάρις ὀφείλεται εἰς τὴν γενναίαν τῆς πρωτευούσης φρουρὰν καὶ τὸν φρούραρχον αὐτῆς Κ. Δ. Καλλέργην διὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ μετὰ ἀμιμήτου πατριωτισμοῦ ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν, ἀποτελούντων τὴν φρουρὰν τῆς Συνελεύσεως.

Ἡ ῥήφισις III'.

Ἡ τῆς 5 Σεπτεμβρ. ἐν Ἀθήναις Ἑθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις.

Ψ η φ ί ζ ε ι.

Ἐν τῶν πρωτίστων χρεῶν τῆς Βουλῆς θελεῖ εἶσθαι τὸ νὰ προσκαλέσῃ ἐντὸς τῆς πρώτης Βουλευτικῆς Συνόδου τὰ μέλη τοῦ συστηθέντος κατὰ τὴν Γ' Σεπτεμβρίου Ὑπουργείου, ἵνα δώσωσιν ἐνώπιον αὐτῆς λόγον ὅλων τῶν πράξεων των ἐν γένει καὶ ἰδίως τῆς

παρ' αὐτῶν γενομένης καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ὑπουργείας των χρηματικῆς διαχειρίσεως.

Τὸ παρὸν ψήφισμα θέλει τυπωθῇ καὶ δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως συγχρόνως μὲ τὸ Σύνταγμα.

Ψήφισμα ΙΕ'.

*Ἡ τῆς 5 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Λαβοῦσα ὑπ' ὅψιν τὸ ὑπ' ἀριθ. 5. ψήφισμα τῆς ἐν Ἀργεὶ Δ'. Ἐθνικῆς Συνελεύσεως περὶ τῶν χρεῶν τῶν κοινοτήτων τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους.

Θεωροῦσα τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ τῆς ἀποτίσεως τῶν χρεῶν αὐτῶν εἰς τρόπον, συμβιβάζοντα τὸ συμφέρον τῶν δικαστῶν καὶ τῶν διαφόρων ὀφειλετιδίων κοινοτήτων.

Ψ η φ ί ζ ε ι

Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία τροποποιοῦσα ἐπὶ τὸ καλλίτερον τὸ μνησθὲν ψήφισμα, θέλει ἐκδώσει ἐντὸς τῆς πρώτης, εἰ δυνατόν Βουλευτικῆς συνόδου, Νόμον, κανονίζοντα τὸν τρόπον τῆς ἐκκαθαρίσεως καὶ τὸν χρόνον τῆς πληρωμῆς τῶν χρεῶν ἀφ' οὗ προηγουμένως ἀποδειχθῶσιν, ἔχουσα ὑπ' ὅψιν ὡς πρὸς τοὺς ὅρους τῶν πρὸς τὴν πληρωμὴν προθεσμιῶν, τὴν ποσότητα τοῦ χρέους καὶ τὴν κατὰστασιν τῶν τε δανειστῶν καὶ τῶν κοινοτήτων.

Ψήφισμα ΙΣΤ'.

*Ἡ τῆς 5 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Λαβοῦσα ὑπ' ὅψιν τὸν ἐφ' ὅλων τῶν σοβαρῶν καὶ δυσχερῶν ἐργασιῶν τῆς ἀκάματον ζῆλον, τὴν πολιτικὴν σύνεσιν καὶ τὴν πολλὴν ἐμπειρίαν τῆς Προεδρίας καὶ τοῦ γραφείου,

Ψ η φ ί ζ ε ι

Εἰλικρινεῖς εὐχαριστίαι καὶ πλήρης εὐγνώμοσύνη ἀπονέμονται

πρὸς τὸν Πρόεδρον Ἀντιπροέδρους καὶ τοὺς Γραμματεῖς τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, διὰ τὴν εὐτυχῆ καὶ καθ' ὅλα εὐάρεστον πρὸς τὴν Συνέλευσιν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑψηλῶν καὶ πολυμόχθων καθηκόντων αὐτῶν.

Ψήφισμα ΙΖ'.

*Ἡ τῆς 5 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Ἐκπληροῦσα χρέος ἱερὸν ὡς πρὸς τὴν διαιώνισιν τοῦ μεγάλου σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐξαιρέτου εὐγνωμοσύνης τὴν ὁποίαν οἱ λαοὶ τῆς Ἑλλάδος σῶζουσιν εἰς τὴν μνήμην τοῦ αἰοιδίμου Ι. Α. Καποδίστρια, ποτὲ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος,

Ψηφίζει

Κατὰ τὴν ἐν Ναυπλίῳ πλατείαν τῶν τριῶν Ναυάρχων νὰ ἀνεγερθῇ ἐπιμελείᾳ τῆς Κυβερνήσεως ἀνδριὰς τούτου ὡς εὐεργέτου τῆς Πατρίδος.

Ψήφισμα ΙΗ'.

*Ἡ τῆς 5 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.*

Λαβοῦσα ὑπ' ὅψιν τὴν δυσχέριαν τῶν περιστάσεων, καθ' ἃς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων καὶ ἐκτιμῶσα ἀποχρώντως τὴν ἔμφροναν καὶ πατριωτικὴν διαγωγὴν, ἣν ἐπεδείξατο εἰς τε τὴν συγκάλεσιν καὶ συγκρότησιν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν τοῦ Κράτους ἀσφάλειαν κατὰ τὰς ἀκροσφαλεῖς ἐκεῖνας περιστάσεις.

Ψηφίζει.

Ἀπονέμεται ἡ Ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη εἰς τε τὸν Πρόεδρον Κ. Ἀνδρέαν Μεταξᾶν καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Ὑπουργείου τούτου (1).

(1) Τὸ κρατοῦν τὴν σήμερον Σύνταγμα περιλαμβάνει 110 ἄρθρα :

Τὸ Σύνταγμα τοῦτο εἶναι προῖον τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως, τῆς ἐκλογίσεως τὴν 24ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1862 καὶ συγκληθείσης, κατὰ τὸν ἐκλογικὸν

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ Σύνταγμα, οὐ, ὡς παράρτημα, προσέθεμεν καὶ τὰ ΙΗ'. ψηφίσματα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Ἴδού δὲ καὶ αἱ τροποποιήσεις, ἃς ὁ Σχινᾶς ὑπέβαλε περὶ τοῦ Συντάγματος, θεωρῶν αὐτὰς ἀναγκαίαις ἐν ταῖς μετὰ τῶν Πατριαρχείων σχέσεσι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος :

« Ἄρθρ. 1. Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει ἡ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἀνεκτὴ, καὶ ἀπολαμβάνει τὴν παρὰ τῶν νόμων ὑπεράσπισιν, ἀπαγορευομένων τοῦ προσηλυτισμοῦ, ἢ ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

« Ἄρθρ. 2. Ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει δογματικῶς μὲν καὶ κανονικῶς ἀναποσπᾶστως ἡνωμένη μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλῃς ἐκκλησίας καὶ μετὰ πασῶν τῶν ἄλλων ὁμοδόξων ἐκκλησιῶν, πολιτικῶς δὲ εἶναι ἀνεξάρτητος καὶ διοικεῖται, κατὰ τοὺς ἀποστολικούς καὶ συνοδικούς κανόνας καὶ τὰς ἱερὰς παραδόσεις, ὑπὸ Συνόδου ἀρχιερέων, τοῦ μὲν προέδρου αὐτῆς ἐκλεγομένου ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τοῦ Κράτους καὶ ἐγκρινομέ-

νόμου τῆς 18 Μαρτίου 1844, τὸν κρατήσαντα καὶ ἐπὶ τοῦ Ὀθωνείου συντάγματος, μετὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι τότε διατάχθη ἡ ἐκλογή, ἰσαριθμοῦ ἀριθμοῦ βουλευτῶν ἐκ τῶν ἐκλεγομένων, δυνάμει τοῦ νόμου ἐκείνου, εἰς συντακτικὴν συνέλευσιν· πρὸς τούτοις, ἐγένετο καὶ παράδοξός τις νεωτερισμός, κρύπτων πολιτικὴν ἔννοιαν· διότι ἐκλήθησαν καὶ αἱ ἐξ ἰθαγενῶν Ἑλλήνων ἀποικίαι, ἵνα ψηφίσωσιν ἀντιπροσώπους διὰ τὴν συνέλευσιν, τοῦθ' ὅπερ ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει τοῦ 1833—44 δὲν ἐγένετο καὶ ἐξελέγησαν πληρεξούσιοι τῶν Κρητῶν, Ἡπειρωτῶν, Μακεδόνων κτλ. ὡς σωματείων· ὁ παράδοξος οὗτος τρόπος καθ' ὃν ἐκλήθησαν τὰ μέλη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὰ ἐν τῇ ἁλλοδαπῇ ὄντα, ἵνα συμπράξωσιν εἰς σύνταξιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτεύματος, ἐσκόπει νὰ καλύψῃ τὴν πολιτικὴν πρόθεσιν τοῦ καλέσαντος, δι' ἧς οὐχὶ οἱ ἰθαγενεῖς Ἕλληνες οἱ ἐν τῇ ἁλλοδαπῇ ἔδρευοντες, ἀλλὰ τὸ ἔθνος τὸ Ἑλληνικὸν σύμπαν, τὸ τε ἐλεύθερον καὶ τὸ ἀλύτρωτον, πρὸ πάντων τὸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ Ἐπικρατεῖα, δυνήθη νὰ συμμετάσχη τῆς καθορίσεως τοῦ πολιτεύματος τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν κατορθώθη·

ὅτι ἡ Τουρκία ἤξισεν ὅτι, κατὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον, καλοῦνται εἰς ἀσχῆσιν τῆς συμμετοχῆς τοῦ κυριαρχικοῦ δικαιώματος οἱ ὑπήκοοι αὐτῆς, ὅπερ δὲν ἐπιτρέπεται.

νου ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, τῶν δὲ συνεδρευόντων μελῶν, καλουμένων κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχιερωσύνης

«Ἄρθρ. 3. Ὁ Βασιλεὺς ὑπάρχει καὶ γνωρίζεται προστατῆς καὶ ὑπερασπιστῆς τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς· ἐφορᾷ δὲ καὶ διατάσσει διὰ τῆς Συνόδου, κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τῆς ἐκκλησίας περὶ πάντων, ὅσα δὲν ἀντιβαίνουν εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμούς, καὶ λαμβάνει πᾶσαν πληροφορίαν περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων παρὰ τῆς Συνόδου.

«Ἄρθρ. 4. Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος αἱ ἐπισκοπαὶ θέλουσιν εἶσθαι τοῦλάχιστον εἴκοσι ἔξ, καὶ θέλει ὀρισθῇ ὁ πόρος τῶν τε ἐπισκόπων καὶ τῶν ἱερέων καὶ διακόνων, ἐφημερίων τῶν ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν.

«Ἄρθρ. 5. Θέλουσι συστηθῇ ἐκκλησιαστικὰ σχολεῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ κλήρου, τιθέμενα αὐτὰ τε καὶ τὰ ὑπάρχοντα, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Συνόδου καὶ τῶν κατὰ τὸν τρόπον ἐπισκόπων.

«Ἄρθρ. 6. Θέλει ληφθῇ πρόνοια περὶ διατηρήσεως καὶ στερεώσεως τῶν ἱερῶν μοναστηρίων, περὶ ἐξασφαλίσεως τῆς περιουσίας τῶν διαλελυμένων, ὡς καὶ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ ἐκκλησιῶν, καὶ θέλει συστηθῇ τυχόν ἐκκλησιαστικὸν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκκλησίας.

«Ἄρθρ. 7. Θέλουσιν ὀρισθῇ κανονικώτερον αἱ μεταξὺ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐκκλησίας σχέσεις, καὶ σημειωθῇ ἀκριβῶς αἱ περιστάσεις, καθ' ἃς οἱ κληρικοὶ θέλουσιν ἐνάγεσθαι εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια, ἢ προσάγεσθαι εἰς μαρτυρίαν.

«Ἄρθρ. 8. Ὁ κληρὸς, κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, δὲν ἐμπλέκεται εἰς τὰ πολιτικά, οὐδὲ ψηφοφορεῖ εἰς ἀρχαιρεσίας, οὐδὲ ὀρκοδοτεῖ.

«Ἄρθρ. 9. Ἡ Κυβέρνησις θέλει φροντίσει, ὅσον τάχιστα, τῇ κοινῇ συσκέψει τῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας, νὰ διευθετήσῃ, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν, τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις αὐτῆς καθ' ἃς ἐκκλησίας αὐτοκεφάλου.

Μετὰ τὸν Σχινᾶν, ὁμιλήσαντα ὀρθότατα κατὰ τοῦ ἀνακηρυχέντος αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπήντησε μετὰ πειστικῆς δεινότητος, ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, πρὸς ὃν σχεδὸν ταῦτα

ἀπετείνοντο· διότι αὐτὸς ἦτο πρόεδρος τοῦ ὑπουργείου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ἀνεκνήρυχθη ἀνεξάρτητος ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Τρικούπης διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν εὐγλωττίας προσεπάθησε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπ' αὐτοῦ γενομένην πράξιν ἐκείνην, εἰπὼν ὅτι αὕτη ἀπέρρεεν ἐκ τῶν ἀποφασισθέντων ἐν ταῖς συνελεύσεσι τῆς Ἐπιδάουρου καὶ Τροιζῆνος καὶ ὅτι πᾶν Κράτος ἀνεξάρτητον πολιτικῶς κηρυχθὲν κηρύσσεται σύναμα αὐτοδικαίως καὶ θρησκευτικῶς ἀνεξάρτητον, μὴ προηγηθείσης ἀναγνωρίσεως.

Ἡ ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει ἐκκλησιαστικὴ αὕτη συζήτησις παρετάθη ἐπὶ ἡμέρας, ἡ δὲ λέξις *κατοικῶς* ἦν προέτεινε νὰ προστεθῇ ἐν τῇ κειμένῳ τοῦ Συντάγματος ὁ Σχινᾶς(1) καὶ αἱ τροποποιήσεις αὐτοῦ περὶ τῆς ἐν γένει περὶ ἐκκλησίας τροποποιήσεως τοῦ Συντάγματος ἀπησχόλησαν σπουδαίως τοὺς πληρεξουσίους. Τὴν 11ην Ἰανουαρίου 1844 ἤρξατο ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ γ' ἀρθροῦ τοῦ Συντάγματος.

Μεγάλῃ μερίδι τῶν πληρεξουσίων, λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, ἐπιλανθανομένη τοῦ τε παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ Ἔθνους, τυφλώτουςα δὲ πρὸς τὰ μεγάλα συμφέροντα αὐτοῦ, καὶ ἀγομένη ἐκ μικρῶν καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα σκέψεων καὶ ἰδιοτελείας ἐπιβλαβεστάτης, *ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν ἀπὸ τῶν κοινῶν ἀπομάκρυνσιν ἀνδρῶν τιμῶν θεωρουμένων ὡς αὐλικῶν, προελθόντων δὲ ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἑλληνικῶν παροικιῶν ἢ καὶ ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ, πρὸς παῦσιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀξιωμάτων καὶ πάσης δημοσίας θέσεως ἐακέφθῃ νὰ περιορίσῃ τὴν πολιτογράφησιν, νὰ διαιρέσῃ τὸ Ἔθνος εἰς ἰθαγενεῖς καὶ μὴ τοιοῦτους, εἰς αὐτόχθονας καὶ ἐτερόχθονας, καὶ νὰ θέσῃ ἀνυπερέβλητόν τινα φραγμόν, ἀπομακρύνουσα τῶν δημοσίων θέσεων μεγάλῃν μερίδα καὶ ἐκ τῶν μάλιστα ἐπιλέκτων τοῦ ὅλου Ἔθνους.*

(1) Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1843 ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν Ρήγας Παλαμήδης εἶχεν ἀποχωρήσει καὶ ἀντεκατεστάθῃ ὑπὸ τοῦ Α. Λόντου, κατὰ Φεβρουάριον δὲ τοῦ 1844 καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Μεταξᾶς, ἀνθ' οὗ προσεκλήθη ὁ Κ. Κανάρης, ὡς καὶ ὁ Μ. Σχινᾶς, ἀντικαταστήθεις ἐν τῇ ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὑπὸ τοῦ Α. Μελά.

Εἰσηγηταὶ τῆς ὁλεθρίας ταύτης γνώμης ὑπῆρξαν ὁ Ρήγας Παλαμήδης, ὁ Πλαπούτας, ὁ Κανέλλος Δελιγιάννης, ὁ Μακρυγιάννης, ὁ Γρίβας καὶ ὁ Κορφιωτάκης, περὶ αὐτοὺς δὲ συνεσπειρώθη ἡ πλειονοψηφία, βύουσα τὰ ὄσα πρὸς τὴν φωνὴν τῆς συνέσεως τῶν ὑπερόχων πολιτικῶν ἀνδρῶν.

Δυστυχῶς δὲν εὐρέθησαν πληρεξούσιοι οἵτινες εἰς τὸ ἀντεθνικὸν τοῦτο πραξικόπημα νὰ δώσωσι μέλαιναν τὴν ψῆφον καὶ οὕτω ἐψηφίσθη, μετὰ δεκατετραήμερον ἀνιστὰν συζήτησιν, τῇ 21 Ἰανουαρίου 1844, κατόπιν τῶν θαυμασίων καὶ πατριωτικῶν ἀγορευσέων τοῦ Α. Πετσάλη, τοῦ Χ. Περραιβοῦ, Ε. Σίμου, Ι. Βελέντσα, Κ. Ἀξελοῦ, Α. Μυροκορδάτου, Ι. Κωλέττη, Α. Μετάξ᾽ καὶ ἄλλων ἰθινιώτερον σκεπτομένων περὶ τύχης τῆς πατρίδος ἀνδρῶν.

Ἡ ἐπιψήφισις τῆς προτάσεως ταύτης, δι' ἧς τὸ ἔθνος λίαν ἀντεθνικῶς, διηρεῖτο εἰς αὐτόχθονας καὶ ἑτερόχθονας, τοῦθ' ὅπερ ἐν τῇ συγκλήσει τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως τοῦ 1863 παρωράθη, προὔξενησεν ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν τῷ δούλῳ Ἑλληνισμῷ, μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης, κατὰ τὴν καθαρὰν λεγομένην Δευτέραν, καθ' ἣν, κατ' ἀρχαῖον χριστιανικὸν ἔθος, μεταβαίνουσιν, εἰς τὰ ἔξω τῶν πόλεων οἱ Ἕλληνες ἵνα ἐορτάσωσιν ἀγροτικῶς, οἱ ἐν Ἀθήναις παρεπιδημοῦντες δούλοι Ἕλληνες ἐξεδήλωσαν τὴν δυσἀρέσκειαν καὶ τὰ παράπονα αὐτῶν διὰ τρόπον λίαν συγκινητικόν καὶ σέμνον. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, (7 Φεβρουαρίου 1844) ὁ Δημήτριος Καλλέργης προσήνεγκεν, ἐκ μέρους τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν, γεῦμα πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασίλισσαν ἐν τινὶ ἐξοχικῇ θέσει παρὰ τὸν Ἰλισσόν· κατὰ διαταγὴν τοῦ διοικητοῦ, ἐξήλθεν ἅπασα ἡ φρουρὰ ἑνοπλος, τὸ ἵππικὸν ἀνιππον καὶ τὸ πυροβολικὸν μετὰ τῶν πυροβόλων· τὴν μεσημβρίαν προσήλθον οἱ ὑψηλοὶ προσκεκλημένοι· γενόμενοι ἐνθουσιωδῶς δεκτοί· κατὰ δὲ τὸ γεῦμα, προσηνέχθησαν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ δύο χρυσαὶ κύπελλα· Ἐν ᾧ λοιπὸν πάντες οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης διεσκορπισμένοι ἀνὰ τὰς ἐξοχὰς διεσκεδάζον, πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου ἐκυάτιζον δύο μέλαινα σημαῖα περικυκλούμεναι παρ' ἀνθρώπων σκνθρωπῶν· ἡ μία τῶν σημαίων ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν, οἱ ξερηλατοῦμενοι Μακεδόνες, ἡ δὲ ἑτέρα οἱ ἀδικηθέντες Κρήτες,

ὥς καὶ τὰ ἐξῆς : ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθήσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τὴν Σιών . . . Πῶς ἄσωμεν ὥδῃν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας ;

Ἡ ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου παραχθεῖσα ἐντύπωσις ὑπῆρξε μεγίστη, πάντες δὲ κατενόησαν τὸ γενόμενον ἄτοπον, πλὴν ὁ ἐπελθὼν χρόνος ἐπήνεγκε τελείαν τὴν λήθην. Ἐν τούτοις ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει ἐξηκολούθουν συζητήσεις καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν ἀρθρῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν διαδοχὴν καὶ ἀντιβασιλείαν, εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν.

Μετὰ τινὰς δὲ συζητήσεις ἐπὶ δευτερευόντων ἄλλων ἀντικειμένων ἐπὶ τοῦ Συντάγματος συζητήσεις ἐπερατώθη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 19 Φεβρουαρίου. Τούτου γνωσθέντος, μουσικαὶ ἐπαιδιάζον ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐξήγγελλον τῷ λαῷ τὸ εὐάρεστον τῆς ἡμέρας γεγονός, ὅπερ πανταχοῦ διέχυσε τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλπίδα. Μετὰ πέντε δὲ ἡμέρας, ἦτοι τῇ 24 Φεβρουαρίου, ἡ Συνέλευσις ἐκλήρωσεν 24 μέλη, ὅπερ μετὰ τοῦ ἀντιπροέδρου Α. Μαυροκορδάτου μεταβάντα εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐπέδωκαν πρὸς τὸ Βασιλεῖα τὸ ἐπιψηφισθὲν Σύνταγμα ὅπως μελετήσας καὶ αὐτὸς ὑποβαλῇ τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ.

Τὴν ἐπομένην 25ην ἡ Συνέλευσις παρεδέξατο πρότασιν δι' ἧς καὶ τὸ Πανεπιστήμιον ἠδύνατο νὰ ἀποστέλλῃ ἀντιπρόσωπον εἰς τὴν Βουλὴν, τὴν δὲ 28 Φεβρουαρίου οἱ πληρεξούσιοι συνεζήτησαν τὸν ἐπὶ τοῦ διαγγέλματος τοῦ βασιλέως, δι' οὗ ἐπροτείνοντο μεταβολαί τινες, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἱπουσιώδεις, ἐξ ὧν ἐλάχισται μόνον ἐγένοντο δεκταὶ ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως. Τούτων γενομένων τὸ Σύνταγμα ἐπεδόθη καὶ αὐθις πρὸς τὸν βασιλεῖα, ὅστις δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀπήντησε τῇ 4 Μαρτίου τὰδε :

Κύριε Πρόεδρε,

Λαβὼν τὸ παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως σχέδιον τοῦ Συντάγματος διηύθυνα εἰς αὐτὴν τὰς ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεις μου. Πληροφορηθεὶς ἤδη τὰς τελευταίας εὐχὰς αὐτῆς ἐκ τῶν διαβιβασθεισῶν σημειώσεων, δὲν διστάζω νὰ παραδεχθῶ αὐτάς, ἀφοῦ ἐξεπλή-

ρωσα τὸ χρέος μου, παραστήσας εἰς αὐτὴν ὅ,τι εἰλικρινῶς ἔκριναι συντελεστικὸν εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ Ἑθνους.

Ἀποπερατῶν τὸν λόγον, εὐχομαι νὰ εὐλογῇ ὁ Θεὸς τὸ Πολιτικὸν τοῦ Κράτους Σύνταγμα.·

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Συντάγματος, ὁ πρόεδρος εἶπεν, ὅτι κρίνει καλὸν νὰ ἐκλεγῇ ἐπιτροπὴ· γενομένης δὲ δεκτῆς τῆς προτάσεως ταύτης παμφηφεί, ἐξελέγη ἐξηκοντατριμελὴς ἐπιτροπὴ, ἐκτὸς τοῦ προέδρου τῶν ἀντιπροέδρων καὶ τῶν γραμματέων, ἥτις παρουσιασθεῖσα πρὸς τὸν βασιλέα, διὰ τοῦ προεδρεύοντος αὐτῆς, ἔλεξε :

Βασιλεῦ,

Ἡ τετάρτη Μαρτίου εἶναι καὶ θέλει μείνει μία τῶν λαμπροτέρων ἡμερῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος· διότι κατ' αὐτὴν ἀπεφασίσθη πλέον ὀριστικῶς ἡ μέλλουσα εὐδαιμονία της. Νίκαι λαμπραί, μεγάλα κατορθώματα, κατακτήσεις ἱστορικὰ ἐδόξασαν πολλὰκις καὶ ἐλάμπρυναν καὶ ἀνθρώπους καὶ ἔθνη, ἀλλ' ὅ,τι ἐπραγματοποίησεν ὅ,τι ἠσφαλίσε πάντοτε τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν των, εἶναι ἡ ἐλευθέρᾳ θεσμοθεσίᾳ των καὶ ὅσοι συνέτρεξαν εἰς αὐτὴν, ἐκείνων τὰ ὀνόματα εἶναι δικαίον νὰ ἀναφέρονται μὲ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης ἀπὸ τὰς ἐπερχομένας γενεάς.

Τοιοῦτους θεσμοὺς ἐξησφαλίσας σήμερον, Βασιλεῦ, διὰ τῆς παραδοχῆς καὶ κυρώσεως τοῦ πολιτικοῦ μας συντάγματος. Ἡ συνέλευσις συνησθάνθη ὅσῃν διὰ τοῦτο ὀφείλει εὐγνωμοσύνην· καὶ ταύτης τὴν εἰλικρινῆ ἔκφρασιν μᾶς ἐπεφόρτισε νὰ φέρωμεν εὐσεβῶς ἐνώπιον τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος.·

Πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς συγκεκινημένος ἀπήντησεν :

·Εὐχαρίστως συνετέλεσα, ὅσον ἀπέκειτο εἰς ἐμέ, εἰς τὴν ταχέαν ἀποπεράτωσιν τῆς συντάξεως τοῦ Πολιτικοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις θέλει ἐπιταχύνει καὶ τὰς λοιπὰς αὐτῆς ἐργασίας ὥστε τὸ Σύνταγμα νὰ ἔμβῃ ὅσον τάχος εἰς πλήρη ἐνέργειαν.

·Ὁ ἐνθουσιασμὸς μὲ τὸν ὅποιον ἡ συνέλευσις ἰδέχθη σήμερον τὴν διακοίνωσίν μου, μ' ἔδωσε τὴν βεβαιότητα, ὅτι ἐγνώρισεν τὰ εἰλικρινῆ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους αἰσθήματά μου.

Ναί ἡ ἀμοιβὴ μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ ἐμπιστοσύνη εὐκολύνει τὰς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος προσπάθειάς τῆς Κυβερνήσεως τὴν δὲ τοῦ ἔθνους ἐμπιστοσύνην θέλω θεωρῆσαι πάντοτε ὡς τὴν μεγαλειτέραν ἀνταμοιβὴν τῶν κόπων μου. »

Ἐπὶ τούτῳ δ' ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐκπονήσασα καὶ ἐκλογικὸν νόμον διὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς, ἐπεράτωσεν αἰσίως τὸ ἀνατεθὲν αὐτῇ ἔργον. Εἶχε δὲ ὡς ἐξῆς ὁ τοῦ βασιλείου α'. ἐκλογικὸς νόμος :

Ἄρθρ. 1. Εἰς ἐκάστην ἐπαρχίαν τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐννοουμένην κατὰ τὴν περιφέρειαν τῆς δικαιοδοσίας ἐκάστου ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ἐκλέγεται ἀνάλογος ἀριθμὸς βουλευτῶν κατὰ τοὺς ἐξῆς ὅρους :

Ἐπαρχίαι ἔχουσαι πληθυσμὸν μέχρι 10,000 ψυχῶν ἐκλέγουσιν ἓνα βουλευτὴν, αἱ ἔχουσαι πλέον τῶν δέκα μέχρις εἴκοσι δύο, αἱ ἔχουσαι πλέον τῶν εἴκοσι μέχρι τριάκοντα τρεῖς, αἱ ὑπεράνω τῶν τριάκοντα, τέσσαρας.

Ἄρθρ. 2. Αἱ νῆσοι Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι Ψαριανοὶ ἐκλέγουσι βουλευτὴν κατὰ τὸ ἀπὸ 31 Ἰανουαρίου ε. ἔ. ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως, ἥτοι ἡ μὲν Ὑδρα τρεῖς, αἱ Σπέτσαι δύο καὶ οἱ Ψαριανοὶ δύο.

Οἱ δῆμοι Κρανειδίου καὶ Ἐρμιόνης ἠνωμένοι ἀποτελοῦσιν ἰδίαν ἐκλεκτικὴν περιφέρειαν πρὸς ἐκλογὴν Βουλευτοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ εἰς τὸ ἄρθρον 1 πληθυσμοῦ.

Ἄρθρ. 3. Οἱ κατὰ τὴν ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου ε. ἔ. ἀπόφασιν τῆς Συνελεύσεως μετανάσται ἐκλέγουσιν ἴδιον βουλευτὴν ἄρα, συνοικισθέντες πραγματικῶς, ἀποτελέσωσι δῆμον, πόλιν ἢ ἐπαρχίαν χωριστὴν καὶ παρουσιάσωσι πληθυσμὸν ἴσον μὲ τὸ ἥμισυ τοῦ ἐλαχίστου ὅρου τῆς ἐχούσης τὸν μικρότερον πληθυσμὸν περιφέρειας ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου.

Οἱ ὅρισμοι τοῦ 1 ἄρθρου ἰσχύουσιν ἅμα ὁ ἀριθμὸς τῶν συνοικισθησομένων ὑπερβῇ τὸ ἥμισυ τοῦ ἐλαχίστου ὅρου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιφέρειας ἐπαρχιακοῦ τινος Συμβουλίου.

Ἄρθρ. 4. Οἱ Βουλευταὶ ἐκλέγονται ἀμεσῶς ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἔχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν.

Ἄρθρον 5. Τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν ἀνήκει εἰς ὅλους τοὺς

ἐντὸς τοῦ Βασιλείου γεννηθέντας Ἕλληνας ἢ καὶ ἀποκτήσαντας τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς καθεστῶτας νόμους συμπληρώσαντας τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἔχοντας προσέτι ἰδιοκτησίαν τινὰ ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας, ὅπου ἔχουσι τὴν πολιτικὴν διαμονὴν των ἢ ἐξασκούντας ἐν αὐτῇ ὅποιονδὴ ποτε ἐπάγγελμα, ἢ ἀνεξάρτητον ἐπιτήδευμα· ἐξαίρουνται :

α') Οἱ διατελοῦντες ὑπὸ ἀνάκρισιν ἐπὶ κακουργήματι.

β') Οἱ προσκαίρως ἢ διὰ παντὸς στερηθέντας, κατὰ συνέπειαν δικαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ ψηφοφορεῖν.

γ') Οἱ στερούμενοι τῆς ἐλευθέρως διαχειρίσεως τῆς περιουσίας των.

Ἄρθρον 6. Ἄμα μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος νόμου, οἱ δήμαρχοι παραλαμβάνοντες τοὺς δημοτικούς καὶ εἰδικούς παρέδρους ἐκάστης κοινότητος καὶ τοὺς ἱερεῖς τῶν ἐνοριῶν ὀφείλουσιν νὰ συντάξωσι κατάλογον τῶν ἐχόντων δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν.

Ἄρθρον 7. Ὁ κατάλογος περιέχει :

α') τὸν αὐξόντα ἀριθμόν.

β') τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον τοῦ ἐγγραφομένου.

γ') τὴν ἡλικίαν.

δ') ἂν εἶναι αὐτόχθων ἢ ἀπὸ ποίας ἐποχῆς ἔχει τὴν διαμονὴν του εἰς τὸν δῆμον.

ε') ἂν ἔχῃ ἰδιοκτησίαν.

ς') τὸ ἐπάγγελμα ἢ ἐπιτήδευμα.

ζ') τὰς τυχόν παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν στέρησιν τῆς ἐλευθέρως διαχειρίσεως τῆς περιουσίας του ἢ τοῦ δικαιώματος τοῦ ψηφοφορεῖν.

Ὁ κατάλογος συντάσσεται καθρὸς καὶ ἄνευ διαγραφῶν ἢ προσθηκῶν καὶ ὅμοιον τούτῳ ἀντίγραφον καὶ ὑπογεγραμμένον παρὰ τῶν μνησθέντων δημάρχου, παρεδρῶν καὶ ἱερέων πέμπεται, ἀμέσως μετὰ τὴν σύναξιν, πρὸς τὸν διοικητὴν.

Ἄρθρ. 8. Ὁ κατάλογος θέλει ἐκτεθῇ εἰς τὸ δημαρχεῖον ἐκάστου δήμου τὴν 25 τὸ βραδύτερον ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐπιτοπίου καὶ ἐπισήμου δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος νόμου καὶ ἀποσπάσματα εἰς

Καροτατζής Ολχορόμης ὁ ἐξ Ολχορόμων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πᾶσαν παρεδρίαν, περιέχοντα τοὺς ἐν αὐτῇ ψηφοφόρους· διὰ δὲ τὰ λοιπὰ ἔτη τὴν 15 Ἀπριλίου.

Ἡ ἔκθεσις γνωστοποιεῖται διὰ δημοσίας κηρύξεως καὶ διὰ προγράμματος τοῦ δημάρχου ἐνῶ συνάμα προσδιορίζεται καὶ δεκαήμερος προθεσμία διὰ τὴν παραδοχὴν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ καταλόγου· ἀντίγραφον δὲ τοῦ προγράμματος πέμπεται αὐθημερόν εἰς τὸν διοικητὴν.

Ἄρθρ. 9. Πᾶς ἔχων τοῦ ψηφοφορεῖν καὶ ἐκλέγεσθαι τὸ δικαίωμα δύναται νὰ κάμῃ προφορικῶς ἢ ἐγγράφως παράπονα κατὰ τοῦ ἐκτεθέντος καταλόγου διὰ παραλείψεις ἐχόντων τὰ νόμιμα προσύντα ἢ δι' ἐγγραφὴν μὴ ἐχόντων ταῦτα, ἀλλ' ὀφείλει νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ μὲ τὰς ἀνηκούσας ἀποδείξεις.

Ἄρθρ. 10. Τὰ παράπονα ταῦτα γίνονται ἐνώπιον πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, παρόντος καὶ τοῦ δημάρχου καὶ ἐγγράφονται εἰς ἴδιον πρωτόκολλον, ὑπογραφόμενον ἐκαστοτε ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ παραπονουμένου.

Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς λαμβάνονται διὰ κλήρου ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν περιόδον δημοτικῶν συμβούλων καὶ τῶν χρηματισάντων, κατὰ τὰς προηγηθείσας δύο περιόδους ἢ καὶ μιᾶς μόνης, ἂν δὲν ὑπῆρξεν εἰς τινὰς δήμους δύο. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκλέγει τὸν πρόεδρόν της.

Ἄρθρ. 11. Τὴν 11ην ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τοῦ ἐν τῷ 8ῳ ἄρθρῳ ἀναφερομένου προγράμματος, τὸ πρωτόκολλον τῶν ἀναφερομένων παραπόνων ἐκτίθεται εἰς τὸ δημαρχεῖον τοῦ δήμου. Συγχρόνως δὲ, διὰ νέου προγράμματος, προσκαλοῦνται οἱ ἔχοντες συμφέρον νὰ προτείνωσι τὰς ἀντιρρήσεις των ἐντὸς πέντε ἡμερῶν.

Αἱ ἀντιρρήσεις γίνονται, καθ' ὃν τρόπον τὸ προηγούμενον ἄρθρον ὁρίζει.

Ἄρθρ. 12. Τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐν τῷ προηγούμενῳ ἄρθρῳ ὁρισμένης προθεσμίας, τὸ δημοτικὸν συμβούλιον εἰς δημοσίαν συνεδρίαν, παρόντος καὶ τοῦ δημάρχου, ἐξάγει διὰ κλήρου δεκαπέντε ὀνόματα ἐκ τῶν χρηματισάντων ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῶν δήμων, μέχρι τοῦδε ἐπαρχιακῶν συμβούλων, δημάρχων, παρέδρων, δημοτικῶν συμβούλων καὶ ὀρκωτῶν, ἐκ δὲ

τῶν οὕτω πληρωθέντων συσταίνεται δικαστήριον ὀρκωτικὸν πρὸς ἐκδίκασιν ἐνστάσεων καὶ ἀντιρρήσεων.

Συγχρόνως θέλουν ἐξαχθῆ ἑκ τῆς κάλπης ἕτερα δεκαπέντε ὀνόματα, τὰ ὅποια θέλουν χρησιμεύσει ὡς ἀναπληρωματικὰ μέλη τοῦ δικαστηρίου.

Ἄρθρ. 13. Οἱ κληρωθέντες δηλοποιούμενοι ἀμέσως παρὰ τοῦ δημάρχου ὀφείλουσι νὰ συνέλθωσιν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ δήμου καὶ δίδοντες ἐνώπιον τοῦ δημάρχου καὶ τοῦ ἱερέως, εἰς τὸ δημοτικὸν κατὰστημα, τὸν διὰ τοὺς ἐνόρκους προσδιορισμένον ὄρκον, δικάζουσιν ἀνεκκλητῶς τὰ παράπονα ἀμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰ πρωτόκολλα τῶν ἐνστάσεων καὶ ἀντιρρήσεων καὶ ὅλα τὰ παρουσιασθέντα ἔγγραφα. Ἡ διάρκεια τῆς ἐκδικάσεως ὅλων τῶν ἐνστάσεων δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ πλέον τῶν ὀκτῶ ἡμερῶν.

Ἄρθρ. 14. Ἐκ τῶν κληρωθέντων δεκαπέντε ὀνομάτων ἑκατέρων τῶν μερῶν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐξαίρεσῃ ἀνὰ πέντε τὰ δὲ μένοντα πέντε ἔχοντα προϊστάμενον τὸ πρῶτον κληρωθέντα δικάζουσι συνόπτικῶς δημοσίᾳ. Αἱ ἀποφάσεις πρέπει νὰ εἶναι συντόμως αἰτιολογημέναι καὶ καταχωρίζονται εἰς ἐπὶ τούτῳ συντασσόμενον πρωτόκολλον.

Ἐὰν τὰ μέλη δὲν ζητήσωσιν ἐξαίρεσιν, τὰ πέντε μέλη ἐξάγονται διὰ κλήρου, ὁ δὲ πρῶτος ἐξαχθεὶς προεδρεύει.

Ἄρθρ. 15. Ἐπὶ τῇ βάζει τῶν ἀποφάσεων τούτων ὁ καταλόγος διορθοῦται ἀπὸ τὸ δικαστήριον καὶ ὁ δήμαρχος ὀφείλει ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀποφάσεων, νὰ σημειώσῃ τὴν διόρθωσιν ἐπὶ τοῦ καταλόγου τοῦ ἐκτεθειμένου εἰς τὸ δημαρχικὸν κατὰστημα καὶ νὰ πέμψῃ ἀντίγραφον ὑπογεγραμμένον παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν διοικητὴν.

Ἄρθρ. 16. Ὁ διοικητὴς ἅμα εἰδοποιηθῇ παρὰ τῶν δημάρχων τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐξελέξεως τῶν καταλόγων καὶ τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν, θέλει προσδιορίσῃ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τὸν εὐρυχωρότερον ναὺν τῆς πρωτεύουσας τοῦ δήμου ὡς τόπον τῆς ψηφοφορίας καὶ τὴν διάρκειαν τῶν περὶ ἐκλογῶν ἐργασιῶν. Ἡ διάρκεια τῶν ἐκλογῶν θέλει εἶσθαι ὀκταήμερος.

Ὁ διοικητὴς θέλει ἀποστείλῃ ὁμοῦ μὲ τὰς προκηρύξεις καὶ μίαν κάλπην εἰς ἕκαστον δῆμον ἐσφραγισμένην μὲ τὴν σφραγίδα τῆς διοικήσεως ἐφ' ὧν τῶν γωνιῶν.

"Αρθρ. 17. Οἱ δήμαρχοι ὀφείλουν τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς παυσαλβῆς, τῆς προκηρύξεως τοῦ διοικητοῦ νὰ κοινοποιήσουν αὐτὴν ἐγγράφως καὶ διὰ κηρύξεως εἰς ὅλον τὸν δῆμον.

"Αρθρ. 18. Ἡ ψηφοφορία ἐφορεύεται ὑπὸ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐξάγονται διὰ κλήρου παρὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου δημοσίως, παρόντος καὶ τοῦ δημάρχου, ἐκ τῶν χρηματισάντων ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῶν δήμων δημάρχων, παρεδρῶν, δημοτικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν συμβούλων καὶ ὀρκωτῶν. Προεδρεύει δὲ ταύτην ὁ πρῶτος λαχὼν τὸν κλῆρον.

Αὕτη ἐκλέγει τὸν γραμματέα τῆς.

"Αρθρ. 19. Ἡ ἐκλογὴ γίνεται διὰ ψηφοδελτίων.

"Εκαστος ψηφοφόρος γράφει μόνος ἢ δι' ἄλλου τῆς ἐμπιστοσύνης του, ἰσαριθμὰ ὀνόματα τῶν βουλευτῶν, τοὺς ὁποίους ὀφείλει νὰ δώσῃ ἢ ἐπαρχία καὶ ρίπτει αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὴν κάλπην τὸ ὄνομα τοῦ ψηφοφόρου· σημειοῦται εἰς τὸ πρωτόκολλον.

Ἐὰν ψηφοδέλτιόν τι περιέχῃ ἀριθμὸν ὀνομάτων ἀνώτερον τοῦ ἀπαιτουμένου, παραλείπονται τὰ τελευταῖα περιττεύοντα ὀνόματα. Ἐὰν δὲ περιλαμβάνῃ ὀλιγώτερα, παραδέχονται ταῦτα μόνον.

"Αρθρ. 20. Πᾶσα παρατήρησις ἢ ἐνστάσις γενομένη ὑπὸ τῶν ψηφοφόρων σημειοῦται εἰς πρωτόκολλον, ὅπου καταχωροῦνται ὡσαύτως καὶ αἱ γνωμοδοτήσεις τῆς ἐφορευοῦσης ἐπιτροπῆς, συντόμως αἰτιολογημέναι· περὶ δὲ τοῦ κύρους αὐτῶν ἀποφασίζει ἡ Βουλὴ.

"Αρθρ. 21. Ἐκαστος ψηφοφορεῖ εἰς τὸν δῆμόν του, δύναται δὲ νὰ ἐξασκήσῃ τὰ δικαιώματα ταῦτα καὶ εἰς ἄλλον δῆμον, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ κάμῃ τὴν ἐπὶ τούτῳ δήλωσίν του εἰς ἀμφοτέρους τοὺς δήμους πρὸ τῆς συντάξεως τῶν καταλόγων. Οὐδεὶς ὅμως δύναται νὰ ψηφοφορήσῃ εἰς δύο δήμους ἢ δι' ἀντιπροσώπου.

"Αρθρ. 22. Ἡ ἐσφράγις παρὰ τοῦ διοικητοῦ κάλπῃ σφραγίζεται ἐξ ὑπαρχῆς ἐφ' ὧν τῶν γωνιῶν ὑπὸ τῆς ἐφορευοῦσης τὴν ψηφοφορίαν ἐπιτροπῆς καὶ ἐξ ὧν ἐκ τῶν παρευρισκομένων τὸ ἀπαιτήσῃ.

Κατὰ τὴν ἐν τῷ προγράμματι τῆς ἐπιτροπῆς ὠρισμένην ὥραν τῆς παύσεως τῆς ψηφοφορίας ἐκάστης ἡμέρας, ἡ ὁπὴ τῆς κάλπης σφραγίζεται δημοσίως παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐξ ὧν ἐκ τῶν παρειρικομένων τὸ ἀπαιτήσωσιν.

Ἡ δὲ ἀποσφράγις αὐτῆς ἐπαναλαμβάνεται ἐκάστην πρώτην δημοσίως παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς.

Κατὰ τὴν σφράγισιν καὶ ἀποσφράγισιν συντάσσεται ἔκθεσις, παρόντος τοῦ δημάρχου, ὑπογραφομένη παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐξ ὧν ἐκ τῶν παρόντων ψηφοφόρων τὸ ἀπαιτήσωσιν.

Ἡ κάλπη φυλάττεται ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ὑπὸ τὴν εὐθύνην αὐτῆς

"Αρθρ. 23. Εἰς τὴν ληξιν τῆς πρὸς ἐκλογὴν προθεσμίας ὅλαι αἱ κάλπαι μεταφέρονται μετὰ τῶν πρακτικῶν ἀσφαλῶς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκάστου δήμου εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας καὶ κατατίθενται ἐν τῷ ἐν αὐτῇ προσδιωρισμένῳ διὰ τὰς ἐκλογὰς καταστήματι, ὅπου ἀποσφραγίζονται. Ἡ διαλογὴ τῶν ψήφων γίνεται ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποσφράγισιν τῶν καλπῶν δημοσίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπαγρύπνησιν τοῦ διοικητοῦ ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ καὶ ἐνώπιον τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 18 ἐφορευουσῶν τῆς ψηφοφορίας ἐπιτροπῶν ὅλων τῶν δήμων.

"Αρθρ. 24. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων, τὰ πρακτικὰ διευθύνονται εἰς τὸν διοικητὴν, ὅστις ὀφείλει νὰ τὰ ἐξαποστείλῃ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματεῖαν καὶ αὕτη πάλιν εἰς τὴν Βουλὴν.

Ὁ διοικητὴς δημοσιεύει διὰ προγράμματος καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς καὶ συγχρόνως εἰδοποιεῖ καὶ τοὺς ἐκλεχθέντας.

"Αρθρ. 25. Εἰς τοὺς δήμους Κρανειδίου καὶ Ἑρμιόνης ἡ διαλογὴ τῶν ψήφων θέλει γενῆ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ πρώτου δήμου· οἱ δὲ Ψαριανοὶ θέλουσι συνέλθει διὰ τὴν πρώτην περίοδον εἰς τὴν Ἑρμούπολιν διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν αὐτῶν.

"Αρθρ. 26. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν πραγματικῶς ψηφοφορησάντων.

Ἐὰν μετὰ τὴν πρώτην ψηφοφορίαν δὲν ἀναδειχθῶσιν ὅλοι οἱ

βουλευταὶ ἢ μέρος αὐτῶν ἐν ἀπολύτῳ πλειοψηφίᾳ, ἐπαναλαμβάνονται ἡ ψηφοφορία ἐπὶ διπλάσιον τοῦ ζητουμένου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν ὀνομάτων, λαμβανομένων ἐκ τῶν λαβόντων, κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ψηφοφορίαν, τὴν πλειοψηφίαν σχετικῶς, μέχρις οὗ ἀναδειχθῶσιν ὅλοι οἱ βουλευταὶ ἐν ἀπολύτῳ πλειοψηφίᾳ.

Ἴσοψηφίας οὔσης, ἀποφασίζει ὁ κλήρος.

Εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν βουλευτῶν τῆς παρούσης βουλευτικῆς περιόδου ἰσχύει, μὴ ὑπαρχούσης ἀπολύτου πλειοψηφίας, ἡ σχετικὴ.

Ἄρθρ. 27. Διὰ τὰ γίνῃ τις βουλευτὴς ἀπαιτεῖται :

α') τὰ ἔχῃ τὰς ἐν τῷ 63 ἄρθρῳ τοῦ Συντάγματος ὀριζομένας ιδιότητες.

β') τὰ μὴν ὑπάγῃται εἰς τὰς ἐξαιρέσεις τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ παρόντος νόμου.

γ') τὰ ᾗναι :

1) ἡ αὐτόχθων τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκλέγεται

2) ἡ ἐκ τῶν πολιτικῶς ἢ στρατιωτικῶς ἀγωνισθέντων καὶ διαμεινάντων μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1827 ἔτους καὶ ἐγκατεστημένων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἀφ' ἧς ἐκλέγονται, πρὸ ἐνὸς ἔτους καὶ ἐγγεγραμμένων εἰς ἓνα τῶν δήμων αὐτῆς.

3) ἡ αὐτόχθων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐγκατεστημένης πρὸ ἐνὸς ἔτους εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκλέγεται.

4) ἢ :

α') ἐκ τῶν πολιτικῶς ἢ στρατιωτικῶς ἀγωνισθέντων καὶ διαμεινάντων ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦ 1827.

β') ἐκ τῶν ἐλθόντων εἰς Ἑλλάδα καὶ διαμεινάντων μέχρι τοῦ τέλους τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

γ') ἐκ τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὰς μετὰ ταῦτα μάχας μέχρι τέλους τοῦ 1829, ἀλλὰ κατοικοῦντων ὅλων τῶν ἐν ταῖς τρισὶ ταύταις α'. β'. γ'. κατηγορίαις τοῦ παραγράφου 4, περιλαμβανομένων πρὸ ἐνὸς ἔτους εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκλέγονται καὶ ἐγγεγραμμένων εἰς ἓνα τῶν δήμων τούτων.

5) ἡ τὰ ἐκατοίκησεν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἕξ ἔτη ἐγγράφεις εἰς ἓνα τῶν δήμων ἕξ ὧν τὰ τρία ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκ-

λέγεται καὶ νὰ ἀπέκτησεν ἐν αὐτῇ πραγματικὴν ἀκίνητον περιουσίαν δέκα χιλιάδων δραχμῶν.

Ἄρθρ. 28. Διοικητικοί, οἰκονομικοί, δικαστικοί καὶ στρατιωτικοί ὑπάλληλοι δὲν δύνανται νὰ ἐκλεχθῶσι βουλευταὶ ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας εἰς ἣν ἐκτελοῦσι τὰ καθήκοντά των. Οὕτω μετὰ τὴν παραιτήσιν ἢ παύσιν των οἱ εἰρημένοι ὑπάλληλοι ἐκλέγονται ἐκ τῶν μερῶν ὅπου ἐτέλουν τὰ τοῦ δημοσίου ὑπάλληλου καθήκοντα, εἰμὴ μετὰ παρέλευσιν μιᾶς ἐξαμηνίας· ἀλλ' αὕτη ἡ περὶ τῆς παραιτήσεως καὶ παύσεως διάταξις δὲν ἰσχύει διὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς παρούσης βουλευτικῆς περιόδου, εἰμὴ ἂν ὁ ὑπάλληλος παραιτηθῇ ἢ παύσῃ, μετὰ ὁκτὼ ἡμέρας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος νόμου. Οἱ διὰ δημόσιον χρέος φυλακισμένοι, ἀνήκοντες εἰς τοὺς ψηφοφόρους τῆς ἐπαρχίας των, ἐξέρχονται τῶν φυλακῶν μὲ ἀδειαν, ἂν τὸ ζητήσωσι, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας, δίδοντες ἀξιόχρεων ἐγγυητὴν διὰ τὴν εἰς τὴν φυλακὴν ἐνάνοδόν των.

Ἄρθρ. 29. Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως, παραιτήσεως ἢ ἀνικανότητος βουλευτοῦ γίνεται νέα ἐκλογή περὶ ἀναπληρώσεως ἐντὸς δύο μηνῶν κατὰ τὰς ἐν τῷ παρόντι νόμῳ διαγραφομένας διατυπώσεις.

Ἡ βουλὴ ἔχει μόνη τὸ δικαίωμα νὰ δέχεται τὴν παραιτήσιν τῶν μελῶν τῆς.

Ἄρθρ. 30. Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ὁθωνος ἐκλέγουσιν ἴδιον Βουλευτὴν, κατ' ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν.

Ἄρθρ. 31. Ἀπαντες οἱ ἀνωτέρω συνέρχονται, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ διοικητοῦ τῆς καθέδρας τοῦ Βασιλείου, ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ εἰς συνέλευσιν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐνεργοῦνται καὶ αἱ λοιπαὶ ἐκλογαὶ τοῦ Κράτους.

Ὁ μὲν Πρύτανης προεδρεύει τὴν συνέλευσιν, ὁ δὲ γραμματεὺς κρατεῖ τὸ πρωτόκολλον.

Ἡ ἐκλογή γίνεται διὰ ψηφοδελτίων.

Ὁ ὡς βουλευτὴς ἐκλεχθὲς ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ τὰς ἐν τῷ ἄρθρῳ 63 τοῦ Συντάγματος ιδιότητες.

Ἄρθρ. 32. Οἱ κατὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις ἀπολαμβάνοντες

τὰ δικαιώματα τοῦ ἐκλέγειν δὲν δύνανται νὰ ἐξασκήσωσι τὸ αὐτὸ καὶ εἰς ἄλλην ἐκλογὴν.

"Αρθρ. 33. "Ολαὶ αἱ πράξεις τῶν ἐκλογῶν γράφονται εἰς ἀπλοῦν χάρτην.

"Αρθρ. 34. Οἱ κληρικοὶ δὲν δύνανται νὰ ψηφοφορήσουν οὐδὲ νὰ ἐκλεχθῶσι.

"Αρθρ. 35. Πᾶσα ἐκλογὴ, ἥτις ἤθελεν ἐνεργηθῇ ἐναντίον τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος νόμου δὲν ἔχει κύρος.

"Αρθρ. 36. "Ο παρὼν νόμος δὲν εἶναι ἀμετάβλητος.

Οὕτω λοιπὸν, κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν τῆς Συνελεύσεως, τῇ 18ῃ Μαρτίου, πλῆθος ἀπειρον κατέκλυζε τὴν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων εἰς τὸ Βουλευτήριον ἄγουσαν· εἴκοσι καὶ εἰς κανονικοδολιαμοὶ ἐχαιρέτισαν τὸ ἐπίσημον τῆς ἡμέρας· ὁ στρατός, ἐν μεγάλῃ σταλῇ, παρετάχθη τῇ 2ᾳ μ. μ. καὶ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα ἐνθουσιωδῶς ἐπευφημούμενοι μετέβησαν εἰς τὸ Βουλευτήριον, ὅπου ἀνέμενον οἱ πληρεξούσιοι, τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὸ διπλωματικὸν σῶμα καὶ ἄπειρον πλῆθος.

"Ο Βασιλεὺς "Οθων μετὰ ζωηρᾶς συγκινήσεως καθήσας ἐπὶ θρόνου ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Συνελεύσεως κατασκευασθέντος, εἶπε τάδε : «*Χαίρω διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς συντάξεως τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος, ἐμφαρίζομαι ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν διὰ τὰ ἐπισφραγίσω αὐτὸ διὰ τοῦ ὀρισμένου ὅρκου.*

Εἰτα δὲ ἀναστὰς ὤμοσεν ἄσκεπῆς τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἔχων τόνδε τὸν ὅρκον : «*Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς δημοσύλου καὶ ἀδαιρέτου Τριάδος τὰ προστατεύσω τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, τὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ τὰ διατηρῶ καὶ ὑπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν αὐτονομίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.* » Μετὰ τὸν ὅρκον, τῶν παρισταμένων εὐφημούντων : «*Ζήτω ὁ Βασιλεὺς !* » καθήσας πάλιν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀπήγγειλεν ἐν συγκινήσει τάδε : «*Εὐχομαι ὥστε τὸ Σύνταγμα, ὁ ἱερὸς οὗτος καὶ ἀδιάρρηκτος δεσμὸς μεταξὺ Βασιλέως καὶ Ἔθνους, τὰ στερεώσῃ καὶ προαγάγῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Περαιτωθέντος ἤδη τοῦ ἔργου, διὰ τὸ*

ὁποῖον συνεκάλεσα τὴν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, κηρύττω τὴν Λήξιν αὐτῆς.»

Μετὰ τοῦτο συνετάγη τὸ Πρωτόκολλον τῆς ἐπισήμου ταύτης ὀρκωμοσίας ὧδε :

«Τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ἔτει, τῇ δεκάτῃ ὀγδόῃ Μαρτίου, ὥρα δευτέρᾳ μ. μ. συνήλθον ἐν τῷ καταστήματι τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως οἱ Κ. Κ. πληρεξούσιοι τοῦ Ἑθνους, ὅπως δεχθῶσι τὴν ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ὄρκον τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος.

«Παρήσαν τὸ διπλωματικὸν σῶμα, ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἅπαντες οἱ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἀνώτεροι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι.

«Αἱ Α. Α. Μ. Μ. εἰσήλθον, καὶ ἡ μὲν Α. Μ. ἡ Βασίλισσα μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς ἀνέβη εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ πρόπαρασκευασμένον θεωρεῖον, ἡ δὲ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς, προπορευομένων τοῦ Προέδρου, τῶν Ἀντιπροέδρων καὶ τῶν Γραμματέων τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως καὶ τῆς παρ' αὐτῆς ἐπὶ τούτῳ ἐκλεχθείσης Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν Ὑπουργῶν, καὶ παρακολουθούντων τῶν Ὑπασπιστῶν καὶ Διαγγελέων Αὐτῆς, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ Θρόνου.

«Ἄπαντες ἀσκειῖ· καὶ ὄρθιοι ἐδέχθησαν μετ' ἀνευφημιῶν τὰς Α. Α. Μ. Μ. Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς καθήσας ἐπὶ τοῦ Θρόνου καὶ νεύσας πρὸς ἅπαντας νὰ καθήσωσιν εἰς τὰς ἑδρας των, ἐξεφώνησε τοὺς ἐξῆς λόγους : «*Χαίρω διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς συντάξεως τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος, ἐμφανίζομαι ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν διὰ τὰ ἐπισφραγίσω αὐτὸ διὰ τοῦ ὀρισμένου ὄρκου.*»

«Ἀκολουθῶς δὲ ἀναστὰς ὄρθιος καὶ ἀσκεπής, θέσας τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἔχων ἐνώπιον αὐτοῦ τὸ Πολιτικὸν Σύνταγμα, ὥμοσε τὸν ἐν τῷ Ἀρθρῷ 36 τοῦ Συντάγματος διαλαμβανόμενον βασιλικὸν ὄρκον, ἔχοντα οὕτως : «*Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ προστατεύω τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνους, καὶ νὰ διατηρῶ καὶ ὑπερα-*

σπίζω τὴν ἐθνικὴν αὐτονομίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ζωηρόταται ἀνευφημίαι ἐπηκολούθησαν τὴν ὀρκωμοσίαν καὶ ἡ αἰθουσα ἀντήχησεν ἀπὸ τοῦ «Ζήτω ὁ Βασιλεὺς.» Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς καθήσας πάλιν ἐπὶ τοῦ Θρόνου ἀπήγγειλε τὰ ἑξῆς: «Εὐχομαι ὥστε τὸ Σύνταγμα, ὁ ἱερὸς οἶκος καὶ ἀδιάρρηκτος δεσμὸς μεταξὺ Βασιλέως καὶ Ἔθνους, νὰ στερεώσῃ καὶ προαγάγῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Περαιτωθέντος ἤδη τοῦ ἔργου, διὰ τὸ ὅποσον συνεκάλεσα τὴν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, κηρύττω τὴν λήξιν αὐτῆς.»

Τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις ἐπανελάβε μεγαλοφώνως καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας εἰπὼν: «Περαιτωθέντος ἤδη τοῦ ἔργου, διὰ τὸ ὅποσον συνεκάλεσα τὴν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, κηρύττω τὴν λήξιν αὐτῆς». Τότε αἱ Α. Α. Μ. Μ. ἀνε-ἀνεχώρησαν, ἡ δὲ συνεδρίασις διελύθη ἐν τῷ μέσῳ ζωηροτάτων καὶ ἐπανειλημμένων ζητωκραυγῶν. Πρὸς βεβαίωσιν τούτων ἀπάντων, συνετάχθησαν τρία ὅμοια τοῦ παρόντος πρωτοκόλλου τῆς ὀρκωμοσίας, ὑπογεγραμμένα παρὰ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνος, παρὰ τοῦ Προέδρου, τῶν Ἀντιπροέδρων καὶ τῶν Γραμματέων τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, παρὰ τοῦ Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, παρὰ τοῦ Προέδρου καὶ τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ παρὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐξ ὧν τὸ μὲν θέλει κατατεθῇ εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπὶ τοῖς Β. Οἴκου καὶ τῶν Ἑξωτερικῶν Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας, τὰ δὲ δύο ἕτερα θέλουν κατατεθῇ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας διὰ νὰ παραδοθῶσι τὸ μὲν εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Γερουσίας, τὸ δὲ εἰς τὸ τῆς Βουλῆς.

Ἐγένετο ἐν Ἀθήναις, τῇ 18 Μαρτίου 1844.

Ο Θ Ω Ν

II. Νοταρᾶς, Πρόεδρος τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως.

Οἱ Ἀντιπρόεδροι.

Α. Μαυροκορδάτος, Α. Μεταξᾶς, Ι. Κωλέττης, Α. Λόβτος.

Οἱ Γραμματεῖς

Α. Ν. Δρόσος, Κ. Θ. Κελοκοτρώνης, Γ. Σιρίδης, Γ. Δοκός.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶ Συνόδου
Εὐβοίας ΝΕΟΦΥΤΟΣ

Ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου
Κ. ΚΑΝΑΡΗΣ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργ. Συμβουλίου καὶ Γραμ. τῶν Ναυτικῶν.
Γ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ, Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.
ΑΝΔΡ. ΛΟΝΤΙΟΣ, ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ἐσωτερικῶν.
ΔΡ. ΜΑΝΣΟΛΑΣ, ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Β. Οἴκου καὶ τῶν Οἰκονομ.
ΛΕΩΝ ΜΕΛΑΣ, Γραμ. ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς
Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως.

Οὕτω δὲ κατόπιν πενταμήνου σχεδὸν ἐργασίας (8 9βρίου 1843
18 Μαρτίου 1844) ἀποπερατώσασα τὸ μίγα ὄντως ἔργον αὐτῆς ἡ
Ἐθνοσυνέλευσις διελύθη τῇ 18 Μαρτίου 1844.

Τὴν ἐσπέραν δ' ἄπασα ἡ πόλις ἐφωταγωγήθη ἡ δὲ φρουρὰ τῶν
Ἀθηνῶν ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ λαμπαδοδρομίαν ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα
ζητωκραυγάζουσα ὑπὲρ τοῦ Συνταγματικοῦ Βασιλέως Ὁθωνος
τοῦ Α'.

Οὕτω λοιπὸν ἐψηφίσθη καὶ ἐπεκυρώθη τὸ πολυπόθητον Σύν-
ταγμα, ὅπερ ὁμως, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, κατέδειξε τοῖς Ἕλλησιν ὅτι ἦτο
λίαν ἀπρόσφορον διὰ στόμαχον ἀσθενικόν, οἷος ἦτο ὁ τῶν Ἑλλήνων
τότε, βρῶμα· διότι εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὰς ἐνθέρμους διαχύσεις καὶ
τὰς λυρικὰς ἐξωτερικεύσεις τῶν ὡς ἐκ τῆς χαρᾶς, ἐπὶ τῇ παροχῇ
τοῦ Συντάγματος, κατακλυζόντων τοὺς Ἕλληνας αἰσθημάτων,
ἐπῆλθεν ἄμεσος ἡ ἀπογοήτευσις· διότι πάντες σχεδὸν οἱ πληρεξού-
σιοι καὶ οἱ ὅπως δῆποτε πολιτικῶς ἰσχύοντες παρουσίασαν ὑπὲρ τε
ἑαυτῶν, τῶν οἰκείων καὶ τῶν φίλων μακροὺς ἀπαιτήσεων καταλό-
γους—*Ρουσφέτια* ἐν τοῖς μετέπειτα κληθέντας—πληρωτέας ἐκ τοῦ
δημοσίου κεντρικοῦ Ταμείου, αἱ ἐκλογαὶ καὶ τὰ γενόμενα αἵσχη,
κατὰ τὰς ἐξελέγξεις αὐτῶν, ἡ εἰς Ἀθήνας συρροὴ πάντων τῶν
βουλευμιῶντων θεσιθέρων, αἱ καταστρατηγήσεις τοῦ νόμου, αἱ πα-
ρανομίαι καὶ αἱ ἄλλαι ἀδικίαι, ἐδημιούργησαν οἰκτροτάτην ἐν τῇ
χώρᾳ κατάστασιν ἐν ᾗ ἐπὶ μακρὸν ἐκλυδωνίζετο.

Ὁ Ἀγγλος συνταγματικὸς συγγραφεὺς Φρούδ ἰσχυρίζεται, ὅτι

πάντες οἱ λαοὶ εἰσὶν ἐπιδεκτικοὶ συντάγματος καὶ ὅτι τὰ συντάγματα γίνονται διὰ τὰς χώρας καὶ οὐχὶ αἱ χώραι διὰ τὰ συντάγματα, τοῦτο ὅμως δὲν ἀληθεύει· οὐχὶ διότι ὑφίστανται λαοὶ μὴ ἐπιδεκτικοὶ τούτων, ἀλλὰ διότι ὑπάρχουσιν ἔκτακτοι περιστάσεις ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν καθιστῶσαι ἀνέφικτον τὴν τοῦ Συντάγματος ἐπιτυχίαν.

Ὁ ἐλληνικὸς λαὸς λέγει ὁ κ. Κυριακίδης εἶχε πάντα τὰ προσόντα πρὸς αὐτοδιοίκησιν· φύσει φιλελεύθερος, εὐφυής, κεκτημένος εἰς μέγα βαθμὸν τὸ αἶσθημα τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ διανοητικὴν ἀντίληψιν εὐρεῖαν ὑπῆρξε πάντοτε προωρισμένος διὰ φιλελεύθερον πολίτευμα.

Οἱ ὅροι ὅμως ὑφ' οὓς διετέλει δὲν ἦσαν καὶ κατάλληλοι διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ πολιτεύματος τούτου· διότι ἐν Ἑλλάδι ἐτελείτο βραδεῖα τις κοινωνικὴ ζύμωσις, ἥτις εἶχεν ἀνάγκην ἡσυχίας καὶ τάξεως ἵνα ἐπωφελῶς συμπληρωθῇ. Πρὸ τῆς τριαύτης ζυμώσεως ἡ εἰσαγωγὴ Συντάγματος ἤθελε παράσχει ἐπιζημιωτάτην διευθύνσιν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀνάπλασιν, καὶ τὰ ὀλεθρία ταῦτα ἀποτελέσματα ἐπὶ τὸ Σύνταγμα, δυστυχῶς, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, οὐδὲ ἀπηλλάγη μέχρι σήμερον, τὸ ἔθνος τῶν ἐπιζημιῶν ἐκείνων καὶ ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων.

"Ὅτι δὲ τὸ Σύνταγμα ἐκεῖνο, καὶ περ ἐν πολλοῖς συντηρητικόν, οὐδαμῶς ἦτο ἀπαύγασμα τῆς τοῦ λαοῦ θελήσεως ἀλλὰ ξένον τῶν τε παλαιῶν καὶ τῶν νέων τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους ἐθίμων καὶ ἀπομίμησης τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν καὶ ἐν τισὶν ἀντιγραφῇ αὐτῶν, ἰδίως τοῦ Γαλλικοῦ, τοῦτο μετ' ὀλίγον κατεδείχθη τρανῶς, ὁπότε ἀρξαμένης τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, οἱ πάντες—διότι πάντες ἠγωνίσθησαν ἐν τῷ ἱερῷ ᾧ ᾧ καὶ ὡς εἰκὸς οἱ πάντες εἶχον δικαίωμα ἀποζημιώσεων καὶ ἀξιομάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ—ἐζήτησαν θέσεις καὶ χρηματικὰ ἐντάλματα καὶ περιεκύκλουν τὰ γραφεῖα καὶ τοὺς προθαλάμους τῶν ὑπουργῶν καὶ συνηλλάσσοντο ἐλευθέρως τὰς ψήφους, ὡς ἐν κοινῇ τινι χρηματιστηρίῳ.

Τὰ καταλύματα τῶν πληρεξουσίων, τὰ γραφεῖα τῶν ὑπουργῶν, τὸ κατάστημα τῆς συνελεύσεως ἐπληροῦντο ἀγωνιστῶν, ὀρφανῶν καὶ χηρῶν τοῦ ἐνδόξου ἀγῶνος. Χωλοί, ἀνάπηροι καὶ ἐν γένει οἱ

τοῦ ἀγῶνος ἐπιζῶντες τραυματίαι ἐπιδεικνύμενοι τὰ ἑαυτῶν τραύματα, μετὰ δακρύων ἐπήτουν, δίκην ἐπαίτων, ἤρτον. Συνετρίβοντο τις ὅλως τὴν καρδίαν βλέπων τὸ οἰκτρὸν ἐκεῖνο θέαμα. Δυστυχῶς αἱ ἀπαιτήσεις τῶν πληρεξουσίων καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν ἦσαν, ὡς τὸ πολὺ, ἄδικοι καὶ κακοήθεις· διότι ἀπῆτουν ἀπολύσεις καθεργμένων, κακούργων, χάριτας καὶ ἀμνηστίας ὑπὲρ ἀρχιληστῶν καὶ τῶν συμμοριτῶν αὐτῶν, ὡς θέλομεν ἰδῆ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα.

Τὸ πρὸ τοῦ Συντάγματος Ὑπουργεῖον, ὡς εἵπομεν, ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν Κ. Κανάρη πρωθυπουργοῦ, τοῦ Δ. Μανσόλα, τοῦ Α. Λόντου καὶ τοῦ Ι. Μελά. Μετὰ τὴν λήξιν ὅμως τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἐπεβάλλετο φυσικῶς τῷ λόγῳ, ὁ σχηματισμὸς νέου συντάγματικῆς ὑπουργείου, ὅπερ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς πρώτας βουλευτικὰς ἐκλογάς. Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ὅθων προσεκάλεσε τοὺς δύο τέως ἀντιδρoεῖδρους τῆς Ἐθνoσυνελεύσεως: τὸν Μαυροκορδάτον καὶ τὸν Κωλέττην, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ συνεννοούμενοι σχηματίσωσι τὸ νέον ὑπουργεῖον· ἀλλ' ὅμως παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας αὐτῶν περὶ τούτου συνδιασκέψεις εἰς οὐδὲν κατέληξαν ἀποτέλεσμα· διότι ὁ μὲν Κωλέττης καίπερ παρέχων τῷ Μαυροκορδάτῳ τὴν πρωθυπουργίαν, ἐπεζήτη ὅμως τὴν ἐξ ἑαυτοῦ διανομὴν τῶν ὑπουργικῶν χαρτοφυλακίων τοῖς ἐκ τοῦ κόμματος αὐτῶν, ὅπερ καὶ ὀρθὸν καὶ δίκαιον ἦτο· ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος, ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἤρνετο νὰ συνεργασθῇ μετ' ἀνδρῶν, οὓς ἠγνόει, ἐξ οὗ, ἐπελθούσης διαφωνίας μεταξὺ αὐτῶν, ἀμφότεροι κατέθηκαν τῷ βασιλεῖ τὴν ἑν ἀνέλαβον ἐντολήν.

Τότε προσεκλήθη ὁ Λόντος, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἠρνήθη, ὑποδείξας τὸν Μαυροκορδάτον, ὡς τὸν καταλληλότετον πάντων. Ὁ Κωλέττης συνεβούλευσε τότε τὸν Μαυροκορδάτον νὰ σχηματίσῃ μόνος μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ὑπουργεῖον, ὑποσχόμενος ὅτι δὲν θέλει ἀντιπράξῃ αὐτῷ, ἐπείσθη δ' εἰς τοῦτο ἰδίᾳ, ἐκ τῶν προτροπῶν τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας Πισκατόρυ, ὑποδεικνύοντος, ὅτι οὐδὲν κώλυμα ἤθελε παρεμβάλλει αὐτῷ ἡ Γαλλία καὶ τοῦ Κωλέττου ἀποσχόντος.

Οὕτω λοιπὸν τῇ 30 Μαρτίου ἐσχηματίσθη τὸ πρῶτον συνταγματικὸν ὑπουργεῖον συγκροτηθὲν ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου ὡς πρωθυπουργοῦ, ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ προσωρινῶς τῶν Ναυτι-

κῶν, τοῦ Ἀν. Λόντου ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν. τοῦ Α. Χ. Λόντου τοῦ καὶ Λοντίδου καλουμένου, πρὸς διάκρισιν, ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, τοῦ Π. Ροδίου ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ Σ. Τρικούπη ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν καὶ εἴτα, παυθέντος τοῦ Λοντίδου, τῇ 27 Ἰουλίου, καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Τὸν σχηματισμὸν τοῦ Ὑπουργείου τούτου περιέμενον οἱ πάντες ἀνυπομόνως, ἵνα πληρώσωσι τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν, διοριζόμενοι ὁ μὲν ἐν ταύτῃ ὁ δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ θέσει, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ συντάγματος διαγραφόμενα, κατὰ τὸ περὶ αὐτοχθόνων ψήφισμα· διότι διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τούτου περιεμένοντο νὰ γίνωσιν αἱ ἐκλογαὶ τῶν βουλευτῶν, τῶν ἰσοδίων γερουσιαστῶν οἱ διορισμοὶ καὶ ἡ κλήρωσις τῶν ἄλλων τοῦ Κράτους λειτουργιῶν.

Οἱ τοῦ ρωσικοῦ ὁμῶς κόμματος δυσμενῶς ἔβλεπον τὸν καταρτισμὸν τοῦ ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς ὑποστηριζομένου νέου ὑπουργείου. Ἐφ' ᾧ καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Α. Μεταξᾶ ἤρξατο ἀμέσως σφοδρὸτάτῃ ἀντιπολίτευσις, ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, μὴ λυθέντος κατ' εὐχὴν ὑπὸ τῆς Ἐθνικοσυλεύσεως, λαβόντος.

Τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο ζήτημα ἐπὶ τοσαύτον ἐφανέρωσεν τὰ κόμματα, ὥστε ἡ ἱστορία οὐδὲ σήμερον ἔτι δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τὴν τελευταίαν αὐτῆς λέξιν ἐπ' αὐτοῦ. Τίνος ἕνεκα λόγου οἱ ὑπέροχοι ἐκεῖνοι πολιτικοὶ ἄνδρες παρέσχον τοσαύτην σημασίαν εἰς μίαν αἵτησιν ἀναγνωρίσεως, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι εἰσέτι μυστήριον. Τινὲς εἶπον, ὅτι οἱ ἀγτίθετοι ἐπέζητουν τὴν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐξάρτησιν καὶ ὅτι οἱ τῆς ἀγγλικῆς μερίδος ἐφοβοῦντο τὴν διὰ τῶν ἀρχιερέων, ἐπέμβασιν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ ἑσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν ἔχεται οὐδαμῶς ὑποστάσεως καὶ εἶναι τρόπον τινὰ προσβλητικὸν διὰ τὸν ἐλληνικὸν κλῆρον, ὅστις καὶ συνηγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ οὐδέποτε ἐπαύσατο ἀγωνιζόμενος τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα. Ἡμεῖς μάλιστα δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ βεβαιότητος, ὅτι τὸ ἐναντίον ἀποτελεσμαθὰ ἐπήρχετο· διότι οὕτως ἡ Ἑλλὰς ἤθελεν ἔχει ἀφορμὰς ἀμεσώτερως ἀναμιξεῖς εἰς τὰ τῆς Τουρκίας.

Τὴν ἐξάρτησιν ὁμῶς ταύτην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων οὐδεὶς ἐπεζήτηε καὶ πάντες ἤθελον τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς. Ἡ δὲ αἴτησις ἀναγνωρίσεως δὲν ἀπετέλει ἐξάρτησιν· διότι ἢ οὕτως ἢ ἄλλως θὰ ἐκηρύσσετο αὐτοκέφαλος ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ θὰ ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς αὐτῆς Συνόδου, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο. Εἶναι περίεργος λοιπὸν ἡ ἐπιμονὴ τῆς μερίδος ταύτης, ἥτις ἐκουσίως παρέσχε τοῖς ἀντιπολιτευομένοις τὰ σπουδαιότερα ἐπιχειρήματα πρὸς καταπολέμησιν ἐαυτῆς.

Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τὰ πάθη εἶχον ἐξαφθῆ, ὥστε αἱ ἀναιδέστεραι συκοφανταί ἐξετοξεύοντο κατ' ἀλλήλων καὶ τὸ δημόσιον φρόνημα ἐπεσκοτιζέτο καὶ παρεπλανᾶτο ὑπὸ τῶν ἀβχαιμωτέρων κατηγοριῶν, τοῦθ' ὅπερ ἔβλαψε τὰ μέγιστα τὴν ἀγγλικὴν μερίδα· διὸ καὶ οὐδέποτε αὕτη σπουδαίως ἐπεκράτησε, στερουμένη ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πλειονοψηφίας, καίπερ ἀγομένη ὑπὸ διαπρεπῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Σπ. Τρικούπη, οἵτινες ἐκ καλῆς πίστεως καὶ ἀγνῆς προθέσεως, ἐπίστευσαν ταῖς ὑποσχέσεσι τῆς Ἀγγλίας καὶ μέχρι τινὸς ἐφρόνουν, ὅτι ὑπὸ ταύτης ὁ Ἑλληνισμὸς βοηθούμενος ἤθελε καταλάβει τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ θέσιν.

Ὁ Ἑλληνικὸς ὁμῶς λαός, ὡς ἐκ προαισθήματός τινος ἐμφύτου, ἀπεστρέφετο, κατὰ βάθος, τὴν δύναμιν ταύτην καὶ ὅτε αὕτη ἐφαίνετο εὐμενής, καὶ ὅτε ἀκολούθως, ἐξ ἀνάγκης, ἐδῶρθε τῇ Ἑλλάδι τὰς Ἰονίους νήσους.

Ἡ ἀγγλικὴ ὑποκρισία, χρωμένη πάσαις ταῖς διπλωματικαῖς ἀσυνειδήτου καὶ ἥκιστα ἐντίμου, ἐξηπάτησε τοὺς ἐκάστοτε Ἑλλήνας πολιτικοὺς ἐκ τῶν διαπρεπεστάτων, μετὰ λύπης ἀνομολογησάντων ἀκολούθως τὴν πλάνην αὐτῶν.

Τὸ ρωσικὸν δ' ἀφ' ἐτέρου κόμμα ἵδρυσε διὰ τοῦ Ρήγα Παλαμήδη καὶ τοῦ Κ. Ζωγράφου μυστικὴν δημοκρατικὴν ἐταιρείαν, ἥς τὸ ἔμβλημα ἦτο : «*ἐθνικότης, ὀρθοδοξία, ἀνεξαρτησία, πάσης ἐξωτερικῆς ἐπηρείας*», διένειμε προκηρύξεις, ἐξηρέθισε πάντας τοὺς δυσηρεστημένους καὶ, ἐν γένει, τὰ πάντα ἐπραττε πρὸς ἐκφόβισιν τοῦ βασιλέως καὶ ἀνταρραπὴν τοῦ νέου ὑπουργείου.

Μόνον ὁ τῆς γαλλικῆς μερίδος Κωλέττης ἐφαίνετο ἀπρακτῶν καὶ ἀναμένων τὰ ἀποθησόμενα· διότι καὶ ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας

Ἀλέξ. Μαυροκορδάτος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐτῆρει ἔτι τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν περὶ ὑποστηρίξεως τοῦ Μαυροκορδάτου.

Πρὸς ἐνδειξιν μάλιστα τῆς ἠθικῆς ταύτης ὑποστηρίξεως, ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἀπέστειλε, κατὰ Μάιον, τὸ παράσημον τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς οὐ μόνον πρὸς τὸν Καλλέργην, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ὑπουργὸν Λόντον.

Ἐν τούτοις τὰ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν καταφθάνοντα ἀγγέλματα ἦσαν ἐκτάκτως δυσάρεστα τῷ ὑπουργεῖῳ· διότι ὁ μὲν Ρήγας Παλαμῆδης προεκάλει πομπῶδεις ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὑποδοχὰς ἐν Τριπόλει καὶ ἀλαχοῦ· ὁ δὲ Ζωγράφος συμμαχῶν μετὰ τῶν πατέρων τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου περιήρχετο τὴν δυτικὴν Πελοπόννησον· τὰ κόμματα ἐν Μεσσηνίᾳ ἐλάμβανον ἑνοπλον στάσιν καὶ ὁ Θεόδωρος Γρίβας ἐν τῇ Στερεᾷ περιώδευσεν ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον μετ' ἐνόπλων ὁπαδῶν, ἔχων ἀφορμὰς κατὰ τοῦ Ὁθωνος ὡς δῆθεν παρηγκωνισμένος.

Περὶ τὸν Μάιον μεσουῖντα ἀνηγγέλθη πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι ἐν Τζίμοβα εἶχον συναχθῆ δισχιλίοι ὁπαδοὶ τοῦ Μαυρομιχάλη, τοῦ Τζαννετάκη καὶ τοῦ Πιεράκου καὶ ὅτι ἐπέκειτο δεινὴ σύγκρουσις. Ἡ Κυβέρνησις θορυβηθεῖσα, ἐπὶ τούτῳ, ἐν τάχει ἀπέστειλε, διὰ τοῦ βασιλικοῦ ἀτμοπλοίου «Ὁθωνος» τὸν Κίτσον Τζαβέλλαν, ἵνα εἰρηνεύσῃ αὐτούς, ἀλλ' ὅμως εὐτυχῶς πρὶν ἢ φθάσῃ οὗτος, ἐπετεύχθη ἀναίμακτος ἡ διάλυσις τῶν ὁπλοφόρων ὑπὸ τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν.

Τῆς στάσεως ταύτης σπουδαιοτέρα ἦτο ἡ τοῦ Θ. Γρίβα, οὗτος, ὡς εἵπομεν, καὶ ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει εἶχεν ἐπιδείξει ἀντιδυναστικά φρονήματα καὶ εἴτα ἀναχωρήσας ἐξ Ἀθηνῶν προπαρεσκεύαζε κατὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βασιλέως στάσιν. Ἡ Κυβέρνησις μαθοῦσα, ὅτι οὗτος περιέρχεται, μετ' ἐνόπλων ἀνδρῶν, ἐν Ἀκαρνανίᾳ, προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀρνήθεις ὠχυρώθη, μετὰ 2,000 ἀνδρῶν, ἐν Ἀβαρίκῳ.

Ἡ Κυβέρνησις φοβηθεῖσα ὅτε μαθοῦσα, ὅτι οἱ περὶ τὸν Γρίβαν ἀνήρχοντο εἰς πολλὰς χιλιάδας καὶ ὅτι τάγματα Τουρκαλβανῶν ὑπὸ τὸν Ἀχμέτ-Ντίνον θὰ εἰσελαυνον ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους ἐπίκουρα τῶν στασιαστῶν, ἐξέπεμψε καὶ πάλιν τὸν Κίτσον Τζαβέλλαν, ἀλλὰ τούτου πολιορκοῦντος τὸν Γρίβαν ἐν Ἀβαρίκῳ, ἐν

Ἀθῆναις εἶχεν ἀποφασισθῇ ἀναίμακτος ἡ λύσις τῆς στάσεως. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας Πισκατόρου παρέσχε τὸ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἀτμόπλοιοι «Ὁ Παπίνος», (1) ἵνα μεταβὰν παραλάβῃ τὸν Γρίβαν καὶ φέρῃ εἰς Ἀθῆνας, ὅπερ καὶ ἐγένετο, ἀλλ' ὅμως προσηνέχθη δολιῶς· διότι παρέλαβε μὲν τὸν Γρίβαν ἀλλ' ὑπὸ τὴν πρόφασιν, ὅτι ἐζήτησεν οὗτος τὴν γαλλικὴν προστασίαν, μετεβίβασεν ἐν Πειραιεὶ ἐπὶ ἐτέρου γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐνθα οἱ ὁμογενεῖς ὑπεδέξαντο αὐτὸν πανηγυρικῶς.

Τούτων δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινομένων, ἡ Κυβέρνησις, τῇ 19ῃ Ἰουνίου, ἡμνήστευε τοὺς συμμετασχόντας τῶν κατὰ Μάϊον καὶ Ἰούνιον στάσεων, ἐξαίρουμένων τῶν ἀρχηγῶν τῶν στάσεων Θεοδώρου Γρίβα, Γεωργίου Πρωτοπαπᾶ, Δημητρίου Ταρχατζίκου, Νικολάου Τσέλιου, Κωστούλα Χασάπη, Κωνσταντίνου Κολοκίθα, Σπύρου Μακρυστάθου καὶ Κώστα Καραγεωργάκη, κατηγορουμένων καὶ δι' ἄλλα κοινὰ ἐγκλήματα.

Πλὴν ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν Ἀθῆναις δὲν ἐπεκράτει πλήρης ἡσυχία· διότι κατὰ τὰς προκηρυχθείσας βουλευτικὰς ἐκλογὰς ὑποψήφιοι ἐν τῇ πρωτευούσῃ, κατὰ τὸ περὶ ἐκλογῶν διάταγμα τῆς 15ης Ἰουνίου 1844, ἦσαν ὁ Καλλέργης, ὁ ἦρως τῆς 7' Σεπτεμβρίου 1843, καθ' οὗ ἐστράφησαν οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, ὁ Γ. Κωλέττης, ὁ Γ. Μακρυγιάννης, ὁ Α. Μεταξᾶς, ὁ Δ. Καλλιφρονᾶς καὶ τινες ἄλλοι· ἤρξαντο λοιπὸν νὰ συναθροίζωνται ἐν τῇ πρωτευούσῃ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Κωλέττη ἀποτελούμενοι ἐκ παλληκαρίων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πολεμιστῶν τοῦ Ἀγῶνος, οἵτινες ἔνοπλοι περιφερόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀναφαιδρὸν κατὰ τοῦ ὑπουργείου κατεκραύγαζον.

Ἀφ' ἐτέρου δὲ αἱ σχέσεις τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὴν Γαλλικὴν πρεσβείαν ἔπαυσαν νὰ ὦσι λίαν φιλικαί, ὡς ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ Γρίβα, διακηρυττούσης, ὅτι ἐξηπατήθη ὑπὸ τοῦ Πισκατόρου, κατὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ «Παπίνου», ὁ δὲ Κωλέττης ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προσέκλινε πρὸς τὴν ἀντιπολίτευσιν.

(1) Ὁ Διονύσιος Παπῖνος (Denis Papin) ἦτο Γάλλος φυσικὸς (1647—1713), ὅστις πρῶτος ἐγνώρισε τὴν ἐλαστικὴν δύναμιν τοῦ ἀτμοῦ.

Ἡ ὑπὸ τὸν Μεταξᾶν ἀντιπολίτευσις τότε θεωρήσασα πρόσφορον τὴν στιγμὴν προέβη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ εἰς πραξικότημα· οὕτω δὲ τῇ 1ῃ Ἰουνίου ἐνοπλὰ στίφη περιερχόμενα τὰς ἀγυῖας ἐκράυαζον κατὰ τοῦ ὑπουργείου, ἐπιζητοῦντα τὴν πτῶσιν αὐτοῦ. Εὐτυχῶς ἡ ἀστυνομία κατάρθωσε τὴν διάλυσιν τῶν παραξιδῶν, ἀλλ' ὅμως ἡ ἐν γένει ὄψις τῆς πόλεως ἐξηκολούθη νὰ εἶναι πολεμικὴ καὶ νὰ ἐμπνέῃ τοῖς ὀρθοπρονοῦσιν ἀνησυχίας. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ μετὰ τινος ἡμέρας (11 Ἰουνίου) πάλιν ἐν Ἀθήναις, καθ' ἣν παλληκάρια τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας καὶ ἄλλων μερῶν, ὅπαδοι ἅπαντες τοῦ Κωλέττη, διὰ διαδηλώσεων καὶ ἀπειλῶν θανάτου τῷ Μαυροκορδάτῳ καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ, ὡς δῆθεν ἐπιβουλευομένων τὸ Σύνταγμα καὶ ἐλευθεριζόντων περὶ τὰ τῆς θρησκείας καὶ προδιδόντων ἐν γένει πατρίδα καὶ θρησκείαν τοῖς Ἀγγλοῖς, ἐζήτουν νὰ ἐξεγείρωσι τὸν λαὸν ἐν ταῖς ἀρξαμέναις ἐκλογαῖς, αἵτινες ἐν μὲν ταῖς ἐπαρχίαις ἐνηργοῦντο ἤδη ἐν δὲ τῇ πρωτευούσῃ εἶχον μὲν προσδιορισθῇ διὰ τὴν 27ην Ἰουλίου, ἀλλ' ἀνεβλήθησαν, ὡς ἐκ τῶν παραχῶν διὰ τὴν 30ην τοῦ αὐτοῦ καὶ μόλις ἐγένοντο τὴν 3ην Αὐγούστου.

Ἀλλ' ὅμως δύναται τις νὰ ἐρωτήσῃ πόθεν ἐπήγαγεν ἡ κατὰ τῆς κυβερνήσεως Μαυροκορδάτου συστηματικὴ αὐτῇ καὶ σφοδρὰ ἀντιπολίτευσις τῆς κατόπιν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς μετὰ καταπληκτικῆς πλειονοψηφίας νικησάσης ἀντιπολιτεύσεως; Μήπως τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα δὲν εἶχε ἀπὸ πολλοῦ γεννηθῇ καὶ δὲν ἀπέρρεεν ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῆς 30ῆς Μαρτίου, καίπερ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἐκ τῶν ὁμοφρονούντων τῷ Φαρμακίδῃ ὄντων; Τινὲς λέγουσιν, ὅτι αἷτιον τῆς σφοδρᾶς ταύτης καταφορᾶς ἦτο, ὅτι ἐν ᾧ αἱ ἀποσταλεῖσαι εἰς τὰς διοικητικὰς ἀρχὰς ὁδηγίαι περὶ τῶν ἐκλογῶν ἐπέτασσαν δῆθεν ἀμεροληψίαν καὶ περιφρούρησιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλογέως, τούναντιον ἡ Κυβέρνησις κατεπενέβαινε φατριαστικώτατα ἐν ταῖς ἐκλογαῖς ζητοῦσα τὴν νίκην. Καὶ ἐν τῷ διορισμῷ δὲ τῶν γερουσιαστῶν, γενομένῳ τῇ 16ῃ Ἰουνίου, καίπερ οὐδεμίαν ἔδειξεν ἀποκλειστικότητα ἐπεκρίθη σπουδαίως· διότι αἱ γερουσιασταὶ πρὸ μὲν τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν πάντα λίθον ἐκίνουν, ὅπως διορισθῶσιν ὑποσκελίζοντες τοῦτον ἢ ἐκείνον, διορισθέντες δέ, ἅτε ἰσόβιοι ἐμάχοντο.

ἐπ' ὠφελείᾳ ἑαυτῶν καὶ τῶν οἰκείων ρέποντες μᾶλλον πρὸς τοὺς περὶ τὸν βασιλέα, ὅστις ἐζήτει νὰ καταστρατηγῇ τὸ Σύνταγμα διὰ τοῦ Συντάγματος. Διωρίσθησαν δὲ οἱ ἐξῆς τριάκοντα καὶ ἕξ γερούσιασται: Γεώργιος Αἰνιάν, Γεώργιος Ἀντωνόπουλος, Βασίλειος Βουδούρης, Χρῆστος Βλάσης, Παναγιώτης Γιατράκος, Ἀθανάσιος Γρηγοριάδης, Ἀναγνώστης Δηλιγιάννης, Σωτήριος Θεοχαρόπουλος, Λάζαρος Κουντουριώτης, Γεώργιος Κουντουριώτης, Χριστάδουλος Κλονάρης, Ἰωάννης Θ. Κολοκοτρώνης, Σπυρίδων Καλογερόπουλος, Ἀναστάσιος Λοιδωρίκης, Ἀναστάσιος Λόντος, Λυκούργος Λυγαθέτης, Πέτρος Μαυρομιχάλης, Τάτσης Μαγκίνας, Ἰωάννης Μιξής, Κωνσταντῖνος Βότσαρης, Ἀναγνώστης Μοναρχίδης, Πανοῦτσος Νοταρᾶς, Λάμπρος Νάκος, Διαμαντῆς Ὀλύμπιος, Χαράλαμπος Παπαπολίτης, Ἰάκωβος Παξιμαδῆς, Νικόλαος Πονηρόπουλος, Σπυρίδων Παπαλεξόπουλος, Νικόλαος Πρασακάκης, Νικόλαος Ρενιέρης, Σπυρίδων Τρικούπης, Ριχάρδος Τζούρτζης, Βασίλειος Χριστακόπουλος, Ἀνδρέας Χατζῆ-Ἀναργύρου, Νικόλαος Χρυσόγελως καὶ Γεώργιος Ψύλλας.(1)

Ἐν τούτοις αἱ κατακραυγαὶ κατὰ τοῦ Μαυροκαρδάτου ἐξηκολούθουν ἕως οὗ ἐπῆνεγκον τὴν πτώσιν αὐτοῦ, τῇ 6 Αὐγούστου· κατεβῶν δὲ κατ' αὐτοῦ ὡς λίαν ἀγγλίζοντος καίπερ ὀλιγώτερον τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐλευθεριάζοντος περὶ τὴν θρησκείαν· ὡς εἶναι δὲ γνωστόν, ἡ κατὰ τὸ 1833 κηρυχθεῖσα ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων διὰ τοῦ πρώτου βασιλικοῦ Ὑπουργείου, οὗ καὶ αὐτὸς συμμετεῖχεν, ἐγένετο παρὰ τὴν ἔγκρισιν αὐτοῦ καὶ βραδύτερον ἐν ἔτει 1848, πρωθυπουργοῦντος τοῦ Γ. Κουντουριώτου καὶ ζητηθείσης τῆς γνώμης αὐτοῦ περὶ κινήματός τινος κατὰ τῆς Τουρκίας, αὐτὸς δι' ὑπομνήματος ἀπῆν-

(1) Οὐκ οἶδ' ὅπως μετὰ κιτρίνων σημαίων ὑπεδέχοντο αἱ ἐπαρχίαι τοὺς ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστρέφοντας πληρεξουσίους τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843 τοὺς ὑπερψηφίσαντας τῆς Γερουσίας. Αἱ κιτρίναι σημαῖαι εἶναι τὸ χρῶμα τῆς καθάρσεως. Μὴ τι ἄρά γε ἐθεώρουν αὐτοὺς μεμολυσμένους;

τησεν «ἡ Ρωσικὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας ἢ ἐπανάστασιν τῆς Σλαβικῆς φυλῆς, ὑποβοηθούσης τῆς Ρωσίας» τοῦθ' ὅπερ δείκνυσιν ὅτι δὲν ἦτο τοσοῦτον φίλαγγλος ὅσον κατηγοροῦσιν αὐτοῦ, οὐδὲ ὑπέρμαχος τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς λέγει παρακατιῶν : «ἡμελήσαμεν τὴν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀδελφικὴν συνενόησιν τῆς ἀνεξαρτήτου Συνόδου τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἐνῶ δὲν ἤθελε φέρει καμμίαν προσβολὴν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, δὲν ἤθελεν ἀφήσει ἀνοικτὸν τὸ στάδιον εἰς τὴν πολιτικὴν ραδιουργίαν, ἥτις ἐκ συστήματος προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τοὺς ἀπλουστέρους τῶν ὁμοφίλων ἡμῶν ὅτι εἰσέφρησε σχίσμα θρησκευτικὸν μεταξὺ ὑμῶν καὶ αὐτῶν.»

Δυστυχῶς ὅμως τὸ κόμμα αὐτοῦ ἦτο ἀχαλινώτως φιλαγγλικὸν καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦσαν οἱ αὐτοδικαίως τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ζητήσαντες, αὐτῷ ἀπεδόθη ἡ κατὰκριτις τῶν ἀντιπολιτευομένων.

Εἶναι δὲ βέβαιον, ὅτι ἐὰν ὁ Μαυροκορδάτος ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις ζητήμασι περιεστέλλε τὸ κόμμα αὐτοῦ, βεβαίως ἐπὶ πλειότερον χρόνον θὰ διετηρεῖτο ἐν τῇ ἐξουσίᾳ καὶ μείζονα δύναμιν ἤθελεν ἐξασκήσει ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τότε δὲ καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφαρμόσῃ ἀνέτως τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ πρόγραμμα, ὅπερ ὁμολογουμένως ἦτο τὸ ἄριστον· διότι ἦτο ὁ μόνος, ὅστις ἠδύνατο νὰ εἰσαγάγῃ τὴν πιστὴν διοίκησιν τῆς χώρας, τὴν ἀπροσωπώληπτον δικαιοσύνην, τὴν εὐνομίαν καὶ τὴν τάξιν· διότι μεθ' ὅλα τὰ κατηγορηθέντα αὐτῷ ὡς φατριαστικῶς ἐνεργήσαντι τὰς ἐκλογάς, δύναται τις νὰ εἴπῃ [ἀσφαλῶς, ὅτι οὐδέποτε ἴσως, ἄλλοτε ἐκλογαὶ ἐνεργήθησαν μετὰ μείζονος ἐλευθερίας καὶ ἀμεροληψίας, ἀνευ συναλλαγῶν καὶ ὑποσχέσεων, ὡς ἐπ' αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὡς εἴπομεν, τὴν μεγίστην ζημίαν τῷ Μαυροκορδάτῳ προὔξενον οἱ ὁπαδοὶ καὶ φίλοι αὐτοῦ· οὗτοι ἐνεπνέοντο ἐξ ἄχρου τινὸς φιλαγγλισμοῦ καὶ τυφλοῦ κατὰ τῆς Ρωσίας μίσους, ὅπερ ἐπὶ μάλλον καθίστα σφοδρότερον ὁ κομματικὸς ἀνταγωνισμὸς, πᾶσαι δ' αὐτῶν αἱ πράξεις καὶ οἱ λόγοι ἀπεδίδοντο εἰς τὸν ἀρχηγὸν οὗ ἡ δημοτικότης ὁσημέραι θανάσιμα ὑφίστατο τραύματα.

Φαίνεται δ' ὅτι κακὸς τις δαίμων διεῖπε τὰ τῆς Ἑλλάδος· διότι

ὁ μοναδικὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ὁ κεκτημένος τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν δύναμιν νὰ θέσῃ ἐδρατὸν θεμέλιον ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Κράτους, νὰ ἐπιβάλῃ ἀναγκαιοτάτας μεταρρυθμίσεις, νὰ ἐκτελέσῃ ἔργα εἰρήνης καὶ ἀναγεννήσεως ἀναπτύσσων τὴν συγκοινωνίαν, διὰ κατασκευῆς ὁδῶν, ἐμψυχῶν τὴν νηπιάζουσαν βιομηχανίαν, ὑποβοηθῶν τὴν γεωργίαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, εἰσάγων τὴν ἐνάρετον διαχείρισιν, τὴν συνετὴν καὶ ἀφατρίαστον διοίκησιν, τὴν εὐτακτον καὶ κανονικὴν λειτουργίαν συνετοῦ Συντάγματος, ἐκάμπτετο, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς *Ἱστορίας τοῦ συγχρόνου ἑλληνισμοῦ*, ὑπὸ τὸ βάρος τῶν σφαλμάτων τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, ἐζημιούτο ἐν τῇ δημοσίᾳ γνώμῃ διὰ τῶν περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος οὐτοπιῶν αὐτῶν καὶ ἀπεμακρύνετο τῆς ἐξουσίας παρὰ Βασιλέως φιλυπόπτου, νομίζοντος αὐτὸν πειθήνιον τῶν Ἀγγλῶν ὄργανον καὶ ἐχθρὸν τῆς δυναστείας αὐτοῦ, παρὰ τὰ δείγματα τῆς νομιμότητος, τῆς μετριοφροσύνης καὶ τῆς συντηρητικότητος, ἅπερ παρέσχε πολλάκις τῷ θρόνῳ.

Ἡ αὐτὴ πάντοτε τύχη κατεδίωκε τὸν Μαυροκορδάτον· τὸ αὐτὸ συνέβη ὅτε, ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει τῆς βασιλείας, ἐκλήθη εἰς τὴν πρωθυπουργίαν πρὸς διαδοχὴν τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη· τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν ἐνός καὶ ἡμίσεως μηνὸς πρωθυπουργίαν τοῦ 1841· τὸ αὐτὸ νῦν, τὸ αὐτὸ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα, τῷ 1854, ὅτε διὰ τελευταίαν ἐκείνην φοράν, ἐκλήθη πρωθυπουργός, κατὰ τὰς δυσχερεῖς καὶ κρίσιμους περιστάσεις τῆς πατρίδος.

Εἰς μάτην ὁ Μαυροκορδάτος εἰργάζετο ὑπὲρ τῆς ἐλευθέρας διεξαγωγῆς τῶν τὴν Ἑλλάδα ὀλόκληρον διαφλεγουσῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι μυθῶδεις ἐπλάττον κυβερνητικὰς ἐπεμβάσεις, προεκάλουν ταραχὰς καὶ ὀχλαγωγίας, διέδιδον τὰς μάλλον ἀνησυχητικὰς καὶ ψευδεῖς φήμας, διενήργουν ἀναφορὰς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ δι' ὅλων τῶν ἀθεμίτων μέσων παρεσκεύαζον τὴν πτώσιν τῆς κυβερνήσεως.

Ἄλλ' ὅμως τὸ ἐπελθὼν ἀποτελεσματικῶν ἐκλογῶν, ἔδειξεν ἡλίου φαινότερον, ὅτι αἱ περὶ κυβερνητικῶν ἐν αὐταῖς ἐπεμβάσεων κατη-

γορίαί τῶν ἀντιπολιτευομένων ἦσαν ψευδέσταται· διότι ἡ Κυβέρνησις ἐξηλθεν ἡττημένη ἐκ τοῦ φανατικοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος.

Αὐτὸς δὲ ὁ Μαυροκορδάτος καίτοι ἐξελέγη ὑπὸ τριῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν καὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἀπέτυχεν ἐν Μεσολογγίῳ, πρὸς ὃ διὰ μακρᾶς συνεδέετο ἐνδόξου, κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα, ἱστορίας! ἔγκριτοι δὲ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ἢ παντελῶς ἀπεκλείσθησαν ἀποτυχόντες ἢ εἰσήρχοντο εἰς τὴν Βουλὴν τετραυματισμένοι καὶ μετὰ μικρᾶς μόνον πλειονοψηφίας· πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἀντιπάλων ἀπέτυχον. ὡς ὁ Ρήγας Παλαμῆδης, ὁ δὲ Κωλέττης καὶ ὁ Μεταξᾶς ἐξελέγησαν ἐν Ἀθήναις μετὰ μεγάλης πλειονοψηφίας, τοῦ πρώτου ἐκλεγέντος καὶ ἐν Ναυπλίῳ.

Οὕτω δὲ ἡ ἀντιπολίτευσις ἔλαβε τὴν πλειονοψηφίαν, κατὰ τὴν πρώτην βουλευτικὴν ἐκλογὴν. Ἐν τισιν ἐπαρχίαις ἡ διαφορὰ ἦτο καταπληκτικὴ· ἐν Πελοποννήσῳ ἐκ τῶν 55 ἐκλεχθέντων βουλευτῶν, πλὴν 4, πάντες ἦσαν ἀντιπολιτευόμενοι.

Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἀράμενοι λαμπρὰν νίκην, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς, ἐγένοντο θρασύτεροι κατὰ τοῦ Μαυροκορδάτου· ὁ δὲ Ὅθων ἰδὼν αὐτὸν πεπτωκότα οὐ μόνον ἐγκατέλειπεν αὐτὸν πρὶν ἢ συνελθῇ ἡ Βουλὴ ἀλλὰ καὶ ἔρρεπε πρὸς τοὺς νικητὰς φανερώς. Ὁ ἀτυχὴς Μαυροκορδάτος τότε πανταχόθεν βαλλόμενος προητοιμάζετο νὰ πέσῃ, ἀλλὰ νὰ πέσῃ, ὅσον ἔνεστιν, ἦττον τετρωμένος.

Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενοι δὲν νομίζομεν ἄσκοπον νὰ προσθέσωμεν καὶ τινα περὶ τοῦ τρόπου τῶν πρώτων βουλευτικῶν ἐν Ἑλλάδι ἐκλογῶν, ἵνα οὕτως γνόντες τοῦτον καὶ παραβάλλοντες πρὸς τὸν νῦν ἐν χρῆσει ἐν ταῖς ὁμοίαις ἐκλογαῖς, ἴδωμεν ποῖα τὰ καλὰ καὶ ποῖα τὰ τρωτὰ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἐτέρου ἐκλογικοῦ τρόπου.

Κατὰ τὸν ἀπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς 18 Μαρτίου 1844 ἐκπονηθέντα νόμον περὶ ἐκλογῆς Βουλευτῶν ἀνεκηρύσσεται ἐν Ἑλλάδι ἡ καθολικὴ ψηφοφορία· διότι πᾶς συμπληρώσας τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος Ἑλλήν πολίτης ἦτο ἐκλογεὺς. Αἱ ἐκλογαὶ ὅμως δὲν ἐγίνοντο ταῦτοχρόνως καθ' ἅπαν τὸ κράτος, ὡς τὴν σήμερον, ἀλλὰ διήρκουν ἐπὶ ὁκαήμερον (ἄρθρον 16 τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου) ὁ δὲ ἐκλογικὸς σάλος παρετείνετο ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν πολλάκις καὶ

ἐπὶ διμηρίαις ὁλόκληρον! Αἱ κάλπαι δὲν ἐξηλέγχοντο ἐπὶ τόπου ἀλλὰ μετεφέραντο ἀπὸ τῶν δῆμων εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας (ἄρθρον 23). ἀλλ' ἡ μεταφορὰ αὕτη καίτοι γινόμενη παρὰ διοικητικῶν ὑπαλλήλων ἦτο τὰ μέγιστα κινδυνώδης· διότι καὶ καλπονοθεύσεις συνέβαινον καὶ κάλπαι ἠρπάζοντο καὶ ἐλυστεύοντο, κατὰ τὴν ταραχώδη ἐκείνην καὶ ἀνώμαλον περίοδον, καθ' ἣν ἡ δημοσία ἀσφάλεια ἐν Ἑλλάδι εὗρίσκετο ἐν σπαργάνοις. Οὕτω λοιπὸν ἀπὸ τῶν μέσων Ἰουνίου (Διάταγμα 15 Ἰουνίου) καὶ καθ' ἅπαντα τὸν Ἰούλιον ἐσπαράσσετο ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τῶν ἐκλογικῶν παθῶν· στίφη ἔνοπλα εἰσῆρχοντο εἰς τοὺς ναοὺς, φιλήσυχοι πολῖται ἐκακοποιούντο, κάλπαι ἐθραύοντο καί, ἐν γένει, τὰ πάντα ἐπράττοντο, ἵνα παρασημανθῇ τὸ δημόσιο φρόνημα.

Κατὰ παράδοξον ὅμως τρόπον, κατὰ τὰς πρώτας ταύτας βουλευτικὰς ἐκλογὰς ἐν ᾧ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἤρξαντο, κατὰ τὸ διάταγμα τῆς 15ης Ἰουνίου καὶ βραδείως ἀνηγγέλλοντο τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκλογῶν, αἱ δὲ ἐφημερίδες διεξεδίκουν τὴν νίκην ὑπὲρ τῶν κομμάτων, ἅπερ ἀντεπροσώπευον, ἐν τῇ πρωτεύουσῃ αἱ ἐκλογαὶ δὲν εἶχον ἔτι ἀρχίσει.

Εἰς τὸ μέτρον δὲ τοῦτο κατέφυγεν ἡ Κυβέρνησις, ἔνεκεν τῶν συσσωρευθέντων ἐν Ἀθήναις ταραχοποιῶν στοιχείων καὶ τῶν διαδομένων ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων φημῶν περὶ ἐπαναλήψεως τῶν ὧν εἶδομεν σκηνῶν τῆς 1 καὶ 11 Ἰουνίου. Ἐπὶ τέλους ὅμως ὠρίσθησαν αἱ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐκλογαὶ διὰ τὴν 27 Ἰουλίου· ἀλλὰ καὶ αὐτὴς ἀνεβλήθησαν διὰ τὴν 30, πλὴν πάλιν ἀναβληθεῖσαι ὠρίσθησαν ὀριστικῶς διὰ τὴν 3 Αὐγούστου. Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ὑποψηφίων ἦτο καὶ ὁ Δημήτριος Καλλέργης, καθ' οὗ ἰδίως ἐφέρετο ἡ ἀντιπολίτευσις, συμμαχήσασα μετὰ τῆς Αὐλῆς καὶ τοῦ Βασιλέως.

Ἐφ' ᾧ καὶ τὴν παραμονὴν τῶν ἐκλογῶν οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἐπιτηδεύειν ἐκραύγαζον, ὅτι ἡ κυβέρνησις ὑπὸ τὴν πρόφασιν διατηρήσεως τῆς τάξεως ἤθελεν ἐπιμῆν στρατιωτικῶς ἐν ταῖς ἐκλογαῖς ὑπὲρ τοῦ Καλλέργη, ὁ δὲ βασιλεὺς μετακαλεσάμενος τοὺς ἀρμοδίους ὑπουργοὺς ἔδωκεν αὐτοῖς διαταγὰς, ἵνα μηδεὶς στρατιώτης ἐξεέλθῃ τοῦ στρατώρος κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας. Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἡ ψηφοφορία διεξήχθη τακτικῶς ὅπως δῆποτε, καίτοι

ὁμάδες ἐνόπλων περιεφέροντο ἔξωθεν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Εἰρήνης ἐν ᾧ ἐτελεῖτο ἡ ψηφοφορία· περὶ τὴν μεσημβρίαν ὅμως τῆς ἐπαύριον 4ης Μαΐου, ἐμφανισθέντος τοῦ ὑποψηφίου Δημητρίου Καλλέργη, οἱ μὲν φίλοι αὐτοῦ ἤρξαντο ζητωκραυγάζοντες, οἱ δὲ ἀντίπαλοι συρίττοντες καὶ ἀποδοκιμάζοντες αὐτόν· ἡ σύγκρουσις ἦτο ἀφευκτος καὶ ἡ συνάθροισις τῶν ἐξ ἐκατέρας μερίδος πολιτῶν μεγίστη. Ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἐνεφανίσθη ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ αὐτοῦ Γρίβα Γαρδικιώτου, ἡ δὲ Καλλέργης ὑπεχώρησεν. Οἱ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὁπαδοὶ τότε ἤρξαντο διατυπῶντες διάφορα παράπονα πρὸς τὸν βασιλέα, οὗτινος ἀναχωρήσαντος, μετέβησαν ὑπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Δ. Καλλέργη φωνασκοῦντες ἐναντίον αὐτοῦ.

Ἡ Κυβέρνησις, ἐπὶ τούτοις, συνήλθεν εἰς ἔκτακτον συνδιάσκεψιν περὶ τὴν 2αν μ. μ., τοῦ ὄχλου διερχομένου τὰς ὁδοὺς, φωνασκοῦντος καὶ ἐπιζητοῦντος τὴν πτώσιν αὐτῆς. Εἰς τοῦτο δὲ προέβη ὁ ὄχλος· διότι ἰθεώρησε τὴν ἐμφάνισιν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἐν γένει αὐτοῦ διαγωγὴν ὡς ἀπευθυνομένην ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως, πρὸς τούτοις δὲ καὶ διότι ὁ βασιλεὺς, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ὑπουργείου, ἀπέστειλεν ὡς ἐπιθεωρητὴν εἰς Λακωνίαν τὸν Δ. Μαυρομιχάλην καὶ πρὸ τούτου ἐξέθηκε τὸ ὑπουργεῖον εἰς τὰ ὅμματα τοῦ κόσμου ἐπιζητήσας τὴν ἄμεινον καὺσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Α. Χ. Λόντου, ὡς γράψαντος ἐπιστολὰς πρὸς τὸν μοίραρχον Πατρῶν Πανταζόπουλον, δι' ὧν ἐζήτηι τὴν ἐπικουρίαν αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐκλογαῖς, ἃς ὁ Πανταζόπουλος ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ βασιλεὺς καλῶς καὶ ἐκ καθήκοντος ἔπραξε σπένσας νὰ παύσῃ τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης Α. Χ. Λόντον, ἀνθ' οὗ διωρίσθη ὁ Σπ. Τρικούπης, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ὅμως τὸ γεγονός ἐβλάψεν ὀλέκληρον τὴν κυβέρνησιν καὶ παρεῖχε τοῖς ἀντιπολιτευομένοις σπουδαιότατον κατ' αὐτῆς ἐπιχείρημα.

Ἐκ τούτων λοιπὸν πάντων ὀρμώμενος ὁ πρωθυπουργὸς Μαυροκορδάτος ἐπέμεινεν ἵνα τὸ ὑπουργεῖον παραιτηθῇ, ὅπερ καὶ ἐγένετο αὐθημερόν, τοῦ βασιλέως δεξαμένου ἄμέσως τὴν παραίτησιν ταύτην ἅτε φοβηθέντος στάσιν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἣν αὐτοπροσώπως ἐμφανισθεὶς μεταξὺ τῶν στασιαστῶν ὁ Ὅθων κατήναυσεν. Αὐθημερόν παρητήθη καὶ ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς Ἀθηνῶν Δημ. Καλ-

λέργης καὶ οἱ στενότεροι φίλοι τοῦ Μαυροκορδάτου. Τούναντίον δὲ προσεκλήθη ὁ μὴ ἀμνηστευθεὶς Θ. Γρίβας, βουλευτὴς ἤδη ἐκλεγείς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ξηροχωρίου διὰ ψήφων 2040 καὶ διωρίσθη γενικός ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατοῦ καὶ ἐν γένει ἐγένοντο διορισμοὶ ἐν ἀνωτάταις θέσεσιν ἐκείνων, οἵτινες διέπραξαν τὴν ὀχλαγωγίαν τῆς 4ης Αὐγούστου.

Οὕτω τῆς Βουλῆς εἰσέτι μὴ συγκληθείσης, ἵνα ἀντιμετρηθῶσι τὰ κόμματα, τὸ ὑπουργεῖον τῆς 30ῆς Μαρτίου, ἀξιοπρεπῶς φερόμενον, παρητήθη καταλιπὼν τὴν ἐξουσίαν τῇ νικητρίᾳ ἀντιπολιτεύσει.

Αὐθμερόν, πρὸς τὴν ἐσπέραν, ἐκλήθη εἰς τὰ ἀνάκτορα ὁ Ἰωάννης Κωλέττης καί, μετὰ τινας ἐνδοιασμούς, ἀνέλαβε νὰ σχηματίσῃ τὸ νέον ὑπουργεῖον. Συνδιασκεφθεὶς δὲ ἐπανειλημμένως μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ρωσικῆς μερίδος Μεταξᾶ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ συμμετάσχη τοῦ ὑπουργείου, καὶ οὕτως ὁ ὀριστικὸς καταρτισμὸς τῆς νέας κυβερνήσεως ἐπετεύχθη τῇ 6ῃ Αὐγούστου. Καὶ πρωθυπουργὸς μὲν καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν διωρίσθη ὁ Ἰωάννης Κωλέττης, ὑπουργὸς δὲ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς· ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὁ Ζ. Βάλβης, καὶ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Κίττος Τζαβέλλας.

Τὴν ἐπομένην (7 Αὐγούστου) τοῦ καταρτισμοῦ αὐτῆς ἡ νέα Κυβέρνησις ἐξέδωκε προκήρυξιν πρὸς τὸν λαὸν ἐν εἵδει προγράμματος:

«Αἱ περιστάσεις τοῦ τόπου εἶναι δειναί, εἶναι κρίσιμοι, ἀλλὰ θαρροῦντες εἰς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν, ἥτις ἀείποτε μᾶς ἐξέτεινε χεῖρα ἀρωγόν, θαρροῦντες εἰς τὸν πατριωτισμὸν τὸν ὅποιον καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐδείξατε, θαρροῦντες τέλος πάντων εἰς τὸν φιλόνομον χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει τάσιν πρὸς τὴν εἰρηνικὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόσδον τῆς κοινωνίας, ἀπεδέχθημεν τὴν βασιλικὴν ἐντολήν.

• Σκοπὸν πλάγιον μὴδένα ἔχοντες ἐξηγοῦμεθα θαρραλέως καὶ εἰλικρινῶς τὸν ὅποιον μελλομένον νὰ τρέξωμεν δρόμον. Ἀποστροφόμεθα τὴν ἀποκλειτικότητά. Δικαιοσύνη καὶ ἀμεροληψία εἶναι τὸ σύνθημά μας. Ἀκρίβεια θρησκευτικὴ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ

πολυτίμου Συντάγματός μας καὶ τῶν ἐν ἰσχύϊ νόμων. Προτίμησις θυσιῶν, ἀγώνων, ἀμέμπτου διαγωγῆς συνάμα καὶ ἱκανότητος εἰς τὰς δημοσίας θέσεις. Βράβευσις τῆς ἀρετῆς καὶ καταδίωξις τῆς κακίας. Οἰκονομία ὅσον ἐνδέχεται αὐστηρὰ εἰς τὰ πάντα.

Ἐχοντες εἰς τὸ φρόνημα ἡμῶν ταῦτα καὶ αἴσθημα βοηθόν τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ βασιλέως καὶ ἐνίσχυσιν τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν συνδρομὴν σας, ἐστὲ βέβαιοι, συμπολῖται, ὅτι μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ὑψίστου, θέλομεν καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐημερίας σας, ἔχοντες πάντοτε ὡς προσφιλέστατον καὶ οὐσιωδέστατον ἀντικείμενον τῶν διαπραξέων μας τὴν λαμπρότητα καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ συνταγματικοῦ θρόνου τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν βασιλέως Ὁθωνος. Πρώτιστον δὲ ἔργον θέλει εἶσθαι ἡ ὅσον ἔνεστι ταχυτέρα ἐναρξίς τῶν Βουλῶν ἀπεχουσῶν πάσης ἐπεμβάσεως εἰς τὰς μὴπω περαιωθείσας βουλευτικὰς ἐκλογάς.

Τὸ πρόγραμμα τοῦτο, καίπερ εὐχάριστον, τὸ κατ' ἀρχὰς ἐμποιήσαν ἐντύπωσιν, βραδύτερον ὅμως, πασῶν τῶν ἐν αὐτῇ ἱπαγγελιδῶν μὴ τελεσθεισῶν, παρήγαγε μεγίστην δυσκρέσκειαν· διότι αἱ μὲν εἰσέτι μὴ διεξάχθεισαι ἐκλογαί, ἐξηκολούθησαν ὑπὸ τὸ αὐτὸ σύστημα τῆς κυβερνητικῆς ἀποχῆς, αἱ ἐξελέγξις ὅμως ἐγένοντο ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀποκλειστικότητος καὶ τῆς ἀδικίας. Καὶ τῶν μὲν παρόντων βουλευτῶν οἱ μὲν ἤξιουν νῆ γίνῃ ἡ ἐξελέγξις διὰ τῶν τμημάτων τῆς Βουλῆς, οἱ δὲ παρ' εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, πρὸς τοῦτο δὲ ἀναφέροντες οἱ μὲν παραδείγματα ὁμοίας φύσεως ἐν Γαλλίᾳ γινόμενα, οἱ δὲ τὴν γνώμην αὐτῶν ἐστήριζον ἐπὶ τῆς ἰδίας τοῦ ὑπουργείου ἀντιπαθείας, ὡς λέγει ὁ Δραγούμης, καὶ ἀντιπαθείας. Ἐν τούτοις ὅμως παρὰ νόμους ἐξελέγη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, διὰ ψηφοφορίας, καθ' ἣν παρήσαν 103 βουλευταί.

Τὴν προτεραιάν ὅμως εἶχον ὑποβληθῇ τέσσαρα ζητήματα εἰς τὰς ἐπιτροπῆς ἀναγόμενα καθήκοντα, ὧν τὸ ἓν : «*ποῖαν τάξιν μέλλει τὰ βαδίσῃ ἡ ἐπιτροπὴ ὡς πρὸς τὴν ἐναρξιν τῆς ἐξελέγξεως, δηλαδὴ ἀπὸ ποῖαν ἐκλογὴν τὰ κάμῃ ἐναρξιν*». Ἐπὶ τοῖς ζητήμασιν τούτοις ἐξηνέχθησαν πολλαὶ γνώμαι· καὶ κατὰ τινα μὲν : ἔπρεπεν ἡ ἐξελέγξις νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τῶν ὅλως ἀδιαφιλονεικῆτων καὶ τῶν ἥττον ἀμφισβητουμένων καὶ νὰ καταλήξῃ εἰς τὰς ἀμφισβητουμέ-

νας, κατ' ἄλλην ὁμως ἡ πρότασις ἐτέθη ἀντιστρόφως· διότι κατὰ μὲν τὴν πρώτην, ἔλεγον, θὰ ἔφθανον ταχύτερον εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς Βουλῆς, καὶ θὰ ὁμολόγουν σέβας εἰς τὴν καθιερωθεῖσαν τάξιν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, ὅτι οὐδεμία τῶν ἐπαρχιῶν θὰ ἐστερεῖται τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ δικαιώματος· εὐκόλως ὁμως ἐννοεῖται ὅτι οἱ τὴν δευτέραν ταύτην πρότασιν προτείναντες ἐσκόπουν τὴν, ὅσον τάχιον, ἐξῶσιν τῶν ἐτεροφρόνων βουλευτῶν, ὡς καὶ συνέβη

Οὕτω λοιπὸν πᾶσαι αἱ ἐκλογαὶ τῶν φίλων τοῦ ὑπουργείου ἐπεκυροῦντο μεθ' ὅλας τὰς γενομένας βιαιοπραγίας καὶ παρανομίας, οἱ δὲ φίλοι τοῦ πεσόντος ὑπουργείου, ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ ἀφορμῇ, ἀπεδιώκοντο τοῦ βουλευτικοῦ περιβάλλου, κηρυττομένης ἀκύρου τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν. Οὕτω δὲ ἡκηρώθησαν πλεῖστοι βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ καὶ ἐξώσθησαν περὶ τοὺς 40 ἀντιπολιτευόμενοι, ἐν οἷς καὶ αὐτός ὁ πρῶν πρωθυπουργὸς Ἀλέξ. Μαυροκορδάτος ὁ ἐκλεχθεὶς ἐν Καλαβρύτοις, Καρυστίᾳ, Τριχωνίᾳ καὶ ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ Λόντος, ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Σισίνης.

Οὕτω λοιπὸν ἀπεδείχθη διὰ χιλιοστὴν ταύτην φοράν, ὅτι ἡ ἐνστικτός πρὸς τὸ ἐλεύθερον κλίσις λαοῦ τινος δὲν συντελεῖ παντάπασιν πρὸς τὴν καρποφόρον τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν καλλιέργειαν, ἐὰν ὁ λαὸς οὗτος δὲν εἴναι κοινωνικῶς ἀνατεθραμμένος ὡς δεῖ. Τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τῆς πρώτης ἐκείνης περιόδου εἰσὶ μεστὰ πάντοίω ἐκλογικῶν παρακρουσμάτων, ἐν οἷς τὸ θράσος ἀνθαμιλλᾶται πρὸς τὸ ψεῦδος καὶ τὸν ἐθνοκτόνον κομματισμὸν. (1)

Ὁ Κωλέττης πρωθυπουργὸς γενόμενος εὐθὺς ἀμέσως ἔσπευσεν εἰς τὸ νὰ δηλώσῃ τὸ διοικητικὸν σύστημα αὐτοῦ, ὅπερ ἐφάνετο ἀποβλέπον εἰς τὴν πραγμάτωσιν τριπλοῦ σκοποῦ· α) Τὴν ἐξύψωσιν τοῦ

(1) Ἴδὲ Ν. Δραγοῦμη ἐνθ' ἄλλαχι. ἰδμ. Β' σελ. 126—145, ὅστις τὰ ἐκλογικὰ ὄργανα ἀναγράφων διὰ μακρῶν προστιθεσι· «Καὶ αὐτοὶ αἱ λέξεις ἡλλαξαν σημασίαν· ἡ μὲν παραβίασις τῶν καλῶν ὠνομάσθη συστολὴ τῶν σπινθῶν, αἱ δὲ σαπουνοκασέλα καὶ τὰ σακκούλια κάλπαι, ἡ λύμανσις τῶν σφραγίδων πυχαία σύντριψις, . . . καὶ οἱ ἀπόβλητοι τοῦ λαοῦ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ.» Ἐν γένει δὲ τὰ αὐτὰ τινὰ ἐποιοῦντο οἱ τὸ σύνταγμα ζητήσαντες, ὥστε ὁ λαὸς τὸ σύνταγμα ἀπεχίλευσε, λίαν ὀρθῶς, σὺναγμα ἦτοι ἀρπαγὴν.

καταπεσόντος γοήτρου τῆς βασιλείας, β) τὴν ἐγκαθίδρυσιν κυβερνητικῆς μονιμότητος καὶ γ) τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους ἐπὶ βλάβῃ τῆς Τουρκίας. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ τριπλοῦ λοιπὸν τούτου σκοποῦ ὁ Κωλέττης ἔθηκεν εἰς ἐνέργειαν πάντα τὰ μέσα θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα. ἦτο δὲ, κατὰ τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος τῶν ἰδεῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου κηρύξαντος, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὀφείλε νὰ διαδράμῃ περίοδον περισυλλογῆς πασῶν τῶν ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν δυνάμεων ἵνα οὕτως ἀναπτυχθῇ εἰρηνικῶς καὶ ἐπιδιώξῃ εἰτα τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, ἐφρόνει ὅτι ὁ πρῶτος καὶ κύριος σκοπὸς τῆς κυβερνήσεως ἔπρεπε νὰ ᾔηται ἡ τῶν ὁρίων αὐτοῦ ἐπέκτασις διὰ τῆς προσλήψεως καὶ ἄλλων ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν δουλείαν ἐλληνικῶν ἐπαρχιῶν καὶ ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἐσωτερικῆς ἀναβιώσεως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῶν γλίσχρων μέσων τῆς ἐλευθερωθείσης μικρᾶς λωρίδος ἐλληνικῆς γῆς.

Ὁ Κωλέττης σκεπτόμενος περὶ τῆς μεγάλης ἰδέας δὲν ἀπέβλεπε μόνον εἰς δημοκρασίαν ἀλλ' ἀληθῶς εἰργάζετο ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἀσφαλὲς τεκμήριον, περὶ τούτου ἔχομεν, ἐκτὸς τῶν ὑπ' αὐτοῦ διενεργηθέντων ἐν ταῖς ὁμόροις ἐπαρχίαις καὶ τῶν διηνηκῶν συνεννοήσεων πρὸς τὸ Ἀλβανικὸν στοιχεῖον, καὶ τι σπουδαιότερον, τὴν διὰ τοῦ τοιοῦτου προγράμματος ἐπιδιώξιν τῆς γαλλικῆς φιλίας καὶ ὑποστηρίξεως. Εἶναι δὲ πασίγνωστον ὅτι ὁ Κωλέττης ἦτο ὁ περίβλεπτος τῆς γαλλικῆς μερίδος ἡγέτης· διότι διατελὼν πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις συνῆψε στενοτάτας σχέσεις καὶ πρὸς τὴν γαλλικὴν δυναστείαν καὶ πρὸς τοὺς ἐξέχοντας πολιτικούς ἀνδρας τοῦ γενναίου γαλλικοῦ ἔθνους, πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ ἄλλων τμημάτων τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος.

Καὶ ὅμως τοιοῦτον ὄντα, ἐξ οὗ καὶ οἱ Γάλλοι ὀνόμαζον αὐτὸν στρατηγὸν Κωλέττην, ἡγάπων καὶ ἐθεώρουν φίλον αὐτῶν, καίπερ εἰδότες, ὅτι θάπτον ἢ βραδίον αὐτὸς ἔμελλε νὰ διακυβεύσῃ, διὰ τῶν ἐν Ἀνατολῇ ἐνεργειῶν αὐτοῦ, τὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης, ἐὰν προῶπως δὲν ἀνῆρπαζεν αὐτὸν ὁ θάνατος (31 Αὐγούστου 1847.)

Αἱ ἐκλογαὶ τέλος πάντων ἀπεπερατώθησαν καὶ ἐξελέγησαν βουλευταὶ διὰ τὴν α' σύνοδον τῆς α' περιόδου οἱ ἐξῆς 105 :

Θ. Γρίβας	Δημ. Φαλκίδης
Μ. Ἰατρός	Π. Δ. Καμπάνης
Ἀναγνώστης Παπατσώρης	Α. Σ. Δανόπουλος
Κ. Κανάρης	Σπυρ. Τριανταφύλλης
Νικ. Κριεζώτης	Παπακώστας Τσαμέλας
Κανέλλος Δεληγιάννης	Στ. Ἀντωνιάδης
Ἰω. Ζαήμες	Δ. Ὀρεινός
Δ. Πλαπούτας	Ν. Κορφιωτάκης
Δ. Τσόκρης	Γ. Γουλιμῆς
Α. Καλαμογάρτης	Ἰωάν. Κρανίδης
Ἀντ. Γεωργαντᾶς	Μ. Α. Καίρης
Ἀγγέλος Γουζούασης.	Ν. Καλλέργης
Ν. Μπούκουρας	Στ. Δάρας
Δ. Καλλιφρονᾶς	Ν. Λαχανᾶς
Β. Δημητρακόπουλος	Γ. Γριζανός
Σταῦρος Βλάχος	Σπυρ. Πάγκαλος
Α. Κονδάκης	Σ. Α. Μπαρότσης
Ἰωάν. Φαρμάκης	Δ. Βιβίλης
Ἰωάν. Γιολδάσης	Δ. Μαρκόπουλος
Δ. Τσάμης Καρατάσος	Μ. Λαπουσιᾶδης
Δ. Δρόσος	Γ. Κάνδιας
Ι. Βλάχης	Σπυρ. Λογοθετόπουλος
Γεώρ. Κονδύλης	Γεώργ. Φεγγαράς
Νίκος Θέου	Κ. Βέικος
Κ. Ζέρβας	Μ. Μπαρμπιτσιώτης
Ν. Μαυρομαμάτης	Κ. Ζαφειρόπουλος
Μῆτρος Ἀναστασόπουλος	Ἥλ. Παπαδάκης
Α. Νοταράς	Δημ. Ζώτος
Εὐθύμιος Κανελλόπουλος	Ἰω. Προβελέγγιος
Κ. Φασίτσας	Ε. Οἰκονόμος
Λουκᾶς Στεφάνου	Α. Τσεριτίδης

Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ίω. Γιουρδής	Α. Ι. Κιζάνης
Ι. Οικονόμου	Γ. Γκότσης
Σ. Παρθενόπουλος	Ἀναστάσης Πούλου
Ι. Ταταράκης	Μιχ. Τροχάνης
Νικολ. Δελένδας	Ι. Κλίμακας
Α. Σκαραμαγγᾶς	Κ. Οικονομόπουλος
Κ. Χαραμῆς	Νικόλ. Ἀνδρίκου
Δ. Κανελλόπουλος	Κ. Πιερράκος
Θεμ. Μαρκεζίνης	Σίλβεστρος Στεφανάκης
Δ. Κουμανιώτης	Γ. Λογιωτατίδης
Δ. Κυριακίδης	Ίω. Τομαρᾶς
Γ. Ἀποστολίδης	Α. Μαυροκορδάτος
Ἀγγελος Τζάννος	Δ. Σακελαριάδης
Θ. Μ. Πετρινός	Δ. Σ. Μπουντούρης
Ἀδριανός Σωτηρίου	Φραγκίσκος Κρίστης Μαῦρος
Ι. Ζαφειρόπουλος	Ἐμμ. Ἀντωνιάδης
Ἀνδ. Λόντος	Ν. Α. Βιτάλης
Ν. Μαγγινόπουλος	Μ. Χατζημελέτης
Δημ. Χατζίσκος	Ι. Δ. Δαμιανός
Κ. Δεῖλας	Κ. Μανέτας
Δ. Πολυχρονόπουλος	—

Περὶ τὴν 8ην ὥραν π. μ. τῆς 7 Σεπτεμβρίου τοῦ 1844 ἐγένετο ἡ πρώτη συνεδρίασις τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς βουλευτικῆς συνόδου τῆς πρώτης περιόδου. Μετὰ τὸν συνήθη δὲ τῇ περιστάσει ἀγιασμόν, ἡ μὲν γερουσία, κατὰ τὸ ἄρθρον 51 τοῦ Συντάγματος, ὑπεχώρησεν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῆς, οἱ δὲ βουλευταὶ μείναντες ἐν τῷ βουλευτηρίῳ προέβησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου, τῶν ἀντιπροέδρων καὶ τῶν γραμματέων· καὶ πρόεδρος μὲν ἐξελέγη ὁ Νικήτας Σταματόπουλος, ἀντιπρόεδροι δὲ ὁ Δ. Καλλιφρονᾶς καὶ ὁ Κ. Κανάρης καὶ γραμματεῖς οἱ Κ. Θ. Κολοκοτρώνης καὶ Σταμάτης Ἀντωνιάδης.

Μετὰ τοῦτο, τῶν παρόντων βουλευτῶν ὁρισθέντων τὸν ἐν τῷ ἄρθρῳ 57 τοῦ Συντάγματος κεκανονισμένον ὅρκον: «ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁμοουσίας καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος τὰ φύλαξω»

πίστιν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ὑπακοήν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ εἰς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ τὰ ἑκπληρώσω* εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου», ἐγένετο ἡ παρατήρησις ὅτι ὁ ὄρκος δὲν προδικάζει καὶ εἴτα ποῖται ἐκλογαὶ εἶναι νόμιμοι καὶ ποῖται οὐ.

Κατόπιν δὲ ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπείας συγκειμένης ἐκ τῶν βουλευτῶν : Ι. Τομαρᾶ, Νίκου Θεοῦ, Κ. Ζέρβα, Ι. Ταταράκη, Α. Κονδύλη, Ν. Δελένδα, Γ. Γουζούαση, Ἀνδρέα Λόντου, Ι. Ζαήμη, Γ. Λογιωτατίδου, Δ. Βερβάλη καὶ Σταμάτη Δάρρα, ἡτις ἔμελλε νὰ ὑποδεχθῇ τὸν βασιλέα μέλλοντα νὰ κηρύξῃ τὴν ἐναρξιν τῆς Βουλῆς.

Κατόπιν εἰσῆλθον καὶ οἱ Γερουσιασταὶ ἔχοντες πλέον ἐλεύθερον τὸ δικαίωμα τῆς εἰσόδου εἰς τὸ βουλευτήριον.

Περὶ τὴν 2αν δὲ μ. μ. ὥραν κατέφθασαν εἰς τὸ βουλευτήριον οἱ βασιλεῖς, οὓς ὑπεδέχθησαν τὸ Προεδρεῖον τῆς βουλῆς μετὰ τῆς δωδεκαμελοῦς ἐκ βουλευτῶν καὶ ἐξαμελοῦς ἐκ γερουσιαστῶν ἐπιτροπείας, ἐν εὐφημίαις καὶ ζητωκραυγαῖς. Καὶ ἡ μὲν βασιλίσσα μετέβη εἰς τὸ θεωρεῖον αὐτῆς, ὁ δὲ βασιλεὺς Ὄθων ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνέγνωσε καθήμενος τὸν δε τὸν βασιλικὸν λόγον :

Κύριοι Βουλευταὶ καὶ κύριοι Γερουσιασταί,

Διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ θρόνου καὶ τοῦ ἔθνους ἰθεμελιώθη τὸ σύνταγμα. Διὰ τῆς αὐτῆς συνδρομῆς ἐπίσης εἰλικρινῶς καὶ νομίμως θέλουν ἀναπτυχθῇ προοδευτικῶς καὶ ζωγωνηθῇ ἐπὶ τὸ κρεῖττον αἱ θεσμοθεσίαι μας. Εἶθε καὶ ἡ θεία πρόνοια νὰ φανῇ ἀρωγὸς καὶ ἀντιλήπτωρ εἰς τὰς κοινὰς ταύτας προσπάθειας καὶ ἐνεργείας μας.

Αἱ μεταξὺ τῶν ξένων δυνάμεων σχέσεις μου εἶναι φιλικώταται καὶ αἰσθάνομαι ἐνδόμυχον χαρὰν τοῦ νὰ σὰς ἀναγγείλω τοῦτο, ἀλλ' ὀφειλομένῃ ἰδιαίτεράν εὐγνωμοσύνην πρὸς ἐκείνας, αἵτινες θερμότερον ἐνιχύσασαι τοὺς ἀγῶνας μας, ὑπεστήριξαν πραγματικῶς καὶ διατελοῦσιν ὑποστηρίζουσαι καὶ προστατεύουσαι τὴν ἀνεξαρτησίαν ἡμῶν.

Τὸ Ὑπουργεῖον μου θέλει σὰς παρουσιάσῃ τὴν ὀργανικὴν ἐν γένει καὶ οἰκονομικὴν τοῦ κράτους κατάστασιν· καὶ ἔχον ὑπ' ὄψει πόσον αὐστηρὰ οἰκονομία εἶναι ἀναγκαία, θέλει σὰς ζητήσῃ τὰ

πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας καὶ τὴν δι' ὠφελίμων ἐργασιῶν προετοιμασίαν τοῦ μέλλοντός μας, ἀνάλογα μέσα.

Τὰ δικαιώματα τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος, δὲν θέλουσι παντάπασι παραμεληθῆ. Θέλει ἐπίσης ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν μας τῆς ἱερᾶς θρησκείας ἢ λαμπρότης, ὃ διὰ τῶν καταλληλοτέρων νομοσχεδίων, ὅσον ἔνεστιν, ἀκριβῆς διοργανισμὸς καὶ ἡ κραταιώσις αὐτῆς καὶ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας ἢ ἀνάπτυξις, προσέτι δὲ καὶ ἡ τελειοποίησις καὶ βελτίωσις τοῦ στρατοῦ τοῦ προωρισμένου διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους καὶ ἀκριβῆ τῶν νόμων ἐκτέλεσις, ἔργον ὑμῶν εἶναι κύριοι, νὰ συνδράμητε τὴν Κυβέρνησίν μου διὰ τῆς ἐγκρίσεως τῶν τοιούτων δικαίων μέσων νὰ μὴν ἀπαντήσῃ κατὰ τὴν διευθυνσιν τῶν γενικῶν πραγμάτων τοῦ κράτους προσκόμματα ἐπιζήμια καὶ εἰς ἰδιωτικὰ καὶ εἰς τὰ γενικὰ συμφέροντα.

Νομοσχεδία, ὅσον ἔνεστιν, ἱκανὰ νὰ ἐγγυῶνται διὰ τῆς ἐλευθερίας ἀπάντων τὴν ἀσφάλειαν ἐνὸς ἐκάστου, νὰ προαγάγωσιν εἰς τὴν σημαίαν μας τὴν ἐμπιστοσύνην ἐκείνην, τῆς ὁποίας εἰμέθα ἄξιοι, νὰ εὐκολύνωσι τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν μας θέλουσι καθυποβληθῇ εἰς τὰς ἐμβριθεὶς σκέψεις παρὰ τοῦ ὑπουργείου μου.

Ἡ ἀπολοποίησις τῆς νομοθεσίας καὶ ἡ μὲ τὴν τοῦ ἔθνους καταστασιν μᾶλλον συνάδουσα τροποποίησις αὐτῆς θέλει γίνεῃ ἀντικείμενον τῆς πρώτης ταύτης συνόδου.

Πιστεύσατέ με, κύριοι, ὅτι αἰσθάνομαι μεγίστην πατριωτικὴν συντριβὴν κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἡμέραν, συλλογιζόμενος πόσον σοβαρὰ εἶναι τὰ ἀντικείμενα ἐπὶ τῶν ὁποίων θέλομεν ἐνασχοληθῆ καὶ πόσην σημαντικὴν ἐπιρροὴν θέλουν ἔχει εἰς τὰ μεγάλα συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος αἱ ἀποφάσεις τῆς πρώτης ταύτης συνόδου.

Ἄς φιλοτιμηθῶμεν λοιπὸν διὰ τῆς εἰλικρινοῦς συμπράξεως καὶ διὰ τῆς φρονήσεώς μας νὰ διατηρηθῇ καὶ νὰ βελτιωθῇ ὅ,τι ἀπεκτήθη διὰ τῶν λαμπρῶν ἀνδραγαθημάτων σας καὶ διὰ τῶν σημαντικῶν θυσιῶν σας,

Ἄς φιλοτιμηθῶμεν νὰ ἐξαλείψωμεν πάσας τὰς ἀναμνήσεις λυπηρῶν τινῶν καὶ δυσαρέστων διατρεξάντων, ἅς μὴ μείνῃ ἄλλο ἔχνος αὐτῶν παρὰ τὴν ἀμιλλαν, τὴν πατριωτικὴν καὶ ἀξιεπαινον ἀμιλλαν

τοῦ νὰ πράξωμεν τὰ καλὰ, καὶ μὲ τὴν ἀκράδαντον θέλησιν τοῦ εἰς τοῦτο ἐμμένειν ἄς εἰσέλθωμεν εἰς τὴν εὐθεϊαν καὶ τακτικὴν ὁδόν, ἥτις μόνη θέλει φέρει τὴν φίλην ἡμῶν πατρίδα εἰς τὴν ἐπιθυμητὴν εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν.

Αὕτη εἶναι ἡ ἐνδόμυχος καὶ διακαὴς εὐχὴ τῆς καρδίας μου καὶ ὅλη ἡ ζωὴ μου θέλει εἰσθαι ἀφιερωμένη εἰς τὴν υπεράσπισιν τῶν ἐλευθεριῶν μας καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ εὐημερίαν τοῦ ἔθνους διὸ καὶ πρὸς τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἐντολὴν ἀπαιτῶ τὴν συνδρομήν σας καὶ πάντες ὁμοθυμαδὸν ἄς ἐπικαλεσθῶμεν τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν.

Κηρύττω τὴν ἑναρξιν τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου ἐνεστῶτος ἔτους.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ βασιλεὺς καὶ ἀποχαιρετήσας τοὺς ἐν τῷ βουλευτηρίῳ βουλευτὰς καὶ γερουσιαστὰς ἀνεχώρησεν, ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν, προηγουμένων τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπείας μέχρι τῆς ἐξω θύρας τοῦ βουλευτηρίου.

Τὰ τῆς βουλῆς δὲ ἐκανονίσθησαν ὡς ἐξῆς ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ προσωρινῶς καὶ εἴτα ἐξεδόθησαν μετ' ἐπικεφαλίδος τοῦ Συντάγματος (1).

Ἄρθρ. 1. Κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς Συνόδου, ὁ μὲν πρεσβύτατος τῶν βουλευτῶν προεδρεύει, γραμματεύουσι δὲ τρεῖς οἱ νεώτατοι.

Ἄρθρ. 2. Κατὰ πᾶσαν ὁλοσχερῇ τῆς βουλῆς ἀνανεώσιν, αὕτη ἐκλέγει πρὸς ἐξέλεγχξιν τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν δύο ἐπιτροπὰς, τὴν μὲν, ἐννέα βουλευτῶν, ἐξ ὧν οἱ βῆ ἐκλέγονται διὰ κλήρου καὶ καὶ οἱ τρεῖς διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας· τὴν δέ, πέντε μελῶν, ἐξ ὧν οἱ τρεῖς ἐκλέγονται διὰ κλήρου καὶ οἱ δύο διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας. Καὶ ἡ μὲν τῶν πέντε ἐπεξεργάζεται καὶ ἐκθέτει πρῶτη εἰς τὴν ὁλομέλειαν τῆς Βουλῆς τὰ περὶ τῶν ἐκλογικῶν ἐγγράφων τῶν βουλευτῶν τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν ἐννεαμελῆ Ἐπιτροπὴν. Ἐὰν δὲ τὰ ἐκλογικὰ τινῶν ἐξ αὐτῶν ἀκυρωθῶσι παρὰ τῆς βουλῆς, διαρί-

(1) Δημοσιεύομεν ἐνταῦθα, ἐν ἐκτάσει, τὰ κατὰ τὴν Βουλὴν διότι θεωροῦμεν ταῦτα ἀναγκαῖα, καθόσον ἀφορᾷ τὴν πρῶτην βουλευτικὴν σύνοδον τῆς α' περιόδου τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῖς πλείστοις τῶν ἀναγνωστῶν εἰσὶν ἄγνωστον.

ζονται ἀντ' αὐτῶν ἄλλοι, καθ' ὃν τρόπον, καὶ οἱ πρῶτοι διωρίσθησαν. Ἐγκριθέντων δὲ τῶν ἐκλογικῶν ἐγγράφων τῆς ἐννεαμελοῦς ἐπιτροπῆς, αὕτη ἐπεξεργάζεται καὶ εἰσάγει εἰς τὴν βουλὴν τὰ περὶ τῆς ἐξελέξεως τῶν ἐκλογῶν ὅλων τῶν βουλευτῶν.

Ἄρθρ. 3. Τὰ πρακτικὰ τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν διαβιβάζονται μετὰ τῶν δικαιολογητικῶν ἐγγράφων παρὰ τοῦ Προέδρου τῆς βουλῆς εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἐπιτροπὴν, ἥτις διορίζει ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς εἰσηγητὴν διὰ νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὴν βουλὴν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπεξεργασίας τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ ἐκάστης ἐκλογῆς.

Ἄρθρ. 4. Ἡ ἐξέλεξις ἐνεργεῖται παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν ἀλφαριθμητικὴν σειρὰν τοῦ ἀρχικοῦ στοιχείου ἐκάστης ἐπαρχίας καὶ τοῦ παρακειμένου εἰς τοῦτο.

Ἄρθρ. 5. Εἰς τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς ὁλοσχεροῦς ταύτης ἐξελέξεως ὅλοι οἱ βουλευταὶ λαμβάνουσι μέρος, ἀλλὰ δὲν μετέχουσι τῆς ψηφοφορίας ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐκλογῆς. Καὶ ἐκεῖνοι δὲ τῶν ὁποίων ἀναβάλλεται ἡ ἐξέλεξις δὲν λαμβάνουσι μέρος εἰς τὰς ἐργασίας τῆς βουλῆς μέχρις οὐ ἀναγνωρισθῶσι νόμιμοι βουλευταί.

Ἄρθρ. 6. Εἰς περίπτωσιν μὴ ὁλοσχεροῦς ἀνανεώσεως τῆς βουλῆς, τὰ ἐκλογικὰ ἐγγράφα ἐξελέγχονται παρὰ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἐκλεγομένης ὑπὸ τῆς Βουλῆς, κατὰ τὸ ἄρθρον 2 δι' ἐκάστην σύνοδον. Εἰς δὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης συντρέχουσι μόνον οἱ ὀριστικῶς καθεστῶτες βουλευταί· οἱ δὲ ἐξελεγχόμενοι, καίτοι δυνάμενοι νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν περὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν συζήτησιν τῆς Βουλῆς, δὲν ἔχουσιν ὅμως ἐν γένει δικαίωμα ψήφου μέχρις οὐ ἀναγνωρισθῶσι παρὰ τῆς Βουλῆς νόμιμοι βουλευταί.

Ἄρθρ. 7. Ἡ Βουλὴ ἀποφαίνεται ἐκάστοτε ὀριστικῶς περὶ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

Μετὰ τὴν ψηφοφορίαν περὶ ἐκάστης ἐκλογῆς, ὁ Πρόεδρος ἀναγορεύει βουλευτὰς ἐκείνους, ὧν αἱ ἐκλογαὶ ἐκυρώθησαν.

Ἄρθρ. 8. Μετὰ τὴν ἐξέλεξιν τῶν ἐκλογῶν ἡ Βουλὴ ἐκλέγει διὰ ψηφοδελτίων ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς μελῶν ἓνα Πρόεδρον, δύο Ἀντιπροέδρους, καὶ τρεῖς Γραμματεῖς.

"Αρθρ. 9. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Προέδρου καὶ τῶν Ἀντιπροέδρων γίνεται δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας, τῶν δὲ Γραμματέων διὰ σχετικῆς. Ἐὰν μετὰ τὴν πρώτην ψηφοφορίαν δὲν ἀναδειχθῶσιν ἐν ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ Ἀντιπρόεδροι, γίνεται δευτέρα ψηφοφορία, καὶ ἀναγορεύονται Πρόεδρος καὶ Ἀντιπρόεδροι οἱ λαβόντες σχετικῶς τὴν πλειονοψηφίαν. Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἀποφασιζεῖ ὁ κληρὸς.

"Αρθρ. 10. Ἀμα συγκροτηθείσης τῆς Βουλῆς, ὁ Πρόεδρος, οἱ Ἀντιπρόεδροι καὶ οἱ Γραμματεῖς, ἐμφανιζόμενοι πρὸς τὸν Βασιλέα ἀναφέρουσι περὶ τούτου. Συγχρόνως δὲ διαγγέλλουσι τὴν συγκρότησιν τῆς Βουλῆς καὶ πρὸς τὴν Γερουσίαν.

"Αρθρ. 11. Ἡ Βουλὴ προβάλλει, μετὰ ταῦτα, εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν σύνταξιν τῆς ἀπαντήσεως αὐτῆς πρὸς τὸν λόγον τοῦ Βασιλέως.

"Αρθρ. 12. Καθῆκον τοῦ Προέδρου εἶναι νὰ τηρῇ τὴν εὐταξίαν τῶν συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς καὶ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ Κανονισμοῦ, νὰ δίδῃ τὸν λόγον, νὰ θέτῃ τὸ ζήτημα, νὰ ἐκφωνῇ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας καὶ τὰς ἄλλας ἀποφάσεις τῆς βουλῆς, καὶ νὰ ἀγορεύῃ, ἐν ὀνόματι αὐτῆς, κατὰ τὸ φρόνημά της.

"Αρθρ. 13. Ὁ Πρόεδρος δὲν δύναται νὰ ἀγορεύῃ εἰς τὰς συζητήσεις, εἰ μὴ διὰ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς ποίαν στάσιν εὐρίσκεται τὸ ζήτημα, ἢ νὰ ἐπαναγάγῃ τοὺς ἀγορεύοντας εἰς τὸ προκείμενον· ἐὰν θέλῃ νὰ μετέσχη τῆς συζητήσεως, παραχωρεῖ τότε τὴν ἔδραν του εἰς τὸν ἐπιλαχόντα τὰς πλειότερας ψήφους Ἀντιπρόεδρον, καὶ δὲν ἀναλαμβάνει αὐτὴν πρὶν τελειώσει ἢ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος συζητήσεις.

"Αρθρ. 14. Τοῦ Προέδρου κωλυμένου τοῦ κατέχειν τὴν ἔδραν, ἀναπληροῖ αὐτὸν ὁ λαβὼν τὰς περισσοτέρας ψήφους Ἀντιπρόεδρος, καὶ οὕτω καθεξῆς.

"Αρθρ. 15. Καθῆκον τῶν Γραμματέων εἶναι νὰ ἐφορῶσι τὴν σύνταξιν τῶν πρακτικῶν, νὰ ἀναγινώσκωσιν αὐτὰ ἐπὶ συνεδριάσεως, καθὼς καὶ τὰ Νομοσχέδια καὶ ἄλλας πράξεις ἢ ἔγγραφα, ὅσα ἀπαιτεῖται ν' ἀναγνωσθῶσι πρὸς τὴν βουλήν, νὰ καταγράφωσι τὰ ὀνόματα τῶν ζητούντων τὸν λόγον, καθ' ἣν προσέρχονται τάξιν, νὰ

ἀπαριθμῶσιν εἰς τὸ φανερόν τὰς ψήφους, νὰ κρατῶσι σημείωσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς βουλῆς, καὶ ἐν γένει νὰ πράττωσι πᾶν ὅ,τι ἀνάγεται εἰς τὸ προεδρεῖον τῆς βουλῆς.

"Αρθρ. 16. Κωλυομένων τῶν Γραμματέων, ὁ Πρόεδρος προσκαλεῖ εἰς τὸ Προεδρεῖον τοὺς προσωρινῶς ἀναπληρώσαντας αὐτοὺς.

"Αρθρ. 17. Ὁ Πρόεδρος ἀπαγγέλλει τὴν ἑναρξιν καὶ τὸ τέλος τῶν συνεδριάσεων· ἀπαγγέλλων δὲ τὸ τέλος, συγχρόνως προσδιορίζει συναινέσει τῆς Βουλῆς, τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, ἣτοι τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐπομένης συνεδριάσεως.

Ἡ ἡμερησία διάταξις τοιχοκολλᾶται καὶ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ βουλευτηρίου.

Αἱ συνεδριάσεις ἄρχονται συνήθως κατὰ τὴν 11ην ὥραν π. μ.

"Αρθρ. 18. Πρὸ τῆς ἐναρξεως τῶν συνεδριάσεων ἀναγινώσκεται μεγαλοφώνως παρ' ἑνὸς τῶν Γραμματέων ὁ ὀνομαστικός τῶν βουλευτῶν κατάλογος, τῶν δὲ ἀπόντων βουλευτῶν σημειοῦνται τὰ ὀνόματα. Ὁ ἀναγνωσθεὶς κατάλογος ὑπογράφεται ἔπειτα παρὰ τοῦ Προέδρου καὶ τῶν Γραμματέων.

"Αρθρ. 19. Ὅταν τις τῶν βουλευτῶν κωλύεται νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν συνεδρίασιν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ὥραν, ὀφείλει πρὸ τῆς ἐναρξεως τῆς συνεδριάσεως νὰ γνωστοποιήσῃ καὶ ἀποδείξῃ πρὸς τὸν Πρόεδρον τὸν ἀπαραίτητον λόγον τοῦ κωλύματος· χωρὶς δὲ τούτου, ἂν δὲν ἐμφανισθῇ εἰς τρεῖς συνεδριάσεις, ὁ Πρόεδρος διατάττει τὸν Γραμματέα νὰ δηλώσῃ ἐπὶ συνεδριάσεως τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ἣτις σημειοῦται καὶ εἰς τὰ πρακτικά, ἂν ἀποφασίσῃ ἡ βουλή· ἐὰν δὲ καὶ μετὰ ταῦτα δὲν ἐμφανίζεται τακτικῶς, τότε, ἐκτὸς ὅτι τοῦ ἀφαιρεῖται, ἐφ' ὅσον λείπει, τὸ ἡμερήσιον μέρος τῆς βουλευτικῆς του ἀντιμισθίας, γνωστοποιεῖται ἡ ἔλλειψις του αὕτη καὶ εἰς τὴν ἐκλεξασαν αὐτὸν ἐπαρχίαν διὰ τῆς ἀρμοδίου διοικητικῆς ἀρχῆς.

Οὐδεὶς τῶν βουλευτῶν δύναται, διαρκούσης συζητήσεως ἢ προκειμένης ψηφοφορίας, νὰ ἐξέλθῃ τοῦ βουλευτικοῦ περιβόλου καὶ ἀναχωρήσῃ ὅπως ἐκ τοῦ βουλευτηρίου, ἄνευ ἀδείας τοῦ Προέδρου· ὁ τοῦτο ποιῶν σημειοῦται πρὸς νοθέτησιν.

Οἱ βουλευταὶ οἱ περιφερόμενοι ἄνευ ἀνάγκης εἰς τὰ παρακεί-

μενα τῷ βουλευτικῷ περιβόλῳ δωμάτια, ὀφείλουσι νὰ ἐπανέρχωνται ἄμέσως εἰς τὸν περίβολον, ἀμα καλούμενοι παρὰ τοῦ Προέδρου διὰ τῶν κλητῆρων.

Ἄρθρ. 20. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὀνομαστικοῦ καταλόγου, ὁ Γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὰ πρακτικὰ τῆς προλαβούσης συνεδριάσεως.

Ἐὰν γίνῃ παρὰ τινος ἑνστάσις κατὰ τῆς συντάξεως τῶν πρακτικῶν καὶ ὑποστηριχθῇ καὶ παρ' ἄλλων, ὁ Γραμματεὺς δίδει τὰς προσηκούσας διασαφίσεις, ἡ δὲ βουλὴ ἀποφασίζει περὶ τῆς ζητούμενης διορθώσεως, καὶ γενομένης παραδεκτῆς, διορθοῦνται τὰ πρακτικὰ εἴτε ἄμέσως εἴτε κατὰ τὴν ἐπιούσαν συνεδρίαν τὸ βραδύτερον.

Ἄρθρ. 21. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν ὁ Γραμματεὺς, ἀδείξαι τοῦ Προέδρου, φέρει εἰς γνῶσιν τῆς Βουλῆς τὰ Διαγγέλματα, τὰς γραφὰς καὶ τὰς ἄλλας πρὸς τὴν Βουλὴν ἐπιστολάς.

Ἄρθρ. 22. Ὁ Πρόεδρος ἀπαγγέλλει μετὰ τοῦτο τὰ ἀντικείμενα τῆς ἡμερησίας διατάξεως, καὶ προάγει τὴν περὶ ἑνὸς ἐκάστου κατὰ τὰς ἐνστάσεις συζήτησιν.

Ἄρθρ. 23. Ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ ἔδραι προσδιωρισμέναι διὰ τοὺς Ὑπουργούς.

Ἄρθρ. 24. Οὐδεὶς τῶν βουλευτῶν δύναται νὰ ἀγορεύσῃ πρὶν ἐγγραφῇ ἡ ζητήσῃ ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ λάβῃ τὴν εἰς τοῦτο ἀδειαν τοῦ Προέδρου· διαδέχεται δὲ πάντοτε ὁ ἀγορεύων κατὰ τοῦ προκειμένου ζητήματος τὸν ἀγορεύοντα ὑπὲρ τούτου, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐγγραφῆς των.

Ὁ θέλων ν' ἀπαντήσῃ μετὰ τὴν συζήτησιν εἰς λόγον προσωπικόν, ζητεῖ τὴν ἀδειαν τοῦ Προέδρου· ἀλλ' ὀφείλει νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς αἰτήσεώς του, ἡ δὲ σειρὰ τῆς συζήτησεως δὲν παραλλάσσει ἐκ τούτου.

Ἄρθρ. 25. Οἱ βουλευταὶ ἀγορεύουσιν ἀπὸ τοῦ βήματος· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἔδρας των, ὅταν ὁ Πρόεδρος τοῦ τὸ ἐπιτρέψῃ.

Ἄρθρ. 26. Πᾶσα προσωπικὴ προσβολὴ καὶ πᾶν σημεῖον ἐπιδοκιμασίας ἢ ἀποδοκιμασίας ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς βουλευτάς.

Ἄρθρ. 27. Ὁ ἀγορεύων δὲν διακόπτεται· ἂν δὲ παραβαίῃ διατάξιν τινὰ τοῦ Κανονισμοῦ ἢ ἀπομακρύνεται τοῦ ζητήματος, ὁ

Πρόεδρος οἰκοθεν ἢ κατ' αἵτησιν ἐνὸς ἢ πλειόνων βουλευτῶν ἀνακαλεῖ αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν. Ἄν δὲ ζητήσῃ νὰ δικαιολογηθῇ ἢ νὰ ἐπιφέρῃ διασπρήσεις εἰς τὸν λόγον του, δίδεται ἀκρόασις εἰς αὐτὸν ὑπακούοντα εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Προέδρου· ἂν δὲ ἀγορεύων περιπέσῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν παράβασιν, ὁ Πρόεδρος ζητεῖ τὴν γνώμην τῆς Βουλῆς ἂν πρέπει νὰ ἀπηγορευθῇ ὁ λόγος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος ἐν τῇ αὐτῇ συνεδριάσει.

Ἄρθρ. 28. Ὅταν τις δισχυρίζεται ὅτι παρεβιάσθη ἡ ἡμερησία διάταξις ἢ ὁ Κανονισμός, ἢ ὅτι ἡ συζήτησις ἄλλων ἀντικειμένων ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ, ἢ αἰτεῖ τὴν ἀναβολὴν τοῦ προκειμένου ζητήματος εἰς ἄλλην συνεδρίασιν, καὶ αἱ παρατηρήσεις του αὐταὶ ὑποστηρίζονται, τότε ὅλα τὰ παρεμπιπτόντα ταῦτα ἀποφασίζονται, κατὰ προτίμησιν, καὶ ἡ κυρία συζήτησις ἀναβάλλεται μέχρις οὗ ἡ Βουλὴ ἀποφασίσῃ περὶ τῶν παρεμπιπτόντων τούτων ζητημάτων.

Ἄρθρ. 29. Πᾶς Βουλευτὴς δις μόνον ἀγορεύει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος πλὴν ἂν ἡ Βουλὴ ἐρωτηθεῖσα παρὰ τοῦ Προέδρου ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸν νὰ ἀγορεύσῃ καὶ ἐκ τρίτου. Τὸ αὐτὸ θέλει διατηρεῖσθαι καὶ ὅταν ζητήσῃ ν' ἀγορεύσῃ ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ζητήματος.

Ἄρθρ. 30. Ἐπὶ τῶν συνθέτων ζητημάτων, ἡ διαίρεσις ἀπαγγέλλεται παρὰ τοῦ Προέδρου, ὅταν ζητηθῇ παρ' ἐνὸς Βουλευτοῦ· ἀμφιβολίας δὲ οὐσας περὶ τοῦ συνθέτου αὐτῶν, ἀποφασίζει ἡ Βουλὴ.

Ἄρθρ. 31. Πᾶσα αἵτησις περὶ μυστικῆς συνεδριάσεως, κατὰ τὸ ἄρθρον 48 τοῦ Συντάγματος, γίνεται ἐγγράφως ἢ προφορικῶς, σημειουμένων τῶν ὀνομάτων τῶν αἰτησάντων εἰς τὰ πρακτικά. Εἰς δὲ τὰς μυστικὰς συνεδριάσεις διατηρεῖται ἡ αὐτὴ τάξις τῶν συζητήσεων ὥς καὶ εἰς τὰς δημοσίας. Ἡ δὲ Βουλὴ ἀποφασίζει ἂν τὰ πρακτικά τῶν μυστικῶν συνεδριάσεων πρέπει νὰ δημοσιευθῶσιν.

Ἄρθρ. 32. Πᾶς Βουλευτὴς ταραττων τὴν τάξιν, ἀνακαλεῖται εἰς αὐτὴν ἐξ ὀνόματος παρὰ τοῦ Προέδρου· ἂν δ' ἐπιμείνῃ, ἐγγράφεται ἡ ἀνάκλησις εἰς τὰ πρακτικά. Ἀπειθοῦντος δὲ αὐτοῦ καὶ περαιτέρω, ἡ Βουλὴ ἀποφασίζει ἅμα τὴν εἰς τὰ πρακτικά καταχωρῶσιν τῆς τε παρεκτροπῆς καὶ τῆς ἐπὶ ταύτης ἀποδοκιμασίας.

Ἄρθρ. 33. Ἄν ἡ Βουλὴ καταστῇ θορυβώδης, ὁ δὲ Πρόεδρος δὲν δυνήθῃ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἡσυχίαν, προσημαίνει διὰ τῆς κρούσεως

τοῦ κώδωνος, ὅτι θέλει διαλύσει τὴν συνεδρίασιν, ἂν δὲν παύσῃ ὁ θόρυβος. Ἄν δὲ καὶ μετὰ τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν ἀποκατασταθῇ ἡ εὐταξία, διαλύει τὴν συνεδρίασιν ἐπὶ μίαν ὥραν, διαρκούσης τῆς ὁποίας οἱ Βουλευταὶ ἐξέρχονται τοῦ περιβόλου καὶ ἐπανερχονται μετὰ τῆς ὥρας τὴν παρέλευσιν.

Ἄρθρ. 34. Πρὶν ὁ Πρόεδρος κηρύξῃ ἀποπερατωμένην τὴν συζήτησιν, ἐρωτᾷ τὴν βουλὴν ἂν ἐφωτίσθῃ ἀρκούντως· ἂν δὲ μετὰ δευτέρων περὶ τούτου δοκιμασίαν προκύψῃ δισταγμός, ἐξακολουθεῖ ἡ συζήτησις.

Ἄρθρ. 35. Πᾶν Νομοσχέδιον ὑποβαλλόμενον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως εἰς συζήτησιν τῆς Βουλῆς, καὶ πᾶν προβούλευμα διαβιβαζόμενον εἰς τὴν Βουλὴν παρὰ τῆς Γερουσίας, ἀναγινώσκεται πρὸς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν αἰτιολογικῶν ἐκθέσεων, τυπύνεται μετ' αὐτῶν, καὶ διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτάς· μίαν δὲ ἡμέραν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν προσδιορίζεται ἡ ἡμέρα τῆς συζητήσεως.

Ἄρθρ. 36. Τὴν προσδιορισθεῖσαν ταύτην ἡμέραν ἀρχεται ἡ συζήτησις μόνον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ συνόλου τοῦ σχεδίου, εἰς τὸ τέλος τῆς ὁποίας, ἡ Βουλὴ ἀποφασίζει, διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, ἂν ἐγκρίνῃ νὰ προβῇ εἰς τὴν κατ' ἄρθρον συζήτησιν τοῦ σχεδίου· καὶ ἂν μὲν δὲν παραδεχθῇ ταύτην τὸ σχέδιον, θεωρεῖται ἀπερριμμένον· ἄλλως δέ, τὸ σχέδιον στέλλεται εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἢ εἰς ἑκτατὸν τινα ἐπιτροπὴν, κατὰ τὰ περαιτέρω ρηθισόμενα, διὰ νὰ ἐπεξεργασθῇ αὕτη τὰς κατ' ἄρθρον διατάξεις αὐτοῦ.

Ἄρθρ. 37. Μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν ταύτην ἡ ἐπιτροπὴ συντάττει τὴν περὶ τούτου ἐκθεσιν, ἣτις ἀναγινώσκεται, ἐπὶ δημοσίας συνεδριάσεως, καὶ τυπονομένη διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτάς, ἡ δὲ ἡμέρα καθ' ἣν θέλει ἀρχίσῃ ἡ συζήτησις τῶν ἄρθρων προσδιορίζεται ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως.

Ἄρθρ. 38. Τὴν προσδιορισθεῖσαν ἡμέραν ἡ Βουλὴ συζητεῖ τὰς διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου, κατὰ σειρὰν καὶ κατ' ἄρθρον, ὁμοῦ μὲ τὰς ἀναφερομένας εἰς ἕκαστον τροπολογίας.

Ἄρθρ. 39. Αἱ παρὰ τῶν βουλευτῶν προτεινόμεναι τροπολογίαι πρέπει νὰ παραδίδονται γραπτὰ εἰς τὸν Πρόεδρον, ὅστις τὰς παραπέμπει εἰς τὴν ἐπιτροπὴν.

"Αν ὑπάρχωσι πολλαὶ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐπιδεκτικαὶ συγχωνεύσεως, ἡ ἐπιτροπὴ προσκαλοῦσα ἐρωτᾷ τοὺς προτείνοντας ἂν θέλωσι νὰ τὰς συγχωνεύσωσιν εἰς ὀλιγωτέρας ἢ εἰς μίαν γενομένης δὲ τῆς συγχωνεύσεως, ἢ μὴ, αἱ τροπολογίαι τυπώνονται ἐπ' ὀνόματι τοῦ προτεινόντος ἢ τῶν προτεινόντων, καὶ διανέμονται εἰς τοὺς βουλευτὰς πρὸ τῆς συζητήσεως αὐτῶν. "Αν δὲ τροπολογία τις προταθῇ κατ' αὐτὴν τὴν συζήτησιν, καὶ ἀναπτυχθεῖσα ὑποστηριχθῇ παρὰ πέντε μελῶν, ὁ Πρόεδρος λαμβάνει τὴν γνώμην τῆς Βουλῆς ἂν ἡ τροπολογία πρέπη νὰ συζητηθῇ εὐθὺς ἢ νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τυπωμένη νὰ διανεμηθῇ πρὸς τῆς συζητήσεως εἰς τὰ μέλη.

"Αρθρ. 40. Αἱ τροπολογίαι συζητοῦνται καὶ ψηφοφοροῦνται πρὸ τῆς ἀρχικῆς διατάξεως εἰς ἣν ὑπάρχονται.

"Αρθρ. 41. Τὰ περὶ τροπολογιῶν ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὰς ὑποτροπολογίας.

"Αρθρ. 42. "Όταν τροπολογίαι τινὲς τῶν βουλευτῶν ἐγκριθῶσιν, ἡ Βουλὴ δύναται, μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν ἄρθρων τοῦ σχεδίου, νὰ παραπέμψῃ αὐτὰς εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ συναρμόσῃ αὐτὴ ἐκ νέου τοὺς ὅρους αὐτοῦ πρὶν ὑποβληθῇ εἰς τὴν ὀλικὴν ἀναγνώσιν, ἥτις πρέπει νὰ προηγηθῇ τῆς ψηφοφορήσεως ἐπὶ τοῦ ὅλου σχεδίου.

"Αρθρ. 43. "Αν ἡ Βουλὴ ἐγκρίνῃ, ἡ συναρμολογία αὕτη τυπώται καὶ διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτὰς 24 ὥρας τοῦλάχιστον πρὸ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῆς.

"Αρθρ. 44. "Ο Πρόεδρος ἐρωτᾷ τὴν Βουλὴν ἂν θέλῃ νὰ γίνῃ καὶ ἄλλη συζήτησις ἐπὶ τοῦ ὅλου ἢ νὰ προβῇ ἀμέσως εἰς τὴν ψηφοφορίαν.

"Αρθρ. 45. "Ο προϋπολογισμὸς καὶ ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ Κράτους, ἀφοῦ ἀναγνωσθῶσιν ἐπὶ συνεδριάσεως, τυπώνονται καὶ ἀποστέλλονται εἰς τὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὴν κατ' ἄρθρον αὐτῶν ἐπεξεργασίαν, χωρὶς νὰ προηγήται συζήτησις ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ συνόλου αὐτῶν.

"Αρθρ. 46. "Ο θέλων νὰ κάμῃ πρότασιν νόμου βουλευτὴς, παρὰδίδει αὐτὴν ἔγγραφον καὶ ἰδιοχείρως ὑπογεγραμμένην εἰς τὸν

Πρόεδρον διὰ τὴν παραπέμψην εἰς τὴν ἐπὶ τῶν προτάσεων τῶν βουλευτῶν ἐπιτροπὴν.

"Αρθρ. 47. Ἄν αὕτη γνωμοδοτήσῃ, ὅτι ἡ πρότασις πρέπει ν' ἀναπτυχθῇ, εἰδοποιεῖ περὶ τούτου τὸν Πρόεδρον, καὶ εἰς τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπομένης συνεδριάσεως εἰσάγεται ἡ πρότασις.

"Αρθρ. 48. Ἀναγνωσθείσης αὐτῆς, ὁ προτείνας προκαταγγέλλει τὴν ἡμέραν καθ' ἣν θέλει νὰ κάμῃ τὴν ἀνάπτυξιν, ἡ δὲ Βουλὴ ἀκούσασα ὀρίζει αὐτήν.

"Αρθρ. 49. Τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν, ἂν ἡ πρότασις ἀναπτυχθεῖσα ὑποστηριχθῇ παρὰ πέντε βουλευτῶν, συζητεῖται, ὁ δὲ Πρόεδρος ἐπερωτᾷ τὴν Βουλὴν ἂν λαμβάνῃ εἰς σκέψιν τὴν ὑποβαλλομένην πρότασιν, ἢ τὸ ἐναντίον. Καὶ ἂν ἡ Βουλὴ ἀποφασίσῃ τὸ πρῶτον, ἡ πρότασις τυπνέται καὶ διανέμεται εἰς τὰ μέλη, ἡ δὲ Βουλὴ προχωρεῖ εἰς συζήτησιν αὐτῆς καὶ κατὰ τοὺς ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ προδιαγραφέντας τύπους.

"Αρθρ. 50. Ὁ εἰσάγων τὴν πρότασιν βουλευτῆς δύναται πάντοτε νὰ τὴν ἀνακαλέσῃ, καίτοι κριθεῖσαν παρὰ τῆς Βουλῆς συζητητέαν· ἄλλ' ἂν ἄλλος βουλευτῆς ἀναλάβῃ αὐτὴν εἰς ὄνομά του, ἡ συζήτησις ἐξακολουθεῖ.

"Αρθρ. 51. Πρότασις νόμου εἰσαχθεῖσα παρὰ βουλευτοῦ καὶ ἐγκριθεῖσα παρὰ τῆς Βουλῆς ὀνομάζεται προβούλευμα, καὶ διαβιβάζεται πρὸς τὴν Γερουσίαν διὰ διαγγέλματος.

"Αρθρ. 52. Τὰ νομοθετικὰ ἔργα τὰ ἐρχόμενα καὶ διακοπέντα ἐκ τῆς λήξεως τῆς συνόδου, (ἐκτὸς ἐὰν ἔληξεν ἡ σύνοδος ἐκ διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἢ τῆς ἐκπνεύσεως τῆς βουλευφορικῆς περιόδου) δύνανται νὰ ἐπαναληφθῶσιν εἰς τὴν ἐπομένην σύνοδον καθ' ἣν εὐρίσκονται στᾶσιν, ἂν ἐπ' αὐτῶν ἤδη προεγένετο ἔκθεσις· ἄλλὰ περὶ τούτου ἀποφασίζει ἡ Βουλὴ, κατ' αἰτήσιν ἐνὸς τῶν μελῶν αὐτῆς.

"Αρθρ. 53. Ἐπὶ ἀμφισβητήσεων περὶ τάξεως, προτερεύσεως, παύσεως ἢ ἀναβολῆς συζητήσεως εἰς ἄλλην συνεδρίαν, ὁμοίως καὶ ἐπὶ προτάσεως ἂν πρέπει ἡ Βουλὴ νὰ ἐπιληφθῇ τινος ζητήματος, ἢ βουλευθῇ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων προπαρασκευαστικῶν καὶ παρεμπιπτουσῶν συζητήσεων, ἡ Βουλὴ ἀποφασίζει δι' ἀναστάσεως ἂν ἡ ἀνάστασις ἀφίνη ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀποφά-

πεως τῆς Βουλῆς, τὸ Προεδρεῖον ἀριθμεῖ τοὺς ἀναστάντας καὶ καθημένους.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων δοκιμῶν οὐδεὶς δύναται νὰ λάβῃ τὸν λόγον.

Ἄρθρ. 54. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τῶν δοκιμῶν τούτων, βεβαιούμενον παρὰ τῶν Γραμματέων, ἐκφωνεῖται παρὰ τοῦ Προέδρου.

Ἄρθρ. 55. Ἐὰν εἴκοσι μέλη ζητήσωσι τὴν διὰ ψήφων ἀπόφασιν, εἴτε πρὸ πάσης δοκιμῆς, εἴτε μετὰ τὴν ἀμφίβολον δοκιμὴν, ἐξ ἀνάγκης γίνεται παραδεκτὸς ὁ τρόπος οὗτος.

Ἄρθρ. 56. Τὰ μὲν ἄρθρα τῶν νομοσχεδίων καὶ τῶν προβουλευμάτων ψηφοφοροῦνται, κατὰ τὰ προηγούμενα ἄρθρα τοῦ κεφαλαίου τούτου. Τὸ δὲ σύνολον τῶν νομοσχεδίων καὶ τῶν προβουλευμάτων υποβάλλεται πάντοτε εἰς μυστικὴν ψηφοφορίαν.

Ἄρθρ. 57. Ἡ μυστικὴ ψηφοφορία γίνεται κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον : Εἰς τῶν Γραμματέων ἀναγινώσκων τὸν κατάλογον, καλεῖ ἐξ ὀνόματος τοὺς βουλευτάς, ὁ δὲ καλούμενος, λαμβάνων παρὰ τοῦ ἐτέρου Γραμματέως δύο ψήφους, τὴν μὲν λευκὴν, τὴν δὲ μελαίναν, ἀποθέτει τὴν μίαν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ βήματος κειμένην ψηφοφόρον κάλπην, τὴν δὲ ἐτέραν, τῆς ὁποίας δὲν ἔκαμε ψηφιστικὴν χρῆσιν, ἀποθέτει εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ παρακειμένην δευτέραν κάλπην· ἐμφαίνει δὲ ἢ μὲν λευκὴ ψήφος τὴν παραδοχὴν, ἢ δὲ μελαίνα τὴν ἀπόρριψιν. — Γίνεται δὲ καὶ νέα κλήσις διὰ τοὺς μὴ ψηφοφορήσαντας, ἀντυχὸν παρευρεθῶσι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων.

Ἄρθρ. 58. Δύο Γραμματεῖς λαμβάνουσι σημειῶσιν τῶν προσερχομένων εἰς ψηφοφορίαν· πρὶν δὲ τῆς διαλογῆς, ὁ Πρόεδρος ἀπαγγέλλει τὸν ἀριθμὸν τῶν πραγματικῶς ψηφοφορησάντων.

Ἄρθρ. 59. Τελειωθείσης τῆς ὀνομαστικῆς κλήσεως, οἱ Γραμματεῖς ἀπαριθμοῦσι τὰς ψήφους εἰς τὸ φανερόν, χωρίζοντες τὰς λευκὰς ἀπὸ τὰς μελαίνας, τὸ δὲ ἐξαχθὲν ἀποτέλεσμα ἐκφωνεῖται παρὰ τοῦ Προέδρου.

Ἄρθρ. 60. Ἀπαγγελλομένου τοῦ καταλόγου, οἱ βουλευταὶ δὲν ἀφίνουσι τὰς ἑδρας των πρὶν ἀκούσῃ ἕκαστος τὸ ὄνομα τοῦ καὶ πάλιν ἕκαστος ἀναλαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ ἅμα ψηφοφορήσας.

Ἄρθρ. 61. Ἡ ἀπόφασις τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν νομοσχεδίων καὶ

προβουλευμάτων ἐκφωνεῖται οὕτως : « Ἡ Βουλὴ παρεδέχθη » ἢ « ἡ Βουλὴ δὲν παρεδέχθη. »

Ἄρθρ. 62. Αἱ ἐνεργούμεναι παρὰ τῆς Βουλῆς ἐκλογαὶ γίνονται μυστικῶς διὰ ψηφοδελτίων.

Ἄρθρ. 62. Τὰ ψηφοδέλτια φέρουσι τόσα ὀνόματα ὅσα πρόσωπα πρόκειται νὰ ἐκλεχθῶσι, τὸ δὲ φέρον πλείονα τῶν ἀπαιτουμένων δὲν ἰσχύει εἰμὴ διὰ τὰ πρῶτα ὀνόματα μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἀπαιτουμένου ἀριθμοῦ τῶν ὑποψηφίων.

Ἄρθρ. 64. Δύο ψηφολέκται κλούμενοι παρὰ τοῦ Προέδρου συγκαταθέσει τῆς βουλῆς, ἐκ τῶν βουλευτῶν τῶν ἀντιθέτων μερῶν, ἀνοίγουσι τὰ ψηφοδέλτια, τὰ ὅποια ἀναγινώσκονται μεγαλοφῶνως παρὰ τοῦ Γραμματέως, ἐπιτηρούντων καὶ αὐτῶν.

Ἰσοψηφίας οὔσης, ἀποφασίζει ὁ κλῆρος.

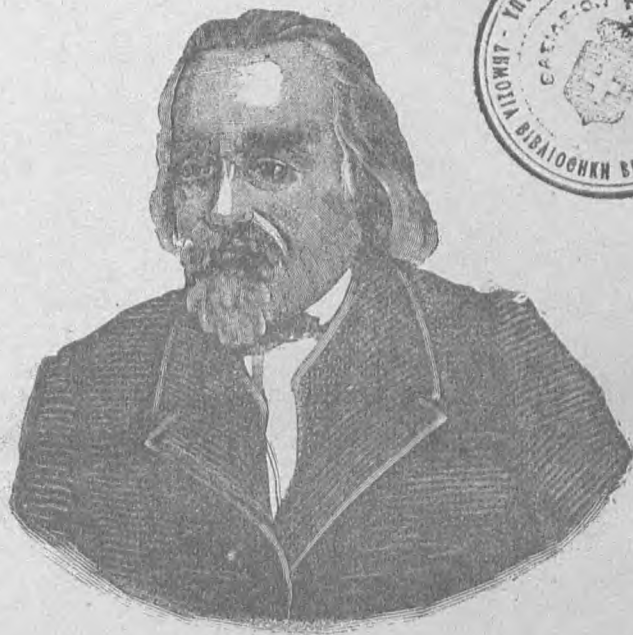
Ἄρθρ. 65. Ἀφ' οὗ τὸ ἀποτέλεσμα κηρυχθῇ, ἀφανίζονται τὰ ψηφοδέλτια, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ὑπογράφεται παρὰ τοῦ Προέδρου, τῶν ἀντιπροέδρων, τῶν Γραμματέων, καὶ τῶν δύο ψηφολεκτῶν.

Ἄρθρ. 66. Πᾶσα διαμαρτύρησις ἐναντίον ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς ἀπαγορεύεται.

Ἄρθρ. 67. Κατὰ τὴν ἐναρξὶς ἐκάστης Συνόδου, μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὀριστικοῦ Προεδρείου, ἡ Βουλὴ ἐκλέγει δι' ὅλην τὴν Σύνοδον, διὰ σχετικῆς πλειονοψηφίας, πρὸ ἐπεξεργασίαν τῶν καθυποβαλλομένων εἰς αὐτὴν ἀντικειμένων, τὰς ἀκολουθοῦς ἐννέα ἐπιτροπὰς : τὴν τοῦ Δικαίου, τὴν τῶν Οἰκονομικῶν, τὴν τῶν Ἑσωτερικῶν, τὴν τῶν Στρατιωτικῶν, τὴν τῶν Ναυτικῶν, τὴν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Ἐκπαίδεύσεως, τὴν τῶν Ἐξωτερικῶν, τὴν τῶν Ἀναφορῶν καὶ τὴν ἐπὶ τῶν Προτάσεων τῶν βουλευτῶν. εἰς ἐκάστην τῶν ὁποίων ὑπάγονται τὰ ἀνάλογα ἀντικείμενα, ὧν ἐπιλαμβάνεται ἡ Βουλὴ.

Τῶν μικτῶν ἀντικειμένων ἐπιλαμβάνονται συνεχόμεναι εἰς ἑναὶ ἀρμόδιαι Ἐπιτροπαί.

Ἄρθρ. 68. Ἡ μὲν τοῦ Δικαίου Ἐπιτροπὴ σύγκειται περίπου ἐκ μελῶν ἑνδεκα, ἡ δὲ τῶν Οἰκονομικῶν ἐξ εἰκοσιπέντε, ἡ τῶν Ἑσωτερικῶν ἐκ δεκαπέντε, ἡ τῶν Στρατιωτικῶν ἐκ δεκαπέντε, ἡ τῶν Ναυτικῶν ἐξ ἐννέα, ἡ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Ἐκπαι-

Κ. Αελιδης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δεύσεως ἐξ ἑνδεκα, ἢ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐξ ἑννέα, ἢ τῶν Ἀναφορῶν ἐκ δεκαπέντε καὶ ἡ ἐπὶ τῶν προτάσεων ἐκ δεκαπέντε.

Ἄρθρ. 69. Ἐκάστη Ἐπιτροπὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς μελῶν τὸν Πρόεδρον καὶ τὸν Γραμματέα τῆς. Τοῦτον δὲ δύναται νὰ προσλάβῃ καὶ ἐκτὸς τῆς Βουλῆς, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ.

Ἄρθρ. 70. Ἐκάστη Ἐπιτροπὴ δύναται, ὅταν λάβῃ χρείαν, νὰ καλέσῃ πρὸς φωτισμὸν αὐτῆς καὶ ἄλλους ἐκ τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρ. 71. Ἐκάστη τῶν Ἐπιτροπῶν συζητεῖ κατ' ἰδίαν τὰς διαβιβασθείσας εἰς αὐτὴν ὑποθέσεις, καὶ μετὰ τὴν συζήτησιν ἐκλέγει εἰσηγητὴν ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς διὰ νὰ κάμῃ ἔκθεσιν εἰς τὴν Βουλὴν.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη διαλαμβάνει τὴν γνώμην καὶ τοὺς λόγους τῶν τε πλείονων καὶ τῆς μειονοψηφίας, καὶ τελειώνει μὲ ἀιτιολογημένην πρότασιν. Τυπωθεῖσα δὲ διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτὰς εἰκοσιτέσσαρας, τοῦλάχιστον, ὥρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς δημοσίας συζητήσεως.

Ἄρθρ. 72. Οἱ Ὑπουργοὶ δύνανται νὰ παρευρίσκονται εἰς τὰς συζητήσεις τῶν ἐπιτροπῶν, ἀλλὰ δὲν ἔχουσι δικαίωμα ψήφου, εἰμὴ ὅταν ᾖναι μέλη τῆς ἐπιτροπῆς.

Καὶ βουλευτῆς εἰσαγαγὼν πρότασιν παρευρίσκεται εἰς τὰς συζητήσεις ταύτας τῶν ἐπιτροπῶν, ἀλλὰ δὲν ἔχει δικαίωμα ψήφου ἂν δὲν ᾖναι μέλος τῆς αὐτῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἄρθρ. 73. Ἡ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ἐπιτροπῇ κάμνει ἰδιαιτέρων ἔκθεσιν περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων, καὶ ἄλλην περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων.

Ἄρθρ. 74. Αἵτησις ἀδείας τῆς Βουλῆς, κατὰ τὸ ἄρθρ. 56 τοῦ Συντάγματος, γνωστοποιηθεῖσα ἀπλῶς παρὰ τοῦ Προέδρου εἰς τὴν Βουλὴν, παραπέμπεται ἀμέσως εἰς τὴν τοῦ Δικαίου ἐπιτροπὴν, διὰ νὰ γνωμοδοτήσῃ ἂν πρέπει νὰ δοθῇ ἡ αἰτουμένη ἀδεια.

Ἄρθρ. 75. Ὅταν εἴλῃσι μέλη ἀπαιτήσωσι αὐτασιν εἰδικῆς τινος ἐπιτροπῆς, συνίσταται τοιαύτη παρὰ τῆς Βουλῆς, ἀλλ' εἰς αὐτὴν δὲν εἰσάγονται μέλη ἀγορεύσαντα κατὰ τοῦ συζητουμένου.

Ἄρθρ. 76. Αἱ πρὸς τὴν Βουλὴν ἀναφοραὶ κατοχωρίζονται εἰς

ιδιαιτέρον πρωτόκολλον, καθ' ἣν εἰσέρχονται εἰς χρονολογικὴν τάξιν. Σημειοῦται δὲ ἐν αὐτῷ ὁ αὖξων ἀριθμὸς τῆς ἀναφορᾶς, ἡ περίληψις αὐτῆς, καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἡ κατοικία τοῦ ἀναφερομένου.

Ἀνώνυμοι καὶ λοῖδοροι ἀναφοραὶ δὲν εἶναι δεκταί, οὐδὲ καταχωρίζονται εἰς τὸ πρωτόκολλον.

Ἄρθρ. 77. Τὸ πρωτόκολλον τοῦτο, τυπονόμενον, διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτὰς ἐπιμελείᾳ τοῦ Προέδρου, ἵνα ἔχωσι γνῶσιν αὐτοῦ πρὸ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν Ἐπιτροπῆς.

Ἄρθρ. 78. Αἱ εἰς τὸ ῥηθὲν πρωτόκολλον καταχωρισμέναι ἀναφοραὶ παραπρίμπονται εἰς τὴν ἀρμοδίαν Ἐπιτροπὴν, ὅπου πάντες αἱ βουλευταὶ δύνανται νὰ λαμβάνωσι γνῶσιν αὐτῶν.

Ὅσοι δὲ τούτων ἔχουσι σχέσιν πρὸς ἀντικείμενα ἐμφανισθέντα ἤδη εἰς τὴν βουλὴν καὶ καθυποβληθέντα εἰς ἐπεξεργασίαν Ἐπιτροπῆς τινος, διαβιβάζονται, κατ' εὐθεΐαν, εἰς αὐτὴν παρὰ τοῦ Προέδρου τῆς βουλῆς.

Ἄρθρ. 79. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν ἀναφορῶν υποβάλλει ἀπαξ τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος εἰς τὴν βουλὴν, ἐκθεσιν τῶν εἰς αὐτὴν διαβιβασθεισῶν ἀναφορῶν, κατὰ τὴν τάξιν τῆς καταχωρίσεως αὐτῶν εἰς τὸ πρωτόκολλον.

Προτιμῶνται δὲ τῶν ἄλλων αἱ παρὰ τινος βουλευτοῦ ὑποστηριζόμεναι.

Ἄρθρ. 80. Τὰ σχέδια τῶν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπαντήσεων συντάσσονται παρὰ Ἐπιτροπῆς συγκειμένης ἐξ ἑνδεκα μελῶν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Προέδρου τῆς βουλῆς, καὶ ἐκλεγόμενης διὰ σχετικῆς πλειονοψηφίας. Τὰ σχέδια ταῦτα υποβάλλονται ἐπομένως εἰς τὴν βουλὴν, καὶ γενόμενα παραδεκτά, διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, ἀντιγράφονται εἰς τὰ πρακτικά.

Αἱ πρὸς ταῦτα ἀποκρίσεις τοῦ βασιλέως ἀναγινώσκονται ἐπὶ δημοσίᾳ συνεδριάσεως, καὶ καταχωρίζονται ἐπίσης εἰς τὰ πρακτικά.

Ἄρθρ. 81. Ὁ Πρόεδρος καὶ δέκα μέλη τῆς βουλῆς, κατὰ κλήρον ἐκλεγόμενα, ὁμοῦ μὲ τοὺς Ἀντιπροέδρους καὶ τοὺς Γραμματεῖς, συνιστῶσι τὴν μεγάλην λεγομένην πρέσβεισιν, ἡ δὲ μικρὰ συνίσταται ἐκ τοῦ Προέδρου, τῶν ἀντιπροέδρων καὶ τῶν Γραμματέων.

Ἄρθρ. 82. Τὰ πρακτικά τῆς βουλῆς εἶναι ἡ τῶν καθ' ἑκάστην

συνεδρίασιν ἔργασιων αὐτῆς ἔγγραφος καὶ ἀκριβῆς ἔκθεσις· εἰς ταῦτα δὲν γίνεται μνεία τῶν λόγων τῶν ἀγορευσάντων εἰμὴ συνοπτικῶς· οἱ δὲ ἀγορευσάντες κατονομάζονται μόνον ἂν τὸ ἀπαιτήσωσιν.

"Ἀρθρ. 83. Αἱ αἰτιολογικαὶ ἐκθέσεις τῶν νομοσχεδίων, καὶ αἱ ἐκθέσεις τῶν ἐπιτροπῶν ἐπ' αὐτῶ, καταχωρίζονται αὐτολεξεὶ εἰς τὰ πρακτικά.

"Ἀρθρ. 84. Τὰ ἀναγνωσθέντα εἰς τὴν συνεδρίαν ἔγγραφα δὲν καταχωρίζονται εἰς τὰ πρακτικά, ἐκτὸς ἂν ἡ βουλὴ τὸ διατάξῃ· σημειοῦται δὲ μόνον ὁ τίτλος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν πράξεων καὶ ἔγγραφων τῶν καταχωρισθέντων εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς βουλῆς.

"Ἀρθρ. 85. Ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ Γραμματεῖς ἐφορῶσι τὴν σύνταξιν τῶν πρακτικῶν, τὰ ὅποια ἀφ' οὗ ἐγκριθῶσι παρ' αὐτῶν, ἀναγινώσκονται εἰς τὴν συνεδρίαν· ἐγκριθέντα δὲ παρὰ τῆς βουλῆς, μεταγράφονται καθαρῶς, ὑπογράφονται παρὰ τοῦ Προέδρου ἢ τοῦ διευθύνοντος τὴν συνεδρίαν Ἀντιπροέδρου καὶ τῶν παρευρεθέντων εἰς τὴν συνεδρίαν Γραμματέων.

"Ἀρθρ. 86. Οἱ συντάσσαι φροντίζουσι τὴν ἀντιγραφὴν τῶν πρακτικῶν, πέμπουσιν αὐτὰ εἰς τὸν τύπον ἐντὸς 24 ὥρων, διορθοῦνται τὰ δοκίμια τὰ ὅποια, ἐκτυπωθέντα, διανέμονται εἰς τὰ μέλη τῆς βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

"Ἀρθρ. 87. Οἱ βουλευταὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀναγινώσκωσι τὰ πρωτότυπα τῶν πρακτικῶν καὶ τὰ καταχωρισθέντα εἰς τὰ ἀρχεῖα ἔγγραφα.

"Ἀρθρ. 88. Οὐδὲν ἀντίγραφον πράξεων καὶ λοιπῶν ἔγγραφων τῶν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Βουλῆς, δὲν δίδεται εἰς τοὺς αἰτοῦντας, χωρὶς ἀδείας τοῦ Προέδρου, ὑπογεγραμμένης παρὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς τοῦλάχιστον τῶν Γραμματέων.

"Ἀρθρ. 89. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστης Συνόδου, τὰ πρακτικά αὐτῆς ὑπογράφονται παρὰ πάντων τῶν μελῶν τῆς Βουλῆς.

"Ἀρθρ. 90. Ὅταν ἡ Βουλὴ παραδεχθῇ προσθήκην τινὰ ἢ τροπολογίαν τοῦ Κανονισμοῦ, οἱ Γραμματεῖς συναρμολογοῦσι τὰς μεταβολὰς ταύτας μετὰ τὰ ἄρθρα αὐτοῦ, τυποῦται δὲ ἐκ νέου ὁ Κανονισμὸς, καὶ διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτὰς καὶ τοὺς γερουσιαστὰς.

"Ἀρθρ. 91. Δύο συντάσσαι λαμβανόμεναι ἐκτὸς τῆς Βουλῆς

συντάσσουν τὰ Πρακτικά, ἐπιτηρούντων τῶν Γραμματέων· ἐκλέγονται δὲ παρὰ τοῦ Προεδρείου

"Αρθρ. 92. Τὸ Προεδρεῖον διορίζει προσέτι τοὺς ἀναγκαίους ἀντιγραφεῖς, δύο εὐταξίας καί, τὸ πολὺ, δέκα κλητῆρας.

"Αρθρ. 93. Ἡ Βουλὴ διορίζει, κατὰ πρότασιν τοῦ Προεδρείου, ἐπὶ τριπλασίου ἀριθμοῦ ὑποψηφίων, τὸν ἀρχιεφύλακα καὶ βιβλιοφύλακα αὐτῆς, ὅστις διατελεῖ μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπομένης συνόδου.

"Αρθρ. 94. Ἡ Βουλὴ λαμβάνει στρατιωτικὴν φρουρὰν, ἥτις κεῖται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Προέδρου.

"Αρθρ. 95. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνόδου διορίζεται παρὰ τῆς Βουλῆς λογιστικὴ ἐπιτροπὴ ἐκ πέντε μελῶν.

"Αρθρ. 96. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη καταστρόνει τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν ὅλων ἐν γένει τῶν ἐξόδων τῆς Βουλῆς, τὸν ὅποιον ὑποβάλλει εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ ἐπικύρωσιν αὐτῆς κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστης Συνόδου.

"Αρθρ. 97. Καθυποβάλλει ὁμοίως παρατηρήσεις περὶ τῆς οἰκονομικῆς βελτιώσεως διαφόρων κεφαλαίων, τῆς πιστώσεως καὶ δαπάνης.

"Αρθρ. 98. Ἡ Βουλὴ διορίζει συγχρόνως ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς δι' ἐκάστην σύνοδον, καὶ ἓνα ταμία, χρὴ τοῦ ὁποίου εἶναι :

α') Νὰ καταστρόνῃ τὴν μηνιαίαν κατάστασιν συμφῶνως πρὸς τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν.

β') Νὰ καθυποβάλλῃ τὴν κατάστασιν ταύτην εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν καὶ ἔγκρισιν τῆς λογιστικῆς Ἐπιτροπῆς.

"Αρθρ. 99. Ἡ Ἐπιτροπὴ, ἂν οὐ εὖρῃ τὴν μηνιαίαν κατάστασιν σύμφωνον πρὸς τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν, θέτει τὸ «ἐθεωρήθη καὶ ἐνεκρίθη».

"Αρθρ. 100. Μετὰ τὴν ἔγκρισιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ Πρόεδρος ἐκδίδει τὸ ἔνταλμα τῆς πληρωμῆς, ὃ δὲ Ταμίας ἐνεργεῖ τὰς πληρωμὰς, λαμβάνων τὰς ἀναγκαίας ἀποδείξεις.

"Αρθρ. 101. Ἄν τυχὸν συμπέσωσιν ἔκτακτα ἐξόδα ὑπερβαίνοντα τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν, ζητεῖται παρὰ τῆς Βουλῆς νέα πίστωσις ἀνάλογος.

"Αρθρ. 102. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστης συνόδου, ὁ ταμίας κατα-

στρόνει τὸν ἐτήσιον ἀπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, τὸν ὅποσον καθυποβάλλει εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, συνωδευμένον μὲ ὅλα τὰ δικαιο-
λογητικὰ ἔγγραφα· αὕτη δὲ ἀφ' οὗ τὸν ἐπεξεργασθῇ, τὸν καθυπο-
βάλλει εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἐπικύρωσιν τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρ. 103. Οὐδεὶς βουλευτῆς δύναται ν' ἀναχωρήσῃ ἐκτὸς τῆς πρωτευούσης, ἄνευ ἀδείας τῆς Βουλῆς, τὴν ὁποίαν ἐκδίδει καὶ ὑπογράφει ὁ Πρόεδρος.

Ἄρθρ. 104. Διαβατήρια δὲν δίδονται παρὰ τῶν ἀρχῶν, διαρ-
κούσης τῆς συνόδου, εἰς βουλευτὰς μὴ ἔχοντας ἄδειαν ἀπουσίας
παρὰ τῆς Βουλῆς. Ἡ ἄδεια αὕτη χορηγεῖται καὶ παρὰ μόνου τοῦ
Προέδρου, ἀλλ' ἐν περιπτώσει κατεπειγούσης ἀνάγκης, καὶ τότε ὁ
Πρόεδρος δίδει λόγον εἰς τὴν Βουλὴν.

Ἄρθρ. 105. Ὁ ἀπὼν, ἐν γένει, δὲν λαμβάνει ἀντιμισθίαν κατὰ
τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας του.

Ἄρθρ. 106. Ἡ Ἀστυνομία τῆς Βουλῆς ἀνήκει εἰς τὴν Βουλὴν,
καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὀνόματι αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου, ἔχοντος τὸ
δικαίωμα νὰ δίδῃ εἰς τε τοὺς ὑπαλλήλους καὶ εἰς τὴν φρουρὰν τῆς
Βουλῆς, διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς, τὰς ἀναγκαῖας διαταγὰς.

Ἄρθρ. 107. Οὐδεὶς μὴ βουλευτῆς δύναται ἐφ' οἷαδὴποτε προ-
φάσει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν περίβολον, ὅπου ἰδρεύουσιν οἱ βουλευταί,
οὔτε εἰς τὰ δωμάτια τοῦ Βουλευτηρίου, ἐκτὸς τῶν τῆς Βουλῆς
ὑπαλλήλων, ὑπηρετούντων τὰ κατ' αὐτούς.

Ἄρθρ. 108. Εἰς τὸ ὑπερῶν τοῦ βουλευτηρίου ὑπάρχουσι τόποι
προσδιωρισμένοι διὰ τὴν βασιλίссαν, διὰ τοὺς πρέσβεις καὶ διπλω-
ματικούς Πράκτορας τῶν ξένων δυνάμεων, διὰ τὰς γυναῖκας, διὰ
τοὺς ἐφημεριδογράφους, καὶ διὰ τὸ κοινὸν τῶν ἀκροατῶν.

Ἄρθρ. 109. Διαρκούσης τῆς συνεδριάσεως, οἱ ἀκροαταὶ ὀφεί-
λουσι νὰ τηρῶσιν ἄκραν σιγὴν.

Ἀκροατῆς, ὅστις ἤθελε δείξει σημεῖα ἐπιδοκιμασίας ἢ ἀποδο-
κιμασίας εἴτε δι' ἐπευφημήσεων καὶ χειροκροτήσεων, εἴτε διὰ κατα-
κραυγῶν, ἀγορεύοντός τινος βουλευτοῦ, ἀποβάλλεται τῆς θέσεώς
του παρὰ τοῦ ἐπὶ τῆς εὐταξίας κλητῆρος. Ὁ ταραττων τὰς δια-
σκεύεις ἀπάγεται, ἄνευ ἀναβολῆς, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, καὶ ἐνώ-
πιον τῆς ἀρμοδίας Ἀρχῆς.

*Αρθρ. 110. Εἰς οὐδένα τῶν στρατιωτικῶν βουλευτῶν ἐπιτρέπεται νὰ φορῇ τὸ ξίφος εἰσερχόμενος εἰς τὸ βουλευτήριον.

*Αρθρ. 111. Ἀπαγορεύεται καὶ εἰς πάντα βουλευτὴν καὶ ἀκροατὴν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ βουλευτήριον, καὶ ἀκροατήριον, φέρων ὄπλον ἢ ράβδον.

*Αρθρ. 112. Θορύβου γενομένου εἰς τὸ ἀκροατήριον, ὁ Πρόεδρος ἐπαναφέρει τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν διὰ τῶν ἀναλόγων μέτρων, μὴ ἐξαίρουμένων καὶ τῶν κατασταλτικῶν· ὡς ἔσχατον δὲ δύναται νὰ διατάξῃ καὶ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ ἀκροατηρίου.

*Αρθρ. 113. Οἱ ἀκροαταὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ ἀκροατήριον δι' εἰσιτηρίων, λαμβάνοντος ἐκάστου τῶν βουλευτῶν ἀνὰ δύο καὶ δίδοντος αὐτὰ εἰς οὓς τινὰς θέλει· τὰ δὲ λοιπὰ εἰσιτήρια, μέχρι τῆς συμπληρώσεως τῶν θέσεων τοῦ ἀκροατηρίου, διανέμονται παρὰ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς.

*Αρθρ. 114. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο τοῦ Κανονισμοῦ τυπωθὲν τοιχοκολλᾶται εἰς πᾶσαν θύραν τοῦ βουλευτηρίου.

*Αρθρ. 115. Ὁ παρὼν Κανονισμὸς συζητηθεὶς καὶ ἐγκριθεὶς παρὰ τῆς Βουλῆς, θέλει δημοσιευθῇ διὰ τοῦ τύπου καὶ διανεμηθῇ εἰς τε τοὺς βουλευτὰς καὶ Γερουσιαστάς, ἔχων ἐν κεφαλίδι τὸ Σύνταγμα.

Οὕτω δὲ ἤρξατο ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι συνεδρίασις τῆς Βουλῆς καὶ ἡ ἐγκαθιδρυσις τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, ὅπερ ἐὰν ὠφέλησεν ἢ ἔβλαψεν τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα, δύναται πᾶς τις ἀσφαλῶς νὰ κρίνῃ, ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐκ τῶν σήμερον ἐν Ἑλλάδι γινόμενων. Οὐδεὶς ἀρνεῖται, ὅτι οὐχὶ οἱ νόμοι, οὐδ' οἱ θεσμοὶ καὶ τὰ πολιτεύματα χρήζουσι μεταβολῆς καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ ἀλλάξωμεν σύστημα δράσεως ἐν τῇ πολιτείᾳ ἡμεῖς αὐτοί, οἱ μέλλοντες νὰ ἐφαρμόσωμεν αὐτά. Οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα εἶναι τὸ κράτιστον καὶ προσφύεστατον μέσον ὅπως περιάγωνται εἰς διηνεκὴ κίνησιν ἅπαντα τὰ πνεύματα, ἀνατρέφονται δὲ καὶ αἱ ἥττον εὐτυχεῖς τάξεις τῆς κοινωνίας διὰ τῆς ἀδιαλείπτου τῶν ἰδεῶν προσμίζεως καὶ τῆς συνεχοῦς λογομαχίας. Ἄλλ' ὅμως ἵνα μὴ ὁ ἀδιάλειπτος οὗτος ὀργασμὸς τῶν πνευμάτων

ἐκτρέπεται εἰς ἀγόνους καὶ ἀνωφελεῖς ἔριδας, πρέπει ἐν τῷ κέντρῳ τῆς μηχανῆς νὰ ὑπάρχῃ ἐλατήριον ἀρκούντως ἰσχυρόν, ὥστε νὰ διευθύνῃ τὴν κίνησιν αὐτῆς καὶ καθιστᾷ τὴν ἐργασίαν κανονικὴν καὶ εὐρυθμον, δηλαδὴ νὰ ὑπάρχῃ *δυναστεία τεθειμένη ὑπὲρ πάντων κομμάτων καὶ τὰ αὐτὰ ἅπερ καὶ τὸ ἔθνος συμφέροντα ἔχουσα.*

Μετὰ τὴν ἐπίσημον ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἡ Βουλὴ ἤρξατο τῆς ἐπιτελέσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Ἔθνους ἀνατεθέντων αὐτῇ καθηκόντων· ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου αὐτῆς κατησώτευσεν πράγματι ἐν ταῖς ἐξελέγξεσι τῶν ἐκλογῶν, καθ' ὅς ἐγένοντο αἰσχροτάτα βουλευτικὰ ὄργανα ὁλόκληρον τόμον ἀποτελέσαντα, δι' ὧν ἠκύρωσαν μὲν πολλὰς ἐκλογὰς ἀντιπολιτευομένων βουλευτῶν, ἐποίησαντο δὲ ἐκλογὰς κατ' ἴδιον αὐτοῖς τρόπον. καὶ μόλις κατὰ τὴν ΟΓ' συνεδρίᾳσιν τῆς 29ης Ἰανουαρίου 1845 ἐξελέγη δεκαμελὴς ἐπιτροπεία, συγκειμένη ἐκ τῶν Τσερτίδου, Κρανίδου, Σακελλαριάδου, Δανοπούλου, Α. Σωτηρίου, Βαρότση, Λαπουσιάδου, Μπάστα, Βαρβιτσιώτη καὶ Γριζάνη, ἥτις μεταβᾷσα εἰς τὰ ἀνάκτορα τῇ ἐπαύριον, 30 Ἰανουαρίου, ἀνέγνωσε τὴν πρὸς τὸν βασιλικὸν λόγον ἀπάντησιν, ἔχουσαν ὥδε :

«Βασιλεῦ,

Ἡμέρα ἀξιομνημόνευτος ἀνατέλλει σήμερον· ἡμέρα εὐφρόσυνος καὶ αἰσίας. Ἡ Βουλὴ τοῦ Ἔθνους προσέρχεται πρὸς τὸν Συνταγματικὸν Βασιλέα, μαρτυροῦσα αὐτῷ τὴν τοῦ λαοῦ ἀγάπην καὶ τῶν Βουλευτῶν τὴν σπουδὴν πρὸς παγίωσιν τῆς ἐλευθερίας, τῆς τάξεως, καὶ τῆς φύλακος αὐτῶν Βασιλείας.

Τὸ Ἔθνος ἐπευφήμησε, Βασιλεῦ, εἰς τὴν εἰλικρινῇ συνδρομῇ τῆς Υ. Μ. πρὸς θεμελίωσιν τοῦ Συντάγματος· καὶ πέποιθεν, ὅτι ἐκ τῆς τοῦ Θρόνου καὶ τοῦ Ἔθνους ἑναρμονίου συμπράξεως, θέλουσι βαθμηδὸν ἀναπτυχθῇ καὶ ὅλοι τοῦ Συντάγματος οἱ καρποί.

Ἡ Βουλὴ χαίρει μετὰ τοῦ Βασιλέως, διὰ τὴν φιλικὴν πρὸς ἡμᾶς διάθεσιν τῶν ξένων Δυνάμεων. Εὐγνωμονεῖ δὲ ἰδίως καὶ πρὸς ἐκείνας, αἵτινες, ἐπικρατύνασαι πρότερον τοὺς ἡμετέρους ἀγῶνας, μεριμνῶσι καὶ ἤδη φιλοτίμως καὶ μεγαλοφρόνως ὑπὲρ τῆς εὐημερίας ἡμῶν.

Μετὰ μεγάλου ζήλου, Βασιλεῦ, θέλομεν μελετήσῃ τὰ περὶ

τῆς ὀργανικῆς καὶ οἰκονομικῆς τοῦ Κράτους καταστάσεως, εἰσαχθησόμενα πρὸς ἡμᾶς παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Υ. Μ. καὶ θέλομεν σπουδάσει νὰ συμβιβάζωμεν τὴν ἀνάγκην τῆς αὐστηρᾶς οἰκονομίας μὲ τὰς ἀκριβεῖς ἀπαιτήσεις τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἐνδεχομένων εἰς τὸ μέλλον βελτιώσεων.

«Εἰς τὴν δόξαν καὶ εἰς τὰ δικαιώματα τοῦ παρελθόντος θέλομεν δώσει, Βασιλεῦ, πᾶσαν τὴν ὀφειλομένην προσοχὴν· ἀλλ' ἡ θερραπεία τοῦ αἰωνίου, ἡ κραταίωσις καὶ λαμπρότης τῆς ἱερᾶς καὶ εὐεργετικῆς ἡμῶν θρησκείας, θέλει εἶσθαι ἐν τῶν ποθεινοτάτων ἡμῶν φροντισμάτων. Ἀγαλλόμενοι διὰ τὴν ἐπὶ τούτου σύμπνοιαν τοῦ Βασιλέως, δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι τὰ περὶ δικτάξεως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Νομοσχέδια, ὁμόλογα πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ Συντάγματος, θέλουσι μᾶς ἐμφανισθῇ, ἐν τοῖς πρώτοις, κατὰ τὰς ἐφείσεις τοῦ Ἔθνους, πρὸς οἰκοδόμησιν τῶν ἡθῶν.

«Δεόντως θελομεν φροντίσει καὶ περὶ τῆς ἀναζωπυρήσεως τῶν φώτων εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἐστίαν, καὶ περὶ τοῦ γενναίου ἡμῶν στρατοῦ, περὶ ἀπλοποιήσεως καὶ τελειοποιήσεως τῆς Νομοθεσίας, περὶ τῶν συμφερόντων τῆς Γεωργίας, Βιομηχανίας, Ἐμπορίας καὶ Ναυτιλίας, πηγῶν μὲν τοῦ ἔθνικοῦ πλούτου καὶ τῆς Ναυτικῆς ἡμῶν δυνάμεως, βάσεων δὲ τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τοῦ Ἔθνους. Πεῖρα καὶ γνῶσις τῆς καταστάσεως τοῦ τόπου μᾶλλον, θέλουσιν εἶσθαι τῶν ἡμετέρων συζητήσεων εὐπαρρησίαστοι ὁδηγοί.

«Ὅντως ἀξιόλογα καὶ μεγάλῃς ροπῇ θέλουσιν εἶσθαι, Βασιλεῦ, τὰ ἐνασχολήματα ἡμῶν, κατὰ τὴν πρώτην ταύτην σύνοδον καὶ ἡ Βουλὴ, γεραίρουσα καὶ συμμεριζομένη τὴν ἐπὶ τούτοις πατρικὴν συντριβὴν τῆς τοῦ Βασιλέως καρδίας, καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους εὐγενεστάτην αὐτοῦ καθομολογίαν καὶ ἀφιέρωσιν ἀνταποδίδουσα πολλαπλάσιον ἀφοσίωσιν, μετὰ πάσης προθυμίας καὶ ἐνδόσεως θέλει συνδράμει, κατὰ τὸ καθήκον αὐτῇ, τὴν Κυβέρνησιν τῆς Υ. Μ. πραγματοποιοῦσαν καὶ τὰ παρὰ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου ψηφισθέντα.

«Ἀλλ' ἡ Βουλὴ, παραγωγὴ οὖσα τοῦ Ἔθνους, δὲν ἰσχύει νὰ ἐξαλείψῃ καὶ τὴν μνήμην τῶν ὅσα τὸ Ἔθνος ὑπέφερε παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς 29 Μαρτίου. Ἀκμαία θέλει μένει διὰ παντὸς ἡ

φωνή τῆς ἱστορίας κατὰ τῶν δεινῶν ἐκείνων παρανομημάτων καὶ τῆς πωτοίας φθορᾶς, ἣν ὑπέστη τὸ Ἔθνος, τὸν μέγαν κίνδυνον τοῦ ὁποίου προλαβοῦσα διεσκεῖδασεν ἡ προνοητικὴ σύνεσις τῆς Ὑ. Μ. Ἐκτιμῶσα δὲ ἡ Βουλὴ τὰ γενναῖα τοῦ Βασιλέως αἰσθήματα, ἀποστρέφει τὸ πρόσωπόν της ἀπὸ τῶν λυπηρῶν ἐκείνων σκηνῶν, καὶ εὐχομένη τὴν ἐξάλειψιν αὐτῶν καὶ ἀπὸ τῆς μνήμης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, σπεύδει εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν κρατίστων αὐτοῦ συμφερόντων.

«Καθισταμένης κοινῆς τῆς περὶ τὰ καλὰ ἀμύλλης, τηρουμένης τῶν Νόμων, βραβευομένης τῆς ἀρετῆς, ἐλεγχομένης τῆς κακίας, ἀνθούσης τῆς Ἱερᾶς τῶν Πατέρων ἡμῶν Πίστεως, οὕτω βεβαιότερον θέλομεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εὐδαιμονίας, καὶ θαρραλαιοτέρον θέλομεν ἐπικαλεῖσθαι τὴν χάριν τοῦ Ὑψίστου Πρυτάνεως τῆς τύχης τῶν Βασιλέων καὶ τῶν Ἑθνῶν, πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ ἔργου τῆς θείας αὐτοῦ προνοίας».

Πρὸς ταῦτα δ' ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς διὰ τῶν δε :

Κύριοι βουλευταί,

Οὐδὲν ἡδύνατο νὰ ᾔηται εἰς τὴν καρδίαν μου πλέον εὐάρεστον παρὰ τὴν ἐκ μέρους τῶν Ἀντιπροσώπων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ἐμὲ ἀγάπης αὐτοῦ. Ὁ ζῆλος, τὸν ὁποῖον ἡ Βουλὴ ἐμφαίνει εἰς τὴν ἀπάντησίν της ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῶν ὕλικῶν συμφερόντων τοῦ Ἑθνους Μοὶ εἶναι τόσῳ μᾶλλον εὐχάριστος, ὅσον συντελεστικώτερος καθίσταται εἰς τὴν εὐημερίαν αὐτοῦ.

«Ἐκτιμῶ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, τὸ ὁποῖον στρέφει τὴν ἰδαιτέρην προσοχὴν τῆς Βουλῆς εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά· ἡ ἐπιμέλεια αὐτῶν θέλει βέβαια συντείνει οὐκ ὀλίγον, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀρετῆς, ἥτις εἶναι τὸ πολυτιμότεον ἀπόκτημα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ χωρὶς τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ εὐτυχῇ ἡ κοινωνία.»

Ἐν τούτοις διὰ παντοίων καταστρατηγήσεων τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ἡ κυβέρνησις ἐπέτυχε νὰ ἴδῃ περὶ ἑαυτὴν καταπληκτικὴν πλειονοψηφίαν, περιορίσασα τοὺς φίλους τοῦ πεισόντος πρωθυπουργοῦ εἰς δώδεκα μόνον.

Πρὸς διατήρησιν ὅμως τῆς τοιαύτης πλειονοψηφίας, καὶ μάλιστα

κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἦτο ἀνάγκη νὰ τεθῶσιν εἰς ἐνέργειαν πάντα τὰ μέσα θεμιτὰ τε καὶ ἀθέμιτα, καὶ εἰς τοῦτο δὲ ἤκιστα γλίσχρος εἰδείχθη ὁ Κωλέττης· διότι φίλος ὢν τῆς συγκεντρώσεως, ὡς ὁ βασιλεὺς Ὁθων, καὶ φρονῶν ὅτι ἡ μονιμότης, ἔστω καὶ κακῆς κυβερνήσεως, ἀποβήσεται ὠφελιμωτέρα τῶν συνεχῶν μεταβολῶν καὶ τῶν ἀρίστων ὑπουργείων, ἀμέριστον δ' ἀπολαύων τὴν τοῦ βασιλέως εὐνοίαν, ἀποβλέποντος πρὸς αὐτόν, δικαίως, ὡς πρὸς τὸν εἰλικρινέστερον φίλον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἐπεδίωξε τὴν διὰ τῆς πλειονοψηφίας ἐν τῇ ἐξουσίᾳ διατήρησιν αὐτοῦ(1) ἐπιψόγως καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν πολιτικὴν διαφθορὰν τοῦ τόπου, ὁ ἀντίκτυπος τῶν συνεπειῶν τῆς ὁποίας, μέχρι σήμερον, ἀντηχεῖ ἐν ταῖς γινομέναις ἐκλογαῖς.

Τοιοῦτος ὅμως γενόμενος ὁ Κωλέττης ἀνελθὼν εἰς τὴν ἐξουσίαν, παρέσχεν εὐλογον τῇ ἀντιπολιτεύσει εὐκαιρίαν πρὸς ἐπικρίσεις, ἥτις ἐπιρρωνυομένη καὶ ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος, ἐπὶ τῇ πτώσει τοῦ Μαυροκορδάτου, Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ, μακρὸν καὶ σφοδρότατον διεξήγαγε κατ' αὐτοῦ ἀγῶνα.

Ὡς ἐπίμετρον δὲ ἐκορυφώθη εἰς τὸ ἔπακρον καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας διὰ τῶν οἰκείων ἐκάστης ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῶν τοῦ πρώην πλοιάρχου Λάιενς καὶ τοῦ Πισκατόρου, ἀνδρῶν ἀμφοτέρων σφοδρῶν ἐν τε ταῖς ἐνεργείαις καὶ τοῖς λόγοις, ἐξ οὗ ἐπῆλθε τελεία μεταξὺ τῶν ἐν Ἀθήναις πρεσβειῶν τῶν δύο ξένων Κρατῶν, ὡς ἐκ τῶν Ἑλλάδι γινομένων, διακοπὴ τῶν σχέσεων, ὡς ἐκ τινος ἐγγράφου τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Ἀβερδην ἐξάγεται.

Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς 6ης Αὐγούστου, ἐπιστήθιος φίλος ὢν τοῦ Γάλλου πρωθυπουργοῦ Γκιζό, ἡγέτης δὲ τῆς γαλλικῆς μερίδος, ἥτις καὶ ἀπεκαλεῖτο *ἐθνικὸν κόμμα*, διετέλει ἐν στενοτάταις σχέσεσι πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἥς ἡ κυβέρνησις διέταττε τὸν ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ τοῦ 1843 πρεσβευτὴν αὐτῆς Πισκατόρου, καίπερ μὴ ὄντα φίλον τοῦ πρω-

(1) Κατὰ τὴν ἑκφρασιν Durer c' est gouverner (ιδὲ Ν. Δραγούμη ἐνθ' ἄλλαχού, Τόμ. Β' σελ. 121 καὶ ἐπιστολὴν Γκιζὸ (Guizot) πρὸς τὸν Κωλέτην, παρὰ Ε. Κυριακίδη, Ἱστορ. Συγγρ. Ἑλλ. Τόμ. Α' σελ. 534).

θυπουργοῦ προσωπικόν, οὐδὲ κατὰ βῆμα ν' ἀπομακρύνηται τῶν ἰδεῶν τοῦ Κωλέττη.

Τοιαῦται δ' ἦσαν αἱ σχέσεις τοῦ ὑπουργείου ἐκείνου καὶ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας, ὥστε ὁ γραμματεὺς αὐτῆς Θουβενέλ συντάττει τὰ κύρια ἄρθρα τοῦ «*Ἑλληνικοῦ Μηνύτορος*» καὶ πολλὰς διακοινώσεις τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως (1). Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις τοῦτο μὲν διὰ τὴν μικρὰν τοῦ φίλου αὐτῆς Μαυροκορδάτου πρωθυπουργίαν, τοῦτο δὲ διὰ τὴν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἀνοδὸν τοῦ ὁπαδοῦ τοῦ Γαλλικοῦ κόμματος, ἐξ ἧς ἐβλεπε τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς μειουμένην ἤρξατο σφοδρότατα ἀντιπολιτευομένη τὴν νέαν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ αὐτῆς.

Εὐθὺς λοιπὸν ἅμα τῇ ἀνόδῳ αὐτοῦ τὸ ὑπουργεῖον τῆς 6 Αὐγούστου εὐρέθη, αἰφνης, ἐν μέσῳ ἐξωτερικῶν δυσχερειῶν. Τὴν πρώτην δ' ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο παρέσχεν ὑπόμνημά τι περὶ ἑλληνικῶν πραγμάτων τοῦ τῆς Αὐστρίας ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ Πρόκες-Όστεν, ὅστις εἰς Βιέννην μεταβὰς καθυπέβαλεν αὐτὸ τῇ αὐστριακῇ κυβερνήσει, ἐξ οὗ λαβοῦσα ἀφορμὴν ἡ γερμανικὴ «*Εφημερίς τῆς Αὐγούστης*» ὑπέδειξεν, «ὅτι ἡ Αὐστρία προθύμως ἠθέλει ἀποστελεῖαι στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα εἰς τὰ τουρκοελληνικὰ μεθόρια, τοῦτο μὲν πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ θρόνου τοῦ «*Οθωρος*».

Αἱ ἐν Ἀθήναις ἀντιπολιτευόμεναι ἐφημερίδες λαβοῦσαι ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου καὶ τοῦ ὑπομνήματος, ἐπετίθεντο διηνε-

(1) Ὁ Ε. Α. Θουβενέλ ὑπῆρξε γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀθήναις πρεσβείας ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1845, τῷ 1848 ἐπιτετραμμένος καὶ τῷ 1849 πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας παρὰ τῷ βασιλεῖ «*Οθωνι*» διότι ὁ Πισκατόρυ γενόμενος τῷ 1847 (10 Δεκεμβρίου) πρεσβευτῆς παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Μαδρίτης, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ θέσιν. Ὁ Θουβενέλ ὡς γραμματεὺς, ὡς διευθυντῆς τῶν τῆς πρεσβείας, ὡς ἐπιτετραμμένος τῶν κατ' αὐτὴν καὶ ὡς πρεσβευτῆς ὑπῆρξε λίαν ὠφέλιμος τῇ «*Ἑλλάδι*» διότι ἐκμαθὼν τὴν νεοελληνικὴν καὶ καλῶς μελετήσας τὰ πράγματα παρίστα αὐτὰ ὑπὸ τὴν γαλλικῇ ὕψει ἐπανθοῦσαν, ἀληθῶς αὐτῶν μορφὴν. Τὰς ὑπὲρ τῆς «*Ἑλλάδος*» δ' αὐτοῦ ἐργασίας δύνανται τις νὰ ἴδῃ ἐν τῷ πρὸ τριετίας ἐκδοθέντι ἔργῳ αὐτοῦ: *La Grèce du Roi Othon*, Paris 1890 εἰς 8ον μέγα σελ. V—465, ὅπερ μεγάλως ὠφέλησεν ἡμᾶς.

κῶς κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Βαυαρίας ὡς δῆθεν συνεγροῦ-
μένην μετὰ τῆς Αὐστρίας πρὸς ἀναίρεσιν τῆς Ἑλληνικῆς κυρι-
αρχίας.

Ἦρξαντο λοιπὸν νὰ ἐπαναλαμβάνωσι καὶ αὐθις αἱ ἐφημερίδες
τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὅσα ἔγραφον καὶ πρωθυπουργοῦντος τοῦ Ρού-
δαρτ, ἐν ἔτει 1837, καθ' οὗ ἔγραψαν, ὅτι κατεσκεύασε τὴν ἀμαξιτὴν
ὁδὸν ἀπὸ Πατρῶν εἰς Ἀθήνας οὐχὶ ὑπὲρ τῆς συγκοινωνίας φρον-
τίζων, ἀλλὰ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς εἰς Ἀθήνας ἐλεύσεως αὐστρια-
κοῦ στρατοῦ, ἃν ποτε ἐκινδύνευεν ὁ θρόνος τοῦ βασιλέως Ὁθωνος.
Ἀλλ' ὡς μὴ ἤρκουν ταῦτα πάντα ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐζήτηε τὴν
τακτικὴν καταβολὴν τῶν τόκων καὶ χρεωλυσίων τοῦ δανείου τῶν
60,000,000.

Τοιαύτη ἦτο ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις
ἀμ' ὧς ἔβλεπεν, ὅτι ἡ ἐν τῷ τόπῳ ἐπιρροὴ αὐτῆς ἐμειοῦτο, ἐπέσειεν
ὡς δαμόκλειον ξίφος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ δυστυχοῦς Ὁθωνος καὶ τῆς
κυβερνήσεως αὐτοῦ τοῦ δανείου! Καὶ τοῦτο δὲν συνέβαινε μόνον ἐπὶ Ἀ-
βερδην, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Πάλμερστον, ἐφ' οὗ τὸ ζήτημα τοῦ δανείου ἐξη-
κολούθει νὰ ᾔηται μέγα ὄπλον κατὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἣν
ὑπεστήριζε μὲν τὸ γαλλικὸν ὑπουργεῖον, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ δυσχερειῶν,
ὡς ἐμφαίνεται, ἐν συγχρόνοις ἐπιστολαῖς διπλωματικῶν ἀνδρῶν.

Ἐν τῷ ἀγγλικῷ κοινοβουλίῳ ὁ Κόχραν καὶ ὁ Πάλμερστον διὰ
τῶν μελανωτέρων χρωμάτων περιέγραφον τὴν ἐν Ἑλλάδι κατὰστα-
σιν, ἣν ἐπέτεινον ἔτι μᾶλλον καὶ αἱ ἀναφανέσαι νέαι πολυπληθεῖς
ληστοσυμμορίαί, παντοίας διαπραττόνσαι βιαιοπραγίας καὶ ἄλλα
κακουργήματα. Πράγματι δ' οὐδέποτε ἄλλοτε ἐνεφανίσθησαν τόσοι
λησταὶ ἢ ἄρπαγες, ὅσοι ἐπὶ τοῦ ὑπουργείου Κωλέττη, λέγει ὁ κ.
Κρέμος. «Ἐν Ἀκαρνανίᾳ, Αἰτωλίᾳ, ἐν τοῖς περὶ τὸν Παρνασσὸν καὶ
Ἑλικῶνα καὶ ἐν Πελοποννήσῳ πολυάριθμοι συμμορίαὶ ληστῶν ἤγον
καὶ ἔφερον τὴν χώραν. Πλείστοι ὅσοι οὐδὲν κακουργήσαντες ἠνοῦντο
τοῖς λησταῖς πρὸς σύναγμα: ὁ Ἀθανάσιος Ψιδῆκος, φέρ' εἰπεῖν, ὁ Πα-
ναγιώτης Καραβέλλας, ὁ Ἀναστάσιος Τζίνιας, οἱ ἀδελφοὶ Ν. καὶ Δ.
Ἀργυρόπουλοι ἢ Λιάσκοι ἐκ τοῦ Κάτω Ταρσοῦ τοῦ δήμου Φενεοῦ
καὶ ὁ Καραδήμας ἐκ Βίλλιας τοῦ Φενεοῦ, ἐργατικοὶ ἄνθρωποι ἐντι-
μοὶ ἐγκαταλιπόντες τὰς ἐργασίας ἐτρέπησαν εἰς τὸ σύναγμα, συλ-

ληφθέντες δὲ καθεύχθησαν. Ὡσαύτως καὶ ὁ Κουρούσιος καὶ Ἀγριό-
γατος ἐκ Καρύας τοῦ δήμου Τρικκάλων τραπέντες εἰς τὸ *σύνταγμα*
καὶ καταδιωχθέντες ἐτρέπησαν ἐκ φόβου εἰρκτῆς εἰς τὸν ληστρι-
κὸν βίον καὶ ἐγένοντο ἀρχιλησταί· συλληφθέντες δ' ἐκαραιομή-
θησαν. Τοιοῦτοι ἐκ φιλησύχων πολιτῶν ἕνεκα πενίας εἰς τὸ *σύν-
ταγμα* τραπέντες καὶ εἰταὶ καταδιωχθέντες ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν
ληστρικῶς συμμορίας συστησάντων Ἑλλήνων· καὶ οἱ τοιοῦτοι εἶναι
ἢ δευτέρα, οὕτως εἰπεῖν, τάξις τῶν ληστῶν· πρώτη δὲ ἦν ἡ περὶ
ἧς εἴρηται ἡ ἐκ τοῦ κακῶς ἐννοουμένου ἀρματωλικοῦ βίου καὶ δόξης
ἕνεκα προελθοῦσα· τρίτη δὲ ἦν ἡ ἐκ κακουργημάτων βλαστήσασα
ἢ καὶ φοβερωτάτη μάλιστα τῇ Ἑλλάδι γενομένη.

Ἐντεῦθεν τῶν τοῦ *συντάγματος* ληστῶν ἐπληρώθη σύμπασα ἡ
Ἑλλάς· ἐκ δὲ τούτων προῆλθον καὶ αἱ στάσεις ἀλλαχοῦ τε καὶ
ἐν Ναυπλίῳ, Λακωνίᾳ καὶ Μεσσηνίᾳ. Ὅπως δὲ μὴ ἐξαγριῶσι τε-
λέως τοὺς ἀποπεπλανημένους τούτους ἀνθρώπους καὶ ὅπως ραδίαν
καθιστῶσι τὴν εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας ἐπ' αὐτοὺς ἀντι-
αἰ ἐλληνικαὶ κυβερνήσεις ἐποιοῦν συχνῶς χρῆσιν τῆς ἀμνηστίας.
Τούτου ἕνεκα καὶ ἐπὶ Κωλέττῃ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις, ἔλαβον ἀμνη-
στίαν (21 Νοεμβρίου 1844) καὶ οἱ ἀρχιλησταὶ Χρήστος Βούλγαρης,
πρώην ὑπολοχαγός, Νικόλαος Κωλαηδόνης, Ἰωάννης Καραχάλιος,
Ἰωάννης Τσιλμαντᾶς καὶ Ἀθανάσιος Κολοκύθας καὶ εἰτα (15 Μαΐου
1845) οἱ λησταὶ Κωνσταντῖνος Ραβδᾶκης καὶ Βασίλειος Κουλο-
φεῖζας ὁπαδοὶ τοῦ ἀρχιληστοῦ Κιάφα ἐπὶ ἀπλῇ αὐτῶν ὑποσχέσει
«εἰρηρικοῦ ἐν τῷ μέλλοντι βίου». Ἐπειδὴ δὲ, κατὰ τὰς βουλευτι-
κὰς ἐκλογὰς, ἐγένοντο πολλαὶ ἀξιόποιναι πράξεις, τούτου δ' ἕνεκα
πολλοὶ ἐφυγοδίκουν, καταδιωκόμενοι δὲ ἠδύναντο νὰ τραπῶσιν εἰς
τὸν ληστρικὸν βίον, ὁ Κωλέττης ἀπένειμεν (9 Ἰανουαρίου 1845)
ἀμνησίαν πᾶσι πάντων τῶν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ διατάγματος
γενομένων ἐγκλημάτων. Ὅπως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων ὑπουρ-
γείων, κατ' ἀπαίτησιν τούτου ἢ ἐκείνου, ἐτύγχανον ἐπιεικείας οἱ
μὲν λησταὶ λαμβάνοντες ἀμνησίαν οἱ δὲ κατὰ δίκην χάριτας, οὕτω
καὶ ἐπὶ Κωλέττῃ, ὅτε οἱ βουλευταὶ παρεδυνάστευσαν τοὺς ὑπουργοὺς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ πολιτευόμενοι καὶ ἰδίως οἱ ἀν-
τιπολιτευόμενοι ἦσαν φίλοι τῶν ληστῶν, δι' ὧν ἐξετέλουν τοὺς

ιδίους σκοπούς ἀντὶ ἀδρῶν ἀντιμισθίων. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις κατέστησε τὰς περὶ τὰ Ἑλληνικὰ μεθόρια ἐπαρχίας κρησφύγετα ἀσφαλῆ τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν· διότι οἱ ἐν Βύζαντι φέσκοντο, ὅτι οὕτω πῶς ἐνεργοῦντες ἀνέκοπτον πᾶσαν πρόδον τῆς ἐξ αὐτῆς ἐναντιαποδότως ἀποσπασθείσης Ἑλλάδος καὶ ἐξέθεσαν αὐτὴν εἰς τὰ ὅμματα τῆς Ἑσπερίας παριστῶντες, ὡς χῶραν ληστρικὴν καὶ ἐστερημένην δημοσίας ἀσφαλείας. Καὶ ταῦτα πάντα ἐπράττε· διότι τὸ Διβάνιον μαθὼν τὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἄνδον τοῦ Κωλέττη, οὐ τὸ πρόγραμμα ἐγίνωσκε κατεταράχθη καὶ ἐζήτει διὰ τῶν τοιούτων περιθάλψεων τῶν ληστοσυμμοριῶν νὰ ἀποσπάσῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν πολιτικῶν ζητημάτων. Ἀλλὰ πρὸς ἐξαψιν τῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὕδρεων καὶ ἀντιδράσεων τῶν Ἀγγλῶν συνετέλεσε, πρὸς τοῦτοις, καὶ ἡ γενομένη, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Μαυροκορδάτου, ἀπόλυσις τοῦ στρατηγοῦ Τζούρτζε. Ὁ Κόχραν καὶ ὁ Πάλλμερστον συνεβούλευον τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν συμφερόντων τῶν Ἀγγλῶν πιστωτῶν καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως τῆς 2ας Σεπτεμβρίου 1843, καθ' ἣν αἱ εἰσπράξεις τοῦ ποιμενικοῦ φόρου, τοῦ χαρτοσήμου καὶ ἄλλοι τινὲς φόροι ἐπρόκειτο νὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δανείου τῶν 60,000,000. Ὁ λόρδος Ἀβερδην βραχδύτερον, διὰ διακοινώσεως αὐτοῦ ἡμερομηνίας 23 Μαρτίου 1845, ὑπεδείκνυε ρητῶς πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Κωλέττη, ὅτι ἐὰν μὴ ἐξεπληροῦντο αἱ περὶ καταβολῆς τοῦ τόκου δοθεῖσαι, πρὸ τινων ἡμερῶν, πρὸς τὸν Ἀγγλον πρεσβευτὴν, ὑποσχέσεις ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου, ἤθελεν ἀναγκασθῇ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἐκεῖνα μέτρα δι' ὧν μόνον ἡδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ τῶν συμφερόντων αὐτῆς ἐξασφάλισις.

Ἀλλ' ὡς μὴ ἤρκει ἡ κατὰ τῆς Κυβερνήσεως καταφορά τῶν ξένων λάθρως κατὰ τοῦ ὑπουργείου ἐπετέθη καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις. Ὅ,τι ἐπανελάμβανον οἱ Ἀγγλοὶ βουλευταὶ ἐν τῇ ἀγγλικῇ κοινουβουλίᾳ, δριμύτερον οὗτοι διετύπουν, ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς ἐλληνικῆς Βουλῆς, καὶ ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν δημοσιογραφικῶν αὐτῶν ὀργάνων, καὶ ὑβρίζον ἀναιδῶς καὶ προσωπικῶς τὸν ὑπουργὸν τῆς

Ἰωάννης Δαμιανός

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δικαιοσύνης Βάλβην ὡς δῆθεν ἀπὸ κληρικοῦ λαϊκὸν γενόμενον καὶ πολιτευόμενον, φέροντες, πρὸς τοῦτο, πιστοποιητικὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου· καὶ ἐν γένει ἐπελαμβάνοντο καὶ τῆς ἐλαχίστης εὐκαιρίας νὰ συκοφαντῶσι καὶ καταδικάζωσι πάντα αὐτοῦ διορισμὸν καὶ πᾶσαν ὑπουργικὴν αὐτοῦ πράξιν. Ἡ δὲ καταδειχθῆ μέχρι τίνος βαθμοῦ μικρολογημάτων κατήρχετο ἡ ἀντιπολίτευσις ὅπως εὖρη ἀφορμὴν ἐπικρίσεως τῆς Κυβερνήσεως, ἀναγράφομεν ἐκ τῶν ἐφημερίδων τὰδε : Συνήθεια ἐπεκράτει ἵνα, κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετὰς τῆς Αὐλῆς, προηγῶνται οἱ ξένοι ἀντιπρόσωποι τῶν ὑπουργῶν· τὴν ἄτοπον ταύτην ἐθιμοταξίαν κατήργησεν ὁ πρωθυπουργὸς Κωλέττης, θεσπίσας, μάλιστα, ἵνα ἐκ τῶν δύο προέδρων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων προηγῇται ὁ τῆς Βουλῆς. Καὶ ὁ μὲν πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Λάϊνεν δυσαρεσθηθεὶς, ἐπὶ τούτοις, ὑπεχώρησεν· ὁ πρόεδρος ὅμως τῆς Γερουσίας ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἔστεργε νὰ ἀποδεχθῇ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἐφ' ᾧ καὶ, κατὰ τὸν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου 1845 δοθέντα χορὸν, ἡ βασιλίςσα Ἀμαλία ἐχόρευσε πρῶτον μετὰ τοῦ προέδρου τῆς Γερουσίας, τοῦθ' ὅπερ ἰδὼν ὁ τῆς Βουλῆς Κανέλλος Δηλιγιάννης ὀργισθεὶς ἀπεχώρησε τοῦ χοροῦ, ἡ δὲ βασιλίςσα, μάλιστα ζητήσασα αὐτὸν ὅπως χορεύσῃ μετ' αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ ἐξ οὗ ὥργισθη μεγάλως. Τὸ ἐπεισῶδιον τοῦτο διεγείραν μέγαν κρότον συνεζητήθη ἐν τῇ Βουλῇ ὅφ' ἧς ἀπεφασίσθη ὅπως ἐπιτροπὴ ἐκ βουλευτῶν μεταβᾷ εἰς τὰ Ἀνάκτορα ζητήσῃ συγγνώμην διὰ τὴν πράξιν τοῦ προέδρου αὐτῆς καὶ δικαιολογήσῃ αὐτήν. Μετὰ τινὰς ἡμέρας καὶ ὁ πρόεδρος αὐτὸς προσωπικῶς ἐζήτησε συγγνώμην.

Ἄλλοτε ποτε ὁ πρωθυπουργὸς Κωλέττης, τελουμένης τῆς Ἀναστάσεως, μετέλαβε τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων στὰς πρὸ τῆς Ὁραίας Πύλης, παρισταμένων τῶν Βασιλέων καὶ πολλοῦ, ὡς ἐκ τοῦ ἐπισήμου τῆς ἡμέρας, κόσμου.

Αἱ ἀντιπολιτευόμεναι ἐφημερίδες θεωρήσασαι τοῦτο ὡς ἐγκλημα, ἡρώτων ἐὰν ὁ μεταλαβὼν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων πρωθυπουργὸς ἐξωμολογήθῃ πρότερον, καὶ προσήγαγον μάρτυρας εἰπόντας, ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς μὴ κοιμηθεὶς, παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, καὶ καπνίζων μέχρι τῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μεταβάσεως αὐτοῦ,

ἐτόλμησε νὰ ἔψηται τῶν θεῶν μυστηρίων καὶ ποῦ; πρὸ τῆς ὥραίας Πύλης ἦτις, ὠρίζετο μόνον διὰ τοῦς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας! Περὶ τοιαῦτά τινα ἐστρέφοντο, δυστυχῶς, αἱ κατὰ καιροῦς ἀντιπολιτεύσεις ἐν Ἑλλάδι ἐκτραχηλιζόμεναι πάντοτε καὶ τὰ ἐλάχιστα ἐπικρίνουσαι, τὴν συκοφαντίαν δὲ, τὴν ὕβριν καὶ τὴν διαστροφὴν τῆς ἀληθείας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπικούρους ἔχουσαι, συνετέλεσαν εἰς τὴν κοινωνικὴν διαφθορὰν καὶ τὴν πολιτικὴν ἐξαχρείωσιν. Ἐν συν-ενοήσει δὲ μετὰ τῶν Ἀγγλῶν βουλευτῶν, ἐν Λονδίῳ, ἀπέδιδον πρὸς τὸ ὑπουργεῖον σκοποῦς πραξικοπηματικούς, δι' οὓς ἐσχεδιάζον δῆθεν τὴν κατάργησιν τοῦ Συντάγματος, τῆς ἐν τῷ ὑπουργείῳ παρουσίας τοῦ Ἀνδρέα Μεταξᾶ, ἐνὸς τῶν πρωτουργῶν τῆς γ' Σεπτεμβρίου, οὐδαμῶς παρακωλυούσης τὴν ἀντιπολίτευσιν ἀπὸ τοῦ νὰ διαδίδῃ τὴν ἀβάσιμον ταύτην καὶ ψευδῇ ὅλως φήμην.

Ὁ στρατηγὸς Μακρυγιάννης, εἰς τῶν τῆς γ' Σεπτεμβρίου ἡγε-τῶν, καὶ διὰ τοῦ τύπου ἔτι κατήγγειλεν, ὅτι τεκταίνεται συνω-σία κατὰ τοῦ Συντάγματος καὶ βουλευταὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐπηρώτησαν ἐν τῇ Βουλῇ τὴν κυβέρνησιν περὶ τῆς καταγγελίας ταύτης. Ὁ Κωλέττης τότε ἠνχγκάσθη νὰ ἀπαντήσῃ ὅτι, ἀπὸ μη-νῶν, εἶχεν ἡ κυβέρνησις περὶ τούτου πληροφορίας τινὰς καὶ ὅτι συνέλαβε, μάλιστα, διὰ τῆς ἀστυνομίας στρατιώτην, ὃν εἶχεν ὀ-κίσει κατώτερός τις ἀξιωματικὸς καὶ ἐμύνησεν αὐτὸν εἰς τοιοῦτό τι σχέδιον, ἀλλ' ὅτι τὸ γεγονός καθ' ἑαυτὸ οὐδεμίαν ἐνεῖχε σπουδαί-οτητα ὡς προσελθὼν παρ' ἀνθρώπων ὅλως ἀσήμεν.

Πλὴν πρὸς ταῦτα ἡ ἀντιπολίτευσις ἀπῆντησεν ἰσχυρίζομένη ὅτι, ἐν ἐπιγνώσει, ἡ κυβέρνησις ἐπέτρεψε τὴν ἐξάπλωσιν τῆς συνω-μοσίας, πρὸς καθάρσεις τοῦ Συντάγματος. Πλὴν ἀλλ' ὅμως αἱ φίλα τῇ κυβερνήσει φρουροῦσαι ἐφημερίδες ὑπεστήριζον, ὅτι τὴν συνωμοσίαν ἐχάλκευεν ἡ ἀντιπολίτευσις, ἵνα ἐνγευθὲν εὖρῃ ἀφορμὴν ἐπιθέσεως κατὰ τῆς κυβερνήσεως.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾔῃ ἡ κυβέρνησις ἐξηναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ δια-τάξῃ τὴν ἐκ τῆς πρωτευούσης ἀπομάχρυνσιν τοῦ Δημητρίου Καλ-λέργη, ὅστις καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, προσέτι δὲ καὶ ἐκίνητοποίησε στρατιωτικὰ τινα σώματα, ἐνισχύσασα πρὸς ἀσφα-λειαν τὴν τῆς πρωτευούσης φρουράν.

"ἵνα δὲ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν ὅσον ἔνεστιν ἀσφαλεστέραν φύλαξιν τῶν ἐπαρχιῶν ἀπὸ τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν προέβη εἰς νέαν διαίρεσιν τοῦ Κράτους. Οὕτω δέ, τῇ 22^α Μαρτίου 1848, διὰ Νόμου καταργήθη ὁ, ἀπὸ 20 Ἰουνίου 1836, περὶ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Κράτους νόμος, ὅστις καταργήσας τὸν ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας (20 Μαρτίου 1833) γενόμενον νόμον, καθ' ὃν τὸ Κράτος διηρέθη εἰς 10 νομούς, 42 ἐπαρχίας καὶ εἰς δήμους. διήρесе τὸ Κράτος εἰς 30 διοικήσεις καὶ 10 ὑποδιοικήσεις καὶ βραδύτερον (1838) εἰς 24 διοικήσεις καὶ 7 ὑποδιοικήσεις καὶ ἐπανάφερε τὸν ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας γενόμενον νόμον τῆς εἰς 10 μὲν Νομούς 49 δὲ ἐπαρχίας διαιρέσεως τοῦ Κράτους ὡς ἑξῆς :

Διαίρεσις Βασιλείου.

1. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
2. Ὁ Νομὸς τῆς Εὐβοίας.
3. Ὁ Νομὸς τῆς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.
4. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας.
5. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.
6. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος.
7. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀρκαδίας.
8. Ὁ Νομὸς τῆς Μεσσηνίας.
9. Ὁ Νομὸς τῆς Λακωνίας.
10. Ὁ Νομὸς τῶν Κυκλάδων.

α. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀττικῆς περιλαμβάνει τὰς ἀκολούθους ἐπαρχίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Αἰγίνης.
2. τὴν ἐπαρχίαν Μεγαρίδος.
3. τὴν ἐπαρχίαν Ἀττικῆς.
4. τὴν ἐπαρχίαν Θηβῶν.
5. τὴν ἐπαρχίαν Λεβαδείας.

β'. Ὁ Νομὸς τῆς Εὐβοίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Χαλκίδος.
2. τὴν ἐπαρχίαν Ξηροχωρίου.

3. τὴν ἐπαρχίαν Καρυστίας·

4. τὴν ἐπαρχίαν Σκοπέλου·

γ'. Ὁ Νομὸς τῆς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος :

1. τὴν ἐπαρχίαν Παρνασσίδος περιλαμβάνουσαν καὶ τὸ Γαλαξείδιον.

2. τὴν ἐπαρχίαν Δωρίδος·

3. τὴν ἐπαρχίαν Λοκρίδος·

4. τὴν ἐπαρχίαν Φθιώτιδος.

δ'. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀκαρναντίας καὶ Αἰτωλίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Βάλτου·

2. τὴν ἐπαρχίαν Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου·

3. τὴν ἐπαρχίαν Μεσολογγίου·

4. τὴν ἐπαρχίαν Ναυπακτίας·

5. τὴν ἐπαρχίαν Τριχωνίας·

6. τὴν ἐπαρχίαν Εὐρυτανίας.

ε'. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Ναυπλίας·

2. τὴν ἐπαρχίαν Ἀργους·

3. τὴν ἐπαρχίαν Ὑδρας·

4. τὴν ἐπαρχίαν Τροιζηνίας·

5. τὴν ἐπαρχίαν Σπετσῶν καὶ Ἑρμιονίδος·

6. τὴν ἐπαρχίαν Κορινθίας.

ς'. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἠλίδος :

1. τὴν ἐπαρχίαν Πατρῶν·

2. τὴν ἐπαρχίαν Αἰγιαλείας·

3. τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων·

4. τὴν ἐπαρχίαν Ἠλείας.

ζ'. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀρκαδίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Μαντινείας·

2. τὴν ἐπαρχίαν Κυνουρίας·

3. τὴν ἐπαρχίαν Γόρτυνος·

4. τὴν ἐπαρχίαν Μεγαλοπόλεως.

η'. Ὁ Νομὸς τῆς Μεσσηνίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Τριφυλίας·

2. τὴν ἐπαρχίαν Ὀλυμπίας·
 3. τὴν ἐπαρχίαν Πυλίας·
 4. τὴν ἐπαρχίαν Μεσσήνης·
 5. τὴν ἐπαρχίαν Καλαμῶν·
- θ'. Ὁ Νομὸς τῆς Λακωνίας·
1. τὴν ἐπαρχίαν Λακεδαιμόνος·
 2. τὴν ἐπαρχίαν Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς·
 3. τὴν ἐπαρχίαν Γυθείου·
 4. τὴν ἐπαρχίαν Οἰτύλου
- ι'. Ὁ Νομὸς τῶν Κυκλάδων·
1. τὴν ἐπαρχίαν Σύρου·
 2. τὴν ἐπαρχίαν Κέας·
 3. τὴν ἐπαρχίαν Ἀνδρου·
 4. τὴν ἐπαρχίαν Τήνου·
 5. τὴν ἐπαρχίαν Νάξου·
 6. τὴν ἐπαρχίαν Θήρας·
 7. τὴν τὴν ἐπαρχίαν Μήλου·

Ἡ περιφέρεια ἐκάστης ἐπαρχίας διετηρεῖτο ὡς ὠρίσθη διὰ τοῦ ἀπὸ 3 Ἀπριλίου 1833 Διατάγματος καὶ διὰ μεταγενεστέρων ἀποφάσεων.

Ἐζήτησε νὰ δημοκοπήσῃ δι' ὑποσχέσεων περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐσωτερικῆς συγκοινωνίας καὶ ὑπέβαλε τῇ βουλῇ νομοσχέδια περὶ κατασκευῆς ὁδῶν ἀπὸ Πειραιῶς μέχρις Ἀθηνῶν, ἀπὸ Τριπόλεως εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λαμίαν καὶ περὶ ἄλλων συμπλεγμάτων ὁδῶν ὡσαύτως καὶ περὶ ναυτιλίας, ναυταπάτης καὶ ἐμπορίου ἐν γένει· ἀλλὰ τὰ μὲν διεκηρύχθησαν ἀπλῶς καὶ ἀτελεσφορήτως, τὰ δὲ μὲν ἀρξάμενα ἔμειναν ἡμιτελῆ. Οὐδὲν δ' ἐγένετο πρὸς ἀποξήρανσιν ἐλῶν, καλλιέργειας τῆς γῆς καὶ κτηνοτροφίας καὶ βάμβακος, καίτοι διεκωδωνίσθησαν δωδωνικῶς. Πρὸς πρόσκαιρον δὲ καταπράυνσιν τῶν πενήτων καὶ τῶν ἐκ σεισμῶν ἐν Πελοποννήσῃ παθόντων διανεμήθησαν αὐτοῖς 80,000 κοιλὰ σίτου. Ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως οὐδεμία πληγὴ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους ἡδύνατο νὰ ἐπουλωθῇ. Ἡ πενία, ἡ ληστεία, αἱ ἀπειροὶ ἀπαιτήσεις ἄλλων τε καὶ

μάλιστα τῶν ἀγωνιστῶν, ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας, ἥς ἕνεκα δυσκόλως οἱ κάτοικοι συνεκοινώνουν πρὸς ἀλλήλους, ἡ κατὰθλιψις τῶν ἀδυνάτων χωρικῶν ὑπὸ τῶν καπεταγέων καὶ τῶν ὑπαλλήλων, τῶν εἰσπρακτόρων, τῶν ἐνοικιαστῶν, αἱ ἐπισταθμίαι μάλιστα ἀγρίων στρατιωτῶν ἐν καιρῷ, πρὸ πάντων ληστείας καὶ εἰσπράξεως τῶν φόρων, ἐμάραινον τὴν χώραν καὶ ἤγειρον τὸν λαὸν κατὰ τοῦ ὑπουργείου.

Καὶ ἐπετύγχανε μὲν ὁ ἐπιτήδειος Κωλέττης, διὰ τῶν ἐπιτηδαιοτάτων αὐτοῦ τρόπων καὶ λόγων, νὰ ἐμπνέῃ πάντοτε ἐλπίδας καὶ αὐτοῖς τοῖς οὐδεμίαν ἐπ' αὐτὸν πεποιθήσιν ἔχουσι περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ὑποσχέσεων αὐτοῦ, ἀλλὰ, σὺν τῷ χρόνῳ, αἱ ψευδεῖς ὑποσχέσεις ἐξηλέγχοντο φροῦδαι καὶ κεναί.

Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις, καθ' ἐκάστην, καθίστατο σφοδρότερα ἐπωφεληθεῖσα πρὸς τοῦτο καὶ τῆς κατὰ τέλη τοῦ 1846 ἐπελθούσης ἀσθενείας τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Καὶ δὲν εἶχεν ἄδικον ἡ ἀντιπολίτευσις ἐν πολλοῖς· διότι οἱ μὲν κυβερνητικοὶ ἀπέλαυνον τῶν πάντων, οἱ δὲ ἀντιπολιτευόμενοι, ἔξω τῆς ἐξουσίας ὄντες, οὐδενός.

Οἱ βουλευταὶ κατέστησαν τυραννίσκοι. Ἐν ᾧ δὲ πρὸ τοῦ συντάγματος, ὁ λαὸς κατεθλίβετο ὑπὸ τῶν ὀπλιταρχῶν, ἐχόντων ἐξουσίαν στρατιωτικὴν τε καὶ πολιτικὴν ἐρειδομένην ἐπὶ τῆς ἰσχύος τῶν ὀπλων, ἀπὸ τῆς χορηγήσεως τοῦ συντάγματος οἱ βουλευταὶ ἀρπάζαντες τὴν δύναμιν αὐτὴν τῶν ὀπλιταρχῶν, ἐγένοντο ἰσχυροὶ διὰ τῶν δωρημάτων καὶ τῆς ἀρωγῆς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας.

Τοῦτου δ' ἕνεκα ἡ διοίκησις πᾶσα περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καταπιεζόντων διὰ μὲν τῆς ἐξουσίας τὸν λαόν, διὰ δὲ τῆς ψήφου τούτου ἐκείνην. Ἐντεῦθεν ἡ παρανομία καὶ ἡ διαφθορὰ ἐγένετο γενικὴ ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων μέχρι τοῦ ἐσχάτου Ἕλληνος πολίτου. Ἐν ᾧ δὲ πρότερον, ἐπὶ τῆς ἰσχύος τῶν ὀπλιταρχῶν, νόμος ἦτο ἡ βία· τῶρα ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τῶν βουλευτῶν, ἡ πολιτικὴ συναλλαγὴ, τῆς ὁποίας ἰδρυτὴς δύναται νὰ ὀιομασθῇ, ἀναντιλέκτως, ὁ Κωλέττης, ἤγειρε θρασείαν τὴν κεφαλὴν.

Οὗτος, καταγγελλομένων αὐτῷ παρανομιῶν καὶ κλοπῶν, ἀκούων αὐτὰς ἀταθέστατα, ἀνέκραξεν : «*Αἱ ! μήπως τὰ κλέπτουν ξένοι ; Οἱ Ἕλληνίδες μου !*». Διὰ τοῦ τρόπου τούτου τοῦ διοικεῖν ὁ Κω-

λέττης συνεκράτει, τὴν ἐν τῇ βουλῇ πλειονοψηφίαν καὶ ἐν τῇ γε-
ρουσίᾳ, ἥ, ἔχων στήριγμα τὸν νόμον, προσέθηκε καὶ ἄλλα μέλη: Τὸν
Στάϊκον Ἰωάννου, τὸν Μιχαὴλ Κατριν, τὸν Ἰωάννην Πετρόπουλον,
τὸν Ἰωάννην Γιολλδάσην, τὸν Νικήταν Σταματελόπουλον, τὸν Ἀν-
τώνιον Κριεζῆν, τὴν Δημήτριον Πλαπούταν, τὸν Γρηγοράκη Τζα-
νετάκη, τὸν Ἀντώνιον Μαυρομιχάλην, τὸν Γεώργιον Νοταράν, τὸν
Ἀναστάσιον Μαυρομιχάλην καὶ βραδύτερον ἄλλα τινά.

Ἐχων δὲ καὶ τὴν ἀρωγὴν τῆς Γαλλίας ἱδρυσε πατρίαν ἰσχυράν,
ἥς οἱ ὁπαδοὶ ἐκαλοῦντο *μοσχομάγκαι* ἢ *μοσχομαγκίται*. Ἡ δὲ πα-
τρία αὕτη θεώρει ἐαυτὴν ὡς τὴν φιλελευθέραν μερίδα τοῦ ἑλληνι-
κοῦ λαοῦ, ὡς γινώμονα ἔχουσαν τῆς πολιτείας αὐτῆς τὴν *μεγάλην*
ιδέαν, ἐν τῷ ὀνόματι τῆς ὁποίας ἐδημοκράτουν καὶ τῶν πάντων
κατετόλμων.

Τὰ ἱερὰ ὀνόματα : *Ἁγία Σοφία*, *Κωνσταντινουπόλις*, *ἐλευθε-
ρία*, *ἑλληνισμός* ἀπέβησαν τετριμμένα ρήματα οὐδεμίαν πλέον αἰ-
σθησιν κινοῦντα, μᾶλλον δὲ ἀγανάκτησιν ἐφ' ὅσον ἐχρησίμευον
πρὸς ἰδίους σκοπούς. Καὶ ὁ Ὅθων δὲ αὐτὸς συνομολογῶν τῷ Πρω-
θυπουργῷ, ἐφαίνετο ὑπέρμαχος τῆς *μεγάλης ιδέας*. Ἀλλὰ ταῦτα
φρονούντες ἢ τοῦλάχιστον διαπρυσίως κηρύττοντες, οὐδὲν ἐποιοῦν
πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῶν· διότι τό τε ναυτικὸν καὶ τὸ πεζικὸν διέκειντο
οἰκτρῶς, καὶ οὐδὲ ὑπῆρχεν ἐλπίς τις βελτιώσεως, παρὰ τὰς κηρυτ-
τομένας παρασκευὰς ἐσωτερικὰς τε καὶ ἐξωτερικὰς.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Θήρσιος (1) ὅτι οἱ Ἕλληνες ἑ-
ρωτώμενοι ὁποία εἶναι ἡ πρωτεύουσα αὐτῶν ἀπῆντων : ἡ *Κων-
σταντινουπόλις* καὶ πότε θὰ παύσωσιν οἱ ἐναντίοι τῶν Τούρκων
πόλεμοι αὐτῶν ἀπῆντων : *ὅταν θὰ ἴδωμεν τὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ ναοῦ*
τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑποθαλπόμενον ὑπὸ τῆς
οἰονεῖ προφητείας ἐκείνης τοῦ δημῶδους ᾠσματος :

(1) Ἰδὲ Fr. Thiersch, De l'Etat actuel de la Grèce, Leipzig 1838.
Μέρ. Β' σελ. 198 - 199.

*Ἵσαν τὰκουσαρ ἡ Δέσποινα δακρύζουσι ἢ εἰκόνας,
 • Σώπασε, κυρά Δέσποινα, μὴ κλαίης μὴ δακρύῃης
 Πάλε μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλε δικάσας εἶναι (1).*

εἶχον ὡς σύμβολον, ἀλλ' ὅμως οὐδέν, καίπερ πολλὰ ἐλπίζοντες ἀπὸ τῆς εὐνοϊκῆς διακειμένης τῇ Κυβερνήσει Κωλέττη Γαλλίας, ἡδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι καὶ ἀφῆκαν τὸ Κράτος ἐντὸς διοικητικοῦ χάους, ἀμα τῷ θανάτῳ τοῦ Κωλέττη.

Ἐν τῷ μέσῳ λοιπὸν τοιαύτης καταστάσεως τῆς χώρας καὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων αὐτῆς, κατὰ τὴν μεταβατικὴν ἐκείνην περίοδον τοῦ Ἔθνους, ἡ κυβερνητικὴ μονιμότης, ἦν ὡς ἀρχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν ὁ Κωλέττης, ἦτο δυσχερεστάτη, ἐφ' ᾧ καὶ ταύτην ἐπιδιώκων ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς μέσα πολλὰ καὶ πολυτρόπως κατακριθέντα. Προέβη εἰς μερικὰς τροποποιήσεις τοῦ ὑπουργείου καὶ ἀνακαινισμούς· οὕτω δέ, τῇ 14ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1846, ἀντὶ τοῦ τῶς ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Ζ. Βάλλης, καθ' οὗ, ὡς εἵπομεν, κατεξάνεσθαι ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος, προσέλαβε τὸν Λ. Κρεστενίτην, μετὰ πέντε ἡμέρας, τῇ 19ῃ τοῦ αὐτοῦ ἀποχωρήσαντα, καὶ ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν ἀντὶ τοῦ Α. Μεταξᾶ, κρατήσαντα μόνον τὸ χαρτοφυλάκιον τῶν Ναυτικῶν, τὸν Ν. Πονηρόπουλον (14 Ἰανουαρίου) καὶ βραδύτερον ἄλλους.

Ἀφ' ἐτέρου δ' ἡ Ἀγγλία, καίπερ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθεν ὑπουργικὴ ἐν Λονδίνῳ μεταβολή, ἐξηκολούθει τὸν κατὰ τοῦ Κωλέττη καὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπιρροῆς δεινὸν ἀγῶνα ἐπὶ ποικίλαις προφάσεσιν.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων καὶ τῆς κυβερνήσεως μόλις ἐκ τῶν ἐν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ γενομένων μακρῶν συζητήσεων τοῦ περὶ ἐπισκοπῶν τῆς Ἑλλάδος νομοσχεδίου, ἐν ἔτει 1847, ἀνακυψάσης, ἐπῆλθεν αἴφνης καὶ ἀπροόπτως ἐπείσοδιον διακυβεῦσαν τὴν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ τῆς γείτονος χώρας εἰρήνην.

Ἡ Τουρκία, ἥτις, ὡς εἶδομεν, εἰσῆλθεν εἰς διπλωματικὰς σχέ-

(1) Παρὰ Ζαμπελίφ. Ἀσματα Δημοτικὰ τῆς Ἑλλάδος: 599, 600, C. Fauriel, Chants populaires de la Grèce moderne. Μέρ. Β' 340. — Α. Passow, Carmina popularia Graeciae recentioris σελ. 145 καὶ ἐφεξῆς. — Α. Ellis-sen, Θρῆνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σελ. 363 καὶ ἐφεξῆς.

σεις μετὰ τῆς Ἑλλάδος, δεχθέντος, κατὰ τὴν 7 Δεκεμβρίου 1839, τοῦ Σουλτάνου τὸν Ἑλληνα ἀπεσταλμένον Κ. Ζωγράφον, ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας πρεσβευτὴν τὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῆς Ἑλληνα Μουσοῦρον (1) καὶ ἐξηκολούθησε νὰ ἔχῃ ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος ἐχθρικὴν πάντοτε στάσιν, καίπερ τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ συστάσει μικτῇ ἐπιτροπῇ πρὸς ἐπίλυσιν τῶν κτηματικῶν διενέξεων τῶν ἐξ Ἑλλάδος μεταναστευόντων Τούρκων, μεγάλην ἐπεδειξαμένης μετριοπάθειαν ἐν ταῖς προκυψάσαις περὶ ἀποζημιώσεων διαφοραῖς.

Εἰς ἐπίμετρον δὲ ἡ Τουρκία, καίτοι διὰ τοῦ ταξιδίου τῆς 21ης Ὀκτωβρίου 1839 διεκήρυξε τὴν ἰσότητά μεταξὺ τῶν ὑπ' αὐτὴν ποικίλων λαῶν, ὁ τουρκικὸς φανατισμὸς δὲν ἔπαυσε βιαιοπραγῶν κατὰ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις χριστιανῶν· βίχ νεοὶ καὶ νεάνιδες, λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, ἐξισλαμίζοντο, ἑλληνικαὶ οἰκίαι διηρπάζοντο καὶ παρὰ τὰς ὑποσχέσεις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβερνήσεως, ἡ τιμὴ, ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία διετέλουν ἐν τοιοῦτῳ κινδύνῳ, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις συνεκινήθη ἀποστείλασα ἔντονον διακοίνωσιν, ἐξ ἀφορμῆς Ἀρμενίου τινὸς ἀδίκως εἰς θάνατον καταδικασθέντος καὶ θανατωθέντος ἀμέσως.

Τὸ προκληθὲν ἐπεισόδιον ἐκ τοῦ Σαμίουπατριώτου Ε. Σταματιάδου, τοῦ πυροβολήσαντος κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σάμου, ἐξακολουθοῦντος τὸ αὐτὸ τῆς βίας καὶ τῆς ἀδικίας σύστημα, ἡ ἐκρηκτικὸς κατὰστασις ἐν Κρήτῃ, ἔνθα ὁ Τοῦρκος διοικητὴς διέπραττε τὰ

(1) Ὁ Κωνσταντῖνος Μουσοῦρος κατήγετο ἐκ τῶν Μουσουριάνων τῆς Κρήτης καὶ ἦτο καλὸς ἑλληνιστὴς καὶ διακεκριμένος γλωσσομαθής. "Ὅτε, ὡς εἶτα ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας, Βαρόνος Πρόκας - "Ὅστεν ἐστάλη εἰς ἀποστολὴν εἰς Ἑλλάδα, προσεκολλήθη παρ' αὐτῷ ὡς γραμματεὺς. Βραδύτερον, προσεκλήθη παρὰ τῷ ἡγεμόνι τῆς Σάμου Στεφανᾷ - Βέη Βογορίδῃ οὗ καὶ τὴν θυγατέρα ἔλαβεν εἰς γυναῖκα. Ὁ τότε μέγας Βεζύρης Ρεσιδ - Πασᾶς προστάτης τοῦ Βογορίδου ὦν, ἔλαβεν ὑπὸ τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ καὶ τὸν Μουσοῦρον, ὃν καὶ διώρισε πρεσβευτὴν τῆς Τουρκίας ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ ἄγαν μισελληνισμοῦ αὐτοῦ, ἵνα οὕτω φαίνεται, τῷ κυριάρχῃ αὐτοῦ ἀγαθός, ἐγένετο ἀντικείμενον δολοφονικῆς ἐπιθέσεως, ἣτις ἐστέρησεν αὐτὸν τὸν ἕτερον τῶν βραχιόνων. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο πρεσβευτὴς ἐν Βιέννῃ, εἶτα ἐν Λονδίνῳ (1851), ἔνθα μόλις πρὸ ὀλίγου καιροῦ, νομίζω, ἀπέθανε λαθῶν τὸν τίτλον Πασᾶ.

αἰσχιστα, ἡ ὑποθαλπομένη ἐκατέρωθεν ληστεία, πάντα ταῦτα ἀπετέλουν σύνολον ζητημάτων, ἥκιστα προσφυῶν, πρὸς ἀποκατάστασιν ἀγαθῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο Κρατῶν.

Τὴν δὲ κατάστασιν ταύτην ὑπεδαύλιζε καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Τουρκίας Μουσουρός, ὑποκινούμενος ὑπὸ τοῦ τῆς Ἀγγλίας Λαίηνς, ἵνα φκίνηται οὕτως ἀρεστός τῷ ὑψηλῷ αὐτοῦ κυριαρχῇ Σουλτὰν Μετζίτ, ὅστις, καίπερ κατ' ἀρχάς, ἄμα τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσει, ἐφάνη ἔχων ἀγαθὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος διαθέσεις, ἥδη ἤρξατο, τῇ ὑποκινήσει βεβαίως ἄλλων καὶ ιδίως τῶν Ἀγγλῶν, νὰ φαίνεται λίαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπαιτητικὸς καὶ δυσμενής, πᾶν τὸ ἐν τῷ Κράτει αὐτοῦ συμβαῖνον τοῖς Ἑλλησιν ἢ ταῖς ἑλληνικαῖς ὑποκινήσειν ἀποδίδων.

Οὕτω λοιπὸν ἐδημιουργήθη μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας κατάστασις λίαν ἀκροσφαλῆς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐπὶ μᾶλλον ἐπιτεινομένη. Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ γείτων χώρα ἤρχισε νὰ ἐνισχύῃ τὰ ἐν τοῖς μεθορίοις στρατεύματα αὐτῆς καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν ληστείαν καὶ διηνεκῶς κατήγγειλε τὸν Κωλέττην ὡς βυρσοδομοῦντα ἐπαναστάσεις ἐναντίον τῆς κυριαρχίας αὐτῆς. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Κωλέττης τὰ ἴσα ἀνταποδίδων ἀπέστελλε ληστρικὰ σώματα καὶ ἐπέτρεπε τὴν ἐλευθέραν στρατολογίαν τοιούτων ἐν Λαμίᾳ, ὡς οἱ Τούρκοι πασσαδες ἐπέτρεπον τοιαύτην ἐν Λαρίσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Πύλη κατήγγειλε τὸν Κωλέττην ὡς ὑποκινοῦντα τοὺς Κρήτας, καὶ ὁ Κωλέττης κατήγγειλε τὸν πρεσβευτὴν αὐτῆς Μουσουρον ὡς ὑποκινοῦντα τοὺς, ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ἑλλάδι ἐγκατασταθέντας, Κρήτας νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος καὶ ἐπανακάμψωσιν εἰς Κρήτην ὑποσχόμενος αὐτοῖς παντοῖα ἀγαθὰ.

Οὕτω λοιπὸν αἱ δύο κυβερνήσεις, τῇ ραδιουργίᾳ τῆς Ἀγγλίας, ἀλληλοκατηγγέλλοντο τρόπον τινὰ καὶ ἀλληλοπροὔκαλουντο εἰς τὴν μέλλουσαν μετ' οὐ πολὺ νὰ ἐκραγῇ διπλωματικὴν κατάστασιν. Ἰδίως δὲ σφοδρότεροι ἐγένοντο αἱ προκλήσεις καὶ ἀντεγκλήσεις αὗται κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1846, ὅτε ληστανταρτικὰ σώματα ὑπὸ τὸν Μελισσόβαν καὶ Μαλατσὸν εἰσβαλόντα εἰς τὸ τουρκικὸν ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ χωρίου Δράνιτσα καὶ ἀποκρουσθέντα ὑπὸ τῶν τουρ-

κικῶν στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων ἐπανῆλθον εἰς Λαμίαν ἵνα ἐνισχυθῶσι παραλαμβάνοντα καὶ ἄλλους ὁπαδούς.

Ἡ τουρκικὴ καὶ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις τότε ἀφορμὴν ἐκ τούτου λαβοῦσαι κατηγόρουν τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ συνανοχῇ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ πράξει, αἱ δὲ ἀντιπολιτευόμεναι ἐφημερίδες ὑπὸ τῆς κομματικῆς ἐμπαθείας τυφλούμεναι, τὰ μέγιστα συνεβάλλοντο εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν κατηγοριῶν τούτων, ἀναγράφουσαι, ὅτι οἱ ἀρχιληστὰντάρται οὗτοι ἐστρατολόγουν, τῇ ἀνοχῇ τῶν ἐν Λαμίᾳ ἀρχῶν, ἄνδρας πρὸς εἰσβολὴν εἰς τὸ τουρκικόν.

Ταῦτα πάντα ἐπερρώνουν τὰς μεταξὺ τῶν δύο ἐπικρατειῶν ὑπαρχούσας ψυχρὰς σχέσεις, ὅτε εἰς ἐπικουρίαν ἐπῆλθε καὶ ἕτερον γεγονός.

Τῇ πρώτῃ τῆς 11ης Ἰανουαρίου 1847 ὁ στρατηγὸς καὶ ὑπαπιστῆς τοῦ βασιλέως Τσάμης Καρατάσος, διαπρεπὴς Μακεδὼν ἀγωνιστῆς τῆς Ἐπαναστάσεως, μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προτιθέμενος νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, χάριν οἰκογενειακῶν λόγων, ὡς ἔλεγεν, ἴσως δὲ καὶ ἐπὶ ἰδιαιτέρᾳ τινὶ ἀποστολῇ ὑπὸ τοῦ Κωλέττου, μετέβη εἰς τὸ μέγαρον τῆς τουρκικῆς πρεσβείας ὅπως ἐπικυρώσῃ τὸ διαβατήριον αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ πρεσβευτὴς ἡρνήθη νὰ πράξῃ τοῦτο προφασίζόμενος, ὅτι ὁ Καρατάσος, ἐν ἔτει 1841, προσεπάθησε νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Μακεδονίαν, ποιησάμενος ἀπόδοσιν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει.

Ὁ Καρατάσος μὴδὲν εἰπὼν ὡμολόγησε τὴν πρᾶξιν τῷ βασιλεῖ στις ὠργίσθη μεγάλως, τὴν τοιαύτην δ' ὀργὴν δὲν ἠδύνατο νὰ δεῖξῃ ἀμέσως μὴ προσκάλων αὐτὸν εἰς τὸν μετὰ δύο ἡμέρας δοθέντα χορὸν ἐν τοῖς Ἀνακτόροις· διότι θὰ ἦτο βασιλικὴ μικροπρέπεια, προσεκάλεσε λοιπὸν αὐτὸν εἰς τὸν κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 13ης Ἰανουαρίου διδόμενον χορὸν, ὅτε πλησιάσας τὸν Μουσούρον εἶπεν αὐτῷ γαλλιστί: «ἐπίστευον, κύριε, ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἤξιζε πλειοτέρου σεβασμοῦ, οὗ ἐδείξατε» καὶ ἔστρεψεν αὐτῷ τὰ νῶτα μὴ περιμένοντας ἀπάντησιν τοῦ Μουσούρου. Ὁ πρέσβυς λίαν ταραχθεὶς ἐπὶ τῷ γεγονότι σπεύσας ἀφηγήθη τὸ γεγονός πρὸς τὸν Λάιενς, τῇ συμβουλῇ τοῦ ὁποίου ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ χοροῦ μεθ' ὁ-

λων τῶν ὑπαλλήλων τῆς τουρκικῆς πρεσβείας, τοῦθ' ὅπερ ἐποίησε σπουδαίαν αἰσθησιν τοῖς ἐν τῷ χορῷ.

Τῇ ἐπαύριον τοῦ ἐπεισοδίου τούτου ὁ Μουσοῦρος ἐπέδωκε πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διακοίνωσιν ἐν ἣ ἐξέθετο τὰ ἐν τοῖς ἀνακτόροις γενόμενα καὶ τὰ κατὰ τὴν ἀρνησιν τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ διαβατηρίου τοῦ Καρατάσου. Ἐν τῇ διακοινώσει ταύτῃ ὁ Τοῦρκος πρεσβευτῆς, προσεπαθεὶ νὰ ἐπιρρίψῃ πᾶσαν τὴν εὐθύνην ἐπὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ Κωλέττη, ἰσχυριζόμενος ὅτι αὐτὸς ἐκοιμάτο, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ὑπασπιστὴς Καρατάσος μετέβη εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Πρεσβείας πρὸς ἐπικύρωσιν τοῦ διαβατηρίου αὐτοῦ καὶ ὅτι διὰ τοῦ γραμματέως Κονεμένου-βέη διεμήνυσεν αὐτῷ, ὅτι ἀδυνατεῖ μὲν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ διαβατηρίου, ἕνεκα ρητῶν διαταγῶν τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ, θέλει ὅμως ζητήσῃ νέας περὶ τούτου ὁδηγίας, ὅτι, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Καρατάσου, αὐτὸς μετὰ τοῦ γραμματέως μετέβησαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἵνα παράσχῃ τὰς ἀναγκαῖας διασαφήσεις ἀλλ' ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς ἀπουσίαζεν «εἰς βαπτίσια» καὶ ὅτι, τέλος, συνέτυχεν αὐτῷ τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Κονεμένος-βέης καὶ παρέσχε τὰς δεούσας ἐξηγήσεις καὶ ὅτι ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἀνακοίνωσιν ἔλαβε, παρελθουσῶν 24 ὥρων, ἐνόμισεν ὅτι αἱ δοθεῖσαι ἐξηγήσεις ἐθεωρήθησαν ἐπαρκεῖς καὶ διὰ τοῦτο μετέβη καὶ εἰς τὸν χορὸν τῆς 13 Ἰανουαρίου· ἐπέρριπτε δ' ἐμμέσως τὴν εὐθύνην τῷ πρωθυπουργῷ, ὅστις «παρημέλησε νὰ φέρῃ ἐγκαλῶς εἰς γνῶσιν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τὰ διὰ τοῦ γραμματέως τῆς αὐτοκρατορικῆς Πρεσβείας διαμνησθέντα τὰ ὅποια, ὡς φρονεῖ ὁ ὑποφαινόμενος, εἰὰν ἐγκαλῶς ἐπληροφορεῖτο ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς, λαμβάνων γνῶσιν τῶν δοθεισῶν ἐξηγήσεων, οὐδέποτε ἤθελεν ἐκλέξει τὴν ἐπίσημον στιγμήν, ἵν' ἀπευθύνῃ ἐπιπλήξεις εἰς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Α. Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου» καὶ κατέληγε λέγων ὅτι ἐθεώρησε καθήκον αὐτοῦ νὰ ὑποβάλλῃ τὰς ἀνακοινώσεις ταύτας πρὶν ἢ ἀνακοινώσῃ τὸ λυπηρὸν γεγονός πρὸς τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ.

Αὐθήμερὸν ὁ πρωθυπουργὸς, ἅτε ὢν καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱπιτετραμμένον τῆς Ἑλλάδος Ἀργυρόπουλον διακοίνωσιν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Ἰα-

νουαρίου, ἐκθέτουσαν ὁμοίως τὰ γεγονότα οὕτως : ὅτι ὁ πρεσβευτῆς ἤρκεσθαι νὰ ἀναγγείλῃ μόνον. τῷ πρωθυπουργῷ Κωλέττῃ, διὰ διὰ τοῦ γραμματέως Κονεμένου-βέη τὴν ἄρνησιν τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ διαβατηρίου, ἀνευ προσθήκης ἐπεξηγήσεώς τινος, ὅτι ἡ τριαύτη διαγωγή ἦτο προσβλητικὴ τῷ βασιλεῖ Ὀθωνί, ὅτι ὁ πρεσβευτῆς Μουσοῦρος παντοῖα παρενέβαλε προσκόμματα πρὸς πάντα Ἑλλήνα προτιθέμενον νὰ μεταβῇ εἰς Τουρκίαν, ὅτι οὐδὲν ἔπραττε πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν ἐπιθυμητῶν φιλικῶν σχέσεων τῶν δύο κρατῶν, ὅτι ὁ βασιλεὺς οὐδαμῶς ἠθέλησε νὰ προσβάλῃ τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβερνήσιν ἀλλ' ἀπλῶς νὰ ὑπομνήσῃ τῷ πρεσβευτῇ τὸν ὀφειλόμενον σεβασμὸν πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς χώρας παρ' ᾧ ἦτο ἐμπειπιστευμένος. « ἀναδέχομαι, ἔλεγεν ὁ Κωλέττης ἐν τῇ διακοινώσει ταύτῃ ἥς ἀντίγραφον ἤθελε δώσει ὁ ἐπιτετοαμμένος τῷ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Τούρκῳ ὑπουργῷ, ἀναδέχομαι πᾶσαν τὴν εὐθύνην τῶν βασιλικῶν τούτων λόγων καὶ τολμῶ νὰ εἴπω, κύριε, ὅτι οὗτοι ἀποτελοῦσι τὴν ἀπαθὴ καὶ ἀξιοπρεπεῖ ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων πάντων τῶν Ἑλλήνων ».

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γάλλος πρεσβευτῆς σπουδαῖα ἐποίησατο διαβήματα πρὸς ταχεῖαν καὶ ἄμεσον λύσιν τοῦ ἐπεισοδίου· ἡ τουρκικὴ ὁμῶς κυβερνήσις καίπερ ὑπὸ φιλογαλλικῶν αἰσθημάτων ἐμπορουμένη· διότι μέγας βεζύρης ἦτο εἰσέτι ὁ Ρεσιδ-Πασᾶς φίλος τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς, ἐν τούτοις ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας διερεθιζομένη ἀπέστειλεν εἰς Πειραιᾶ αὐτοκρατορικὸν ἀπόστολον ἵνα φέρῃ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει *τελεσίγραφον* καὶ παραλάβῃ τὸν Μουσοῦρον, ἐν ᾧ ἂν περιπτώσῃ ἤθελον ἀποκρουσθῇ αἱ προτάσεις τῆς Πύλης.

Ἐν τῷ τελεσιγράφῳ τούτῳ ὁ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν τούρκος ὑπουργὸς Ἀαλῆς ἰσχυρίζετο, ὅτι « *ἡ παρὰ τῇ Α. Μ. τῷ Βασιλεῖ τῆς Ἑλλάδος λειτουργία τοῦ κ. Καγατάσσου δὲν ἴσχυε νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐκ μέρους τοῦ κ. Μουσοῦρου παραβλασιν ρητῶν διαταγῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως* » καὶ ἐξήτει ἵνα ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ὁ πρωθυπουργὸς Κωλέττης « *ἐκφράσῃ λύπην ἐπὶ τοῖς γεγονόσι καὶ διευθυνθῇ αὐτοπροσώπως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Σουλτάνου καὶ ἐκφράσῃ διὰ ζώσης τὴν λύπην ταύτην* ». Τὸ ἑλληνικὸν ὑπουργεῖον λαβὼν γινώσιν τοῦ αὐθαδούς ἐκείνου τελεσιγράφου ἀπέρριψεν αὐτὸ ἁμέσως, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ πρεσβευτῆς Μουσοῦρος, ἐν συνο-

δεία στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος, πρὸς πρόληψιν ἀπευκταίου τινός, κατελθὼν εἰς Πειραιᾶ μεθ' ὅλων τῶν ὑπαλλήλων τῆς πρεσβείας, ἀνεχώρησε διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀτμοπλοίου, περὶ τὴν 10ην π. μ. ὥραν τῆς Δευτέρας 3 Φεβρουαρίου 1847.

Ἐντεῦθεν ἐπῆλθε διακοπὴ τῶν σχέσεων Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ἥτις κατετάραξεν ἅπαν τὸ ἐν Ἀθήναις διπλωματικὸν σῶμα, ἰδίως δ' εἰς δυσχερῆ θέσιν περιήγαγε τὴν Γαλλικὴν πρεσβείαν, ἥτις οὔτε ἡδύνατο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν Κωλέττην, ἐν τῇ κρίσει μὲν ἐκεῖνη στιγμῇ ἀπροσάταυτον, ἀλλ' οὔτε καὶ συντελεστικῶς νὰ φανῇ αὐτῷ ἐπ' αὐτοῦ. Προσεπάθησε λοιπὸν παντοιοτρόπως νὰ ἐξεύρῃ ἐντιμὸν τινα καὶ μὴ προσβλητικὴν διέξοδον τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει.

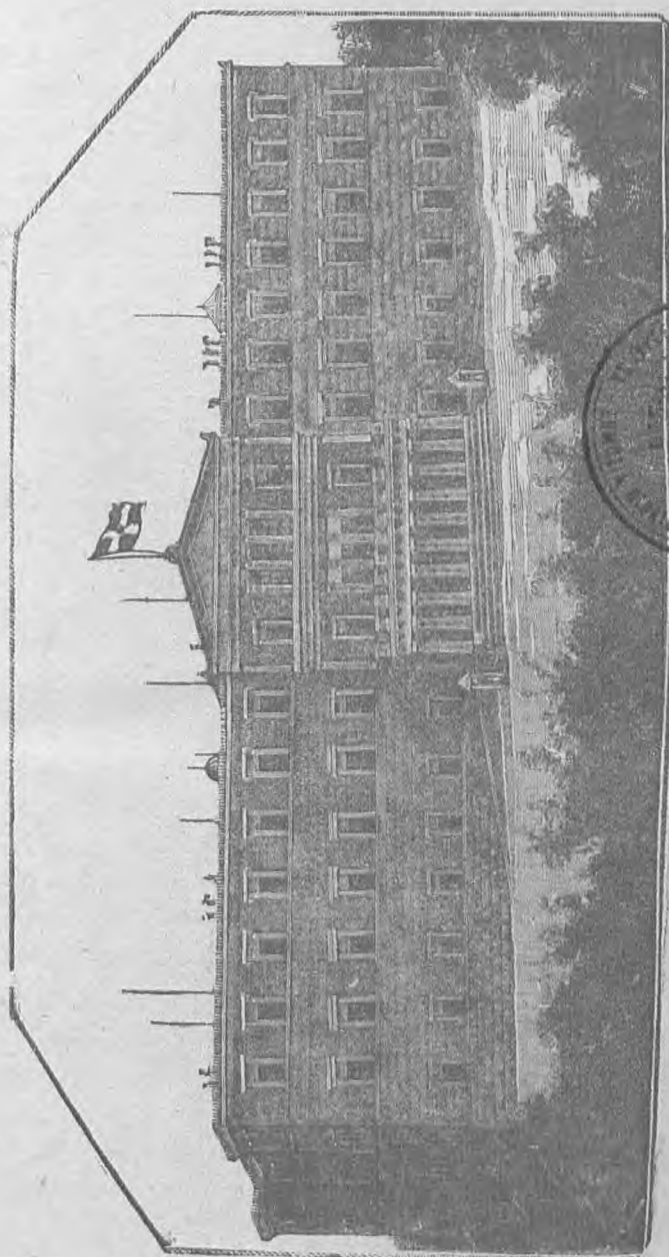
Οὕτως ὁ Πισκατόρου συνεβούλευσε τῷ Βασιλεῖ Ὁθωνι νὰ γράψῃ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἀλλ' ὁ Ὁθων καὶ ὁ Κωλέττης ἐθεώρουν τὸ τοιοῦτο προσβλητικὸν καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας ἐπέισθησαν, ἐπὶ τέλους, νὰ πραγματοποιήσωσι τὴν συμβουλὴν ταύτην τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ. Συνετάχθη λοιπὸν καὶ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Σουλτάνον Μετζίτ ἡ δε ἡ ἐπιστολὴ : (1)

Μεγαλειότατε

*Δυσᾶρεστόν τι συμβὰν ἐπαπειλεῖ τὴν διάρρηξιν φιλικῶν σχέσεων τῶν δύο ἐπικρατειῶν, ἃς ἡ Θεῖα Πρόνοια ἐνεπιστεύσατο ἡμῖν. Αἱ φιλικαὶ αὗται σχέσεις ὧν ἡ διατήρησις ἐστὶ πολὺτιμος, δυνατόν νὰ ἐνισχυθῶσιν ἐν τῷ παρόντι καὶ νὰ στερεωθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι δι' ἐξηγήσεως ἐλευθέρας καὶ εἰλικρινοῦς καὶ τὴν ἐξηγήσιν ταύτην ἐρχομαι νὰ ποιήσω αὐθόρμητον· ἡ δὲ Υ. Μεγαλειότης κατανοήσει, ὡς πέποιθα, τὰ αἰσθήματα τῆς ἀκράς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς βαθείας ὑπολήψεως ἐξ ὧν ὁδηγοῦμαι εἰς τὸ τοιοῦτο βῆμα, ὑψηλὸν προτιθέμενον σκοπὸν καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπίδεκτον πάσης παρεξηγήσεως.

Ἐὰν αἰταιῶν ὑπὲρ τῆς βασιλικῆς ἐγγυήσεώς μου τὸ ὀφειλόμενον αὐτῇ σέβας πέποιθα, ὅτι ἐκπληρῶ καθήκον, ὅπερ ἐν τῷ συμφέροντι τῆς Βασιλικῆς ἀξίας θὰ ἴδω ἀσφαλῶς ἐμπειπιστευμένον εἰς τὰς χεῖ-

(1) Ἰδὲ Μαρίνου Π Βρεττοῦ, Ἑθνικὸν Ἡμερολόγιον ἔτους 1869 σελ. 279.

Τὰ Ἀνάκτορα

ΤΡ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΑΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΝΟΣ

23

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρας τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος. Ἐκ τοῦ αἰσθήματος τούτου κινούμενος, ὅτε ἀπέτεινα μομφὴν τινὰ πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον ἀδελφοῦ, πρὸς ὃν ὁμολογῶ εἰλικρινῆ ἀγάπην, δὲν ὠδηγήθην ὑπὸ μόνου τοῦ γεγονότος, ὅπερ φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε τὸ μόνον αἷτιον τῆς ἐκφράσεώς μου ἐκείνης.

«Πρὸ πολλοῦ ὁ τρόπος καὶ ἡ διαγωγὴ τοῦ κυρίου Μουσούρου, ὃς ἐστὶ τὸ ὄργανον διαφόρων παραστάσεων τῆς κυβερνήσεώς μου πρὸς τὴν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, πολλὰς μοὶ παρεῖχεν ἀνυσυχίας ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς φιλίας τῶν γειτονεούντων κρατῶν, ἣν ἐγὼ θεωρῶ πολύτιμον· καὶ ἀληθῶς λίαν ἐστὶ ὠφέλιμος πρὸς ἀμφοτέρα τὰ κράτη, ὧν τὰ συμφέροντα ταυτίζονται ἐν πολλοῖς καὶ ὑπὸ παντοίας ἀφορμᾶς. Δηλώσας δὲ τὴν δυσαρέσκειαν, ἣν ἡσθάνθην οὐ τοσοῦτο διὰ τὴν ἄρνησιν τῆς ἐπικυρώσεως ἐνὸς διαβατηρίου, ὅσον διὰ τὰ προηγηθέντα αὐτῆς, παρέστησα πρὸ πάντων μέριμναν, ἣν πολλὰκις ἡσπάσατο, ὡς οὐδαμῶς ἀμφιβάλλω καὶ ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης, μετὰ θάρρους εὐγενοῦς ἀγωνιζομένη ὑπὲρ τῆς εἰρηνικῆς προόδου τῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν αὐτῆς ἐμπιστευμένων λαῶν.

«Ἐν τούτῳ ἔγκειται ἡ ἀληθής, ἡ πλήρης ἁρμονία τῶν λόγων μου ἀποτετινομένων ἰδίως πρὸς ἄνθρωπον ἐπιλαθόμενον τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ τῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς· καὶ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην δίκαιον ἐνόμισα νὰ ποιήσω πλήρη. Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης σκεφθήσεται καὶ ἀποφανθήσεται, ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτῆς, ἐγὼ δὲ πέποιθα, ὅτι ἡ ἐξήγησις αὕτη, ἐλευθέρως δοθεῖσα, συνάδει πρὸς τε τὸ καθήκον καὶ πρὸς τὴν καρδίαν μου. Οὐχ ἤττον δὲ ἐλπίζω, μᾶλλον δ' εἰπεῖν πέποιθα, ὅτι ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης εὐρήσει ἐν αὐτῇ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι καὶ ἐγώ, ὡς καὶ ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης, ἐναποτίθεμαι τὴν ἀληθῆ δόξαν μου ὅπου ὁ παντοδύναμος Θεὸς διαττάτει ἡμᾶς καὶ ὅτι θερμοτάτην αἰσθάνομαι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς διατηρήσεως τῶν φιλικῶν σχέσεων τῶν δύο λαῶν, ὧν ἡ δόξα καὶ ἡ εὐημερία, ἀντὶ τοῦ νὰ ὧσιν ἀντίθετοι καὶ ἀντιζήλοι, ἐξαρτῶνται μάλιστα ἐκ τῆς ἀμοιβαίας τῶν λαῶν τούτων βοηθείας.

Ἐπὶ τούτοις, ἱκετεύω τὸν Θεόν, ὅπως διατηρῇ Σί, ὑπέρτατε,

ἐνδοξότατε καὶ κραταιότατε Αὐτοκράτορ, φίλτατε γείτων καὶ σύμμαχε ἡμῶν, ὑπὸ τὴν ἀγίαν καὶ παντοδύναμον Αὐτοῦ προστασίαν,

Ὁ εἰλικρινέστατος καὶ ἀκριβέστατος φίλος σου

Ο Θ Ω Ν

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη φθάσασα εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον, παρὰ τὰς μεγάλας προσπάθειάς τοῦ Γάλλου ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ οὐδὲν ἐπήνεγκεν εὐχάριστον ἀποτέλεσμα. Ὁ δὲ Σουλτάνος ἀπήντησε μὲν ἀθρόως τῷ βασιλεῖ Ὅθωνι, ἀλλ' ἀπέστεργε πᾶσαν, ἀπ' εὐθείας, μεταξὺ αὐτῶν διακκανόνισιν τοῦ σκανδαλώδους ἐπεισοδίου ἀπαντήσας ὅτι : «μόναι αἱ Κυβερνήσεις κέκληνται νὰ διακατορίζωσι τὰς διεθνεῖς διαφοράς.»

Ὁ δ' ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Ἀαλῆς ἐποιήσατο τῷ ἐπιτετραμμένῳ τῆς Ἑλλάδος Ἀργυροπούλῳ σοβαρὰν δῆλωσιν, τῇ 28ῃ Φεβρουαρίου, δι' ἧς ἐκοινοποιεῖτο αὐτῷ ὅτι : «κατὰ διαταγὴν τῆς Α. Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου ἂν ἕνα μῆνα, μετὰ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, τὰ πράγματα μείνωσι δυστυχῶς εἰς ἣν εὐρίσκονται κατὰστάσιν καὶ ἂν ἐπανερχόμενον εἰς Ἀθήνας τὸν κ. Μουσοῦρον δὲν ἐπισκεφθῇ αὐτὸν ὁ κ. Κωλέττης, ἐκφράζων αὐτῷ τὴν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι λύπην τῆς Α. Ἑλληνικῆς Μεγαλειότητος, θέλομεν εὐρεθῇ εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ θεωρήσωμεν διακεκομμένας ἐντελῶς τὰς μεταξὺ τῶν δύο Ἐπικρατειῶν διπλωματικὰς σχέσεις, καὶ ἐπομένως δὲν θέλομεν πλέον σᾶς ἀναγνωρίζει, μὲ μεγάλην ἡμῶν δυσἀρέσκειαν, ὡς ἐπιτετραμμένον τῆς Ἑλλάδος.»

Ὁ Ἀργυρόπουλος ἔσπευσε νὰ ἀνακοινώσῃ ταῦτα πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ἥτις διὰ διακοινώσεως αὐτῆς, τῆς 10ῆς Μαρτίου, ἤρνεῖτο μὲν νὰ δεχθῇ τὸν Μουσοῦρον ὡς πρεσβευτὴν τῆς Τουρκίας, συγκατετίθετο δὲ νὰ πέμψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκτακτον πρεσβευτήν, ἵνα ἐκφράσῃ πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν Ἀαλῆν τὴν θλίψιν τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ κατὰ τὸν χορὸν τῆς 13ῆς Ἰανουαρίου ἐν τοῖς ἀνακτόροις τελεσθέντα.

Ἡ Τουρκία ὅμως ἐμμένουσα ἐν τοῖς ὅροις, οὓς διεχάραξε, διέκοψε τὰς διπλωματικὰς σχέσεις καὶ περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς 31ῆς

Μαρτίου ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος Ἀργυρόπουλος, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς συγκινήσεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήνων, κατεβίβασε τὰ ἐπὶ τῆς μεγάλης εἰσόδου σύμβολα τῆς πρεσβείας.

Ἡ κατάστασις ἦτο κρίσιμος, ὁ δὲ Κωλέττης ἐπάλαιε κατ' ἀνυπερβλήτων δυσχερειῶν. Ἡ Ἀγγλία ἀλληλοδιαδόχως ἐκοινοποίει τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει ἐντόνους διακοινώσεις· οὕτω τῇ 4ῃ Ἀπριλίου, ἐπιμόνως ἐζήτει τὴν πληρωμὴν τῶν 700,000 δραχμῶν, αἱ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐπλήρωσε διὰ τὸ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν αὐτῆς ἀναληφθὲν μέρος τοῦ δανείου τῶν 60,000,000, τῇ 15ῃ Ἀπριλίου, ὁ τῆς Ρωσίας ἀντιπρόσωπος Περσιάνης, Ἕλληνας καὶ αὐτός, ὡς ὁ Μουσουρός, παρὰσυνθεὶς ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐπέδιδεν ἐπέραν διακοινώσεων, δι' ἧς τὸ ἀνακτοβούλιον Πετροπόλεως συνεβούλευε τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὑποχώρησιν ὡς πρὸς τὰς περὶ Μουσουρού ἀπαιτήσεις τῆς Τουρκίας καὶ ἀπεδοκίμαζε τὴν, ἐν γένει, πολιτικὴν αὐτῆς· τῇ 18 Ἀπριλίου παρουσιάσθη ὁ Λάιενς πρὸς τὸν Κωλέττην ἵνα ὑποδείξῃ αὐτῷ τὰ δεινὰ ἐπακόλουθα, ἅτινα ἐμελλόν νὰ ἐνσκήψωσι κατὰ τῆς χώρας ἐκ τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων συνεπαγομένων καὶ τὴν διακοπὴν τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀκτοπλοΐας τοῖς ὑπὸ Ἑλληνικὴν σημαίαν πλοίοις τὴν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον εἰσοδὸν καὶ τὴν πιθανὴν ἀποδιώξιν τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, ἅπερ ἡ Πύλη ἠπεύλει κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Προσέθηκε δὲ ὁ Ἀγγλος πρεσβευτῆς : *τότε τί γενήσονται οἱ ναῦται ; τί οἱ τεχνῖται οἱ ἐργαζόμενοι ἐν Τουρκίᾳ ;* Πρὸς τὴν ἐρώτησιν ὁμῶς ταύτην τοῦ Λάιενς ὁ Κωλέττης ἀπήντησεν ἀπαθῶς : *ὅτι οἱ μὲν ναῦται γενήσονται πειραταὶ οἱ δὲ τεχνῖται λησταί !*

Ἐν ταύτοις ἡ ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου δημιουργηθεῖσα κατάστασις ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐσωτερικαὶ δυσχέρειαι ἐπεδεινῶσαν τὴν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ διαμονὴν τοῦ Κωλέττη.

Ἡ ἀντιπολίτευσις ἐμπαθέστατα ἀγομένην ἐπέκρινε διὰ τῶν ἐφημερίδων αὐτῆς αὐστηρῶς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ ὑπουργείου καὶ ἐπέζητει τὴν ἀμεσον πτώσιν τοῦ ὑπουργείου· ἐντεῦθεν δ' οἱ φίλοι τοῦ ὑπουργείου ὅλον ἐν ἡλαττοῦντο· ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργὸς καταγγελλθεὶς ἐπὶ καταχρήσεσιν ἐσώθη τῆς κατηγορίας δι'

ὀλιγίστων ψήφων· ὁ προϋπολογισμὸς εἰσαχθεὶς ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς γ'. συνόδου τῆς Βουλῆς, ἐπὶ πεντάμηνον ἔδεν ἐπεψηφίζετο, ἕνεκα τῶν συνεχῶν προσκομμάτων, ἅπερ ἡ ἀντιπολίτευσις ἀνενδότως ἐνέβαλλε παρεισάγουσα ἐκάστοτε ἐπουσιώδη ἀντικείμενα καὶ κωλίσιερ-γοῦσα εἰς τρόπον, ὥστε τὴν ἐν τῇ Βουλῇ θέσιν τοῦ ὑπουργείου κατέστησε κρισιμωτάτην, ἐφ' ᾗ ὁ πρωθυπουργὸς ἠναγκάσθη νὰ τροποποιήσῃ τὸ ὑπουργεῖον αὐτοῦ, προσλαμβάνων δύο ἢ τρία μέλη ἐκ τῶν ρωσικοῦ κόμματος. Οὕτω δὲ ὁ μὲν ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Κ. Κανάρης ἀπεχώρησε μετ' οὐ πολὺ γενόμενος γερουσιαστής, ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Πονηρόπουλος ἀπελύθη καὶ ὁ Κωλέττης ἐκράτησε μόνον τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν (1) καὶ ἀνεσχημάτισε τὴν κυβέρνησιν ὡς ἑξῆς : ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς Ρήγας Παλαμῆδης προσελήφθη ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, ὁ Γ. Γλαράκης τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὁ Κ. Θ. Κολοκοτρώνης τῆς Δικαιοσύνης, ὁ Ν. Κορφιοτάκης τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ὁ Δ. Βούλγαρης τῶν Ναυτικῶν, ἐκ τῶν παλαιῶν ὑπουργῶν, μόνου τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ Κίτσου Τζαβέλλα διατηρήσαντος τὴν θέσιν αὐτοῦ.

Οὕτως ἀνασχηματισθὲν τὸ ὑπουργεῖον παρουσιάσθη εἰς τὴν Βουλὴν ἐν ἣ ὑφίστατο ἐκκρεμὴς ἡ συζήτησις τοῦ προϋποβληθέντος νομοσχεδίου περὶ εἰσπράξεως τῶν ἐγκλητικῶν φόρων, καὶ διεκνήρυξεν, ὅτι θεωρεῖ ζήτημα ὑπουργικὸν τὴν ἐπιψήφισιν ἢ μὴ τοῦ νομοσχεδίου, ἀλλὰ γενομένης ψηφοφορίας, τὸ ὑπουργεῖον ἐνίκησε διὰ μιᾶς μόνης ψήφου τοῦθ' ὅπερ ἐνέβαλε τῷ Κωλέττῃ τὴν ιδέαν νὰ παραιτηθῇ, ἀλλὰ ἡ ἐν γένει θέσις τῶν πραγμάτων ἀπῆται τὴν ἐν τῇ ἀρχῇ διατήρησιν αὐτοῦ καὶ ὁ Βασιλεὺς Ὅθων παρέσχεεν αὐτῷ διάταγμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἧς τινος ἄλλως τε ἔληγεν μετ' οὐ πολὺ καὶ ἡ, κατὰ τὸ σύνταγμα, θεσπισθεῖσα τριετὴς διάρκεια αὐτῆς.

Ὅθεν εἰς τοῦτ' ἀπιδὼν τὴν 14 Ἀπριλίου ὁ Κωλέττης, ἀνελ-

(1) Σημειούσθω ὅτι τῇ 2 Νοεμβρίου 1846 τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν εἶχεν ἀνατεθῇ τῷ Κίτσῳ Τσαβέλλα καὶ τῇ 16 Δεκεμβρίου ἀνέλαβε πάλιν αὐτὸ ὁ πρωθυπουργὸς Ι. Κωλέττης.

θών τὸ βῆμα ἀνέγνω τὸ διάταγμα τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ὅπερ ὠρίζε καὶ νέας ἐκλογὰς συγκαλοῦν τοὺς ἐκλεχθησομένους βουλευτὰς διὰ τὴν 10 Ἰουλίου 1847. Οὕτως ἐχόντων τῶν ἐν γένει πραγμάτων τοῦ Κράτους, ἐξηκολούθουν αἱ διακοινώσεις τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν τοῦ δανείου τῶν 60,000,000 τόκων· ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Μέττερνιχ, ὅστις εἶχε διατάξει τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν τῆς Αὐστρίας νὰ συνεργασθῇ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ τῆς Γαλλίας πρὸς ἐπίλυσιν τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς διαφορᾶς ἀπέτυχεν οἰκτρῶς.

Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Κωλέττης βλέπων ἑαυτὸν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὄντα προσεπάθει νὰ παρέχῃ πράγματα τῇ Πύλῃ συνεννοηθεὶς μετὰ τινῶν ὑπὸ τὸν Τουρκαλβανὸν Γκουλέκαν ἐπαναστατησάντων κατὰ τῆς Τουρκίας Ἀλβανῶν, μεθ' ὧν καὶ τινες Ἕλληνες ὑπὸ τοῦ Κωλέττη ἐκπεμφθέντες, οὔτινες περιφερόμενοι ἀνὰ τὰς περὶ τὸ Ἀργυρόκαστρον καὶ τὰ Ἰωάννινα χώρας ἐνέβαλλον εἰς τρόμον τοὺς κατοίκους αὐτῶν.

Ἐπὶ τέλος ὅμως τὸ πραξικόπημα τοῦτο δὲν ἐπέτυχεν· διότι οἱ ἐπαναστάται τοῦτο μὲν ὑπεκυψαν εἰς τὰς ἀνωτέρας δυνάμεις τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, τοῦτο δὲ μὴ λαμβάνοντες ἐπικουρίας παρὰ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, εἰς ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας ἀπησχολημένης, διελύθησαν· ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ Κυβέρνησις ἤδη ὑφίστατο δοκιμασίας· διότι οἱ τέως φίλοι αὐτῆς καὶ ὁπαδοὶ Θ. Γρίβας καὶ Κριεζώτης, ἀρχομένου τοῦ 1847 παρητήθησαν τῶν θέσεων αὐτῶν τοῦ μὲν τῆς τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τοῦ στρατοῦ τοῦ δὲ τῆς τοῦ νομοεπιθεωρητοῦ *Εὐβοίας*, ἅτε τοῦ ὑπουργείου Κωλέττη ἀρνηθέντος τὴν ἱκανοποιήσιν διαφορῶν αὐτῶν ἀπαιτήσεων.

Οὗτοι λοιπὸν ἀπὸ φίλων ἐχθροὶ τῆς Κυβερνήσεως γενόμενοι κατὰ τὰς ἐπικειμένους τότε ἐκλογὰς, παρείχον πράγματα τοῖς κυβερνητικοῖς ὑποψηφίοις. Καὶ ὁ μὲν Γρίβας ἐν Ἀκαρνανίᾳ κατὰ τὸ εἰωθὸς καὶ πάλιν μεθ' ὀπλοφόρων, περιφερόμενος, ὡς ἔπραξε καὶ κατὰ τὴν πρωθυπουργίαν τοῦ Μαυροκορδάτου, τῇ 6 Ἰουνίου 1847, τέσσαρας ἡμέρας πρὸ τῶν ἐκλογῶν ὑψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας ὀχυρωθεὶς ἐν τῷ χωρίῳ *Παραταρία* ἀντικρὺ τῆς Λευκάδος ἐνθα καὶ τὰ κτήματα αὐτοῦ.

Ἀποσταλέντος κατ' αὐτοῦ τοῦ συνταγματάρχου Στράτου, ὁ ἄρμοςτῆς τῶν Ἰονίων νήσων ἔλαβεν αἴτησιν τοῦ Κωλέττη ζητήσαντος νὰ ἐπιτρέψῃ καὶ τὴν ἀπὸ θαλάσσης πολιορκίαν τοῦ στασιάζσαντος, ἀλλὰ τοῦ Ἀγγλου ἀρνηθέντος, κατῴρθωσεν ὁ Γρίβας πάλιν ὥς ποτε ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου «Παπῆρος», τῇ 13 Ἰουνίου νὰ διασωθῇ ἐπὶ ἀγγλικοῦ πλοίου καὶ περαιωθῇ ἐκ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἀκαρνανίης εἰς τὴν διὰ τῶν ἀβαθεστάτων τεναγῶν ἀπὸ τῆς ἡπείρου χωριζομένην Λευκάδα (1). Σπουδαιότερα ὅμως καὶ τοῦ Γρίβα ἦτο ἡ στάσις τοῦ Νικολάου Κριεζώτη οὗτος ἀντιπολιτευόμενος, κατὰ τὰς ἐκλογάς, τὴν Κυβέρνησιν, προσεπαθῆσε νὰ διεγείρῃ στάσιν ἐν Χαλκίδι, ἡ δὲ Κυβέρνησις προλαμβάνουσα τὰ κινήματα αὐτοῦ ἐξέδωκεν ἐντάλμα συλλήψεως, ὑπὸ τὴν πρόφασιν ὅτι κατ' Αὐγούστον τοῦ 1843 ὁ Κριεζώτης συλλαβὼν ἄνθρωπόν τινα, Πετεινάρην καλούμενον, ἀφῆρεσε ἵπαρ' αὐτοῦ χρηματικόν τι ποσόν καὶ ὅτι, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐφυλάκισέ τινας, ἐπὶ ἀνυπόρκτου κατηγορίας, πρὸς χρηματισμόν.

Ὁ Κριεζώτης συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη, οἱ ἐκ τῶν ὀπαδῶν ὅμως αὐτοῦ Κουρομπιζος, Μυτάκης, Ζέρβας καὶ τινες ἄλλοι κατῴρθωσαν, χρήμασι διαφθείραντες τοὺς φύλακας, νὰ ἐπιτύχῃσι τὴν δραπέτευσιν αὐτοῦ. Τότε ὁ Κριεζώτης συναθροίσας περὶ τοὺς 600 ἄνδρας, σπεύσας ὠχυρώθη ἐν τῇ θέσει Ἐλεοῦσα, παρὰ τὴν Χαλκίδα. Ἡ κυβέρνησις ἐξέπεμψε τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν, ὅστις καὶ ἐγκαίρως καταφθάς, περιήγαγεν εἰς δεινὴν θέσιν αὐτοῦς.

Ὁ στρατὸς καὶ οἱ στασιασταὶ συνεπλάκησαν, ἐν μίᾳ δὲ τῶν συμπλοκῶν ἐπληρώθη, κατὰ τὴν χεῖρα, καὶ αὐτὸς ὁ Κριεζώτης, ὅστις καὶ ἀπελπίσας περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς περαιτέρω ἀντοχῆς, κατῴρθωσε, διὰ πλοίου, νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ Χίον ἢ Σμύρνην, οὐδέ-

(1) Ἀντικρὺ τῆς Λευκάδος σώζεται ὁ Πύργος τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ λεγόμενος καὶ τὰ κτήματα τοῦ Γρίβα μετὰ θαυμασίας ἐξοχικῆς ἐπαύλεως, ἣν ἐπισκεφθέντες, κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1890, εὑρομεν τὴν ἄπην μὲν τὸ ἔθνος ἰδίᾳ ὅμως τὴν γενεὴν ἐκείνων τοῦ 1321 χαρακτηρίζουσιν φιλοξενίαν. Τὰ αὐτῶν κτήματα τοῦ Γρίβα ὑπολογίζονται εἰς πολλὰς χιλιάδας στρεμμάτων καὶ πολλάκις ἐγένοντο θέατρον μαχῶν καὶ στάσεων.

ποτε πλέον ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀποθανὼν μακρὰν αὐτῆς, ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ὁποίας, γενναίως, κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα, ἠγωνίσθη. (1) Ἀλλὰ μήπως καὶ αὐτόθι ἐφησέχασεν; Ἀπαγε!

(1) Ἴδοὺ τί ὁ Θ. Κολοκοτρώνης ἐν ταῖς *Τελευταίαις ἡμέραις τῆς Βασιλείας τοῦ Ὀθωνος*, Ἀθῆναι 1881 σελ 5—6 λέγει περὶ Κριεζώτη καὶ τῆς στάσεως αὐτοῦ ἐν Χαλκίδι :

Ὁ Νικόλαος Κριεζώτης, εἰς τῶν ἐπισημοτέρων ὀπλαρχηγῶν τοῦ 1821, ῥαδιουργηθεὶς καὶ πεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Ὀθωνος, ἠναγκάσθη — μὴ ἀνθεξας ἐπὶ τέλους εἰς τὴν διαρκῆ καὶ ἐγγίζουσαν τὴν φιλοτιμίαν του πῖσιν ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του Χαλκίδι — νὰ ἐπαναστατήσῃ κατὰ τὰς ἐξουσίας, πρᾶγμα, εἰς ὃ τὸν ἐξώθουν διὰ τῶν ραδιουργιῶν αἱ ἐν τῇ Αὐλῇ, ὅπως τὸν καταστρέψωσιν, ὅπερ κατώρθωσαν· διότι ἅμα τῇ λήξει τῆς μάχης κατὰ τῶν κατ' αὐτοῦ σταλέντων στρατευμάτων, καθ' ἣν κακῇ μοίρᾳ, ἀπεκόπη ὑπὸ σφαίρας κανονίου καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, ἐγκαταληφθεὶς παρὰ τῶν συνοδῶν του καὶ μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ σωθῇ, ἀπεχαιρέτησεν ἀκουσίως τὸν τόπον δι' οὗ τὴν ἐλευθερίαν ἐκοπίασε καὶ αὐτὸς καὶ ἔχυσεν αἷμα ἄφθονον, καὶ εἰσελθὼν εἰς πλοῖσμιον ἀλιευτικὸν κατέφυγεν εἰς Σμύρνην, ἀποθανὼν ἐκεῖ πρόσφυξ τῆς Τουρκίας.

Ἄλλ' ἀναφέροντες τὸ λυπηρὸν τοῦτο συμβᾶν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ μνημονεύσωμεν καὶ τοῦ σχετικοῦ ἐπισοδείου, ὅπερ συνέβη ἐν τῇ Αὐλῇ, ἅμα τῇ ἀφίξει τῆς εἰδήσεως, ὅτι «ὁ Κριεζώτης ἀπεχώρησεν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀποκοπείσης καὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ» — ἐπισοδίου λίαν χαρακτηριστικοῦ τῆς ὑπερηφανείας, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς συναισθήσεως τοῦ καθήκοντος τῶν ἀνδρῶν ἐν γένει τοῦ 1821.

Οἱ βασιλεῖς ἦσαν ἐν τῇ τραπέζῃ καὶ προσεφέρετο αὐτοῖς ὁ ζωμός, ὅτε ἀνηγγέλθη τὸ συμβᾶν παρ' ἀθλίου κόλακος, δεικνύοντος ὑπερβολικὴν χαράν, ἥς συμμεθεῖξαν καὶ οἱ λοιποὶ αὐλικοί, προσποιούμενοι καὶ πωλοῦντες ἀφωσιώσεις, καὶ τὸ πᾶν ἦτο τέρψις. Συνέπεσεν ὅμως νὰ ἦναι ὑπασπιστὴς τῆς ὑπηρεσίας, ὁ ὑψηλόφρων στρατηγὸς ἐπίσης τοῦ 1821 μακαρίτης Χατζῆ-Χρήστος, ὅστις ἀκούσας τὴν εἰδήσιν, ἐνῷ οἱ ἄλλοι αὐλικοὶ συνεχαίροντο τὸν βασιλέα, οὗτος ἐταράχθη ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε διέφυγε τῶν χειρῶν του τὸ κοχλιάριον καὶ πεσὼν ἐπὶ τοῦ πινακίου τὸ ἔθλασε μετὰ πατάγου.

Τοῦτο παρατήρησας ἡ βασίλισσα Ἀμαλία καὶ ἐννοήσασα τὴν

Συνενωθεὶς μετὰ τοῦ στασιαστοῦ Ζέρβα ἐτύγχανε πάσης ἐφετῆς περιποιήσεως καὶ ἐλάμβανε καὶ χρήματα· μὴ δυνάμενος ὁμῶς νὰ ἐρησυχάσῃ, ἐτάραττε καὶ ἐν τῷ Κράτει τοῦ Σουλτάνου τὴν φιλερηνικὴν, μετὰ τὸ μέγα τοῦ 1821 πάθημα, μάρτυρα νῆσον τοῦ Αἰγαίου.

Ἐν τούτοις μεθ' ἀπύσας ταύτας τὰς στάσεις, αἱ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν καλῶς, παρασχοῦσαι θρίαμβον τῇ Κυβερνήσει. Οἱ ὑποψήφιοι τῆς Κυβερνήσεως μετὰ μεγάλης πλειονοψηφίας ἐξελέγησαν ἐν ταῖς πλείσταις ἐπαρχίαις, τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ μεταξὺ τῆς πλειονοψηφίας τῶν κυβερνητικῶν καὶ τῆς μειονοψηφίας τῶν ἀντιπολιτευομένων διαφορὰ, ὥστε οὐδαμῶς δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς ἐπεμβάσεις. Ἐν Σύρῳ π. χ. ἐξελέγησαν: ὁ Περιδης διὰ 2,289 ψήφων, ὁ Κωλέττης διὰ 2,136, ὁ Μάμουκας διὰ 2,098, ὁ δὲ τὰς περισσοτέρας λαβὼν ψήφους ἀντιπολιτευόμενος ὑποψήφιος μόλις συνεκέντρωσεν ἐν τῇ ἰδίᾳ κάλπῃ 538 ψήφους· τοιαύτη ἀριθμητικὴ ψήφων διαφορὰ οὐδέποτε βεβαίως διὰ τῶν ἐπεμβάσεων ἐπιτυγχάνεται καὶ ἀποδεικνύει τρανῶς, ὅτι, παρὰ τὰς φωναστικὰς τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ τὴν ἐξωτερικὴν κατὰστασιν τῆς Ἑλλάδος, ὁ Κωλέττης ἐκέκτητο τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ἐκτίμησιν ἀπάσης τῆς χώρας.

Ἄλλ' ὁ ἐκλογικὸς οὗτος θρίαμβος ὑπῆρξε καὶ ἡ τελευταία ἀναλαμπὴ τοῦ βίου τοῦ Κωλέττη· διότι ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς Βουλῆς, ὁ ἀπὸ πολλοῦ μὲν πάσχων ἐκ νεφρίτιδος, ἐπὶ δεκατέσσαρας δ' ἡμέρας

αἰτίαν ἐκ τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου τοῦ γέροντος ὀπλρχηγοῦ:

— Τί τρέχει, στρατηγέ, τῷ λέγει μετὰ τόνου, πῶς; σοῦ ἐκκοφάνη ἡ εἰδήσις; αὐτὸ τοῦ ἔπρεπε.

Τότε ὁ ὑπερήφανος συμπολεμηστής τοῦ Κριεζώτου, ὅστις κατὰ γόμενος ἐκ Σιρβίας ὠμίλει δυσκόλως τὴν ἐλληνικὴν, μὴ δυνηθεὶς νὰ κρατηθῇ.

— Κρίμα! κρίμα, παιντί μου βασιλίσσα, ἐκραυγασε, κεῖνο χέρι κόψει Τούρκους, δώσει ἐλευθερίαν νὰ τρῶμε ἐντὼ σήμερα καὶ ἁμαρτία νὰ γενᾷ γιὰ τὸ μαντάτο.

Ὁ γέλως ἐπάγωσε εἰς ὅλων τὰ χεῖλη, ὁ δὲ βασιλεὺς σκυθρωπάσας ἔπαυσε τὰς ἐρωτήσεις του, ἀλλάξας καὶ ὀμιλίαν.

ἡμέρας καὶ αὖθις μείνας κλινήρης, δεχόμενος καθ' ἐκάστην ἐπισκέψεις τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν λογάδων τοῦ ἔθνους, πρὸς οὓς συνδιελέγετο περὶ τῆς φιλτάτης αὐτῷ Ἑλλάδος καὶ τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ καὶ διὰ τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ Πισκατόρου ἐξέφραζε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς τὸ γενναῖον Γαλλικὸν ἔθνος, ἐξέπνευσε καταληφθεὶς ὑπὸ πυρετοῦ τὴν νύκτα τῆς 31 Αὐγούστου—1 Σεπτεμβρίου τοῦ 1847 ἄδων κλέφτικο τραγοῦδι τῆς ὑποδούλου Ἡπείρου!

Τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἀπώλειαν συναισθανόμενος ὁ τε βασιλεὺς καὶ ἡ κυβέρνησις τό δε ἐξέδωκεν αὐθωρεὶ βασιλικὸν διάταγμα :

Μαθόντες μὲ ἄκραν τῆς ψυχῆς ἡμῶν θλίψιν τὸν θάνατον τοῦ ὑπὲρ πατρίδος τοσοῦτον ἐνδόξως ἀγωνισθέντος τοῦ περιουστάτου καὶ εἰς τὸν Θρόνον Ἡμῶν πιστοτάτας καὶ ἐξόχους ὑπηρεσίας προσεγεγόντος προέδρου τοῦ Ἡμετέρου ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ὑπουργοῦ ἐπὶ τοῦ Βασιλικῷ Οἴκῳ καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ἰωάννου Κωλέττη, διαταττομεν νὰ πενθηφορήσωσιν ὅλοι οἱ στρατιῶται καὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι ἐπὶ πέντε ἡμέρας.

Τὸ Ἡμέτερον ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει διατάξει τὰ πρὸς δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Αὐγούστου 1847.

Ο Θ Ω Ν

*Κ. Τσαβέλλας, Ρ. Παλαμῆδης, Γ. Γλαράκης, Δ. Γ. Βούλγαρις,
Κωστ. Κολοκοτρώνης, Ν. Κορφιωτάκης.*

Τὸν θάνατον τοῦ Κωλέττη ἐθρήνησαν κυρίως οἱ δούλοι Ἕλληνες, ὑπὲρ ὧν εἶχε στρέψει ἅπασαν αὐτοῦ τὴν κυβερνητικὴν πρόνοιαν, καὶ οἱ ἀγωνισταὶ καὶ οἱ Ἀλβανοί, οἵτινες ἠγάπων αὐτὸν μέχρι λατρείας. Ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐγένετο μεγαλοπρεπεστάτη, ἥς αἱ Ἀθηναὶ οὐδέποτε εἶδον λαμπροτέραν. Ὑπὲρ πάντας δ' ἐκλαυσεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Ὅθων, ὃν ἐθεώρει ὡς προστάτην τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

Κατὰ περίεργον δὲ σύμπτωσιν, ἅμα τῷ ἐνταφιασμῷ τοῦ Κωλέττη καὶ τῷ κρότῳ τῶν τηλεβόλων, βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ ἐνέσκηψαν ἐξ οὐρανοῦ, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες σπανίως ἀκούονται ἐν Ἑλ-

λάδι, τοῦθ' ὅπερ οἱ ἄγαν θαυμάσται αὐτοῦ ἐθεώρησαν ὡς κακὸν οἰωνὸν ἐπὶ βλάβῃ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ πράγματι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Κωλέττη δὲν ἐξηφανίζετο ἀπὸ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τῆς Ἑλλάδος πολιτικός τις ἀνὴρ, ἀλλ' ὀλόκληρόν τι σύστημα: ἡ πολιτικὴ τῆς μεγάλης ιδέας, ἣτις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀρχεται σβεννυμένη καὶ τὰ περὶ ἐλευθερίας τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν χρυσὰ ὄνειρα διαλυόμενα.

Οἱ θανάσιμοι ὅμως αὐτοῦ ἐχθροί, οἱ ἐπικρίναντες καὶ κακολογῆσαντες καὶ τὴν γενομένην αὐτῷ λαμπρὰν κηδεῖαν, καὶ τὸ διαταχθὲν πενθήμερον πένθος καὶ τοὺς ἐξυμνήσαντας αὐτὸν ρήτορας Ν. Βάμβαν, Ρ. Παλαμήδην, Παν. Σουτσοῦν καὶ Γ. Τερτσέτην, οἵτινες καὶ πρὸ τοῦ χαίνοντος εἰσέτι τάφου τοῦ Κωλέττη μὴ λησμονήσαντες τὰ κομματικὰ αὐτῶν πάθη, οἵτινες καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἔτι αὐτοῦ, καὶ ἰδίᾳ οἱ τῆς «*Ἀθηναῖς*» συντάκται κατεβόων, στεναγμὸν ἐξέβαλον ἀνακουφίσεως ἐπὶ τῇ ἐπελθούσῃ καταστροφῇ τοῦ ἀντιπάλου. Καὶ ὁ μὲν πολιτικὸς ἀντίπαλος αὐτοῦ Ἰάκωβος Ρίζος ὁ Νερούλος τόδε ἐποίησεν αὐτῷ ἐπιτάφιον:

«Τὸν δόλφ ἡδὲ βίῃ αἰρόμενον Ἑλλάδος ἄρχειν
ἔκδικος ἐνσκήψας μάρψῃ μέρος Κωλέττην.
Ἦ δ' Ἑλλάς στονέσσει ὑπὸ μὴνιδος οὐχ ὑπὸ πένθους
«Αὐτὸν ἔδει, ἔφη, πρὸ τριῶν ἡδὴ θανεῖν ἐτέων»»

Ἄλλος δὲ τις ἄλλος τόδε:

«Ἦδε κόνις Κωλέττου, ὃς οὐ ποτ' ὄετο θνήσκειν,
ζῶειν δ' Ἑλλάδι πῆμ' ἄφθιτον ἐσόμενος».

Οἱ φίλοι αὐτοῦ τόσον οἱ ἐν Ἑλλάδι ὥσον καὶ οἱ ἐν Γαλλίᾳ εἰλικρινῶς ἐθρήνησαν αὐτόν· καὶ ὁ μὲν Πισκατόρου ἔκλαιε, δίκην παιδός, ὁ Γκιζὸ κατέτασεν αὐτόν ἐν τῇ χωρείᾳ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τοῦ Πλοῦτάρχου καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι ἐθρήνουν, ὅτι κατέπεσεν ὁ ἀκλόνητος στῆλος τῆς τάξεως καὶ ὁ διαπρυσιώτερος κῆρυξ τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου.

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων τούτων καὶ ἐμπαθῶν κρίσεων ξένων τε καὶ ἡμετέρων εὐρίσκεται ἡ ἱστορία, ἣτις ὀφεί-

λουσα ν' ἀποδώσῃ ἐκάστῳ τὸ δίκαιον, δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν μεγάλην τοῦ ἀνδρός φιλοπατρίαν καὶ τὰ εἰλικρινῆς τῶν περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος διανοημάτων αὐτοῦ, τὴν ἀγγίνοιαν καὶ τὴν ὡς Περικλέους δημαγωγικότητα.

Ἡ μεγάλη ἰδέα, ἥς τὴν σημαίαν ἀνεπέτασε, λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, συμπαρασύρων ὀπισθεν αὐτοῦ ἐλευθέρους τε καὶ δούλους Ἑλληνας, οὐδαμῶς ἦτο, ὡς ἠθέλησαν νὰ παραστήσωσιν οἱ τούτου ἐχθροί, ἀλωπεκὴ πρὸς δημιουργίαν δημοτικότητος· ἦτο πόθος αὐτοῦ ζωηρός, διηνεκής, ἀκαταγώνιστος· ἦτο σημαία, ἣν ἐγειρόμενος τὴν πρῶταν ἡσπάζετο καὶ τὴν ὁποίαν περιτυλισσόμενος ἐκοιμάτο τὴν νύκτα ἵνα ριθῇ εἰς ἡδέα ὄνειρα περὶ τοῦ μέλλοντος ἐθνικοῦ μεγαλείου.

Ἡ διάνοια αὐτοῦ ἀπερροφᾶτο ἅπασα ἐκ τῆς διηνεκοῦς ταύτης σκέψεως, εἰς ταύτην δ' ἐθυσίαζε τὰ πάντα, καὶ πολύτιμον χρόνον καὶ φροντίδας ἐσωτερικοῦ διοργανισμοῦ καὶ κοινοβουλευτικοῦ ἀγῶνας. Ἦκιστα ἐπεζήτηε ρητορικοὺς θριάμβους ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς καίτοι ὁ λόγος αὐτοῦ ἀτημέλητος, ἀλλὰ δριμύς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐπαγωγὸς καὶ ἐλκύων ἡδύνατο πολλοὺς νὰ παρᾶσχῃ αὐτῷ, εἰ ἐπεζήτηε τοιοῦτους θριάμβους. Ἐμπεφορημένος πνεύματος γενικοῦ, φιλοδοξίας ἀνωτέρας ὑπουργικοῦ ἐδωλίου ἐπεδίωξε τὴν ἀρχὴν οὐχὶ πρὸς ἱκανοποίησιν ἐφημέρου ἐγωΐσμου, οὐχὶ πρὸς θεραπείαν μικρᾶς καὶ χαμαιζήλου φιλαρχίας, ἀλλὰ πρὸς ἐκτελεσιν μεγαλείου, καὶ διῆλθε τὸν βίον ἅπαντα ὁ Κωλέττης οἶονεῖ ἀπερροφημένος ὑπὸ τῆς ἰδέας ταύτης, ὀλιγώτερον μεριμνῶν περὶ τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων. Θέλων νὰ ἐξυψώσῃ τῆς βασιλείας τὸ καταπεσόν γόητρον καὶ χάριν τοῦ γενικοῦ σκοποῦ νὰ ἐπιτύχῃ ἐγκατάστασιν κυβερνήσεως μακροβίου, πολλὰς ἐποίησατο θυσίας συγκρατῶν τοὺς βουλευτὰς εἰς τὰς τάξεις αὐτοῦ δι' ὑποσχέσεων καὶ παροχῶν, ὥς πολλὰκις καὶ δὲν ἐξετέλει ἐξ οὗ καὶ πολλαχῶς ἐφαίνετο, ψευδόμενος καὶ ἄδικος. Ἀλλὰ μήπως καὶ ὁ Ρόδιος μελοποιὸς Τιμοκλέων δὲν ἀπεκάλεσε τὸν Θεμιστοκλέα καὶ ψεύστην, καὶ προδότην καὶ ἄδικον. Ἦτο ἀκαταγώνιστος ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ συνδυάζειν τὰ συμφέροντα, τὰ μᾶλλον ἀντίθετα καὶ ἱκανοποιεῖν τὰς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων. ἐγίνωσκε, κατὰ βάθος, καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὰ

ἐλαττώματα τῶν πλείστων πολιτευομένων, ἐφέρετο δὲ πάντοτε συμφώνως πρὸς τὰς περιστάσεις, ἀπαράμιλλος ἐν τῷ ἡλεκτρίζειν καὶ παρασύρειν τὰ πλῆθη καὶ κατευναῖζειν τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ. Ταχὺς τὴν ἀντίληψιν καὶ δραστηριώτατος, ὑπέμενε τὰς βραδύτητας τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος καὶ ἐνέπνευσεν αὐτῷ ἀνωτέρας φιλοδοξίας, εὐρὼν ἄριστον ἐν τούτῳ συνεπίκουρον τὸ φιλόδοξον πνεῦμα τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας.

Ἐχὼν γραμματέα ἰδιαίτερον τὸν Νικόλαον Καλλισπέρην, εἰς ὃν καὶ ἰδιαιτέρας ἐπιστολάς ἀνέθηκεν, εἶτα δὲ ἐπὶ τινα χρόνον τὸν Γεώργιον Παράσχον, τὸν δόκιμον ποιητὴν, νεαρὸν ἔτι ὄντα, μόλις ταχὺ βλέμμα ἔρριπτεν εἰς τὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ χρήζοντα ἔγγραφα, ἀδυνατῶν νὰ συγκεντρώσῃ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὰ μικρά, οὐδεμίαν ἀποδίδων σημασίαν εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς τρεχούσης ὑπηρεσίας.

Ὁνειροπόλος τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου, πλείοτερον ἠρέσκετο νὰ συνομιλῇ μετ' ἐκείνων, οἵτινες παρείχον αὐτῷ πληροφορίας περὶ τῶν μεγάλων ζητημάτων, περὶ τῶν σχεδίων τοῦ μέλλοντος, περὶ τῶν πόθων τοῦ λαοῦ. Πολλάκις δέ, καὶ ὅτε ὑπέγραφεν ἔτι τὰ πρὸ αὐτοῦ ἔγγραφα, διέκοπτε τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἵνα συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ γραμματέως περὶ τοῦ ποθητοῦ αὐτῷ ἀντικειμένου, ὅπερ ἐπλήρου καὶ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

Λιτὸς καὶ ἀπέριτος, ἄνευ οἰκογενειακῶν περισπασμῶν, ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος· τῇ ἐπιβολῇ τοῦ Μουχτάρ, υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, μνηστευθεὶς μετ' ὠραίας καὶ ἐναρέτου κόρης, συγγενοῦς τῆς περιφήμου ἐρωμένης τοῦ τῶν Ἰωαννίνων τυράννου Βασιλικῆς, τῆς συγγενείας ταύτης ἕνεκα διέλυσε τὴν μνηστείαν, καί, καίπερ ἰατρός τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μουχτάρ πασᾶ ὢν, ἐξ οὗ ἀπελάμβανε πολλῶν τιμῶν καὶ χρηματικῶν χορηγιῶν, ἐδραπέτευσεν, κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος· οὐδέποτε ἐσκέψατο περὶ γάμου ἀκατασχέτως ριφθεὶς εἰς τὰς πολιτικὰς περιπετείας καὶ διήλθε βίον ἐγκρατείας καὶ ἀποχῆς, ἐφ' ἅπαξ μόνον ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος πρὸς ὠραίαν μακρηνσίαν παρασυρθεὶς ἐν Παρισίοις ὅτε πρεσβευτῆς ὢν τοῦ νεαροῦ Βασιλείου ἐξήσκει μέγα γόητρον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ τοῦ κόσμου πρωτευούσῃ.

Ἀπλοῦς δημοτικός, καὶ τὴν ἐθνικὴν περιβεβλημένος στολὴν, τὴν *goustanelle* ἔδεχετο τοὺς πάντας ἐν τῷ ἑλληνοπρεπεῖ οἴκῳ αὐτοῦ, καθήμενος ἐπὶ *sopha* ὀκλαῆ καὶ ροφῶν τὸ *tsimbouki* αὐτοῦ νωχελῶς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἑτέρου κόμματος τοῦ τῆς *redigkotas* οὐ ἤγειτο ὁ Μαυροκορδάτος. Ἡ κατοικία τοῦ πρώτου ἦτο σκηνὴ στρατηγοῦ μᾶλλον ἢ πολιτικοῦ ἀνδρός, ἐν ᾧ συνωστίζοντο, ἐν τε τοῖς προθαλάμοις καὶ τοῖς διαδρόμοις, ἀρχαῖοι ἀγωνισταί, παλληκάρια ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ ἡ τοῦ δευτέρου ἦτο αἵθουσα πολιτικοῦ εὐρωπαϊοῦ· πολλάκις ἐφαίνετο καθήμενος, περὶ τὴν δαίτην μετὰ δύο ἢ τριῶν φίλων ἑξωθι καφεῖου τῆς εἰς Πατήσια ἀγούσης λεωφόρου, ἐκεῖ ὅπου ἀκριβῶς νῦν εἶναι ἐν τῶν πολυθρόνων τῶν Ἀθηνῶν κέντρον, τὸ καλούμενον Χαυτεῖα, ἤκουε δὲ καὶ τῆς γνώμης πάντων καὶ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀστῶν καὶ συζητῆται ὡς ἴσος πρὸς ἴσον καὶ περὶ αὐτῶν τῶν μεγίστων ζητημάτων. Ὁ θάνατος αὐτοῦ γενικὴν προὔξενησε θλίψιν, παρὰ τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων λεχθέντα· ἰδιαιτάτα δ' ἐθρηνήθη ἐν ταῖς χώραις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, ἐνθα το ὄνομα αὐτοῦ ἀντήχει ὡς ἐγερτήριον σάλπισμα.

Ὁ πρωθυπουργὸς δὲ τῆς Γαλλίας τότε καὶ φίλος αὐτοῦ, τῶν φιλελληνικωτέρων, ἔγραψεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ τάδε :

· Ἡ Ἑλλὰς ἀπώλεσε τὸν ἐνδοξότατον τῶν ἐπιζώντων στρατιωτικῶν, τῶν συντεινάντων εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς, τὸν μόνον ἀναδειχθέντα *ἐξοχον πολιτικόν*, τὸν *μοναρχικώτατον* μὲν ὑπουργὸν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος *ἐνθερμότατον* δὲ *φίλον τῆς πατρίδος*. Ἡ φιλοπατρία, ἡ ἐλευθέρωσις, ἡ ἀνεξαρτησία καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ὑπῆρξαν τὸ μόνον πάθος τοῦ Κωλέττη. Οὐδὲν συμφέρον, οὐδεμία ἐπιθυμία, οὐδεμία προσωπικὴ ἡδονὴ συνεκίρνα τὸ πάθος τοῦτο. Ἐν οὐδεμίᾳ δὲ χώρᾳ ἐν οὐδενὶ χρόνῳ ὑπῆρξέ ποτε ἀνὴρ *φιλόπολις* ἀπηλλαγμένος ὅσον αὐτὸς πάσης ὑπερφλαυτίας κενοδοξοῦ ἢ ἡδονικῆς· πάντα ἐθεώρει δεύτερα τῆς εὐοδώσεως τῆς πατρίδος.

Ὁ βίος αὐτοῦ ἦτο ἀπλούστατος καὶ πενιχρὸς, ὅσον ἦτο μεγάλωφρων καὶ ἐνθερμος τὴν ψυχὴν. Γενόμενος ὑπουργὸς κλονουμένου βασιλέως ἡσθάνθη, κατὰ βάθος, τί ὠφείλετο τῇ βασιλικῇ ἀξιοπρε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Συνέχεια τῶν στάσεων.—Καταστολὴ αὐτῶν.—Λύσις τοῦ διπλωματικοῦ ἐπεισοδίου Μουσοῦρου. — Ὑπουργεῖον Κριεζῆ.—Ἀπαιτήσεις Ἀγγλίας. — Τὸ ζήτημα τοῦ Ἑβραίου Πατριάρχου καὶ τῶν νήσων Ἐλαφονήσου καὶ Σαπιέντζας. — Ὁ ἀποκλεισμός τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Πάρκερ.—Ἐσωτερικὴ κατάστασις.—Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα : Κ. Οἰκονόμος, Θ. Φαρμακίδης, Θ. Καϊρης. — Ἡ ἀναγνώρισις καὶ ἡ καθιέρωσις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Ὁ Κωλέττης ἀποθανὼν ἀφῆκε τὴν χώραν ἐν λίαν κρίσει στιγμῇ· διότι στάσις μεγαλειτέρα τῆς τοῦ Γρίβα καὶ Κριεζῶτη εἶχεν ἀρχίσαι ἀπειλητικῇ, τὸ δ' ἐκ τοῦ διπλωματικοῦ ἐπεισοδίου Μουσοῦρου προκῦψαν Ἑλληνοτουρκικὸν ζήτημα οὐδαμῶς εἶχεν ἐπιλυθῇ, ἐλάχιστα δὲ τινα γεγονότα παρέσχον ἀφορμὴν εἰς μεγάλας ἀγγλικὰς ἀπαιτήσεις. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Βασιλεὺς ὤφειλε νὰ ἐγκαταστήσῃ, μετὰ τῆς Βουλῆς συνεργαζόμενος, κυβέρνησιν ἰσχυράν, ἀνταξίαν τῶν κρίσεων τούτων τῆς χώρας περιστάσεων. Ἐν τούτοις ὁμως, παρὰ προσδοκίαν ἀντὶ νὰ προβῇ εἰς σχηματισμὸν νέας ἰσχυρᾶς κυβερνήσεως, προὔτιμησε τὴν διατήρησιν τῆς αὐτῆς, ἀναθεὶς τὴν πρωθυπουργίαν τῷ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργῷ Κίτσφ Τζαβέλλα, ὅστις ἦτο μὲν εἰς τῶν διαπρεπεστάτων ἀγωνιστῶν, ἥκιστα ὁμως πολιτικὸς καὶ δὴ διπλωμάτης, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὰ ἀνταρτικὰ κινήματα, τὰ διαταράσσοντα τότε τὴν ἡσυχίαν σχεδὸν ἀπάσης τῆς χώρας.

Ἦθελέ τις ὅμως ἐρωτήσῃ—καὶ δικαίως—πόθεν ἐπήγαγον τὰ στασιαστικὰ ταῦτα, τὰ λυμαινόμενα τὴν χώραν ἀπὸ τῆς εἰς βασιλείον ἀποκαταστάσεως, κινήματα; Κατὰ τινας τοῦτο προήρχετο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑπὸ τῶν ὑπηρετησάντων τὴν πατρίδα ἀνδρῶν, κατὰ τὸν ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα· διότι οὗτοι ἐκάστην αὐτῶν αἵτησιν ἐπὶ τοσοῦτον ἐφρόνουν δικαίαν καὶ ἐπομένως ἐκτελεστέαν ὥστ' ἐπεζήτουν τὴν ἱκανοποίησιν αὐτῆς, ἐὰν δὲν ἐξετελεῖτο, διὰ τῶν ὅπλων καὶ τοῦ πολέμου· ὕστερον δὲ ἀνακηρυχθέντος τοῦ Συντάγματος, ἐκλογικαὶ ὅλως ἀφορμαὶ προεκάλουν τὰς στάσεις ταύτας.

Ἐντεῦθεν δὲ βλέπομεν, ἐν μιᾷ τῶν πρώτων βουλευτινῶν ἐκλογῶν, τὸν Νικόλαον Καρακίτσον, υἱὸν τοῦ Δημητρίου Καρακίτσου ἢ Φαλούρη, ἐκ τῶν γενναίων ὁπλαρχηγῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, πολλῶν μαχῶν συμμετασχόντα μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ, Ἰωάννου Κρανίδου, κατηγορηθέντα ὑπὸ τοῦ Νικολάου Κορφιοτάκη, ὅστις ἤρνηθη νὰ συμπεριλάβῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἴδιον συνδυασμὸν ὡς δῆθεν προτιθέμενον νὰ στασιάσῃ, ἅτε Μαυροκορδατιστὴν καὶ ἀντιπολιτευόμενον, συλλαμβανόμενον καὶ φυλακιζόμενον.

Ὁ Ν. Καρακίττος δραπετεύσας ἐκ τῶν φυλακῶν ἔφυγεν εἰς Λακωνίαν, ἐστρατολόγησέ τινας μετὰ τοῦ Πετροπουλάκη καὶ Πολυκάρπου καὶ, ἀπὸ κοινοῦ συναμολογήσαντες συνέργειαν, ἔκαυσαν τὸν ἐν Στεφανιδᾷ στρατῶνα ὁχυρωθέντες ἐν Παλαιοκάστρῳ.

Ἡ κυβέρνησις ἐξέπεμψε μὲν κατ' αὐτῶν τὸν Πέτρον Μαυρομιχάλην πρὸς ὃν καὶ παρεδόθησαν, μετ' ἀτυχῆ συμπλοκῆν, δικασθέντες ὅμως ἡθωώθησαν, ἅτε ὑπαρχουσῶν πολλῶν ἐλαφρυντικῶν περιπτώσεων!

Οὕτω καὶ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ θέρους τοῦ Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου 1847, ὁ ἀξιωματικὸς Ἰωάννης Φαρμάκης συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἀντιπολιτευομένων Βοζαίτη, Μακρυγιάννη, Δ. Βότσαρη, Λ. Εὐθυμίου, Π. Ἀλεξίου καὶ τινων ἄλλων ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν, ὕψωσε, τῇ 17 Αὐγούστου, περὶ τὴν Ναύπακτον, τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας ὑπογράφας μετὰ τῶν συνεταίρων αὐτοῦ καὶ δημοσιεύσας προκήρυξιν ἐπεζηγοῦσαν τὸ κίνημα αὐτῶν ὡς προερχόμενον ἐκ τοῦ πόθου: «τῆς ὑπερασπίσεως τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων μας· διὰ τοῦτο σὰς εἰδοποιούμεν, ὅτι μὲ μίαν φωνὴν νὰ κι-

νηθῆτε καὶ ἐσεῖς διὰ τὰ τελειώσωμεν τὸν θεῖον τοῦτον σκοπόν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν τὰ μᾶς στείλητε ... ἄνδρας καλοὺς καὶ καλὰ ὀπλισμένους καὶ τὰ μᾶς ἀκολουθήσουρ».

Οἱ στασιασταὶ οὗτοι 200 ἀνδρῶν ἡγούμενοι ὠχυρώθησαν ἐν Ζελίτση, ὅπου καὶ προσεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ κατ' αὐτῶν ἀποσταλέντος τῇ 22 Αὐγούστου μετ' ἰσχυρᾶς στρατιωτικῆς δυνάμεως Ἰωάννου Μαμούρη, ὅστις καὶ ἐξέβαλεν αὐτοὺς τῶν ἐν αἷς ὠχυρώθησαν θέσεων καταφυγόντας εἰς Κερασιάν. Τοῦτο μαθόντες προσεπάθησαν νὰ προσέλθωσι καὶ ἕτεροι στασιασταὶ τῆς Σπερδαεὶ πρὸς βοήθειαν ἐκείνων ἀλλὰ καὶ οὗτοι, ἐν οἷς ὁ Παπακώστας, ὁ Τζαμάλας, ὁ Βελέντσας, ὁ Μ. Κοντογιάννης, ὁ Ταρκαζίκας, ὁ Μπαλατσός καὶ τινες ἄλλοι, ἀπέτυχον καὶ διεσκορπίσθησαν ἐκεῖθεν τῶν ἐλληνικῶν ὁρίων.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως, (21 Ὀκτωβρίου) συνελήφθη κρυπτόμενος ἐν καλύβῃ τινί, πλησίον τῶν Κραβάρων, ὁ Ἰωάννης Φαρμάκης μετὰ τοῦ Μακρυγιάννη καὶ Βοζαίτου ὑποφρουράρχου Ναυπάκτου, οἵτινες καὶ φυλακισθέντες βραδύτερον ἡμνηστεύθησαν, κατὰ τὴν ἐθνικὴν ἐορτὴν τῆς 25 Μαρτίου 1848.

Κατὰ τὴν γενικὴν ταύτην ἀμνηστίαν τὴν γενομένην ἐπὶ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ νέου ὑπουργείου Γ. Κουντουριώτου συμπεριλαμβάνοντο καὶ ὁ Δ. Καλλέργης ἐν Ζακύνθῳ μένων, ὁ Σπυρο-Μήλιος ἐν Σύρῳ, ὁ Σκαρβέλης ἐν Ναξῷ, καὶ πάντες οἱ συμμετασχόντες παραχῶν ἢ στάσεων, ἐκτὸς τοῦ Ν. Κριεζώτη καὶ Θ. Γρίβα εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καταφυγόντων. ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, καὶ τοῦ ταγματάρχου Μυτάκη. ὃν ἐγκαθεῖρξαν τὸν δὲ Λεωνίδαν Τράκαν, ὡς συγγενὴ τοῦ Μπαλατσοῦ ὄντα ἐξώρισαν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀμνηστία αὕτη δὲν ἴσχυσε παντελῶς νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐν ἐπιτάσει διατελοῦν στασιαστικὸν πνεῦμα, ἐφ' ᾧ βλέπομεν, ὅτι οἱ εἰς τὰ τουρκικὸν καταφυγόντες στασιασταὶ: Τζαμάλας, Μπαλατσός, Ι. Βελέντσας καὶ Κοντογιάννης, οὐ μόνον δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐπωφελήθωσι τῆς χορηγηθείσης ἀμνηστίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1848, εἰσέβαλον καὶ αὖθις εἰς τὸ Ἑλληνικόν. Ἐν Καλάμικις δὲ, ὅτι ὁ Γεώργιος Περρωτῆς ἄγων 500 ἄνδρας κατέλυσε

τὰς ἀρχὰς ἐπιζητῶν : «παῦσιν τοῦ ὑπουργείου καὶ ἀκριβῇ τήρησιν τοῦ Συντάγματος».

Ἀλλὰ καὶ τοῦτον προσβλήθέντα ὑπὸ τοῦ Δ. Πλαπούτα ἐξηνάγκασαν νὰ καταφύγῃ εἰς Ζάκυνθον, διασκορπισθέντος τοῦ στασιαστικοῦ αὐτοῦ σώματος, ἐν Κορίνθῳ δὲ ὅτι ὁ ταγματάρχης Λαλιώτης μετὰ τῶν Καλαραίων καὶ τοῦ Ρένδη ὕψωσαν μετὰ καὶ τινων ἄλλων τὴν σημαίαν τῆς ἀποστασίας, ἀλλὰ τάχιστα ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα ἡττηθείς. Φαίνεται δ' ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἐν Πελοποννήσῳ σύγχρονα στασιαστικὰ κινήματα εἶχον στενοτάτην σχέσιν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν εἰσβολὴν τοῦ Τζαμάλ καὶ τοῦ Βελέντζα, σχεδιάζόντων νὰ θορυβήσωσι τὴν κυβέρνησιν, νὰ προκαταλάβωσιν αὐτὴν καὶ νὰ γενικεύσωσι τὴν ἀνταρσίαν, συνενουμένων τῶν ἐν Στερεῇ Ἑλλάδι μετὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ στασιαστῶν, τοῦθ' ὅπερ καταδεικνύει ἀκριβῶς, ὅτι τὰ κινήματα ταῦτα οὐδαμῶς ἦσαν ξένα τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ τῆς ἀγγλικῆς Πρεσβείας.

Καὶ κατεστάλη μὲν ταχέως ἡ ἐν Πελοποννήσῳ στάσις, ἀλλ' ὅμως τὰ ἐν τοῖς μεθωρίοις, ἀπὸ τοῦ Παγασητικοῦ μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ, κινήματα ὁσημέραι ἐγένοντο σοβαρώτερα, σπουδαίως ἀνησυχῶντα τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν. Διότι οἱ στασιασταὶ οὗτοι ἔχοντες ἐξησφαλισμένην τὴν ὑποχώρησιν πρὸς τὰ τουρκικὰ μεθώρια, ἔνθα καταφεύγοντες οὐ μόνον εὕρισκοντο ἐν ἀσφαλείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐπικουρίας ἐλάμβανον παρὰ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, διηρέθησαν εἰς δύο σώματα, ὧν τὸ ἓν ἐκ 200 ἀνδρῶν συγκεῖμενον ὑπὸ τὸν Ι. Βελέντζαν, τὸ δ' ἕτερον ἐκ 500 ὑπὸ τὸν Τζαμάλαν, καὶ ἄλλους, εἰσῆλθον, μεσοῦντος Ἀπριλίου 1848, καὶ αὖθις εἰς τὸ ἑλληνικόν. Οὗτοι, κατὰ φάλαγγας ἀναπτυχθέντες κατέλαβον διαφόρους ὀχυρὰς θέσεις, ἐν αἷς ἐγκατέλιπον φρουράς· εἴτα δὲ ἐνισχυθέντες καὶ ὑπὸ τινων ἄλλων ἔφθασαν μέχρις Ἑλικῶνος.

Τὴν εἰσβολὴν ταύτην μαθόντες οἱ κάτοικοι τῶν πλησιοχώρων τοῖς συνόροις ἐπαρχιῶν, φόβῳ συσχεθέντες, ἀπέκρυπτον τὰ ἐπιπλά, τὰ σκεύη καὶ τὰ χρήματα αὐτῶν. Τῶν δὲ στασιαστῶν οἱ μὲν περὶ τὸν Βελέντζαν εἰσελθόντες εἰς τὸν δῆμον Πτελεατῶν ἔπαυσαν τὸν δῆμαρχον, ἔκαυσαν τὸ ἀρχεῖον τοῦ δήμου καὶ διώρισαν δῆμαρχον Γεωργιάδην τινὰ συγγενῇ αὐτοῦ (11 Ἀπριλίου), ὁ δὲ Πηπακώ-

στας εἰς Ἀμφισσαν, ἔνθα ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Σταύρου Κόντου καὶ ἄλλοι ἄλλαχού.

Εὐτυχῶς ὅμως ἡ τοιαύτη αὐτῶν ἄστοχος ἐν πολλοῖς σημείοις διαρκόρησις, ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς κατατροπώσεως αὐτῶν. Διότι ἡ κυβέρνησις ἐξέπεμψε κατ' αὐτῶν τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν (15 Ἀπριλίου 1848) εἰς Θήβας, τὸν ἀμνηστευθέντα συνταγματάρχην Ἰωάννην Φαρμάκην εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, μετὰ τοῦ ταγματάρχου Πράπα, καὶ τὸν Ἰωάννην Μαμούρην εἰς Στυλίδαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ βασιλικοῦ ἀτμοπλοίου «Ὁθωνος», κατὰ θάλασσαν.

Οὕτω δὲ ταχέως διακοπίσης τῆς μεταξὺ τῶν ἀνταρτικῶν σωματίων συγκοινωνίας καὶ συνεννοήσεως κρατερῶς κατ' αὐτῶν ἐπετέθησαν. Καὶ ὁ μὲν Γρίβας, προκαταλαβὼν τὸν Τζαμάλαν, εἰσηλθὲν εἰς Λεβαδείαν καὶ ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτοῦ κατετρόπωσεν αὐτόν, τῇ 22ᾳ Ἀπριλίου, καὶ ἐξηνάγκασε νὰ καταφύγῃ πρὸς τὴν Φθιώτιδα, ὅπου ἡττήθη, παρὰ τὸ χωρίον Στράνωμα τοῦ δήμου Πυλῆνης τῆς Ναυπακτίας, ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Φαρμάκη μετὰ τοῦ Πράπα, ὁ δὲ Σ. Γιολδάσης ἐνίκησε τοὺς ὑπὸ τὸν Κοντογιάννην ἀντάρτας ἐν τινι χωρίῳ τοῦ δήμου Τυμφρηστοῦ, ἐν Μαυρίλῳ, ὁ δὲ ἀντισυνταγματάρχης Ἰωάννης Κλίμακας, ἐν Βοιωτίᾳ τότε στρατολογῶν, κατεδίωξε τοὺς ἐκεῖ πλανωμένους λησταντάρτας· διότι, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνταρσίας, ἐπωφελοῦμενοι τῆς ἐκρύβου ἐκείνης καταστάσεως, ἐνεφανίσθησαν καὶ πολυπληθέστεροι λησταί, ἐξ ὧν εἰς, ὁ Μπίμπισης, ἐνέπνεε τρόπον καὶ ἐν τοῖς περιχώροις τῶν Ἀθηνῶν, ὧν καὶ ἐφόβουν· καὶ τέλος ὁ Μαμούρης ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ Βελέντζα, τοῦ Μπαλατσοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτῶν συνενωθέντων Κοντογιανναίων, τῶν ὑποχωρησάντων μὲν ἐκ Μώλου καὶ Ὑπάτης, ὀχυρωθέντων δ' ἐν Παλαιοκάστρῳ, ἐπολιόρκησεν αὐτοὺς ἐπὶ ἐφθήμερον καὶ κατατροπώσας ἐξεδίωξεν αὐτοὺς ἐκείθεν τῶν ὁρίων, φονεύσας αὐτῶν 20 καὶ τραυματίσας καὶ αἰχμαλωτίσας 15, αὐτὸς δὲ ἀπώλεσε 31 ἄνδρας καὶ ἔσχε καὶ 12 τραυματίας (17 Ἀπριλίου).

Ἐν τούταις οἱ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγοι λήσταρχοι: Φλῶρος, Ταρκαζέκας, Ἐτέμ-ἄγᾶς (Ἀλβανός), Γ. Τσάμης, Κοπτζούλας, Μοσχανδριᾶς, Σταμάτης, Χρήστος Βούλγαρης καὶ περὶ τοὺς 800 λη-

σταί ἦγον καὶ ἔφερον τὰ τῆς ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδος. Ὑπερ-
 διακόσιοι ἠπείλουν αὐτὸ τὸ Μεσολόγγιον· παρὰ τὰ Μαυροσκοίνια
 τῆς Λεβζδεῖας ἐλήστευσαν τὸν ταγματάρχην Βεῖκον καίπερ ὑπὸ
 πολλῶν σωματοφυλάκων συνοδευόμενον. Οὐδαμῶς δὲ τῶν ληστη-
 ρίων διέφερον αἱ τῶν ἀνταρτῶν ἐπισταθμίαι καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν
 τῶν ληστῶν. Ἀναφέρεται δ' ὅτι ὑπὸ 90 μόνον στρατιωτῶν στα-
 σιασάντων ὑπὸ τὸν Μερεντίτην, ἠρπάγησαν, τῇ 29 Νοεμβρίου 1847,
 117,000 δραχμῶν τῆς τραπεζίης τῶν Πατρῶν καὶ 32,000 τοῦ
 δημοσίου ταμείου! Ἀγγλος δὲ πλοίαρχος ἀνελάμβανεν ὑπὸ τὴν
 προστασίαν αὐτοῦ τὸν ληστὴν καὶ ἀντάρτην Μερεντίτην ἀρνούμενος
 νὰ παραδῶσθαι τῇ ἐλληνικῇ κυβερνήσει αὐτὸν καὶ τὰ ληστευθέντα
 τῆς τραπεζίης καὶ τοῦ δημοσίου χρήματα, ὡς ἔπραξεν ἕτερος ἐν
 Λευκάδι ὑπὲρ τοῦ Γριβζ, ὁ «Παπῆνος» πρότερον πάλιν ὑπὲρ τοῦ
 τελευταίου τούτου.

Ἐκ τούτου δὲ εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ μὲν ἐλληνικὴ κυβέρνησις δὲν
 ἠδύνατο εὐκόλως νὰ περιστείλῃ τοὺς ἀντάρτας καὶ τοὺς ληστές·
 διότι οὗτοι ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων καὶ δὴ καὶ
 ὑπὸ ξένων καθίσταντο θρασύτεροι καὶ ἠπείλουν οὐ μόνον τοῦτον ἢ
 ἐκείνον τῶν ἀτυχῶν κατοίκων, ἀλλὰ καὶ κάμας καὶ χωρία καὶ
 κωμοπόλεις ὁλοκλήρους. Παράδειγμα ἔστω, λέγει ὁ κ. Κρέμος, ἥτις
 θράσους καὶ ὕβρεως ἔμπλεως μία τῶν πολλῶν ληστρικῶν ἐπιστολὴ
 ἐνὸς τῶν εἰρημένων ἀρχιληστοῦ, οὐχὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων, τοῦ Κοπ-
 τζούλα, ἣν ἔγραψε περὶ τὸ τέλος τῆς ἀνταρσίας (11 Ἰουνίου) πρὸς
 τοὺς Δαδιώτας· ἰδοὺ αὕτη :

«Κερατάδες Δαδιῶται, κατακερατάδες . . . νὰ μᾶς στείλετε
 τὰ γρόσια, σᾶς . . . τὰ κέρατα, κερατάδες. Ἄν καὶ τὰ ἀποφασί-
 σετε τὰ βόδια σας καὶ ἔχετε τὸν τρόπον νὰ ξεκαλοκαιριάσετε εἰς
 τὸ χωριό, μὴν τὰ δίνετε. Καὶ πάλιν ἂν δὲν λάβωμεν κἀνένα ἔξω
 ἀπὸ τὸ χωριό σας, ἡμεῖς θὰ ἀποφασίσωμεν νὰ ἐλθοῦμε μέσα εἰς
 τὸ Δαδί· καὶ σκυλὶ νὰ λάβωμεν εἰς τὸ Δαδί, εἰς τὴν φωτιὰν θὰ
 τὸ ρίξωμεν, καὶ ὅχι ἄνθρωπον. Καὶ μὴν ἀκούετε ἐκείνους, ὅπου
 ἔχουν τὸν τρόπον καὶ δὲν εὐγαίνουν ἔξω. Τὸν καιρὸν ὅπου θὰ πά-
 θετε τὴν ζημίαν, αὐτοὶ θὰ κάνουν χάζι, καί, σὰν σᾶς φθάνει, ἡμᾶς
 μᾶς περισσεύει. Μὴν στοχασθῆτε, ὅτι θὰ σᾶς τὰ γυρεύωμεν σήμερα.

καὶ ταχὺ νὰ ξενοιασθῇτε. "Ὅσον ζοῦμεν ἡμεῖς, δὲν ἔχετε ζωὴν ἑσείς· καὶ νὰ μᾶς στείλετε τὴν ἀπάντησιν μὲ τὸν ἴδιον ἢ τὰ δίδετε ἢ δὲν τὰ δίδετε, νὰ μὴν σκοτώνωμεν ἄδικα.»

Ἄλλ' εἰ καὶ αἱ ἀνωτέρω μεγάλαι στάσεις καὶ ληστανταρσίαι κατεστάλησαν, ἐν τέλει, ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, οὐδαμῶς ὅμως ἐπετεύχθη καὶ ἡ πλήρης τῶν μεθορίων ἐπαρχιῶν ἡσυχία· διότι, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, οἱ ἐκδιωχθέντες στασιασταὶ ἐπετίθεντο ἐκ νέου κατὰ τῶν χωρίων καὶ κωμπούλεων, εἰς ἄεναν κίνησιν τηροῦντες τὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα τῶν χωροφυλάκων μέχρι οὗ, ἐπελθούσης τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ κρίσεως, αὐτοὶ οἱ στασιασταὶ οὓς κατεδίωκον, ἐχρησίμευσαν τῇ κυβερνήσει πρὸς πολιτικόν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόντες, σκοπόν.

Δυστυχῶς ὅμως δὲν εἶχε μόνον περὶ τῶν στάσεων τούτων νὰ μεριμνήσῃ ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωλέττη κυβέρνησις, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ μετὰ τῆς Τουρκίας ζήτηματος, τοῦ γεννηθέντος, ὡς ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου Μουσούρου. Διότι, ὡς εἶδομεν, μετὰ τὴν διακοπὴν τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐπικρατειῶν, ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἐπέτυχεν ὅπως μεσιτεύσῃ παρὰ τῇ Πύλῃ ὁ πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας κόμης Στίαμερ, ὅστις ἔλυε τὸ ζήτημα ὡς ἑξῆς :

«*Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ῥ' ἀπαγγέλλῃ εἰς τὸ Λιβάνιον, ὅτι θέλει δεχθῇ μετὰ τῶν ὀφειλομένων τιμῶν πάντα πρεσβευτὴν τοῦ Σουλτάνου, καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν Μουσούρου· ἡ Πύλη γὰρ θεωρήσῃ αὐτὴν ἱκανοποιουμένην διὰ τῆς ὁμολογίας ταύτης καὶ νὰ μὴ ἀποστείλῃ τὸν Μουσούρου εἰς Ἀθήνας ἢ εἰς ἀποστείλῃ αὐτὸν, γὰρ πράξῃ τοῦτο μόνον δι' ὀλίγον χρόνον.*»

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Κωλέττη παρεδέξατο μὲν τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἐπιλύσεως τῆς διαφορᾶς, ἡ δὲ Πύλη ὁμοίως παρεδέξατο μὲν τὴν μεσιτείαν, ἐκτὸς τοῦ ὅρου ὅμως τῆς μὴ ἐπιστροφῆς εἰ μὴ μόνον ἐπὶ χρόνον τιτὰ τοῦ Μουσούρου. Καὶ τοῦτο· διότι τὸ Διβάνιον ἐπεθύμει ἵνα τὸ περὶ διαμονῆς τοῦ Μουσούρου ἐν Ἀθήναις ζήτημα ἐπιλυθῇ δι' ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν ἀνακτοβουλίων Κωνσταντινουπόλεως καὶ Βιέννης, τοῦθ' ὅπερ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐδέξατο, ἀποστείλασα, διὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ Κωλέττη, καὶ

ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν τῆς Τουρκίας Ἀαλὴν, ἐν ἧ ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ συνδέσῃ μετὰ τῆς Ὄθωμανικῆς αὐτοκρατορίας σχέσεις σπουδαίας καὶ ἐμπράκτου φι-
λίας, ἐπιστολὴν ἀναθεωρηθεῖσαν πρότερον ὑπὸ τοῦ μεσιτεύοντος
πρίγκηπος Μέντερνιχ.

Αἰφνης ὅμως τὰ ἀποφασισθέντα ἔλαβον ἄλλοιαν τροπὴν· διότι ἡ
ὑπὸ χρονολογίαν 18 Ἰουλίου 1847 ἐπιστολὴ τοῦ Ἀαλὴ εἰς ἀπάντησιν
τῆς τοῦ Κωλέττη ἦτο μὲν ἀβρόφρων, ἀλλὰ καὶ αἰτητικὴ ἐτέρου τινὸς
περὶ οὗ οὐδεὶς λόγος παρὰ τοῦ μεσίτου ἐγένετο· δηλονότι νὰ ἐπιτρέ-
ψῃ, δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ, ὁ Κωλέττης τῷ Ἀαλὴ, ἵνα δηλώσῃ τῷ
Μουσούρου τὴν ἔκφρασιν τῆς λύπης τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Οὕτω δὲ τὰ πράγματα καὶ αὐθις ἐδινώθησαν, τῇ ὑποκινήσει,
ὡς φαίνεται τῆς Ἀγγλίας, ἥτις διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ αὐτῆς Σίρ
Στάδφορντ Κάνιγγ, τὸ ἐπιστάδιον Μουσούρου ἰδεώρῃσε πρόσφο-
ρον μέσον πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Κωλέττη· ἀλλ' ὅμως
ἵνα ἐπιτευχθῇ, καὶ ὁλοκληρίαν, τοῦτο μεγίστην εἶχεν ἀνάγκην ἢ
ἐξευτελιστικωτάτης διὰ τὴν Ἑλλάδα λύσεως ἢ, ἀρνούμενου τοῦ
Κωλέττη, τὴν πρόκλησιν μερίζων περιπλοκῶν, τοῦθ' ὅπερ αὕτη
ἐπεθύμει.

Ὁ Κωλέττης λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀαλὴ ἔπεμψε ταύτην
πρὸς τὸν Μέντερνιχ ἵνα ἀποδείξῃ αὐτῷ τὴν τῆς Πύλης κακὴν πί-
στιν. Τῆς ἐλληνικῆς λοιπὸν Κυβερνήσεως ἀνεμενούσης ἀπάντησιν ἐκ
Βιέννης, ἡ Πύλη διεκήρυξε τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῇ
τῆς Αὐστρίας κόμητι Στίρμερ, τῇ 26 Ἰουλίου 1847 ὅτι, ἐὰν διὰ
τοῦ πρώτου ἀτμοπλοίου δὲν λάβῃ ἐξ Ἀθηνῶν τὴν ἔκφρασιν λύ-
πης προσωπικῶς διὰ τὸν Μουσούρον, ἢ μεσιτεῖν τῆς Αὐστρίας
θέλει θεωρηθῇ ὡς ἀποπερατωμένη καὶ θέλουσιν ἐξασκηθῇ μέτρα κα-
ταναγκαστικὰ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ τὴν δῆλωσιν ταύτην τῆς Πύλης περιέχουσα ἐπιστολὴ τοῦ
κόμητος Στίρμερ ἐλήφθη ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Αὐγούστου, ὁ δὲ Κω-
λέττης στερούμενος ἔτι ἐκ Βιέννης ἀπαντήσεως τοῦ Μέντερνιχ ἀ-
πέριψε τὴν τουρκικὴν ἀπαίτησιν, τοῦθ' ὅπερ γνωσθὲν ἐν Κωνσταν-
τινουπόλει, ἐνέβαλε τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν ἐν τοιαύτῃ ὀργῇ,
ὥστε ἤρξατο τῆς, ἥς ἠπείλει, ἀποδιώξεως τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν

καὶ τῆς περεμποδίσσεως τῆς ἀκτοπλοίας τοῖς ἐλληνικοῖς πλοίοις· ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ ἡ Πύλη ἀπηύθυνεν Ἐπόμνημα πρὸς τὰς δυνάμεις δικαιολογητικὸν τῶν ληφθέντων αὐστηρῶν μέτρων καὶ ἐκείνων εἰς ἃ ἤθελε προβῇ, κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν, ἐὰν δὲν ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀπαιτήσις αὐτῆς ἐν Ἀθήναις, δυστυχῶς, ἀπέθνησκεν ὁ πρωθυπουργὸς Ἰωάννης Κωλέττης.

Τότε ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις, διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Γλαράκη ἀπηύθυνεν ὁμοίως μακρὸν Ἐπόμνημα πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν πέντε μεγάλων δυνάμεων. Ἐν τούτῳ, χρονολογούμενῳ ἀπὸ τῆς 4 Ὀκτωβρίου 1847, ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις ἐκθέτουςα τὰ κατὰ τὸ Μουσούρειον ἐπεισόδιον ἀφ' ἧς στιγμῆς προεκλήθη μέχρι τῆς τελευταίας ἀπαιτήσεως τῆς Πύλης, κατέληγεν ὡς ἐξῆς :

«Ἡ Πύλη ἐπέδωκεν εἰς τὰς μεγάλας δυνάμεις ὑπόμνημα ἵνα δικαιολογήσῃ τὰ καταναγκαστικὰ μέτρα· τὸ ἀνακτοβούλιον τῶν Ἀθηνῶν θέτει μόνον ἀπλῶς ὑπ' ὄψει τῶν μεγάλων δυνάμεων τὴν σειρὰν καὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἅτιν' ἀρκοῦσι ν' ἀποδείξωσι τὸ ἄδικον τῶν ἀπαιτήσεων εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἀνακτοβούλιον τῶν Ἀθηνῶν δὲν θέλει νὰ ὑποταχθῇ. Ἐν τούτοις ἡ κυβέρνησις τῆς Α. Ἑλληνικῆς Μεγαλειότητος οὐδαμῶς ἀρνεῖται, ὅτι συμπεριλαμβάονται εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἄλλα συμφέροντα παρὰ τὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀξιοπρεπείας, ἐνεκα δὲ τούτου ἐπιθυμεῖ νὰ διαδηλώσῃ ὅτι βλέπουσα τὰς ἀμέσους ἢ ἐμμέσους πράξεις κατὰ τῶν ὁποίων εἶχε δίκαιον νὰ παραπονεθῇ ὡς προσβαλλομένη, εἶναι πρόθυμος νὰ μείνῃ πιστὴ εἰς τὸ σχέδιον συμβιβασμοῦ τὸ ὅποιον προηγουμένως εἶχε δεχθῇ· ὅτι ἐὰν αἱ δυνάμεις ὑποδείξωσι νέον τινὰ τρόπον συμβιβασμοῦ, ἡ Ἑλλάς, ἥτις διεκοίνωσε τὰ αἰσθήματά της διὰ τῶν νομίμων αὐτῆς ἀντιπροσώπων, δύναται νὰ παραδεχθῇ πᾶν ὅ,τι δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἀσυμβιβαστον πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ Στέμματος καὶ πρὸς τὴν τιμὴν τοῦ ἔθνους».

Ἄλλὰ καὶ πρὸς ἀπάντησιν τοῦ ὑπομνήματος τούτου τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἡ Πύλη ἀπηύθυνε πρὸς τὰς πέντε μεγάλας δυνάμεις νέον αὐτῆς ὑπόμνημα ὑπὸ χρονολογίαν 4)16 Νοεμβρίου

1847, δι' οὗ ἀνήρει τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ ἀνακτοβουλίου Ἀθηνῶν, καὶ κατήλγη :

« Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις φαίνεται θαυμάζουσα πῶς πρὶν ἔλθῃ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέτρων τούτων ἡ Πύλη δὲν περιέμενεν ἕως οὗ τὰ Λάβη ἢ κυβέρνησις ἐκείνη τὴν ἀπάντησιν τῶν ἐπιστολῶν τὰς ὁποίας εἶχε στείλει εἰς Βιέννην, ἀλλ' ὤφειλε ν' ἐννοήσῃ ὅτι ἡ Πύλη οὐδαμῶς εἶχε καθῆκον νὰ κατορίσῃ τὴν διαγωγὴν αὐτῆς, κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀλληλογραφίας τὴν ὁποίαν ἐκείνη ἐνόμιζε καλὸν νὰ ἐπαγαγῇ ἀφ' οὗ ἐκκοινοποιήθῃ αὐτῇ ὅτι ἡ μεσιτεία τῆς Αὐστρίας ἐθεωρεῖτο ἀποπερατωμένη ἡ Πύλη εἶχε συμφέρον νὰ παύσῃ τὰς ἀναβολὰς τὰς ὁποίας ἐκείνη ἀδιακόπως ἐπέφερε τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ἀρτίως ἐν τῷ βασιλικῷ λόγῳ τῆς ἐνάρξεως τῶν Βουλῶν ὠμύλησε κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ νέας περιπλοκάς· περαινόντες ἐνταῦθα τὴν ἀπάντησιν ἡμῶν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ὑπόμνημα νομίζομεν χρεὸς ἡμῶν νὰ διαδηλώσωμεν ὅτι τὸ ἐγγραφον τοῦτο θεωρούμενον κατὰ τὴν ἔννοίαν ἥτις ὑπεγόρευσε τὴν σύνταξιν αὐτοῦ εἶναι σοβαρὸν καὶ πολλοῦ λόγου ἄξιον ἐνώπιον τῆς Υ'. Πύλης, ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ πορίζεται τὴν πεποίθησιν, ὅτι τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἔχει ἀπόφασιν νὰ ἐπιμείλῃ ἀρνούμενον τὴν παρὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως ζητούμενην δικαίαν ικανοποίησιν. Διὸ καὶ μετὰ πολλῆς λύπης ἀναγγέλλομεν, ὅτι ἡ Υ'. Πύλη βλέπει ἐαυτὴν περιεληθοῦσαν εἰς τὴν θλιβερὰν ἀνάγκην νὰ ἐκβιάσῃ τὴν ὀφειλομένην αὐτῇ ικανοποίησιν διὰ νέων μέτρων τὰ ὁποῖα, καίτοι δραστηκώτερα, δὲν εἶναι ὅμως ἥτιον ἔννομα καὶ ἥτιον ἀξιοπρεπῆ. »

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀπάντησις τῆς Πύλης βοηθουμένης ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. Ἡ δ' Ἑλλὰς ἐν μέσῳ τοιοῦτου ἀνταγωνισμοῦ εὐρεθεῖσα ἀνέτοιμος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ.

« Ὅθεν ὁ Βασιλεὺς Ὁθων ἐξηναγκάσθη νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν μεσολάβησιν τοῦ αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσιῶν Νικολάου Α'. ὁ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς αὐτοῦ Τιτώφ διετάχθη νὰ δηλώσῃ τῇ Πύλῃ, ὅτι ἡ Ρωσία ἔγραψεν ἤδη εἰς Ἀθήνας, ἵνα τὸ ἑλληνικὸν ὑπουργεῖον ἐκφράσῃ καὶ προσωπικῶς τὴν θλίψιν αὐτοῦ τῷ Μουσούρφ· καὶ πράγματι, ὁ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργὸς Γ. Γλα-

ράκης ἔγραψε ἐπιστολὴν κατ' εἰσήγησιν τῆς Ρωσίας πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Τουρκον ὑπουργὸν Ἀαλὴν (5 Δεκεμβρίου 1847) ἐκφράζων τὴν λύπην τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως προσωπικῶς πρὸς τὸν Μουσουρον ἐπὶ τῷ ἐπεισοδίῳ τῆς 13 Φεβρουαρίου· τὴν δ' ἐπιστολὴν ταύτην ἐκόμισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ ἐκ τῶν γραμματέων τῆς ἐν Ἀθήναις ρωσικῆς Πρεσβείας Νεκλίδωφ.

Ἀλλὰ ὡς νὰ μὴ ἤρκει ἡ ἔθνικὴ αὐτῇ προσβολὴ καὶ πάλιν ἡ Ἀγγλία διηρέθιζε τὸ Διθάνιον νὰ ἐπιζητήσῃ μείζονα τῆς Ἑλλάδος ἐξουτελισμὸν καὶ ἡ Πύλη ἀνέθηκεν εἰς ἐπιτροπείαν ἀνωτέρων αὐτῆς ὑπαλλήλων ἵνα ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος· κατὰ πόσον, δηλοροῦσι, θεὸν νὰ θεωρηθῇ ἀρκοῦσα ἡ διδομένη ἱκανοποίησις.

Πλὴν ὅμως δηλώσεις τινὲς τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσίας Τιτώφ ἤρκεσαν νὰ πείσωσι τὴν ἐπιτροπείαν ταύτην, ὅτι ἡ διδομένη ἱκανοποίησις ἦτο ἀρκετὴ καὶ οὕτω, λήγοντος τοῦ 1847 ἐπελύθη τὸ ἀκανθῶδες τοῦτο ἐπεισόδιον ἡ ἱλαροτραγωδία ἐκείνη τῆς 13 Φεβρουαρίου, ἥτις ἠπέλπει νὰ λάβῃ μεγάλας διαστάσεις.

Ἡ Πύλη ἐποιήσατο μέγαν θόρυβον ἐπὶ τῇ διπλωματικῇ αὐτῆς νίκῃ, ὁ δὲ Σουλτάνος Μετζιτ ἐν τῇ, κατόπιν μακρᾶς ἐν τοῖς χρεμίσιν διατριβῆς, μέθρ αὐτοῦ, ἱποδιδῶν μεγίστην σημασίαν τῷ διπλωματικῷ ἐκείνῳ θριάμβῳ, ἔδωρῆσατο σύνταξιν 600,000 μὲν γροσιῶν τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ Ρισίδ· πασᾶ ἑτησίως, ἐκ τῶν δι' ἰδρωτός βεβαίως κτωμένων χρημάτων τῶν ὑπὸ τὴν δουλείαν στεναζόντων ἀδελφῶν ἡμῶν, προεβίβασε δὲ τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν Ἀαλὴν Φουαδ, ἓνα τῶν ἐπισημοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Τουρκίας, εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Πασᾶ, ἔδωρῆσατο 250,000 γροσιῶν τῷ Μουσούρῳ καὶ ἐπαρρημοφόρησε πάντας τοὺς ὑπαλλήλους τῆς πρεσβείας καὶ τοὺς ἐν Ἑλλάδι Ὀθωμανοὺς προξένους διὰ τὰς λαμπρὰς αὐτῶν ὑπηρεσίας.

Οὕτω δὲ λυθείσης τῆς διαφορᾶς τῇ 25 Ἰανουαρίου 1848, ὁ Μουσουρος ἐπανεκάμφεν εἰς Ἀθήνας μετὰ μεγίστης συνοδείας γαυριῶν ἐπὶ τῇ ἡν ἤρατο νίκη. Σημειούσθω ὅμως ὅτι ἡ ρωσικὴ κυβερνήσις εἶχε λάβει ὑπόσχεσιν τῆς Πύλης, ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις διαμονὴ τοῦ Μουσούρου δὲν ἤθελε παραταθῇ ἐπὶ μακρόν· ἐπετάχυνε δὲ ταύ

την, πάντως, ἡ κατὰ τοῦτου γενομένη παρὰ τινος ἐξημμένου "Ελληνης ἀπόπειρα κατ' αὐτοῦ δολοφονίας.

Τῇ 23 Ἀπριλίου 1848 Ἀπόστολος τις *Nadիրης* τοῦνομα, ἐκ τῆς πριγγηπονήσου Χάλκης, ὑπάλληλος δὲ ὢν τοῦ γραμματέως τῆς τουρκικῆς πρεσβείας, ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Μουσούρου ἐν αὐτῇ τῇ τουρκικῇ πρεσβείᾳ καὶ ἐπλήγωσεν αὐτὸν εἰς τὸν βραχίονα. Ἐξελθὼν δ' εἶτα εἰς τὰς ὁδοὺς ἀνέκραξε: *ζήτω ἡ Ἑλλάς* καὶ συλληφθεὶς ὡμολόγησεν, ὅτι προέβη εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην διότι δὲν ἠνείχετο ν' ἀκούῃ τοῦ Μουσούρου ὑβρίζοντος διηνεκῶς τοὺς Ἕλληνας.

Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐπήνεγκε νέαν ἐπίτασιν τῶν τουρκοελληνικῶν σχέσεων, καίπερ ἀποδειχθέντος, ὅτι ὁ δράστης ἦτο ἐξημμένος τις, παθὼν διατάραξιν φρενῶν· ἀλλὰ τοῦτο κυρίως ἐπέσπευσεν τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχώρησιν τοῦ Μουσούρου, διορισθέντος πρεσβευτοῦ εἰς Λονδίνον ἐνθα ἐπεδόθη εἰς συγγραφικὰς ἀσχολίας μεταφράσας τὴν *Trilogiar* τοῦ Δάντου.

Τοῦ διπλωματικοῦ ἐπεισοδίου λυθέντος καὶ τοῦ Μουσούρου εἰς Ἀθήνας ἐπανακάμφαντος, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλε πρεσβευτὴν αὐτῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Ἰάκωβον Ρίζον Νερουλόν, ὁ δὲ ἐν Ἀθήναις τέως πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας, ἀπὸ ἐπταετίας σχεδὸν Πισκατόρου προβιβασθεὶς διωρίσθη τοιοῦτος παρὰ τῇ αὐτῇ τῆς Μαδρίτης (10 Δεκεμβρίου 1847), διορισθέντος ἀντ' αὐτοῦ τοῦ ἐπὶ τινα μὲν καιρὸν ἐπιτετραμμένου εἶτα δὲ πρεσβευτοῦ Θουβενέλ μείναντος μέχρι τοῦ τέλους 1850, ὅτε μετετέθη εἰς Μόναχον.

Οὕτω λοιπὸν ἀποκατασταθεῖσιν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων, οἱ συνυπουργοὶ τοῦ Κωλέττη ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθῶσιν, ὑπὸ τὴν πρόφασιν μὲν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἠρνήθη νὰ διορίσῃ γερουσιαστὰς τινας, οὓς αὐτοὶ ὑπέδειξαν, πράγματι δὲ, διότι τὰ ἐν Εὐρώπῃ γεγονότα ἐμείωσαν κατὰ τι τὴν γαλλικὴν ὑποστήριξιν τοῦ ὑπουργείου Κωλέττη. Διότι ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος καὶ ὁ Γκιζὸ δὲν ἐκυβέρνησαν πλέον τὴν Γαλλίαν· τῇ 12)24 Φεβρουαρίου 1848 ἀνεκηρύχθη, ἐν Παρισίοις ἡ Δημοκρατία, ἡ δὲ νέα γαλλικὴ κυβέρνησις, ἀπησχολημένη ὑπὸ τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθῇ ἐν Ἀθήναις τὴν αὐτὴν πολιτικὴν. Τῶν ἐν Γαλλίᾳ

λοιπὸν γεγονότων ἐπωφελουμένη ἢ ἀντιπολίτευσις, μετὰ χάρις, ἐώρτασε τὴν μέλλουσαν πτῶσιν τῆς κυβερνήσεως καὶ διὰ θορυβώδους γεύματος. Τὸ ὑπουργεῖον δὲ ἀφ' ἐτέρου αἰσθανόμενον τὴν ἀδυναμίαν, εἰς ἣν περιέστη, παρητήθη τῇ 7 Μαρτίου 1848.

Ὁ Ἀγγλος πρεσβευτὴς Σίρ Ἐδμονδ Λάιενς ἐπέβη τὸν Βασιλέα νὰ ἀναθέσῃ τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας Κυβερνήσεως τῷ Μαυροκορδάτῳ, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς μὴ ὑπακούσας προσεκάλεσεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπην, μετριώτερον ὄντα καὶ μᾶλλον εὐάρεστον αὐτῷ. Ἀλλ' ὁ Τρικούπης ὅμως κατηγορηματικῶς ἠρνήθη ν' ἀναδεχθῇ τὸν σχηματισμὸν νέας κυβερνήσεως δηλώσας μόνον, ὅτι ἐπεθύμει νὰ συμμετάσχη αὐτῆς ὡς ὑπουργός, ἐν ᾗ ἂν περιπτώσῃ τὸ ὑπουργεῖον ἐσχηματιζέτο ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου ἢ τοῦ Μεταξά.

Οἱ ὅροι ὅμως τῶν περὶ τὸν Μαυροκορδάτον, μετ' ἐπιμονῆς ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ, ἦσαν λίαν ἀπαιτητικοί· διότι οὗτοι ἐπέζητουν ἰδίως τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς καὶ τὸν περιορισμὸν τῆς Βασιλείας ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος διαγεγραμμένοις. Ἀλλ' ὁ Ὁθων ἠρνήθη· διότι ἐν τῇ Βουλῇ τοῦ Κωλέττη ὑπῆρχεν ἰσχυρὰ πλειοψηφία αὐλικῶν βουλευτῶν, ἣν ὁ βασιλεὺς δὲν ἠνόει παντάπασι χάριν τοῦ Μαυροκορδάτου, νὰ θυσιάσῃ ἐπὶ πλέον δέ, διότι ἀντεπάθει κατὰ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ λόρδου Πάλμερστον, ὅστις ἐθεωρεῖτο τότε ἐνισχύων τὸν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπαναστατικὸν ὀργασμὸν καὶ τὴν γένει ἐν Εὐρώπῃ κίνησιν τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν καὶ ἐφοβεῖτο ν' ἀναθέσῃ τὴν κυβέρνησιν εἰς ἀνδρας φιλικῶς διακειμένους πρὸς αὐτόν.

Προσεκάλεσε λοιπὸν τότε τὸν ἐνδοξον Γεώργιον Κουντουριώτην ὃν καὶ ἔπεισε νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν· οὕτω δὲ τῇ 8 Μαρτίου 1848 κατηρτίσθη τὸ ὑπουργεῖον ὡς ἐξῆς : Γεώργιος Κουντουριώτης πρωθυπουργός καὶ ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν, Δ. Μαρσόλας τῶν Ἐξωτερικῶν, Λυκοῦργος Κρεστερίτης τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης, Βασίλειος Χρηστακόπουλος τῶν οἰκονομικῶν καὶ Π. Ρόδιος τῶν Στρατιωτικῶν.

Οἱ τὰ χαρτοφυλάκια τῶν διαφόρων ὑπουργείων τῆς Κυβερνήσεως Κουντουριώτῃ λαβόντες ἀνῆκον διαφόροις κόμμασι· διότι, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, οἱ τὴν δευτέραν τάξιν τῶν πολιτευομένων ἀποτε-

λοῦντες, ὑπουργοὶ γενόμενοι, ἀπεχωρίζοντο τῶν ἀρχαίων αὐτῶν κομμάτων, συμπαρασύροντες τοὺς ὀλιγίστους αὐτῶν φίλους βουλευτάς. Ἡ ἐπικρατοῦσα ὁμῶς ἐπιρροή ἦτο πάντοτε ἡ τῆς Γαλλίας· διότι μεθ' ὅλα τὰ ἐπελθόντα ἐν αὐτῇ σοβαρὰ γεγονότα καὶ τὴν μετριωτέραν πολιτικὴν, ἣν ἠκολούθει καὶ ὁ Θουβενέλ, οὔτε ὁ Ὅθων ἤθελε ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς γαλλικῆς φιλίας, οὔτε ἡ κυβέρνησις τῆς Δημοκρατίας ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τέλεον τοὺς Ἑλλήνας ἀποστεροῦσα ἐαυτὴν παντὸς γοήτρου ἐν τῷ ἐξωτερικῷ.

Ὁ βίος ὁμῶς τοῦ ὑπουργείου τούτου ἐν γένει ἦτο ἀνώμαλος καὶ πολυτάραχος, ὥς ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν περισπασμῶν, τῆς στάσεως τοῦ Παπακώστα, Τζαμάλα, Βελέντζα καὶ τῶν ἄλλων περὶ ὧν ἐποίησάμεθα ἀνωτέρω λόγον, καὶ ὥς ἐκ τῶν πολλαπλῶν ἀπαιτήσεων τῶν βουλευτῶν καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἀντιδράσεως τοῦ Πάλμερστον, ἐξοργισθέντος διὰ τὴν παραγκώνισιν καὶ πάλιν τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις, ὥς εἴπομεν, προὔβαλε λίαν ἀπαιτητικούς ὅρους καὶ δὲν ἐπέθυμει νὰ συνεργασθῇ μεθ' ἐτέρου, ἀναλαμβάνοντος τὴν πρωθυπουργίαν, τοῦθ' ὅπερ ἀπηλυθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ Σ. Τρικούπη ὥς κληθέντος νὰ σχηματίσῃ ὑπουργεῖον, ἐξ οὗ ἐγενήθη παρὰ τῷ Μαυροκορδάτῳ ὑπόνοια, ὅτι ὁ Τρικούπης ἐπολιτεύθη ἐν ταῖς μετὰ τοῦ Βασιλέως διαπραγματεύσεσι, κατὰ τρόπον μᾶλλον ἀποκλειστικόν, οὕτως ὥστε αὐτὸς μὲν ν' ἀναλάβῃ τὴν προεδρίαν ὁ δὲ Μαυροκορδάτος νὰ γείνη ἀπλῶς ὑπουργός, ὅπερ ἐφύχρυνέ πως, ὥς διεδόθη τότε ἐν τοῖς πολιτικοῖς κύκλοις, τὰς μεταξὺ τῶν δύο στενῶν συγγενῶν καὶ φίλων σχέσεις. Μαρτύριον δὲ τῆς ψυχρότητος ταύτης ἐθεωρήθη περικοπή τις τοῦ ἐπικηδείου λόγου, ὃν ἐξέφωνησεν ὁ Τρικούπης εἰς τὸν Πανοῦτσον Νοταρὰν ἐν ἣ ᾗθεν ὑπονοεῖτο τὸ τοῦ Μαυροκορδάτου ἀγέρωχον.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ ἡ συγκρότησις ὑπουργείου ἄνευ τοῦ Μαυροκορδάτου ἀπῆρσε τῷ Πάλμερστον, τὴν δὲ δυσαρέσκειαν αὐτοῦ ταύτην ἐξεδήλωσε διὰ σφοδρᾶς τινος διακοινώσεως, ἐν ἣ ἀπεκάλει τὸ σύστημα τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως «*σύστημα βίας, διαφθορᾶς καὶ παρανομίας*». Τὴν κατὰστασιν ἐδείκνουν ἐπὶ μᾶλλον ἐκτὸς τῶν τῶν στάσεων καὶ τὰ ἐν Εὐρώπῃ συμβαίνοντα ραγδαίως γεγονότα καὶ αἱ τῆς Ρωσίας πρὸς τὴν Τουρκίαν διενέξεις. Ὁ ἐν Ἀθήναις

Κωνσταντῖνος Κάρλης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρεσβευτῆς τοῦ Τσαρού ἐνίσχυε τότε τὰς ὑπὸ τοῦ Κωλέττη ἐμφυτευθείσας τῷ Ὁθωνι ιδέας, περὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, προσπαθῶν νὰ προκαλέσῃ, διὰ τῆς Ἑλλάδος, περιπλοκὰς ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἰμου, δυνάμενας νὰ ἐξυπηρετήσωσι πρωτίστως τὴν ἐν Ἀνατολῇ πολιτικὴν τῆς Ρωσίας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις συμφέρον εἶχε νὰ ἀποστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων, ἵνα μὴ παρέχῃ οὕτω πράγματα αὐτῇ, διὰ τῶν στάσεων, ἐπὶ τὰ ἐξωτερικά, τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον τὸ ἐν Εὐρώπῃ ἐπικρατοῦν ἐπαναστατικὸν πνεῦμα ἀνατρέψαν, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1848 καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα τοῦ Ὁθωνος Λουδοβίκου (1) ἐξαναγκασθέντα νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ καὶ μεγαλειτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Ὁθωνος Μαξιμιλιανου, ὅστις, ὡς εἶπομεν, κατὰ τὸ 1841 ἐνταῦθα ὦν τὰ μέγιστα ἀνεμίχθη ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς πράγματι τότε, πρὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπην ἵνα προσενέγκῃ τὰ συγχαρητήρια αὐτοῦ ἐπὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσει, ἐφόβιζον τὸν βασιλέα, ὅστις ἤρξατο ἐνεργείας τινος ἐν Ἠπείρῳ πρὸς παρασκευὴν τῶν πνευμάτων καὶ ἐπέζητησε καὶ τὴν γνώμην τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, εἰς τὸν εἰλικρινῇ πατριωτισμὸν τοῦ ὁποίου πάντες καὶ ιδίᾳ, ὁ δὲ ὁθων, δικαίως, εἶχον πλήρη πεποιθήσιν.

Τότε ἐν μακρῷ ὑπομνήματι, ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ὑπέδειξε τὴν διὰ τὸ ἀπαράσκευον τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, ἀπολεσθεῖσαν εὐκαιρίαν, ἀντετάχθη διὰ πολλῶν καὶ λογικωτάτων ἐπιχειρημάτων, κατὰ πάσης νέας ἀποπείρας ἐξωτερικῆς ἐνεργείας ἄνευ προπαρασκευῆς καὶ ὑπέδειξεν ὡς καταλλήλους περιστάσεις ἐνεργείας «*ἢ ρωσοτουρκικὸν πόλεμον ἢ ἐπανάστασιν τῆς σλαβικῆς φυλῆς, ὑποβοηθούσης τῆς Ρωσίας*».

Αἱ ἀπόπειραι ὅμως αὗται, περὶ ὧν μυθῶδη ἐλέγοντο ἐν τοῖς καφείοις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ιδίᾳ ἐν τῷ τῆς «*Ωραίας Ἑλλάδος*», ὅπερ ἐθεωρεῖτο τρόπον τινὰ καὶ πολιτικὴν τις λίσχην, ἐξηγῆσαν

Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ τὰς μονογραφίας τοῦ J. Sepp Ludwig, I. Augustus, Schaffh. 1869 — H. Hegel, Ludwig I. König von Bayern Leipzig 1872.

ἐπὶ μᾶλλον τὸν Πάλμερστον, ὅστις ἀπέστειλε, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1848, τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγγλον πρεσβευτὴν Στάτφορντ Κάνιγγ, ἵνα παράσχη τῷ Ὁθωνι συμβουλὰς περὶ τε τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Κάνιγγ ἐπέδειξε ρητῶς τῷ Ὁθωνι, ὅτι πᾶσα κίνησις τῆς Ἑλλάδος ἠθέλει ἐπετέγκει ὀδυνηρὰς συνεπειάς, ὅτι καθήκον αὐτοῦ ἦτο νὰ ἐγκαταστήσῃ ὑπουργεῖον ἰσχυρὸν ἐκ τῶν ἐξεχόντων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας καὶ ὅτι τέλος ὤφειλε νὰ ἐκαιοποιήσῃ τὰς αἰτήσεις τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως.

Καὶ ὁ μὲν Ὁθων ὑπεσχίθη ταῦτα τῷ Κάνιγγ κατέδειξεν ὅμως, ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ Ἐδμονδ Λάιενς, ὁ ἀπότομος τρόπος καὶ ἡ σκανδαλώδης αὐτοῦ, ἐν παντὶ ζητήματι ἀνάμιξις ἥκιστα συντελοῦσι πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν φιλίας.

Αἱ κατὰ τοῦ Λάιενς δ' αἰτιάσεις αὐταὶ ἦσαν τοιαῦται, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Κάνιγγ δυσηρεστήθη κατ' αὐτοῦ μεγάλως καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ, γενομένην, μετὰ παρέλευσιν ὀλοκλήρου ἔτους, περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου τοῦ 1849, ὅτε διωρίσθη πρεσβευτὴς ὁ Θωμᾶς Οὐάις.

Ὁ Ὁθων, ἀναχωρῶν ἀπὸ τοῦ Κάνιγγ, πρὸς μερικὴν ἐκπλήρωσιν τῶν δοθεισῶν αὐτῷ ὑποσχέσεων, λαβὼν ἀφορμὴν ἐξ ἐπουσιῶδους τινὸς μεταξὺ ὑπουργῶν καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ διαφωνίας, προσεκάλεσε μὲν καὶ πάλιν, πρὸς τὸ θεαθῆναι, τὸν Σ. Τρικούπην ὅστις ἐκ Βαυαρίας ἐπανακάμφαντα, ἀλλ' ὅμως περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ ἀνανεώσῃ μόνον τὸ προσωπικόν τοῦ ὑπουργείου ὑπὸ τὸν αὐτὸν πρωθυπουργόν Γ. Κουντουριώτην· ἐπειδὴ δὲ οἱ ὑπουργοὶ Χρηστούπολος καὶ ὁ Δρόσος Μανσόλας ἠρνήθησαν νὰ ὑποβάλῃσι τὰς παραιτήσεις αὐτῶν ἐπαύθησαν διὰ διατάγματος.

Οὕτω δὲ τῇ 25ῃ Ἰουνίου 1848 τὸ ὑπουργεῖον ἐτροποποιήθη σχεδὸν καθ' ὀλοκληρίαν, προσληφθέντων τοῦ Κ. Θ. Κολοκοτρῶνη ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, τοῦ Γ. Ράλλη ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, τοῦ Βενιζέλου Ρούφου ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, τοῦ Τάτση Μαγγίνα ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, πλὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ὑποστρατήγου Ραδίου, διατηρήσαντος τὸ χαρτοφυλάκιον αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὅμως τὸ οὕτω καταρτισθὲν ὑπουργεῖον, ἐπ' ὀλίγον μόνον χρόνον, διηύθυνε τὰ κοινὰ· διότι διαφωνήσαν πρὸς τινὰς αὐλικούς ἡναγκάσθη νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ μεσοῦντος Αὐγούστου.

Τῆς εὐκαιρίας ταύτης δραξάμενος ὁ Λάιενς ἐπανέλαβε τὴν περὶ σχηματισμοῦ ὑπουργείου ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ κόμματος ἀπαίτησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάλιν οὐδὲν ἱκανοποίησεν αὐτὸν ὁ Ὅθων, ἐπικρατησάσης τῆς γνώμης τοῦ Γάλλου ἀντιπροσώπου Θουβενέλ.

Οὕτω δὲ τῇ 15 Ὀκτωβρίου, τὸ νέον ὑπουργεῖον κατηρτίσθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐνδόξου *K. Karāρη* ἀναλαβόντος τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὑπουργεῖον μετὰ συνυπουργῶν τοῦ Ἀρασιασίου *Αἰδίου* ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, τοῦ *Δημητρίου Καλλιφρονά* ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, τοῦ *Ἀρτῶριου Μαυρομιχάλη* ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ *Δημητρίου Βούλγαρη* ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, ἐκ τοῦ παραιτηθέντος ὑπουργείου, διετηρηθέντων μόνον ἐν ταῖς θέσεσιν αὐτῶν τοῦ τῆς Δικαιοσύνης *Γ. Πάλλη* καὶ τοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν *Κ. Κολοκοτρώνη*, ὃν ἀποθανόντα, ἀρχομένου τοῦ 1849, διεδέξατο τῇ 13ῃ Ἰανουαρίου ὁ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν ὑπουργὸς *Α. Λόντος*, τοῦ *Γ. Γλαράκη* ἀναλαβόντος τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν.

Ἄλλ' ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν σπουδαίων ζητημάτων δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἐν τῷ ὑπουργείῳ διαμονὴ ἐπὶ μακρόν· ἐντεῦθεν δὲ βλέπομεν, μετ' οὐ πολὺ, πάλιν εἶτι νέαι ὑπουργικαὶ μεταβολαὶ ἐγένοντο ἡ ἔνεκεν διαφωνίας ἐξ ἀσημάντων αἰτίων ἡ πρὸς ἱκανοποίησιν ἄλλων προσώπων ἡ ἔνεκεν αὐλικῶν ραδιουργιῶν κατὰ τὸ τότε ἐπικρατοῦν σύστημα τοῦ *Βαλλερστατσίου* ὑπομνήματος. (1)

(1) Πολλοὶ περὶ τοῦ ὑπομνήματος τούτου ἐγένετο λόγος τότε ἐν Ἀθήναις καίπερ δὲ δημοσιευθέντος ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 189 τῆς 20 Νοεμβρίου 1844 φύλλῳ τῆς ἐφημερίδος «Ἐλπίδος», οὐδεμία ἐγένετο διάψευσις αὐτοῦ. Κατὰ τοῦτο εἰδίδοντο συμβουλαὶ τῷ Ὅθωνι νὰ στέρξῃ μὲν τὰ διὰ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843 δημιουργηθέντα, ἀλλὰ νὰ ἐφαρμόσῃ ὅμως οὕτω τὸ πολίτευμα, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτὸ ἐπαχθὲς καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸ ἔθνος οὕτω νὰ ζητήσῃ οἰκθρὴν ἢ τὴν μεταρρύθμισιν ἢ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ. Τὴν εἰς τὴν «Ἐλπίδα» παραπομπὴν περὶ τοῦ ὑπομνήματος τούτου ἔχει ὁ κ. Α. Γούδας (Βίος Ὁθωνος σελ. 64 - 65), ἡμεῖς ὅμως ζητήσαντες δὲν εὗρομεν αὐτήν.

Οὕτω τῇ 1ῃ Μαρτίου 1849 παραιτηθέντος τοῦ Αν. Λόντου ἀνέλαβε προσωρινῶς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργείου ὁ Γ. Ράλλης, τῇ 17ῃ Ἀπριλίου ἀπεσύρθησαν τοῦ ὑπουργείου ὁ Ράλλης, ὁ Βούλγαρας καὶ ὁ Μαυρομιχάλης, καὶ διωρίσθησαν ἀντ' αὐτῶν ὁ Ἀργυρίουπολος ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, ὁ *Αυκοῦργος Κρεστενίτης* ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, ὁ *Κίτσος Τζαβέλλας* ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ὁ *Δ. Χρηστιδης* ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν τοῦ τέως τοιούτου Γλαράκη ἀναλαβόντος τὸ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργεῖον· ἐπειδὴ δὲ μετ' οὐ πολὺ καὶ ὁ Χρηστιδης ἀπεσύρθη, τὸ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν ὑπουργεῖον ἀνέλαβεν ὁ Λ. Κρεστενίτης, προσληφθέντος τοῦ Βάλβη ὡς ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Οὕτω λοιπὸν τὸ ὑπουργεῖον Κανάρη ἀείποτε τροποποιούμενον καὶ ἀνακαινιζόμενον κατάρθωσε νὰ διατηρηθῇ μέχρι τῆς 12ης Δεκεμβρίου τοῦ 1849, ὅτε, παραιτηθέντος αὐτοῦ, κατηρτίσθη τὸ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Α. Κριεζῆ ὑπουργεῖον, συγκροτηθὲν ὡδε : Ἀντώνιος Κριεζῆς πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, Γεωργαντᾶς Νοταρᾶς τῶν Ἑσωτερικῶν, Ζ. Ι. Βάλβης τῆς Δικαιοσύνης καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, Α. Λόντος ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν, Ι. Στάϊκος ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ν. Χρυσόγε-
λως ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Κριεζῆ εἶναι ἡ μόνη, ἣτις, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, παρετάθη ἐπὶ ὁλόκληρον τετραετίαν, μέχρι Μαΐου μεσοῦντος τοῦ 1854. Ἐν τούτοις ἐν τῇ προσωπικῇ τῶν ὑπουργῶν πολλαὶ ἐγένοντο ἀλληλοδιαδόχως μεταβολαί, ἀναλαβόντων ἐκ περιτροπῆς ὑπουργικὰ χαρτοφυλάκια διαφόρων ἐγκρίτων πολιτευομένων, τῶν Π. Δηλιγιάννη τῇ 23ῃ Ἰουλίου 1849 τῶν Ἑξωτερικῶν καὶ προσωρινῶς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν, Σ. Μήλιου τῇ 4ῃ Αὐγούστου 1849 τῶν Στρατιωτικῶν, Ν. Κορψιωτάκη ταῦτοχρόνως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Δ. Χρηστιδου ταῦτοχρόνως τῶν Οἰκονομικῶν, Α. Παΐκου ταῦτοχρόνως ἐπίσης τῆς Δικαιοσύνης, Δ. Μελετοπούλου τῇ 30ῃ Ἀπριλίου 1851 τῶν Ἑσωτερικῶν, Α. Παΐκου τῶν Ἑξωτερικῶν, Ι. Δαμιανοῦ τῆς Δικαιοσύνης, Π. Βάρβογλη τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Κ. Προβελεγγίου τῇ 3ῃ Ἰανουαρίου 1852 τῆς Δικαιοσύνης, Σ. Βλάχου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Δ.

Δανοπούλου τῶν Ἑσωτερικῶν, Ρήγα Παλαμήδην τῇ 10 Ἰουνίου 1852 τῶν Ἑσωτερικῶν, Α. Παΐκου τῆς Δικαιοσύνης, Ἰ. Αμβροσιάδου τῇ 24ῃ Φεβρουαρίου 1853 ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, Σ. Πήλλικα, τῇ 29ῃ Αὐγούστου 1853 ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, Σ. Σούτσου τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου 1853 ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Κ. Προβελεγγίου συγχρόνως ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν. Ἦσαν δὲ τὰ ὑπουργεῖα ταῦτα αὐλικὰ, ἀποτελούμενα ἐκ βουλευτῶν διαφόρων κομμάτων, μᾶλλον ἐκ τῶν τοῦ ρωσικοῦ καὶ γαλλικοῦ κόμματος, ὡς ἦσαν ἐπίσης αὐλικά καὶ αὐτῆς Βουλῆς πλειονοψηφίαι, ἐπιτυχανόμεναι ἐνίοτε οὐχὶ δι' ἐντίμων μέσων, κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς.

Ὁ βασιλεὺς Ὀθων κατάρθωσεν οὕτω νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ Σύνταγμα καὶ νὰ ἔχῃ συμβούλους πολιτικούς οὐχὶ ἀπορρέοντες ἐκ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως καὶ τῶν ραδιουργιῶν καὶ προτιμήσεων τῶν αὐλικῶν αὐτοῦ, ἐτήρει δὲ μακρὰν τῆς ἐξουσίας τὸν *Μαυροκορδάτον*, τὸν *Μεταξῆν* καὶ τὸν *Τρικούπην*, τοὺς μόνους, οἵτινες ἤρνοῦντο νὰ ὑπηρετήσωσι ὑπὸ σύστημα ἀναίρουν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν βᾶσιν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος. *Ἐξέλεγε μὲν ὁ Ὀθων, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς *Ἱστορίας τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ*, ἄνδρας φιλοπατρίδας καὶ ἐνδόξους, οἷοι ὁ Κ. Κανάρης, ὁ Γ. Κουντουριώτης, ὁ Ἀντ. Κριεζῆς καὶ εἰς τούτους ἀνέθετε τὴν πρωθυπουργίαν, ἀλλ' οἱ ἄνδρες οὗτοι οὔτε τοὺς συνυπουργοὺς αὐτῶν ἐξέλεγον, οὔτε ἐκέκτηντο τὰ ἀπαιτούμενα ἐκεῖνα προσόντα, ἵνα διευθύνωσι τὴν γενικὴν πολιτικὴν καὶ διοίκησιν τοῦ Κράτους· καὶ ἀκριβῶς τούτου ἕνεκα ἐξέλεγεν αὐτούς, ἵνα δι' αὐτῶν κυβερνᾷ καὶ διαικῇ αὐτὸς οὗτος, ἀναμιγνύμενος καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας. Οἱ πρόεδροι οὗτοι τῶν ὑπουργικῶν συμβουλίων ἐνεπνέοντο ὑπὸ τῶν ἀγαθωτέρων προθέσεων, ἀκμαίας φιλοπατρίδας καὶ πολλὰ καλὰ ἔπραξαν εἰς τὸν κλάδον οὗ τὴν διοίκησιν ἀνέλαβον, δὲν ἠδύναντο ὅμως περὶ τῶν ἐν γένει πραγμάτων νὰ μεριμνήσωσιν οὔδ' ἐν προλαμβάνωσι τὰς πράξεις τῶν συνυπουργῶν αὐτῶν, ὧν τινες ὑπελείποντο αὐτῶν καὶ κατὰ τὸν πατριωτισμὸν καὶ κατὰ τὴν σύνεσιν. Διηύθυναν δὲ τὰ πράγματα ἐν κρίσιμοις περιστάσεσιν ἀποδείξαντες σθένος καὶ ἐμφύτους ἀρετὰς

πολυτίμους, ἴαν δὲ μετεῖχον καὶ τῆς ἀπαιτουμένης παιδείας καὶ πολιτικῆς ἐμπειρίας, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἐν γένει διακυβέρνησιν τοῦ Κράτους. ἀναμφιβόλως ἤθελον λαμπρύνει τοὺς χρόνους τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν ὡς ἐλάμπρυναν τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν διὰ τῶν κατὰ τὸν Ἀγῶνα μεγαλοσυνημάτων.

Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Ὀθωνος ἔκ καὶ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος διεύθυνε τὴν γενικὴν πολιτικὴν ἀπήρεσκε τέλος τῇ Ἀγγλίᾳ. Ὁ θάνατος τοῦ Κωλέττη, καθ' οὗ ἰδίᾳ κατεφέρετο ἡ ἀγγλικὴ διπλωματία, προήγαγεν εἰς τὸ μέσον αὐτὸν τοῦτον τὸν βασιλέα Ὀθωνα ὡς πολέμιον τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, συνεχίζοντα τὴν πορείαν τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς 6 Αὐγούστου, καὶ κατ' αὐτοῦ, ἐπομένως, ἐστράφησαν πάντα τὰ ὄπλα τοῦ λόρδου Πάλμερστον.

Ἀφορμὴν δὲ εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος διαγωγὴν ταύτην τῆς Ἀγγλίας ἔδωκαν τὰ ἐξῆς ζητήματα : α). Ἀπὸ τοῦ 1839 ὑφίστατο ἀπαίτησις τις τῆς Ἀγγλίας περὶ δύο νήσων, ὧν ἡ μία, ἡ Ἐλαφόνησος, (Ὀνούγκθος)· κεῖται ἐγγύτατα τῆς πελοποννησιακῆς ἀκτῆς, κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου καὶ ἀπέναντι τῶν Κυθήρων ἡ δὲ ἑτέρα, Σαπιέντζα, (Οἰνούσαι) ἐγγύτατα τῆς Μεθώνης ἥτις τινος τὸν λιμένα ἀποτελεῖ ἡ Σαπιέντζα μετὰ τῆς ἑτέρας μικροτάτης νήσου Σχίλλης.

Ὁ μέγας τῶν Ἰονίων Νήσων ἀρμοστής Δούγγλας ἔγραψε, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1839, ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις Λαΐεν λέγων ὅτι, ἐπεσκεφθεὶς τὸν πορθμὸν τὸν διαχωρίζοντα τὰ Κύθηρα ἀπὸ τῆς Ἐλαφονήσου εὗρεν ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης κατοίκους, Ἕλληνας πολίτας, παρ' ὧν ἔμαθεν, ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἀνήκει τῇ Ἰονίῳ Πολιτείᾳ καὶ ὅτι ἤθελε ἀποστείλει καὶ ἔγγραφα καθιστῶντα καταφανές τὸ δικαίωμα τοῦ Ἰονίου Κράτους ἐπὶ τῶν νησίδων ἐκείνων. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀπέστειλεν ὁ Λαΐεν πρὸς τὸν τότε ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν Ζωγράφον, ὅστις ὁμῶς ἀπέσχε ν' ἀπαντήσῃ, ἀναμένων βεβαίαν τὴν προσαγωγὴν τῶν τίτλων, οὓς ὑπέσχετο ὁ Δούγγλας· ὅτε ὁμῶς, κατὰ τὴν 18 Σεπτεμβρίου 1841, ὁ Λαΐεν ἀπέστειλε διακοίνωσιν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διαμαρτυρόμενος, ὅτι ὁ ὑγειονόμος τῆς Ἐπιδάφρου Διμηρᾶς ἀπέστειλε πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἐλαφονήτῃ ἔγγραφον κοινοποιῶν αὐτοῖς ὅτι

ἡ νῆσος αὐτῶν ἐτέθη ὑπὸ κάθαρσιν, καὶ ζητῶν νὰ μάθῃ τοὺς λόγους δι' οὓς ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐναντίον νησιδίου ἀνήκοντος εἰς τὴν Ἰόνιον Πολιτείαν, δὲν ἔλαβε καὶ αὖθις ἀπάντησιν, ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς διὰ τῆς, ἀπὸ 14 Σεπτεμβρίου, 1843, διακοινώσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Εἰσωτερικῶν ὑπουργὸν Ρίζον διεμαρτύρετο καὶ πάλιν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις κατέχει τὴν Ἐλαφόνησον καὶ διετύπου ἀξιώσεις περὶ τῆς Σαπιέντζας. Ἐκτοτε παρηλθεν, ἐν τῷ μεταξύ, ἕξαιτία ὅλη, ὅτε τῇ 13 Μαρτίου 1849 ὁ Λαίενος ἀπηύθυνε νέαν καὶ αὖθις διακοινώσιν, ἐν ᾗ ἰσχυρίζετο, ὅτι πλοιαρίον τι τοῦ Ἰονίου Κράτους κομίζον πέντε καταδίκους ἐναυάγησε παρὰ τὴν Ἐλαφόνησον καί, ὅτι αἱ ἐκεῖ παρὰ νόμῳ ὑπάρχουσαι ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ ἀπληθεύρωσαν τοὺς καταδίκους.

Ἐπειδὴ δὲ οὔτε πρὸς τὴν διακοινώσιν ταύτην ἀπήντησεν ὁ τότε ἐπὶ τῶν Εἰσωτερικῶν ὑπουργὸς Γλαράκης, ὁ διαδεχόμενος τὸν Λαίενος πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας Θωμᾶς Οὐάιλς ἀπέστειλε τῇ 19ῃ Ἰουλίου 1849 νέαν διακοινώσιν, δι' ἧς ἐδήλου, ὅτι ἡ Ἐλαφόνησος καὶ ἡ Σαπιέντζα, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι νῆσοι αἱ κείμεναι ἀπέναντι τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου καὶ Ἀλβανίας ὑπάγονται εἰς τὴν Ἰόνιον Πολιτείαν, τὴν ἰδρυθεῖσαν, δυνάμει τῆς ὑπὸ χρονολογίαν 21 Μαρτίου 1800 συνθήκης. μεταξύ Ρωσίας καὶ Τουρκίας, ὅτι αἱ νῆσοι αὗται ἀναφέρονται ὡς τοιαῦται ἐν τῷ 2ῳ ἄρθρῳ τῆς Συνθήκης ταύτης καὶ ὅτι ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας διὰ τοῦ 1ου ἄρθρου τῆς Παρισίνης συνθήκης τῆς 5ης Νοεμβρίου 1815.

Ὁ ἐπὶ τῶν Εἰσωτερικῶν ὑπουργὸς Γ. Γλαράκης ἀνῆρσε διὰ μακρᾶς αὐτοῦ διακοινώσεως ἡμερομηνίας 17 Νοεμβρίου 1849 τὰς ἀξιώσεις τῆς Ἰονίου Πολιτείας. Πράγματι δὲ δι' ἐνὸς καὶ μόνου βλέμματος ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς Ἑλλάδος ἤθελε πεισθῇ τις περὶ τῆς ἀδίκου ταύτης ἀπαιτήσεως τῆς Ἀγγλίας· διότι τὰ δύο νησιδρια ἀποτελοῦσιν ἀναπόσπαστον μέρος τῆς πελοποννησιακῆς ἀκτῆς· οὕτω δ' ἐγγὺς τῇ Πελοποννήσῳ κειμένη ἡ Ἐλαφόνησος ἀπέχει τῶν Κυθέρων, τῆς πλησιεστέρας Ἰονικῆς νήσου, ὑπὲρ τὰ ὀκτὼ χιλιόμετρα.

Τὸ δ' ἕτερον νησιδίον, ἡ Σαπιέντζα, λίαν μεμακρυσμένη πα-

σης κτήσεως τοῦ Ἰονίου Κράτους οὕτα, μόλις ἀπέχει ἐνὸς χιλιόμετρον τοῦ Ἀκρωτηρίου, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ πόλις τῆς Μεθώνης καὶ ἐνοῦται σχεδὸν πρὸς αὐτό, ἐπομένως ἡ ἀγγλικὴ ἀπαίτησις ἡ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ 2ου ἄρθρου τῆς Παρισινῆς συνθήκης: «*pāσαι αἱ νῆσοι μικραὶ τε καὶ μεγάλαι, καὶ αὐταὶ αἱ ἀκατοίκητοι κείμεναι ἀπέναντι τῶν παραλιῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἀλβανίας πρέπει γὰρ θεωρηθῶσιν ἐξαρτώμεναι ὑπὸ τοῦ Ἰορίου Κράτους*» οὐδένα λόγον ὑποστάσεως εἶχεν ἡ ἀπαίτησις αὕτη, ἅτε οὐδαμῶς περὶ Ἰονίων νήσων μνείας ἐν αὐτῇ γενομένης.

Αἱ συνθήκαι τοῦ Κάρολβιτς καὶ Πασσάροβιτς, δι' ὧν ὠρίζοντο τὰ περὶ τῶν Ἰονίων νήσων μεταξύ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Πύλης. ἡ Συνθήκη τοῦ Κάμπο-Φόρμιο, ἡ συνομολογηθεῖσα τῇ 17ῃ Ὀκτωβρίου 1797 μεταξύ Αὐστρίας καὶ Γαλλικῆς Δημοκρατίας, δι' ἧς ἐτίθεντο ὑπὸ τὴν γαλλικὴν κυριαρχίαν «*αἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν Ἑρετικαὶ ἄλλοτε νῆσοι ἦτοι ἡ Κέρκυρα, Ζάκυνθος, Κεφαλληνία, Λευκάς, Κύθουρα, καὶ αἱ ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτώμεναι*» καὶ αὕτη τέλος ἡ μεταξύ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Πύλης συνθήκη τοῦ 1800 ἐφ' ἧς βραδύζεται ἡ περὶ τῶν Ἰορίων νήσων διάταξις τῆς Παρισινῆς συνθήκης τοῦ 1815 σαφῶς ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ τῆς Ἀγγλίας ἀξιώσις ἐπ' οὐδενὸς νομίμου ἐστηρίζετο τίτλου, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον καὶ πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, αἱ νῆσοι αὗται διετέλουν οὖσαι ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν, πρὸ 60 δὲ ἐτῶν, ὡς ἔλεγεν ἡ ἑλληνικὴ διακοίνωσις, ἡ Ἐλαφόνησος ἀνῆκε τοῖς κατοικοῖς τῶν Βατικῶν ὡς πλήρους αὐτῶν ἰδιοκτησίας ἀρπαγείσα αὐθαιρέτως ὑπὸ τινος Χουσεῖν-Ἀγᾶ ἀρχοντος τῶν Βατικῶν, βίᾳ οἰκαιοποιεθέντος αὐτήν. 6^ο). "Ὅτι ἐξ πλοιάρια Ἰονικὰ ἐλυστεύθησαν, τῇ 6ῃ Ὀκτωβρίου 1846, ἐν τῷ τελωνεῖῳ Σελασίνας, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀχελῷου ὑπὸ δώδεκα ληστῶν ὑπὸ τὸν Ἴωνα ἀρχηγὸν αὐτῶν Τρύφωνα φερόντων τὸ σημεῖον τοῦ Στέμματος ἐπὶ τῶν πέλων αὐτῶν, ὡς πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ καὶ ὅτι πειρατικὴ τις πράξις συνέβη ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀρτης· ὁ Λάιενς διὰ διακοινώσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Κωλέττην, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 10 Σεπτεμβρίου 1846 ἀναγγείλας τὸ γεγονός τοῦτο καὶ μὴ

λαμβάνων ικανοποίησιν, σφοδρότερον αὐτὸς ἐπανελάβε τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ δια δύο ἐτέρων διακοινώσεων χρονολογούμενων ἀπὸ 18 Ἰανουαρίου καὶ 21 Μαρτίου 1849, δι' ὧν ἐπεζήτει ἀποζημιώσιν ὑπὲρ τῶν ληστευθέντων Ἰονίων 6,000 φράγκων.

γ'). "Οτι τῇ 4ῃ Ἀπριλίου 1849 ἐλαφυραγωγῆθη ἐν Ἀθήναις ἡ οἰκία τοῦ Ἰουδαίου Δὸμ Δαβίδ Πατσιφίκου ἐκ Γιβραλτάρ, Ἀγγλου ὑπηκόου, ἐν καθαρᾷ μεσημβρίᾳ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς βασιλικῆς κυβερνήσεως. Οὗτος τῷ 1820 ἀποκτήσας τὴν Πορτογαλικὴν ὑπηκοότητα διωρίσθη πρόξενος τῆς Πορτογαλίας τῷ 1836 καὶ παυθεὶς ἔνεκα καταχρήσεων τῇ 21 Ἰανουαρίου τοῦ 1842, ἔζη ἐν Ἀθήναις ἐλευόμενος ὑπὸ τῆς τότε ἐνταῦθα τὰς διατριβὰς ποιουμένης Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας ἧς ὁ φερώνυμος Πύργος σωζεται εἰσέτι ἐν τῇ λεωφόρῳ Κηφισίας, ἀλλὰ μεταβεβλημένος εἰς στρατῶνα τοῦ πυροβολικοῦ. Εἴτα ἐγένετο ἰσπανὸς ὑπηκόος, φύσει ὅμως τὸ ἰουδαϊκὸν ἐν ἑαυτῷ φέρων γλίσχρον καὶ φιλοχρήματον, ἠπέλυσεν ἀγωγὴν κατὰ τῆς πορτογαλικῆς κυβερνήσεως δι' ὅσας, δῆθεν, ζημίας ὑπέστη χάριν τῆς βασιλείσης καὶ ἀπῆτει 450,000 δραχμῶν.

Ἐπειδὴ ὅμως οὐδαμοῦ ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ ἡ ἀπαίτησις αὐτοῦ, ἡ πορτογαλικὴ κυβερνήσις, ὅπως ἀπαλλαγῇ ἀχρείου ἀπαιτητοῦ, ἔδωκεν αὐτῷ 4,928 φράγκων· οὗτος δὲ ἠρκέσθη. Εἴτα, γενόμενος Ἀγγλὸς ὑπηκόος, διέτριβεν ἐν Ἀθήναις· στερούμενος δὲ τῶν πάντων μόλις ἠδύνατο νὰ δανεισθῇ 1000 δραχμὰς ἐπὶ ἐνεχύρῳ.

Τὸν ταπεινὸν τοῦτον Ἑβραῖον, κατὰ τὴν *δευτέραν λεγομένην ἀνάστασιν* τοῦ Πάσχα (4 Ἀπριλίου) ἀγυιόπαιδες τινὲς καὶ ὄχλος ἐμποδισθέντες ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας νὰ καύσωσιν ἀνδρείκελλον τοῦ Ἰούδα, ὡς ἔθος, παρὰ τῷ λαῷ ὕβρισαν ὡς Ἰουδαῖον ἐλιθοβόλησαν τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ κατεδίωξαν ὅπως κακοποιήσωσιν, ἴσως, αὐτόν· αὐτοῦ δὲ κρυβέντος συνέτριψαν τὰ ὀλίγα εὐτελῆ ἐπιπλα τῆς οἰκίας πρὸς χαρὰν ἐκείνου, ὅστις, τῇ ἐπαύριον, ἠτήσατο, διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας, ἀποζημιώσιν, ὑποβάλων μακρὸν κατάλογον ἐν πέντε μεγάλαις σελίσιν ἐπίπλων, μεταβαλὼν ὥς ποτε ὁ πρόγονος αὐτοῦ Ἀαρών, ὡς λέγει ὁ κ. Κρέμος, διὰ τῆς ράβδου τὰ εὐτελῆ σκεύη καὶ θρηπῆδεστα ἐπιπλα καὶ ρακῶδη ἐνδύματα εἰς πολύτιμα κειμήλια καὶ πολυτελεῖς ἐσθῆτας.

Ἡ κλίνη αὐτοῦ ἐκ τῶν κοινοτάτων, ἀξίας δραχμῶν 15—20, ἐτιμᾶτο ἐν τῷ καταλόγῳ 150 ἀγγλικῶν λιρῶν, ἤγουν 4,250 φράγκων, τὸ κοινότατον πύραυλον (μαγκάλε) 1—2 δραχμῶν ἐν τῷ ἐβραϊκῷ καταλόγῳ 120 δραχμῶν· ξύλινον πτυελοδοχεῖον 70 λεπτῶν 42 δραχμῶν!

Οὕτω δέ, δι' ἐβραϊκωτάτης ὄντως αἰσχροκερδείας ἐν τῷ καταλόγῳ, ὑπερετίμησεν ἀναιδέστατα ὁ Πατσίφικος τὴν ἀπολεσθεῖσαν πολύτιμον, δῆθεν, οὐσίαν αὐτοῦ εἰς δραχμὰς 886,736 67, ἥτις καὶ ὑπερτιμημένη, ἦτο οὐχὶ μείζονος ἀξίας τῶν 7,500 δραχμῶν, ἐν συνόλῳ, σεμπεριλαμβανομένης καὶ αὐτῆς τῆς πενταλέπτου κεραμείας ἀμίδος!

Μάτην ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀπήντησε τῷ Ἀγγλῷ πρεσβευτῇ, ὅτι ὁ Πατσίφικος ἡδύνατο νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ ἐλληνικὰ δικαστήρια· ὁ Λάιενς ἀπηύθυνε διακοινώσεις, δι' ὧν ἀνηγγέλλοντο αἱ καταδικαστικαὶ ἀποφάσεις τοῦ Πάλμερστον, τῇ γνωμοδοσίᾳ καὶ τοῦ συμβουλίου τῶν νομικῶν τοῦ στέμματος καί, τῇ 12ῃ Φεβρουαρίου 1849, ἀπέστειλε καὶ νέαν διακοίνωσιν, αὐθαδεστέραν τῶν δύο πρώτων, ἐν ἣ ἐλέγετο, ὅτι ὁ λόρδος Πάλμερστον οὐδαμῶς ἀναγνωρίζει ὡς ἰσχυρὰ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, καὶ ὅτι πρέπει νὰ πληρώσῃ ἡ Ἑλλὰς ὅσα ζητεῖ ὁ Πατσίφικος.

δ'). "Οτι, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν ἀγίων Πάντων τοῦ 1847, Δημήτριός τις Πάνου, ὑψώσας ἐν Πάτραις τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν πρὸ τοῦ καπηλείου αὐτοῦ ἐκακοποιήθη αὐτός τε καὶ εἰς τῶν συντρόφων αὐτοῦ, ἐξυθρισθείσης καὶ τῆς ἀγγλικῆς σημαίας, καὶ ὅτι εἰς ἐπίμετρον ἐφυλακίσθησαν ἀμφότεροι ὑπὸ τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων· τὸ Ἑλληνικὸν ὑπουργεῖον ἀπήντησεν εἰς τὴν διακοίνωσιν τοῦ Λάιενς στηριζομένην ἐπὶ τῶν ἐγγράφων τοῦ ἐν Πάτραις προξένου τῆς Ἀγγλίας Ν. Βουδὲ περὶ τοῦ γεγονότος τούτου, καὶ κατέδειξε διὰ τῆς, ἀπὸ 21 Ἰουνίου 1847, διακοινώσεως αὐτοῦ, ὅτι οὐδεμία προσβολὴ ἐγένετο τῇ ἀγγλικῇ σημαίᾳ, διότι ἐπρόκειτο περὶ ταραχοποιῶν διαταρασσόντων τὴν δημοσίαν τάξιν· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπάντησις αὕτη οὐδαμῶς ἐλήφθη ὑπ' ὄψει ὑπὸ τῆς αὐθάδους Ἀλβιόνοιο.

ε'). "Οτι δύο "Ιονες, οί ἐκ Ζακύνθου "Ιωάννης καὶ "Αντώνιος Κεφαλινοί, ἐκακοποιήθησαν ἐν Πύργῳ, ὁ δὲ Λάγιος ἀναγγέλων τοῦτο διὰ τῆς, ἀπὸ 22 "Ιουλίου 1847, διακοινώσεως αὐτοῦ, παρὰ τὴν ἀπάντησιν τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως δηλωσάσης, ὅτι οἱ ρηθέντες κατηγορηθέντες ἐπὶ κλοπῇ, δὲν ἐφυλακίσθησαν ἀλλ' ἐτέθησαν ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν, ὅτι ὁ καταγγέλων τὰς δῆθεν κακώσεις ὑποπρόξενος τῆς "Αγγλίας ἐβασίσθη μόνον ἐπὶ τῶν μαρτυριῶν αὐτῶν καὶ ὅτι τέλος αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἠδύναντο νὰ μαρτυρήσωσι περὶ τῆς πράξεως, ἐγένοντο ἄφροντοι, ἀπηύθυνε δύο διακοινώσεις τῇ 3 καὶ 4 Σεπτεμβρίου ἐπιζητούν, κατὰ διαταγὴν τοῦ λόρδου Πάλμερστον, ἀποζημιώσιν 20 λιρῶν στερλινῶν δι' ἕκαστον τῶν ἐν Πάτραις καὶ Πύργῳ παθόντων δῆθεν "Ιόνων.

ς'). "Οτι ὁ Σκῶτος *Γ. Φίνλαϊ*, (1) ὁ μισέλλην μὲν ἀλλ' εὐφυὲς ιστοριογράφος καὶ ἀνταποκριτὴς τῶν «*Καιρῶν*» τοῦ Λονδίνου δὲν ἔλαβε τὴν ἐκ 45.000 δραχμῶν, ἀποζημίωσιν, ἣν ἐζήτει ὡς ἀντίτιμον οἰκοπέδου, συμπεριληφθέντος ἐν τῷ ἀνακτορικῷ κήπῳ ἡ ἐλληνικὴ κυβερνήσις ἀπήντησεν, ὅτι αἱ ἀξιώσεις αὗται τοῦ Φίνλαϊ ἦσαν ὅλως παράλογαι, ὅτι οὐδ' αὖτως ἠδύναντο νὰ πληρώσῃ 45.000 δραχμῶν, ἀποζημιώσιν, ἣν ἐζήτει ὡς ἀντίτιμον οἰκοπέδου, ἐκ 2.600

(1) George Finlay, History of the Greek Revolution, Τόμ. 2 Edinburgh 1861.

A. History of Greece from its Conquest by the Romans to the Present time (146 π. Χ.—1846 μ. Χ.) Τόμ. 7 Oxford 1887.

The History of Greece under Othoman and Venetian domination, Τόμ. 1 London 1856.

History of the Byzantine and Greek Empires Τόμ. 2 London 1854.

Medieval Greece and the Empire of Trebizond ἐν τῷ Δ' τόμῳ τῆς ἱστορίας τῶν ἐλληνικῆς ἱστορίας αὐτοῦ.

Περὶ τοῦ Φίνλαϊ λέγεται, ὅτι ἦτο εἶδος Edm. About ἐν τῇ Grèce Contemporaine καὶ ἀναγράφουσιν, ὅτι εἰπέ ποτε ἐλθόντι εἰς "Αθήνας, κατὰ 1853, τῷ λόρδῳ Κάρλιστ, ὅτι «οἱ νεώτεροι "Ελλῆνες οὐδὲ λέξιν γινώσκουσιν ἐκ τῆς μετὰ τὸν "Αλέξανδρον μέχρι τοῦ λόρδου Πάλμερστον ἱστορίας αὐτῶν». — «"Ακριδῶς (ἐπανελάθεν ὁ λόρδος) ἰδοὺ παράπονον, ὅπερ ἀρμόζει τῷ ἱστορικῷ τῆς "Ελλάδος, κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα».

πήχεων ἐκτός τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως κειμένου ἔνθα ἐλαχίστην τὰ οἰκόπεδα εἶχον ἀξίαν καὶ ὅτι τέλος ἔστεργε νὰ παράσχη τὴν αὐτὴν ἀποζημίωσιν, ἣτις ἐδόθη καὶ τῷ προξένῳ τῆς Ρωσίας I. Παπαρρηγοπούλῳ καὶ τῷ Ἀμερικανῷ ἱερεὶ Χίλλ, οἵτινες ὁμοίως εἶχον γῆπεδα ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως συμπεριληφθέντα ἐν τῷ ἀνακτορικῷ κήπῳ.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Φίνλαῦ ἠρνεῖτο νὰ ἀποδεχθῇ τὴν δικαίαν ταύτην ἀποζημίωσιν, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις προὔτεινε τὸν διορισμὸν ἐκατέρωθεν διαιτητῶν, ἵνα κατὰ τοὺς νόμους, ἀποφασίσωσιν οὗτοι περὶ τῆς ἀξίας τῶν γηπέδων, ἀλλὰ καὶ τὴν πρότασιν ταύτην αὐθαδῶς ἀπέρριψεν ὁ Ἀγγλος, λέγων ὅτι ὁ διορισμὸς τῶν διαιτητῶν δὲν παρέχει ἱκανὴν ἐγγύησιν, ὡς προερχόμενος ἐξ ἑλληνικῆς ἀρχῆς, τοῦ προέδρου τῶν *Πρωτοδικῶν*!

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις συγκατετεθῇ τότε νὰ ὀρίσθῃ ὁ τρίτος τῶν διαιτητῶν διὰ κλήρου· τὴν πρότασιν ταύτην ἐδέξατο ὁ Φίνλαῦ καὶ ὀρίσθησαν οἱ διαιτηταί, ἡ ἀγγλικὴ ὅμως κυβέρνησις μὴ θεωρήσασα λελυμένην τὴν ὑπόθεσιν περιέλαβε καὶ ταύτην ἐν τῷ μακρῷ καταλόγῳ τῶν ἀπαιτήσεων αὐτῆς. Ὡς ἐπιτηδὲς πρωθυπουργοῦντος τοῦ Κωλέττη ἐξεῦρεν, ἵνα περιπλέξῃ αὐτὸν ἐν διπλωματικοῖς ζητήμασι καὶ καταρρίψῃ τῆς ἐξουσίας καὶ ἐξουτελίσῃ οὕτω κυβέρνησιν καὶ βασιλείαν.

Θανόντος τοῦ Κωλέττη, περιεστάλη πρὸς στιγμὴν ἡ σφοδρότης αὐτῆς τῆς Ἀγγλικῆς διπλωματίας, ὅτε ὅμως αἱ ἐπανειλημμέναι ἀπόπειραι παρὰ τῷ Ὁθωνι ἀπέτυχον, ὅτε καὶ μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ αὐτῆς Στάτφορντ Κάνιγγ, ἐξηκολούθησεν οὗτος νὰ ἀκολουθῇ τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Ρωσικὴν πολιτικὴν, αἱ ἀπαιτήσεις ἐπανελήφθησαν, μετὰ μείζονος Ἀγγλικῆς ἰσχυρογνωμοσύνης, ἣτις ἀπανταχοῦ οὐδὲν ἄλλο πλὴν τοῦ ἀγγλικοῦ συμφέροντος ἐνορᾷ καὶ ὅτι πρὸ τούτου τὰ πάντα, βασιλεῖται καὶ θρόνοι καὶ ἄτομα πρέπει νὰ κλίνωσι τὸν αὐχένα. Ὅθεν ὁ Λαΐνης, διὰ διακοινώσεως αὐτοῦ χρονολογουμένης ἀπὸ 6 Δεκεμβρίου 1848, ἀνακεφαλαιῶν τὰς, περὶ ὧν ποιησάμεθα λόγον, ἀπαιτήσεις καὶ ἐπιζητῶν ἱκανοποίησιν διὰ τὴν γενομένην, ἀρχομένου τοῦ Φεβρουαρίου, δῆθεν προσβολὴν ἐπὶ τῆς προκυμαίας Πατρῶν καθ'

ένος αξιωματικοῦ καί τινων ναυτῶν τοῦ πολεμικοῦ ἀγγλικοῦ πλοίου «*Φάσματος*» οἵτινες, ἐν καταστάσει μέθης διατελοῦντες προσέβαλλον τὰ δημόσια ἤθη καί διετάρασσον τὴν ἡσυχίαν, δι' ὃ καί συνελήφθησαν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καί ἀπελύθησαν εὐθὺς ὡς ἀνεγνωρίσθησαν ὅτι ἦσαν ναῦται τοῦ ἀγγλικοῦ πλοίου, ἐπανελάμβανε καί ἐφίστα τὴν προσοχὴν τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς περικοπῆς τῆς ἀπὸ 21 Ὀκτωβρίου 1847 διακοινώσεως αὐτοῦ ἐν ἣ ἐλέγετο : «*ἄς ἔχῃ ὑπ' ὄψει ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις ὅτι ταχέως ἡ βραδέως ὀφείλει νὰ πράξῃ οὕτω καί ὅτι ἡ περαιτέρω ἀναβολὴ θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα νὰ βιάσῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς Βασιλείας ἵνα ἀπαίτησῃ ἀναλόγως τῆς ἀργοπορίας ταύτης τὸ ποσὸν τῆς ζητηθείσης διὰ τοὺς ἀδικηθέντας ἀποζημιώσεως· κατὰ τὴν γνώμην τῆς κυβερνήσεως τῆς βασιλείας ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις πράττει ἐναντίον τοῦ ἰδίου αὐτῆς συμφέροντος ἂν παραγνωρίζουσα τὴν ἐπιδείχθεισαν ἐνοχλήν, νομίσῃ ἐσφαλμένως, ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς βασιλείας οὐδὲν ὡς προτίθεται νὰ βιάσῃ ἐν τέλει τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν, ἵνα παραδεχθῇ τὰς αἰτήσεις αὐτῆς, ἐν ἣ περιπτώσει δὲν ἤθελε πράξῃ τοῦτο ἐξ ἰδίας συναισθήσεως τοῦ δικαίου.*»

Τὰ αὐτὰ ὑπεμείνησκε μετ' οὐ πολὺ, ἐν μακρᾷ καί σφοδρᾷ διακοινώσει, χρονολογουμένη, ἀπὸ 2 Ἰουλίου 1849, ὁ νέος πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας Θωμᾶς Οὐάις, ὅστις ἐπιμόνως ἀπήτει καί τελικὴν ἀπάντησιν παρὰ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως.

Ἄ'Ο ὑπογεγραμμένος πρεσβευτὴς τῆς Α. Μ. τῆς βασιλείας τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῇ Α. Μ. τῷ βασιλεῖ τῶν Ἑλλήνων μεταχειρισθεὶς πᾶντα δυνατὸν τρόπον, ὅπως λάβῃ παρὰ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀδικιῶν καί ὕβρεων πρὸς Ἀγγλους καί Ἰονίους ὑπηκόους ἐν Ἑλλάδι, ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ τελευταῖον μέσον ρητῶς ἀπαιτῶν, ἐν ὀνόματι τῆς αὐτοῦ κυβερνήσεως, ὅπως ἔνθεν μὲν δοθῇ ἱκανοποιήσις διὰ τὰς ἀδικίας καὶ ὕβρεις εἰς 24 ὥρας, ἔνθεν δὲ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ αἱ ἐκκρεμεῖς ἀπαιτήσεις, ἃς ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀπηύθυνε τῇ ἐλληνικῇ ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὸ ζήτημα τῶν ζημιῶν καί ὕβρεων τῶν γενομένων εἰς Ἀγγλους καί Ἰονίους ὑπηκόους ἐν Ἑλλάδι, πληρωθῶσι μετὰ τῶν τόκων αὐτῶν ἐκάστη 12 ο(ο μέχρι τῆς αὔριον, ὅστις εἶναι ὁ

νόμιμος ἐν Ἑλλάδι τόκος. Ὁ ὑπογεγραμμένος θὰ παρέλιπε τὸ συμφέρον τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, εἰ μὴ προσετίθει ὅτι, ἂν ἡ ρητὴ ἀίτησις, ἣν νῦν ποιεῖται, μὴ ἐκπληρωθῇ ὅλοςχερῶς εἰς 24 ὥρας, ὁ κυβερνήτης τῶν ἀγγλικῶν ναυτικῶν δυνάμεων κατὰ τὴν Μεσόγειον θὰ προβῇ εἰς τὴν ἄμεσον ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τῆς αὐτοῦ κυβερνήσεως.

Ταῦτα δὲ λέγων ὁ Οὐάις ἦτο βέβαιος περὶ τῆς ἀσφαλοῦς αὐτοῦ νίκης· διότι ἡ ἐν ἐγένει τῶν εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων κατὰστάσις ἦτο τοιαύτη ὥστε ἡ Ἑλλὰς δὲν ἠδύνατο νὰ περιμενῇ οὐδαμῶθεν βοήθειαν. Πάντα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη διεταρασσοντο ὑπὸ σπουδαίων ζητημάτων καὶ ἡ κυβέρνησις τῆς ἀσθενοῦς καὶ μικρᾶς Ἑλλάδος ἐγκαταλειμένη, ἀνυπεράσπιστος, πρὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ὄγκου θάπτον ἢ βράδιον ἤθελεν ὑποχωρήσει πρὸς τὰς ἀδίκους καὶ ὑπερφιάλους ἀξιώσεις τοῦ ἀνακτοβουλίου τοῦ ἀγίου Ἰακώβου.

Αἱ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας σχέσεις εἶχον χαλαρωθῇ μεγάλως ἔνεκεν τῶν ἡγεμονικῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, κατεχομένων ὑπὸ πολυαριθμοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, μεγάλου δὲ φόβου ἐγεννήθησαν περὶ ἐκρήξεως πολέμου μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας. Τὰ ἐπαναστατικὰ ἀγγέλιατα ραγδαίως ἐπῆρχοντο ἐξ Εὐρώπης, ἡ Γερμανία ὁλόκληρος συνεταράσσετο, ἡ Γαλλία μετεβάλλετο εἰς δημοκρατίαν, ἡ Οὐγγαρία ἐπανεστῆ καὶ οἱ στρατοὶ αὐτῆς αὐτῆς ἐπολέμουν κρατερῶς πρὸς τοὺς αὐστριακοὺς καὶ τοὺς πρὸς ἐπικουρίαν αὐτῶν ἐπελθόντας ρωσικοὺς στρατοὺς, ἡ δὲ Βενετία ἐξανέστη καὶ ἡ Ἰταλία ἐμαστιζέτο ὑπὸ τῶν στάσεων.

Τέλος τὰ ἔτη 1848 καὶ 1849 ἦσαν ἔτη ἐπαναστάσεων καὶ πολέμων εὐρωπαϊκῶν. Ὡς ἐκ τῶν στάσεων δὲ τούτων πολλοὶ μετηνάστευον εἰς Ἑλλάδα, εἰς τρόπον ὥτε, πρωθυπουργοῦντος τοῦ Κανάρη, ἐπλημύρουν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἰδίως, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1849, πρόσφυγες Πολωνοί, Οὐγγροὶ καὶ Ἰταλοί, οὓς ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν ἐν Κηφισίᾳ τὰς θερinὰς διατριβὰς ποιουμένων πρεσβευτῶν, ἡρνήθη ν' ἀποδιώξῃ καὶ τοὺς ὁποίους προθύμως περιεθαλπεν ὁ πενόμενος ἑλληνικὸς λαός, σπεύσας εἰς τὴν φιλόανθρωπον ἐκκλησίαν αὐθορμήτως συστηθείσης πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τῶν πεσχόντων ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθε-

Ἀνδρέας Λόρτζ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρίας επιτροπής συγκειμένης ἐκ τῶν Δημητρίου Χατζίσκου, Ἀδὰμ Δούκα, Ν. Κορφιωτάκη, Ρήγα Παλαμῆδη, Κων. Δοσίου, Α. Δουρούτη, Διομήδους Κυριακοῦ, Νικολάου Στεφανίδη καὶ Ἐμ. Ἀντωνιάδου.

Ὁ Πάλλμερστον δ' ἄφ' ἐτέρου γινώσκων τὰς προθέσεις τοῦ Ὁθωνος καὶ φοβούμενος μὴ τυχὸν ἡ Ἑλλὰς προκαλέσῃ ταραχὰς ἐν Τουρκίᾳ, ἐθεώρησεν εὐκαιρον τὴν περίστασιν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣν περίστασιν αἱ περιπλοκαὶ τῶν Δυνάμεων ἀπέτρεπον αὐτὰς πάσης ἐνασχολήσεως περὶ τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων.

Ὁ Οὐαίς διετάχθη λοιπὸν νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπίλυσιν τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀγγλίας διαφορῶν, ἐν ᾧ ἄφ' ἐτέρου ἰσχυρὸς ἀγγλικὸς στόλος, ὑπὸ τὸν Πάρκερ περιέπλεε τὰ μέχρι Ἑλλησπόντου παράλια τοῦ Αἰγαίου, ἑτοιμος, τοῦτο μὲν ἵνα ἐπέμβῃ ἐν περιπτώσει αἰφνιδίας τινὸς κατὰ τῆς Τουρκίας ρωσικῆς ἐπιθέσεως, τοῦτο δὲ ἵνα ἐκφοβίσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἴνα δὲ δικαιολογήσῃ τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ ταύτην ὁ Πάλλμερστον ἐξεζήτηε παντοίας ἀφορμὰς κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Οὕτω δὲ γενομένης στάσεως ἐν Κεφαλληνίᾳ κατὰ τὸ 1849, ὁ λόρδος ἀρμοστής Οὐάρντ παντοιοτρόπως προσεπάθησε νὰ ἐνοχοποιήσῃ ἐν αὐτῇ αὐτὸν τὸν βασιλέα Ὁθωνα ἐν τῷ διαγγέλματι δ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἰόνων ἀποδίδων τὴν στάσιν μυστικαῖς τισὶν ἐταιρείαις ἐν Ἑλλάδι ὑπαρχούσαις καὶ ἰδίᾳ τῇ καλουμένῃ Μεγάλῃ Ἀδελφότητι, ρητῶς, λέγει, ὅτι αἱ ἐνέργειαι αὗται εὐαρέστως παρηκολουθοῦντο ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ ἀξιώσεις τῶν Ἀγγλων, αἵτινες οὔτε δίκαιαι ἦσαν οὔτε νόμιμοι καὶ πολὺ δὲ δικαιότερας ἀφορμὰς κατὰ τῆς Ἀγγλίας εἶχεν αὐτὴ αὕτη ἡ Ἑλλὰς· διότι οἱ Ἀγγλοὶ πρεσβεύται προεκάλουν στάσεις, οἱ Ἀγγλοὶ ἀντιπρόσωποι ἀνεμιγνύοντο ἐν ταῖς ἐσωτερικοῖς, ἐφέροντο αὐθαδῶς πρὸς τὸν βασιλέα, κατεσχόπευον πᾶσαν ἐνέργειαν τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ παρεῖχον ἄσουλον ἔτι πρὸς κοινούς κλέπτας καὶ ληστές.

Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι αὐτοὶ διεπεραίωσαν τὸν Γρίβαν εἰς Λευκάδα, ὅτι ἄλλους ναύτας ἔσωσαν, ὅτι αὐτοὶ τὸν κλέπτην τοῦ ταμεῖου

τῶν Πατρῶν Μερεντίτην, ὡς εἵπομεν ἄνωτέρω, ἐπιβιβάσαντες ἐπὶ ἀγγλικῶν πλοίων ὠδήγησαν εἰς Μελίτην.

Ἄλλ' ἡ πεπολιτισμένη Ἀγγλία ἐξήσκει ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος τὰ δικαιώματα τοῦ ἰσχυροτέρου. Ἐφ' ᾧ καὶ σχεδὸν καθ' ἐκάστην, διὰ διακοινώσεων, ἐπανελάμβανεν ὅτι : «*ὄφειλε θάττωρ ἢ βράδιον γὰ ὑποχωρήσῃ, διότι πᾶσα ἀναβολὴ δὲν ἡδύνατο γὰ ἔχῃ ἕτερον ἀποτελεσμα ἢ γὰ βιάσῃ τὴν Κυβέρνησιν τῆς βασιλείας γὰ ἀνέξῃ ἀναλόγως τῆς βραδύτητος τὸ ποσὸν τῆς ζητηθείσης ἱκανοποιήσεως*».

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἱκανοποίησις χυτὴ δὲν ἐδίδετο καὶ ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Κριεζῆ, καίπερ ἐπανκληφθεῖσιν τῶν αἰτήσεως πρὸς τὸν νέον ὑπουργὸν τῶν Ἑξωτερικῶν Α. Λόντον ὑπὸ τοῦ Οὐάις, διὰ τῆς ἀπὸ 26 Δεκεμβρίου 1849 διακοινώσεως αὐτοῦ, ἐνεφανίσθη ὁ ὑπὸ τὸ Πάρκερ ἰσχυρότατος ἐκ δέκα καὶ τεσσάρων πολεμικῶν πλοίων στόλος ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Σαλαμίνος· τῇ δὲ 3 Ἰανουαρίου 1850 ὁ Λόντος ἔλαβεν ἐπιστολὴν τοῦ Οὐάις λέγουσαν : ὅτι «*ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας καὶ ὁ ὑποναύαρχος ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τῆς Α. Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος προσφέρουσι τὸν χαιρετισμὸν αὐτῶν πρὸς τὸν κ. ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργόν, δὲ παρακαλοῦσιν ἵνα εὐαρεστούμενος προσδιορίσῃ τὴν ὥραν καθ' ἣν δύναται τῇ ἐπαύριον γὰ λάβωσι τὴν τιμὴν ἵνα ὁμιλήσωσιν αὐτῷ περὶ κατεπιγόντων ζητημάτων*».

Τῇ ἐπαύριον 4 Ἰανουαρίου ὁ Λόντος ἐδέξατο τὸν πρεσβευτὴν Οὐάις καὶ τὸν ναύαρχον Πάρκερ, οἵτινες ἐδήλωσαν αὐτῷ ὅτι, ἐὰν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐξακολουθήσῃ ἀρνούμενη τὴν παροχὴν ἱκανοποιήσεως, εὐρίσκονται ἐν ἀνάγκῃ γὰ ἐκτελέσωσι ρητὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως αὐτῶν. Καὶ ὁ μὲν ὑπουργὸς τῶν Ἑξωτερικῶν Α. Λόντος προσεπάθει γὰ καταδείξῃ τὸ ἄδικον τῶν ἀγγλικῶν ἀπαιτήσεων, ἀλλ' ὁ Οὐάις ἀπήντησεν ὅτι παρῆλθεν ὁ καιρὸς τῶν συζητήσεων καὶ τῇ ὑστεραίᾳ 5 Ἰανουαρίου, διὰ προφορικῆς αὐτοῦ διακοινώσεως, ἀνήγγειλε τῷ Οὐάις ὅτι τὸ βασιλικὸν ὑπουργεῖον ἐπικαλεῖται τὴν δικαιοσύνην τῶν δύο ἄλλων συνυπογραψαῶν τὴν συνθήκην τῆς 7 Μαΐου τοῦ 1832 Δυναμέων εἰς ἀπάντησιν ὅμως τῆς διακοινώ-

σεως ταύτης τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὁ Οὐάις ἀπηύθυνε τόδε τὸ τελεσίγραφον. (1).

«Ὁ ὑπογεγραμμένος πληρεξούσιος ὑπουργὸς τῆς Αὐτῆς Βρετανικῆς Μεγαλειότητος παρὰ τῇ Αὐτοῦ Μεγαλειότητι τῷ Βασιλεῖ τῆς Ἑλλάδος, χρησάμενος παντὶ τρόπῳ ἵνα κατορθώσῃ τὴν παρὰ τῇ κυβερνήσει τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἱκανοποίησιν τῶν βασιάνων καὶ τῶν ὕβρεων, ὥς κατὰ Ἀγγλῶν ὑπηκόων διεπράξαντο ὡς καὶ Ἰόνων ἐν Ἑλλάδι, δὲν ἔχει ἄλλο καταφύγιον ἢ νὰ ἀπαιτήσῃ ἐπισήμως, ἐν ὀνόματι τῆς κυβερνήσεως τῆς Αὐτῆς Βρετανικῆς Μεγαλειότητος, ἐὰν θὰ γίνῃ ἐπανόρθωσις τις τῶν γεγεννημένων βασιάνων καὶ ὕβρεων, ἐντὸς εἰκοσι τεσσάρων ὥρων, ὡς καὶ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ χρονικῷ διαστήματι διαφόρων ἐκκρεμῶν ἀπαιτήσεων, ὥς ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἀπηύθυνε πρὸς τὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀπωλείας καὶ τὰς ἐπελθούσας ζημίας Ἀγγλῶν ὑπηκόων καὶ Ἰόνων ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἐξετέθησαν ἐν τῇ διακοινώσει τοῦ Σιρ Ἐδμονδ Λάϊνς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τῇ 6ῃ Δεκεμβρίου 1848 καὶ ἔκτοτε ἐπανελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ὑπογεγραμμένου κατεπειγόντως μὲν, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, ὥπως πλήρως καὶ ἐπακριβῶς πληρωθῶσι μετὰ τοῦ νομίμου ἐν Ἑλλάδι τόκου δι' ἑκάστην ἐξ αὐτῶν 12 ο)ο ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας ἐκάστης μέχρι τῆς αὐρίου. Ὁ δὲ ὑπογεγραμμένος κακῶς θὰ συνεβούλευε περὶ τῶν συμφερόντων τῆς κυβερνήσεως τῆς Αὐτοῦ Ἑλληνικῆς Μεγαλειότητος, ἐὰν παρέλειπε νὰ ἐπιπροσθέσῃ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίσημος κοινοποίησις, ἣν νῦν ποιῇ, δὲν ἐκτελεσθῇ πλήρως καὶ ὅφ' ἔλας τὰς ἐπόψεις ἐντὸς εἰκοσι τεσσάρων ὥρων, ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς παρουσίας πρὸς τὸν κ. Λόντον, ὁ ἀρχιναύαρχος τῶν ναυτικῶν τῆς Αὐτῆς Βρετανικῆς Μεγαλειότητος ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ δὲν θέλει ἄλλο τι, ὅσον λυπηρὸν καὶ ἂν ᾖ, πράξῃ, ἢ νὰ ἐνεργήσῃ ἀμέσως καὶ κατὰ τὰς διαταγὰς τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος.»

(1) Τὸ τελεσίγραφον τοῦτο φέρει ἡμερομηνίαν 5/17 Ἰανουαρίου οὗ τὸ πρῶτον τύπον ἰδὲ παρὰ Thouvenel, La Grèce du Roi Othon, Paris 1890 σελ. 282-283 ἐν σημειώσει.

Καὶ πράγματι ἐνήργησεν· ὁ ἀποκλεισμός ἤρξατο καὶ ὁ Οὐαίς ἀνήγγειλε, δ' ἐπιστολῆς αὐτοῦ, τῷ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργῷ ὅτι «εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις εἶναι ἀδύνατον τῷ ναυάρχῳ Πάσκερ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς οἰονδήποτε πλοῖον τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως ν' ἀποπλεύσῃ τοῦ Πειραιῶς καὶ παρατηρήσας σημεῖα κινήσεως μεταξὺ τῶν ἐν λιμένι τούτῳ πλοίων τῆς Κυβερνήσεως, ζητεῖ αὐστηραὶ νὰ ἐκδοθῶσι διαταγαί, ὅπως πᾶν τοιοῦτο κίνημα πούσῃ ἀμέσως».

Τότε οἱ πρεσβευταὶ τῶν δυνάμεων, ὧν ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις ἐζήτησε, τὴν διαιτησίαν· ὁ τῆς Γαλλίας Θουβενέλ καὶ ὁ τῆς Ρωσίας Περσιάνης ἐξέφρασε γνώμην διὰ τῶν ἀπὸ 7 Ἰανουαρίου ἐπιστολῶν αὐτῶν, ὅπως ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας Θωμᾶς Οὐαίς θεωρήσῃ τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος γενομένην ἐπίκλησιν τῆς διαιτησίας τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Ρωσίας ὡς ἐπιτρέπουσαν αὐτῷ τὴν ἀναστολὴν τῶν καταναγκαστικῶν μέτρων· ἀλλ' ὁ Οὐαίς ἀπήντησεν, ὅτι εἶχε ρητὰς διαταγὰς παρὰ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ὅπως ἐνεργήσῃ οὕτως.

Ὅθεν αὐτός ὁ Οὐαίς ἀναχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπέβη ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς ναυαρχίδος ἡ *Βασίλισσα* μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς πρεσβείας, τὰ δὲ ἀγγλικά πλοῖα συνέλαβον τὰ ἐλληνικὰ βασιλικά καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ Βασιλέως θαλαμηγόν καὶ ὠδήγησαν αὐτὰ εἰς τὸ ὀρμητήριον τῆς Σαλαμίνος. Ἐπὶ πλέον δέ, ὡς μὴ ἤρκει ἡ ἀδικος αὕτη πράξις τῆς ἰσχυρᾶς Ἀλβιόνος, ὁ πρόξενος αὐτῆς Γερὴν μεταβὰς παρὰ τῷ Λόντῳ ἠρώτησεν αὐτὸν ἐὰν οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Ἴονες οἱ διατρίβοντες ἐν Ἀθήναις ἦσαν ἐν ἀσφαλεῖς ἢ ἐὰν ὤφειλον ν' ἀπέλθωσι τῆς πρωτεύουσας.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Λόντος ἀπήντησεν ὅτι: «ἡ κυβέρνησις τοῦ βασιλέως θελεῖ θεωρήσῃ πάντοτε καθήκον ἐαυτῆς νὰ χορηγήσῃ προστασίαν πρὸς πάντα ὑπήκουον Ἀγγλον ἢ Ἴονα, ἀλλ' ὅτι οὐδόλως αὐτῇ ἀπόκειται νὰ ὑπαγορεύσῃ αὐτοῖς τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἔδει νὰ λάβωσι καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ νὰ μείνωσιν ἢ ν' ἀπέλθωσιν», τότε ὁ Γερὴν δὲν ἐθεώρησεν ἀρκούσαν τὴν δικαίαν ταύτην ἀπάντησιν τοῦ ὑπουργοῦ καὶ ἐδημοσίευσεν διακήρυξιν προσκαλοῦσαν τοὺς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλοὺς ὑπηκόους νὰ προσφυλάξωσιν ἑαυτούς· διότι,

ὡς ἔλεγεν ἡ προκήρυξις, «ὁ ναύαρχος Πάρκερ προϋτίθετο νὰ προβῇ πλεῖστον εἰς τὰς ἐναντίον τοῦ τόπου τούτου ἐχθροπραξίας καὶ νὰ λάβῃ μέτρα ἐπιζημιώτατα εἰς τὰ συμφέροντα τῶν ἐλλήνων πάσης τάξεως».

Ἡ διακήρυξις αὕτη, ὡς ἦτο ἐπόμενον, κατετάραξε πάντας, οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων δυνάμεων ἀπηύθυναν πρὸς τὸν ἐν τῷ ὄρμῳ τῆς Σαλαμῖνος μένοντα πρεσβευτὴν Οὐαῖς ταυτόγραφον διακοίνωσιν, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 11 Ἰανουαρίου 1850 ἐρωτῶντες : «ἂν τὰ μέτρα, ἅτινα συμφώνως μετὰ τοῦ ἀντιναύαρχου Πάρκερ προτίθεται νὰ λάβῃ κατὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Αὐτοῦ Ἑλληνικῆς Μεγαλειότητος ὥσι πράγματι τόσῳ σοβαρὰ ὥστε προσβάλλοντα, ὡς λέγει ἡ διακήρυξις τοῦ Γκρήν, τὰ συμφέροντα ὅλων τῶν τάξεων τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἤθελον βλάψει ὡσαύτως καὶ τὰ μετ' αὐτῶν μεμιγμένα συμφέροντα τῶν ὑπηκόων των».

Πρὸς τὴν ταυτόγραφον ταύτην τῶν ἄλλων πρεσβευτῶν διακοίνωσιν ὁ Οὐαῖς ἀπητήσεν, ὅτι ὁ ναύαρχος Γουλιέλμος Πάρκερ θέλει καταβάλλει πᾶσαν φροντίδα διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ὑπηκόων τῶν ξένων δυνάμεων· ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις οὐδὲ τότε ὑπεχώρησε πρὸ τῶν υπερφιαλῶν ἀγγλικῶν ἀπαιτήσεων, ὁ ναύαρχος Πάρκερ ἐπεξέτεινε καὶ ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν ἐμπορικῶν πλοίων τὰ μέτρα αὐτοῦ, παρεκώλυσε τὸν ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς ἐκπλουν, τὸν εἰσπλουν καὶ αὐτὴν τὴν ἐκφόρτωσιν τοῖς ὑπὸ ἐλληνικὴν σημαίαν πλοίοις.

Ἐπὶ τούτοις, ὡς ἔδει, ἤρξατο τότε ἀδιάκοπος ἀνταλλαγὴ διακοινώσεων μεταξὺ τῶν πρεσβευτῶν τῆς Γαλλίας καὶ Ρωσίας καὶ τοῦ μένοντος ἐν τῷ ὄρμητι τῆς Σαλαμῖνος Οὐαῖς, ἐκ δὲ τῶν διακοινώσεων τούτων κατεδείχθη, ὅτι τὰ καταναγκαστικὰ ταῦτα μέτρα τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐλήφθησαν ἕνεκεν τῶν ἐξ αἰτήσεων αὐτῆς.

Ἐνεκεν ὅμως ἐπελθούσης παρεξηγήσεως, τὸ ζήτημα τοῦ δανείου καὶ τὸ τῶν δύο νήσων ἡ ἀγγλικὴ διπλωματία ἐφρόντισε νὰ ἀποχωρίσῃ τῶν ἄλλων καὶ οὕτω ἔμειναν μόνον τέσσαρες αἰτήσεις.

Ἐν τούτοις ἐν μέσῳ τῶν κρίσεων ἐκείνων ἐθνικῶν περιστάσεων καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ὑπὸ τὸν Α. Κριεζῆ ὑπουργεῖον καὶ ὁ ἐλλη-

νικὸς λαὸς σύμπας ἐπεδειξάντο ἀξιολογώμενον σθένος. Ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει τὴν καταστασιν ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς Θουβενέλ (1). «Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὑφίσταται καλλίτερον παρ' ὅσον τις ἡδύνατο. νὰ ἐλπίζῃ τὸ βάρος τῶν κρίσιμων τούτων περιστάσεων. αἱ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν εἰδήσεις εἰσὶ καλαί· ἡ τάξις οὐδαμῶς διαταράχθη καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ἀγγλικοῦ κόμματος, ἐκτὸς ἐξαιρέσεως τινων, ζωηρῶς ἐπικυρύνουσι τὰς πράξεις τῆς Ἀγγλίας· οἱ ἐν Σύρῳ καὶ Πάτραις προξενικοὶ ἡμῶν πράκτορες γράφουσιν ὅτι εἰς τὰς δύο ταύτας πόλεις, τὰς ἐστίας τοῦ Μαυροκορδατιστικοῦ κόμματος, τὸ δημόσιον πνεῦμα ἐκδηλοῦται ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως.

Κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις δύο πολεμικὰ ἀγγλικά ναυλοχοῦσιν ἐν τῇ λιμένι τῆς Σύρου καὶ οἱ ἔμποροι ἐναγωνίως ἀναμένουσι τὰ κατὰ τοῦ ἐμπορίου μέτρα, ὧν τὴν λῆψιν προαναγγέλλει ἡ παρουσία τῶν πλοίων τούτων. Ἐν Πάτραις ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν ἀγγλικῶν πλοίων. Ἡ βουλὴ ἐξακολουθεῖ τὰς ἐργασίας αὐτῆς καὶ ἄνευ ἀντιπολιτευσεως ἐπεψηφίσθησαν οἰκονομολογικά τινα νομοσχέδια.

Ἡ πόλις πᾶσα εἶναι ἥρεμος· νέοι ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων φοιτῶνται τοῦ Πανεπιστημίου προσπαθοῦσι νὰ διοργανώσωσι διαδήλωσιν ἐναντίον τῶν Ἀγγλων, ἀλλ' ἡ δημοσία γνώμη ἀποδοκιμάζει τὰς τοιαύτας προκλήσεις. Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας στρατιωτικούς τινας ἀρχηγούς· ὁ στρατηγὸς Γρίβας διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων τῆς Ἀττικῆς, τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Εὐβοίας· ὁ στρατηγὸς Μαμούρης τὰ αὐτὰ ἀνέλαβε καθήκοντα ἐν Ἀκαρνανίᾳ, Φθιώτιδι καὶ ἐν τοῖς βορείοις μεθορίοις· ὁ στρατηγὸς Τζαβέλας διωρίσθη φρούραρχος τοῦ Ναυπλίου καὶ ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων τῆς Ἀργολίδος.

Παρατήρησα εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν ὅτι οἱ διορισμοὶ οὗτοι φαίνονται μοι ἀμφιβόλου ὠφελείας καὶ ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὀφείλει ν' ἀπέχῃ, μετὰ μεγί-

(1) 16ῆ Thouvenel, La Grèce du Roi Othon Paris 1890 σελ 296; Ἐπιστολὴν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 16]28 Ἰανουαρίου 1850 πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν τῆς Γαλλίας στρατηγὸν Δελαχίτ.

στης φροντίδος, πάσης ἐχθρικῆς ἐκδηλώσεως. Ὁ ὑπουργὸς μοι διεβεβαίωσεν ὅτι πληρέστατα συμμερίζεται τὴν γνώμην μου καὶ ὅτι τὰ μέτρα εἰς αὐτὰ προβήσονται οἱ τρεῖς οὗτοι στρατηγοὶ ἀφορῶσι μόνον τὴν δημοσίαν τάξιν.»

Καὶ ὄντως ἐμπορικὰ πλοῖα ἐν τοῖς λιμέσι Πειραιῶς, Πατρῶν, Σύρου, Ὑδρας, Ναυπλίου, Χαλκίδος, Κορίνθου κατεσχέθησαν ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, καὶ ὠδηγήθησαν ρυμουλκηθέντα εἰς τὸν ὅρμον Σαλαμῖνος· πᾶν πλοῖον φέρον ἑλληνικὴν σημαίαν κατεδιώκετο, συνελαμβάνετο καὶ ἐρρυμουλκεῖτο εἰς Σαλαμῖνα· ἡ Ἑλλὰς εὕρισκετο τρόπον τινα ἐν καταστάσει οἷα ἡ Εὐρώπη ἐπὶ μεγάλου Ναπολέοντος κηρύξαντος τὸν χερσαῖον ἀποκλεισμόν πρὸς βλάβην τῶν συμφερόντων τῆς Ἀγγλίας.

Ὡς ἐπίμετρον τῆς βαρβαρότητος αὐτῶν οἱ Ἀγγλοι συνέλαβον τῇ 7] 19 Ἰανουαρίου τὸ βασιλικὸν ἀτμόπλοιον «*Otho*» ὅπερ κατεδιώκεν ἀγγλικὴ τις φρεγάτα καὶ ὠδηγήσεν εἰς Πειραιᾶ.

Δύο πλοῖα ἐν Πάτραις, σώσαντα ἐξ ἀφύκτου ναυαγίου τὸ φέρον τὴν ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἀγγλικὸν ἀτμόπλοιον, τὴν ἐπαύριον κατεσχέθησαν ἐπαισχύντως καὶ ὠδηγήθησαν εἰς Σαλαμῖνα, δύο ἕτερα ἑλληνικὰ πλοῖα διερχόμενα μακρόθεν ἐκ Σύρου καὶ μεταβαίνοντα, κατ' εὐθείαν, εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀνευ προσεγγίσεως εἰς ἑλληνικὸν τινα λιμένα, καταδιωχθέντα συνελήφθησαν καὶ ὠδηγήθησαν ἐπίσης εἰς Σαλαμῖνα, ἥτις ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ὑπερεπληρώθη πλοίων.

Δύναται τις δὲ νὰ φαντασθῇ ὅποια τις ζημίαι ἐπῆλθε τοῖς Ἑλλησι πλοιάρχοις καὶ ἐμπόροις. Εὐτυχῶς ὅμως ἡ πράξις αὕτη ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ ἐν Ἀθήναις διπλωματικοῦ σώματος διαμαρτυρηθέντος διὰ ταῦτοσήμεου διακοινώσεως πρὸς τὸν Ὁμᾶν Οὐαίς. Ἐν μέσῳ τοιαύτης καταστάσεως εὐτυχῶς οὐδεὶς ἐδειλίασεν· ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἐτήρει στάσιν ἀξιοπρεπεστάτην καὶ οὐδαμῶς ἤθελε νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπέναντι τῶν αὐθαδῶν ἀγγλικῶν ἀπαιτήσεων· τὰ μέλη τοῦ ὑπουργείου Κριεζῆ ἦσαν πρόθυμα νὰ προβῶσιν εἰς τὰ ἔσχατα μέτρα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας καὶ παρὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς Ἑλλάδος ἐμερίμων, ἵνα, ἐν δεδομένῃ τινι στιγμῇ, ἐκτιμῶς, ἡττηθῶσιν ἐν τῷ κατὰ τῆς πανισχύρου Ἀγγλίας ἀγῶνι.

ὁ Γούρας Μαρμύρης, ὁ διορισθεὶς στρατιωτικὸς διοικητὴς Ἀκαρνανίας ἤρξατο νὰ στρατολογῇ διὰ τὸν κατὰ τῆς Ἀγγλίας πόλεμον, ὡς ἔλεγε· τὸ αὐτὸ ἐπραττεν ὁ Γρίβας, ὁ δὲ Τζαβέλας, ὁ ἥρωας Κίτσος, φρούραρχος Ναυπλίου καὶ ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Ἀργολίδι στρατοῦ γράφων πρὸς τὸ ὑπουργεῖον ἐπὶ τῆς διαδοθείσης φήμης περὶ καταλήψεως τῶν φρουρῶν ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν διεκήρυττεν ὅτι : *θέλει ἀντιτάξει βίαν κατὰ τῆς βίας, καὶ ὅτι ἐντίμως ἀγωνισθήσεται ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῆς Ἑλλάδος*.

Ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἡγέτης, ὃν ἀδίκως κατηγοροῦν οἱ περὶ τὴν κυβέρνησιν ὡς μὴ ἐπικρίναντα τὴν ἀγγλικὴν διαγωγὴν, παρεῖχε φρονίμους συμβουλὰς πρὸς τοὺς φίλους καὶ ὁπαδοὺς αὐτοῦ περὶ ἡθικῆς ἐνισχύσεως τοῦ τε βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως, κατὰ τὰς κρίσεις ἐκείνας τοῦ ἔθνους περιστάσεις· ὁ Σπ. Τρικούπης, ὁ κυρυφαῖος τῆς ἀντιπολιτεύσεως, προθύμως ἐπίσης καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως παρέσχε τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ καὶ ἀνεχώρησεν ἐσπευσμένως εἰς Παρισίους ὡς ἑκτακτος ἀπεσταλμένος καὶ πληρεξούσιος ὑπουργός· ὡς ταιούτος ἀπεστάλη εἰς Πετροῦπολιν ὁ Ζωγράφος, καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἐπιτετραμμένος ὁ Πέτρος Δηλιγιάννης, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ, ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰακώβου Ρίζου Νερουλοῦ (1849) διορισθέντος ἐπιτετραμμένου Ἐμμανουὴλ Ἀργυροπούλου, παυθέντος ἐπὶ ἀβασίμῳ ὅλῳ προφάσει, ἐξ οὗ ἐστερήθη ἡ Ἑλλὰς ἰκανωτάτου διπλωματικοῦ ὑπαλλήλου, προσληφθέντος ἀμέσως εἰς τὴν ρωσικὴν ὑπηρεσίαν ἐν ἣ καὶ πάλιν διέπρεψεν· καὶ αὐταὶ αἱ ἐφημερίδες τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ ἰδίᾳ ἡ Ἀθηνα καὶ ἡ Ἑλπίς ὁσάκις παρασυρόμεναι ἐπέκρινον τὴν Κυβέρνησιν, ἀπεδοκιμάζοντο ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τῶν ἄλλων ἀντιπολιτευομένων, ἡ δὲ Ἑλπίς δημοσιεύουσα εἰδησίην τινα ἐν ἣ ἐλέγετο ὅτι ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει νέος πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας στρατηγὸς Ὡπικ (1848—1851) ἐποιήσατο ἐμπιστευτικὰς ἀνακοινώσεις πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας Στάτφορντ Κάνινγ περὶ τῆς δῆθεν προσεχοῦς ἐγκαταλείψεως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς Γαλλίας, προὐκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καίτοι ἐξ εὐπιστίας μᾶλλον ἢ ἐκ κακοβουλίας· ἐδημοσίευσεν τὴν εἰδησιν ἐκείνην, ἣν ἀνῆρσεν αὐτὸς οὗτος ὁ Θουβενέλ. Σύμψας δὲ ὁ Ἕλλη-

νικός λαός, καίπερ πάσχων, διότι ὁ χειμὼν τοῦ 1850 ὑπῆρξε δριμύτατος οὐ μόνον ἐν τῇ βορείῳ καὶ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μεσημβρινῇ, ἐν Κωνσταντινουπόλει δ' εἶχε παγώσει τὸ ἥμισυ τοῦ Κερατίου κόλπου, τοῦθ' ὅπερ ἔκτοτε μόνον κατὰ τὸν ἐφετεινὸν χειμῶνα συνέβη, καὶ ἐπὶ ἡμέρας αἱ συγκοινωναὶ διεκόπησαν ἕνεκα τῶν ἀφθόνων χιόνων, ἐν Ἑλλάδι ὁμοίως αἱ χιόνες ἦσαν ἀφθονόταται καὶ ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς Ἀθήναις τὸ θερμόμετρον ἐδείκνυνεν 7^ο κάτωθεν τοῦ μηδενός, οἱ γεωργοὶ ἐκ τῶν ἀκαταπαύστων φθινοπωρινῶν βροχῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σπείρῳσι καὶ ἡ συγκομιδὴ προσιωνίζετο πτωχοτάτῃ, τὰ ποίμνια ἀπέθνησκον καὶ αἱ ἐλαταὶ ἐβλάβησαν, ἐνίσχυνεν, ἐν τούτοις, τὸν βασιλέα καὶ τὴν κυβέρνησιν.

Οἱ ἔμποροι Πατρῶν καὶ Σύρου, καίπερ καταστρεφόμενοι ἐκ τῶν ληφθέντων αὐστηρῶν μέτρων ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, οὐχ ἥττον ἀπέστειλαν τῷ βασιλεῖ ἀναφοράς, ἐπιδοκιμαζούσας τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ, πάντα δὲ τὰ δημοτικὰ συμβούλια τοῦ Κράτους ἐψήφισαν ψηφίσματα ἐνισχύοντα τὴν κυβέρνησιν ἐν τῇ ἀντιστάσει αὐτῆς. Ἀφ' ἐτέρου δὲ αἱ Δυνάμεις πᾶσαι ἀπεδοκίμασαν τὴν πράξιν τῆς Ἀγγλίας, ἰδιαίτατα ὅμως πασῶν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία. Καὶ ὁ μὲν Νέσσελροδ ἀπηύθυνε, κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον, δύο σφοδροτάτας διακοινώσεις πρὸς τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ ἀγίου Παύλου διαμαρτυρούμενος ἐπὶ τῷ κηρυχθέντι κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀποκλεισμῷ καὶ αὐστηρῶς χαρακτηρίζων τὰς ἀγγλικὰς ἀπαιτήσεις, ὁ δὲ Θουβενέλ οὐ μόνον συνειργάζετο μετὰ τῶν Ἑλλήνων ὑπουργῶν ἀλλὰ καὶ διπλωματικὸν πόλεμον ἀνέλαβε πρὸς τὸν τῆς Ἀγγλίας Οὐάις, (1) ἐξ οὗ κατέστη τότε προσφιλέστατος τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, συναθροισμένῳ ὑπὸ τὰ παράθυρα τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας καὶ πολλαχῶς ἐκδηλοῦντι τὰ πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτῆς αἰσθήματα αὐτοῦ, ἐπιλαθόμενος τῶν ὕβρεων, ἃς οὗτος ἐν ἔτει 1847 γραμματεὺς ὢν τῆς πρεσβείας ἔγραψεν ἐν ταῖς γαλλικαῖς ἐφημερίσιν ἀποκαλέσας τοὺς Ἑλληνας ἀγρίους, διότι προσεβλήθη ἡ παροιμιώδης γαλλικὴ κενοδοξία ἐν τῇ ἥττῃ Γάσκωνος, δεινοῦ ἐν λόγοις

(1) Ἴδὲ Thouvenel ἐνθ' ἄλλαχού σελ. 278 καὶ ἐφεξῆς.

παλαιστοῦ, ὅστις ὑφ' ἀπλοῦ. μὴ ἀθλητοῦ Ὑδραίου αἰσχυρῶς καταβληθεὶς ἐγένετο ἀφορμὴ ἵνα οἱ θεαταὶ ἔδωσι πρὸς ἐμπαιγμὸν τοῦ δοκησιδεξίου Γάλλου τὸ ἔσμα τόδε :

« Σὰν δὲν ἤξερες, Φραντσέζε, τὰ παλαιῆς
τί κολλοῦσες τὰ χαρτιά
'ς τὰ σοκάκια τὰ πλατιά ;
Σὰν δὲν ἤξερες τὰ φᾶς τὰ μακαρόνια
τ' ἐξυρεῖς πολὺ τυρί ;
Τὴν κακὴ σου τὴ ψυχρή ! » ,

ὑπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν τῷ Θουβενέλ νὰ γράψῃ τῇ 29 Ἰανουαρίου 1847 πρὸς τὸν Κουβιλλιέ Φλερὺ καθ' ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων τὰ ὑβριστικὰ καὶ χλευαστικὰ ταῦτα :

« Ἡ ἀπόκρεως εἶναι ἐγγὺς τοῦ τέλους. Οἱ ἄνθρωποι ἐχώρευσαν ὡς οἱ κάτοικοι πεπολιτισμένης πρωτευούσης· ἔφαγον δ' ὡς ἄγριοι. Κατὰ βάθος κυριαρχεῖ ἡ ἀγριότης. Ἰδοὺ δὲ ἡ ἀπόδειξις. Ἐσχατῶς ἀφίκετο ἐνταῦθα ἀθλητὴς τις Γάσκων, ὅστις ἀγνοῶν τὴν ἐλληνικὴν προὔκηρυξεν ἀμοιβὴν 500 φράγκων ὑπὲρ ἐκείνου, ὅστις ἤθελε καταβάλλει αὐτὸν ἐν τῇ πάλῃ. Ὁ ὄχλος ἀθρόος ἔσπευσε εἰς τὸ θέαμα. Ὑδραῖός τις κατέρριψεν αὐτόν· τὰ ἀρχαῖα τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἑρακλέους πάθη ἐξήφθησαν. Χειροκρατήματα, κραυγαί, ὠρυγαί. Ὁ ἡττηθεὶς κατεχλευάσθη, κατεπατήθη, μόλις διεσώθη ὑπὸ τῆς δημοσίας δυνάμεως. Τούναντίον δὲ ὁ νικητὴς ἐστέφθη δι' ἀνθρίων καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐνδόξων ἀρχαίων χρόνων, ἀνεβιβάσθη ἐφ' Ἰππου καὶ θριαμβευτικῶς περιήχθη ἀνὰ τὴν ἀγορὰν καὶ τὴν πόλιν· νῦν δὲ ὁ ἔσχατος φουστανελλοφόρος τῶν τριόδων βλέπων, καθ' ὁδόν, Γάλλον τρέχει ὀπίσω αὐτοῦ ἔδων τὴν ἐπιφθόν ἐπικαίρου ὑβριστικοῦ ἔσματος. »

Ὁ ἐν Λονδίνῳ δὲ ἐπιτετραμμένος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Μοντρώ ἐξεδήλωσε τῷ Πάλμερστον τὴν θλίψιν τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ εἰπών : « ἡ Γαλλία ἐν τῇ ιδιότητι αὐτῆς ὡς προστατίδος τῆς Ἑλλάδος δυνάμεως, δικαιούται νὰ ἀνησυχῇ περὶ τῶν ἐναντίον αὐτῆς ληφέντων μέτρων. » ὁ δὲ Πάλμερστον ἠρέσθη ν' ἀπαντήσῃ

ὅτι : « οὐδαμῶς ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος διακυβεύεται· δὲν πρόκειται περὶ κατακτήσεως· θέλομεν μόνον νὰ λάβωμεν ἐχέγγυα ἐξασφαλίζοντα τὴν Ἀγγλίαν περὶ τῆς ὀφειλομένης αὐτῇ ἀποζημιώσεως· θέλομεν νὰ κατὰσχωμεν πράγματα ἴσης ἀξίας πρὸς τὰ ποσά ὧν τὴν πληρωμὴν ἀρνεῖται ἡ Ἑλλὰς· καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττεσθε ἔὰν ἀπεφύγομεν ν' ἀνακοινώσωμεν τὰς προθέσεις ἡμῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν κυβέρνησιν· τίς τάχα ὑφίσταται ἀνάγκη εἰς παρομοίας ὑποθέσεις νὰ πληροφορῶνται περὶ τῶν διατρεχόντων τρίτοι ξένοι ὅπως πρὸς τὸ ζήτημα ; »

Ἄλλὰ καὶ αἱ πρὸς τὰς Βουλὰς ἀπαντήσεις τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἦσαν σκαιαὶ καὶ ψευδεῖς. Οὕτω, τῇ 23|4 Φεβρουαρίου, ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Λόρδων ὁ λόρδος Στάνλεϋ ἐπερωτήσας τὸν πρωθυπουργὸν μαρκήσιον Λανσδῶουν περὶ τῶν κινήσεων τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου καὶ ἐκφράσας τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ ὅτι : « 21 ὥρας μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ βασιλικοῦ λόγου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχομένην διακήρυξιν περὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς εἰρήνης πρὸς ἀπάσας τὰς Δυνάμεις ἐκοινοποιήθη ἡ εἰδήσις περὶ τῆς ἐνόπλου ἐπιθέσεως κατὰ μίαν τῶν φιλικῶν καὶ μᾶλλον ἀνισχύρων Δυνάμεων, » ἔλαβεν ἀπάντησιν ὅτι : « οὐδεὶς ἀποκλεισμός κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκηρύχθη! »

Αὐθμερὸν ἐγένετο ἐπερώτησις ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ Γίβσον καὶ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, πρὸς ἣν ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Πάλμερστον, ἀπαθῶς ἐδήλωσεν ὅτι ἐπειδὴ αἰτήσεις τινὲς τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως δὲν ικανοποιήθησαν καὶ ἐπειδὴ τὰ διαβήματα τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ τῆς βασιλείσεως ἀπέμειναν ἀνευ ἀποτελέσματος - « διετάχθη ὁ ἀντιναύαρχος σὶρ Πάρκερ νὰ συνεχνηθῇ μετὰ τοῦ Οὐάις· αἱ τελευταῖαι εἰδήσεις ἀναγγέλλουσιν ὅτι ὁ Οὐάις ἐπέβη τῆς ναυαρχίδος ἵνα ἐκείθεν ἀποτελεσματικώτερον δυνήθῃ νὰ ἐπιτύχῃ τὰς αἰτήσεις του. »

Τὰ ἀνακιδῇ ὅμως ταῦτα ἔν τε τῇ Βουλῇ τῶν Λόρδων καὶ τῇ τῶν Κοινοτήτων ψεύδη, διαρρήδην ἀνέλαβον αἱ ἐφημερίδες τῆς ἀντιπολιτεύσεως νὰ στηλιτεύσωσι καὶ ἰδίως ὁ « Χρόνος », ὅστις ἔγραψεν : « ἡ ἐχθρική ἐμφάνισις τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ἔγραφε τῇ 23|4 Φεβρουαρίου 1850, συνήνωσεν ἐν Ἑλλάδι καθ' ἡμῶν ὅλα τὰ κόμματα καὶ ὤθησε μέχρι τῆς ἀγανακτήσεως τὴν δυσμένειαν τὴν ὁ-

ποῖαν εἶχον ἐσχάτως διεγείρει καθ' ἑμῶν αἱ τελευταῖαι πράξεις τοῦ Ἀρμοστοῦ, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τόσον τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου ὅσον καὶ τῆς ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας μανθάνει οὕτω νὰ ζητῇ ἐκ Πετροπόλεως τὴν ὄθνησιν, ἥτις μέλλει νὰ διευθύνῃ τὴν διαγωγὴν καὶ τὰς ἐλπίδας του καὶ διὰ παραδόξου ἀνατροπῆς τῶν προτέρων σκοπῶν μας, ἡ μὲν Ἀγγλία φαίνεται ἤδη πολέμιος, ἡ δὲ Ρωσία τὸ στήριγμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας.»

Ἐν τούτοις πρὸς τε τὴν ἀντιπολίτευσιν ὡς καὶ πρὸς τὰς διαμαρτυρίας τῶν Δυνάμεων ἐκώφευεν ὁ Πάλμερστον· ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ τῆς Γαλλίας ἐν Λονδίῳ πρεσβευτής, ἐν Παρισίοις ἐπ' ἀδείᾳ ἀπουσιάζων, ἐν τάχει ἐκπεμφθεὶς εἰς Λονδίνον, ἐπανέλαβε τὰ διαβήματα, ἅπερ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐποιήσατο ὁ ἐπιτετραμμένος Μοντρό καὶ μετὰ τῶν πρεσβευτῶν τῆς Βαυαρίας καὶ Ρωσίας, ἐπέτυχεν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ τῆς Γαλλίας μεσολάβησις.

Οὕτω λοιπὸν ἀπεφασίσθη νὰ ἀποσταλῇ εἰς Ἀθήνας ἑκτακτος ἀπεσταλμένος ὁ Γάλλος βαρόνος Γκρό, ὅπως μεσιτεύσῃ μετὰ τοῦ Οὐάις καὶ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐξευρίσκων λύσιν τινὰ ἱκανοποιητικὴν δι' ἀμφότερα τὰ μέρη. Σημειούσθω δ' ὅτι ἡ ἑκτακτος αὕτη ἀποστολὴ δὲν ἀνετέθη τῷ Θουβενέλ ἵνα μὴ τυχὸν οὗτος ἐκ προσωπικότητων παρακωλύσῃ τὴν αἰσίαν τῆς διαφορᾶς διεξαγωγὴν. (1)

Ὅθεν ὁ ἐν Λονδίῳ ἐπιτευχθεὶς οὗτος προσωρινὸς συμβιβασμὸς ἀνεκοινώθη, ἐν τάχει, πρὸς τὸν Ὁμᾶν Οὐάις καὶ τὸν Γουλιέλμον Πάρκερ, οἵτινες καὶ διετάχθησαν ν' ἀναστείλωσι, μέχρι νεωτέρων διαταγῶν, τὰ καταναγκαστικὰ αὐτῶν μέτρα καὶ νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν ἐλευθέραν συγκοινωνίαν τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν ἄλλων λιμένων, διατηροῦντες μόνον παρ' ἑαυτοῖς, ὅσα πλοῖα κατέσχον μέχρι τῆς λήψεως τοῦ ταχυδρομείου.

(1) Ἴνα δὲ μὴ προσβληθῇ ὁ Θουβενέλ, ὡς δῆθεν θεωρηθεὶς ἀνεπιτήδειος περὶ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἑλληνοαγγλικῆς διαφορᾶς, ἐστάλη πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Δεζάζ, διευθυντοῦ τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, ἐπιστολή, δι' ἧς ἡτιολογεῖτο ἡ ἀποστολὴ τοῦ Γκρό. (Ἰδε Θουβενέλ ἐνθ' ἄλλαχού σελ. 317).

Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀκτοπλοία ἐπανελήφθη καὶ ἡ κίνησις τῶν λιμένων ἤρξατο τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου· εὐτυχῶς μετὰ 4 ἡμέρας, τῇ 21ῃ Φεβρουαρίου ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας καὶ ὁ ἑκτακτος ἀπεσταλμένος τῆς Γαλλίας βαρόνος Γκρό, ὅστις εὐθὺς ἀμέσως ἐπεδύθη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀγγλικῶν αἰτήσεων ἐπανειλημμένους λαβῶν μετὰ τοῦ Οὐάις συνετεύξεις.

Τὸ ἔργον τοῦ Γάλλου ἀπεσταλμένου Γκρό ἦτο δυσχερές, παρὰ τὴν παρασχεθεῖσαν αὐτῷ συναντίληψιν ὑπὸ τοῦ καλῶς τὰ τῆς Ἑλλάδος γινώσκοντος Θουβενέλ· διότι ἡ ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν πολυπληθῶν ἐγγράφων ἅπερ ἐπὶ τῶν πρὸς διαλεύκανσιν ζητημάτων συνεσωρεύθησαν, παρείχεν ὅλως ἐναντία πορίσματα τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Οὐάις, ὁ δὲ Γκρό δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ, πῶς ἐζητοῦντο χιλιάδες δραχμῶν εἰς ἀποζημίωσιν εὐτελῶν ὅλως ἀντικειμένων.

Ἐφ' ᾧ καὶ ἐν τῷ ἀπὸ 7)19 Μαρτίου 1850 τηλεγραφῆματι αὐτοῦ πρὸς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν λόγον ποιούμενος περὶ τῶν δῆθεν ζημιῶν τοῦ Δαβίδ Πατσιφίκου ἔγραφον ἔτι : «κοινῶς εἶναι ἔγνωσμένον ὅτι ὁ Πατσιφίκος οὐδὲ μετρίας εὐπορίας ἀπῆλκυε καὶ λυπηρὰν ἡσθάνθη ἐντόπωσιν, ὅτε ἐξερχόμενος τῆς πόλεως ἵνα μεταβῇ εἰς Πειραιᾶ εἶδον τὴν πενιχρὰν κακοικίαν ἣτις δῆθεν περιεῖχε ἑπιπλα ἀξίας ἐξήκοντα χιλιάδων φράγκων καὶ κοσμήματα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη καὶ ὑφάσματα μείζονος ἔτι ἀξίας !»

Ἐντεῦθεν, ὡς εἰκός, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κυρώσῃ ὁ Γάλλος ἀπεσταλμένος τοιαύτας ὑπερόγκους καὶ ἀδικαιολογήτους χρηματικὰς ἀπαιτήσεις ἐξ οὗ ὁ Οὐάις ὀργισθεὶς οὐδεμίαν ἐλάττωσιν παρεδέχετο καὶ τὸ ἔργον τῆς μεσολαβήσεως οὕτως ἐφαίνετο ναυαγῆσαν· εὐτυχῶς ὅμως αἱ διαπραγματεύσεις ἐπανεληφθῆσαν καὶ αὐθις ἐν Λονδίνῃ καὶ ἐπετεύχθη μετριώτερός τις συμβιβασμός. Ἀλλ' ὅμως πρὸ τῆς ἀποστολῆς τῶν ἐγγράφων τῶν διαπραγματεύσεων τούτων εἰς Ἀθήνας, ὁ Οὐάις ἀνεκοίνωσε πρὸς τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν, δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12 Ἀπριλίου ὅτι, ἐάν, μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς ἐπαύριον 13, ἡ Ἑλλὰς δὲν παρεδέχετο πάσας τὰς ἀγγλικὰς αἰτήσεις, ὁ ἀποκλεισμός ἤθελεν ἐπαναληφθῇ, ὡς καὶ ἐπανελήφθη. Τότε ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργός

Λόντος, φοβούμενος νέαν τοῦ ζητήματος περιπλοκὴν, ἔγραψε τῷ Οὐάις, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ διατυπώσῃ τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ, ὅπερ ὁ Ἀγγλος πρεσβευτὴς ἔπραξεν αὐθημερόν. Τότε συνεκλήθη εἰς συνεδρίαν νὰ συσκεφθῇ καὶ ἀποφασίσῃ περὶ αὐτῶν ἡ ἑλληνικὴ Βουλὴ, ἥτις καὶ συνεδριάσασα, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ἀπεφάσισε τὴν ἀμεσον ὑποχώρησιν.

Ὅθεν τῇ ἐπομένῃ, 15 Ἀπριλίου, ὁ Λόντος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Οὐάις ἐπιστολὴν ἐκφράζουσαν αὐτῷ τὴν θλίψιν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῇ γενομένῃ δῆθεν προσβολῇ πρὸς τινὰς ἀξιωματικούς τοῦ ἀγγλικοῦ ἀτμοπλοίου «Φάσματος» ἐπὶ τῆς προκυμαίας Πατρῶν καὶ 430,000 δραχμῶν ἔνταλμα ἐπὶ τοῦ Κεντρικοῦ Ταμείου πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ ἐβραίου Δαβὶδ Πατσιφίκου καὶ τῶν ναυτικῶν Ἰόνων· ἐκ τοῦ ποσοῦ δὲ τούτου αἱ μὲν 150,000 κατατίθεντο ὡς ἐγγύησις διὰ τὴν περὶ τῶν τοῦ Πατσιφίκου καταστραφέντων δῆθεν χειρογράφων ἀποζημίωσιν ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ὅτι, ἐὰν ἡ ἐξέτασις ἀπεδείκνυεν, ὅτι ἡ ἀξία αὐτῶν ἦτο περισσοτέρα, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὤφειλε νὰ συμπληρώσῃ τὸ ποσόν, ἐὰν δι' ὀλιγωτέραν ἤθελεν ἐπιστραφῇ ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου τῇ κυβερνήσει τὸ πλεονάζον.

Ἡ ἄδικος αὕτη λύσις ἐξώργισε τὰ μέγιστα τὴν κυβέρνησιν τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας κατὰ τῆς Ἀγγλίας· διότι, κατὰ τὸν ἐν Λονδίνῳ γενόμενον συμβιβασμόν, καὶ ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τῆς ἀποστολῆς τοῦ Γκρό, τὰ ἐκθιαστικὰ μέτρα δὲν ἤθελον ἐπαναληφθῇ, ἀνευ νεωτέρων διαταγῶν πρὸς τὸν ἀντιναύαρχον Γουλιέλμον Πάρκερ· νῦν ὅμως συνέβη, ὅλως τὸναντίον, οὕτως ὥστε ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐξηναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ, ὀλίγας ὥρας, πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ κομίζοντος τὸν δριστικὸν συμβιβασμόν, τὸν ἐν Λονδίνῳ ἐπιτευχθέντα δι' ἀπευθείας συνεννοήσεως μεταξὺ τοῦ Γάλλου πρέσβους καὶ τοῦ Πάλμερστον, ταχυδρομείου.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἡ κυβέρνησις τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας ἐζήτησε τὴν ἀνατροπὴν τῶν αὐθαιρέτως ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοῦ Οὐάις ἐπιτευχθεισῶν συμφωνιῶν, ἀλλ' ὅμως, τοῦ Πάλμερστον ἀρνηθέντος νὰ ικανοποιήσῃ τὴν αἴτησιν ταύτην, ὁ ἐν Λονδίνῳ πρέσβυς τῆς Γαλλίας Δρόουν Δελοῦ διετάχθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ἀγγλικὴν

Ἀλέξ. Ρίζος Παγκαθῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρωτεύουσαν διότι ἡ ἐν Λονδίῳ παρουσία αὐτοῦ ἀντίκειται εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Γαλλίας.

Ἡ αἰφνιδία αὕτη ἀναχώρησις τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ ἐκ Λονδίνου διετάραξε, πρὸς στιγμήν, τὰς μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν σχέσεις· ὁ δ' ἐν Παρίσις Ἄγγλος πρεσβευτὴς λόρδος Νορμάνθυ λαβὼν ἐπανελημμένας μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τῆς Γαλλίας στρατηγοῦ Λαχιτ συνεντεύξεις, ἔθηκε τὰς βάσεις συμβιβασμοῦ τινος παρέχοντος ἱκανοποίησιν τῇ Γαλλίᾳ καὶ ἠθικῶς μᾶλλον ὠφελίμου τῇ Ἑλλάδι.

Τότε καὶ ὁ Δρόουν Δελουὶ διετάχθη νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς Λονδίνον καὶ ἐπαναλάβῃ τὰς πρὸς τὸν λόρδος Πάλμερστον διαπραγματεύσεις αὐτοῦ, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν ὑπογραφεῖσιν ἐν Ἀθήναις μεταξὺ Θωμᾶ Οὐάις καὶ τοῦ Α. Λόντου σύμβασιν τῆς 6)18 Ἰουλίου 1850 ἐχούσης ὡδε :

« Ἀρθρ. 1ον. Πᾶσαι αἱ αἰτήσεις αἱ ὑποβληθεῖσαι τῇ ἑλληνικῇ κυβερνήσει διὰ τῆς 5)17 Ἰανουαρίου 1850 διακοινώσεως τοῦ Οὐάις θεωροῦνται ὡς ἱκανοποιηθεῖσαι παρ' αὐτῆς, ἐκτὸς τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ Πατσιφίκου προερχομένης ἐκ τῆς ἀπωλείας ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς χρηματικὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ ἐναντίον τῆς πορτογαλικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Α. Ἑλληνικῆς Μεγαλειότητος ὑποχρεοῦται ν' ἀποζημιώσῃ τὸν Πατσιφικὸν διὰ τὴν γενομένην αὐτῷ πραγματικὴν βλάβην ἐὰν μετ' αὐστηρὰν ἔρευναν ἀποδειχθῇ ὅτι ἐβλάβη ἐκ τῆς ἀπωλείας ἢ καταστροφῆς τῶν ἐγγράφων.

« Ἀρθρ. 2ον. Τὴν ἀνωτέρω ρηθεῖσαν ἔρευναν θὰ κάμωσι δύο διαιτηταὶ καὶ εἰς ἐπιδιαιτητὴς ἐν περιπτώσει διαφωνίας αὐτῶν, διοριζόμενοι τῇ συνεννοήσει τῶν κυβερνήσεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἑλλάδος. Ἡ διαιτητικὴ αὕτη ἐπιτροπὴ θέλει ὀρίσει περὶ τῆς δοθησομένης τῷ Πατσιφίκῳ ἀποζημιώσεως.

« Ἀρθρ. 3ον. Συμφωνῶς πρὸς τὰς παρὰ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις διὰ τῶν δύο προηγουμένων άρθρων, ἡ κυβέρνησις τῆς Α. Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος ὑπόσχεται μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς παρούσης Συμβάσεως ν' ἀποδώτῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Α. Ἑλλ. Μεγαλειότητος τὴν ποσότητα τῶν ἐκατὼν

πεντήκοντα χιλιάδων ὀραχμῶν, ἣτις ἐδόθη παρ' αὐτῆς ὡς ἐγγύησις διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τοῦ Πατσιφίκου.

* Ἀρθρ. 4ον. Αἱ ἀξιώσεις τῆς κυβερνήσεως τῆς Α. Βρ. Μεγαλειότητος αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ ἐγγυημένον ὑπὸ τῶν τριῶν Δυνάμεων δάνειον καὶ εἰς τὰς νήσους Σαπιέντσαν καὶ Ἐλαφόνησον ἐξαιροῦνται ἀπὸ τῆς συμβάσεως ταύτης.

Ἡ σύμβασις αὕτη ὑπὸ τὴν ὀλικὴν μὲν ἔποψιν κατ' ἐλάχιστον διέφερε τῆς προτέρας λύσεως, ἥθικῶς ὅμως ἀπῆλλασε τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, χάρις εἰς τὰς προσπαθείας τῆς Γαλλίας, τῆς ἐπιβληθείσης καταθέσεως τῶν 150,000 δραχμῶν. Οὕτω δὲ ικανοποιήθη μὲν ὁ ἀγγλικὸς ἐγωῦσμὸς, δὲν ἐπῆλθον ὅμως τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, ἅπερ ἀνέμενεν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ.

Καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ ἐπὶ τρίμηνον ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς βίας παρασταθεῖσα ἐν Ἑλλάδι ἀτύγγλωστος κωμῆδία, ὃ δὲ βασιλεὺς Ὅθων ἐγένετο παρὰ τῇ ἑλληνικῇ λαῷ συμπαθέστερος καὶ δημοτικώτερος διὰ τὴν, ἣν ἐπεδείξατο ἀνταξίαν ὄντως αὐτοῦ διαγωγὴν καὶ τὸ ἔθνος ἱκανοποιήθη πλήρως διὰ τῆς ἀνδρικῆς αὐτοῦ ἀπέναντι τῆς κραταιᾶς Ἀλβιόνας ἀτάσεως. Διότι, κατ' ἐπίφασιν μόνον ἐνίκησεν ἡ Ἀγγλία· πράγματι δὲ ὁ Ὅθων καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις· διότι διὰ τῆς λύσεως ταύτης διεφεύσθησαν πᾶσαι αἱ περὶ ἐξεγέρσεως τοῦ λαοῦ ἐναντίον αὐτῆς ἐλπίδες τῆς πονηρᾶς ἀγγλικῆς διπλωματίας.

Μετὰ παρέλευσιν ἔτους, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1851, ἡ δικαιοκρατικὴ ἐπιτροπεία, ἡ ἀντιπροσωπεύσασα τὴν Ἑλλάδα, Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν, συμφῶνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς συμβάσεως τῆς 6|18 Ἰουλίου, ἀνεκάλυψεν ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς πορτογαλικῆς Βουλῆς ἔγγραφον ἐπιτρέπον τὴν πλήρην διακανόνισιν τοῦ ζητήματος τῆς ἀποζημιώσεως τοῦ αἰσχροῦ Ἰουδαίου Δαβὶδ Πατσιφίκου. Ἐκ τούτου δὲ ἀπεκαλύφθη ἡ ἐλεινὴ καὶ ἄτιμος διαγωγὴ τοῦ πονηροῦ Ἰουδαίου· διότι τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ἀναφορὰ ὄν, ἀπευθυομένη πρὸς τὴν Βουλὴν, περιεῖχεν ἀκριβῶς τὰ πρωτότυπα τῶν ἐγγράφων, ὧν τὴν ἀπώλειαν ἐθρῆνει ὁ Πατσιφίκος· αἱ ἀπαιτήσεις αὐτοῦ, κατὰ ταῦτα, ἀνῆρχοντο ἐν ἔτει 1839 εἰς 3,750 δραχμῶν! Ἐπὶ τῇ βᾶσει λοιπὸν τούτων οἱ δικαιοκραταὶ ἀντὶ τῶν 650,000 φράγ-

κων, ἅπερ εἶχε ζητήσει ὁ Πατσίφικος, ἀνεγνώρισαν ὅτι δικαιούται νὰ λάβῃ μόνον 3,750 δραχμῶν, αἵτινες καὶ ἐπληρώθησαν αὐτῷ!

Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ μόνου καταφαίνεται, νομιζομεν, σαφῶς, τὸ ἄδικον τῶν ἀγγλικῶν ἀπαιτήσεων· ἀλλ' ὁ Πάλμερστον ὅμως, ὡς εἵπομεν ἤδη, ἐνεργήσας ταῦτα πάντα κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐπέδιδωκεν ἕτερον σκοπόν, νὰ πλήξῃ τὴν Ρωσίαν, ἥς αἱ ἐν Αὐστρίᾳ ἐπιτυχίαι ἐξώργιζον αὐτὸν καὶ νὰ ἐξασθενήσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἣν προέβλεπε σύμμαχον τῆς Ρωσίας ἐν τῇ μετ' ὀλίγον ἐπελθούσῃ ἀνατολικῇ κρίσει, ἐν τῇ Κριμαϊκῇ λεγομένῳ πολέμῳ.

Ὡς δὲ μὴ ἤρκουν αἱ περὶ τῆς καταβολῆς τῶν τόκων καὶ τῶν χρεωλυσίων τοῦ δανείου τῶν 60,000,000, ὡς καὶ αἱ ὑπὲρ τοῦ Πατσίφικου καὶ τῶν Ἴονων ναυτικῶν ἀπαιτήσεις τῆς Ἀγγλίας, ἀνερχόμεναι εἰς πολλὰς ἑκατοντάδων χιλιάδων δραχμῶν, καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Μαξιμιλιανοῦ παραιτηθεὶς τοῦ θρόνου πατὴρ τοῦ Ὁθωνος, ἐν ἔτει 1849 καὶ 1850, ἀπῆτει τὰ χρήματα, ἅπερ ἐδάνεισε τῷ Ὁθωνι, ἔγραψε δὲ ἐπανειλημμένως πρὸς αὐτὸν ἐπιστολάς, ἐν αἷς καὶ τὰς δε :

«Ὁ υἱός μου βασιλεὺς καὶ τὸ ὑπουργεῖόν του μὲ πιέζουσι ν' ἀποδώσω τὸ δάνειον εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐκ τῆς ἰδίας μου περιουσίας. Ἐὰν τοῦτο γένηθῃ θὰ ματαιωθῇ, ἢ ἐν τῇ διαθήκῃ μου πρόθεσις, ὅπως τὰς οἰκονομίας μου κληροδοτήσω εἰς τοὺς δύο νεώτερους υἱούς μου, καταλλπω δὲ τὴν ἐπικαρπλίαν τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Ἀδαλβέρτου εἰς τὴν μητέρα των.

«Ὁθων, εἶσαι ἀγαθὸς υἱὸς καὶ ἀδελφός· ἀνάγκη λοιπὸν νὰ φροντίσῃς ὅπως ἡ Ἑλλὰς ἐκπληρώσῃ τὰς διὰ συμβάσεως ἀναληφθεῖσας ὑποχρεώσεις καὶ ἀποδώσῃ τὰ πρὸς σωτηρίαν τῆς δανεισθέντα ταῦτα χρήματα.

«Ἐφ' ὅσον ἦσο ἀπόλυτος κύριος ἐγένετο τὸ δάνειον, κατόρθωσον νῦν τοῦλάχιστον νὰ τὸ ἀναγρῶρισῶσιν αἱ Βουλαι καὶ νὰ καταβάλλωσι τοὺς καθυστεροῦντας καὶ τοὺς τρέχοντας τόκους, ἵαν οὐχὶ τὸ κεφάλαιον· εἶμαι πειγμένος· θὰ ἦτο σκληρόν, ἀφ' οὗ αἱ πρόσδοι μου ἐμειώθησαν τόσον διὰ τῆς καταθέσεως τοῦ στέμματος, νὰ ὑφίσταντο ἔτι μείζονα μείωσιν καὶ ἐὰν ἀπέβαινέ μοι ἀδύνατον

τὰ μεριμνήσω περὶ τῶν δύο νεωτέρων σου ἀδελφῶν καὶ τῆς μητρὸς σου.»

Μετ' οὐ πολὺ ἠναγκάσθη πιεσθεὶς ὁ Λουδοβίκος νὰ καταβάλῃ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον 1,233,333 φλωρινίων ὡς κεφάλαιον καὶ 296,000 φλωρινίων ὡς τόκους, γράφων τῷ υἱῷ :

«*Ἐν τῷ συμβουλῳ, ὅπερ συνεκάλεσεν ὁ ἀδελφός σου ἕνεκα τοῦ ἑλληνικοῦ δανείου, καὶ εἰς ὃ, τῇ αἰτήσει μου, προσεκλήθησαν καὶ πρῶν ὑπουργοί, οὐδεὶς ἤνοιξε τὸ στόμα ὑπὲρ ἐμοῦ, ὡς οὐδεὶς ὑπερήσπισέ με βουλευτῆς· μόνον ἐξ Ἑλλάδος ὑψώθη φωνὴ ὑπὲρ ἐμοῦ ἐν τῇ «*Ἀγρουσταίᾳ Ἐφημερίδι*», ἐκ Βαναρίας οὐδεμία· εἶται σκληρὸν τοῦτο, σκληρότερον δι' ἐμέ, ὅστις, εὐρὼν τὰ οἰκονομικὰ εἰς ἀθλιεστάτην κατάστασιν, κατέλιπον ταῦτα ἀνθηρότατα, ἀφ' οὗ ἡλάττωσα ἐπαισθητῶς τοὺς φόρους καὶ ἐδαπάνησα τοσαῦτα ὑπὲρ μεγάλων δημοσίων ἔργων· ὁλλῶς ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν Βουλῶν ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἀπηύθυνεν εἰς τὸν Μαξιμιλιανὸν ὕβριστικὴν ἐπιστολήν· οὐδ' ἐπὶ μιαν ἡμέραν ἦτο πλέον δυνατὸν ν' ἀναβληθῇ ἡ ἀπόδοσις ἀνευ κινδύνου, ἐπλήρωσα λοιπὸν καὶ ἀπεγυμνώθην τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κεφαλαίων μου.»*

Ἀλλὰ τὰ χρήματα ταῦτα, ὡς καὶ ἄλλαχού εἴπομεν, ἐπληρώθησαν μόλις ἐν ἔτει 1878.(1)

Ἐ τούτοις, μόλις κατασιγησάσης τῆς, ὡς ἐκ τῆς ἀγγλοελληνικῆς διαφορᾶς ἐπελθούσης ἐσωτερικῆς τοῦ Κράτους ἀταξίας, καὶ ἤρξατο τὸ καὶ πρότερον μὲν ἄλλ' ἤδη σφοδρότερον ἀναξέσμενον ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα (2) εἰς ὃ ἀφορμὴν παρέσχεν ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποστολὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Ὁθωνεῖῳ Πανεπιστημίῳ Μισαήλ Ἀποστολίδου, ἵνα ἐπιδώσῃ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Ἀνθίμῳ τῷ Δ' τὸν ἀπονεμηθέντα αὐτῷ Μεγαλόσταυρον τοῦ Τάγματος τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἀποδοθεισῶν τιμῶν τῇ κηδείᾳ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποθανόντος πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος Ἰακώβου Ρίζου τοῦ Νερουλοῦ (16 Δεκεμβρίου 1849).

(1) Βλέπε σελίδα 181.

(2) Ἰδὲ σελ. 73—83 καὶ 174—179.

Εἶπομεν, ὁλλαχοῦ ὅτι αὐτοβούλως ἀνεκηρύχθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων καὶ ὅτι τοῦτο παρέσχεν ἀφρημὴν εἰς μακρὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐριδας, αἵτινες πολυ-
 λαχῶς καὶ πολυτρόπως παρέβλαψαν τὴν νεαρὰν κοινωνίαν τοῦ ἰδρυ-
 θέντος βασιλείου, καὶ ὅτι ἡγέρθη ζήτημα μέγα ἐὰν ἡ ἀνεξαρτησία
 τῆς Ἑλλάδος ἡδύνατο νὰ κηρυχθῇ, αὐτοδικαίως, ἢ ἐὰν ὤφειλε νὰ
 προηγηθῇ αἰτήσις πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ὑπὲρ τῆς πρώτης γνώμης ἦτο ὁ θεολόγος Θεόκλητος Φαρμα-
 κίδης, ὑπὲρ δὲ τῆς δευτέρας ὁ θεολόγος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων.
 Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Φαρμακίδην κατήγγελλον τοὺς περὶ τὸν Οἰκο-
 νόμον ὡς ἐπιζητοῦντας δῆθεν τὴν ἐξάρτησιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκ-
 κλησίας ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐν ᾧ τοιοῦτόν τι οὐ-
 δεὶς ἐπεθύμει, οὐδ' ὁ Οἰκονόμος, ὅστις ἀπλῶς ὑπεστήριζεν ὅτι ἡ
 ἀνεξαρτησία τῆς Ἐκκλησίας ὤφειλε νὰ προέλθῃ κανονικῶς παρὰ
 τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ οὐσία λοιπὸν τοῦ ζητήματος
 ἦτο ἡ διατύπωσις τῆς αἰτήσεως τῆς ἀνεξαρτησίας· ἀλλὰ διατί
 τοσοῦτος τότε θόρυβος καὶ τσαῦται συζητήσεις;

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ Φαρμακίδης ἦτο ἐκ τῶν ἐλευ-
 θεριαζόντων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες περὶ τοὺς τύπους καὶ τὰ μικρὰ
 ἀναλίσκόμενοι καὶ εἰς ταῦτα μεγίστην σπουδαιότητα ἀποδίδοντες
 παραβλάπτουσιν ἀκριβῶς αὐτὰς τὰς φιλελευθέρους ἰδέας ὑπὲρ ὧν
 ἀγωνίζονται, ἀφ' ἑτέρου δ' ὑπῆρχον καὶ ἀτομικαὶ συμπάθειαι καὶ
 ἀντιπάθειαι αἵτινες καὶ ὤθησαν εἰς ἀντίθετον γνώμην τοὺς δύο
 ἐκείνους διασήμεους τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος κληρικούς.

Ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης ἦτο ὁμολογουμένως ἀκραιφνὴς πα-
 τριώτης, τῆς ἑλληνικῆς παιδείας θερμὸς ζήλωτής, τοῦ καλῆς μου
 χειριστῆς δεξιώτατος καὶ τοῦ λόγου ἀριστοτέχνης· ἦτο ὅμως καὶ
 πνεῦμα φιλοτάραχον, ἦτο ἄνθρωπος τῶν ἄκρων. Οὗτος χειροτονη-
 θεὶς ἐν Λαρίσῃ διάκονος καὶ μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ
 τὸ 1804, πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ παρὰ τῷ θείῳ
 αὐτοῦ ἱερομονάχῳ Παΐσιῳ, τῷ μετὰ ταῦτα μητροπολίτῃ Σάμου,
 ἐμίσησε τὸν ἐπικρατοῦντα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις αὐστηρὸν μονα-
 χικὸν βίον καὶ τὴν τότε κρατοῦσαν τῶν ἀρχιεπισκόπων αὐταρχίαν·
 εἶτα δὲ μεταβὰς εἰς Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας καὶ παρευρεθεὶς κατὰ

τὴν, ὑπὸ τῶν Ρώσων, καταλήψιν τῶν δύο ἡγεμονιῶν, ἐπραγέντος τοῦ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας πολέμου, θανασίμως ἐμίσησε τὴν Ρωσίαν, ἕνεκα καταχρήσεών τινων Ρώσων ὑπαλλήλων καὶ τῶν παρεπομένων δεινῶν ἐν πάσῃ ἐστρατείᾳ.

Μετὰ ταῦτα κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα μετέβη εἰς Κέρκυραν, ὁπόθεν ἀπεστάλη, ἀκολουθῶς ὑπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας λόρδου Γκίλφορδ εἰς Γερμανίαν, εἰς τὸ τῆς Γοτίγγης Πανεπιστήμιον, πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν περαιτέρω σπουδῶν αὐτοῦ.

Μετὰ τινὰ ἔτη περιηγηθεὶς τὴν τε Βιέννην (1819) καὶ τὸ Μόναχον ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἠγωνίσθη κρατερῶς διὰ τε τοῦ λόγου καὶ τοῦ καλάμου ἐκδίδων τὴν «*Γερικὴν Ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος*» (1825—1827).

Ἀποκαταστάνας δὲ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο μὲν διατελὼν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἀναμνήσεων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει καλογηρικοῦ βίου, τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ πρὸς τοὺς Ρώσους τυφλοῦ μίσους ἐλαυνόμενος καὶ ἐκ τῶν Λουθηρακαθολικῶν θεωριῶν, ἃς ἐν Γερμανίᾳ ἐμύθηθη, προσεπάθησε, παντὶ σθένει, οὐ μόνον ν' ἀποχωρίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀλλὰ καὶ νὰ προσβάλλῃ τρόπον τινὰ τὰ κυριαρχικὰ αὐτοῦ δίκαια διὰ τῆς αὐτερέτου ἀνακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας· διότι ὁ Φαρμακίδης ἐφρόνει ὅτι, διὰ τοῦ Οἰκονομικοῦ Πατριαρχείου, ἡδύνατο ἢ ὁμόδοξος Ρωσία νὰ ἐξασκῇ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπειδὴ τὴν ἐπιρροὴν ταύτην ἐνόμιζεν ὀλεθρίαν, παντοιοτρόπως εἰργάσθη ἐναντίον αὐτῆς, πρᾶξις δι' ἃς κατόπιν μετενόησε πικρῶς· διότι αἱ φόβαι αὐτοῦ ἐκεῖνοι οὐδεμιᾶς εἶχοντο ὑποστάσεως.

Ἀντίπαλος, εἵπομεν, τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδου καὶ τῆς γενομένης ἐπιπολέως καὶ αὐτοθούλως ἀνεξαρτησίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ Φαναρίου ἦτο ἀνὴρ ἐξ ἰσχυροῦ πατριώτης καὶ θεολόγος, δεινὸς ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων.

Οὗτος φυλακισθεὶς καὶ πολλὰ παθὼν ὑπὸ τοῦ σατράπου τῆς Ἡπείρου Ἀλῆ πασᾶ, ὥς συνένοχος τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Βύθυμιου Βλαχάβα, ἤρξατο ἐνωρὶς ἀγωνιζόμενος τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα.

Ὁ Οἰκονόμος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος διαπρῦσιος κῆρυξ ὦν ἐφρόνει καὶ δικαίως, ὅτι ἡ παντελὴς καὶ αὐθαίρετος ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀποχώρισις ἔμελλε νὰ διασπᾷ τὴν ἐνότητα ταύτην, καὶ νὰ δημιουργήσῃ κακὸν προηγουμένον καὶ ἐπιφέρει διαίρεσιν ἐν τῇ καθόλου Ὁρθοδοξίᾳ. Τὰς τοιαύτας δ' αὐτοῦ ιδέας διετύπωσεν ἐν τῷ ἐν ἔτει 1821 ἐκφωνηθέντι ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ὁδησσῷ ἐπικηδεῖψ λόγῳ εἰς τὸν ἀπαγχονισθέντα Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε'. ἐν ᾧ ἀπεκάλει τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον «*μητέρα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καθολικὴν νομοθετρίαν τῆς ὀρθοδοξίας*». Ὑπὸ τοιούτων ἀρχῶν ἐμπνεύμενος ὁ Οἰκονόμος δὲν ἠρνεῖτο μὲν, ὅτι, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὧφειλε ἡ ἐκκλησία αὐτῆς νὰ καταστῇ αὐτοκέφαλος ἀλλ' ἐζήτη, δικαίως, ὅπως ἡ ἀνεξαρτησία αὕτη προέλθῃ παρὰ τῆς μητρὸς ἐκκλησίας.

Φίλος δ' ὦν τῶν Ρώσων καὶ μὴ τυφλούμενος ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν προλήψεων, συγγραφεὺς πολλῶν συγγραμμάτων (1) ἦτο ὅλως ἀντίθετος τῶν ιδεῶν τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδου, καθ' οὗ, ἐπὶ τέλους καὶ κατήγαγε τὴν νίκην· διότι ὅτε ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος ἀπηύθυναν πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα αἰτησιν ἀναγνώρισεως, τὰ κατὰ τὴν ἀνεξάρτητον ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ὀριστικῶς, ὠρίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθέντος τόμου ὑπὲρ οὗ ἦτο καὶ ὁ Οἰκονόμος.

Μεταξὺ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἑρῖσιν ἀναμιχθέντων ἦτο καὶ ὁ Ἄνδριος Θεόφιλος Καίρης, ἀνὴρ παιδείας οὗ τῆς τυχούσης ὡς εἴπομεν ἀλλαχοῦ, σεβάσμιος διδάσκαλος καὶ ἀγωνιστὴς τοῦ λόγου, ὅστις ἱδρυσεν ἐν Ἀνδρῶν Ὀρφανοτροφεῖον ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ 1835-1839 μόνος αὐτὸς ἐδίδασκεν· ὁ Καίρης ἦτο φιλόσοφος, ἐρευνητικὸς καὶ συζητητὴς καὶ ἤρξατο διδάσκων ἐλευθέρως τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα καὶ ἐμπνέων τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ νέας ἀρχὰς τοῦ Θεοσεβισμού, δι' αἷς ὡς εἶδομεν (2) κατεδικάσθη, ὁ δὲ τότε Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Σ' (1835-1840) ἐξέδωκε δύο κανονικὰς

1) Περὶ αὐτῶν ὡς καὶ περὶ τῆς γραμματολογικῆς ἐν γένει κινήσεως ἐν Ἑλλάδι, ἐπὶ Ὁθωνος, ποιησάμεθα ἴδιον λόγον ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος ἔργου. (2) Ἴδε σελ. 174-179.

Διατάξεις κατὰ τῶν Καϊρείων τερθρείων, ὧν ἡ μὲν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1839. ἡ δὲ τῇ 19 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἔχουσιν ὧδε :

† Γ Ρ Η Γ Ο Ρ Ι Ο Σ

**ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.**

*Περὶ τῆς νεωστὶ ἀναφανείσης ἀντιχρίστου διδασκαλίας
τοῦ θεοσεβισμοῦ. (1)*

Οἱ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ πατριαρχικῷ, ἀποστολικῷ, καὶ οἰκουμενικῷ Θρόνῳ ὑποκείμενοι, ιερῶτατοι μητροπολίται, καὶ ὑπέρτιμοι, καὶ θεοφιλέστατοι ἀρχιεπίσκοποι τε καὶ ἐπίσκοποι, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοὶ ἡμῶν ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί· καὶ ἐντιμότατοι κληρικοί, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, καὶ ὁσιώτατοι ἱερομόναχοι· τίμιοι προεστώτες, καὶ πρόκριτοι, καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι χριστιανοὶ ἐκάστης ἐπαρχίας· τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος· χάρις εἴη ὑμῖν, καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ. «Διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ περιφέρεσθε»· καί, «εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω»· «κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω».

Ταῦτα ἐμφαντικῶς καὶ ἔλεγε καὶ ἔγραφε, καὶ ἕως τῆς σήμερον διδάσκων αὐστηρῶς παραγγέλλει εἰς ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ὁ μέγας τῶν ἔθνων διδάσκαλος, ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος, προβλέπων διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἐνοικούσης χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος, ὅτι ἔμελλον νὰ ἀναφανῶσι κατὰ διαφόρους καιροὺς ἄνδρες τετυφλωμένοι «λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν», ὡς ὁ αὐτὸς πάλιν ἄλλαχού λέγει.

Εἰς ταύτας τὰς θεοπνεύστους παραγγελίας ὑπακούοντες προθύμως ἀπ' ἀρχῆς οἱ ζηλωταὶ καὶ θερμοὶ προστάται καὶ ὑπερα-

(1) Ἰδὲ Μ. 1 Γεδεών, Κανονικαὶ Διατάξεις, Κωνσταντινούπολις 1889 τόμ. Β' σελ. 220 - 234.

πισται τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, ἐξήλεγξαν τοὺς κατὰ και-
 ραὺς ἀναφανέντας διαφόρους αἵρεσιάρχας. ἐξέβαλον τὰς ὀλεθρίους
 αὐτῶν αἵρέσεις, καὶ ἐκράτυναν τὴν ὀρθοδοξίαν, ἥτις ἐδοξάσθη
 καὶ δοξάζεται, καὶ θέλει δοξάζεσθαι ἀπὸ περάτων ἕως περάπων τῆς
 οἰκουμένης, μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος· διότι ἐφοδόμησεν αὐ-
 τὴν ὁ ἀληθὴς αὐτῆς ἀρχιτέκτων, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χρι-
 στός, ἐπὶ τῆς στερρᾶς πέτρας, τουτέστι τῆς τῶν θεοπνεύστων
 ἀποστόλων τελειοτάτης καὶ ἀληθεστάτης ὁμολογίας. «καὶ πύλαι
 ὁδοῦ οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς». ἀλλ' ὁ φθονερός διάβολος, ὁ ἀεί-
 ποτε τὴν τοῦ ἀνθρώπου φθονῶν σωτηρίαν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς αὐτὴν
 ἐπιβουλευσάμενος, οὐ διέλιπε διὰ παντὸς πανταίους μηχανήμασι
 καταδιώκων αὐτόν, ἵνα τῆς εὐθείας ἀποπλανήσῃ ὁδοῦ, καὶ τῆς
 ὀρθῆς καὶ ἀληθοῦς τοῦ Χριστοῦ πίστεως, τῆς παρὰ τῶν θεοπνεύ-
 στων ἀποστόλων κηρυχθείσης, ἐποστρέψῃ ποικίλαις αἵρέσεσι διὰ τῶν
 καταχθονίων αὐτοῦ ὀργάνων, τῶν διαφόρων αἵρεσιάρχῶν, παρεν-
 σπειρων εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν· καθὼς μέχρι τῆς σήμερον βλέπομεν.
 ἔνθεν μὲν τὰς τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας αἵρέσεις ὑπουλότερον ἀνα-
 κινουμένας, ἔνθεν δὲ τὰς τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Καλθίνου θρασύ-
 τερον ἀναδιδόμενας, ἐν ταύταις μάλιστα ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς το-
 μιώτερον χωροῦσιν οἱ αὐτῶν ὁπαδοί, ζητοῦντες ἀποσπᾶν τοὺς μαθη-
 τὰς ὀπίσω αὐτῶν, κατὰ τὸν ἀπόστολον, τουτέστι τὰ γνήσια τέκνα
 τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· ἥτις οὐδ' ἐπαύσατο κατ' ὀ-
 φειλὴν αὐτῆς ἀπαραίτητον, οὐδὲ παύσεται ποτὲ ἀνθισταμένη κατ'
 αὐτῶν ὅλαις δυνάμεσι, στηλιτεύουσα τοὺς δόλους αὐτῶν καὶ τὰς
 πανουργίας, στηρίζουσα τοὺς ὀρθοδόξους λαοὺς εἰς τὴν ὀρθὴν ὁμο-
 λογίαν τῆς πίστεως, καὶ διδάσκουσα, ἵνα μὴ διδχαῖς ποικίλαις
 καὶ ξέναις περιφέρωνται, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου παραγγελίαν, οὐ
 μόνον ἀνθρώπων διεστραμμένα λαλούντων, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἄγγελος
 ἀπ' οὐρανοῦ τάναντία ταῖς ἀποστολικαῖς παραδόσεσιν αὐτοῖς εὐαγ-
 γελίζεται.

Ἄλλ' ἐμέλλεν ἄρα καὶ ἀπὸ τῆς ἐν Ἄνδρῳ πρὸ τριῶν ἐτῶν καὶ
 ἐπέκεινα, ὡς μὴ ὤφειλε, συστηθείσης καίρειου σχολῆς, τῆς τῷ
 ὀνόματι μὲν μόνῳ Ὁρφανοτροφεῖον λεγομένης, τῷ πράγματι δὲ
 αὐτόχρημα φθορεῖον ἀναφανομένης ψυχῶν ὀρθοδόξων ὀρφανῶν καὶ

πλουσίων, παιδων τε καὶ ἀνδρῶν, ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, νὰ προ-
κύψῃ καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις ταύταις ἡμέραις καὶ νῆ τις καταχθόνιος
αἵρεσις, ἢ μᾶλλον σύστημα νεωτέρας ἄλλοκοῦτου καὶ ἀσεβοῦς θρη-
σκείας, Θεοσεβισμὸς καλουμένης, ἥς οἱ ὅπαδοι ἐν καὶ μόνον ὄν ποιη-
τὴν καὶ προνοητὴν παντός πρεσβεύοντες, τὰ λοιπὰ πάντα τῆς
χριστιανικῆς ὀρθοδόξου πίστεως δόγματα παντόλμως ἀποσκορακί-
ζουσιν οἱ πάντολμοι, μήτε τὰς ἱερὰς Γραφάς, Παλαιὰν καὶ Νέαν,
ἀποδεχόμενοι, καὶ μῦθον αὐτὰς ἀποκαλοῦντες, μήτε τὴν τρισυπό-
στατον θεότητα δοξάζοντες, τοῦτέστι Πατέρα, Υἱόν, καὶ Ἅγιον
Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον, μήτε τὴν ὑπὲρ τῆς
σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ μονογε-
νοῦς Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ φρονούντες, μήτε τὰ θεῖα μυστήρια
τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ὡς δωρεὰν τοῦ παναγίου Πνεύματος
εἰς ἐξάλειψιν τῶν ψυχικῶν ἡμῶν ἀμαρτημάτων, ὁμολογοῦντες ἀλλὰ
πάντα τὰ τῆς ὀρθοδοξίας ἀρνούμενοι, καὶ ἀντιθέου πλάνης, καὶ
βλασφημίας ἀπάσης, καὶ ἀσεβείας παντοίας πλήρη παραληρήματα
δοξάζοντες, καὶ κηρύττοντες, κούφου νοῦς κουφότερα ἀποκυήματα,
καὶ αὐτόχρημα τοῦ Ἀντιχρίστου ἀντίχριστα γεννήματα τὴν παν-
τελῆ τοῦ χριστιανισμοῦ καταστροφὴν πραγματεύονται.

Καὶ ταῦτα οὐκ ἀπὸ ψιλῶν μόνον ὑπονοιῶν λέγομεν, οὐδὲ ἐξ
ἀναποδείκτων καὶ ἀβασίμων καὶ τυχόντων λόγων συμπερασματικῶς
συνάγομεν, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν ἐν τῷ Ὁρφανοτροφείῳ διδασκόντων
τε καὶ μυηθέντων ἰδίων μαθητῶν διαβεβαιούμεθα, ἐκ τε τῆς πρὸς
τὴν Ἐκκλησίαν ἀμέσου παραστάσεως αὐτῶν, καὶ τῆς διὰ ζώσης
φωνῆς ὁμολογίας των, ἐκ τε τῶν πρὸς αὐτὴν ἐγγράφων αὐτῶν ἀνα-
φορῶν, καὶ ἐξ ὧν ἀκόμη συνεπιφέροντες ἰδιοσυντάκτων τοῦ διδα-
σκάλου αὐτῶν φυλλαδίων, αὐθαιρέτων προσευχῶν καὶ ὕμνων περι-
εκτικῶν, καὶ οἶονεῖ διδασκαλίας μυστηρίων ἐμφαντικῶν, καὶ τῆς
τοῦ δυσσεβοῦς Θεοσεβισμοῦ αὐτοῦ ὁμολογίας, ἐν εἰδει τοῦ καθ'
ἡμᾶς ἱεροῦ συμβόλου· ἀπαγε!

Τίς μὴ φρίξῃ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀπροσδοκῆτοις ἀκούσμασι;
ποία ὀρθόδοξος ψυχὴ δύναται ἀναλγήτως τοιαῦτα νὰ ἀκούσῃ, καὶ
ἀταράχως νὰ ὑποφέρῃ; ποιοὶ ὀρθόδοξοι πατέρες, ἢ μητέρες, ἢ
ἀδελφοί, ἀποστειλαντες τὰ φίλτατα τέκνα των, ἢ τοὺς ἀδελφοὺς

των χριστιανούς ὀρθοδόξους, ἵνα προηγουμένως στηριχθέντες εἰς τὴν πατριὸν χριστιανικὴν θρησκείαν, μορφωθῶσιν ἔπειτα διὰ τῆς ἀληθινῆς παιδείας εἰς ἄνδρας εὐσεβεῖς καὶ ἠναρέτους, δύνανται ἀγογγύστω· νὰ ἰδῶσιν αὐτοὺς ἤδη εἰς τὰ ἴδια ἐπαναστρέφοντας ἑλεεινὰ θεάματα, καὶ μυρίων δακρύων ἄξια, ἀποπλανηθέντας τῆς πατρῴας ὀρθοδοξίας, ἀπαρνηθέντας τὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ εἰς τὸν κρημνὸν τῆς ἀσεβείας ἐξωσθέντας, χωρὶς νὰ ἐκβάλωσι τὰς πλέον γοεράς φωνὰς κατὰ τῶν ἀπατεώνων, καὶ φθορέων αὐτῶν, ἢ πῶς ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἡ κοινὴ τῶν ὀρθοδόξων μήτηρ καὶ τροφός, δύναται νὰ ἰδῇ τὰ πνευματικὰ τέκνα τῆς εἰς τοιαύτην πνευματικὴν ἑλεεινὴν ἀθλιότητα, τοῦ ἡγαπημένου νυμφίου τῆς, τοῦ ἀρχιποιμένου Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ λογικὰ ἄρνια τὰ ἄκακα, διασπαρραττόμενα οἰκτρῶς ὑπὸ τοῦ αἰμοδόρου λύκου, χωρὶς νὰ διαρραγῇ τὴν καρδίαν, χωρὶς νὰ διασπαραχθῇ τὰ σπλάγχνα, καὶ νὰ κλαύσῃ ἀπαρηγόρητα ἐπὶ τῇ ἀνελπίστῳ ταύτῃ ἀπαράμυθῳ αὐτῶν συμφορᾷ; οἱμοὶ! τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς πηγὰς δακρύων, ἵν' οὕτως εἰπωμεν, κατὰ τὸν προφήτην Ἰερεμίαν, καὶ θρηνησωμεν τὴν ὀδυνηρὰν τῶν ἡμετέρων τέκνων πνευματικὴν κατάστασιν, θεωροῦντες εἰς οἷας πλάνης ὀλεθρίου περιεπλάκησαν ἐνέδρας, καὶ εἰς οἷου ψυχικοῦ κινδύνου περιπεπτώκασι παγίδας; Ταῦτα ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία μὲ ἀνέκφραστον τῆς καρδίας τῆς θλίψιν κατανοοῦσα, καὶ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν τῶν πνευματικῶν αὐτῆς τέκνων ἐπιθυμοῦσα, καὶ ἔνθεν μὲν τῆς ψυχοφθόρου ταύτης σατανικῆς πλάνης καὶ ψυχοβλαβῆς ἀπάτης τοῦ ἀναφανέντος καὶ ῥεῖου ἀσεβεστάτου Θεοσεβισμοῦ τὸν ροὺν νὰ στήσῃ προνοοῦσα ἵνα μὴ καὶ ἐν τοῖς μέρεσι τούτοις διὰ δόσιμος γενόμενος, διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ ἐν Ἄνδρῳ Ὁρφανοτροφεῖου ἢ μᾶλλον ψυχοφθόρου διδασκαλείου ἐξελλόντων μαθητῶν, λυμῆνηται πᾶν τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα, ἔνθεν δὲ αὐτῶν τούτων τῶν ἀποπλανηθέντων ὀρθοδόξων τέκνων τῆς τὴν τελείαν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν ψυχοβλαβῶν φρονημάτων τοῦ ἀντιθέου Θεοσεβισμοῦ καὶ τῶν ἀντιχριστιανικῶν διδασκαλιῶν διανοομένη, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς εἰλικρινῇ μεταμέλειαν καὶ γνησίαν μετάνοιαν πραγματευομένη, καὶ τὴν εἰς τὴν πατρῴαν εὐσέβειαν, καὶ ὀρθόδοξον χριστιανικὴν θρη-

σχεῖαν τελείαν αὐτῶν ἐπιστροφὴν διασκεπτομένη, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ τοῦντεῦθεν ἀπαρεγκλίτου ἐμμονῆς, καὶ τῆς μετ' ἐνδομύχου πεποιθήσεως εἰς τὰ τῆς ἀμωμῆτου ἡμῶν πίστεως οἰκοδομῆς αὐτῶν ἐφιεμένη, ἔγνω τῇ παντοδυνάμει χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιλαβέσθαι τοῦ ἔργου προνοίᾳ ἀξιοχρέω ἐκκλησιαστικῇ

Καὶ δὴ ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς ἐνδημούσης ἱερᾶς ἀδελφότητος τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν συνδιασκεψάμενοι, ἐνεκρίναμεν ὁμοφώνως γνώμη ὡς ἀναγκαιότερον, σωστικώτερον, καὶ οὐσιωδέστερον μέτρον ἐν τῇ παρούσῃ τοιαύτῃ πνευματικῇ περιστάσει, καὶ κοινῇ ψήφῳ ἔγνωμεν, ἵνα συστήσωμεν ἐνταῦθα κατὰ τὸ Φαναριον, ὑπὸ τὴν ἄμεσον τῆς ἐκκλησίας ἐποπτεῖαν, Θεολογικὴν Σχολὴν, ἀποκαταστήσαντες ἐν αὐτῇ διδασκαλίαν τῆς θεολογίας ἀνδρὰ σεβάσιμον, ἐνάρετον, ἀνεπιληπτον, τῇ τε ἐξωτερικῇ καὶ ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ συγκεκροτημένον, καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος θεολόγον, καὶ δυνάμενον νὰ διδάξῃ τοὺς προσερχομένους τὰς ἀρχὰς καὶ βάσεις τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως καὶ νὰ κατηχήσῃ αὐτοὺς εἰς τὰ δόγματα, μυστήρια, καὶ λοιπὰς παραδόσεις τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Ἐφ' ᾧ καὶ γράφοντες διὰ τῆς παρούσης πατριαρχικῆς καὶ συνδικτικῆς ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς, καὶ γνωστοποιούντες πᾶσιν ὑμῖν τοῖς εὐσεβεσι καὶ ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς τὴν ἐκ προνοίας ἐκκλησιαστικῆς σύστασιν τῆς ἐν Φαναρίῳ Θεολογικῆς Σχολῆς, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἀποκατάστασιν τοῦ ταιούτου θεολόγου διδασκάλου, καὶ πρὸ πάντων τοῖς γονεῦσι, συγγενεσιν, οἰκείοις, γέροισι, καὶ προστάταις τῶν ἀπελθόντων, εἰς τὴν ἐν Ἀνδρῶν κατρείον σχολὴν παιδῶν, ἀνδρῶν, ἱερωμένων, καὶ λαϊκῶν, καὶ διδασκόντων τὰς φρενοβλαβεῖς ἀπάτας τῆς ἀντιχριστιανικῆς διδασκαλίας, καὶ μνηθέντων τὰ τῆς ἀντιθέου πλάνης τοῦ Θεοσεβισμού, πληροφοροῦμεν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ὅτι συνερχόμενοι ἐν τῇ διαληφθείσῃ Θεολογικῇ Σχολῇ οἱ παῖδες ὑμῶν, οἱ μὲν ἀδιανόθευτοι, καὶ ἀκεραὶ κατὰ τὰ φρονήματα, διὰ τῆς ὀρθῆς καὶ ὑγιεῖς διδασκαλίας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἥτις θέλει διδάσκει τακτικῶς καὶ συστηματικῶς ἐν αὐτῇ, θέλουσι στηριχθῇ ἐπὶ πλέον εἰς τὰ τῆς ἀμωμῆτου ἡμῶν χρι-

στιανικῆς πίστεως, μηδόλως ἐξαπατῶμενοι ὑπὸ τῆς ἑτεροδιδασκαλίας, καὶ κενῆς ἀπάτης τῶν κακοφρόνων καὶ ἐπιβούλων αἵρετικῶν· οἱ δὲ εἴτ' ἐξ ἀπειρίας καὶ ἀμαθείας, εἴτ' ἐξ ἀφελείας ἀποπλανηθέντες τῶν ὑγιῶν φρονημάτων, γνωρίσαντες μὲ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν ἀπάτην των, καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς ψυχικὸν ὄλεθρον, θέλουσιν ἀποπτύσει τὰς ἀντιχριστιανικὰς καὶ ψυχολέθρους καίρειους διδασκαλίας, καὶ θέλουσιν ἐγκολπωθῆ τὰ ἱερὰ τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως μαθήματα, τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν, τὸ μάννα τὸ οὐράνιον, τὸ ὕδωρ τὸ σωτήριον, τὴν θρησκείαν τὴν πατροπαράδοτον, τὴν πίστιν τέλος πάντων, ἣτις καταπαγγέλλεται εἰς τοὺς διακατέχοντας αὐτὴν σῶαν, ἀκείραϊαν, ἀκαινοτόμητον, καὶ ἀδιονόθευτον, τῆς οὐρανίου βασιλείας τὰ αἰῶνια ἀγαθὰ, ποιοῦσα αὐτοὺς κληρονόμους μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμους Χριστοῦ, κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον. Διὰ ταῦτα λοιπὸν παραινοῦντες καὶ συμβουλευόντες πατρικῶς πᾶσι τοῖς ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς, ἱερωμένοις καὶ λαϊκοῖς, ὅσοι ἀποστείλαντες τὰ σαρκικὰ καὶ πνευματικὰ τέκνα σας εἰς τὴν ἐν Ἄνδρῳ καίρειον σχολὴν, ἐπανελθόντα ἤδη ἀπηλαύσατε αὐτά, οὐχὶ ὅμως ἀκείραια κατὰ τὰ ὀρθὰ χριστιανικὰ φρονήματα, ἀλλὰ νενοθυμένα εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως αὐτῶν μὲ τὰ ἀντίχριστα διδάγματα, καὶ φαρμακευμένα μὲ τὸν ἰὸν τοῦ ἀντιχρίστου Θεοσεβισμού, εἴτε πολὺ, εἴτε ὀλίγον, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως αὐτῶν εἰς τὴν τούτου παραδοχὴν, προτρεπόμεθα, καὶ ἐν-ελλόμεθα ἐκκλησιαστικῶς, ἵνα, ὡς γνήσιοι υἱοὶ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, πειθόμενοι κατὰ χρέος υἱικὸν εἰς τὰς σωτηρίους παραινέσεις, καὶ προτροπὰς ἡμῶν, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, λέγοντα «πειθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπαίκετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες», σπεύσῃτε τάχιον νὰ ἀποστείλητε τὰ τέκνα ἡμῶν εἰς τὴν ρηθείσαν ἐν Φαναρίῳ νεοσύστατον Θεολογικὴν Σχολὴν, ἵνα διδαχθέντα καὶ κατηχηθέντα ἐγκαίρως τὰ τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς ἡμῶν πίστεως δόγματα, ἐκβάλωσι καὶ ἀπορρίψωσι τὰ ἀντίχριστα καὶ κακόδοξα τοῦ Θεοσεβισμού ὡς νεοφύτευτα καὶ νεοβλάστητα, πρὸ τοῦ νὰ ἐκτείνωσιν τὰς ρίζας βαθύτερον εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῶν καρδιῶν αὐτῶν. Καὶ

οὕτως ἑκάτεροι, οἱ μὲν ὡς πνευματικοὶ πατέρες, οἱ δὲ ὡς σαρκικοί, ἐκπληροῦντες τὰ κυριώτατα καὶ οὐσιωδέστατα ἡμῶν εὐαγγελικὰ χρέη, προσφέρωμεν αὐτὰ εἰς τὸν ἐν Τριάδι ὑμνούμενον Θεόν, καθὰ παρελάβομεν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας, καθαρὰ, καὶ ἀμόλυντα.

"Οσοὶ δ' ἐξ ἡμῶν, εἴτ' ἐξ ἀμελείας, εἴτ' ἐξ ἀδιαφορίας παρακούσαντες· ὃ μὴ γένοιτο· εἰς τὰς ἑκατ' ἐκκλησιαστικὴν ἀξιοχρεῶν πρόνοιαν, γινομένης ψυχωστηρίους ταύτας παραινέσεις, καὶ πατρικᾶς ἡμῶν συμβουλᾶς, δὲν θέλει φροντίσῃτε ἀμέσως, κατὰ τὸ χριστιανικὸν χρέος σας, νὰ βάλῃτε εἰς πρᾶξιν τὰς ψυχωφελεῖς εἰσηγήσεις ἡμῶν, καὶ δὲν θέλει ἀποστείλῃτε εἰς τὴν ἐνταῦθα Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας τὰ ψυχικῶς πεπλανημένα τέκνα σας, τὰ ἀπόζοντα τῆς καίρειου θεοστυγοῦς κακοδοξίας, καὶ δὲν προθυμοποιηθῇτε εἰς τὸ νὰ ἐπαναγάγῃτε αὐτὰ διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς προσπάσιος καὶ τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς διδασκαλίας εἰς τὴν πατρῶν εὐσέβειαν, ἀλλὰ καταφρονοῦντες ἐάσῃτε αὐτὰ εἰς ἣν περιέπεσον ἐξ ἀγνοίας ψυχόληθρον πλάνην τοῦ Θεοσεβισμοῦ· πρὸς δὲ καὶ ὅσοι ἀψηφούντες, καὶ ὑπεροπτικῶς φερόμενοι εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐντολὰς καὶ παραγγελίας περὶ τοῦ οὐσιώδους τούτου ἀντικειμένου, τολμήσατε νὰ παραδεχθῇτε εἰς τὰς οἰκίας σας διδασκάλους, εἰς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων ὑμῶν, ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς ἐν Ἀνδρῶν καίρειου σχολῆς ἐξεληθόντων μαθητῶν, εἴτε ἱερωμένων, εἴτε μοναχῶν, εἴτε κοσμικῶν, ὡς μεμολυσμένων ἀπάντων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀπὸ τὰ θολερὰ νάματα τῆς κακοδόξου διδασκαλίας τοῦ καταχθονίου Θεοσεβισμοῦ, καὶ ὅλως καταστρεπτικοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ἐν γένει μετασχόντων, εἰ καὶ μὴ τοῦ πυρός, ἀλλὰ τοῦ καπνοῦ, οἱ τοιοῦτοι πάντες γνώσεσθε καλῶς, ὅτι, ἀφοῦ προηγουμένως θέλετε ἐπισπᾶσθαι καθ' ὑμῶν αὐτῶν ἀπάντων τῶν ὀρθοδόξων καὶ ὀρθοφρόνων τὸν φόγον, τὴν κοινὴν κατηγορίαν, καὶ τὴν κατάκρισιν, φαινόμενοι τοιοῦτοτρόπως εἰς τοῦ κόσμου τὸ θέατρον ὡς συμμύσται τῆς ἀντιθέου αὐτῶν διδασκαλίας, καὶ σύμφρονες μὲ τὰ ἀντίχριστα αὐτῶν φρονήματα τοῦ δυσσεβοῦς Θεοσεβισμοῦ, θέλετε ἐφελκύσει ἐπομένως καὶ τὴν βαρυθυμίαν τῆς κοινῆς μητρὸς τῶν εὐσεβῶν, ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τῆς ἀξιοχρεῶς ἀείποτε προνοούσης ὑπὲρ τῶν

Ίωάννης Φιλήμων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πνευματικῶν αὐτῆς τέκνων, ὑπεύθυνοι ἅμα τοῖς κατὰ τῶν ἀντιπάλων τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς ἡμῶν πίστεως ἀνέκαθεν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν ἐπανατεινόμενοις ἐπιτιμίαις ἀποκαθιστάμενοι· καὶ τελευταῖον ἐν τῇ πανδήμῳ ἐκείνῃ φρικτῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἀποπεμπόμενοι μετ' ὀργῆς παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ εἰς τὴν αἰώνιον καταδίκην, καὶ ἀπολαμβάνοντες μετὰ τῶν ἀρνησιχρίστων τὰ πικρὰ τῆς ὑπεροψίας, ἀψηφησίας, καὶ τῆς παντελοῦς ἀνηκοῆς ὑμῶν.

Ταῦτα λοιπόν, ἀγαπητοί! ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία προνοῶσα περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ὑμῶν, κατ' ὀφειλὴν αὐτῆς ἀραιότητα, συμβουλεύει μητρικῶς, καὶ προτρεπεται πνευματικῶς πᾶσιν ὑμῖν τοῖς πνευματικῶς αὐτῆς τέκνοις.

Ὑμεῖς δὲ ὡς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, διὰ νὰ ἀποφύγητε ὅλα τὰ ἐκ τῆς ἀμελείας ἢ ἀδιαφορίας ἐπαπειλούμενα ἐπιτίμια, οὐχ ἤττον δὲ καὶ τὴν παρὰ Θεοῦ κατὰ κρίσιν ἕνεκα τῆς παραβάσεως τῶν ἱερωτάτων καὶ οὐσιωδεστέρων χριστιανικῶν ὑμῶν καθηκόντων φάνητε εὐπειθεῖς, καὶ ὑπήκοοι εἰς τὰς ἐκ φιλοστόργου πνευματικῆς προνοίας ἐκκλησιαστικᾶς ἡμῶν προτροπᾶς, καὶ ψυχωσθηρίους παραινέσεις· προθυμοποιήθητε εἰς τὴν ἐντελῇ ἐκπλήρῳσιν τῶν πνευματικῶν χρεῶν σας, καὶ δεῖξατε πραγματικῶς τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζῆλον σας, διὰ τῆς ἐν ἔργῳ συνδρομῆς σας εἰς ἀπαλλαγὴν τῶν φιλάτων τέκνων σας ἀπὸ τῆς ἀντιθέου πλάνης, καὶ τῆς ἀντιχριστιανικῆς ἀναφανείσης κακοδοξίας τοῦ Θεοσεβισμού· ἵνα καὶ ἐν τῷ δὲ τῷ βίῳ τοὺς δικαίους ἐπαίνους καὶ τὰς ἀναλόγους εὐφημίας παρὰ τῶν ὀρθοδόξων ἀπάντων ἀπολάβητε· καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τῶν ἐπηγγελλόμενων ἀγαθῶν τῆς οὐρανίου βασιλείας ἀξιωβῆτε παρὰ τοῦ προανάρχου Πατρός, τοῦ συναϊδίου μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ αὐτοῦ Πνεύματος, τῆς μιᾶς τρισυποστάτου Θεότητος, τῆς μακαρίας καὶ ὁμοουσίου, καὶ ἀδιαίρετου Τριάδος. Ἦς τὸ ἀπειρον ἔλεος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αὐλθ. Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ ἀδελφός καὶ εὐχέτης.

† Ὁ Ἐγέσου "Αἰθιμὸς — † Ὁ Κυζίκου "Αἰθιμὸς — † Ὁ Νικου

μηδείας "Ανθιμος.—† ὁ Χαλκηδόνης "Ιερόθεος.—† ὁ Δέρκων Γερμανός.—† ὁ Πελαγονείας Γεράσιμος.—† ὁ Κερσσετιλλων "Αρτέμιος.—† ὁ πρόεδρος Καρπάθου Μεθόδιος.—† ὁ Ρόδου "Ιάκωβος.—† ὁ Μιτυλήνης Μελέτιος.—† ὁ Μελερίχου Διονύσιος.—† ὁ Σκοπείων Γαβριήλ (1).

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Πράξις τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, περὶ τῶν ἐν τῷ κατὰ τὴν "Αἰδρον Ὀρφαροτροφείῳ μαθητευσάντων καὶ ρεῖων μαθητῶν, τῶν ζητούντων διδασκαλικάς θέσεις.

† Γ Ρ Η Γ Ο Ρ Ι Ο Σ

**ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.**

«Προσέχετε ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμεῖς τὸ «Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.» Διὰ ταύτης τῆς ἀποστολικῆς ἐντολῆς ἀκαταπαύστως ἐπεγεῖρον ἡμεῖς τὸ πανάγιον Πνεῦμα, ἐντελλεται ἰν' ἀγρύπνως ἀείποτε διακείμενοι προσέχωμεν ἀκριβῶς, μήποτε λύκοι τινὲς λελθόντες εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ ποιμνὴν, διασπαραξῶσι τὰ αὐτοῦ πρόβατα, ἅπερ ἐξηγόρασε διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ αἵματος· «ἐγὼ γὰρ οἶδα, φησὶν ὁ «ἀπόστολος, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἀφιξίν μου λύκοι βαρεῖς «εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου.» Τοιοῦτοι λύκοι, τὴν τοῦ Χριστοῦ ποιμνὴν ἐπιβουλεύοντες, οὐδέποτε ἐξέλιπον ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τῆς σήμερον, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου προφητείαν, καὶ μάλιστα ἐξ ἡμῶν αὐτῶν οὗτοι ἀνιστάμενοι, ὡς προεῖπε καὶ τοῦτο ὁ

(1) Ἡ ἐγκύλιος αὕτη ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου καὶ εἰς ἴδιον φυλλάδιον ἐκ 17 σελίδων εἰς 16ον

αὐτός οὗτος τοῦ Κυρίου ἀπόστολος· διὸ καὶ οὐδεὶς ἐστὶν αἰὼν, ὃς οὐκ εἶδε λύκους διώκοντας καὶ σπαράττοντας, ὅσα ἂν δυνηθῶσι πρόβατα τῆς τοῦ Χριστοῦ μάνδρας· ἀλλὰ πολλῶ πλεον σήμερον τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας διωκομένης πολλαχόθεν ὑπ' ἀφανῶν καὶ φανερῶν ἐχθρῶν, καὶ διαφόρως ἐπιβουλευομένης ποικίλοις τρόποις καὶ μηχανήμασι, πρὸς οὓς καὶ τὴν ἑαυτῆς προσοχὴν ἀτενῆ ἔχουσῃς, καὶ τῇ τοῦ παναγίου Πνεύματος δυνάμει ἀντιταττομένης, αἴφνης πρὸ ὀλίγου, ὥσπερ τι πνεῦμα, οὐχὶ ἀπὸ τῆς ἐρήμου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς νήσου Ἀνδρου, φεῦ! πνεῦσαν, τοσοῦτον προσέβαλε σφοδρῶς, ὥστε οὐ τὴν τυχοῦσαν ταραχὴν καὶ λύπην ἅμα προὔξενῃσεν εἰς αὐτήν, ὁ τοῦ Θεοφίλου Καίρου ἀντιχριστιανικός, φαινόμεν, θεοσεβισμός, μᾶλλον δὲ ἀναμφίβολον παντελὴς ἀθεϊσμός, κατὰ τὸν οὐρανοβάμονα Παῦλον, γράφοντα πρὸς Ἑφεσίους : «ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ»· καὶ κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην : «πᾶς παραβαίνων, καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ, Θεὸν οὐκ ἔχει» : καί, «ὁ μὴ ἔχων τὸν Υἱόν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει»· ὃν τινὰ ἀθεϊσμόν ἀπ' ἀρχῆς τῆς τοῦ ταρταρείου ὀρφανοτροφείου αὐτοῦ συστάσεως ὡς δυσώδης ἄδης ἐξερευγόμενος ὁ θεοσυγῆς, τριετίαν ὅλην διήρκεσεν ἐξεμῶν, ἐπὶ μόνῳ σατανικῷ σκοπῷ τῆς ἐκ βάρων παντελοῦς ἀνατροπῆς τῆς κατὰ Χριστόν, ὀρθοδόξου πίστεως, ἀνατρέπων δηλονότι ἄρδην τὰς ἱερὰς Γραφάς, ὡς μὴ ἐκ θείας ἀποκαλύψεως ἐμπνευσθείσας, ἀλλ' ἀνθρώπων ἀπατεῶνων συγγράμματα ἀποκαλῶν, προφήτας ἁθροῦν, τὴν τρισυπόστατον Θεότητα ἀρνούμενος τὴν πλήρη, φαινόμεν, ὁμολογίαν Πατρός, Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, τὴν ἑνσαρκον τοῦ Θεοῦ λόγου οἰκονομίαν, τὰ δόγματα αὐτοῦ τὰ οὐράνια, καὶ σωτήρια, τὰ θεῖα μυστήρια, καὶ πάσας τὰς ἱερὰς τῆς Ἐκκλησίας παραδόσεις, ὡς ἀνθρώπων διδασκαλίας αὐτὰ διαθυλλῶν, καὶ ὡς προσθήκας αὐτῶν ἀυθαίρετους διαβάλλων, τὰ θαύματα πάντα κωμωδῶν, κατοικήσεις κόσμων πολλῶν ὑπὸ λογικῶν ὄντων ἀναπλάττων, καὶ ἄλλα πλεῖστα βλασφημῶν τε καὶ τερατευόμενος ὁ αὐτόχρημα τοῦ ἀντιχρίστου πρόδρομος, καὶ οὕτω τὴν τῆς ὀλεθρίου αὐτοῦ διδασκαλίας λύμην εἰς τε τοὺς μαθητὰς

αὐτοῦ διὰ διδούς, καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς ἐκ τε τῶν τοῦ κλήρου καὶ λαϊκῶν.

Τούτων καὶ τῶν τοιούτων διαφημισθέντων, ἀκριβῶς ἡ Ἐκκλησία διερινύσασα, καὶ περὶ πάντων ἀρκούντως πληροφορηθεῖσα, κατ' ἀξιοχρεῶν αὐτῆς πρόνοιαν, ἵνα προκαταλάβῃ τὴν τῆς λύμης ταύτης διάδοσιν, κοινῇ συνδιασκέψει γράμμα ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον, στηλιτεύουσα ἐν συντόμῳ τὰς κακοφροσύνας τοῦ ἀπονενοημένου τούτου Καίρου, καὶ συμβουλευούσα τοὺς ὀρθοδόξους ἅπαντας, ὅπως ἐμμένωσιν ἐδραῖοι τῇ πίστει, διακατέχοντες ἀσφαλῶς ὃ παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν παρέλαβον, καὶ ἅμα ἐντελλομένη, ἵνα πάντες, ὅσοι τῶν γονέων, συγγενῶν, καὶ οἰκείων, ἀπατηθέντες ἐξ ἀγυίας, ἀπέστειλαν ἢ τὰ ἴδια αὐτῶν τέκνα, ἢ τινες τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων εἰς τὴν πανόλεθρον τοῦ Καίρου σχολήν, ὥς τὸν θανατηφόρον τῆς κακοδοξίας. ἢ μᾶλλον παντελοῦς ἀσεβείας, ἰὸν λαθραίως καὶ ἐπιβούλως ποτισθέντας, τούτους μὲν φέροντες συστήσωσιν εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ νεωστὶ συστάσαν ἐν Φαναρίῳ Θεολογικὴν σχολήν, ὅπως ἐγκαίρως διὰ τῶν ἀλεξιτηρίων φαρμάκων τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας ἐκκαθαρθέντες ἐπαναλάβωσι τὴν προτέραν αὐτῶν κατὰ Χριστὸν ὑγίαν, μηδένα δὲ τῶν ἐκ τῆς καίρειου ἐκείνης καταχθονίου σχολῆς ἐξεληθόντων μαθητῶν ἀποδέξωνται πρὸς διδασκαλίαν τῶν ὀρθοδόξων αὐτῶν τέκνων, οὔτε κοινότερον, οὔτε μερικώτερον.

Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ τούτων, διασπαρέντες πολλαχοῦ τῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐπαρχιῶν, ὥς καὶ ἐνταῦθα εἰς βασιλεύουσάν, ἐκζητοῦσι συσταθῆναι εἰς διδασκαλικὰς καθέδρας, ἢ μετρίότης ἡμῶν τὴν πνευματικὴν ποιμαντορίαν τοῦ ἀγιωτάτου, οἰκουμενικοῦ, ἀποστολικοῦ τούτου Θρόνου, θείῳ ἐλέει θεόθεν ἐμπεπιστευμένη, καὶ ὀρῶσα, τὴν λύμην τῆς ἀντιχριστιανικῆς ταύτης διδασκαλίας ὄλεθρον ἐπαπειλοῦσαν τὸν μέγιστον εἰς τὰ λογικὰ τοῦ Χριστοῦ πρόβαρα, χρέος ᾤθηται ἴδιον, καὶ χρεῶν μέγιστόν τε καὶ ἱερώτατον, ἵνα τὴν προσήκουσαν ποιήσῃται πρόνοιαν, ἐφ' ᾧ στήσῃ, ὅσον ἐνεστι, τὸ κακόν, καὶ μὴ ἐάσῃ νέμεσθαι, καὶ πολλαπλασιαῖσθαι ἐπὶ πλεον' εἰ μὴ γὰρ προληφθῇ τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, «ὡς γὰρ γάρρινα νομὴν ἔξει», κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον.

Τούτου χάριν, ἐπειδὴ «ὅπου εἰσὶ δύο, ἢ τρεῖς συναγμένοι εἰς

τὸ ἑμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν· ὁ ἱερός ἀποφαίνεται λόγος, σύνοδον ἱερὸν συγκαλεσαμένη τῶν τῆς Ἐκκλησίας λογαδῶν, τοῦ τε παναγιωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου πατριάρχου πρώην Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Κωνσταντίου τοῦ πρώτου, τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου Ἀθανασίου καὶ τῆς ἐνδημούσης ἱεράς ὁμηγύρεως τῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν, καὶ θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν καὶ περιποθήτων αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς μελῶν, καὶ διδασκάλων. προὔβαλετο τὴν περὶ διδασκαλικῆς καθέδρας τῶν διαληφθέντων καίρειων μαθητῶν πρότασιν εἰς συνοδικὴν σκέψιν τε καὶ κοινὴν ἀπόφασιν.

Καὶ δὴ, ἱκανῶς βασανισθέντος τοῦ πράγματος ἐν δυοῖς συνελεύσεσι, κέκριται ὑπὸ πάσης τῆς ἱεράς ταύτης συνόδου παμφηρεῖ, ἵνα μηδενὶ τῶν μαθητῶν τῆς καίρειου σχολῆς, ὡς ὑπόπτων, ἐπιτραπῇ διδάσκειν πρὸς τὸ παρὸν οὔτε ἐν κοινῇ τινι σχολῇ, οὔτε κατ' ἰδίαν ἐν τῇ οἰκίᾳ τινὸς τῶν ὀρθοδόξων.

Ἄλλ' ἵνα μὴ ἡ τῆς ἀπαραιτήτου ἐκκλησιαστικῆς προσοχῆς ἀπαγόρευσις τοῦ διδάσκειν εἰς ἀτόπους τυχόν ὑπονοίας αὐτοὺς ἐμβάλη παντελοῦς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀποστροφῆς, ἡ κοινὴ αὐτῆς μήτηρ προνοοῦσα μητρικῶς ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς ἅμα καὶ σωματικῆς αὐτῶν σωτηρίας, καὶ φιλανθρωπευομένη, ἀπεφάνητο ἀμεταθέτως περὶ πάντων κοινῶς, ἵνα, ὅσοι τε ἤδη διατρίβουσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὅσοι εἰς τὸ μετέπειτα τυχόν ἔλθωσιν, ἐὰν προηγουμένως ταῖς κοιναῖς συνοδικαῖς ἀποφάσεσιν ὑπακούοντες, καὶ ὑποτασσόμενοι, φυλάξωσιν αὐτὰς ἀκριβῶς, καὶ ἐκτελέσωσιν ἀπαράβατως, ἐν τρισὶ κεφαλαίοις ὀριζόμενας, τότε ἀποδεκτοὶ γίνωνται, τέκνα γνήσια τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας λογιζόμενοι.

ᾠρίσατο τοίνυν, ὁμοψήφῳ γνώμῃ καὶ ἀποφάσει, ἡ ἱερά αὕτη ἐπὶ τούτῳ συναθροισθεῖσα σύνοδος καὶ ὅρους ἐξέθετο τοὺς ἐξῆς : Α'] ἅπαντας τοὺς μαθητὰς τῆς τοῦ Θεοφίλου Καίρου σχολῆς ἐκτίθεσθαι ἐγγράφως ἐν ἰδίαις ὑπογραφαῖς ἅπασαν ἀκριβῶς τὴν ἀσεβεστάτην ἀντιχριστιανικὴν τοῦ διδασκάλου αὐτῶν κακοφροσύνην, καὶ ἀποπτύειν, καὶ ἀναθεματίζειν αὐτὴν τε καὶ τοὺς ταύτῃ συμ-

φρονούντας, προστιθέντας ἅμα ἐγγράφως καὶ ὁμολογούντας ἅπαντα, δόγματά τε καὶ ἔθιμα, καὶ παραδόσεις τῆς ἡμετέρας πίστεως τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· Β'] ἀναγινώσκειν ταῦτα πάντα ἐν μέσῳ τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας ἐνώπιον τῆς ἡμετέρας μετριότητος, καὶ τῶν πανιερωτάτων ἀρχιερέων, καὶ παντὸς τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συνηθροισμένου ὀρθοδόξου λαοῦ· καὶ Γ'] εἰσέρχεται, ἄνευ χρόνου ἀναβολῆς, εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ συστάσαν, ὡς εἴρηται, Θεολογικὴν σχολήν, καὶ διαμένοντας διδάσκεισθαι τακτικῶς τὴν ἱερὰν θεολογίαν, τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις παραδοθεῖσαν, καὶ ὑπ' αὐτῶν τούτων κηρυχθεῖσαν, καὶ ὑπὸ τῶν θεοσόφων πατέρων ἡμῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἀλληλοδιαδόχως διαδοθεῖσαν, καθὼς ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἐχεγγύων τοῦ Πνεύματος διερμηνευτῶν, ἀνεπτύχθη καὶ ἐδιδάχθη καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἀκαινοτομήτως ὑπὸ τῶν αὐτῆς ἱερῶν διδασκάλων διδάσκεται. Διαμένειν δὲ ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ διδασκομένους χρόνον τοσοῦτον, ὅσον ἡ χρεία ὑπαγορεύει· καὶ εἰ ταῦτα πάντα φυλάξουσιν ἀπαράβατως, οὕτως ἀποδέξεται αὐτοὺς ἡ Ἐκκλησία, καὶ οὕτω χρήσεται αὐτοῖς, καθ' ἣν ἂν αὐτῇ δῶσι πείραν ἐν ᾧ διδάσκονται τὴν θεολογίαν χρονικῶ διαστήματι (1).

(1) Ἡ τοῦ Ὀρφανοτροφείου λειτουργία ἤρξατο ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1835, δι' αὐτὸ δὲ συνήγαγεν ἱκανὰς χιλιάδας δραχμῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀνατολῇ ὁ φήμην ἐναρέτου καὶ αὐστηροῦ βίου καὶ βαθεῖας παιδείας ὑπόληψιν κτησάμενος Θεόφιλος Καίρης ὁ ἐξ Ἄνδρου. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ 1837 μαθηταὶ τινες ᾧδε κάκεισε διασπαρέντες διέδιδον τὰς πλάνας τοῦ Καίρου, ὅστις, ὡς εἶπεν ἐνώπιον τῆς τότε, παρατύπως, ἐν Ἀθήναις ὑφισταμένης συνόδου, ἐδίδασκεν οὐχὶ θεολογίαν, ἀλλὰ φιλοσοφίαν, ἡ σύνοδος αὕτη, τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1839, μετὰ τὴν ἀπομάχρυνσιν τοῦ Καίρου ἀπὸ τοῦ κατ' αὐτὸν Ὀρφανοτροφείου, καθήρσεν αὐτὸν ἀπὸ παντὸς ἱερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ βαθμοῦ καὶ ἀπέβηκεν ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου παίμνης, ἡ δὲ κυβέρνησις τοῦ βασιλέως Ὁθωνος περιώρισεν εἰς τὴν ἐν Σκιαθῶ μονὴν τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἐν ᾧ καὶ εἰς Ἄνδρον ἀπέστειλε τὸν ἱεροκέρυκα Καλλίνικον Ἰάσονα, ὅπως ἀπὸ τε τοῦ ἁμῶνος κηρύττῃ καὶ τὴν ἱερὰν Κατήχησιν εἰς τοὺς νέους διδάσκῃ.

Ταῦτα ἐνεκρίθησαν, ὤρισθησαν καὶ ἐκυρώθησαν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ συνοδικῶς ὁμοψήφῳ γνώμῃ· διὸ καὶ εἰς τὴν περὶ τούτων

Πάσχων τὴν ὑγείαν ὁ Καίρης μετηνέχθη εἰς τὴν ἐν Θήρᾳ μονὴν τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, μέχρι τοῦ 1841, ὅτε ἐξωρίσθη μακρὰν τοῦ Κράτους.

Ὁ Καίρης ἀπελθὼν, ἀπέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλὰ μὴ τολμήσας ν' ἀποβιβάσθῃ ὡς ἀπειλούμενος ἀπῆρεν εἰς Μελίτην κάκειθεν εἰς Λονδίον, ἐνθα κηρύττων τὰ περὶ Θεοσεβείας «δευτέραν ταύτην περίοδον τῆς ἀληθείας» ὀνομάζων, εἰτα ἐπανῆλθεν (1843) εἰς Σύρον, ἐξ ἧς δις (20 Σεπτεμβρίου καὶ 4 Ὀκτωβρίου), προτάσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ διαταγῇ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Μιχαὴλ Σχινᾶ, ἐξεβλήθη. Τέλος δ' ἐπικυρωθέντος τοῦ Συντάγματος ἐπανῆλθε (1844) προσκλήσει τοῦ ἀρχαίου συμμαθητοῦ Ἰωάννου Κωλέττη ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καθιεροῦντος συντάγματος. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἀνδρόν ἐκίνησε καὶ πάλιν τὴν χολὴν τῶν φιλορθοδόξων, τοῦ ἱεροκήρυκος Καλλιάρχου τοῦ ἐπισκόπου Κυκλάδων καὶ τῶν ἐπάρχων ὡς διδάσκων τοὺς ὀλίγους ἐν τῇ Ὀρφανοτροφείῳ διαιτωμένους δαπάνητιν ἑν Ἀγγλίᾳ ὁμοφρόνων αὐτῷ ὁμοφύλων μαθητὰς τὰ τῆς θεοσεβείας δόγματα.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον (1844—1852) καὶ οἱ ἄνδριοι διηρημένοι τῆς πολιτικᾶς γνώμας καὶ θρησκευτικᾶς πεποιθήσεως ὑπεξέκαλον τὴν μισαλληλίαν τῶν τε φιλορθοδόξων καὶ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Καίρη, ἐξ οὗ τέλος κατηγγέλθησαν (1852), ὁ μὲν Καίρης ὡς εἰσάγων νέαν θρησκείαν ἀντιχριστιανικὴν καὶ προσηλύτους ποιούμενος, τινες δὲ τῶν πιστοτάτων ὁπαδῶν αὐτοῦ, ὁ Σπυρίδων Γλαυκοπίδης, ὁ Γρηγόριος Δεσποτόπουλος, ὁ Θεόφιλος Λουλούδας ἢ Μονοκόνδυλος ὡς ὁπαδοὶ ἐκείνου καὶ προσηλύτους καὶ αὐτοὶ ποιούμενοι.

Ἐδικάσθησαν πάντες καὶ κατεδικάσθησαν (21 Δεκεμβρίου 1852) ἐν τῇ πλημμελειοδικείῳ Σύρου, ὁ μὲν Καίρης εἰς δύο ἔτων καὶ ἐνὸς μηνός, οἱ δὲ ὁπαδοὶ αὐτοῦ εἰς ἐνός ἔτους καὶ ἐνός μηνός φυλάκισιν καὶ εἰς τὰ ἐξοδα τῆς δίκης εἰς 150 δραχμὰς ἀνερχόμενα. Γενομένης δ' ἀναιρέσεως ὑπὸ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τοῦ Καίρη ἐξεδικάσθη (19 Ἰανουαρίου 1853) ἡ ὑπόθεσις ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου, συνηγορησάντων τοῦ Νικολάου Σαριπόλου, Μάρκου Ρενιέρη, Σ. Τριανταφύλλου καὶ Μιχαὴλ Ποτλῆ. Ἄλλ' ὁ Καίρης ἀπο-

βεβαίωσιν ἐγένετο ἡ παρούσα πράξις τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου, καὶ καταστρεφείσα ἐν τῷ τῶν ὑπομνημάτων ἱερῷ κώδικι τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ὑπεγράφη ἰδίαις χερσὶν ὑπὸ πάντων τῶν πληρούντων τὴν ἱερὰν ταύτην σύνοδον.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αὐλθ'. Κατὰ τὴν 18' Δεκεμβρίου.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀποθαίνειται.

† Ὁ πρῶν Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖος Α' ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ συναποθαίνειται.

† Ὁ Ἱεροσολύμων Ἀθανάσιος Γ' ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ συναποθαίνειται.

† Ὁ Ἐφέσου Ἀριθμος — † ὁ Κυζίκου Ἀριθμος — † ὁ Νικομηδείας Ἀριθμος — † ὁ Χαλκηδόρος Ἱερόθεος — † ὁ Δέρκων Γερμανός — † ὁ Πελαγονίας Γεράσιμος, ἔχων τὴν γνωμὴν τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου Κωνσταντίνου κ. Ἀρτεμίου — † ὁ Πρόεδρος Καρ-άθου Μεθόδιος — † ὁ Κρήτης Καλλίριχος — † ὁ Μασωρείας Ἀριθμοί — † ὁ Σκοπιῶν Γαβριήλ — † ὁ Θαβωρίου Ἱερόθεος — † ὁ ἀρχιδιδάσκαλος πρῶν Μεσημβρίας Σαρωνήλ — † ὁ Σινάδων Βεριαμίν — † ὁ Μυρέων Χρύσαιθος — † ὁ Ἀσόντιος

θανόν ἐν ταῖς φυλακαῖς πρὸ ἐπτὰ ἡμερῶν (12 Ἰανουαρίου) δὲν ἐπεῖδε τὴν ἀθώωσιν αὐτοῦ.

Οὕτω δ' ἔληξαν καὶ τὰ καίρια ταραξάντα τὴν κοινὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν ἐπὶ μακρῶν (10 Ἰουλίου 1839—19 Ἰανουαρίου 1853) ὑπὸ τῶν ἄγαν ὀρθοδόξων αὐτοκλήτων ἐγεγνημένων προασιπτῶν τῆς ὀρθοδοξίας.

Πλὴν τῶν δύο τούτων ἐγκυκλίων, ἐξεδόθη καὶ ὑπὸ τοῦ Δ. Γρηγοριάδου τῷ 1840, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἑρὸς θρίαμβος κατὰ τῆς ἀντιθέου πλάνης τοῦ Θεοσεβισμού, βιβλίον εὐσελίδον, ἐπινεύσει πατριαρχικῇ ἐκδεδόμενον (Βλέπε «Σωζόμενα Ἐκκλησιαστικά» Κ. Οἰκονόμου, Τόμος Β', πολλαχοῦ). Ὁ δὲ Ἀλ. Σοῦτσος ἔγραψεν αὐτῷ Ὡδὴν.

ιεροδιδάσκαλος. — † ὁ Βαρθολομαῖος διδάσκαλος τῆς θεολογίας. —
† ὁ Διονύσιος ιεροδιδάσκαλος. — † ὁ Γρηγόριος μοναχὸς διδά-
σκαλος. (1)

Ἀντίζηλος ἀλλὰ κατ' ἀντίθετον ἔννοιαν τοῦ Θεοφίλου Καίτη ὑπῆρξεν ἀμαθὴς τις καὶ φανατικὸς μοναχὸς ἐκ Καλαβρύτων. Χριστόφορος Παπουλάκος καλούμενος, ὅστις περιερχόμενος τὴν Ἑλλάδα καὶ διδάσκων ὅτι πάντα τὰ δεινὰ προήρχοντο ἐκ τοῦ ἑτεροθρήσκου τῆς Βασιλείας, ἐκ τῆς δῆθεν ἀπὸ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀπομακρύνσεως, καὶ ἕνεκα τῶν διαδιδομένων νέων διδασκαλιῶν ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν Σχολείων, κατετάραττε τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Κέντρον αὐτοῦ ἐποιήσατο ἰδίᾳ ὁ Παπουλάκος τὴν Λακωνίαν, ὅπου παρέπεισέ τινας νὰ στασιάζωσιν σχεδὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. Οὐχ ἦττον ὅμως τὸ κήρυγμα αὐτοῦ μετεδόθη καὶ ἀνὰ τὴν ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδα, ἐν Κορίνθῳ, Θήβαις, Λεβαδείᾳ καὶ ἀνὰ τὰς Κυκλάδας καὶ Σποράδας, ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Κράτους καὶ ἰδίᾳ ἐν ταῖς τοῦ ὅρους Ἀθῶ.

Ταῦτα μαθοῦσα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐξέδωκε κατὰ τοῦ ταραξίου τούτου ἀφορισμόν, ἀλλ' οὐδαμῶς ὅμως κατῴρθωσε νὰ μειώσῃ τὴν δημοτικότητα αὐτοῦ· διότι οἱ πολλοὶ ἐπίστευον αὐτὸν ὡς ἅγιον κηρύττοντα τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἀσεβῶν καὶ ἔχοντα δῆθεν τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ρωσίας· ὡς ἐκ τούτου ἡ Κυβέρνησις ἀπέστειλε τὴν κυρβέταν «*Amalgar*», μετὰ στρατοῦ εἰς Λακωνίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γενναίου Κολοκοτρώνη, ὅστις, ἐντὸς ὀλίγου, κατῴρθωσεν, ἀνευ αἵματοχυσίας νὰ συλλάβῃ τὸν νέον προφήτην, ὁ ὅποτος δικασθεὶς ἐν Ἀθήναις κατεδικάσθη καὶ ἐκλείσθη πρῶτον μὲν ἐν ταῖς φυλακαῖς Ρίου, εἶτα δὲ ἐν τῇ Μονῇ Ἀνδρου ἐν ἣ καὶ ἀπέθανε.

Τῶν θρησκευτικῶν ταύτων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐρίδων καὶ συζητήσεων ἐπωφεληθέντες καὶ οἱ τῶν ξένων δογμάτων καί, ἰδίᾳ οἱ διαχμαρτυρόμενοι, οἵτινες, ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐγκαταστέντες ἐν

(1) Ἐξεδόθη καὶ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ εἰς σελίδας 41 εἰς 16ον, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου, τῷ 1840.

Ἑλλάδι ἵδρυσαν σχολεῖα τινὰ καὶ διέδιδον τὴν *Ἀγίαν Γραφήν*, κατ' ἰδίαν ἐκδοσιν, ἣν δεινῶς ἐπέκρινε ὁ Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, καὶ εἶτα αὐθαδέστεροι γεγόμενοι ἤρξαντο καὶ νὰ προσηλυτιζῶσι καὶ νὰ προσβάλῳσιν τὴν Ὀρθόδοξον θρησκείαν.

Ταῦτα μαθοῦσα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος κατεδίωξε, κατὰ τὸ 1852, τὸν Κίγκ, ἀμερικανὸν ἱεραπόστολον, μὴ συνετισθέντα ἐκ τῆς, ἐν ἔτει 1836, καταδιώξεως, ἐνεκα τῶν αὐτῶν ἀφορμῶν, τοῦ ἀμερικανοῦ συναδελφου αὐτοῦ Χίλδνερ.

Ὁ Κίγκ ἤρξατο νὰ προσβάλλῃ ἀναφανδὸν τὴν ὀρθοδοξίαν, νὰ προσηλυτιζῇ καὶ νὰ ὑπόσχηται τὴν διὰ τῆς ἀλλαξοπιστίας πραγμάτων τῶν ἐθνικῶν πόθων τῶν Ἑλλήνων. Ταῦτα διαπυνθανομένη ἡ κυβέρνησις διέταξε τὴν εἰς δίκην παραπομπὴν αὐτοῦ, οὕτω δὲ δικασθεὶς κατεδικάσθη, ἐπὶ προσηλυτισμῷ καὶ ἐφυλακίσθη.

Κατὰ τὸ 1853 ὅμως, ἀμνηστευθέντων πάντων τῶν πολιτικῶν στασιαστῶν, ἐξ οὗ ἤλπιζον ὅτι θὰ ἐδίδετο πέρας εἰς τὰς διαιρούσας τὸν τόπον ἔριδας, ἐδόθη χάρις καὶ τῷ Κίγκ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τότε τῆς Δικαιοσύνης καὶ διαπρεποῦς νομομαθοῦς Σ. Πήλικα.

Εὐτυχῶς πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν τούτων ζητημάτων, τὸ ὑπουργεῖον Κριεζῆ προέβη θαρραλέως καὶ συνετῶς εἰς σοβαρὰν καὶ ἐθοσπερῆ ἀπόφασιν.

Λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῶν ὡς εἵπομεν, δοθεισῶν τιμῶν, κατὰ τὴν κηδείαν (16 Νοεμβρίου 1849) τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος Ἰακώβου Ρίζου τοῦ Νερουλοῦ, κηδείαν ἣς προέστη αὐτὸς οὗτος ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ("Ἀνθιμος ὁ Δ' τὸ 6' πατριαρχεύσας ἀπὸ 19 Ὀκτωβρίου 1848 ἕως 30 Ὀκτωβρίου 1852) ἀπένειμεν αὐτῷ, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, τὸν Μεγαλόσταυρον, διὰ τοῦ πρὸς τοῦτο ἀποσταλέντος ἀρχιμανδρίτου καὶ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Μισαήλ Ἀποστολίδου, ὅστις συγχρόνως ἦτο καὶ κομιστὴς εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἐπὶ ταῖς ἀπονεμηθείσαις τῷ Ἑλληνι πρεσβευτῇ τιμαῖς, ἣν ἐπέδωκε τῇ 16 Ἰουνίου τῷ Πατριάρχῃ.

Οἱ ἐν Ἀθήναις ἤλπιζον, ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπαντῶν εἰς τὴν εὐχαριστήριον ταύτην ἐπιστολὴν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος ἤθελεν ἀναγνώρισει σιωπηρῶς πῶς αὐτὴν· ἀλλ' οἱ ἐν

Φαναρίῳ ἔπεισαν τὸν Πατριάρχην τὸ μὲν παράσημον νὰ δεχθῇ τὴν ἐπιστολὴν ὅμως ἀπέρριψαν εἰπόντες, ὅτι δὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν Ἱερὰν Σύνοδον καὶ τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τοῦτο μαθὼν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀναστ. Λόντος καὶ οἱ ἄλλοι ὑπουργοὶ ἐπόμενοι ταῖς συμβουλαῖς τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτετραμμένου τῆς Ἑλλάδος Πέτρου Δηλιγιάννη, ὅστις εἰρήσθω ὅτι ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ προσηνέχθη λίαν ὀρθῶς, συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Ρωσίας Τιτώφ, ἀπηύθυνεν ἐπίσημον αἴτησιν πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἣν ἐφεξῆς δημοσιεύομεν ἵνα, ἐν ἐκτάσει, μετὰ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως, ἴδωσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται τὰ κατὰ τὴν περιλάλητον χειραφέτησιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. (1)

Ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ Σωτῆρος χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ πεντηκοστῷ, μηνὸς Ἰουνίου δεκάτῃ ἑκτῇ, ἡμέρᾳ Παρασκευῇ, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου Ἀνθίμου Δ' τοῦ Βυζαντίου, συνεκροτήθη ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος ἐν τῷ μεγάλῳ συνοδικῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅπως διασκεψαμένη ἀποφασίσῃ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπροΐσταμένου τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου Ἀνθίμου, καὶ συμπαραστατούντων τοῦ τε Παναγιωτάτου Πατριάρχου πρῶην Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ ἀπὸ Σιναίου, καὶ τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου πρῶην Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Β', καὶ τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου πρῶην Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Γρηγορίου καὶ τοῦ

(1) Ἡ σύνοδος αὕτη συνεδρίασε τετράκις, τῇ 10ῃ, τῇ 20ῃ, τῇ 24ῃ καὶ τῇ 29ῃ Ἰουνίου 1850, ἡγέρθη δ' ἐν αὐτῇ οὐ σμικρὰ ἀντιπολίτευσις, ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν πρῶην Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, λεγόντων ὅτι τὰ ἐν Ἑλλάδι τελεσθέντα ὀξοῦσι Λουθηροκαλθινισμόν, ἀλλὰ τὴν ἀντιπολίτευσιν ταύτην ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ ζ' ἐγερεῖσαν, ὑπερνίκησεν ὁ Ἀνθίμος ὁ Δ' καὶ ἐξέδωκε τὸν τόμον τῆς χειραφεσίας.

Παναγιωτάτου Πατριάρχου πρώην Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Γερμανοῦ, καὶ τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου πρώην Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Ἀνθίμου τοῦ ἀπὸ Ἐφέσου καὶ τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυρίου Κυρίλλου, καὶ τῶν σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου : τοῦ Καισαρείας Παΐσιου, τοῦ Ἐφέσου Ἀνθίμου, τοῦ Ἡρακλείας Παναρέτου, τοῦ Νικομηδείας Διονυσίου, τοῦ Χαλκηδόνος Ἱεροθέου, τοῦ Δέρκων Νεοφύτου, τοῦ προέδρου Διδυμοτείχου Μελετίου, τοῦ Νεοκαισαρείας Λεοντίου, τοῦ Κρήτης Χρυσάνθου, τοῦ Βιζύης Γρηγορίου, τοῦ Σωζουγαθουπόλεως Πρόκοπίου, καὶ τῶν πανιερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ διδασκάλων τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τοῦ πρώην Μεσημβρίας Σαμουήλ, καὶ τοῦ Σταυρουπόλεως Κωνσταντίνου Τυπάλδου· προκειμένων τῶν ἱερῶν καὶ ἀχράντων εὐαγγελίων, καὶ τῶν ἁγίων καὶ πανσέπτων εἰκόνων τῆς παναγίας Τριάδος καὶ τῆς Θεομήτορος λαμπάδων τε ἀνημμένων, ἐψάλη ἱερὰ δοξολογία μετὰ τῆς ἐπικλήσεως τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος. Εἶθ' οὕτως ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κύριος Ἀνθιμος Δ' ὁ Βυζάντιος ἐναρχόμενος ἐλεξε τὰδε :

« Ἰδοὺ δὴ τί καλόν, ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό· εὐκαιρὸν καὶ μοι προαναφωνῆσαι μετὰ τοῦ Προφητάναντος σήμερον, ἱερώτατοι ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀδελφοί καὶ συλλειτουργοί· Χαίρω σφόδρα καὶ ἀγάλλομαι, καὶ συγκινουμαι τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν καρδίαν κατανύσσομαι, περιστοιχούμενος ὑπὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης καὶ εὐλαθείας, καὶ δόξαν ἀναπέμπω τῷ πᾶσι πάντων Βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν, τῷ συγκαλέσαντι ἡμᾶς ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ μετὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ ἄρδιν ἐπείγομαι· « Σήμερον ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡμᾶς συνήγαγε. » Συνήγαγεν ἡμᾶς ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς καθαρτισμὸν τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ πᾶσι ὀρθοδόξων πληρώματος. Συνήγαγεν ἡμᾶς, ἵνα τὴν τῆς ἐκκλησίας ἐνότητά, ἥτις ὡς δόγμα πίστεως παρὰ τῶν ἀνέκαθεν εὐσεβεῖν προαιρουμένων, καὶ τῇ τῆς ὀρθοδοξίας ἐπωνυμίᾳ σεμνυνομένων προσθεύεται καὶ ὁμολογεῖται, ταύτην ἐν τῇ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης συμφώνως τοῖς ἱεροῖς ὅροις τε καὶ κανόσι τῶν ἁγίων συνόδων, καὶ

τῶν θεσπεσίων ἡμῶν πατέρων κατὰ τὸ ἄραρὸς περισφιγζάντες, καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν δίκαια τῇ τρυτάνῃ τοῦ Πνεύματος, ἥ θέμις ἐστὶ συνεπισταθμίσαντες, ἀλώβητόν τε καὶ ἀκαινοτόμητον τὸν ἐκκλησιαστικὸν διάκοσμον ἑαυτοῖς τε διαφυλάττωμεν, καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς παραδῶμεν ἀκέραιον, καθάπερ ὀφείλομεν, ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην, ἐκ πατέρων εἰς ἡμᾶς μέχρι συντελείας αἰώνων διήκουσαν.

Αἱ γὰρ ἐν τῇ πατριαρχικῇ περιφερείᾳ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀποστόλικου οἰκουμενικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως διατελοῦσαι ἀγιώταται μητροπόλεις, ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ ἐπισκοπαί, ὅσαι τὸ θεόσωστον καὶ θεοστήρικτον τῆς Ἑλλάδος Βασιλεῖον σήμερον ἀπαρτίζουσι, διὰ καιρικὰς περιπετείας τῆς τοιαύτης ἀπολειφθεῖσαι ἐνόητος, καὶ τὴν μετὰ τοῦ οἰκείου κανονικοῦ προέδρου ἐκκλησιαστικὴν συνάφειαν δι' ὅλων ἐπτακαίδεκα ἐνιαυτῶν διακόψασαι, καὶ ἀπομονωθεῖσαι τοῦ συνόλου τῶν ἄλλων ἀγιωτάτων θρόνων τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, αὐθις εὐδοκίᾳ Θεοῦ, εὐσεβεῖ γνώμῃ, καὶ ζήλῳ καὶ προαιρέσει τῶν ἐκεῖσε ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων, ποιμαίνοντων τε καὶ ποιμαινομένων, τὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ἐπιζητοῦσιν ἀποκατάστασιν· καθὰ διαλαμβάνουσι μὲν τὰ παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλικοῦ ὑπουργείου τῆς Ἑλλάδος τιμιώτατα γράμματα, αὐτίκα πρὸς τὴν ἡμετέραν περίνοιαν ἀναγνωσθησόμενα, διασκεψόμεθα δὲ ἡμεῖς, κατὰ καθῆκον, πρὸς τοὺς θεοσδότους τῆς Ἐκκλησίας θεσμούς, καὶ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ψηφίσομεν καὶ ἀποφασίσομεν.

Δόξα τοίνυν τῷ παναγὰθῳ καὶ φιλανθρώπῳ Θεῷ, τῷ Κυρίῳ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ κηδομένῳ τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, καὶ διὰ τοῦτο νεύσαντι εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξων τέκνων τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας τὴν ὅλως χριστιανικὴν καὶ εἰς Θεὸν ὀφειλομένην ταύτην ἐπιθυμίαν καὶ ἔφεσιν. Ἡ μὲν οὖν πρόθεσις τῆς παρούσης ὁμηγύρεως τοιαύτη· μέλλοντες δὲ νῦν συζητῆσαι καὶ ἀποφῆνασθαι περὶ τηλικαύτης ἱερᾶς ὑποθέσεως, Θεὸν ἐπικαλεσάμενοι πρόεδρον γενέσθαι καὶ συμπαραστάτην, καὶ παροχέα καὶ διανοίας καὶ λόγου πρὸς ἀσφαλῆ κατανόησιν τῶν λεκτέων, καὶ ἀκριβῆ ἐρμηνείαν τῶν νενοημένων, χωρῶ-

μεν ἐπὶ τὴν ζήτησιν ἐν φόβῳ Θεοῦ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν ἀδελφικῇ ὁμονοίᾳ, ἐν πνεύματι εἰρήνης, διαλλαγῆς καὶ ἐνότητος.

Ἄλλ', ὦ αἰώνιε τῆς μιᾶς, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας νυμφίε Χριστέ Ἰησοῦ, ὁ Θεός, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ εἰπὼν ὅτι «Ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν,» πάρεσο καὶ νῦν ἀοράτως αὐτὸς διὰ τῆς ἐπιπνοίας τοῦ παναγίου σου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος, καὶ ὁδήγησον ἡμῶν τὰς βουλὰς καὶ τὰς διανοίας πρὸς τὴν σὴν εὐαρέστησιν. Ἐγγισον ἡμῖν, ἔγγισον ὁ πανταχοῦ, καὶ ὥσπερ ποτὲ τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς ἀποστόλοις σου, καὶ τοῖς τούτων διαδόχοις, τοῖς θεσπεσίοις ἡμῶν Πατράσι πάντοτε συνῆς, οὕτω καὶ ἡμῖν τοῖς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος πῆρὰ τῆς σῆς φιλανθρωπίας ἐξαιτουμένοις, ἔνωσον σαυτὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ Συνόδῳ, ἵνα πρὸς σὲ ἀτενίζοντες, καὶ τῷ παρὰ σοῦ φωτὶ ὁδηγούμενοι, σπουδάσωμεν τηρῆσαι καὶ νῦν, ὡς ἐς δεῦρο τῇ χάριτι τετηρηκάμεν. *Τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης,»* πρὸς καταρτισμὸν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, ἣν περιποιήσω διὰ τοῦ ἰδίου σου αἵματος, καὶ ἡς αὐτὸς ὑπάρχεις καὶ κεφαλὴ, καὶ θεμέλιος, καὶ λίθος ἀκρογωναῖος, καὶ πρῶτος καὶ ἄκρος καὶ αἰώνιος ἀρχιερεὺς καὶ ἀρχιποίμην· ὃ ἡ δόξα εἰς αἰῶνας ἀμήν.»

• Μετὰ δὲ τὴν ἀγόρευσιν, συγκαθεσθείσης τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὁ παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κύριος Ἀνθίμος ἀνέγνω τὸ ἐξῆς ἐπίσημον ἐν μεμβράναις γράμμα τῆς τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, σεσημασμένον τῇ μεγάλῃ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους σφραγίδι, ἐξαιτουμένην, ἐν ὀνόματι τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἑλλάδος κλήρου, τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας καὶ τῆς διοικούσης αὐτὸν Ἱερᾶς Συνόδου.»

Στρας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Παναγιώτατε καὶ θειότατε Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα
 κύριε κύριε Ἀνθιμε, κατὰ πνεῦμα ἡμῖν
 σεβασμιώτατε πάτερ
 καὶ

Πανιερότατοι ἀρχιερεῖς οἱ συγκροτοῦντες τὴν περὶ
 τὴν Α. Παναγιότητα Ἱερὰν Σύνοδον,

Τὸ ὀφειλόμενον ὑμῖν σέβας εὐλαβῶς ἀπονέμομεν

Ὡς τέκνα γνήσια τῆς ἀγίας μητρὸς ἡμῶν καθολικῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας, ἡμεῖς οἱ συγκροτοῦντες τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον τῆς Α. Μ., τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, ἀπονέμοντες πάντοτε τῇ Ὑμετέρᾳ Παναγιότητι τὸν περὶ πάντων τῶν Ὁρθοδόξων ὀφειλόμενον Αὐτῇ φόρον εὐλαθείας καὶ σεβασμοῦ, ὡς πρῶτῳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τῶν Ὁρθοδόξων ποιμενάρχῃ καὶ πνευματικῷ πατρί, ἔγνωμεν κατ' εὐδοκίαν τῆς Α. Μ., καὶ κατ' αἰτησιν τῆς παρ' ἡμῖν Ἱερᾶς Συνόδου, δι' ἰδιαιτέρας αὐτῆς πράξεως γενομένην, διακοινῶσαι Αὐτῇ τε καὶ τῇ περὶ Αὐτὴν ἱερωτάτῃ Συνόδῳ, ὅ,τι τῇ τε γνώμῃ τοῦ κλήρου καὶ τῇ τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ ἔθνους ἐγκρίσει ἐδέησε νομοθετῆσαι πρὸς τὴν νόμιμον καὶ τακτικὴν διοίκωσιν τῆς παρ' ἡμῖν Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας.

Ἐπειδὴ ἡ τὰ πάντα πανσόφως τε καὶ φιλανθρώπως διέπυσα πρόνοια τοῦ Ὑψίστου ηὐδόκησε, κατὰ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ ἔλεος, νὰ ἀνεγείρῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς Βασιλεῖον Κράτος αὐτόνομόν τε καὶ ἀνεξάρτητον, ἔδει πάντως καὶ τὴν ταύτης ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν τῆς τοιαύτης ἀπολαύειν ἀνεξαρτησίας, ἥς καὶ πάντων τῶν ἄλλων αὐτόνομων καὶ ἀνεξαρτήτων βασιλείων αἱ ἐκκλησίαι ἀπολαύουσι.

Καὶ ἰεωρήθη μὲν παρὰ τοῦ ἔθνους αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1821 ἔτους, ὑπαγορευθέντος τούτου ἐκ τῆς ἀνάγκης τῶν τότε πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος περιστάσεων καὶ μεταβολῶν, ἀλλ' ἐν τοιούτοις καιροῖς ἦν ἀδύνατον ἡ σύστασις ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, κυβερνώσης τὰ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἀκριβεῖαν τῶν ἱερῶν κανόνων, καὶ ἐπαγρυπνούσης εἰς τὴν τήρησιν τῶν τῆς πίστεως δογμάτων

"Αμα δὲ ἡ Α. Μ. ἀναβᾶσα εἰς τὸν θεόθεν προωρισμένον Αὐτῇ θρόνον τῆς Ἑλλάδος, ἐπιχειρήσασα τὴν τοῦ Βασιλείου διοργάνωσιν τε καὶ διακόσμησιν διὰ σοφῶν θεσμοθεσιῶν, ἐπέστησεν εὐθὺς τὴν ὑψηλὴν Αὐτῆς προσοχὴν εἰς τὴν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας κατάστασιν, νομίσασα τὴν περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῆς μέριμναν καθῆκον τῆς Βασιλείας Του οὐχ ἥττον σπουδαῖον καὶ ἐμβριθέες, ἢ τὴν τῶν ἄλλων πραγμάτων τοῦ Βασιλείου διαρρύθμισιν.

Ἄλλ' εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ὡς πνευματικὸν καὶ ἐκκλησιαστικόν, πρὶν ἢ ἐπιβάλλῃ χεῖρα, ἠδόκησε νὰ ἀκούσῃ καὶ αὐτὴς τὴν περὶ τούτου γνώμην τοῦ ἐν τῷ Βασιλείῳ ἱεροῦ κλήρου, καίτοι γινώσκουσα καλῶς, ὅτι καὶ τὰ πρότερον παρὰ τῶν ἐθνικῶν Συνελεύσεων ψηφισθέντα, τῇ γνώμῃ καὶ τῇ συναινέσει τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἐψηφίσθησαν.

Καὶ δὴ συγκαλέσασα εἰς τὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι διαμένοντας καὶ παρεπιδημοῦντας ἀρχιερεῖς, ἦτοι τοὺς μητροπολίτας, ἀρχιεπισκόπους καὶ ἐπισκόπους, ἤκουσεν εὐμενῶς τὴν γνώμην αὐτῶν, ἀποφνημαμένων ὁμοφώνως, ὅτι ἢ διὰ Συνόδου διαρκοῦς διοικήσεις τῆς ὁμοδόξου ἐκκλησίας, οἷα ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ὀρθοδόξῃ ἐκκλησίᾳ τῆς ὀρθοδόξου Ρωσσίας, νομίζεται καὶ ἀρμοδιωτέρα καὶ συμφερωτέρα καὶ ἐν τῷ θεοσυστάτῳ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ ταύτην τοίνυν τὴν γνωμοδότησιν τῶν σεβασμιωτάτων ἀρχιερέων, ἐπισήμως παρὰ τῶν ἰδίων ἐκτεθεῖσαν καὶ κυρωθεῖσαν, κατέστη ἐν Ἑλλάδι, δι' ὑψηλοῦ βασιλικοῦ νόμου, ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τοῦ Βασιλείου Κράτους ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἱερὰ Σύνοδος* τῆς Ἑλλάδος, συγκροτούμενη ἐκ πέντε ἀρχιερέων, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ ἐξάσκησις τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τῆς αὐτοκεφάλου ἤδη ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, οἷα καὶ πασῶν τῶν ἄλλων αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν οἱ ἀρχιεροὶ ἐξασκοῦσιν. Ἐπιβάλλεται δὲ αὐτῇ παρὰ τοῦ νόμου ὡς πρῶτιστον καθῆκον καὶ ἀπαραίτητον τὸ νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν ἀκριβῆ διατήρησιν τῶν παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ πασῶν τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν πρεσβευομένων δογμάτων, ἵνα φυλάττηται ἀπαράχαρακτος, ἡ δογματικὴ μετ' αὐτῶν ἐνότης· ἐφ' ᾧ καὶ οἱ ἀναδεχόμενοι τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἀξίαν ἀρχιερεῖς ὁμο-

λογοῦσιν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ τῆς Α. Μ., ὅτι θέλουσι διατηρεῖ ταῦτα πάντα ἀνόθευτα καὶ ἀκέραια, κυροῦντες τὴν πράξιν ταῖς ἰδίαις αὐτῶν ὑπογραφαῖς.

Τὴν θεσμοθεσίαν ταύτην τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως παρέ-
 δέχθη καὶ ἐπεψήφισεν ἅπαν τὸ χρεώστεπώνυμον πλήρωμα τῶν ὀρ-
 θοδόξων Ἑλλήνων διὰ τῶν αἰρετῶν αὐτοῦ ἀντιπροσώπων, τῶν ἐν
 ἔτει 1843 συγκαλεσθέντων εἰς ἐθνικὴν Συνέλευσιν ἐν Ἀθήναις, τῇ
 τοῦ Βασιλείου Μητροπόλει, οἵτινες, μιᾶ φωνῇ καὶ μιᾶ ψήφῳ, ὡς
 ἀρχὴν τοῦ θεμελιώδους νόμου ἔθεντο τὴν καλὴν ὁμολογίαν τῆς πί-
 στεως, διακηρύξαντες πανδημῶς διὰ τοῦ 2 ἄρθρου τοῦ Συντάγμα-
 τος τὴν σταθερὰν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους εὐσέβειαν, καὶ τὴν ἀδιά-
 σπαστον ἐνότητα τῆς πίστεως, δι' ἧς ἐνοῦται δογματικῶς μετὰ
 τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς Ἐκκλησίας καὶ πάσης ἄλλης
 ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐλληνικὴ ὀρθόδοξος ἐκκλη-
 σία, διατηροῦσα ἀπαραλλάκτως τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συν-
 οδικοὺς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις.

Ἦδη τοίνυν, τῶν ἀλλεπαλλήλων δυσχερῶν πραγμάτων τῆς
 Ἑλλάδος, θεῖα συνάρσει, ἐξομαλυνθέντων, καὶ τοῦ καιροῦ ἐπι-
 τρέφαντος, καθήκον ἡμῶν ἱερὸν ἡγησάμεθα, εὐδοκίᾳ τῆς Α. Μ.,
 γνώμῃ δὲ καὶ αἰτήσῃ τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ὅπως ἀναγγελωμεν πρὸς
 τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ταῦτα, ἀξιοῦν-
 τες τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα, ὡς πρῶτον ποιμενάρχην τῆς
 ὀρθοδόξου καθολικῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τὴν περὶ Αὐτὴν
 ἱερωτάτην Σύνοδον, ἵνα, ἐπιδοκιμάσαντες τὴν ἐκκλησιαστι-
 κὴν ταύτην θεσμοθεσίαν, καὶ τὴν δι' αὐτῆς συστάσαν ἱερὰν Σύ-
 νοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἀναγνωρίσαντες, ἀποδέξωσθε
 αὐτὴν ὡς ἐν Χριστῷ ἀδελφὴν, εὐλογοῦντες τὸ ἔργον τοῦ εὐσεβοῦς
 ἐλληνικοῦ ἔθνους, καὶ διακοινοῦντες ταῦτα καὶ τοῖς λοιποῖς μακα-
 ριωτάτοις πατριάρχαις, τῷ Ἀλεξανδρείας, τῷ Ἀντιοχείας, καὶ τῷ
 Ἱεροσολύμων, ὅπως μετὰ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος καὶ οἱ
 μακαριώτατοι οὗτοι πατριάρχαι γνωρίζωσι τοῦ λοιποῦ καὶ ἀποδέ-
 χωνται ὡς ἀδελφὴν ἐν Χριστῷ ὁμόδοξον καὶ ὁμότιμον τὴν ἱερὰν
 ἡμῶν Σύνοδον, ἵν' οὕτω διατηρῇται ἀλώβητος ἡ τῆς ἀγίας καθο-
 λικῆς καὶ ἀποστολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἐνότης.

Τῇ δὲ ἱερᾷ ταύτῃ Συνόδῳ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐπίκειται εἰς αἰὲν καθῆκον ἱερώτατον τὸ ἀπονέμειν εὐλαβῶς τὰ, κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνες, πρεσβεῖα τῆς τιμῆς εἰς τὸν οἰκουμένικόν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς πρῶτον πάσης τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, καὶ μνημονεύειν δὲ πρῶτον τὸν ἐπ' αὐτοῦ καθήμενον ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις κατὰ τὴν καθεστῶσαν τάξιν τῆς ἐκκλησίας.

Ἔτι δὲ καὶ πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν συμπεσόντα, ἅτινα δέονται συσκέψεως καὶ συμπράξεως πρὸς κρείττονα οἰκονομίαν καὶ στηριγμὸν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, πρὸς αὐτὸν πρῶτον θέλει ἀναφέρεισθαι.

Ἀξιοῦμεν δὲ καὶ πεπεισμεθα, ὅτι ἐν τοιούτοις πράγμασι, τὸ πνευματικὸν ἀφορῶσι τῆς ἐκκλησίας συμφέρον, θέλει εὐδοκεῖ καὶ ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης νὰ πράττῃ τὸ αὐτὸ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἱεράν Σύνοδον. Ἐν αὐτῇ ποτὲ ἐξαιτήσῃται παρ' αὐτῆς γνώμην ἢ ὁδηγίαν πρὸς ὄφελος τῆς ἐκκλησίας, οὐκ ἀπαξιώσει ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης ἀνακοινοῦν τὰ δέοντα.

Οὕτω συνδεδεμένοι αἱ ἐκκλησίαι τῷ συνδέσμῳ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης, δυνήσονται διὰ τῆς θείας χάριτος, ἀντιστῆναι πρὸς πάντα τὰ ἐναντία, καὶ πᾶσαν προσβολὴν δραστηριότερον καὶ θαρραλεώτερον ἀποκρούσονται.

Ταῦτα γνωστοποιούντες καὶ ἀξιοῦντες ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἱερᾶς Συνόδου, ἐξαιτούμεθα εὐλαβῶς τὰς πατρικὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας καὶ Αὐτῆς καὶ τῆς περὶ Αὐτὴν ἱερωτάτης Συνόδου καὶ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, διατελοῦντες μετ' εὐλαθείας καὶ σεβασμοῦ

Ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τῇ τοῦ Βασιλείου καθέδρᾳ τὴν 30 τοῦ μηνὸς Μαΐου, ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1850.

Τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος υἱοὶ κατὰ πνεῦμα προθυμότατοι, οἱ συγκροτοῦντες τὸ Συμβούλιον τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν Ναυτικῶν ὑπουργὸς Α. Γ. Κριεῖκῆς.

Ὁ ἐπὶ τοῦ Β. Οἴκου καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργὸς *Ἀραστάσιος Λόντος*.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργὸς *Γ. Νοταρᾶς*.

Ὁ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργὸς *Ἰω. Στάϊκος*.

Ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπουργὸς *Ν. Χρυσόγελλος*.

«Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ γράμματος τούτου, ζητήσεως γενομένης, εἰ νομίμως καὶ ἀρμοδίως ὑφ' ὧν ἔδει γέγονεν ἡ αἰτησις καὶ τοῦ γράμματος αὐθις ἀναγνωσθέντος τε καὶ ἐκμελετηθέντος, πάντες νομίμως καὶ ἀρμοδίως ὡς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἑλλάδος κλήρου τὴν αἴτησιν γεγονέναι ἐπείσθησαν, διὰ τὸ ἀξιόχρεων τῆς ἐπισήμου διαθεβιαώσεως τῆς εὐσεβοῦς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐφ' ᾧ καὶ πάντες ὁμοθυμαδὸν ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ψυχῆς ἐπευφήμησαν ἐπὶ τῇ εὐσεβεῖ προαιρέσει καὶ τῇ θεοφιλεῖ καὶ ἀξιαγαστῇ ζήλῳ τοῦ τε ἱεροῦ τῆς Ἑλλάδος κλήρου, καὶ παντὸς τοῦ χριστεπωνύμου λαοῦ, καὶ τῶν εὐσεβεστάτων Ὑπουργῶν τῆς ἀρτιπαγοῦς ὀρθοδόξου ταύτης Βασιλείας, οἵτινες ἐπὶ τὸν ἀρραγῆ καὶ ἀκράδαντον τῆς πατροπαράδοτου εὐσεβείας θέμεθλον ἀπαρασαλεύτως ἐρηρυσμένοι, ὅψε μὲν διὰ τὰς περιμπεσοῦσας δυσχερεῖς περιπετείας, ἀλλ' ἀξίαν γε πάντως κατέθεντο τὴν σπουδὴν πρὸς τὸ τὴν κανονικὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐνότητα μετὰ πάσης τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἑαυτοῖς ἀνωσώσασθαι καὶ τὴν πρὸς τὴν πνευματικὴν αὐτῶν μητέρα καὶ κηδεμόνα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, ὀφειλομένην εὐλάβειαν καὶ εὐγνωμοσύνην μετὰ πάσης τῆς ἐπισημότητος ἐπιδειξάσθαι.

Ἀνεγνώσθη δὲ προσέτι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου Ἀνθίμου καὶ τὸ ἐξῆς ἔγγραφον τῆς ἐν Ἑλλάδι τέως ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ὡς συναποσταλὲν καὶ τοῦτο περιουσίᾳ ζήλου καὶ προθυμίας παρὰ τῆς γαληνοτάτης καὶ εὐσεβεστάτης Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Βασιλείου,

Ἐν τῇ σημερινῇ συνεδριάσει σκεφθεῖσα, ὅτι ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς, διὰ τὰς παρεμπιπτούσας ἁλλεπαλλήλους δυσχερεῖς περιστάσεις, δὲν ἐγένετο μέχρι τοῦδε παρὰ τῆς βασιλικῆς κυβερνήσεως ἡ περὶ τῆς συστάσεως αὐτῆς διακοίνωσις εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν· καὶ θεωροῦσα τὴν τοιαύτην διακοίνωσιν ὡς κανονικὴν καὶ ἀναγκαίαν πρὸς διατήρησιν τῆς πνευματικῆς καὶ δογματικῆς ἐνότητος τῆς ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξου ἐκκλησίας μετὰ τῆς καθολικῆς τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίας, ἀποφαίνεται παμφηρεῖ :

Ἵνα διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργείου ἐξαιτηήσῃται παρὰ τῆς βασιλικῆς κυβερνήσεως νὰ ἐνεργήσῃ τὴν κανονικὴν ταύτην διακοίνωσιν·

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ὡς πιστὸς διερμηνεὺς παντὸς τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος, ἐξαίτεται διὰ τοῦ ὑπουργείου τούτου παρὰ τῆς βασιλικῆς κυβερνήσεως, ἵνα διαδηλώσῃ ἐπισήμως πρὸς τὴν Αὐτοῦ Παναγιότητα τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ τὴν περὶ Αὐτὴν ἱερωτάτην σύνοδον·

Ὅτι, ἐπειδὴ ἡδύοκῃσεν ὁ Θεὸς τῇ ἀρρήτῃ αὐτοῦ προνοίᾳ νὰ ἀνεγείρῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς Βασίλειον Κράτος ὑπὸ τὰ σκῆπτρα τοῦ θεοφρουρήτου καὶ σεβαστοῦ ἡμῶν βασιλέως αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, ἡμεῖς οἱ λαχόντες τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι τὴν πνευματικὴν ποιμαντορίαν τοῦ χριστεπωνύμου τούτου λαοῦ, ἐξεπληρώσαμεν κατὰ τὸ ἐνὸν τὰ ἱερὰ ἡμῶν καθήκοντα, φυλάξαντες τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην, τὴν ὁποίαν ἐνεπιστεύθημεν, καὶ διατηρήσαντες θεῖα συνάρσει τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν τῆς ἀνεξαρτήτου Ἑλλάδος ἀπρόσβλητον ἐμμένουσας εἰς τὰ δόγματα τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ ἡνωμένην ἀναποσπάστως μετ' αὐτῆς, ὡς μέλος γνήσιον, τῇ ἐνότητι τῆς πίστεως·

Ὅτι ὁ ἱερὸς τῆς Ἑλλάδος κλῆρος ἀπ' ἀρχῆς ὕψωσε φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν ἐθνικῶν Συνελεύσεων, καὶ τὴν μέριμναν τῶν ἐκκλησια-

στικῶν πραγμάτων ἐσύστησεν ἐνθέρμως εἰς τοὺς πληρεξουσίους ἀντιπροσώπους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, οἵτινες, ὡς τέκνα γνήσια τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, κοινῇ ψήφῳ κηρύξαντες τὴν ἀδιάσπαστον πνευματικὴν ἑνωσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας μετὰ τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου, ἀνεγνώρισαν τὴν ἀνάγκην ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, διευθυνούσης ἀνεξαρτήτως τὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ὁμορθήσκου Ρωσίας.

Ὅτι αἱ εὐχαὶ τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ κλήρου ἐπληρώθησαν, ὅτε ἡ Α. Μ. ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὰ ψηφισθέντα παρὰ τοῦ ἔθνους ἐπραγματοποιήθησαν διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς ἱερᾶς Συνόδου, εἰς τὴν ἐνεπιστεύθη ἡ διοίκησις τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῇ γνῶμῃ τῶν σεβασμιωτάτων ἀρχιερέων τοῦ Κράτους.

Ὅτι τὴν ἐπίσημον ταύτην πράξιν παρεδέχθη ἡ ἐν Ἀθήναις ἐθνικὴ Συνέλευσις, καὶ ἐκύρωσεν ἡ βασιλικὴ ψήφος διὰ τοῦ 2 ἄρθρου τοῦ θεμελιώδους νόμου.

Ταῦτα κοινοποιῶσα ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ἐξαιτῆσεται παρ' αὐτῆς, καὶ δι' αὐτῆς παρὰ τῶν Μακαριωτάτων Πατριαρχῶν τοῦ τε Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων τὴν ἐπιδουκίαν τῆς θεσμοθεσίας ταύτης καὶ τὰς ἱερὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς Α. Παναγιότητος ὑπὲρ τοῦ χριστεπωνύμου λαοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, ἵνα οὕτω διατηρηθῇ ὁ πνευματικὸς σύνδεσμος, δι' οὗ κρατυνομένη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἔσεται, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, στῦλος καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας.

Ἡ παρούσα πράξις θέλει διαβιβασθῇ χωρὶς ἀναβολῆς εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργεῖον διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐγένετο ἐν τῇ συνεδριάσει τῇ κατὰ τὴν 30 Μαΐου τοῦ Σωτηρίου ἔτους 1850, Ἀθήνησι

Ὁ προεδρεύων τῆς ἱερᾶς Συνόδου Ἀττικῆς Νεόφυτος.

Ὁ Καλαβρύτων Βαρθολομαῖος.

Ὁ Λοκρίδος Ἀγαθάγγελος.

Ὁ πρῶτον Ἀνδρουβίστης Προκόπιος.

Ὁ Β' Γραμματεὺς

Ἀρχιμαρτύρης Φιλόθεος Οἰκονομopoulos.

«Μετὰ ταῦτα, τεθέντος εἰς συζήτησιν τοῦ αἰτήματος, καὶ πολλῆς ἐφ' ἱκανὸν συνδιασκέψεως γενομένης, τῆς τε ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν ἐν τῷ Βασιλείῳ Κράτει τῆς Ἑλλάδος ἀγίων τοῦ Θεοῦ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, ἐξ ὅτου περ ἀπελείφθησαν τῆς μετὰ τοῦ οἰκείου κανονικοῦ Πατριάρχου ἐκκλησιαστικῆς συναφείας καὶ σχέσεως, πρὸς τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας παρεξετασθείσης, πρὸς δὲ καὶ τῶν λόγων, δι' οὓς ἡ ἐν Ἑλλάδι ὀρθόδοξος ἐκκλησία τοῖς τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν προνομίοις, κατὰ κανόνας, τιμηθῆναι προσήκει, ἀκριβῶς καὶ προσηκόντως εὐκρινηθέντων· ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀνομολογηθέντος καὶ βεβαιωθέντος τοῦ δικαιώματος, ὃ δὴ κανονικῶς κέκτηται ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία τοῦ πρυτανεύειν ἔνθα, καὶ ὅτε, καὶ καθὰ δεῖ ταῖς ὑπὸ τὴν κυριαρχικὴν αὐτῆς περιφέρειαν ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις τὸ αὐτοκέφαλον, καὶ πάσας ἀπλῶς τὰς τοιαύτας ἐκκλησιαστικὰς οἰκονομίας ἐπικυροῦν καὶ ἀνακηρύττειν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ ἱερωτάτου ἐπιγνωσθέντος καθήκοντος, τοῦ τῇ αὐτῇ ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ ἀνωθεν ἐπιβεβλημένου, ἵνα τῆς τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν εὐσταθείας τε καὶ εὐκοσμίας, καὶ κανονικῆς διεξωγωγῆς τε καὶ τάξεως ἀποστολικῶς μεριμνᾷ τε καὶ κήδηται, πολλῷ δὲ μᾶλλον τῶν ὑπ' αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς ἡδὴ πρῶτον τὴν οἰκονομικὴν λαμβανουσῶν πῆξιν καὶ σύστασιν.

«Τούτων ἀπάντων καὶ τῶν τοιούτων ἀκριβῶς καὶ ἐπισταμένως θεωρηθέντων τε καὶ εὐκρινηθέντων, ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ἵνα τὰς τὸ Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος Κράτος, τότε νῦν ἔχον, ἀπαρτιζούσας μητροπόλεις, ἀρχιεπισκοπὰς, καὶ ἐπισκοπὰς, ἐξηρημένους τέως τοῦ ἀγιωτάτου οἰκουμένου τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπολύσῃ τοῦ λοιποῦ τῆς τοιαύτης ἐξαρτήσεως, καὶ ἀναδείξῃ κανονικῶς ἐφ' ἑρῶις τισὶ δικαιοτάτοις καὶ ἀναγκαίοτάτοις ἐκκλησίαν αὐτοκέφαλον, καὶ τὰς λοιπὰς αὐτοκεφάλους ἐκκλησίας, καὶ κανονίσῃ αὐτῆς καθάπαξ τὴν ἐν γένει ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν, συμφώνως τοῖς θείοις ἀποστολικοῖς καὶ συνοδικοῖς κανόσι, καὶ ταῖς πατρικαῖς διατάξεσι καὶ διατυπώσεσι, καὶ τοῖς πατροπαράδοτοις ἐθίμοις τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας· ἐφ' ᾧ καὶ διώρισεν πρὸς σχιδίσαι τῶν ἀναγκαίων τούτων

ὄρων τρεῖς τῶν συμπαρόντων πανιερωτάτων ἀρχιερέων. τὸν Κρήτης Χρῦσανθον, τὸν πρῶτον Μεσημβρίας Σαμουήλ, καὶ τὸν Σταυρουπόλεως Κωνσταντῖνον Τυπάλδον, προσθεῖσα τοῦτοις καὶ γραμματέα τὸν ιερομόναχον Νικηφόρον Γ'λυκᾶν, διδάσκαλον καὶ ιεροκήρυκα τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

«Τὴν κ' τοῦ Ἰουνίου συνήλθεν εἰς δευτέραν συνεδρίαν ἡ ἀγία καὶ μεγάλη σύνοδος ἐν τῷ μεγάλῳ συνοδικῷ τοῦ πατριαρχείου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, καί, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, κατὰ πρῶτον ἀνεγνώσθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς προλαβούσης συνελεύσεως, ἅτινα ἐγκριθέντα ὑπεγράφησαν παρὰ πάσης τῆς ἀγίας συνόδου. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ πανιερώτατος Μητροπολίτης Σταυρουπόλεως Κωνσταντῖνος Τυπάλδος ἐδηλοποίησε τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ, ὅτι οἱ ἐν τῇ παρελθούσῃ συνελεύσει ἐπὶ τούτῳ διορισθέντες ἀρχιερεῖς ἐξετέλεσαν τὸ ἐπιβληθὲν αὐτοῖς ἔργον, σχεδιάσαντες τοὺς ἀναγκαίους ὅρους, καθ' οὓς ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία προβιβάζει κανονικῶς, καὶ ἀναδείξει αὐτοκέφαλον τὴν ἐν Ἑλλάδι ὁρθόδοξον ἐκκλησίαν, κανονίζουσα καθάπαξ τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῆς οἰκονομίαν, συμφῶνως τοῖς θείοις καὶ ιεροῖς κανόσι καὶ ἐθίμοις τῆς μίαις, ἀγίας, καθολικῆς, καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας.

«Εἰθ' οὕτως ἀνέγνω τοὺς ὅρους τούτους ἐν ἑπτὰ κεφαλαίοις περαινομένους, διερμηνεύων αὐτούς, καὶ ἐκτιθέμενος τοὺς λόγους τοὺς ἕκαστον αὐτῶν ὑπαγορεύσαντας. Συζητηθέντας δὲ καὶ ἀνακριθέντας, ἡ ἀγία καὶ μεγάλη σύνοδος παρεδέξατο καὶ ἐνέκρινεν ἅπαντας παμφηρεῖ οὕτως, ὥς ἔχουσιν.»

“Ὅρος Α’.

Σύνοδος διαρκῆς, συνισταμένη ἐξ ἀρχιερέων, προσκαλουμένων ἀλληλοδιαδόχως, κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας, πρόεδρον ἔχουσα τὸν κατὰ καιρὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν, καὶ ὀνομαζομένη Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἔσται ἡ ἐν Ἑλλάδι ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, διοικοῦσα τὰ τῆς ἐκκλησίας, κατὰ τοὺς θείους καὶ ιερούς κανόνες, ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐπεμβάσεως.

"Όρος Β'.

Ὁ πρόεδρος ἀναγορευόμενος ὀφείλει ἐπιστέλλειν τὰ ἀναγκαῖα συνοδικὰ καὶ κοινωνικὰ γράμματα πρὸς τε τὸν οἰκουμενικὸν καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς πατριάρχας, καθὼς καὶ οὗτοι ἀναγορευόμενοι τὸ αὐτὸ ποιήσουσιν.

"Όρος Γ'.

Ἡ ἱερὰ Σύνοδος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκδίδωσι τὰς πρὸς χειροτονίαν ἀρχιερέων ἀπαιτουμένας κανονικὰς ἐκδόσεις.

"Όρος Δ'.

Ἀπαντες οἱ ἐν Ἑλλάδι μητροπολίται καὶ ἀρχιεπίσκοποι, ἐν ταῖς ἰδίαις παροικίαις ἱεουργοῦντες, μνημονεύουσι τῆς ἱερᾶς Συνόδου· ὁ δὲ πρόεδρος αὐτῆς ἱεουργῶν μνημονεύει Πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων· ἐν δὲ τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις μνημονεύονται ὅ,τε οἰκουμὲνικὸς πατριάρχης, καὶ οἱ λοιποὶ τρεῖς κατὰ τάξιν, καθὼς καὶ πᾶσα ἐπισκοπὴ ὀρθοδόξων.

"Όρος Ε'.

Ὁσάκις ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησία χρῆζει ἀγίου Μύρου, ἡ ἱερὰ Σύνοδος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ζητήσῃ τοῦτο παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

"Όρος ΣΤ'.

Τὰ πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἀφορῶντα, οἷα, φέρ' εἰπεῖν, τὰ περὶ ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας ἀρχιερέων, περὶ ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ ὀνομασίας τῶν θρόνων αὐτῶν, περὶ χειροτονίας ἱερέων καὶ ἱεροδιακόνων, περὶ γάμου καὶ διαζυγίου, περὶ διοικήσεως μοναστηρίων, περὶ εὐταξίας καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἱεροῦ κλήρου, περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου, περὶ ἀποδοκιμασίας ἀντι-θρησκευτικῶν βιβλίων, ταῦτα πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα κανονισθῇ-σονται παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ συνοδικῆς πράξεως, μὴ ἀντιβαίνουσας τὸ παράπαν τοῖς ἱεροῖς κανόσι τῶν ἀγίων καὶ ἱερῶν συνόδων, καὶ τοῖς πατροπαράδοτοις ἐθίμοις καὶ ταῖς διατυπώσεσι τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

"Ορος Ζ'.

Ἐν τοῖς συμπύπτουσι ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν, ἅτινα δέονται συσκέψεως καὶ συμπράξεως πρὸς κρείττονα οἰκονομίαν καὶ στηριγμὸν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἡ μὲν ἐν Ἑλλάδι ἱερὰ Σύνοδος ἀναφέρεται πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ τὴν περὶ αὐτὸν ἱερὰν Σύνοδον· ὁ δὲ οἰκουμενικὸς πατριάρχης μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἀγίας καὶ ἱερᾶς συνόδου παρέχει προθύμως τὴν ἑαυτοῦ σύμπραξιν, ἀνακοινῶν τὰ δέοντα πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι ἱερὰν Σύνοδον.

«Οὕτω τοίνυν τῶν ὄρων ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων, ἡ ἀγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ἵνα κατὰ τὴν ἔννοιαν τούτων συνταχθῇ ὥρισεν ἱερὸς συνοδικὸς Τόμος περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἐφ' ᾧ καὶ διώρισεν αὐθις τοὺς προειρημένους τρεῖς ἀρχιερεῖς, τὸν Κρήτης Χρύσανθον, τὸν πρῶτον Μεσημβρίας Σαμουήλ, καὶ τὸν Σταυρουπόλεως Κωνσταντῖνον Τυπάλδον, ἵνα σχεδιάσωσι καὶ ὑποβάλωσι τὸν συνοδικὸν ταύτον τόμον τῇ ἐγκρίσει καὶ παραδοχῇ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης συνόδου κατὰ τὴν ἐξῆς τρίτην συνέλευσιν.

«Τούτων δὲ οὕτω κατ' εὐχὴν ψηφισθέντων καὶ ἀποφασισθέντων, ἅπαντες οἱ τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην συγκροτοῦντες σύνοδον πλήρης πνευματικῆς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως, δόξαν ἀνέπεμψαν τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ διεξαγαγόντι αἰσίως τε καὶ θεοφιλῶς τὴν περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἱερὰν ταύτην διάσκεψιν· καὶ οὕτω διελύθη ἡ συνέλευσις, ἀναβληθεῖσα ἐπὶ τὴν εἰκοστὴν τεταρτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Ἰουνίου.»

«Τὴν κδ' Ἰουνίου συνῆλθεν αὐθις ἡ ἀγία καὶ μεγάλη σύνοδος ἐν τῷ μεγάλῳ συνοδικῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ἐν πρώτοις ἀνεγνώσθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς προλαβούσης συνέλευσεως, ἅτινα ἐγκριθέντα ὑπεγράφησαν παρὰ πάσης τῆς ἀγίας συνόδου. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ πανιερώτατος Μητροπολίτης Σταυρουπόλεως Κωνσταντῖνος Τυπάλδος ἀνέγνω τὸν σχεδιασθέντα συνοδικὸν Τόμον περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ὑποβάλλων αὐτὸν τῇ κρίσει καὶ τῇ παραδοχῇ τῆς ἀγίας συνόδου· ἡ καὶ ἀκούσασα αὐτόν, καὶ μετὰ

προσοχῆς ἐφ' ἱκανὸν ἀνακρίνασα, παρεδέξατο καὶ ἐνέκρινεν αὐτὸν παμψηφεί· ὥρισε δὲ γενέσθαι τὴν τούτου ἀπαράλλακτον ἀντιγραφὴν καλλιγραφικῶς ἐν μεμβράναις, καὶ παρουσιασθῆναι ἐν τῇ ἐξῆς συνελεύσει εἰς ἐπίσημον ἀνάγνωσιν, ἐπικύρωσιν καὶ ὑπογραφὴν.

«Τὴν καθ' Ἱουνίου συνῆλθεν αὖθις ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος ἐν τῷ μεγάλῳ συνοδικῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἀπάντων ἐνδεδυμένων τὴν μικρὰν ἀρχιερατικὴν στολὴν, τῶν θυρῶν ἀναπεπταμένων, καὶ πλήθους πολλοῦ κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν εὐκόσμως καὶ εὐλαβῶς συναγηγερμένου, ἤρξατο ἡ ἱερὰ τελετὴ τῆς Καθαγιάσεως καὶ Καθιερώσεως τοῦ περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξου ἐκκλησίας συνοδικοῦ Τόμου.

«Μετὰ δὲ ταῦτα, σιγῆς γενομένης, τοῦ μεγάλου ἀρχidiaκόνου ἐκφωνήσαντος πρόσχωμεν, ὁ παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης γεγονυῖα τῇ φωνῇ εἰς ἐπήκοον πάντων ἀνέγνω τὸν ἱερὸν συνοδικὸν Τόμον ἐν μεμβράναις ἀντιγεγραμμένον· καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀναγνώσεως, οἱ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον συγκροτοῦντες παναγιώτατοι, μακαριώτατοι καὶ πανιερώτατοι ἱεράρχαι ἤρξαντο ὑπογράφειν αὐτὸν κατὰ τὰς ἑν.»

ΤΟΜΟΣ ΣΥΝΟΔΙΚΟΣ

Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας καὶ ἱερᾶς συνόδου, τῆς συγκροτηθείσης ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ Σωτήρος χιλιοστῷ ὀκτακοσιωστῷ πεντηκοστῷ, ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ, Ἰνδικτιῶνος Η', περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

Ὁ Δεσπότης τῶν ἀπάντων καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ νυκτί, ἣ παρεδίδοτο, διατιθέμενος τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις τὴν καινὴν αὐτοῦ καὶ χαρακτηριστικὴν τῶν χριστιανῶν ἐντολήν, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, «Οὐ δύναται ἔφη,

τὸ κλῆμα καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἔαν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ. » Καὶ ἀντιλαμβάνόμενος τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας, αὐτὸς πάλιν ὁ πάνσοφος διδάσκαλος ἡμῶν ἡρμήνευσε τρανῶς, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή, εἰς ἣν ἐντέλλεται ἅπαντας ἡμᾶς μένειν. «Μείνατε ἐν ἐμοί » Ἐντεῦθεν ἐν τῷ χριστιανικῷ ὀρθοδόξῳ πληρώματι ἡ ὑμνουμένη ἐκείνη, καὶ τοσοῦτον φιλοτίμως σπουδαζομένη ὑπὸ τῶν θείων ἀποστόλων καὶ τῶν σεπτῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ καθ' ἑκάστην ἐν ταῖς δεήσεσι τῶν πιστῶν θερμῶς ἐξαίτουμένη **ἐνότης**. «Μείνατε ἐν ἐμοί.» Εἰς γὰρ Κύριος, ὃ λατρεύομεν, μία πίστις, ἣν παρελάβομεν, καὶ ἐν βάπτισμα, ὃ βεβαπτίσμεθα.

Ταῦτά εἰσιν αἱ συνθῆκαι τῆς μιᾶς ἀληθοῦς ποιμνῆς τοῦ ἀρχιποιμένου Χριστοῦ, ἡτοι τῆς μιᾶς ἀγάπης, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ποιμαινομένης ὑπὸ πολυπληθῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ, ἀγραυλούντων καὶ φυλασσόντων φυλακὰς ἐν τῇ νυκτὶ τοῦ πλάνου τούτου βίου ἐπὶ μιᾷ ἐλπίδι, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθημεν ἅπαντες. Ἄλλ' ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, ὥς ἅπασαν τὴν κτίσιν συνέχει ἐν θαυμασίᾳ ἀλληλουχίᾳ καὶ τάξει διέπουσα, οὕτω καὶ τὴν ἀγίαν αὐτοῦ ἐκκλησίαν ἠνδόκησε τῇ αὐτῇ ἀρμονίᾳ οἰκονομεῖσθαι καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ θέμενον τοὺς μέν, ἀποστόλους, τοὺς δέ, προφήτας, τοὺς δέ, ποιμένας καὶ διδασκάλους, ὥσπερ διὰ τῆς τῶν θείων ἀποστόλων χειροθεσίας ἀνέδειξεν ἐν τῇ διακονίᾳ τῆς πίστεως, τοὺς μέν, ἐπισκόπους, τοὺς δέ, πρεσβυτέρους, τοὺς δέ, διακόνους, οὕτω τὸ αὐτὸ Πνεῦμα καὶ διὰ τῆς ἀποφάνσεως τῶν οἰκουμενικῶν ἀγίων συνόδων ἐκάνονισεν ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς **ἐνότητος** τοὺς μέν, πατριάρχας, τοὺς δέ, ἀρχιεπισκόπους καὶ μητροπολίτας, τοὺς δέ, ἀρχιεπισβυτέρους καὶ ἀρχidiaκόνους κτλ. Οὗτοι δὲ πάντες, εἴτε ὁμότιμοι ἐν ἀδελφικῇ ὑπαλληλίᾳ, εἴτε ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ὡς «ἡγουμένοις,» κατὰ τὴν διακονίαν, ἣν ἕκαστος ἔλαχεν, ἔχοντες τὸ αὐτὸ Πνεῦμα τῆς πίστεως καὶ τὴν αὐτὴν ἀποστολικήν, κατὰ τοὺς κανόνας χειροτονίαν, ὡς μέλη ὑπουργικὰ συναρμολογούμενοι εἰς ἓν σῶμα Χριστοῦ, ὅπου γῆς, ἂν ὦσιν, ἓνα ναὸν ἅγιον καταρτίζουσι. καὶ συνδεόμενοι τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης, κἂν κεχωρισμένοι καὶ ἀφ᾽ ἑσθῆ-
κότες δοκῶσι κατὰ τὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου χρείας τε καὶ περιπε-

τείας τῶν πολιτευμάτων, ἀδιάστατοι καὶ ἀχώριστοί εἰσιν ἐν τῇ τῆς ἐκκλησίας ἐνότητι.

Ἐπὶ ταύτῃ τῇ βάσει ἀνέκαθεν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἥτοι αἱ σεπταὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, ὡς γε πρὸς τὴν τοῦ βιωτικοῦ πολιτεύματος καιρικὴν χρεῖαν ἀφορῶσαι, ἡ ἐχώρησαν ἡ συνήψαν ἐπαρχίας ἐκκλησιαστικάς, καὶ ἡ ἄλλοις ὑπέταξαν, ἡ αὐτοκεφάλους ἀνέδειξαν αὐτάς, τῆς ἐν τῇ πίστει καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ κανονικῇ τάξει ἐνότητος ἀλωβήτου διαμενούσης. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ τινες τῶν ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κυριαρχίαν τοῦ πατριαρχικοῦ, ἀποστολικοῦ, οἰκουμενικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀγιώταται μητροπόλεις, καὶ ἀρχιεπισκοπαί, αἱ ἀπαρτίζουσαι σήμερον τὸ θεόσωστον καὶ θεοστήρικτον Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος, διὰ καιρικὰς περιπετείας, καὶ περ διατηροῦσαι τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι τὴν τῆς πίστεως ἐνότητα, ἀπελείφθησαν ὅμως ἐπὶ τινα καιρὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ κανονικῆς σχέσεώς τε καὶ συναφείας πρὸς τε τὴν ὀρθόδοξον αὐτῶν μητέρα, τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς ἤρτηντο, καὶ δὴ καὶ πρὸς πάσας τὰς λοιπὰς ὀρθόδοξους τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ἡμεῖς, οἱ διὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος συνελθόντες ἐν πλήρει συνόδῳ πρὸς καταρτισμὸν τῆς κανονικῆς ἐνότητος τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας μετὰ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, ἀκούσαντες διὰ τῶν ἐπισήμων γραμμάτων, τῶν ἐπισταλέντων ἡμῖν παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς Ὑπουργείου τοῦ θεοσωστοῦ Κράτους τῆς Ἑλλάδος, τὴν τε περὶ τούτου αἴτησιν τοῦ ἐκεῖ σύμπαντος εὐλαβεστάτου κλήρου, καὶ τὴν συντρέχουσαν ἐπιθυμίαν παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι τέκνων ἡμῶν ἀγαπητῶν καὶ περιποθήτων· συνειδότες δὲ καὶ τὴν χρεῖαν τῆς κατ' ἐκεῖνο τὸ νεοσύστατον Κράτος διακονίας τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας τῆς ἐνότητος, καὶ συσκεψάμενοι, ὅπως ἡ τε ἀγία ἡμῶν πίστις διατηρηθῇ ἐσχαί ἀλώβητος, καὶ οἱ κανόνες τῶν θείων πατέρων ἀπαράβιαστοι καὶ ἀπαρασάλευτοι, ὥστε εἶνε πάντας ἡμᾶς, ὡς ἐν τῇ αὐτῇ πίστει, οὕτω καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ τῆς ἐνότητος, καὶ κλήματα ἀδιάσπαστα τῆς θείας ἀμπέλου, ὠρίσασμεν, τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος, διὰ τοῦ παρόντος συνοδικοῦ Τόμου, ἵνα ἡ ἐν τῷ Βασίλειῳ τῆς Ἑλ-

Θ. Κολοκοτρώνης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λάδος ὀρθόδοξος ἐκκλησία, ἀρχηγὸν ἔχουσα τὴν κεφαλὴν, ὡς καὶ πᾶσα ἡ καθολικὴ καὶ ὀρθόδοξος ἐκκλησία, τὸν Κύριον καὶ Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχῃ τοῦ λοιποῦ κανονικῶς αὐτοκέφαλος, ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν γνωρίζουσα Σύνοδον διαρκῆ, συνισταμένην ἐξ ἀρχιερέων, προσκαλουμένων ἀλληλοδιαδόχως, κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας, πρόεδρον ἔχουσαν τὸν κατὰ καιρὸν ἱερώτατον μητροπολίτην Ἀθηνῶν καὶ δισικοῦσαν τὰ τῆς ἐκκλησίας, κατὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνες, ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐπεμβάσεως. Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τοῦτοις καθισταμένην διὰ τοῦ παρόντος συνοδικοῦ τόμου τὴν ἱερὰν ἐν Ἑλλάδι Σύνοδον, ἐπιγινώσκομεν αὐτὴν καὶ ἀνακηρύττομεν πνευματικὴν ἡμῶν ἀδελφὴν, καὶ πᾶσι τοῖς ἀπανταχοῦ εὐσεβέσι καὶ ὀρθόδοξοις τέκνοις τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἐπισυνιστῶμεν ὡς τοιαύτην τοῦ λοιποῦ ἀναγνωρίζεσθαι καὶ μνημονεύεσθαι τῷ ὀνόματι Ἱερὰ Σύνοδος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος· θαυσιλεύομεν δὲ αὐτῇ καὶ πᾶσας τὰς προνομίας, καὶ πάντα τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα, τὰ τῇ ἀνωτάτῃ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχῇ παρορμαρτοῦντα, ἵνα τοῦ λοιποῦ μνημονεύηται ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχιερέων ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπαρχίαις ἱεουργούντων, τοῦ προέδρου αὐτῆς μνημονεύοντος «Πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων», καὶ χορηγῇ τὰς πρὸς χειροτονίαν ἀρχιερέων ἀπαιτουμένας κανονικὰς ἐκδόσεις.

Ἵνα δὲ ἡ κανονικὴ ἐνότης πρὸς τε τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν, καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ὀρθοδόξους τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας διατηρῇται, κατὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνες καὶ τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ὀφείλει ἡ ἱερὰ Σύνοδος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μνημονεύειν ἐν ταῖς ἱεροῖς διπτύχοις τοῦ τε κατὰ καιρὸν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν λοιπῶν τριῶν Πατριαρχῶν, κατὰ τάξιν, καθὼς καὶ πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων λαμβάνειν δέ, ὡσάκις ἂν χρῆζῃ, καὶ τὸ ἅγιον Μύρον παρὰ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Κατὰ δὲ τὰς κανονικὰς καὶ πατροπαράδοτους διατυπώσεις, ὁ πρόεδρος τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἀναγορευόμενος ὀφείλει ἐπιστέλλειν τὰ ἀναγκαῖα συνοδικὰ γράμματα πρὸς τε τὸν Οἰκουμενικὸν καὶ πρὸς

τούς λοιπούς Πατριάρχας, καθὼς καὶ οὗτοι ἀναγορευόμενοι τὸ αὐτὸ ποιήσουσιν.

Οὐ μὲν ἄλλὰ καὶ ἐν τοῖς συμπίπτουσιν ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι, τοῖς δεομένοις συσκέψεως καὶ συμπράξεως πρὸς κρείττονα οἰκονομίαν καὶ στηριγμὸν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἤρρεσεν, ἵνα ἡ μὲν ἐν Ἑλλάδι ἱερὰ Σύνοδος ἀναφέρηται πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ τὴν περὶ αὐτὸν ἱερὰν Σύνοδον· ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἁγίας καὶ ἱερᾶς συνόδου παρέχῃ προθύμως τὴν ἑαυτοῦ σύμπραξιν, ἀνακρινῶν τὰ δέοντα πρὸς τὴν ἱερὰν Σύνοδον τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ δὲ πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἀφορῶντα, οἷα, φερ' εἰπεῖν, τὰ περὶ ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας ἀρχιερέων, περὶ ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ ὀνομασίας τῶν θρόνων αὐτῶν, περὶ χειροτονίας ἱερέων καὶ ἱεροδιακόνων, περὶ γάμου καὶ διαζυγίου, περὶ διοικήσεως μοναστηρίων, περὶ εὐταξίας καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἱεροῦ κλήρου, περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ λόγου, περὶ ἀποδοκιμασίας ἀντιθρησκευτικῶν βιβλίων, ταῦτα πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα κανονισθήσονται παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου διὰ συνοδικῆς πράξεως, μὴ ἀντιβαίνουσας τί παρὰπαν τοῖς ἱεροῖς κανόσι τῶν ἁγίων καὶ ἱερῶν συνόδων καὶ τοῖς πατροπαράδοτοις ἐθίμοις, καὶ ταῖς διατυπώσεσι τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

Ἐπ' αὐτοῖς οὖν τοῖς ὅροις αὕτη ἡ ἀρχήθεν καλλιγόνος μήτηρ, ἡ ὡς ἄμπελος εὐθυνοῦσα ἐν τοῖς κλίτεσι τοῦ οἴκου Κυρίου, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι συνοδικῶς αποφαινομένη, ἀναγορεύει καὶ κηρύττει τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίαν αὐτοκέφαλον, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ Σύνοδον ἀδελφὴν ἐν πνεύματι ἑαυτῆς τε καὶ πάσης ἄλλης ἀνὰ μέρος ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

Ἐτι ἀνγνωρίζει πλήρη καὶ κυρίαν καὶ ἀποστολικὴν τὴν, ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, γινομένην χειροτονίαν, ἣν ἔλαβον ἐντεῦθεν ἀπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ οἰκουμενικοῦ τούτου θρόνου, ἡ καὶ ἀφ' ἐτέρου ἀποστολικοῦ θρόνου, ἡ καὶ συνόδων αὐτοκεφάλων τῶν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πληρώματι.

Ἔτι δὲ κατέχει πλήρη, κυρίαν καὶ ἀποστολικὴν πᾶσαν χειρο-
θεσίαν αὐτῶν, καὶ πᾶσαν ἱερὰν τελετὴν νομίμως τελουμένην, καὶ
τοιαύτην ἀξιοῖ κατέχεσθαι καὶ παρὰ πάντων τῶν ὀρθοδόξων.

Ταῦτα ὥρισεν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὀρθό-
δοξος ἱερὰ σύνοδος, εὐχομένη, ἀπλέτῳ πόθῳ καὶ διαπύρῳ ἀγάπῃ,
τῇ φίλῃ αὐτῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφῇ, στηριγμὸν ἐν τῇ πίστει καὶ ἐν
τῇ ἐνότητι, προκοπὴν ἐν τοῖς παραγγέλμασι τοῦ Κυρίου, καὶ
ἄγρυπνον προσοχὴν εἰς τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν τοῦ ποιμνίου,
εἰς ὃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπέστησε ποιμαίνειν, ὅπως ἂν εἴπωσι καὶ
οἱ ἀντικείμενοι τῇ εὐσεβείᾳ: «Τίς αὕτη ἡ ἐκκύπτουσα ὡσεὶ ὄρθρου,
καλὴ ὡς σελήνη, ἐκλεκτὴ ὡς ὁ ἥλιος, θάμβος ὡς τεταγμένοι;»
Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ποιήσας τὰ ἀρρότερα ἔν, καὶ τὸ μεσό-
τειχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, δῶκε ἡμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις
πάντοτε, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου καὶ ἁκροῦ
ἀρχιερέως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, πρεσβεΐαις τῆς παναχράντου
αὐτοῦ μητρὸς τῆς ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας, τοῦ τιμίου
ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων
ἐνδόξων, πανευφήμων, θεοκηρύκων καὶ πνευματοφόρων Ἀποστόλων,
τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν, καὶ πάντων τῶν ἁγίων.
Ἀμήν.

Ἀνθιμος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας
Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀπο-
φαίνεται.

Ὁ πρῶν Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιος Α' ἐν Χριστῷ τῷ
Θεῷ συναποφαίνεται.

Ὁ πρῶν Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιος Β' ἐν Χριστῷ τῷ
Θεῷ συναποφαίνεται.

Ὁ πρῶν Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ
συναποφαίνεται.

Ὁ πρῶν Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ
συναποφαίνεται.

Ὁ πρῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθιμος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ
συναποφαίνεται.

Κύριλλος ἐλέφ Θεοῦ Πατριάρχης τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ συναποφαίνεται.

Ὁ Καισαρείας Παῖσιος.

Ὁ Ἐφέσου Ἀνθιμος.

Ὁ Ἡρακλείας Πανάρετος.

Ὁ Νικομηδείας Διονύσιος, ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ σεβασμιωτάτου γέροντος ἀγίου Χαλκηδόνος κυρίου Ἱεροθέου.

Ὁ Δέρκων Νεόφυτος.

Ὁ Πρόεδρος Διδυμοτείου Μελέτιος.

Ὁ Νεοκαισαρείας Λεόντιος.

Ὁ Κρήτης Χρύσανθος.

Ὁ Σερρών Ἰάκωβος.

Ὁ Βιζύης Γρηγόριος.

Ὁ Σωζουαγαθοπόλεως Προκόπιος.

Ὁ πρώην Μεσημβρίας Σαμουήλ.

Ὁ Σταυρουπόλεως Κωνσταντῖνος.

Οὕτω δὲ ἀποπερατωθεὶς ὁ Τόμος διὰ τοῦ ἀναχωροῦντος εἰς Ἑλλάδα πρεσβευτοῦ Πέτρου Δηλιγιάννη αὐτός τε καὶ ἡ προτρεπτικὴ καὶ εὐχετικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὸν κλῆρον καὶ λαὸν τῆς Ἑλλάδος ἀπεστάλησαν εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Τόμος μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ἀνεγνώσθη ἐν μεγάλῃ πομπῇ τῷ 20 Αὐγούστου 1850 ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ Βασιλείου, ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ, κατὰ τὸ 1852, ἐκτὸς ἐπουδιωδῶν τινων σημείων, ὑπὸ τῆς Βουλῆς.

Ἰδοὺ δὲ ὅποια τινὰ εἶναι καὶ τὰ λεγόμενα *Γράμματα* τῆς χειραφετήσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων ὧν ἐν μὲν διεβιβάσθη πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, τὸ δ' ἄλλο πρὸς τὴν Κυβέρνησιν.

† Α Ν Θ Ι Μ Ο Σ

**ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.**

Ἀπαντες οἱ τὸ θεόσωστον καὶ θεοφροῦρητον τῆς Ἑλλάδος οἰκοῦντες Βασιλεῖον εὐλογημένοι χριστιανοί, ὅσοι τε τοῦ ἱεροῦ κατα-

λόγου καὶ κλήρου ἐστέ, ἱερώτατοι μητροπολίται, ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοὶ ἡμῶν ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, δοιώτατοι ἱερομόναχοι, καὶ διάκονοι, καθηγούμενοί τε καὶ προηγούμενοι τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων, καὶ ὅσοι τῆς τῶν λαϊκῶν τυγχάνετε τάξεως, ἀρχόντες τε ὁμοῦ καὶ ἀρχόμενοι, μέλη τίμια τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα, χάρις εἴη ὑμῖν ἀπὸ Θεοῦ, καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος· παρ' ἡμῶν δὲ εὐχῇ, εὐλογία καὶ συγχώρησις.

Καὶ τοῦτο ἄρα τῆς αἰζώου καὶ ἀενάου χάριτος τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος, τῆς ἐνοικούσης διηνεκῶς ἐν τοῖς ἀχράντοις καὶ ἀκηράτοις περιβάλοις τῆς καθολικῆς καὶ ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ τέκνα ἀγαπητά. Περιαιρεῖται γάρ, ἰδοὺ, τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, ὃν ἡ πολύτροπος τῶν πραγμάτων φορὰ δυσυπέρβατον ἐστήσε μεταξύ φιλοστόργου μητρός, τῆς ἁγίας καὶ Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ τέκνων φιλομητόρων, τῶν εὐσεβῶν καὶ φιλοθέων χριστιανῶν τῆς ὀρθοδοξούσης γῆς τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὰ δεσμὰ τῆς σιγῆς διαρρήγνυνται, πολὺν τὸν μεταξύ χρόνον τὰς ἐκατέρων γλώσσας πεδήσαντα, καὶ τὸ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης αἰσθημα ἀνέκφορον συμπνίγοντα, καὶ ἀπράϊτον ἐν τοῖς λάρυγξιν. Καὶ πάρεστι τοῖνυν ἀκοῦσαι φωνῆς μητρικῆς, καὶ φωνῆς ἀντακοῦσαι ἀδελφικῆς, καὶ προσειπεῖν, καὶ προσφθέξασθαι, καὶ χαρῆναι ἐν ἀλλήλοις, καὶ τὸν ἐν Χριστῷ ἀνταλλάξασθαι ἀσπασμόν, καὶ εὐφρανθῆναι αὐθις, ἀνθ' ὧν ἡμερῶν ἐταπείνωσεν ἡμᾶς ὁ Ὑψιστος, ἐτῶν, ὧν εἶδομεν κακά. Τοσοῦτον ἀγαπητοί, καὶ τηλικούτον τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας καὶ εὐσπλαγχνίας τὸ μέγεθος, καὶ τοιαύτην ἐν ἡμῖν ἡ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην καθολικὴ καὶ ὀρθόδοξος τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία πανηγυρίζει σήμερον ἑορτὴν καὶ πανήγυριν.

Ἐν τοιαύτῃ τοῖνυν εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέχρι συντελείας αἰώνων μεθ' ἡμῶν ἐπεσθαι ἐπαγγελιαμένου, ἡμεῖς ἐν ἐλέῳ Θεοῦ τὴν ἀποστολικὴν μέριμναν πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἀναδεσμεύμενοι, καὶ τῆς περὶ αὐτὰς οἰκονομίας ἀνωθεν ἐμπειπιστευμένοι τὴν διαχείρησιν, ἐν ἀνοιξί χειλέων ἡμῶν πρὸς

ὑμᾶς τὰ πνευματικὰ καὶ λίαν ἀγαπητὰ ἡμῶν τέκνα, ὅσοι τὸ θεοφροῦρητον τῆς Ἑλλάδος οἰκεῖτε Βασιλεῖον,, ἀπόντες μὲν τοῖς σώμασι, παρόντες δὲ ταῖς ψυχαῖς, πρῶτον μὲν τὸν ἐν Πνεύματι ἀπονέμεμεν ὑμῖν ἀσπασμόν, ἀσπαζόμενοι ὑμᾶς ἐν φιλήματι ἀγίῳ. Εἶτα δὲ αὐτὴν ταύτην τὴν τῶν ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν γενομένην τε καὶ καθορισθεῖσαν κανονικὴν ἀποκατάστασιν καὶ οἰκονομίαν ὑπερήδιστα πᾶσιν ὑμῖν εὐαγγελιζόμεθα· ὅτι, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν αἰτήσεως ἐπισήμως εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν διακοινωθείσης, σύνοδον ἱερὰν καὶ μεγάλῃν ἐν τῷ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου πατριαρχεῖῳ ἐπὶ τούτῳ προθύμως συγκροντήσαντες, καὶ κοινῇ γνώμῃ καὶ ὁμοφώνῳ ἀποφάσει τὴν ἀγίαν καὶ ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος εἰς αὐτοκέφαλον προβιβάσαντες, καὶ Σύνοδον διαρκῇ, διοικοῦσαν τὸ τῆς ἐκκλησίας ἐλευθέρως τε καὶ ἀνεξαρτήτως ἀπὸ πάσης ἐξωτερικῆς ἐπεμβάσεως κανονικῶς ἐγκαταστήσαντες, καὶ ταύτην ἀδελφὴν ἡμῶν τε, καὶ πασῶν τῶν ὀρθοδόξων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν ἀναγνωρίσαντες τε καὶ ἀνακηρύξαντες, Τόμον ἐπὶ τούτοις συνοδικόν τῇ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ τοῦ παραγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος ἐξεδώκαμεν, ὃν καὶ εὐχαῖς ταῖς πρὸς τὸν θεὸν καὶ ὕμνοις καὶ δοξολογίαις καθιερώσαντες, ὑμῖν τε αὐτοῖς καὶ πάσαις ταῖς ὑπ' οὐρανὸν ὀρθοδόξοις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις εἰς ἔνδειξιν δι' ἡμετέρας καὶ παραστάσιν μόνιμον ἀπεστάλακαμεν.

Τούτων δὲ οὕτω κατ' εὐχὴν γενομένων τε καὶ καθορισθέντων *συνψδὰ τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς κανόσι τῶν πνευματεμφύρων καὶ θεοκηρύκων ἀποστόλων καὶ τῶν πανσέπτων καὶ θεοπνευστων ἀγίων οἰκουμενικῶν συνόδων,* χρέος ἱερὸν καὶ ἀπαραίτητον ἔγνωμεν, κατὰ τὴν ἡμετέραν πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἐνοχὴν, ἵνα καὶ ἰδίᾳ ὑμῖν τε τοῖς ἱερωτάτοις μητροπολίταις καὶ ἀρχιεπισκόποις καὶ ἐπισκόποις, τοῖς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοῖς ἡμῶν ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς, καὶ πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς εὐσεβέσι καὶ ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς, τοῖς τὸ θεοφροῦρητον τῆς Ἑλλάδος οἰκοῦσι Βασιλεῖον, τέκνοις ἐν Κυρίῳ ἡμῶν ἀγαπητοῖς καὶ περιποθήτοις, τὰς πατρικὰς ἡμῶν καὶ πνευματικὰς ἀπευθύνομεν ὑποθήκας καὶ παραιτήσεις, ἃς καὶ κρατεῖν εἰς τὸν ἀπαντα χρόνον ἀξιοῦμέν τε καὶ παρεγγυῶμεν.

Καὶ δὴ γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος εὐχετικοῦ ἡμῶν ἐκκλησιαστικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος, ἐντελλόμεθα καὶ παραγγέλλομεν πᾶσιν ὑμῖν, ἵνα τοῦ λοιποῦ τὴν κατὰ τὸν ἡμέτερον συνοδικὸν Τόμον καθεσθηκυῖαν ἱερὰν Σύνοδον τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπαξάπαρτες, ἀναγνωρίζητε ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, περιβεβλημένην ἅπαντα τὰ δικαιώματα ἐπὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησιῶν ὅσα περ ἐπέκειτο πρότερον ὁ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικὸς πατριαρχικός, οἰκουμενικὸς θρόνος, καὶ ταύτης ταῖς διαταγαῖς τε καὶ ἀποφάσεσι καὶ συνοδικαῖς πράξεσι πειθαρχῆτε καὶ ὑπέκχητε εἰλικρινῶς καὶ εὐσυνειδήτως, ὡς ἀπὸ τομίμου καὶ κανονικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἐκδιδομέναις, καὶ τὰς ὑπ' αὐτῆς γενησομένας χειροτονίας τῶν ἀρχιερέων, ἐξ ὧν καὶ ἡ τῶν ἄλλων σεπτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων τελετουργία ἐξήρτηται, κυρίας τε κατέχητε καὶ ἱεράς, ὡς κεχορηγημένης πρὸς τοὺτους δὲ παντὸς τῆς κανονικῆς ἀδελφας παρὰ τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Αὐτὴν δὲ τὴν ἱερὰν Σύνοδον καὶ τὸν ταύτης πανιερώτατον πρόεδρον νοθετοῦμεν, παραινοῦμεν, καὶ παραγγέλλομεν διαφυλάττειν καὶ τηρεῖν ἀνόθευτον καὶ ἀπαραχάρακτον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα τὴν ἱερὰν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως παρακαταθήκην, ἥς τὴν ἀνωτάτην ἐν τῷ ἰδίῳ κλίματι ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν, διεξαγωγὴν καὶ διεκδίκησιν, ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία διὰ τῆς συνοδικῆς πράξεως αὐτῇ ἐνεπίστευσε· σπουδάζουσιν δὲ τηρεῖν πρὸς τε ἡμᾶς καὶ πρὸς πάσας τὰς ὀρθοδόξους ἐκκλησίας τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, διέπειν καὶ διοικεῖν, καὶ κανονίζειν τὰ τῆς ἐκκλησίας συμφῶνως τοῖς θεοῖς κανόσι τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἱερῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων, καὶ ταῖς ἱεραῖς παραδόσεσι καὶ τοῖς πατροπαραδότοις ἐθίμοις, καὶ διατάξεσι καὶ διατυπώσεσι τῆς μᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ μηδεμίαν ἐπιτρέπειν καινοτομίαν, ἢ παραλλαγὴν ἢ κατάργησιν, ἐν βάρει ἀρχιερατικῆς συνειδήσεως, ὡς λόγον ἀποδώσουςαν πρὸ τοῦ ἀδεκάστου βήματος ἐν τῇ φρικτῇ τοῦ Χριστοῦ δευτέρᾳ παρουσίᾳ.

Αὐτὴν τε ταύτην τὴν ἱερὰν Σύνοδον, καὶ πάντας ἀπλῶς τοὺς ἐν τῷ θεοστηρίκῳ Κράτει τῆς Ἑλλάδος ἁγίους ἀρχιερεῖς καὶ

χρέος ὑπομιμνήσκωμεν τὸ τοῦ Ἀποστόλου : « Προσέχετε ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμεῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. Ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου· καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν· διὸ γρηγορεῖτε. » (Πράξ. Κ').

Ὑμεῖς δὲ πάντες, εὐλογημένοι χριστιανοί, ἔθνος ἅγιον, βασιλεῖον ἱεράτευμα, προσφιλέστατον μέλημα τῶν πνευματικῶν ὠδίνων τῆς ἁγίας μητρὸς Ἐκκλησίας, στήκετε ἰδραῖοι καὶ στερεοί, καὶ ἀκροάδαντο ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως, τὴν εὐπαγῆ καὶ ἀσάλευτον, διατηροῦντες ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν ὀρθόδοξον ὁμολογίαν, ἣν ἄνωθεν παρὰ τῶν Πατέρων ἐδέξασθε, καὶ μετὰ τοῦ μητρώου γάλακτος ἰθιλάσατε, ἐν ᾧ καὶ ἠϋζήθητε καὶ ἐδοξάσθητε, δι' ἧς καὶ τὴν σωτηρίαν ἐλπίζετε.

Ἰδίᾳ δὲ οἱ ἐν ἀξιώμασι καὶ ὑπεροχαῖς τὴν ἀκήρατον τῆς πίστεως περιέποντες κιβωτόν, τὴν μητέρα ὑμῶν ἐκκλησίαν, « ἄχραντον αὐτὴν καὶ ἄθικτον ἀπὸ τῆς τοῦ ἐφημέρου κόσμου διαφυλάττετε προσπαθείας, τὸν βασιλέα τοῦ σύμπαντος εὐλαβούμενοι· οἱ νομοθέται, τὸν θεόδοτον νόμον γεραίροντες, θεαρέστους ἐν τῇ καθ' ὑμᾶς πολιτείᾳ τοὺς νόμους θεσπίζετε· οἱ δικασταί, πρὸς τὸν ἀνέσπερον τῆς δικαιοσύνης ἐνατενίζοντες ἥλιον, ἀδελκástους καὶ κατὰ Θεὸν τὰς κρίσεις ἐκφέρετε· οἱ ἐκ τοῦ ἱεροῦ κλήρου μὴ ταῖς τύρβαις τοῦ βίου ἐμπλέκεσθε, μηδὲ πολιτικοῖς ἀναμίγνυσθε πράγμασι, καὶ μηδὲν παρὰ τὰ διατεταγμένα ὑμῶν πράσσητε, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ὑμᾶς Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀρέσσητε· οἱ γονεῖς ἀνατρέφετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου, ἀρετῆς γινόμενοι τούτοις καὶ εὐσεβείας ὑπόδειγμα, καθὰ πρέπει τοῖς εὐσεβεῖσι καὶ ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς· οἱ καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι ἀντέχεσθε τῆς ὑγιαίνουσας διδασκαλίας, ἀποστρεφόμενοι τὰς βεβήλους καινοφωνίας καὶ ἑτεροδιδασκαλίας, καὶ ψωμίζοντες τὴν περὶ ὑμᾶς ἀπειρόκακον νεολαίαν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τῆς ἀληθοῦς καὶ ζωτικῆς γνώσεως, τὸν στήριζοντα καρδίαν ἀνθρώπου.

"Απαντες, ἀγαπητὰ τέκνα, σπουδάσατε ἐν πνεύματι ἀληθείας, ἐν ζήλῳ ἀνυποκρίτῳ, ἀλλήλους ἀγαπῶντες, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, φανῆναι ἀξιοὶ υἱοὶ τῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ταύτας ἡμῶν, ἀγαπητοί, τὰς ὑποθήκας τε καὶ παραγγελίας ἐξ ἱερωτάτου καθήκοντος μετὰ πατρικῆς στοργῆς καὶ πόθου ζέοντος πρὸς τὸν τῆς ὀρθοδόξου Ἑλλάδος κληρὸν τε καὶ λαὸν ἀπευθύνοντες, ἐλπίζομεν εὐρήσιν τὰς εὐσεβεῖς ἡμῶν καρδίας ἀνεωγμένας πρὸς ὑποδοχὴν καὶ πιστὴν διακατοχὴν καὶ ἐκπλήρωσιν.

Ἐπὶ πᾶσι, χεῖρας αἶροντες καὶ ὄμματα καὶ διανοίας πρὸς τὸν ἐπουράνιον Πατέρα τῶν οἰκτιρῶν καὶ τοῦ ἐλέους, καὶ ἀφθόνους ἐπικαλουμένοι ἐφ' ὑμᾶς ἐκ τῆς ἀνεξαντλήτου καὶ ἀκενώτου αὐτοῦ ἀγαθότητος τὰς σωτηριῳδαίς δωρεάς τε καὶ χάριτας, εὐλογοῦμεν πατρικῶς ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας ἀπαξάπαντας τοὺς ἐν τῷ θεοφρουρῇ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος ἀδελφοὺς καὶ υἱοὺς ἡμῶν ἐν Κυρίῳ, ἱερωμένους καὶ λαϊκοὺς, μοναστὰς καὶ μιγάδας. ἄρχοντας καὶ ἰδιώτας, πλουσίους καὶ πένητας, ἀνδρας τε καὶ γυναῖκες, γονεῖς τε καὶ τέκνα, διδάσκοντας καὶ διδασκομένους, πολιτευομένους καὶ στρατευομένους, τοὺς ἐν πόλεσι, τοὺς ἐν ἀγροῖς, τοὺς ἐν νήσοις, τοὺς ἐν πελάγει, πᾶσαν τάξιν καὶ πᾶσαν ἡλικίαν χριστιανῶν ὀρθόδοξων, καὶ πᾶσι παρὰ Θεοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν αὐτοῖς τε καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν εἰς γενεὰς γενεῶν πᾶν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον ἐπευχόμεθα.

Κύριος ὁ Θεὸς χαρίζοιτο ὑμῖν ὑγιάν, εὐημερίαν, ὁμόνοιαν, φωτισμὸν γνώσεως καὶ εὐσεβείας, καὶ ἐπίδοσιν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ ψυχοσωτήριον, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀγαλλόμενοι ἐφ' ὑμῖν, δοξάζωμεν τὸν Θεὸν τῶν πατέρων ἡμῶν. Ὁ ἀνωθεν φωτισμὸς τοῦ μεγάλου Πατρὸς τῶν φώτων τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ χάρις τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ κοινωνία καὶ ἐπίνοια τοῦ ὁμοουσίου καὶ συναϊδίου Πατρὶ καὶ Υἱῷ Πνεύματος, σὺν τῇ πατρὶ ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός καὶ εὐχέτης.

† Ὁ Καισαρείας Παῖσιος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός καὶ εὐχέτης.

- † 'Ο 'Εφέσου Ἀνθιμος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.
- † 'Ο Ἡρακλείας Πανάρετος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.
- † 'Ο Κυζίκου Ἰωακείμ ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.
- † 'Ο Νικομηδείας Διονύσιος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.
- † 'Ο Χαλκηδόνος Ἱερόθεος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης, διὰ χειρὸς τοῦ Ἐφέσου Ἀνθίμου.
- † 'Ο Δέρκων Νεόφυτος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.
- † 'Ο Πρόεδρος Διδυμοτείχου Μελέτιος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.
- † 'Ο Νεοκαισαρείας Λεόντιος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.
- † 'Ο Κρήτης Χρύσανθος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.
- † 'Ο Σερρών Ἰάκωβος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.
- † 'Ο Βιζύης Γρηγόριος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.
- † 'Ο Σωζουαγαθουπόλεως Προκόπιος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.

† ΑΝΘΙΜΟΣ

**ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.**

Ἐκλαμπρότατοι, περιφανέστατοι, καὶ εὐσεβέστατοι ὑπουργοὶ τοῦ μεγαλειοτάτου καὶ γαληνοτάτου Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, γνήσια τέκνα τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ ἡμέτεροι κατὰ Πνεῦμα υἱοὶ περιπόθητοι, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη

παρὰ Θεοῦ Κυρίου παντοκράτορος, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις.

Τὰ ἀπὸ τῆς τριακοστῆς Ματοῦ ἐνεστῶτος ἔτους περισπούδαστα τῆς ὑμετέρας ἐκλαμπρότητος κομισάμενοι γράμματα, ἐν οἷς ἡ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἱεροῦ κλήρου αἵτησις ἡμῖν διηγγέλλετο, ἵνα ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγία καὶ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἀναγνώριση καὶ εὐλογήση καὶ καθαγιάσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν αὐτοῦ ἀγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, ἥοθημεν ἅπαντες ἀμύθητον χαρὰν, ἰδόντες, ὅτι ἡ ἐνότης τῶν θεοπεσιῶν δογμάτων τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως, ἦν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι ἀπὸ πάσης ἐπηρείας ἀλώθητορ διετήρησεν ὡς πιστὸς τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τῶν ἀχράντων τοῦ Θεοῦ μυστηρίων οἰκονόμος, ὁ ἱερὸς τῆς Ἑλλάδος κληρὸς, καθὼς παρέλαβεν ἐξ ἀρχῆς παρὰ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, ἐκδηλὸς ἤδη παρίσταται ἐν τῇ αἰτήσῃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ κατονικῆς ἐνότητος, τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος τεθεοπισμένης τε καὶ καθωρισμένης, καὶ μέρους οὐσιώδους τῆς αὐτῆς ταύτης πίστεως ἀναγκαιῶς καὶ ἀπαραίτητως θεωρουμένης.

Καὶ τοσοῦτω δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῇ θεοφιλεῖ ταύτῃ πράξει ἐσκίρτησεν ὑπ' ἀγαλλιάσεως σύμπασα ἡ καθ' ἡμᾶς ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. ὅσῳ πρότερον δεινῶς ἐσκυθρώπαζε καὶ ἤλγει ἄλλος ἀπαρχαμύθητον, μεριμνῶσα περὶ τῶν τέκνων αὐτῆς, ἃ ἐξέθρεψε τῷ ἀγιωτάτῳ γάλακτι τῆς ὀρθοδοξίας, τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα διὰ τοσοῦτων αἰώνων καμοῦσα ὑπὲρ αὐτῶν, οὐ μόνον αὐτοῖς τὰ κοσμικὰ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ πανδαμάτορος χρόνον διασώσασα ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ πνευματικά καὶ αἰδία δωρησαμένη, καὶ μηδέποτε αὐτοῖς παντοίαις μηχαναῖς ἐπιβουλευομένους περιιδούσα· ἀνθ' ὧν ἐσχεῖ εὐγνωμοσύνης καὶ πίστεως τεύξεσθαι ἤλπιζε, καί, δόξα τῷ θεῷ, οὐ κτησχύνθη ἐν ταῖς ἐλπίσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἐορτάζει σήμερον καὶ πανηγυρίζει φαιδρῶς τὴν ἀνάληψιν τῆς διὰ τὴν καιρῶν τραχύτητα ἐπισυμβάσης διακοπῆς τοῦ ἱεροῦ τῆς εἰρήνης συνδέσμου. Ἀγάλλεται ἀληθῶς καὶ εὐφραίνεται, καὶ δάκρυα χαρᾶς ἐπισπένδει τοῖς ἀδελφικοῖς τούτοις καὶ εἰρηνικοῖς γράμμασι, δοξολογοῦσα τὸν Ὑψιστον, τὸν κηδόμενον τῆς τῶν ὀρθοδόξων ἀκεραιότητος καὶ εὐκλείας, καὶ τὰς ἀπανταχοῦ αὐτοῦ περιουσίους ἐκκλησίας εἰς μίαν, ἀγίαν, καθολικὴν καὶ ἀπο-

στολικήν ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἐνότητος τοῦ Πνεύματος, τοῦ διὰ τῶν θεοκηρύκων Ἀποστόλων καὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων λαλήσαντος, παναγάθως συνάπτοντα.

Τοιαύτη μὲν οὖν ἡ παρ' ἡμῶν διάθεσις πρὸς τὰ τοῦ εὐσεβοῦς ὑπουργείου τοῦ θεοστηρίκτου Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος θεοφιλέστατα γράμματα, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἱερωτάτου κλήρου τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας ἱκεσίαν καὶ αἵτησιν.

Ἐφ' ᾧ καὶ ἱερὰν σύνοδον πλήρη συγκροτήσαντες μετὰ τῶν ἐν τῇ βασιλευσούσῃ ταύτῃ τῶν πόλεων ἐνδημούντων ἀγιωτάτων Πατριάρχων καὶ ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, καὶ τὸν τοῦ παναγίου Πνεύματος φωτισμὸν εὐλαβῶς ἐπικλεσάμενοι, εἶνα μὴ τῷ ὑπερβάλλοντι τόπῳ τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγαλλιάσεως πράξωμεν τι παρὰ τὰ ἀνέκαθεν ἐκκλησιαστικῶς κεκανονισμένα, ἐν πολλαῖς ἐφεξῆς ἱεραῖς συνελύσεσι πάντ' ἀνακρίναντες μετ' ἀκριθείας τε καὶ εἰλικρινείας, καὶ πᾶσαν τὴν ἐνδεχομένην οἰκονομίαν καὶ συγκατάθεσιν ἐπιδείξασθαι φιλοτιμησάμενοι, τοῦθ' ὅπερ ἡδυνάμεθα πράξει, μηδόλως τὰ ἡμέτερα αὐτῶν ἱερώτατα καθήκοντα αὐτοὶ ἀθετοῦντες, ἢ παραβιάζοντες παρὰ τὴν ἀξίαν, προφρόνως καὶ λιαν κεχαρισμένως ἐπράξαμεν. Τόμον συνδικόν περὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος παμψηφεὶ καὶ ὁμοφώνως ἐξενεγκόντες· ὃν καὶ δῶρον ὁσίων καὶ τιμαλγῶς φιλοστοργῶς δωροφοροῦμεν δι' ὑμῶν παντὶ τῷ ὀρθοδόξῳ κλήρῳ καὶ λαῷ τῷ ὑπὸ τὸ ἑλληνικὸν Βασίλειον Κράτος πολιτευομένῳ, πρυτανεύοντες καγονικῶς τὸ αὐτοκέφαλον τῇ ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίᾳ, ἵνα δικαίως μεγαλύνηται καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἔργον ἀπαραίτητον τῶν ἱερῶν ἡμῶν καθήκοντων ἐλογισάμεθα, εἶνα ἐξ αὐτῆς πρώτης κανονικῆς ἐγκυκλιαστικῆς καθορίσωμεν αὐτῇ καὶ ὑποτυπώσωμεν καθάπαξ τα τε ἐκκλησιαστικὰ προνόμια, ὅσα περ αὐτῆς παγιώσει διὰ παντός τὴν εὐστάθειαν, καὶ τὰ ἱερὰ καθήκοντα, ἅτινα ὡς ἐπίπαν ὀφείλει τηρεῖν πρὸς διηνέκειαν τῆς καθολικῆς ἐνότητος μετὰ πασῶν τῶν ὀρθόδοξων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τὴν ἐν πᾶσι διὰ παντός ἀπαράλλακτον ταυτότητα τῆς σφραγίδος τῶν τοῦ παναγίου Πνεύματος δωρεῶν.

Ἐπὶ τούτοις πανδήμως τε καὶ πανηγυρικῶς ἀνεκηρύξαμεν αὐτὴν διὰ τοῦ συνοδικοῦ Τόμου ὡς πάσας τὰς ὑπ' οὐρανὸν ὀρθοδόξους ἐκκλησίας, τὰς τε ὑπὸ τὴν πνευματικὴν κυριαρχίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων ἀγιωτάτων Πατριαρχῶν διατελούσας, καὶ τὰς ὑπὸ ἱερῶν συνόδων κανονικῶς διοικουμένας, ὥστε τοῦ λοιποῦ ἀναγνωρίζεσθαι ταύτην Αὐτοκέφαλον· τὴν δὲ κατὰ τὸν συνοδικὸν ἡμῶν τόμον ἱερὰν αὐτῆς Σύνοδον ὡς ἀδελφὴν ἡμῶν τε καὶ ἐκείνων γεραίρεσθαι τε καὶ μεγαλύνεσθαι, ἐπιλεγομένην τε καὶ ἐπιγραφομένην παρὰ πάντων ἱερῶν σύνοδον τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Οὕτω μὲν οὖν ἡ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας ἀποκατάστασις πέρας ἔχει παρ' ἡμῶν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι· πεπεισμεθα δέ, ὅτι ἡ τε ἡμετέρα ἐκλαμπρότης, καὶ ὁ ἱερὸς κληρὸς, καὶ σύμπας ὁ φιλόθεος καὶ εὐσεβὴς λαὸς τῆς ὀρθοδόξου Ἑλλάδος, τὰ γνήσια καὶ πιστὰ τέκνα τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ὑπὲρ ἧς ὤφθητε καὶ ἐν ἔργοις καὶ ἐν βουλαῖς εὐσεβῶς καὶ φρονίμως μογήσαντες, ἀσμένως ἀσπάσασθε τὸν παρὰ τῆς μητρὸς ἐκκλησίας φιλοστόργους χερσὶν ἐπιθραβεύμενον τοῦτον στέφανον.

Τῆς δὲ εὐσεβοῦς καὶ ἔμφρονος Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἔργον ἐστὶ τὸ λοιπόν, ἵνα τὸ παρὰ τῆς ἐκκλησίας δικαιωματικῶς ἐπιχορηγηθὲν, δέλξη καὶ πράγματι καὶ ἐν ἔργοις, καὶ ὁὕτως ἀνεξάρτητον καὶ εὐσταθῇ αὐτὴν ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἀποκαταστήσῃ, Καίσαρι μὲν αὐτὰ μόνα τὰ τοῦ Καίσαρος ἀπονέμουςαν, Θεῷ δὲ μόνῃ τὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς ὁ θεάνθρωπος ἡμῶν Κύριος ἐντέλλεται. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς συντρέχομεν ταῖς ἡμετέραις εὐχαῖς καὶ ἐπισυστάσεσιν, ἐξαιτούμενοι παρὰ τῆς θεοφρουρήτου Βασιλείας προστατεύειν τε· φεῖ καὶ ὑπερασπίζεσθαι τῶν τῆς ἐκκλησίας δικαιωμάτων, περιφρουρεῖν τε καὶ κρατύνειν καὶ λαμπρύνειν αὐτήν, καὶ τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς ἐνεργοὺς καὶ ζῶντας ἀναδεικνύειν, ὅπως μὴ μόνον ἡ ἀξία τῆς εὐσεβείας τοῦ φιλοχρίστου ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἔξω σεβαστῇ καὶ αἰδέσειμος, καὶ κατὰ τῶν ἐπιτρεχόντων γενναίᾳ καὶ ἀνεπαίσχυντος τῆς χριστιανικῆς πίστεως πρόμαχος, καὶ ἡμεῖς δὲ ἀγαλλώμεθα ὡς ἐπὶ δικαίᾳ καὶ ἀσφαλεῖ τῇ πράξει ταύτῃ, καὶ εὐαπολόγητοι ὦμεν πρὸς τὸν θεὸν τὸν ἐπιτρέψαντα ἡμῖν τὴν πνευ-

ματικὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐσταθείας καὶ ἀποκαταστάσεως.

Προτρέπομεν δὲ τὴν ὑμετέραν ἐν Χριστῷ ἀγάπῃ ἀποδοῦναι τοῖς παρ' ὑμῖν ἱερωτάτοις μητροπολίταις καὶ ἀρχιεπισκόποις καὶ ἐπισκόποις, τοῖς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοῖς ἡμῖν ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς, τὸν περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας συνοδικὸν Τόμον τῆς ἐπὶ τούτῳ συγκροτηθείσης ἐνιαυθα ἀγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου, ἅμα τοῖς πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς πάντα τὸν ἱερὸν κλῆρον καὶ τὸν ὀρθόδοξον ἑλληνικὸν λαὸν πατρικοῖς καὶ εὐχετικοῖς ἡμῶν γράμμασιν, ἅπερ ἀξιούμεν ἀναγνωσθῆναι δημοτελῶς ἐν ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησιααῖς, ταῖς ἀνα πάσαν τὴν Ἑλλάδα.

Ταῦτα μὲν παρ' ἡμῶν, σύμφωνα ὅλως τοῖς θείοις κανόσι, καὶ δὴ καὶ λίαν ἀρέσκοντα τοῖς γεραίρουσι τὴν ἱεράν καὶ πολύτιμον παρακαταθήκην, ἦν ἡμῖν τοσοῦτοι θεσπέσιοι ἄνδρες ἀλματι καὶ ἰδρωτι περιρρέοντες ἐνεπίστευσαν.

Ὁ δὲ θεὸς τῆς ἀγάπης δῶν πασι μὲν τὸ αὐτὸ φρονεῖν εἰς αἰῶνας· τὴν δὲ ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος φωτίζει εἰς τὰ πρὸς στηριγμὸν καὶ παγίωσιν τῆς πίστεως συμβαλλόμενα, ὑμᾶς δὲ ἐνισχύει πρὸς τὴν τῆς θεοσδότου εὐνομίας ἀσφαλῆ καὶ ἀπερίτρεπτον στερέωσιν, πρὸς ψυχικὴν ἀπάντων σωτηρίαν, καὶ δόξαν τοῦ παναγίου αὐτοῦ ὀνόματος.

Οὐ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ εἴη μετὰ τῆς ὑμετέρας ἐκλαμπρότητος.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1850 Ἰουνίου κθ'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.

† Ὁ Καισαρείας Παῖσιος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.

† Ὁ Ἐφέσου Ἀνθιμος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.

† Ὁ Ἡρακλείας Πανάρετος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.

† Ὁ Κυζίκου Ἰωακείμ ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.

† Ὁ Νικομηδείας Διονύσιος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.

† Ὁ Χαλκηδόνος Ἱερόθεος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης, διὰ χειρὸς τοῦ Ἐφέσου Ἀνθιμου.

† Ὁ Δέρκων Νεοφυτος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.

N. Δραγούμης
 συγγραφεὺς τῶν «Ἱστορικῶν Ἀναμνήσεων»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

- † Ὁ Πρόεδρος Διδυμοτείου Μελέτιος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
 † Ὁ Νεοκαισαρείας Λεόντιος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
 † Ὁ Κρήτης Χρυσάνθος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
 † Ὁ Σερρών Ἰάκωβος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
 † Ὁ Βιζύης Γρηγόριος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
 † Ὁ Σωζουαγαθουπόλεως Προκόπιος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.

Πρὸς τὰ γράμματα ταῦτα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως ἡ ἐν Ἑλλάδι Ἱερὰ Σύνοδος καὶ τὸ ὑπουργεῖον ἀπήντησεν ὥδε:

Παναγιώτατε, θειότατε καὶ οἰκουμενικὲ Πατριάρχα, κύριε
 κύριε Ἀνθιμε,

καὶ ἡ περὶ τὴν Α. Παναγιότητα ἱερωτάτη Σύνοδος!

*Τὸν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀδελφικὸν ἡμῶν ἀσπασμὸν
 εὐσεβῶς ἀποτάμεν.*

Θερμοτάτας ἀναπέμφαμεν τῷ τῶν ὅλων Θεῷ εὐχαριστηρίους χορολογίας ἐν ἀγαλλιάσει ἅμα καὶ κατανύξει τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἐφ' οἷς ἡδόκησε καὶ αὐθις περὶ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας, ὡς ἡμῖν ἐδηλώθη ἐκ τῶν συνοδικῶν γραμμάτων. Τὸ ἐκ περιστάσεως παρεμβληθὲν μεσότοιχον μεταξὺ ἐκκλησιῶν ἀδελφῶν ἐν Πνεύματι λησιῶν ἤρθη, ἡ σιγὴ ἐλύθη, καὶ ὁ ἐσωτερικῶς ζεῖ διαμένων πνευματικὸς αὐτῶν σύνδεσμος ἐφάνη πάλιν καὶ ἐξωτερικῶς, ὡς στεριός τε καὶ ἀδιάρρηκτος ἔσαι· χάριτας δὲ μεγίστας ὡμολογήσαμεν τε καὶ ὁμολογοῦμεν καὶ τῇ Ὑμετέρᾳ Παναγιότητι καὶ πάσῃ τῇ περὶ Αὐτὴν ἱερωτάτῃ συνόδῳ, ὅτι τῇ εἰθισμένῃ ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ οἰκονομίᾳ καὶ νῦν χρῆσάμενοι, ἤξιώσατε γινῶναι καὶ ἀποφῆναι περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ὅτι τὰ ἡμέτερα πρᾶγμα ἀπῆται, πρὸς τὴν τῆς πνευματικῆς ἐνότητος τῆς καθόλου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας διατήρησιν.

Παραλαβόντες γὰρ παρὰ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν Βασιλέως, τὰ παρὰ τῆς Ὑμε-

τέρας Παναγιότητος συνοδικὰ ἔγγραφα, ἤτοι τὸν συνοδικὸν Τόμον, καὶ τὴν πρὸς ἅπαντα τὸν παρ' ἡμῖν ἱερὸν κλῆρον καὶ ὀρθόδοξον λαὸν ἐγκύκλιον ἐπιστολήν, καὶ τὴν ἰδιαιτέραν πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολήν τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, καὶ μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ ἐπιστασίας διεξελθόντες, εἶδομεν ἐν αὐτοῖς τὴν μὲν ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος αὐτοκέφαλον κανονικῶς ἀναγορευομένην, τὴν δὲ ἐν αὐτῇ Σύνοδον, τὴν ἐπιτετραμμένην τὴν πνευματικὴν διοίκησιν αὐτῆς, ὡς ὑπερτάτην ἀρχὴν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀναγνωριζομένην τε καὶ κηρυττομένην εἰς πάσας τὰς ὀρθοδόξους ἐκκλησίας, καὶ ἀδελφὴν ὑμῶν ἐν Πνεύματι προσαγορευομένην, καὶ πασῶν τῶν προνομιῶν ἄξιουμένην παρὰ τῆς ἐκκλησίας, ὅσαι παρέπονται τῇ ἀνωτάτῃ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχῇ.

Ταῦτα πάντα, ὡς δῶρον τιμαλφές παρὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εὐγνωμόνως ἀποδεξάμενοι, ἐπιμελῶς σπουδάσομεν, ὅπως ἄξιοι τῆς τοιαύτης ἀναδειχθῶμεν χάριτος. Ἐλάβομεν οὐπερ ἐδεόμεθα, ἤξιώθημεν, ὅπερ ἡμῖν ἀναγκαῖον κατέστη πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἔχομεν ἤδη τοῦτο ὡς ἐνδόξιμον διηνεκές, ἵνα ὑποβάλῃ τὸ ὀφειλόμενον ἡμῶν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα, καὶ τὴν περὶ Αὐτὴν ἱερωτάτην σύνοδον βαθύ σέβας, τὴν ἔνθερον ἀγάπην, καὶ τὴν ζωηρὰν εὐγνωμοσύνην.

Τὴν αὐτὴν περὶ αὐτῶν ἔσχε γνώμην καὶ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης, ὁ θεοσέβαστος καὶ θεοφροῦρητος ἡμῶν ἀναξ· οὐ τὸ κράτος εἴη διαιωνίζον μετ' εὐκλείας τε καὶ εὐδαιμονίας! Διὸ καὶ εὐμενῶς ηὐδόκησε δι' ὑψηλοῦ βασιλικοῦ διατάγματος, ἵνα τελεσθῇ πανδῆμως ἱερὰ τελετή, καὶ ἀναγνωσθῶσι τὰ ἔγγραφα εἰς ἐπήκοον παντός τοῦ λαοῦ. Κατὰ τοῦτο τοῖνον καὶ ἡ Σύνοδος διετάξατο τὰ πρὸς τοῦτο, καὶ οὕτω τῇ εἰκοστῇ τοῦ παρεληλυθότος μηνὸς Αὐγούστου ἐψάλη δοξολογία εὐχαριστήριος ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἑλλάδος, καὶ μετ' αὐτὴν ἀνεγνώσθη εἰς ἐπήκοον παντός τοῦ λαοῦ ὁ συνοδικὸς Τόμος, καὶ ἡ ἐγκύκλιος ἐπιστολή.

Ἡ ἡμέρα αὕτη ὑπῆρξεν ἡμέρα εὐφροσύνης τε καὶ ἀγαλλιασεως, ὡς κηρύττουσα τρανῶς τὴν ἁρμονίαν καὶ σύμνοιαν τῶν ὑπ' ἐνὸς Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ συνεχομένων τε καὶ φωτιζομένων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, διὸ καὶ ἀξιομνημόνευτος καὶ ἐπίσημος διαμνεῖ παρ' ἡ-

μὲν διὰ παντός. Καὶ ταῦτα μὲν εὐγνωμόνως τε καὶ προθύμως οὕτως ἐτελέσθη.

Συνειδότες δὲ καὶ ἡμεῖς ἑναργῶς τὸ σπουδαιότατον καθήκον, ὅπερ ἡμῖν ἤδη ἐπίκειται, ἵνα ὁσίως τε καὶ θεοφιλῶς τὰ τῆς ἐπιτραπείσης ἡμῖν ἐκκλησίας πνευματικὰ διεξάγωμεν, καὶ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ τὴν εὐσέβειαν τὸν παρ' ἡμῖν ὀρθόδοξον κλῆρον τε καὶ λαόν, κατὰ τὸ θεῖον θέλημα, ὀδηγῶμεν, οὐδενὸς φεισόμεθα πόνου καὶ μερίμνης εἰς τὴν τοῦ ἱερωτάτου τούτου καθήκοντος ἐκτέλεσιν, στάθμην καὶ πηδάλιον τῆς ἡμετέρας πνευματικῆς ποιμαντορίας προθέμενοι καὶ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῶν θεοπνευστῶν ἀποστόλων καὶ τῶν σεπτῶν ἁγίων Συνόδων, τὰς ἱερὰς παραδόσεις, καὶ τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, καθ' ἃ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ μνημονεύειν ὀφείλομεν ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις τοῦ ὀνόματος τοῦ κατὰ καιρὸν οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καὶ τῶν λοιπῶν μακαριωτάτων Πατριαρχῶν, ὡς καὶ πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων, ἵνα καὶ ἡ τῆς Ἑλλάδος ὀρθόδοξος ἐκκλησία διατελῇ καὶ τοῦ λοιποῦ, καθάπερ καὶ ἂπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦδε οὐδέποτε διέλιπεν ἀποτελοῦσα, μέλος γνήσιον καὶ ἀναπόσπαστον τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ἡμεῖς εὐαπολόγητοι εὐρεθῶμεν ἐνώπιον τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς δικαιοκρισίας αὐτοῦ καὶ ἀνταποδόσεως.

Ἡ δὲ πεποιθήσις ἡμῶν θεμελιούται ἐπὶ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὴν φωτίζουσαν καὶ ἐνισχύουσαν πάντας, καὶ ἐπὶ τὴν ἀψευδῆ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπαγγελίαν, ἣν ἐπηγγείλατο, ὅτι ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ αὐτοῦ ὄνομα, ἐκεῖ καὶ αὐτὸς παρῇσιν ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Ἐπικαλούμεθα δὲ καὶ τὰς ἡμετέρας παναγίους εὐχάς, ἵνα δι' αὐτῶν συναντιλαμβάνησθε ἡμῶν πρὸς ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῆς ἀκριβοῦς ἡμῶν προθέσεως, πρὸς δόξαν τῆς ἁγίας αὐτοῦ ἐκκλησίας, καὶ πρὸς σωτηρίαν τὴν ἐν Χριστῷ πάντων τῶν τῇ ἡμετέρᾳ πνευματικῇ ποιμαντορίᾳ ἐπιτετραμμένων, οὓς ἐξηγόρασε τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι. Διατελοῦμεν δέ.

Τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος σὺν τῇ περὶ Αὐτὴν ἀγιωτάτῃ συνόδῳ ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ ἀδελφοί.

Ἐξ Ἀθηνῶν τῇ 5' Σεπτεμβρίου τοῦ ἡω' Σωτηρίου ἔτους.

† Ὁ Πρόεδρος Ἀθηνῶν *Νεόφυτος*.

† Ὁ Κυνοῦρίας *Διονύσιος*.

† Ὁ Φθιώτιδος *Ἰάκωβος*.

† Ὁ Εὐβοίας *Νεόφυτος*.

† Ὁ Καλαβρύτων *Βαρθολομαῖος*.

Παναγιώτατε καὶ οἰκουμενικὲ Πατριάρχα,
Κύριε Κύριε Ἀνθιμε,

Ἐν Χριστῷ ἡμῶν πάτερ σεβασμώτατε.

Τὴν παρὰ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος καὶ τῆς περὶ Αὐτὴν ἀγίας συνόδου ἐπισταλείσαν ἡμῖν εὐχετικὴν διὰ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Κυρίου Μισαήλ Ἀποστολίδου ἄσμενοι ἐκομισάμεθα, σὺν αὐτῇ δὲ καὶ τὸν συνοδικὸν Τόμον καὶ τὴν πρὸς πάντα τὸν ἱερόν κληρον καὶ τὸν ὀρθόδοξον λαὸν τῆς Ἑλλάδος ἐγκύκλιον εὐχετικὴν τε καὶ παραινετικὴν.

Εὐλαβῶς δὲ καὶ πάνυ ἐπισταμένως διεξελλθόντες, ὑπερήσθημεν, ὡς εἰκός, ἐπὶ τῇ ἐν αὐτῇ ἀριδὴλως δεικνυομένη πρὸς ἡμᾶς πατρικῇ στοργῇ καὶ ἀγάπῃ· ἐξ ἧς αἱ θερμότεραι εὐχαὶ καὶ εὐλογίαι, ὡς ἀπὸ πατρικῆς καρδίας ἐκχέει, θαυσιλῶς ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πᾶν τὸ θεοστήρικτον Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος. Τῆς αὐτῆς πάντως ἀγάπης καρπὸς ἐστὶ καὶ ἡ ὑπερβάλλουσα καὶ θεοφιλὴς χαρά, ἣν, ὡς ἡμῖν ἀνγγέλλετε, ἐχάρη ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ὁρῶσα τὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφὴν αὐτῆς ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἀσάλευτον ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς ὀρθοδοξίας ἐστηκυῖαν.

Καὶ ὅντως ὁ χριστιανικὸς λαὸς τῆς Ἑλλάδος αἰείποτε διετέλεσεν ἀπρίξ ἀντεχόμενος τῆς πατρῴας εὐσεβείας, καὶ ὡς ἀνετίμητον πατρικὴν κληρονομίαν τιμῶν καὶ σεβόμενος, καὶ ἀμετάτρεπτον διατηρῆσαι καὶ παραδοῦναι τοῖς ἐπιγινομένοις ἀγωνιζόμενος.

Ἐδήλωσε δὲ τρανῶς τὴν σταθερότητα ταύτην τοῦ φρονήματος καὶ ἐν τοῖς μεγίστοις δεινοῖς, & ὑπέστη, καὶ ἐν τοῖς κρισιμωτάτοις καιροῖς, ἐν οἷς εὗρέθη, πρώτην καὶ σπουδαιοτάτην αὐτοῦ φροντίδα ποιούμενος τὴν τῆς ὀρθοδόξου αὐτοῦ πίστεως ἐξασφάλισιν.

Τὸ ἐθνικὸν τοῦτο καὶ εὐσεβὲς φρόνημα συμμεριζομένη ἐντελῶς καὶ ἡ Κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν Βασιλέως, ὑπερήσθη οὐχ ἥττον καὶ ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς συγκροτήσεως συνόδου ἀγίας περὶ τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα, ἥτις ἀναγνώρισα κατ'οικίως, κατὰ τὴν παρ' ἡμῶν καὶ τῆς παρ' ἡμῖν Ἱερᾶς Συνόδου γενομένην αἴτησιν, τὸ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας αὐτοκεφάλου, καθηγιάσε καὶ ἐπεσφράγισεν αὐτὴ, συντάξασα περὶ τούτου καὶ Τόμον συνοδικὸν ἐς ἀπὸ τοῦ γεγονότος μῆμην τὴν δὲ Ἱερὰν ἡμῶν Σύνοδον, ὡς ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοκεφάλου ἤδη ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀσπασαμένη, ὡς ἀδελφὴν ὁμότιμον ἐν Χριστῷ προσαγορεύει, παρασχούσα αὐτῇ καὶ πάσας τὰς προνομίας, ὅσαι τῇ ἀνωτάτῃ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχῇ συμπαρομαρτοῦσι. Ταῦτα πάντα οὐ μόνον ἀγαλλίασιν πνευματικὴν, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμοσύνην καὶ σέβας παρέσχον ἡμῖν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα καὶ τὴν περὶ Αὐτὴν ἀγίαν σύνοδον· διότι εἶδομεν ἐν αὐτοῖς πεπληρωμένον τὸν θερμώτατον πόθον παντὸς τοῦ ἡμετέρου κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ.

Ὅθεν καὶ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης, ὁ σεβαστὸς ἡμῶν Κύριος καὶ Βασιλεὺς, ὑπερήσθη, καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν ὑψηλὴν Αὐτοῦ εὐαρέσκειαν λόγῳ τε καὶ ἔργοις σαφῶς ἐδήλωσεν. Ἐτι δὲ καὶ διάταγμα ὑψηλὸν ἐξέδωκε, δι' οὗ διετάχθη, ἵνα τελεσθῇ ἐν πάσαις ταῖς πρωτευούσαις ἐκκλησίαις τῶν δῆμων τοῦ Βασιλείου πάνδημος τελετή, καὶ δοξολογία εὐχαριστήριος εἰς τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ἀξιομνημονεύτῳ πράξει τῆς καὶ κατ'οικίως ἀναγνωρίσεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας, ἥτις καὶ ἐτελέσθη τῇ κ' τοῦ παρελθόντος μηνὸς Αὐγούστου· οὕτω καὶ εἴτι ἕτερον λείπεται, πραχθήσεται ἐν καιρῷ καὶ τάξει τῇ θεούσῃ κατὰ τὰ παρ' ἡμῖν καθεστῶτα.

Ἡ δὲ ἐλπίς, ἣν ἡ Ὑμέτερα Παναγιότης ἐκφράζει, ὅτι δηλαδὴ ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις καταστήσει τοῦ λοιποῦ τὴν Σύνοδον ἀνεξάρτητον ἐν τοῖς πνευματικοῖς, ὑπάρχει ἤδη πράγματι καὶ ἔργῳ· ἐπειδὴ

ἀπ' ἀρχῆς ὁ βασιλικὸς νόμος, ὃ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἐγκαταστήσας, παρέσχεν αὐτῇ ρητῶς τὸ ἐν τοῖς καθαρῶς πνευματικοῖς ἐντελῶς ἀνεξάρτητον, καὶ οὐδέποτε ἐκωλύθη, οὐδὲ κωλυθήσεται ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐλευθέρᾳ αὐτῆς ἐνέργεια. Ἐπιτηρεῖ δὲ μόνον ἡ Κυβέρνησις, κατὰ τὸ καθήκον καὶ δικαίωμα αὐτῆς.

Πεπείσμεθα δὲ εἰς τὴν θείαν ἀντίληψιν, ὅτι στήσεται καὶ ἑσχατὴ ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀκράδαντος, κρατοῦσα ὃ ἔχει, καὶ ἐπὶ τὰ κρείττω προαχθήσεται, ὀρθοτομοῦσα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ὀδηγοῦσα τὸν ἐν αὐτῇ ὀρθόδοξον λαὸν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς αἰωνίου αὐτοῦ σωτηρίας.

Ἐν τέλει δὲ ἐπικαλούμενοι εὐλαβῶς τὰς ὑμετέρας θεοπειθεῖς εὐχὰς τε καὶ εὐλογίας καὶ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐφ' ἅπαν τὸ βασίλειον Κράτος, διατελοῦμεν

Τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος καὶ τῆς περὶ Αὐτὴν ἀγίας συνόδου

Υἱοὶ κατὰ Πνεῦμα εὐπειθέστατοι

Ἀθήνητι τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1850.

(Τ. Σ.) *Α. Γ. Κριεζῆς*, Πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν.

Π. Δεληγιάννης, ὑπουργὸς ἐπὶ τοῦ Βασιλικοῦ οἴκου καὶ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν σχέσεων.

Α. Πάικος, ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

Γ. Νοταρᾶς, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν.

Δ. Χρηστίδης, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν.

Σ. Μήλιος ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν.

Πρὸς ταύτας δ' ἀπήντησεν αὐθις ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία διὰ τῶν δε τῶν δύο αὐτῆς γραμμάτων, τοῦ ἐνὸς μὲν πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἑλλάδος τοῦ δ' ἐτέρου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον :

† Α Ν Θ Ι Μ Ο Σ

ἐλῆψ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἀγιωτατάτη Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητὴ καὶ περιπόθητος ἡμῖν ἀδελφὴ καὶ συλλειτουργός, τὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν ἀπονέμεμεν.

Πολλῆς ἐνεφορήθμεν τῆς πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως, ἀναγνόντες ἐπὶ συνοδικῇ ἀκρόασει τὸ οἰβάσμιον ἀδελφικὸν γράμμα τῆς ὑμετέρας πανιερότητος. δι' οὗ ἀπαντῶσα τῇ προσταλείᾳ ἡμῶν ἐπιστολῇ, τῇ τὸν συνοδικὸν τόμον συνοδευούσῃ, ἀναπτύσσει τὰ χαρμόσυνα ἀδελφικὰ αὐτῆς αἰσθήματα, ἐφ' οἷς, θεία εὐδοκία, ἡ κοινὴ αὕτη πνευματικὴ μήτηρ καὶ τροφὸς ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία πρόνοητικῶς καὶ φιλοστοργῶς διεπράξατο ὑπὲρ τοῦ αὐτόθι χριστιανικοῦ πληρώματος, καὶ τῶν ἀπορώντων τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ ὠφέλειαν καὶ πρόοδον καὶ σωτηρίαν, ἀναδείξασα, κατὰ τὰς κοινὰς αἰτήσεις τῶν τε ἐκλάμπρων ὑπουργῶν, καὶ παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ ἀνακηρύξασα τὸ ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοκέφαλον, ἥς ἡδὴ, ἐλῆψ Θεοῦ, συγκροτεῖ ἡ ὑμετέρα πανιερότης Ἱερὰς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὰς ἐν εἰλικρινεῖ ψυχῆς ἀδελφικὰς ἡμῶν ἐκφράσεις, ἐν αἷς ἐπιλάμπει ἡ πνευματικὴ σύνεσις, ὁ ἀρχιεροπρεπὴς ζῆλος, καὶ τὸ καθαρὸν καὶ ὑγιὲς φρόνημα πρὸς τὴν ὀρθόδοξον εὐσέβειαν, ἀπεδέξατο λίαν εὐχαρίστως ἡ ἀγία αὕτη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, τοσούτῃ μᾶλλον ἐναθρονομένη ταῖς ὑπ' αὐτῆς διαψιλευθείσαις δωρεαῖς τῇ πνευματικῇ ἀδελφῇ αὐτῆς Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, καὶ χαίρουσα μετ' ἐπικαυχήσεως ἀνθ' ὧν ἡξίωσεν αὐτὴν προνομίων καὶ δικαιωμάτων, ὅσα καὶ αἱ λοιπαὶ αὐτοδέσποτοι ἐκκλησίαι πλουτοῦσι, καθ' ὅσον βλέπει αὐτὴν ἐκτιμῶσαν ἀξίως καὶ εὐγνωμόνως τῆς μητρικῆς φιλοστοργίας τὰς ἐνδείξεις, καὶ μετὰ ζήλου διακαοῦς καὶ πνευματικῆς φιλοτιμίας σπεύδουσας καὶ ὀργῶσας εἰς πολλὰ-

πλασιασμόν τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῇ ἱεροῦ ταλάντου δι' ἔργων εὐ-
αρέστων τῷ θεῷ θελήματι, καὶ κατὰ ψυχὴν σωτηρίων τῷ αὐτόθι
Χριστωνύμῳ λαῷ.

"Οθεν καὶ ἐν τῇ πεποιθήσει ταύτῃ, καὶ τῇ βάσει τῶν ἱερῶν ἐ-
παγγελιῶν, ὡς ὡς ἐνώπιον Θεοῦ ἡ ὑμετέρα πανιερότης διατρανοῖ ἐν
τούτῃ τῷ ἀδελφικῷ γράμματι, ἡ κοινὴ αὕτη μήτηρ πεπληρωμένην
ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ τὴν χαράν, ὅτι, ὡς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ νῦν
οὐδέποτε ἀπέλιπεν ἡ τῆς Ἑλλάδος ὀρθόδοξος ἐκκλησία ἀποτελοῦσα
μέλος γνήσιον καὶ ἀναπόσπαστον τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ
ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, οὕτω καὶ τοῦ λοιποῦ εἰς
τὸν αἰῶνα ἔσεται μετ' αὐτῆς συνδεδεμένη τῷ συνδέσμῳ τῆς ἐνό-
τητος καὶ ὁμονοίας καὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης· ἐφ' ᾧ καὶ πολλαπλα-
σιάζει τὴν ἀνάτασιν τῶν ἐγκαρδίων αὐτῆς πρὸς τὸν ἀρχιποιμένα
Κύριον δεήσεων, ὅπως ἐνισχύῃ τὴν ὑμετέραν πανιερότητα, καὶ χα-
ρίζῃ αὐτῇ σύνεσιν, καὶ φωτισμόν, καὶ γνῶσιν, τῇ χάριτι τοῦ πάσης
σοφίας καὶ συνέσεως χορηγοῦ καὶ λατρευτοῦ Θεοῦ Πνεύματος, ἵνα
ἀκαταίτιατώς ἐκπληρώσαντες τὰ ὑψηλῆς ὑμῶν καὶ ἱερᾶς ἐπαγγε-
λίας καθήκοντα, ἀντιλάβητε καὶ τὰς οὐρανίους ἀμοιβὰς ἐν τῷ
καιρῷ τῆς τῶν ἔργων ἀνταποδόσεως. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ
ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς ὑμετέρας Πανιερότητος.

φων'. Δεκεμβρίου κδ'.

- † Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.
- † Ὁ Καισαρείας Παῖσιος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.
- † Ὁ Ἐφέσου Ἀνθίμος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.
- † Ὁ Ἡρακλείας Πανάρετος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.
- † Ὁ Κυζίκου Ἰωακείμ ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.
- † Ὁ Νικομηδείας Διονύσιος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.
- † Ὁ Χαλκηδόνος Ἱερόθεος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός διὰ χρι-
στός τοῦ Ἐφέσου Ἀνθίμου.
- † Ὁ Δέρκων Νεόφυτος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.
- † Ὁ Πελαγονείας Γεράσιμος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.
- † Ὁ Πόσνας Ἰγνάτιος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.

- † Ὁ Φιλίππουπόλεως Χρῦσανθος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.
 † Ὁ Σερρών Ἰάκωβος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός
 † Ὁ Βιζύης Γρηγόριος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.
 † Ὁ Σωζουχαθουπόλεως Προκόπιος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς.

† ΑΝΘΙΜΟΣ

**ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
 Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.**

Εὐσεβέστατοι, ἐκλαμπρότατοι, καὶ περιφανεστάτοι ὑπουργοὶ τοῦ θεοσυντηρήτου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. ἡμέτεροι, κατὰ πνεῦμα, υἱοὶ λίαν ἀγαπητοὶ καὶ περιπόθητοι· χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχή, εὐλογία, καὶ συγχώρησις. Κομισάμενοι μετὰ πόθου τὴν σταλεῖσαν πρὸς ἡμᾶς καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς ἱερὰν σύνοδον πανέκλαμπρον ὑμῶν ἐπιστολήν, εἶδομεν ὅσα ἀπαντῶντες, πληροφορεῖτε τῇ ἐκκλησίᾳ περὶ τῆς ἐν χαρᾷ καὶ εὐγνωμοσύνῃ ἀποδοχῆς τοῦ τε ἱεροῦ συνοδικοῦ τόμου, τοῦ τὴν αὐτοκέφαλον πνευματικὴν κυβέρνησιν τῆς ἡδὴ, σὺν Θεῷ, ἀποκατασταθείσης ὀρθοδόξου ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐκκλησίας ἀποφαινομένου καὶ ἀνακηρύττοντος, καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν γραμμάτων πρὸς τὸν αὐτόθι ἱερὸν κλῆρον καὶ τὸν λαόν, καὶ ὅσα ἡ Θεοφιλῆς καὶ φιλόλαος ὑμῶν κυβέρνησις πανηγυρικώτερον συνιστῶσα καὶ ἐξαίρουσα τὰς ἐπισήμους ἐκκλησιαστικὰς πράξεις, διετάξατο περὶ τῆς ἐν πάσῃ τῇ ἑλληνικῇ ἐπικρατείᾳ διακηρύξεως αὐτῶν, καὶ ἐπ' ἐκκλησιῶν ἐν φαιδρᾷ παρατάξει ἀναγνώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν τούτων γραμμάτων.

Ταῦτα πάντα κατηύφραναν ὁμολογουμένως τὴν καρδίαν ἡμῶν καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς σεβασμίων συναδέλφων ἀγίων ἀρχιερέων, οὐ μόνον ὡς τρανώτατα δείγματα τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα εὐσεβείαν διακαοῦς ζήλου, ἥτις ὑπάρχει τὸ πρῶτιστον χαρκτηριστικὸν γνώρισμα παντός ὀρθοδόξου Ἑλλήνος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐχέγγυα αἰσα τῆς

ἐπὶ τὰ κρείττω καὶ τελεώτερα προόδου τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῆς Ἑλλάδος πραγμάτων, «καὶ ὅτι τὰ ἐπίοντα ἔσται, σὺν θεῷ, συνάδοντα τῇ ἐξ ἀρχῆς προθυμίᾳ καὶ εὐγνωμοσύνῃ,» μεθ' ἧς ἐπέγνωτε ταύτην τῆς φιλοστόργου μητρὸς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τὴν οἰκονομίαν.

Ἐπιβεβαιοὶ δὲ τὴν ἀγαθὴν πεποιθήσιν ἡμῶν ταύτην καὶ ὁ παρ' ὑμῶν ἐν τούτῳ τῷ ἐκλάμπρῳ ὑμῶν γράμματι μνημονευόμενος πολιτικός αὐτόθι νόμος, ὀρθοδόξῳ χριστιανικῇ πολιτείᾳ ἐμπρέπων ὅλως καὶ οἰκειότατος, εἴγε ἀνομολογεῖ τὸ ἐλεύθερον καὶ ἀδούλωτον τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὰ καθ' ἑαυτὴν ἀφορῶντα, ἐπιτηρεῖν μόνον ἐπαγγελλούμενος, καὶ τὴν οἰκείαν προστασίαν χορηγῶν, κραταιᾷ μὲν τῇ χειρί, ἀδόλῳ δὲ πάντως τῇ προαιρέσει.

Τοῦτο, χρέος θεωρούμενον πᾶσιν, οἷς ὁ θεὸς ἐξουσίας ὑπερεχούσας ἐδωρήσατο, πολλῷ μᾶλλον καὶ ιερώτερον ἐποφείλεται παρ' εὐσεβοῦς κυβερνήσεως, κλέος καὶ αὔχημα ἑαυτῇ περιποιούσης διατηρεῖν ἄχραντον καὶ ἀμόλυντον τὴν θείαν κιβωτόν, ἔνθα τεταμεινται ὁ τιμαλφέστατος θησαυρὸς τῆς πίστεως, καὶ τῆς πνευματικῆς τῶν ψυχῶν, κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας, οἰκονομίας.

Διὰ ταῦτα, καίτοι χαίροντες ἐγκαρδίως δι' ἅπερ ἔχομεν τεκμήρια τῆς ἀκραιφνοῦς διατηρήσεως τῆς ἱερᾶς παρακαταθήκης, ἣν ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐνεπιστεύσατο τῇ παρ' ὑμῶν, ἐλέῳ θεοῦ, ἐγκατασταθείσῃ ἱερᾷ διοικούσῃ Συνόδῳ, ἐπαναπαυομένη εἰς τὸν ζῆλον τῶν ἐν αὐτῇ σεβασμίῳν ἱεραρχῶν, καὶ τὴν ὑμετέραν εὐσέβειαν καὶ πολιτικὴν σύνεσιν, καὶ μηδαμῶς ἀμφιβάλλοντες, ὅτι πάντα τὰ ἐν τῷ ἱερῷ συνοδικῷ τόμῳ διατηρηθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ σεβασθήσεται ὁλοφύχως ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου πολιτικῆς ἀρχῆς τῆς Ἑλλάδος, ἅτε δὴ τὴν βάσιν ἔχοντα ἐπ' αὐτῶν τῶν ἱερῶν ἀμεταβλήτων καθεστώτων τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας, μεθ' ἧς, ὡς συνδεδεμένη οὖσα τῷ τῆς ἐνότητος συνδέσμῳ καὶ ἔσεσθαι μέλλουσα διὰ παντός, καὶ ἐξητήθη εὐσεβοφρόνως ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, καὶ ἀνεκνήρυχθη ἐπισήμως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἐγκατασταθεῖσα ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοκέφαλος ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλ' ὅμως δέον ἐκρίναμεν, εὐκαιρίαν ἀπαντήσεως ποιούμενοι

ταύτην ἡμῶν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιστολήν, ἐνηχῆσαι συγχρόνως ταῖς εὐσεβείαις ἀκοαῖς ὑμῶν τε καὶ τῶν μεθ' ὑμᾶς τὰς περιφανεῖς ταύτας τοῦ ὑπουργείου τῆς ὀρθοδοξοῦσης Ἑλλάδος θέσεις διαδε-
 ξομένων, καὶ διατρανῶσαι, ὅσον μέγα καὶ ἱερόν, καὶ τῶν σπουδαίων τῆς φροντίδος ὑμῶν ἀντικειμένων τὸ κυριώτερον ὀφείλει ἤδη τε καὶ διὰ παντός λογίζεται ἡ τῆς ἐν τῇ θεοσώπτῃ ταύτῃ ἐπικρατείας ἀρ-
 τισυστάτου ἐκκλησίας εὐστάθεια, καὶ μέχρι κεραίας διατήρησις τῶν ἱερῶν καθεστώτων, ἃ παρέλαβεν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ διακρατεῖ ἀναλ-
 λοιώτως μέχρι τοῦ νῦν ἡ καθόλου τοῦ Χριστοῦ Ἀνατολικῇ ἐκκλη-
 σία, οὐδὲ χρῆζομεν λόγων πολλῶν εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι ἐξ αὐτῆς, τῆς ἀκριβοῦς περιφυλάξεως τῶν πνευματικῶν ἱερωτάτων αὐτῆς ἀρχῶν ἥρτηται καὶ ἡ ἀληθινὴ στήριξις τῆς νεοπαγοῦς ἐκκλησίας ὑμῶν, καὶ ἡ ἐπὶ τὰ κρείττω πρόοδος τοῦ εὐσεβεστάτου αὐτόθι λαοῦ, αὐ-
 τῶν τῶν πραγμάτων βεβαιούντων τὴν ἀλήθειαν ταύτην· διὸ καὶ πᾶσα καιροτομία, καὶ νεωτερισμός, ἀπαγορεύεται! ἡ ἐπέμβασις καὶ παρεί-
 σρησις ἐπὶ παρασάλευσι τῶν ἱερωτάτων αὐτῆς ἐθίμων καὶ ὁρῶν· ἐγγράφων τε καὶ παραδεδομένων, ἡ ἄλλη τις περὶ τὰ πνευματικὰ πολιτικὴ καὶ κοσμικὴ ἐπιμείλια ἀπέστω μέχρι καὶ ἀποπείρας, καὶ ἀπλοῦ λογισμοῦ οὐ γὰρ ἀγνοεῖται ὑμῖν ὅσον δυσδιάκριτα φύσει τὰ μεθόρια τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν κινδυνεύει πολλάκις παραναλίσκεσθαι τὰ πνευματικώτερα τῇ κοσμικῇ ἐξουσίᾳ, καὶ τὸ σταθερὸν καὶ ἀναλλοιωτὸν τῆς ἐκκλη-
 σίας δικαίωμα παρατρέπεισθαι εἰς τὰς εὐμεταβλήτους περιπετείας τῆς ἐγκοσμίου ἀρχῆς· ὑποχωρεῖτωσαν τοίνυν πᾶσαι ἀφορμαὶ αἰφθί-
 τιγι πολιτικῷ καὶ κοσμικῷ καλυπτόμεναι σχήματι, καὶ τὸν ἥτις λόγον ἐχέτωσαν ἐν παντὶ τῶν παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις κεκρατηκότων, ἃ θεόπνευστοὶ οἰκουμεικῶν συνόδων ὅροι καὶ κανόνες παντὶ πολι-
 τείας εἶδει προσφυῶς συμφέροντα ἀπέδειξαν, καὶ πάσης ἐγκοσμίου ἀρχῆς ὑπεριδρυμένα καὶ ὑπερανεστηκότα ἀπεφῆναντο, καὶ πρὸς κοι-
 νὴν τοῦ χριστιανικοῦ πολιτεύματος σωτηρίαν καὶ ὠφέλειαν, πάν-
 των τῶν κατ' ἀνθρώπους νομίμων ἐνεργότερα ὑπάρχειν ἐκύρωσαν· οὐ μὲν δὲ ἀλλὰ καὶ οἱ ἀοιδίμοι αὐτοκράτορες ἀπεδείξαντο σεβάζο-
 μενοι, καὶ νομοθετικῶς ἐκράτουν, ἵνα πᾶς νόμος πολιτικὸς τοῖς

πολιτικοῖς τοῖς θείοις καρδοῖν ἐναντιούμενος ἄκυρος ἦ, καὶ μηδὲν κατισχύη.

Τοῦτ' αὐτὸ δὲ καὶ οἱ παρ' ὑμῖν θεμελιώδεις νόμοι, συμφώνως καὶ ἀξίως τῆς τοῦ ἑλληνικοῦ γένους εὐσεβείας ἀνωμολόγησαν, ὡς οὐδὲν ἔχει κύρος, εἴ τι, τυχόν, διατίτταται ἀντικειμένως πρὸς ἐκεῖνο τὸ τῆς θεσμοθεσίας κεφάλαιον, τὸ τὴν πατρώαν εὐσέβειαν καὶ τοὺς κανόνας καὶ τὰ ἔθιμα ἀμετασσελεύτως ὑποστηρίζον. Ἐπὶ ταύταις ταῖς βάσεσιν, υἱοὶ ἡμῖν ἐν Χριστῷ περιπόθητοι, ἐναγκαλισθέντες ἐξ ἀρχῆς μετὰ προθυμίας καὶ πόθου τὴν αἵτησιν ὑμῶν τε καὶ παντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ὀρθοδόξου κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ ἀγαλλομένη ψυχῇ διακηρύξαντες πανταχοῦ τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος δι' ἐγκυκλίων ἡμῶν γραμμάτων τὴν ἱερὰν ἡμῶν ψήφον τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης συνόδου, τὴν κυρώσασαν τὸ ἀνεξάρτητον τῆς πνευματικῶς πρὸς τὴν καθόλου ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ἡνωμένης ἀδιασπάστως ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, χαίρομεν δικαίως ὀρῶντες τὴν ἐν εὐλαθείᾳ καὶ εὐγνωμοσύνῃ ἀποδοχὴν τοῦ ἱεροῦ τόμου, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ταῖς ἐλλείουσιν ἀναφεροόμενοι, πεπεισμεθα, σὺν θεῷ, ὅτι πάντα αἰσίως καὶ θεαρέστως ἐκπεσσωθήσεται, καὶ οὐδὲν οὐδαμῶς ἀνιαρὸν τῇ φιλοστοργῇ ὑμῶν μητρὶ ἐπισυμβήσεται.

Δέξεσθε δὲ πάντως καὶ ταύτας ἡμῶν τὰς ἐκκλησιαστικὰς εἰσηγήσεις φιλοφρόνως καὶ εὐγνωμόνως, ὡς μητρικῆς στοργῆς, καὶ ὀφειλετικῆς κηδεμονίας ἀρίθμητα γνωρίσματα, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης δυσπαρασιώπητα ἀποφθέγματα.

Ἡμεῖς δὲ καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης συνόδου ἐκδοῦναι οὐκ ὠνήσαμεν, εἰς χαρμόσυνον γνῶσιν παντὸς τοῦ πληρώματος τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ μαρτύριον ἐφ' οἷς κοινωφελέσι καὶ σωτηρίοις ὁροῖς ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀδελφὴν αὐτῆς αὐτοκέφαλον κανονικῶς ἀνηγόρευσε, ἀφορῶσα, εὐχομένη τε καὶ ἐπιεμένη τὴν ἀκλόνητον αὐτῆς εὐημερίαν καὶ εὐστάθειαν ἐν τῇ μετὰ τῆς καθόλου ἐκκλησίας διηνεκεῖ ὁμονοίᾳ καὶ ἐνώσει αὐτῆς, ἥτις καὶ ἐν ταύτῃ τῇ πέτρᾳ τῆς ἐνότητος τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως καὶ τῆς κατὰ τοὺς θείους κανόνες πνευματικῆς κυβερνή-

σεως ἡδραστὰ καὶ συγκεκρότηται. Ἡ δὲ τοῦ θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μεθ' ὑμῶν.

αων'. Δεκεμβρίου κδ'.

- † Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
- † Ὁ Καισαρείας Παῖσιος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
- † Ὁ Ἐφέσου Ἀνθιμος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
- † Ὁ Ἡρακλείας Πανάρετος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
- † Ὁ Κυζίκου Ἰωακείμ ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
- † Ὁ Νικομηδείας Διονύσιος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
- † Ὁ Χαλκηδόνος Ἱερόθεος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης, διὰ χειρὸς τοῦ Ἐφέσου Ἀνθίμου.
- † Ὁ Δέρκων Νεόφυτος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
- † Ὁ Πελαγωνείας Γεράσιμος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
- † Ὁ Πόσνας Ἰγνάτιος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
- † Ὁ Φιλιππουπόλεως Χρύσανθος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
- † Ὁ Σερρών Ἰάκωβος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
- † Ὁ Βιζύης Γρηγόριος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.
- † Ὁ Σωζουαγαθουπόλεως Προκόπιος ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης.

Ἄλλ' ὁ Φαρμακίδης(1) ἐπιδεξίως, εἰ καίπως φαρισαϊκῶς, σχολιάζων τὰς φράσεις τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου, προσεπάθησε νὰ θορυβήσῃ τὸ δημόσιον φρόνημα ἀποδεικνύων δὴθεν ὅτι, ὁ Τόμος(2) καθιεροῖ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου· ἐν τῷ συνόλω ὅμως καὶ ἐν τοῖς κυρίοις ζητήμασιν ἀπέτυχεν· διότι ὁ Τόμος δὲν ἀπερρίφθη καὶ αἱ διατάξεις αὐτοῦ πιστῶς ἐξεπληρώθησαν· οὕτως ἐκ-

(1) Ἰδὲ τὸ ἔργον αὐτοῦ «Ὁ Συνοδικὸς Τόμος» ἢ περὶ ἀληθείας. Ἐν Ἀθήναις 1852, ὁ Ἀντίτομος συνήθως λεγόμενος.

(2) Ἰδὲ περὶ αὐτοῦ, «Κώδικα ἱερὸν» περιέχοντα τὰ πρακτικὰ κτλ. περὶ, τῆς ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, αων', κατὰ μῆνα Ἰούλιον σελίδες 845· πλὴν 9 τῶν προλόγων.—Παρβλ Μανουὴλ Ι. Γεδεώ, Πατριαρχικοὶ Πίνακες Κων]σταλιν 1890 σελ. 698.

τοτε πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, αὐτοδικαίως, εἶναι ὁ ἐκάστοτε Μητροπολίτης Ἀθηνῶν· τὸ ἅγιον Μῦρον λαμβάνεται παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου· τὸ αὐτοκέφαλον καὶ ἀνεξάρτητον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπορρέει ἀπὸ τοῦ Τόμου, νόμου ἰσχὺν ἔχοντος, καὶ ἐν περιπτώσει πνευματικῆς τιμῆς ἀμφιβολίας βεβαίως τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, ἀπευθυνθήσεται ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος· διότι αἱ δογματικῶς ἠνωμέναι Ἐκκλησίαι τῶν Ὁρθοδόξων τὰ πρεσβεῖα τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ ἀναγνωρίζουσιν, αὐτῷ ἀπευθύνονται πρὸς ἐπίλυσιν πνευματικῶν ζητημάτων, ἐν περιπτώσει διαφωνίας, καὶ διότι ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο καὶ εἶναι καὶ ἔσται τῶν Ὁρθοδόξων χριστιανῶν ἡ νομοθέτρια.

Καὶ οὕτως ἔλαβε τέλος τὸ πολύχροτον ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα, ὅπερ ἐπὶ 17 ὅλα ἔτη ἐλυμαίνετο τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος κινδυνεύσαν νὰ λάβῃ διαστάσεις λίαν δυσάρεστους διὰ τὸ Ἔθνος.

Δυστυχῶς ὅμως τὴν ἐκ τῆς ἐπισήμου ταύτης χειραφετήσεως ἐπελθοῦσαν χαρὰν διέκοψεν ὁ φόνος τοῦ Ν. Καρφιωτάκη· διότι τῇ Κυριακῇ, 20 Αὐγούστου, καθ' ἣν ἡμέραν δηλαδὴ ἀνεγνώσθη ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἑλλάδος ὁ Τόμος, ἐπιστρέφων ἐξ ἐσπερινοῦ περιπάτου μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργὸς Ν. Καρφιωτάκης οἰκτρῶς ἐδολοφονήθη κατερχόμενος τῆς ἀμάξης ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἱοῖκον αὐτοῦ· τὸ γεγονός τοῦτο, ὅπερ πάντας διετάραξε, καὶ τὸ ὅποιον, ὡς ἀπεδείχθη, συλληφθέντος τοῦ δολοφόνου Θωμᾶ Ζυγούρη, ἐστερεῖτο σπουδαιότητος ὡς ἔχον κυρίαν ἀφορμὴν ἐπαρχιακοῦς τινὰς λόγους, ἐπήνεγκε νέαν τοῦ ὑπουργείου Κριεζῆ τροποποίησιν ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν τῷ ἐπομένῳ Κεφαλαίῳ.

Ε. Κυρτζιιώτης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τὸ περὶ διαδόχου τοῦ θρόνου. — Διεθνεῖς περιπλοκαὶ ὡς ἐκ τοῦ ζητήματος τοῦ Παγίου Τάφου. — Ὁ Κριμαϊκὸς λεγόμενος πόλεμος. — Οἱ ὑπόδουλοι καὶ ἐλεύθεροι Ἕλληνες σύμμαχοι τῆς ὁμοδόξου Ρωσίας. — Κινήματα ἐν τοῖς μεθορίοις καὶ ἐπαναστάσεις. — Τὰ Καλαμπακικά. — Ἡ γαλλικὴ κατοχὴ τοῦ Πετραίως. — Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος πρωθυπουργός. — Ἡ Τουρκοελληνικὴ ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ συνθήκη τοῦ Κάνλιτσα. — Καὶ αὖθις τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς. — Εἰκοσιπενταετηρὶς Ὀθωμανοῦ. — Ἡ ἐξαφάνισις τῶν τριῶν κομμμάτων. — Νέα πρόσωπα, νέα ἰδέαι.

Αἰσίως λυθέντος καὶ τοῦ ἐπὶ μακρόν ταραζάντος τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ζητήματος τῆς κανονικῶς ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων χειραφετήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ αὖθις νέον ζήτημα προήλθεν εἰς μέσον, τὸ τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου, διαδόχου, ὅστις, κατὰ τὸ 40 ἔτηρον τοῦ Συντάγματος, ἔπρεπε νὰ ᾔτο ὁρθόδοξος.

Ἐπειδὴ δὲ προῦκειτο νὰ γίνωσι καὶ ἐκλογαί, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1850, ὁ μὲν Α. Μεταξὰς διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ τέως ἐπιτετραμμένου Π. Δηλιγιάννη διορισθέντος ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀντὶ τοῦ Α. Λόντου, ὁ Α. Μαυροκορδάτος διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις, τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη μετατεθέντος ὡς πρεσβευτοῦ εἰς Λονδίνον· οὕτω τῶν σπουδαιωτέρων πολιτικῶν ἀντιπάλων τῆς κυβερνήσεως ἀπομακρυνθέντων τῆς Ἑλλά-

δος, ὥς ποτε ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας καὶ κατόπιν, κατὰ τὰς μελλούσας ἐκλογάς, ὁ Ὅθων, ἀσφαλῆς ἦδη περὶ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεως αὐτῶν, ἀνεχώρησε, κατ' Αὐγούστον τοῦ 1850, εἰς Μόναχον, ὅπως σκεφθῇ περὶ τῶν περὶ διαδοχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου, κατὰ τὰ ἄρθρα 38, 39 καὶ 40 τοῦ Συντάγματος, καὶ τὸ Γ' ψήφισμα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἀπερ συνδυαζόμενα, κατὰ τὸν Α. Σούτσον, (1) ἀκριβῶς διετύπουν τάδε :

«Ὁ βασιλεὺς Ὅθων, ἐν περιστάσει ἀτεκνίας αὐτοῦ, προτείναντο
 » εἰς τὸν ἀμέσως μετ' αὐτὸν ἀδελφόν, τὸν Βιττελσβαχίδην Λουίτ-
 » πόλδον, τὸ ἀνατολικὸν βάπτισμα ὡς προηγούμενον προσὸν τῆς
 » διαδοχῆς· ἂν δὲ οὗτος ἀποποιηθῇ τὴν πρότασιν, ὁ βασιλεὺς Ὅθων
 » προτείναντο τὸ αὐτὸ εἰς τὸν ἄλλον Βιττελσβαχίδην Ἀδελβέρτον·
 » ἂν δὲ καὶ οὗτος ἀποποιηθῇ τὴν πρότασιν, ὁ βασιλεὺς Ὅθων ἐκ-
 » λεξάτω τὸν διάδοχον, συναινέσει τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας·
 » Ἀλλ' ὁ ψηφισθεὶς διάδοχος, ὅπως ἔχη ταύτην τὴν ιδιότητα, βα-
 » πτισθῇτω πρότερον, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν δόγμα· ἂν δὲ ὁ οὕτω
 » βαπτισθεὶς διάδοχος ὑπάρχη ἀνήλικος ἢ ἀπὼν καὶ ὁ βασιλεὺς
 » Ὅθων τελευτήσῃ, τότε ἡ ἀνασσα Ἀμαλία περιβληθήτω τὴν ἀντι-
 » βασιλείαν. Ὁ διάδοχος ὅμως ἐκλεχθήτω, ζῶντος τοῦ Ὅθωνος καὶ
 » διὰ τοῦ Ὅθωνος.»

Ἐν τούτοις αἱ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν ἡτύχως, ἡ νέα βουλὴ ἦτο οἷα καὶ ἡ προτέρα, καὶ τὸ ὑπουργεῖον ἠδύνατο νὰ κυβερνᾷ ὡς καὶ πρότερον, οὕτως ὥστε ὁ βασιλεὺς Ὅθων ἐπανελθὼν, μετὰ ἐννεάμη-
 νον ἀπουσίαν, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 1ης πρὸς τὴν 2αν Μαΐου 1851, ὅτε ἔτυχεν ἐνθουσιῶδους καὶ λαμπρᾶς ὑποδοχῆς, εὔρε τὰ πάντα οἷα ἐγκατέλιπεν αὐτὰ ἀναχωρήσας.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀπουσίας τοῦ βασιλέως, ὁ ἀδελφὸς τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, ἀρχιδουὲ Πέτρος τοῦ Ὀλδεμβουργ, (2) ἔπε-

(1) Α. Σούτσου, Περιπλανώμενος ἐκδ β'. (1874) σελ. λγ'.

(2) Περὶ τοῦ Ὀλδεμβουργικοῦ οἴκου ἔγραψε πρ' ἡμῖν ὁ ἱστορικός Ἀμ-
 βρόσιος Φραντζῆς ἐν τῇ Ἐπιτομῇ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλ-
 λάδος τόμ. γ'. Ἀθῆναι, παρὰ Κ. Ράλλη σελ. 298—304. Ὁ αὐτὸς ἔγραψε καὶ
 περὶ Μαυαρίας ἐν τῷ αὐτῷ γ'. τόμῳ σελ. 272—297.

σκέφθη τὰς Ἀθήνας. Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς εἰ-
κασίας. ὧν τινες δὲν ἀπειμακρύνοντο τῆς ἀληθείας.

Ἦδη ἀπὸ πολλοῦ, ὡς εἶδομεν ἄνωτέρω, ἐγένετο λόγος περὶ
διαδοχῆς· διότι ἀπὸ τοῦ 1836 ἤδη νυμφευθεὶς ὁ Ὅθων δὲν ἀπέ-
κτησε διάδοχον· ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο συνεζητεῖτο πολὺ ἐν Ἀθή-
ναις κατὰ τὸ 1850· διότι προῦκειτο περὶ σπουδαιοτάτου τοῦ Κράτους
ζητήματος, περὶ τοῦ μέλλοντος διαδόχου τοῦ θρόνου, ὅστις κατὰ τὸ
ἄρθρον 40 τοῦ Συντάγματος ἔπρεπε νὰ εἶναι ὀρθόδοξος· εἰς τοῦτο δὲ
πολὺ παρεκίνει τὸν βασιλεῖα καὶ ἡ Ρωσία. Καὶ ἀπετάθησαν μὲν
πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ὅθωνος Λουϊτπόλδον διὰ τοῦ ἰδίου Ὅθωνος
μεταβάντος εἰς Μόναχον, ὃν ἐνταῦθα ἐλθόντα ἐγνώρισαν, ἐκ τοῦ
σύνεγγυς, οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' οὗτος ἤρνεϊτο νὰ ἀλλάξῃ θρησκείαν,
ἅτε καθολικώτατος ὢν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐστράφησαν πρὸς τὸν ἐκ τοῦ
βασιλικοῦ οἴκου Βίττελσβαχ βασιλόπαιδα Ἀδαλβέρτον, ἀλλὰ καὶ
οὗτος ἔθετεν ὅρον λέγων, ὅτι μόνον τότε θὰ ἀλλαξοπιστήσῃ, ὅταν
ἀναβῇ τὸν θρόνον· (1), οὕτω δὲ ἡ κυβέρνησις ἀπησχολημένη οὐδό-
λως ἐλάμβανε καιρὸν νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς χώρας,
ἣν ἤρξατο καὶ αὖθις νὰ λυμαινῇται ἡ σύμφυτος σχεδόν, ἀπὸ τῶν
ἀρχαιοτάτων χρόνων, ληστεία καὶ διέτριβεν εἰς τὰ περὶ μέλλοντος,

(1) Ἰδοὺ δὲ διὰ ποῖον λόγον, ὡς λέγει ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος (Περιπλα-
νώμενος ἔκδ. Β'. Ἀθ. 1874 σελ. λζ') :

«Ἡ ἀνασσα τῆς Ἑλλάδος, λέγει ἡ μητρυιὰ δυναστεία, μόλις ἐστὶ τεσσα-
ρακοντοῦτις, πολλαὶ δὲ γυναῖκες τεκνοποιοῦσιν ἄχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ πέμ-
πτου ἔτους. Πῶς λοιπὸν ὁ Ἀδαλβέρτος ἀλλάξει τὸ ἑαυτοῦ δόγμα ἐκ τῆς σή-
μερον καὶ καταγέλαστος γενήσεται, τῆς Ἀμαλίας τεκούσης; Ἡ ἀνασσα τῆς
Ἑλλάδος ὑπάρχει καὶ θνητή. Πῶς λοιπὸν ὁ Ἀδαλβέρτος ἀρνηθήσεται τὸ ἑαυ-
τοῦ θρήσκειμα ἐκ τῆς στιγμῆς αὐτῆς καὶ εἰς τοὺς συριγμοὺς τῆς Εὐρώπης
ὅλης ἐκτεθήσεται, τοῦ Ὅθωνος, ἐν περιπτώσει θανάτου τῆς Ἀμαλίας, τελέ-
σαντος νέον γάμον καὶ ἀποκτήσαντος υἱόν;

«Ἀλλ' ἡ Ἑλλάς περιμένετω σιωπῶσα, ἐὰν δὲ ὁ ἀναξ αὐτῆς ἀποβιώσῃ ἄ-
παις, ἰδοὺ, ἐν μίᾳ ριπῇ ὀφθαλμοῦ, σύρμα τηλεγραφικὸν ἠλεκτρικῶς κινεῖ τὸν
ἀπόντα καὶ ἀβάπτιστον ἔτι διάδοχον, ὅστις πηδᾷ διὰ μιᾶς ἀπὸ τῶν ἐν Μονάχῳ
μεγάρων εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις κολυμβήθραν.»

ὡς ἐκ τῶν ἐν Ἀνατολῇ μελλόντων νὰ διαδραματισθῶσι σπουδαίων γεγονότων, ὄνειρα αὐτῆς.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς, ὡς εἶπομεν, καὶ ἡ βασίλισσα ἦσαν ὑπὲρ τῆς μεγάλης ιδέας (1) ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ συνήπτοντο συμμαχίαι ἐν τοῖς κράτεσι τοῦ Αἴμου, ἡ Ἑλλὰς κατέστη ἡ ἐστία διπλωματικῆς πάλης, ἐφ' ὅσον ἡ Ἀγγλία καὶ Γαλλία ἐσπούδαζον, ἐκ παντὸς τρόπου, νὰ λάβῃ ἐκάστη μεθ' ἑαυτῆς ἡ τοῦλάχιστον νὰ ἀποτρέψωσιν αὐτὴν παντὸς ἐπαναστατικοῦ κινήματος, δυναμένου νὰ ὠφελήσῃ μᾶλλον τὴν Ρωσίαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Εὐρωπαῖοι ἐγίνωσκον ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς φύσει καὶ θέσει ἔρρεπε πρὸς τὴν Ρωσίαν καθὼ ὁμόδοξον καὶ οὐδεμίᾳ ραδιουργίᾳ ἡδύνατο νὰ ποσπᾶσῃ αὐτὸν τοῦ βασιλέως, ἐστράφησαν πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα πρὸς ὃν συνεφρόνει τὸ αὐλικὸν ὑπουργεῖον τοῦ Α. Κριεζῆ. Ἀλλ' ὅμως μάτην ἀπέβησαν πᾶσαι αἱ προσπάθειαι αὐτῶν· διότι οὔτε ὑποσχέσεις οὔτε ἀπειλαὶ ἀπέτρεψαν τὸν Ὀθωνά ἀπὸ τῶν σχεδίων αὐτοῦ. Ἐστράφησαν τότε πρὸς τὴν βασίλισσαν· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐφρόνει ταῦτά τῃ βασιλεῖ ὡς φαίνεται ἐκ τινος πρὸς τὸν Κλάρενδον ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 5 Μαρτίου 1854 :

«Οὐδὲ σκια ἀμφιβολίας ἔμεινε πλέον περὶ τῆς διαγωγῆς καὶ τῶν σχεδίων τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης μετὰ τὰς τελευταίας συνεντεύξεις τοῦ κ. Ρουαν. Εἰς τέσσαρας ὥρας, ἃς κατέτριψε προσπαθῶν ἵνα τὰς Αὐτῶν Μεγαλειότητας περὶ τῆς ἐιρήνης τῶν ὑποχρεώσεων, δι' ὧν ἐδεσμεύοντο, καταπείσῃ, περὶ τῆς εὐθύνης, ἣν ἀνεδέξαντο, περὶ τῶν κινδύνων, εἰς οὓς ἐξετίθεντο, ἐπείσθη

(1) Τὴν τοιαύτην τῆς μεγάλης ιδέας ἀποδοχὴν τοῦ βασιλέως καταδείκνυσιν καὶ τὸ δε :

Ὁ ἱατρός Ρέξερ εἶπε ποτὲ αὐτῷ νὰ ἀνταλλάξωσιν οἰκόπεδα ἐν τε Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἀθήναις πρὸς οἰκοδομὴν πρεσβειῶν, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ Ἑλληνικῇ, ἐν Ἀθήναις δὲ Τουρκικῇ· ἵνα μὴ εἰς μάτην ὑφίσταται ὁ γλίτχρος προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους μεγάλην δαπάνην δι' ἐνοίκιον μεγάρου Πρεσβείας.

— Τί λέγεις, Ρέξερ, ἀπήντησεν ὁ Ὀθων. Ἐὰν ζητήσω ἀνταλλαγὴν οἰκοπέδου παρὰ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως θά εἴπῃ ὅτι δέχομαι καὶ ἀναγνωρίζω τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦθ' ὅπερ ποτὲ δὲν θί πράξω.

περί τῆς ἀγανακτήσεως αὐτῶν κατὰ τῆς πολιτείας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας καὶ περί τῆς ἀκραδάντου ἀποφάσεως ὅπως πάντα τὰ ποτελέσματα ὑπομείνωσι τὰ ἐκ τῆς ἀντιστάσεως ἐναντία τῶν συμβουλῶν αὐτῶν.

«Ὁ βασιλεὺς διςχυρίζετο ὅτι παρὰ Θεοῦ ἐνετάλη ὅπως ὑπερασπίσῃ τὴν ἐλληνικὴν φυλὴν, ἐκ παντὸς δυνατοῦ τρόπου, ἐναντίον τῆς Μωαμεθανικῆς τυραννίας καὶ διὰ τοῦτο πᾶσαν νοουθεσίαν περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου ὑπελάμβανεν ὡς ἀπειλὴν προσβάλλουσαν τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ. Καὶ πιθανὸν μὲν ἦν νὰ σαγηνεύσῃ αὐτὸν ἥπιοι τρόποι, πρὸς ἀπειλὰς ὅμως ἀνθίσταντο ἄκαμπτος.

«Μάτην ὁ κ. Ρουὰν ἐσπούδασεν ἵνα καταδείξῃ ὅτι οἱ λόγοι αὐτοῦ παρεξηγήθησαν. Ἀνεχώρησεν ἀφίεις τὸν βασιλεῖα εἴπερ ποτὲ ἔχοντα τὴν ἀπόφασιν ὅπως ἐντελῶς τὴν πολιτείαν αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ λαοῦ ταύτισιν, δηλαδὴ γένηται, εἰ δυνατόν, ἀρχηγὸς καὶ αἰτίος κινήματος.

«Ἡ δὲ βασίλισσα εἰς ἄκρον ἡρεθισμένη ὠμίλησε μετὰ μεγίστης τραχύτητος κατὰ τε τοῦ κ. Ρουὰν καὶ κατὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως· καί, ὅτε οὗτος ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ κίνημα οὐδαμῶς ἦν ἐθνικόν, ἀλλὰ καρπὸς ραδιουργίας τῆς αὐτῆς ἀμφότεροι ἀνεσκήρτησαν δακρύοντες· ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ἀνέκραξε: «*Πῶς δὲν εἶναι ἐθνικόν; Σύμπαν τὸ ἔθνος αἰσθάνεται ὡς εἰς ἄνθρωπος· οἱ δὲ λόγοι σου μαρτυροῦσιν ὅτι οὔτε ἡμᾶς οὔτε τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἐνόησας.*» Εἰ δέ ποτε ὁ βασιλεὺς ἐφαίνετο κλονούμενος, προσήρχετο ἡ βασίλισσα καὶ μετὰ ἰσχυροτάτης πειθοῦς, καθ' ἣς ἦν ἀδύνατον αὐτῷ ν' ἀντιστῇ, πειθοῦς ἀποδεικνυούσης πρὸς οἶαν ἐπήρειαν ὧφει νὰ παλαίσῃ, κατέστρεφε πᾶσαν ἐλπίδα ἐπιστροφῆς εἰς ἡπιώτερα καὶ συνετώτερα συμπεράσματα.»

Τοιαύτη τις ἦτο ἡ περὶ μεγάλης ἰδέας γνώμη τοῦ τε βασιλέως, τῆς βασίλισσης καὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ὅμως διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὰ κατ' αὐτὴν ἔτι μάλλον πρέπει νὰ ἀναδράμωμεν ὀπισθοδρομικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ νὰ ἐξετάσωμεν τὰς κυρίας πηγὰς ἐξ ὧν ἐπήγαγεν αὕτη καὶ πρὶν ἢ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀποκτήσῃ τὴν μικρὰν ταύτην τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος λωρίδα ἐλευθέρως ἐλληνικῆς γῆς.

Οὕτω δὲ θελομεν εὖρει ὅτι, ὅτε ἐν ἔτει 1683 συνωμολογήθη συμμαχία μεταξύ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Σοβιέσκη καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Λεοπόλδου πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπαπειλούντων τὴν Βιέννην Τουρκικῶν ὀρδῶν, ὑπὸ τοῦ ἥρωος ἐκείνου προὔταθῃ καὶ ἡ, μετὰ τὴν νίκην, διανομὴ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀνιδρύσεως τῶν πολιτειῶν τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ὁ μὲν Λεοπόλδος πρὸς ταῦτα ἐκώφευσεν, ἀλλ' ὅμως τὸ μετεπιὸν ἔτος 1684 ἀποστεῖλας πρεσβείαν πρὸς τὸν Τσάρον (τὸν 11ετῇ Πέτρον εἴτα Μέγαν ἐπικληθέντα 1672—1725) ἔλεγε πρὸς αὐτὸν τάδε :

«Ὅλη ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ἀσία μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης σᾶς περιμένουσι μὲ ἀνοικτάς ἀγκάλας Πολεμήσατε ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἐπὶ τέλους ἐξολοθρευθῶσιν οἱ ἄσεβεις. Ἐκδικήθητε αὐτὸν τὸν σταυρόν καὶ ἀνάψατε τὸ φῶς αὐτοῦ. Γενῆτε κύριοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα οἱ πατριάρχαι σᾶς πρέπει νὰ ἔχωσι τὴν ἑδραν αὐτῶν. Εἶναι ὄνειδος νὰ λαμβάνητε τοὺς νόμους τῆς πίστεώς σας παρ' ἐνὸς ἀπίστου, κηρμόσαντος τὰς ἐκκλησίας σας, ἐγκαταστήσαντος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν τὴν εἰδωλολατρείαν. Ἐὰν θέλετε νὰ σᾶς ἀγαπῶσιν οἱ ὁμόθησκοί σας, πρέπει καὶ σεῖς ν' ἀγαπᾶτε αὐτούς. Δὲν πρέπει νὰ φέρητε τὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ. Πολεμήσατε καὶ θὰ ἐπικληθῇτε μεγάλοι Τσάροι, φάροι ὅλης τῆς χριστιανωσύνης, ἀναδίδοντες τὸ πρὸς σωτηρίαν τῶν πεπληνημένων ἀναγκαῖον φῶς. Πολεμήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ δοξασθῇτε ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐὰν παρίδετε τὴν εὐκαιρίαν ταύτην, καὶ οὐδὲν κατορθώσετε, θέλετε ἀπολέσει καὶ τὸ μέγα ὄνομά σας, καὶ τὴν τύχην σας.»

Τοιοῦτους λόγους λέγει ὁ διάσημος Σαλβανδὺ, ἥκουσεν ἐκ στόματος τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Λεοπόλδου ὁ τότε ἐνδεκαετής Τσάρος Πέτρος. Παρ' αὐτῶν δ' ἐδιδάχθησαν οἱ Ρῶσοι τὰ περὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἑλλάδος φιλόδοξα αὐτῶν σχέδια. (1)

(1) J. Salvandy Histoire du Sobieski, Paris 1855. Τόμος II. σελ. 134 καὶ 297.

Ὁ δὲ Μέγας Πέτρος (1) τῇ 23 Μαρτίου 1811 ἔγραφε πρὸς τοὺς ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Ἑλλήνας τὰςδε : «Σὺς λυποῦμαι νὰ σὰς γλυτώσω ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἀσεβῶν νὰ ζωογονήσω ταῖς ἐκκλησίαις σας, νὰ στήσω τοὺς σταυροὺς σας. Τέλος πάντων διὰ τὴν πίστιν θέλετε πολεμήσῃ, ὥς δοξάσωμεν τὸν Θεόν, ὥς χαρῶμεν, καὶ τοὺς τύπους τῶν πατέρων σας νὰ πασχίσωμεν νὰ τοὺς πάρωμεν. Τὸ βασιλείον μου εἶναι παλαιὸν καὶ μέγαλον καὶ διατὶ σὰς λυποῦμαι πλεῖστον παρὰ τοῦ λόγου μου σὰς ἔγραψα ἑτοῦτα τὰ λόγια καὶ σὰς τὰ ἔστειλα . . . »

Μετὰ τινα ἔτη 1730 ἐπῆλθε καὶ τὸ χριστιανικώτατον σχέδιον τοῦ καρδινάλειος Γουλιέμου Ἀλβερόνη, ὅστις καὶ αὐτὸς προὔτεινε τὴν διανομὴν τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κράτους τοῖς Χριστιανοῖς βασιλεῦσι, διὰ τοῦ συνασπισμοῦ αὐτῶν, κατὰ τῶν Τούρκων, ὡς περ ἐπὶ τῶν Σταυροφοριῶν κατὰ τῶν ἀπίστων τούτων, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ τοῦτο ἐναυάγησεν, ἐξορισθέντος τοῦ καρδινάλειος. (2) Μετὰ ταῦτα δὲ κατὰ τὴν τοῦ Ὁρλώφ ἐπανάστασιν ἐν Πελοποννήσῳ (1769—1770), οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τῆς ἰδέας ταύτης κατεχόμενοι ἐζήτησαν τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ἀποκατάστασιν· τότε δὲ εἶχεν ἀναφανῆ, ὡς καὶ κατὰ τὸ 1850 ὁ Παπουλάκος καὶ οἱ περὶ αὐτόν, οἵτινες ἦσαν κηρυγμένοι ὑπὲρ τῆς Ρωσίας, καὶ ἔφερον σημαίαν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς : «Ζήτω ἡ Ὁρθοδόξια, Ζήτω ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος, Ζήτω ὁ θάνατος.» φανατικὸς τις, ὁ μυστηριώδης ἐκεῖνος Στέφανος ὁ Πίκουλος, ὁ ὑπογραφόμενος : «Στέφανος μικρὸς μετὰ μικρῶν, κακὸς μετὰ κακῶν καὶ χρηστὸς μετὰ τῶν χρηστῶν.», ὅστις ἐξήγειρε τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν

Ἐκτοτε δὲ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐκραγείσης καὶ τῆς μικρᾶς ταύτης λωρίδος τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τοὺς ἐννεαετεῖς ἐκείνους ὑπερανθρώπους ἀγῶνας ἀποκαταστάσεως εἰς ἐλεύθερον Κράτος,

(2) Ἰδὲ Acta et Diplomata Medii aevi Τόμ. Γ' σελ. 279 καὶ Rudolf Nicolai, Geschichte der Neugriechischen Literatur, Leipzig 1876 σελ. 96—97.

(1) Ἰδὲ Monatsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Juli 1864, σελ. 694.

οἱ Ἕλληνες οὐδαμῶς ἐπαύσατο ἐμπορούμενοι ὑπὸ τῆς μεγάλης ιδέας, τοὔτέστι τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν δούλων εἰσέτι Ἑλλήνων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ τῆς καθορίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἔδρας τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ βασιλείου, ὅπερ οὐκ οἶδ' ὅπως, ἔδοξε τῇ Θεῇ Προνοίᾳ καὶ δὲν ἐξετελέσθη «καίπερ ἡμῶν ἀγαπόντων καὶ σεβομένων τὸν θεόν (2) ὡς ἀνακράζει βυζαντινὸς τις συγγραφεύς.

Ἡ δὲ Ρωσία προτιθεμένη νὰ ἐπιπέσῃ νῦν καὶ πάλιν κατὰ τῆς Τουρκίας, φυσικὸν εὑρίσκει σύμμαχον τὰ ἥδη, ἀπὸ μακροῦ, ὑπὲρ αὐτῆς ἀναπτυχθέντα αἰσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις δικαίως ἐφρόνει, ὅτι μεγάλα καθήκοντα ἐπιτάττουσιν αὐτῷ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑπὸ τὸν ξενικὸν ζυγὸν ἀπομεινάντων ἀδελφῶν ἡμῶν.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἀδιαίρετον καὶ ἡνωμένον ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἔκτασιν τῶν ἀνέκαθεν ἑλληνικῶν χωρῶν, πρόσκαιρον ἐθεώρησε τὴν ἴδρυσιν τοῦ μικροῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ὅποτον διεχαράχθη ὑπὸ τῆς συνθήκης τῆς 27 Ἰουνίου (10 Ἰουλίου) τοῦ 1832 καὶ ἐδέξατο τὰ τετελεσμένα ὑπεῖκον εἰς ἀνωτέραν ἀνάγκην καὶ ὑπὸ τῆς ἐλπίδος μελλούσης ἐπὶ τὰ κρεῖττω μεταβολῆς παρηγορούμενον. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ὑπὸ τῆς μεγάλης ταύτης ιδέας ἐνεφοροῦντο, ὥστε, κατὰ τὰς πρώτας δύο δεκαετίας, οἱ δυνάμενοι ἀπέφευγον νὰ οἰκοδομῶσιν ἐν Ἀθήναις οἰκίας, προσωρινὴν ταύτας πρωτεύουσαν νομίζοντες, οἷονεὶ τοπίον στρατοπεδεύσεως ἕνεκα ἀνακωχῆς καὶ διηνεκῶς εἶχον ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὴν Πόλιν, ἣτις ἀνέκαθεν ἀπετέλει καὶ ἀποτελεῖ εἰσέτι τὸ ἰνδαλμα τῶν ἡδυτέρων ἐθνικῶν πόθων. Εἰς τοῦτο δὲ ἐφέροντο θερμότερον, ἅτε συμπληρωθείσης τῆς τετρακοσιετηρίδος (1453—1853), καθ' ἣν, κατὰ τὴν κοινὴν ἐν Ἑλλάδι δοξασίαν, ἦν ἐπερῶνυεν, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, σελὶς 344, καὶ τὸ δημῶδες ᾄσμα :

Πάλε μὲ χρόνια μὲ καιροὺς πάλε 'δικά σας εἶναι

καὶ ἡ προφητεία ἐκείνη τοῦ Ἀγαθαγγέλου ὅτι : τὸ ξαρθὸν γένος

(2) «Ἀπορῶ πῶς τοὺς Τούρκους ἀσεβεῖς ὄντας ἀφίνει ὁ Θεὸς καθ' ἡμῶν ἀγαπόντων αὐτὸν καὶ σεβομένων». Ἰδὲ «Philologus», Göttingen (1891 σελ. 204 γ'. Παράρτημα, 1 τεῦχος).

θὰ λυτρώσῃ τὸν Ἑλληνισμόν καὶ θὰ στείλῃ εἰς τὴν κόκκινην μη-
λιὰν τὰ τέκνα τῆς Ἀγαρ.(1)

(1) Ἰδὲ Ὀπτασίαν τοῦ Μακαρίου Ἱερωνύμου Ἀγαθαγγέλου, τοῦ ἐκ τῆς μοναδικῆς Πολιτείας τοῦ μεγάλου Βασιλείου (ἱερανισθεῖσα μετ' ἐπιμελείας ἐκ δώδεκα χειρογράφων) Ἀθῆναι ἐκδ. Γ. Δ. Φέξης 1890 σελ. 6—7 καὶ σελ. 19, ἐν ᾗ λόγος περὶ Ρώσων.

«Κωνσταντῖνος ἄρχισε καὶ Κωνσταντῖνος ἀπολέσει τὸ Βυζαντι-
νὸν τῆς Ἀνατολῆς βασίλειον. Γιὲ ἀνθρώπου. αἰθήμεσον ἀπὸ τοῦ
πρώτου Κωνσταντίνου ἕως τοῦ δωδεκάτου ἀριθμοῦ τοῦ ὁμοίου ὀνό-
ματος, καὶ συναπαντήσεις τὸν ἀριθμόν, ἐφ' ᾧ μέλλει συμβῆναι ἐ-
κεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε, καὶ ἡ ὁρισθεῖσα θεία βουλή ἀ-
μετάτρεπτος ἔσται. Πληρωθήσεται δὲ κατὰ τὴν τετάρτην ἑκατον-
τάδα τοῦ πεντηκαστοῦ δευτέρου, ἕως τοῦ τρίτου, ἐφ' ᾧ ἔπει ἐκπε-
σεῖται τὸ ὑπέρογκον βασίλειον εἰς χεῖραν τῶν Σαρακηνῶν. Ἔσον-
ται δὲ αἱ οἰκίαι διεφθαρμέναι, οἱ ἱεροὶ ναοὶ μεμιασμένοι, καὶ οἱ πι-
στοὶ καταδιωγμένοι ἕως τῆς ὀγδόης ἑκατοντάδος ἀποφασιστικῶς,
ἐπειδὴ θέλει ὁ Θεὸς ὅπως γνωρίσῃ ὁ λαὸς τὴν δικαιοσύνην του, καὶ
αἰσθανθῇ τὸ βάρος τῆς παντοδυναμίου αὐτοῦ χειρός, καὶ μετανοήσῃ
καὶ ἀναδράμῃ πρὸς αὐτὸν καὶ εὐδόκιμος καὶ ταῦτα εὐπρόσδεκτος
γένηται.

• Ἀλλ' ὅμως, υἱὲ ἀνθρώπου, μὴ φοβοῦ, ἐπιστραφήσεται νεόθεν
εἰς τὴν χάριν, καὶ ἔσται μᾶλλον τῆς προτέρας ἐνδοξότερος, καὶ ὑπὸ
αὐτὸ τὸ τοῦ κόσμου κράτος μέλλει ὁ Θεὸς νὰ ὑπατάξῃ καινουργό-
θεν νεαρὰ ἄπειρα γένη, καὶ τῶν προτέρων περισσότερα, καὶ καθάπερ
εὐρίσκετο ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ὑποτεταγμένος τῷ Ναβουχοδονόσωρ,
οὕτως ἔσται καὶ ὁ λαὸς οὗτος ὑποτεταγμένος τοῖς ἀσεβέσιν Ἀγα-
ρηνοῖς ἕως τοῦ διορισμένου καιροῦ καὶ διαμενεῖ αἰχμαλώτος ὑπὸ τὸν
ζυγὸν ἕως **τετάρτης ὀλοκλήρου σχεδὸν ἑκατοντάδος.**

• Γυνὴ εὐτελής ὑψοῦται εἰς τὸν θρόνον, καὶ κληρονομεῖ τὸν ὑ-
πέρτατον ἥρωα βραχὺ τὸ βασίλειον, σὺν τύφῳ παντί, ἀλλ' ἄνευ
δόξης εἰς ἄλλον δεύτερον Πέτρον ἐγκαταλείπει τὸ βασίλειον. Δυστυ-
χῆς κύριος ἐπιπλέον βιάζεται ταχέως ἀκολουθῆσαι τῷ πάπῳ αὐ-
τοῦ. Δύο γυναῖκες ἀπὸ τῆς τῶν Ρώσων Μοναρχίας ἔξουσιν τὴν κα-
τοχὴν, ἡ δὲ δευτέρα ἔσται ἐνδοξος, ἡ τρίτη εὐτυχής, υἱοθετεῖ τὸν
τρίτον Πέτρον εἰς τὴν Κορώναν. Ὁ τέταρτος Πέτρος ἄρχεται τὰς
δόξας ποιεῖν ὁ δὲ πέμπτος εἰς τὸ Βυζάντιον μέλλει ἀπλῶσαι τὸ
τοῦ Χριστοῦ νικητικὸν σημεῖον, καὶ τῶν Ἰσραηλιτικῶν ἀφανίσαι
τὴν δύναμιν. •

Βραδύτερον δ' ὅτε ἤρξατο ἡ διακόσμησις τῶν Ἀθηνῶν δι' ἰδιωτικῶν τε καὶ δημοσίων κτιρίων, δὲν ἔπεται ὅτι ἔπαυσεν ὁ ὑπὲρ τῆς μεγάλης ιδέας ζήλος καὶ θέρμη τῶν Ἑλλήνων. Πολλοῦ γε δεῖ παράδειγμα δ' ἔστωσαν αἱ ἀνὰ τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ἡπειρον ἐπαναστάσεις· διότι οἱ γενόμενοι ἔξωραϊσμοὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τοῦ βασιλείου οὐδαμῶς παρεκώλυσαν τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ὅλης ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως, καθότι, ὥς εἰκός, καθήκον ἔχουσιν οἱ λαοὶ νὰ μὴ ἀναστέλλωσι τὴν παραγωγικὴν αὐτῶν δύναμιν ἔνεκα τῶν παρὰ τοῦ μέλλοντος μεγαλεπηδύλων προσδοκιῶν καὶ ὅτι συνετώτερον ἦτο ἡ μικρὰ χώρα τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου νὰ μετεβάλλετο εἰς ἐστίαν φώτων, ἐξ ἧς νὰ μεταχέτευοντο ταῦτα καὶ ἀνὰ σύμπαν τὸ Πανελλήνιον, συμβοηθούσης πρὸς τοῦτο καὶ τῆς ὁμοδόξου Ρωσίας, ὑπὲρ ἧς ἡ κοινὴ γνώμη ὁσημέραι ἔβαινε κρατυνομένη ἔνεκεν τοῦ προαναγγελλομένου προσηχοῦς μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας πολέμου, ἐξ οὗ πολλὰ ἠλπιζεν ὁ Ἑλληνισμός, ἥ νὰ ἔμεινεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῆς πρωτογόνῃ καταστάσει περιμένουσα τὴν πληρῶσιν τῶν μεγάλων πόθων αὐτῆς, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἐπέφερεν ἀνακοπὴν ἐν τῷ ἔργῳ, πρὸς ὃ ἐκλήθη.

Ἦδη ὅπωςδὴποτε ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἥρεμος, κοπάσαντος τοῦ τελευταίου ἐκκλησιαστικοῦ σάλου· ὁ βασιλεὺς ἐπανελθὼν ἐκ Βαυαρίας προέβη εἰς ἀνασχηματισμὸν τινα τοῦ ὑπουργείου Κριεζῆ· διότι, κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ, ὁ Πέτρος Δεληγιάννης ἔνεκα ἐπουσιῶδους διαφωνίας παρητήθη τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου, ὁ Α. Παῖκος, τῶς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, διωρίσθη ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, προσληφθέντος ὡς ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης τοῦ Ι. Δαμανοῦ· τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἀνέλαβεν ὁ Α. Μελετόπουλος καὶ τὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὁ Π. Βάρβογλης.

Οὕτω δὲ ἀνασθηματισθεῖσα ἡ κυβέρνησις εἰργάζετο μετὰ τῆς νέας Βουλῆς τοῦ 1850 ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους ζητημάτων, τῶν φορολογικῶν νομοσχεδίων καὶ συμβάσεων περὶ συγκοινωνίας· ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ἦτο ὁ Δ. Χρηστίδης ὅστις καὶ μεγίστην μέριμναν περὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐπεδειξάτο καὶ παραιμιῶδης ἐγένετο ἡ γλίσχρότης αὐτοῦ.

Οὗτος καίπερ προσπάθησας νὰ ἐπιφέρῃ ἰσοζύγιον ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ κράτους δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτό· διότι ἡλάττωσε μὲν τὸ ἔλειμμα, ἀλλ' αἱ, καὶ τὸ 1851 — 1853 εἰσπράξεις ἐπὶνέγκον ὀλιγώτερα τῶν προϋπολογισθέντων ἔσοδα, τοῦθ' ὅπερ προήλθε καὶ ἐκ φυσικῶν ὅλως αἰτίων : τοῦ σφοδροῦ χειμῶνος τοῦ 1850 καὶ τῶν κατὰ τὰ δύο ἐπόμενα ἔτη ἐπακολουθησασῶν ἀποτόμων ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα προϊόντα : τὸ ἔλαιον καὶ ἡ σταφίς, σπουδαίως ὑπέστησαν βλάβας ἢ δὲ ἐλάττωσις τῆς παραγωγῆς ἐμείωσε σπουδαίως τὰς δημοσίας εἰσπράξεις.

Οὗτος ἐμερίμνησε περὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν καθυστερουμένων καὶ περὶ εἰσπράξεως τῶν φόρων διὰ νέων νομοσχεδίων, τροποποιήσας τὸ ἐπικρατοῦν τέως ἀρχαιότερον σύστημα καὶ, ἐν γένει, ἐπεδείξατο καλὴν θέλησιν ἵνα διακανονίσῃ ὡπσοδήποτε τὰ οἰκονομικά τοῦ Κράτους, ὅπερ ἦτο ἐπιβεβαρημένον διὰ τοῦ δανείου τῶν 60,000,000, αἱ δὲ ἐτήσιοι πόσοδοι αὐτοῦ μόλις ἀνῆρχαντο εἰς 17-18,000,000 δραχμῶν.

Τὰ νομοθετικὰ σώματα ἀπασχολήθησαν ἐπίσης περὶ συντάξεων τῶν ἀξιωματικῶν ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης, περὶ προξενικοῦ νόμου, περὶ τῆς μετὰ τῆς Σουηδίας ἐμπορικῆς συνθήκης, ἐψήφισαν δὲ καὶ νομοσχέδιον ἐπιτρέπον τῇ Κυβερνήσει τὴν διομολογίαν ἐσωτερικοῦ δανείου ἐκ 5,000,000 δραχμῶν ἐπὶ τῇ προβλεφεί τοῦ μελλόντος νὰ ἐκτραγῇ ἀνατολικοῦ πολέμου, καὶ τὴν ἀποστολὴν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων ὅπου ἤθελε κριθῇ ἀναγκαῖον. (1)

Τούτων δὲ γενομένων καὶ τῶν νέων βουλευτικῶν ἐκλογῶν προσεγγιζουσῶν, προσελήφθη ἀντὶ τοῦ I. ΔαμIANOῦ ὡς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, τῇ 29 Αὐγούστου 1853, ὁ διαπρεπὴς νομικὸς Σ. Πήλικης, ἀνὴρ ἀκεραίου χαρακτῆρος, ὅστις καίπερ ἐπιμόνως ἀποκρούσας τὸ χαρτοφυλάκιον, ἐν τελεί, ἐξηναγκάσθη νὰ δεχθῇ αὐτὸ τῇ ἐπιμόνῳ παρακλήσει τοῦ βασιλέως, καὶ τῇ

(1) Ἐπίσης ἐπὶ Κριεζῇ διωρίσθησαν οἷδε οἱ γερουσιασταί, Δ. Χρηστίδης, Χ. Χρήστου, Τ. Διοβουνιώτης, Μ. Μαρκοπουλίδης, Α. Σ. Χαραλάμπους, Κ. Προβελέγγιος Π. Λιδωρίκης, Ν. Μαυρομμάτης, Ι. Οἰκονόμου καὶ Σ. Μήλιος.

5η Ὀκτωβρίου ἀντὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Δ. Χρηστίδου διορισθέντος τοῦ Κ. Προβελεγγίου, καὶ ἀντὶ τοῦ Σ. Μήλιου ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τοῦ Σκαρλάτου Σούτσου· ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐγένετο ὡς ἐκ τινος διαφωνίας τῶν ὑπουργῶν περὶ διορισμῶν τινῶν, οὓς ὁ βασιλεὺς ἀπέστεργε.

Τοιαύτη ἦτο ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1853, πάντων ὅμως τὰ βλέμματα ἦσαν ἐστραμμένα ἐκεῖθεν τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους ὅπου προπαρασκευάζοντο μεγάλα γεγονότα.

Σύμπαν τὸ ἔθνος διετελεῖ ὑπὸ τοῦ κράτους πολεμικοῦ ὄργανου πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν ἡμῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι ὀπλαρχηγοί, λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, ἤρξαντο καὶ πάλιν κινούμενοι, ἡ κλαγγὴ τῶν ὅπλων ἠκούετο πανταχοῦ. ἄρθρα προτρεπτικὰ καὶ ἐνθουσιώδη ἀνεγινώσκοντο ἐν ταῖς ἐφημερίσι καὶ ἰδίᾳ ταῖς τοῦ *Γαπικοῦ* ἦτοι τοῦ Ῥωσικοῦ κόμματος, ἡ Λαμία ἡ μᾶλλον ἐγγυτέρα πρὸς τὰ ἑλληνοτουρκικὰ μεθόρια πόλις τοῦ Κράτους καθίστατο ἐντευκτήριον ὀπλοφόρων καὶ ἡ νεολαία συγκεκινημένη ἐσπευδεν ἐκεῖ ὅπου ἡ τιμὴ καὶ τὸ καθήκον ἐκάλει αὐτήν.

Ἀφορμαὶ δὲ εἰς τὸν κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἀγῶνα τῶν Ρώσων ὑπῆρχεν ἐκτὸς ἄλλου καὶ αἷδε :

Ἡ Ρωσικὴ αὐτοκρατορία, ἥτις ἀπὸ τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς μεγάλης Αἰκατερίνης, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, σκοπὸν τῆς πολιτικῆς αὐτῆς κατέστησε τὴν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων, εὕρισκετο ἐν λίαν τεταμμέναις σχέσεσι, κατὰ τὸ 1853 πρὸς τὸ Διβάιον.

Διότι, ἐν ᾧ διὰ τῶν συνθηκῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τοῦ Χουνκιάρ-Ίσκελεσῆ κατώρθωσεν ἡ Ρωσικὴ διπλωματία νὰ ἐπιβάλλῃ ἐν Τουρκίᾳ τὴν ἀποκλειστικὴν αὐτῆς ἐπιρροὴν καὶ διασώζουσα τὸν Σουλτανικὸν θρόνον ἀπὸ τῆς σφοδρᾶς ἐπιθέσεως τῆς Αἰγύπτου, ἐξαιρετικὴν νὰ κατάρχη ἐν Κωνσταντινουπόλει θέσιν, ἡ Ἀγγλία καὶ Γαλλία ἐπολέμησαν τὴν ἐπιρροὴν ταύτην τῆς Ρωσίας σφοδρῶς καὶ κατώρθωσαν ὥστε κατὰ τὸ 1841 νὰ ἀναλάβωσι παρ' ἀπάσης τῆς Εὐρώπης τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Αὐται φίλον ἔχουσαι τὸν μέγαν βεζύρην Ρεσίδ πασάν τὸν εἰσηγη-
τὴν τῶν μεταρρυθμίσεων, ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον, τῶν Τουρκικῶν
πραγμάτων κατέλαβον τὴν ἣν οἱ Ρῶσοι εἶχον τέως ἐπιρροὴν ἀλλὰ
καὶ διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους ἀκεραιό-
τητος, ἀπέκοψαν πλέον πᾶσαν περὶ καταλήψεως τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως ὑπὸ τῶν Ρώσων ιδέαν.

Ταῦτα μὴ ἀνεχόμενος ὁ Τσάρος Νικόλαος Α΄. ἤρξατο προμελε-
τῶν νέον καὶ ὀριστικὸν πλέον πόλεμον κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας τῶν
Σουλτάνων, οἵτινες ἀπίστως φερόμενοι παρεσπόνδουν ἀπροκαλύπτως.

Πρὸς τοῦτο δὲ πολὺ συνετέλεσαν καὶ αἱ κατὰ τῶν χριστιαν-
ῶν βιαιοπραγαίαι τῶν Τούρκων· διότι οὗτοι μεθ' ἑλκας τὰς μεταρ-
ρυθμίσεις τὰς τόσῳ πομπωδῶς καθιερωθείσας διὰ τοῦ *Tanzimat*
τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1839, οὐδαμῶς οἱ Τούρκοι ἀπέβαλλον τὰς κα-
κὰς τοῦ παρελθόντος ἔξεις καὶ οἱ χριστιανικοὶ πληθυσμοὶ ἐξηκο-
λοῦθουν νὰ ὑφίστανται τὰ πάνδεινα· αἱ διατάξεις τῶν συνθηκῶν
ἥκιστα πιστῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐξεπληροῦντο· ἐπὶ πλέον δὲ ἐπῆλ-
θον καὶ πολιτικὰ γεγονότα, ἅπερ τὰς μεταξὺ Ρώσων καὶ Τούρ-
κων σχέσεις περιήγαγον ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς.

Οὕτω δὲ ὁ ἐν ἔτει 1848 ἐν Γαλλίᾳ ἐπαναστατικὸς ὄργασμός,
ὅστις ἐπέξετάθη καὶ εἰς τὴν ἄλλην Εὐρώπην, τὴν Ἰταλίαν, Οὐγ-
γαρίαν, Αὐστρίαν, μετεδόθη καὶ εἰς Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν, αἴ-
τινες ὀλίγας ἡμέρας, μετὰ τὴν στάσιν τῆς Βιέννης, ἀπέδιώξαν τὸν
πρίγκιπα Βιδέσκον καὶ ἐγκατέστησαν προσωρινὴν κυβερνήσιν.

Ταῦτα μαθοῦσα ἡ Πύλη ἀπέστειλε τὸν Ὁμέρ πασάν ἄγοντα
στρατὸν ἱκανόν, ὅστις καὶ διῆλθε τὸν Δούναβιν, αὐθαρεὶ δὲ καὶ
ρωσικὴ στρατιὰ διῆλθε τότε τὸν Προῦθον καὶ οὕτω αἱ ἡγεμονίαι
κατελήφθησαν ὑπὸ τε τοῦ Ρωσικοῦ καὶ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ
μέχρις Ἀπριλίου τοῦ 1849· τῇ 8)20 Ἀπριλίου 1849 ὑπεγράφη
μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας ἡ σύμβασις τοῦ *Μπαλτά-Λιμάν*, δι'
ἧς ἡ Ρωσία ἐδικαιούτο νὰ διατηρήσῃ 25—30,000 στρατοῦ μέχρι
τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Οὐγγαρίας καὶ 10,000 μέχρι τῆς ἀποκατα-
στάσεως τῆς τάξεως ἐν ταῖς Ἠγεμονίαις καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐπὶ ἐπτα-
ετίαν ὁλόκληρον.

Βραδύτερον ὅμως, εἰρηνευσάσης τῆς Οὐγγαρίας, διὰ τῶν νικῶν

τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ἀνεφύη μεταξύ Ρωσίας καὶ Αὐστρίας ἀφ' ἐνὸς καὶ Τουρκίας ἀφ' ἑτέρου τὸ πολυθρύλλητον ζήτημα τῶν προσφύγων· διότι ἐν ᾧ αἱ δύο αὗται Δυνάμεις ἀπῆτουν παρὰ τῆς Τουρκίας τὴν ἐκδοσιν τῶν εἰς τὸ ἔδαφος αὐτῆς καταφυγόντων ἐπαναστατῶν, ἡ Πύλη ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἀντέστη, ἐξευρεθέντος συμβιβαστικοῦ τινος τρόπου.

Ἐν τούτῳ ὅμως ὁ ρωσικὸς στρατὸς ἐξηκολούθει νὰ κατέχῃ τὰς δύο ἡγεμονίας καὶ μόλις μετ' ἀμοιβαίαν συνενόησιν ἤρξατο ἡ ἀποχώρησις αὐτοῦ, καὶ αὕτη λίαν βραδέως· ἡ Τουρκία ἐπεζήτησε μετὰ ταῦτα καὶ τὴν ἀποχώρησιν τῶν τελευταίων 10,000 ρωσικοῦ στρατοῦ, ἰσχυριζομένη ὅτι ἡ τάξις ἀπεκατέστη ἐν Βλαχίᾳ καὶ Μολδαβίᾳ, ἀλλ' ἡ Ρωσία στηριζομένη ἐπὶ τοῦ γραμματος τῆς συνθήκης τοῦ *Μπαλτά-Λιμάν* ἠρνεῖτο νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν τουρκικὴν ταύτην ἀπαίτησιν, ἐξ οὗ ἐπὶ ἔν ὁλόκληρον ἔτος διήρκεσαν αἱ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διαπραγματεύσεις καὶ μόλις ἐπὶ τέλους ἐλύθησαν ὡπωσδήποτε.

Ἐν τούτοις, τοῦ ζητήματος τούτου κατασιγήσαντος ὡπωσοῦν, προέκυψαν εἰς μέσον ἕτεραι διαφοραί, ἐξ ὧν κυριώτεραι ἦσαν ἡ ἐπανάστασις τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τὸ ζήτημα τοῦ Παναγίου Τάφου. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὡπωσδήποτε ἐλύθη, τῇ παρεμβάσει τῆς Αὐστρίας, ἀποστειλάσης, ἐν τάχει, εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν κόμητα Λαΐνικεν ἵνα συμβουλευσῇ τὴν Πύλην πρὸς τὴν ὅσον ἔνεστι ταχυτέραν καὶ ἀπλουστέραν ἐπίλυσιν τοῦ Μαυροβουνιωτικοῦ ζητήματος ἀποσύρουσα τὸν ἐν αὐτῷ τουρκικὸν στρατόν, ἀλλὰ τὸ δεύτερον ὅπερ ἐν τέλει προὔκλεσε τὸν Κριμαϊκὸν λεγόμενον πόλεμον, εἶναι ἀρκούντως περίπλοκον καὶ χρήζει ἰδίᾳς μνείας, πρὸς εὐκοπωτέραν κατανόησιν τῆς κυρίας αἰτίας τοῦ πολέμου.

Αἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ διαφοροὶ ἐκκλησίαι ἀνήκουσιν ἄλλαι μὲν τοῖς ὀρθοδόξοις, ἄλλαι δὲ τοῖς καθολικοῖς καὶ ἐν αὐτῶν ἀμφοτέροις. Ὁ ναὸς τοῦ Παναγίου Τάφου εἶναι κτῆμα κοινόν ὀρθοδόξων τε καὶ καθολικῶν καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πολυαριθμῶν παρεκκλησιῶν, ὧν τινὰ μὲν ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς τοῖς διαφόροις χριστιανικαῖς κοινότησιν, ἄλλα δὲ αὐτῶν εἰσὶ κοινά.

Μεταξὺ τῶν χριστιανῶν τῶν διαφόρων δογμάτων συνεχῶς ἀνα-

φύονται ξριδες και μάλιστα όσάκις επιγίγνεται βλάβη τις χρήζουσα επιδιορθώσεως, ότε όρθόδοξοι και καθολικοί φιλοτιμοῦνται νά επανορθώσωσιν αυτήν ιδίαις δαπάναις· διότι ως ειός ή δαπάνη ύπερ επανορθώσεως βλάβης προϋποτίθησι κυριότητα ή μειζονα επι του βλαθέντος δικαιώματα. Ούτω κατὰ τό 1808 μέρος του ναου του Παναγίου Τάφου εκάη και οι όρθόδοξοι, παρὰ τας διαμαρτυρίας των καθολικων, ανεκαίνισαν αυτον ιδίαις δαπάναις ως και άλλας τινας κοινας εκκλησίας· τότε ή Γαλλία, ή προστατεύουσα τους εν Ανατολή καθολικούς, ανέλαβεν, εν τέλει, την υπεράσπισιν των απαιτησεων των εν Ιερουσαλήμ εγκατεστημένων Φραγκισκανων μοναχων, στηριζομένη επι φερμανίου εκδοθέντος τφ 1561 και επι έτερου τφ 1620, επι Όσμαν του Β', και επι τρίτου τινος τφ 1633 εκδοθέντος. Απέναντι όμως των φερμανίων τούτων ειχον πολλά νά επιδείξωσιν οι όρθόδοξοι και αρχαιότερα, ως τό του κατακτητου της Ιερουσαλήμ Σουλταν Όμάρ χρονολογούμενον από του 1200.

Εν τούτοις, οι καθολικοί πάντα λίθον κινούντες κατώρθωσαν κατόπιν πολλων δωροδοκιων και άλλων ατιμων μέσων, άφ' ου εξυθρισαν και εξήμασαν κατὰ της ελληνικής όρθοδόξου εκκλησίας τὰ εξ άμάξης, προς α ή ιστορία βεβαίως αποστρέφει τό πρόσωπον, δια του εν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτου της Γαλλίας Λαβκαλέτ, τη 28 Ιανουαρίου 1852, νά γίνωσι κύριοι *Φερμανίου* σουλτανικού ικανοποιουντα τας αξιώσεις των Καθολικων.

Ταυτα μαθοῦσα ή όμόδοξος Ρωσία κατηγανάκτισε και επωφεληθεΐσα της εκ Κωνσταντινουπόλεως άπουσίας του Λαβκαλέτ, ότε και επεσεν ο γαλλόφρων πρωθυπουργός Ρεσίδ και ανήλθεν εις την πρωθυπουργίαν ο ρωσόφρων Ρεούφ Πασάς, όστις, φοβούμενος τας συνεπείας της Ρωσικής άγανακτήσεως προυκάλεσε, κατὰ Μάρτιον του 1852 *Χαττί Σερίφ* δι' ου ανηρείτο τό ύπερ των Καθολικων, κατ' Ιανουάριον, προεκδοθέν *Φερμανιον*.

Η Γαλλική Κυβέρνησις μαθοῦσα την εκδοσιν του *Χαττίου* τούτου διέταξε τον εν Πχρισίοις παρεπιδημοῦντα πρεσβευτην αυτης εν Κωνσταντινουπόλει Λαβκαλέτ νά επανακάμψη έσπευσμένως εις Κωνσταντινούπολιν δια του πολεμικού ατμοπλοίου «*Καρλομάγνου*», ούτινος ή δι' Έλλησπόντου διάβασις παρέσχεν άφορμήν εις τουρ-

κογαλλικὸν διπλωματικὸν ἐπεισόδιον, ὅπως ἐπιζητήσῃ ἐξηγήσεις περὶ τῆς νέας ταύτης τοῦ ζητήματος τῶν Ἀγίων Τόπων φάσεως.

Ἦδη εἶχε πέσει τὸ ὑπουργεῖον Ρεούφ-Πασᾶ καὶ πρωθυπουργὸς ἦλθε καὶ αὖθις ὁ φιλόγαλλος Ρεσίδ, ὅστις προσεπάθησε νὰ συμβιβάσῃ τὰς διατάξεις τοῦ κατ' Ἰαννουάριον ὑπὲρ τῶν Λατίνων ἐκδοθέντος Φερμανίου πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων Χάττι-Σερὶφ τοῦ Μαρτίου.

Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὡς ἔκτακτον αὐτοκρατορικὸν ἐπίτροπον τὸν Ἀρίφ-βέην, ὅστις πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος ἐξεῦρε μέσον τινα ὅρον.

Ἄλλ' ἡ Ρωσία ὅμως ἐγενέκωσε τὸ ζήτημα ὃ δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτετραμμένος αὐτῆς Ὁζερῶφ δι' ἐκθέσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν οἰκίαν Κυβέρνησιν παρίστα τὴν οἰκτρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους, τὰς διαιρέσεις τῶν Πασάδων ὑποβλεπόντων τὴν ἰσχύουσαν ἐπιρροὴν τοῦ Ρεσίτ πασᾶ, συμπτώματα τινα ἀναθρασμοῦ τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου κατὰ τοῦ Σουλτάνου, τὰς ραδιουργίας τοῦ Σεραγίου καὶ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν παλαιστούρκων κατὰ τῶν μεταρρυθμιστῶν, παρεκίνει τὸ ἀνακτοβούλιον τῆς Πέτρουπόλεως ἵνα ἐργασθῇ δραστηριώτερον πρὸς ἀνάκτησιν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς ἀπολεσθείσης ρωσικῆς ἐπιρροῆς ἐν Ἀνατολῇ, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν ναύαρχον καὶ ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν, κατὰ τὸ 1836, διατελέσαντα πρίγκηπα Ἀλέξανδρον Σέργιεβιτς Μεντζίκωφ, ἵνα τῶν διαπρεπεστέρων μελῶν τοῦ πολεμικοῦ ἐν Ρωσίᾳ κόμματος.

Οὗτος τῇ 16]28 Φεβρουαρίου 1853 ἀφικόμενος εἰς Κων]πολιν μετὰ συνοδείας ἐξ ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν ξηρᾶς τε καὶ τῆς θαλάσσης, ἐγένετο δεκτός, τῇ ἀπαιτήσῃ τῇ Ρωσικῇ πρεσβείας, μετ' ἄσυνήθους ὅλως πομπῆς, δεικνυούσης, ὅτι παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτι, ὁ καιρὸς τῶν ἀναβολῶν καὶ τῶν διπλωματικῶν τῆς Τουρκίας ὑπέκφυγων· διότι οὗτος ἀντὶ νὰ μεταβῇ ὡς εἶδε εἰς τὴν Πύλην μετ' ἐπισήμου στολῆς, κατὰ τὴν συνήθειαν, ἔφερε ἐξ ἐναντίας πολιτικὴν ἐνδυμασίαν· εἰς ἐπίμετρον δὲ τοῦ ἀποτόμου αὐτοῦ τρόπου ἀπέσχε νὰ ἐπισκευθῇ τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν Φουᾶτ, ὅστις ὡς ἐκ τούτου παρητήθη, διορισθέντος τοιοῦτου τοῦ Ριφαᾶτ πασᾶ.

Εἶτα δὲ ἐπὶ τούτῳ μεταβάς εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐζήτησεν ἀποτόμως νὰ τύχῃ ἰδιαιτέρας παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ἀκροάσεως, ἥς καὶ ἀμέσως ἔτυχεν· ἐξελθὼν δὲ τῶν ἀνακτόρων, μεθ' ἅπαντος τοῦ πρωτοπικροῦ αὐτοῦ μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Χοσεῖφ πασσᾶ, ὅστις ἦτο μέγας βεζύρης ἐπὶ τῆς συνομολογήσεως τῆς τοῦ *Χουνκιάρ-Ίσκελεσῆ* συνθήκης.

Ἐκ τούτων λοιπὸν πάντων φαίνεται ἀριδῆλως, ὅτι ὁ Μεντζικῶφ εἶχεν ὅλως ρητὰς καὶ προδιαγεγραμμένας διαταγὰς καὶ ἐπομένως ὅτι τὰ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας εὐρίσκοντο ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. Ἀλλ' ὅμως μεθ' ὅλην τὴν ἀγέρωχον αὐτοῦ διαγωγὴν, ἥτις τρόπον τινὰ ἦτο καὶ ἀπειλὴ τις κατὰ τῆς Τουρκίας πολεμικῶν διαθέσεων, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διομολογίαν ἰδιαιτέρας συνθήκης ἐξασφαλιζούσης τὴν ἐν Τουρκίᾳ ρωσικὴν ἐπιρροήν, ὁ Μεντζικῶφ ἀπηύθυνε τῇ Πύλῃ, τῇ 23ῃ Ἀπριλίου 1853, *τελεσίγραφον* μετ' ἐγγράφου τινός, ὅπερ αὕτη ὥφειλε νὰ υπογράψῃ ἢ ν' ἀπορρίψῃ ἐντὸς πάντε ἡμερῶν· διὰ τοῦ ἐγγράφου ἐκείνου ὁ Μεντζικῶφ ἐγενίκευ τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα καὶ ὑπεχρέου τὴν Πύλην νὰ διατηρήσῃ ἀκεραίας καὶ ἀλωβήτους τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς προνομίας τὰς ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Τουρκίᾳ κτηθείσας.

Τὸ ρωσικὸν *τελεσίγραφον* ἔφθασεν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον ἀκριβῶς τῇ ἐπαύριον τῆς διὰ τοῦ *Φερμανίου* τῆς 22ας Ἀπριλίου 1853 διακανονίσεως τοῦ ζητήματος τοῦ Παναγίου Τάφου ἱκανῶς εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων· διότι, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Ἀγγλοῦ πρέσβεως Στάτφορντ Κάνιγγ ἡ Γαλλία εἶχεν ἐλαττώσει ἐν πολλοῖς σημείοις τὰς ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου ἀπαιτήσεις αὐτῆς. Ἐν τούτοις ἡ διπλωματία τῆς Ρωσίας ἐπέμενεν ἐπιζητοῦσα τὴν ὀριστικωτέραν διακανόνισιν τῶν πραγμάτων τῆς Ὁρθοδόξιας καὶ τὴν ἀπὸ τῆς Πύλης ἀναγνώρισιν τῆς Ρωσικῆς προστασίας ἐπὶ πάντων τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὀρθοδόξων.

Οἱ πρεσβευταὶ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας Δελακούρ καὶ Στάτφορντ Κάνιγγ οἵτινες ἐπ' ἀδείᾳ ἐν ταῖς οἰκείαις χώραις εὐρισκόμενοι μικρὸν μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Μεντζικῶφ ἐσπευσμένως ἐπὰνθλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ταύτοχρόνος δὲ Γαλλικὸς καὶ Ἀγ-

γλικὸς στόλος εἶχε καταπλεύσει εἰς τὰ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Βεσί-
κια, πρὸς ναυτικὴν ἐπιδειξιν κατὰ τῶν Ρώσων καὶ ἐνθάρρυνσιν τῶν
Τούρκων, συνεβούλευσαν τῇ Πύλῃ κατ' οὐσίαν μὲν ν' ἀπορρίψῃ τὸ
ρωσικὸν ἔγγραφο, νὰ παρὰσχῃ δὲ ἀπλῶς καθησυχαστικὰς περὶ
αὐτοῦ διαβεβαιώσεις πρὸς τὸ ἀνακτοβούλιον τῆς Πετροντόλεως.
Οὕτω δὲ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη (1) ταῖς συμβουλαῖς ταύταις τῆς Ἀγ-
γλίας καὶ Γαλλίας ἐπομένη διὰ διακοινώσεως αὐτῆς ὑπὸ ἡμερομη-
νίαν 28 Ἀπριλίου ἀπαντήσασα πρὸς τὸ ρωσικὸν *τελεσίγραφον*
ἐξεφράζετο ὅτι ἐμπνέεται ὑπὸ τοῦ ζωηροῦ πόθου τῆς διακανονίσεως
τῶν ἐκκρεμῶν ζητημάτων, κατὰ τρόπον, μὴ προσβάλλοντα μὲν τὰ
κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ Σουλτάνου, ικανοποιοῦντα δὲ τὰς
ἀξιώσεις τοῦ Ρωσικοῦ ἀνακτοβουλίου

Συνάμα δὲ ἐδόθη καὶ διαβεβαιώσεις τις προφορικῇ τῇ Μεντζι-
κῶφ ὅτι ἐν τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ἐξεπονεῖτο αὐτοκρατορικὸν *Φιρμάνιον*
ἐπικυροῦν, ἐκ νέου, τὰς προνομίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου
καὶ ὅτι ἀντιγραφὸν τοῦ Φιρμανίου τούτου ἀποσταλήσεται εἰς Πε-
τρούπολιν μετ' ἐπεξηγήσεων ικανοποιητικῶν.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐφαίνετο ἥκιστα ἐκ τούτων εὐχαριστημένος ὁ
πρίγκιψ Μεντζικῶφ, ἐξ οὗ τὸ κομίσαν αὐτὸν ρωσικὸν ἀτμόπλοιον
διετέλει ὑπ' ἀτμόν, ἔτοιμον νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν
μετὰ τοῦ Ρώσου ἀπεσταλμένου, ἐγένετο χρῆσις τοῦ συνήθους τουρ-
κικοῦ διπλωματικοῦ μέσου πρὸς ἐπιτυχίαν ἀναβολῆς τινός.

Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς ἐπαύθη καὶ ἀντ'
αὐτοῦ διωρίσθη ὁ Ρεσ τ πασάς.

Ἄλλ' ὅμως ὁ διορισμὸς οὗτος ἦτο μάλλον ἐχθρικός ἢ εὐμενὴς
τῇ Ρωσίᾳ, ἐπιμόνως ἀπαιτούσῃ τὴν παραδοχὴν τῶν διὰ τοῦ *τελε-
σιγράφου* τῆς 23 Ἀπριλίου διατυπωθέντων.

Ἐπειδὴ δὲ οὐδενὸς τῶν αἰτουμένων δὲν ἔτυχεν ὁ Μεντζικῶφ
διέκοψε τὰς διπλωματικὰς σχέσεις καὶ ἐγκατέλειπεν, ἐπιδεικτικῶς,
τὴν Κωνσταντινούπολιν, τῇ 9|21 Μαΐου 1853.

(1) Πρὸς τῆς ὀνομασίας ταύτης ἰδὲ τὴν ἐμὴν διατριβὴν ἐν «Ἑβδομάδι»
ἔτους 1881 φυλλαδίῳ ΕΕ' σελ. 7—9.

Τῆς διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν σχεσεων ἐπελθούσης, ἡ προσέγγις Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, καθίστατο ὁσημέραι στενοτέρα, ὁ δὲ Ρεσίτ πασᾶς ἐπὶ μᾶλλον αὐθαδέστερος. Ἵνα δὲ δικαιολογηθῇ ἡ Πύλη ἐνώπιον τῆς δημοσίας γνώμης τῆς Εὐρώπης, ἐξέδωκε *Χάττι-Σεριφ* δι' οὗ ἀπενέμετο πλήρης θρησκευτικὴ ἐλευθερία.

Ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ Τσάρος ἐξέδωκε πρὸς τὸν Ρωσικὸν λαὸν *ματιφέστον* πρὸς ὃ ἀνταποδίδον τὰ αὐτὰ ἐξέδωκε καὶ ὁ Σουλτάνος τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1853 *ματιφέστον* δι' οὗ ἐκάλει εἰς τὰ ὅπλα πάντα Μουσουλμᾶνον, τῇ δὲ 26 Σεπτεμβρίου, ὁ στρατάρχης τοῦ ἐν τῷ Δουνάβει τουρκικοῦ στρατοῦ Ὁμέρ πασᾶς ἀπέστειλε πρὸς τὸν πρίγκηπα Μιχαὴλ Γορτσακῶφ, ἀρχιστράτηγον τῶν καταλαβόντων τὰς δύο ἡγεμονίας ρωσικῶν στρατευμάτων, τελεσίγραφον, δι' οὗ ἀνήγγελλεν αὐτῷ, ὅτι ἐὰν ἐντὸς δεκαπενθημερίας δὲν ἐγκαταλείψῃ τὰς ἡγεμονίας γενήσεται ἐκταξίς τῶν ἐχθροπραξιῶν, τοῦθ' ὅπερ ἐγένετο μετὰ δύο περίπου μῆνας, ἀδυνάτου καταστάσεως πλέον πάσης συνεννοήσεως μετὰξὺ Ρωσίας ἀφ' ἐνὸς καὶ Τουρκίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἀφ' ἐτέρου. Οὕτω δὲ αἱ ἐχθροπραξίαι ἤρξαντο ἐν τε Δουνάβει καὶ ἐν Σινώπῃ, ἐνθα τῇ 18)30 Νοεμβρίου 1853 ρωσικὸς στόλος κατέστρεψε μωτράν τουρκικοῦ ναυλοχοῦσαν ἐν Σινώπῃ.

Τούτου γνωσθέντος οἱ ἐν Βεσσελοῖς στόλοι τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας διήλθον, ἐν τάχει, τὸν Ἑλλήσποντον καὶ κατέπλευσαν εἰς Κωνσταντινουπόλιν. Ἀλλ' ὁ Ἀβερδην ὅμως ἐδίσταζεν εἰσέτι περὶ τοῦ πρακτέου, καίπερ τῆς κοινῆς γνώμης ἐπιζητούσης τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας.

Ἐπὶ τέλος ὅμως, τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσῃ τοῦ Πάλμερστον, τῇ 15)27 Δεκεμβρίου 1853 ἡ Γαλλία καὶ Ἀγγλία ἐκοινοποίησαν τῇ Ρωσίᾳ ὅτι οἱ στόλοι αὐτῶν δὲν θὰ ἐπιτρέψωσι νὰ ἐμφανισθῇ, ἐκ γένου, ἡ ρωσικὴ σημαία ἐν τῷ Εὐξείνῳ. Οὕτω δὲ μετ' ἀγόνους καὶ πάλιν διαπραγματεύσεις καὶ ἀποπείρας συμβιβασμοῦ, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1854, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ἐκήρυττον τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Ρωσίαν, ἀρνηθεῖσαν νὰ παραδεχθῇ τὰς αἰτήσεις αὐτῶν. Ταύτοχρόνως δὲ καὶ ἡ Αὐστρία, ἥτις, οὐ πρό πολλοῦ, ἐσώθη διὰ τῶν ρωσικῶν αἱμάτων, ἐκλινε πρὸς τὴν Ἀγγλογαλλικὴν συμμαχίαν· ἀλλὰ τὰς προθέσεις ταύτας τῆς Αὐστρίας σοβαρῶς περιέστειλε ὁ

βασίλεως τῆς Πρωσίας Γουλιέλμος, υποχρεωθείσης τῆς Ρωσίας νὰ ἐκκένωσῃ τὰς Ἡγεμονίας, αἵτινες κατελήφθησαν, διὰ συνθήκης μετὰ τῆς Πύλης τῇ 2)14 Ἰουνίου 1853 ὑπὸ Αὐστριακοῦ στρατοῦ καὶ διὰ συνθήκης μεταξὺ Πρωσίας καὶ Αὐστρίας τῇ 8)20 Ἀπριλίου 1853 ὑπογραφείσης διεκηρύττετο ὑπὸ ὅρους ἡ μὴ συμμετοχὴ τῆς κατὰ τῆς Ρωσίας συμμαχίας τῆς Αὐστρίας.

Οὕτω δὲ διὰ τῆς Πρωσίας καὶ τῶν ὁμοσπόνδων Γερμανικῶν κρατῶν περιεστάλη μὲν ἡ Αὐστρία τῆς κατὰ τῆς Ρωσίας ἐπιθέσεως, ἀλλὰ καὶ ἐδέθησαν αἱ χεῖρες τῶν Ρώσων ὁ δὲ ἀγὼν περιορίζετο οὕτω, καθ' ὅλοκληρίαν, ἐπὶ τοῦ ρωτικοῦ ἐδάφους, ἐν Κριμαίᾳ, ἐν ἣ ἐπάλαιον αἱ στρατιαὶ τῶν συμμάχων, δυνάμεων μὴδ' αὐτῆς τῆς μικρᾶς Σαρδηνίας ἐξαίρουμένης, κηρυχθείσης κατὰ τῆς Ρωσίας. (1) Μόνη δὲ κατὰ τοῦ φοβεροῦ τούτου ἀντιρωσικοῦ συνασπισμοῦ, μία καὶ μόνη, μικρὰ καὶ ἀσθενὴς δύναμις, ἡ πατρις ἡμῶν Ἑλλάς ἀντετάχθη· διότι τότε κοινὰ συνέδεον αὐτὴν πρὸς τὴν Ρωσίαν συμφέροντα, ὁ θρησκευτικὸς χαρακτὴρ τοῦ πολέμου, αἱ δηλώσεις τῆς Ρωσικῆς κυβερνήσεως ὅτι ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπειλουμένων προνομίων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀπερ παρέσχον τοῖς Ἑλλήσι λαβὴν πρὸς ἐξέγερσιν, ἣν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1853 προβλέποντες, ἅμα ὡς ἔμαθον τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποστολῆς τοῦ πρίγκηπος Μεντσικώφ καὶ τὴν διακοπὴν τῶν διπλωματικῶν σχέσεων Ρωσίας καὶ Τουρκίας, προητοιμάζοντο διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς *μεγάλης ιδέας*, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, ἀγῶνα.

Τὴν πολεμικὴν ταύτην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐλευθέρου τε καὶ δούλου συνεμερίσθησαν ὁ τε βασιλεὺς Ὁθων καὶ ἡ βασίλισσα Ἀμαλία, οἵτινες ἦσαν θιασῶται τῆς *μεγάλης ιδέας*, ἐν ἣ εὕρισκεν ἡδεῖαν παρηγορίαν ἀπὸ τῶν πικριῶν τῆς ἀτεχνίας καὶ τῶν ἀνιῶν τῆς ἐσωτε-

(1) Διὰ τὰ κατὰ τὰ ζητήματα τοῦ Παναγίου Τάφου (Καμανέ) καὶ τὰ ἄλλα πολιτικὰ τῆς Ρωσίας ἰδὲ τὴν παρ' ἡμῖν μεταφρασθεῖσαν «Ἱστορίαν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου» τοῦ βαρόνου Βιζανκούρ ὑπὸ Π. Γεωργιάδου καὶ Α. Χλωροῦ Τόμ. 2, ἐν Ἀθήναις 1892 ἐκδ. 6', ὑπὸ Γ. Τσαγγάρη σελ. 5 - 20.

ρικῆς πολιτικῆς. Οὕτως ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἐγένετο ὁ ἀρχηγὸς τῆς πολεμικῆς πολιτικῆς καὶ ἀνέλαθεν αὐτὸς οὗτος τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐνεργείας. Εὐθὺς δ' ἤρξατο δι' ἀπεσταλμένων ὡς τοῦ γερουσιαστῆ Γ. Τυπάλδου, ὃν ἀπέστειλεν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην, πρὸς συλλογὴ χρημάτων καὶ τοῦ ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ Β. Νικολαΐδου περιερχομένου τὴν Θεσσαλίαν, Ἡπειρον καὶ Μακεδονίαν πρὸς μελέτην τῆς τοπογραφίας αὐτῶν, δι' ἐγκυκλίων, δι' ἐπιστολῶν νὰ διαρεθίζῃ τὸν πατριωτισμὸν τῶν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ὁμογενῶν, ὑπεξέκαie τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν καὶ συνήθριζεν ἀρκοῦντα χρηματικὰ ποσά, προωρισμένα διὰ τὴν μέλλουσαν πόλεμον, συνεννοεῖτο πρὸς τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς, δίδταξε δὲ ὅπως κατατεθῶσιν ὅπλα τε καὶ ζωοτροφίαι ἐν ταῖς παραμεθορίαις ἀποθήκαις καὶ, ἐν γένει, ἐκ τῶν ἐνόντων ἐποιήσατο μυστικὴν τινα προετοιμασίαν.

Ἐκ τοῦ πρὸς τὴν *μεγάλην ἰδέαν* ζήλου τοῦ βασιλέως καὶ ἐκ τοῦ μελλοντος νὰ ἐκραγῇ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου ὑπεκκαιόμενος σύμ-
 πας ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπὸ ἱεροῦ κατείχετο ἐνθουσιασμοῦ, ἀρχομένου τοῦ 1854, καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τούτου τ' ἀποτελέσματα ταχέως ἐξεδηλώθησαν : Ἡ Ἡπειρος, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Μακεδονία ἐπανεστησαν, ὑποβοηθούμεναι, ἀνεπισήμως ὑπὸ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Πρώτη δὲ τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως ἔδωκεν ἡ Ἡπειρος, ἥτις, κατὰ ταύτην τὴν περίοδον, καθ' ἣν ἐξηγέρθη ὁ τρομερός, ὡς ἐκ τῆς διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν Ρωσίας καὶ Τουρκίας σχέσεων φανατισμὸς, ὑπέφερεν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων τὰ πάνδεινα· διότι ὁ μὲν φρούραρχος Ἀρτης Σουλεῦμὰν Φράσαρης ἐπίεξε τοὺς ἐν Ραδοβιτζίφ, ἵνα παρὰσχωσιν αὐτῷ μεγάλην χρηματικὴν ποσότητα πρὸς μίσθωσιν 2,500 ἀνδρῶν, ὁ δὲ τουρκαλβανὸς Ζεϊνέ, ὑπάλληλος τῆς διοικήσεως Ἀρτης, ξιφῆρης μετὰ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος ἐπέπεσε κατὰ τῶν ἐκκλησιαζομένων ἐν Πέτᾳ χριστιανῶν, ζητῶν χρήματα καὶ τροφάς, 300 δὲ Τουρκαλβανοὶ κατερχόμενοι εἰς Πρέβεζαν, ἵνα ἐπιβιθασθέντες μεταβῶσιν εἰς Κρήτην, ἐπέπεσον κατὰ τοῦ χωρίου Μύτικα καὶ ἐδήλωσαν αὐτό, ἐν Ἀργυροκάστρῳ δὲ Τούρκοι ἐκ τοῦ φανατικοῦ ὄχλου ἀπειπειράθησαν νὰ δολοφονήσωσι τὸν ἀρχιερέα. Ἐφ' ᾧ καὶ, τῇ 15ῃ Ἰανουαρίου 1854, οἱ πρόκριτοι Ραδοβιτζίου τῆς ἐπαρχίας Ἀρτης ὕψωσαν τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ, φέρουσιν

τὰς λέξεις «ἐν τούτῳ νίκα», ὠρκίσθησαν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐκήρυξαν τὴν ἐπανάστασιν, ἐκδόντες μάλιστα καὶ προκήρυξιν, ἐν ᾗ ἐλέγετο : ὅτι βεβαρημένοι ἐκ τῆς φορολογίας, τῶν ἀτιμώσεων καὶ τῆς πίεσεως τῶν κατακτητῶν ἐπαραλαμβάνουσι «τὸν κοινὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 ὁμνύοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ὑψίστου »

Οὕτω δέ, ἐντὸς ἡμερῶν τινων, αἱ ἐπαρχίαι Ραδοβιτζίου, Τσουμέρκων Λάμας, Σκουληκαριάς, Λάκας καὶ Σουλίου ἐπανεστάτησαν, τὰ δὲ τουρκικὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἡττώμενα ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν κατέφευγον εἰς Ἀρταν καὶ Πρέβεζαν.

Τὴν ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι ὑψωσιν τῆς σημαίας τῆς ἐπανάστασεως μαθόντες ὁ υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Καραϊσκάκη, Σπυρίδων Καραϊσκάκης καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ὑποστρατήγου Θεοδώρου Γρίβα, Δημήτριος Γρίβας, ἀφέντες τὴν ἐν τῷ στρατῷ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὑπηρεσίαν αὐτῶν, μετέβησαν ν' ἀγωνισθῶσι μετὰ τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν ἡμῶν, ἀκολουθούμενοι ὑπὸ πολυαριθμῶν ἐθελοντῶν ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος.

Οὕτω δὲ τὸ σῶμα αὐτῶν, εἰς 2,000 ἀνδρῶν συμποσούμενον, ἐξεδίωξε τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τοῦ χωρίου Κομποτάκι μέχρι τῆς στρατηγικῆς θέσεως Πέντε Πηγάδια, ἐνίκησεν ἐν Λαμαριῷ, κατόπιν μάχης, ἐν ᾗ ἐφονεύθησαν ἱκανοὶ ἐκατέρωθεν, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Ἀρταν. Καὶ ὁ μὲν Γρίβας κατέσχε τὴν θέσιν Ἅγιος Θεόδωρος, ὁ δὲ Καραϊσκάκης τὰ πρὸς τὸ μέρος τῆς Μητροπόλεως τοπία, εἰς ἀπόστασιν βολῆς ἀπὸ τοῦ φρουρίου, ὅπερ ὑπερήσπιζον τὰ ἀπανταχόθεν εἰς αὐτὸ καταφυγόντα τουρκικὰ ἀποσπάσματα. Οἱ ἐπαναστάται, εὐτυχῶς, ἤρξαντο οὐσιωδῶς ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος προσερχομένων ἐθελοντῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν διαπρεπῶν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ ἀξιωματικῶν.

Τότε ὁ Θεόδωρος Γρίβας, προχειρισθεὶς ἀρχηγὸς ὑπὸ Ἡπειρωτῶν προϋχόντων, οἱ δὲ Κίτσοι Τζαβέλλας, ὁ Γιαννάκης Ράγκος, οἱ Ἰωάννης καὶ Νικόλαος Στρατοί, οἱ Ἀνδρέας καὶ Δημ. Ἰσχοί, ὁ Γεώργιος Βαρνακιώτης, ἄγοντες σώματα ἐθελοντῶν, διήλθον τὰ ἐλληνικὰ μεθόρια καὶ εἰς τὸ τουρκικὸν εἰσβαλόντες ἐνίσχουν τὸν ἀρξάμενον ἤδη ἐθνικὸν ἀγῶνα. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Σ. Καραϊσκάκης καὶ ὁ Δ. Γρί-

θας ἐπολιορκούν τὴν Ἄρταν, ἐξ Ἰωαννίνων ἀπεστάλησαν 800 Τοῦρκοι ἄνδρες πρὸς ἐπικουρίαν αὐτῶν, ἀλλ' ἐν τῇ θέσει *Πέντε Πηγάδια* ἐνικήθησαν, εὐτυχῶς, ὑπὸ τοῦ ἐπιχωρίου ὀπλαρχηγοῦ Νικολάου Θ. Ζήκου καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν.

Ἐν τούτοις, ἡ πολιορκία τῆς Ἄρτης καθίστατο ὁσημέραι δεινότερα. Καὶ ὁ μὲν Δ. Γρίβας ἐσπρατοπέδευεν ἐν τῇ Γρεμενίστῃ ὁ δὲ Σ. Καραϊσκάκης, ἔχων τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν. ἐν Πέτα. Οὐχ ἥττον ὅμως καὶ ἀποσπάσματα αὐτῶν, ἐκπεμφθέντα ἀπὸ τῶν δύο τούτων θέσεων, ἀπεχουσῶν μίαν ὥραν τῆς Ἄρτης κατέσχον πλησιαιτέρως ἔτι πρὸς τὴν πόλιν θέσεις. Τῇ 27 Ἰανουαρίου 1854 ἐξεληθέντες οἱ πολιορκούμενοι Τοῦρκοι προσέβαλον τοὺς εἰς *Γρεμενίτσα* ἐστρατοπευδευμένους Ἕλληνας, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν περιαγαγόντες ὅμως εἰς δεινὴν θέσιν σῶμα Βαλτινῶν, ὅπερ ἐπολιορκήσαν ἐν τῇ θέσει *Βλαχέρνα* καὶ ὅπερ τυχόν ταχείας ἐπικουρίας ἠδυνήθη νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς πολιορκίας· τῇ ἐπαύριον δὲ (20 Ἰανουαρίου) ὁ ἐπαναστατικὸς στρατὸς ἐφώρμησε κατὰ τῆς Ἄρτης ἐκ δύο μερῶν, τοῦ μὲν Καραϊσκάκη ἐπιτεθέντος ἐκ τῆς θέσεως *Ράχη*, τοῦ δὲ Γρίβα ἐκ τοῦ κάτω μέρους τῆς πόλεως, εἰ καὶ ἐκυρίευσαν δὲ ὀχυρώματά τινα ἀποκρουσθέντες ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὰς προτέρας αὐτῶν θέσεις δρομαίως, ἅτε δὴ ἐπελθούσης ραγδαιοτάτης βροχῆς.

Τὴν ἐπομένην, 29ην πάντες συνεκεντρώθησαν ἐν τοῖς χωρίαις *Πέτα*, *Νεοχωρίω* καὶ *Κομπότι*, αὐτόθι δὲ συμβουλίου γενομένου, ἀπεφασίσθη νὰ ἐπιτεθῶσιν, ἐκ νέου, κατὰ τῆς Ἄρτης.

Οὕτω δὲ τὴν ἐσπέραν τῆς Κυριακῆς 31 Ἰανουαρίου οἱ Ἕλληνες διαιρεθέντες εἰς δύο πτέρυγας ὧν ἡ μὲν προσέβαλεν ἀπὸ τῆς θέσεως *Πετροβούνι*, ἡ δὲ ὥρμησε κατὰ τῶν θέσεων *Περιορίτσα* καὶ *Χάνι*, ἐπετέθησαν κατ' αὐτῆς.

Δυστυχῶς ὅμως ἐν μόνον τάγμα κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Τοῦρκους ἀπὸ τῆς θέσεως *Χάνι* καὶ νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ *Ψαρομαχαλά*, τὰ δ' ἄλλα μανιωδῶς ἀγωνιζόμενα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταλάβωσι τὴν *Περιορίτσα*, κρατερῶς ἀντέχουσιν καὶ οὕτω, μετὰ ἐπτάωρον προσβολῇ, πιπτούσης ἤδη πυκνοτάτης χιόνος, ὁ Ἕλληνικὸς στρατὸς ὀπισθοχώρησε καὶ αὖθις εἰς *Πέτα*, περὶ τὴν 4ην

πρωινήν ὥραν κατ'άκρος καὶ ἐξηντημένος ἐκ τοῦ ἐν μέσῳ νυκτερινοῦ σκότους ἐπικρατοῦντος σφοδροτάτου ψύχους.

Καὶ μετὰ τὴν ματαίαν ταύτην ἔφοδον ἀπελπίσαντες οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν νὰ καταστήσωσι στενοτέραν τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀρτης· ἐφ' ᾧ ὅπως παρακωλύσωσι τὴν ἀποστολὴν ἐπικουριῶν Τουρκικῶν ἀπεφάσισαν, ἀύξηθέντων ἤδη τῶν ἐπαναστατῶν εἰς 4.000, ὁ μὲν Ν Ζέρβας νὰ καταλάβῃ τὰς μεταξὺ Ἀρτης καὶ Πρεβέζης θέσεις, ὁ δὲ Θεόδωρος Γρίβας τὰς ὁδοὺς τῶν Ἰωαννίνων, προχωρῶν σὺν αὐτῷ κατὰ τῆς πόλεως ταύτης, ὁ δὲ Γιαν. Ράγκος καὶ ὁ Στράτος νὰ καταλάβωσι τὰ τουρκικὰ Ἀγαραφ, ἵνα οὕτω διακοφῶσι τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῆς ἡδὴ ἐπαναστατησάσης Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου.

Τὸ σχέδιον τοῦτο ἦτο φρονιμώτατον· διότι ἐκ διαφόρων μερῶν οἱ Τούρκοι προσεπάθουν ν' ἀποστείλωσιν ἐπικουρίας εἰς τὴν πολιορκουμένην Ἀρταν.

Καὶ ἐν τούτοις, μεθ' ὅλας ταύτας τὰς προφυλάξεις τῶν ἐλλήνων, τῇ 9 Φεβρουαρίου σῶμα ἐκ 1000 περίπου *ρεδίφιδων* (ἐπιστρατών) ἐξ Ἰωαννίνων ἐφθάσε καὶ πάλιν πρὸ τῆς στρατηγικῆς θέσεως *Πέρτε Πηγάδια*, ἀλλὰ καὶ αὐθις κρατερῶς ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Γήκου, Νικολάου καὶ Λάμπρου Ζήκου καὶ μετὰ πεισματώδη μάχην ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ ἐκεῖσε ὅθεν ἦλθεν· ἵνα δὲ μὴ τυχόν πολυπληθέστεροι ἐπιστρέφοντες Τούρκοι ἐπιτεθῶσι καὶ πάλιν κατὰ τῆς στρατηγικῆς ταύτης θέσεως, πρὸς ἐπικουρίαν αὐτῶν μετέβη ὁ Ν. Ζέρβας καὶ κατέλαβε τὴν θέσιν *Κλεισοῦραν*. Ἀλλὰ καὶ τουρκικὸν σῶμα ἐξ 800 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Ἀμπὰς *Ααλιώτην*, αὐτὸν ἐκείνον, ὅστις ἡμέρας τινὰς πρότερον, ἀπεπειράθη, διὰ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους, νὰ φθάσῃ εἰς Ἀρταν καὶ μετὰ ζημιῶν ἀπεκρούσθη, προσεπάθησε, διὰ Τσουμέρκων, νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πολιορκουμένην πόλιν, ἀλλ' ἀπεκρούσθη καὶ αὐθις ὑπὸ τοῦ Ράγκου, Στράτου καὶ Καραούλη.

Ἔτερον δὲ τουρκικὸν σῶμα ἐκ Πρεβέζης ἐκ 300 ἀνδρῶν Τούρκων συμποσοῦμενον μετὰ πολεμοφodiῶν ὑπὸ τὸν *Χαϊρεδδίν-βέην* προσεπάθησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς Ἀρταν ἀλλὰ καὶ τοῦτο προκαταληφθὲν ὑπὸ τοῦ Ν. Κάσκαρη ἐκλείσθη ἐν τῇ θέσει *Λουῖρον*, ἐντὸς πύργων.

Τότε οἱ ἐν Ἄρτῃ Τούρκοι βλέποντες ἑαυτοὺς ἀπαστερημένους ἐπικουριῶν ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων Ιανουαρίου καὶ θέλοντες νὰ σώσωσι τοὺς ἐν τῇ θέσει *Λούρον* ἀποκλεισθέντας, δι' ἀντιπερισπασμοῦ διηρέθησαν εἰς δύο πτέρυγας καὶ ἐπετέθησαν εἰ μὲν κατὰ τοῦ χωρίου *Λιμένι*, οἱ δὲ κατὰ τοῦ *Πέτα*. Οἱ ἐπκναστάται ὥρμησαν τότε καὶ αὐτῶν, ἐπολέμησαν, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τῆς 16 Φεβρουαρίου καὶ κατεδίωξαν τὸν ἐχθρὸν εἰς Ἄρταν, ἀφέντα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 2 σημαίας, 18 αἰχμαλώτους καὶ πολλοὺς νεκρούς. Μετὰ τινὰς δ' ἡμέρας τὸ μάταιον καὶ ἀνωφελὲς τῆς ἀντιστάσεως ἰδόντες καὶ οἱ ἐν *Λούρῳ* πολιορκούμενοι συνθηκολογήσαντες πρὸς τοὺς πολιορκοῦντας αὐτοὺς ἐπαναστάτας παρεδόθησαν.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων τῶν ἐπαναστατικῶν, τοῦ δὲ Γρίβα καὶ τοῦ Ζέρβα μετὰ τῶν Ζηκαίων ὁλονέν πρὸς τὰ Ἰωάννινα προχωρούντων, αἰφνης μακθάνουσιν, ὅτι ἀφίκετο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως σοβαρὰ ἐπικουρία τοῖς Τούρκοις.

Καὶ ὁντως τῇ 22 Φεβρουαρίου 1854 ὁ Φουάτ ἐφένδης, ὃν εἶδομεν ἄνωτέρῳ, σταλεῖς ὡς ἔκτακτος αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος πρὸς εἰρήνευσιν τῆς Ἡπείρου, ἀφίκετο εἰς Πρέβεζαν μετὰ τριῶν ἀτμοπλοίων, μιᾶς φρεγάτας, 3,000 στρατιωτῶν καὶ 4 πεδινῶν τηλεβολοστοιχιῶν.

Καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀτάσθαλος ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἔδειξε τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος μοχθηρὰν διαγωγὴν αὐτῆς· διότι μόλις ἀφικομένου τοῦ Φουάτ, τῇ ἐπαύριον (23) ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἐπὶ ἰδιαιτέρου ἀτμοπλοίου ὁ ἀρμοστής τῶν Ἰονίων νήσων Οὐάρδ, ἵνα οὕτω καταπλήξῃ καὶ προκαταλάβῃ τὰ πνεύματα τῶν ἐπαναστατῶν, αἵτινες, ὡς ὑπέθετεν αὐτός, ἀμα ἰδόντες τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν ἤθελον διαλυθῇ φοβούμενοι τὴν ἀγγλικὴν σύμπραξιν.

Ὅπως ποτ' ἂν ἦ ἐκ τοῦ ἀφικομένου ἐπικουρικοῦ στρατοῦ, δύο τάγματα μετὰ δύο πυροβόλων ἐκ Πρεβέζης ἐπιβάντα ἐμπορικῶν ἀτμοπλοίων ἀφικόντο εἰς Σαλαῶραν καὶ ἐκεῖθεν κατ' ὥρθωσαν νύκτωρ νὰ εἰσελθῶσιν εἰς τὴν πολιορκουμένην Ἄρταν, οὕτως ὥστε οἱ ἐν Ἄρτῃ ὑπὸ τὸν Σουλεϊμὰν Φράσαρην ἀνῆλθον εἰς 3,000, ἐν ᾧ οἱ ἐπαναστάται μόλις ἀνῆρχοντο εἰς 2,000, ἐπὶ εὐρείας ἐκτάσεως διασκορπισμένοι· διότι 500 μὲν κατεῖχον τὸν Ἄγιον Ἥλιον, 550 τὸ

Πέτα, 400 τὴν *Βλαχέραν*, 250 τὸ *Κομπότι* καὶ 150 τὸ *Μπάνι*.

Ἐν τῆς γεννχίας ταύτης ἐπικουρίας ἐνθαρρυνθέντες οἱ πολιορκούμενοι, τῇ 3ῃ Μαρτίου τρία τάγματα μετὰ δύο πυροβόλων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τσελίου Πίτσερη (Τσελεμπίτσερη) ἐξαποστείλαντες ἐξ Ἀρτης διέταξαν νὰ βαδίσωσι κατὰ τοῦ χωρίου *Πέτα*.

Οἱ Τούρκοι κατέφθασαν εἰς *Πέτα*· οἱ Ἕλληνες τοῦτο ἰδόντες διηρέθησαν ὡς ἐξῆς: τὴν μὲν δεξιὰν πτέρυγα διώκουν οἱ Ἴσκοι καὶ ὁ Ι. Κοτσιφάκης, τὸ κέντρον καὶ τὴν ἀριστερὰν ὁ Καραϊσκάκης μετὰ τῶν ἄλλων, ὁ δὲ Ν. Τζαβέλλας μετὰ τοῦ Δ. Βότσερη ἵσταντο ἐπὶ τινος παρακειμένου λόφου διευθύνοντες τὸ ἐπικουρικὸν σῶμα.

Ἡ μάχη ᾗρξατο, διὰ σφοδροῦ κανονιοβολισμοῦ, ἐκ μέρους τῶν Τούρκων· τότε ὁ Γ. Κατσικογιαννης ἀποσπασθεὶς ἐκ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος ἐπέπεσε, μετὰ σώματος Ἑλλήνων, πλαγίως, οὕτω δὲ οἱ Ὁθωμανοὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀναλάβωσι γενικὴν ἐπίθεσιν· τὴν κίνησιν ὅμως αὐτῶν προκατέλαβον οἱ Ἕλληνες ἐξεληθόντες τῶν ὀχυρωμάτων αὐτῶν καὶ συνάψαντες μάχην δεινὴν μέχρις ἑσπέρας, τρεῖς τῶν Τούρκων ἀναγκασάντων τοὺς Ἕλληνας νὰ ὀπισθοχωρήσωσι μέχρι τῶν ὀχυρωμάτων αὐτῶν καὶ τρεῖς τῶν Ἑλλήνων καταδιωχθέντων τοὺς Τούρκους ἀναγκασθέντας, ἐν τέλει, νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν ὅπως σωθῶσιν εἰς Ἀρταν, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἤθελον κατορθῶσαι ἐὰν ὁ Σκαλτσογιάννης, ὁ Κουτσουνίκας, ὁ Μακρῆς καὶ τινες ἄλλοι, οἵτινες ἀκούσαντες μακρόθεν τοὺς πυροβολισμοὺς ἔσπευσαν εἰς τὸ πεδίου τῆς μάχης, κατῴρθουν νὰ φθάσωσιν ἐγκαίροτερον εἰς *Πέτα*, ὅτε οἱ Τούρκοι ἤθελον ὑποστῇ πανωλεθρίαν τελείαν.

Ἀφ' ἐτέρου δὲ οἱ ἐν Ἰωαννίνοις Τούρκοι λαθόντες θάμρος ἐκ τῆς ἐξόδου τῶν ἐν Ἀρτῇ πολιορκουμένων ἐπετέθησαν τῇ 26ῃ Φεβρουαρίου ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀβδῆ-Πασᾶ καὶ τοὺς Ἀχμέτ-Πασᾶ, κατὰ τῶν ἐλληνικῶν ἀποσπασμάτων, ἅτινα κατέλαβον ἤδη θέσεις πρὸς πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων· οἱ δύο πασᾶδες μαθόντες ἐκ προδασίας, ὅτι ὁ Θεόδωρος Γρίβας εὕρισκετο ἐν Κουτσουλιῷ μετ' ὀλιγαρίθμου σώματος, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθῶσι, κατὰ πρῶτον, ἐναντίον αὐτοῦ. Ὁ τουρκικὸς αὐτοῦ στρατὸς ἀπετελεῖτο ἐκ 1000 ἀνδρῶν, 200 ἵππεων, 4 πυροβόλων καὶ ἐθελοντῶν τινῶν Τούρκων ἐξ

Ἰωαννίνων, οἱ δὲ ἐν Κουτσουλιῷ ὑπὸ τὸν Γρίβαν ἄνδρες μόλις ἀνήρχοντο εἰς 300.

Τῇ 5 ὥρα ἤρξατο ἡ ἐπίθεσις τῶν Τούρκων ἐκ τεσσάρων μερῶν· καὶ ὁ μὲν Δημήτριος Γρίβας κατῴρθησε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν 100 ἀνδρῶν νὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ κατέλυον, καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ὑπερκειμένην τῷ χωρίῳ ἐκκλησίαν ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε πυροβόλον τῶν ἐπαναστατῶν· ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Θεόδωρος Γρίβας μὴ προφθάσας νὰ ἐξέλθῃ τοῦ χωρίου ἐπολιορκήθη ἐν τινὶ οἰκίᾳ ἐν ᾗ ἐμάχετο μετὰ τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ λυσσῶδῶς, πολυπληθῶν Τούρκων προσπαθούντων νὰ κυριεύσωσιν αὐτὴν ἀπὸ τῆς στέγης τοῦθ' ὅπερ δὲν κατῴρθησαν· διότι ὁ ἀπὸ τῆς ὑπερκειμένης ἐκκλησίας υἱὸς τοῦ Θ. Γρίβα, καλῶς κανονιοβολῶν, κατῴρθησε νὰ παρεμποδίσῃ τὰς ἀποπειρας τῶν Τούρκων καὶ νὰ σώσῃ οὕτω τὸν πατέρα καὶ τοὺς τριακοσίους ἐκείνους γανναίους ἄνδρας δεινὴν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἀντιτασσάντας ἄμυναν καὶ ἐξαντλήσαντας καὶ τὴν τελευταίαν αὐτῶν πυριτιδωβολὴν κατ' ἐχθροῦ τετραπλασίου.

Οὕτω λοιπὸν οὐδὲν κατορθώσαντες οἱ Τούρκοι, τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, ὥπισθοχώρησαν εἰς Ἰωάννιναν, οἱ δὲ Ἕλληνες οὐ μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων εἰς Καστανοχώρια ἄτε μεγίστην ἀνάγκην ἔχοντες πολεμεφοδίων καὶ ζωοτροφίων. Ἐνταῦθα τοῦ στρατηγοῦ Γρίβα εὐρισκομένου, καὶ δι' ἑλλειψιν πολεμεφοδίων μὴ δυνάμενου νὰ προβῇ εἰς συντεταγμένην τινὰ κατὰ τῶν Ἰωαννινῶν ἐνέργειαν, αἱ προὔχοντες τοῦ Μετσόβου ἐκροβίσαντες τὸν διοικητὴν τοῦ ἐκεῖ τουρκικοῦ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος, ἔτρεψαν αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἄνδρας εἰς Ζυγὸν καὶ προσεκάλεσαν αὐθωρεὶ τὸν Θ. Γρίβαν ἵνα καταλάβῃ αὐτό.

Ὁ Γρίβας ἐνθουσιωδῶς, ἐν τάχει, ἐκ Καστανοχωρίων ἐκκινήσας καὶ διαρρήξας τὸ οἰδηρὸν τεῖχος εἰσῆλθεν εἰς Μετσόβον τὴν κλειδα ταύτην τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας, ἐνθα μετ' εὐφημιῶν δεκτὸς γενόμενος ἐξέδωκε πάραυτα πρὸς τὸν λαὸν προκήρυξιν, ἑστρατολόγησε πολλοὺς καὶ διαταξέ τὰ τῆς ἀμύνης· διότι ἦτο λίαν ἀσφαλές ὅτι αἱ ἐν Ἰωαννίνοις Τούρκοι μαθόντες τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταληψιν τοῦ Μετσόβου ἤθελον ἐκπέμψαι στρατὸν κατ' αὐτοῦ.

Καὶ πράγματι, τῇ 23 Μαρτίου, ὁ Ἀβδῆ-Ιλασᾶς μετὰ 2,500

ἀνδρῶν ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Γρίβα· καὶ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ αὐτοῦ συνήντησε τὴν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν *Κόκκαλην* κατὰ τὴν θέσιν *Χάνι τῆς Κυρᾶς*, ἐνθα καὶ συνεπλάκησαν· προσελθόντος ὁμῶς εἴτα καὶ τοῦ ἄλλου τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκ τοῦ χωρίου *Μάζι* ἠναγκάσθησαν οἱ ὑπὸ τὸν *Κόκκαλην* 150 ἄνδρες νὰ ὀπισθοχωρήσωσι καὶ καταλάβωσι τὴν γέφυραν τοῦ *Μετσόβου*· οἱ Τούρκοι τότε ἐβάδιζον, πεπυκνωμένη φάλαγγι, κατὰ τῆς γεφύρας, ἐν ᾧ ἀπ' ἐτέρου οἱ λόχοι τῶν ἀτάκτων (*Μπασῆ-Μποζούκ*), ἐπετίθησαν πλαγίως· ὁ *Κόκκαλης* ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ μετὰ τῶν προσελθόντων εἰς βοήθειαν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν γενικὸν ἀρχηγὸν Θεόδωρον Γρίβαν, μεθ' οὗ ὠχυρώθησαν ἐν τισιν οἰκίαις καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣν ὑπερήσπιζαν δι' ἐνὸς τηλεβόλου.

Καθ' ἅπασαν τὴν 25 Μαρτίου, ἡμέραν τῆς ἐναρξέως τῆς πρώτης τῆς ἐπαναστάσεως μάχης καὶ τὴν 26 δεινῶς ἐμάχοντο καὶ ὑπερανθρώπως· τῇ 27 ὁμῶς ἐξαντληθέντων τῶν πολεμεφοδίων, ἡ θέσις τῶν γενναίων πολεμιστῶν κατέστη ἀκροσφαλὴς καὶ τότε καὶ μόνον τότε ὁ Θεόδωρος Γρίβας ἐποιήσατο λαμπρὰν ἐξοδὸν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν μαχητῶν διεσπῶντες ἀνὰ τὰ πρὸς τὴν Θεσσαλίαν μέρη.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐκ μὲν τῶν ἐχθρῶν ἔπεσον ὑπὲρ τοὺς 500 ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων περὶ τοὺς 100. Ὁ δὲ Ἀβδῆ πασᾶς ἀφελὲς φρουρὰν ἐν *Μετσόβῳ* διηυθύνθη πρὸς τὰ *Καστανοχώρια*, ἀπερ καὶ κατέλαβε, μηδενὸς ἀντιστάντος.

Ἀπ' ἐτέρου ὁμῶς, κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον, καὶ αἱ κατὰ τοῦ *Πέτα* ἔφοδοι τοῦ ἐν Ἀρτῇ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ ἐπανελήφθησαν σφοδρότεραι. Καὶ τὴν μὲν πρωΐαν τῆς 21 Μαρτίου ὁ *Τσεῤῥεὺς Πίτσαρης* διαιρέσας τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τρία σώματα ἐπέπεσε κατὰ τοῦ χωρίου *Μπάνι* εἰς ᾧ εἶχε καταφύγη ἑλληνικόν τι σῶμα ἐξ 150 ἀνδρῶν συγκείμενον πρὸς ἀναζήτησιν τροφῶν.

Ὁ γηραιὸς στρατηγὸς Κίτσος Τζαβεῤῥας ὅστις μετὰ τοῦ κυρίου ἐπαναστατικοῦ σώματος κατεῖχε τὴν θέσιν *Ἁγίου Ἑλλάς* καὶ τὴν *Μοτὴν τῆς Φαγερωμένης* ἰδὼν ὡς γενικὸς ἀρχηγὸς τὴν διαίρεσιν ταύτην τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ διέταξε τὸν μὲν Φῶτον Τζαβεῤῥαν νὰ καταλάβῃ τὴν ράχιν τοῦ *Ἁγίου Ἑλλάς*, τὸν δὲ Σ. Καραϊσκάκην καὶ Σ. Μήλιον ν' ἀποκρούσωσι τοὺς ἐναντίον τῆς *Φαγε-*

ρωμένης ἐπιτιθεμένους Τούρκους, καὶ τὸν Δ. Γρίβαν, τὸν μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κουτσουλιού, ἐπανελθόντα εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Πέτα, ἔνθα εἶχον συγκεντρωθῇ πολλοὶ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἐγκρίτων ἐθελοντῶν, ὁ Θ. Ι. Κολοκοτρώνης, ὁ Ἀθ. Ν. Πετμεζᾶς, ὁ Κ. Πλαπούτας, ὁ Ε. Ράλλης, ὁ Γ. Τισσαμενός, ὁ Γ. Μεταξᾶς, ὁ Δ. Εὐμορφόπουλος, ὁ Θέμελης μετὰ 4 πυροβόλων, ὁ Π. Πανᾶς, ὁ Πράτσικας καὶ ὁ Ι. Τυπάλδος, ὁ δὲ στρατὸς ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἐπαναστατῶν, πλείστων Ἀκαρνάνων, Πελοποννησίων καὶ ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ 300 Ἑπτανησίων, νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ Μπάνι ἀγωνιζομένους Ἕλληνας.

Ἡ μάχη συνεκροτήθη ἄμεσος, ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ δέκα ὧρας καίπερ δὲ σφοδρῶς ἐπιτιθέμενοι οἱ Τούρκοι, ἀπεκρούσθησαν τετράκις ἕως οὗ περὶ τὴν 5 μ. μ. ὥραν, καταφθασάσης ἐπικουρίας ὑπὸ τὸν Δ. Σκαλτσογιάννην καὶ Γ. Κατσιογιάννην, πρὸς τοὺς ὑπὸ τὸν Φῶτον Τζαβελλαν ἀγωνιζομένους, ἐξηναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι δρομαίως φυγόντες πρὸς τὴν Ἀρταν τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ ἐν Φαγερωμένη, ὅπου τὸ ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην σῶμα ἐνίσχυθὲν ὑπὸ τοῦ Ν. Τζαβέλλα καὶ Δ. Βότσαρη ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν ἐχθρὸνσχόντα ὑπὲρ τοὺς 50 νεκρούς.

Δυστυχῶς ὅμως μετὰ τὴν μάχην ὑπεισεχώρησε πνεῦμα διαιρέσεως καὶ διχονοίας· ἀνεφύησαν διενέξεις, ὧν τὰ λυπηρὰ ἀποτελέσματα ἐπῆλθον ταχέως ὥς ἐπίμετρον δ' ὑπῆρχε καὶ μεγάλη ἔλλειψις πολεμοφοδίων, τῆς ἐπιμελητείας περὶ οὐδενὸς μεριμνησάσης ἢ περὶ διαρπαγῆς, ἅτε δυσεξελέγκτων τῶν καταχρήσεων.

Τῆς διχονοίας ταύτης ἀποτέλεσμα ἀνεπιτυχὲς ἦτο, ὅτι τῇ 12 Ἀπριλίου μέρος τι τῶν Ἑλλήνων, αὐτοβούλως καὶ ἄνευ διαταγῆς, ἐπιτεθὲν κατὰ τῶν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου Ἀρτης ὀλίγων Τούρκων προῦκάλεσε μάχην· ὁ Τζαβελλας τότε διέταξε φρονίμως ὑποχωρῆσαι πρὸ τοῦ ἀθρόως εἰς μάχην σπεύσαντος τουρκικοῦ στρατοῦ, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἤκουσαν οἱ Ἕλληνες ἡ μάχη ἐγενικεύθη ἀσυνέτως· διότι τὸ ὑπὸ τὸν Εὐστράτιον Ράλλον ἐπικλόν, τὸ συγκροτηθὲν καὶ διατηρηθὲν δαπάναις τοῦ Κωνσταντίνου Μουρούζη, ὥς ἐκ τοῦ στενοῦ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ εὐρίσκετο καίπερ γενναϊότατα ἀγωνισθὲν, ἐστεναχωρήθη σπουδαίως· καὶ ἀπέβαλε δύο τῶν καλλίστων μαχητῶν· τὸν

υἱὸν τοῦ Ν. Τζαβελλα, Σπυρίδωνα Τζαβέλλαν καὶ τὸν τελειόφοιτον τῆς Νομικῆς Ξενοφῶντα Ζωγράφον, ἡ δὲ μάχη ἀπέμεινεν ἀμφισβητούσα τὴν ἐπικύριον ὁμῶς 13 Ἀπριλίου ὁ τουρκικὸς στρατός, ὅστις, κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας οὐσιωδῶς ἐνίσχυθεις, ἀνῆρχετο ἤδη εἰς 4000 ἀνδρῶν, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἐκ τῆς χθесινῆς ἀσυνέτου μάχης συγχύσεως τῶν Ἑλλήνων, πανστρατιᾷ ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτῶν εἰσῆλθεν, ἐκ δύο μερῶν, εἰς Πέτα, διχοτομήσας οὕτω καὶ διαλύσας τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον.

Οὕτω δὲ οἱ Τούρκοι κύριοι γενόμενοι τοῦ Πέτα διαιρεθέντες εἰς δύο πολυαριθμα σώματα ὑπὸ τὸν Τσέλιο-Πίτσαρη καὶ τὸν Σουλεῦ-μὰρ Φράσαρη ἀκολουθούντων καὶ τῶν ἐν Ἰωαννίνων προξένων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, οἵτινες προέτρεπον τὸν λαὸν νὰ καθησυχάσῃ, ἐξῆλθον εἰς καταδίωξιν καὶ τῶν τελευταίων ἀπομεινάντων ἐπαναστατικῶν σωμάτων· ταύτοχρόνως δὲ ἐξ Ἰωαννίνων ἐπῆλθε νέος τουρκικὸς στρατός κατὰ τῶν καταλαβόντων, ὡς εἵπομεν ἄνωτέρω, τὰ Πέντε Πηγάδια Ζηκκίων μετὰ τῶν Ν. Ζέρβα καὶ Ν. Νίκα, οἵτινες ἐπὶ διήμερον γενναίως ἀντιστάντες κατὰ τοῦ ἐφορμῶντος πολυαριθμοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, ἠναγκάσθησαν, ἐπὶ τέλους, νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν εἰς Λάκκην ἔνθα μετ' οὐ πολλὸν κατέφθασε καὶ ὁ ὑπὸ τὸν Τσέλιο-Πίτσαρη στρατός, ὅστις εἰς 1500 ἀνδρας ἀνερχόμενος, προσβαλὼν δὲ τοὺς ὑπὸ τὸν Παπαγεράσιμον ἐν τῇ Γεφύρᾳ τῆς Πάσαιρας καὶ ἀποκρουσθεὶς ὑπὸ τῶν 1400 Ἑλλήνων κατέφυγεν αὐτόσε, εἰς Παραθυμίου, ἔνθα ἦσαν οἱ ὑπὸ τὸν Ν. Βότσαριν καὶ Θ. Τσάμην ὀλίγοι ἐπικρατῶντες, οἵτινες εἰς μάτην ἀγωνισθέντες διεσκορπίσθησαν ἄλλος ἄλλῃ.

Καὶ οὕτω, δυστυχῶς, ἔνεκεν τῶν ἐπισυμβασῶν διχονοιῶν ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατοπέδῳ καὶ δι' ἑλλειψιν κέντρου καὶ ἐνότητος, μετὰ τὴν ἀτυχῆ δυσπραγίαν τοῦ Πέτα, ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἠπείρου σχεδὸν ἔληξεν· εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσε τὰ μέγιστα καὶ ἡ ἐπέμβασις τῶν δυνάμεων ἔνεκεν τῆς ὁποίας οὐδεμία νέκ ἐνίσχυσις ἐπεστάλη ἐκ τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος.

Οὕτω λοιπὸν ἡ ἐπέμβασις τῶν δυνάμεων, ἅφ' ἐνός, συμφέρον ἔχουσῶν νὰ μὴ γίνῃ οὐδὲ ἐλαχίστη στάσις ἐν τοῖς Τουρκοελληνικοῖς μεθορίαις, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν ἐπωφεληθῇ ἡ Ρωσικὴ πρὸς τὴν μετὰ τῆς

Σπυρίδων Πήλικας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τουρκίας ἐμάχοντο καὶ ἀφ' ἑτέρου, τὸ ἀπείποτε ἀπαράσκευον,— μεθ' ὅλας τὰς γενομένας συλλογὰς χρημάτων καὶ ἄλλων βοηθημάτων τῶν ὁμογενῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐν Βλαχίᾳ, οἵτινες ἐν τῇ φιλελληνισμῷ αὐτῶν δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσιν Ἑλλάδα μὴ ἐξικνουμένην μέχρι Βλαχίας—τῶν ἐπαναστατῶν, ἐματαιώσαν τὴν ἐν Ἡπειρῷ ἐπανάστασιν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ματαιουμένην καὶ τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ, ἀνευ οὐδενὸς πρακτικοῦ ἀποτελέσματος.

Ἡ ἀποφασισθεῖσα ἐπανάστασις ἦτο μὲν προῖον τῆς μεγάλης ἰδέας ὑφ' ἧς ἐνεφορεῖτο τότε ὁ Ἑλληνισμός, ἀλλ' ἰδίως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔργον τῶν βασιλέων Ὁθωνος καὶ Ἀμαλίας, οἵτινες ὑπὸ εὐγενεῶς φιλοδοξίας ὁρμώμενοι, νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν, συνεσκέπτοντο ἐν τοῖς Ἀνακτόροις μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ Σκαρλάτου Σούτσου καὶ τοῦ αὐλικοῦ Βέττλαν ἰδίως.

Τὸ ὑπουργεῖον, πλὴν τοῦ Σ. Σούτσου ἀπέμεινεν ἐκτὸς πάσης ἐνεργείας, τὴν δ' εἶδον τῆς ἐν *Ραδοβιτζίω* πρώτης ἐνάρξεως τῆς ἐπανάστασεως ἔμαθεν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Βασιλέως, κληθὲν εἰς συνδιάσκεψιν ὑπὸ τὴν ἰδίαν προεδρείαν, ὅτε καὶ ἐφάνη μᾶλλον παραδεχόμενον ἐφεκτικὴν στάσιν ἢ τὴν ἐνέργειαν. Ἐν τῇ Ὑπουργικῇ τοῦ ὅτε Συμβουλίῳ λαβὼν τὸν λόγον ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Α. Πάϊκος ἐξέφρασε μὲν χαρὰν διὰ τὸ κίνημα ἀλλὰ καὶ ταυτοχρόνως εἶπεν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει νὰ βαδίσῃ μετὰ πολλῆς περισκέψεως· διότι ὅτε Τρικούπης ἐκ Λονδίνου, ὁ Μαυροκορδάτος ἐκ Παρισίων καὶ ὁ Μεταξὰς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ τῶν πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐκθέσεων αὐτῶν, (1) συνεβούλευον ἡσυχίαν, κατὰ τὴν ἐπερχομένην ἀνατολικὴν κρίσιν, τὴν δὲ γνώμην ταύτην τοῦ Α. Παύλου ἡσπάζετο καὶ ἡ πλειονοψηφία τῶν ὑπουργῶν καὶ ἰδίως ὁ Σ. Πήλικας καὶ ὁ Κ. Προβελέγγιος· ἀλλ' ὁ Ὁθων οὐτε συζήτησιν περαιτέρω ἐπέτρεψεν, εἰπὼν ὅτι «ὅλοι εἴμεθα σύμφωνοι μυστικῶς καὶ

(1) Ὁ τελευταῖος μάλιστα, ἐν τινι πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐκθέσει αὐτοῦ, μετὰ τὸ κίνημα, ἀπεκάλει αὐτὸ καὶ ὄψιμον καὶ πρόωμον· καὶ ὄψιμον μὲν, διότι συγχέεται μετὰ τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς, πρόωμον δὲ διότι ἐπῆλθε πρὸ τῆς διαβάσεως τοῦ Δουνίβεως ὑπὸ τῶν Ρώσων.

μὲ σύνεσιν νὰ ὑποβάλλωμεν τὸ κίνημα, καὶ ἔκτοτε οὐδ' ἐλάχιστον πλέον μετὰ τῶν ὑπουργῶν ἐποιήσατο λόγον περὶ τούτων συνδιασκεπτόμενος καὶ ἐνεργῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ Σκαρλάτου Σούτσου.

Μόνον δ' ἐράπαξ ἄλλοτὲ ποτε συνδιεσκέψατο μετὰ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου περὶ τοῦ ἂν ἦτο ὠφέλιμον νὰ διορισθῇ ἀρχιστράτηγος ὁ στρατηγὸς Τζούρτζ, ἀλλὰ τὴν πρότασιν ταύτην ἀπέρριψε δικαίως τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον σκεφθὲν, ὅτι ὁ τοιοῦτος διορισμὸς μὴ μεταβάλλων τὸ φρόνημα τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἤθελε προκαλέσει δυσχερεσκείας μετὰ τῶν Ἑλλήνων. ἄλλως τε δὲ καὶ ἦτο ἀμφίβολον ἐὰν ὁ Τζούρτζ ἤθελεν ἀποδεχθῇ τὸν διορισμὸν αὐτοῦ· ὁ δὲ πρωθυπουργὸς Κριεζῆς προὔτεινε τὸν διὰ θαλάσσης μάλλον ἀγῶνα, ἀγοραζομένων τριῶν ρωσικῶν πολεμικῶν ἀτμοκινήτων καὶ προπαρασκευαζομένου στολίσκου τινὸς πρὸς ἐνέργειαν, ὁ βασιλεὺς ὅμως δὲν ἐφρόνει τὸ τοιοῦτο συντελεστικὸν καὶ ἴσως οὐχὶ ἐσφαλμένως· διότι οὐδὲν ἤθελε συντελέσει ὁ μικρὸς οὗτος στόλος, ὃν ἤθελον κατάρχει, ἅμα τῇ πρώτῃ αὐτοῦ κινήσει τὰ ἀγγλογαλλικὰ πολεμικὰ.

Διότι πάντες μὲν οἱ πρεσβεύται τῶν Δυνάμεων, ἰδίᾳ δὲ ὁ τῆς Ἀγγλίας Οὐάις καὶ ὁ τῆς Γαλλίας Ρουάν, ὁ διαδεχόμενος τὸν Θουβενέλ, ἐπιέζον δεινῶς τὸν Ὅθωνα νὰ μὴ παράσχει βοήθειαν τοῖς ἐπαναστάταις ἀλλ' ὁ βασιλεὺς, μεθ' ὅλον τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεχεν, ἔμεινεν ἀμετάπειστος, ἀπαντήσας βασιλικῶς, ὑπερηφάνως καὶ ἀξιοπρεπῶς.

Ὅτε, δὲ, τῇ 24 Φεβρουαρίου, ἀνηγγέλην εἰς Ἀθήνας ὅτι ἐπαναστατικὸν τι σῶμα τῆς Ἠπείρου, καταδιωκόμενον ὑπὸ Τούρκων, ἔτυχεν τῆς ἐπικουρίας τοῦ ἐν τοῖς μεθορίοις Ἑλλήνος ἀξιωματικοῦ Σκυλοδήμου καὶ τῶν ἐκεῖ ὁροφυλάκων, τρεψάντων εἰς φυγὴν τοὺς Τούρκους, ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Πήλικας τὰς συνεπείας τῆς τοιαύτης διαγωγῆς τῶν παρὰ τὰ μεθόρια ἑλληνικῶν στρατευμάτων φοβούμενος, μετέβη εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Κ. Προβελεγγίου, ἵνα ἐκθέσωσι τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἡ τοιαύτη κατάστασις θὰ συνεπήγετο τίς οἶδε τίνας συνεπείας καὶ εὐθύνας, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἂν διεκόπησαν αἱ μετὰ τῆς Τουρκίας διπλωματικαὶ σχέ-

σεις, ἡ τιμὴ τοῦ ἔθνους ἐπιβάλλει ἵνα, οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἀπομένωσι ξένοι πάσης ἀναμίξεως ἐν τῇ ἐκραγείσῃ ἐπαναστάσει.

Καθ' ἣν στιγμήν οὗτοι μετέβησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὁ βασιλεὺς ἔτυχεν ἀδιαθετῶν, ἐπομένως ἐδέχθη αὐτοὺς ἡ βασίλισσα ἥτις, μετὰ προσυχῆς ἀκούσασα τοὺς λόγους αὐτῶν καὶ ἐρυθρὰ ἐξ ἐνθουσιασμοῦ ἀποβᾶσα, ἐγερθεῖσα τῆς θέσεως αὐτῆς ὑπερήφανος ὡς πάντοτε, ὡς ἐκ τῶν κατακλυζόντων αὐτὴν αἰσθημάτων, εἶπε τὰδε :

« Ἡ Εὐρώπη, εἶπε, ἔδωκεν εἰς τὸν Ὀθῶνα τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος ἵνα τὸν ἔχῃ ἐδῶ ἀπλοῦν ὄργανον τῶν ἰδίων αὐτῆς συμφερόντων· ἀλλ' ἠπατήθη ὁ Ὀθῶν συνεταύτισε τὴν τύχην του μὲ τὴν τύχην τοῦ ἔθνους, τὸ δὲ ἔθνος ἔχει μεγάλην ἀποστολὴν εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἀρεδέχθη ὁλόκληρον ὁ Ὀθῶν ἔστω καὶ μὲ κινδυνόν του.

Ὁ κ. Ρουὰρ δὲν ἠσχύνητο νὰ μᾶς, εἶπε, δὲν ὁ βασιλεὺς ἔχωρ ἀλλοτρίαν θρησκείαν παρὰ τὴν ὀρθόδοξον δὲν ὤφειλε ν' ἀναμιγνύεται εἰς τὴν πόλιν καὶ οὐκ ἐὰν φοβῆται τὸ ἐθνικὸν αἰσθημα ἢ κυβέρνησις τοῦ Ναπολέοντος εἶναι πρόθυμος νὰ τὴν βοηθήσῃ ἀποστέλλουσα στρατὸν πρὸς ἐξασφάλισιν! . . . Ἐχομεν δυνάμιν εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὁ Ὀθῶν εἶναι ἰσχυρότερος ὅλων, . . . φοβοῦνται αἱ Δυνάμεις διὰ τοῦτο μᾶς περιποιοῦνται διὰ τοῦτο ὁ πρέσβυς τῆς Τουρκίας ἀκόμη δὲν ἔφυγε· αὐτοὶ φοβοῦνται μὴ ὁ βασιλεὺς τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος καὶ ἐξέλθῃ ἔξω· τὸ μόνον σωτήριον διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἶναι νὰ προσδεύσῃ ἢ ἐπανάστασις, φωτιά, λοιπὸν, φωτιά πανταχοῦ! ».

Ἐῖπε καὶ ἀπεχαιρέτησε διὰ χειρονομίας τοὺς δύο ὑπουργούς καὶ ἐξαλλος ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἔξῃλθε τῆς αἰθούσης τῆς ὑποδοχῆς, ἀφεῖσα ἐμβροντήτους τοὺς ὑπουργούς. (1)

(1) Ἐκ τῶν ἀνεκδότων καὶ λίαν περιέργων « Ἀπομνημονευμάτων » τοῦ διασήμεου νομομαθοῦς καὶ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Σπυρίδωνος Πήλικα, ἀνδρὸς σοφοῦ καὶ ἐναρέτου, διακριθέντος ἐν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ πολιτικῇ, ἀπερ εὐχαρίστως μανθάνομεν, ὅτι μέλλουσι προσεχῶς νὰ ἐκδοθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ κ. Ἰωάννου Ν. Πήλικα, διδάκτορος τῆς Νομικῆς, καὶ ἀπερ, ὡς ἐκ τῆς ἰδιότητος τοῦ συγγραφέως, διατελέσαντος καὶ ἰδιαίτερου συμβούλου τοῦ Ὀθῶνος, θέλουσι διαλευκάνει οὐκ ὀλίγα σκοτεινὰ σημεῖα τῆς συγχρόνου ἐθνικῆς ἱστορίας.

Τοιαύτην ιδέαν εἶχεν ἡ βασίλισσα Ἀμαλία περὶ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοιαύτην ιδέαν περὶ τῆς γενναιότητος τῶν Ἑλλήνων, ὥστε, ὅτε ἀνηγγέλθη αὐτῇ ὅτι ἐν Πλατανιά οἱ Ἕλληνες ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀνέκραξεν ἐν ἀγανακτῆσει ψυχῆς, θεωρήσασα προσβληθέντα τὰ φιλελληνικά αὐτῆς αἰσθήματα :

— *Αὐτοὶ δὲν εἶναι Ἕλληνες !*

Ἐξ ἄλλου δὲ πολλάκις ἐπῆλθε τῷ Ὁθωνὶ νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος, καὶ τὰ πάντα πρὸς τοῦτο ἦσαν ἔτοιμα, ἀλλὰ συνεκράτηθη ἕνεκα τῆς ἐναντίας γνώμης τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.

Ἰδωμεν δὲ νῦν τί γίνεται ἐν Θεσσαλίᾳ.

Ἡ Λαμία ἦτις, ὡς εἴπομεν, ἀρχομένου τοῦ 1854, εἶχε καταστῇ τὸ κέντρον τῶν καταρτιζομένων ἐπαναστατικῶν σωμάτων πρὸς εἰσβολὴν εἰς Θεσσαλίαν, συνεννοουμένων πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς, ὅτινες ἐναγωνίως ἀνέμενον τὴν στιγμήν τῆς ἀπολυτρώσεως αὐτῶν, καὶ πολλὰ ἠλπίζον ἐκ τῆς ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος, ὡς καὶ ἡ γενικὴ ἀποθήκη τῶν πολεμοφοδίων καὶ ὑποτροφῶν, εὐρίσκετο ἤδη εἰς διηνεκὴ κίνησιν.

Καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ στασιασταὶ καὶ λησταντάρται τοῦ 1848 τυχόντες ἀμνηστίας προητοιμάζοντο νὰ κατέλθωσιν εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα, οὗτινος πολλοὶ συμμετέσχον.

Ἦδη τῇ 31 Ἰανουαρίου 1854 ὁ τέως ὑπασιπστής τοῦ Ὁθωνος Τσάμης Καρατάσος προσεκάλεσε τὸν Νικόλαον Γ. Φιλάρετον δι' ἐπιστολῆς, λεγούσης : « ἡ πολυπόθητος ἡμέρα τέλος ἔφθασεν· ἡ φωνὴ τῆς ἀναστάσεως τῆς πατρίδος μᾶς προσκαλεῖ νὰ δράμωμεν εἰς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς δουλείας, νὰ εἶναι ἔτοιμος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὁ Φιλάρετος συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ καὶ ἐτοιμασθεὶς ἐζήτησε παρὰ τῆς Κυβερνήσεως — διότι ἦτο ἀξιωματικὸς — (14 Φεβρουαρίου 1854) τρίμηνον ἄδειαν ὅπως μεταβῇ εἰς τὸ Πήλιον, οἰκείων δῆθεν ὑποθέσεων ἕνεκεν.

Ταῦτοχρόνως δὲ πολλὰ ἐπαναστατικὰ σώματα ὑπὸ διαφόρους ὀπλαρχηγούς εἰσῆλθασαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν : ὁ Κατάρχηας, ὁ Φαρμάκης, ὁ Παπακώστας Τζαμάλας, ὁ Ζητουνιάτης, ὁ Καραούλης, ὁ Ρεδίνης, ὁ Βελέντζας, ὁ Γριζάνος, οὓς εἶδομεν ἐν ταῖς προ-

ηγουμέναις στήσεσι, προθύμως συμμετέσχον τοῦ ἀγῶνος, μετ' ἄλλων ἀξιωματικῶν τοῦ τακτικοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, οἵτινες διελθόντες τὰ μεθόρια, ἐπανεστάτησαν τὰ περὶ τὸ Πήλιον χωρίον ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ Μπασιδέκκι, ὁ Γριζάνος, οἱ ἐκ τῆς Ἑπαιρωτικῆς ἐπαναστάσεως κατελθόντες Γιαν. Ράγκος καὶ Ἰω. Στράτος, Στουρνάρας καὶ ἄλλοι πολλοί.

Πανταχόθεν συνέρρεον ἰθελονταὶ ἐνθουσιῶντες, καὶ πρὸ πάντων Βύβοεις, οἵτινες κατεγράφοντο εἰς τὸ μητρώον, οὐ ἐπὶ κεφαλίδος ἦσαν λιθογραφημένα σύμβολα ἐπαναστάσεως: στέφανος ἐν αὐτῷ σταυρὸς μετὰ τοῦ συμβόλου: «ἐν τούτῳ νίκα». ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ στεφάνου μία σημαία καὶ περίξ τά: «Ἐλευθερία ἢ θάνατος — Ἑλληνικὴ ἐνότης — σώμα τῆς ἐλευθερίας». ἐν ἄλλοις δ' ἀντιτύποις ἀντὶ τῶν «Ἑλληνικὴ ἐνότης» κλπ. «Ἑπείρος, Θεσσαλία καὶ Μακεδονία». Γενικὸς δ' ἀρχηγὸς τῶν Θεσσαλικῶν στρατευμάτων ἀνεκηρύχθη ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Χατζῆ-Πέτρος.

Πρῶτος ἀνεχώρησεν ἐπισήμως ἐκ Λαμίας, ἀρχομένου Φεβρουαρίου, ὁ ἐκ Γρεβενῶν ἀρματωλὸς Θεόδωρος Ζάκας ἄγων 200 ἄνδρας· ἔκτοτε δ' ἀλληλοδιαδόχως διήρχοντο τὰ μεθόρια ἐπαναστατικὰ σώματα συνενούμενα μετὰ τῶν ἰθαγενῶν, ἅτινα περὶ τὰ μέσα Φεβρουαρίου ἐν τοῖς χωρίοις τῶν Ἀγράφων καὶ ἐν τοῖς τῆς Θετταλομαγνησίας Πλατανιά, Πριμύρι καὶ Λαυκὸν ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ μετὰ τῶν προϋχόντων μετέβησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου καὶ ἐν συγκινήσει ἑψαλλον δοξολογίαν ὑπὲρ τῆς αἰτίας ἀποπερατώσεως τοῦ ἀγῶνος· εἶτα ἐξελθόντες τοῦ ναοῦ ἐν ἐνθουσιῳδῇ κραυγῇ: «Ζήτω ἡ Ἐλευθερία!» οἱ πρόκριτοι ἐξέδωκαν τὴν δὲ τὴν προκήρυξιν:

«Οἱ ὑποφαίνόμενοι πρόκριτοι τῶν χωρίων Λαυκοῦ καὶ Προμυρίου μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ ὑποφέρωμεν τὴν πρὸ τεσσάρων αἰῶνων δουλικὸν ζυγὸν καὶ τὰς φρικτὰς συνεπείας του· μὴ ἀνεχόμενοι πλέον νὰ βλέπωμεν τὴν μὲν ἱεράν ἡμῶν θρησκείαν ἐμπαιζομένην, τὴν δὲ τιμὴν ἐξουθεριομένην, τὴν δὲ περιουσίαν ληστευομένην διὰ φόρων ἀνηκούστων καὶ συνεχῶν ὡς καὶ τὴν ζωὴν ἡμῶν αὐτὴν κινδυνεύουσαν καθ' ἑκάστην· ἀκούσαντες δὲ ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοί μας Ἑπείρωται καὶ Θεσσαλοὶ καὶ Μακεδόνες ἰδραῖξαν τὰ ὅπλα κατὰ τῆς

ἀνόμου Τουρκίας δρᾶττομεν καὶ ἡμεῖς αὐτὰ ἐπίσης καὶ κηρύττομεν ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας τριάδος, ὅτι εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ πολεμήσωμεν μέχρι τελευταίας πνοῆς ὑπὲρ τῆς θρησκείας, τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας μας. — Ἐγειρόμενοι αὐθορμήτως καταβαίνομεν εἰς τὸν βαρὺν μὲν, ἀλλ' ἐνδοξον δι' ἡμᾶς ἀγῶνα· παρακαλοῦμεν ἅπαντα τὰ ἔθνη ὅπου λατρεύεται τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ νὰ ἐνθυμηθῶσιν, ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐβάψαμεν μὲ τὸ αἷμά μας τὸ ἔδαφος τοῦτο καὶ ὅτι εἰς μόνην τὴν ἀνωτέραν δύναμιν αἰμοσταγεῖς ὑπεχωρήσαμεν τότε.

Καὶ διὰ τὰ παθήματά μας λοιπὸν καὶ τοὺς παρελθόντας ἀγῶνας παρακαλοῦμεν ἀπάσας τὰς χριστιανικὰς φυλὰς νὰ μᾶς παρέξωσι χεῖρα βοηθείας καὶ νὰ ἐνισχύσωσι τοὺς πάλαι πολεμιστὰς τῶν Τρικέρων. Παρακαλοῦμεν δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν μας Ἑλλάδα, μεθ' ἧς διακηρύττομεν, ὅτι εἴμεθα ἀδιαρρήκτως συνδεδεμένοι νὰ πολεμήσωμεν, νὰ συμμερισθῇ τοῦ ἀγῶνος μας καὶ νὰ μᾶς συντρέξῃ ψυχῇ τε καὶ σώματι, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἠγωνίσθημεν δι' αὐτῶν ἄλλοτε.

Ἐν τούτοις, ἐν Λαμίᾳ ὁλονὲν κατηρτίζοντο ἐπαναστατικὰ σώματα ἐν οἷς καὶ ἰδιαίτερον τῶν Ὀλυμπίων ὑπὸ διαφόρους ὀπλαρχηγούς : Γ. Τζαχείλα, Δ. Ψαρδοῦ, Ἰωάννην Διαμαντίν, Λαζαίου, Τζωταίου, Εὐάγγελον Κροβαγγόν, Καραγεώργην, Ζήσην Σωτηρίου κτλ., πολλοὶ δὲ ἐνθουσιῶδεις πατριῶται κατήρτισαν ἰδια σώματα ὡς ὁ Γεώργιος Λεβέντης μετὰ τοῦ ταγματάρχου Παπαδοπούλου, ὁ Κωνσταντινουπολίτης Μ. Χουρμούζης καὶ ἄλλοι· ἰδοὺ δὲ καὶ πῶς ἐνήργουν τὰ ἐπαναστατικὰ ταῦτα σώματα : Πρῶτον συνεκρούοντο πρὸς τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα καὶ ἤρκοοντο νὰ καταλαμβάνωσιν ὄχυράς θέσεις καὶ νὰ διεγείρωσι τὴν ἐπανάστασιν, εἶτα δέ, ἀφίχθentes τοῦ στρατηγοῦ Χατζή-Πέτρου, τῇ 1 Μαρτίου 1854 μάλλον συντεταγμένως καὶ συνῆψαν μάχας ἀρκούντως σπουδαίας, οὕτω δὲ τὰ ὑπὸ τὸν Παπακώσταν Τζαμάλαν ἐπαναστατικὰ σώματα ἀποτελοῦντα δύναμιν 2,000 ἀνδρῶν ἐνεφανίσθησαν, τῇ 12 Μαρτίου, πρὸ τοῦ χωρίου Πλαταριάς, ὅπερ κεῖται μεταξὺ Ἀλμυροῦ καὶ Σουρπης· οἱ ἐκεῖ Τουρκαλβανοὶ ἰδόντες αὐτοὺς ὠχυρώθησαν ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ ἀντίταξαν ἀντίστασιν γενναίαν.

Τότε ὁ Τζαμάλας διέταξε τὴν πολιορκίαν τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ δὲ τὸ

σῶμα τῶν Ὀλυμπίων, λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, ἐβάδιζε νὰ καταλάβῃ θέσιν τινὰ ΒΑ. τοῦ χωρίου, ὁ διοικῶν ἰδιοσυντήρητον σῶμα πατριώτης Γεώργιος Λεβέντης, προχωρήσας ὑπὲρ τὸ δέον ἐντὸς τοῦ χωρίου, ἐφονεύθη ὑπὸ τουρκικῆς σφαίρας.

Τοῦτο οἱ ἐν Ἀλμυρῷ Τούρκοι μαθόντες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀμπάς-Λαλιώτη, ὃν εἶδομεν ἐν Ἡπείρῳ, ἐπῆλθον τῇ ἐπαύριον, 13 Μαρτίου πρὸς διάλυσιν τῆς πολιορκίας τῆς Πλαταριάς ἀλλ' ἀπεκρούθησαν ὑπὸ τοῦ σώματος τῶν Ὀλυμπίων καὶ ἐξηναγκάσθησαν νὰ ἐπανακάμψωσιν ἄπρακτοι εἰς Ἀλμυρόν, οἱ δ' ἐν αὐτῷ πολιορκούμενοι μετ' οὐ πολὺ, ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι καὶ νὰ παραδώσωσι τοῖς ἐπαναστάταις τὸ χωρίον.

Δυστυχῶς ὅμως ἀντὶ νὰ διατάξῃ τότε ὁ Τζαμάλας Παπακώστας στενὴν τοῦ Ἀλμυροῦ πολιορκίαν παραδόξως ἀπώλεσε καιρὸν πολὺτιμον ἐν ἀψιμαχίαις οὕτως, ὥστε οἱ ὑπὸ τὸν Ἀμπάς-Λαλιώτην Τούρκοι, σπουδαίως ἐνισχυθέντες ἐκ τοῦ εἰς Θεσσαλίαν καταπλεύσαντος στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ζεῆν-Ἰ-Πασᾶν, ἐπετίθησαν πρῶτοι κατὰ τῶν Ἑλλήνων, εὐτυχῶς ὅμως ἡττήθησαν, κατὰ κράτος, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Συνετέλεσε δὲ τῇ νίκῃ ταύτῃ τυχαίως ἀρχιληστής τις Κυριάκος καλούμενος, ὅστις προσελθὼν, τῆς μάχης, ἤδη ἀμφιρρόπου οὔσης, ἔδωκε νέαν ὠθησιν εἰς τὴν νικην τῶν ἡμετέρων διὰ τῆς ἰδίας τόλμης καὶ γενναϊότητος.

Τὰ δ' ἄλλα ἐπαναστατικὰ σώματα, περὶ τὸ Φανάριον, Δομοκόν, Βῶλον, Φέρσαλα, ἐνεργοῦντα, συνήπτυν ἀψιμαχίας πρὸς τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα, ἐξ ὧν, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐξήρχοντο νικηφόρα. Ὁ στρατηγὸς Χατζῆ-Πέτρος ὀχυρὰς καταλαμβάνων θέσεις ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν συγκρότησιν στρατοπέδου πρὸς καιρίαν καὶ ἀποφασιστικὴν ἐνέργειαν, πρὶν ἢ καταφθάσῃ μεγάλαι Τουρκικαὶ ἐπικουραὶ καὶ διότι τὰ σώματα τοῦ Χρόνη Μασδέκη, τῶν Ὀλυμπίων, τοῦ Γ. Γριζάνου καὶ τινων ἄλλων ὀπλαρχηγῶν τῇ 19 Μαρτίου ἐπιτεθέντα ἐναντίον τῆς ἰσχυρᾶς πόλεως Βώλου συνήψαν μὲν φονικὴν καὶ πολὺωρον μάχην, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθησαν νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν ἄπρακτα· ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ οἱ ἐπιτεθέντες κατὰ τοῦ Δομοκοῦ δὲν ἐφάνησαν εὐτυχέστεροι τῶν πρὸ τοῦ Βώλου πολεμησάντων· φαίνεται δ' ὅτι εἰς τὴν ἀποτυχίαν ταύτην τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων.

συνετέλεσε καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Δημητριάδος Γαβριήλ, ὅστις τίς οἶδεν ὑπὸ ποίων κινούμενος αἰσθημάτων ἔγραφε καὶ διέδιδε τοῖς ὑπ' αὐτὸν προκρίτοις καὶ ἱερεῦσι καὶ δι' αὐτῶν τοῖς χριστιανοῖς, δι' ἐγκυκλίων, ὅτι οἱ Τούρκοι πανταχοῦ νικῶσιν, ὅτι εἰσὶ πολυάριθμοι καὶ ὅτι κακὴ τύχη περιμένει τοὺς Χριστιανοὺς ἂν συνεννοηθῶσι, μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν· εἰς ἐπίμετρον δ' ἔγραφεν ὅτι καὶ οἱ ἐπαναστάται καλοῦσι καὶ δηροῦσι τὰ χωρία καὶ τὰ τοιαῦτα· ὅτι αὐτὸς μετὰ τῶν προϋχόντων εὐρίσκεται ἐν πλοίῳ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ ὅτι ἐκεῖθεν ἐξελθόντες μετέβησαν αὐτὸς τε καὶ ἔμποροι καὶ ἄλλοι εἰς προσκύνησιν τοῦ Πασσᾶ ὅστις ὑπεδέξατο αὐτοὺς φιλοφρονέστατα ὑποσχόμενος διατήρησιν τῆς ἡσυχίας· ὅτι τὰ τουρκικὰ στρατεύματα οὐ μόνον οὐδένα φόβον αὐτοῖς παρῆχον, ἀλλὰ καὶ περιέβαλλον, ὅτι οἱ χωρεῖται ὤφειλον ἀνὰ δύο ἐξ ἑκάστου χωρίου νὰ μεταβῶσιν εἰς Βῶλον εἰς προσκύνησιν τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος τοῦ Πασσᾶ καὶ δεῖξωσιν αὐτῷ αἰσθήματα ἀγάπης ὡς ὑπήκοοι καὶ ἐκθῶσι τὴν κατάστασιν τῶν χωρίων καὶ ἀκούσωσι παρὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ «τὰς πατρικὰς μερίμνας τῆς σεβαστῆς ἡμῶν κυβερνήσεως ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν ὑπηκόων».

Πρὸς δὲ τούτοις ἡγγεῖλε τῷ λαῷ, ὅτι δὴθεν 10,000 Ἀγγλῶν ἀφίκοντο εἰς Πρέβεζαν ἵνα καταδιώξωσι τοὺς ἐκεῖ ἀντάρτας καὶ τοὺς ἐν Ἰωαννίνοις, ὅτι καὶ εἰς Βῶλον 10,000 Ἀγγλῶν στρατιωτῶν καὶ Αἰγυπτίων ἔμελλον νὰ ἔλθωσι, διότι «μετὰ μικροῦ ὁμιματος εἶδον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ τὴν ἀντάρσιαν ταύτην καὶ πῦρ πνέουσι» καὶ τέλος ἀνεφώνει :

«Σπεύσατε λοιπὸν καὶ πληροφορήσατε τὸν λαόν διὰ νὰ μὴ ἀπατηθῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ψευδεῖς λόγους. Πασχίσατε ἂν φανῶσιν ἀντάρται, νὰ τοὺς πείσητε διὰ νὰ ἀναχωρήσουν· διότι θὰ γείνουσι αἰτίαι νὰ καταστραφῶσι τὰ χωρία καὶ οἱ κάτοικοι καὶ πολλοὶ θὰ ἀποθάνωσιν ἀπὸ τὴν πείναν καί, ἂν δὲ τὸ ἐναντίον σᾶς παραβιάσουν, νὰ κλεισθῇτε εἰς τὰ γερότερα σπίτια, νὰ ἀντιπαραταχθῇτε καὶ νὰ τοὺς κτυπήσητε καὶ νὰ στείλετε εἰδήσιν ἐδῶ διὰ νὰ προφθάσωσι στρατεύματα· καὶ ὅταν φθάσωσι τὰ στρατεύματα αὐτόθι νὰ βάλετε ἐπ' αὐτοὺς εἰς τὰ σπίτια ἥτοι νὰ ὑψώσετε ἀπὸ ἐν μανδύλι κόκκινον διὰ νὰ γνωρίζουν ὅτι εἶναι ἐκεῖ πιστοὶ ὑπήκοοι».

Ὡς δὲ μὴ ἤρουν αἱ διὰ τῶν ἐγκυκλίων ἐκείνων ψοφοδεεῖς τοῦ Ἑλλήνος ἐπισκόπου Δημητριάδος Γαβριὴλ διαδιδόμεναι, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχόθεν ἀπειλητικαὶ καὶ δυσάρεστοι εἰδήσεις καθίστων τοὺς χωρικοὺς ἦτον τολμηροὺς καὶ προθύμους εἰς ἐπανάστασιν· διότι ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Στάτφορντ Κάνιγγ διεύθυνε πρὸς τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Ἀγγλοὺς προξένους ἐγκύκλιον, δι' ἧς ἐκήρυττεν, ὅτι, ἵπαιδὴ ἐν τῷ παρόντι Ἀνατολικῷ πολέμῳ ἢ τε Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ εἰσὶ σύμμαχοι τῆς Τουρκίας, οὐδεμία προστασία παρασχεθήσεται τοῖς ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλησι καὶ ὅτι, ἐὰν ἡ Τουρκία κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἐν Τουρκίᾳ Ἕλληνες ὑποστήσονται πάντα τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου.

Ὡς ἐπίμετρον δέ, λέγει ὁ κ. Κρέμος, ὑπῆρχεν ἑλλειψὶς ὀπλίων, πολέμου ἐφοδίων καὶ τροφίμων· διότι ἐκ μὲν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὀλίγαι καὶ ἄτακτοι ἀποστολαὶ ἐγίνοντο, ἐκ δὲ τοῦ ἐξωτερικοῦ, Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Αὐστρίας ἀπηγορεύοντο ὑπὸ τῶν οἰκείων κυβερνήσεων. Λέγουσι μάλιστα, ὅτι οὐδὲ ἐν ζευγὸς πιστολίων, ὅπῳ ἤθελε νὰ πέμψῃ ὁ Λασκαρίδης, ἐκ Λονδίνου, πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Πηλίου Ν. Γ. Φιλάρετον ἐπέτρεψεν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις! Διὰ ταῦτα πάντα ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπανάστασις ἔβαινε βραδέως ἀνὰ τὰ λοιπὰ χωρία τοῦ Πηλίου καὶ τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, τῇ 10 Ἀπριλίου, συνεκεντρώθησαν ἐπὶ ταῦτῳ οἱ Τζαμάλας, Φαρμάκης, Πανουργιάς, Δουβουνιώτης, Χουρμούζης καὶ τινες ἄλλοι, ἀποτελέσαντες οὕτω δύναμιν 2,500 ἀνδρῶν ἐπολιόρκησαν τὴν ἐκ 2,000 ἀνδρῶν Τούρκων ἀπαρτιζομένην φρουρὰν τοῦ Δομοκοῦ, ἥτις εἰς μάτην ἀπεπειράθη νὰ διαλύσῃ τοὺς πολιορκητάς, οἵτινες ἐπέπιπτον λάβροι. Δυστυχῶς ὅμως πρὸς ἐπικουρίαν τοῦ Δομοκοῦ ἀφίκετο ὁ Ζεϊνὲλ-Πασᾶς μετὰ 3,000 ἀνδρῶν καὶ 4 πυροβόλων· οὕτω δὲ τῶν ἐπαναστατῶν προσβληθέντων, ταῦτοχροῶς, καὶ ὑπὸ τῶν ἑσῶθεν καὶ ὑπὸ τῶν ἑξῶθεν ἐπελόντων πολυπληθῶν Τούρκων, ἐπῆλθε δεινὴ καὶ πεισμῶδης ἀντίστασις, πολλὴν φθορὰν προξενήσασα τοῖς τε ἑχθροῖς καὶ τοῖς ἡμετέροις, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξε ν' ἀποκρουσθῶσι μὲν οἱ ὑπὸ τὸν Ζεϊνὲλ-Πασᾶν Τούρκοι, ἀλλ' ἕνεκα διαφωνίας ὅμως τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν, μὴ ὑποστηριζάντων τοὺς ἐν τῇ θέσει Σκάρμυτσα ἀγωνιζομένους Ἕλλη-

νας, ἔνθα ἐφονεύθη καὶ ὁ γενναῖος λοχαγὸς *I. Βαῖρακτάρης* καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ *Μασουρόπολοι*, νὰ διαλυθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ πολιτορμία καὶ νὰ εἰσέλθωσιν ἅπαντες εἰς Δομοκόν.

Οὕτω δὲ, διὰ μυριοστὴν ταύτην φορὰν, ἔνεκεν διαφωνίας καὶ ἔριδος τῶν σωματάρχων, ἀπώλεσαν οἱ "Ἕλληνες μεγίστην ἐν Δομοκῷ νίκην, τὴν καταστροφὴν τοῦ *Ζεῖνέλ-Πασᾶ* καὶ τὴν ἄλωσιν τοῦ Δομοκοῦ, ἅπερ ἀμφοτέρω ἤθελον ἐπιτύχει, ἐὰν ὁμοφωνοῦντες, κατὰ τὴν κρίσιμον τῆς μάχης στιγμήν, ἐνήργουν ἐκ συμφώνου καὶ ἀπὸ κοινοῦ. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ ἀρὰ τοῦ *Πέτα* ἐπέπεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν διχονοούντων ὀπλαρχηγῶν καὶ ἐπῆλθεν οἷον ἐπῆλθε καὶ ἐκεῖ ταῦτοχρόνως τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐν τούτοις, ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπαναστάσεως, στρατηγὸς *Χατζῆ-Πέτρος*, ἐξελέξατο ὡς κατὰλληλον τόπον συγκεντρώσεως καὶ κατάρτισιμοῦ ὠχυρωμένου στρατοπέδου τὴν κωμόπολιν *Καλαμπάκαν*, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ *Πηνειοῦ* ἐπὶ τῆς ἀπὸ *Τρικυάλων* εἰς *Μέτσοβον* ἀγούσης ὁδοῦ, κάτωθεν κειμένην τῶν περιφήμων ἐκείνων *Βυζαντινῶν Μοναστηρίων*, τῶν *Βράχων* τῶν *Μετεώρων*. Ἐναντίον ὅμως αὐτοῦ ἐξεστράτευσαν ἐκ *Τρικυάλων* ὁρμήσαντες ὁ *Σελήμ-Πασᾶς* καὶ ὁ *Ἰσμαήλ-Φράσαρης*, συγγενῆς ἐκείνου, ὃν εἶδομεν ἐν τῇ πολιτορμίᾳ τῆς Ἀρτῆς, μετὰ 3.000 ἀνδρῶν, ἀφικομένων πρὸς τῆς *Καλαμπάκας*, τῇ 30ῇ Ἀπριλίου 1854.

Εὐθὺς δ' ἀμέσως οἱ Τούρκοι ἤρξατο νὰ κατασκευάζωσι κεκρωμένον στρατόπεδον ἀπασχολοῦντες τοὺς Ἕλληνας διὰ διηνεκεοῦς μὲν, ἀλλ' ἀβλαβοῦς, ὡς ἐκ τῆς κακοβολίας κανονιοβολισμοῦ. Ταῦτα βλέπων καὶ ὁ Ἕλλην ἀρχηγός, εἰργάζετο ἀνενδότης· λαβὼν δ' ἐπικουρίας ἐκ τῶν ἐσπευσμένως ἀφικομένων σωμάτων τῶν *Ὀλυμπίων* καὶ ἄλλων τινῶν, ὑπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς *Αὐθουριώτην*, *Χουρμούζην*, *Γιουρῶκον*, *Καλαμάραν* καὶ λοιπούς, κατήρτισε δύναμιν 2.000 ἀνδρῶν, οὓς διέταξε νὰ τοποθετηθῶσιν οὕτως, ὥστε νὰ καταστῇ ἀδύνατος ἡ ἀφίξις ἐπικουριῶν πρὸς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον.

Κατέλαβον λοιπὸν ἑλληλοδιαδόχως τὰς θέσεις *Καστρί*, *Βούλες* καὶ τινὰς ἄλλας, αἵτινες ἀποκόπτουσιν αἱ μὲν τὴν ἐκ *Μετσόβου*, αἱ δὲ τὴν ἐκ *Τρικυάλων* καὶ *Ααρίσσης* συγκοινωνίας. Οὕτω στενοχω-

ρηθείς ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἀπανταχόθεν ἐξώρμησε, τῇ πρώτῃ τῆς 5ης Μαΐου, κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ὁμῶς γενναίως ἀγωνισθέντες, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, κατώρθωσαν νὰ τρέψωσιν αὐτὸν εἰς ὀπίσθω-
χώρησιν προξενήσαντες αὐτῷ πολλὴν φθοράν.

Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ τῆς Καλαμπάκας ἰδιαίτερος πρέπει νὰ ἀνα-
γραφῇ ὁ ἀμνηστευθεὶς λησταντάρτης Καταραχιᾶς καὶ ὁ Νικόλαος
Λεωστάκος, ἐπιλοχίας ἔτι τότε τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ (1) τὸν
ἐνθουσιασμόν τοῦ ἀνδρὸς τούτου δεικνύουσι πληρέστατα οἱ πρὸς τὰ
τὸν στρατὸν καὶ τοὺς καταδίκους συγκινητικώτατοι αὐτοῦ λόγοι. (2)

Ὁ Ν. Λεωστάκος ἐξεκίνησεν ἐκ Χαλκίδος καὶ μετὰ διηλεκτὴ πο-
ρείαν ἐφθασαν τῇ 11 μ. μ. τῆς 30 Ἰανουαρίου εἰς τὰ *Καλύδια*, τὴν
ἐπαύριον 31 εἰς τὸ χωρίον *Κόκκινα* ἔνθα καὶ διοργάνωσι τοὺς ὑπ'

(1) Ὁ Ν. Λεωστάκος λοχίας ὢν τῆς ἐν Χαλκίδι φρουρᾶς, κατὰ
τὸ 1854, ἔνθα εἶχε μετατεθῇ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Κριεζῆ πρὸ
ἔτους, καὶ διάπυρον πρὸς τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ὥς πάν-
τες οἱ Λάκωνες, τρέφων ἔρωτα, ἀπεφάσισε νὰ καταπατήσῃ χάριν
τῆς πατρίδος τὸν στρατιωτικὸν ὅρκον καὶ ἑμῶς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀν-
δρας εἰς τὰ τῆς μεγάλης ιδέας, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἀξιωματικῶν τῇ 25
Ἰανουαρίου 1854 προῦδιδάσθῃ εἰς ἐπιλοχίαν ὑπὸ τοῦ συνταγμα-
τάρχου Σπηλιοτοπούλου.

Ἦδη δ' ἀρξαμένων τῶν ἐπαναστατικῶν ἐν τῇ Ἠπείρῳ, Θεσ-
σαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ κινημάτων, ἐζήτει ἀδημονῶν νὰ εὕρῃ πλοῖον
πρὸς μεταφορὰν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ αὐτῷ ὀρκισθέντος λόχου εἰς Βω-
λον, ἀλλὰ μὴ εὐρὼν ἐξεκίνησε διὰ ζηρᾶς διὰ τῆς Γεφύρας Χαλκίδος.

Οὕτω λοιπὸν τῇ 30 Ἰανουαρίου ὀρκίσας δεκανεὺς τινὰς ἐσκέφθη
μετ' αὐτῶν ὧδε: α') νὰ διακοινώσῃ τὸ πρᾶγμα τοῖς στρατιώταις,
καὶ ἐν ἐπιτυχίᾳ νὰ ριθῶσι δύο πυροβολισμοί, β') νὰ καταληφθῶσιν
αἱ πύλαι τοῦ φρουρίου καὶ γ') νὰ ἀνοιχθῶσιν αἱ φυλακαὶ τῆς Χαλκί-
δος ἵνα ὀπλίσωσι τοὺς 300 περίπου καταδίκους ἐν τῷ κατὰ τῶν
Τούρκων ἀγῶνι καὶ καταλάβωσι τὴν τε ὀπλοθήκην καὶ τὴν πυρι-
ταποθήκην.

Τὰ πάντα ἀπέβησαν κατ' εὐχὴν καὶ τὸ τόλμημα τοῦ Ν. Λεω-
στάκου ἐπέτυχε πληρέστατα ὥς περιγράφομεν ἀνωτέρω.

(2) Τὰ κατὰ τὸν Ν. Λεωστάκον θέλει ἐκδώσει εἰς ἴδιον βιβλίον ὁ υἱὸς
αὐτοῦ Πέτρος Λεωστάκος, ἐξ οὗ ἐσταχυολογήσαμεν τὰ ὀλίγα περὶ τοῦ ἀδίκως
θανατωθέντος ἐκείνου γενναίου τῆς πατρίδος τέκνου μετὰ τῶν δύο ἄλλων συνα-
γωνιστῶν αὐτοῦ.

αὐτὸν ἄνδρας καλέσας αὐτοὺς «*Πρῶτον ἱερὸν σῶμα τῆς ἐλευθερίας*» μετὰ σημαίας φερούσης «*Ἰησοῦς Χριστὸς Νικᾷ*» τῇ 2α Φεβρουαρίου, τελεσθείσης αὐτόθι δοξολογίας, ὠρκίσθησαν πάντες νὰ φυλάξωσι πίστιν εἰς τὸν *σωματάρχην* αὐτῶν καὶ ἐξακολουθήσαντες τὴν πορείαν ἔφθασαν εἰς τὸ χωρίον *Μαρτίου*· ἐκεῖθεν ὁ Λεωστάκος διηυθύνθη εἰς *Ἁγίον Κωνσταντῖνον καὶ Μῶλον* ζητῶν νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν.

Τὴν διαγωγὴν ταύτην τοῦ Ν. Λεωστάκου μαθοῦσα ἡ Κυβέρνησις ἔστειλε πρὸς σύλληψιν αὐτοῦ, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν κατώρθωσεν, ὁ δὲ Λεωστάκος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν μετέβη ἔνθα τὸ καθήκον τῆς τιμῆς ἐκάλει αὐτόν, ἀντιμετωπισθεὶς, τὸ πρῶτον, παρὰ τὸ χωρίον, *Τσαμάσι* πρὸς 500 Τούρκους ἱππεῖς τε καὶ πεζοὺς μετὰ τοῦ *Καταραχιά* μεθ' οὗ εἶχεν ἤδη συνενωθῇ.

Ἐφθασε τέλος πάντων εἰς *Καρδίτσαν* ἔνθα καὶ συνενώθησαν πρὸς τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ *Χατζῆ-Πέτρου*, μεθ' οὗ, ὡς εἶδομεν, πολεμήσας ἐν *Καλαμπάκῃ*, ἔδειξεν ὁποῖος τις ἦτο γενόμενος εἰς τῶν κυρίων *σωματαρχῶν* καὶ τῶν αἰτίων τῆς νίκης.

Τὴν 7 Μαΐου κατέφθασαν καὶ ἄλλαι ἐπικουρίαι τοῖς ἐπαναστάταις, οὕτως ὥστε, ὁ ὑπὸ τὸν *Χατζῆ-Πέτρον* ἐπαναστατικὸς στρατός τὸ πρῶτον εἰς 800 μόνον ἀνερχόμενος, ἀνῆλθεν ἤδη εἰς 3,000 περιλαμβάνων τοὺς πλείστους τῶν ἐπιλέκτων *σωματαρχῶν*.

Τοιαύτης τυχὼν ὁ *Χατζῆ-Πέτρος* βοηθείας ἀκαταπαύστως συνεκρότει μάχας ὧν αἱ σπουδαιότεραι ἦσαν δύο· ἡ ἦν ἀφηγήθημεν καὶ ἡ τῆς 10 Μαΐου ἣτις ἀπέβη καταστρεπτικωτάτη τοῖς ἐχθροῖς, ἀποφασίσασιν, μετὰ τὴν ἀφίξιν ἐπικουριῶν τινῶν ἐκ *Τρικκάλων* καὶ *Δομοκοῦ*, ὡς ἐκ τῆς πείνης, νὰ συγκρατήσωσι ὀριστικὴν μάχην.

Ὅθεν τῇ 7 π. μ. τῆς 9 Μαΐου διαιρεθέντες εἰς δύο πολυπληθεῖς πτέρυγας ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, γενναίως δεχθέντων αὐτούς.

Ἡ μάχη ὑπῆρξε πεισματωδεστάτη, τοῦ Σελήμ πασᾶ ξιφῆρους παρορμῶντος τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας, διαρκέσασα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν οἱ ἡμέτεροι ἐξῆλθον νικηφόροι τρέψαντες, ἐν τέλει, τὸν ἐχθρὸν εἰς φυγὴν, ἀφήσαντα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὑπὲρ τοὺς 500 νεκροὺς καὶ διπλασίους σχεδὸν τραυματίας, τῶν Ἑλλήνων φο-

νευθέντων ὑπὲρ τοὺς 60 καὶ πληρωθέντων ἰσαριθμῶν ἐν οἷς καὶ οἱ γενναῖοι σωματάρχαι *Πετροπουλάκης καὶ Κυριάκος*.

Μετὰ τὴν ἤτταν ταύτην οἱ Τούρκοι συσκευθέντες ἀπεφάσισαν περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 9 πρὸς τὴν 10 Μαΐου νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ ὀχυρώματα αὐτῶν καὶ νὰ ἀναχωρήσωσι, τὸ τοιοῦτο ἐννοήσαντες οἱ ἡμέτεροι ἐπετέθησαν ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ καὶ καταδίωξαν αὐτοὺς, ὧν ἄλλους μὲν ἀπωθοῦντες εἰς τὸν ποταμὸν ἄλλους δὲ φονεύοντες κατέστρεψαν ἅπαντας πλὴν 1500 διασωθέντων φυγῇ εἰς Τρίκκαλα.

Ἡ μάχη αὕτη τῆς 10 Μαΐου ἢ καὶ ἀξιολογωτάτη πασῶν, διὰ τε τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν ἀναπτυχθεῖσαν ἀνδρείαν ἀπέδειξεν, ὅτι ἐὰν ἡ Ἑλλὰς δὲν παρημποδίζετο ὑπὸ τῶν Δυνάμεων τῆς περαιτέρω ἐνεργείας καὶ ἐὰν Ἑλληνικὸς στρατὸς πειθαρχῶν ὑπὸ καλοὺς ἀρχηγοὺς ἐξήρχετο τῶν μεθορίων, ἢ ἐπανάστασις τῆς Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας ἤθελεν ἐξαπλωθῇ τελεσφόρως μετὰ μεγάλων ὑπὲρ ἡμῶν ἀποτελεσμάτων. Ἀλλ' ὅμως ἄλλως ἔδοξε τῇ Εὐρώπῃ, ἀποφασισάσῃ ἤδη τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας! Οὐχ ἥττον ἔδειξεν ὅτι ἡ γενεὰ τοῦ 1821 δὲν ἐξηλείφθη, οὐδὲ ἀπώλεσε, κατὰ κεραίαν, τῶν προτέρων αὐτῆς πολεμικῶν ἀρετῶν. (1) Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ στρατηγὸς *Χατζή-Πέτρος*, ὡς ἀναπτύξας πολλὰς στρατηγικὰς ἀρετάς, δικαίως ἐθαυμάσθη καὶ ἐπηνέβη, καθὼς καὶ οἱ σωματάρχαι καὶ οἱ μαχηταί. Ἐπανηγύρισαν δὲ τὴν νικην ταύτην διὰ πανδήμου δοξολογίας, γενομένης ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Σταγῶν Κυρίλλου καὶ τῶν πατέρων τῶν Μονῶν Μετεώρων, ἐξεδόθη δὲ καὶ ἡμερησία διαταγὴ ὑπὸ τοῦ *Χατζή Πέτρου*, ἐν ᾗ σὺν ἄλλοις ἐλέγοντο καὶ τὰδε :

«Στρατιῶται!

• Ἐνίκησατε 6,000 στρατοῦ ἐρχομένου μετὰ τηλεβόλων, πολεμοφodίων, ἵππων, ἀμαξῶν, τροφῶν καὶ παντὸς ἐφοδίου, ἵνα πολιορ-

(1) Κατὰ τὴν μάχην ταύτην παρήταν καὶ πολλοὶ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς καὶ τινες Βιθυνοί, ἑνοῖς καὶ οἱ συμπολιταί μου (Τριγλιανοί) Α. Νεράντζης, Ζαχαρίας Δεβετζής, Ἀντώνιος Κατσίβελος καὶ ἄλλοι.

κῆσωσιν ἡμᾶς, καὶ πολιορκήσαντες αὐτοὺς ἐπὶ δέκα ὅλας ἡμέρας πειναλέους καὶ γυμνητεύοντας τοὺς καταστρέψατε· πληθὺς τουρκικῶν πτωμάτων καλύπτει τὴν γῆν τῶν προγόνων ὑμῶν· πολυάριθμοι αἰχμάλωτοι στρατιῶται ὑπηρετοῦσιν ὑμᾶς· ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι ἀξιωματικοὶ παραδοθέντες θανατοῦσι τὰς δάφνας σας, ἀποδίδοντες αὐτάς τῷ Ὑψίστῳ καὶ μόνῳ· πέντε τηλεβόλα, ἐνενήκοντα σκηναί, δέκα πέντε τύμπανα, ἑξακόσια ὅπλα πεζικοῦ, τρεῖς σημαίαι, ζῶα, τροφαί, πολεμοφόδια, καὶ πλῆθος ἄλλων λαφύρων εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν διαθεσὶν μας. . . . Μετὰ δακρύων χαρᾶς ὁ ἀρχηγός σας ἐκφράζει ὑμῖν τὴν εὐχαρίστησίν του καὶ ἀπονέμει περιφανῆ ἐπαινον εἰς πάντας ἀνεξαίρετως.»

Μετὰ τὴν ἀξιομνημόνευτον ταύτην μάχην, τῆς 10ης Μαΐου 1854, οὐδὲν ἄλλο ἄξιον λόγου μεῖζον πολεμικόν γεγονός κατωρθώθη, ἢ ὅτι τὸ σῶμα τῶν Ὀλυμπίων συνεκρότησε μάχην τινὰ ἐν τῇ θέσει Σάπκα (Τιταρήσιον), πρὸς τουρκικὸν στρατόν, κατελθόντα ἐκ Σερβίων, καὶ προὔκωρσε μέχρις Ὀλύμπου καὶ ὅτι μετὰ τινὰς ἀψιμαχίας κατέλαβε τὸ χωρίον Βροτοῦς· διότι πρὸς τὸ σῶμα τοῦτο ἐλθὼν ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ πρόξενος τῆς Ἀγγλικῆς Βλάντ μετὰ τινων Τούρκων, ἐξέθηκε τοῖς ἀρχηγοῖς τὰ ἐν Ἑλλάδι γενόμενα καὶ τὸ μάταιον τῆς περαιτέρω αἰμκτοχυσίας καὶ κατέπεισεν αὐτό, ἵνα ἐπανακμύῃ εἰς Ἑλλάδα· ἐγένοντο καὶ τινες ὑποδιαφόρων σωματῶν, καὶ ἰδίως τοῦ Λεωτσάκου· ἄλλαι ἀψιμαχίαι ἀπολήξασαι ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὁ ἀγὼν ὅμως πλέον ἦτο μάταιος· διότι ἐκείναι, ἀπερ' ἠπειλήσαν αἱ Δυνάμεις τῇ Ἑλλάδι, πρὸς περιστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν· στόλος Γαλλικὸς μετὰ στρατοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φορεῦ, τῇ 13ῃ Μαΐου 1854, κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ, ἡ κυβέρνησις Κριεζῆ ἔπεσε καὶ τὸ νέον σχηματισθὲν ὑπουργεῖον, ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, προσεκάλει πάντας ἐντεῦθεν τῶν ὀρίων, ἡ δ' ἀποστολὴ πολεμοφοδίων, ζωοτροφῶν καὶ ἐπικουριῶν δὲν ἦτο πλέον δυνατὴ.

Οὐχ ἦττον ὅμως ἐξηκολοῦθαι νὰ ὑφίσταται τὸ ἐν Καλαμπάκῃ ὑπὸ τὸν Χατζῆ Πέτρον στρατόπεδον, ἀλλ' ἡραιωμένον, διότι πολλοὶ τῶν σωματαρχῶν, μετὰ τὴν 10ην Μαΐου, προὔκωρσαν πρὸς τὰ πρόσω μετὰ μονομερῶν, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, νικῶν. Τὴν σμι-

κρότητα ταύτην τοῦ ἐν Καλαμπάκᾳ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου πληροφορηθέντες οἱ Τούρκοι καὶ σπουδαίως ἐνισχυθέντες ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἡπείρου κατελθόντος πολυαρίθμου στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἀβδῆ-Πασᾶν καὶ Τσέλιον-Πίσαρην, συνεκεντρώθησαν ἐν Τρικκάλοις, καὶ τῇ 6ῃ Ἰουνίου ἐπέπεσαν κατὰ τῶν ἐν Καλαμπάκᾳ ὀλιγαρίθμων Ἑλλήνων, οἵτινες μεθ' ὅλην τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἀνδρείαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Χατζῆ-Πέτρου ἐκτεθέντος εἰς προφανῆ κίνδυνον μετὰ τῶν ἀνδρείων συναγωνιστῶν Ν. Λεωτσάκου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ Μ.

Νικόλαος Λεωτσάκος

Χουρμούζη, ἠναγκάσθησαν νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν, ἐν τάξει, καὶ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὰ ἑλληνικὰ μεθόρια.

Οὕτω δὲ, διὰ τῆς τελευταίας ταύτης μάχης, τῆς 6ης Ἰουνίου, ἐσδέσθη τέλεον, ταῖς διπλωματικαῖς δολοπλοκίαις ὑποκύψασα, μετὰ τὴν τῆς Ἡπείρου, καὶ ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπανάστασις Συγχρόνως δὲ μετὰ τὴν περιστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τοῖς κυριωτέροις σημείοις, Ἡπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ καὶ ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τὸν Τσάμην Καρατάσον, τῇ 6ῃ Ἀπριλίου, ἀρξαμένη ἐπανάστασις κατεσβύνετο· διότι ἐν ᾧ οὗτος συγκροτήσας ἐπαναστατικὸν σῶμα ἀπεβιάσθη παρὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος, οὐ μακρὰν τοῦ παλαιῦ χωρίου Σν-

κιάς, ἔνθα κατέκαυσε τοὺς 150 Τούρκους χωροφύλακας, ὁχυρωθέν-
τας ἐν τινι Ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου, ὡς ἀρνηθέντας νὰ παραδοθῶσι
παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας προσκλήσεις αὐτῶν καὶ ἐκεῖθεν μετὰ τῶν
κατοίκων, συμμετασχόντων τοῦ κινήματος, προέβη ἐνδοτέρω καὶ
κατέλαβε τὰ χωρία *Παρθενῶνα, Νικήταρ, καὶ Ἅγιον Νικόλαον*, ἔ-
μαθεν αἰφνης, ὅτι γαλλικὸν πολεμικὸν ἀτμόπλοιον ἐμφανισθὲν εἰς
τὸν λιμένα τοῦ Ἅγιου Νικολάου, ἐν ᾧ ἦσαν προσωρμισμένα τὰ τῶν
ἐπαναστατῶν πλοιάρια ἐβύθισε τὴν φέρουσαν τὰ πολεμεφόδια
γολέτταρ καὶ κατέσχε τὰ ἐπίλοιπα.

Ἐξ Ἁγίου Νικολάου ὁ Καρατάσος, μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν,
διηυθύνθη κατὰ τοῦ χωρίου *Ὀρμυλία*, ἐν ᾧ εἶχον συγκεντρωθῆ δύο
τάγματα τουρκικοῦ στρατοῦ, καὶ ἐπολιορκήσεν αὐτὰ ἐπὶ τριήμερον
συγκροτήσας νικηφόρον μικρὰν μάχην, ἀλλ' ὅμως τῶν χωρικῶν καὶ
τῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους μοναχῶν φοβουμένων τὴν διὰ θαλάσσης
προσβολὴν τῶν χωρίων αὐτῶν, οἱ ὑπὸ τὸν Καρατάσον ἐπαναστάται
ἐγκαταλείψαντες τὴν *Ὀρμυλίαν* ἐστρατοπεδεύσαν, τῇ 22ᾳ Ἀπρι-
λίου, ἐν τῇ θέσει *Κομίτσα* πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ
τῶν ἐπαναστατησάντων χωρίων, τρεφόμενοι βίᾳ ὑπὸ τῶν μοναχῶν.
Καὶ ἔμενον ἐκεῖ οἱ ταλαίπωροι ἐπαναστάται ἐπὶ μῆνα οὐδὲν δυνά-
μενοι νὰ πράξωσι, διὰ τὴν ἔλλειψιν πολεμεφοδίων, ἕως οὗ λαβόντες
ἐξ Ἀθηνῶν διαταγὰς, μετὰ τὴν τοῦ Πειραιῶς κατοχὴν, ἐπανῆλθον
ἄπρακτοι καὶ τεθλιμμένοι εἰς Ἑλλάδα.

Καὶ οὕτω σὺν τῷ τελευταίῳ τούτῳ κινήματι, ἐν Μακεδονίᾳ, κα-
τεσθέσθη καὶ ἡ ὅλη ἐθνικὴ τοῦ 1854 ἐπανάστασις, ἀφ' ἧς, εἰ μὴ
περιεστέλλετο, πολλὰ εἶχε νὰ ἐλπίσῃ ὁ πολλὰς δοκιμασίας ὑφιστά-
μενος δοῦλος Ἑλληνισμός.

Ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἐγένετο μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ καὶ
ἂν ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία δὲν ἔρριπτε τοὺς ἀνθελληνικοὺς πλο-
κάμους αὐτῆς πρὸς κατὰσβεσιν αὐτῆς, τῆς Τουρκίας τότε ἐν τῷ
Κριμαϊκῷ πολέμῳ ἀπησχολημένης, ἡ Ἑλλὰς ἠδύνατο νὰ πραγματο-
ποιήσῃ τὴν *μεγάλην ἰδέαν*, ἣτις, δυστυχῶς, ἔκτοτε ὁσημέραι ἐμα-
ραίνεται καὶ ἐφθινε. Τὴν ἐπανάστασιν ταύτην δὲν κατέπνιξεν ἡ τουρ-
κικὴ ἰσχὺς, ἀλλ' ἡ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, συνησπισμένων ἐν

τῷ κατὰ τῆς Ρωσίας ὑπὲρ τῆς Τουρκίας ἀγωνί, ἔνοπλος οὕτως εἶπεῖν ἐπέμβασιν.

Ἰδοὺ δὲ πῶς ἔκρινον ἐν Ἀγγλίᾳ τὰς ἐν Θεσσαλίᾳ, Ἡπειρῷ καὶ Μακεδονίᾳ στάσεις τοῦ 1854 :

• Ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἡπειροθεσσαλίας, λέγει ὁ ἀγγλος βουλευτῆς Μάνες, δὲν εἶναι τυχαῖον συμβάν, ἀπ' ἐναντίας ἔχει τὴν ἀληθῆ πηγὴν αὐτῆς εἰς αὐτὰ τὰ πολυειδῆ ἀδικήματα κατὰ τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ.

• Εἰς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης μου σὰς ἀναγινώσκω ἔκθεσιν τοῦ συνταγματάρχου Σάνδερς (προξένου τῆς μεγάλης Βρεττανίας) ἐκ Πρεβέζης. "Ἄν αἱ διαπραγματεύσεις, λέγει ὁ Σάνδερς, λάθωσιν ἔκθεσιν μὴ εἰρηνικὴν, αἱ ἐπαρχίαι Θεσσαλίας καὶ Ἡπειροῦ δύνανται νὰ παράσχωσι μεγάλας εἰς τὴν Κυβέρνησιν δυσκολίας, ὁ λαὸς στεναῶν ὑπὸ τὸ βάρος καταπιέσεων χρηματικῶν, καὶ βιαιοπραγιῶν, δὲν δύναται ἢ νὰ τρέφῃ ἄσπονδον μίσος κατὰ τῶν δυναστῶν αὐτοῦ.

• Εἶναι λοιπὸν πολὺ φυσικόν, ὅτι πολλαὶ οἰκογένειαι μετηνάστευσαν κρυφίως εἰς τὴν Ἑλλάδα· αὐταὶ ἐνωμέναι μετὰ τῶν ἐκεῖ ἀποκαταστημένων Σουλιωτῶν καὶ ἄλλων Ἡπειρωτῶν θέλουν δράξαι τὴν πρώτην εὐκαιρίαν, ἵνα ἐρεῖρῳσι ταραχὰς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ.

• Δὲν πιστεύω δέ ποτε, ὅτι ἡ Ἀγγλία συνωμολόγησιν σύμβασιν μετὰ τῆς Γαλλίας ἐπὶ σκοπῷ νὰ καταπνίξωσι ἐκ συμφώνου τὰ τοῦ λαοῦ ἐθνικὰ κινήματα ἐν Τουρκίᾳ.

• Βεβαίως αἱ περὶ τοιαύτης συμβάσεως φῆμαι πρέπει νὰ ἦναι ἀνυπόστατοι· τοιοῦτο μέτρον ἤθελεν ἀφεύκτως ἀποδοκιμασθῇ ἀπὸ μέρους τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ.

• Πιστεύω νὰ μὴ λησμονήσῃ ἡ κυβέρνησις τῆς βασιλείας ὅτι ὅσον σπουδαῖον εἶναι τὸ θέμα τῆς διατηρήσεως τῆς ἰσορροπίας τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἀκράτου φιλοδοξίας τῆς Ρωσίας, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλα καθήκοντα ἱερώτερα τοῦ θέματος τούτου.

• Ὁ ὑπουργὸς Ρῶσσελ ἀπάντησεν ὅτι θέλει ληφθῇ φροντίς περὶ τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν, ἀλλ' ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς βασιλείας νομίζει χρεὸς αὐτῆς ν' ἀποθαρρύνῃ τὴν ἐκραγεῖσαν ἐπανάστασιν τῆς αὐτῆς γνώμης ἥτο καὶ ὁ Πάλμερστον καὶ ἐζήτηε ἐπιμένων τὴν κατὰ-

πνιζιν τῆς ἐπαναστάσεως, ἅτε προελθούσης ἐξ ὑποκινήσεων τῆς Ρωσίας. (1)

Δὲν δυνάμεθα ὅμως καὶ νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἔφερεν ἐν ἑαυτῇ θέσει καὶ τὰ σπέρματα τῆς διαλύσεως· διότι, τῆς Ἑλλάδος μὴ δυναμένης νὰ κατέλθῃ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἀνεπισήμως, τρόπον τινά, τὸν πόλεμον ποιουμένης, συνέβαινον πολλαὶ καταχρήσεις, αἵτινες δὲν ἦτο εὐκολόν νὰ ἐξελεγχθῶσι καὶ τιμωρηθῶσι οἱ ὑπεύθυνοι, ἐλλείψει τακτικῆς ἐπιμελητείας, πρὸς βλάβην τῶν ἐπαναστατῶν στερουμένων πολεμοφοδίων καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων, εἴτα δὲ καὶ πολλαὶ διηγέρθησαν διχόνοια καὶ ἐριδες ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως αὐστηρᾶς στρατιωτικῆς πειθαρχίας, ὡς συνέβη ἐν Πέτρα, καὶ ἐν Δομοκῷ ἀλλαχοῦ πολλάκις, τὴν τῶν ἐλληνικῶν ὅπλων τιμὴν διαμφισβητήσασαι.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ ὅμως, καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἀνωμαλίας ταύτας, ὁ ἀγὼν διεξήχθη ἐνθουσιωδῶς, ἐφ' ὅσον ὑπέφωσκεν ἐλπίς τις οὐδετερότητος τῶν δύο Δυνάμεων, οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ ἐτίμησαν τὴν πατρίδα καὶ αἱ ἐν γένει μάχαι ἦσαν ἐνθαρρυντικαί.

Δυστυχῶς ὅμως μετὰ τὴν, βίᾳ, καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1854, οἱ ἐν Τουρκίᾳ ὁμογενεῖς, παρὰ τὰς ὑποσχέσεις τῶν Δυνάμεων, ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα, ἐνοχοποιούμενοι, διὰ ψευδῶν μαρτύρων ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ· ἐντεῦθεν δὲ σκηναὶ βιαιοπραγιῶν ἐκ μέρους τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου συνέβαινον καθ' ἑκάστην κατὰ τῶν ἀόπλων καὶ ἀνυπερασπίστων χριστιανῶν, οὐδαμῶθεν ὑπερασπιζομένων.

Καὶ καθ' ὅλην μὲν τὴν διάρκειαν τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων οἱ ἐν Ἀθήναις πρεσβευταὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὁ Οὐάις καὶ ὁ Ρουάν, κατηνώχλουν τὸν βασιλεῖα ὅπως ἀποβάλῃσιν ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ἐν τῷ κινήματι τοῦ 1854 κατὰ τῆς γείτονος Ἐπικρατείας συνέργειαν, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἀείποτε ἀγερώχως, ὡς ἐκ τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀγῶνος πεποιθῆ-

(1) Γεώργ. Ν. Λεβίδου, ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ καὶ ἡ Δύσις κτλ. Ἀθῆναι 1956 σελ. 33 καὶ ἐφεξῆς.

σεως κινούμενος, ἀπαντῶν ἐξηρέθισεν αὐτοὺς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πράγματι ὁ Ὄθων διέδραμε σπουδαῖον κίνδυνον· διότι ἡ Ναπολεόντειος Κυβέρνησις τῆς Γαλλίας ἀπεφάσισε τὴν πτώσιν αὐτοῦ καὶ συνεφώνησε μάλιστα πρὸς τοῦτο μετὰ τῆς Ἀγγλίας· ἀλλ' ὁ ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος προσεπάθησε ν' ἀποτρέψῃ τὸν κίνδυνον καὶ ρητῶς ἐδήλωσεν ὅτι θέλει εἶσθαι ἐχθρὸς πάσης ταιαύτης ἀποπειρας, τοῦθ' ὕπερ, μετ' οὐ πολὺ, καὶ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, φοβηθεῖσα τὴν ἐπαύξεισιν τῶν περιπλοκῶν καὶ τὴν πιθανὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι γαλλικῆς ἐπιρροῆς, μεταβαλοῦσα γνώμην ἀπεδέχθη. Εἰς τὴν ταιαύτην ἀπόφασιν αὐτῆς ἡ Ναπολεόντειος κυβέρνησις προέβη· διότι ὁσημέραι ἡ τοῦ Ὄθωνος στάσις καθίστατο πολεμικωτέρα οὐδ' ἀπέκρυπτε τὰς προθέσεις αὐτοῦ ἐν ταῖς μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ Ρουὰν συνεντεύξεσι, καίπερ καὶ αὐτῶν τῶν γερμανικῶν δυνάμεων, καὶ ἰδίως τῆς Αὐστρίας, συμβουλευουσῶν ἡσυχίαν τῷ Ὄθωνι.

Οὕτως ἐχόντων τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων, μόνη ἡ Ρωσία ὕψωσε φωνὴν ὑπὲρ τῆς ἐν Ἠπειρῷ ἐπαναστάσεως, τοῦ Νέσελροδ ἀποστείλαντος μακρὰν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ἐν τῷ Ἑξωτερικῷ ἀντιπροσώπους τῆς Ρωσίας ὑπὸ ἡμερομηνίαν 18 Μαρτίου 1854, δι' ἧς προσεπάθει, μετὰ πολλῆς διπλωματικῆς τέχνης, νὰ σώσῃ τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν ἐπανάστασιν ἀπὸ τῆς κατηγορίας ὅτι συνεννοεῖται μετὰ τῆς Ρωσίας καὶ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναστείλῃ τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐχθρικὴν διάθεσιν Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας λέγων τὰδε :

«Ἐὰν τὸ κίνημα ἐπεκταθῇ καὶ καταστῇ πόλεμος ἐξοντώσεως καὶ μακρᾶς διαρκείας, ὡς ὁ τοῦ 1821 τῆς Ἑλλάδος, πιστεύομεν ὅτι οὐδεμία χριστιανικὴ δύναμις θέλει θελήσει νὰ συνδράμῃ χωρὶς νὰ ἐξεγερθῇ ἡ συνείδησις αὐτῆς ἵνα οἱ χριστιανοὶ αὗτοι ἐπανέλθωσιν ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει ἐπιτρέψει τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ· τόσον δέ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἡμῶν, ὅσον καθ' ἣν ἐποχὴν συνομολογηθῇ ἡ εἰρήνη ἡ τύχη αὐτῶν ἔσται τὸ ἀντικείμενον τῆς μερίμνης τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐλπίζομεν, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἀνεχθῇ ἵνα χριστιανοὶ βασιλεῖς, ἐξ ἀδίκου ἀντιπαθείας πρὸς τὴν Ρωσίαν ἐλαυνόμενοι, ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς στρα-

τοὺς αὐτῶν νὰ συμμετάσχῃσι τοῦ ἔργου τῆς ἐξοντώσεως, ὅπερ αἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Ὁμέρ πασᾶ συνηθισμένοι κακοῦργο προμελετῶσιν ἀναμφιβόλως κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες ἔλαβον τὰ ὅπλα πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐστιῶν καὶ ἐκκλησιῶν τῶν.»

Καὶ ὅμως συνειργάσθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χριστιανοὶ βασιλεῖς !

Εἰς ἀπάντησιν τῆς λαμπρᾶς ταύτης τοῦ Νέσελροδ ἐγκυκλίου, τῇ ὑποκινήσει τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἡ Πύλη διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ αὐτῆς *Νεσέτ-βέη* ἀπηύθυνε τῇ 7)19 *τελεσίγραφον* πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν δι' οὗ ἀπῆτει :

α'.) Νὰ προσκαλέσῃ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τοὺς ἀξιωματικοὺς τοὺς συμμετέχοντας τῆς ἐπαναστάσεως νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς Ἑλλάδα καὶ νὰ κριθῶσι καὶ τιμωρηθῶσι, κατὰ τοὺς νόμους, ἐν περιπτώσει δὲ ἀπειθείας αὐτῶν ν' ἀναγγείλῃ αὐτοῖς, ὅτι ἡ μισθοδοσίᾳ αὐτῶν θέλει παύσει καὶ ὅτι αὐστηρῶς τιμωρηθήσονται.

β'.) Νὰ μὴ διέρχωνται τὰ μεθόρια· καὶ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ὑπαλλήλους, οἵτινες ἐξεγείρουσι τὸν λαὸν ἐναντίον τοῦ γείτονος κράτους.

γ'.) Ν' ἀποδοκιμάσῃ καὶ νὰ κηρύξῃ ὡς ἐναντίον εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος τοὺς πολιτευομένους· ἐκείνους, οἵτινες διατρέχουσι τὰς ὁδοὺς καὶ κρούουσι πάσας τὰς θύρας πρὸς συλλογὴν ἐρᾶνων ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν.

δ'.) Νὰ πράξῃ πᾶν τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιτρεπόμενον, ἵνα μετριάσῃ τὰ ὕψος τοῦ «*Αἰῶνος*» καὶ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, αἵτινες διερεθίζουν τὰ πνεύματα· καὶ

ε'.) Νὰ δώσῃ διαβεβαίωσιν εἰς τὴν Υ. Πύλην, ὅτι θὰ ποιήσῃται ἀνάκρισιν ἐν ἀνεύρῃ τὸν ἀξιωματικόν, ὅστις ἤνοιξε τὰς φυλακὰς τῆς Χαλκίδος καὶ ὥπλισε τοὺς κακοῦργους καὶ κατέληγε διὰ τῆς ἀπειλῆς ὅτι, ἐάν, μετὰ 48 ὥρας, τοῦτέστι «μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς Τρίτης 9 Μαρτίου ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν παράσχη ἱκανοποιητικὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Πύλης, εἶναι ἡναγκασμένος νὰ ἐπιζητήσῃ τὰ διαβατήρια αὐτοῦ ὡς καὶ τὰ τῶν ἄλλων προσώπων τῆς πρεσβείας.»

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐπιδύσεως τοῦ *τελεσιγράφου* τούτου, οἱ πρε-

σθευται των τεσσάρων Δυνάμεων ἀπηύθυναν ὁμοίως τῇ ἑλληνικῇ Κυβερνήσει διακοινώσιν, δι' ἧς συνεβούλευον αὐτῇ τὴν παραδοχὴν τῶν ὑπὸ τῆς τουρκικῆς πρεσβείας ὑποβληθεῖσων ἀπαιτήσεων. Ἐφ' ᾧ καὶ συνεκροτήθη, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως τῇ 8ῃ Μαρτίου ὑπουργικὸν συμβούλιον, ὅπερ ἀπεφάσισεν, ἐν τέλει, νὰ δοθῇ ἀπάντησις μετριοπαθοῦς ἀλλ' ἀπορρίπτουσα, κατ' οὐσίαν, τὰς τουρκικὰς ἀπαιτήσεις, ἡ δὲ ἀπάντησις αὕτη ἀπεφασίσθη νὰ τύχῃ προηγουμένως καὶ τῆς ἐπιδιοκιμασίας τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἵνα οὕτω παραστῇ τὸ ἔθνος ἠνωμένον καὶ μίαν ἔχον θέλησιν, ὥς καὶ πράγματι ἦτο, ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ.

Ἀπεφασίσθη ὅθεν ἡ συνεδρίασις τῶν Βουλῶν νὰ γείνη μυστικῇ, καίτοι τὸ τοιοῦτον ἐβλάψεν, ὥς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων· διότι ἐν τῇ Γερουσίᾳ 16 Γερουσιασταί, ἐψήφισαν κατὰ τῆς ἀπαντήσεως καὶ τῆς πολεμικῆς πολιτικῆς, τοῦθ' ὅπερ δὲν θὰ ἐτόλμων βεβαίως νὰ πράψωσιν οὗτοι, τῆς συνεδρίας τῆς Γερουσίας δημοσίᾳ γενομένης· ἐπὶ τῆς ψήφου δὲ τῶν 16 τούτων γερουσιαστῶν στηριχθέντες ἀκολούθως, οἱ πρεσβευταὶ τῶν Δυνάμεων ἰσχυρίζοντο, ὅτι τὸ ἔθνος δὲν ἦτο σύμφωνον. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπέστειλε τήνδε τὴν ἀπάντησιν τῷ Ὀθωμανῷ πρεσβευτῇ, κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τῆς 9 Μαρτίου 1854 :

« Ἡ ἀπαίτησις τῆς ἀνακλήσεως τῶν ἀξιωματικῶν τῶν προσδραμόντων πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐπαναστατῶν εἶναι περιττὴ, διότι οὗτοι παρητήθησαν καὶ ἐπομένως οὐδὲν μισθοδοτοῦνται οὔτε ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ· ἔτι ἡ Κυβέρνησις θὰ φροντίσῃ νὰ παρεποδισθῶσιν οἱ ἐξοπλισμοὶ ἐπαναστατικῶν σιφῶν καὶ θὰ προσπαθήσῃ, καθ' ὅσον αἱ δυνάμεις αὐτῆς ἐπιτρέπουσι, νὰ παρὰκλύσῃ τὴν ἔξοδον αὐτῶν· ὅτι διαταχθήσεται ἀνάκρισις κατὰ τῶν ὑποδεικνυομένων ἐν τῇ τουρκικῇ διακοινώσει ὑπαλλήλων· ὅτι οὐδεμίαν αἰσθάνεται δυσκολίαν νὰ κηρύξῃ διὰ τῶν ἐπισήμων ὀργάνων αὐτῆς ἀπαδούσαν εἰς τὰς φιλικὰς σχέσεις τῶν δύο κρατῶν τὴν συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν· ὅτι θὰ προσπαθήσῃ συμφῶνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ κράτους νὰ μετριάσῃ τὰ ὕψος τῶν ἐφημερίδων· ὅτι τέλος διετάχθη ἀνάκρισις περὶ τῶν ἐν Χαλκίδι καὶ ὅτι, ὥς ἐκ τῆς ἀνακρίσεως ἀπεδείχθη, οἱ ἀξιωματικοὶ οὐ μόνον ἦσαν

ἄθροισμα ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κινδύνῳ ἑαυτῶν προσεπάθησαν ν' ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν τάξιν τοὺς ἀπὸ τῶν καθηκόντων ἀποπλανηθέντας στρατιώτας.»

Τῆς μετριοπαθοῦς ταύτης ἀπαντήσεως ληφθεῖσης καὶ μὴ εὐαρεστησάσης ἐν Τουρκίᾳ, ὁ πρεσβευτὴς Νεσέτ-βέης, τῇ πρώτῃ τῆς ἐπαύριον 10 Μαρτίου, διακόψας τὰς διπλωματικὰς σχέσεις, ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τινὰς δ' ἡμέρας ἀνεχώρει καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ πρέσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος Α. Μεταξας. Ἡ Πύλη εὐθετοῦν ἀφορμὴν ζητοῦσα, ἔθηκεν εἰς ἐνέργειαν πᾶν ὅ,τι καὶ ἐπὶ τῶν *Μουσουλειῶν ἐπείσοδιῶν* ἐπραξεν: ἀπέδωκε τοὺς Ἕλληνας πολίτας ἐκ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, παρεκώλυε τὰ ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν πλοῖα νὰ προσεγγίζωσιν εἰς τοὺς λιμένας ἢ νὰ ἐμφανίζωνται εἰς τὰς θαλάσσας αὐτῆς καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις κατὰ τῶν μέτρων τούτων διεμαρτυρήθη, διὰ τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 5)12 Ἀπριλίου ἐγκυκλίου, δι' ἧς ἔλεγεν ὅτι: «*ἐνώπιον τῶν ἀδίκων καὶ ἀδικαιολογητῶν τούτων μέτρων οὐδὲν ἕτερον ἀπομένει τῇ Ἑλλάδι ἢ νὰ ἐπιρρίψῃ ἐναντίον τῆς Πύλης πᾶσαν τὴν εὐθύνην τῆς ἀχαρακτηριστοῦ ταύτης διαγωγῆς καὶ ὄλων τῶν δυστυχιῶν, αἵτινες ἀπαραιτήτως ἐπελεύσονται, τῆς καταστροφῆς τοῦ ἐμπορίου, τοῦ ναυτικοῦ καὶ τοσούτων ἰδιωτικῶν περιουσιῶν*» καὶ ἐν τέλει, τῆς Τουρκίας ἐξακολουθούσης τὴν αὐτὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων πορείαν, ἀνεκάλεσε τὰ ἐκτελεστήρια τῶν Τούρκων προξένων, παρεκώλυε τὴν εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς λιμένας προσέγγισιν τῶν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν σημαίαν πλοίων καὶ ἀπηγόρευε τὴν ἐν Ἑλλάδι διαμονὴν τοῖς μουσουλμάνοις καὶ μὴ Ὀθωμανοῖς ὑπηκόοις.

Ὁ βασιλεὺς, ὅστις ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο ἐζήτει, ἠσθάνθη μεγίστην πρὸς τοῦτο εὐχαρίστησιν διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν διακοπὴν τῶν διπλωματικῶν σχέσεων πρὸς τὴν Τουρκίαν.

Ἡ ἀναχώρησις ἀπαλλάσσει ἡμᾶς πάσης ἐποχρεώσεως. Εὐθὺς δ' ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ὀθωμανοῦ πρεσβυτοῦ ἤρξαστο, κατὰ διαταγὴν τοῦ Βασιλέως, κίνησις τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Στερεῇ Ἑλλάδι στρατευμάτων πρὸς τὰ μεθόρια καὶ ἐσπευσμένη τις πρὸς ταχείαν κατὰ τῆς Τουρκίας ἐκστρατείαν προπαρασκευή. Τὸ ὑπουργεῖον ἐκ τῶν διαδιδόμενων θορυβηθὲν μὴ τυχόν ὁ Βασιλεὺς

σκέπτετε νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων καὶ διαβῇ αἰφνιδίως τὰ μεθόρια, ἔσπευσεν εἰς τὰ ἀνάκτορα πρὸς λήψιν βεβαίων πληροφοριῶν, ἔμαθε δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως· ὅτι ἡ εἰδησις ἦτο ἀληθής, ὅτι τὸ καθήκον αὐτοῦ ἐπέταττε τὴν τοιαύτην διαγωγὴν, αὐτοῦ καὶ ὅτι ἐντὸς ἡμερῶν τινων, ἤθελε προσκαλέσει εἰς τὰ ἀνάκτορα τὰς Βουλὰς, ὅπως ἀνακοινώσῃ αὐταῖς ἐπισήμως τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, διατάξῃ τὰ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ καὶ ἐνώπιον ὅλων ἱππεύσῃ ἵνα μεταβῇ εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Διότι, ὡς εἶναι γνωστὸν, ὁ Ὅθων εἶχεν ἴδιον τῆς μεγάλης ἰδέας, σχεδίων νὰ σχηματίσῃ Ὀμοσπονδίαν τινὰ τῶν Κρατῶν τοῦ Αἴμου ὑπὸ τὴν Ἑλλάδα, μετ' ἰδιαζούσης τινος ἐλευθερίας ἐκάστου ἔθνους χωριστῆς.

Εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ ἀπάντησις, ἣν ἔδωκε πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Βουλῆς καὶ εἴτα ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης Π. Βάρβογλην· «οἱ Ἕλληνες τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὄχι μόνον ὀφείλουσι τὸ ἐκ τῶν πατέρων των κληροδοτηθὲν αὐτοῖς ἔργον νὰ συνεχίσωσι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν δουλείᾳ εὐρισκομένων ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ συμφέρειν τὸ ταχύτερον ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ νὰ συνενωθῇ εἰς ἓν ἔθνος· ὁ δὲ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, μετὰ πιασδῆποτε θυσίας ἐκ μέρους του, νὰ μὴ παραιτηθῇ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα αὐτῶν καθηκόντων των».

Οἱ ὑπουργοὶ ἐκπληκτοὶ προσεπάθησαν νὰ μεταβάλλωσι τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ Βασιλέως, ἀλλ' οὗτος μετὰ τῆς Βασιλίσσης ἐπέμενε. «Θὰ καταλάβωσι τὰς Ἀθήνας αἱ δυτικαὶ Δυνάμεις, ἔλεγεν ἡ Βασιλίσσα(1), ἀλλὰ τοῦτο δὲν θὰ ἐμποδίσῃ νὰ προχωρήσωμεν εἰς Θεσσαλίαν· θὰ παρακωλύσωσι τὰ ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν πλοῖα

(1) Τὴν εἰδησιν ταύτην ἐκόμισεν ἐκ Παρισίων ὁ στρατηγὸς Δ. Καλλέργης, ὅστις ἀφίκοντο κατὰ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου, καὶ ὅστις ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς θὰ σχηματίσει ὑπουργεῖον ἐπιβεβλημένον τῇ Ἑλλάδι ὑπὸ τῆς Γαλλίας, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν ἐγένετο, προσκληθέντος, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, πρωθυπουργοῦ τοῦ Δ. Μαυροκορδάτου, ὃν ἀπόντα ἐν Παρίσις ἀνεπλήρου προσωρινῶς ὁ ναύαρχο Κ. Κανάρης.

νὰ ταξειδεύωσιν, ἀλλὰ τοῦτο ὅπερ ἄλλοτε ἡδύνατο νὰ διερθεῖσθαι τὸν λαὸν οὐδεμίαν σημασίαν θὰ ἔχη· διότι ὁ πόλεμος Ρωσίας καὶ Τουρκίας ἔπαυσε τὸ ἐμπόριον τοῦ Βῤῥυίνου· θὰ καύσωσιν ἰσως πόλεις τινὰς τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο καὶ κατὰ τὸ 1821 καὶ ὅμως ἡ Ἑλλὰς δὲν κατεστράφη· τὸ κύριον ζήτημα εἶναι νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ ἀναμφιβόλως θὰ ἐπιτύχωμεν· διότι ἐξοδος τοῦ Βασιλέως ἔσται τὸ σύνθημα γενικῆς ἐξεγέρσεως τοῦ τε ἐλευθέρου καὶ ὑποδούλου "Εθνους".

Τὸ ἀμετάτρεπτον τῆς ἀποφάσεως τῆς βασιλείας βλέποντες οἱ ὑπουργοὶ ἀπνύθουναν αὐτῷ μακρὸν ὑπόμνημα, ἐν ᾧ ἐν ἐκτάσει ἐξετίθεντο οἱ λόγοι τῆς μὴ συμφωνίας αὐτῶν μετὰ τῆς βασιλικῆς γνώμης, ἐπιπροσθέτοντες ὅτι, ἐν ἡ περιπτώσει δὲν μεταπεισθῇ ὁ βασιλεὺς, αὐτοὶ ὑποβάλλουσι τὰς παραιτήσεις αὐτῶν.

Τότε, ἀλλὰ καὶ τότε μόνον ὁ βασιλεὺς μετέβαλε γνώμην, δι' ὃ καὶ ἡ βασίλισσα μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος, συνεχῶς ἐπαυελάμβανε πρὸς τοὺς ὑπουργούς : «*θὰ δώσητε λόγον εἰς τὸν Θεόν· διότι μὲ τὰ μυστὰ μέτρα σας καταστρέψατε τὸ κίνημα παρεμποδισαίτες τὸν βασιλεῖα νὰ ἐξέλθῃ!*»

Μεθ' ὅλα ταῦτα ὁ μέγας ἐκεῖνος, ἀλλ' ἀτυχῆς βασιλεὺς ἐπέμενε μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς· ὅτε ὡς ἐκ τοῖς δυσπραγίαις τῆς μάχης τοῦ Πέτα καὶ τοῦ ἀτυχήματος τοῦ Δουμάκου διελύθησαν τὰ ἐν αὐτοῖς, στρατόπεδα, ὅτε οὕτως ἀπέστειλε τὸν μὲν Βλαχόπουλον εἰς Εὐρυτανίαν τὸν Σ. Μήλιον εἰς Κραθασαρὰν καὶ τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν εἰς Λαμίαν, μετὰ τῶν Ἀντ. Γεωργαντᾶ καὶ Δ. Χατσίσκου, πρὸς ἀναζωπύρῃσιν τοῦ κινήματος καὶ δὲν ἔπαυσε διανοοῦμενος νὰ εἰσβάλῃ εἰς Θεσσαλίαν, μόλις περιστελλόμενος ὑπὸ τῶν περὶ ἑαυτὸν.

Τὴν τοιαύτην τοῦ "Οθωνος διαγωγὴν βλέποντες οἱ πρέσβεις, καθ' ἑκάστην ἐπέδιδον διακοινώσεις ἐπὶ μᾶλλον ἀπειλητικωτέρας καθισταμένας καὶ ἰδίως ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ μηνὸς Μαρτίου μέχρι τῶν τοῦ Μαΐου· ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐτελοῦντο σκηναὶ δραματικώταται, τοῦ μὲν βασιλέως ἐπιμένοντος ἐν τῇ προδιαχαραχθείσῃ πορείᾳ αὐτοῦ, τῶν δὲ ὑπουργῶν ἐναντιουμένων καὶ ἐπισεινόντων ὡς φρόνητρον τὴν παραιτήσιν αὐτῶν.

"Αγρυπνος, ὠχρὸς, πολλάκις κλαίων ὁ βασιλεὺς, ὑπὸ τὸ κράτος διηνεκοῦς ἐρεθισμού καὶ ἡ βασίλισσα διήρχοντο τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας αὐτῶν ἐν διηνεκεῖ ταραχῇ, ἣν ἐκορύφωσεν ἐπὶ μᾶλλον ἡ τελευταία ἀπόφασις τῶν δύο δυνάμεων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἵνα καταλάβωσι τὸν Πειραιᾶ.

Τῇ 8 Ἀπριλίου οἱ πρεσβευταὶ αὐτῶν Οὐάις καὶ Ρουὰν ἀπηύθυναν προσβλητικωτάτην διακοίνωσιν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, δι' ἧς, ἐν πολλοῖς ἄλλοις, ἔλεγον ὅτι τὸ "Ἔθνος εἶναι ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως ἐνεργείας, ὅτι ἡ διακοίνωσις τῶν τεσσάρων δυνάμεων δὲν παρουσιάσθη εἰς τὰς Βουλὰς, ὅτε ἐγένετο ἡ συζήτησις περὶ τῆς διακοινώσεως τοῦ Τοῦρκου πρεσβευτοῦ, ὅτι ἡ διαγωγή τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἶναι ἀχαρακτήριστος.

Ταῦτοχρόνως δὲ ὁ Ἐπίσημος Μηνύτωρ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐδημοσίευσεν ἄρθρον δι' οὗ ὑπεδείκνυε τὴν κατοχὴν τοῦ Πειραιῶς. Τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐτελέσθη.

Οὕτω δὲ τῇ 13ῃ Μαΐου ἀφ' ἐνὸς μὲν γαλλικὰ πολεμικὰ πλοῖα ἐνεφανίσθησαν πρὸ τοῦ Πειραιῶς καὶ ἀπεβίβασαν 2,000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Φορεῦ, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου οἱ πρεσβευταὶ τῶν Δυνάμεων ἀπηύθυνον τελεσίγραφον πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν. Τῇ ἐπαύριον (14 Μαΐου) ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἔκων καὶ μὴ βουλόμενος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπέναντι τῆς κραταιᾶς Εὐρώπης, ἐκήρυξε τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ ἀνατολικῷ πολέμῳ, διέταξε τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐξ ἧς οἱ Χριστιανοὶ παρεδόθησαν εὐκολοι λεία τῇ θηριωδίᾳ τῶν Τοῦρκων, ἔπαυσε τὴν κυβέρνησιν Α. Κριεζῆ καὶ κατήρτισε (16 Μαΐου) νέον ὑπουργεῖον ὑπὸ τὸν Α. Μαυροκορδάτον, πρὸς δὲν μόνον εἶχον ἐμπιστοσύνην αἱ δύο Δυνάμεις, ὅτι ἤθελεν ἐκπληρώσει, κατὰ γράμμα, τὰς ὑποσχέσεις ταύτας.

Οὕτω δὲ τὸ νέον ὑπουργεῖον, τὸ τῆς 16 Μαΐου, τὸ κοινῶς ὑπουργεῖον τῆς κατοχῆς καλούμενον, κατηρτίσθη ὡς ἑξῆς :

Πρωθυπουργὸς καὶ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργὸς ὁ Α. Μαυροκορδάτος, ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν ὁ Ρήγας Παλαμῆδης, ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Δημ. Καλλέργης, ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὁ Γ. Ψύλλας, ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ Π. Ἀργυρόπουλος, ἐπὶ τῆς Δι-

καιοσύνης ὁ Π. Καλλιγᾶς καὶ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὁ Κ. Καράρης· ἄλλὰ ὅμως μετὰ τινὰς ἡμέρας παραιτηθέντος τοῦ Π. Καλλιγᾶ, τὸ τῆς Δικαιοσύνης ἀνέλαβεν ὁ Α. Λόντος, τὸ τῶν Οἰκονομικῶν ὁ Π. Ἀργυρόπουλος καὶ τὸ τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ Α. Μαυροκορδάτος, τῇ 28 Νοεμβρίου ἀπεχώρησε ὁ Ρ. Παλαμῆδης καὶ τῇ 21 Φεβρουαρίου τοῦ 1855, ἀντὶ τοῦ Κ. Κανάρη, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ὁ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Α. Καλλέργης, τῇ 31 Μαΐου ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν διωρίσθη ὁ Α. Κρεστερίτης καὶ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὁ Π. Βάρβογλης· ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὁ Α. Μαυροκορδάτος, ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὁ Π. Ἀργυρόπουλος καὶ ἐπὶ Ναυτικῶν ὁ Α. Ζυγομαλάς.

Οὕτω δὲ τροποποιούμενον, κατὰ τὰς περιστάσεις, τὸ ὑπουργεῖον Μαυροκορδάτου διετηρήθη μέχρι τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1855.

Τῆς Ἑλλάδος δ' οὕτω ὑποχωρησάσης πλήρως ἡ πορεία τῆς νέας, ὑπὸ τὸν Μαυροκορδάτον κυβερνήσεως ἦτο καθωρισμένη, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις· ἐπανελήφθησαν αἱ διακοπεῖσαι διπλωματικαὶ σχέσεις Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, διορισθέντος πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Ἀνδρέα Κουρτουριώτου, τῆς Τουρκίας δ' ἐν Ἀθήναις τοῦ Ριζᾶ-Βέη, μετὰ ἐν δὲ ἔτος, τῇ συμβουλῇ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, συνήφθη καὶ ἡ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ἐμπορικὴ συνθήκη ὑπογραφείσα, τῇ 27 Μαΐου 1855 ἐν Κάρλιτζα μεταξὺ τοῦ Α. Κουρτουριώτη καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας ὑπουργοῦ Φουὰτ-Πασᾶ καὶ ἑξήτις ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων διέπει μέχρι σήμερον τὰς σχέσεις τῶν δύο κρατῶν, (1) ἰδοὺ δὲ αὕτη:

(1) Ἡ συνθήκη αὕτη (Νόμος ΣΗΔ') εἶναι ἡ πρώτη μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος· διότι ὡς ἐνθυμοῦνται οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται ἡ τῇ 3 Μαρτίου 1840 μεταξὺ Κ. Ζωγράφου καὶ τοῦ Μεχμέτ Ρεσίδ Πασᾶ συναφθεῖσα περὶ ἧς ἰδὲ σελ. 164, δὲν ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῶν Βουλῶν.

Συνθήκη ἐμπορίου καὶ Ναυτιλίας, ὑπογραφείσα ἐν Κάρλιτζα τὴν 27 Μαΐου 1855, ἣς αἱ ἐπικυρώσεις ἀντηλλάγησαν ἐπίσης ἐν Κάρλιτζα τὴν 9 Ἰουλίου 1855.

Ἐπειδὴ ἡ συνομολόγησις συνθήκης ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐκρίθη ἐκατέρωθεν ἐπίσης ἀναγκαία, καθὼ μέλλουσα νὰ συντείνῃ εἰς τὴν ἐμπέδοσιν των εὐτυχῶς ὑφισταμένων φιλικῶν σχέσεων, ἡ Αὐτοῦ Ἑλληνικῆ Μεγαλειότητος καὶ ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆ Μεγαλειότητος, ὁ Σουλτάνος, εὐηρεστήθησαν νὰ συναινέσωσιν, ὅπως τοιαύτη συνθήκη διαπραγματευθῇ καὶ συναφθῇ, συμφώνως μὲ τὰς φιλικὰς καὶ γειτονικὰς σχέσεις τῶν δύο Ἐπικρατειῶν καὶ πρὸς ἀμοιβαίαν προαγωγὴν τῶν συμφερόντων τῶν δύο Ὑψηλῶν συνομολογούντων μερῶν. Διὰ νὰ συζητήσωσι δὲ καὶ ὀρίσωσιν, ἐκ συμφώνου, τὰ ἄρθρα τῆς ρηθείσης συνθήκης, αἱ εἰρημέναι Α.Α. Μ.Μ. ἡδόκησαν νὰ διορίσωσιν ὡς πληρεξουσίους, ἡτοι:

Ἡ μὲν Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος "Ὀθων Α', τὸν κύριον Ἀνδρέαν Θ. Κουντουριώτην, πρόεδρον αὐτοῦ ὑπουργόν.

Ἡ δὲ Α. Μεγαλειότητος, ὁ Σουλτάνος Ἀππουλ-Μετζιτ-Χάν, τὴν Α. ἐξοχότητα τὸν Μεχμέτ Φουὰδ Πασᾶν, ὑπουργὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, πρόεδρον τοῦ ἀνωτέρου συμβουλίου κτλ., οἵτινες ἀφοῦ ἐκοινοποίησαν ἀλλήλοις τὰ πληρεξούσια αὐτῶν ἔγγραφα, εὐρεθέντα ἐν τάξει, ὥρισαν καὶ διωμολόγησαν κοινῇ συμφωνίᾳ τὴν παρούσαν συνθήκην, συγκεκριμένην ἐκ τῶν ἐφεξῆς ἄρθρων.

"Ἀρθ. 1. Οἱ ὑπῆκοοι τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, τοῦ Σουλτάνου δύνανται ἐν ἑκατέρᾳ τῶν Ἐπικρατειῶν νὰ μετέρχωνται ἀμοιβαίως τὸ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης ἐμπόριον μετὰ πληρεστάτης ἐλευθερίας καὶ ἀσφαλείας.

"Ὅθεν θέλουσιν ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ ὁδοιπορῶσι, διαμένωσι καὶ ἐνοικιάζωσιν οἰκίας καὶ ἀποθήκας χάριν ἐμπορίου καὶ ἅπαντα τὰ μέρη τῶν δύο ἐπικρατειῶν, ἐνθα ἡ ἀδεια αὕτη χορηγεῖται εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν λοιπῶν μᾶλλον εὐνοουμένων Δυνάμεων, ἀνευ οὐδεμιᾶς παρενοχλήσεως ἢ διαταράξεως κατὰ τὰς ἐμπορικὰς των πρά-

Ξεις, κοὶ θέλουσιν ἀπολαύει ἀμοιβαίως πληρεστάτης προστασίας καὶ φιλοξενίας.

Ἄρθ. 2. Οἱ ὑπήκοοι τοῦ ἐνὸς τῶν συμβαλλομένων Μερῶν, εἰσὶν ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ τοῦ ἑτέρου ἀπηλλαγμένοι πάσης στρατολογίας καὶ πάσης στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ὅποιασδήποτε φύσεως καὶ ἂν ᾖ.

Δὲν θέλουσιν ὑπόκεισθαι εἰς οὐδεμίαν προσωπικὴν συνεισφοράν ὅποιασδήποτε φύσεως καὶ ἂν ᾖ.

Ἄρθ. 3. Τόσον οἱ ἀναγκαῖοι τεσκερῆδες καθὼς καὶ αἱ ἀναγκαῖαι ἀδειαὶ ὁδοιπορίας καὶ φερμάνια θέλουσιν ἐκδίδοσθαι πρὸς τοὺς ἐν Τουρκίᾳ ὁδοιποροῦντας Ἑλλήνας ὑπηκόους ἀνευ χρονοτριβῆς ἢ δυσκολίας παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

Ὡσαύτως οἱ ἐν Ἑλλάδι ὁδοιποροῦντες Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι θέλουσιν ἐφοδιαζεσθαι ἀνευ χρονοτριβῆς ἢ δυσκολίας παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως μὲ τὰς ἀναγκαίας ἀδείας ὁδοιπορίας.

Ἄρθ. 4. Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν ὑψηλῶν δύο συμβαλλομένων Μερῶν, εἴτε κενά, εἴτε ἔχοντα φορτίον ἐμπορευμάτων ἢ ἄλλων εἰδῶν οἷωνδήποτε, θέλουσι πλέει ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ καὶ ἀσφαλείᾳ ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῶν σημαίαν εἰς τὰς θαλάσσης καὶ τὰ ὕδατα ἐκατέρου αὐτῶν. Δύνανται νὰ εἰσέρχωνται ἀκωλύτως εἰς τοὺς κόλπους, μυχοὺς, λιμένας, καὶ ὅρμους τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης Ἐπικρατείας ν' ἀποβιβάζωσι κατὰ τὸ δοκοῦν ὅλον ἢ μέρος τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν, νὰ ἐξάγωσιν ἐκ νέου τὰ μὴ τυχὸν πωληθέντα ἐπιτοπίως, χωρὶς νὰ ὑποβάλλωνται ὡς πρὸς ταῦτα τὰ ἐμπορεύματα εἰς τέλη ἄλλα ἢ ἀνώτερα, ἐκείνων ἅτινα πληρῶνονται ἐν τοιαύταις περιπτώσεσι παρὰ τῶν πλοίων τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων ἐθνῶν, καὶ νὰ λαμβάνωσιν οἰονδήποτε φορτίον πρὸς ἐξαγωγήν.

Δὲν δύνανται νὰ ὑποχρεοῦνται, κατ'οὐδένα τρόπον, εἰς τὸ νὰ ἐκφορτώνωσι τὸ ὅλον ἢ μέρος τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν παρὰ τὴν θέλησιν των, οὐδὲ νὰ παραχωρῶσιν αὐτὰ χάριν ἐταιρείας, σωματίου, ἢ οἰονδήποτε ἄλλου, εἰς τιμὰς, αἵτινες δὲν ἤθελον συμφέρεи αὐτοῖς, ἢ ν' ἀγοράζωσιν ἄλλα μὴ ὄντα τυχὸν τῆς ἐκλογῆς των. Ἐπίσης

δὲν θέλουσι παρεμποδίζεσθαι ἢ ναυλοῦσθαι, παρὰ τὴν θέλησιν αὐτῶν, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει καὶ δι' οὐδεμίαν πρόφασιν.

Καθ' ὅλας τὰς περιπτώσεις, ὀφείλουσι νὰ συμμορφῶνται μὲ τοὺς κανονισμοὺς τοὺς ἰσχύοντας ἐν ἑκατέρᾳ τῶν Ἐπικρατειῶν ὡς πρὸς τὰ πλοῖα τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων ἐθνῶν.

Ἄρθ. 5. Τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα εἰς ἅπαντας τοὺς λιμένας τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ τὰ Ὀθωμανικὰ πλοῖα εἰς ἅπαντας τοὺς λιμένας τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, κατὰ τε τὴν εἴσοδον, τὴν διαμονὴν καὶ τὴν ἐξοδὸν αὐτῶν, δὲν θέλουσιν ὑποβάλλεσθαι παρὰ τῶν τελωνιακῶν, τῶν λιμενικῶν καὶ τῶν ὑγειονομικῶν ὑπαλλήλων εἰς ἐπίσκεψιν, εἰμὴ καθ' ἑς περιπτώσεις καὶ καθ' οὓς τύπους οὕτω ἐνεργεῖται ὡς πρὸς τὰ πλοῖα τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων ἐθνῶν, τὰ ἄνωτέρῳ δὲ πλοῖα καὶ τὰ φορτία αὐτῶν δὲν θέλουσιν ὑπόκεισθαι εἰς τελωνιακὰ, λιμενικὰ, ὑγειονομικὰ, ἢ ἄλλα δικαιώματα, διάφορα ἢ ἄνωτέρῳ τῶν πληρωομένων εἰς τὸ ἐν ἢ τὸ ἄλλο Κράτος ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἐθνῶν,

Ἄρθ. 6. Ὅ,τι διωμολογήθη ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ὡς πρὸς τὴν ἐπίσκεψιν τῶν πλοίων ἑκατέρας τῶν δυνάμεων, θέλει ἐφαρμόζεσθαι ἐπίσης εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ὅσα, κενὰ ἢ μὲ φορτίον, θέλουσι διαπλέει ἐκ τῆς Λευκῆς Θαλάσσης (Αἰγαίου) εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, καὶ ἐναλλάξ διὰ τῶν πορθμῶν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου, καὶ τὰ ὅποια, ἄλλως τε, θέλουσιν ἀπολαύει τῆς αὐτῆς ἐλευθερίας καὶ θέλουσι μεταχειρίζεσθαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς καὶ τὰ τῶν ἄλλων εὐνοουμένων δυνάμεων.

Ἄρθ. 7. Ἐὰν συμβῇ ναυάγιον πλοίου Ἑλληνικοῦ ἢ Ὀθωμανικοῦ εἰς τοὺς λιμένας ἢ τὰς ἀκτὰς ἑκατέρας τῶν Ἐπικρατειῶν, πᾶσα δυνατὴ βοήθεια θέλει δοθῇ αὐτῷ διὰ τε τὴν διάσωσιν τῶν προσώπων καὶ τῶν ἐμπορευμάτων, καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν διασωθέντων πραγμάτων, ἅτινα, μετὰ τὴν προαφαίρεσιν ἢ ἀπόδοσιν τῶν τυχόν γενομένων πρὸς διάσωσιν δαπανῶν, θέλουσι παραδίδεσθαι εἰς τὴν πλησιεστέραν προξενικὴν ἀρχὴν ἑκατέρας τῶν δυνάμεων, εἰς οὐδὲν τέλος ὑπαβαλλόμενα, ὅσας δὲ πωληθῶσι δι' ἐπιτόπιον καταβάλωσιν.

Ἄρθ. 8. Ὁ ναυτικὸς χαιρετισμὸς θέλει γίνεσθαι καὶ ἀποδίδε-

σθαι ἀμοιβαίως εἰς ἑνδειξιν φιλίας μεταξύ τῶν πολεμικῶν πλοίων τῶν δύο ὑψηλῶν συμβαλλομένων μερῶν κατὰ τὰς αὐτὰς περιπτώσεις τύπους καὶ κανόνας, ὡς τοῦτο πράττεται γενικῶς ἐν καιρῷ εἰρήνης μεταξύ τῶν πλοίων τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων.

Τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἑκατέρας τῶν Δυνάμεων ὅσα ἀπαντήσωσι πλοῖα ἀνήκοντα εἰς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῆς ἄλλης, θέλουσιν ἀφίνει αὐτὰ ἐλεύθερα νὰ ἐξακολουθῶσι τὸν πλοῦν αὐτῶν, καί, ἐν ἀνάγκῃ μάλιστα θέλουσι τὰ συντρέχει.

Ἄρθ. 9. Οἱ ἐμποροὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, οἱ εὐρισκόμενοι ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου, καὶ οἱ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, οἱ εὐρισκόμενοι ἐν Ἑλλάδι, δὲν θέλουσι παντελῶς ἐνοχλεῖσθαι εἰς τὰς ἐμπορικὰς τῶν ὑποθέσεις, δι' ἃς δύνανται νὰ μεταχειρίζονται μεσίτας οἰουδήποτε ἔθνους καὶ ἂν ᾖσιν.

Ἄρθ. 10. Συμφωνεῖται μεταξύ τῶν Ὑψηλῶν συμβαλλομένων Μερῶν, ὅτι ἡ αὐτεμπορία ἢ συνισταμένη εἰς προϊόντα ἐγχώρια ἢ ξένα, ἀποστελλόμενα ἐξ ἑνὸς εἰς ἄλλον λιμένα τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης τῶν δύο ἐπικρατειῶν, δύνανται νὰ γένηται ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν πλοίων καὶ τῶν ὑπηκόων ἑκατέρας τῶν Δυνάμεων, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως τοῦ νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις καὶ νὰ πληρῶνῃσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα, εἰς ἃ ὑπόκεινται τὰ μᾶλλον εὐνοούμενα πλοῖα, ἐγχώρια ἢ ξένα.

Ἄρθ. 11. Οἱ ἐμποροὶ τοῦ ἑνὸς τῶν Ὑψηλῶν συμβαλλομένων Μερῶν καὶ οἱ δικαιοῦχοι αὐτῶν δύνανται ν' ἀγοράζωσιν ἐν τῇ χώρᾳ, πᾶν εἶδος ἐκ τῶν προϊόντων τῆς γῆς ἢ τῆς ἐσωτερικῆς βιομηχανίας, ἐπὶ σκοπῷ μεταπωλήσεως πρὸς καταναλῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ, χωρὶς νὰ καταβάλλωσιν εἴτε κατὰ τὴν ἀγορὰν εἴτε κατὰ τὴν πώλησιν, δικαιώματα διάφορα ἢ ἀνώτερα ἐκείνων, ἅτινα ἐν ὁμοίαις περιπτώσεσι πληρῶνονται παρὰ τῶν ἐγχωρίων ὑπηκόων, τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων μεταξύ ἐκείνων, οἵτινες μετέρχονται τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον.

Ἄρθ. 12. Οἱ ὑπηκοοὶ ἑκατέρας τῶν Δυνάμεων δύνανται ἐλευθέρως ν' ἀγοράζωσι καὶ ἐμπορεύονται καθ' ἅπαντα τὰ μέρη τῶν

Λουδοβίκος
(πατήρ τοῦ Ὁθωνος)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δύο ἐπικρατειῶν, πραγματείας μετακομισθείσας ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, μὴδὲως ἐπιβαλλόμενοι εἰς δικαιώματα διάφορα ἢ ἀνώτερα ἐκείνων, ἅτινα πληρῶνονται, ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι, παρὰ τῶν ὑπηκόων τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων Δυνάμεων.

Ἄρθρον 13. Οἱ ἔμποροι τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου καὶ οἱ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, θέλουσιν ἀπολαύει ἐν ἑκατέρᾳ τῶν ἐπικρατειῶν, ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀγοράζειν, μετακομίζειν καὶ ἐπιβιβάζειν ὀριστικῶς τὰ προϊόντα τῆς γῆς ἢ τῆς ἐσωτερικῆς βιομηχανίας, ἅτινά εἰσι προωρισμένα εἰς ἐξαγωγὴν, τῶν αὐτῶν προνομίων καὶ ἀτελειῶν καὶ θέλουσι μεταχειρίζεσθαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, μὴ καταβάλλοντες διὰ τοῦτο εἰμὴ τὰ τέλη εἰς ᾧ ὑπόκεινται οἱ ὑπήκοοι τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων ἔθνων.

Ἄρθρον 14. Θέλουσιν ἐπίσης μεταχειρίζεσθαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀπολαύει τῶν αὐτῶν προνομίων καὶ ἀτελειῶν, καὶ δὲν θέλουσι πληρῶνει εἰμὴ τὰ τέλη, εἰς ᾧ ὑπόκεινται οἱ ὑπήκοοι τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων ἔθνων ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην Ἐπικράτειαν τῶν προϊόντων τῆς γῆς ἢ τῆς βιομηχανίας ἑκατέρας τῶν ἐπικρατειῶν, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου ἐμπορεύματος, ὁποιοῦδήποτε εἶδους ἢ προελεύσεως καὶ ἂν ἡ, ἐπιβιβασθέντων εἰς πλοῖα ἑκατέρας τῶν Ἐπικρατειῶν, καὶ ἀνηκόντων εἰς ὑπηκόους τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου τῶν δύο συνομολογούντων μερῶν, ἢ μετακομισθέντων διὰ ξηρᾶς ἢ διὰ θαλάσσης ἐξ ἄλλων τόπων ὑπὸ τῶν ὑπηκόων τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης δυνάμεως εἴτε ὅπως πωληθῶσιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἴτε ὅπως μετακομισθῶσιν εἰς ἄλλους τόπους.

Ἄρθρον 15. Συμφωνεῖται προσέτι μεταξὺ τῶν δύο Ὑψηλῶν συμβαλλομένων Μερῶν, ὅτι ἐπίτροποι εἰδικοί θέλουσι κανονίσει, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω βάσεων μερικὴν διατίμησιν δι' ὅλα τὰ εἰσαγόμενα ἢ ἐξαγόμενα ὑπὸ τῶν ἐλλήνων ὑπηκόων ἐμπορεύματα, ὅπως τοῦτο πράττεται μεταξὺ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης· ἐν δὲ τῇ μεταξὺ, τὰ τελωνειακὰ δικαιώματα ὑπὸ τῶν εἰσαγομένων ἢ ἐξαγομένων ὑπὸ Ἑλλήνων ὑπηκόων ἐμπορευμάτων θέλουσι πληρῶνεσθαι, κατὰ τοὺς ὅρους καὶ κατὰ τὴν ἀξίαν τοὺς προσδιορισμένους ὡς πρὸς τοὺς ὑπη-

κόους τῶν μάλλον εὐνοουμένων ἐκ τῶν ἄλλων Δυνάμεων, ἂν δ' ἐγερθῇ ἀμφισβήτησις τις ἐπὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀξίας μεταξὺ τῶν τελωνειακῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν ἐμπόρων, τὸ τελωνειακὸν τέλος θέλει καταβάλλεσθαι αὐτούσιον.

Ἄρθρον 16. Εἰς πᾶσαν περίπτωσιν λαθρεμπορίας, γενησομένης ἐν τῇ χώρᾳ τῆς μιᾶς τῶν δύο συμβολλομένων Δυνάμεων ὑπὸ τῶν ὑπηκόων τῆς ἄλλης, θέλουσιν ἐφαρμόζεσθαι εἰς τοὺς παραβάτας αἱ ποιναί, αἱ ὀριζόμεναι ὑπὸ τῶν νόμων καὶ κανονισμῶν, οἵτινες ἰσχύουν ἢ θέλουσιν ἰσχύει ἐν τῇ χώρᾳ, ὅπου ἡ λαθρεμπορία ἐπράχθη.

Ἄρθρον 17. Οἱ Ἕλληνες ὑπήκοοι, ὡς οὐδ' ἐκεῖνοι τῶν λοιπῶν φίλων τῆς Ὑψηλῆς Πύλης Δυνάμεων, δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσωσι μέρος τῶν τακτικῶς συνστημένων ἐν Τουρκίᾳ συντεχνιῶν, οὔτε νὰ μετέρχωνται τὰς εἰδικῶς εἰς τὰς συντεχνίας ταύτας ἐπιφυλαχθείσας βιομηχανίας. Ἄλλ' ἐὰν Ἕλληνες ὑπήκοοι εὐρεθῶσι, συνεπιείξῃ ἀρχαίου ἐθίμου, ἀποτελοῦντες μέρος τῶν συντεχνιῶν τούτων, θέλουσι μὲν διατηρεῖ τὴν ἐθνικότητα αὐτῶν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑποχρεῖσθαι νὰ ἐκπληρῶνωσι τοὺς ὅρους, εἰς οὓς ὑπόκεινται οἱ ὑπήκοοι τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, οἱ ἀποτελοῦντες μέρος τῶν συντεχνιῶν τούτων, νὰ πληρῶνωσι τὰ ἀπαιτούμενα διὰ ταύτας δικαιώματα, καὶ νὰ συνεισφέρωσιν εἰς τὰ τέλη, ὅσα εἰδικῶς ἐπιβάλλονται εἰς αὐτάς· θέλουσι δικάζεσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι, ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τῶν διπλωματικῶν ἢ προξενικῶν πρακτόρων τοῦ ἔθνους των, ἐν περιπτώσει παραβάσεως τῶν εἰδικῶν ἐπιβαλλομένων ὑποχρεώσεων εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς βιομηχανίας των ἐντὸς τῶν συντεχνιῶν τούτων. Ὁφείλουσι τέλος νὰ υποβάλλωνται εἰς ὅλους τοὺς ὑπάρχοντας κανονισμοὺς τῆς συντεχνίας, ἐν ᾗ τυχὸν εὐρίσκονται, ὡς καὶ εἰς τὰς ἐπιτοπίας ἀστυνομικὰς διατάξεις περὶ τῶν αὐτῶν συντεχνιῶν. Συμφωνεῖται, ὅτι οὐδεὶς τῶν ρηθέντων Ἑλλήνων ὑπηκόων δύναται νὰ ἐξασκῇ καθήκοντα ἀρχηγοῦ τῶν συντεχνιῶν τούτων.

Ἄρθρον 18. Ἐὰν συμβῇ ὥστε τὸ ἐν τῶν δύο Ὑψηλῶν συνομο-λογούντων μερῶν εὐρεθῇ εἰς πόλεμον, οἱ ὑπήκοοι τοῦ ἑτέρου δύνανται νὰ ἐξακολουθῶσι τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν αὐτῶν μετὰ τῶν πολεμίων τόπων, ἐκτὸς τῶν πόλεων ἢ λιμένων καθ' ὧν ὑπάρχει ἀποκλεισμός· ἡ πολιορκία διὰ ξηρᾶς ἢ διὰ θαλάσσης· ἀλλ' ἐν οὐδε-

μιᾷ περιπτώσει δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς νὰ ἐμπορεύωνται πράγματα θεωρούμενα ὡς λαθρεμπόριον τοῦ πολέμου καὶ οἰαδήποτε ἐργαλεῖα κατασκευασθέντα διὰ πολεμικὴν χρῆσιν.

Ἄρθρον 19. Συμφωνεῖται, ὅτι οὐδὲν πολέμιον πλοῖον δύναται νὰ ἐφοδιαζέται καὶ ἐφοπλίζεται εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὰ παράλια τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τῶν δύο Ὑψηλῶν συμβαλλομένων Μερῶν.

Ἄρθρον 20. Τὰ δύο Ὑψηλὰ συμβαλλόμενα Μέρη ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ διαπιστεύωσι παρὰ τῇ μιᾷ ἢ ἄλλῃ Αὐτῇ πρέσβεις ἢ ἄλλους διπλωματικούς ὑπαλλήλους, καὶ νὰ διορίζωσι γενικοὺς προξένους, ὑποπροξένους καὶ προξενικοὺς πράκτορας εἰς τὰς πόλεις καὶ τοὺς λιμένας τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης Ἐπικρατείας, ὅπου ἤθελε κριθῇ ἀναγκαῖον παρὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν Κυβερνήσεων,

Οἱ διορισθησόμενοι παρὰ τῶν Ἡγεμόνων τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης Ἐπικρατείας γενικοὶ πρόξενοι, πρόξενοι ἢ ὑποπρόξενοι δὲν δύνανται νὰ κάμωσι ἐναρξιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν, εἰμὴ προηγουμένης συγκαταθέσεως τοῦ Ἡγεμόνος, ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ ὁποίου διωρίσθησαν. Πρὸς τοῦτο θέλουσιν ἐφοδιαζεσθαι μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἐκτελεστήρια ἢ φερμάνια.

Συμφωνεῖται ὅτι οἱ γενικοὶ πρόξενοι, πρόξενοι, ὑποπρόξενοι καὶ προξενικοὶ πράκτορες τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης Δυναμείας δὲν δύνανται νὰ ἐκλεχθῶσι μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τοῦ Ἡγεμόνος ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ τοῦ ὁποίου ἐδρεύουσιν.

Ἄρθρ. 21. Οἱ εἰρημένοι γενικοὶ πρόξενοι, πρόξενοι, ὑποπρόξενοι καὶ προξενικοὶ πράκτορες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐπικαλῶνται τὴν συνδρομὴν τῶν ἐγγχωρίων ἀρχῶν διὰ τὴν ἀνεύρεσιν, τὴν σύλληψιν, τὴν κράτησιν καὶ τὴν φυλάκισιν τῶν λειποτακτῶν τῶν πολεμικῶν καὶ ἐμπορικῶν πλοίων τοῦ τόπου των. Πρὸς τοῦτο θέλουσιν ἀπευθύνεσθαι πρὸς τὰς ἀρμοδίας ἀρχάς, καὶ θέλουσιν ἀπαιτεῖ ἐγγράφως τοὺς εἰρημένους λειποτάκτας, ὧν ἡ ταυτότης δύναται ν' ἀποδειχθῇ, ἐν περιπτώσει ἀμφισβήτησεως ἢ ἀμφιβολίας, διὰ τῆς κοινοποιήσεως τῶν βιβλίων τῶν πλοίων ἢ τῶν ναυτολογίων, ἅτινα βεβαιοῦσιν, ὅτι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἄτομα ἀπετέλεσαν μέρος τῶν εἰρημένων πληρωμάτων. Τῆς δὲ ἀπαιτήσεως αὐτῶς ἀποδειχθείσης, ἢ ἀπόδοσις δὲν θέλει ἀρνεῖσθαι.

Οἱ τοιοῦτοι λειποτάκται μετὰ τὴν σύλληψιν των θέλουσι τίθεσθαι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν εἰρημένων γενικῶν προξένων, προξένων, ὑποπροξένων καὶ ἐμπορικῶν πρακτόρων, καὶ δύνανται νὰ φυλακίζωνται ἐν ταῖς δημοσίαις φυλακαῖς, ἐπὶ τῇ αἰτήσει καὶ δαπάνῃ τῶν ἐκζητούντων αὐτούς, ὅπως κρατηθῶσι μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν εἰς τὸ ἀνήκον πλοῖα, ἢ τῆς ἀποστολῆς εἰς τὴν πατρίδα των διὰ πλοίου τοῦ αὐτοῦ ἔθνους ἢ ἄλλου τινὸς οἰουδῆποτε. Ἄλλ' ἐὰν διὰ πῖνα λόγον, προερχόμενον ἐκ τοῦ προξένου ἢ τοῦ πράκτορος, τῇ αἰτήσῃ τοῦ ὁποίου ὁ λειποτάκτης συνελήφθη, αὐτὸς δὲν ἀποσταλῇ, ἐντὸς τεσσαρῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς συλλήψεώς του, θέλει ἀπολύεσθαι καὶ δὲν θέλει συλλαμβάνεσθαι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

Ἐὰν μολαταῦτα ὁ λειποτάκτης συνέπεσε νὰ πράξῃ κακούργημα ἢ πλημμέλημα, δύνανται ν' ἀναβληθῇ ἡ ἀπόδοσίς του, μέχρις οὗ τὸ ἐπιληφθὲν τῆς ὑποθέσεως δικαστήριον ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του καὶ ἐκτελεσθῇ αὕτη.

Ἄρθρ. 22. Οἱ πρέσβεις καὶ ἄλλοι διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι, ὡς καὶ οἱ γενικοὶ πρόξενoi, πρόξενoi, ὑποπρόξενoi καὶ προξενικοὶ πράκτορες τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἐτέρου τῶν συμβαλλομένων Μερῶν δὲν δύνανται, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει, νὰ παραχωρήσωσι τὴν σημαίαν ἢ τὸ δίπλωμα τοῦ ἔθνους των, οὐδὲ νὰ παράσχωσι τὴν προστασίαν των εἰς οὐδὲν πλοῖον, μὴ ἀνήκον πραγματικῶς εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν ἔθνος.

Θεωροῦνται ὡς Ἑλληνικὰ ἢ Ὀθωμανικὰ πλοῖα ὅσα ἤθελον πλέει καὶ κατέχεσθαι συμφώνως μὲ τοὺς ἐν ἰσχύϊ κανονισμοὺς ἐν ἑκατέρᾳ τῶν Ἐπικρατειῶν.

Ἄρθρ. 23. Οἱ πρέσβεις καὶ ἄλλοι διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι, ὡς καὶ οἱ γενικοὶ πρόξενoi, πρόξενoi, ὑποπρόξενoi καὶ προξενικοὶ πράκτορες τῶν δύο συμβαλλομένων Δυνάμεων, δὲν δύνανται ποτὲ νὰ ἀφαιρέσωσι δημοσίως ἢ κρυφίως τοὺς ὑπηκόους τῆς ἄλλης ἀπὸ τῆς νομίμου ἀρχῆς των, ἢ νὰ τοὺς προστατεύσωσι διὰ διαβατηρίων ἢ διπλωμάτων.

Ἄρθρ. 24. Οἱ πρέσβεις καὶ ἄλλοι διπλωματικοὶ πράκτορες, ὡς καὶ οἱ γενικοὶ πρόξενoi, πρόξενoi, ὑποπρόξενoi καὶ προξενικοὶ πράκτορες τῶν δύο συμβαλλομένων Δυνάμεων, θέλουσιν ἀπολαύει ἐν τῇ

Ἐπικρατεία τῆς ἄλλης τῶν αὐτῶν τιμῶν φιλοφρονήσεων, προνομίων καὶ προστασίας, ὧν ἀπολαύουσιν οἱ τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων ἔθνων.

Θέλουν ἐξασκεῖ ἴσον δικαίωμα ἐπιτηρήσεως ἐπὶ τῶν ὁμοεθνῶν αὐτῶν, οἵτινες δύνανται νὰ προστρέχωσιν ἐλευθέρως εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν προξενικῶν αὐτῶν ἀρχῶν, κατὰ τὰς δίκας καὶ τὰς διαφοράς, αἵτινες ἤθελον ὑπάρχει ἀποκλειστικῶς μεταξὺ αὐτῶν ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ὑποθέσεων.

Αἱ διαφοραὶ καὶ δίκαι, αἵτινες ἤθελον ἐγερθῇ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ὑποθέσεων μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τῶν δύο Δυνάμεων ἢ μεταξὺ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τῶν ξένων ὑπηκόων καὶ τ' ἀνάπαλιν, αἱ διαφοραὶ καὶ δίκαι, αἵτινες ἤθελον ἐγερθῇ ἐν Τουρκίᾳ ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ὑποθέσεων μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τῶν δύο Δυνάμεων, ἢ μεταξὺ Ἑλλήνων ὑπηκόων καὶ ὑπηκόων ξένων Δυνάμεων, θέλουσι δικάζεσθαι ἐν ἑκατέρᾳ τῶν Ἐπικρατειῶν, κατὰ τὰς ἀρχάς, τοὺς νόμους καὶ τὰς διατάξεις, αἵτινες εἰσὶν ἐν ἰσχύϊ ὡς πρὸς τὰ μᾶλλον εὐνοούμενα ἔθνη.

Ἐννοεῖται ἐπίσης, ὅτι ἡ καταδίωξις, ἡ ἐκδίκασις καὶ ἡ τιμωρία τῶν κακουργημάτων, πλημμελημάτων καὶ ἄλλων ἀξιοποίνων πράξεων, πραχθησομένων τυχὸν παρ' ὑπηκόων τοῦ ἐνὸς τῶν δύο συμβαλλομένων Μερῶν ἐπὶ τῆς χώρας τοῦ ἄλλου, θέλουσιν ἐνεργεῖσθαι συμφώνως μὲ τὰς ἀρχάς, τοὺς νόμους καὶ τὰς διατάξεις, αἵτινες εἰσὶ καὶ ἔσονται ἐν ἰσχύϊ ἐν ἑκατέρᾳ τῶν Ἐπικρατειῶν ὡς πρὸς τὰ μᾶλλον εὐνοούμενα ἔθνη.

Ἄρθρ. 25. Τὰ πλημμελήματα, κακουργήματα, ἢ ἄλλαι ἀξιοποῖνοι πράξεις, αἵτινες ἤθελον πραχθῇ ἐπὶ τινος τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τοῦ ἐνὸς τῶν συμβαλλομένων Μερῶν, εὐρισκομένου εἰς ὄρμον ἢ λιμένα τοῦ ἄλλου παρ' ἐνὸς ἢ πλειόνων ἀνθρώπων τοῦ πληρώματος ἄλλου πλοίου, φέροντος τὴν αὐτὴν σημαίαν, ἢ ἐπιβάτας τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, δὲν δύνανται νὰ καταδιώκονται ὑπὸ τῶν ἐγγυρίων ἀρχῶν. Ἡ ἀνάκρισις καὶ ἡ ἐκδίκασις ἀνατίθενται ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς προξένους καὶ τὰς ἄλλας ἀρμοδίους ἀρχάς ἐκείνου ἐκ τῶν δύο Μερῶν, τοῦ ὁποίου ἡ σημαία ἤθελε καλύπτει τὸ πλοῖον, συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῶν δύο Ἐπικρατειῶν. Τὸ αὐτὸ θέλει πράτ-

τεσθαι καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης οἰασδῆποτε διαφορᾶς, ἐγερθησομένης μεταξὺ τῶν μνησθέντων προσώπων.

Ἄρθρ. 26. Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως ὑπηκόου Ἕλληνος ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου, ἢ Ὀθωμανοῦ ἐν Ἑλλάδι, ἢ προξενικῇ ἀρχῇ, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὁποίας ἤθελεν ὑπάγεσθαι ὁ ἀποβιώσας, θέλει λάβει κατοχὴν τῆς κληρονομίας αὐτοῦ, ὅπως τὴν διαβιβάζῃ εἰς τοὺς κληρονόμους του.

Ἐν ἐλλείψει προξενικῆς ἀρχῆς ἐν τῷ τόπῳ, ὁ ἀρμόδιος δικαστὴς τοῦ μέρους ἐκείνου ὀφείλει νὰ διαβιβάζῃ τὴν ἀπογραφὴν καὶ τὸ προῖόν τῆς κληρονομίας εἰς τὴν πλησιεστέραν προξενικὴν ἀρχήν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπαιτήσεως δικαιώματος.

Ἄρθ. 27. Τὰ Ὑψηλὰ συμβαλλόμενα Μέρη συνομολογοῦσιν ἀμοιβαίως, ὅτι πᾶν πλεονέκτημα, ὅπερ παραχωροῦσιν ἢ παραχωρήσουσιν εἰς τοὺς ἐμπόρους, τὰ προϊόντα καὶ τὴν ναυτιλίαν τρίτου τινὸς ἔθνους, προσκτᾶται ἢ προσκτηθήσεται καὶ εἰς τοὺς ἐμπόρους, τὰ προϊόντα καὶ τὴν ναυτιλίαν τῶν ἰδίων Αὐτῶν Ἐπικρατειῶν.

Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι, ὡς πρὸς τὰ πλεονεκτήματα, ὅσα τὸ ἐν τῶν συμβαλλομένων Μερῶν παραχωρεῖ εἰς τὰ προϊόντα ἐνὸς ἄλλου Κράτους μόνον ἐπὶ ἐξασφαλίσει ἰδιαιτέρων πλεονεκτημάτων δικαί. οὔται νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ ἄλλου δικαίωματα ἀνάλογα.

Ἄρθρον 28. Τὰ δύο συμβαλλόμενα Μέρη συνομολογοῦσι νὰ μὴ δέχωνται πειρατὰς εἰς οὐδένα τῶν λιμένων, μυχῶν, ὁρμῶν τῶν ἐπικρατειῶν των, νὰ κάμωσιν χρῆσιν ὅλης τῶν νόμων τῆς αὐστηρότητος κατὰ τῶν ἐγνωσμένων ὡς πειρατῶν προσώπων, καὶ κατὰ τῶν διακρινόντων ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν ἀτόμων, ὅσοι ἤθελον ἀποδειχθῇ ἔνοχοι ἀλληλογραφίας ἢ συμμετοχῆς μετ' ἐκείνων.

Πᾶν πλοῖον ἢ φορτίον, ἀνήκον εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν Ὑψηλῶν συνομολογούντων Μερῶν, ὅπερ οἱ πειραταὶ ἤθελον συλλάβει καὶ ὀδηγήσῃ εἰς τοὺς λιμένας τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου Κράτους, θέλει ἀποδίδεσθαι εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας ἢ τοὺς ἔχοντας τακτικὴν πληρεξουσιότητα ἐπιτρόπους αὐτῶν, οἵτινες ἤθελον ἀποδείξει τὴν αὐτότητα τῆς ἰδιοκτησίας, ἢ δὲ ἀπόδοσις θέλει γίνεσθαι καὶ ἐὰν ἐπωλήθῃ τὸ πρᾶγμα.

Ἡ παροῦσα συνθήκη θέλει ἐπικυρωθῇ, αἱ δὲ ἐπικυρώσεις αὗται θέλουσιν ἀνταλλαγῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐντὸς ἐξ ἐβδομάδων ἢ ταχύτερον εἰ δυνατόν.

Πρὸς πίστωσιν, τούτων, ἀμφοτέραι οἱ πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν αὐτὴν καὶ ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτῆς τὰς σφραγίδας τῶν.

Ἐγένετο ἐν Κάλιντζα, τὴν εἰκοστὴν ἐβδόμην Μαΐου, χίλια ὀκτακόσια πεντήκοντα πέντε (εἰκοστὴν τετάρτην τῆς Σελήνης τοῦ Ραμαζανίου, χίλια διακόσια ἐβδομήκοντα ἑν).

(Τ. Σ.)

Α. Γ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ, ΦΟΥΑΤ.

Μετὰ τὴν σύμβασιν ταύτην ἀποκαταστασὼν ὅπωςδὴποτε τῶν σχέσεων τῶν δύο γειτωναγευσῶν Ἐπικρατειῶν, τῇ 8ῃ Ἀπριλίου 1856 συνωμολογήθη ἡ ἐξῆς σύμβασις :

*Σύμβασις διὰ τὴν καταδίωξιν τῆς ληστείας, ὑπογραφεῖσα
ἐν Κάλιντζα τὴν 8)20 Ἀπριλίου 1856.*

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἀφ' ἐνός, καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Σουλτάνος ἀφ' ἑτέρου, ὁρμώμενοι ὑπὸ τῆς εὐελπίστου ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἐμπεδώσωσι τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν, κατὰ τὰς ὁμόρους ἐπαρχίας τῶν ἐπικρατειῶν Αὐτῶν, καὶ θεωροῦντες, ὅτι οὐδὲν ἡδύνατο πλείοτερον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀμοιβαίων εὐχῶν Τῶν ἡ ἡ συνομολόγησις συμβάσεως, ἀντικείμενον ἐχούσης τὴν καταστολὴν τῆς ληστείας διὰ μέτρων ἀποτελεσματικῶν, ἀπὸ κοινοῦ συμφωνηθησομένων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐφωδίασαν ἐπὶ τούτῳ διὰ πληρεξουσίων Τῶν πρὸς συνομολόγησιν καὶ ὑπογραφὴν τῆς συμβάσεως ταύτης.

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ὁθων Α'. τὸν Κ. Ἀνδρέαν Γ. Κουντουριώτην, τὸν παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Ὁθωμανικῇ Πύλῃ πρόσεδρον Αὐτοῦ ὑπουργὸν κτλ.

Καὶ ἡ Α. Α. Μ. ὁ Σουλτάνος Ἀβδούλ Μετζίτ Χαν, τὴν Α. Ε. τὸν Φουὰτ Πασσά, τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Αὐτοῦ ὑπουργὸν κτλ.

οἵτινες, κοινοποιήσαντες ἀλλήλοις τὰ πληρεξούσια των, εὐρεθέντα ἐν καλῇ τάξει, συνέθεντο περὶ τῶν ἀκολουθῶν ἄρθρων.

1. Τὰ δύο Ὑψηλὰ συμβαλλόμενα Μέρη ὑποχρεοῦνται νὰ μὴ ἀφίνωσι νὰ σχηματίζωνται, μήτε νὰ διαμένωσιν ἐντὸς τῶν σχετικῶν ἐπικρατειῶν των, συμμορίαί ἐνοπλοί, αἵτινες σκοπὸν ἤθελον ἔχει τὴν ἐξάσκησιν τῆς ληστείας, εἴτε ἐν τῇ μιᾷ, εἴτε ἐν τῇ ἄλλῃ ἐπικρατείᾳ, καὶ νὰ καταβάλλωσι πᾶσαν προσπάθειαν, ἕκαστον ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας Αὐτοῦ, πρὸς καταδίωξιν καὶ σύλληψιν τῶν ληστῶν, οἵτινες ἤθελον διαβῇ τὰ μεθόρια, ἐρχόμενοι ἐκ τοῦ ἄλλου Κράτους.

2. Τὰ ἄτομα, ἅτινα ἤθελον κρατηθῇ ἢ συλληφθῇ ἐπὶ τῆς χώρας τῆς μιᾶς τῶν δύο ἐπικρατειῶν, καὶ ἅτινα, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς παρούσης συμβάσεως, ἤθελον ἀποτελεῖ μέρος συμμορίας τινός, σκοπὸν ἔχούσης τὴν ἐξάσκησιν τῆς ληστείας ἐν τῇ ἄλλῃ ἐπικρατείᾳ, ἢ ἅτινα ἤθελον ἀποπειραθῇ ἢ διαπραξεί ληστείας ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ ταύτῃ, θέλουσι καταδιώκεσθαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ θέλουσιν ὑποβάλλεσθαι εἰς τὰς αὐτὰς ποινικὰς διατάξεις, ὡς ἐὰν αἱ πράξεις, ὧν κατέστησαν ἑνοχὰ, ἀπευθύνοντο κατὰ τῆς ἐπικρατείας, ἐν ᾗ ἡ σύλληψις λαμβάνει χώραν.—Κατὰ τὰς εἰρημένους περιπτώσεις, ἐὰν οἱ κατηγορούμενοι ὧσιν ὑπὴρκοι τῆς ἄλλης ἐπικρατείας, ἢ διεξαγωγῇ καὶ ἡ περαιώσις τῆς δίκης των γενήσεται συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ τελευταίου ἐδαφίου τοῦ ἄρθρου 24 τῆς ἐν Κάνλιτζα συναφθείσης συνθήκης τῇ 27 Μαΐου 1855 (24 τῆς Σελήνης τοῦ Ῥαμαζάν 1271) μεταξὺ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας—Ἐὰν ὑπάρχῃ ἀφορμὴ εἰς πολιτικὴν δίκην, συνεπείᾳ ληστρικῶν πράξεων, γενομένων ἐν θατέρᾳ τῶν δύο ἐπικρατειῶν, δύναται νὰ εἰσαχθῇ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τοῦ Κράτους, ὅπου ἡ σύλληψις ἔλαβε χώραν.

3. Τὰ δύο Ὑψηλὰ συμβαλλόμενα Μέρη συνομολογοῦσιν ἀμοιβαίως νὰ μεταχειρισθῶσιν, ἑκάτερον τὸ ἐφ' ἑαυτῷ, στρατεύματα τακτικὰ πρὸς φύλαξιν τῶν μεθωρίων των καὶ καταδίωξιν τῆς ληστείας ἐν ταῖς ὁμόροις ἐπαρχίαις Αὐτῶν. Τὰ στρατεύματα ἑκατέρας ἐπικρατείας πρέπει νὰ ὦσι δυνάμειος ἀποχωρώσης, καὶ θέλουσι

τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἐνὸς ἀνωτέρου ἀρχηγοῦ, ὅστις θέλει ἔχει χρέος νὰ καταδιώκῃ δραστηρίως τὴν ληστείαν καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς δικαιοδοσίας του.

4. Οἱ δύο ἀρχηγοὶ θέλουσι συνέχεσθαι πάντοτε, ὡσάντις κριθῇ ἀναγκαῖον, ἐφ' ἐνὸς ὠρισμένου σημείου τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς, ὅπως κοινοποιῶσιν ἀλλήλοις τὰς ἐγγράφους διαταγὰς καὶ τὰς ὁδηγίας, μεθ' ὧν ἤθελον εἶσθαι ἐφωδιασμένοι ὑπὸ τῶν σχετικῶν αὐτῶν κυβερνήσεων, καὶ συνεννοῶνται περὶ ὅλων τῶν λεπτομερειῶν, τῶν ἀφορῶν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀνατεθησομένου αὐτοῖς οὐσιώδους ἔργου· ἤτοι περὶ τῆς συστάσεως τῶν διαφόρων σταθμῶν, κατὰ μῆκος τῶν μεθορίων, περὶ τῆς ἀναγκαιούσης εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐκάστου τῶν σταθμῶν τούτων δυνάμεως, περὶ τῆς καταλληλοτέρας τοποθετήσεως τῶν ὑποδεστέρων ἀξιωματικῶν, περὶ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς κινήσεως τῶν περιπόλων, ἐν ἐνὶ λόγῳ, περὶ παντὸς ἄλλου ἀντικειμένου, ἀναφερομένου εἰς τὴν ἀνατεθησομένην αὐτοῖς ὑπηρεσίαν.

Ἐπίσης οἱ ἀξιωματικοὶ θατέρεις τῶν δύο ἐπικρατειῶν, οἱ διοικούντες σταθμόν, φυλακεῖον ἢ ἀπόσπασμα καταδιώξεως, θέλουσιν ἀνταποκρίνεσθαι, ἀπ' εὐθείας καὶ ἀνευ ἀναβολῆς, μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς ἄλλης ἐπικρατείας, ὅπως διακοινώνωσιν ἀλλήλοις τὰς εἰδήσεις ἢ πληροφορίας, ὅσας ἤθελον ἔχει περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ληστῶν, περὶ τοῦ μέρους ἐνθα εὐρίσκονται, περὶ τῆς διευθύνσεως, ἣν ἔλαβον· ἐν ἐνὶ λόγῳ, θέλουσι συνεννοεῖσθαι περὶ ὅλων τῶν συντείνουσιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὑπηρεσίας τῶν λεπτομερειῶν.— Πρὸς τοῦτο, σύστημα ἀνταποκρίσεως θέλει συμφωνηθῇ εἴτε διὰ σημείων εἴτε διὰ παντὸς ἄλλου τρόπου.

5. Ἐὰν ἀπόσπασμά τι καταδιώξεως φθάσῃ εἰς τὴν ὁροθετικὴν γραμμὴν, ἀκολουθῶν τὰ ἔχνη τῶν ληστῶν, δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν καταδίωξιν αὐτῶν, μέχρις οὐ ἀπαντήσῃ ἀπόσπασμα τῆς ἄλλης ἐπικρατείας. Τούτου γενομένου, θέλει παύσει τὴν καταδίωξιν ἀφοῦ καταδείξῃ εἰς τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο τὴν διεύθυνσιν τῶν ληστῶν, ἐκτὸς ἐὰν ζητηθῇ ἡ συνδρομὴ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ, τοῦ διοικούντος τὸ ἕτερον τοῦτο ἀπόσπασμα· ἐν ταιαύτῃ περιπτώσει ὀφείλει νὰ παράσχῃ πᾶσαν τὴν συνδρομὴν του. Ὁ μὴ ζητήσας τὴν βοήθειαν ταύτην ἀξιωματικὸς ὀφείλει νὰ πληροφρήσῃ τὸν δι-

κοῦντα τὸ ἀπόσπασμα τοῦ ἄλλου Κράτους ἀξιωματικὸν περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς παρ' αὐτοῦ γενομένης ἀκολούθως καταδιώξεως. — 'Εν οὐδεμιᾷ περιπτώσει, ἐν τούτοις, καὶ ὑπ' οὐδεμίαν πρόφασιν, τὰ στρατεύματα ἢ ἀποσπάσματα τῆς μιᾶς τῶν δύο ἐπικρατειῶν δύνανται νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰς πόλεις, κώμας ἢ χωρία τῆς ἄλλης.

6. Οἱ λειποτάκται τοῦ στρατοῦ θατέρας τῶν δύο ἐπικρατειῶν, παρουσιαζόμενοι ἢ καταφεύγοντες εἰς τὴν ἄλλην, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θέλουσι γίνεσθαι δεκτοί. — 'Εξ ἐναντίας, θέλουσιν ὑποχρεωθῆ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν χώραν, καὶ θέλουσιν εἰδοποιηθῆ ὅτι, εἰάν ποτε ἀνακαλυφθῶσι κατοικοῦντες κρυφίως ἐν ἐκείνῃ τῶν δύο ἐπικρατειῶν, ἐξ ἧς ἤθελον ἀποπεμφθῆ, θέλουσι συλληφθῆ καὶ ἀποδοθῆ.

7. Ἡ παροῦσα σύμβασις θέλει ἰσχύει ἐπὶ ἑξ ἔτη ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπικυρώσεων. Καὶ εἰάν, ἔτος ἢ ἑξ μῆνας τοῦλάχιστον πρὸ τῆς παρελεύσεως τῆς προθεσμίας ταύτης, ἑκάτερον τῶν Ὑψηλῶν συμβαλλομένων Μερῶν δὲν γνωστοποιήσῃ εἰς τὸ ἄλλο, δι' ἐπισήμου κοινοποιήσεως, τὴν περὶ παύσεως αὐτῆς πρόθεσιν του, ἡ σύμβασις αὕτη θέλει εἶσθαι ὑποχρεωτικὴ ἐπὶ ἕν ἔτος ἔτι, καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρι τῆς παρελεύσεως τῶν δώδεκα μηνῶν ἀπὸ τῆς τοιαύτης κοινοποιήσεως, εἰς ὅποιανδήποτε ἐποχὴν ἂν αὕτη λάβῃ χώραν.

8. Ἡ παροῦσα σύμβασις θέλει ἐπικυρωθῆ, αἱ δ' ἐπικυρώσεις αὐτῆς θέλουσιν ἀνταλλαχθῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐντὸς ἑξ ἑβδομάδων, ἢ καὶ ταχύτερον, εἰ δυνατόν.

Εἰς πίστωσιν τούτων, οἱ σχετικοὶ πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν αὐτὴν καὶ ἐπέθηκαν τὰς σφραγίδας των.

Ἐγένετο ἐν Κόνσταντινῶν, τὴν 8 (20) Ἀπριλίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ ἔκτου ἔτους (15 Σαμπὰν 1272).

(Τ. Σ.)

Α. Γ. ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΦΟΥΔΑΤ.

Τοιαῦται τινὲς ἦσαν αἱ συναφθεῖσαι συμβάσεις πρὸς τὴν Τουρκίαν.

Ἡ δὲ νέα κυβέρνησις σχηματισθεῖσα, κατ'εἰσήγησιν τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, τῆς μὲν ὑποδείξεως τὸν Μαυροκορδάτον, τῆς δὲ τὸν Καλλέργην, ἐπελήφθη τῶν ἔργων αὐτῆς. Ἐν τούτοις ἀπὸ τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῇ 16 Μαΐου μέχρι τῆς ἐκ Παρισίων ἐλεύσεως τοῦ νέου πρωθυπουργοῦ (9 Ἰουλίου 1854) ὁ θρόνος τοῦ Ὁθωνος ἐκλυδωνίζετο ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Καλλέργη ἐπὶ τῆς γαλλικῆς προστασίας ἐρείδομένου καὶ λίαν ἰταμῶς προσφερομένου πρὸς τὸν Βασιλέα, παύσαντος καὶ αὐτοῦς τοὺς ὑπασπιστὰς αὐτοῦ, ἅτε τοῦ προσωρινῶς προεδρεύοντος Κων. Κανάρη, μὴ ἔχοντος τὴν δύναμιν ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὸν παράφορον χαρακτῆρα τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ. Εὐτυχῶς περιέσπειλεν αὐτὸν ἐπανελθὼν ἐκ Παρισίων ὁ Μαυροκορδάτος, ὅστις συνεπλήρωσεν οὕτω τὸ ἤδη ἐν Παρισίοις προκαταρξάμενον ἔργον τῆς διασώσεως τοῦ θρόνου τοῦ ἀτυχοῦς βασιλέως Ὁθωνος. Ἀλλὰ ὁ Γαλλικὸς τῆς κατοχῆς στρατός, ὁ ἀποτελούμενος ἐκ 3,500 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Δε-Τινὰν Βιλλομέζ καὶ Ζακινὸ, τοῦ στρατηγοῦ Φορεῦ ἀναχωρήσαντος μετὰ τοῦ κυρίου σώματος τοῦ στρατοῦ εὐθὺς μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Ὁθωνος, προσεπάθησε νὰ ἐξουθενήσῃ τὸν Ὁθωνα διὰ τῆς ἰταμότητος αὐτοῦ καὶ τῶν στρατιωτικῶν περιπεπτώων, οὗς καθ' ἐκάστην ἐξετέλει ἐκ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας, ἵνα ἐξευτελίσῃ δῆθεν τὸν ἀνακτα πρὸ τῶν ὁμμάτων τοῦ λαοῦ. Εἰς τοσοῦτον δ' αὐθαδείας ἦκοντο οἱ ναύαρχοι, ὥστε πολλάκις διέτακτον ἵνα ὁ στρατός παρελαύνῃ ὑπὸ τὰ παράθυρα τῶν Ἀνακτόρων μετὰ θορύβου καὶ κλαγγῆς τῶν ὅπλων, ἵνα δείξῃ τῷ λαῷ, ὅτι ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ Ὁθων ἐξηρτάτο ἐξ αὐτοῦ καὶ ὅτι ἤρκει αὐτὰς νὰ θελήσῃ ὅπως ἐκδιώξῃ τὸν Ὁθωνα· ἀλλ' ἡ αὐθάδης αὕτη διαγωγὴ ἀντὶ νὰ ἐξευτελίσῃ καθίστα δημοτικώτερον τὸν βασιλέα ἐκείνον, ὅστις ἔγκλειστος, μετ' ἄξιοπρεπείας, κατὰ τὰς πικρὰς ἐκείνας τῆς κατοχῆς ἡμέρας, διήρχετο τὸν καιρὸν.

Ὡς δὲ μὴ ἤρκουν ταῦτα οἱ Γάλλοι ἐπενέβησαν καὶ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ τόπου, μετ' αὐθαδείας καὶ βαναυσότητος φερόμενοι πρὸς τοὺς Ναπαλοὺς καὶ τὰ ὄργανα αὐτῶν· ὀλίγοι μάλιστα Γάλλοι ἀνελθόντες εἰς Ἀθήνας, τῇ διαταγῇ τοῦ Τινὰν, συνέτριψαν τὸ τυπογραφεῖον τοῦ «*Αἰῶρος*» καὶ ἀπήγαγον εἰς Πειραιᾶ τὸν διευθυντὴν αὐτοῦ Ἰωάννη Φιλήμωνα τὸν διαπρεπῆ τοῦ Ρωσικοῦ κόμματος

δημοσιογράφον, ὅστις ἐν τῇ ἐθνικῇ αὐτοῦ ἀξιοπρεπείᾳ ἀντεπεξῆλθε δριμέως, δημοσιογραφικῶς, κατὰ τῶν αὐθαδῶν τῶν Γάλλων, πράξεων. Ἐπίσης ἐτιμωρήθη καὶ ἐνεκαθείρχθη καὶ ὁ ἀκαταγώνιστος καὶ ἀκάματος τῆς «*Ελπίδος*» διευθυντῆς καὶ ἀρχισυντάκτης *Κωνσταντῖνος Λεβίδης* διὰ τὰ κατ' αὐτῶν ἄρθρα καὶ ἐν γένει οἱ Γάλλοι στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοὶ διὰ τῶν ἐκδρομῶν αὐτῶν παρεῖχον ἐκαστοτε πράγματα τοῖς Ἑλλησι μετὰ πολλῆς δὲ δυσχερείας ἡ Κυβέρνησις κατάρθου τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως. Ἀλλ' ὅμως μεθ' ὅλα ταῦτα τὰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀδικήματα αὐτῶν, οὐδὲν μὲν αὐτοί, ὡς οἱ Ἕλλησι ἐπὶ τῶν *Παρεκρικῶν*, ἡδυνήθησαν νὰ καρποθῶσιν, ὡφέλησαν δὲ τὴν Τουρκίαν καὶ ἐστέρησαν τὴν Ρωσίαν τῆς βοήθειας τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὡς ἀνταμοιβήν, μετὰ 6 ἔτη, ἡ Τουρκία ἐφιλοφρόνησεν αὐτοῖς τὴν σφαγὴν τῶν ἐν Συρίᾳ Γάλλων καὶ τῶν ἄλλων χριστιανῶν.

Εἰς ἐπίμετρον δὲ διὰ τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς μετεδόθη εἰς Πειραιᾶ καὶ Ἀθήνας καὶ τινὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἡ βροτολοιγὸς χολέρα, ἥτις ἀπὸ τῶν μέσων Ἰουλίου 1854 ἀρξαμένη διετηρήθη μέχρι τέλους Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους μαστίσασα τὴν πρωτεύουσαν.

Ἐνέσκηψε δὲ, κατ' ἀρχάς, εἰς Πειραιᾶ, ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ ἐπὶ Περικλέους, ὁ λοιμός, λέγει ὁ αὐτόπτης ἱστορικὸς Ν. Δραγούμης, (1) καὶ πρώτων ἠψατο τῶν ξένων στρατιωτῶν καὶ τινῶν ἄλλων, ὕστερον δ' ἀνέβη καὶ εἰς Ἀθήνας.

Βεβαίως ἂν οἱ ξένοι συνεχώρουν τὴν ὑγειονομικὴν κάθαρσιν, θ' ἀπεκρούετο τὸ νόσημα· διότι καὶ πρότερον δις ἢ τρίς μετακομισθὲν εἰς τινὰς λιμένας τῆς Ἑλλάδος ἀπεσοβήθη διὰ τοῦ τρόπου τούτου. Σήμερον ὅμως ἐνέσκηψεν ἀκωλύτως μέγα καὶ φοβερὸν καὶ ἀνεπτύχθη ἐν Ἀθήναις, ἂν καὶ οἱ πλείους τῶν κατοίκων φθάντες διεξῆλθον τῆς πόλεως καὶ μεγάλη κατεβλήθη φροντίς ὑπὲρ προλήψεως τοῦ κακοῦ.

(1) Ἰδὲ Ν. Δραγούμης, «*Ἱστορικὰς Ἀναμνήσεις*», Ἀθῆναι 1878, Τόμ. Β', σελ. 243, καὶ Γ. Κρέμου «*Νεωτάτην Γενικὴν Ἱστορίαν*», Ἀθῆναι 1890, Τόμ. Δ', μέρος Β', σελ. 1131.

• Ἐμάστισε δὲ τὰς Ἀθήνας περὶ τοὺς πέντε μῆνας, ἐξ ὧν ὁ Νοέμβριος ὑπῆρξεν ὁ πάντων ὀλεθριώτατος, ὡς ἀποθανόντων ἐντὸς αὐτοῦ ὀκτακοσίων τοῦλάχιστον, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἀθῆν τρεῖς χιλιάδας ἐκ τῶν τριῶν μυριάδων κατοίκων αὐτῆς.

• Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐγένετο ἐν μόνον κροῦσμα πρὸς τὴν μεσημβρινὴν ἄκραν τοῦ τετάρτου τμήματος· εἶτα εἰσβαλοῦσα ἡ νόσος βιαία εἰς τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ὥρμησεν εἰς τὸ πρῶτον καὶ πατάξασα ἀμείλικτος αὐτὸ ἐπανῆλθε ραγδαία εἰς τὸ τέταρτον, εἰς ὃ περιέφερον ἀνηλεῆς τὸ δρέπανον θερίσασα, πρὸ πάντων, τὸ πλῆθος τῶν ἐκεῖ σεσωρευμένων ἐνδεῶν προσφύγων τῶν νεωστὶ διωχθέντων ἀπὸ τῆς Τουρκίας διὰ τὴν διακοπὴν τῶν σχέσεων.

• Παρίστα δὲ οἰκτρὸν θέαμα τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἡ πόλις τῆς Ἀθηνᾶς, καθόσον διὰ τὸ καινοφανὲς τῆς νόσου καὶ τὴν πρόδρομον αὐτῆς τρομερὰν φήμην μέγας ἀριθμὸς ἔφυγον τὴν πρωτεύουσαν, τινὲς δὲ καὶ τοὺς φιλάτους τῶν οἰκείων παλαίοντας πρὸς τὸν θάνατον ἐγκατέλιπον ἄνευ παραμυθίας, ἵνα ζητήσωσι δι' ἑαυτοὺς ζωὴν, ὡς ἂν ἡ ζωὴ ἦτο ἀθάνατος.

• Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἄλλο δὲν ἔβλεπες εἰμὴ ὀχήματα καὶ ὑποζύγια μετακομίζοντα σωροὺς ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδιῶν εἰς τοὺς λιμένας, εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ἄλλο δὲν ἦκουες εἰμὴ κατακύλισμα τροχῶν καὶ ἵππων, ποδοβολητὸν καὶ ὄλα· καὶ κυνῶν καὶ ὀλοφυρμούς τῶν μενόντων.

• Μετ' ὀλίγον δὲ αἱ ὁδοὶ μετεβλήθησαν εἰς ἐρήμους, τὰ ἔργαστήρια ἐκλείσθησαν, ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἐξέψυξε πᾶσα φωνὴ καὶ ἡ πόλις, ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον, ἐσίγησεν ὡς ἀπέραντον πολυάνδριον· μόνος ὁ ἦχος τῶν ἰδίων σου βημάτων ἀνέβαινεν εἰς τὰς ἀκοάς σου καὶ ἐξήγειρε τὸν τρόμον σου. Ποῦ καὶ που ἀπῆντας ἀνθρώπον βραδυπατοῦντα μόνον, τὸ πρόσωπον ἔχοντα ἄπορον καὶ πελιδνόν καὶ τὸ βλέμμα στρέφοντα βαρυαλγὲς πρὸς σέ, ὡς ἂν ἐζήτηι παρηγορίαν καὶ βοήθειαν· ποῦ καὶ που διαβαίνων πρὸ θύρας ἀνοικτῆς ἦκουες στενεγμόν, ὅστις διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ οὐδὲ τὸ κατώφλιον θὰ ὑπερέβαινεν ἄλλοτε ἢ ἔβλεπες ψυχorroγαῶντας ἄλλους ἐπ' ἄλλων καὶ παραδίδοντας ἐν σπαραγμοῖς τὸ πνεῦμα.

• Ἐγὼ δὲ καὶ μητέρα κειμένην ἐν τινὶ γωνίᾳ κατωγείου εἶδον

ἀγωνιζομένην νὰ κυλισθῇ πρὸς τὸ ἀπέναντι ἀσπαίρον θυγάτριον. Τῆς ταλαιπώρου μητρός τὸ ἐσθεςμένον βλέμμα ἐφάνη ζωογονούμενον ὅτε μὲ εἶδεν εἰσελθόντα· ὑπεμεϊδίασε σιωπηλῇ ὡς πρὸς προστάτην τοῦ φιλάτου καρποῦ τῶν σπλάγχων αὐτῆς καὶ τὸ μεϊδιάμα ἐκεῖνο ἦτο τὸ τελευταῖον.

«Ἀπέθανε, καὶ αὐτὸ ἐφαίνετο πλανώμενον ἔτι εἰς τὰ κατεψυγμένα χεῖλη τῆς φιλοστόργου νεκρᾶς. Πάντα ἦσαν φρικαλέα· καὶ ἡ σιωπὴ καὶ τῶν ποδῶν σου ὁ κρότος ἠνῶρθουν τὰς τρίχας σου· ὡς καὶ τοῦ οὐρανοῦ τὸ φῶς περιχεῖτο ὥχρον καὶ ἀλαμπές εἰς τὴν γῆν. Τὴν πρωτὰν μόνον, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἐσπέραν, προσέβαλλεν εἰς τὰς ἀκοὰς ὡς γόος βαθὺς ὁ πένθιμος τριγμὸς τῶν φορεῶν, ἅτινα βαρέως καὶ βραδέως ἐλαυνόμενα ὠδήγουν σωροὺς ἀσθανώτων πολλακίς δὲ καὶ γυμνῶν νεκρῶν πρὸς λάκκους, εἰς οὓς ρίπτοντες τὰ σώματα οἱ νεκροθάπται ὡς λίθους ἀργοὺς κατεκάλυπτον δι' ἀσθῆσ-
του ὡς διὰ σινδόνης νεκρικῆς.

«Ἐνίοτε δ' ἐβλεπές καὶ ρακενδύτην γέροντα ἱερέα, ὅστις κρατῶν σταυρὸν καὶ μόλις κινῶν τὰ χεῖλη ἐπορεύετο μακρὰν πρὸ τοῦ φορεῖου. Νόμους, ἀστυνομίας, νοσοκομεῖα, ἰατροὺς, πάντα καὶ πάντας εἶχον παραλύσει ὁ φόβος καὶ ὁ θάνατος· ὑπουργοὶ δὲ καὶ νομάρχης καὶ πολλοὶ τῶν δημοσίων λειτουργῶν καταλιπόντες αὐτογνωμόνως τὰς θέσεις αὐτῶν κατέφυγον εἰς ὄρη καὶ νήσους, ἀμειφθέντες μάλιστα διὰ τὴν παράβασιν τοῦ καθήκοντος διὰ παρασῆμων ὑπὸ προσωποληπτοῦσης ἐξουσίας· οὐδ' ὁ θάνατος ἀφοπλίζει τὰ πάθη! Οἱ ἱερεῖς τοῦ ὑψίστου κατελείφθησαν ἄνευ ποιμνίων καὶ τὰ ποιμνία ἄνευ ποιμένων.

«Εἰς τὴν μεγάλην ἀγοράν, εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, εἰς τὴν Ἑρμαιόλειον συμβολήν, ὅπου πρὸ μικροῦ ἔθαλλεν ἡ ζωὴ, οὐδὲ πνοὴ ἠκούετο· ὁ βόμβος μόνος τῶν μυιῶν καὶ ἄλλων ἐντόμων ἐπληττε τὰς ἀκοὰς τοῦ μονήρου διαβάτου· καὶ μόνοι οἱ βασιλεῖς ὡς καὶ δύο τῶν ἐταίρων τῆς ἐπὶ τῶν χολεριῶντων πολυμελοῦς ἐπιτροπῆς διασχίζοντες, καθ' ἑκάστην τὴν πόλιν, παρεμύθουν καὶ ἐνεθάρρουν τοὺς δυσέλπιδας».

ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς χολέρας, ὁ τῆς κατοχῆς ἐν Πειραιεῖ στρατὸς ἐζήτησε τὴν εἰς Πατήσια μεταστάθμευσιν αὐτοῦ, ἀλλ'

Παραγώτης Γ. ✱ Βάρβογλης

ΤΡ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΝΟΣ

37

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅμως ἡ αἵτησις αὐτοῦ ἀπέτυχεν ἀρνηθέντος ἐπιμόνως τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ἀπειλήσαντος διὰ παραιτήσεως, ἥτις βεβαίως δὲν συνέφερε τοῖς Γάλλοις ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψωσιν.

Ἐν γένει δὲ ἀντέστη λίαν ἔρρωμένως ὁ φιλαγγλος Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος εἰς τὰς αὐθάδεις τῶν ξένων ἀξιώσεις καὶ ἀναφέρουσιν, ὅτι κακῶς ἀπεδίωξεν ἡμέραν τινα ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου τὸν θρασὺν γραμματεῖα τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγικῆς πρεσβείας Στάνλεϊ.

Διότι ὡς μὴ ἤρκουν τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀνευρυθριάστως πραττόμενα ἐζήτουν νὰ ἐπέμβωσιν εἰς ἐσωτερικὰ ζητήματα τῆς χώρας.

Ὅτε δὲ ποτε ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Π. Βάρβογλης ἔνεκεν λόγων ὑπηρεσίας προὐκάλεσε τὴν ἐναλλαξ μετὰθεσιν τῶν εἰσαγγελῶν πρωτοδικῶν Πατρῶν καὶ Ναυπλίου καὶ τὴν προαγωγὴν τοῦ εἰρηνοδίκου Πειραιῶς, ὁ ναύαρχος Δε-Τινάν, πρὸς ὃν παρεστάθη ὅτι ὁ Βάρβογλης εἶναι φανατικὸς ρωσόφρων, ἐξαγριωθείς καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἔλhes δραγόνων Γάλλων, ἐνόπλων καὶ τὰ ξίφη ἐπὶ χειρὰς ἐχόντων ἀνῆλθεν εἰς Αῠθήνας καὶ διευθύνθη πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ αὐτοῦ, ἐν μεγάλῃ στολῇ, καὶ παρουσιασθεὶς δὲ πρὸς τὸν ὑπουργόν, ἐν πλήρει τῆς ὀργῆς αὐτοῦ ἐκδηλώσει, εἶπε πρὸς αὐτόν, στὰς ἀπέναντι αὐτοῦ ὄρθιος, δι' ὕφους σατραπικοῦ πρὸς ὑπόδουλον :

«Διὰ τί ἐκάματε αὐτὸ τὸ μέγα ἄδικον νὰ μεταθέσῃτε τὸν εἰσαγγελέα Πατρῶν καὶ τὸν εἰρηνοδίκην Πειραιῶς, ἀφοῦ ἡ Κατοχὴ νῦν χαριστεῖτο εἰς αὐτούς; πρέπει καὶ ἀπαιτῶ ν' ἀνακαλέσῃτε τὰς μεταθέσεις αὐτάς», ὁ ὑπουργὸς Π. Βάρβογλης πιστὸς ἐμμένων τῷ καθήκοντι καὶ τῇ τιμῇ τῆς Πατρίδος, ἀπήντησεν :

«Ἐγένετο ὅ,τι ἔπρεπε νὰ γείνη· διότι ἐγένετο ὅ,τι ἀπήτησεν ἡ ὑπηρεσία. Λυποῦμαι δὲ ὅτι ἡ ὑπηρεσία εἶναι ἐναντία εἰς τὴν ἀπαίτησίν σας καὶ ἐπομένως δὲν δύναμαι νὰ πραγματοποιήσω αὐτήν.»

Τοῦ δὲ ναυάρχου εἰπόντος ὅτι : «πρέπει νὰ με ἀκούσης· εἰμαι ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῆς Κατοχῆς», ὁ Βάρβογλης λίαν ἀξιοπρεπῶς ἀπήντησεν :

«Ἄλλ' ἐγὼ εἰμι ὑπουργὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ βασιλέως

Ὁθωνος· πρέπει λοιπὸν νὰ τηρήσω τὰ δικαιώματα καὶ τὴν ἀξίον·
πρέπειαν αὐτῶν, καὶ ὀφείλω νὰ ἐκτελῶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὑπε-
ρεσίας.»

Τότε ὁ ναύαρχος Δε-Τινὰν, ὀργισθεὶς ἔτι μᾶλλον, εἶπε τὸ ἀρ-
χαῖον ἐκεῖνο : «δὲν ὑπάρχει πλέον ἀνθύπατος εἰς τὴν Ἑλλάδα !»

Ἄλλ' ὁ ὑπουργὸς εὐφυῶς ἀντεῖπε :

«Τῷ ὄντι, διότι ἡ Ἑλλὰς ἔχει βασιλέα τὸν Ὁθωνα, ὃν ὁ ναύ-
αρχος ὀφείλει νὰ σέβηται καὶ νὰ μὴ ζητῇ νὰ καταπατῇ τὰ δικαιώ-
ματά του.»

Ἐπὶ μᾶλλον ὁ ναύαρχος ὀργισθεὶς ἀνταπήντησεν ὅτι : «ἂν δὲν
πράξης ὅ,τι σοῦ λέγω θὰ παυθῇς.» ὁ δὲ ὑπουργὸς μειδιάσας εἶπε :
«μνησθαι τὸ κακόν, κύριε ναύαρχε, πρὸς δὲ μάθετε, ὅτι οὐδέποτε
ἐζήτησα τὴν θέσιν τοῦ ὑπουργοῦ, ἀλλὰ μὴ προσεφέρθη. Ὅθεν πρά-
ξατε ὅ,τι θέλετε, διότι ἐγὼ δὲν σκοπεύω δι' οὐδένα λόγον ν' ἀπο-
μακρυνθῶ τοῦ καθήκοντός μου καὶ τῶν πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν
Θρόνον χρεῶν μου.»

Τότε ὁ ναύαρχος Δε-Τινὰν ἐξαλλος ἐξ ὀργῆς καὶ κτυπήσας διὰ
τῆς πυγμῆς αὐτοῦ τὸ ἐνώπιον τοῦ ὑπουργοῦ κείμενον γραφεῖον
εἶπε :

«Δεικνύεις τοσοῦτον θάρρος, διότι αὔριον ἢ μεθαύριον ἀνα-
χωρῶ διὰ τὴν Κριμαίαν· ἀλλ' ἐὰν ἕως αὔριον δὲν παυθῇς ἄλλος θὰ
ἔλθῃ εἰς τὴν θέσιν μου καὶ θὰ σὲ ἐκδικηθῇ.» Τοῦ δὲ ὑπουργοῦ ἀν-
τικτυπήσαντος τὸ γραφεῖον καὶ ἀνταπαντήσαντος : «πράξατε ὅ,τι
δύνασθε, ἀλλὰ δὲν δύνασθε νὰ πράξητε ἄλλο παρὰ νὰ ζητήσητε
τὴν παραίτησίν μου· βεβιωθήτε ὅμως ὅτι μοὶ προσεφέρθη ἡ θέσις
τοῦ ὑπουργοῦ, καὶ ὅτι θὰ παραιτηθῶ πρὶν προφθάσητε νὰ ζητήσητε
τὴν παραίτησίν μου.»

Ὁ ναύαρχος Δε-Τινὰν ἀκούσας ταῦτα ὑπερεπληρώθη ὀργῆς, καὶ
στραφεὶς ἀποτόμως ἀπῆλθε τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης. Ὁ δὲ
ὑπουργὸς παρευθὺς ὑπέβαλεν ἔγγραφον τὴν παραίτησιν αὐτοῦ πρὸς
τὸν πρωθυπουργόν Μαυροκορδάτον, πρὶν ὁ ναύαρχος προφθάσῃ ν' ἀ-
παιτήσῃ ταύτην παρὰ τῶν πρεσβευτῶν Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας.

Καὶ ὁ μὲν Μαυροκορδάτος δὲν ἀπεδέχθη αὐτήν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ
προσβληθεὶς ὑπουργὸς Βάβουλης ἐπέμενε ζητῶν ἱκανοποίησιν, ὁ

Μαυροκορδάτος μετέβη πρὸς τὸν Οὐαίς καὶ Ρουάν, ὅπως παραστήσῃ τὰ διατρέξαντα μεταξὺ τοῦ ναυάρχου καὶ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Π. Βάρβογλη, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ Βάρβογλης ὑπέβαλε τὴν ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ὑπουργοῦ παραίτησιν, ἐν ἣ ἑμμένει, εἰὰ δὲν λάβῃ τὴν ὀφειλομένην ἱκανοποίησιν.

Οἱ πρέσβεις πληροφορηθέντες παρὰ μὲν τοῦ ναυάρχου τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ, παρὰ δὲ τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅτι ὁ Παναγ. Βάρβογλης παρητήθη τῆς θέσεως τοῦ ὑπουργοῦ, ἐπισκέφθησαν τὸν ὑπουργὸν καὶ ἐζήτησαν νὰ μάθωσι παρ' αὐτοῦ τὰ τοῦ ἐπεισοδίου εἰπόντος δὲ αὐτοῦ, ὅτι χάριν τῆς ὑπηρεσίας καὶ μόνης αὐτῆς ἐγένοντο αἱ παρὰ τοῦ ναυάρχου ὡς πολέμιαί τῆς κατοχῆς θεωρηθεῖσαι μεταθέσεις καὶ τὰ διατρέξαντα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ναυάρχου ἐξιστορήσαντος, οἱ πρέσβεις παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ μὴ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν παραίτησιν καὶ ἀνέλαβον νὰ πείσωσι τὸν ναύαρχον, ὅτι ἀδίκως ὑποπτεύθη καὶ ὅτι ἀτόπως προσηνέχθη πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης.

Ὁ βασιλεὺς Ὁθων μαθὼν τὰ γενόμενα προσεκάλεσε τὸν ὑπουργὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ οἰοῦναι εὐγνωμονῶν : « Σὲ εὐχαριστῶ καὶ σὲ συγχαίρω, διότι ὑπερασπίσθης τὴν τιμὴν τοῦ ἔθνους. »

Μετά τινας ἡμέρας ὁ Δὲ-Τινὰν ἐνεχώρησε διὰ τὴν Κριμαίαν καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἦλθεν ὁ ναύαρχος Ζακινό· ἀλλὰ καὶ οὗτος, προκαταληφθεὶς καὶ προδιατεθείς ὑπὸ τοῦ Δὲ-Τινὰν, ἐπέμενεν εἰς τὴν ἀνάκλησιν τῶν ρηθεισῶν μεταθέσεων, καὶ ἔγραψε περὶ αὐτῶν πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης Π. Βάρβογλην.

Οὗτος ὅμως ἀπήντησεν ὅτι δὲν δύναται νὰ πράξῃ τί ἐναντίον τῆς ὑπηρεσίας· ἕνεκα δὲ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ ὑπουργοῦ διημεῖβθη ἐκτενῆς ἀλληλογραφία μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κατοχῆς ναυάρχου Ζακινό, ἥς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ νίκη τοῦ ὑπουργοῦ καὶ ἡ ἱκανοποίησις αὐτοῦ διὰ λίαν φιλοφρονητικῆς ἐπισκέψεως τοῦ ναυάρχου πρὸς τὸν ὑπουργόν, ὅστις μετὰ τινας ἡμέρας ἀντεπισκεφθεὶς τὸν ναύαρχον ἐγένετο δεκτὸς λίαν φιλοφρόνως.(1)

(1) Ὅρα τ' ἀνωτέρω ἐν ἐκτάσει ἐν τοῖς μετὰ θάνατον τοῦ Νικολάου Σαριπόλου, Ἀθῆναι 1890, σελ. 632—636.

Ἄλλ' ὥς μὴ ἤρκουν πάντα ταῦτα τὰ κακά, τῆς κατοχῆς, προτετέθη καὶ αὖθις ἡ ἐπάρατος ληστεία, ἥτις ἦτο φυσικὴ συνέπεια τῶν διαλυθέντων ἐπαναστατικῶν σωμάτων, καὶ τῶν μὴ διαλυθέντων τοιούτων, παρὰ τὰς παρακλήσεις τῆς κυβερνήσεως, ἅπερ βοηθείας τινὸς ἐξωτερικῆς στερούμενα ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ληστείαν.

Μεταξὺ τῶν μὴ διαλυσάντων τὰ σώματα αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ στρατηγὸς Χατζῆ-Πέτρος. Οὗτος προσκληθεὶς ἐπανελημμένως παρὰ τῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν καὶ Γάλλων πρὸς τοῦτο καταναγκαζομένης, ἀπέστειλε, τῇ 3ῃ Ἰουνίου 1854, ἐκ Καλαμπάκας τὰδε :

«*Εγὼ, ἀφ' οὗ ἔχω 6,000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου, ἀπεφάσισα νὰ ἀποθάνω διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος μου παρὰ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὰ ἴδια καὶ ὁ Θεὸς ἅς κάμῃ ὅ,τι θέλει, ἐν ᾧ ὅλαι αἱ τουρκικαὶ δυνάμεις ἐπέσον κατ' ἐπάρῳ μου.*»

Ἐὰν λοιπὸν ὁ Χατζῆ-Πέτρος, κατέχων ὑψηλὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῷ στρατῷ θέσιν, δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς κυβερνήσεως, τί ἔπρεπε νὰ πράξωσιν οἱ ἄλλοι σωματοάρχαι καὶ ἐπαναστάται, οἵτινες καὶ ἀπλοῖ καὶ ἀγροῖκοι ἦσαν καὶ ἀρχαῖοι ἀκαταγώνιστοι μαχηταὶ ἐξ Ἠπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, οἵτινες, ἅμα ὥς ἔπαυσον τὰ ὅπλα, θὰ ἐβλεπον τὴν τουρκικὴν θηριωδίαν μεθ' ὧν τῶν ἀπανθρώπων ἐνστίκτων αὐτῆς ὀρθομένην, γυναῖκας ἔτιμαζομένας καὶ παῖδας μετὰ γερόντων σφαζομένους;

Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι ὅτε ὁ ἐν Λαρίᾳ Ἀγγλὸς πρόξενος, τῇ 6ῃ Ἰουνίου 1854, μεταβὰς εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ζάχα καὶ ἐζήτηει νὰ πείσῃ αὐτόν ὅπως διαλύσῃ τοὺς ἐθελοντὰς καὶ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν, δεκακισχίλια στόματα γυναικῶν, γερόντων καὶ παιδῶν ἐν ὀλοφυμοῖς ἐκράυαζον : «*Ἀλλὰ ἡμεῖς οἱ ἔρημοι, ἐξοχώτατε, τί θὰ γέλωμεν; Νὰ πέσωμεν πάλιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν τυράννων μας ἄσπολοι; Ἰδέτε πῶς μᾶς περιμένουν σὰν τοὺς λυσσασμένους λύκους!*» Ὁ δὲ πρόξενος συγκεκινημένος εἶπεν : «*Ἐχετε δίκαιον· ἀλλὰ ἔχετε θάρρος· μείνατε ἡσυχοί, καὶ αἱ δυνάμεις θὰ λάβουν πρόνοιαν περὶ ὑμῶν.*»

Αἱ αὐταὶ τραγικαὶ σκῆαι ἐγένοντο καὶ ἐν τῇ διαλύσει ἄλλων ἐπαναστατικῶν σωμάτων καὶ ἐν Κάπραινα, ὅπου προὔκειτο νὰ δια-

λυθῶσι τὰ στρατεύματα τοῦ Ν. Φιλαρέτου, Χρόνη Μπασδέκη, τοῦ Κουτσομάνη καὶ ἄλλων.

Ἐκ τῆς διαλύσεως λοιπὸν τῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων ἐπλήσθησαν ληστῶν ἢ τε Ἡπειρος καὶ ἡ Θεσσαλία, ἐκ δὲ τούτων καὶ ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς. Μία δ' ἐκ τῶν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος φοβερωτέρων ληστρικῶν συμμοριῶν ἦτο ἡ τοῦ ἀρχιληστοῦ Μελλούλα ἐπικαλουμένου Κακαράπη ἐκ Κυριακίου τοῦ Ἑλικῶνος, οὗ ὑπαρχηγός ἦτο ὁ Χρῆστος Νταβέλης Βλάχος ἐκ τῶν καλουμένων Καρακατζιδῶν. Οὗτοι διέτριβον κυρίως ἐν Ἀττικῇ, Βοιωτίᾳ, Φωκίδι καὶ Λοκρίδι καὶ παντοίας κακουργίας ἐποιοῦν· εἰσώρμων καὶ εἰς τὰ χωρία καὶ τὰς κώμας ἐπὶ ληστεία καὶ αἰχμαλωσίᾳ προχωροῦντες μέχρι τῶν προαστείων τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τέλους ὁμως παρὰ τὴν Σχιστὴν ὁδὸν ἐξωλοθρεύθησαν (12 Ἰουλίου 1856) πολιορκηθέντες ἐπὶ τινος λόφου ὑπὸ Ἀραχωβιτῶν, Διστομιτῶν καὶ Δαυλιέων, ὧν ἡγεῖτο ὁ εἰρημένος ἐξ Ἀραχώθης Ἰωάννης Μέγας, καὶ ἐν τέλει ὑπὸ λόχου στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Τσῆρον.

Ἐκ δὲ τῆς ἐπαναστάσεως, τῶν ληστῶν, τοῦ διωγμοῦ τῶν ἐν Τουρκίᾳ χριστιανῶν, ὑπὸ τῆς Τουρκίας, ἥτις οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου ἐσεβάσθη, ἐπιμόνως ζητοῦσα νὰ κηρύξῃ τοὺς Ρώσους σχισματικούς καὶ τὰ πάντα ἐμηχανεύθη νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο· πλὴν ὁ Πατριάρχης Ἀνθίμος ὁ ΣΤ' καὶ σύσσωμον τὸ ἔθνος ἐξηγέρθη κατ' αὐτῆς, ἀλλ' ἐπέτυχεν ὁμως ὑπ' αὐτοῦ, ἐξασκήσασα ψυχολογικὴν βίαν, νὰ ὑπογράψῃ ἐγκύκλιον, παρ' αὐτῆς τῆς Πύλης συνταχθεῖσαν, δι' ἧς προετρέποντο οἱ χριστιανοὶ νὰ μὴ φέρονται κακῶς πρὸς τοὺς Γάλλους στρατιώτας, οἵτινες, κατὰ τὴν ἐγκύκλιον, ἦλθον νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου κατὰ τῶν ὑποῦλων τῆς Ρωσίας σκοπῶν, ὧν τὴν πραγμάτωσιν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς Ὁρθοδοξίας ἐξεδίωκεν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο μὴ ἀρκεσθεῖσα διέταξε τοὺς χριστιανούς, νὰ εἰς δεκαπενθημερίαν, καταλίπωσι τὸ τουρκικὸν κράτος.

Ἐκ τῆς διακοπῆς δὲ τῆς συγκοινωνίας ἐνεκα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ληστείας ἐν τε Ἡπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, λέγει ὁ κ. Κρέμος, ἐγένοντο πολλαὶ ὕλικαὶ ζημίαι τοῖς τε ἐλευθέροις καὶ τοῖς δούλοις Ἑλλησι· διότι ὡς μὴ ὠφελε, καὶ τινες τῶν ἐθελοντῶν ἐλαφυραγωγῆσαν

οὐ μόνον Τούρκους, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνας Ἡπειρώτας καὶ Θεσσα-
λούς. Ἀγέλης ὅλας αἰγῶν καὶ προβάτων σὺν αὐτοῖς τοῖς κυσὶ καὶ
καὶ ἵππων καὶ ὀλόκληρα βουκόλια βοῶν ἀπήγαγον ἐκ τῆς δούλης
εἰς τὴν ἐλευθεῶν Ἑλλάδα ὡς λάφυρα δῆθεν πολέμου. Καὶ τινες δὲ
τῶν δυστυχῶν κυρίων τούτων κατελθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπως
ἀναλάβωσι τὰ ἀρπακσθέντα ποιμνία ἀπώλεσαν καὶ τὴν ζωὴν ρυεν-
θέντες ὑπὸ τῶν ἀρπάγων ἐλευθερωτῶν ἵνα μὴ καταγγελθῶσι. Οὕτω
συνήθης ἐγένετο ἡ αἰσχρὰ αὕτη λαφυραγωγία, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐν-
τελὴ καταστροφὴν τῆς ἐπαναστάσεως συμμορίαὶ κλεπτῶν ἀγγελῶν
καὶ ποιμνίων εἰσερμύοντες εἰς Ἡπειρον καὶ Θεσσαλίαν οὐ μόνον ἀπῆ-
γον τὰ ζῶα τῶν ἐν δουλείᾳ Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἐλθόντες αὐτούς.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐφ' ἱκανόν χρόνον οἱ δοῦλοι Ἕλληνες μεγá-
λως ἀπεστρέφοντο τοὺς ἐλευθέρους καὶ ἀντέπρακτον παντὶ βουλο-
μένῳ νὰ ἐγείρῃ παρ' αὐτοῖς ἐπανάστασιν, δι' ἐθελοντῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἔνεκεν τῆς ληστείας καὶ ἄλλων αἰτίων καὶ μετὰ τὴν
λήξιν τῆς ἐπαναστάσεως, τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ἐν τα-
ραχῇ, ὥρισθη ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἐν τῇ Συνθήκῃ τῶν Παρισίων,
(25 Φεβρουαρίου 1856) ἵνα μέχρις οὐ ἐντελῶς ἡρεμήσῃ τὰ τῆς
Ἑλλάδος ἐξακολουθῇ ἡ ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας κατοχὴ αὐ-
τῆς καὶ μετὰ τὰ πέρας τοῦ πολέμου ἐξ οὗ, ἐν συνόλῳ ἡ κατοχὴ,
ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ γαλλικοῦ στόλου διήρκησε δύο ἔτη καὶ ἐν-
νέα περίπου μῆνας (13 Μαΐου 1854-15 Φεβρουαρίου 1857) καὶ συν-
ήφθη ἡ ἦν ἀνωτέρω ἀνεγράψαμεν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας
σύμβασις περὶ καταδιώξεως τῆς ληστείας.

Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἡ Ἑλλὰς ἦτο ὑπὸ τὸν
ἐλεγχον τῶν Δυνάμεων, αἵτινες μάλιστα καθώρισαν ὅπως ἡ Ἑλλὰς
κατ' ἔτος καταβάλλῃ ὡς τόκον τῶν παλαιῶν δανείων 900.000
δραχμῶν ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν το Ἑλληνικὸν ταμεῖον ἦτο κενόν καὶ αἱ
πρόσοδοι ὀλίγαι.

Τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην ἀπεδέξατο μὲν κατὰ Νοέμβριον τοῦ
1859, κατ' ἀρχὴν, ἡ Ἑλλὰς ἀλλ' ἐπισήμως ἀνέλαβεν αὐτὴν κατ'
Ἰούνιον τοῦ 1860 μόλις δὲ ἅπαξ τῷ 1861 κατέβαλε τὸν καθο-
ρισθέντα τόκον τῶν 900,000 δραχμῶν ὡς θέλομεν ἰδεῖ.

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ἡ κυβέρνησις τοῦ Μαυροκορδάτου πα-

παραιτηθεῖσα. ἀπεχώρησε τῆς ἀρχῆς, συνεπεία κοινωνικοῦ τινος σκανδάλου, οὐ αἰτιος ἦτο ὁ Δ. Καλλέργης. Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἠρνήθη νὰ δεχθῇ ἐν τοῖς ἀνακτόροις κυρίαν τινά· διότι αἱ καὶ τῶν ἀθηναϊκῶν αἰθουσῶν γλῶσσαι, διέδιδον ὅτι διετέλει εἰς ἰδιαιτέρας μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Δ. Καλλέργη σχέσεις· ὁ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργὸς Καλλέργης ὀργισθεὶς ἀπηύθυνε πρὸς τὴν βασίλισσαν προσβλητικὴν ἐπιστολήν, ἐν ἣ, σὺν ἄλλοις, ἔλεγεν : «ὅτι εὗρισκόμενος ποτὲ ἐν Λονδίῳ ὑπερήσπισεν αὐτὸς τὴν τιμὴν τῆς βασιλείας, ἥτις νῦν οὕτω κακῶς φέρεται πρὸς τὴν κυρίαν ἐκείνην.» Καὶ διὰ μὲν τῆς μεσιτείας τοῦ πρωθυπουργοῦ Α. Μαυροκορδάτου ἐτηρήθη τὸ γεγονὸς μυστικόν, συμβιβασθέντος τοῦ πράγματος, αἰφνης ὅμως καὶ παρ' ἐλπίδα, μετ' οὐ πολὺ, ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη ἐδημοσιεύθη ἐν γαλλικαῖς ἐφημερίσι.

Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἐπέμεινε ζητῶν τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Δ. Καλλέργη ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου, ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος ὅμως, καίπερ ἐπὶ τρίμηνον παραταθεισῶν τῶν πρὸς συμβιβασμὸν διαπραγματεύσεων, μὴ ἐπιτυχὼν νὰ συμβιβάσῃ τὰ διεστῶτα, ὑπέβαλε τὴν παραίτησιν αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ ἅπαντες οἱ συναδελφοὶ αὐτοῦ. Οὕτω δέ, τῇ 29ῃ Σεπτεμβρίου 1855, κατηρτίσθη νέον ὑπὸ τὸν *Δημήτριον Βούλγαρη* ὑπουργεῖον, ἀρνηθέντος τοῦ ἐν Λονδίῳ πρεσβευτοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη ν' ἀναλάβῃ τὴν προεδρείαν ὑπὸ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ βασιλέως.

Ἐσχηματίσθη δὲ ἡ νέα Κυβέρνησις ὡδε : Δ. Γ. Βούλγαρης, ὡς πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν, Σ. Τρικούπης ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, Μ. Ποτλῆς τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Ν. Σιληβέργος τῶν Οἰκονομικῶν, Λ. Σμόλεντς τῶν Στρατιωτικῶν, Α. Μιαούλης τῶν Ναυτικῶν καὶ τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀντὶ τοῦ Ν. Σιληβέργου ὁ Α. Κοντόσταυλος ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ἀντὶ τοῦ Ποτλῆ ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὁ Χ. Χριστόπουλος, τῇ δὲ 14ῃ Φεβρουαρίου 1856 ἀντὶ τοῦ Σ. Τρικούπη ὁ Α. Ραγκαβῆς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἀντὶ τοῦ Μ. Ποτλῆ ὁ Μ. Σκαληστήρης τῆς Δικαιοσύνης καὶ τέλος τῇ 2 Ἰουλίου ἀντὶ τοῦ Α. Κοντοσταύλου ὁ Α. Κουμουνδούρος ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν.

Ἡ ὑπὸ τὸν Δ. Βούλγαρην Κυβέρνησις ἐβίωσε μέχρι τῆς 13 Νοεμβρίου τοῦ 1857. Ἐπὶ Βούλγαρῃ ἔληξεν, ἐπὶ τέλους, καὶ ἡ κατοχή, ἀναχωρήσαντος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τῇ 15 Φεβρουαρίου 1857 (1). Καὶ οὕτως ἀντιπαρῆλθεν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν πολυποικίλων ιστορικῶν τῆς Ἑλλάδος γεγονότων καὶ ἡ Γαλλικὴ κατοχή, ὡς ἀντιπαρῆλθε καὶ ἡ ἐπὶ Πάρκερ, ὡς ἐκ τοῦ ἑλεينوῦ ἐκείνου Ἰουδαίου Δὺμ Δαβίδ Πατσόφικου, Ἀγγλική, ἥτις τὸ μόνον καλόν, ὅπερ παρῇ γαγεν ἐπὶ τῶν ὡς ἐκ τῶν κομματικῶν διαιρέσεων ἐπενεχθεισῶν τοῖς Ἑλλησι δοκιμασιῶν, εἶναι ὅτι νέα τις πολιτικὴ κατὰστασις ἐσωτερικῶς ἐδημιουργήθη· διότι ἔπαυσαν πλέον ὑφιστάμενα τὰ τρία ἐκεῖνα ἔθνοκτόνα κόμματα *ρωσικόν, ἀγγλικόν καὶ γαλλικόν*, ἅπερ ἐπὶ μακρὰ σειρῶν ἐτῶν διήρουν ἀνωφελῶς καὶ πρὸς ἐθνικὴν ζημίαν τὸ ἔθνος, ἐφ' οὗ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπέδρασαν κακῶς, ὥστε δυνάμεθα ἀνενδοιάστως νὰ ἀναγράψωμεν, ὅτι περιέστειλαν, ἐν πολλοῖς, τὴν ἐθνικὴν πρόοδον ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ. Δικαίως λοιπὸν σύμπας ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὰς ξένας δυνάμεις τὰς διεκδικούσας πεισνωδῶς τὰς συμπαθείας αὐτοῦ τὸ πρόσωπον· διότι εἶχον ἐπέλθει πικρὰ τὰ διδάγματα. Ἐντεῦθεν λοιπὸν τὸ ἔθνος διέρχεται περίοδον νέας ζυμώσεως καὶ ἀναπλάσεως, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων μετ' οὐ πολὺ ἀνεφάνησαν.

Ἐν τούτοις τῆς Κυβερνήσεως Δ. Βούλγαρῃ μὴ στερξάσης νὰ διοικῇ κατὰ τὰ τοῦ βασιλέως φρονήματα, ἅτε ὑποστηριζούσης τὴν ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος διαγραφομένοις τῇ Βασιλεῖ ὁρίοις ἐμμονὴν καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς διάστασιν πρὸς τὸ στέμμα ἐλθούσης, ὁ Βούλγαρης ἀπεχώρησε τῆς ἐξουσίας καὶ σὺν αὐτῷ πάντες οἱ συνάδελφοι τῇ 13 Νοεμβρίου 1857, ὅτε ὁ βασιλεὺς ἀνέβηκε τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας Κυβερνήσεως τῷ πρώτῳ ὑπουργῷ τῶν Ναυτικῶν Α. Μιαούλῃ, ὅστις αὐθημερὸν ἐσχημάτισε τὴν νέαν Κυβέρνησιν ὧδε:

(1) Εἰς μνήμην αἵδιον τῆς βιαίας τοῦ Πειραιῶς κατοχῆς ἔχομεν τὸν μέχρι σήμερον ἐν Πειραιεὶ παρὰ τὴν Βασιλικὴν ἀποθήβραν διατηρούμενον κῆπον τὸν ἐκ τοῦ Γάλλου ναυάρχου Τινάν, Τινά ν ε ι σ ὶ ν καλούμενον.

Α. Μιαούλης πρωθυπουργός και ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν, Λ. Σμόλεντς τῶν Στρατιωτικῶν, Χ. Χριστόπουλος τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Α. Ρ. Ραγκαβῆς τῶν Ἐξωτερικῶν, Α. Κουμουνοῦρος τῶν Οἰκονομικῶν, Γ. Α. Ράλλης τῆς Δικαιοσύνης καὶ Κ. Προβελέγγιος τῶν Ἐσωτερικῶν, κυβέρνησις, ἣτις διόκησε μέχρι τῆς 29 Μαΐου 1859, ἣς ὁ πρόεδρος καὶ αὐτὸς ἐσχημάτισε νέαν κυβέρνησιν.

Μετὰ τῆς κυβερνήσεως ταύτης συνεργαζόμενος προσηκόντως ὁ βασιλεὺς καθίστατο ὁσημέραι προσφιλέστερος τοῖς Ἕλλησιν εὐροῦσιν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἔνθερμον τῶν ἐπὶ τῶν τελευταίων ποικίλων γεγονότων προστάτην διὰ τὴν ἔθνικὴν λοιπὸν αὐτοῦ καὶ ἀνταξίαν βασιλέως πολιτικὴν, καθ' ἑκάστην, καθίστατο δημοτικώτερος παρὰ τῷ λαῷ· ἡ τοιαύτη δὲ αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα συμπάθεια κατεδείχθη ἐναργέστατα ἐν τῇ μετ' οὐ πολὺ πανηγυρισθείσῃ εἰκοσιπενταετηρίδι τοῦ βασιλέως, καθ' ἣν ἀνυποκρίτως ὁ λαὸς ἐν τε τῇ πρωτεύουσῃ, ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ τῇ δούλῃ Ἑλλάδι διετράνωσεν αὐτῷ τὰς τρυφερώτερας συμπαθείας.

Ἴδου τὸ Διάταγμα τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ Ὁθωνος :

ΟΘΩΝ

ΕΛΕΩ! ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κυρόνομεν τὸ ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας ψηφισθὲν ὡς ἔπεται :

Ἄρθρ. 1. Ἡ εἰκοστὴ πέμπτη τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου τοῦ 1858 ἔτους, ἡμέρα καθ' ἣν συμπληροῦνται 25 ἔτη ἀπὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν εὐχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα αἰσίας ἀφίξεως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως, θέλει ἰορτασθῇ μετὰ τῆς προσηκούσης λαμπρότητος.

Ἄρθρ. 2. Πρὸς τοῦτο χορηγεῖται εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργείων ἔκτακτος πίστωσις ἐκ δραχμῶν 100,000

Ἄρθρ. 3. Τὸ ὑπὸ τοῦ δήμου Ναυπλίων θεμελιωθὲν ἐν τῷ τόπῳ τῶν ἀποβατηρίων τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος μνημεῖον, θέλει

περαιωθῇ καὶ καταρτισθῇ, δαπάνη δημοσίᾳ· τὸ δὲ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν ὑπουργείων θέλει ζητήσῃ, ἐν καιρῷ, τὴν χορηγίαν τῆς πρὸς τοῦτο ἀναγκαιότητος πιστώσεως.

Ὁ παρὼν Νόμος, ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας καὶ παρ' Ἑμῶν σήμερον κυρωθεὶς, θέλει δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκτελεσθῇ ὡς νόμος τοῦ Κράτους.

Ἀθῆναι τῇ 15 Ἰανουαρίου 1858.

Ο Θ Ω Ν

Κ. Προβελέγγιος

Α. Κουμουνδούρος

Ἐθεωρήθη καὶ ἐτέθη ἡ μεγάλη σφραγὶς τοῦ Κράτους

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 30 Ἰανουαρίου 1858.

Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργός

Γ. Α. Εὐάγγελος.

Κατὰ τὸ διάταγμα τοῦτο ἐωρτάσθη ἡ πρώτη εἰκοσιπενταετηρίς τοῦ πρώτου βασιλείως τῆς Ἑλλάδος τῆς 20 Ἰανουαρίου. Ἡ ἐορτὴ προῦκειτο νὰ ἐορτασθῇ ἐν Ναυπλίῳ ὡς πρώτη πόλει ἐν ᾗ ἀπεβιβάσθη κατερχόμενος τὸ πρῶτον, ἐκ Βαυαρίας ὁ Ὀθων, ἀλλ' ἀφ' ἐνός μὲν ἕνεκεν τοῦ χειμῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἐκ τῆς, κατὰ τύχην, ἀδιαθεσίας τοῦ βασιλείως, προὔτιμήθησαν αἱ Ἀθῆναι· αἱ δὲ γεγόμεναι ἐν Ναυπλίῳ προπαρασκευαί καὶ ὁ ἄλλος διάκοσμος, ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόντες, δὲν ἀπέβη εἰς μάτην· διότι ὁ βασιλεὺς μετέβη εἰς Νάυπλιον κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Φεβρουαρίου.

Καὶ ἡ μὲν Κυβέρνησις, ὡς εἶδομεν ἐν τῷ διατάγματι διέθηκεν 100,000 δραχμῶν, ὁ δὲ δῆμος Ἀθηναίων 18,000· οὕτως ὥστε τὰ τῆς ἐορτῆς διετέθησαν μεγαλοπρεπῶς καὶ προσηκόντως πρὸς τὸ τελούμενον, κατὰ τὴν 25 Ἰανουαρίου 1858, μέγα ἑθνικὸν γεγονός.

Τὸ ἐπίσημον τῆς ἡμέρας προανήγγελλον περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τῆς προτεραίας (24 Ἰανουαρίου) κανονοβολισμοὶ καὶ κωδωνοκρουαίαι, τὴν δὲ πρωΐαν τῆς 25ης κανονοβολισμοὶ καὶ αἱ στρα-

τιωτικαὶ μουσικαὶ παιανίζουσαι ἀνὰ τὴν πόλιν τὸ ἑωθινόν, ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων μέχρι τῆς Ἀγίας Εἰρήνης παρατάχθησαν στρατός ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης.

Κατὰ τὴν 10ην π. μ. τῆς 25ης Ἰανουαρίου οἱ βασιλεῖς περιστοιχούμενοι ὑπὸ τῶν περὶ αὐτοὺς ἐν μέσῳ τῶν ζωηρῶν ζητωκραυγῶν, μετέβησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, ἐνθα παρῆσαν ἅπαντες οἱ ὑπουργοί, τὰ προεδρεῖα τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, τὰ ἐπιζῶντα μέλη τῆς κατὰ τὸ 1833 κυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ τότε ὑπουργείου, τὰ ἐπιζῶντα μέλη τῆς εἰς Μόναχον μεταβάσης καὶ συνοδευσάσης τὸν βασιλεῖα Ὁθωνα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιτροπῆς, οἱ εἰδικοὶ ἀπεσταλμένοι τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν σωματίων τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Πανεπιστημίου, οἱ Μεγαλόσταυροι καὶ οἱ ἀνώτατοι ἀξιωματικοὶ ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης, οἱ ἀνώτατοι πολιτικοὶ καὶ δικαστικοὶ λειτουργοὶ τοῦ Κράτους, ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων, οἱ ἀντιπρόσωποι καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν ξένων Δυνάμεων καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος.

Ἀμα τῇ εἰσοδῷ τῶν βασιλέων εἰς τὸν ναόν, ὁ ἱερουργῶν ἀρχιερεὺς μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου φερόντων τὸν μαχθῦαν καὶ τὰ ἐπανωκαλύμματα καὶ τεσσάρων διακόνων, κατῆλθε πρὸς τὴν θύραν πρὸς ὑποδοχὴν αὐτῶν καὶ ἐχώρησαν εἰτα ἐν τάξει πρὸς τὰς οἰκείας θέσεις, ὅτε ἤρξατο ἡ δοξολογία, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ὁ διάκονος στὰς ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ εἶπε μεγαλοφώνως :

«Τῷ θεοσεβεστάτῳ καὶ φιλοχρίστῳ ἡμῶν βασιλεῖ Ὁθωνι καὶ τῇ βασιλίσσῃ Ἀμαλίᾳ, δός, Κύριε, μακρότητα ἡμερῶν, ζωὴν εἰρηνικὴν, ὑγιεῖαν, σωτηρίαν καὶ ἐν πάσιν ἀγαθὴν εὐδωσιν· κατὰ δὲ τῶν ἐχθρῶν νίκας καὶ τρόπαια καὶ φύλαξιν αὐτῆς εἰς πολλὰ ἔτη!»

Μετὰ τὸ πέρας τῆς δοξολογίας οἱ βασιλεῖς ἐν μέσῳ τῶν διηνεκῶν ἐπευφημιῶν ἐν μεγάλῃ πομπῇ μετέβησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐνθα ἐδέχθησαν τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰς προσφωνήσεις τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Γερουσίας, τῆς Βουλῆς, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν, τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, τῶν ξένων ἀπεσταλμένων : τῆς Ρωσίας πρίγκηπος Πουσκίν, τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας κόμητος Πάαρ, πρίγκηπος Μέρτερνιχ (υἱοῦ) καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἄλλοτε πρεσβευτοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις.

αυστριακῆς πρεσβείας Πρόκιες-Όστεν, τῆς Βαυαρίας πρίγκηπος Ἄ-
δαλθέρτου ἀδελφοῦ τοῦ ἡμετέρου βασιλέως τοῦ ἄλλοτε ἀντιβασι-
λέως Λουδ. Μάουερ, ἐνὸς στρατηγοῦ καὶ ἐνὸς ἱατροῦ, τοῦ στρα-
τοῦ, τῶν σωματοείων, οἵτινες προσεφώνησαν τῷ βασιλεῖ καταλλή-
λως· ἐκ μέρους μὲν τῆς Βουλῆς ὁ πρόεδρος αὐτῆς Θ. Στ. Βουδούρης,
ἐκ μέρους δὲ τῆς Γερουσίας ὁ πρόεδρος αὐτῆς Α. Μοναρχίδης, πρὸς
ὃν ὁ βασιλεὺς ἀντεφώνησεν ὥδε :

«Εὐχαριστῶν ὑμᾶς διὰ τὰ αἰσθήματα, τὰ ὅποια ἐκφράζετε εἰς
ἐμὲ καὶ τὸν ἀγαπητόν μου πατέρα, χαίρω βλέπων σήμερον ἐνώ-
πιόν μου τὴν συγχαρητήριον ἐπιτροπὴν τῆς Γερουσίας, τῆς περι-
έχουσας τοσούτους ἄνδρας στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς ἀγωνισα-
μένους ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἔθνους. Ἡ σύμπραξις τοσούτων
ἀνδρῶν πολυπειρῶν καὶ πατριωτικῶς αἰσθανομένων θέλει μοι εὐκο-
λύνει τὸ ἔργον τοῦ νὰ προαγάγω τὴν ἐθνικὴν εὐημερίαν.»

Προσέτι προσεφώνησεν ἡ ἀντιπρόσωπος πάντων τῶν τῶν ἐπαρ-
χιῶν ἀπεσταλμένων δήμαρχος Ναυπλιέων Γ. Κόκκινος, ὁ πρωθυ-
πουργός Α. Μικρούλης, ὁ ἀντιστράτηγος Α. Μεταξᾶς, τὸ διπλω-
ματικὸν Σῶμα, ἡ ἱερὰ Σύνοδος, ἐν τῶν μελῶν τῆς κατὰ τὸ 1833
κυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ ὑπουργείου καὶ ἀπεσταλμένος τοῦ
στρατοῦ· ὁ δὲ πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου ἐπέδωκεν ὥδῃρ σαφί-
κην, πρὸς ἅπαντας δὲ τούτους ὁ βασιλεὺς ἀπήντησε καταλλήλως
εὐχαριστῶν αὐτοῖς διὰ τὴν ἣν ἐπιδεικνύουσιν αὐτῷ ἀγαθὴν διά-
θεσιν πρὸς ἐπιτελεσιν τοῦ ἔργου τῆς προόδου τοῦ Κράτους ἐφ' οὗ
ἄρχει.

Κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν ἡ πόλις ἦτο ἐν μεγίστῃ
κινήσει, τὰ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ καταστήματα σηματοστόλιστα
καὶ ποικίλως δι' ἀνθοστεφανῶν καὶ τῶν προτομῶν τῶν ἀγωνιστῶν,
κεκοσμημένα· ἐπὶ τῶν ὁδῶν Αἰόλου καὶ Ἑρμοῦ ἀνιδρύθη τετρά-
πυλος ἀψὶς φέρουσα ἐφ' ἐκάστου μετώπου «εἰκοσιπενταετηρίς τῆς
βασιλείας Ὁθωνος Α'». Ἀπὸ δὲ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν
μέχρι τῆς, ἀπὸ τοῦ 1843 καλουμένης Πλατείας τοῦ Συντάγματος,
ἐτέθησαν 400 στῆλαι, φέρουσαι ὡς κιονόκρανον τὰς προτομὰς τῶν
ἀγωνιστῶν, ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Εἰρή-

νης ἀνηγέρθησαν θεωρεῖται καλύπτοντα τὰ κενὰ καὶ παριστῶντα τὴν Ἀγίαν Εἰρήνην ὡς ἐν τινι συνεχῆς κτίριον.

Τὰς δ' ἐσπέρας ἡ πόλις ἦτο κατάφωτος· ἡ Ἀκρόπολις καὶ ὁ Λυκαβηττὸς κυριολεκτικῶς, μεθ' ὅλον τὸν ἐπικρατοῦντα ἄνεμον, ἐκαίοντο ἐκ τῶν ποικιλοχρῶμων πυρῶν καὶ ἡ πόλις ἦτο ἐν ζῶη· κινήσει, λαμπαδοδρομαίαι καὶ μουσικαὶ περιερχόμεναι τὴν πόλιν διέχυνον τὴν χαρὰν καὶ τὴν παιδρότητα ἐπὶ τῷ συντελεσθέντι μεγάλῳ ἔθνικῳ γογονότι· λέγω ἔθνικῳ, διότι τί ἔθνικώτερον ὑπῆρχεν ἑορτῆς τοῦ πρώτου τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος βασιλέως τελοῦντος τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα αὐτοῦ, κατόπιν μακρὰς καὶ σκοτίας δουλείας ὑπὸ τοὺς δεσποτικωτέρους τῶν κυριαρχῶν, οὓς ὁ ἥλιος εἶδε; διότι ἐν ταῖς τρισὶν ἐκείναις τῶν ἑορτῶν ἡμέραις ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔρριπτε λήθην ἐπὶ τοῦ παρελθόντος καὶ τῶν κατ' αὐτὸ συντελεσθέντων ποικίλων ἔθνικῶν δυστυχημάτων καὶ περιπετειῶν καὶ ἤλπιζεν ἐπὶ τὸ διανοιγόμενον πρὸ αὐτοῦ μέλλον ἐπὶ τῇ πραγματοποιήσει τῆς μεγάλης ιδέας.

Κατὰ τὰς ἑορτὰς ταύτας, ἑορτασθείσας καθ' ἅπαν τὸ Κράτος ἐν τε Κωνσταντινουπόλει, Σμύρνῃ, Θεσσαλονίκῃ, Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν ὅλαις ταῖς ἑλληνικαῖς παροικίαις, ὧν αἱ πλεῖσται ἀπέστειλον καὶ ἀντιπροσώπους εἰς Ἀθήνας, παρετέθησαν κοινὰ τράπεζαι παρὰ τὸ Θησεῖον, διενεμήθησαν τοῖς ἐν φυλακαῖς χρηματικαὶ βοήθειαι καὶ ἄρτοι καὶ κρέατα, ἐδόθησαν πολλαὶ χάριτες τοῖς ἀποτίσασσι πλέον τοῦ ἡμίσεως τῆς ποινῆς αὐτῶν, ἐδόθησαν χοροὶ καὶ δεῖπνα ἐν τοῖς Ἀνακτόροις, ἐγένοντο ἐκδρομαὶ τῶν ὑψηλῶν ξένων μετὰ τῶν βασιλέων εἰς Αἴγινα καὶ ἐν γένει ἐτελέσθησαν ἑορταί, ὥς ποτε αἱ Ἀθηναὶ μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς δὲν εἶχον ἰδεῖ. Παρὰ τὰς στήλας τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἡγέρθησαν θριαμβευτικαὶ ἀφίδες καὶ ὑπὸ τὸν Παρθενῶνα κίονες κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, αἵτινες μακρόθεν ὁρώμεναι συνεβάλλοντο μεγάλως εἰς τὸ μαγευτικὸν θέαμα ὅπερ παρίστα ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἰδίως ἐν καιρῷ νυκτός.

Αἱ ἑορταὶ παρῆλθαν καὶ ὁ βασιλεὺς μὴ θέλων νὰ ἀφήσῃ τοὺς παραπονουμένους Ναυπλιεῖς ἀνεπισκέπτους, κατὰ τὴν 23 Φεβρουαρίου μετέβη εἰς Ναύπλιον, ὁπόθεν ἐπέστρεψε τὴν 2 Μαρτίου. Οἱ Ναυ-

πλείεις ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ὑποδεχθῶσι τοὺς βασιλεῖς μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ ἀναλόγου πρὸς τὸν τῆς πρωτεύουσας.

Ἡ πόλις αὐτῶν διεκοσμήθη πανηγυρικῶς, οἱ κανονοβολισμοὶ ἠκούουντο διηνεκεῖς, τὸ φρούριον τοῦ Παλαμηδίου ἦτο σημαιοστόλιστον, ἐν τῇ Πλατεῖᾳ τῶν *Πέντε ἀδελφῶν* ἰδρύθη ὀβελίσκος κομψότητος ἐφ' οὗ ἐκυμάτιζον αἱ σημαῖαι τῶν ἐν Ναυαρίνῳ τὸν Τουρκικὸν στόλον καυσασῶν δυνάμεων μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς, ἐν τῇ πλατεῖᾳ τοῦ *Συντάγματος* πρὸς τὴν εἰς θάλασσαν ὀδηγοῦσαν ἀνηγέρθησαν *Προπύλαια* τετράγωνα ἐξ ὧν ἔβαινέ τις πρὸς τὴν πλατεῖαν τοῦ *Παλατίου* καὶ πρὸς τὴν Πύλην τῆς θαλάσσης, ἥτις ἦτο κεκοσμημένη διὰ μακρῶν δορᾶτων τοῦ ἵππικου καὶ μικρῶν *καρραβινῶν* καὶ τῶν βασιλικῶν ἐμβλημάτων καὶ τῶν προτομῶν τῶν βασιλέων, ἐν τῇ πλατεῖᾳ τοῦ *Παλατίου* ἐστήθη ὀβελίσκος ὑψηλὸς ἐφ' οὗ ἄγαλμα ἐντυπον φυσικοῦ μεγέθους, τοῦ βασιλέως, παρὰ δὲ τὸν ὀβελίσκον θριαμβευτικὴ ἄψις ἐπὶ δύο ὀγκωδῶν τετραγώνων στηλῶν ἐν ἐκαστῇ γωνίᾳ τῶν ὁποίων ἕκαστος καὶ ἀνὰ ἓν τῆλεθόλον ὀρειχάλκινον καὶ τέλος παρὰ τὴν προκυμαῖαν, ἐνθα ὑπεδέχθησαν ἀποβάντας τοὺς βασιλεῖς θριαμβευτικὸν τόξον ἐπὶ κυανῶν Ἴονικῶν κιόνων.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ ἐπὶ εἰκοσιπενταετηρίδι τοῦ πρώτου βασιλέως ἡμῶν ἐορταί.

Ἄλλ' ἐν μέσῳ τῶν πανδημῶν τούτων τελετῶν καὶ τῆς ὁπωσοῦν ἐπελθούσης ἐσωτερικῆς ἡσυχίας, ἐπὶ τοῦ αἵθριου στερεώματος τῆς πρώτης ἑλληνικῆς δυναστείας, ἀνεφαίνοντο καὶ αὖθις μελανὰ τινα σημεῖα προμηνύοντα τὴν μελλοῦσαν νὰ ἐνσκήψῃ θύελλαν· τὰ μελανὰ ταῦτα σημεῖα ἦσαν τὰ τῆς διαδοχῆς ζητήματα. Καὶ διὰ συμβάσεως μὲν γενομένης τῇ 8)20 Νοεμβρίου 1852 ἐν Λονδίνῳ (1) καθίσταντο δεκτὰ τὰ ἄρθρα τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος, καθ' ὃ πᾶς διάδοχος τοῦ Θρόνου ὀφείλει ν' ἀνήκῃ τῇ Ὁρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' ὅμως, ἀρνηθέντος τοῦ *Αὐτοπόλδου* ἀμέσου, κατὰ τὴν σύμβασιν, διαδόχου τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου, τοιοῦτος ἐμελλε νὰ γίνῃ ὁ ἔτερος ἀδελφὸς τοῦ Ὀθωνος *Ἀδαλδέρτος*, αὗτος δὲ εἶχε νυμφευθῇ Ἰσπανίδα τινὰ πριγκήπισσαν, τὴν *Ἰνφάντην* Ἀμαλίαν, ἀνευ ὅρου

(1) Τὴν σύμβασιν ταύτην ἰδὲ ἐν τῷ προτεχῇ φυλλαδίῳ.

Δημήτριος Βουλγάρης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τινος ἐν τῷ γαμηλίῳ συμβολαίῳ περὶ θρησκείματος τῶν ἐκ τοῦ γάμου γεννηθησομένων τέκνων.

Οὕτω λοιπὸν ἀνεφύη περιπλοκὴ σοβαρὰ ἐν τῷ περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου ζητήματι, ἥτις οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν, μετὰ τρία, ἔτη πτώσιν τῆς πρώτης δυναστείας.

Ἐν τούτοις, ὁ Ὅθων μετὰ τῆς Ἀμαλίας ἐν τῷ αὐστηρῷ αὐτῶν οἰκογενειακῷ βίῳ καὶ ἐπὶ τῆς κτηθείσης δημοτικότητος αὐτῶν, ἥς δείγματα διετρανώθησαν αὐτοῖς, πρὸ ὀλίγων μηνῶν, κατὰ τὴν τελειότητα τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος αὐτοῦ, ὑπὲρ τὸ δέον ἐλπίζοντες, ἐξηκολούθουν νὰ κατέχωνται ὑπὸ φιλοδόξων σχεδίων· οἱ δὲ περὶ αὐτοὺς αὐλικοί, Γερμανοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἠδυνάτουσαν νὰ μεταδώσωσιν αὐτοῖς ἀσφαλεῖς πληροφορίες περὶ τῆς γεννηθείσης ἀντιπολιτεύσεως, ἥτις ὑπὸ νέων τολμηρῶν διευθυνομένη καθίστατο ὁσημέραι ἀπειλητικωτέρα.

Ἀδιαφορῶν δὲ περὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ταύτης, οὐδόλως προσεῖχε τὸν νοῦν τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ συμβούλοις καὶ ἐξηκολούθει τὸ αὐτὸ σύστημα, περὶ πάντων λεπτολογῶν καὶ τὰ πάντα παρ' αὐτοῦ ἐξαρθῶν, παρὰ τὸ Σύνταγμα, ἐξ οὗ ἐδίδοντο τοῖς ἀντιπάλοις ὅπλα ἐν τῇ κατ' αὐτοῦ ἀντιδράσει· διότι ἀποσυρθέντων ἤδη ἀπὸ τῆς πολιτικῆς κινήσεως τῶν γεγενησάτων πλέον πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, τοῦ Α. Μεταξᾶ, τοῦ Σπυρ. Τρικούπη καὶ ἄλλων, ἤρξατο νὰ τελεῖται βραδέως, ἀλλ' ἀσφαλῶς, νέα κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ζύμωσις, ἐνεφανίσθησαν νέα πρόσωπα, νεολαία, μὴ ἔχουσα μὲν τὴν σύνεσιν τῶν παλαιῶν πολιτικῶν, ἀλλ' ἐνθουσιῶσα καὶ τολμηρὰ, ἥτις ἐμπνεομένη ἐξ ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν καὶ ἐντυπώσεων ζωηρᾶς νεανικῆς φαντασίας, διηνεκῶς διεννοεῖτο τὴν ἀνέγερσιν νέου πολιτικοῦ οἰκοδομήματος ἐπὶ τῶν ῥεπιπύων τῆς πρώτης δυναστείας, ὅπερ καὶ κατάρθωσε τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1862.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Δημόσια ἔργα.—**Οἰκονομικὸν ζήτημα.**—Οἱ ἀφοσιωμένοι καὶ οἱ μὴ. — Καὶ αὖθις τὸ περὶ διαδοχῆς ζήτημα. — Ὁ ἰταλικὸς πόλεμος, ἀφορμὴ κατὰ τοῦ Ὕθωνος ἀντιπολιτεύσεως. — Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἀντιδυναστικῆς κινήσεως καὶ τὰ αἷτια αὐτῆς. — Τὰ Σκιαδικά. — Τὰ Ναυπλιακά. — Τὸ τελευταῖον ὑπουργεῖον τοῦ Ὕθωνος. — Τὰ Κυθνικά. — Τὰ ἐν Ἀθήναις. — Ἡ πτώσις τοῦ βασιλέως Ὕθωνος. — Ἀναχώρησις αὐτοῦ ἐξ Ἑλλάδος. — Ἡ εἰς Μόναχον ἄφιξις. — Ἰδιωτικὸς τῶν πρώην βασιλέων τῆς Ἑλλάδος βίος ἐν Βάμπεργ. — Συμπέρασμα.

Αἱ ἐορταὶ ἀντιπαρῆλθον, ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ἐπελήφθησαν τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, ὁ βασιλεὺς τῆς ἐπικρατούσης πολιτικῆς νηνεμίας ἐπωφελοῦμενος μετέβη, κατ' Ἰούνιον, εἰς τὰ Λουτρά τοῦ Κίσσιγγεν ἀμέριμος, καταλιπὼν ἅπασαν τὴν διεύθυνσιν τῶν τοῦ Κράτους τῇ βασιλίσῃ Ἀμαλίᾳ, μέχρι τῆς ἐξ Εὐρώπης ἐπανόδου αὐτοῦ. (Ὀκτώβριος 1858).

Τὸ ὑπουργεῖον περὶ ἔργα εἰρήνης ἀσχολούμενον πᾶσαν αὐτοῦ τὴν προσοχὴν ἐφαίνετο ἔχον ἐστραμμένην πρὸς ἐπιτέλεσιν δημοσίων ἔργων, ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν τῆς χώρας δυνάμεων καὶ ἰδίᾳ τὴν διαρρύθμισιν τοῦ δυσλύτου καταστάντος οἰκονομικοῦ ζητήματος.

Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης περὶ τὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας ζητήματα ἐνασχολήσεως τῆς Κυβερνήσεως Μικαὺλντ ἦσαν : ἡ ἀπὸ τοῦ 1853 μὲν ἀρξαμένη νῦν δὲ συντελεσθεῖσα διόρυξις καὶ γεφύσεις τοῦ πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου τὰ γενόμενα τῇ 26 Νοεμβρίου

1858 ἐγκαίνια τοῦ πρώτου ὑποβρυχίου τηλεγραφικοῦ κάλω μεταξύ Πειραιῶς καὶ Σύρου, αἱ ἀρξάμεναι διαπραγματεύσεις μεταξύ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν Κ. Προβελεγγίου καὶ τοῦ Ἀγγλοῦ Βέποτερ πρὸς ἀποξήρανσιν τῆς Κωπαίδος λίμνης, αἱ κατὰ Δεκέμβριον ἀρξάμεναι σύντονοι ἐργασίαι πρὸς ἐκβάθυνσιν διαφόρων λιμένων τοῦ Κοάτους διὰ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀγορασθεισῶν τριῶν βυθοκόρων ἡ χορηγία χρηματικῶν τινῶν ποσῶν πρὸς δύο ἀγγελιοπλάστας, σπουδάζαντας ἐν Εὐρώπῃ, καὶ βυρσοδεψικῇ τινὶ καταστήματι ἰδρυθέντι ἐν Πατησίοις, ἡ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1859 συντελεσθεῖσα τηλεγραφικὴ συγκοινωνία μετὰ τῆς Τουρκίας, ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἐν Σύρῳ ἑδρευούσης ἀτμοπλοίας, διὰ τῆς ἐκτὸς τῶν, ἀπὸ 22 Ἀπριλίου 1856 διὰ νόμου, ἀγορασθεισῶν 800 μετοχῶν, ὧν ἐκάστη ἐτιμᾶτο ἀντὶ 500 δραχμῶν, διὰ τοῦ νόμου ΦΙΘ' ἀγορᾶς 2.000 εἰσέτι μετοχῶν αὐτῆς καὶ ἡ παραχώρησις πρὸς αὐτὴν γηπέδου ἔντε Σύρῳ καὶ Πειραιεῖ, διὰ παροχῆς αὐτῇ δανείου (νόμος ΦΜΖ') ὑπὸ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, ἐγγυηθείσης τῆς Κυβερνήσεως, ἡ σύστασις τῶν Ὀλυμπίων πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας, ἡ ἱδρυσις Ἑλληνικοῦ Θεάτρου, ὁ δὲ ἀερίοφωτος φωτισμὸς τῆς πρωτευούσης, ἡ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργοῦ Α. Ραγκαβῆ καὶ τοῦ ἐν Πετροπόλει ἐπιτετραμμένου τῆς Ἑλλάδος Ι. Σούτσου κατάργησις ὑπὸ τῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἐπὶ τῆς σταφίδος φόρου· ταῦτα πάντα ἐδείκνυν πασιφανῶς τὸ πρόγραμμα τῆς κυβερνήσεως Μιαούλη, ἥτις ἐπαφελουμένη τῆς σχετικῶς ἐπικρατούσης ἡσυχίας, προσεπάθει νὰ παράσχωι νέαν ἐνίσχυσιν ταῖς τῆς χώρας παραγωγικαῖς δυνάμεσι διὰ τῆς συντελέσεως δημοσίων ἔργων, καίτοι τινὰ τῶν μνημονευθέντων, εἶχον ἀρχίσει ἐπὶ προγενεστέρων ὑπουργείων.

Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀπησχόλει τὴν Κυβέρνησιν ἦτο τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα, ὅπερ ἐκάστοτε προήγετο εἰς μέσον ὡς ἐκ τῆς μὴ πληρωμῆς τοῦ χρεωλυσίου τοῦ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν Δυνάμεων δανείου τῶν 60,000,000 ἐφ' ᾧ καί, κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1859, συνῆλθον ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργὸς Α. Κουμουνδοῦρος, ὁ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν Α. Ραγκαβῆς, ὁ τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου πρόεδρος Σιλῆ-

βεργος, οἱ πρεσβευταὶ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας καὶ οἱ ὑπὸ τῶν δύο τούτων Δυναμίεων ἀποσταλέντες οἰκονομικοὶ ἐλέγκται *Στρίκλαν* καὶ *Πλοξ* ὥς οἱ πρὸ ὀλίγου ἀναχωρήσαντες τῶν αὐτῶν Δυναμίεων ἐλέγκται *Αδου* καὶ *Ροῦ*, καὶ προέβησαν εἰς μελέτην τῆς, ἐν γένει, οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ Κράτους.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργὸς Α. Κουμουνδούρος παρέσχεν ἀληθῆ εἰκόνα τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς χώρας καὶ ἐπὶ τῶν συμπερασμάτων αὐτοῦ βασιζόμενοι οἱ ξένοι οἰκονομικοὶ ἀντιπρόσωποι Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας συνέταξαν μακρὰν ἔκθεσιν, ἥτις ἀποσταλείσα εἰς Παρισίους, Λονδίνον καὶ Πετροῦπολιν, ἔτυχε τῆς ἐπικυρώσεως τῶν κυβερνήσεων τῶν τριῶν ἐγγυητριῶν τοῦ δανείου Δυναμίεων. Ἡ ἔκθεσις αὕτη κατέληγεν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἠδύνατο ἐτησίως νὰ πληρῶνῃ, ἄνευ δυσχερείας, 900,000 φράγκων διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δανείου τῶν 60,000,000, αἱ δὲ Δυνάμεις προσεκάλεσαν τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1860, ν' ἀναλάβῃ τὴν κατ' ἔτος πληρωμὴν τοῦ ποσοῦ τούτου.

Ἡ κυβέρνησις παρεδέξατο μὲν τὴν πρότασιν ταύτην, κατ' ἀρχὴν, ἀλλὰ μόλις ἤρξατο καταβάλλουσα τὸ ποσὸν ἀπὸ τοῦ 1861.

Ἐν τούτοις τὸ περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου ζήτημα ἔμενε πάντοτε ἐκκρεμές, μεθ' ὅλας τὰς καταβληθείσας, κατὰ καιροῦς, προσπάθειας πρὸς τελειωτικὴν διακανόνισιν αὐτοῦ.

Καὶ ὅμως μέχρι τοῦδε δὲν κατωρθώθη ἡ ἐπίλυσις αὐτοῦ, ὅπερ οὐκ ὀλίγας ἀνίας παρείχε τοῖς τε πολιτικοῖς καὶ τῇ δυναστείᾳ καὶ ἔδιδεν ἀφορμὴν φανασιῶν τοῖς ἐκάστοτε ἀντιπολιτευομένοις.

Τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς ἐπήγαγεν, ἰδίως, ἐκ τοῦ 40 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος ἀπαιτοῦντος : *Ἦνα πᾶς διάδοχος τοῦ ἑλληνικοῦ Θρόνου πρεσβεύῃ τὴν θρησκείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.*

Ἡ Βασιλικὴ ὅμως δυναστεία καθολικωτάτη οὖσα δυσαρέστως εἶδε τὴν διὰ τοῦ Συντάγματος ἐπιβαλλομένην ταύτην ὑποχρέωσιν τῷ διαδόχῳ τοῦ ἑλληνικοῦ Θρόνου, καθορισθεῖσαν ὑπὸ τῆς Συνθήκης τῆς 25 Ἀπριλίου τοῦ 1832.

Ἐφ' ᾧ καὶ αἱ τὴν συνθήκην ἐκείνην ὑπογράψασαι, τρεῖς Δυνάμεις συνεννοήθησαν, ἵνα, ἐν συνδιασκέψει, συναρμόσωσι τὰς διατά-

Ξεις τοῦ 8 ἄρθρου τῆς συνθήκης τοῦ 1832 πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ 40 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος.

Συνήλθον λοιπὸν εἰς συνδιάσκεψιν τῇ 8) 20 Νοεμβρίου 1852 ἐν Λονδίῳ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐνδιαφερομένων Δυναμῶν, ὁ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργὸς κόμης Μαλμεσβουρῆ καὶ οἱ ἐν Λονδίῳ πρεσβευταί, τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας κόμης Βαλέσκης, τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας βαρόνος, Βρουνῶφ τῆς Ἑλλάδος Σπ. Τρικούπης καὶ τῆς Βαυαρίας βαρόνος Σέττος, οἵτινες συνέταξαν καὶ υπέγραψαν τὴν δε τὴν συνθήκην :

Συνθήκη περὶ διαδοχῆς εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ ἀντιβασιλείας τῆς βασιλείας Ἀμαλίας, ὑπογραφεῖσα ἐν Λονδίῳ τὴν 8/20 Νοεμβρίου 1852, ἥς αἱ ἐπικυρώσεις ἀντηλλάγησαν ἐπίσης ἐν Λονδίῳ τὴν 20 Ἰανουαρίου (4 Φεβρουαρίου) 1853.

Ἐν ὀνόματι τῆς ἀγιοτάτης καὶ ἀδαιρέτου Τριάδος.

Ὁ πρίγκηψ πρόεδρος τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἡ Α. Μ. ἡ βασίλισσα τοῦ Ἑνωμένου βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας, καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσιῶν, προθέμενοι νὰ στερεώσωσι τὴν τάξιν τῆς τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος διαδοχῆς, ἥτις διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐγγύησιν, καὶ ἀναγνωρίζοντες ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ συναρμόσωσι τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 8 τῆς συνθήκης τῆς 7 Μαρτίου 1832 μὲ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ ἄρθρου 40 τοῦ ἐλληνικοῦ συντάγματος, ἀπεφάσισαν νὰ συνομολογήσωσι πρὸς τοῦτο συνθήκην, συμπράξει τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας, ὡς ὑπογράφαντας τὴν συνθήκην τοῦ 1832, καὶ τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἔχοντας ἄμεσον συμφέρον νὰ συμμερισθῇ πρᾶξιν, προτιθεμένην νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν μέλλουσαν ἡσυχίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας παρεδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν ταύτην. Τὰ ὑψηλὰ συμβαλλόμενα μέρη διώρισαν τοὺς πληρεξουσίους των, ἥτοι :

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος τὸν κ. Τρικούπην κτλ. ἕκτα-

κτον αὐτοῦ ἀπεσταλμένον καὶ πληρεξούσιον ὑπουργὸν παρὰ τῇ βασιλείᾳ τῆς Μεγάλῃς Βρεττανίας·

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, τὸν κ. Αὐγούστον Βαρῶνον Σέττον, κτλ. ἔκτακτον αὐτοῦ ἀπεσταλμένον κτλ. παρὰ τῇ βασιλείᾳ τῆς Μεγάλῃς Βρεττανίας·

Ὁ πρίγκηψ πρόεδρος τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, τὸν κ. Ἀλέξανδρον Κολλώναν, Κόμητα Βαλεύσκην κτλ., πρέσβυν τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας παρὰ τῇ βασιλείᾳ τῆς Μεγάλῃς Βρεττανίας·

Ἡ Α. Μ. ἡ βασίλισσα τῆς Μεγάλῃς Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας, τὸν λίαν ἔντιμον κ. Ἰακώβον Ὀδάρ, Κόμητα τοῦ Μαλμεσβουρῆ, κτλ. πρῶτιστον αὐτῆς γραμματέα τῆς ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν.

Ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ πατρῶν τῶν Ρωσιῶν, τὸν κ. Φίλιππον Βαρῶνον Βρουνῶφ, κτλ. ἔκτακτον ἀπεσταλμένον κτλ. παρὰ τῇ βασιλείᾳ τῆς Μεγάλῃς Βρεττανίας.

Οἷτινες, διακοινωσάμενοι ἀμοιβαίως τὰ πληρεξούσια των, εὐρεθέντα ἐν τάξει, συνέταξαν καὶ ὑπέγραψαν τὰ ἀκόλουθα ἄρθρα.

1 Οἱ πρίγκηπες τοῦ Βαυαρικοῦ Οἴκου, οἱ καλούμενοι, κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ 1832 καὶ τὸ ἐλληνικὸν σύνταγμα, νὰ διαδεχθῶσι τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος εἰς περίστασιν, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς Ὀθων ἤθελεν ἀποθιώσῃ ἄνευ κατ' εὐθείαν γραμμὴν γνησίων καὶ νομίμων ἀπογόνων, δὲν θέλουσιν ἀναβῆ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος, εἰμὴ σμυροφούμενοι μὲ τὸ 40 ἄρθρον τοῦ ἐλληνικοῦ συντάγματος ἔχον δὲ ἀκολουθῶς.

«Πᾶς διάδοχος τοῦ ἐλληνικοῦ θρόνου ἀπαιτεῖται νὰ πρεσβεύῃ τὴν θρησκείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.»

2. Συμφώνως μὲ τὸ Γ' ψήφισμα τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων συνέλευσεως, ἡ Α. Μ. ἡ βασίλισσα Ἀμαλία, μένουσα εἰς τὴν χρεῖαν της, καλεῖται αὐτοδικαίως εἰς τὴν ἀντιβασιλείαν, ἐν περιπτώσει ἀνηλικιότητος ἢ ἀπουσίας τοῦ, κατὰ τὸ 40 ἄρθρον τοῦ συντάγματος, διαδόχου τοῦ θρόνου.

3. Ἡ παροῦσα συνθήκη θελεῖ ἐπικυρωθῇ, καὶ αἱ ἐπικυρώσεις·

θέλουσιν ανταλλαχθῇ εἰς Λονδίνον ἐν διαστήματι ἕξ ἑβδομάδων, καὶ εἰ δυνατόν καὶ ταχύτερον.

Πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἀνωτέρω οἱ πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν τὴν παροῦσαν, καὶ ἐπέθεντο τὰς σφραγίδας των.

Ἐγένετο ἐν Λονδίῳ, τὴν 8)20 Νοεμβρίου, ἐν ἔτει σωτηρίας 1852.

Σ Τρικούπης. Β. Σέττος. Α. Βαλέσκη.
Μαλμεσβούρης. Βρουννώφ. (1)

Διὰ τῆς Συνθήκης ταύτης, ὡς εἶδον οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται, οἱ πρίγκηπες τοῦ βαυαρικοῦ Θρόνου ὑπεχρεοῦντο, ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἤθελεν ἀποσιῶσαι ἄνευ κατ' εὐθείαν γραμμὴν γνησίων καὶ νομίμων ἀπογόνων, νὰ διαδεχθῶσιν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Θρόνου συμμορφούμενοι πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ 40 ἄρθρου τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος.

Ἐν τούτοις, ὁ πληρεξούσιος τῆς Βαυαρίας ὑπογράφας τὴν συνθήκην ταύτην διετύπωσεν ἐπιφυλάξεις τινάς, ἧτοι : α') ὅτι ὁ διάδοχος τοῦ Θρόνου νὰ γέλῃ ὀρθόδοξος, κατὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στέμματος, ἢ γενόμενος ὀρθόδοξος νὰ τύχῃ πάσης ἐξασφαλισεως ὅτι θέλει γέλῃ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ β') ὅτι ἡ μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ διαδόχου, ἐὰν οὗτος εἴται ἀνήλικος, ἀντιβασιλεία τῆς Ἀμαλλας, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, νὰ ἐπιφέρῃ βλάβην τινὰ τοῖς δικαιώμασιν αὐτοῦ.

Ὡς προφανῶς φαίνεται διὰ τῶν ἐπιφυλάξεων τούτων, ἡ βαυαρικὴ Αὐλὴ ἐπέδωκεν, ἵνα αἱ Δυνάμεις ἐγγυηθῶσι, τρόπον τινά, τὸν Ἑλληνικὸν Θρόνον τῇ βαυαρικῇ δυναστείᾳ. Πρὸς ταῦτα, τοῦ πληρεξουσίου τῆς Ἑλλάδος Σ. Τρικούπη ἀπαντήσαντος, ὅτι αἱ ὀδηγίαι τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ οὐδὲν ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ τὴν ἀποδοχὴν τῶν ἐπιφυλάξεων τοῦ βαυαροῦ ἀντιπροσώπου, ἀπεφασίσθη ἀπλῶς νὰ ἐπισυναφθῶσιν αἱ ἐπιφυλάξεις αὗται τοῦ βαρόνου Σέττου τῇ συνθήκῃ ἐν παραρτήματι.

(1) Ἰδὲ Γ. Α. καὶ Α. Γ. Πάλλη, εἰ Ἑλληνικοὶ Κώδικες ἐκδ. Ἀθην. 1875 Τομ. Δ', σελ. 321-323.

Ἄλλ' ὅμως, τοῦ πρίγκηπος τῆς Βαυαρίας Λουϊτπόλδου, ἀδελφοῦ τοῦ Ὀθωνος, παραιτησαμένου τῶν ἐπὶ τοῦ Θρόνου τῆς Ἑλλάδος δικαιωμάτων, διάδοχος τοῦ ἐλληνικοῦ στέμματος ἠδύνατο νὰ κατασταθῇ ὁ ἕτερος ἀδελφός, τοῦ βασιλέως Ἀδαλβέρτος· ἀλλὰ καὶ οὗτος εἶχε νυμφευθῇ καθολικωτάτην πριγκήπισσαν, τὴν Ἰνφάντην τῆς Ἰσπανίας Ἀμαλίαν, ἐν δὲ τῷ γαμηλίῳ συμβολαίῳ αὐτῶν οὐδὲν περιελαμβάνετο ἀναγράφον τὰ περὶ τῆς θρησκείας τῶν γεννηθισομένων τέκνων· οὕτω λοιπὸν ἐφαίνετο, ὅτι προσωρίζετο μᾶλλον ὑπὸ τῆς βαυαρικῆς δυναστείας ὡς διάδοχος τοῦ Ὀθωνος ὁ πρίγκηψ Λουδοβίκος, υἱὸς τοῦ πρίγκηπος Λουϊτπόλδου.

Οὕτως ἐχόντων τῶν κατὰ τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς, πολιτικοὶ τινες, προεξάρχοντος τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργοῦ Α. Κουμουνδούρου, ἔσπευσαν τὰ βλέμματα πρὸς τὸ δουκάτον τοῦ Ὀλδεμβουργ, ἐξ οὗ ἦτο καὶ ἡ ἡμετέρα βασίλισσα Ἀμαλία· κατ' αὐτούς, ἡ καθολικωτάτη τῆς Βαυαρίας δυναστεία ἦτο ἀδύνατον νὰ πεισθῇ εἰς μεταλλαγὴν θρησκείας χάριν ἐνὸς θρόνου, ὡς ἀπῆται τὸ 40 ἔθρονον τοῦ Συντάγματος, καὶ ἐπομένως, ἵνα ἀποφύγῃσι τὰς παρυσιασθησομένας δυσχερείας, εἶχον μίαν καὶ μόνην μέθοδον, τὴν ἐκλογὴν ὡς διαδόχου τοῦ ἐλληνικοῦ θρόνου τοῦ ἀδελφοῦ τῆς βασιλείας Ἀμαλίας πρίγκηπος Πέτρου τοῦ Ὀλδεμβουργ, ὃν ἄτε εἰς Ἀθήνας πολλὰκις κατελθόντα ἐγίνωσκον οἱ Ἕλληνες ἐκ τοῦ συνεγγυς. Ἡ γνώμη αὕτη ἐνισχύθη ἐπὶ μᾶλλον ἰδίως, ὅτε, κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ὀθωνος, ἡ βασίλισσα Ἀμαλία, ὡς ἀντιβασίλισσα, ἐπεδείξατο καὶ πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν σύνεσιν καὶ δραστηριότητα καὶ ἀντίληψιν, ἐν τῇ ταχείᾳ διεκπεραιώσει τῶν ποικίλων ὑποθέσεων τοῦ Κράτους.

Τὰ σχέδια ταῦτα ἡ μερίς ἐκείνη τοῦ ἔθνους ἀνεκοινώσατο τῇ βασιλείᾳ Ἀμαλίᾳ, ἣτις, καίπερ εἰλικρινῶς ἀγαπῶσα τὸν βασιλέα Ὀθωνα, πιστὴ σύζυγος καὶ ἀνωτέρα πάσης συκοφαντίας ἀναδειχθεῖσα, δὲν ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν, συμφωνήσασα, ὅτι κρείστων λύσις ἦτο ἡ διὰ τῆς ἀνακηρύξεως ὡς διαδόχου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς πρίγκηπος Πέτρου καὶ ὅτι τὴν λύσιν ταύτην ἐπέβαλλε καὶ αὐτὸ τὸ πολιτικὸν συμφέρον τοῦ βασιλέως στεφνουμένου οὕτως ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ θρόνου, ὅστις ἐκλονίζετο ἕνεκεν τοῦ περὶ διαδοχῆς ἀνισορροῦ

καὶ δυσεπιλύτου καταστάντος ζητήματος, ὅπερ ἀπὸ εἰκοσαετίας ἤδη εἶχε τεθῆ ἐπὶ τοῦ τάπητος.

Τὸ δὲ λεχθέν, καὶ ἐπὶ πολὺ πιστευθέν, ὅτι ἡ Ἀμαλία, δῆθεν, ἀνέλαβε νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τούτου, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Ὁθωνος, ὑποσκάπτουσα οὕτω τὸν Θρόνον αὐτοῦ, δὲν ἔχεται οὐδεμιᾶς ὑποστάσεως· τὸ ἀληθές ὅμως εἶναι ὅτι, ἐπανελθόντα ἐκ τοῦ εἰς Εὐρώπην ταξειδίου αὐτοῦ, ἀπεπειράθη νὰ προσλάβῃ ὑπέρμαχον τοῦ σχεδίου τούτου. Ἀλλ' ὁ τότε ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῆς Βαυαρίας, πρῶν καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, Φέδερ, ἐγκαίρως ἐννοήσας τὰ τεκταινόμενα, περιῆλθεν ἀναφανδὸν εἰς διενέξεις πρὸς τὴν βασιλισσαν Ἀμαλίαν, ἐξ οὗ αὕτη ὀργισθεῖσα, ἅμα τῇ ἐπανόδῳ τοῦ βασιλέως, ἐπεζήτησε τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἀνάκλησιν τοῦ Φέδερ, τοῦθ' ὅπερ ὁ Ὁθων δὲν ἠδύνατο νὰ ἀρνηθῇ τῇ συζύγῳ αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ ικανοποιῶν αὐτήν, ἔγραψε πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ βασιλέα τῆς Βαυαρίας *Μαξιμιλιανόν*, ὅστις, ἀνεκάλεσε μὲν τὸν παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Ἑλλάδος πρεσβευτὴν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξέφρασεν ὅμως αὐτῷ καὶ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ, προβιβάσας εἰς ἀνωτέραν θέσιν καὶ ἀπέστειλε εἰς Ἀθήνας ὡς πρεσβευτὴν τὸν Χόμπες, ὅστις, διδασχθεὶς τὰ κατὰ τὴν Ἀμαλίαν, ἐξηκολούθησε νὰ ἐποπτεύῃ πᾶσαν αὐτῆς κίνησιν, καὶ τοῦτο· διότι ἡ βαυαρικὴ δυναστεία γινώσκουσα τὴν ἐπὶ τοῦ Ὁθωνος ἐπιρροὴν τῆς Ἀμαλίας, ἐφοβεῖτο μὴ τυχόν καὶ αὐτὸς ὁ Ὁθων παρασυρόμενος ὑπὸ τῆς συζύγου, ἀποδεχθῇ τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς πρίγκηπος Πέτρου, ὡς διαδόχου τοῦ Θρόνου.

Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν σχεδὸν οὐδετέρα ὑπῆρξεν ἡ στάσις τῆς ἐν Ἀθήναις βαυαρικῆς πρεσβείας ἐν ἅπασι τοῖς μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Ὁθωνος ἐπελθοῦσι γεγονόσι, καὶ μόνον ὅτε ἔπεσεν ἡ βαυαρικὴ δυναστεία εἰργάσθη ὑπὲρ τῶν συμφερόντων αὐτῆς, νομίσαντος τοῦ πρεσβευτοῦ Χόμπες, ὅτι, τοῦ Ὁθωνος πίπτοντος, ἰδραϊότερον ἤθελον ἐξασφαλισθῇ τὰ ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Θρόνου, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1832 προδιαγεγραμμένα δικαιώματα τῆς βαυαρικῆς δυναστείας καὶ ὅτι ἀπλῶς ἤθελεν ἐπέλθαι προσωπικὴ μόνον μεταβολή, ἀναδιβαζομένου ἐπὶ τοῦ Θρόνου ἑτέρου μέλους τῆς οἰκογενείας τῶν Βιττελσβαχιδῶν.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὐρίσκοντο τὰ κατὰ τὸν Θρόνον, φθίνοντος τοῦ 1858, ὅτε, ὡς διεδίδετο τότε καὶ ἡ Ἀμαλία εἶχε σχηματίσει ἴδιον κόμμα. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὅμως τοῦ 1859 ἡ κατὰ τοῦ Ὁθωνος, ἀπὸ τινος, παυσαμένη ἀντιπολίτευσις, ἤρξατο νὰ λαμβάνῃ ζωηρότερον χαρακτῆρα.

Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσαν ἀφ' ἐνὸς ἡ φατριαστικὴ καταδίκη τοῦ ποιητοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου, καταδικασθέντος ἐπὶ δυσφημῆσει τοῦ Συντάγματος, εἰς φυλάκισιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ ἀρξάμενος πόλεμος μεταξὺ τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Ἰταλικῶν κρατιδίων, ἐν ᾧ κατήλθε καὶ ἡ Γαλλία.

Ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ τῶν ἐν Βαυαρίᾳ ἀρχόντων Βιττελσβαχιδῶν καὶ τῶν Ἀψβούργων ἀρχόντων ἐπὶ τῆς Αὐστρίας ὑπῆρχε συγγένεια, οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἀνοήτως καὶ ἀδίκως διέδιδον, ὅτι ὁ Ὁθων ἦτο ὄργανον τῆς Αὐστρίας, πολιτευόμενον κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς αὐτῆς τῆς Βιέννης.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ὁ μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ἰταλικῶν κρατιδίων τῇ βοηθείᾳ τῆς Γαλλίας πόλεμος ἦτο συμπαθὴς πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὅπερ διέωρα ὅτι ἦτο ἀγὼν δικαίου, ἦτο ἀγὼν λαοῦ, ἐπιζητοῦντος τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἐνότητος, ἀπελευθερουμένου τῶν δεσμῶν τῆς αὐστριακῆς τυραννίας, καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἠύχοντο ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν πόθων τῶν Ἰταλῶν.

Ἄλλ' ὅσον δίκαιαι καὶ εὐγενεῖς ἦσαν αἱ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἰταλῶν συμπάθειαι, ἐπὶ τοσοῦτον ἀγενεῖς ὅλως καὶ ἀδικοὶ ἦσαν αἱ κατὰ τοῦ Ὁθωνος ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτευσεως ἐκτοξευθεῖσαι συκοφαντίαι, ἐπὶ τοσοῦτον ἀδικαιολόγητοι καὶ παιδαριώδεις ἦσαν αἱ ἐν ταῖς ἀγυιαῖς, τοῖς καφείοις καὶ τῷ θεάτρῳ ἀντιβασιλικαὶ διαδηλώσεις ἐπὶ ταῖς ἐκάστοτε ἀγγελλομέναις νίκαις τῶν γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν ὅπλων.

Ὡς δὲ μὴ ἤρκουν τὰ τεχνάσματα ταῦτα τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐκτὸς τῆς Βουλῆς καὶ ἐν τῇ Βουλῇ ἐπηρώτησαν τὴν κυβέρνησιν καὶ ἡγόρευσαν προσβλητικῶς καὶ ἐνοχοποιητικῶς κατὰ τῆς βασιλείας ὡς φίλα τῇ Αὐστρίᾳ φρονούσης. Ἐπερώτησαν τὴν κυβέρ-

νησιν ἐὰν ἔχῃται ἀληθείας τὸ διαδοθῆναι, ὅτι αὕτη, συμφώνως πρὸς αἰτησίαν τινά Τερρεσταίων ἐμπόρων, ἐσκόπει νὰ καλύψῃ, δι' ἑλληνικῆς σημαίας, πλοῖα αὐστριακά, καὶ ἐὰν εἶναι ἀληθές, ὅτι δῆθεν ἡ Αὐστρία ἡγγυήθη τῇ Τουρκίᾳ ὅτι ἡ Ἑλλάς εἰς οὐδὲν κίνημα θέλει κατ' αὐτῆς προβῆ.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἦτο ἀληθής, ἀλλ' ἡ κυβέρνησις ἀπέρριψεν αὐτὴν μηδὲν λαβοῦσα ὑπ' ὅψιν αὐτήν, ἀλλ' ἡ δευτέρα ὅμως ἦτο ὅλως ψευδής καὶ οὐδεμιᾶς ἐχομένη ὑποστάσεως· διότι ἡ Αὐστρία, ὅσον τουρκόφιλος καὶ μισελληνικὴ καὶ ἂν ὑπῆρξε, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περὶ ἄλλων οὐσιωδεστέρων ζητημάτων ἐφρόντιζεν, ἢ περὶ πιθανῆς ἢ μὴ ἑλληνικῆς ἐπιδρομῆς εἰς τὴν τουρκικὴν χώραν, τοῦθ' ὅπερ κατεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ἔκ τε τοῦ γεγονότος, ὅτι, ὁ βασιλεὺς, κατὰ τὸ 1862, προέβη εἰς μυστικὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ἐπαναστατικοῦ κόμματος καὶ τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, καὶ ἐκ τῆς ἐπικρατούσης ἐν Εὐρώπῃ, κατὰ τὸ 1859, ιδέας, ὅτι δῆθεν διενεεῖτο τὴν διέγερσιν ἐπαναστάσεων κατὰ τῆς Τουρκίας.

Οὕτω λοιπὸν τῆς κυβερνήσεως τοῦ Α. Μιαούλη καὶ τοῦ βασιλέως θεωρουμένων ἐν Ἑλλάδι ὡς φιλαυστριακῶν, ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ ὑπῆρχεν ιδέα ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις ἔτρεφον πολεμικὰ κατὰ τῆς Τουρκίας σχέδια, ἐφ' ᾧ καὶ περὶ διατηρήσεως καλῶν μετὰ τῆς Τουρκίας σχέσεων ἐδόθησαν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας ἐπιβλητικαὶ συμβουλαί, τῆς τελευταίας μάλιστα ταύτης παρασχύσης συμβουλᾶς καὶ προσωπικῶς διὰ τοῦ παριπιδημοῦντος τότε ἐν Ἀθήναις μεγάλου δουκὸς Κωνσταντίνου μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ. Ταύτοχρόνως δὲ καὶ οἱ ἐν Ἀθήναις πρεσβεύται τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας προέβησαν παρὰ τῷ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργῷ Α. Ρ. Ραγκαβῇ εἰς κοινὰ διαβήματα, ἐπιζητοῦντες πλήρη οὐδετερότητα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀποχὴν πάσης τυχόν διαταράξεως τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὃ δὲ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργῶς τῆς Γαλλίας κόμης Βαλέσκης ὁμιλήσας πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις ἐπιτετραμμένον τῆς Ἑλλάδος Ρόκ, προσῆψε φιλοπόλεμα σχέδια τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει καὶ ἐπιζήτησε διαβεβαιώσεις περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος τηρηθησομένης πολιτικῆς, τὰ αὐτὰ περίπου ἐπανέλαβε καὶ ὁ διελθὼν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ μεταβὰς.

νων ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας Ἐδουάρδος Θουβενέλ, αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἐπὶ τῶν *Παρχερικῶν* τοσοῦτον ἐπεδείξατο ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐνδιαφέρον.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργὸς Α. Ραγκαβῆς ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς Βουλῆς τῇ 14 Μαΐου 1859 ἀφηγήθη πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους τὰς γενομένας παρὰ τῇ ἑλληνικῇ κυβερνήσει ἐνεργείας τῶν προστατίδων Δυνάμεων πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης καὶ κατέληξεν εἰπὼν, ὅτι ὅταν τοιαῦται συμβουλαὶ πᾶρέχωνται παρὰ τῶν συντελεσασῶν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος Δυνάμεων, καθήκον τῆς Ἑλλάδος εἶναι νὰ διατηρήσῃ πλήρη καὶ ἀπόλυτον οὐδετερότητα ἐν τῇ νῦν τελουμένῃ ἀγῶνι καὶ νὰ μὴ, ἐπωφελουμένη τῶν ἐν Σερβίᾳ, Ἐρζεγοβίνῃ καὶ Μαυροβουνίῳ κατὰ τῆς Τουρκίας ταραχῶν, ἐπιδράμῃ εἰς τὰς ὁμόρους χώρας. Ἐν τούτοις ὅμως ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ ἦτο ὑπὲρ τῶν ἐν ταῖς ἰταλικαῖς χώραις τελουμένων καὶ ἱκανοὶ ἐβελονταὶ μετέβησαν νὰ ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῶν περὶ ἐλευθερίας μαχομένων Ἰταλῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ νεολαία ἐπεζήτει ὡς πρωθυπουργὸν ἄλλον ἐνδοξον, κραταιόν, ἀγνόν πολίτην καὶ τοιοῦτον ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἐθεώρει τὸν δαφνοστεφῆ τῶν Ψαρῶν πυρπολητὴν Κωνσταντῖνον Κανάρην, ὅστις ἀπεδοκίμαζε τὴν πορείαν τῆς κυβερνήσεως καὶ ἐδείκνυε γενναίαν ἐν τῇ ἀντιπολιτεύσει ψυχὴν, οὐδαμῶς ὀκνῶν νὰ ἀναλάβῃ σὺν τῇ νεολαίᾳ καὶ παρὰ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν αὐτοῦ τοὺς μεγίστους τῶν κινδύνων καὶ θυσιάσῃ ἑαυτὸν, προκειμένου περὶ τῆς δόξης τῆς πατρίδος.

Τὴν τοιαύτην δ' ἀπαίτησιν τῆς σφριγώσης ἀντιπολιτευομένης νεολαίας καὶ τὴν ἐπίμονον ἀπάντησιν αὐτῆς, ὅπως κληθῇ εἰς τὸν σχηματισμὸν ὑπουργείου, ὁ ναύαρχος Κανάρης ἐπέτεινεν ἔτι μᾶλλον ἡ ἀσύνητος κυβερνήσεις, προσωπικῶς ὑποβαλοῦσα νόμον πρὸς τὴν βουλὴν περὶ ἀντιναυάρχου καὶ διορίσασα τὸν αὐλικὸν Κριεζῆν, ὅστις ἀπῆλαυε μὲν μεγάλης τιμῆς καὶ ὑπολήξεως παρὰ τοῦ ἔθνους, ὡς ἀγωνιστῆς, οὐδέποτε ὅμως ἐκτῆσατο τὸ κλέος τοῦ Κανάρη, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισεν ὁλόκληρος ἡ Εὐρώπη καὶ ἐξύμνησεν ἡ ποίησις καὶ ἀπηθανάτησαν αἱ ὥραιαι τέχναι.

Τὴν δόξαν αὐτοῦ ταύτην γινώσκων ὁ Κανάρης καὶ ἵνα δείξῃ

ἐαυτὸν θῦμα τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ὁθωνος, καταστῇ δὲ τὸ Ἰνδαλμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συμπαθείας τῆς νεολαίας καὶ τοῦ ἔθνους, ἀπέθετο πᾶσαν τιμὴν, ἀξίωμα καὶ μισθὸν καὶ παρέστη ἐνώπιον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὡς ἀπλοῦς πένης ἰδιώτης.

Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ σεβαστοῦ γέροντος ἐπεσπάσατο τὰ ὄμματα καὶ τὴν καρδίαν τῶν Ἑλλήνων καθάπερ τὰ αὐτόχειρα τραύματα τοῦ Πεισιστράτου τοὺς παλαιούς Ἑλληνας, λέγει ὁ κ. Κρέμος, καὶ τῆς κυβερνήσεως Α. Μιαούλη πεσούσης, προσεκλήθη ὁ δαφνοστεφὴς ναύαρχος Κ. Κανάρης, ἀλλὰ τούτου μὴ δυνηθέντος νὰ σχηματίσῃ κατ'ἀλλήλον ταῖς περιστάσεσι κυβέρνησιν, τοὔτεστι κυβέρνησιν λαοφιλή καὶ πατριωτικὴν, καὶ ὡς ἐκ τούτου, τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὰ χεῖρω τραπέντων, ὁ αὐτὸς πρωθυπουργὸς ἐπεφορτίσθη τὸν σχηματισμὸν τοῦ νέου ὑπουργείου, ὅπερ ἐσχημάτισε τῇ 29 Μαΐου 1859 ὡς ἐξῆς: Α. Μιαούλης πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, Γ. Α. Κουντουριώτης τῶν Ἑξωτερικῶν, Ρήγας Παλαμῆδης τῶν Ἑσωτερικῶν, Θ. Ζαΐμης τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Σπυρομήλιος τῶν Στρατιωτικῶν, Α. Κουμουνδούρος τῶν Οἰκονομικῶν, Δ. Γ. Ράλλης τῆς Δικαιοσύνης, βραδύτερον ὅμως τῇ 10 Ἰουνίου ἀντὶ τοῦ Σπυρομήλιου διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Δ. Μ. Μπότσαρης, τῇ 12 Ἰανουαρίου 1860 ἀντὶ τοῦ Ρ. Παλαμῆδη τῶν Ἑσωτερικῶν ὁ Α. Κουντουριώτης καὶ τῶν Ἑξωτερικῶν προσωρινῶς ὁ Θρ. Ζαΐμης, τῆς 14 Μαρτίου τῆς Δικαιοσύνης ἀντὶ τοῦ Δ. Γ. Ράλλη ὁ Μ. Ποτλῆς, τῇ δὲ 18 Ἀπριλίου 1860 παραιτηθέντος τοῦ Θ. Ζαΐμη ὁ Α. Κρεστενίτης, τῇ 21 Ἰουνίου ἀντὶ τοῦ Δ. Κουμουνδούρου ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ὁ Ε. Σῆμος, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν Κρεστενίτης παρῆντήθη τῇ 25 Νοεμβρίου καὶ διωρίσθη τῇ 7 Δεκεμβρίου ἀντ' αὐτοῦ ὁ Ν. Παπαλεξόπουλος καὶ τέλος τῇ 11η Μαΐου 1861 ἀντ' αὐτοῦ ὁ Χ. Χριστόπουλος. Ἡ δευτέρα αὕτη κυβέρνησις τοῦ Α. Μιαούλη διετηρήθη μέχρι τῆς 26 Μαΐου, ὅτε, πεσούσης, ἐσχημάτισε τὸ τελευταῖον τοῦ Ὁθωνος ὑπουργεῖον ὁ Ι. Κολοκοτρώνης τῇ 26 Μαΐου 1862.

Ὅπως δὲ ὁ Κανάρης ἔνεκα προσωπικοῦ ἀδικήματος ἐγένετο πολέμιος τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς αὐλῆς, καθ' ὅσον ὁ Κριεζῆς ἦτο αὐλικός, οὕτω καὶ ἄλλοι πολιτικοί τε καὶ ἰδιῶται καὶ μάλιστα

νεαροὶ ἀξιώματικοὶ ἄλλος ἄλλας αἰτιάσεις ἔχοντες κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ βασιλείως, εἰδείκνυσαν πνεῦμα ἀντιβασιλικόν.

Πλὴν δὲ τούτων καὶ ὁ Βούλγαρης καὶ ὁ Χρηστίδης καὶ ὁ Ζαΐμης καὶ ἄλλοι πολιτευόμενοι καὶ ὁ λαὸς ὁ μὴ συνδεόμενος πρὸς τὴν βασιλείαν καὶ τὴν κυβέρνησιν, πλὴν τῶν ἀτομικῶν ἀφορμῶν, εἶχον καὶ καθαρῶς γενικὰ πολιτικὰ ἀδικήματα καὶ παρανομίας, κατὰ τῶν ἐκ τοῦ συντάγματος κεχορηγημένων τῷ λαῷ δικαιωμάτων, ἅτινα ἄσυστόλως κατεπατοῦντο ὑπὸ τοῦ αὐτάρχου βασιλείως καὶ τῆς ταπεινῶς αὐτῷ ὑπεικούσης κυβερνήσεως καὶ συμπολιτεύσεως ἔν τε τῇ γερουσίᾳ καὶ τῇ βουλῇ. Ἐντεῦθεν συνέστησαν κέντρα ἰσχυρᾶς ἀντιπολιτεύσεως ἐν τῇ θερμῇ νεολαίᾳ· οἱ ἀποτελοῦντες τὰ κέντρα ταῦτα ζῶηροὶ καὶ φιλοπάτριδες νέοι ἀπεφάσισαν, ἐκ συνθήκης, πρὸς διακρίσιν νὰ φέρωσιν ἀντὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν πύλων ψάθινα τῆς Σίφνου λιτὰ σκιαδία, μόνον κόσμον ἔχοντα ταινίαν βαμβάκεράν, τὰ ἐθνικὰ χρώματα παριστῶσαν. Τὸ ἀπλούστατον τοῦτο περιστατικὸν ἐγέννησε σοβαρὰς ὑπονοίας τῷ Ὀθωνι· οἱ δὲ ἀφωσιωμένοι ἀντὶ νὰ ἐξηγήσωσιν αὐτό, ὡς ὀφείλον, καὶ νὰ συμβουλευέσῃσι τῷ ἀτυχεῖ ἡγεμόνι τὸν εὐγενῆ σκοπὸν τῶν φερόντων αὐτὰ νέων, ἀποβλεπόντων εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἐνταπίου βιομηχανίας συνεβούλευσαν, φαίνεται, αὐτὸν νὰ πνίξῃ, διὰ παντὸς τρόπου, ἐν ταῖς σπαργάνοις τὴν συνωμοσίαν τῶν νέων. Καὶ ὁ μὲν ἀστυνόμος κατέφθειρεν, ἐν δημοσίῳ περιπάτῳ Κυριακῆς τινος, τοιαῦτά τινα σκιαδία, ἐρράπισε δυστυχῶς καὶ τινὰς τῶν φορούντων τοιαῦτα καὶ ἐξηνάγκασε τοὺς εὐγενεῖς νέους νὰ περιστοιχίσῃσι θερμότερον τὸν δαφνηστεφῆ τῶν Ψαρρῶν νικητὴν, καὶ οὕτω τὸ σκάνδαλον τῶν σκιαδίων, ὑπὸ τῆς ἀφροσύνης τῶν ἀφωσιωμένων ὑποθαλπόμενον, ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις καὶ ἔκτοτε ἅπας ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος ἤρξατο οὐ μόνον ἀναφανδὸν ν' ἀποδίδῃ ἅπαντα τὰ κακὰ τῷ ἀτυχεῖ βασιλεῖ, ἀλλὰ καὶ νὰ μεγαλοποιῇ αὐτὰ πρὸς ἴδιον συμφέρον. Καὶ δημοσιογράφος μὲν τις ἐξωμοιάζειν αὐτόν, ἀπροκαλύπτως, πρὸς τοὺς χειρίστους τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης ἐπὶ τῆς παρακμῆς, καθ' ἣν εἰς τούτων, σύμβουλον εἶχε καὶ αἰσχιστόν τινα αὐλοκόλακα Πατέρκουλον, ἕτερός τις, παραβάλων ἐξ ἐνὸς μὲν τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἰταλίαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐξ ἄλλου δὲ τὸν Μεχμέτ-Ἀλῆν,

Ὁ Στρατηγὸς
Χριστόδουλος Χατζή-Πέτρος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τὸν Βίκτωρα Ἐμμανουὴλ πρὸς τὸν Ὅθωνα, ἀνεκήρυττεν ὅτι ὁ Μεχμέτ-Ἀλῆς, ἐπολιτεύθη κάλλιον τοῦ Ὅθωνος, ἅτε καταστήσας τὴν Αἴγυπτον πηγὴν πλούτου καὶ γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὁ δὲ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ κατέστησε τὸ μικρὸν Κράτος μέγα, καλλιεργήσας πρότερον τὴν μικρὰν καὶ οὐχὶ τὴν μεγάλην ἰδέαν, ἣν ἔτρεφεν ὁ Ὅθων.

Ἐν τούτοις μεθ' ὅλας ταύτας τὰς κατακραυγὰς τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὁ Ὅθων συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ συνειργάζετο μετ' αὐτοῦ, πρὸς κοινὴν σύμπραξιν, εἰς πραγματοποίησιν τῆς μεγάλης ἰδέας τῆς τε Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐλέγετο μάλιστα, ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ὑπεσχέθησαν 50,000 στρατοῦ, τρία μεγάλα πολεμικὰ πλοῖα, καὶ 50,000 ὅπλων· καὶ ὅτι ἐπέμφθησαν εἰς Ἰταλίαν εἰς μὲν ἀξιωματικὸς νὰ παραλάβῃ ταῦτα· εἰς δ' ἕτερος νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Σερβίας· ἀλλ' οἱ Ἰταλοὶ ὅμως ἐξ ἑνὸς μὲν συμβιβασθέντες μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἐξ ἄλλου δὲ ἀνακαλύψαντες, ὅτι ἐν Ἑλλάδι δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἀναγκαία σύμπνοια μεταξὺ ἔθνους καὶ ἡγεμόνος ἡρνήθησαν αὐτῷ τὰ ὑπεσχημένα.

Ταύτοχρόνως ἡ ἀντιπολίτευσις ἔν τε τῇ Βουλῇ καὶ τῇ Γερουσίᾳ καθίστατο σφοδρότερα· ὅθεν ὁ Ὅθων ἵνα κατισχύσῃ αὐτῆς διώρισε γερουσιαστὰς (1) ἄνδρας αὐτῷ ὀλοφύχως ἀφωσιωμένους, ἐξ ὧν ὅμως, ὥς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη προήλθε καὶ ἅπασα ἡ δυσπραγία αὐτοῦ· ἐντεῦθεν δὲ προήλθον καὶ οἱ λεγόμενοι ἀφωσιωμένοι καὶ οἱ μὴ.

Ἐν δὲ τῇ Βουλῇ ἰσχυρὰν ἐπαπειλούσης ἀντιπολίτευσιν ὁ Ὅθων ἤλπιε νὰ ἐπιβάλλῃ ἀφωσιωμένον αὐτῷ πρόεδρον, τὸν βουλευτὴν Ἀττικῆς Δημήτριον Καλλιφρονᾶν, ὃν ἀποτυχόντα βραδύτερον κατεδίωξεν ὥς ἐπαναστάτην, ἀλλὰ, παρὰ πάσαν προσδοκίαν, ἐπλειονοψήφισεν ὁ ὑποψήφιος τῆς ἀντιπολιτεύσεως Θρασύβουλος Α. Ζαΐμης, τοῦθ' ὅπερ φοβηθεὶς διέλυσε τῇ 16 Νοεμβρίου 1860 τὴν Βουλὴν,

(1) Διωρίσθησαν δὲ γερουσιασταὶ ἡ 26 Φεβρουαρίου 1861 οἱ δε :

Ἀθ. Α. Μιαούλης, Ἀνδρ. Κουντουριώτης, Παν. Νοταρᾶς, Νικόλ. Τζαβέ-
λας, Χριστόφ. Περραιβός, Βασ. Πετμεζᾶς, Κωνστ. Μεταξᾶς, Νικόλ. Πιε-
ράκος, Ἀντ. Γεωργαντᾶς, Νικόλ. Δεληγιάννης, Νικόλ. Σιλήβεργος, Ἀναστ.
Πολυζωΐδης, Φίλιπ. Ἰωάννου, Γεώργ. Τυπάλδος, Ἰωάν. Ἀμβροσιάδης, Νικ.
Καλλέργης, Λουκᾶς Λόντος.

διαρκέσασαν μόνον ἐπ' ὀλίγον χρονικὸν διάστημα (30 Ὀκτωβρίου—16 Νοεμβρίου 1869).

Ἐν τούτοις ὁλονὲν αἱ κατὰ τὴν 25 Μαρτίου 1860 ἀρξάμεναι ἐν τε Ἀθήναις καὶ ἐν Ναυπλίῳ ἐπαναστατικαὶ τάσεις, αἵτινες κατέληξαν εἰς πατριωτικὰ συμπόσια, μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον ὑπεδαυλίζοντο, κατ' εὐθὺν λόγον τῆς ἐνδεικνυμένης ὑπὸ τε τῆς βασιλείας καὶ τῆς Κυβερνήσεως αὐστηρότητος περὶ τὴν τιμωρίαν τῶν ὡς ἐνόχων θεωρουμένων.

Ἐφ' ὅσον δὲ ἐσκληρύνετο ὁ βασιλεὺς κατὰ τοῦ τύπου, ἐπὶ τοσοῦτον προκλητικώτερος καθίστατο οὗτος, τὴν δὲ καταδίκην καὶ φυλάκισιν τοῦ ποιητοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου, ὅστις φυγὼν εἰς τὴν ξένην ἀπέθανε μετὰ τρία ἔτη κακῶς ἐν τοῖς Νοσοκομείοις τῆς Σμύρνης καὶ ἄλλων, διεδέχθησαν ἄλλαι αὐστηρότεραι. Δημοσιογράφος τις ἔγραψεν ἀλλεπάλληλα δριμύτατα ἄρθρα κατὰ τῆς πολιτικῆς πορείας τοῦ Ὁθωνος τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς καὶ ὅστις καταδιώξας αὐτόν, ἐπέτυχε μὲν νὰ καταδικασθῇ αὐθιμερὸν εἰς ἐνὸς ἔτους φυλάκισιν, ἀλλὰ τοῦτο αὐδύλως ἐπτόησεν ἕτερον νὰ προκαλέσῃ διὰ μικρᾶς τιμῆς ἐφημερίδος τῆς «*Ἠρας*» ἀναφανδὸν τοὺς δυναμένους νὰ σώσωσι τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς τυραννίας τοῦ Ὁθωνος διὰ οἵουδήποτε τρόπου.

Καὶ οὗτος ὅμως κατεδικάσθη εἰς πέντε καὶ ἡμισυ ἔτων εἰρκτὴν. Ἄλλ' αἱ καταδίκαι αὗται οὐδαμῶς ἐνέβαλον εἰς φόβον τοὺς συνωμότες, οἵτινες ἐπὶ μᾶλλον τολμηρότεροι γενόμενοι συνεσπειροῦντο περὶ τὸν δαφνοστεφῆ ναύαρχον Κανάρην γράφοντες φλογερώτατα ἄρθρα ἐν τῇ ἐφημερίδι «*Τὸ Μέλλον τῆς Πατρίδος*». Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν, ἐν τοῖς μάλιστα, οἱ ἀδελφοὶ Ἐπαμεινώνδας καὶ Λεωνίδας Δελιγεώργαι, ὁ υἱὸς τοῦ διδασκάλου τοῦ ἔθνους Γεωργ. Γενναδίου Ἀναστάσιος, οἱ δημοσιογράφοι Ὀδυσσεὺς Ἰάλεμος καὶ Ἀριστομένης Βαλέττας, ὁ Θεόδωρ. Φλογαίτης, ὁ Ἀριστείδης Δόσιος καὶ ἄλλοι τινές, οἵτινες νυχθημερὸν συνεσκέπτοντο καὶ συνωμότην κατὰ τῆς βασιλείας, ἐποιοῦντο διαδηλώσεις, ἀπειλητικὰς καὶ συνωμοτικὰς διαδόσεις καὶ πάνθ' ὅσα ἔκρινον πρὸς ἐκφόβισιν καὶ σωφρονισμὸν τῆς βασιλείας, ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀποστέλλοντες ἀποστόλους τῶν ἱερῶν αὐτῶν.

Οὕτως ἐν Ἀργεῖ, ἐν τινι συμποσίῳ τῆς 1ης Ἀπριλίου 1861, ἐν ᾧ παρεκάθησαν ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα πολῖται καὶ ἀξιωματικοὶ ἐν οἷς καὶ ὁ στρατηγὸς Τσόκρης, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ συμποσίου ἐν τινι εὐρείᾳ αἰθούσῃ κεκοσμημένῃ διὰ σημαίων καὶ εἰκόνων τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ἐγένετο ἑξομολόγησις σπουδαιοτάτου ἀντικειμένου, δι' ὃ ὠρκίσθησαν νὰ τηρήσωσιν αἰδίδιον ἐχέμυθειαν, καὶ νὰ ἐργασθῶσιν ἕκαστος κατ' ἰδίαν καὶ ὅλοι ὁμοῦ πρὸς παγίωσιν ἐν τῷ τόπῳ καταστάσεως πραγμάτων τοιαύτης, οἷαν ἀπαιτοῦσι τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους. Ἐν τῷ συμποσίῳ τούτῳ παρουσιασθεῖσα καὶ εἰκὼν τις ξένου πρίγκηπος διήγειρε τὸν γενικὸν ἐνθουσιασμὸν πάντων, ὅτινες ἠσπάσθησαν αὐτὴν καὶ ἐπευφήμησαν ἐν αὐτῇ τὸ μέλλον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ τόπου νέον πρόσωπον.

Πᾶς τις βεβαίως ἐννοεῖ ὅποια τις ἦτο ἡ εἰκὼν ἐκείνη καὶ τὸ σπουδαῖον τοῦ συμποσίου ἐκείνου, ἔὰν κρίνῃ ἐκ τῆς μεγίστης μυστικότητος, ἣν ἐτήρησαν οἱ συγκροτήσαντες αὐτὸ μέχρις ἀποπερατώσεως τῶν συμπεφωνημένων αὐτοῖς.

Ἐν τούτοις καὶ αἱ ἐν Ἀθήναις συνωμοσίαι ὁσημέραι ἠδύρνοντο καὶ ἐπεξέτεινον τὸν κύκλον τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν ἐπὶ μᾶλλον ἐμφανέστεραι καὶ προκλητικώτεραι γενόμεναι, κατηντήσασαι ἐπὶ τέλος εἰς τὴν ἀπόπειραν δολοφονίας τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας.

Ἡ προσβολὴ κατὰ τῆς βασιλίσσης ἐγένετο κατὰ τὴν 9ην μ. μ. ὥραν τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1861 ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Δοσίου φοιτητοῦ τῆς νομικῆς, ὀλίγον μακρὰν τῶν ἀνακτόρων, ὅτε ἐπίστρεφεν ἔφιππος ἐκ τοῦ περιπάτου διὰ πολυχρότου, ἀλλ' εὐτυχῶς ἀνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος. Καὶ ὁ μὲν δράστης συλληφθεὶς ἐκρατήθη, οἱ δ' ὑπουργοὶ μαθόντες τὸ γεγονὸς ἔσπευσαν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἵνα συγχαρῶσι τῇ βασιλίσῃ.

Μετὰ ταῦτα συνήλθον ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν, ἔνθα προσεκλήθη καὶ ὁ νεανίας Ἀριστείδης Δόσιος, ὅστις μετὰ παρησιαίας καὶ ἐτοιμότητος, ἐμφανούσης σκοπὸν πρὸ πολλοῦ μεμελετημένον, ὡμολόγησε τὴν πράξιν αὐτοῦ εἰπὼν *ὅτι προῦθετο νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα τῆς τυραννίας*. Ἐρωτηθεὶς δὲ τί ἡννόει τυραννίαν ἀπήντησε: τὴν ἑλλειψίν ἐθνοφυλακῆς, τὸ περὶ διαδοχῆς ζή-

τημα καὶ τὴν ἐλευσινὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν. Γενομένης ἐπ' αὐτοῦ ἐρεύνης εὐρέθησαν δύο πολιτικὰ ἄρθρα — διότι ἔγραφεν ἐν τῷ «*Μέλλοντι τῆς Πατρίδος*» — καὶ μία ἐκθεσις, ἐν ἣ ἐξέθετε καὶ ἐδικαιολόγει τὴν πράξιν αὐτοῦ.

Τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον, περὶ τὴν 11ην μ. μ. ἐξέδοτο τὴν δε πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν προκήρυξιν, ἣν ἐτοιχοκόλλησε τὴν πρωίαν τῆς 7ης Σεπτεμβρίου καὶ ἀπέστειλαν καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας :

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον
πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

Συμπολῖται,

Ὁ Θεὸς ὁ ἀγαπῶν τὴν Ἑλλάδα ἔσωσεν αὐτὴν ἐκ φοβεροῦ κινδύνου.

Τὴν ἐσπέραν ταύτην περὶ τὴν 9ην μ. μ. ὦραν ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης ἡ ἀντιβασιλεύουσα Βασίλισσα ἐπιστρέφουσα ἐκ τοῦ περιπάτου ἔφριππος ἐπυροβολήθη ὑπὸ ἀπονενοημένου νεανίου διὰ πιστολίου ρεβόλβερ, ὀλίγον μακρὰν τῶν Ἀνακτόρων.

Ἡ μελετηθεῖσα στυγερὰ πράξις ἀπέτυχε κατ' εὐχὴν, καὶ ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης, ἡ σεπτὴ ἡμῶν Ἀνασσα, ἠκολούθησεν ἀβλαβῆς τὸν δρόμον τῆς.

Ὁ ἔνοχος συνελήφθη ἀμέσως καὶ τεθείς ὑπὸ ἀνάκρισιν ὡμολόγησε τὴν πράξιν, εἰπὼν ὅτι δὲν εἶχε συνενόχους.

Ἀκρα ἡσυχία ἐπικρατεῖ εἰς τὴν πρωτεύουσάν. Τὸ κυριεῦον αἶσθημα εἶναι ἀγανάκτησις ὅλων τῶν πολιτῶν κατὰ τοῦ ἀνοσιουργήματος καὶ αἰσθημα εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Ὑψιστον διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν σωτηρίαν.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1861 (11 μ. μ.)

Ὁ πρόεδρος **Ἀθαν. Α. Μιαούλης**

Οἱ ὑπουργοὶ

Α. Γ. Κουντουριώτης, Δ. Βότσαρης, Ε. Α. Σίμος, Μ. Ποτλῆς
Χ. Χριστόπουλος.

Τὸ γεγονός, ὡς εἰκός, ἐνεποίησε μεγίστην αἰσθησιν, τῇ δ' ἐπαύριον ἐψάλη ἐπίσημος δοξολογία ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Εἰρήνης καὶ ἐν τῷ *Πολυγώνῳ* ἔνθα παρίστατο ἅπας ὁ στρατός καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργός Δ. Βότσαρης, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν τε καθολικῶν καὶ τῶν διαμαρτυρομένων.

Σὺν τῷ Δοσίῳ ἐκρατήθησαν καὶ ἄλλοι τινές ὡς ὑποπτοι συν-ενοχῆς θεωρηθέντες : ὁ ἀδελφός τοῦ πρώην βουλευτοῦ Δεληγεώργη, ὁ Μακρῆς, ὁ Κ. Καμπᾶς, ὁ στρατιωτικὸς ἱατρός Γλαράκης, ὁ Ὁθων Μακρυγιάννης, ὁ υἱὸς τοῦ Σκαρβέλη καὶ ὁ ἀδελφός τοῦ ἐκδότου τοῦ «*Μέλλοντος*» Μαντσούνης, ὧν οἱ δύο τελευταῖοι ἀπελύθησαν, κατὰ δὲ τῶν ἄλλων καὶ ἐξεδόθη ἔνταλμα φυλακίσεως.

Ὡς δὲ μὴ ἤρκει ἡ κατὰ τῆς βασιλείσεως ταύτης ἀπόπειρα καὶ ἰδοὺ δύο ἀξιωματικοὶ τοῦ ἱππικοῦ ἔβυσσοδόμησαν ταῦτά κατὰ τοῦ μέλλοντος νὰ ἐπανάλθῃ ἐκ Γερμανίας βασιλείως, ἀλλ' ἀμφοτεροὶ οὗτοι καὶ ἄλλοι πολλοὶ συλληφθέντες ἐκρατήθησαν.

Ἡ τοιαύτη ὁμῶς τῆς τε κυβερνήσεως καὶ τῆς βασιλείας ἀμειλικτος αὐστηρότης κατὰ τῶν δῆθεν συνωμοτῶν, τῶν ἐφημεριδογράφων, ὧν τὰ φύλλα κατεῖχοντο, καὶ τῶν ἄλλων οἵτινες ἐπὶ ἀπλῇ καὶ μόνῃ ὑπονοίᾳ ἐφυλακίζοντο, συνέτεινεν ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὴν ταχίστην καὶ φανεράν ἐν Ναυπλίῳ ἐξέγερσιν.

Ἐκ δὲ τῶν συλληφθέντων πολυπληθῶν συνωμοτῶν ἄλλοι μὲν ἦσαν ἀλλαχοῦ πεφυλακισμένοι, ὁ δὲ Πᾶνος Κορωνάτος, ὁ Χαρχλ. Ζυμπρακάκης, ὁ Δ. Ν. Μπότσαρης καὶ ἄλλοι εὗρισκοντο ἐν ταῖς φυλακαῖς Ναυπλίου· καὶ ἄλλοι ἄθωοι εὗρεθέντες τῶν ἀποδιδομένων αὐτοῖς κατηγοριῶν ἀπελύθησαν τῶν φυλακῶν. Τὸ ε' τάγμα τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Ἀρτέμη Μίχου, ἀρχηγοῦ τοῦ ἐν Ναυπλίῳ στρατοῦ, ἦτο πιστὸν αὐτῷ ὡς συνωμότη. Συνωμῶται ἦσαν ἐν Ναυπλίῳ μεταξύ πολλῶν καὶ οἱ Γεώργ. Α. Πετμεζᾶς, Γρηγ. Δημητριάδης, Πέτρος Μαυρομιχάλης· ἐκ δὲ τῶν θερμότερων ὁ Σπυρ. Ζα-βιτσᾶνος, πρόξενος τῆς Ὁλλανδίας, καὶ ὁ Δημήτρ. Γρίβας. Οἱ συνωμῶται οὗτοι συνήρχοντο ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς χήρας Καλλιόπης γυναικὸς τοῦ γεροσυσιαστοῦ Παπαλεξοπούλου, οὗ ἀποθανόντος, αὕτη οὐδεμίαν ἐλάμβανε σύνταξιν καὶ ἔνεκα τούτου ἐξωργισμένη οὖσα κατὰ τῆς βασιλείας συνώμοσε καὶ αὕτη.

Μεσοῦντος δὲ τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου 1862, ἡ ἐξουσία ἀποστέλλει εἰς Ναύπλιον καὶ τὸν ὑπολοχαγὸν Δ. Γρίβαν, τὸν καὶ συνωμότην πρὸ πολλοῦ, ἵνα ὑποστῇ ἐν Παλαμηδίῳ δίμηνον κράτησιν, διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν ὑπῆκουσε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν ὑγειονομικὴν ἐπιτροπὴν, ἣν τὸ Ὑπουργεῖον εἶχε διατάξει ὅπως ἐξετάσῃ αὐτὸν καὶ γνωμοδοτήσῃ, ἂν ἡ σωματικὴ κατάστασις αὐτοῦ συνεχώρῃ τὴν περαιτέρω ἐν τῇ ἐνεργῇ ὑπηρεσίᾳ διαμονήν.

Ὁ Γρίβας ἅμα ἀφικόμενος εἰς Ναύπλιον προσεποιήθη ἀσθενεῖαν καὶ ἐζήτησε τὴν ἀδειαν τοῦ φρουράρχου νὰ μείνῃ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐν τῇ πόλει πρὸς νοσηλείαν. Ταύτης δοθείσης, ἔλαβε ἀμέσως μέρος ἐν τοῖς σχεδίοις τῶν ἄλλων συνωμοτῶν, καθεκάστην συνεννοουμένων περὶ τοῦ σκοποῦ τούτου μετὰ πολιτῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς καὶ δι' ἐπιστολῶν καὶ δι' ἐπίτηδες ἀποστελλομένων πρὸς διάφορα ἄλλα τοῦ κράτους μέρη.

Συγχρόνως καὶ ὁ ὑπὸ ἀρχοῦ Τριτάκης προετοιμούμενος τὸν ἀσθενῆ ἔμενεν ὅτε μὲν ἐν Ναυπλίῳ ὅτε δ' ἐν Ἀργεὶ παρὰ τὰς διαταγὰς τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν διατάξαντος αὐτὸν ν' ἀναχωρήσῃ ἐσπευσμένως εἰς Μονεμβασίαν, ὃ δὲ ὑπολοχαγὸς Χρῆστος Κατσιογιάννης ἐξ Ἀθηνῶν μετατεθεὶς ὡς παρέχων ὑπονοίας, εἰς τὸ ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Μ. Ἀρτέμην Ε'. τάγμα καίπερ ἀποσπασθεὶς εἰς Καλάμας, κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου, λαβὼν ἀδειαν διαμονῆς ἐν Ναυπλίῳ προσεκολλήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιγού Μ. Ἀρτέμη εἰς τὸ τάγμα αὐτοῦ.

Οὕτως οὐκ ὀλίγων συνωμοτῶν ἐπὶ ταῦτ' εὐρεθέντων, ἡ πρόοδος τῆς συνωμοσίας ἔβαινεν αὐξοῦσα καὶ ἐπὶ τοσοῦτον φανερὰ ὥστε ἀδυνατεῖ τις νὰ πιστεύῃ ὅτι, αἱ ἐπιφορτισμένοι τὴν ἐπαγρύπνησιν τῆς δημοσίας ασφαλείας ἀρμόδιαι ἀρχαὶ ἠγνόουν ὅτι πῦρ ἐκρήξεως ὑπέβασκεν ἤδη καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν χώραν.

Ἐν τούτοις, οἱ συνωμόται ἐφοβήθησαν μεγάλως μαθόντες ὅτι ἐντὸς ὀλιγίστων ἡμερῶν ὁ μοίραρχος Ι. Γούσης καὶ ὁ λοχαγὸς Τουρνάκης διοικητῆς τοῦ ἐν Ναυπλίῳ πυροβολικοῦ ἐμελλον νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκ Ναυπλίου καὶ μεταβῶσιν εἰς Ἀθήνας, διότι πάντες ὑπέβητον ὅτι σκοπὸς τῆς ἐν Ἀθήναις μεταβάσεως αὐτῶν ἦτο ἡ διαφώτισις τῆς κυβέρνησεως περὶ τῆς ἐν Ναυπλίῳ καταστάσεως.

Τὴν τοιαύτην ὑπόψιν τῶν συνωμοτῶν ὑπερρωνύει καὶ τὸ ὅτι ὁ Τournakēs ἀναχωρῶν ἐκοινοποίησε τὰς ὑπονοίας αὐτοῦ πρὸς τὸν διάδοχον ὑπολοχαγὸν Μοσχόπουλον καὶ ἐπέστησεν αὐτῷ σύντονον τὴν προσοχὴν.

Ἐν τούτοις, αἱ συνεννοήσεις μετὰ τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ Κράτους ἐξηκολούθουν καὶ ἡ πρὸ πολλοῦ ἀναβαλλομένη στιγμή, διὰ τὴν ἐκρηξὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ὤρισθη ἡ νύξ τῆς 3—4 Φεβρουαρίου 1862 ἀλλ' ἔνεκεν ὅμως περιστάσεως τινός, τυχαίας ὅπως (1) ἐξ ἧς ἐπιστολαὶ τῶν συνωμοτῶν ἐν φακέλλῳ ἐσφραγισμένῳ τῇ τοῦ προξένου τῆς Ὁλλανδίας Σπυρίδωνος Ζαβιτσάνου σφραγίδι πρὸς τὸν Κανάρην εἰς Ἀθήνας ἀποστελλόμεναι, κατεσχέθησαν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας, ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἀρτέμης, διοικητῆς τοῦ Ε' τάγματος φοβηθεὶς μὴ συλληφθῇ, συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν πολιτικῶν συνωμοτῶν Γ. Πετμεζᾶ ἐφέτου, τοῦ πρωτοδίκου Π. Μαυρομιχάλη, τῶν δικηγόρων Ι. Παππαζαφειροπούλου, Γ. Δημητριάδου, Κ. Ἀντωνοπούλου καὶ τοῦ Σπυρίδωνος Ζαβιτσάνου ἀπεσύρθη εἰς Ἀκροναυπλίαν, ἀπὸ τῆς 2 μ. μ. ὥρας τῆς 31 Ἰανουαρίου· ἤδη μετὰ αὐτοῦ καὶ τοῦ ταγματάρχου Βότσαρη, τοῦ ἱλάρχου Παραμυθιώτου, τοῦ ὑπολοχαγοῦ Δ. Γρίβα καὶ τῶν ἀνθυπολοχαγῶν τοῦ πυροβολικοῦ Διοβουνιώτου, Σμόλεντς, Μάνου καὶ Πραιδου, ἀπάντων συνωμοτῶν, συνεφωνήθησαν τὰ περὶ τοῦ κινήματος καθ' ὀρισμένην, μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥραν.

Καὶ ὁ μὲν ἐφέτης Πετμεζᾶς, ὁ ὑπολοχαγὸς Γρίβας καὶ ὁ πρωτοδίκης Μαυρομιχάλης μεταβαίνουν εἰς Ἀκροναυπλίαν περὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ λαμβάνουσι συνέντευξιν μετὰ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Ἀρτέμη, ὅστις διανυκτερεύσας τὴν νύκτα ἐκείνην ἐν τῷ στρατῶνι Ἀκροναυπλίας, ἐν ᾧ ἐκρατεῖτο καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Π. Κορωνάτος, συνωμύλουν καὶ συνεσχεδιάζον, ἀπὸ κοινοῦ, τὰ περὶ τοῦ κινήματος.

(1) Τὰς ἐπιστολάς ταύτας δόντες εἰς τὸ ταχυδρομεῖον οἱ ἐπισπεύδοντες, φόβῳ μὴ συλληφθῶσι, τὴν ἐναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως Σ. Ζαβιτσάνος καὶ Δημήτριος Γρίβας, ἐζήτησαν νὰ ἀναλάβωσιν ἐπιμόνας, ἐξ οὗ ὑποψιάσασα ἡ ἐξουσία κατέσχεν αὐτάς.

Περὶ τὴν 2 1)2 δὲ π. μ. ὥραν ὁ ἀρχηγὸς Ἀρτέμης καλῶς τοὺς πλείστους τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ εὐρισκομένων ὑπαξιωματικῶν τοῦ α' καὶ β'. τάγματος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον πλείστοι τῆς ἐμπιστοσύνης, ἀπηύθυνεν αὐτοῖς τὰδε :

«Τὸ ἔθνος ζητεῖ τὴν συνδρομὴν τοῦ στρατοῦ, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων του, ὅπως τὴν ἐξήτησε καὶ κατὰ τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1848, πρὸς καθιέρωσιν τοῦ συντάγματος. Δὲν πρέπει γὰρ τῷ ἀρνηθῶμεν αὐτὴν σήμερον, ὡς δὲν τῷ ἡρηθῆναι τότε καὶ ἡ φρουρὰ τῶν Ἀθηνῶν».

«Κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην αἱ ἄγαι ψυχαὶ τῶν ἡρώων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, πετώσαι περὶ ἡμῶν, καὶ περὶ ἄλλων ἀδελφῶν μᾶς ὀνειδίζουσι διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ ἔθνους, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου αὐταὶ τόσον ἐνδόξως ἐμῶχθησαν, καὶ θεωροῦσαι ἡμᾶς τὸ κύριον ὄργανον τῆς καταπατήσεως τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν του, μὲ γωρὴν ἀγανακτήσεως μᾶς καλοῦν γὰρ βαδίσωμεν εἰς τὰ ἴχνη των καὶ τὰ πρὸς τὸ ἔθνος αἰσθήματα. Ἐμπρὸς λοιπὸν, αἱ εὐχαὶ των μεθ' ἡμῶν, καὶ ὁ Θεὸς ὡς εὐλογήσῃ τὸ ἔργον μας».

Ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις, οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἅπαντες ἐνθουσιασθέντες συνεμερίσθησαν τὴν γνώμην τοῦ ἀρχηγοῦ Μ. Ἀρτέμη καὶ σπεύδουσιν, ἐν τάχει, εἰς τοὺς στρατῶνας, ἐν οἷς ἐν τῷ ἅμα ἅπας ὁ ἐν τῷ φρουρίῳ στρατὸς ἐτέθη εἰς τὰ ὄπλα.

Ὁ Μ. Ἀρτέμης μετὰ τοῦ Π. Κορωναίου, καὶ Δ. Γρίβα, τοῦ Κατσικογιάννη, τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Δημοπούλου, καὶ Παγώνη, τοῦ ἐφέτου Πετμεζᾶ καὶ τοῦ πρωτοδίκου Μαυρομιχάλη, λαμβάνουσιν ἕκαστος τὴν οἰκίαν θέσιν καὶ ἀναμένουσι τὸ σημεῖον τῆς ἐκρήξεως ἐν τῇ πόλει, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα.

Περὶ τὴν 3 π. μ. ὥραν οἱ ἐν τῇ πόλει ἀξιωματικοὶ συνωμόται, ἀφ' ἑσπέρας τοὺς πλείστους τῶν ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς Ναυπλίας εἰς τὰ τοῦ κινήματος προδιαθέσαντες, παρέταξαν τὸν λόχον τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τὸν τοῦ ὀπλοστασίου ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Συντάγματος ἔνθα συνενώθησαν καὶ οἱ δύο ἐν τῇ πόλει λόγοι τοῦ πεζικοῦ· τὸ σημεῖον τῆς ἐπαναστάσεως ἐδόθη διὰ πυροβολισμῶν καὶ ζητωκραυγῶν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους.

Ἐν τῷ ἅμα ὁ ἐν Ἀκροναυπλίας ὑπὸ τὸν Ἀρτέμην καὶ λοιποὺς

εὑρισκόμενος στρατὸς ἀντιπυροβολεῖ καὶ κατέρχεται, ἐν τάχει, εἰς τὴν πόλιν.

Ὁ δὲ συνωμότης ἀνθυπασπιστὴς τοῦ πυροβολικοῦ Βάσος κανονοβολεῖ ἐκ τῆς θέσεως Μόσχου πρὸς τὸ Ἄργος ἵνα δώσῃ καὶ τῇ πόλει ταύτῃ εἰδήσιν περὶ τῆς ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως. Οὕτω δὲ οἱ ἐπαναστάται ἔγειναν, ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ, κύριοι τῆς πόλεως καὶ τῆς Ἀκροναυπλίας, καὶ παιανίζουσιν τῆς μουσικῆς τῶν δύο ταγμάτων, περιέτρεχον τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως μετὰ τῶν πολιτῶν καὶ ἄλλων ἀόπλων, ζητωκραυγάζοντες ὑπὲρ τοῦ Ἑθνους.

Οἱ μὴ συνωμόται ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς, ἐξελθόντες τῶν οἰκιῶν αὐτῶν ἅμα τῷ ἀκούσματι τῆς ἐπαναστάσεως, ἐξηναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν νὰ μεταβῶσιν οἴκαδε.

Πλὴν δὲ τούτου εἶχον ἤδη συλληφθῇ ὁ νομάρχης Ροντόπουλος, ὁ φρούραρχος συνταγματάρχης Σπηλιοτόπουλος καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ 1οῦ τάγματος ἀντισυνταγματάρχης Ζορμπᾶς. Περὶ τὴν πρωτὴν ἢ δύναμις τῶν ἐπαναστατῶν τῶν διαφόρων ὕπλων ἀνῆρχετο εἰς 900 περίπου ἄνδρας μετὰ τινων ἐξ Ἀργαυοῦ καταφθάντων.

Ἴνα δὲ μὴ τυχὸν συμβῶσιν, οἷα συνήθως ἐν ἐπαναστάσει συμβαίνουσιν, ἀρπαγαὶ τοὔτέστι τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς περιουσίας ἐφρόντισαν, ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως, νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ ἀσφαλείας τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζίης, τοῦ δημοσίου ταμείου καὶ ἐν γένει περὶ δημοσίου καὶ ἰδιωτικῆς περιουσίας, τεθέντων φρουρῶν.

Κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐν τῷ λιμένι Ναυπλίας ὥρμει ἀτμοπλοιοὶ μέλλον τὴν ἐπαύριον νὰ ἀναχωρήσῃ. Τοῦτο δὲν συνέλαβον οἱ ἐπαναστάται, θέλοντες, ὡς εἶπον, νὰ ἀφήσωσιν αὐτὸ ν' ἀναχωρήσῃ, ἵνα ταχύτερον διαδοθῇ οὕτως ἡ εἰδήσις τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Σπέτσας, Ὑδραν, Πόρον καὶ Πειραιᾶ, ἵνα προσήγγιζεν.

Προσωρινὴ δὲ κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Π. Α. Πετμεζᾶ, Γρηγ. Δημητριάδου, Γεωργ. Ἀντωνοπούλου, Ἰωάν. Παπαζαφειροπούλου καὶ Πέτρου Μαυρομιχάλη, πάντων πολιτῶν συνωμοτῶν διορισθεῖσα, ἐξέδωκε περὶ τὸ λυκαυγὲς τῆς 1 Φεβρουαρίου 1862 τὴν δε τὴν διακήρυξιν :

Συμπολῖται !

Ὁ γενναῖος στρατὸς τῆς ἐν Ναυπλίῳ φρουρᾶς πραγματοποιοῦν τὴν γενικὴν τοῦ ἔθνους πρὸς ἀπόκτησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἔθνους, πρὸς εὐσεβῆ ἐφαρμογὴν τοῦ Συνταγματικοῦ πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον ἀναιδῶς παρεβιάσθη, ἔλαβε τὰ ὄπλα καὶ κατέστρεψεν ὁμοῦ μὲ σᾶς τὸ ἐπάρατον καὶ ἐθνοφθόρον σύστημα, ὑπὸ εὐγενῶν αἰσθημάτων ἐμπνεόμενος θέλει ἐξασφαλίσαι τὴν ζωὴν, τιμὴν καὶ ἰδιοκτησίαν σας, τὰ αἰσθήματα ταῦτα ἐξεδηλώσατε καὶ σεῖς πανυγηρικῶς.

Περιπτύξατε ὅθεν αὐτὸν ἀδελφικῶς ὡς τέκνα τῆς αὐτῆς εὐκλεοῦς πατρίδος καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς τάξεως καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐξακολουθήσετε ἀταράχως τὰ ἔργα σας, ἀποκρούοντες πᾶσαν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς σκοποὺς σας ἀντίπραξιν.

Συμπολῖται !

Εἰς τὸν πατριωτισμὸν σας ἤδη ἀφιερῶται ἡ τήρησις τῆς τάξεως καὶ τῶν ἐλευθεριῶν σας.

Ἡ προσωρινὴ πρὸς τήρησιν τῆς γενικῆς ἀσφαλείας καὶ τάξεως ἐπιτροπὴ Γεώργ. Α. Πετμεζᾶς, Γρηγ. Δημητριάδης, Γεώργ. Ἀντωνόπουλος, Ἰω. Παπαζαφερόπουλος, Πέτρ. Μαυρομιχάλης.

Ὁ γραμματεὺς

Δημ. Καλιοντζῆς

Τούτων γενομένων κατελήφθη τὸ Παλαμήδιον περὶ τὴν 9ην π.μ. ὦραν. Τὸ φρούριον ἦτο ἀδύνατον ν' ἀντιτάξῃ βίαν, ἅτε τῶν ὑπαξιωματικῶν ὄντων μεμυημένων καὶ τῶν στρατιωτικῶν καταδίκων ὑπὲρ τοὺς 100 ἀνερχομένων, θραυσάντων τὰς φυλακὰς καὶ ἐξελθόντων καὶ τῶν πολιτικῶν τοιοῦτων ἀπειλούντων τὸ αὐτό.

Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τούτων ἐν τῷ φρουρίῳ δὲν ὑπῆρχον οὔτε τροφαὶ οὔτε πολεμεφῶδια. Ὁ δὲ διοικητὴς τῆς φρουρᾶς Παλαμηδίου λοχαγὸς Γιάνναρης καὶ ὁ προύρχος ἀντισυνταγματάρχης Στέλβαχ εἰς οὐδὲν ἠδύναντο νὰ ὠφελήσωσιν ἀπομονωθέντες.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ μὲν ἀντισυνταγματάρχης Π. Κορωνάτος διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν, ὁ ταγματάρχης Βό-

τσαρης φρούραρχος Ναυπλίου, καὶ ὁ ταγματάρχης Ζυμβρακάκης φρούραρχος Παλαμηδίου, ὁ ὑπολοχαγὸς Δ. Γρίβας στρατιωτικὸς ἀστυνόμες Ναυπλίας, ὁ ἑταρχος Παραμυθιώτης ὑποφρούραρχος καὶ ὁ δικηγόρος Κωνσταντῖνος Εὐθυμιόπουλος, ἀπολαύων πολλῆς ἐν τῷ τόπῳ δημοτικότητος, δημοτικὸς ἀστυνόμες τῆς πόλεως, ὁ Θ. Κυδωνάκης διευθυντὴς τοῦ Ὀπλοστασίου καὶ ὁ Σ. Κυδωνάκης γενικὸς ἐπιμελητὴς τοῦ στρατοῦ καὶ ὁ Θεόδωρος Φλογαίτης συντάκτης τῆς ἐπαναστατικῆς ἐφημερίδος «Ὁ Στραταρικὸς Ἑλληγ».

Ὁ δὲ δήμαρχος Ναυπλίας Πολύβιος Ζαρεφόπουλος ἐξέδωκε πρὸς τοὺς Ναυπλιεῖς τὴν δε τὴν διακήρυξιν:

Συμπολιταί !

Ὁ ἐν τῇ πόλει στρατὸς τεθεὶς ὑπὸ τὰ ὅπλα, ἀπὸ τὰς 3 ὥρας τῆς νυκτὸς, καθιέρωσε τὴν ἐπάνοδον τῶν καταποντισθέντων ἀπὸ πολλοῦ ἔθνικῶν συμφερόντων, τηρήσας ἀξιομίμητον καθ' ὅλον τὸ διάστημα τάξιν καὶ περιβαλὼν ὑπὸ τὴν ἀσφαλείαν τοῦ τὰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς περιουσίας.

Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ στρατοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ καὶ τῶν κ. κ. ἀξιωματικῶν τῶν λαβόντων μέρος εἶναι ἐθνοσωτήριος.

Συσταίνων εἰς ἅπαντας τὴν τήρησιν τῆς τάξεως ἐπισφραγιζούσης τὸ κίνημα ὡς ἔθνικόν τοὺς παρακαλῶ νὰ ἐπιδοθῶσιν ἀνενδύτως εἰς τὰ ἔργα τῶν ἑκάστος ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ στρατὸς εἶναι φρουρὸς τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας του.

Ἐν-Ναυπλίῳ τὴν 1 Φεβρουαρίου 9 ὥραν π. μ. 1862

Ὁ Δήμαρχος

Πολ. Ζαρεφόπουλος

Συγχρόνως δὲ καὶ τὰ δημοτικὸν συμβούλιον Ναυπλίας, συνελθὼν τὴν πρώτην τῆς 1ης Φεβρουαρίου ἀπεδέξατο τὰ γεγονότα ὡς ἐθνοσωτήρια καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ διεσάλπισε, καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν, διὰ τῆς δε τῆς διακηρύξεως :

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον τοῦ Ναυπλίου

*Συγκείμενον ἀπὸ τὸν πρόεδρον αὐτοῦ κ. Μιχαὴλ Ἰατρὸν,
καὶ τὰ ὑποφαινόμενα μέλη.*

Συνεδριάσαν ἐν τῷ Δημαρχικῷ καταστήματι σήμερον τὴν 1ην Φεβρουαρίου τοῦ 1862 ἔτους, ἡμέραν Πέμπτην καὶ ὥραν 7ην π. μ. τῇ προφορικῇ προσκλήσει τοῦ κ. δημάρχου Πολ. Ζαρεμποπούλου, καθόσον ὁ ἐν τῇ πόλει φρουρῶν στρατὸς τῶν διαφόρων σωματῶν, τεθείς ὑπὸ τὰ ὅπλα, ἀπὸ τὴν 3ην ὥραν τῆς ἀμέσως παρελθούσης νυκτός, ὁμοθυμαδὸν ἐξεδήλωσεν ὅτι καταδικάζων τὸ παρελθὸν σύστημα, τὸ καταθλίψαν τὰς διαφοροὺς ἐλευθερίας, ἀποσκορακίζει αὐτὸ καὶ ζητεῖ διὰ τοῦτο τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ὅτι τὰ αἰσθήματα ταῦτα τοῦ στρατοῦ πηγάζουσιν ἀπὸ πραγματικὴν ἀλήθειαν, ὁ δὲ σκοπὸς τοῦ στρατοῦ εἶναι ἐθνοσωτήριος· καθόσον καὶ μετὰ τὴν ἐνοπλον αὐτοῦ συγκρότησιν διατηρήθη ἀπαράδειγματίστος κοινὴ ἡσυχία καὶ τάξις, ὅπερ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, ὡς διατήρησεν ἀπαράμειωτα τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, κατὰ τὴν ἐθνοσωτήριον τῆς 3ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1843 ἡμέραν, οὕτω καὶ σήμερον ὑπὸ ἐθνικοῦ συμφέροντος ὠθούμενος θρησκευτικὴν ἐν τοῖς δικαιώμασι τῶν πολιτῶν, ἐν τῇ ἀσφαλείᾳ τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν περιουσιῶν εὐλάβειαν ἐτήρησε, μεθ' ἱκανὴν συζήτησιν, παραδεχόμενον ὁμοθυμαδὸν τὸ κίνημα ὡς συντελεστικὸν εἰς τὰς εὐημερίας τοῦ τόπου, εὐχεται, ὥστε ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀείποτε ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἑλληνικὰ αἰσθήματα νὰ ὑποστηρίξῃ πάντοτε τὰ δικαιώματα τοῦ ἔθνους.

Νῦν ἀνατιθέμενον τὴν ἀσφάλειαν τῆς πόλεως καὶ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως εἰς τὸν γενναῖον τοῦτον στρατὸν, ἐκφράζει τὰς εὐγνωμοσύνας τοῦ ἐξ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ἀντιπροσωπεύει δήμου εἰς τὸν εἰρημένον στρατὸν, τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ κ. Ἀρτέμην Μίχου ἀντισυνταγματάρχην, καὶ τοὺς κκ. ἀξιωματικοὺς τοὺς λαβόντας μέρος, καὶ παρακαλεῖ τὸν ἀρχηγὸν νὰ κοινοποιήσῃ τὰ αἰσθήματα ταῦτα τοῦ συμβουλίου, εἰς τὸν στρατὸν ἅπαντα. Ὁ κ. Δήμαρχος θέλει

καινοποιήσει ἀντίγραφον τῆς παρούσης πρὸς τὸν ἀρχηγὸν καὶ συν-
ενοηθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς πόλεως.

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον

Ὁ πρόεδρος

Μ. Ήατρός

Τὰ μέλη

Φωτ. Σιλαϊδῆς, Νικόλ. Μαράτος, Σ. Σ. Ἀρτωνόπουλος,

Μ. Κοτσονόπουλος, Β. Κόκκιρος, Νικόλ. Δ. Λοῖζος,

Μιχ. Παλλιάδιος, Γεώργ. Παρασκευόπουλος

Τὴν ἐπανάστασιν Ναυπλίου μιμηθὲν καὶ τὸ Ἄργος ἐπαναστά-
τησεν αὐθιμερόν, τὸ δὲ δημοτικὸν συμβούλιον Ἄργους, διὰ πράξεως
αὐτοῦ, ἡσπάσθη τὴν Ναυπλιακὴν ἐπανάστασιν, καὶ διώρισεν ἐπι-
τροπὴν, ἥτις, συνεννοουμένη μετὰ τῆς ἐν Ναυπλίῳ, νὰ φροντίζῃ
ἀπὸ κοινοῦ, περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ
στρατοῦ καὶ τῆς πολιτοφυλακῆς.

Περὶ τὴν 9ην δὲ π. μ. ὤραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἡ ἐν Ἀργεὶ μέ-
νουσα 1η Ἐλη τοῦ ἱππικοῦ, διοικουμένη παρὰ τοῦ ἱλάρχου Βλάσση
καὶ ἀνθυπιλάρχου Χ. Γρίβα Γαρδικιώτου, εἰσέρχεται εἰς Ναύπλιον
καὶ τίθεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ Μ. Ἀρτέμη, εἰς τοῦτο
δὲ τὰ μέγιστα συνετέλεσεν ὁ ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἄργος μεταβὰς στρα-
τιωτικὸς ἱατρός Α. Δοροβίνης, γαμβρὸς τοῦ δημάρχου Ἀργείων Γ.
Δ. Λαμπρινίδου.

Καὶ ὁ μὲν Κορωνάιος μετὰ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν, ἐν συμβου-
λίῳ, ἐπρότεινον τὴν πραγμάτωσιν τῆς εἰς Ἀθήνας ἐκστρατείας, ὡς
εἶχον προδιαγράψει, ὁ ἀρχηγὸς ὅμως ἔχων πεποιθῆσιν ὅτι πρὶν ἢ ὁ
στρατὸς φανῇ πρὸ τῶν Ἀθηνῶν, τὰ πάντα ἤθελον λάβει πέρας, καὶ
μὴ θέλων νὰ ἐκθέσῃ τὸν στρατὸν εἰς περιπετείας ἐκστρατείας, ἄνευ
ἐπαρκῶν προπαρασκευῶν, ἀπέκρουσε τὸ σχέδιον. Συγχρόνως δὲ ὁ
στρατηγὸς Δ. Τσόκρης ἔγραψεν ἐξ Ἀργους πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τὴν
δε τὴν ἐπιστολὴν :

Πρὸς τὸν κ. Ἀρχηγὸν τῆς γερραίας φρουρᾶς Ναυπλίας.

Ὅσον θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐκτελεσθέντος χθὲς ἐθνικοῦ σκοποῦ παρ' ὑμῶν καὶ τῶν ἐφ' ὑμᾶς κ. κ. ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν τῶν διαφόρων ὀπλῶν, τὰ ὅποια διοικεῖτε, τοσοῦτον ἀξιεπαινος καὶ πατριωτικὸς ἐκρίθη καὶ ἐν Ἀργεὶ παρὰ τῶν συμπατριωτῶν μου καὶ ἐμοῦ ὁ ἐθνικὸς σκοπός, ὅστις ὠδήγησεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὰ γενναῖα ἐλληνικὰ ὄπλα.

Συγχαίρων ἐπομένως καὶ ὑμᾶς ἀπὸ καρδίας, κύριε Ἀρχηγέ, καὶ ἐπιφυλαττόμενος καὶ προσωπικῶς νὰ σᾶς ἐκφράσω τάχιστα τὰ αἰσθήματά μου ταῦτα, σᾶς παρακαλῶ νὰ τὰ μεθερμηνεύσετε καὶ πρὸς τὸν ὑφ' ὑμᾶς στρατόν· θέλω δὲ πρᾶξει καὶ ἐγὼ τὰ ἐπ' ἐμοί.

Ἐν Ἀργεὶ 1 Φεβρουαρίου 1862.

Διατελῶ μετὰ τῆς προσηκούσης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως

Δ. Τσόκρης.

Μετὰ μεσημβρίαν δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας λαβὼν ὀπλοφόρους τινὰς μετέβη εἰς Ναύπλιον, ἐνθα ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ μετὰβασίς τοῦ Τσόκρη εἰς Ναύπλιον ἐβεβαίωσεν ὅτι ἅπασα ἡ ἐπαρχία Ἀργους ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως· ὄντως δὲ πάντες οἱ ὄρειοι δῆμοι τῆς ἐπαρχίας Ἀργους, ἐφ' ὧν ἐξήσκει ἐπιρροήν τινα ὁ στρατηγός, ἀνεπέτασαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ στρατηγὸς παρακληθεὶς ἀπεποιήθη μὲν νὰ δεχθῇ τὴν ἀρχηγίαν, ἀλλ' ὑπεσχέθη νὰ παράσχω, πρὸς εὐόδωσιν τοῦ κινήματος, πᾶσαν τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ.

Οὕτως ἡτοιμάσθησαν μὲν ὅπως οἱ ἐπαναστάται, ἀλλ' ἔλλειπεν αὐτοῖς τὸ χρήμα, δὲν ἤθελον δὲ νὰ καταλάβωσι τὰς 200,000 δραχμῶν τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς θεωροῦντες, ὡς εἶπον, προσβλητικὴν τὴν πράξιν ταύτην, διὰ τὸν χαρὰκτῆρα τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ διότι οἱ πολῖται ἐδεικνύοντο ἔχοντες διάθεσιν νὰ προσφέρωσιν αὐτοῖς τὰ ἀναγκαῖα χρηματικὰ μέσα. Αὐθημερὸν δ' ὁ ἀρχηγὸς προσκαλέσας πάντας τοὺς ἀξιωματικοὺς τῶν διαφόρων ὀπλῶν, τοὺς μὴ λαβόντας μέρος ἐν τῇ συνωμοσίᾳ

Δημήτριος Καλλιμαχός.

ΤΡ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΝΟΣ

40

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τῇ ἐπαναστάσει, προὔτεινεν αὐτοῖς, ἐὰν ᾔθελον, νὰ ἀσπασθῶσι τὸ κίνημα ἢ οὐ, ἄλλως νὰ ἐξέλθωσιν αὐθωρεὶ τῆς πόλεως. Ἐπὶ τῇ προτάσει ταύτῃ ἅπαντες, πλὴν τριῶν, ἀπεδέχθησαν τὴν γνώμην αὐτοῦ.

Οὕτω δὲ οἱ μὲν ἀσπασθέντες τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ἀξιωματικοὶ ἔμειναν ἐν ταῖς, ἃς κατεῖχον πρότερον, θέσεσι καὶ ἐνέργουν τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν ὀρκισθέντες ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου :

•Ὁρκίζομαι νὰ φυλάξω πιστὴν εἰς τὴν Πατρίδα, τυφλὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὸ Σύνταγμα, νὰ ἐκτελῶ προθύμως τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων μου, καὶ ἐν γένει νὰ διῶγῃ ὡς πιστὸς καὶ καλὸς στρατιώτης.

Οἱ δὲ μὴ συμμερισθέντες τὸ κίνημα : ὁ ταγματάρχης Βουκά καλῆς, ὁ λοχαγὸς Δεμπεσόπουλος καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς Ἀντωναρόπουλος ἐξῆλθον, κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ, τῆς πόλεως καὶ διέμενον ἐν Προνοίᾳ καὶ Προαστείῳ.

Τὴν ἐπιούσαν τῆς ἐπαναστάσεως (2 Φεβρουαρίου) διωρίσθη πολυμελὲς ἐπιτροπὴ, ἐκ τῶν προκριτοτέρων τῆς πόλεως, ἐν ᾗ συνελθοντο καὶ τὰ μέλη τῆς πρώτης προσωρινῆς ἐπιτροπῆς, ἵνα φροντίζῃ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ στρατοῦ, ἥτις καὶ αὐθημερὸν ἐξέδωκε τὴν δε πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ναυπλιεῖς διακήρυξιν :

Ἕλληnes !

Ἡ 25 Μαρτίου 1821 ἀνέτειλε παιδρὰ εἰς τὴν εὐκλεῆ ἡμῶν πατρίδα, κατασυντριβομένων κατ' αὐτὴν δεσμῶν τεσσάρων αἰώνων, καὶ κατακατηθείσης τῆς αἰσχρᾶς ἡμισελήνου, ἥτις ἐμόλυνε τὴν γεννέτειραν τῆς ἐλευθερίας γῆν. Πολύμοχθος πλὴν εὐγενῆς ἀγὼν ἀπέδωκεν ἡμῶν τὴν τιμὴν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ζωὴν, καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἐγγραφὲν καὶ πάλιν εἰς τὰς δελτοὺς τῆς ζωῆς περιεκύκλωσε τὸν διὰ τῶν αἱμάτων καὶ θυσιῶν του στηθέντα ὑπ' αὐτοῦ θρόνον. Δυστυχῶς ὅμως ξενοὶ ἤρπασαν τὰ θέρη ἡμῶν καὶ λυμεῶνες ἐλυμαίνοντο τοὺς καρποὺς τῶν κόπων μας· τὸ ἔθνος ἐν μιᾷ νυκτὶ ὑψώθη ὡς γίγα· καὶ ἡ 3η Σεπτεμβρίου τοῦ 1843 ἐχαιρέτησε τὴν εἰλὴν ἡμῶν πατρίδα εἰς τὴν καταπεπληρωμένην, πλὴν ἡρωικῆν

αὐτῆς χώραν, κρατοῦσα τὸν συνταγματικὸν χάρτην· ὅποσαι ἐλπίδες ἀνυπερώθησαν τότε! ὅποιας τὸ ἔθνος προσεδόκα ἡμέρας! πλὴν φῦ, ἔθνοκατάρματος πολιτικῆ, μαιφόνον καὶ κακοῦργον σύστημα, σύστημα ἐξανδραποδισμού καὶ ἐξαχρειώσεως, σύστημα ὡς σύμβολον φέρον τὴν ἀνομίαν καὶ τὴν προδοσίαν, ἐμόλυνε, διὰ τῆς δυσωδίας αὐτοῦ, τὴν μόλις πνεύσασαν αὔραν τῆς ἐλευθερίας, καὶ μικροῦ δεῖν κατέπνιγεν ἡμᾶς, εἰμὴ ὑπέφωσκεν ἡ ἔθνοσωτήριος τῆς 1ης Φεβρουαρίου 1862 ἡμέρα.

Τὸ ἡρωϊκὸν Ναύπλιον ἡρώων ὀδηγούντων, τῇ γενναίᾳ τῆς αὐτοῦ φρουρᾶς συνάρσει καὶ τῶν πολιτῶν αὐτοῦ θελήσει, πρῶτον ἤρπασε τὰ ὅπλα καὶ δεύτερον κατέφερε κατὰ τοῦ συστήματος πληγὴν, ἐπίσειον τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας, ἐφ' ἧς χρυσοῖς γράμμασι φαίνονται αἱ τρεῖς ἔθνοσωτήριαι αὐται ἀρχαί.

α') Κατὰπτωσις τοῦ συστήματος, πιστῶς ὑπηρετουμένου ὑπὸ τῆς μέχρι τοῦδε κυβερνήσεως, καὶ ἀναγόμενης νέου ἐγγυουμένου τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐτέρων δύο ἐπομένων ἀρχῶν.

β') Διάλυσις τῆς διὰ βιαίων μέσων συστηθείσης καὶ μέχρι τοῦδε ὑπαρχούσης βουλῆς.

γ') Συγκρότησις ἐθνοσυνελεύσεως ὑπισχνουμένης τὴν ὑπὸ τοῦ ἔθνους ἀνάκτησιν τῶν καταπατηθεισῶν αὐτοῦ ἐλευθεριῶν καὶ πληρωσιν παντὸς εὐγενοῦς καὶ ἐθνικοῦ ἡμῶν πόθου.

Ἀνατείνετε ὅθεν, συμπολίται, ἱκέτιδας πρὸς τὸν Θεὸν χεῖρας, ὑπὲρ εὐοδώσεως τοῦ ἔργου ἡμῶν, καὶ παντὶ σθένει συντρέξατε ὑπὲρ τῆς ἀνακτήσεως τῶν ἐλευθεριῶν σας, καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς καλῆς πίστεως καὶ τῶν ὑγείων ἀρχῶν εἰς τὴν ὡραίαν πατρίδα μας.

Ναύπλιον τὴν 2 Φεβρουαρίου 1862.

Ἡ ἐπιτροπὴ

Μιχ. Ἰατρός, Γ. Πετμεζᾶς, Πολ. Ζαφειρόπουλος, Β. Κόκκινος,
Γ. Ι. Ἰατρός, Κ. Γ. Ἀντωνόπουλος, Γρηγ. Δημητριάδης,
Κ. Πετσάλης, Ἰω. Παπαζαφειρόπουλος, Π. Μαυρομιχάλης.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Γ. Δ. Πασσιδῶν.

Οὕτω λοιπὸν πάντα σχεδὸν τὰ δημοτικὰ συμβούλια τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας ἐκηρύχθησαν διὰ πράξεως αὐτῶν ὑπὲρ τῆς Ναυπλιακῆς ἐπαναστάσεως, ὁ δὲ ἐπαναστατικὸς στρατός, τεθείς ἐν παρατάξει, τῇ 2α Φεβρουαρίου, ἔδωκε τὸν ἀκόλουθον ὄρκον ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐνώπιον τῶν ἱερέων, ἐνδεδυμένων τὴν ἱερατικὴν αὐτῶν στολὴν :

«Ὁρκίζομαι ἐπὶ τῶν σημαιῶν ὅτι μὴ ἐγκαταλείψω αὐτάς, οὐδὲ ὅτι καταθέσω τὰ ὅπλα πρὶν πραγματοποιηθῇ ἐντελῶς ὁ ἐθνικὸς σκοπός, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὥπλισθην.

«Ὁρκίζομαι προσέτι ὅτι ὑπακούω ἐντελῶς εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ὑπὲρ εὐδωσέως τῶν εὐχῶν τοῦ "Ἐθνους ἀγωνιζομένων».

Τὴν ὀρκωμοσίαν διεδέχθησαν οὐρανομήκεις ζητωκραυγαὶ ὑπὲρ τοῦ "Ἐθνους παρ' ἀπάσης τῆς πόλεως, ὁ δὲ ἀντισυνταγματάρχης Π. Κορωνάτος ἐνθουσιασθεὶς ἀναβὰς ἐπὶ τραπέζης, ἐν μέσῳ τοῦ ἐκ τοῦ στρατοῦ σχηματισθέντος τετραγώνου, ἐξεφώνησε λόγον πλήρη ἐνθουσιασμοῦ, μετὰ τοῦτον δὲ καὶ ὁ δικηγόρος Κωνστ. Ἀντωνόπουλος.

Ὁ στρατηγὸς Δ. Τσόκρης, δοὺς ἐπίσης δημοσίως τὸν ὄρκον ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Συντάγματος, καὶ λαβὼν 1,000 δραχμὰς πρὸς διατήρησιν τῆς πολιτοφυλακῆς Ἀργούς, καθὼς καὶ ὅπλα καὶ πολεμοφόδια καὶ Διαταγὴν τῆς κυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν οἰκονομικὸν ἔφορον, ἵνα παραδώσῃ αὐτῷ 500 κοιλὰ σίτου, ἀπῆλθεν εἰς Ἀργεῖον, ἔνθα ἤρξατο νὰ στρατολογήῃ.

Συγχρόνως δὲ συνέστη καὶ Συμβούλιον πολεμικὸν ἐκ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Π. Κορωναίου, τῶν ταγματάρχων Ἰωάν. Ἑμμανουλάκη καὶ Θ. Κυδωνάκη, τοῦ λοχαγοῦ τοῦ μηχανικοῦ Γρηγ. Πετμεζᾶ καὶ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Μ. Μοσχοπούλου συγκροτούμενον, ὅπως ἀποφασίσῃ περὶ τῶν πολεμικῶν ἔργων καὶ ἐνεργῇ τὰ τῆς ὀχυρώσεως φρουρίων καὶ λοιπῶν ἐπικαίρων θέσεων τῆς πόλεως, ἥτις καὶ ἤρξατο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ λοχαγοῦ τοῦ μηχανικοῦ Γρ. Πετμεζᾶ καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πυροβολικοῦ μετ' ἐπιμονῆς καὶ δραστηριότητος εἰς τρόπον, ὥστε ἐν διαστήματι ἡμερῶν τινῶν τὰ φρούρια καὶ ἡ πόλις ὑπερασπίζοντο ἐξ 80 πυροβόλων.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ μὴ συνωμόται τρεῖς ἀξιωματικοί, οἱ μένοντες ἐν Προνοίᾳ, ὡς εἶδομεν, παρέσχον ὑπονοίας, ὁ ἀρχηγὸς διέταξε τὴν ἄμεσον σύλληψιν καὶ τὴν κράτησιν αὐτῶν.

Τοῦτο ἰδὼν, ὁ μὲν ὑπολοχαγὸς Ἀντωναρόπουλος, ἀσπασθεὶς τὸ κίνημα, ἀφῆθη ἐλεύθερος καὶ ὀρκισθεὶς προσεκολλήθη παρὰ τῷ ἀρχηγῷ ὡς ὑπασπιστὴς ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, εἰτα δὲ καθ' ὅλον, σχεδόν, τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως ὡς στρατιωτικὸς ἀστυνόμενος Ναυπλίας καὶ Προνοίας, οἱ δύο ὅμως ἄλλοι, ἀρνηθέντες, ἔμμενον περιωρισμένοι ἐν Ἀκροναυπλίᾳ.

Ἀφ' ἐτέρου δ' ὁ Σ. Ζαβιτσάνος ἐπεφορτίσθη παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς συστάσεως σώματος Ἐθνοφυλακῆς ἐκ πολιτῶν, ἐν ᾧ, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ἐνεγράφησαν 200 περίπου πολῖται. Συνέστη δὲ καὶ πολιτοφυλακὴ, ἣς ἡγεῖτό ὁ Κωνσταντῖνος Λώρης.

Καὶ ἐπιτροπὴ μὲν συγκειμένη ἐκ τοῦ ἐφέτου Πετμεζᾶ καὶ τῶν δικηγόρων Ἰωάν. Παπαζαφειραπούλου καὶ Κων. Ἀντωνοπούλου ἀπέστειλε, τῇ 2ᾳ Φεβρουαρίου, εἰς Τρίπολιν, μεθ' ἑνὸς ἀποσπάσματος ἱππικοῦ, ὑπὸ τὸν ἐπίλαρχον Γαρδικιώτην, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ἐκεῖ συνωμοτῶν. Ἀλλ' ἡ ἐν Ἀθήναις κυβέρνησις, μαθοῦσα τὰ ἐν Ναυπλίᾳ, ἀποστέλλει τὸν ἀντιστρατήγον Ι. Γενναῖον Κολοκοτρῶνην εἰς Μύλους, τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου, μετ' ἀτμοπλοίων καὶ μικρᾶς στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ ἐπιστολῶν πρὸς τὸν στρατηγὸν Δ. Τσόκρη. Τὰ ἀτμόπλοια, κατὰ τὴν διάβασιν ἐκ Ναυπλίου, ἐκανονοβολήθησαν μὲν ὑπὸ τοῦ κανονοστασίου τῶν Πέντε Ἀδελφῶν καὶ τῶν φρουρίων, ἀλλ' ἄνευ βλάβης τινὸς διὰ τὴν ἀπόστασιν. Σὺν τῷ Κολοκοτρῶνῃ ἀφίκοντο ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἄλλα τινὰ πρόσωπα ἐν οἷς καὶ βουλευταὶ τινες εἰς τὰς ἐπαρχίας κατευθυνόμενα πρὸς καθησύχασιν τῶν ἐξαφθέντων πνευμάτων καὶ ματαίωσιν παντὸς στατιστικοῦ κινήματος. Ταῦτα ἰδὼν ὁ ἀρχηγὸς Μ. Ἀρτέμης στέλλει στρατιωτικὴν δύναμιν ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Κατσικογιάννην νὰ καταλάβῃ τὸ ἐν τῇ ἀπέναντι τοῦ Ναυπλίου παραλίᾳ στρατιωτικὸν κατὰστημα τοῦ Ἰπποφωρβείου ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν ἀπόβασιν κυβερνητικοῦ στρατοῦ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο.

Ἐν τούτοις ὑπῆρχε λειψανδρία· διότι ἡ φύλαξις τῶν πολιτικῶν ὑποδίκων καὶ καταδίκων, περὶ τοὺς 600, ἀπῆσχόλει τὸ μεγα-

λείτερον μέρος τῆς φρουρᾶς. Ἐσκέφθησαν λοιπὸν οἱ ἐπαναστάται ἢ νὰ ἐλευθερώσωσιν ἢ νὰ φονεύσωσιν αὐτούς, καθόσον, ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν θρασύτεροι γινόμενοι, προὔξενουν, διὰ τῶν κραυγῶν καὶ τῆς ταραχῆς, ἣν ἐνεποίουν ἐν ταῖς φυλακαῖς τρομερὰν καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν ἀνησυχίαν εἰς τρόπον ὥστε κατάρθωσαν τὴν περαιτέρω ἐν ταῖς φυλακαῖς διαμονὴν αὐτῶν ἀδύνατον.

Τῇ γνωμοδοτήσει λοιπὸν συμβουλίου, ἐπὶ τούτῳ συγκληθέντος, ὁ ἀρχηγὸς Μ. Ἀρτέμης ἤρχισεν, ἀπὸ τῆς 3ης Φεβρουαρίου, ν' ἀποφυλακίζῃ κατὰ πρῶτον τοὺς εἰς ἐλαφρὰς ποινὰς καταδίκους ἀλλ' ὕστερον ἰδὼν ὅτι καὶ τὸ μέτρον τοῦτο οὐδόλως ἐθεράπευε τὸ κακόν, ἀπεφάσισε τὴν γενικὴν πάντων τῶν καταδίκων ἀποφυλάκισιν μέχρι τῆς 5ης Φεβρουαρίου.

Οἱ πλεῖστοι τῶν καταδίκων οἱ καὶ ἱκανότεροι νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐν τῷ στρατῷ ὀπλισθέντες προσεκολλήθησαν εἰς διάφορα ἐπαναστατικὰ σώματα.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τῇ 4ῃ Φεβρουαρίου, περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἀπεσταλμένος ἐκ Τριπόλεως καταφθὰς ἔφερε τὴν εἶδησιν τῆς ἐκεῖ ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐκηρύχθη ἡ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ σταθμεύουσα μικρὰ στρατιωτικὴ δύναμις διοικουμένη ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Καπετανάκη, φρουράρχου Τριπόλεως καὶ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Κουμουνδουράκη.

Ἐν τῇ ἐπαναστάσει ταύτῃ ἔλαβον μέρος καὶ οἱ ἀξιωματικοί : ὁ ἑταρχος Χρυσόσπαθης, ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Μανούρης, ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ Θ. Κουρουσόπουλος καὶ ὁ ἀνθυπασπιστὴς Ἰνᾶχος Πηνιῷ.

Ἡ χωροφυλακὴ ὅμως ἐκ 50 περίπου ἀνδρῶν συγκειμένη καὶ διοικουμένη ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου Κροκίδα ἔμεινεν ἀμέτοχος τοῦ κινήματος περιορισθεῖσα ἐν τῷ στρατῷ. Οἱ δὲ ἐπαναστάται ἐκράτησαν τὸν ταγματάρχην Κροκίδα καὶ τὸν νομαρχὴν Τριπόλεως Ἀλεξανδρόπουλον.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μαντινείας Θεοφάνης, φέρων τὴν μεγάλην αὐτοῦ στολὴν, ἱστάμενος παρὰ τῷ ναῷ τῆς Μητροπόλεως τοῦ Ἀγίου Δημητρίου ὑπέβλεπε τοῖς ἐν Τριπόλει ἐπαναστάταις τὸν ἀκόλουθον ὄρον :

• Ὁρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαίρετου Τριάδος
 ὡς φυλάξω πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ ὡς προστατεύω τὰς ἐλευθε-
 ρίας αὐτῆς, ὑπακούω εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχηγῶν τῆς σεβόμενης
 τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ ἄλλου ὡς τὸν
 ἰδικόν μου.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁρκωμοσίας ἐξεφώνησε λόγον ἐνθουσια-
 στικὸν πρὸς τὸν περιστῶτα λαὸν καὶ συνεβούλευσε τὴν ὁμόνοιαν
 καὶ τὴν καρτερίαν, ἐν οἷς ἔγκειται ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐθνικοῦ σκοποῦ.

• Ἐν τούτοις ἡ ἐν Ἀθήναις κυβέρνησις ἀπέστειλεν εἰς Δερβένια,
 τῆς Κορίνθου τὸν Νοταρᾶν μετὰ σώματος ὀπλοφόρων· τοῦτο δὲ
 μαθὼν ὁ ἀρχηγὸς Ἀρτέμης στέλλει κατ' αὐτοῦ τὸν ὑπὸ ἀρχὸν Τρι-
 τᾶκην μετὰ 40 στρατιωτῶν καὶ τινων ὀπλοφόρων Ἀργείων οἵτινες
 ἐκποπίζουσι τὸν Νοταρᾶν καὶ καταλαμβάνουσι τὰ Δερβένια.

• Ἀλλ' ὅμως τὴν πρωτὰν τῆς 5 Φεβρουαρίου, ὁ Τριτάκης ἀναγ-
 γέλλει εἰς Ναύπλιον πρὸς τὸν ἀρχηγόν ὅτι δύναιμι στρατιωτικῇ
 ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Χᾶν ἐκ 12 λόχων καὶ 2 ἱλῶν ἱππικοῦ μετὰ τοῦ
 βασιλέως ἔφθασεν εἰς Κόρινθον καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἄμα κα-
 ταφθᾶς εἰς Κόρινθον μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Χᾶν καὶ τοῦ στρατοῦ
 προσελάλησε πρὸς τὸν παρατεταγμένον στρατὸν οὕτω :

• Μετὰ βαθείας λύπης ἐπληροφορήθη ὅτι ἄνθρωποι, εἰς τοὺς
 ὁποίους δὲν θέλω ὡς δώσω πλέον τὸν ἐντιμὸν τίτλον τοῦ στρατιώ-
 του, τὸν ὁποῖον φέρετε ὑμεῖς, ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, λέγω, στα-
 σιάσαντες ἐκπλήδωσαν τὴν στρατιωτικὴν τιμὴν. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι
 ἐγένοντο ἄπιστοι εἰς τὸ σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι ἐπ'
 ἀγαθῷ καὶ σωτηρίᾳ τῆς πατρίδος ἐπιβάλλονται εἰς τὸν στρατιώτην
 ὡς πρῶτιστον καθήκον του τὴν πίστιν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὸν βασι-
 λέα, τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα τοῦ στρατοῦ.

• Καλέσας ὑμᾶς ὡς ἐπαγαθήτε εἰς τὴν ὑποταγὴν τοὺς ἀπιστή-
 σαντας, σὰς ἐρεπιστεύθη τὴν τιμὴν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ. Διὰ
 τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀνδρείας σας θέλετε ἀποπλύνει τὴν κηλίδα, ἣν
 ἐκεῖνοι ἀπεπειράθησαν ὡς προσάψωσιν εἰς τὴν τιμὴν του.

• Μετ' ἀγαλλιάσεως δὲ σὰς ἀναγγέλλω, ὅτι ἅπας ὁ πιστὸς μου
 λαὸς προσφέρεται προθύμως ὡς συμπράξῃ μεθ' ὑμῶν, ἀγωνιζομένων

ὑπὲρ τῶν Καθεστώτων, τὰ ὅποια δικαίως θεωρεῖ ὡς τὴν ἀσφαλε-
στέραν ἐγγύησιν τῆς εὐημερίας αὐτοῦ ἐν τῷ παρόντι καὶ τῆς δόξης
του ἐν τῷ μέλλοντι.

Πάραυτα λοιπὸν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς θέσεως τῶν Δερβενίων ἐκκι-
νοῦσιν ὁ ταγματάρχης Χ. Ζυμβρακάκης μετὰ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Γρίβα,
τῶν ἀνθυπολοχαγῶν Σμόλεντε, Πραΐδου καὶ τῶν ἀνθυπασπιστῶν
Ι. Παγώνη, Ι. Δημοπούλου καὶ Γ. Κακλαμάνου, μετὰ δύο λόχων τοῦ
πεζικοῦ, ἐνὸς ἀποσπάσματος ἱππικοῦ, τεσσάρων πυροβόλων μετὰ τῶν
ἀναγκαίων πυροβολητῶν καὶ 100 περίπου ὅπλοφόρων πολιτῶν καὶ
καταδίκων λαβόντες τὴν πρὸς τὰ Δερβένια ἄγουσαν, ὅτε καθ' ὁδόν,
πληροφοροῦνται ὅτι ὁ κυβερνητικὸς στρατὸς διέβη ἤδη αὐτὰ καὶ
διευθύνεται πρὸς τὸ Ἄργος, μὴ δυνηθέντος τοῦ ὑπιδάρχου Τριτάκη
ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν δίδοον αὐτοῦ.

Ὁ Ζυμβρακάκης τότε μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος ὀπίσθοπο-
ρεῖ καὶ φθάνει εἰς Ἄργος περὶ τὴν δεῖλιν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἵνα
ὀχυρωθῇ ἐκεῖ μετὰ τοῦ Τσόκρη, ὅστις ἄμας μετὰ τὴν λήψιν τῶν
ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστολῶν εἶχε μεταλλάξει γνώμην, καὶ ἐμποδίσῃ τὴν
τοῦ Χάν εἰς τὴν πόλιν εἰσοδον.

Οἱ Ἀργεῖοι ἀγανακτοῦντες κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Δ. Τσόκρη
ἀνεκοίνωσαν τῷ Ζυμβρακάκη, ὅτι ὁ στρατηγὸς εὐρίσκεται εἰς Μύ-
λους μετὰ τοῦ ἀντιστρατήγου Ι. Κολοκοτρώνη καὶ ὅτι πρὸς τὸν ἐκ
τοῦ χωρίου Λιμνῶν ἐλθόντα πρὸς παραλαβὴν ὅπλων ὁ στρατηγὸς
δὲν ἔδωκεν οὐδέν. Τότε ὁ Ζυμβρακάκης ὀργισθεὶς διὰ τὴν παρα-
σπονδίαν συλλαμβάνει τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Τσόκρη καὶ κρατεῖ αὐ-
τοὺς ἐν τῷ στρατῶνι.

Ἐν τούτοις ἡ νύξ ἐπῆλθε καὶ ὁ Τσόκρης δὲν ἐφαίνεται· τότε
συλλαβὼν καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, πλὴν τοῦ ἐν
Τριπόλει ἀπουσιαζόντος υἱοῦ, ὁ Ζυμβρακάκης παρήγγειλε τῷ στρα-
τηγῷ, ὅτι ἂν δὲν ἐμφανισθῇ, ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ θέλει διαδράμῃ τὸν
ἔσχατον τῶν κινδύνων. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁ Τσόκρης εἶχεν ἐπι-
στρέψει εἰς Ἄργος καὶ ἐνεφανίσθη πρὸς τὸν Ζυμβρακάκην μαθὼν τὰ
γενόμενα τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ συλλαμβάνεται καὶ ἀποστέλ-
λεται εἰς Ναύπλιον, ἐνθα ἐφυλακίσθη ἐν Ἀκροναυπλίᾳ, συγχρόνως
δὲ ἀπεστάλη εἰς Ναύπλιον καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ.

Ὁ Χ. Ζυμβρακκάκης τότε μετὰ τοῦ Δ. Γρίβα καὶ τῶν λοιπῶν ἀξιωματικῶν, συσκεφθέντες ἀποφασίζουσι νὰ μείνωσιν ἐν Ἀργεῖ καὶ ὀχυρωθῶσι ὁ μὲν Ζυμβρακκάκης μετ' ἀναλόγου δυνάμεως ἐν τῷ στρατῶνι τοῦ ἱππικοῦ, ὁ δὲ Γρίβας μετὰ τοῦ ὑπολοῖπου σώματος νὰ καταλάβῃ τὴν ἀπέναντι τοῦ στρατῶνος οἰκίαν τοῦ Καλλέργη καὶ νὰ πολεμήσῃ, κατὰ τοῦ ἐρχομένου πρὸς τὸ Ἄργος Κυβερνητικοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ὅμως ἐκ δευτέρου εἰς συμβούλιον συνελθόντες, κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα τῆς 5—6 Φεβρουαρίου, καὶ παρατηρήσαντες ὅτι ἡ δύναμις αὐτῶν ἦτο πολὺ μικροτέρα τῆς ὑπὸ τὸν Χὰν καὶ ὅτι θὰ εἶχον ἀδιαφόρους τοὺς Ἀργεῖους οὓς ἡ διαγωγὴ τοῦ Τσόκρη εἶχεν ἀποθαρρύνει, ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ πρῶτον σχέδιον καὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ναύπλιον.

Τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὴν πρωτὴν τῆς 6ης Φεβρουαρίου περὶ τὴν 9ην ὥραν, ὅτε καὶ ὁ ὑπὸ τὸν Χὰν κυβερνητικὸς στρατὸς εἰσῆρχετο, ἐξ ἀντιθέτου μέρους εἰς τὴν πόλιν· ὑπεχώρουν δὲ τακτικῶς ἀψιμαχοῦντες ἐνίοτε μακρὰν τοῦ Ἀργους, ὅπου φθάσας καὶ ὁ ἐκ Μύλων ἀντισυνταγματάρχης Π. Κορωναῖος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου αὐτοῦ καὶ μετὰ δύο οὐλαμῶν, ὑπὸ τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Πονηρόπουλον, ἴστανται καὶ παρατάσσονται ὡς εἰς μάχην μετὰ τοῦ κατόπιν αὐτοῦ ἐρχομένου Κυβερνητικοῦ στρατοῦ.

Ἀλλ' οἱ ἐπαναστάται διὰ τὸ ὀλιγάνθρωπον αὐτῶν ἀποφεύγουσι νὰ συνάψωσι μάχην καὶ διηνεκῶς ὑποχωροῦντες μόλις κατάρθωσαν, περὶ τὴν ἐσπέραν, νὰ εἰσέλθωσιν εἰς Ναύπλιον.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως μέρος τοῦ Κυβερνητικοῦ στρατοῦ κατέλαβε τὴν Τύρινθα, οἱ δ' ἐπαναστάται τὴν ἐπιούσαν κατέλαβον τὸ χωρίον Ἀρείας. πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ναυπλίου κείμενον, ὑπὸ τοὺς πρόποδας λόφου τινός, ἀπέχοντος ἐν τέταρτον τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως, πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πηγῆς τοῦ εἰς τὴν πόλιν ἐρχομένου ὕδατος· συγχρόνως δὲ κατέλαβον καὶ τοὺς ἀπέναντι τῆς Ἀρείας λοφίσκους ὡς καὶ τὸν Προφήτην Ἠλίαν, κείμενον πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς πόλεως καὶ ἀπέχοντα ἐπίσης ἐν τέταρτον ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ τὸν Μύλον Ταμπακοπούλου κείμενον πρὸς δυσμὰς τοῦ Προφήτου Ἠλία.

Ἐν Ἀρείᾳ ἐχούσῃ δύναμιν 300 μαχητῶν διωρίσθη ὁ ὑπολοχα-

γός Χ. Κατσιακογιάννης μετὰ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Σμόλεντς, διοικούντος τὰ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τεθέντα πυροβόλα, καὶ τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ τοῦ πεζικοῦ Ἰωάν. Δημοπούλου, ἐν δὲ τῷ *Προφῆτῃ* *Ἡλῆ* ἔχοντι δύναμιν 200 ἀνδρῶν ὁ ὑπολοχαγός Γρίβας μετὰ τῶν ἀνθυπολοχαγῶν τοῦ πυροβολικοῦ Θ. Μάνου καὶ Α. Πραΐδου, διοικούντων τὰ ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου τεθέντα πυροβόλα, καὶ τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ Ι. Παγῶνη.

Τὴν δὲ ὑπεράσπισιν τῆς θέσεως τοῦ Μύλου *Ταμπακοπούλου* ἔλαβεν ὁ ἀνθυπολοχαγός Νικηταράς μετὰ τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ Κακλαμάνου μετὰ 50 στρατιωτῶν, ὡς καὶ τοῦ ἀποστράτου λοχαγοῦ Κ. Λώρη, ἔχοντος 50 ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτοῦ ἔθνοφύλακας.

Ὁ δὲ ἀντισυνταγματάρχης Π. Κορωνάιος λαβὼν καὶ τὴν διείκησιν τῆς ἐφεδρείας ἐτοποθετήθη ἐν *Προτοῖα*, ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἵνα ἢ πρὸς τὰ ἔξω μέρη ὑπηρεσία ἐκτελεῖται ταχύτερον καὶ ἀκριβέστερον.

Ἐξαντληθέντων ὁμῶς τῶν χρηματικῶν πόρων τῶν ἐπαναστατῶν, διατηρηθέντων διὰ τῶν ἐν τοῖς δημοσίαις ταμείαις εὑρεθέντων χρημάτων μέχρι τῆς 6 Φεβρουαρίου, ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἐψήφισεν ἔρανον πρὸς τοὺς πολίτας ἐκ δραχμῶν 30,000, ὧν τὴν εἰσπραξίν ἀνέθηκε τριμελεῖ ἐκ πολιτῶν ἐπιτροπῇ.

Τούτων γενομένων πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένων παρεξηγήσεων, ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ ἀρχηγός τῶν ἐπαναστατῶν Μ. Ἀρτέμης ἐν συμβουλίῳ μετὰ τῶν μελῶν τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς καὶ διαφόρων ἀξιωματικῶν ἐπρότεινε νὰ συνταγῇ ἔκθεσις πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν τριῶν εὐεργετῶν δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας, δι' ἧς νὰ καταδεικνύηται ὁ σκοπὸς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ αἱ προκαλέσασαι αὐτὴν αἰτίαι.

Μετὰ τινα συζήτησιν περὶ τῶν βάσεων τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ἀπεφασίσθη ἡ σύνταξις αὐτῆς, ἀνατεθέντος τοῦ ἔργου τούτου τοῖς δικηγόροις Γ. Στεφοπούλῳ, Κ. Φαρμακοπούλῳ, Κ. Πετσάλλῃ καὶ ἄλλοις τισίν.

Ἡ ἔκθεσις ἀποπερατωθεῖσα καὶ ὑπογραφείσα ἐπεδόθη πρὸς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ προξενικοὺς πράκτωρας Γαλλίας καὶ Αὐστρίας ἵνα διευθύνωσιν αὐτὴν ὅπου ἔδει. Εἶχε δ' ὡς ἐξῆς :

Πρὸς τοὺς ἐξοχωτάτους Κυρίους Πρέσβεις τῶν τριῶν
Μεγάλων Εὐεργετιδῶν τῆς Ἑλλάδος Δυνάμεων
Ἀγγλίας Γαλλίας καὶ Ρωσίας.

Ἐξοχώτατοι !

Ἡ πατρίς ἡμῶν, προῖον πολιτίμου αἵματος καὶ ἀκαταλογίστων
θυσιῶν κατὰ τῶν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολυόδυνον ἐπταετῇ ἀγῶνα,
ἀλλὰ καὶ μέλημα τῶν εὐεργετικῶν ἀποφάσεων τῶν τριῶν Μεγάλων
Δυνάμεων, οὔτε ἐπαύσατο, οὔτε παύσεται πάντοτε, κηρύττουσα τὴν
ἄπειρον πρὸς αὐτὰς εὐγνωμοσύνην τῆς καὶ πάντοτε θέλει προσδοκᾷ
καὶ νέα δείγματα τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀείποτε δειχθείσης με-
ρίμνης αὐτῶν.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1844, ὅτε, μετὰ τὴν ἱστορικὴν ἀντιπολίτευσιν
τοῦ 1843, συνωμολογήθη μεταξὺ τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ βασιλέως ὁ
θεμελιώδης τοῦ κράτους νόμος, πολλαὶ Κυβερνητικαὶ πράξεις καὶ
περιστάσεις, γνωσταὶ τοῖς πᾶσιν, ἀπέδειξαν ἐναργέστατα, ὅτι ὁ
σκοπός, ὃν προσετίθετο ἡ ἐθνικὴ αὕτη μεταπολίτευσις, ἀπεκρούσθη,
ἐντελῶς ἐματαιώθη, διότι πᾶσα προσπάθεια καὶ ἐνέργεια ἐκ μέρους
τῶν συμβούλων τοῦ στέμματος ἐκ συστήματος καὶ κατεβλήθη καὶ
καταβάλλεται, ἵνα τὸ πολιτικὸν ἡτῆς Ἑλλάδος Σύνταγμα κατα-
σταθῇ χάρτης ἄγραφος διὰ τῆς εἰκονικῆς καὶ ψευδοῦς ἐφαρμογῆς
αὐτοῦ, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος κατασταθῇ ἀνάξιον Συνταγματι-
κῶν ἐλευθεριῶν.

Ἡ ἐκτελεστικὴ, νομοθετικὴ καὶ δικαστικὴ ἐξουσία ἔπαυσαν
διακρινόμεναι πρὸς ἀλλήλας κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ Συντάγματος, τὸ
σύστημα τῆς ἀπορροφήσεως καὶ συγκεντρώσεως συνεχῶς ἐνεύει αὐτὰς
καὶ ἄλλη πλέον θέλησις παρὰ τὴν ἐθνικὴν, τὴν Συνταγματικὴν,
ἀνέλαβε καὶ διευθύνει ἰδιορρυθμῶς καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν τὸ πηδάλιον
τοῦ Ἑλληνικοῦ σκάφους.

Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἐμπαίζομεθα ὑπὸ ψευδοῦς Συν-
ταγματικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ἐλευθερία τοῦ πολίτου παλαίει κατὰ
τῆς αὐθαιρεσίας· τὸ δίκαιον κατὰ τῆς ἀδικίας, καὶ ἡ ἀσθένεια

κατὰ τῆς καταθλιβούσης ἐξουσίας· παρανομία ἐπὶ παρανομίας κατὰ τὴν εἰδικὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, ἀδικίαι καὶ μεροληψίαι κατακριτέαι, ἄρνησις τῆς λύσεως παντὸς σπουδαίου καὶ οὐσιώδους ἐθνικοῦ ζητήματος, ἐπεμβάσεις εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ μυρία ἄλλα ἀνοσιουργήματα, ἐκορυφώθησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατέστησαν ἡμῶν τὴν θέσιν ὅλως προβληματικὴν.

Διὰ τῶν τοιούτων δὲ παρεκτροπῶν καὶ ἀντισυνταγματικῶν πράξεων, τὸ ἀντεθνικὸν αὐτὸ σύστημα ἐμάρανε τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ζωὴν, ἐξησθένησε τὴν ἡθικὴν δυνάμιν τῆς ἐξουσίας ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, μικροῦ ἐδέησε νὰ διαφθέρῃ ὅλως τὰς τάξεις τῶν πολιτῶν, παρέλυσε τὰς θετικὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους, διερέθισε τὸν πολίτην κατὰ τοῦ πολίτου καὶ τὸν ἀδελφὸν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἀμφιβολοῦν τέλως κατέστησεν τὴν πολιτικὴν ὑπαρξιν καὶ εὐημερίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ὅπερ χεῖμαρροι χριστιανικῶν αἱμάτων, καὶ ἡ κραταιὰ ἀντίληψις τῶν τριῶν Μεγάλων Εὐεργετιδῶν Δυνάμεων ἐστερέωσαν.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πολλάκις καὶ διὰ τῶν ὅπλων καὶ διὰ τοῦ τύπου καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἐκεραυνοδόγησε τὸ σύστημα τῆς τοιαύτης Κυβερνήσεως καὶ κατέδειξε τὸν κρημνόν, εἰς ὃν ἡδύνατο νὰ ἐκθέσῃ τὸ ἔθνος ἢ ἐξακολούησις αὐτοῦ.

Ἀπρηχαιωμένοι προλήψεις, ἐσφαλμένη διάγνωσις καὶ ἐκτίμησις τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως τοῦ ἔθνους, ἀπεπλάνησαν μέχρι τοῦδε καὶ ἀποπλανῶσι δυστυχῶς τοὺς συμβούλους τοῦ στέμματος εἰς τὴν ἀντεθνικὴν ταύτην πορείαν.

Δὲν ἠνέφξαν οὗτοι, οὔτε θέλουν νὰ ἀνοιξῶσι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ ἴδωσιν, ὅτι τὸ ἔθνος προώδευσε καὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ εἰς τὰ φῶτα, καὶ ἀπέκτησεν ἱκανὴν πολιτικὴν ἀνατροφὴν, ὥστε νὰ ἐξασκῇ ἐλευθέρως καὶ ἀνεπηρέαστως τὴν κυριαρχικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν καὶ τὰ Συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα· ἀλλ' ἐκ προθέσεως, ἵνα δικαιολογηθῶσιν εἰς τὸν ἔξω κόσμον ἀπέδωκαν καὶ ἀποδίδουσιν ὅλας τὰς πανδήμους ἐξηγήσεις καὶ ἐκδηλώσεις ταύτας εἰς τὸν πατριασμὸν καὶ τὴν φιλαρχίαν, καὶ ἐθεώρησαν καὶ θεωροῦσι καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς τάξεις τῶν ἀνεξαρτήτων, νοημόνων, φρονι-

μων καὶ συντηρητικῶν πολιτῶν, ὡς ὄργανα τῶν σπουδαρχῶν καὶ φατριαστῶν, οὓς τὸ ἔθνος μετ' ἀγανακτῆσεως ἀποκρούει, διότι ἔχει ἰδίαν θέλησιν, γινώσκει τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ δικαιώματα καὶ ἔφθασεν αὕτη εἰς ἡλικίαν, ὥστε νὰ διακρίνη, ἂν εὐρίσκη καὶ κατανοῇ τὰς παραβιάσεις αὐτῶν.

Μετὰ τὰ ἐν Ἀθήναις τελευταῖα συμβάντα, ἅτινα οἱ κύριοι Πρέσβεις κάλλιον παντὸς ἄλλου γινώσκουσιν, ἐξέλιπε δυστυχῶς πᾶσα ἐλπίς πρὸς εἰλικρινῇ ἐφαρμογὴν τοῦ Συντάγματος καὶ βελτίωσιν τῶν πραγμάτων τοῦ ἔθνους.

Ἡ ἀνοχὴ πλέον ἦτον ἀσυγχώρητος, ἦτον ἐξευτελισμὸς τοῦ ἔθνους, ἔγλημα προδοσίας· ἦτον παραβίασις τοῦ ὅρκου, ὃν οἱ Ἑλληνες πανδημῶς ὥρκισθησαν πρὸς τήρησιν τοῦ Συντάγματος ἥτις ἀνετέθη εἰς τὸν πατριωτισμὸν ἡμῶν.

Ἡ ὑπόληψις καὶ ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος, αὐτὸς ὁ ὑπέρτατος νόμος, ἐνώπιον τοῦ ὑποαίου ὀφείλει νὰ κλίνη γόνυ πᾶς πολίτης, συναισθανόμενος τὰ δικαιώματα καὶ τοῦ πολίτου καὶ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, ἔπρεπε νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ ἐν τῷ νῷ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ὅλων τῶν πολιτῶν· ἰδοὺ οἱ ἰσχυροὶ καὶ ἀκαταμάχητοι λόγοι, οἵτινες ἠνάγκασαν τοὺς πολίτας καὶ τὴν φρουρὰν Ναυπλίας, ἀκολουθοῦντες τὰς εὐχὰς ὅλων τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα πρὸς καταστροφὴν τοῦ ὀλεθρίου αὐτοῦ συστήματος.

Αἱ εὐχαὶ αἵτινες ἐξεδηλώθησαν καὶ ἐπισήμως παρ' ἡμῶν προεκηρύχθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν, ἦτοι ἡ κατὰ λυσις τοῦ ὑπάρχοντος Κυβερνητικοῦ συστήματος, ἡ διάλυσις τῆς ὑπαρχούσης Βουλῆς καὶ ἡ συγκρότησις ἐθνικῆς συνελεύσεως πρὸς λύσιν τῶν ἐθνικῶν ἐκκρεμῶν ζητημάτων καὶ διόρθωσιν τινα διατάξεων, ὡς ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ἐπιβλαβεῖς εἰς τὸ ἔθνος, εἰσὶν εὐχαὶ ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἀνεξαιρέτως, καὶ πλανᾶται πᾶς ὁ στηριζόμενος εἰς ἐναντίας πληροφορίας καὶ παραστάσεις· οὐδὲν ἄλλο λοιπὸν ζητοῦμεν, εἰμὴ τὴν ὑποστήρηξιν καὶ παραδοχὴν τῶν εὐχῶν αὐτῶν· διότι μόνον ἡ ἐκπλήρωσις αὐτῶν δύναται νὰ σώσῃ καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὴν Βασιλείαν· ἡ βία ἄς ᾖ βέβαιον τὸ σύστημα, οὐδέποτε δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκπληρώσεως αὐτῶν, ὡς ἀναπόφευκτον καταστᾶσαν.

Οἱ κύριοι Πρέσβεις τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων λαμβάνοντες

ὕπ' ὅψιν τὴν γενικὴν ταύτην τοῦ ἔθνους φωνήν, ἥτις, δυνάμεθα παν-
δήμως νὰ διαβεβαιώσωμεν, οὐδόλως τείνει εἰς προσβολὴν τῆς διὰ
τῶν συνθηκῶν καθιερωθείσης καὶ ὑφισταμένης ἐν Ἑλλάδι μοναρχι-
κῆς καὶ Συνταγματικῆς τάξεως, ἢ τῶν διεθνῶν σχέσεων, οὐδὲ τὸ
παράπαν ἀντίκειται εἰς τοὺς ὑψηλοὺς περὶ τῆς Ἀνατολικῆς σκοποῦς
τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πιστεύομεν, ὅτι οὐδεμίαν θέλουσι δώσει
προσοχὴν ἢ ἀκρόασιν εἰς ἐναντίας πληροφορίας καὶ παραστάσεις,
ἀλλὰ θέλουσι πεισθῇ περὶ τοῦ δικαίου τῆς ἐξεγέρσεως ἡμῶν ἔχοντες
ὕπ' ὅψιν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐν ὅσῳ δὲν ἐκπληρωθῶσιν αἱ εὐχαὶ τοῦ
ἔθνους δὲν θέλουσι καταθέσει τὰ ὅπλα.

Ἡ ἐπὶ τῆς ἀσφαλείας ἐπιτροπὴ

Μιχ. Ἰατρός. Πολ. Ζαρειφόπουλος, Γ. Α. Πετμεζᾶς,
Κ. Γ. Ἀντωνόπουλος, Γεώργ. Ἰατρός, Π. Φαρμακόπουλος,
Μ. Κότσοιόπουλος, Γ. Στεφόπουλος, Ἰω. Παπαζαφειρόπουλος,
Α. Γαλαρόπουλος, Β. Κόκκιρος, Γρηγ. Δημητριάδης,
Π. Μανρομιχάλης Κ. Φαρμακόπουλος, Κ. Πετσάλης.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Γ. Α. Ποσειδῶν.

Τὸ Δημοτικὸν συμβούλιον Ναυπλίων

Μιχ. Ἰατρός, Ν. Μαρᾶτος, Μ. Κοτσοιόπουλος, Μ. Παλάδιος,
Γ. Παρασκευόπουλος, Φωτ. Σιλαῖδης, Βασίλ. Κόκκιρος,
Νικ. Α. Λοῦζος.

Ὁ δήμαρχος.

Πολ. Ζαρειφόπουλος.

Οἱ Σωματάρχαι τῆς φρουρᾶς Ναυπλίας

Π. Κορωνάτος, Θ. Κυδωνάκης, Δ. Ν. Βότσαρης, Χ. Ζυμβρακάκης,
Ἰω. Μανωλάκης, Τρ. Ἀμπελᾶς, Γρηγ. Πετμεζᾶς, Δ. Βλάσης,
Μ. Μοσχόπουλος, Δ. Γρίβας, Χρήστος Κατσιχογιάννης,
Γ. Κόκκιρος, Ἰω. Σταυριανός.

Ὁ Ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων Ναυπλίας.

(Τ. Σ.)

Ἀρτέμης Μίχου.

Ἐν τούτοις ἡ ἐπανάστασις, διὰ τοῦ ἂντιστρατήγου Ι. Κολοκοτρώνη, μεγίστην ἐπιρροὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἔχοντας, καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κατὰ τοῦ Ναυπλίου ἐκστρατείας στρατηγοῦ Χάν, ὅστις φρονίμως σκεπτόμενος, ὅτι διὰ τοῦ πολέμου ἦτο ἀδύνατον νὰ κυριεύσῃ φρούρια ὡς τὰ τοῦ Ναυπλίου, μετεχειρίσθη πρὸς ἐπιτυχίαν προσφορώτερα μέσα, καὶ διὰ τοῦ φύσει καλοῦ πρὸς πάντας τρόπου ἔφθασεν εἰς τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα, μὴ γενόμενος αἷτιος λυπηρῶν δυστυχημάτων, ἔν τε Ἀργεὶ καὶ ἐν Τριπόλει περιεστᾶλη.

Οὕτω λοιπὸν ἅπας ὁ στρατὸς τῆς κυβερνήσεως ὀχυρωθεὶς ἐν Τύρινθι καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ ἐν Μύλοις ἀποβιβασθέντος πυροβολικοῦ ἐπετέθη τῇ πρωτῇ τῆς 8 Φεβρουαρίου, συγχρόνως, καὶ κατὰ τῆς Ἀρείας, τοῦ Προφήτου Ἡλλὰ καὶ τοῦ Μύλου Ταμπακοπούλου. Μετὰ τριῶρον δὲ πεισματῶδη μάχην, ἡ δεξιὰ πτέρυξ τοῦ κυβερνητικοῦ στρατοῦ ἐκτοπίζει τοὺς ἐν Μύλῳ ὀχυρωμένους ἐπαναστάτας καὶ καταλαμβάνει αὐτόν, περιστείλασα οὕτως ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων τοὺς κατέχοντας τὸν λόφον τοῦ Προφήτου Ἡλλὰ, ἀλλ' ὅμως πρὸς οὐδὲν ὠφελήθη αὐτοῖς ἡ ἄλωσις τοῦ Μύλου διότι ἠναγκάσθη ἀμέσως νὰ ὑποχωρήσῃ, προσβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ κανονοστασίου τῆς ξηρᾶς διαικουμένου ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Κανακαράκη καὶ τῶν ἀνθυπολογαγῶν Δυοβουνιώτη καὶ Βρετάνου. (1)

Πάρος Κωροναΐος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τότε μέρος τῶν καταδιωκόντων ἐπετέθη κατὰ τῆς προσβαλούσης τὸν Προφήτην Ἠλίαν πτέρυγος, ὅτε οἱ ἐν αὐτῷ ἐξεληθέντες τῶν ὀχυρωμάτων, ἐνισχυθέντες ἤδη ὑπὸ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Π. Κορωναίου, δραμόντος πρὸς ἐπικουρίαν μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Μάμαλην ἀποσπάσματος καὶ ἐνὸς οὐλαμοῦ ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν Πονηρόπουλον, ἔτρεψαν εἰς ἀτακτον φυγὴν, καταστᾶσαν γενικὴν καθ' ἅπαντα τὸν κυβερνητικὸν στρατὸν.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἠττήθησαν οἱ κυβερνητικοί, διότι, ὡς λέγεται, ὁ Ἑλβετὸς στρατηγὸς Χὰν ὑπεχρέωσε τοὺς στρατιώτας νὰ πίνωσι, καθ' ἑκάστην ἡμέραν, 100 δράμια οἰνοπνεύματος καὶ οἶνον ὅσον ἂν ἕκαστος βούληται. Οὕτω λοιπὸν πολεμοῦντες, οἰνοπνεύματος καὶ οἶνου ἐμπεφορημένοι, ἐφονεύοντο εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε!

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην, ὁ μὲν ἀντισυνταγματάρχης Π. Κορωνάιος ἐπληγώθη ἐλαφρῶς, ἐφονεύθησαν δὲ ὁ ἀνθυπασπιστὴς Ἰωάννης Παγώνης, ὁ δεκανεὺς Γ. Σταύρου, ὁ ἐπιλοχίας Γεώργιος Σκουφός καὶ ὁ ἀνθυπασπιστὴς Ι. Δημόπουλος ἐπληγώθη.

Ἐν τούτοις, μεθ' ὅλην τὴν ἀναστολὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἣν ὁ ἀρχηγὸς Μ. Ἀρτέμις προὔτεινε, παρὰ τὴν γνώμην τῶν αξιωματικῶν, διετάχθη νὰ κατασκευασθῇ πλωτὴ κανονοστοιχία. τὴν διεύθυνσιν τῆς ὁποίας ἀνέλαβεν ὁ ἐμποροπλοίαρχος Φραγκιάς ἐκ Σπετσῶν, δι' ἧς παρηνόχλει τὸν κυβερνητικὸν στρατὸν, ὁσάκις ἐθεάτο πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀπέναντι παραλίας.

Τῇ δὲ 17ῃ Φεβρουαρίου ἀφίκετο εἰς τὸ χωρίον Κατσιγκρι μετὰ πολλῶν ὀπλοφόρων καὶ ὁ στρατηγὸς Χατζῆ-Πέτρος. Οἱ ὑπ' αὐτὸν ἄνδρες συμπλακέντες ἐπὶ δώρον μετὰ τινων ἐπαναστατῶν, ὧν ἐζώγησαν καὶ τέσσαρας, ἐξεληθέντων εἰς διαρπαγὴν ποιμνίων, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν αὐτοὺς κλεισθέντας ἐν Ἀρείᾳ.

Ταύτοχρόνως καὶ ὁ Μήτζας, ἔχων 100 περίπου ὀπλοφόρους τακτικούς καὶ ἀτάκτους, ἀποβιβασθεὶς εἰς Τολόν, τῇ 21ῃ Φεβρουαρίου, κατέλαβε τὸ χωρίον Χαϊδάρι, τρεῖς ὥρας ἀπέχον τοῦ Ναυπλίου, ἐσκόπει δὲ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἐν Τύρινθι εὕρισκομένου Χὰν καὶ τοῦ ἐν Κατσιγκρι μαχητοῦ τῆς Καλαμπάκας στρατηγοῦ Χατζῆ-Πέτρου νὰ προσβάλῃ τὸ Ναύπλιον, ἀλλὰ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ

Λώρη, τοῦ Μάμαλη καὶ τοῦ ἐπιλοχίου Ἀντ. Ἀζάπη, διοικούντων μικρὰ ἀποσπάσματα στρατιωτῶν καὶ χωρικῶν κατεδιώχθη (21 Φεβρουαρίου) μέχρι τοῦ παραλίου, ὅπουθεν ὑπερασπιζόμενος ὑπὸ τῶν τηλεβόλων, ἠδυνήθη νὰ ἐπιβιβασθῇ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν καὶ ἀποπλεύσει εἰς Μύλους, ἐγκαταλείψας πολεμοφόδια καὶ ζωτροφίας ἀρκούσας καὶ δύο ἵππους. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἀψιμαχίαι ἄλλαι συνεβησαν, ἀλλ' ἄνευ σοβαρότητός τινος, ἀποκρουσθεῖσων γενναίως ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ἀποπειρῶν τοῦ Χάν ἐκ Τίρυνθος καὶ τοῦ Χατζῆ-Πέτρου ἐκ Κατσιγρίου.

Μετὰ τὴν συμπλοκὴν τῆς 21 Φεβρουαρίου οἱ κυβερνητικοὶ παρεσκευάζοντο εἰς γενικὴν ἔφοδον πρὸς κατάληψιν τῶν ἐκτὸς τοῦ Ναυπλίου θέσεων τῶν ἐπαναστατῶν ἤτοι τοῦ Προφήτου Ἡλία, τοῦ Μύλου Ταμποκοπούλου καὶ τῆς Ἀρείας

Ἐπὶ δύο ἡμέρας (25-27 Φεβρουαρίου) οἱ ἐπαναστάται κατασκοπεύοντες τὰς θέσεις τῶν κυβερνητικῶν ἐπανήρχοντο εἰς τὰς οἰκίας θέσεις μετ' ἀκροβολισμούς. Τῇ δὲ 28 οἱ κυβερνητικοὶ ἀρξάμενοι, περὶ λύχνων ἀφ' ὧν, ἐπυροβόλουν ἐκ τοῦ πυροβολείου τῆς Τίρυνθος ἀδιακόπως τὸν Προφήτην Ἡλίαν, τὸν Μύλον Ταμποκοπούλου καὶ τὸ Ναύπλιον· οἱ δ' ἐπαναστάται ἀντεπυροβόλουν ἐκ τῶν πυροβολείων τοῦ Προφήτου Ἡλία, τοῦ Μύλου, Ναυπλίου, Ἴτσ-καλλὲ καὶ Παλαμηδίου καὶ ἐκ θαλάσσης ἐκ τῆς πλωτῆς κανονοστοιχίας καὶ ἐκ τῶν τρατῶν.

Ἀλλ' οἱ κυβερνητικοὶ ἀνέπτυξαν τότε τὸ ἱππικὸν αὐτῶν ἐκ τῆς Τίρυνθος μέχρι τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ Προφήτου Ἡλία σκοποῦντες γενικὴν καὶ ταχεῖαν ἔφοδον.

Πλὴν ὅμως περὶ τὴν 11 μ. μ. ὥραν ὑπεχώρησαν. Τῇ ἐπαύριον 29, πανστρατιᾷ προσέβαλον συγχρόνως πάσας τὰς θέσεις τῶν ἐπαναστατῶν ἀπὸ τῆς 6 πρωϊνῆς ὥρας· ἐκατέρωθεν ἐμάχοντο μετὰ μανίας.

Σκοπὸς δὲ τῶν κυβερνητικῶν ἦτο νὰ καταλάβωσι τὴν Ἀρείαν, ὅπως οὕτω διακόψωσι πᾶσαν συγκοινωνίαν τῶν ἐπὶ τοῦ Προφήτου Ἡλία πρὸς τὸ Ναύπλιον καὶ κόψωσι τὸ εἰς Ναύπλιον ρέον ὕδωρ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κυβερνητικοὶ ἦσαν πολυπληθέστεροι τῶν ἐπαναστατῶν οἱ τάξεις τούτων ἐκλονοῦντο μὲν, ἀνθίσταντο ὅμως ἀνδρείως· ὅτε δὲ

ἐπὶ τέλους ὁ ὑπολοχαγὸς Γουργούρης ἠτομόλησε πρὸς τοὺς κυβερνητικούς, συγχύσεως γενομένης, κατὰ τὸ μέρος αὐτοῦ, οἱ κυβερνητικοὶ κατέλαβον τὴν *Ἀρειαν*.

Τότε ὁ ἐξ ἀρμαμωλῶν ἔλκων τὸ γένος χαριέστατος καὶ φιλοτιμότατος ἀνθυπολοχαγὸς Σπυρίδων Δουβουνιώτης μέχρι ἐσχάτων μαχόμενος ἔπεσεν ἀνδρείως ἐπὶ τοῦ τηλεβόλου αὐτοῦ· ἐκηδεύθη δὲ μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν θαυμασάντων τὴν ἡρωϊσμόν αὐτοῦ.

Ἀμέσως δὲ κατέλαβον τότε καὶ τὴν Πρόνοιαν, ὅτε ἐτραυματίσθη ὁ ἐπιλοχίας Ἰωάννης Οἰκονόμου, ὁ ἀνθυπασπιστὴς τοῦ ἱππικοῦ Περικλῆς Φαγκρίδης οὐ περ ἀμφοτέροι μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανον.

Καὶ τούτων ἡ κηδεία ἐγένετο μεγαλοπρεπῆς καὶ λόγους ἐξεφώνησαν εἰς αὐτοὺς ὁ Ν. Γεννάδης, ὁ Π. Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Γ. Ποσειδῶν. Ἐξωγρήθησαν δὲ κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Πᾶνος Κορωνάιος τετραυματισμένος ἐξελθὼν τοῦ Παλαμηδίου μεθ' ἑνὸς λόχου καὶ ὁ ἐπιλοχίας Ἀζάπης. Ἄλλ' ὅμως καὶ μετὰ τὴν κατὰληψιν τῆς *Ἀρείας* καὶ τῆς *Προνοίας* ἀνθίσταντο εἰσέτι τὰ κανονοστάσια τοῦ *Προφήτου Ἠλλά* καὶ τοῦ *Μύλου* τοῦ *Ταμπακοπούλου* μέχρι τῆς 9ης μ. μ. ὥρας, ὅτε ἀπελπίσαντες περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν θέσεων αὐτῶν κατέφυγον εἰς Ναύπλιον, διὰ μέσου τῶν κυβερνητικῶν.

Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ διέπρεψαν ὁ Δημήτρ. Γρίβας, οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πυροβολικοῦ, ὁ Κακωναράκης, ὁ Τριτάκης, ὁ Σμολένσκις, ὁ Μάνος, ὁ Πραιδης καὶ ἄλλοι.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην, λέγει ὁ κ. Κρέμος, ἤρξαντο ἀναφανόμενα τὰ αἵσχη ὀλεθρίου ἐμφυλίου πολέμου ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν. Ὁ δὲ «*Συνταγματικὸς Ἕλληρ*», ἡ ἐφημερὶς τῶν ἐπαναστατῶν, ἔγραψεν: *ὅτι ὑπερέβησαν καὶ τοὺς ὠμοτέρους τῶν ἀγρίων Ὀθωμανῶν. Κατὰ τὴν δπισθερ ἡμῶν γραμμὴν τῶν ἐλεηλάτησαν τὴν χώραν, ἐβίασαν παρθένους, διήρπασαν τὴν περιουσίαν τῶν πολιτῶν, ἐτέρησαν οἰκίας, ἐσύλησαν γαούς, διέσχιον εἰκόνας, ἐξέδρισαν ἱερεῖς τοῦ Ὑψίστου ἰδίως ὑποχρεώσαντες ἕνα αὐτῶν νὰ θέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, τὸ ὁποῖον ὑπερεπλήρωσαν κόπρου καλυμμαύχιόν του. Κατὰ δὲ τὴν ἀντιμέτωπον πρὸς ἡμᾶς γραμμὴν τῶν ἐτέρησαν*

τὸν Μύλον Ταμβακοπούλου καὶ παρήτησαν ἐντὸς τῶν φλογῶν δύο στρατιώτας τῆς ἐλευθερίας, οἵτινες ὡς βαρέως πληγωμένοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐφέλθωσιν. Ἐνέβαλον δὲ πῦρ καὶ κατέκαυσαν καὶ τὴν ἀγροτικήν, τὴν κομφοτάτην οἰκίαν τοῦ ταγματάρχου Ζυμπρακάκη, ἐν ᾗ οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀνθιστάμενος.

Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι, σὺν τῷ χρόνῳ, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἀπέβαινε σκληρότερος καὶ τὰ μίση ἐξήπτοντο μεταξὺ συμπολιτευομένων καὶ ἀντιπολιτευομένων, μεταξὺ κυβερνητικῶν καὶ ἐπαναστατῶν ἀγριώτερα. Ἐν Ναυπλίῳ δὲ ὁ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως ἀγνὸς ἐκεῖνος ἐνθουσιασμός ὁσημέραι ἑμαραινέτο καὶ σπέρματα διχοστασίας στρατιωτῶν τε καὶ πολιτῶν ὑπεφαίνοντο, ἐφ' ὅσον καὶ τινες καταπιέσεις ἐγίνοντο· ταχέως δὲ ἐνέλειπον τοῖς ἐν Ναυπλίῳ καὶ τὰ ἐπιτήδεια.

Οἱ ἐπαναστάται ἄρα οὐδεμίαν ἐπικουρίαν ἐκ τῆς πόλεως Ναυπλίου οὐτ' ἐξωθεν περιμένοντες ἀπελπίσαντες συνῆψαν τὴν τελευταίαν μάχην τῇ 1ῃ Μαρτίου, καθ' ἣν ἐξωγρήθησαν 90 ἐπαναστάται καὶ πολλοὶ ἐφονεύθησαν, ἐλάχιστοι δ' ἐκ τῶν κυβερνητικῶν.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην, οἱ ἐπαναστάται ἀπώλεσαν πάντα τὰ ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων αὐτῶν πυροβόλα, πολεμοφόδια καὶ ζωοτροφίας, οὕτω δὲ πανταχόθεν ἐγκαταλελειμμένοις, οὐδὲν ἄλλα ὑπελείπετο ἢ ἀνακωχὴ, ἥτις ἐγένετο ἀμέσως μετὰ τὴν ὀλεθρίαν τοῖς ἐπαναστάταις μάχην τῆς 1ης Μαρτίου καὶ ἐκλείσθη πενθήμερος ἀνακωχὴ μέχρι τῆς ἀπαντήσεως τοῦ βασιλέως πρὸς τὸ ἔγγραφο τοῦ Χάν, ὅπερ εἶχον ἀποστείλῃ αὐτῷ οἱ ἐπαναστάται ὑπογεγραμμένον παρὰ πάντων μὲν τῶν πρωτουργῶν τῆς στάσεως πλὴν τοῦ Γρίβα, Μάνου, Κατσικογιάννη, Σμόλεντς, Χρ. Γρίβα, Πρατῖδου καὶ τοῦ ἐφέτου Πετμεζᾶ, οἵτινες καὶ ἀπεσύρθησαν ἐκ τοῦ Συμβουλίου εἰς ὃ συνεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Μ. Ἀρτέμη πρὸς σύνταξιν τοῦ πρὸς τὸν Χάν ἐγγράφου. Διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἐζητεῖτο παρὰ τοῦ βασιλέως γενικὴ ἀμνηστία.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ βασιλέως κατέφθασε πρὸς τὸν Χάν, ὅστις τῇ 8ῃ Μαρτίου δι' ἐγγράφου αὐτοῦ ἔχοντος ὧδε: «Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν περὶ ἀμνηστίας αἰτησὶν τῶν τε πολιτῶν καὶ ἀξίωματικῶν τῆς φρουρᾶς Ναυπλίας διορίζει πληρεξου-

σιους του τὸν ἀντιστράτηγον Ἰωάν. Κολοκοτρώνην, τὸν ὑποστράτηγον Χάν καὶ τὸν τομάρχην Ἀργολίδος Γεωργαντᾶν ἵνα διαπραγματευθῶσι περὶ τῆς ὑποταγῆς τῆς πόλεως καὶ τῆς παραδόσεως τῶν φρουρίων», προεκάλει ἐπιτροπὴν ἐκ πολιτῶν καὶ ἀξιωματικῶν ἵνα μεταβῇ εἰς Τύρινθα καὶ διαπραγματευθῇ μετ' αὐτοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου Γενναίου καὶ τοῦ νεμάρχου Ἀργολίδος περὶ τῆς ὑποταγῆς τῆς πόλεως καὶ τῆς παραδόσεως τῶν φρουρίων.

Οἱ ἐπαναστάται λαβόντες τὸ ἔγγραφον τοῦ στρατηγοῦ Χάν περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας συγκροτοῦσι συμβούλιον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀρχηγοῦ Μ. Ἀρτέμη, συγκείμενον παρὰ τῶν μελῶν τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς καὶ πάντων τῶν ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς, πλὴν τοῦ Γρίβα καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἐν Παλαμηδίῳ μενόντων, καὶ παρὰ διαφόρων προκρίτων τῆς πόλεως καὶ διορίζεται ἡ μέλλουσα νὰ μεταβῇ εἰς Τύρινθα πρὸς τὸν ρηθέντα σκοπὸν ἐπιτροπῇ.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνεκροτήθη ἐκ τῶν ταγματάρχων Βότζαρη καὶ Ζυμβρακάκη, ἐκ τοῦ Γ. Ἰατροῦ, τοῦ Μ. Κοτζονοπούλου, τοῦ λοχαγοῦ Συνοδινοῦ καὶ τοῦ δικηγόρου Κ. Φαρμακοπούλου.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἔλαβε γραπτὴν καὶ ρητὴν ἐντολὴν νὰ προτείνῃ πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως :

α') "Οτι τὴν ζητηθεῖσαν ἀμνηστίαν ἐννοεῖ ἡ πόλις καὶ ἡ φρουρὰ γενικὴν διὰ τε τὸ Ναύπλιον καὶ δι' ὅσα ἄλλα μέρη, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε συνεννόησις περὶ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Φεβρουαρίου, ἐξετέθησαν ὅπως δῆπτε, ἀπασθέντα τὰς ἀρχὰς τῆς Ναυπλιακῆς ἐπανάστασεως.

β') "Οτι ἡ κοινοποίησις τῆς ἀμνηστίας ταύτης πρέπει νὰ προηγηθῇ τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως καὶ τῶν φρουρίων, ὥς καὶ τὸ περὶ χάριτος τῶν καταδικῶν διάταγμα, καὶ

γ') "Οτι ἅπαντες εὐχονται ὥστε ἡ Α. Μ. νὰ δώσῃ τὴν ἀμνηστίαν ταύτην δι' ἄλλου ὑπουργείου, παρὰ τοῦ διὰ τὴν δυστυχίαν τοῦ ἔθνους διατηρουμένου εἰσέτι, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ προκαλέσαν ὅλα τὰ λυπηρὰ ταῦτα συμβάντα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐπὶ πολλὸν καιρὸν τὸ ἔθνος θέλει θρηεῖ.

Ἡ ἐπιτροπὴ μεταβᾷσα τὴν πρωτὰν τῆς 10ης Μαρτίου εἰς Τύρινθα, συνοδευομένη ὑπὸ ἀποσπάσματος ἱππικοῦ συνδιελέχθη μετὰ

τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Α. Μ., οἵτινες ἐγίνωσκον ἤδη τὰ συμβάντα μεταξὺ Γρίβα καὶ τῶν ζητησάντων τὴν ἀμνηστίαν ἐπαναστατῶν.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἐξήγησε πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ βασιλέως τὴν δοθεῖσαν αὐτῇ ἐντολὴν, ἀναπτύξασα ὅλους τοὺς ὅρους, ὁ δὲ στρατηγὸς Χάν, λαβὼν τὸν λόγον, ἀφ' οὗ προεῖπεν ὅτι μόνην ἐντολὴν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ βασιλέως ἔχουσι τὴν διαπραγματεύσειν περὶ ὑποταγῆς τῆς πόλεως καὶ παραδόσεως τῶν φρουρῶν, διεβεβαίωσεν αὐτῇ, ἐπὶ τῇ λόγῳ τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς, ὅτι ἡ ἀμνηστία ὑπάρχει πλήρης καὶ γενικὴ, ἀλλ' ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ βασιλέως δὲν ἔχουσιν ἐντολὴν νὰ κοινοποιήσωσιν αὐτὴν πρὸ τῆς παραδόσεως τῶν φρουρίων καὶ ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἡσυχίας, τὸ ὑπουργεῖον δὲν θέλει μεταλλάξει. Τὰ αὐτὰ ἐπανέλαβε καὶ ὁ ἀντιστράτηγος καὶ ὁ νομάρχης, προσθέσαντες τὰς ἀγαθὰς τοῦ βασιλέως διαθέσεις.

Ἐν τούτοις, ἡ ἐπιτροπὴ ἀντιπαρετήρησεν ὅτι μεθ' ὅλας τὰς καλὰς διαθέσεις τοῦ βασιλέως, οὐχ ἦττον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς διαπραγματευομένης ὑποθέσεως, θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ δημοσίευσις τοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος περὶ τῆς ἀμνηστίας, ἵνα ὁ στρατὸς πεισθῇ περὶ τῆς πραγματικότητος αὐτῆς, ὅπερ θέλει ἐπιφέρει τὴν χαλάρωσιν τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Γρίβα, καὶ, κατὰ συνέπειαν, τὴν παράδοσιν τῶν φρουρίων καὶ, πρὸ πάντων, τὴν τοῦ Παλαμηδίου, ὅπερ κτεῖχεν ὁ Γρίβας μετ' ἰσχυρᾶς στρατιωτικῆς δυνάμεως.

Τότε ὁ στρατηγὸς Χάν, βλέπων τὴν ἐπιμονὴν τῆς ἐπιτροπῆς, ἀνταπαντῶν λέγει : «*νὰ ἔλθῃ ἐπιτροπὴ ἐξ ἀξιωματικῶν ὑποδεεστέρων καὶ ἄλλῃ ἐξ ὑπαξιωματικῶν, ἵνα ἴδωσι τὸ διάταγμα τῆς ἀμνηστίας καὶ πιστεύσωσι περὶ τῆς ὑπάρξεώς του.*»

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπιτροπὴ ἐπέμενε ζητοῦσα τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀμνηστίας καὶ τὴν τῆς χάριτος τῶν ἐξεληθόντων τῶν φυλακῶν ὑποδίκων καὶ καταδικῶν, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ βασιλέως συνήνεσαν νὰ ζητήσωσι περὶ τούτου τὰς περαιτέρω διαταγὰς τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως.

Καὶ οὕτω, τῶν διαπραγματεύσεων εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καταληξασῶν, ἡ ἐπιτροπὴ ἐπανῆλθεν εἰς Ναύπλιον, ἵνα γνωστοποιήσῃ τοῖς πᾶσι τὰ διαμειφθέντα.

Ἐν τούτοις ὁ Γρίβας ἐξηκολούθει τὰς στασιαστικὰς πράξεις αὐτοῦ· διότι ὅτε τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀτμόπλοيون τῷ ἀπῆρην ἐκ Μύλων, ὁ Γρίβας ὑποθέτων ὅτι δι' αὐτοῦ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ βασιλέως ἔπεμπον πρὸς τὸν βασιλέα τὴν ἔκθεσιν αὐτῶν περὶ τῆς γενομένης μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν συνεντεύξεως, κανονοβολεῖ αὐτὸ ἐκ Παλαμηδίου.

Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τοῦ Γρίβα, ἐν γένει τὸ μείζον μέρος τοῦ στρατοῦ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τῶν πολιτῶν ἐκηρύχθη κατὰ τῆς ἀμνηστίας. Τὴν ιδεάν δὲ ταύτην ἐνίσχουν αἱ καθ' ἑκάστην ἐρχόμεναι ἐκ διαφόρων μερῶν εἰδήσεις καὶ ἐξ αὐτῶν ἀκόμη τῶν πολιορμητῶν, περὶ μελετωμένων ἐπαναστατικῶν σχεδίων καὶ ἐν ἄλλοις μέρεσιν.

Ἐν τούτοις, παρήρχοντο ἡμέραι καὶ οὐδεμία ἤρχετο ἀπάντησις παρὰ τοῦ βασιλέως ὡς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐν Τύρινθι γενομένης διαπραγματεύσεως μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐπαναστατῶν. Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ἀρχηγὸς Μ. Ἀρτέμης ζητεῖ ἀπάντησιν παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Χάν, εἰδοποιῶν αὐτῷ ὅτι ἐὰν δὲν ἀπαντήσῃ ἀμέσως, αἱ ἐχθροπραξίαι θελουσιν ἐπαναληφθῇ.

Μετὰ δύο ἡμέρας ὁ Χάν ἐζήτησε τὸν Ζυμβρακάκην νὰ μεταβῇ μετὰ δύο ἄλλων προσώπων πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ εἰς Μερζέ, ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς Ἀρτέμης ἀπήντησεν ὅτι ἡ συνέντευξις πρέπει νὰ γίνῃ πλησίον τῆς ἐξοχικῆς οἰκίας τοῦ Ζυμβρακάκη, καὶ τὴν ἐπισύσαν στέλλεται ἡ ζητηθεῖσα ἐπιτροπή, συγκειμένη ἐκ τοῦ Ζυμβρακάκη, τοῦ δικηγόρου Κωνσταντίνου Φαρμακοπούλου καὶ τοῦ λοχαγοῦ Σουνοδινού· ἀλλ' ὁ Χάν εὐρίσκειτο εἰς Ἀρειαν, ἔνθα καὶ μετέβη ἡ ἐπιτροπή, ἥτις ἔμεινεν ἐκστατική, παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα, ἀκούσασα ἐν τοῦ στόματος τοῦ στρατηγοῦ Χάν, «ὅτι ἀμνηστία δὲν ὑπάρχει· διότι τὸ ὑπουργεῖον δὲν ἐνδίδει.»

Εἰς μάτην ἡ ἐπιτροπή ἀντιπαρετήρησεν αὐτῷ νὰ ἐνθυμηθῇ ὁποίας διαβεβαιώσεις, ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς, ἔδωκεν αὐταῖς ἐν Τύρινθι περὶ ὑπάρξεως ἀμνηστίας, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπανελάμβανεν ὅτι ἔχει διαταγὴν νὰ γνωστοποιήσῃ αὐταῖς, ὅτι τὸ ὑπουργεῖον δὲν χορηγεῖ ἀμνηστίαν. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Φαρμακόπουλος ἀπήντησε τότε αὐτῷ: «λοιπὸν στρατηγὲ ἔλθετε νὰ κυριεύσητε ἐρείπια καὶ οὐχὶ πόλιν» καὶ ἀνεχώρησε μετὰ τῶν ἄλλων.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἐφθασεν εἰς Ναύπλιον, ἥ δὲ φρουρὰ καὶ ἡ πόλις μετ' εὐχαριστήσεως ἤκουσαν τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην, ἀλλ' ἐπιθυμητὴν ἀπάντησιν τοῦ Χάν, συνεπέειχε τῆς ὁποίας, ὁ ἀρχηγὸς Μ. Ἀρτέμης ἐξέδωκε τὴν δε τὴν ἡμερησίαν διαταγὴν :

Ἡμερησία διαταγὴ 6 ὥ. α. μ. μ. τῆς 16 Μαρτίου 1862

*Γενναῖε στρατὲ καὶ πατριωτικοὶ πολῖται καὶ κάτοικοι
τοῦ Ναυπλίου καὶ τῶν Προαστείων.*

Ἐπὶ ἱκανὰς ἡμέρας διὰ δολίων καὶ ἀντεθνικῶν παραστάσεων οἱ ἐλθόντες νὰ πνίξωσι τὸ εὐγενὲς αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας ἐνέπαιζαν τὴν πολεμικὴν ἀνοχὴν μας, ἀπὸ ἀνακωχῆς εἰς ἀνακωχὴν, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι.

Ἦδη ὅμως ἐδείχθη ἡ προδοτικὴ διάθεσις των, τὴν ὁποίαν χρεωστούμεν, τηροῦντες τὸν ὄρκον μας, νὰ πολεμήσωμεν, διότι ἡ ἐπιτροπὴ τὴν ὁποίαν ἐπέμψαμεν κατ' ἐπίμονον αἵτησιν αὐτῶν ἀνήγγειλε πρὸς ἀγαλλίαςιν ὅλων ἡμῶν, ὅτι ψεύδη ἦσαν αἱ περὶ ἀμνηστίας καὶ συμβιβασμοῦ προτάσεις τῶν ἀντεθνικῶν.

Ἐτοιμασθῶμεν λοιπὸν ἀπαξάπαντες οἱ γνήσιοι Ἕλληνες καὶ πατριῶται, νὰ περαιώσωμεν ἀνδρείως τὸ ἱερὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον μὲ τὰς εὐλογίας τῶν σκιῶν τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων ἀδελφῶν καὶ πατέρων μας ἠρχίσωμεν, τηροῦντες ἕκαστος τὴν τάξιν του μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης πειθαρχίας.

Πρῶτος δ' ἐγὼ ὁ λαβὼν τὴν τιμὴν νὰ ἐκλεχθῶ ἀρχηγὸς τοῦ πατριωτικοῦ κινήματος, θέλω προσφέρει εἰς θυσίαν τὴν ὑπαρξίν μου πρὸς εὐόδωσιν αὐτοῦ, καὶ τὸ χυθὲν καὶ χυθησόμενον αἷμα, ὡς στρέψη εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν αἰτίων τῆς ἀδικουμένης πατρίδος μας.

Ὁ ἀρχηγὸς

Ἀρτέμης Μίχου

Μετὰ ταῦτα μουσικὴ παιανίζουσα καθ' ὅλην τὴν πόλιν, καὶ συνοδευομένη ὑπὸ πλήθους πολιτῶν, ζητωκραυγούντων ὑπὲρ τοῦ ἔθνους διέδιδε τοῖς πᾶσι τὴν ἀπάντησιν τοῦ Χάν.

Συγχρόνως δ' ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς, πλὴν τοῦ ὑπολοχαγοῦ Ἀντωνανοπούλου ἀσθενοῦντος, συνέρχονται μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ Ἀρτέμη εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἔνθα ἡ σταλεῖσα πρὸς τὸν Χάν ἐπιτροπὴ ἐξέθηκε τὴν ἣν ἔλαβε περὶ ἀμνηστίας ἀπάντησιν, μεθ' ἧς ἀσπαζόμενοι ὀρκίζονται νὰ ὑπερασπισθῶσιν ἀλλήλοις μέχρι θανάτου.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἐπανήρξατο γενικὴ συμφιλίωσις μεταξὺ Γρίβα καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ Ἀρτέμη καὶ ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν. Οὕτω δὲ ἀπεφάσισαν νὰ ἀντιστῶσι γενναίως ἐφ' ᾧ καὶ προέβησαν, ἐν τάχει, εἰς τὴν ὁχύρωσιν τοῦ παραλίου καὶ τινῶν ἄλλων θέσεων τῆς πόλεως.

Τῇ δὲ 18ῃ Μαρτίου κανονοβολισμὸς μέγας ἐξ ὅλων τῶν φρουρῶν τῆς πόλεως ἤρξατο, ἐπὶ πολλὰς κατὰ συνέχειαν ὥρας, κατὰ τῶν πολιορκητῶν, οἵτινες οὐδαμῶς ἀνταπεκρίθησαν. Τὴν δὲ ἐπιοῦσαν 19 Μαρτίου ὁ κανονοβολισμὸς ἐπαναλαμβάνεται καὶ οἱ πολιορκηταὶ ἐρεθισθέντες ρίπτουσι σωρείαν σφαιρῶν πρὸς τὴν πόλιν φονεύσαντες πέντε πολίτας.

Ἐν τούτοις, ὑπαξιωματικὸς τις ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς πολιορκίας φέρων σημαίαν λευκὴν ἐκόμιζεν ἔγγραφον τοῦ στρατηγοῦ Χάν πρὸς τὸν ὑποπρόξενον τῆς Γαλλίας, δι' οὗ ἀνήγγελλεν αὐτῷ ὅτι ἀνὴρ πόλις ἐξακολουθῇ κακοροβολοῦσα πρὸς τὸ στρατόπεδον θέλει καὶ οὗτος ἀνταπαντήσῃ κακοροβολῶν πρὸς τὴν πόλιν.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ κανονοβολισμοῦ τούτου ἡ περιφνημος συνωμότης Καλλιόπη Παππαλεξοπούλου, ἰσταμένη ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας αὐτῆς ἠψήφει τὰς διερχομένας σφαίρας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τηλεβόλων φωνάζουσα ὅτι : «τὸ Μεσοδγγιον ἡσφάλισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνους· τὸ δὲ Ναῦπλιον θέλει ἐξασφαλίσαι τὰς ἐλευθερίας του.»

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων ἐξακολουθοῦσα ἔμελλε νὰ ἔχῃ μεγάλας συνεπείας, τὴν ἐπαύριον 20 Μαρτίου ὁ ἀρχηγὸς Μ. Ἀρτέμης δι' ἐκθέσεως πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν τριῶν εὐεργετῶν δυνάμεων, ἐπιδοθείσης πρὸς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ πράξινικους πράκτωρας αὐτῶν, ἐξιστορῶν πάντα τὰ συμβάντα ἐν τῷ περὶ ἀμνηστίας ζητήματι προσθέτων, ὅτι ἐπειδὴ οὕτως ἐχόντων

τῶν πραγμάτων, ἡ φρουρά καὶ οἱ πολῖται θέλουν ἀντιτάξει μέχρις οὗ ὑπὸ τὰ ἐρείπια ἐνταφιασθῶσιν, αἱ δὲ ἐχθροπραξίαι ἤρχισαν ἤδη, ἡ φιλανθρωπία ὑπαγορεύει ὥστε τὰ ληφθῆ πρόνοια περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει οἰκογενειῶν, καὶ ἐπικαλοῦνται τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου μέσα τῶν μεγάλων εὐεργετιδῶν δυνάμεων, εἰς περιστασις καθ' ἣν ἡ Κυβέρνησις τοῦ Βασιλέως δὲν ἤθελε χορηγήσει τὰ πρὸς ἀναχώρησιν τῶν οἰκογενειῶν τούτων μέσα.

Συγχρόνως δ' ἀπέστειλαν ἀντίγραφον τῆς ἐκθέσεως ταύτης καὶ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ πολιορκητικοῦ στρατοῦ, ζητοῦντες συνάμα μέχρις οὗ ληφθῇ περὶ τούτου μέτρον, ἀναγκωχὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν.

Ἡ ἀναγκωχὴ ἐδόθη, εἰδοποιηθέντος συγχρόνως τοῦ Χάν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Δ. Βότσαρη ὑπὸ ἡμερομηνίαν 19 Μαρτίου, ὅτι ἅπασαι αἱ οἰκογένειαι, ἐξαιρουμένων τῶν ἀξιωματικῶν δύνανται νὰ ἐξέλθωσι τοῦ φρουρίου· ἀλλὰ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς μετακόμισιν μέσα ἔλειπον ἐντελῶς καί, κατὰ συνέπειαν, ἡ ἐξοδος ἐφαίνετο δύσκολος καὶ ἀπραγματοποίητος.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὴν πρωΐαν τῆς 24 Μαρτίου δύο ἀτμόπλοια, ἓν Ἀγγλικόν καὶ ἓν Γαλλικόν, ἐνεφάνησαν ἐρχόμενα ἐκ Πειραιῶς εἰς τὸν Ναυπλιακὸν λιμένα· ἀμέσως διαδίδεται εἰδησις ἀνὰ τὴν πόλιν, ὅτι ἡ ἀμνηστία ἐδόθη, ἐξαιρουμένων μόνον 19 προσώπων. Μετ' οὗ πολὺ δὲ διάφορα ἀντίτυπα τῆς «Γενικῆς Ἐφημερίδος», περιέχοντα τὸ Διάταγμα τῆς ἀμνηστίας καὶ τὸ τῆς χάριτος τῶν καταδίκων ἀνεγινώσκοντο ἐν ἅπασι τοῖς δημοσίοις τῆς πόλεως μέρεσιν. Ἡ εἰδησις αὕτη διέχυσεν ἀνὰ τὴν πόλιν κατῆφειαν γενικὴν.

Οἱ δὲ προξενικοὶ Πράκτωρες διέδιδον ὅτι τ' ἀτμόπλοια ἦλθον ἵνα παραλάβωσιν οἰκογενείας· ἀλλ' ἡ κυρία ὁμῶς ἐντολή, ἣν οἱ πλοίαρχοι ἔλαβον παρὰ τῶν Πρέσβειων, ἦτο νὰ παραλάβωσι καὶ μεταφέρωσιν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τοὺς μὴ ἀμνηστευθέντας 19 ἐπαναστάτας.

Οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς Ναυπλίας καὶ Παλαμηδίου πρὸς τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας συνήλθον εἰς τὸ Κατάστημα τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, ἐνθα ὁ ἀρχηγὸς Ἀρτέμης ἀνέγνω αὐτοῖς τὸ περὶ ἀμνηστίας βασιλικὸν Διάταγμα, δι' οὗ ἐξηρρουντο αὐτῆς ὁ ἀρχηγὸς καὶ δέκα ὀκτὼ ἄλλα πρόσωπα πολιτικά τε καὶ στρατιωτικά ὡς ἐξῆς :

ΟΘΩΝ

ΕΛΕΩ! ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὴν εἰς ἡμᾶς ἀπευθυνθεῖσαν παράκλησιν τῶν κατοίκων Ναυπλίας, καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ προφυλάξωμεν, εἰ δυνατόν, τὴν πόλιν ταύτην ἐκ τῶν δεινῶν τῆς ἐκπορθήσεως, καὶ νὰ δώσωμεν οὕτως νέα δείγματα τῆς βασιλικῆς ἡμῶν εὐσπλαγγνίας, ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἡμετέρου ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἀποφασίζομεν·

Α' Εἰς ἅπαντας τοὺς ἐνόχους ἐσχάτης προδοσίας καὶ στάσεως κατασταθέντας στρατιωτικούς τε καὶ πολιτικούς, τοὺς ἤδη ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἢ τῶν φρουρίων Ναυπλίας εὐρισκομένους, ἐξαίρειται τῶν κατωτέρω ὀνομαστί ἀναφερομένων προσώπων, ἀπονέμομεν ἀμνηστίαν διὰ τὰ εἰρημένα ἐγκλήματα τῆς ἐσχάτης προδοσίας καὶ στάσεως, καὶ τὰ μετ' αὐτῶν συναφῇ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἡ ρηθεῖσα πόλις καὶ τὰ φρούρια θέλουσι παραδοθῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν.

Β'. Ἐξαίρουνται τῆς ἀμνηστίας οἱ ἐξῆς :

α. Στρατιωτικοί·

Δημήτριος Τσόκρης, Ἀρτέμης Μίχου, Λουδοβίκος Στέλδαχ, Δημήτριος Βόσταρης, Χαράλαμπος Ζυμπρακάκης, Δημήτριος Γρίβας, Χρήστος Κατσικογιάννης, Διονύσιος Τριτάκης, Χρήστος Γρίβας, Θρασύβουλος Μάνος, Ἀλέξανδρος Πραϊδης, Νικόλαος Σμόλεντς.

β'. Πολιτικοί·

Γ. Α. Πετμεζας, Π. Α. Μαυρομιχάλης, Κωνσταντῖνος Ἀντωνόπουλος, Γρηγόριος Δημητριάδης, Ἰωάννης Παππαζαφειρόπουλος, Σπ. Ν. Ζαβιτσάνος καὶ Γ. Φραγγιάς.

Γ'. Ἐπιφυλασσόμεθα νὰ ἐπεκτείνωμεν τὴν βασιλικὴν ἡμῶν συγκατάβασιν καὶ εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν τῆς ἀμνηστίας ὡς ἀνωτέρω ἐξαίρουμένων, οἵτινες διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν ὑπὲρ ἀποκαταστάσεως τῆς νομίμου τάξεως ἤθελον φανῇ ἄξιοι τῆς συγκαταβάσεως ταύτης.

Δ'. Τὸ παρὸν περὶ ἀμνηστίας Διάταγμα ἰσχύει μόνον μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν θέλει ἀρχίσει ὁ κατὰ τινος τῶν φρουρίων Ναυπλίας διὰ ξηρᾶς ἢ διὰ θαλάσσης κανονοβολισμός.

Οἱ ἡμέτεροι ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοὶ θέλουν δημοσιεύσει καὶ ἐκτελέσει τὸ παρὸν Διάταγμα.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 8 Μαρτίου 1862.

Ο Θ Ω Ν.

*Ἀθ. Α. Μιαούλης, Α. Γ. Κουντουριώτης, Δ. Βότσαρης
Μ. Ποτλῆς, Ε. Α. Σίμος, Χ. Χριστόπουλος.*

Μετά τινα σκέψιν, ὁ ταγματάρχης Ἰωάννης Μανωλάκης λαβὼν τὸν λόγον εἶπεν ὅτι ἡ ἀμνηστία ἐζητήθη γενικῇ ἄνευ ἐξαιρέσεως προσώπου, καὶ ἐπειδὴ τὸ Βασιλικὸν Διάταγμα δεν εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν αἴτησιν, ἡ ἀμνηστία καθίσταται ἀπαράδεκτος καὶ προτείνει ἵνα τὸ σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς ἐπιμείνῃ ἐν τῇ πρώτῃ αἰτήσῃ αὐτοῦ περὶ γενικῆς ἀμνηστίας, καὶ ταύτης μὴ δοθείσης νὰ ζητηθῶσι τὰ μέσα πρὸς ἀναχώρησιν ὁλοκλήρου τοῦ σώματος τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῆς φρουρᾶς.

Ἀπαντες οἱ ἀξιωματικοὶ παραδέχθησαν τὴν γνώμην ταύτην καὶ τὴν ἐπιούσαν συνετάχθη ἔγγραφον, δι' οὗ οἱ ἀμνηστευόμενοι ἀξιωματικοὶ ἰδόντες τὰς ἐξαιρέσεις τοῦ Διατάγματος κηρύττουσιν ὅτι εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ συμμετάσχωσιν, ἐν πάσῃ περιπτώσει, τῆς τύχης τῶν ἐξαιρεθέντων τῆς ἀμνηστίας συναδέλφων αὐτῶν. Τὸ πρωτόκολλον τοῦτο ὑπογραφέν ὑπὸ πολλῶν ἀξιωματικῶν παρεδόθη διὰ τὰ περαιτέρω τῷ ἀρχηγῷ Μ. Ἀρτέμῃ.

Τὰ ξένα τῶν δυνάμεων ἀτμόπλοια ἔμειναν ἐπὶ δύο μόνον ἡμέρας ἐν τῷ λιμένι, ἀνεχώρησαν δὲ παραλαβόντα τὰ ἐν τῷ ὑποκαταστήματι τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης εὐρισκόμενα χρήματα.

Οἱ ἐπαναστάται ἐζήτησαν μὲν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν εἰς Ἀθήνας ἀποστολὴν τῶν χρημάτων τούτων, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν τοῦτο, καθόσον ἡ μετακόμισις ἐγένετο διὰ ναυτῶν Γάλλων καὶ συνωδεύοντο παρ' ἀξιωματικοῦ.

Οἱ Ναυπλιεῖς βλέποντες τὴν διὰ τῆς ἀμνηστίας μέλλουσιν νὰ ἀποκατασταθῇ ἡσυχίαν διαλυομένην ὡς ἐκ τοῦ πρωτοκόλλου τῶν ἀξιωματικῶν, διὰ τοῦ δημάρχου προσηνέχθησαν νὰ χορηγήσωσιν 100,000 δραχμῶν πρὸς τοὺς μὴ ἀμνηστευθέντας, ἂν οὗτοι ἀπεφάσιζον ν' ἀναχωρήσωσι.

Πρὸς τοῦτο δὲ οἱ πλοίαρχοι τῶν Ἀτμοπλοίων ἀνέφερον προσωπικῶς τῷ ἀρχηγῷ ὅτι ἂν συγκατατίθενται οἱ ἐξαιρούμενοι τῆς ἀμνηστίας ν' ἀναχωρήσωσι, δύνανται νὰ περιμείνωσιν εἰσέτι ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἡμέρας, ἀλλ' ὅμως λαβόντες ἀρνητικὴν ἀπάντησιν ἀνεχώρησαν κατευθυνόμενοι εἰς Πειραιᾶ.

Οἱ Ναυπλιεῖς ἐσκόπουν λοιπὸν περαιτέρω ἀντίστασιν ἀλλ' ἐστεροῦντο χρημάτων ἐφ' ᾧ καὶ τῇ αἰτήσῃ τοῦ Δ. Γρίβα καὶ τῇ συναινέσει τοῦ ἀρχηγοῦ Μ. Ἀρτέμη, ζητεῖται παρὰ τοῦ δημάρχου νὰ ἐπιβληθῇ καὶ τρίτος ἔρανος ἐκ δραχμῶν 150,000, πρὸς τοῦτο δὲ διώρισαν ἐπταμελῆ διαχειριστικὴν ἐπιτροπὴν. Καίπερ ὅμως ὑπῆρχεν ἀνακωχή, τὸ Παλαμῆδιον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκανονοῦλει· ταῦτα μαθόντες οἱ ἐν Ἀθήναις ἀπέστειλαν τὸν ἐν Νεαπόλει πρόξενον ἀδελφὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Θ. Μάνου, Ἀλέξανδρον περὶ τὰ τέλη Μαρτίου εἰς Παλαμῆδιον, ἵνα προτρέψῃ τὸν ρηθέντα ἀξιωματικὸν καὶ δι' αὐτοῦ τὸν Γρίβαν καὶ τοὺς λοιποὺς ἐν Παλαμῆδιῳ ἀξιωματικοὺς νὰ παραιτηθῶσι πάσης περαιτέρω ἀντιστάσεως, καὶ νὰ ἀποφασίσωσι νὰ μεταβῶσιν ἐκτὸς τοῦ Κράτους. Ἀλλὰ καὶ τὸ διάβημά τοῦτο ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος τινος.

Τέλος πάντων ἀπεφάσισαν τὴν ἐξοδὸν τῶν οἰκογενειῶν ὁ δ' ἀρχηγὸς τοῦ κυβερνητικοῦ στρατοῦ Χὰν γνωστοποιεῖ, ὅτι ἅπασαι αἱ οἰκογένειαι πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, ἄνευ ἐξαιρέσεως, δύνανται νὰ ἐξέλθωσιν ὑποσχόμενος πρὸς πάσας τὴν προστασίαν τῶν νόμων. Νέα δὲ ἀνακωχή τῶν ἐχθροπραξιῶν ὤρισθη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐξοδοῦ τῶν οἰκογενειῶν.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ ἀρχηγοῦ Μ. Ἀρτέμη καὶ πάντων σχεδὸν τῶν ἀξιωματικῶν ἐξῆλθον ἐπίσης τῆς πόλεως, πλὴν τῶν ταγματάρχων Μανωλάκη, Θ. Κυδωνάκη καὶ τοῦ λοχαγοῦ Πετμεζᾶ. Ἐπίσης καὶ ἅπασαι σχεδὸν αἱ οἰκογένειαι τοῦ Ναυπλίου, ἐξ οὗ ἡ πόλις ἐφαινότο οἷον ἐκατερημωθεῖσα.

Ἡ κατάστασις αὕτη τῶν οἰκογενειῶν ἦτο ὄντως οἰκτρὰ ἄτε ἐνεργουμένης τῆς ἀναχωρήσεως ἐσπευσμένως οὕτως, ὥστε δι' ἑλλειψιν τῶν μέσων τῆς διὰ ξηρᾶς μετακομίσεως, πλῆθος οἰκογενειῶν διενυκτέρευον ἐν ὑπαίθρῳ κατὰ τὸ ἀπέναντι τοῦ Ναυπλίου μέρος, ἀναμένονσαι τὴν ἐπάνοδον ἀμαξῶν.

Τέλος πάντων, οἱ μὴ ἀμνηστευθέντες συγκατέθησαν πλὴν τοῦ Γρίβα νὰ ζητήσωσι τὰ μέσα πρὸς ἀναχώρησιν ἐκτὸς τοῦ κράτους. Ἡ αἴτησις συντάσσεται καὶ διαβιβάζεται πρὸς τοὺς Πρέσβεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας διὰ τῶν ἐν Ναυπλίῳ ὑποπροξένων αὐτῶν, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Γρίβα καὶ τινων ἄλλων σὺν αὐτῷ ἐμμενόντων ἐν τοῖς προαποφασισθεῖσιν.

Ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν πρὸς τοὺς Πρέσβεις αἴτησιν τοῦ ἀρχηγοῦ Μ. Ἀρτέμη περὶ ἀναχωρήσεως τῶν ἐξαιρεθέντων τῆς ἀμνηστίας, οὗτοι ἀπήτησαν τηλεγραφικῶς, διὰ τῶν ἐν Ναυπλίῳ ὑποπροξένων, νὰ σταλῇ αὐτοῖς πρωτόκολλον συντεταγμένον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ὑπογεγραμμένον παρ' ἀπάντων τῶν ἐξαιρεθέντων τῆς ἀμνηστίας 19 ἐπαναστατῶν.

Τοῦτο μαθὼν ὁ ἀρχηγὸς συγκαλεῖ εἰς συμβούλιον ἅπαντα τὰ μὴ ἀμνηστευθέντα πρόσωπα ταῦτα, ἐκθέτει τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ζητεῖ νὰ ἐκφρασθῶσιν, ἂν ἅπαντες συγκατατίθενται νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους. Μετὰ πολλὴν συζήτησιν τὸ μέτρον τοῦτο ἐγένετο δεκτὸν παρ' ἀπάντων καὶ συνετάχθη τὸ ἀρμοδιον πρωτόκολλον ὅπερ ὑπογραφέν παρ' αὐτῶν ἐπεδόθη τοῖς ὑποπροξένοις, οἵτινες καὶ εἰδοποίησαν περὶ τούτου τηλεγραφικῶς τοὺς ἐν Ἀθήναις οἰκείους Πρέσβεις. Τὸ πρωτόκολλον τοῦτο εἶχεν ὧδε :

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 6 Ἀπριλίου μηνὸς 1862.

«Συνελθόντες οἱ ὑποφαινόμενοι, ἐξηρημένοι τῆς ἀμνηστίας, τῆς χορηγηθείσης, διὰ τοῦ ἀπὸ 8 Μαρτίου ἐ. ἔ. Υ. Β. Διατάγματος, καὶ σκεφθέντες ἐπὶ τῆς περὶ ἀποδημίας ἡμῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, διὰ πλείων μίξ τῶν τριῶν μεγάλων καὶ εὐεργετιδῶν τῆς Ἑλλάδος δυνάμεων, ὅπου ἡμεῖς κατ' ἐκλογὴν ἀποφασίσωμεν νὰ μεταβῶμεν, προτάσεως·

Οι ήρωες της Κύθρου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

«Ἐπειδὴ τὸ αἶσθημα ἡμῶν ὑπὲρ πατρίδος, ἀγνὸν καὶ καθαρὸν, ἐκίνησεν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐπανάστασιν, οὐχὶ πρὸς ἀνατροπὴν τῶν καθεστῶτων, ἀλλὰ πρὸς ἐφαρμογὴν καὶ θρησκευτικὴν τήρησιν τοῦ Συντάγματος, ὑπεστηρίχθη δὲ αὕτη ἐπὶ δύο καὶ πλέον μῆνας διὰ τῆς δυνατῆς θυσίας·

«Ἐπειδὴ, ἂν καὶ τὸ ἔθνος ἐκινήθη, ἡθικῶς, δὲν ὑπεστήριξεν ὅμως καὶ διὰ τῶν ὅπλων τὴν ἐπανάστασιν· καὶ ἐπειδὴ ἡ πρόληψις τῆς περαιτέρω ζημίας τοῦ ἔθνους, καὶ τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως ταύτης, καὶ τῆς χύσεως τοῦ ἀδελφικοῦ αἵματος, κατ' ἀναγκὴν τῆς παραδοχῆς τῆς ἀνωτέρω προτάσεως.

«Ἀποφαινόμεθα

«Ὑποβάλλομεν ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ πατρῷου ἔδαφους, ἀναχωροῦντες εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν μεθ' ὅλων ἐκείνων, ὅσοι ἐκ τῶν ἐνταῦθα θέλουν μᾶς ἀκολουθήσει.

*Μ. Ἀρτέμης, Α. Στέλλαχ, Δ. Ν. Βότσαρης, Χ. Ζιμβρακάκης,
Δ. Τριτάκης, Χ. Σ. Κατσιχογιάννης Π. Α. Μαυρομιχάλης,
Κ. Δ. Ἀντωνόπουλος, Γρηγόριος Δημητριάδης, Σ. Ν. Ζαβιτζάνος,
Γ. Α. Φραγγιάς, Θ. Μάνος, Γ. Κ. Παπαλαφερόπουλος,
Δ. Τσόκλης (ὁ κατ' ἀναγκὰς ἐνσπ. λαγχν. παρ' ἡμῶν παραληφθεὶς.)
Δ. Πραῖδης, Χ. Γαρδ. Γρίβας, Σμόλεντζ, Γ. Πετμεζᾶς*

«Ἐγκαταλειφθεὶς παρὰ πάντων τῶν συναδελφῶν μου, ἀναγκάζομαι νὰ καταδικάσω ἑμαυτὸν εἰς ἀιφυγίαν, καί, αἰσχυρόμενος τοῦ λοιποῦ ν' ἀποκαλῶμαι Ἕλληνα, ἀπὸ τοῦδε παραιτοῦμαι τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος.

Δημ. Γρίβας.

Τῇ 6ῃ Ἀπριλίου ὁ Γρίβας καὶ ὁ ταγματάρχης Ἰω. Μανωλάκης μεταβαίνουν εἰς τὸ στρατοπεδὸν τῆς πολιορκίας πρὸς συνέντευξιν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Χάν, πρὸς ὃν ἀνήγγειλαν τὴν περὶ ἀναχωρήσεως ἀπόφασιν ἀπάντων τῶν ἐξαίρεθέντων τῆς ἀμνηστίας.

Τῇ δὲ ἐπαύριον, 7 Ἀπριλίου, περὶ τὴν 10ην π. μ. ὤραν, δύο ἀτμόπλοια, ἓν ἀγγλικὸν καὶ ἓν γαλλικὸν ἐθεάθησαν εἰσπλέοντα εἰς Νάυπλιον· πάραυτα δὲ διεδόθη, ὅτι ταῦτα θέλουσι παραλάβει τοὺς ἐξαιρουμένους τῆς ἀμνηστίας καὶ μεταφέρει αὐτοὺς ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους.

Οἱ ἐν Παλαμνηδίῳ ἀξιωματικοὶ μετὰ τοῦ Γρίβα, ὅσοι ἐμελλον ν' ἀναχωρήσωσι, κατέβησαν εἰς τὴν πόλιν πρὶν ἢ εἰσέτι ἡ φρουρὰ Παλαμνηδίου μάθει τι περὶ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτῶν.

Ἡ τοῦ Ναυπλίου ὁμῶς φρουρὰ εἶχεν ἤδη μάθει τὰ συμβάντα καὶ ἐμελετᾶτο σχεδίων μεταξὺ τῶν ὑπαξιωματικῶν νὰ παρακωλύσωσι τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἀξιωματικῶν.

Ἐν ἀκαρεὶ δὲ διεδόθη ἡ εἰδήσις τῇ τε φρουρᾷ Ἀκροναυπλίας καὶ τῇ τοῦ Παλαμνηδίου, καὶ ἀναβρασμὸς συνοδευμένος μετὰ ἀταξιῶν καὶ πυροβολισμῶν ἤρχισεν ἔν τε τῇ πόλει καὶ τοῖς φρουρίοις. Ἐπιτροπὴ δὲ ὑπαξιωματικῶν, μεταβάσας πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Μ. Ἀρτέμην παρεόστησεν αὐτῷ τὴν δυσἀρέσκειαν τῆς φρουρᾶς διὰ τὸ ληφθὲν περὶ φυγῆς μέτρον καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν ν' ἀναβάλῃ, τοῦλάχιστον ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, τὴν ἀναχώρησιν, καθόσον ἐκ τῶν πρὸ τριῶν ἡμερῶν αὐτομολησάντων ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς πολιορκίας ὑπαξιωματικῶν πρὸς τὴν πόλιν, ἔμαθον ὅτι κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα πολλαὶ τοιαῦται αὐτομολήσεις θὰ γίνωσιν, τοῦθ' ὅπερ μεταβάλλει ἐπὶ τὸ βέλτιον τὴν κατὰστασιν τῶν πραγμάτων. Ὁ ἀρχηγὸς ὁμῶς ἀπήντησεν αὐτοῖς, ὅτι πᾶσαν περαιτέρω ἀντίστασιν θεωρεῖ ματαιὰν καὶ κατέπεισεν αὐτοὺς νὰ καθησυχάσωσι τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἄνδρας.

Οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἐξῆλθον εὐχαριστημένοι, ἀλλ' αἱ παρατηρήσεις αὐτῶν πρὸς τοὺς ἄλλους δὲν ἔτυχον καλῆς ὑποδοχῆς.

Τοῦντεῦθεν οἱ πολῖται συνωμόται οἱ ἐξηρημένοι τῆς ἀμνηστίας : Γ. Πετμεζᾶς, Π. Μαυρομιχάλης, Κ. Ἀντωνόπουλος, Ἰω. Παπαζαφειρόπουλος καὶ Γ. Δημητριάδης, ἔσπευσαν πρῶτοι νὰ ἐπιβασθῶσιν ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ ἀτμοπλοίου, ὃ δὲ Δ. Τσόκρης, Σ. Ζαβιτσάνος καὶ Φραγκιᾶς ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ.

Ὁ ἀρχηγὸς Μ. Ἀρτέμης ἐσκόπει νὰ ἐπιβασθῇ περὶ τὴν ἐσπέραν ἵνα ἀποχαιρετήσῃ τὴν φρουράν, ἀλλ' ἄνθρωποι τινες εἰπόν-

τες αὐτῷ ὅτι συμμορία τις ἔξωθεν ὀργανισμένη προτίθεται νὰ δολοφονήσῃ αὐτόν, ἠνάγκασαν νὰ ἐπιβιβασθῇ κρυφίως καὶ ἐν τάχει ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ ἀτμοπλοίου περὶ τὴν 1ην μ. μ. ὦραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας· ἀλλὰ μόλις ἡ ἀναχώρησις αὐτοῦ ἐγνώσθη καὶ ὁ ἐρεθισμὸς ἐκορυφοῦτο· πυροκροτήσεις δὲ ἀκατάπαυστοι ἐν τε τῇ πόλει καὶ τοῖς φρουρίοις ἠκούοντο πληροῦσαι τὸν ἀέρα.

Ἡ ἡμέρα αὕτη ἦτο ἡ ἐπικινδυνωδεστέρα διὰ τὴν πόλιν ἐξ ὅλων τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Βότσαρης, ὁ Ζυμβρακάκης, ὁ Γρίβας καὶ ἄλλοι, ὡς καὶ πάντες σχεδὸν οἱ ἀμνηστευθέντες ἀξιωματικοί, ἐτέθησαν εἰς κίνησιν καὶ διὰ παντός ἡπίου μέσου ἐζήτουν νὰ καταπαύσωσι τὸν ἐρεθισμὸν τοῦτον, ὅστις ἠπείλει νὰ γεννήσῃ πολλὰ ἐν τῇ πόλει δυστυχήματα· εἰς μάτην ὅμως ἀπέβησαν πᾶσαι αἱ προσπάθειαι καὶ αἱ προτροπαὶ τῶν ἀξιωματικῶν.

Ὁ ὑπὸ ἀρχος Τριτάκης, θελήσας νὰ ἀναβῇ εἰς Παλαμήδιον, ἵνα ἐπαναφέρῃ τὴν ἡσυχίαν, πυροβολεῖται ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων καὶ ὑποχωρεῖ πρὸς τὴν πόλιν.

Ἡ κατάστασις, ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν, καθίστατο δεινότερα. Πάντες ἐζήτουν ἢ νὰ ἐξέλθῃ ὁ ἀρχηγὸς Μ. Ἀρτέμης καὶ ν' ἀναβληθῇ τὸ μέτρον τῆς ἀναχωρήσεως, ἢ ἅπας ὁ στρατὸς ν' ἀναχωρήσῃ μετ' αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἀντέκρουον τὴν ἰδέαν ταύτην, ἐπὶ τῇ λόγῳ, ὅτι τὰ ἀτμόπλοια δὲν δύνανται νὰ δεχθῶσιν ἄλλους πλὴν τῶν μὴ ἀμνηστευθέντων, ἀλλ' ὁ στρατὸς ἐζήτηι νὰ καταλάβῃ τὰς ἐπάλξεις τῆς παραλίας καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀναχώρησιν.

Πλὴν, ἐν τῇ μεταξὺ τούτῳ, ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Γραμματικόπουλος, φρούραρχος Βουρτζίου, παραλαβὼν τὴν ἐκεῖ φρουρὰν εἰς 60 ἄνδρας ἀνερχομένην, μεταβαίνει ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ ἀτμοπλοίου, ἐν ᾧ αὐτὸς τε καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἐγένοντο δεκτοί· τοῦτο ἰδόντες οἱ ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς φρουρίοις καθησύχασαν, ἐλπίζοντες ὅτι θ' ἀναχωρήσωσιν ἅπαντες. Οὕτω δὲ μόλις πρὸς τὴν ἐσπέραν ἀπεκατέστη ἡ ἡσυχία ἐν τῇ πόλει.

Ἦρχισαν δὲ καὶ αἱ ἐπιβιβάσεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀτμοπλοίου. Οἱ

μουσικοί τῶν δύο ταγμάτων, ἐξαιρουμένων ὀλίγων, ἠκολούθησαν τὴν ἐπιβίβασιν τῶν ἀναχωρούντων.

Τὴν ἐπιούσαν, περὶ τὴν 8ην ὥραν π. μ., ἐπιβιβάσθησαν καὶ οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοί, ὁ ταγματάρχης Βότζαρης, ὁ Ζυμβρακάκης, ὁ ἀντισυνταγματάρχης Στέλβαχ, οἱ ἀνθυπολοχαγοὶ Δ. Γρίβας καὶ Χ. Κατζικογιάννης, οἱ ἀνθυπολοχαγοὶ Πραϊδης, Σμόλεντς καὶ Μάνος καὶ οἱ ὑπὸ τὰς ἀρχαὶ Χ. Γρίβας καὶ Δ. Τριτάκης, κατευροδοθέντες μέχρι τῆς παραλίας ὑπὸ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγγλικῷ ἀτμοπλοίου.

Σημειούσθω δὲ ὅτι πρὸ τῆς ἐπιβιβάσεως οἱ φεύγοντες ἀξιωματικοὶ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸ ἐν τῷ ταμείῳ τοῦ Ἑράτου μένον ποσὸν τῶν 30,000 δραχμῶν.

Οὕτω δέ, περὶ τὴν 10ην π. μ. ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, τὰ δύο ξένα ἀτμόπλοια «Πελεκάν» καὶ «Κάστωρ» ἀπῆραν ἐκ τοῦ λιμένος Ναυπλίου, φέροντα περὶ τοὺς 300 πρόσφυγας, πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς, οὓς ὠδήγησαν εἰς Σμύρνην.

Οἱ ἐξόριστοι Ἕλληνες διέμενον ἐν τῷ Λοιμοκαθαρητρίῳ, πρὸς οὓς ὁ γενικὸς διοικητὴς Σμύρνης διένεμε, καθ' ἑκάστην, τὰ χρειώδη καὶ ἐπέτρεψεν ἐκ περιτροπῆς νὰ ἐξέρχωνται καθ' ἡμέραν ἀνὰ 30 εἰς τὴν πόλιν· βραδύτερον δὲ ἐξελθόντες τοῦ Λοιμοκαθαρητηρίου, διέμενον ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς φιλανθρωπικοῖς καταστήμασι σιτιζόμενοι ἐκ συνεισφορῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰταλῶν. Βραδύτερον πολλοὶ τούτων διεσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους ἄλλας πόλεις τῆς τε Τουρκίας, Κωνσταντινουπόλιν, Προύσαν, Θεσσαλονίκην καὶ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας, Νεάπολιν, Μασσαλίαν, Ρουμανίαν καὶ ἄλλαχού καὶ τινες δὲ ἐπέστρεψαν ἀποινεὶ εἰς Ἀθήνας.

Οἱ ἀξιωματικοὶ Ἰω. Μανωλάκης καὶ Θ. Κυδωνάκης, οἱς ὁ ἀρχηγὸς Μ. Ἀρτέμης φεύγων ἔδωκε διαταγὰς περὶ τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως καὶ τῶν φρουρίων τῷ στρατηγῷ Χάν, εἰδοποίησαν περὶ τούτου τὸν στρατηγόν, ὅστις τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ἐζήτησε πληροφoρίας περὶ τῆς ἡσυχίας τῆς πόλεως.

Τὴν δὲ πρωτὴν τῆς 8ης Ἀπριλίου ἐγνωστοποίησε πρὸς τοὺς ἀνωτέρω ταγματάρχας Κυδωνάκην καὶ Μανωλάκην δι' ἐγγράφου, ὅτι ἡ εἴσοδος τοῦ κυβερνητικοῦ στρατοῦ θέλει γίνεαι κατὰ τὴν

12ην ὥραν καὶ ὅτι ἅπασα ἡ φρουρὰ μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν ὀφείλουσι νὰ ἐξέλθωσι τῆς πόλεως καὶ νὰ περιμείνωσι πρὸ τῶν Πυλῶν αὐτῆς τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ἐγένετο κατὰ τὴν 11ην ὥραν π. μ. παραταχθέντος τοῦ στρατοῦ ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν *Στρατιωτικῶν Γυμνασίων*, ἔνθα παρίσταντο καὶ οἱ ἀξιωματικοί.

Περὶ τὴν 12ην ὁ κυβερνητικὸς στρατὸς ἔφθασεν εἰς τὴν πλατείαν, προπορευομένου τοῦ στρατηγοῦ Χὰν μετὰ τοῦ ἐπιτελείου αὐτοῦ, καὶ πλησιάσας πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ Ναυπλίου ἀπέτεινεν αὐτῷ, διὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ Καρνάλη, ἐπιπληκτικὴν συνάμα καὶ νοθευτικὴν προσλαλίαν.

Μετὰ ταῦτα ὁ στρατηγὸς Χὰν ἀποταθεὶς πρὸς τὸν ταγματάρχην Μανωλάκην διέταξεν αὐτὸν νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ὑποταχθέντα στρατὸν εἰς Τύρινθα ἔνθα νὰ μένῃ περιμένων περαιτέρω διαταγὰς, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ Κυβερνητικοῦ στρατοῦ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν κατέλαβε πάντα τὰ φρούρια αὐτῆς, δούς οὕτω πέρας τῇ πολυθρυλήτῃ ταύτῃ Ναυπλιακῇ Ἐπαναστάσει.

Αὐθημερὸν δ' ὁ στρατηγὸς Χὰν διέταξεν ἅπαντας τοὺς ἀξιωματικούς τῆς παλαιᾶς φρουρᾶς νὰ ἐξέλθωσι τοῦ Ναυπλίου καὶ μεταβῶσιν, οἱ μὲν ἀνήκοντες εἰς λόχους εἰς Τύρινθα, οἱ δὲ ἄνευ στρατοῦ ἀξιωματικοὶ εἰς Ἄργος. Οὕτω δὲ ἔληξε τὸ τῆς Ναυπλιακῆς ἐπαναστάσεως δράμα ὅπερ δὲν ἦτο γέννημα μόνου τοῦ Ναυπλιακοῦ κόσμου ἀλλὰ τῆς ἐν γένει τότε καταστάσεως τῆς χώρας.

Τούτων ἐν Ναυπλίῳ τελουμένων καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τοῦ Κράτους ἀνεφαίνοντο στασιαστικὰ κινήματα ἐν τε Τριπόλει ὡς εἵπομεν, ἐν Μεγαλοπόλει, ἐν Γυθείῳ, ἐν Καλάμαις, ἐν Νεοκαστρῷ, ἐν Ἀγίῳ Πέτρῳ, ἐν Νέᾳ Ἐπιδαύρῳ, ἐν Πάτραις, ἐν Ναυπάκτῳ καὶ ἐν Ἀκαρνανίᾳ ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Γρίβα, ἀλλὰ πᾶσαι αὗται ἦσαν ἀνίσχυραι καὶ κατεστάλησαν ταχέως ἐν τῇ γενέσει αὐτῶν, σπουδαιότεραι δὲ ἦσαν ἡ ἐν Σύρῳ καὶ Κύθῳ ἐκτὸς τῶν τῆς Νάξου καὶ Θήρας καὶ τῶν Ἀθηνῶν, ἐν αἷς συνελήφθησαν συνεπείᾳ τῶν ἐν Ναυπλίῳ κατασχεθεισῶν ἐπιστολῶν τῇ 1 Φεβρουαρίου καὶ ἐφυλακίσθησαν ἐν ταῖς φυλακαῖς Γκαρπολά : ὁ Δημ. Καλλιφρονᾶς, ὁ δικηγόρος Ἀθ. Πετσάλης μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, οἱ ἀδελφοὶ Δεληγεωργαί, ὁ καπετάν Χρόνης Μπασδέκης, ὁ Δ. Μητσάκης, ὁ Α. Καλός, ὁ Τριτάκης,

ὁ Κ. Καλαμίδας, ὁ Νικολαΐδης, ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ὁ λοχαγὸς Μάνεσης, ὁ Πολυμέρης, ὁ Ὁδ. Ἰάλεμος, ὁ Ἀποστολόπουλος, ὁ Λυβέρδος, ὁ Ἀλεξιάδης, ὧν οἱ Δημήτριος Καλλιφρονᾶς, Ἀθανάσιος Πετσάλης, Ἐπαμεινώνδας Δεληγεώργης, Α. Καλός, Κ. Καλαμίδας, Ν. Καλλισπέρης, Ὀδυσσεὺς Ἰάλεμος, Δ. Ἀθανασίου, Ἀγαμέμνων Σκαρβέλης, Πολυμέρης καὶ Δ. Μητσάκης τὴν νύκτα τῆς 17—18 Φεβρουαρίου ἀπεστάλησαν διὰ τῆς «*Αμαλίας*» εἰς Κύθον καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ κράτησιν ἐν τῇ νῦν καταστάσει τῶν Λουτρῶν, οἵτινες βραδύτερον κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου ἐνωθέντες μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Νικόλαον Λεωτσάκον ἐπαναστατῶν ἐπολέμησαν ἐν Κύθῳ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν.

Ἀρχηγὸς δὲ τῆς ἐν Σύρῳ στάσεως ἦτο ὁ ἄλλοτε γενναίως ἐν τοῖς Θεσσαλικοῖς πεδίοις, μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Χατζή-Πέτρου ὑπὲρ τῆς μεγάλης ιδέας πολεμήσας λοχίας, νῦν δὲ ὑπολοχαγὸς τοῦ ἐν Σύρῳ ἱδρυόντος πεζικοῦ σώματος Νικόλαος Λεωτσάκος, ὅστις μετὰ 30 ἀνδρῶν, ἐτέρου τινὸς ἀνθυπολοχαγοῦ, τοῦ πληρώματος τοῦ ἀτμοπλοίου τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἐταιρίας Σύρου «*Ὁθωρος*» καὶ τινῶν ἄλλων, περὶ τὴν 7ην π. μ. ὤραν τῆς 28ης Φεβρουαρίου 1862, ὑψώσαντες τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐζητωκραύγαζον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐπυροβόλουν, κόψαντες σύναμα κατ' τὸ τηλεγραφικὸν σύρμα.

Ὁ νομάρχης Α. Ἀλεξανδρόπουλος μεταβὰς εἰς τὴν Ἀνω Σύρον, ὁποῦθεν ὀπλίσας ἱκανοὺς ἄνδρας, ἀνήγγειλεν ἐспеυσμένως διὰ τοῦ ἀναχωρήσαντος αὐστριακοῦ ἀτμοπλοίου τὸ γεγονός πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ἥτις πάραυτα ἐξέπεμψε διὰ τῆς πολεμικῆς κορβέτας «*Αμαλίας*» ἓνα λόχον τακτικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Δ. Τσίρον, τὸν ὑπολοχαγὸν Δ. Θ. Χρυσοβέργην καὶ τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Δ. Παπαδάκην, τὸν ὑπομοίραρχον Φωτο-Βάσον καὶ τὸν ἀνθυπολοχαγὸν τῆς φάλαγγος Τόλιαν καὶ 60 Μακεδόνas.

Οἱ ἐπαναστάται καταλαβόντες καὶ τὸ ἕτερον τῆς ἐταιρίας ἀτμοπλοίου «*Καρτερία*» ἀπέστειλαν αὐτὸ εἰς Τήνον, ἵνα παραλάβῃ καὶ τὸ αὐτόθι μένον στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα, ἀλλὰ τοῦ λοχίου ἀρνηθέντος, ἡ «*Καρτερία*» ἐπέστρεψεν εἰς Σύρον ἀπρακτος, τῶν Τηνίων μὴ ἀσπασθέντων τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα.

Οἱ ἐπανάσταται, κατὰ τὸ πρότερον συμφωνημένον αὐτοῖς σχέδιον, δι' οὗ ἐσκόπουν νὰ παραλάβωσι καὶ τοὺς ἐν Κύθῳ ἐξορίστους ἐπανάστατας τῶν Ἀθηνῶν καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς Χαλκίδα, ἥτις ἤδη ἦτο ἑτοιμος εἰς ἐπανάστασιν, ὁπόθεν νὰ κατέλθωσιν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπιβάλωσι τῇ κυβερνήσει τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν, διαρκάσαντες τὸ ἐν Σύρῳ δημόσιον ταμεῖον καὶ ἐπιβάντες τῆς «Καρτερίας» ἔπλεον πρὸς τὴν Κύθον, πρὸς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐξορίστων ἐπανάστατῶν. Κατὰ τὸν πλοῦν ὁμῶς, περὶ τὴν 11 3)4 π. μ. τῆς 1ης Μαρτίου, ἐθεάθησαν ὑπὸ τῆς πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν ἀποσταλείσης βασιλικῆς κορβέττας «*Ἀμαλλας*», ἥτις καὶ ὁλονὲν ἔπλεε κατ' αὐτῶν. Οἱ ἐπανάσταται τότε ἤρξαντο κραυγάζοντες : *ἡ φρεγάτα ! ἡ φρεγάτα !*

«Εἰς τὰς φωνὰς ταύτας λέγουσιν οἱ, τῇ 12 Μαΐου τὰ τῆς Κύθου ἐκθέσαντες ἐπανάσταται Α. Καλὸς καὶ Δ. Μητσάκης, ἀπεκρίθημεν οἱ πλεῖστοι διὰ τῆς ἀναβάσεώς μας ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. ἕκαστος ἡμῶν διάφορον ἔδωκε γνώμην, ὁ δὲ Ν Λεωστάκης μετὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ πλοίαρχου Ὁρλώφ «*κάτω ὅλοι, κάτω ὅλοι*» ἰστάμενοι παρὰ τὴν καταβάθραν μετὰ τοῦ Α. Καλοῦ εἶπε πρὸς τὸν πλοίαρχον «*ἐπάνω τους ! ἐπάνω τους !*» αὐτοῦ ἀπεκρίθη ἄδύνατον νὰ πείσωμεν ἐπάνω των, μικρὸν ἀνοιγμα τοῦ σκάφους τῆς «Καρτερίας» ἀρκεῖ νὰ μᾶς βυθίσῃ.» Τότε ἠκούσθησαν πανταχόθεν σχεδὸν φωναί : «*εἰς τὴν ξηράν !*» καὶ πάραυτα διήλθεν ὑπερβεν τῆς κεφαλῆς μας σφαῖρα ἐκ τοῦ ἀτμοδρόμονος ριφθεῖσα.

Ὁ πλοίαρχος Ὁρλώφ θέλων νὰ διασώσῃ τὸ ἀτμοκίνητον διατάσσει νὰ στραφῇ αὐτὸ δεξιὰ καὶ νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὸν λιμενίσκον τῆς Ἀγίας Εἰρήνης. Μεχρικοῦ κρυφθῶμεν εἰς τὸν λιμενίσκον τοῦτον ἔδαπανήσαμεν πλέον τῶν πέντε λεπτῶν καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ἤμεθα ὑπὸ τὰ πυρόβολα τοῦ ἀτμοδρόμονος, πλέοντος εἰς ἀπόστασιν ἡμίσεως τὸ πολὺ μιλίου.

Ἡ «Καρτερία» εἰσῆχθη ἀβλαβῶς εἰς τὸν λιμενίσκον καὶ μετὰ μεγίστης ταχύτητος καὶ ἐπιτηδειότητος ἐτέθη παραλλήλως πρὸς τὸν ἀριστερόν αἰγιαλὸν τῆς εἰσόδου· ἡ ἀποβίβασις πάντων τῶν ἐν αὐτῇ, τῶν πολεμοφοδίων καὶ ἐνὸς μικροῦ κανονίου ἐγένετο ἐντὸς

ένος τετάρτου τῆς ὥρας, ὥστε περί τὴν 1 1)4 ὥραν μ. μ. εὐρέθη-
μεν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

Τὸ πυροβόλον ἐτοποθετήθη εἰς τὸ ἀκρωτήριον πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ πλοίου, γέν περιπτώσει ἐπιθέσεως, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ *Λαζάρου Γ. Γιουρδῆ*, τοῦ *Καρτανζόγλου*, τοῦ *Τσατίσου*, τοῦ *Ίουστινιάνη*, τοῦ *Τσελαλῆ* καὶ ἄλλων, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν στρατιωτῶν, τῶν πολιτῶν καὶ ἡμῶν τῶν ἀπελευθερωθέντων, διεσκορπίσθησαν ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου καὶ ἐθέωντο τὰς κινήσεις τοῦ ἀτμοδρόμονος· οὗτος ἐστάθη ἐπὶ τὸν ἀτμοῦ, καὶ ἅμα προσήγγισεν αὐτὸν ὁ «*Καρχαρίας*,» ἤρξατο νὰ ἀποβιβάζῃ εἰς τὰς λέμβους τὸν ὅποιον εἶχεν στρατόν· ὅτε δὲ ὁ στρατὸς κατέβη εἰς τὰς λέμβους ἔρριψε καὶ δευτέραν σφαῖραν, ἥτις διήλθεν ἐν μέτρον σχεδὸν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ Ν. Λεωστάκου καὶ τινων ἄλλων, ἱσταμένων ὀλίγα βήματα ὑψηλότερα τοῦ μέρους, ἔνθα ἐτοποθετήθη τὸ πυροβόλον ἡμῶν.

Μετὰ τὸν κανονοβολισμόν τοῦτον, καὶ ἀφοῦ εἶδομεν πρὸς ποῖον σημεῖον ἐμελλον νὰ κάμωσι τὴν ἀποβίβασιν τοῦ στρατοῦ, ὁ *Μωραϊτίνης*, παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ *Ίουστινιάνη* καὶ 6—8 στρατιωτῶν, ἔδραμε πρὸς τὸν ἑπέναντι λόφον, ὡς ἐμπροσθοφυλακή· ὅτε δὲ ἀποβίβασθέντες εἰς τὴν ξηρὰν οἱ στρατιῶται τῆς κυβερνήσεως ὤδευον καθ' ἡμῶν, ἔδραμε καὶ ὁ *Λεωστάκος* μετὰ τοῦ *Μητσάκη* καὶ ὀλίγων στρατιωτῶν, ἵνα φθάσῃ τὸν *Μωραϊτίνην* καὶ καταλάβῃ τὸν ἄνωθεν τοῦ λιμενίσκου τῆς *Ἀγίας Εἰρήνης* λόφον, ὅπως παρεμποδίσῃ τὴν ἐκεῖθεν πρὸς τὴν «*Καρτερίαν*» κατάβασιν τοῦ κυβερνητικοῦ στρατοῦ.

Οὗτοι ἀντὶ νὰ βαδίσωσι τὴν αὐτὴν ὁδόν, ἣν ἐβάδιζεν ὁ *Μωραϊτίνης* ἐστράφησαν ἐπὶ τῶν βράχων καὶ ἔφθασαν ταχύτερον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου. Ὁ *Σκαρβάλης* βλέπων αὐτοὺς, ἐγκαταλιμπάνει τὸν συνοδοιπόρον τοῦ *Καλὸς* καὶ τοὺς προφθάνει, ἐξακολουθεῖ δὲ ὁ *Καλὸς* τὴν ὁμαλὴν ὁδόν, φθάνει τὸν *Μωραϊτίνην*, φέροντα μόνον εἰς χεῖρας δύο πιστόλια, καὶ τὸν *Γάλεμον* καὶ προβαίνουνσιν ἅπαντες ἐπὶ τοῦ λόφου, ἔνθα, τὸ πρῶτον ἐσταμάτησεν ὁ *Λεωστάκος*, πρὸς κατασκόπευσιν τῶν κινήσεων τοῦ ἀτμοδρόμονος καὶ τοῦ στρατοῦ. Ἐκεῖ διατάσσει τὸν σαλπικτὴν νὰ καλέσῃ τοὺς διασκορπισθέντας

στρατιώτας· ἤχει ἡ σάλπιγξ ἐπὶ πέντε περίπου λεπτά καὶ μόλις συγκεντροῦνται 18 ἕως 20 στρατιῶται καὶ ὀλίγοι πολῖται.

Ὁ στρατὸς τῆς κυβερνήσεως ἀπαντᾷ καθ' ὁδὸν τὸν εἰσαγγελέα καὶ τὴν χωροφυλακὴν, ἣτις ἐφύλαττε τοὺς ἐξορίστους, λαμβάνει παρ' αὐτῶν πληροφορίας καὶ διερχόμενος τοῦ καταστήματος τῶν Λουτρῶν εὐρίσκει ἐκεῖ τὸν λοχίαν *Πέτρον Τσαβέλαν*, ὅστις ἐκ τοῦ λιμένος τῆς *Ἀγίας Εἰρήνης* ἀνεχώρησε καὶ προσῆλθεν ἐκεῖσε.

Μανθάνει παρ' αὐτοῦ πάντα τὰ κατὰ τὸν *Λεωτσάκον* καὶ πάραυτα κινεῖ εἰς συνάντησιν αὐτοῦ· ἐν διαστήματι 30 ἕως 35 λεπτῶν τῆς ὥρας ὁ κυβερνητικὸς στρατὸς συγκείμενος ἀπὸ ἑκατὸν πενήκοντα περίπου στρατιωτῶν τῆς γραμμῆς τεσσαράκοντα χωροφυλάκων καὶ 30 Μακεδόνων, τοποθετεῖται ἀπέναντι ἡμῶν εἰς ἀποστασιν χιλίων βημάτων.

Ὁ *Λεωτσάκος* τότε καλεῖ καὶ πάλιν πρὸς ἑαυτὸν τοὺς στρατιώτας, ἀλλ' οὐδεὶς, ἐκτὸς τῶν πρώτων, φαίνεται προσερχόμενος· ἐγκαταλιμπάνει τὸ ὁροπέδιον καὶ τοποθετεῖται πλησιέστερον τῶν ἐναντίων μετὰ τοῦ *Μητσάκη*, τοῦ *Σκαρβέλη*, τοῦ δεκανέως *Καμπά* καὶ 10—20 στρατιωτῶν, ὁ δὲ *Μωραϊτίτης* ἀφίνων τοὺς λοιποὺς τοποθετεῖται ἀριστερόθεν τοῦ *Λεωτσάκου*, ἐντὸς τετραγώνου μικροῦ ἐκ λίθων.

Ἐντεῦθεν καταφαίνεται ἡ δύναμις τῶν ἐναντίων, καὶ ὅμως ὁ *Λεωτσάκος* καὶ ὁ *Μωραϊτίτης* δὲν ἀποδελιῶσιν, ἀπ' ἐναντίας ἐνθουσιῶνται καὶ μετὰ πεποιθήσεως ἀκατανοήτου φρονοῦσιν ὅτι θὰ κατισχύσωσι.

Περὶ τὴν 2 3)4 μ. μ. τὰ διαμαχόμενα μέρη εὐρέθησαν εἰς ἀποστασιν προσβολῆς διὰ τοῦ τουφεκίου. Ἐν ἀγνοίᾳ τότε τοῦ τε *Λεωτσάκου* καὶ τοῦ *Μωραϊτίτη*, στρατιώτης τις ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐξέρχεται τοῦ χαρακώματος καὶ συναντᾶται μετ' ἄλλου ἐκ τῶν κυβερνητικῶν· ἀμφοτέρωθεν ἀντηχοῦσιν αἱ φωναὶ ἐκ μέρους μὲν ἡμῶν:

«*Ζήτω ἡ ἐλευθερία, Ζήτω ἡ πατρίς*», ἐκ μέρους δὲ τῶν ἐναντίων «*Ζήτω ὁ βασιλεὺς*»· ὁ ἡμέτερος στρατιώτης ἐρωτᾷ τὸν ἄλλον «*τί ζητοῦσι καὶ διατί νὰ χύνεται ἀδελφικὸν αἷμα εἰς τὸ Νεῦπλιον· νὰ ἐρωθῶμεν, τῶ προσθέτει ὁλοι, διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος*»· ὁ ἐναντίος προσκαλεῖ αὐτὸν νὰ παραδοθῶμεν.

Αἱ ζητωκραυγαὶ ἀμφοτέρωθεν ἐξακολουθοῦσιν, ὅτε ἀκούεται φωνὴ ἐκ τῶν χαρακωμάτων τῶν ἐναντίων «*νὰ ἐξέλθῃ ὁ Λεωτσάκος*». ὁ Σκαρβέλης τότε ἔρχεται πρὸς τὸ μέρος ἔνθα ἴσταντο ὁ Μωραϊτίνης, ὁ Καλὸς καὶ ὁ Ἰάλεμος, καὶ λέγει «*ζητοῦν τὸν Λεωτσάκον*». ὁ Καλὸς ἐπιστρέφει εἰς τὰ ἴδια, ἵνα εἴπῃ εἰς τὸν Λεωτσάκον· νὰ μὴν ἐξέλθῃ, καὶ τὸν συνιστᾷ προσοχὴν, ἵνα μὴ ἐξ ἀπάτης τὸν φονεύσωσιν. Ζητεῖ ὁ Σκαρβέλης νὰ ἐξέλθῃ ὡς πρεσβευτὴς, ἀλλ' ὁ Λεωτσάκος καὶ ὁ Μωραϊτίνης ἀποφασίζουσι νὰ ἐξέλθῃ ὁ Μητσάκης· οὗτος ὑψώνει ἐπὶ τοῦ ὄπλου του λευκὴν σημαίαν καὶ ἐξέρχεται προβαίνων 40 περίπου βήματα· ζητεῖ νὰ ἐξέλθῃ ἀξιωματικὸς τις ἐκ τῶν ἐναντίων, ἀλλ' οὐδεὶς ἐξέρχεται· ἐπὶ δέκα περίπου λεπτὰ ἔμεινεν ἔξω τοῦ χαρακώματος καὶ κανεὶς δὲν ἐξήλθεν, ἀλλ' ἐκάλουν αὐτὸν νὰ πλησιάσῃ.

Βλέπων τὴν ἀρνησιν τῶν ἐναντίων νὰ ἔλθωσιν εἰς σπουδαίαν συνεννόησιν, καὶ τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ ἀραιώσιν τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ σκοπῷ προσβολῆς, ὡπισθοχώρησε φέρων πάντοτε τὸ σημεῖον τῆς εἰρήνης ἐπὶ τοῦ ὄπλου του.

Ἄμα τῇ ἀφίξει τοῦ Μητσάκη ἐντὸς τοῦ χαρακώματος ὁ Λεωτσάκος προσκαλεῖ τοὺς περὶ ἑαυτὸν νὰ ἐκφρασθῶσιν, ἂν θέλωσι νὰ πολεμήσωσι, καὶ νὰ συναποθάνωσιν· ἐν μιᾷ φωνῇ ἀπαντες ἀποκρίνονται : «*μάλιστα, μάλιστα, νὰ ἀποθάνωμεν μαζὺ σου Κ. ἀξιωματικέ*». ἐνῶ εἰς τοιαύτην διάχυσιν εὐρίσκοντο οἱ περὶ τὸν Λεωτσάκον, οἱ ἐναντίοι ἤρξαντο πρῶτοι τοῦ πυροβολισμοῦ, ὅστις διήρκεσεν ἀδιακόπως ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκόπασε.

Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ὁ Λεωτσάκος λέγει πρὸς τοὺς περὶ ἑαυτὸν, ὅτι ἡ σάλπιγξ θὰ ἡχήσῃ τὴν διὰ λόγχης προσβολήν, ἀλλὰ νὰ μείνωσιν ἀπαντες ἀκίνητοι εἰς τὰς θέσεις των, καὶ ὅταν οἱ ἐναντίοι κενώσωσι τὰ ὅπλα των καὶ ἐξέλθωσι τῶν χαρακωμάτων των, ἵνα ἐπιτεθῶσι καθ' ἡμῶν, τότε νὰ πυροβολήσωσι κατ' ἐκείνων καὶ διὰ τῆς λόγχης ν' ἀπωθήσωσιν αὐτοὺς, χωρὶς νὰ στρέψωσιν εἰς τὰ ὀπίσω, ἵνα ἴδωσι ἂν τι τρέχει.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, ἔν ἀπόσπασπα στρατιωτῶν ἐκ τῶν ἐναντίων, μετ' ὀλίγων χωροφυλάκων, βοηθούμενον ἀπὸ τὸ ἀνώμαλον τῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ θέσεως, προχωρεῖ καὶ καταλαμβάνει τὰ ὀπίσθια

τοῦ Μωραϊτίνη, ὅστις ἔννοεῖ τοῦτο καὶ φωνάζει «ἀλλ' τί εἶσθε ;» ἀποκρίνονται· «ἀντάρται» καὶ ἐξακολουθοῦσι πλησιάζοντες, ὅτε δὲ ἔφθασαν εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων φωνάζουσι «κάτω τὰ ὄπλα, παραδοῖτε»· ὁ Μωραϊτίνης ἀποκρίνεται : «ζήτω ἡ ἐλευθερία, παιδιὰ, ὅλοι εἴμεθα ἀδελφία» συγχρόνως ἀπομακρύνεται τῆς θέσεώς του ὁ Σκαρβέλης καὶ τραγῳδῶν διευθύνεται πρὸς τὸν Μωραϊτίνην φωνάζων· «Δὲν ἐτρέπεσθε, σείς Ἕλληνας γὰρ πολεμῆτε ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας καὶ ὑπὲρ τῆς τυραννίας ; ζήτω ἡ πατρίς, ἃς ἐρωθῶμεν ὅλοι», αὐταὶ ἦσαν αἱ τελευταῖαι λέξεις του· διότι πάραυτα σφαίρα κτυπήσασα αὐτὸν εἰς τὸν ἀριστερὸν ὀφθαλμὸν τὸν ἔριψε νεκρὸν.

Ὁ Λεωτσάκος βλέπων τὸν θάνατον τοῦ Σκαρβέλη καὶ τὸν κίνδυνον τοῦ Μωραϊτίνη ἐγκαταλιμπάνει τὸ χαράκωμα καὶ τρέχει μὲ μόνον τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας εἰς διάσωσιν τοῦ Μωραϊτίνη, περικυκλωθέντος ἀπὸ τοὺς ἐναντίους, κραυγάζων : «Μὴ παιδιὰ, μὴ σκοτορῶμεθα· εἴμεθα ἀδελφία ζήτω ἡ πατρίς, ζήτω ἡ ἐλευθερία» αἱ φωναὶ του δὲν εὐρίσκουσιν ἡχώ, καὶ πάραυτα βλέπει τὸν Μωραϊτίνην πίπτοντα εἰς τοὺς πόδας τοῦ Σκαρβέλη, ἑαυτὸν δὲ περικυκλωθέντα. Ὁ Μητσάκης καὶ ὁ Καμπὰς τρέχουσι τότε εἰς ὑπεράσπισίν του καὶ κενόνοσι τὰ ὄπλα των κατὰ τῶν ἐναντίων· πληγόνουν μόνον ἓνα ἐξ αὐτῶν· οἱ ἐναντίοι πυροβολοῦσι κατὰ τοῦ Λεωτσάκου καὶ σφαίραι τρεῖς διατρυπήσασαι τὴν κοιλίαν, τὸ στόμα καὶ τὸ στήθος του τὸν ρίπτουσι νεκρὸν· αἰχμαλωτίζονται οἱ λοιποί.

Εἰς ἓκ τῶν στρατιωτῶν ὁρμᾷ νὰ διατρυπήσῃ τὸν Μητσάκην, ὅστις σώζεται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ λοχίου Νταγκλῆ ἀπωθήσεως τοῦ στρατιώτου. Ὅτε δὲ ἔπαυσε πᾶσα ἀντίστασις φθάνει ὁ λοχαγὸς Δ. Τσίρος, ὅστις ἰδὼν τὸν Μητσάκην περικυκλωμένον ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τῷ λέγει «καὶ σὺ ἐδῶ ;» καὶ διευθύνεται κατ' αὐτοῦ μὲ γυμνὸν τὸ ξίφος· ὁ Μητσάκης τῷ ἀπαντᾷ, «ματαλα πλέον ἢ κατ' ἐμοῦ ὀργή, εἰμὶ αἰχμάλωτος»· ὁ Τσίρος συνέρχεται καὶ σταματᾷ· ἵσταται πρὸ τῶν σωμάτων τῶν πεσόντων νεκρῶν, καὶ ἀντὶ νὰ κλαύσῃ εἰς τὴν στήρην τοιούτων τέκνων τῆς φίλης πατρίδος, ἔξεμει κατ' αὐτῶν ἀπείρους ὕβρεις, ἀνοικτεῖς εἰς ἀξιοματικόν, στραφεῖς δὲ πρὸς τὸν νεκρὸν τοῦ Λεωτσάκου ἐφώναζε : «κακοῦργε Μαρτιάτη, ἐρόμιζες ὅτι εἶχες γὰρ κάμης μὲ Τούρκους· εἶχες γὰρ κάμης μὲ τὸν Τσίρον, ὁ

ὁποῖος ἐγνώριζε τὴν δολιότητά σου· ἔτσι εἶσθε σεῖς οἱ Μανιάτες μπαπδσίδες· ἐφαντάσθης γὰρ γίνης μεγάλος χωρὶς γὰρ σοῦ ἀνῆκη· ἀ-
χάριστε, ὁ βασιλεὺς παρ' Ἀξίαν σὲ ἐτίμησε καὶ σὲ ἔδωκε βαθμούς·
ἐφάνης ἐπίορκος καὶ ἰδοὺ ἔλαβες τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας σου· σοῦ τὸ
ἐφώναξα, εἶμαι ὁ Τσίρος, ἀλλ' ἐνόμισες ὅτι θὰ μοῦ φύγῃς».

Ἐνῷ δὲ ταῦτα ἔλεγεν, οἱ στρατιῶται τοῦ ἐγύμνωνον τοὺς νε-
κρούς· εἰς δὲ τούτων μὴ δυνάμενος ν' ἀφαιρέσῃ τὴν ὁποίαν ἐφόρει
ὁ Μωραϊτίνης κοκκίνην φλανέλαν ἀντὶ ὑποκαμίσσου, ἀπέκοψε διὰ
τοῦ ξίφους ταύτην κατὰ τὴν χεῖρα, ἀφελὲς ἐπ' αὐτῆς μικρόν τι
μέρος.

Μετὰ ἔν τέταρτον ἔφθασεν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς
Χρυσοβέργης, ὅστις ἅμα εἶδε τοὺς νεκρούς ἤρχισε τὰς αὐτὰς ὕβρεις
καθ' ὅλων, καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ Λεωτσάκου, καὶ διέταξε νὰ κόψωσι
τὰς κεφαλὰς των· τρεῖς στρατιῶται κινοῦνται εἰς ἐκτέλεσιν τῆς
διαταγῆς ταύτης, καὶ ἤθελον πράξει τοῦτο, ἂν ὁ Μητσάκης, ἵνα
μὴ καταισχυνθῇ ὁ ἐλληνικὸς στρατός, δὲν ἔλεγε πρὸς τὸν λοχαγὸν
Τσίρον ὅτι καὶ τὰ βάρβαρα ἔθνη σήμερον ἐγκατέλιπον τὸ μέτρον
αὐτά· Συνησθάνθη τότε τὸ σκληρόν τῆς πράξεως ταύτης ὁ Τσίρος
καὶ διατάσσει νὰ μὴ κόψωσι τὰς κεφαλὰς των, ἀλλὰ ν' ἀποτελειώ-
σωσι τὸν Λεωτσάκον, ὅστις εὐτυχῶς εἶχεν ἐκπνεύσει ἅμα ἔπεσεν.

Ἀφ' οὗ ἐγυμνώθησαν οἱ νεκροί, ἔπαυσε πᾶς πυροβολισμὸς καὶ
παρεδόθησαν ἅπαντες, ὁ Κ. Τσίρος εἶπε πρὸς τοὺς στρατιώτας τοῦ
Λεωτσάκου, ὅτι εἶναι ἐλεύθεροι, καὶ διέταξεν αὐτοὺς νὰ τὸν παρα-
κολουθήσωσιν· ἀφῆκε τοὺς νεκρούς καὶ ἔλαβε τὴν διεύθυνσιν πρὸς
τὸν ἀπέναντι αἰγιαλόν, ἔνθα ἦτο τὸ πυροβόλον μετ' ὀλίγων στρα-
τιωτῶν καὶ 30 πολιτῶν.

Ἄμα τῇ προσεγγίσει αὐτοῦ, οἱ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην εὕρισκόμε-
νοι, ἐκτὸς τοῦ Τσάτσου καὶ ἄλλων τινῶν, διαφυγόντων τὴν προσο-
χὴν τοῦ κυβερνητικοῦ στρατοῦ, παρεδόθησαν, καὶ πάλιν ὁ Κ. Τσί-
ρος διεκήρυξεν ὅτι εἶναι πάντες ἐλεύθεροι, καὶ κατέβη εἰς τὴν πα-
ραλίαν, ἔνθα εὐρὼν τὰς λέμβους τῆς «Καρτερίας» καὶ τῶν ἄλλων
ἐν τῷ λιμένι εὕρισκομένων πλοίων, ἐπέβη ἐπ' αὐτῶν καὶ εἰσῆλθεν εἰς
τὴν «Καρτερίαν», ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως. Μετὰ τὴν κατάληψιν
τῆς «Καρτερίας» διέταξε τὸν ὑπολοχαγὸν Χρυσοβέργην νὰ ἐξέλθῃ

εἰς τὴν ξηράν, ὅπως συλλέξῃ τὰ ὄπλα, ἅτινα ἀφῆκαν οἱ ὑπὸ τὸν *Λεωτσάκον*, καὶ νὰ καταβιδάσῃ εἰς τὴν παραλίαν τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς πληγωμένους.

Περὶ τὴν ὥραν μ. μ. ἐφάνη ἡ μεγάλη ἄκατος τοῦ ἀτμοδρόμονος πλήρης ναυτῶν ἐνόπλων καὶ φέρουσα τὸν ὑπολοχαγὸν *Χρυσοβέργην*, τὸν ἀξιωματικὸν *Γαίκαρ Σάββαρ* καὶ τὸν δόκιμον *Βῶκον*, οἵτινες, ὥς νὰ ἦσαν αὐτοὶ οἱ πρῶτοι οἱ μέλλοντες νὰ καταλάβωσι τὴν «*Καρτερίαν*», προσήγγισαν ἀλλαλάζοντες καὶ πυροβολοῦντες· ὁ ἐν τῇ «*Καρτερίᾳ*» στρατὸς ἀπεκρίθη διὰ πυροβολισμῶν, οἵτινες μόλις διεκόπησαν, μετὰ πολλὰς φωνὰς καὶ διαταγὰς τοῦ *Κ. Τσίρου*. Ἐπιβαινόντων τῶν ἐν τῇ ἀκάτῳ ἐπὶ τῆς «*Καρτερίας*» καὶ ὁ λοχαγὸς *Τσίρος* καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς *Χρυσοβέργης* ἐπανελάβον τὰς αὐτὰς κατὰ τοῦ *Λεωτσάκου* ὕβρεις.

Τὴν δὴν ὥραν μ. μ. ἀνηγγέλθη εἰς τὸν λοχαγὸν *Τσίρον* ὅτι οἱ νεκροὶ κατεβιδάσθησαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ διατάχθη νὰ ριφῶσιν εἰς μίαν τῶν λέμβων· ὥς κατεβιδάσθησαν συρόμενοι ἐπὶ τῶν βράχων, οὕτω καὶ ἐρρίφθησαν γυμνοί, μὲ μόνον τὸ ἐσωδρακον, εἰς μίαν λέμβον, ὥς ρίπτονται ἐν Ἀθήναις παρὰ τοῦ δημίου εἰς τὰ κάρρα τὰ κατὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως Ἀθηνῶν φονευόμενα σκυλιά, καὶ ἀφέθησαν οὕτω μέχρι τῆς πρωίας, ὅτε διατάχθη νὰ τοὺς μεταφέρῃ ἡ λέμβος εἰς τὴν παραλίαν καὶ νὰ τοὺς πετάξῃ εἰς τὴν ξηράν, ἵνα ἀκολούθως ριφῶσιν εἰς κοινὸν λάκκον.

Ἀμφότεροι οἱ ὑπογραφόμενοι μετὰ τοῦ *Λήμου Παπαθανασίου* ἀπὸ τῆς συλλήψεώς μας ἐκρατήθημεν, φρουρούμενοι αὐστηρότατα εἰς τὴν δευτέραν θέσιν τῆς «*Καρτερίας*»· ὅτε δὲ τὴν πρωίαν ἐγένετο γνωστὸν εἰς ἡμᾶς ὅτι ἐπεβιδάσθησαν οἱ *Καλλιφρονᾶς*, *Δεληγεώργης Πετσάλης*, *Καλαμίδας* καὶ *Καλλισπέρης*, συλληφθέντες ἐν τῇ πόλει καὶ ἐδόθη τὸ ἀνωτέρω πρόσταγμα, τότε ἐζητήθη ἡ ἄδεια νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ξηράν ὁ *Μητσάκης* ἵνα ἀσπασθῇ τοὺς νεκροὺς καὶ φροντίσῃ περὶ τῆς ταφῆς αὐτῶν, χωριστὰ τῶν δύο ἄλλων, ἐνὸς στρατιώτου καὶ ἐνὸς πυροσβέστου· ἔλαβε τὴν ἄδειαν καὶ ἐξελθὼν παρεκάλεσεν ἕνα τῶν πολιτῶν νὰ θέσῃ διακριτικὰ σημεῖα ἐπὶ τοῦ τάφου ἐνὸς ἐκάστου, καὶ τὸν κατὰ τύχην εὑρεθέντα ἐκεῖσε ἱερεῖα νὰ ἐνταφιάσῃ αὐτοὺς κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ *Μητσάκης*

ἐπανῆλθεν εἰς τὴν «Καρτερίαν» καὶ πάραυτα ἀνεχωρήσαμεν εἰς Σύρον, ἀφέντες τοὺς νεκροὺς ἀτάφους». Οὕτω δὲ ἐπέτυχεν μὲν ὁ Ὀθων νὰ καταπνίξῃ ἅπαντα τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐχύθη ἀδελφικὸν αἷμα ἐν τε Ναυπλίῳ καὶ ἐν Κύθνῳ, ἐνθα ἐσφάγησαν τρεῖς φιλελεύθεροι καὶ φιλοπάτριδες ἥρωες : ὁ Ν. Λεωτσάκος, ὁ Περ. Μωραΐτινης καὶ ὁ Ἀγαμ. Σκαρβέλης. Αἱ εἰκόνες ὅμως ἀπάντων τούτων ἐκυκλοφόρουν ἔκτοτε καὶ ἄχρι τῆς σήμερον ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἀνατολῇ ὡς εἰκόνες μαρτύρων, ἡ δὲ Σύρος εἰς τιμὴν τοῦ Ν. Λεωτσάκου τὴν μοναδικὴν αὐτῆς πλατεῖαν ἐκάλεσε *Πλατεῖαν Λεωτσάκου*. Πολλοὶ δὲ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι ἔγραψαν, εἰς δόξαν αὐτῶν αἰδίων, δράματα καὶ ἐλεγεία καὶ ἄλλα περὶ ἔργα. (1)

Καὶ οὕτω, τῆς ἐν Κύθνῳ στάσεως κατασταλείσης, ὁ στρατὸς μετὰ τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν λαφύρων ἐπέστρεψεν εἰς Σύρον ἐπὶ τῶν ἀτμοπλοίων «*Αἰγυπίας*» καὶ «*Καρτερίας*», ἅμα δὲ τῷ κατὰ-πλῶ εἰς Σύρον οἱ ἐπαναστάται Δημήτρ. Καλλιφρονᾶς, Ἀθ. Πετσάλης, Ἐπαμ. Δελήγεωργης, Α. Καλός, Κ. Καλαμίδας, Ν. Καλλισπέρης καὶ ἄλλοι μετηνέχθησαν τῇ 4ῃ Μαρτίου ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «*Αἰγυπίας*» δι' οὗ ὠδηγήθησαν εἰς τὴν Μανὴν τῆς *Τουρλιανῆς* ἐπὶ τῆς νήσου Μυκῶνου.

Γενομένης δ' ἐρεύνης ἐπὶ τῆς «*Καρτερίας*» εὐρέθησαν, κατ' ἔγγραφον σωζόμενον ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς *Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας* τῆς *Ἑλλάδος* ὑπ' ἀριθμὸν 7029, φακέλλῳ ΚΓ' καταγε-

(1) Περὶ τῶν ἐν Κύθνῳ πεσόντων ἐξεδόθησαν πολλὰ φυλλάδια, ἐν οἷς καὶ τάδε :

α) Εἰς τοὺς ἐν Κύθνῳ δολοφονηθέντας Ἐλεγεία, ὑπ.***, Ἀπρίλιος 1862. Ἐν Ἀθήναις 1862.

β) Διάφορα Ποιήματα πρὸς μνήμην τῶν ἐν Ναυπλίῳ καὶ Κύθνῳ πεσόντων ἡρώων, ὑπὸ Σ. Νάντη. Ἐν Ἀθήναις 1862.

γ) Ὁ Λεωτσάκος ἡ οἱ μάρτυρες τῆς Κύθνου, δρᾶμα τραγικὸν εἰς πράξεις δύο, ὑπὸ Δημοσθένους Ν. Λυμπερίου. Ἐν Ἐρμουπόλει 1863.

δ) Τὸ ἀτέλειστον μνημόσυνον ἡ δίκη νεκρῶν καὶ ζώντων, ὑπὸ (Στεφάνου Α. Ξένου). Ἐν Λονδίῳ 1863.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γραμμένον, τὰ δε : χρήματα μὲν 40,063.11 δραχμῶν, ἅπερ τῇ 23 Ἰουνίου παρεδόθησαν, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, διὰ πρωτοκόλλου ὑπογραφέντος ὑπὸ τοῦ κεντρικοῦ ταμείου, τοῦ εἰρηνοδίκου καὶ τοῦ κυβερνήτου τοῦ ἀτμοδρόμωνος «*Ἀμαλλίας*» Λ. Παλάσκα, ὅπλα δὲ 2, ἐν γιαταγάνιον, ἐν ξίφος ἱππικοῦ, 3 λεπίδας ξιφῶν πεζικοῦ, 1 ξίφος πυροβολικοῦ μετὰ τῆς θήκης ἐν ξίφος ἀμφίστομον καὶ 42 βαρέλια πυρίτιδος.

Ἐν τούτοις, δὲν ἔπρεπε βεβραίως νὰ διατηρηθῇ ἡ ἔκρυθμος αὐτῇ τοῦ Κράτους κατὰστασις καὶ ἔπρεπε νὰ ἐξευρεθῇ μέσον δι' οὗ θὰ ἐπανήρχετο ἡ ἀπὸ μακροῦ ἀπολεσθεῖσα κοινὴ ἐν Ἑλλάδι ἡσυχία· τὸ μέσον τοῦτο ἐξευρέθη διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἀμνηστίας εἰς ἅπαντας τοὺς ὅπουδῆποτε τοῦ Κράτους καταστάντας ἐνόχους ἐπ' αὐτῇ καὶ τῇ 30 Ἀπριλίου 1862 ἐδημοσιεύθη τότε τὸ βασιλικὸν Διάταγμα :

ΟΘΩΝ

ΕΛΕΩΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἀπὸ 8 Ματρίου ε. ε. ἡμέτερον Διάταγμα περὶ τῶν ἐνόχων ἐσχάτης προδοσίας καὶ στάσεως κατασταθέντων, τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ τῶν φρουρίων Ναυπλίας εὐρεθέντων, καὶ ἐπιθυμοῦντες, μετὰ τὴν ἐντελῆ κατάπαυσιν τῆς στάσεως καὶ πλήρη ἀποκατάστασιν τῆς ἰσχύος τῶν νόμων, νὰ ἐπεκτείνωμεν τὸ βασιλικὸν ἡμῶν ἔλεος ὅσον ἐνεστὶν εὐρύτερον καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἡμῶν ὑπηκόων τῶν εἰς τὰ αὐτὰ ἐγκλήματα ὑποπεσόντων, ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀποφασίζομεν τὰ ἑξῆς.

Α'. Ἀπονέμομεν ἀμνησίαν εἰς ἅπαντας τοὺς ὅπουδῆποτε τοῦ Κράτους κατασταθέντας ἐνόχους ἐσχάτης προδοσίας καὶ στάσεως διὰ τε τὰ ἐγκλήματα ταῦτα καὶ τὰ μετ' αὐτῶν συναφῆ.

(1) Ἐν τοῖς ἐγγράφοις τούτοις ὑπάρχει καὶ διάγραμμα τῆς ε. μ. θ. ὡς μάχης.

Β'. Ἐξαίρουνται τῆς ἀμνηστίας οἱ ἐξῆς :

α. Στρατιωτικοί·

1 Πάνος Κορωνάιος, 2 Ιω. Ζιμβρακάκης, 3 Ν. Μακρῆς.

β'. Πολιτικοί·

1 Λεωνίδας Βούλγαρης, 2 Ἀριστ. Τσάτσος, 3 Ἰωάννης Παλαιολόγος, 4 Βασίλειος Ὀρλώφ, 5 Νικόλαος Βαρβαρῆγος, 6 Φ. Χαλκιοπούλος, 7 Α. Γούδας, 8 Γιαννάκος Ἐγγελης, 9 Σπυρίδων Κατσιοκостаθης.

Γ'. Οἱ ἐνοχοὶ καταστάντες τοῦ ἐγκλήματος τῆς ἀπελευθερώσεως φυλακισμένων, ἢ τοῦ τῆς λειποταξίας, δὲν ἀπαλλάττονται τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου διὰ τὰ ἐγκλήματα ταῦτα ἐπιβαλλομένων ποινῶν, οὐδὲ περιλαμβάνει ἡ ἀμνηστία τοὺς τελεσιδίκως καταδικασθέντας δι' ἐγκλημα ἐσχάτης προδοσίας ἢ στάσεως.

Δ'. Τὸ ἀπὸ 8 Μαρτίου ἐ. ἔ. περὶ ἀμνηστίας ἡμέτερον Διάταγμα διατηρεῖ καθ' ὅλα τὴν ἰσχύν του.

Οἱ ἡμέτεροὶ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοὶ θέλουν δημοσιεύσει καὶ ἐκτελέσει τὸ παρὸν Διάταγμα.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 30 Ἀπριλίου 1862.

Ο Θ Ω Ν.

Ἀθ. Α. Μιαούλης, Α. Γ. Κουντουριώτης, Δ. Βότσαρης
Μ. Ποτλῆς, Ε. Α. Σῆμος, Χ. Χριστόπουλος.

Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὸ περὶ ἀμνηστίας τοῦτο διάταγμα, ἀπεφυλακίσθησαν, τῇ 3ῃ Μαΐου, οἱ ἐν ταῖς φυλακαῖς Γκαρπολᾶ κρατούμενοι ὡς ἐπαναστάται δῆθεν Α. Βουσάκης, Α. Γ. Γεννάδιος, Δ. Μαυρομάτης, Πετσάλης, Λοβέρδος, Μάνεσης, καπετὰν Χρόνης Μπασδέκης, οἱ Ζηκαῖοι καὶ, μετ' ὀλίγας ἡμέρας (τῇ 12 Μαΐου), κατέφθασαν εἰς Ἀθήνας καὶ οἱ ἐν τῇ Μονῇ τῆς Τουρλίας τῆς νήσου Μυκῶνου κρατούμενοι ὑπὸ τὸν Δ. Καλλιφρονᾶν συνωμόται· οὕτω δὲ ἀποκατέστη ἐπὶ σδῆποτε ἡ ἀπὸ μακροῦ χαλαρωθεῖσα τῆς χώρας ἡσυχία.

Ἀλλὰ μόλις καθυσύχασαν τὰ τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων καὶ τὸ ἄλυτον διὰ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα ζήτημα τῆς διαδοχῆς καὶ αὐθις ἤρξατο ὑποδαυρίζον τὰ πάθη καὶ προκαλοῦν τὰς ἐξωτερικὰς ἐπεμβάσεις· οὕτως ἡ Ρωσία μετὰ τῆς Γαλλίας προὔτειναν ὡς διαδόχον τὸν Δούκα τοῦ Λάιχτεμβέργ (1), ἀντὶ τοῦ Λουϊτπόλδου (2), ἀλλ' ἡ Ἀγγλία μὴ στέργουσα τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν, ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας ὡς πρεσβευτὴν τὸν Σίρ Ἀρρῆ Ἑλλιοτ πρὸς διασκέδασιν τῆς Ρωσογαλλικῆς τοῦ διαδόχου ἐπιβολῆς ὡς καὶ τὴν διάλυσιν τῆς Ἱταλοελληνικῆς συμμαχίας, δι' ἧς ἐπηπειλεῖτο ἡ εἰρήνη καὶ αὐθις τῆς Εὐρώπης.

Ὁ σίρ Ἀρρῆ Ἑλλιοτ καταφθάσας εἰς Πειραιᾶ ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ τρικρόττου «*Βασιλίσσης Βικτωρίας*», τῇ 1ῃ Μαΐου, ἐπέδωκε τῇ 5ῃ Μαΐου τὰ διαπιστευτήρια αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ Ὀθωνι. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν μῆνα (18) ἀφίκετο καὶ ὁ πρίγκηψ τῆς Οὐαλλίας, διάδοχος τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου, οἵτινες ἀπὸ κοινοῦ ἀνέλαβον νὰ πείσωσι τὸν βασιλέα νὰ μὴ δεχθῇ τὸν ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ Ρωσίας προτεινόμενον δούκα. Ἀφ' ἐτέρου δὲ ἐπῆλθε καὶ ἡ ὑπουργικὴ κρίσις, ἐξ ἧς ὁ βασιλεὺς ἐπίεσθη νὰ προσκαλέσῃ πρὸς σχηματισμὸν ὑπουργείου τὸν δαφνοστεφῆ ναύαρχον Κ. Κανάρην, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῶν προταθέντων προσώπων μόλις γνωστῶν γενομένων, ἀπεκρούσθησαν τινὰ μετ' ἀδημονίας καὶ ὑπὸ τῶν ἐνθερμοτέρων φίλων τοῦ προτεινάντος, ὡς ἄμοιρα ἐμπειρίας καὶ πολιτικῆς συνέσεως, ὁ Ὀθων ἀνεκάλεσε τὴν ἦν ἔδωκε τῷ Κανάρῃ πρὸς σχηματισμὸν ὑπουργείου ἐντολήν, γράψας: «*Φρονῶν ὅτι ὁ ὑπουργικὸς συνδυασμὸς τὸν ὁποῖον χθὲς μὲ ὑπεβάλατε δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος*

(1) Νικόλαος Λάιχτεμβέργ ἐγεννήθη τῇ 23 Ἰουλίου (4 Αὐγούστου) 1843 ὀρθόδοξος τὸ δόγμα, ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Γαλλίας καὶ Ρωσίας, οὗ τὴν εἰκόνα ἰδὲ Ἑθνικὸν Ἡμερολόγιον Μ. Π. Βρετοῦ 1862.

(2) Κατὰ μῆνα Φεβρουάριον προὔκειται νὰ κατέλθωσιν εἰς Ἀθήνας οἱ βαυαροὶ πρίγκηπες Ἀδαλβέρτος καὶ Λουϊτπόλδος καὶ ἔφθασαν μέχρι Κερκύρας τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου, ἀλλ' ἀνεκλήθησαν εἰς Μόναχον ἐνεκεν τῆς στάσεως τοῦ Ναυπλίου.

σας εὐχαριστῶ διὰ τοὺς ὁποίους κατεβάλατε κόπους καὶ σὰς ἀπαλ-
λάττω τῆς περαιτέρω φροντίδος.

Οὕτω δὲ προσεκάλεσε τῇ 26ῃ Μαΐου εἰς σχηματισμὸν τῆς νέας
Κυβερνήσεως τὸν Ἰωάννην Γ. Κολοκοτρώνην, ὅστις κατήρτισε τὸ
ὑπουργεῖον αὐτοῦ ὧδε :

Ἰωάν. Κολοκοτρώνης πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσω-
τερικῶν, Ν. Θεοχάρης τῶν Ἐξωτερικῶν, Εὐστάθ. Ἡλιδόπουλος (ἄρεο
παγίτης) τῆς Δικαιοσύνης, Δ. Χατσίτσκος τῶν Ἐκκλησιαστικῶν,
Δ. Λεβίδης (διευθυντὴς τοῦ Γεν. Λογιστηρίου) τῶν Οἰκονομικῶν,
Σπυρο-Μήλιος τῶν Στρατιωτικῶν, Ν. Μέξης τῶν Ναυτικῶν καὶ
τῇ 11 Ἰουνίου ἀντὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ ἔχοντος καὶ τὸ χαρτοφυλά-
κιον τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ Ἐ. Ἡλιδόπουλος, τῇ 20 Ἰουλίου ἀντὶ τοῦ-
του ὁ Ν. Δραγούμης καὶ τῇ 26 Ἰουλίου ἀντὶ τοῦ Δ. Λεβίδου ὁ
Παν. Γ. Βάρβογλης. (1)

Οὕτω δὲ σχηματισθὲν τὸ νέον ὑπουργεῖον παρουσιάσθη πρὸς
τὸν βασιλέα ἵνα ὀρκισθῇ. Μετὰ δὲ τὴν ὀρκομωσίαν ὁ βασιλεὺς ἀ-
πηύθυνεν αὐτῷ τὴν ἐξῆς ὠραίαν προσλαλιάν :

«Πεποισθὼς εἰς τὸν πατριωτισμὸν σας, Σας ἐκάλεσα, κύριοι,
εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ προσδοκῶ παρ' ὑμῶν γὰρ βαδισοῦντε ἀπαρεγκλί-
τως ὁδὸν συνταγματικὴν, ἀποβλέποντες εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν
δόξαν τοῦ ἔθνους τοιαύτη ὑπάρχει ἢ σταθερὰ ἐπιθυμία μου.

«Ἐπιθυμῶ προσέτι γὰρ μοι καθυποβάλητε ὅσον τάχος τὸ περὶ
Ἐθνοφυλακῆς Νομοσχέδιον, ἐνῆκα τοῦ ὁποίου συνεκάλεσα ἐκτάκτως
τὰ Βουλευτικὰ Σώματα καθὼς καὶ Νομοσχέδιον ἐξασφαλίζον εἰς
τὸν συντελεστικώτερον τρόπον τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τοῦ ἐκλο-
γικοῦ δικαιώματος τῶν πολιτῶν.»

(1) Ὁ Βάρβογλης, μολοντί ἔνεκεν ὁλοπλοκιῶν ἔπεσεν ὑπὸ τὴν δυσμέ-
νειαν τοῦ βασιλέως καὶ ἐπὶ ὀλόκληρον ἔξατίαν εἶχε παραγκωνισθῇ, ἐκλήθη
ἐν τούτοις ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, τοῦ βασιλέως ἐννοήσαντος τὰς κατ'
αὐτοῦ ρηδιουργίας τῶν περὶ αὐτόν, καὶ εἰργάσθη εἴπερ τις καὶ ἄλλος πρὸς
ἀνόρθωσιν τῶν κακῶς ἔχοντων οἰκονομικῶν τῆς χώρας, ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρα-
κατιόντες.

Τῇ ἐπαύριον δέ, 27 Μαΐου, ἡ νέα κυβέρνησις διεκήρυξε τὰδε πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν :

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

Συμπολῖται !

Κληθέντες ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν βασιλέως εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος δὲν ἐδιστάσαμεν νὰ ἐνδῶσωμεν, καίτοι ἐν πλήρει διατελοῦντες γνώσει τῶν δυσχερειῶν τῶν παρουσῶν περιστάσεων.

Συναισθανόμεθα ὅποιαν καὶ ὁπόσῃν ἀναλαμβάνομεν ἀπέναντ τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῆς πατρίδος εὐθύνην, ἀλλὰ πεποίθαμεν, ὅτι θέλομεν δυνηθῆ νὰ ὑπερβάλωμεν τὰς δυσχερείας καὶ φανῶμεν χρήσιμοι τῇ πατρίδι, ἔχοντες ἀρχὴν ἀμετάτρεπτον, σέβας θρησκευτικὸν πρὸς τοὺς νόμους καὶ εὐθύτητα περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν. Τοσοῦτω δὲ μᾶλλον ἐνισχύθημεν, ὅσῳ σαφέστερον διεδήλωσεν ἡμῖν ὁ ἡγεμὼν τὴν θέλησίν του διὰ τῆς προσλαλίας αὐτοῦ.

Ὁ θεμελιώδης νόμος καθιέρωσε τὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ, διέγραψε δὲ καὶ τὰ τῆς ἐκτελεστικῆς ἀρχῆς. Τὸ ἀμοιβαῖον πρὸς ταῦτα σέβας εἶναι ἡ ἀσφαλεστέρα ἐγγύησις περὶ τῆς ἁρμονίας τῆς ἀποτελούσης τὴν βᾶσιν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος. Ἡ ἐλευθερία τῆς ψήφου, κατὰ τὰς ἐκλογάς, ἐν γένει εἶναι ἐκ τῶν ἱερωτέρων τοῦ πολίτου δικαιωμάτων. Συναισθανόμεθα δέ, ὅτι καὶ τὸ ἡμέτερον καθήκον καὶ τὸ συμφέρον τῇ πατρίδι ἐπιτάττουσι νὰ δοθῇ πᾶσα νόμιμος καὶ πάντῃ ἀνεπιρρέαστος εὐρύτης εἰς τὴν ἐλευθερίαν ταύτην διὰ τῆς ἐννόμου ἐξασφαλίσεως αὐτῆς ἀπὸ πάσης ἀμέσου ἢ ἐμμέσου παραβιάσεως.

Ἀναγνώριζοντες πληρέστατα τὴν εὐεργετικὴν τοῦ τύπου ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος, ὅταν μὲν ἐντὸς τῶν ἐξασφαλιζόντων τὴν ἐλευθεροτυπίαν ὁρίων τοῦ νόμου, ἐδιάζουσιν θέλομεν καταβάλλει μέρимναν, ἵνα τὰ τῆς δημοσιογραφίας δικαιώματα τηρῶνται ἀνέπαφα καὶ κατὰ τῶν παρεκτροπῶν

ταύτης γίνηται χρήσις τῶν διαγραφομένων μέτρων ὑπὸ τοῦ νόμου, ἐν πάσῃ εὐθύτητι, ἐρμηνευομένου· διότι ἡ αὐστηρότης μὴ ἐρειδομένη ἐπὶ τῆς εὐθύτητος εἶναι αὐθαιρεσία τοῦ ἰσχυροῦ κατὰ τοῦ ἀσθενοῦς. Τοιαῦτα περὶ τύπου πρεσβεύοντες, εὐελπιζόμεθα, ὅτι ἡ δημοσιογραφία, ἐλευθέρως συζητούσα τὰς ὑπουργικὰς πράξεις θέλει περιορίζεσθαι ἐντὸς τῶν νομίμων ὁρίων, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἀκολασία τοῦ τύπου καὶ αὐτὴν ταύτην ζημιοῖ καὶ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα βλάπτει.

Τὸ πρὸς τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν καὶ πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν σέβας εἶναι ὄντως πρῶτιστον καθήκον τῶν κυβερνώντων καὶ ἱερὰ τὰ δικαιώματα ταῦτα ἐκήρυξεν ὁ θεμελιώδης νόμος. Ὅθεν ἀόκνως θέλομεν ἐπαγρυπνεῖν πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῶν ἀπὸ πάσης ἐκνόμου ἐνεργείας.

Ἀναντίρρητόν ἐστιν, ὅτι διὰ τῆς πλήρους τῶν Βουλευτικῶν σωμάτων ἀνεξαρτησίας παγιοῦται ἡ τοσοῦτον ἀναγκαία μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως σύμπνοια, ἐν δὲ τῇ πληρεστάτῃ τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἀνεξαρτησίᾳ ἐνυπάρχει ἡ ἀσφαλεστέρα τοῦ πολίτου ἐγγύησις. Τῆς ἀνεξαρτησίας ταύτης ὑπὸ τοῦ θεμελιώδους νόμου καθιερωθείσης, καὶ ἀμάρτημα μέγα κρίνοντες τὴν ἐλαχίστην ἄμεσον ἢ ἔμμεσον παραβίαν, πᾶσαν θέλομεν καταβάλλει προσπάθειαν, ἵνα ἐκλείψῃ καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀφορμὴ παρεξηγήσεως τῆς διαγραφείσης εἰς τὴν πολιτικὴν ἡμῶν πορείαν εὐθύτητος.

Αἱ περιστάσεις, ἐν γένει, τοῦ κόσμου καὶ ἰδίως τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν συμφέρον ἀπαιτοῦσι νὰ καταπαύσωσιν οἱ ἐρεθισμοὶ καὶ ἐπικρατήση ἁρμονία.

Διότι ἐὰν πάντοτε ἡ ὁμόνοια συντελῇ εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν ἐθνῶν ἔτι μᾶλλον ἀναγκαιοτέρα καθίσταται αὕτη παρ' ἡμῖν σήμερον. Βαθέως δὲ συναισθανόμενοι τὴν ἐντολὴν ἡμῶν, πᾶσαν θέλομεν καταβάλλει πρὸς τὴν ἐκπλήρωσίν της προσπάθειαν.

Δεχθέντες τὰς ὑπουργικὰς ἔδρας συναισθανόμεθα πληρέστατα τὴν ὁποίαν τὸ σύνταγμα ἐπιβάλλει εὐθύνην τῶν ὑπουργικῶν πράξεων ἐπὶ μόνων τῶν συμβούλων τοῦ στέμματος, καθιεροῦν διὰ τοῦ άρθρου 22 ἀρχὴν σεβαστὴν καὶ σωτήριον, ἐξασφαλίζουσαν τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν ὑπαρξίν τῆς πατρίδος.

Ἀνακεφαλαιοῦντος δὲ τὰς, ἐν ὀλίγοις, διαγραφείσας γενικὰς ἀρχὰς τῆς πολιτικῆς ἡμῶν πορείας διακηρύττομεν, ὅτι ὁ πόθος ἡμῶν, ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὁποίου οὐδὲν θέλει μᾶς ἀποτρέψει, εἶναι νὰ σεβασθῶμεν παντοῦ καὶ πάντοτε μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαθείας τοὺς νόμους τοῦ κράτους, καὶ νὰ καταστήσωμεν τὸν συνταγματικὸν ἡμῶν χάρτην σεβαστὸν πρὸς πάντας, δίδοντες ἡμεῖς πρῶτοι τὸ παράδειγμα τοῦ σεβασμοῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν του, καὶ τῆς εὐθύτητος εἰς τὰς σχέσεις ἡμῶν πρὸς τὴν πολιτείαν ἐν γένει καὶ πρὸς τοὺς πολίτας ἰδίως.

Ἀναδεχόμενοι δὲ μετὰ θάρρους τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τοῦ Κράτους εὐρίσκομεν ἐν τῇ σταθερᾷ ἡμῶν ἀποφάσει τοῦ νὰ ἐμμείνωμεν πιστοὶ εἰς τὰς πανδημοὺς ταύτας ὑποσχέσεις μας, ἐχέγγυα ἐπιτυχίας, εὐελπιζόμεθα δέ, ὅτι ὁ λαὸς θέλει προθυμοποιηθῇ νὰ μᾶς ἐνισχύσῃ ἐπιθυμοῦντας νὰ πράξωμεν ὅ,τι κρίνομεν συμφέρον αὐτῶν.

Ἐν Ἀθῆναις τὴν 27 Μαΐου 1862.

Πρόεδρος Ἰω. Θ. Κολοκοτρῶνης, Γ. Ν. Θεοχάρης,
Ε. Δ. Ἡλιόπουλος, Δ. Αεβίδης, Δ. Χατσίτσος Σ. Μιλιος, Ν. Μέξης.

Οὕτω δὲ σχηματισθεῖσα ἡ Κυβέρνησις καὶ ὑπὸ τῶν ἀνω ἀρχῶν ἐλαυνομένη, ἀπὸ καινοῦ μετὰ τῆς, τῇ 5ῃ Μαΐου, εἰς ἑκτακτον σύνοδον τῆς Ζ' Περιόδου συγκληθείσης Βουλῆς, ἐνησχολήθη κυρίως περὶ τῆς τροποποιήσεως τοῦ περὶ βουλευτικῶν ἐκλογῶν Νόμου καὶ περὶ τῆς Ἐθνοβουλαιῆς, ἥτις ψηφισθεῖσα ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων ἔμελλε νὰ διοργανωθῇ λίαν προσεχῶς. Ἐπὶ τούτῳ δέ, παρηγγέλθησαν ἀντὶ 3,000,000 δραχμῶν ἐν Παρισίοις καὶ ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ προμηθευτοῦ καὶ νῦν γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος βαρόνου Ἐρλάγκερ μεγάλα ποσὰ ὀπλων. Ἐν γένει δὲ ἡ νέα κυβέρνησις ἐπέδόθη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῆς χώρας φροντίδα ζητοῦσα διὰ διαφόρων νόμων νὰ διαθέσῃ τὰ κακῶς ἔχοντα.

Δυστυχῶς ὅμως, τοῦ ἐσωτερικοῦ σάλου κοπάσαντος, δὲν ἔσπευσαν νὰ δημοσιεύσωσι γενικὴν τῶν ἐξορίστων ἀμνηστίαν· διότι ὡς εἶδομεν ἐξηρέθησαν 24, οἵτινες διασκορπισθέντες ἀνά τε τὴν Ἀνατολὴν

καὶ τὴν Δύσιν διέδιδον παρὰ τοῖς ἔξω Ἕλλησι τὸ ἐπαναστατικὸν ρεῦμα. Ἐπειτα δὲ καὶ θεωρούμενοι ὡς μάρτυρες, διὰ μόνῃς τῆς παρουσίας αὐτῶν διήγειρον μῖσος καὶ ἀγανάκτησιν κατὰ τῆς ἐν τῇ κοινῇ πατρίδι πολιτικῆς τοῦ Ὀθωνος· ἐξέδιδον φυλλάδια εἰς ὅλας τὰς γλώσσας καὶ ἐν γένει μετῆρχοντο πάντα τὰ μέσα ἐκεῖνα, ἅπερ τίθησιν εἰς ἐνέργειαν ὁ θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τινά· ἓνα δὲ ἐκ τῶν ἐξορίστων ἐκδόντα ὑπόμνημα δικαιολογητικὸν τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπήτησε παρὰ τῆς τοῦ Σουλτάνου ἢ νὰ περιορίσῃ αὐτὸν ἐν Ἰκονίῳ ἢ Προύσῃ ἢ νὰ ἀπελάσῃ τοῦ Κράτους, καὶ ἐπέτυχε μὲν τοῦ δευτέρου, ἀλλὰ τὸ ὑπόμνημα ἐκείνου διεδέχθησαν δύο ἄλλα ὧν τὸ ἐν ἐτυπώθη ἐν Παριsaίοις γαλλιστί. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις φοβουμένη ταῦτα διέταξε τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς εἰσαγωγῆς εἰς Ἑλλάδα· ἀλλ' ἅπαντες οἱ εἰς Ἑλλάδα ἐρχόμενοι ἔφερον πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν, τῆς κυβερνήσεως πρὸς οὐδὲν κατισχύουσης εἰς τὴν παρακώλυσιν αὐτῶν

Πρὸς τοῦτο δὲ συνεβάλλετο τὸ αἶμα, ὅπερ ἐχύθη ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐν Κύθνῳ. Οἱ δὲ ἀπολέσαντες τέκνα αὐτόθι ἐγένοντο νέα ἑστία ἐγέρσεως κατὰ τοῦ Ὀθωνος. Ἡ τῆς μητρὸς τοῦ πεσόντος ἐν Ἀρείῳ Σπυρίδωρος Δουβουριώτου φανερὰ προσβλητικὴ ἢ μᾶλλον ὕβριστικὴ, ἐν ἀγανακτήσει, ἐκδήλωσις ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς κατὰ πρόσωπον τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας ἦτο ἡ ἀληθὲς ἔκφρασις πάντων τῶν ἀπολεσάντων τὰ ἑαυτῶν τέκνα περὶ τὸ Νάυπλιον καὶ ἐν Κύθνῳ. Αἱ εἰκόνες τῶν φονευθέντων, τὰ εἰς αὐτοὺς ποιήματα καὶ τὰ μνημόσυνα, οἱ ἐξόριστοι στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες, οἱ ἐξαίρεθέντες τῆς ἀμνηστίας, διασπαρέντες εἰς Τουρκίαν, Βλαχίαν, Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ ὅπου ἀλλαχοῦ ἕκαστος παρὰ τοῖς ἔξω Ἕλλησιν ἠδύνατο νὰ διατριβῇ, ἐγένοντο δευτέρα ἑστία ἐπιθέσεως κατὰ τῆς βασιλείας· διότι ἕκαστος αὐτῶν, ἐκ παντὸς τρόπου, ἔνεκα τῶν παθημάτων κατέστη διαπρύσιος κήρυξ κατὰ τοῦ Ὀθωνος καὶ ἀπόστολος ὑπὲρ τῆς καθαιρέσεως αὐτοῦ.

Τὰ ὑπομνήματα καὶ πρὸ πάντων τὸ τοῦ Κωρστάρτιου Καράρη (12 Ἰανουαρίου 1862) διαδοθὲν διὰ τοῦ «*Brettanicoῦ Ἀστέρου*», διὰ τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων καὶ γαλλιστί διὰ τῆς «*Borrah τῶν Βρυξελλῶν*», ἄλλαι τε ἀναφοραὶ καὶ μάλιστα ἡ τῶν ὁμογενῶν Βρατ-

λας καὶ Γαλαζίου, ὥςπερ διεμνηχανήσατο ὁ διαπρύσιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν κῆρυξ Ἀναστάσιος Γ. Γεννάδιος, καὶ ἀπέστειλαν ἐκ Γαλαζίου οἱ Ι. Παπακαλός, Κωνσταντῖνος Γ. Βαλσαμάκης, Ι. Δ. Βούρος, Μενέλαος Νεγρεπόντης, Χ. Κουμπάρης, ὑπογεγραμμένους ὑπὸ τριακοσίων ὁμογενῶν πρὸς τὸν Δημήτριον Βούλγαρην, ὅστις ἀνέγνω αὐτὰς ἐν τῇ γερουσίᾳ καὶ ὑπεστήριξε σθεναρῶς, ταῦτα, λέγων, πάντα ἦσαν τοσαῦται ἀφορμαὶ κατὰ τοῦ Ὁθωνος, κατὰ τῆς καταλύσεως τῆς ἀκλήρου δυναστείας αὐτοῦ.

Πρὸς ἀποτροπὴν δὲ τῆς κοινῆς ἰγνώμης ἀπὸ τῆς ἐλπεινῆς ταύτης καταστάσεως τῶν ἐσωτερικῶν, ἡ νέα κυβέρνησις ἤρξατο ν' ἀναμοχλεύη καὶ αὐτὴς τὴν *μεγάλην ἰδέαν*.

Ὡς ἐνθυμοῦνται οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται, εἶδομεν ὅτι τὸ προκάτοχον ὑπουργεῖον εἶχεν ἐκπέμψει ἀξιωματικόν τινα εἰς Σερβίαν ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Μιλόσ περὶ τῆς ἀπὸ κοινοῦ κατὰ τῶν Τούρκων ἐνεργείας, ἀλλ' οὗτος ἐπανῆλθεν, ὥς ἐλέγετο, ἀπρακτος· ἐπίσης δὲ καὶ ἡ ζητηθεῖσα τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως συμμαχία ἐναυάγησε· διότι, ὡς ἔλεγε, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ πλήρη ἐμπιστοσύνην τῷ Ὁθωνι, ὅστις ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου μόνον ταῖς συμβουλαῖς τῆς Ρωσίας ἐπείθετο. Οἱ Σέρβοι μάλιστα, ἔκτοτε, δὲν ἔβλεπον εὐμενῶς τὰ τοιαῦτα διαβήματα τοῦ Ὁθωνος ἐν Ἀνατολῇ, φοβούμενοι μὴ τυχὸν ταῦτα γίνονται, τῇ μυστικῇ συνεννοήσει, μετὰ τῆς Αὐστρίας.

Ἐν μεγάλῃ αἴφνης ἀμνηχανία εὐρεθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐπέμψε διαφόρους ἀποστολούς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, ἵνα πείσωσιν ἐξ ἑνὸς μὲν τοὺς εὐπόρους Ἕλληνας, ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα πρὸς πραγματοποίησιν τῆς *μεγάλης ἰδέας*, καὶ ὅτι, ἂν μὴ ἐγίγνοντο τὰ τελευταῖα ἐπαναστατικὰ κινήματα, ὁ βασιλεὺς ἤθελε πραγματοποιήσει αὐτήν, ἐξ ἄλλου δέ, ἵνα πείσωσιν τὸν ἀπρακτοῦντα τότε ἐν Καπρέρᾳ μέγαν Ἰταλὸν πατριώτην *Γαριβάλδην*, ὅτι ἀσυγκρίτως εὐρύτερον στάδιον δόξης παρείχεν αὐτῷ ἡ Ἀνατολή, καὶ ὅτι ἂν συνέπραττε μετὰ τοῦ Ὁθωνος, ἠδύνατο νὰ ἀπελευθερώσῃ ἅπαντας τοὺς λαοὺς αὐτῆς.

Ἀλλὰ δυστυχῶς οὔτε οἱ εὐποροὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὁμογενεῖς, οὐδένα μάλιστα ἰδόντες ἀπολογισμὸν τῶν ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέ-

μου χορηγηθέντων χρημάτων, ἐπείσθησαν νὰ δώσωσι καὶ ἄλλα, οὔτε ὁ Γαριβάλδης ὑπεσχέθη νὰ συμπράξῃ πρὶν ἢ ἴδῃ οὐ μόνον ἐντελῆ ὁμόνοιαν μεταξὺ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος καὶ ἐλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλὰ καὶ ἐντελῆ συνεννόησιν μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανικῶν φυλῶν.

Ἐν τούτοις, ὁ στρατηγὸς Νίνος Βίξις, φίλος τοῦ Γαριβάλδης, διεκήρυττεν ἐν τῇ Ἰταλικῇ Βουλῇ: ὅτι «*Εἰς μὲν τὴν Ρώμην θὰ ὑπάγωμεν ἡμεῖς (οἱ Ἰταλοὶ), εἰς δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν θὰ ὑπάγωσιν οἱ Ἕλληνες καὶ ἔχετε το διὰ βέβαιον. Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας θὰ μένῃ ἐν τῷ οἴκῳ του.*»

Ἐπὶ τούτου στηριζόμενοι καὶ ἐπὶ τῆς ἀναπτυχθείσης πάλιν καὶ τότε μεγάλης ἰδέας οἱ Ἕλληνες ἐπλαττον τὰς γλυκυτέρας περὶ ἀνακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐλπίδας καὶ τις μάλιστα ἐξέδωκε καὶ Νομοσχέδιον Συντάγματος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μελλούσης αὐτοκρατορίας ἡμῶν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: *Τὸ ἐντελέστερον σχέδιον Συντάγματος τῆς ἐν Βυζαντίῳ μελλούσης Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.* (1)

(2) Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐξέδωκεν ὁ ἐθνουσιώδης λοχαγὸς τῆς βασιλικῆς φαλαγγος Παναγιώτης Καλεβρᾶς, οὗτινος ὡς συμπολίτου (Βιθυνοῦ) παρέχω τὰς ἐξῆς γνωστὰς μοι βιογραφικὰς σημειώσεις: Οὗτος ἐγεννήθη τῷ 1790 ἐν Παλλαδαρίῳ, κώμῃ ἐλληνικῇ οὐ μακρὰν τῆς Προύσης πατρίδος δὲ τοῦ πολλοῦ Εὐσταθίου Κλεοβούλου τοῦ μητροπολίτου μὲν Καισαρείας-Καπαδοκίας ἐμοῦ δὲ σεβαστοῦ θείου, πρὸς πατρός. Ὁ Καλεβρᾶς ἐστάλη εἴτα εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ πρωτοσυγγέλῳ τοῦ ἐν Φαναρίῳ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐν ἔτει δὲ 1807 μετέβη εἰς Ὀδησὸν, ἐνθα ἐγένετο μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας καὶ ἄλλων καὶ ἐπολέμησε κατὰ τὸν ἔνδοξον τοῦ 1821 ἀγῶνα. Εἴτα μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ἐγένετο εἰρηνοδίκης Ἀθηνῶν. Τοσαύτην δ' ὡς ἐκ τῆς δούλης Ἑλλάδος καταγόμενος καὶ πατέρα καὶ συγγενεῖς ἐν τῇ δούλῃ ἔχων ἡσθάνετο ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγάπην, ὥστε μέλος γενόμενος διαφόρων ἐταιριῶν: τῆς Ἀθηνᾶς, τοῦ Λέοντος, τοῦ Ροπάλου τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Γεροπουροβόλου τοῦ Ὀλύμπου, τῶν Φιλορροδόξων, τῆς Μεγάλης Ἰδέας καὶ τῆς Φιλαδελφώ-

Ἡ ἀποτυχία αὕτη φαίνεται ὅτι προήλθε πρωτίστως ἐκ τῶ ἐνεργειῶν τοῦ πρὸ ὀλίγων μηνῶν, ὡς εἶδομεν, ἀποσταλέντος Ἀγγλου πρεσβευτοῦ Σιρ Ἑλλιοτ, ὅστις πᾶσαν κατέβαλλε προσπάθειαν ἵνα ματαιώσῃ τὴν ἰταλοελληνικὴν συνεννόησιν.

Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσε τὰ μέγιστα καὶ ἡ ἀρξαμένη πάλιν τρομερὰ ἀντιπολίτευσις. Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἰδόντες τὸν Κ. Κανάρην ἀποστάντα τῆς ἀρχηγίας ἢ μᾶλλον καταλιπόντα τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς, δυσανεσχέτουν καὶ ἐζήτουν νὰ εὕρωσι μετὰ τῶν πολλῶν ἐπαναστατῶν τὸν δυνάμενον ὑπὲρ πάντα ἄλλον νὰ ἀγάγῃ εἰς πέρας τὸ μελετώμενον τολμηρὸν σχέδιον. Ὁ ἀνὴρ οὗτος εὗρέθη, ἦτο ὁ γερουσιαστὴς Δημήτριος Βούλγαρης, ὃν κατέπεισεν ὁ εὐ-

τητος, δὲν ἔπαυε γράφων καὶ ἐκδίδων ἰδίῳις ἀναλώμασι βιβλίαν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς μεγάλης ιδέας. Ἐξέδωκε δὲ αὐτὸς :

- α) Ἐπιστολάς· ἐν Ἀθήναις 1856 μετ' εἰκόνας τοῦ συγγραφέως.
- β) Κρίσεις Θρησκευτικὰς· ἐν Ἀθήναις 1857.
- γ) Ἡ Ρωσσοφοβία καὶ ὁ Πανσλαβισμός· ἐν Ἀθήναις 1860.
- δ) Τὸ ἐντελέστερον σχέδιον Συντάγματος κτλ· ἐν Ἀθήναις 1861.
- ε) Ἡ ἐν Ἑλλάδι πολυκέφαλος πολιτικὴ Λερναία Ὑδρα· ἐν Ἀθήναις 1866.

ς) Ἱστορία τῶν διαφόρων πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐταιρειῶν Ἀσίας, Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα κτλ· ἐν Ἀθήναις 1869.

ζ) Σκέψεις περὶ τῶν πολιτικῶν νοσημάτων καὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν· Ἀθήναι 1869.

η) Πολλὰ νομοσχέδια ὑποβληθέντα εἰς τὴν Βουλὴν, διάφορα ἄλλα πολιτικὰ καὶ θρησκευτικὰ ἄρθρα.

Σημειούσθω δ' ἐν παρόδῳ ἐνταῦθα ὅτι, ὅτε πέρυσιν, κατὰ Μάιον, ἐξεδραμον ἀνὰ τὴν Φρυγίαν, Μυσίαν καὶ Βιθυνίαν, χάριν ἀρχαιο-λογικῶν σκοπῶν μετέβην εἰς Παλλαδᾶριον πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν συγγενῶν μου ὁπόθεν ἔλαβον τὸ ὑπ' ἀριθμὸν α' ἔργον τοῦ Καλεβρᾶ μετὰ τῆς φουστανελλοφόρου εἰκόνης αὐτοῦ, ἐπροσωποκρατήθην ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι διέδιδον ἐπαναστατικὰς ιδέας καὶ μόλις, μετὰ πενταήμερον περιαγωγὴν ἀπὸ τῆς μῆς εἰς τὴν ἄλλην ἀνακριτικὴν ἀρχὴν καὶ διήμερον ἐν ταῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει φυλακαῖς τοῦ Μεγάλου Ζαπτιέ κράτησιν, θεία συνάρσει, ἐσώθην τῶν χειρῶν τῶν Τούρκων εἰπόντων μοι τὸ κλασικὸν ἐκεῖνο : Γιαγρίς-ὀλδοῦ !

γλωττότατος υἱὸς τοῦ διδασκάλου τοῦ γένους Ἀναστάσιος Γεννάδιος.

Τὴν τριαύτην τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐξέγερσιν ὁ βασιλεὺς θέλων, ἂν οὐχὶ νὰ ἐξουδετερώσῃ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον μικρὸν νὰ καταστείλῃ ἀπεφάσισεν, ὡς ἄλλοτε τὸ πρῶτον κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, νὰ περιηγηθῇ τὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους, κυρίως τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀχαΐαν, ἔνθα συνεπυκνοῦντο μέλανα νέφη ἐπαπειλοῦντα νὰ ἐκραγῶσιν αἶφνης κατὰ τῆς πρώτης δυναστείας. Ταῦτα μαθὼν τις τῶν ἀντιπολιτευομένων διεμήνυσε τῷ βασιλεῖ διὰ τινος τῶν σφόδρα ἀφωσιωμένων αὐτῷ, ὅτι ἡ περιοδεία ἀνευ μὲν ἀλλαγῆς συστήματος, κατ' οὐδὲν ἤθελεν ὠφελῆσαι αὐτῷ, ἐνδέχεται δὲ μάλιστα καὶ νὰ βλάψῃ· διότι ὁ ἐλληνικὸς λαὸς δὲν ἐξαπατᾶται πλέον διὰ ξηρῶν ὑποσχέσεων καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἂν ἀλλάξῃ σύστημα δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ περιοδεύσῃ, ἀρκεῖ μόνον ν' ἀποσκορακίσῃ, διὰ παντός, τοὺς ἀφωσιωμένους καὶ νὰ δώσῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν τῆς χώρας πολιτικοῖς δυνάμενοις νὰ φέρωσι τὴν συνδιαλλαγὴν λαοῦ καὶ βασιλείας. Ἀλλὰ πρὸς ταῦτα τοῦ βασιλέως κωφεύσαντος, ἡ συνεννόησις τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐπῆλθεν ἄμεσος πρὸς τὸν μελετώμενον σκοπόν.

Οὕτω λοιπὸν ὁ Δ. Βούλγαρης μετὰ τοῦ εὐπόρου Βενιζέλου Ρούφου καὶ τοῦ στρατηγοῦ Θ. Γρίβα, δόντος τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ τῷ Ἐπαμεινώνδῃ Δεληγιώργῃ ἐπὶ λευκοῦ χαρτοῦ καὶ παραγγείλαντος αὐτῷ νὰ γράψῃ ὅ,τι ἂν θέλῃ, ὑπ' εὐθύνην ἰδίαν, ἀπετέλεσαν τὸν κύριον πυρῆνα τῆς ἐπαναστάσεως.

Πρὸς τούτοις δὲ ὑπ' ἀρχηγὸν τὸν Βούλγαρην συνεσπειρώθησαν οἱ ἐντιμότεροι καὶ δραστηριώτεροι τῶν τότε πολιτευομένων : ὁ Δ. Καλλιφρονᾶς, ὁ Θ. Ζαΐμης, ὁ Α. Κουμουνδούρος, ὁ Δ. Μαυρομιχάλης, ὁ Τ. Μαγκίνας, ὁ Διαμαντόπουλος, ὁ Εὐθ. Κεχαγιᾶς, ὁ Ν. Μαυροκορδάτος, ὁ Α. Αὐγερινός, ὁ Ν. Χατζόπουλος, ὁ Ν. Καλλισπέρης, ὁ Τριγγέτας, ὁ Πάνος Κολοκοτρώνης καὶ ἅπαντες οἱ νέοι, ὧν προεξήρχον ὁ Γλαράκης, ὁ Ἅγις Κλεομένης, ὁ Γλῆνης, ὁ Μητζάκης, ὁ Παράσχος, ὁ Γεώργ. Κρέμος, ὁ Ὁ. Ἰάλεμος, ὁ Α. Καλός, ὁ Α. Βούλγαρης καὶ ὁ ρήτωρ Α. Γ. Γεννάδιος· προθυμότατοι ἐδείχθησαν ἐπίσης καὶ τινες τῶν πολιτῶν, ὡς ὁ Π. Γιαννόπουλος, ὁ

Ρεβελάκης, ὁ Ν. Νάκης, ὁ Τσαγκλῆς, ὁ Ἰγγλέσης καὶ τινες ἄλλοι.

Μόνος δὲ ὁ Ἐπαμεινώνδας Δεληγεώργης δὲν ἐδέχετο ὡς ἀρχηγὸν τῆς συνωμοσίας τὸν σατράπη τῆς Ὑδρας· διότι, ὡς ἔλεγεν, ἰθεῶρει ἀπρεπὲς νὰ ἀρχῇ τῆς φιλελευθέρου νεολαίας ἀνὴρ τυραννικὰ φρονῶν καὶ τσουμπέδες φορῶν, δι' ὃ καὶ διενήργει, ἵνα δι' ἀναφορὰς τῶν ἐν Ναυπλίῳ παρὰ τὴν Καλλιόπην Παπαλεξοπούλου ἐπαναστατῶν ἀποδοκιμασθῇ ἡ ἀρχηγία τοῦ Βούλγαρη· τούτου γινώσκοντος ὁ Α. Γεννάδιος μεταβὰς εἰς Ναύπλιον, οὐ μόνον τὴν κατὰ Βούλγαρη ἀναφορὰν ἐκείνην ἱματαίωσεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλην ὑπὲρ ἐκείνου λαβὼν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὑπογεγραμμένην ἐκόμισεν εἰς Ἀθήνας αὐτῷ.

Οὕτω λοιπὸν καὶ ὁ Δεληγεώργης ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς κεφαλὴν τὸν Βούλγαρην, ὅστις, ἀρχηγὸς γενόμενος, εἰργάσθη ὄντως εἰλικρινῶς καὶ δραστηρίως ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ πάντας σχεδὸν τοὺς τότε πολιτευομένους γέροντας καὶ νέους προσηταιρίσθη. Τὴν τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐπαναστατῶν ἰσχυρὰν ταύτην συγκρότησιν μαθόντες καὶ οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις παλαιοὶ τε καὶ νέοι ἐπαναστάται καὶ συνωμόται ἀνεθάρρησαν, ἀνέλαβον νέας δυνάμεις καὶ ἐνθουσιωδῶς εἰργάζοντο ὑπὲρ τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Ἐκ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις (Δυτικῇ Ἑλλάδι) μεμνημένων συνωμοτῶν ἐπισημότερος καὶ ἰσχυρότερος ἦτο, ὡς εἰπομεν, ὁ Θεόδωρος Γρίβας καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Πέτρος Λεωτσάκος, ἀδελφὸς τοῦ ἀτρομήτου τῆς Κύθου ἥρωος Νικολάου Λεωτσάκου, ὅστις θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ, προσηνέχθη αὐτόκλητος εἰς τὴν μελετωμένην ἐπανάστασιν.

Ἐν τούτοις ἀπὸ τῶν συνωμοσιῶν οὕτως ἀδιαρρήκτως καταρτισθεισῶν ἀπέλειπε τὸ χρῆμα, τοῦθ' ὅπερ ἦτο καὶ τὸ ζωτικώτερον τῶν ἐπαναστατικῶν ζητημάτων· ἐφ' ᾧ καὶ ἔσπευσαν ὁ μὲν Ν. Χατζόπουλος εἰς Σύρον, ὁ δὲ Α. Καλὸς εἰς τὰς Ἡγεμονίας. Ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος ἔφερε μόνον 2,000 δραχμῶν, ὁ δὲ δεύτερος 8,000. Ἐπεμψαν μὲν καὶ ἄλλαι τινὲς κοινότητες καὶ πολῖται ποσά τινα, ἀλλὰ βραδύτερον, μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως.

Ὅθεν τὴν ἔλλειψιν χρημάτων ἐξφονόμουν οἱ ἐν Ἀθήναις, ὅπως εἶχον δυνάμειος ἑκαστος. Πρὸς διοργάνωσιν δὲ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ παρασκευὴν τῶν πρὸς ἐπανάστασιν ὁ μὲν Β. Ροῦφος καὶ ὁ Π.

Χαλκιόπουλος ἐδανείσθησαν δι' ἔδιον λογαρισμὸν 75,000 δραχμῶν παρὰ τοῦ ἐν Πάτραις Ὑποκαταστήματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζίης, ἐξ ὧν ἔπεμψαν τῷ στρατηγῷ Θ. Γρίβῳ, πρὸς παρασκευὴν, δραχμὰς 28,000.

Ὁ τελευταῖος ὅμως οὗτος εἰσαχθεὶς εἰς τὰ τῆς ὑπὸ τὸν Βούλγαρην συνωμοσίας ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ Πέτρου Λεωτσάκου, περὶ οὗ ἀνωτέρω εἴπομεν, ἐφαίνετο μᾶλλον διανοούμενος, ὅπως τοῦ Ὁθωνος ἐξωσθέντος, καταλάβει αὐτὸς τὴν ἀρχὴν ὑπὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα· ἐφ' ᾧ καὶ συνέπραττε μὲν μετὰ τῶν ἄλλων ἐπαναστατῶν, ἀλλ' ἐπὶ ἰδιοτελεῖ ὅλως σκοπῷ, ὥς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων.

Ἐν τούτοις, μεθ' ὅλας τὰς ἐν τε ἐπαρχίαις καὶ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ φανείσας διαιρέσεις τῶν ἐπαναστατῶν, τὰ τῆς συνωμοσίας προώδευον ὁσημέραι καὶ ἐν ἐπιγνώσει τῆς κυβερνήσεως, ἥτις ὅμως δὲν ἐτόλμα νὰ προβῇ εἰς συλλήψεις, ἵνα μὴ τυχὸν ταχύτερον ἀνάψῃ τὴν φλόγα.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὁθων οὐδέποτε ἐπίστευεν ὅτι ὁ λαὸς ἦτο ἀναμειγμένος ἐν τοῖς τεκταινομένοις, τὸ δὲ ἀφωσιωμένον ὑπουργεῖον συνεφώνει αὐτῷ, ἐν τῇ περὶ τούτου γνώμῃ αὐτοῦ, οἱ βασιλεῖς ἀνέλαβον νὰ ἐκτελέσωσι τὴν, ἣν εἶχον ἀποφασίσῃ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα περιοδεῖαν πρὸς μελέτην καὶ κατεύνασιν τῶν τυχόν ἐξημμένων πνευμάτων, ἔχοντες κυρίως ὡς σκοπὸν, ὥς εἴπομεν τὴν ἐπίσκεψιν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀχαΐας.

Ἡ δὲ πορεία ὠρίσθη οὕτως : ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ὑδραν, Σπέτσας, Ἀνδρον, Γύθειον, Λιμένιον, Καλάμας, Πύλον, Κυπαρισσίαν, Κατάκωλον, Πύργον, Ἀσταχόν, Μύτικα, Παλαιοχαριά, Βόριτσαν, Κραθασαράν, Ἀγρίνιον, Αἰτωλικόν, Μεσολόγγιον, Πάτρας, Ναύπακτον, Ἰτέαν, Ἀμφισσαν καὶ ἐκεῖθεν ἢ διὰ τῆς Κορίνθου ἢ διὰ Θηβῶν εἰς Ἀθήνας.

Τούτων ὀρισθέντων, οἱ βασιλεῖς μελαγχολικοί, ἀποχαιρετήσαντες τοὺς ὑπουργοὺς μεθ' ὅλης τῆς αὐλῆς, πλὴν τῆς Μεγάλης Κυρίας καὶ δύο ὑπασπιστῶν, μετὰ πολλῶν δώρων ἀξίας 34,000 δραχμῶν ἀγορασθέντων παρὰ τοῦ ἐμποροῦ Ἰ. Στεφάνου, κατέλιπον (τῇ 10 ὥρα σκοτεινῆς νυκτὸς τῆς 1 πρὸς τὴν 2 Ὀκτωβρίου 1862) τὴν βασι-

Ὁ συνταγματάρχης ἱατρός
Α. Ὀρσταϊν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λικήν ἀποβάθραν Πειραιῶς διελθόντες μεταξύ τῶν «*Εὐελπίδων*» παρατεταγμένων ἐν νεκρικῇ σιγῇ. (1)

Οἱ βασιλεῖς μετὰ τῆς μεγάλης συνοδείας αὐτῶν ἐπέβησαν τοῦ ἀτμοδρόμωνος «*Ἀμαλλας*» ὅστις ἀπῆρεν ἔχων καιρὸν λαμπρότατον Τῇ 7 δὲ π. μ. ὦραν ὁ Ἀτμοδρόμων ἀνεκώχευσε πρὸ τῆς Ὑδρας παρακολουθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἀτμοβαρίδος «*Ἀφροδίσσης*» διὰ τὰς ἐνδεχομένας διαταγὰς ἢ ἀγγελίας· τῇ 11 κατέναντι τῶν Σπειτσῶν καὶ τῇ 4 μ. μ. ἐσπέρας ἠγκυροβόλησεν ἐν Ἀστρεὶ ἀντίπεραν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, 9 μίλια πρὸς Ν. τοῦ Ναυπλίου.

Οἱ Βασιλεῖς ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηρὰν ἐκασταχοῦ, δὲ καὶ ἐκαστοτε ὁ λαὸς ἐνθουσιωδῶς ἐπευφήμει καὶ αὐθορμήτως ἐζητωκραύγαζεν ὑπὲρ τῶν βασιλέων.

Τῇ ἐπαύριον 5 Ὀκτωβρίου μετέβησαν εἰς Γύθειον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σπάρτην ἑφιπποὶ. Ἐκ Σπάρτης ὑπερβάντες τὸν Ταύγετον, διὰ τοῦ ἀγριωποῦ αὐλῶνος τῆς Λαγκαδάς, ἐφθασαν εἰς Καλάμας ἐνθα περιέμενεν αὐτοὺς ὁ ἐκ Γυθείου αὐτόσε κατευθυνθεὶς ἀτμοδρόμων. Αὐτόθι οἱ μὲν δικηγόροι ὑπέβαλον τῷ βασιλεῖ ἀναφορὰν τινα κατακριτικὴν τῆς Κυβερνήσεως ὁ δὲ λαὸς συνωθεῖτο μετ' ἀκράτου ἐνθουσιασμοῦ ἀνευφημῶν τοὺς βασιλεῖς καὶ ἐκδηλῶν παγιοιοτρόπως ζωηρὰν τὴν κατ' ἐκείνων ἀποδοκιμασίαν αὐτοῦ.

Διότι ἡ ἐν Ναυπλίῳ ἀποτυχία, καὶ τῶν ἄλλων στάσεων ἢ ματαίωσις εἶχεν ἀποδείξει τοῖς στασιασταῖς, ὅτι ἡ ὁδὸς τῆς ἐπιτυχίας ἦτο ἄλλη τις ἐφ' ᾧ καὶ ἅμα τῇ πρώτῃ ἀγγελίᾳ, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐμελλε νὰ περιοδεύσῃ ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας ἐπῆλθεν αὐτοῖς, ὡς εἰκός, ἡ ἰδέα νὰ ἐξεγερθῶσι καὶ ἐν τῇ Πρωτευούσῃ.

Ἦγειρον λοιπὸν, κατὰ πρῶτον, τὴν στάσιν ἐν τῇ ἀποκέντρῳ ἐκείνῃ καὶ θορυβῶδι Ἀκαρνανίᾳ, ἐν ἣ ἔζη ὁ ἀποχωρήσας, μὲν τῶν πολιτικῶν ἀλλ' ἰσχυρῶν εἰσέτι καὶ δεινῶς μνησικακῶν, γέρων στρα-

(1) Προὔκειτο νὰ ἀναχωρήσῃσι τῇ 1113 Ὀκτωβρίου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ βασίλισσα εἶχε τὴν δεσποδαίμονίαν νὰ μὴ ταξιδεύῃ τῇ 13ῃ παντος μηνὸς ἀπῆραν ἐκ Πειραιῶς τῇ 2114 Ὀκτωβρίου ἡμέρᾳ Τρίτῃ, καθ' ἣν αὖ ἀποφράδι. Ὡστε δὲν ἤδυνθίσαν, αὐτὲ κατὰ τοὺς καθολικοὺς οὔτε καθ' ἡμᾶς, νὰ ἀποφυγῇ τὴν ἀποφράδα ἡμέραν, ἣτις ἐ εἰδείχθη τῇ 1115 Ὀκτωβρίου!

τηγός Θεόδωρος Γρίβας· ὅστις ὡς εἰπομεν ἦτο, συνεννοημένος μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις.

Ἡ ἐπανάστασις λοιπὸν ἐξεργάγη ἐν τῇ φρουρᾷ τῆς Βονίτης, τῇ 4 Ὀκτωβρίου, ἡ δ' εἰδησις αὐτῆς ἐφθασεν εἰς Ἀθήνας τῇ 6 ὁ δὲ βασιλεὺς ἔμαθεν αὐτὴν ἐν Καλάμαις τῇ 8 Ὀκτωβρίου, διὰ Τριπόλεως, ἐν ἣ ἔλγηε τότε τὸ τηλεγραφικὸν σύρμα· τῇ ἐπαύριον 9 Ὀκτωβρίου ἡ ἀτμόδοχος «Πάραλος», ἐκ Πειραιῶς ἀποσταλῆσα, ἐν τάχει, ἐφθασεν εἰς Καλάμας κομίζουσα ἔγγραφα τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ «Πάραλος» ἀπέπλευσεν εἰς Ἀκαρνανίαν μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ βασιλέως συνταγματάρχου Ἀθανασίου Βαλιτοῦ ἐπιφορτισθέντος νὰ ἐνεργήσῃ πᾶν ὅ,τι ἡδύνατο πρὸς καταστολὴν αὐτῆς.

Περὶ δὲ τὴν πρωτὴν τῆς ἐπαύριον, 10 Ὀκτωβρίου, ὤρμησαν ἐν Καλάμαις δύο ἀτμόπλοια τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας, ἡ «Υδρα» καὶ ἡ «Ομόνοια», φέροντα 700 ἄνδρας ἐκ τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τῆς «Ομόνοιας» ἀφίκετο καὶ ὁ Χατζίσκος ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀπεσταλμένος παρὰ τῶν συναδελφῶν αὐτοῦ, ἵνα συνοδεύῃ τῷ βασιλεῖ.

Ἀρχηγὸς δὲ τοῦ ἀφικομένου στρατεύματος ἦτο συνταγματάρχης Γριαντάφυλλος Λαζαρέτος, φρούραρχος Ἀθηνῶν, ὅστις ἤρχετο εἰς Καλάμας ἵνα λάβῃ διαταγὰς παρὰ τοῦ βασιλέως πρὸς ἀντίκρουσιν τῆς ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἐξεγερθείσης στάσεως.

Ὁ βασιλεὺς ὅμως καίτοι ἐλάμβανε, καθ' ἑκάστην, ἀπαισίους εἰδήσεις ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὅπου προφανῶς ἐξηπλοῦτο ἡ ἐπανάστασις προχωροῦσα πρὸς τὴν πρωτεύουσαν· διότι κατόπιν τῆς ἐν Βονίστῃ φρουρᾶς ἐπανεῖστη καὶ ἡ ἐν Μεσολογγίῳ, τὴν δὲ περὶ τούτου εἰδησιν ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς ἐν Καλάμαις, ἔμεινεν ἀτάραχος θέλων νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν περιοδείαν, ἐφ' ᾗ καὶ διέταξε, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, τὴν ἀναχώρησιν τοῦ στρατοῦ.

Καὶ τὰ μὲν δύο τῆς Ἑταιρίας ἀτμόπλοια ἀνεχώρησαν εἰς Πάτρας. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν ὁ ἀτμοδρόμων «Ἀμαλία» ἐξεκίνησεν ἐκ Καλαμῶν καὶ διαπλεύσας 25 μίλια πρὸς Νό-

τον ἡγχυροβόλησεν ἐν *Λιμενίῳ* τῆς Δυτικῆς Μάνης περὶ τὴν 3ην μ. μ. ὥραν.

Κατ' ἀρχὰς οἱ Βασιλεῖς δὲν ἐσκόπουν νὰ προσορμισθῶσιν ἐκεῖ, ἀλλ' ἐνδόντες εἰς τὴν παράκλησιν τοῦ Στρατηγοῦ Ἀντωνίου Μαυρομιχάλη, ὠπισθοδρόμησαν ἐκ τῆς προδιαγραφείσης περιοδείας πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ τόπου ἐκείνου, ὅπου ἴσχυον ἀπολύτως οἱ Μαυρομιχάλατοι.

Οἱ Βασιλεῖς ἐξῆλθον εἰς τὴν πολίχνην ταύτην, ἐν ἣ εἶχον συρρεύσει ἐνθουσιῶδη τὰ πλήθη τῶν περιχώρων. Ἀλλ' ἐν ᾧ ταῦτα συνέβαινον ἐν *Λιμενίῳ*, ἐν Ἀθήναις ἤρξατο ἡ πρὸ πολλοῦ παρασκευασθεῖσα ἐπανάστασις, ἥτις ἐξεργάγη τῇ 10ῃ ὥρᾳ τῆς ἐσπέρας τῆς 10 πρὸς τὴν 11 Ὀκτωβρίου.

Ταῦτα πάντα ἦναι ἄγνωστα ἐν *Λιμενίῳ* οὐδ' ὁ βασιλεὺς ἐγίνωσκε τι περὶ αὐτῶν· διότι ἐσκόπει νὰ συνεχισθῇ ἡ πρὸς δυσμὰς ἐπὶ Πύλον καὶ Κατάκωλον ἐξακολούθησις τοῦ περίπλου, διὰ νυκτός, ὅτε αἰφνης ἡ «*Ἀφροδέσσα*», ἀνεφάνη κομίζουσα ἐπιστολὰς ἐξ Ἀθηνῶν, δι' ὧν τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἀνήγγελε τῷ Βασιλεῖ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Πατρῶν, καὶ ἐξέφραζε φόβον μήπως ταχέως διαταραχθῇ καὶ αὐτῆς τῆς Πρωτευούσης ἡ ἡσυχία.

Τότε πλέον ἐξ ἀνάγκης ἠνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Βασιλέως, λέγει ὁ Α. Παλάσκας, ἀλλὰ καὶ τοῦτο πάλιν νομίζομεν, οὐκ ἀνενδοιάστως· οὐδενὶ δὲ τῶν ἐνδον ἐξεμυστηρεύθησαν αἱ ληφθεῖσαι εἰδήσεις. Μόνος ἐγώ, καὶ κρυφίως πως, διετάχθην νὰ ἐπιβάλω τὴν πρῶραν ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ.

Ὁ Κυβερνήτης τῆς «*Ἀφροδέσσης*» ἡγνῶει καὶ αὐτὸς ὡς ἐκόμιζε σοβαρὰς ἀγγελίας, ὡς συγκοινωνήσας μόνον ἐν Πειραιεῖ.

Ὁ ἥλιος εἶχεν ἄρτιως δύσει· νέφη φαιὰ ἀνέβαινον ἀπὸ τοῦ Βορρᾶ· ἡ «*Ἀφροδέσσα*» μᾶς ἠκολούθει. Τῇ 8 ἐκάμψαμεν τὸ Ταίναρον, τῇ 11 τὸν Μαλέον· εὗρομεν δὲ τότε ἐναντίον μας σκαῖον ἀνεμον Βορρᾶν, ἱκανὸν ν' ἀναχατίσῃ τὰ πλεῖστα πλοῖα.

Ἡ «*Ἀμαλλὰ*» ὁμῶς ἐδύνατο καὶ τῆς καταιγίδος ταύτης νὰ κατισχύσῃ. Ναυπηγηθεῖσα τὸ 1860 ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ τῶν ἀξιολόγων διαγραμμάτων τοῦ ἐν Γαλλίᾳ ἐκπαιδευθέντος Σπ. Ἀθ. Μόστρεφ, ὅστις καὶ ἐπεστάθησαν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς ὑπὸ ἐργολάβου τινὸς

Ἀγγλου, αὕτη ἡ ὥραία ναὺς εἶχε δρόμον ἐξαίρετον καὶ ἀρμένισμα λαμπρόν.

Τὰ πρὸς ἐνδιαίτησιν τοῦ Βασιλέως χωρίσματα της, εὐθετα καὶ εὐρύτατα, ἦσαν συνάμα, καὶ ἀφαιρετά, ὥστε ὁ ἀτμοδρόμων ἐξεπλήρου, ἐν δέοντι, τὴν διττὴν χρῆσιν τοῦ καθαρῶς πολεμικοῦ πλοίου καὶ τοῦ κομψοῦ καὶ ταχυναυτοῦντος θαλαμηγοῦ.

Ἦν δὲ σταθερὰ μεσημβρία τῆς Πέμπτης, 11 Ὀκτωβρίου 1862, ὅτε ἀφικόμεθα κατὰ τὸ Φάληρον, προσπλέοντες ὁλοτελῶς ἐπὶ τὸν Περραιῶ.

Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ναῦται ἦσαν ἅπαντες ἐν τάξει ἀγκυροβολίας. Ὁ δ' Αὐλάρχης, ὑποστράτηγος Νοταρᾶς, μοὶ εἶχεν ἄρτι ἐγχειρίσει ἐν γράμμα του πρὸς τὸ ἐν Πειραιεὶ Τηλεγραφεῖον, ἐπιδοτέον ἅμα τῇ ἐκεῖ ἀφίξει μας, ἵνα κατέλθωσιν ἀμέσως ἐξ Ἀθηνῶν αἱ ἑμαῶν καὶ τὰ σκευοφορεῖα τῆς Αὐλῆς. Ἡ Βασίλισσα ὅμως δὲν εἶχε τὴν αὐτὴν πεποιθήσιν τοῦ Αὐλάρχου, καὶ ἴσως τοῦ Βασιλέως αὐτοῦ, διότι ὡς ἠτένιζον ἐγὼ πρὸς τὰς Ἀθήνας διὰ τοῦ διορθάλμου τηλεσκοπίου, πλησιάσασα, μὲ ἡρώτησε μετ' ἀγωνίας, ἐὰν ἐβλεπόν τι. Προσέθηκε δὲ ἀδημονοῦσα· «ἔχω προαισθηθεῖν τινα, ὅτι ἐπανάστασις ἐγένετο ταύτην τὴν νύκτα ἐν Ἀθήναις.» Ἦν δ' ὠχροτάτη ταῦτα λέγουσα, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ της ἐμαρτύρουν ἀγρυπνίαν καὶ δάκρυα.

Εἰς τὴν ἐκφώνησιν ταύτην συγκινηθεὶς καὶ ἐγὼ, ἔκρινα εὐλογον νὰ παρατηρήσω εὐσεβᾶστως μὲν, ἀλλὰ βεβηκάτως, ὅτι, ἐὰν αἱ εἰδήσεις αἱ κομισθεῖσαι μὲ τὸ τελευταῖον εἰς Λιμένιον ὑπὸ τῆς «Ἀφροέσσης» ἦσαν ἱκαναὶ νὰ στηρίξωσι τοιαύτην σοβαρὰν ὑπόψιν, τῇ ἀληθείᾳ ἐθεώρουν ἀτύγγωνστον τὴν σιωπὴν τοῦ Βασιλέως, οὐδὲν κοινώσαντος πρὸς τοσοῦτους συμπλέοντας πιστοὺς του καὶ ἀφωσιωμένους, μὴ συγκαλοῦντος δὲ ἡμᾶς ἤδη εἰς Συμβούλιον, ἵνα λάβωμεν εὐθὺς ἐν τῇ δεινῇ ταύτῃ ὥρᾳ, πάντα τ' ἀναγκαῖα τῆς φρονήσεως τῆς ἀσφαλείας μέτρα· «ἐγκαίρως ἔσται πάντοτε», — ἀντεῖπεν ἀναστενάξασα ἡ Βασίλισσα — «ἀλλ' ἀφικόμεθα πρῶτον!»

Τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ἀληθῶς τετελεσμένα πλέον ἦν ἡ ἐπανάστασις ἐν Ἀθήναις.

Ἰδωμεν δὲ νῦν τί συνέβαιnen ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐν Ἀθήναις,

καθ' ὃν χρόνον ὁ βασιλεὺς, ἐξελθὼν εἰς περιοδείαν, ἐθεοποιεῖτο ἐν Ἀστρεῖ, ἐν Σπάρτῃ, ἐν Καλάμαις, ἐν Λιμενίῳ, ὁ δὲ μοίραρχος Μεσολογγίου ἔσπευδεν εἰς Βόνιτσαν, ἵνα προπαρασκευάσῃ αὐτῷ ὁμοίαν ὑποδοχὴν.

Ὁ γέρων στρατηγὸς Θ. Γρίβας ἐπαναστατήσας, τῇ 4ῃ Ὀκτωβρίου, συνέλαβε τὸν μοίραρχον Μεσολογγίου, συνήθροισεν Ἀχαρνᾶνας, ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν, εἰδοποίησε τὸν ἐν Κραθασαρᾷ διατρίβοντα Πέτρον Λεωτσάκον, ὅστις συλλαμβάνει τὸν διοικητὴν τοῦ Τάγματος, τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἐνωθεῖς, καθ' ὁδὸν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Θ. Γρίβα, εἰσέρχονται, ὡς ἐν θριάμβῳ, εἰς Μεσολόγγιον μετὰ 7,000 περίπου ἀνδρῶν.

Ἡ Ἀχαρνανία ἀσπάζεται τὸ κίνημα καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Ἀχαΐα, ἡ Ἥλις καὶ ἡ Κόρινθος. Τὰ γεγονότα ἐγνώστοποιήθησαν εἰς Ἀθήνας, ἀμέσως δ' ἡ κυβέρνησις ἐξαπέστειλε σχεδὸν πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις ὧδε : εἰς μὲν τὴν Φθιώτιδα τὸν στρατηγὸν Χατζῆ-Πέτρον, κατὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ Κλίμακα λαβόντα 15,000 δραχμῶν, εἰς τὴν Παρνασσίδα τὸν στρατηγὸν Μαρμύρην μετὰ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Ἀριστείδου Κανάρη λαβόντα 25,000 δραχμῶν, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Τζαμάλα Παπακώστα, εἰς τὴν Μεγαρίδα τὸν γεροσιαστὴν καὶ συνταγματάρχην Ἀντώνιον Γεωργαντᾶν, εἰς Μεσσηνίαν τὸν Ἀντώνιον Μαυρομιχάλην, λαβόντα χάριν τῶν ἐξόδων τῆς μεταβάσεως 2,000 μόνον δραχμῶν, ὅπως στρατολογήσῃ κατὰ τῶν ἐπαναστατικῶν καὶ περιστείλῃ τὴν ἀντεθνικὴν στάσιν, ἐν Ἀθήναις δ' ἐν ὑπουργικῷ συμβουλίῳ ἀπεφασίσθη ἡ σύλληψις τοῦ Δ. Βούλγαρη καὶ Θ. Ζατμη· ἀλλ' ὁ πρωθυπουργὸς Ἰ. Γερραῖος Κολοκοτρώνης ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν, εἰπὼν τότε ὅτι : «*Δυναστεία, ἀπολέσασα τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, δὲν πρέπει γὰρ ὑποστηρίξεται ἐν Ἑλλάδι διὰ τῆς βίας*». (1)

(1) Φαίνεται δ' ὅτι εἶχε μεγάλαν ἀφορμὰς δυσαρρεσκείας ὁ Κολοκοτρώνης κατὰ τοῦ Ὁθωνος· δις δέ, τῇ 5ῃ Ἰουλίου καὶ τῇ 13ῃ Σεπτεμβρίου 1862, ὑπέβαλε τῷ βασιλεῖ τὴν ἀπὸ τῆς πρωθυπουργίας παραίτησιν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς δὲν ἐδέχθη αὐτήν : κ. . . . μὴ ἀνεχόμενος, ἐν γνώσει τῆς ἀκαταλληλότητός μου νὰ γίνω πα-

Τὴν μέλλουσάν σύλληψιν αὐτῶν εἰδοποιηθέντες παρὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἀστυνομίας *Μπακάλογλου*, ἐκρύβησαν· ἀλλ' ὁ πρέσβυς τῆς Ἰταλίας κόμης *Μαμάνη*, κατορθώσας μετὰ δυσκολίας νὰ ἀνεύρῃ τὸν Ζατμην ἐν τῇ κρύπτῃ αὐτοῦ, ἐδήλωσεν αὐτῷ, τῇ πρωΐᾳ τῆς 10ης Ὀκτωβρίου ἀπροκαλύπτως, ὅτι, *ἀν δὲν σπεύσωσιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας τὴν ἐπαράστασιν, ἀπόλλυνται· διότι οἱ πρέσβεις, προσέθηκεν, ἵνα ἐκφοβήσῃ αὐτόν, ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν προσμένουσι παρὰ τῶν οἰκείων κυβερνήσεων διαταγὰς νὰ ἐπέμβωσιν ὑπὲρ τῆς δυναστείας τοῦ Ὁθωμανοῦ.*

Τὸ τοιοῦτον εἶναι παντάπασιν ψευδές· διότι ὅτε ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ν. Δραγούμης μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῶν, τὸν μὲν τῆς Γαλλίας Βουρὲ εὖρε προσποιούμενον τὸν ἀσθενῆ, τὸν τῆς Ἀγγλίας Σκάρλετ ἐπαναλαμβάνοντα ὅτι *γέρονται κακῶς πρὸς τὸν βασιλέα*, τὸν δὲ τῆς Ρωσίας Βλουδὸφ λίαν εὐχαρί ἐπὶ τοῖς γενομένοις· Βραδύτερον δέ, ὅτε ὁ Ὁθων εὐρίσκετο πλέον ἐν Βαυαρίᾳ, ἔμαθεν ὅτι ἡ Ρωσία τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔξωσιν αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις, καὶ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἡ κυβέρνησις ἔλαβε τὰ κατὰλληλα μέτρα· καὶ τὸν μὲν στρατηγὸν Χὰν ἐτοποθέτησεν ἐν τοῖς Ἀνακτόροις, ἐνθα εἶχον μετακομισθῇ, χάριν ἀσφαλείας, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Π. Βάρβογλη καὶ τὰ δημόσια χρήματα ἀνερχόμενα εἰς 4,600,000 δραχμῶν, ἄλλα δὲ 2,000,000

ραΐτιος κακοῦ, καθικετεύω τὴν Γ. Μ. νὰ σκεφθῇ καὶ ἀποφασίσῃ συντόμως περὶ ἄλλου προσώπου δυναμένου νὰ φέρῃ τὸ δι' ἐμὲ βαρὺ φορτίον τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς σημερινὰς περιστάσεις τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῆς ὑπηρεσίας. . . . Ὁ βασιλεὺς ὁμῶς ἀντέτεινεν εἰπὼν : «ὅτι εἶναι κύριος νὰ ἀποχωρήσῃ, ἀλλ' ὅτι αὐτοῦ δὲν ἐπιτρέπει ἡ συνείδησις νὰ ἐνδῶσῃ. ὅτι δὲν ἄγνοεῖ ὅτι προετοιμάζονται νὰ δολοφονήσωσιν αὐτόν καὶ ὅτι ἡδύνατο νὰ ὑποδείξῃ καὶ τὸ μέρος, ἐνθα ἐγυμνάζοντο εἰς τὴν σκοποβολὴν καὶ τὴν γερουσιαστικὴν οἰκίαν, ἐν ἧ ὁκτὼ πολιτικοὶ ἄνδρες συγκροτοῦσι διαβούλια κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὀφείλει νὰ πῇ πλήρως τὸ δοθὲν αὐτῷ ποτήριον, ὅτι ὀφείλει νὰ ἐκπληρώσῃ μέχρι τέλους τὸ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καθήκον.» — Ταλαίπωρε Ὁθων ! (Ἰδὲ Ν. Δραγούμη, Ἱστορικὰς Ἀναμνήσεις Τόμ. Β', σελ. 293—296).

κατετέθησαν ἐν τῷ Ταμείῳ Ναυπλίου, ἵνα χρησιμεύσωσιν, ἐν ἀνάγκῃ τῷ βασιλεῖ, εἴ τι κακὸν ἐπῆρχετο, ἐν Ἀθήναις· διότι ἡ φρουρά Ναυπλίου ἦτο λίαν ἀφωσιωμένη τῷ Ὀθωνί, ὃ δὲ στρατὸς καταλιπὼν τὰ συνήθη καταλύματα, κατεσκήνωσε περὶ τὴν πόλιν καὶ χωροφύλακες καὶ ἄλλοι ἔνοπλοι ἄνδρες κατέλαβον τὰς περὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν οἰκίας, ἐν αἷς συνήρχοντο, κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, οἱ ὑπουργοί. Ἐν γένει δὲ ἐφρόντισαν περὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζίης καὶ τῶν ἄλλων πιστωτικῶν καταστημάτων, ὥσει ἡ ἐπανάστασις ἦτο βεβαία.

Οὕτω διατεθεισῶν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς πρωτευούσης, αἵτινες δὲν ἦσαν, ὡς διεβεβαίουν οἱ χορηγοῦντες τὰς περὶ πίστεως τοῦ στρατοῦ εἰδήσεις, ἀμέτοχοι τῶν τεκταινομένων κινήσεων, ὡς τοῦτο ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἐξαφανίσεως ἢ ἀποκρύψεως τῶν ἐν τοῖς δημοσίοις γραφείοις ἐπιστολῶν ἢ ἐγγράφων, ἡ κυβέρνησις ἤρξατο ἀπὸ πρωίας τῆς 10ης Ὀκτωβρίου νὰ συλλαμβάνῃ καὶ νὰ φυλακίζῃ ἀθρόως πολλοὺς τῶν πολιτῶν, ὡς ὑπόπτους θεωρουμένους· οὕτως δὲ ἐφυλάκισε τὸν Λεωνίδαν Δεληγεώργην, τὸν Δ. Καλὸν, τὸν Ὁδ. Ἰέλεμον, τὸν δικηγόρον Νικολαΐδην, τὸν Νικόλαον Χαρατζάρην καὶ ἄλλους, ἐν συνόλῳ εἴκοσι τρεῖς.

Ἡ γεναμένη φυλάκισις αὕτη ἀφ' ἐνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐκμυστήρευσις τοῦ πρέσβεως τῆς Ἰταλίας *Μαμιάνη* πείθουσι τὸν Δ. Βούλγαρην νὰ δεχθῇ ὀριστικῶς τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐπαναστάσεως, λαβόντα συνεπικουρον τοῦ σχεδίου τὸν Δ. Παπαδιαμαντόπουλον, ταγματάρχην τότε ὄντα τοῦ Πυροβολικοῦ, ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν διοργάνωσιν.

Ὁ Παπαδιαμαντόπουλος προπαρασκευάσας τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας, περὶ τὴν 8 1)2 μ. μ. τῆς 10ης Ὀκτωβρίου, ἔσυρε τὰ ὄρεινὰ πυροβόλα ἐξω τοῦ Στρατῶνος, ὡς εἰς ἐκστρατείαν, παρέταξεν εἰς γραμμὴν τοὺς στρατιώτας, καὶ ἔδωκε τὸ σύνθημα· Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ Πυροβολικοῦ, τὸ πεδινόν, εἶχεν ἤδη ἀποσύρει ἡ κυβέρνησις ἐνωρίτερον καὶ τάξει αὐτὸ ὑπὸ τὸν Σ. Πετμεζάρ πρὸ τῶν Ἀνακτόρων πρὸς ἄμυναν αὐτῶν, καὶ οὕτως ἐπῆλθεν ἡ διαίρεσις αὐτοῦ εἰς Ὀρεινοὺς καὶ Πεδινοὺς· τοῦτο κατ' ἀρχὰς ἐφόβισε

τούς τε ἀρχηγούς τῆς συνωμοσίας καὶ τοὺς συνωμότες πολίτας καὶ ἅπαντες σχεδὸν πρὸς στιγμὴν ὤκλασαν.

Ἦκούοντο μὲν ἄχρι τῆς 10ης μ. μ. πυροβολισμοὶ τινες σποράδην, ἀλλὰ καὶ οὗτοι βαθμὴδὸν ἔπαυσαν. Ἡ νύξ ἦτο σκοτεινὴ καὶ ἡρεμὸς, ἔστιν ὅτε ἀκουομένων πυροβολισμῶν τινῶν, μετὰ τοῦτο ἐπῆλθε γενικὴ ἡσυχία, ἐξ ἧς φοβηθεὶς μὴ καταληφθῇ ὁ συνωμότης ἀρχηγὸς τοῦ ὀρεινοῦ πυροβολικοῦ Παπαδιαμαντόπουλος ἀποσύρας ἄνδρας τε καὶ πυροβόλα ἐν τάχει, εἰς τὸν Στρατῶνα περιέμενε τὴν ἐκβάσιν τοῦ σχεδίου.

Μετ' οὐ πολὺ μαθὼν τὰ γενόμενα ἔσπευσε πρὸς αὐτὸν ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Σπύρος-Μήλιος, ἐν στρατιωτικῇ στολῇ, συνοδευόμενος ὑπὸ τινων χωροφυλάκων καὶ ἐκτάκτων ἐμμίσθων Χειμαριωτῶν, ἀλλὰ φοβούμενος μὴ τυχὸν συλληφθῇ, δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὸν Στρατῶνα.

Δὲν παρῆλθε ὅμως πολὺς χρόνος, ὅτε ἀξιωματικοί, ἐν σπουδῇ ἐπερχόμενοι κατῆγγελλον τῷ ὑπουργῷ τῶν Στρατιωτικῶν ἐχθρικὰς πράξεις τῆς φρουρᾶς καὶ ἐζήτουν ὁδηγίαν περὶ τοῦ πρακτέου.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἔδιδε διαταγὰς ὁ πρωθυπουργὸς Ι. Γ. Κολοκοτρώνης, ἀλλὰ γενομένης παρατηρήσεως, ὅτι διοικούντος τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ Σπυρο-Μήλιου τὴν φρουρὰν καὶ ἐκείνου διατάττοντος, ἐὰν ἐξηκολούθει δίδων διαταγὰς καὶ ὁ πρωθυπουργός, θὰ ἐπήρχετο ἀντίφασις καὶ παρεξήγησις, ἐξ ὧν θὰ ἐπωφελοῦντο οἱ ἐπαναστάται, ἀνεστάλησαν ὅσαι ἐδόθησαν ὑπ' αὐτοῦ, οὕτω δὲ ἐπῆλθε ποία τις ἡσυχία ἀνὰ τὴν πόλιν. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐλθὼν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἐν ᾧ εὕρισκοντο ἅπαντες οἱ ὑπουργοὶ καὶ ὁ Σπύρο-Μήλιος ἀνήγγειλε φαιδρὸς ὅτι ἐκτὸς ἀταξιῶν τινων ὑπὸ τοῦ ζωηροῦ βιβλιοπώλου Νικολάου Νάκη, οὐδὲν ἄλλο ἐν τῇ πόλει συμβαίνει· τότε καθυσάχασαν οἱ ὑπουργοὶ καὶ συνεσκέπτοντο, ὅτε αἰφνης ἀκούονται πάλιν συμμιγεῖς κρότοι πυροβόλων· ἰδοὺ δὲ τί εἶχε συμβῆ :

Οἱ ζωηρότεροι νέοι, οὓς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, ἀπὸ κρύπτης εἰς κρύπτην τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ εἰς τὰς γνωστὰς αὐτοῖς οἰκίας τῶν πολιτῶν ἀκαταπαύστως τρέχοντες ἐξώρριζον, ἐνόνόματι τῆς ἐλευθερίας, τοὺς πάντας νὰ σπεύσωσιν εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ Δ. Παπα-

διαμαρτυροῦντο, μένοντος ἐν τῷ Στρατῶνι τοῦ Πυροβολικοῦ, συγχρόνως δὲ οἱ σκαπανεῖς ἀφοπλίζουσι τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Μάγον, ἐλευθερώνουσι τὸν ἐν τῷ Στρατῶνι τῶν Πυροσβεστῶν κρατούμενον ὑπολοχαγὸν Διαμαρτίδην, τίθενται εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀγγελινίδου, τοῦ Μπούρμπαχη καὶ τοῦ Διαμαρτίδου, λαμβάνουσι τὰ ὅπλα, ἐξέρχονται τοῦ Στρατῶνος, πυροβολοῦσι διὰ μιᾶς κρᾶζοντες : «Ζήτω ἡ ἐπανάστασις».

Ταῦτοχρόνως δὲ καὶ οἱ νεαροὶ ἐπαναστάται σπεύδουσιν εἰς τὰς κρύπτας τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, παραλαμβάνουσι καὶ ὅσους εὐρισκον πολίτας, καθ' ὁδόν, καὶ ὀδηγοῦσιν εἰς τὸν Στρατῶνα τοῦ Πυροβολικοῦ.

Καθ' ὁδόν ὁ ἀστυνόμος Μουκλάκος μετὰ τινων Χειμαριωτῶν προσέβαλον τοὺς ἐπαναστάτας πολίτας καὶ διεσκόρπισεν αὐτούς, ἀλλ' οὗτοι ἐνωθέντες ἐφθασαν ἐσπευσμένοι εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Παλαιᾶς Καζάρμας τοῦ Πυροβολικοῦ παρὰ τὸ Μεταξουργεῖον.

Αὐτόθι εὗρον τὸν ἐπαναστάτην Δ. Καλλιφρονᾶν μετὰ τριῶν ἢ τεσσάρων ἀνδρῶν περιμένοντα ἀτάραχον καὶ φέροντα ἀπὸ τοῦ ὤμου κρεμαμένην κυρτὴν σπάθην (πάλαν)· ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτῶν ἤρχισαν αἱ κραυγαί : Ζήτω ἡ ἐλευθερία !

Ἐντεῦθεν οἱ ἐπαναστάται διηυθύνθησαν πρὸς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος καὶ τὴν τῶν Ἀνακτόρων ἔνθα ἐπυροβόλουν διηνεκῶς· αἱ σφαῖραι ἐσύριζον ὡς μαινάδες, πολλαὶ δὲ καὶ συντρίψασαι τὰς ὑέλους τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ μεγάρου τῆς Ρωσικῆς πρεσβείας ἔπεσον ἐν αὐταῖς.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Σπυρο-Μήλιος, στραφείς πρὸς τὸν λοχαγὸν Γεράσιμον Μεταξᾶν, φρούραρχον τῆς συνοικίας διορισθέντα :

«— Εἶμαι, εἶπεν ἐντόνως, στρατιώτης καὶ ὡς στρατιώτης θὰ ἀποθάνω· οὐδεὶς θὰ ἀναβῇ ἐνταῦθα ζῶν· φρόντισον νὰ ἐφοπλισθῇ καλῶς ἡ οἰκία.»

Ἄλλ' ἐκεῖνος ἀπήντησεν :

«— Ἐὰν μὲν διὰ τῆς ὥς ὑπουργὸς δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα πρὶν ἢ λάβῃς καὶ τῶν συναδέλφων σου τὴν γνώμην, ἂν δὲ ὡς στρατηγός, ὕπαγε εἰς τὸν στρατόν.»

Ἐφ' ᾧ καὶ ὀργισθεὶς ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν, ἀπεσύρθη

εἰς παρακείμενον δωματίον καὶ ἀπεκοιμήθη μέχρι πρωίας, ὡς ἀναφέρει ὁ αὐτόπτης Ν. Δραγούμης· (1) τοῦτ' αὐτὸ ἐπράξε καὶ ὁ πρωθυπουργός, μόνον δὲ ἔμειναν ἐγρηγοροῦντες οἱ ὑπουργοὶ Π. Βάρβογλης, Εὐστ. Ἡλιοπούλος καὶ ὁ Ν. Δραγούμης.

Ὅτε ὁ λαὸς μετὰ τοῦ ἀποστάτου στρατοῦ ἐν ἀλλաλαγμοῖς καὶ κραυγαῖς ὑπὸ τὸ σύνθημα «*Ναύπλιον - Νίκη*» — τὸ τῶν κυβερνητικῶν ἦτο «*Τηλέμαχος-Τρῳάς*» — ἔφθασαν πρὸ τῶν κεκλεισμένων ἐρμητικῶς Ἀνακτόρων ἐπυροβόλει κατὰ τῆς μεγάλης Πύλης, τῶν παρθύρων καὶ διὰ πελέκεων ἐκτύπα κατ' αὐτῆς, ὅτε ὁ διοικητὴς τῶν Ἀνακτόρων στρατηγὸς Χὰν προβλέπων ὅτι πᾶσα ἀντίστασις ἤθελε φέρεи ὀλέθρια ἀποτελέσματα, ὅτι ἤθελε χυθῇ ἀδελφικὸν αἷμα εἰς μάτην, καὶ οἰκοδόμημα ἤθελεν ἴσως καταστραφῇ, θεωρῶν ἄφ' ἑτέρου ὅτι ἢ εἰς διάφορα μέρη τοποθετηθεῖσα φρουρὰ οὐ μόνον δὲν ἀντέστη εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ συνεμερίσθη τὴν ἐπανάστασιν, ἐνέδοκε, καὶ διέταξε νὰ ἀνοιχθῶσιν αἱ Πύλαι.

Ὁ λαὸς ἀθρόος μετὰ τοῦ παρακολουθοῦντος διασκορπισμένου ἐν τῇ μεταξὺ αὐτοῦ στρατοῦ, εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα πυροβολῶν εἰς τὸν ἄέρα καὶ ζητωκραυγάζων. Τῶν δ' ἐν τοῖς ἀνακτόροις χωροφυλάκων ἄλλοι μὲν ἀφωπλίσθησαν, ἄλλοι δὲ συνηνώθησαν μετὰ τοῦ πλήθους, καὶ ὁ στρατηγὸς εὐρεθεὶς μόνος ἀπῆλθεν. Αὐτοστιγμὴ διωρίσθη Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν Ἀνακτόρων συγκειμένη ἐκ τῶν Ν. Ι. Σαριπόλου, Κ. Ν. Δοσίου, Εὐθυμίου Κεχαγιά, Παύλου Καλλιγᾶ καὶ Ἀλεξάνδρου Γ. Σούτσου, καὶ νέος διοικητὴς αὐτῶν ὁ Δ. Τριγγέτας, οἵτινες, ἀπὸ κοινοῦ, καὶ ἔλαβον τὴν ἀπαιτουμένην φροντίδα πρὸς διάσωσιν τοῦ ἰδιαιτέρου ταμείου τοῦ Ὁθωνος, τῶν σκευῶν αὐτοῦ, τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας καὶ πάσης τῆς θεραπείας αὐτῶν, σφραγίσαντες τὰ πάντα ἐντὸς δωματίων, λαβόντες συγχρόνως ἰδιαιτέραν πρόνοιαν πρὸς διάσωσιν, διατήρησιν καὶ σφράγισιν τοῦ ἰδιαιτέρου τοῦ Ὁθωνος γραφείου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀρχείων, διορίσαντες ἀπανταχοῦ τοὺς ἀναγκαίους φύλακας.

Ὅπου δὲ ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπῆρχον αἱ προτομαί, αἱ εἰκόνες καὶ

(1) Ἴδὲ «Ἱστορικὰς Ἀναμνήσεις» Τόμ. Β', σελ. 312.

τὰ σήματα τῶν βασιλείων κατεκερματίσθησαν αὐθωρεί. Ἐκ δὲ τῶν σκευῶν καὶ τῶν ἐπίπλων δὲν ὑπεξήρθη τι οὐδ' ἔλλειψε. Τὰ πάντα ἔμειναν ἀνέπαφα. Μόνον τὰ ἄνθη τοῦ ἀνακτορικοῦ κήπου μετὰ τῶν ἀνθοδοχῶν ἐχρησίμεισαν τῷ λαῷ καὶ τὰ ἐφίππια καὶ τὰ ἄλλα τῆς ἱππασίας τῶν Βασιλείων ἀντικείμενα ἅπερ διηρπάγησαν ἐκ τῶν βασιλικῶν σταύλων.

Μετὰ ταῦτα, οἱ ἐπαναστάται, ἤδη, εἰς 5,000 συμποσούμενοι, διὰ τῆς ὁδοῦ Σταδίου κατήλθον εἰς τὴν Πλατεῖαν τοῦ Ὀθωρος (νῦν Ὀμοροίας), ὁπόθεν ἐν σάτανικῷ θορόβῳ καὶ κραυγαῖς οὐρανομήκεσιν ἐβάδιζον ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Δ. Παπαδιαμαντοπούλου πρὸς τὴν Πλατεῖαν τῆς Παλαιᾶς Καζάρμας τοῦ Πυροβολικοῦ, ἐνθα ἀνεγνώσθη τὸ ἐπὶ πυροβόλου γραφὲν ἐπὶ ράχους ὑπὲρ τοῦ ἐπαναστάτου Ἐπαμεινώνδα Δεληγεώργη ψήφισμα, ἔχον ὧδε :

«Τὰ δειρὰ τῆς πατρίδος ἔπαισαν. Ἀπασαὶ αἱ ἐπαρχίαι καὶ ἡ πρωτεύουσα συνενωθεῖσαι μετὰ τοῦ στρατοῦ ἔθεσαν τέρμα εἰς αὐτά, ὡς πιστὴ δὲ ἀπόφασις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου κηρύττεται καὶ ἀποφασίζεται :

Ἡ βασιλεία τοῦ Ὀθωρος καταργεῖται, ἡ ἀντιβασιλεία τῆς Ἀμαλίας καταργεῖται. Προσωρινὴ κυβέρνησις συριστᾶται ὅπως κυβερνήσῃ τὸ Κράτος μέχρι τῆς συγκαλέσεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, συγκειμένη ὑπὸ τῶν ἐξῆς πολιτῶν : Δ. Βούλγαρη, Κ. Κανάρη, Β. Ρούφου.

Ἐθνικὴ Συνέλευσις συγκαλεῖται ἀμέσως πρὸς σύνταξιν τῆς πολιτείας καὶ ἐκλογὴν ἡγεμόνος. Ζήτω τὸ ἔθνος ! Ζήτω ἡ Πατρίς !

Ἐγένετο ἐν Ἀθήναις ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1862, μηνὶ 86ρίῳ, ἡμέρᾳ 10η.»

Οὕτω λοιπὸν διὰ τοῦ ψηφίσματος τούτου κατήργησαν οἱ ἐπαναστάται τὴν πρώτην δυναστείαν καὶ δὲν εὗρεθῃσαν εἰμὴ μόνον ὁ Θρασύβουλος Ζαΐμης, ὅστις ἤρε φωνὴν εἰπὼν ὅτι ἔπρεπε τὸ ψήφισμα νὰ ἐπιδοκιμασθῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ὅτι μόνη ἡ ἐθροσυνέλευσις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπικυροῖ ἢ νὰ ἀποδοκιμάζῃ. Εἶτα ἀποσυρθέντες εἰς τὸ Πανεπιστήμιον οἱ τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν ἀποτελέσαντες Δ. Βούλγαρης καὶ Κ. Κανάρης, τοῦ Β. Ρούφου ἀπόντος εἰς Πάτρας, ἐσχημάτισαν τὸ ὑπουργεῖον αὐτῶν ὡς ἐξῆς : Θρασ. Ζαΐμης, ὑπουρ-

γός ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, Τάτσης Μαγγίνας ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, Ἀλέξ. Κουμουνοῦρος ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, Δ. Μαυρομιχάλης ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν, Α. Διαμαντόπουλος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, Δημήτριος Καλλιφρονᾶς ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν, Ἐπαμεινώνδας Δεληγεώργης ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ Βασίλειος Νικολοπούλου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν. (1) Ἐνταῦθα, δὲ ὁ Νικόλαος Ι. Σαρίπολος, εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Δημητρίου Βούλγαρη : ἂν πρέπει νὰ συγκληθῇ ἡ Γερουσία ὅπως κηρύξῃ ἔκπτωτον τὸν Ὅθωνα, ἀπήντησεν ὅτι τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι τὸ ἔσχατον τῶν πολιτικῶν σφαλμάτων καὶ ὅτι ἄλλως ἦτο περιττὴ· διότι τοῦ λαοῦ, διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς νυκτὸς ἐκείνης, καταλύσαντος τὴν βασιλείαν Ὅθωνος, συγκατελύθη καὶ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 καὶ πάντα τὰ κατ' αὐτὸ ἀνώτατα τῆς Πολιτείας Σώματα. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἄτοπον ἦτο νὰ ἴδῃ τις τοὺς γεραυσιαστὰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ὅθωνος διορισθέντες νὰ καταλύσῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτο μετεκλήθη ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἵνα ὀρκίσῃ τοὺς τε τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν ἀποτελέσαντες καὶ τοὺς νέους ὑπουργούς, μεθ' ὃ ἀνοιχθεῖσιν τῶν Πυλῶν τοῦ Πανεπιστημίου, πλῆθος λαοῦ εἰσέρρουσεν· ἐγένετο ἱεροτελεστία, μεθ' ἣν ὁ Σαρίπολος ἀνέγνω μεγαλοφώνως τὰ πρωτόκολλα, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ Προεδρείου τῆς πρώην Γερουσίας καὶ διὰ συντόμου λογιδρίου ἐξέθετο τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἣν καὶ ἐξύμνησεν ὑπερβαλλόντως.

Τῆς ἐπανάστασεως δὲ τῆς πρωτεύουσας δὲν ὑστέρησαν καὶ αἱ δευτερεύουσαι πόλεις τοῦ Κράτους. Οὕτως ἐν Πειραιεὶ συνεκεντρώθησαν 500 περίπου πολῖται, οἵτινες ἐνωθέντες μετὰ τῶν μαθητῶν τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς τῶν *Εὐελπίδων* ἀποστασάσης, περιήρχοντο τὴν πόλιν ζητωκραυγοῦντες. Ἐκτὸς τοῦ Πειραιῶς καὶ ἐν Πάτραις, ἐν Σύρῳ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἡ ἐπανάστασις εὗρε πολλοὺς ὑποστηρικτάς, τοῦθ' ὅπερ δείκνυσιν ἀρηδῆλως, ὅτι ἡ συνωμοσία πρὸς ἐπανάστασιν εἶχε τὰς ρίζας αὐτῆς ἐξηπλωμένας ἀνά πᾶσαν

(1) Τὸ ὑπουργεῖον διηρέθη εἰς δύο, ἵνα ικανοποιηθῇ ὁ Δ. Βούλγαρης, μὴ θέλων ὑπουργὸν τὴν Δεληγεώργην, ὅστις, ὡς εἶδομεν ἐν ταῖς ἔμπροσθεν. ἄντε πολιτεύθη σφοδρῶς τὸν Βούλγαριν, μὴ στέργων νὰ ἀγνωρίσῃ αὐτὸν ἀρχηγόν.

σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα ἐν τῇ μειονοψηφίᾳ, ἥτις, ὡς συνήθως γίνεται ἐν τῷ κόσμῳ, ἐπιβάλλεται, κατὰ δυστυχίαν, τῇ πλειονοψηφίᾳ. Διότι οἱ κωμῖται, ὁ ἀγρότης λαὸς ἐν γένει, οἱ ποιμένες, οἱ χειρῶνακτες, οἱ βιομήχανοι πλὴν τινῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ἄλλαις τισὶ πόλεσιν ἢ ἤκουον τὰ δημεγερτικὰ τῶν ἑφημερίδων ἄρθρα καὶ ἐθεῶντο τὰ γινόμενα ἀδιαφόρως ἢ πρὸς καιρὸν κλίνοντες τὰ ὧτα καὶ ρίπτοντες τὰ ὄμματά ἐτρέποντο αὐθις εἰς τὰ οἰκεῖα ἔργα. Ἐκ τούτου, εὐκόλως, κατανοεῖται, ὅτι ἡ πρὸ μικροῦ θερμὴ μέχρι ἀποθεώσεως τῶν βασιλέων ὑποδοχὴ ἐν τῇ κατὰ Πελοπόννησον περιοδείᾳ ἦτο οὐχὶ τέχνης ἔργον, ἀλλ' ἀδόλων αἰσθημάτων εἰλικρινῆς ἐκδήλωσις.

Ἡ ἀντιπολίτευσις λοιπὸν ἢ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος ἐπενεγκοῦσα προήλθεν οὐχὶ ἐκ τῆς μεγάλης πλειονοψηφίας, ἀλλ' ἐκ τῆς μικρᾶς τοῦ ἔθνους μειονοψηφίας, ὅπως συνήθως συμβαίνει ἐν ταῖς πολιτικαῖς μεταβολαῖς τῶν ἐλευθέρων ἔθνων· ἡ ἔξωσις τοῦ Ὀθωνος ἦτο ἔργον οὐχὶ τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ πατρίας τινος ἢ μᾶλλον ἡνωμένων πατριῶν ἐλαυνομένων ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς φιλαρχίας καὶ τῆς ἰδιοτελείας.

Ὅπως ποτ' ἂν ἢ ἡ ἔξωσις τῶν βασιλέων συντελέσθῃ, ἡ δὲ προσωρινὴ Κυβέρνησις, περὶ τῆς καθησυχάσεως τῶν πνευμάτων καὶ τῆς προφυλάξεως τῶν ἀνακτόρων μεριμνῶσα, προέβη εἰς διορισμοὺς φρουράρχου καὶ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τῆς πρωτευούσης διὰ τῶν πρώτων ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως δημοσιευθέντων διαταγμάτων :

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Πρόεδρος τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως

Δυνάμει τῆς ἀναθεθείσης ἡμῖν ἐξουσίας διορίζομεν φρούραρχον Ἀθηνῶν τὸν κύριον Βασίλειον Α. Πετμεζᾶν. Ἀναθέτομεν δὲ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος θεσπίσματος ἡμῶν εἰς τὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν τῆς Πρωτευούσης κύριον Δημήτριον Παπαδιαμαντόπουλον.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1862.

Ὁ Πρόεδρος

Δημήτριος Γ. Βούλγαρης

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Πρόεδρος τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως

Πρὸς τοὺς Ἑλληνας

Ἕλληνας,

Αἱ εὐχαὶ τοῦ Ἔθνους εἰσηκούσθησαν τῇ θεῇ συνάρσει. Λαὸς καὶ στρατὸς ὁμοφώνως τὴν δυναστείαν τοῦ Ὁθωνος κατέλυταν καὶ συνέστησαν προσωρινὴν Κυβέρνησιν ἐκ τῶν πολιτῶν Δ. Γ. Βούλγαρη προέδρου, Κ. Κανάρη καὶ Β. Ρούφου.

Ὁ πρόεδρος

Δημήτριος Γ. Βούλγαρης

Ἐπίσης στρατιωτικὸς διοικητὴς τῶν Ἀνακτόρων διωρίσθη ὁ ταγματάρχης Δ. Τριγγέτας ἀντὶ τοῦ τέως στρατηγοῦ Χάν, οὗτινος ἡ φρόνησις, κατὰ τὴν κρίσιμον καὶ σοβαρὰν τῆς παρελθούσης νυκτὸς περιστάσιν ἔσωσε τὰ Ἀνάκτορα καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κρυπτόμενα χρήματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἀξίας, ὅστις μετὰ τὸσαύτης ἐπιμελείας ἐξετέλεσε τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ ἔργον, ὥστε οὐδὲ τὸ εὐτελέστερον ἀντικείμενον ἀπωλέσθη ἐξ αὐτῶν. Οὕτω δὲ καταλυθείσης τῆς βασιλείας, πᾶσα πρᾶξις ἢ ἀπόφασις ἥτις τέως ἐξεδίδετο ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως Ὁθωνος ἤδη ἐξεδίδετο ἐν ὀνόματι τοῦ Ἔθνους, ὁ δὲ ὄρκος ὃν ἔδιδον οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶχεν ὧδε :

«Ὁρκίζομαι πλὴν πρὸς τὴν πατρίδα, ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ τὴν προσωρινὴν Κυβέρνησιν καὶ γὰρ ἐκπληρῶ τὴν ἀνατεθεισάν μοι ὑπηρεσίαν τιμῶς καὶ εὐσυνειδήτως.»

Εὐθὺς δ' ἀμέσως ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις ἔσπευσε νὰ δημοσιεύσῃ τὸ πρόγραμμα αὐτῆς ἔχον ὡς ἑξῆς :

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος,

Πρὸς τοὺς Ἑλληνας.

Συμπολεῖται!

Σύστημα πολιτικῆς, ταπεινόνον τὴν ἐθνικὴν ἀξίαν, ἐπάγον δὲ τὴν κατὰπτωσιν τῶν ἡθῶν σύστημα κυβερνήσεως ἀθετήσαν τὸ πρὸς τοὺς νόμους τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὰς συνειδήσεις τῶν πολιτῶν σέβας, εἶπετο νὰ διεγείρῃ καθ' ἑαυτοῦ τὰς πεποιθήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ νὰ ὠθήσῃ αὐτὸ εἰς ἐπανάστασιν. Διὰ τοῦτο πρὸ μικροῦ πλείσται ἐπαρχίαι ἐπεχείρησαν τὸ μέγα τοῦτο ἔργον, καὶ ἤδη πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Κράτους ἐγερθεῖσαι, κατέλυσαν τὰς ὑφισταμένας ἀρχάς· ὑποστηρικθεῖσαι δὲ ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς καὶ γενναίου στρατοῦ, κατέστησαν τοπικὰς διοικήσεις.

Ἡ αὕτῃ ἀνάγκη καὶ ὁ αὐτὸς πόθος ἤγειραν κατὰ τὴν νύκτα τῆς χθὲς πρὸς τὴν σήμερον καὶ τὸν λαὸν τῆς πρωτευούσης, ὅστις, ἐφάμιλλος, κατὰ τὸν πατριωτικόν, πρὸς τὸν λαὸν τῶν ἐπαρχιῶν, ἐπέζητησε τὴν κατὰλυσιν τῆς καθεστῶσης τάξεως· ὁ δὲ στρατός, πιστὸς θεματοφύλαξ τῆς πρὸς πίστῳσιν τῶν ὅρκων καὶ κύρωσιν τῶν νόμων ἀποτεθειμένης αὐτῇ ὑπὸ τοῦ ἔθνους παρακαταθήκης, ἄξιος τοῦ ὀνόματος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὸ ὁποῖον κασμεῖ αὐτόν, ὑπεστήριξε τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ λαοῦ, καὶ οὕτω, τῇ κοινῇ συμπράξει αὐτῶν, κατελύθη ἡ καθεστῶσα τάξις, κηρυχθέντος ἐκπτώτου τοῦ Θρόνου τῆς Ἑλλάδος τοῦ ἐπ' αὐτοῦ καθημένου, καταργηθέντων δὲ καὶ τῶν πρὸς τὴν ἀντιβασιλείαν δικαιωμάτων τῆς συζύγου αὐτοῦ, κατεπατάθη δὲ προσωρινὴ κυβέρνησις, ἀποτελουμένη ὑπὸ τῶν κυρίων Δ. Γ. Γούλγαρη προέδρου, Κ. Κανάρη καὶ Β. Ρούφου.

Ὁ πρόεδρος τῆς νέας κυβερνήσεως ἐσχημάτισεν ἐπομένως ὑπουργεῖον ὑπὸ τῶν κυρίων Τ. Μαγγίνα ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, Θ. Α. Ζαΐμη ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, Ἀλεξ. Κουμουνοδούρου ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, Δημ. Μαυρομιχάλη ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν, Ἐπ. Δεληγώργη ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως, Δημ. Καλλιφρονᾶ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν, Β.

Νικολοπούλου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Α. Διαμαντοπούλου ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἡ ἐντολή, τὴν ὁποίαν ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις ἔλαβεν ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ, εἶναι νὰ τηρήσῃ τὸ συνταγματικὸν πολιτευμα, νὰ μαρτυρήσῃ πάντοτε ἀπαραιμείωτον τὸ σέβας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὰς τρεῖς Εὐεργέτιδας Δυνάμεις, νὰ διατηρήσῃ δὲ ἀκμαίᾳς τὰς φιλικὰς σχέσεις τῆς Ἐπικρατείας μεθ' ὅλων τῶν ἄλλων Ἐπικρατειῶν, νὰ συγκαλέσῃ τάχιστα τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν καὶ νὰ διατηρήσῃ, κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν, ἐκτελοῦσα τοὺς νόμους τῆς Ἐπικρατείας. Τὸ καθήκον δὲ τοῦτο θέλομεν ἐκπληρώσει, κύριοι, μετὰ πάσης πίστεως καὶ προθυμίας, ἔτοιμοι νὰ καταθέσωμεν τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν συγκροτηθησομένην Συνέλευσιν.

Ἵνα ὅμως ἀποτελεσθῇ τὸ μέγα τοῦτο καὶ ἱερὸν ἔργον, ἀπαιτεῖται νὰ διατηρηθῇ ἀκμαίως ὁ πατριωτισμὸς ὅλων τὸν πατριωτισμὸν λοιπὸν ὑμῶν, ἐπικαλούμεθα, κύριοι, καὶ προσδοκῶμεν παρ' ὑμῶν οὐ μένον τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας, ἀλλὰ καὶ αὐταπάρνησιν ἐκείνην, ἥτις διέκρινε πάντοτε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐν τοῖς κρίσιμοις καιροῖς τοῦ παρελθόντος· οὕτω δὲ ἐλπίζομεν ὅτι ἡ κραταιὰ χεὶρ τοῦ Ὑψίστου, ἥτις οὐδέποτε ἐγκατέλιπε τὴν Πατρίδα, θέλει ἐνισχύσει τὰς ἀσθενεῖς μὲν ἀλλ' εἰλικρινεῖς προσπάθειάς ἡμῶν, καὶ θέλει εὐλογῆσαι τὸ νέον τοῦτο ἔργον, παγιοῦσα τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων πρὸς δόξαν τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11ῃ Ὀκτωβρίου 1862.

Ὁ Πρόεδρος τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος

Δ. Γ. Βούλγαρης.

Οἱ Ὑπουργοὶ τῆς Ἐπικρατείας

Τ. Μαγγίρας, Θ. Α. Ζαίμης, Α. Κουμουνδοῦρος, Α. Μαυρομιχάλης, Ἐπαμ. Δεληγεώργης, Δημ. Καλλιφρονᾶς,
Β. Νικολόπουλος, Α. Διαμαντόπουλος.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως

Ν. Α. Χατζόπουλος.

Μετὰ τὸ πρόγραμμα, ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις ἐξέδωκε διάφορα ἄλλα ψηφίσματα, περὶ ἐγκαταστάσεως τῶν νέων ὑπαλλήλων, περὶ ἀρχῶν, περὶ τῆς ἀστυνομίας ὡς καὶ τὸ περὶ γενικῆς ἀμνηστίας, ἐξ οὗ ἀνοιχθεῖσάν τῶν φυλακῶν ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐξέδραμον οἱ ἐν αὐταῖς κρατούμενοι, ὧν δώδεκα τὴν αὐτὴν νύκτα θελήσαντες νὰ λεηλατήσωσιν ἐμπορικόν τι κατάστημα τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ, συνελήφθησαν ἐπ' αὐτοφώρῳ παρ' ἐνόπλων πολιτῶν, οἵτινες ἐπλήρωσαν καὶ δύο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τῆς πράξεως μέρους, καὶ οἱ λοιποὶ συλληφθέντες ὠδηγήθησαν ἐκ νέου εἰς τὰς φυλακὰς σιδηροδέσμιοι. Τοσοῦτον δὲ εἶχεν ἐξαγριωθῇ ὁ λαὸς κατὰ τῶν κακούργων τούτων, διὰ τὴν πρᾶξιν αὐτῶν, ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ κατακερματίσῃ παρὰ χρῆμα αὐτοῦς, ἐὰν ἡ ἀστυνομία δὲν ἐπενέβαινε ν' ἀπαλλάξῃ αὐτούς.

Αὐθημερὸν ἡ νέα Ἀστυνομία παρέλαβε τὰς ἀποθήκας τῶν δημοσίων ὅπλων καὶ προσκαλέσασα ὅσους ἐκ τῶν πολιτῶν δὲν εἶχον τοιαῦτά, ἐχορήγησεν ἐκάστῳ αὐτῶν. Οἱ φοιτηταὶ καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ γυμνασίου, οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὅπλα ὠπλίσθησαν οὕτω, σχηματισθέντες εἰς διάφορα Σώματα, γυμναζόμενα ὑπὸ ἐμπείρων στρατιωτικῶν προγυμναστῶν, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν καὶ ἀρχηγίαν τῶν ἀρμοδίων καθηγητῶν.

Τὰ Σώματα ταῦτα, ἀριθμοῦντα περὶ τοὺς 1000 νέους, ἀπετέλουν ἀξιόμαχον ὑπὲρ τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας δύναμιν. Ταῦτα ἐξετέλουν διαφόρους φρουρὰς καὶ περιπολίας ἀνὰ τὴν πόλιν νυχθημερὸν μετ' ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ, αὐστηρᾶς πειθαρχίας, καὶ εὐγενεστάτης συμπεριφορᾶς.

Τὰ Σώματα ταῦτα τῶν φοιτητῶν καὶ μαθητῶν εἴλκυσαν ἐπὶ τοσοῦτον τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν συμπάθειαν ἀπάντων, ὥστε πολὺ καὶ εὐγενεῖς κυρίαι ἔρραψαν, ἰδίαις χερσὶ, καὶ προσήνεγκαν τούτοις μεταξωτὰς λαμπρὰς σημαίας καὶ ἐθνόσημα, οἱ δὲ εὐκατάστατοι πολῖται πάσης τάξεως προσέφερον ἀρκετὰς χρηματικὰς ποσότητας τῇ Συγκλήτῳ τοῦ Πανεπιστημίου πρὸς κατασκευὴν τῆς ἀναγκαίας διὰ τοὺς φοιτητὰς καὶ μαθητὰς ὁμοιομόρφου στολῆς καὶ μουσικῆς. Μεταξὺ τῶν πρὸς τοῦτο γενναίως προσενηγκόντων διακρίνεται ὁ φιλογενὴς Μανᾶκης προσενηγκῶν 4,000 καὶ ἡ εὐγενὴς κυρία Τσιτσα προσενηγκούσα 10.000 δραχμῶν.

Αἱ δὲ λοιπαὶ τάξεις τοῦ λαοῦ διοργανισθεῖσαι, κατὰ δεκάδας, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν μᾶλλον ἀξιοτίμων πολιτῶν, ἐν εἵδει *πολιτοφυλακῆς*, περιεπόλουν ἐπίσης μετὰ τῶν τοῦ στρατοῦ ἀποσπασμάτων, καθ' ἐκάστην νύκτα, πρὸς κοινὴν ἀσφάλειαν καὶ τάξιν.

Περὶ τὸ δειλινὸν τῆς 11ης Ὀκτωβρίου, διεδόθη εἰς ἅπασαν τὴν πρωτεύουσιν ὅτι οἱ βασιλεῖς μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτῶν ἔφθασαν ἐπὶ τῆς «*Ἀμαλλας*», ἀνακωχευσάσης ἔξωθεν τοῦ στομίου τοῦ Πειραιῶς. Τότε χιλιάδες πολιτῶν ἐνόπλων κατέβησαν εἰς Πειραιᾶ, ὅπου ἠνώθησαν μετὰ πολλῶν Πειραιαιῶν καὶ ναυτῶν, καὶ μετέβησαν εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν, ἧς δὲν ἀπέιχε πολὺ ὁ ἀνακωχεύων ἀτμοδρόμων, πυροβολοῦντες εἰς τὸν ἀέρα καὶ ὑβρίζοντες.

Πάντα δὲ ταῦτα ἐξετελοῦντο ἐνώπιον τῶν πλοίων τῶν ξένων Δυνάμεων καὶ τῶν εἰς Πειραιᾶ καταβάντων πρέσβειων καὶ τοῦ ὑποναυάρχου τῆς ἐν Πειραιεὶ ὀρμούσης φρεγάτας «*Ζηροβίας*», ὅστις, ἐπιβὰς λέμβου, ἔσπευσεν εἰς συνάντησιν τῶν βασιλέων. Οἱ βασιλεῖς ἐδέχθησαν αὐτὸν εὐθὺς ἐν τῇ μεγάλῃ ἐξέδρᾳ τοῦ *Πυροβολείου*, καὶ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ τὰ καταπληκτικὰ τῆς νυκτὸς συμβάντα, καὶ διηγήθη αὐτοῖς νὰ μὴ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν λιμένα· διότι δὲν θὰ χαιρετισθῶσιν.

Ἡ βασίλισσα ἔκλαιεν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκράτει ἅνα χεῖρας καὶ ἀνεγίνωσκε τὴν κομισθεῖσαν αὐτῷ γαλλικὴν καὶ μολυβδόγραφτον μεταφρασιν τῆς ἐπαναστατικῆς προκηρύξεως. Εἶτα δέ, κατελθόντα τὸν πλωτάρχην Λ. Παλάσκαν ὅπως λάβῃ διαταγὰς, ὁ βασιλεὺς ἠρώτησεν αὐτὸν ἀμέσως γαλλιστί, ἐὰν εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ πλήρωμα αὐτοῦ. «*Μεγαλειότατε, ἀπήντησε πεποισθῶς ὁ Παλάσκας, μὴ ἀνησυχῆτε περὶ τούτου· ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἀπομακρυνθῶμεν, ἅτε τῶν καθ' ἡμῶν ἀλλοδαπῶν ἐξώθεν ἀνταρτῶν ὡς καὶ τῶν ἐν Πειραιεὶ ἐλληνικῶν πλοίων, πάντων ἐστολισμέων διὰ σημαιῶν ἐπαναστατικῶν.*»

Ἐν τούτοις ὁ βασιλεὺς ἐπεθύμει νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸ διπλωματικὸν σῶμα καὶ νὰ δεχθῇ τοὺς ἀπεσταλμένους τυχόν νὰ κομίσωσιν αὐτῷ προτάσεις, ὁ δὲ ναύαρχος ἐφαίνετο ἀπορῶν διὰ τὴν περὶ τοῦ πληρώματος πεποίθησιν αὐτοῦ, διότι εἶχόν τινες βεβαιώσει αὐτὸν ὅτι ὁ βασιλεὺς τοῦθ' ὅπερ εἶχεν ἤδη ὁμολογήσει τοῖς βασιλεῦσιν,

ὅτι οἱ πλεῖστοι ἀξιωματικοὶ καὶ 60 ναῦται τοῦλάχιστον τῆς «*Ἀμαλλίας*» ἦσαν συνωμόται. Ἄλλ' ὁ Παλάσκας διὰ βραχείων ἀπέδειξε τὸ ἀνύπαρκτον τῆς τοιαύτης τῶν ἐπαναστατῶν καυχήσεως, εἰπὼν ὅτι τὸ πλήρωμα τοῦ ἀτμοδρόμωνος, ὅπερ, μετὰ τὰ Ναυπλιακά, ἐπειράθησαν νὰ διαφθείρῳσιν, εἶχεν ἔκτοτε πολλάκις ἀνανεωθῇ, ὅτι ἐσχάτως δὲ πάλιν ἐν Πόρῳ εἶχον ἀποβιβάσθῃ, ἔνεκεν δυσπιστίας, πολλοὶ ἄνδρες, καὶ ὅτι τὸ πλήρωμα συνέκειτο ἐκ νεανίσκων, Πορίων, τὸ πλεῖστον, οὐδόλως συχνασάντων εἰς Ἀθήνας ἢ Πειραιᾶ, ὅπου πρό τινος χρόνου κατηχοῦντο ἐπιμόνως οἱ ναῦται. Μεταξὺ ὅμως τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν δοκίμων τρεῖς ἐφαίνοντο ὑποπτοί, ἀλλ' ἄνευ οὐδεμιᾶς βλάβης, ἅτε οὐδεμίαν ἔχοντες ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ πληρώματος.

Ἐν τούτοις ὁ Παλάσκας παρέστησε μετ' ἐπιμονῆς τῷ βασιλεῖ τὴν ἀνάγκην τῆς ταχείας ἀπομακρύνσεως ἐκ Πειραιῶς, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἐπαναστατικοῦ μολύσματος, δεινοῦ μάλιστα κατ' ἀρχάς. Τότε ἡ βασίλισσα, ἥτις τέως ἔκλαιεν ἀκαταπαύστως, κτυπήσασα τὸν πόδα, ἀνέκραξεν ἀδιστακτικῶς καὶ ἐπιτροχάδην γαλλιστί :

«*Λοιπὸν, Ὅθων ! ἄφες τοὺς διπλωμάτας σου, οἵτινες θὰ σὲ προδώσουν ἅπαντες καὶ πλοτευσὼν μοι, μὴ κατατρίβωμεν τὸν πολέτιμον χρόνον ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐπιστρέψωμεν ὡς τάχιστα εἰς Καλάμας ἢ καλλίον εἰς Λιμένιον· ἐκεῖ ἀποβαλόμεν εἰς τὴν γῆν, ἀποστέλλομεν τὸν Ἀτμοδρόμονα νὰ ἐπαραφέρῃ τῶν δύο ἀτμοπλοίων ἐκείνων τὸν στρατὸν καὶ νὰ συνάξῃ τὰ ἄλλα πολεμικὰ πλοῖα πιστὰ διαμείναντα πάντα· συγκαλοῦμεν εἰς τὴν Μάνην τότε ἅπαντας τοὺς φίλους μας καὶ ἀγαμένομεν ἐκεῖ τὸ συμβησόμενον !*»

Πλὴν ὅμως ὁ βασιλεὺς ἐδίσταζε καὶ ἔμεινε ἀπρακτος, ὅτε ὁ Γάλλος ἀντιναύαρχος εὐσεβῶς ἀντιπαρετήρησεν, ὅτι ἀπητοῦντο 15 ὥραι τοῦλάχιστον πρὶν ἢ φθάσῃ ἡ «*Ἀμαλλία*» εἰς Λιμένιον ἢ Καλάμας, ὅτι ἡ εἰδησις τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐπαναστάσεως, διαδοθεῖσα πανταχόσε ἀφ' ἐσπέρας, ἤθελεν ἀφίχθῃ τηλεγραφικῶς εἰς Τρίπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Καλάμας καὶ εἰς Λιμένιον, πιθανῶς πρὸ τοῦ κατὰ πλοῦ τοῦ Ἀτμοδρόμωνος καὶ τῶν βασιλέων, αἵτινες θὰ εὐρῶσιν ἐκεῖ τὸν τόπον, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἐδέχθη αὐτοὺς θεοπρεπῶς, ἀνάστατον καὶ ἐχθρικόν.

Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Τουσάρ ἦτο εὐλογωτάτη. Ἐὰν ὁμῶς ἐξεκίνουν εὐθὺς ἀμέσως, κατὰ τὴν θαρραλίαν προτροπὴν τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, ἤθελον πεισθῇ κατὰ τὸν πλοῦν νὰ καθορισθῶσιν οὐχὶ εἰς Λιμένιον, ἢ Καλάμας, ἀλλ' εἰς Γύθειον, 12 μόνον ὥρας ἀπέχον, κατὰ θάλασσαν, τοῦ Πειραιῶς, πολὺ δὲ πρὸ τῆς ἐκεῖσε διαδόσεως τῶν ἐν Ἀθήναις συμβάντων.

Ἐν Γυθείῳ δὲ διέμενε τότε ὁ Συνταγματάρχης Πετροπουλάκης, ὃς τὴν ἀριτίωσιν καὶ ἐπιρροὴν τοῦ ὁποῖου δικαίως ἐνεπιστεύοντο οἱ βασιλεῖς. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ γενναῖος ἐκεῖνος στρατιωτικὸς συναγαγὼν ἔπειτα στρατὸν ὁλόκληρον, ἡρνήθη αὐτόκλητος ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν συντελεσθεῖσαν μεταβολήν.

Ὁ Βασιλεὺς ἐν τούτοις ἐπεθύμει νὰ πληροφορηθῇ ἀκριβέστατα περὶ τῶν πάντων πρὶν ἢ λάβῃ ἀπόφασιν τινα· αἱ δὲ πληροφορίες κατέφθανον ἤδη ὑπὸ τοῦ λιμενάρχου Λέοντος Βαδὲν καὶ τοῦ ὑγειονόμου Πειραιῶς Δελαγραμμάτικα.

Ἀναχωρησάντων τῶν δύο ὑπαλλήλων, οὓς ὁ βασιλεὺς ἐδέχθη ἕκαστον κατ' ἰδίαν, ἦλθεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας Βουρέ, ἐν πολιτικῇ περιβολῇ.

Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ μετὰ τῶν βασιλείων συνωμίλει εἰσέτι ὁ Βουρέ, ἀνηγγέλθη ἐρχόμενος πάλιν ἐκ Πειραιῶς ὁ Λιμενάρχης μετὰ δύο ἄλλων ἀξιωματικῶν τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ ἐν μεγάλῃ στολῇ.

Ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ ἀντιπλοίαρχος Δ. Σαχτούρης καὶ ὁ ἀνθυποπλοίαρχος Δ. Κριεζῆς, ὁ μὲν χρηματίσας Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν ὑπουργείου, κατὰ τὰ Ναυπλιακά, καὶ προκαλέσας μάλιστα τότε ἐξ ὑπερβολικοῦ, βεβαίως, ὑπὲρ τῆς βασιλείας ζήλου ἐκστρατεῖαν τινα, ἣν καὶ ὠδήγησεν αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν εἶχε δὲ ζητήσει, κατὰ τὴν πρωτὰν, καὶ λάβει παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν ναυτικῶν Δημητρίου Καλλιφρονᾶ τὴν πλοιαρχίαν τοῦ ἀτμοδρόμωνος, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀντιναυάρχου καὶ γερουσιαστοῦ Α. Κριεζῆ, τοῦ ἀλληλοδιαδόχως πρωθυπουργοῦ καὶ αὐλάρχου, ἐπὶ ὁλόκληρον εἰκοσαετίαν, ὑπασπιστὴς ὢν καὶ αὐτὸς χθὲς ἔτι τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Μέξη, εἶχε δεχθῇ σήμερον ἐκ πρωτὰς τὴν αὐτὴν θέσιν ὑπὸ τὸν Δ. Καλλιφρονᾶν. Τοιαύτη διαταγή,

ἐν ταιαύτῃ ὥρᾳ, προδῆλως συνεταυτίζετο πρὸς διαταγὴν συλλήψεως αὐτῶν τῶν βασιλέων.

Ὁ Παλάσκας ἀναγγεῖλας τὴν ἔλευσιν αὐτῶν πρὸς τὸν βασιλέα οὐδεμίαν ἔλαβεν ἀπάντησιν περὶ τοῦ πρακτέου, ταλαντευομένου, φύσει, τοῦ βασιλέως μεταξὺ τῆς ἐπιθυμίας νὰ μάθῃ, ἐὰν ἐκόμιζον οἱ ἐρχόμενοι πρότασιν τινα τῶν ἐπαναστατῶν, καὶ τῆς τοῦ κινδύνου, ὃν ἔτρεχε δεχόμενος αὐτοὺς ἔνδον.

Ἐπὶ τούτῳ σπεύσας ἠρώτησεν αὐτοὺς ὁ πλοίαρχος Παλάσκας :

— Τί θέλετε, κύριοι ;

Ὁ Κριεῖζης ἀπεκρίθη, τείνων αὐτῷ χαρτίον τι :

— Κομίζομεν ὑμῖν διαταγὴν.

— Τίνος ;

— Τῆς νέας Κυβερνήσεως.

— Ἐχων ἔνδον τὸν Βασιλέα, οὐδενὸς ἔχω νὰ λάβω διαταγὴν· παρακαλῶ δὲ ν' ἀναχωρήσητε ἀμέσως !

— Ἀλλ' εἶναι ἔγγραφον ἰδιαίτερον πρὸς ὑμᾶς.

— Δότε λοιπόν· ὁ Βασιλεὺς ὅμως θὰ τὸ ἀνοίξῃ· ὑμεῖς δὲ ἀπέλθετε ! Παρακαλῶ εὐθύς !

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Παλάσκας, ἐφώναξε τῷ ὑπάρχῳ αὐτοῦ Κουτσούκῳ, ἱσταμένῳ τότε παρὰ τῇ εἰσόδῳ, ὅπως καλέσῃ τὴν κομίσασαν αὐτοὺς λέμβον νὰ παραβάλῃ.

Τότε ὁ Σαχτούρης, κάτωχρος, εἶπεν, ἀνοίξας πρῶτον ἡδὴ τὸ στόμα, ἐξηλλοιωμένην δὲ τῇ φωνῇ :

— Λοιπὸν μᾶς διώκεις ;

— Πολὺ τὸ λυποῦμαι, ἀλλ' ἐννοεῖτε, ὅτι καιρὸς φιλοφρονήσεων δὲν εἶναι τώρα.

Καὶ οἱ μὲν ἀξιωματικοὶ ἔφυγον, ὁ δὲ Παλάσκας ἀποσφραγίσας τὴν ὑπουργικὴν διαταγὴν ἐφ' ἀπλοῦ χάρτου γεγραμμένην, ἀνεῦ ἐπισήμου φακέλλου ἢ ἐντύπου κεφαλίδος, οὔτε σφραγίσεως οἰασθῆποτε· ἀπροσυπόγραφτον δὲ καὶ ἀπρωτοκόλλητον, ἔχουσιν οὕτω :

Τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργεῖον

Πρὸς τὸν Πλωτάρχην κύριον Α. Παλάσκαν,
μέχρι τοῦδε Κυβερνήτην τοῦ ἀτμοδρόμωνος «Ἀμαλία».

Κοινοποιούμεν ὑμῖν, ὅτι διὰ τοῦ θεσμίسمatos τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως ἀπελύθητε τῆς θέσεως τοῦ Κυβερνήτου τοῦ ἐθνικοῦ ἀτμοδρόμωνος «Ἀμαλίας». διωρίσθη δὲ εἰς τὴν θέσιν ὑμῶν ὁ κύριος Δημήτριος Σαχτούρης, ἀντιπλοίαρχος, πρὸς ὃν θέλετε ἀμέσως παραδῶσει τὴν Κυβέρνησιν τοῦ πλοίου. (1)

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1862.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν

Α. Καλλιφρονᾶς.

Ὁ Παλάσκας ἐπέδειξε τὴν διαταγὴν πρὸς τὸν βασιλέα, ὅστις ἡγαρίστησεν αὐτῷ ζωηρῶς διὰ τὴν ἔντονον πρᾶξιν αὐτοῦ, ὃ δὲ Βουρὲ, ὅστις ἔμενεν εἰσέτι παρ' αὐτῷ, ἐξέφρασε τὸν θαυμασμόν αὐτοῦ ἀνακράζας: «Εὖγε, κύριε! ἐσώσατε τὸν Βασιλέα σας!»

Ὁ Βουρὲ μετ' ὀλίγον ἀπεχαιρέτησε τοὺς Βασιλεῖς. Ὁ Πλωτάρχης Παλάσκας παρέστησεν ἐπὶ τέλους τῷ βασιλεῖ, ὅτι ὁ Ἀτμοδρόμων δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἐπ' ἀπειρον ἐντὸς τοῦ στενοῦ τούτου πορθμοῦ ἀνακωχεύων καὶ ἐξητεῖτο ἐπιμόνως, τὴν ἀδειῖν νὰ ἀγκυροβολήσῃ δύο μίλια περαιτέρω, ἐν Σαλαμῖνι, ὅθεν ἦτο εὐκολος ἡ μετὰ τοῦ Πειραιῶς διὰ λέμβων συγκοινωνία, ἅτε τοῦ καιροῦ παντελῶς εὐδίου γενομένου. Παρεκάλεσε μάλιστα καὶ τὸν Γάλλον ναύαρχον Τουσάρ καὶ αὐθις ἐπανελθόντα νὰ μεσολαβήσῃ καὶ πείσῃ περὶ τούτου τὸν βασιλέα.

(1) Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐγράφῃ ἐν Πειραιεῖ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Ι. Σαριπόλου (ἰδὲ «Ἀπομνημονεύματα» αὐτοῦ. Ἀθῆναι 1889, σελ. 79), κατελθόντος εἰς Πειραιᾶ μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Δημητρίου Καλλιφρονᾶ ἵνα καταλάβῃ τὸ Ναυτικόν. Οὐδὲν ὅμως ὑπῆρχεν εἰσέτι ἐν τῷ λιμένι ἑλληνικὸν πολεμικὸν πλοῖον.

Ὁ βασιλεὺς ὅμως, θέλων, πιθανῶς, νὰ δοκιμάσῃ τὸν ναύαρχον ὡς πρὸς τὴν συνδρομὴν ἢ ὑπεράσπισιν, ἣν ἡδύνατο γὰ προσδοκᾶ παρ' αὐτοῦ, ἐν ἀνάγκῃ, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἂν δὲν ἐθεώρει προτιμότερον νὰ καταπλεύσῃ ὁ Ἀτμοδρόμων εἰς Πειραιᾶ καὶ νὰ καθορμισθῇ, ἐπὶ τὸ ἀσφαλέστερον, μεταξὺ τῆς Γαλλικῆς Ναυαρχίδος καὶ Ἀγγλικοῦ τινος Ἀτμοδρόμωνος ἐκεῖ ναυλοχοῦντος.

Ἄλλ' ὁ Ναύαρχος ἀπεκρίθη, ὑπαινιττόμενος βεβαίως, τὴν ἄρτι ἐκφρασθεῖσαν αὐτῷ ἀνησυχίαν τοῦ Παλάσκα : « *Μεγαλειότατε, ἐρωτήσατε τὸν Κυβερνήτην Παλάσκαν, ἂν στέργῃ νὰ καταπλεύσῃ ἐντὸς τοῦ Πειραιῶς* ».

Ὁ Παλάσκας ὅμως ἀπήντησεν, ὅτι ἦτο δυσάρεστος ἡ ἐλλιμένισις ἐν Πειραιεῖ, διότι αἱ βασιλεῖς ἤθελον ἀναγκασθῇ νὰ καταφύγῳσιν εἰς τὸ κύτος τοῦ πλοίου, καθότι ἐκ τῆς γῆς πάντοθεν περιειμένης ἦτο λίαν ἐνδεχόμενον ἀντάρται τινες νὰ πυροβολήσωσι δι' ὧν εἶχον ἤδη ραβδωτῶν ὅπλων κατὰ τῶν παραθύρων καὶ νὰ φονεύσωσι τοὺς βασιλεῖς.

Ἐπὶ ταῖς παρατηρήσεσι ταύταις ὁ Ναύαρχος, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐξηγήθῃ σαφῶς, ἀπεκρίθη :

« *Ὁφείλω ταπεινοφρόνως νὰ παρατηρήσω τῇ Ὑμετέρᾳ Μεγαλειότητι, ὅτι συμφώνως ταῖς ἀρέκαθεν δοθείσαις ἡμῖν ὁδηγίαις διὰ τὰς τοιαύτας συγκυρίας, ἤθελον περιπέσει μετὰ πλείστης μου λύπης εἰς τὸ ἀδύνατον ν' ἀποδώσω εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ τοῦ πλοίου τούτου κυματίζουσαν σημαίαν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, εἰσερχομένης εἰς Πειραιᾶ, τὰς βασιλικὰς τιμὰς· διότι ἀπαγορεύεται ἡμῖν ρητῶς πᾶσα πράξις ὁμοιάζουσα πρὸς ἀνάμιξιν τινα εἰς τὰ συμβαινόντα ἐν τοῖς ξένοις Κράτεσιν.* »

Ὁ διὰ πυροβόλων χαιρετισμὸς, καθὼς καὶ αἱ ἀπὸ τῶν κεραιῶν ζητωκραυγαὶ τῶν πληρωμάτων, ἤθελον θεωρηθῇ εὐλόγως—ἀλγῶ ταῦτα λέγων—ὡς διαμαρτυρήσεις κατὰ τῶν ἐν τῇ γῇ πραττομένων.

Πρὸς ταῦτα ὁ μὲν Βασιλεὺς ἀξιοπρεπῶς ἐσίγησεν, ἡ δὲ Βασίλεισσα, μετὰ φανεράς ὀδύνης καὶ ἐρυθρίασεως, μόλις κατέπνιξε τὴν ἀγανάκτησιν αὐτῆς.

Μετὰ τὸν Βουρέ, ταχέως ἀναχωρήσαντα, ἦλθεν ἀμέσως ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Σκάρλετ, ἔπειτα οἱ τῆς Ρωσίας κόμης Βλου-

δόφ, Ἰταλίας κόμης Μαυριάνης, Αὐστρίας Βαρόνος Τέστας, Τουρκίας Φωτιάδης-Βέης, Πρωσίας κόμης Καίσερλιγκ, Σουηδίας Βαρόνος Ἐϊδενσταμ καὶ Βαυαρίας κόμης Χόμπες, πάντες πλὴν τοῦ Σκάρλετ, ἐν στολῇ.

Ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη ἕνα ἕκαστον κατ' ἰδίαν. Δὲν ἐζήτησε παρ' αὐτῶν οὔτε μεσολάβησιν οὔτε διαμαρτύρησιν, οὔτε καὶ νὰ συνοπογράψωσι πρωτόκολλόν τι. Κατὰ τὴν συνήθειαν μόνον αὐτοῦ ἐζήτηι παρ' αὐτῶν πληροφορίας, ἵνα κρίνῃ, ἐν ἐπιγνώσει, καὶ πεισθῇ ἀσφαλῶς περὶ τῆς θέσεως ἐν ἣ εὐρίσκετο.

Ἐν τούτοις οἱ πρέσβεις αὐθόρμητοι συνεβούλευσαν αὐτῷ ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως, βεβαιοῦντες ἐπανειλημμένως, ὅτι σύσσωμον ἐξανέστη κατ' αὐτοῦ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἀπέμεινε πλέον φίλος αὐτοῦ ἢ ὑπέρμαχος.

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει καὶ ἤδη ἐσκόταζεν. Οἱ Πρέσβεις παρέμενον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, προσδοκῶντες νὰ κληθῶσι καὶ αὐθις παρὰ τῷ βασιλεῖ. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἀνεχώρησαν ἅπαντες, πλὴν τοῦ τῆς Ἀγγλίας καὶ Βαυαρίας, οὓς κατέστησε πληρεξουσίου αὐτοῦ ὁ Ὁθων. Τότε δὴ καὶ ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ μεθορμίσωμεν εἰς Σαλαμῖνα ἵνα διανυκτερεύσωσιν. Ἀλλ' ὁ πλωτάρχης Παλάσκας θέλων νὰ προκαλέσῃ ὑπὲρ τῆς Βασιλείας συνοδείαν τῆς Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς σημαίας — διότι οὐδὲν Ρωσικὸν ἐναυλόχει τότε πλοῖον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ θαλάσῃ, — ὑπεκρίθη φόβον τινά, οὕτως ὥστε ὁ Γάλλος ναύαρχος Τουσαρ εὐθὺς παρήγγειλεν ὅπως μικρά τις ἀτμαπόστολος «*Ελαφος*» καλουμένη θερμάνῃ ἀμέσως καὶ παρακολουθήσῃ τὴν «*Αμαλία*» εἰς Σαλαμῖνα, αὐτὸς δ' ἡτήσατο συγγνώμην ὡς ἀναγκαζόμενος δῆθεν νὰ παραμείνῃ μετὰ τῆς «*Ζηνοβίας*» ἐν Πειραιεῖ ὅπως προστατεύσῃ, ἐν ἀνάγκῃ, τὰ συμφέροντα τῶν Γάλλων ὑπηκόων.

Συγχρόνως ὁ ἀγγλικὸς ἀτμοδρόμων, «*Σκύλλα*» ἠτοιμάσθη νὰ ἐκπλεύσῃ τοῦ Πειραιῶς ἵνα συνοδεύσῃ αὐτούς. Τὰ δύο πλοῖα ἀπῆραν περὶ τὴν 8 μ. μ. ὥραν. Ταυτοχρόνως ἐπήρχετο ἐκ τοῦ πελάγους ἡ «*Αφροδέσσα*», ἀπὸ τῆς πρώτης καθυστερήσασα ὡς ἐκ τοῦ βιαίου καὶ ἐναντίου ἀνέμου, ἡδὴ κοπᾶσαντος ἐντελῶς, ἥτις παρηκολούθησεν αὐτοὺς εἰς τὸν ὅρμον τῆς Σαλαμῖνος, ἐν ᾧ ἡγκυροβόλησαν καὶ τὰ

τέσσαρα πλοῖα μεταξύ *Ψυτταλείας* καὶ *Κυροσοῦρας* περὶ τὴν 9 μ. μ. ὥραν.

Τὴν ἐσπέραν ταύτην ἡ μεγάλη *Κυρία* τῆς τιμῆς βαρονίς Πλούσκωφ κατήλθεν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐπέβη ἐπὶ τοῦ ἀτμοδρόμωνος σώσασα, διὰ θαυμασίας εὐψυχίας τὰ πολυτελῆ κειμήλια καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἀλληλογραφίαν τῆς Βασιλίσσης Ἀμαλίας, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Βουρέ, ὅστις ἀναβὰς εἰς Ἀθήνας παρέλαβεν αὐτὴν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἀμάξῃ ἀφ' ἧς ἐκυμάτιζεν ἡ Γαλλικὴ σημαία.

Χάρις τῇ προστασίᾳ ταύτῃ, διήλθον ἀνένοχλῆτως τὰς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ ἐν ταῖς ἀγυαῖς ἐνόπλους ὀχλαγωγίας· ἀφίχθεῖσα δὲ ἡ Πλούσκωφ μετὰ τοῦ Σκάρλετ ἐπὶ τῆς «*Ζηροβίας*», ἐπέβη τέλος ἐπὶ τῆς «*Αμαλλίας*» εἰσέτι ἀνακωχευούσης ἔξωθι τοῦ Πειραιῶς.

Δυστυχῶς ὁ γραμματεὺς Βένταλδ δὲν εἶχε προνοήσει νὰ σώσῃ τὴν ἰδιαιτέραν ἀλληλογραφίαν τοῦ Βασιλέως· διότι φόβῳ κρυβείς ἔμεινεν ἐν Ἀθήναις.

Μετὰ τὸ δεῖπνον, γενόμενον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς πρύμνης, τῆς «*Αμαλλίας*», οἱ βασιλεῖς ἀπεχαιρέτησαν περὶ τὴν 11 μ.μ. τοὺς δύο Πρέσβεις ἀπελθόντας εἰς τὴν «*Σκύλλαν*», ἐν ᾗ ὁ Σκάρλετ, ἀπὸ πρωίας ἤδη, διέμενε μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ καὶ ὅλου τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας.

Ὁ Βασιλεὺς ὅμως δὲν κατεκλίθη ἀποχωρήσας εἰς τὸν οἶκτον θαλάμον, ὑπεκρίνατο πρῶτον μὲν ὅτι ἀπεκοιμήθη μήπως τυχὸν ἀγρυπνήσωσιν οἱ περὶ αὐτόν· ἔπειτα, ὅμως ἀνάψας κηρίον ἐν τῇ ἐξέδρᾳ, περιεπάτει μόνος, δι' ὅλης τῆς νυκτός, σκεπτόμενος ἐπὶ τῶν θλιβερῶν αὐτῷ συμβάντων.

Κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἡγρύπνησαν ἵνα λάβωσι πάσας τὰς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δυνατὰς προφυλάξεις, ὁ τε πλωτάρχης Παλάσκας, ὁ ὑπαρχος Κουτσοῦκος μετὰ τριῶν ὑπαξιωματικῶν ἐμπιστων. Κατεβίβασαν ἀφορητὴ καὶ ἡσφάλισαν ἐντὸς τῆς πυριτοθήκης ἅπαντα τὰ ἐν τῷ ποροβολεῖφ συνήθως κείμενα φορητὰ ὅπλα· τὸ δὲ πλήρωμα, οὐπερ τὸ ἐν τέταρτον ἐγρηγόρει φυλάττον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, τῶν ἄλλων τριῶν τετάρτων κοιμωμένων ἐν ταῖς αἰώραις, δὲν ἐννόησε τὰ γενόμενα· διότι εἶχον σβέσει λάθρα τοὺς φανούς τοῦ πυροβολίου.

Μετὰ ταῦτα ἡτοίμασαν ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ θαλάμῳ τοῦ πλωτάρχου ἐπὶ τῆς κλίνης δεκαπέντε πλήρη περιστροφὰς πρὸς ὀπλισμὸν πάσης τῆς βασιλικῆς ἀκολουθίας καὶ ὀλίγον τινῶν πιστῶν, ἐν ἀνάγκῃ.

Αἱ τοιαῦται προφυλάξεις, αἱ ὑπαγορευόμεναι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ καθήκοντος ἢ ἐκ βασίμου ὑποψίας, ἐξησφάζον τοὺς βασιλεῖς τοῦλάχιστον ἀπὸ παντὸς σωματικοῦ κινδύνου.

Τῇ πρώτῃ τῆς ἐπαύριον, ἅμα τοῦ βασιλέως κωδωνίσαντος, εἰσελθὼν ὁ Παλάσκας ἐξέθηκεν αὐτῷ τὰ ληφθέντα, διὰ νυκτός, ἀσφαλίστικὰ μέτρα, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν ν' ἀποθιβάσῃ εἰς τὴν γῆν τοὺς τρεῖς ἀξιωματικούς. Ἔνεκα τῶν ὁποίων ὁπωσοῦν ἀνησύχουν, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἡρνήθη τοῦτο παντελῶς, λέγων ὅτι ἦτο περιττόν.

Ὁ Παλάσκας παρεκάλεσε τότε, τὸν βασιλέα νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸ πλήρωμα ἢ τοῦλάχιστον πρὸς τὸ ἐπιτελεῖον, ὅπως ἀσφαλίσῃ καὶ ἐμπεδώσῃ τὴν πίστιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡρνήθη ὁ βασιλεὺς, ἐφαίνετο δὲ ἐκ τῆς νυκτερινῆς σκέψεως ἤδη ἀπελπίσας περὶ τῆς παλινρθώσεως τῶν πραγμάτων.

«Οὐδὲν θέλω εἶπε, νὰ πράξῃς ἢ νὰ εἶπω αὐτοῖς, μήπως ἐκληφθῇ ποτὲ ὡς ἀπόπειρα ὅπως ἐπηρεάσω τὴν γνώμην των.» Προσεῖπε δέ, ἰδὼν τὴν πρὸς τὰς λέξεις ταύτας ἐκδηλουμένην ἀδημονίαν τοῦ Παλάσκα: «Δὲν σὰς ἀπαγορεύω ὅμως νὰ ὁμιλήσῃτε ὑμεῖς πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς σας, ἀλλ' ἔστω ἐκ μέρους σας μόνον, οὐδόλως δ' ἐπ' ὀνόματί μου.»

Καίπερ δὲ ἔκτοτε, κατενόησεν ὁ Παλάσκας, ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶχε ἀπόφασιν ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ πλοίου, ἐν τούτοις συνεκάλεσε εἰς τὰ δωμάτια αὐτοῦ κείμενα ἐν τῷ ὑποφράγματι, ὑποκάτω τῆς Βασιλικῆς ἐξέδρας, ἅπαντας τοὺς ἀξιωματικούς καὶ δοκίμους τοῦ πλοίου καὶ διὰ βραχέων ἐξέθηκεν αὐτοῖς τὰ γεγονότα, προσπαθήσας νὰ τονίσῃ: «ὅτι δι' αὐτοὺς, ὑπηρετοῦντας σήμερον ἐπὶ πλοίου γέροντος τὰς Αὐτῶν Μεγαλειότητας, τὸ στρατιωτικὸν καθήκον ἦν ἀσυχρίτως ὑψηλότερον καὶ δεινότερον παρὰ διὰ τοὺς ἐν γῇ ἢ ἐπὶ τῶν ἄλλων πλοίων τυγχάνοντας συναδέλφους των. Ὁ βασιλεὺς ἦν ὡς ξεριζόμενος ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν. Πρὶν ἢ τοῦ πλοίου ἐσχάτως ἐπιβῇ εἰδυράτο, κατὰ τὸ δοκοῦν Αὐτῷ, νὰ μεταβάλλῃ ἢ

τροποποιήσῃ τὸ προσωπικόν· μὴ πράξας δὲ τοῦτο, εἴχεσθαι δηλώσει ἄρα σιωπηλῶς τὴν ἐμπιστοσύνην Του πρὸς ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν· ἐπομένως, οἷον δὴ ποτ' ἂν εἴχομεν ἕκαστος πολιτικόν φρόνημα καὶ ὁπωσδήποτε ἂν ἐμελλον νὰ καταλήξωσι τὰ γινόμενα σήμερον, ἢ διαγωγή μας ὑπῆρχεν ἤδη ἀπαρεγκλήτως διαγεγραμμένη, ὃ δ' ἐλάχιστος ἡμῶν δισταγμὸς ἐμελλον ὑπὸ τῆς αὐστηρᾶς ἱστορίας νὰ χαρακτηρισθῇ μίαν ἡμέραν ὡς προδοσία».

Ἡ προσλαλία αὕτη τοῦ πλωτάρχου Παλάσκα ἔφερε τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα· ἅπαντες συγκινηθέντες ζωηρότατα, διεμαρτύροντο καὶ ὠμνουν ὅτι δὲν ἤθελον ἀναδεχθῇ πώποτε μηδεὶς νὰ ἀσεβήσῃ πρὸς τὰ Βασιλικὰ πρόσωπα. Τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἀληθῶς οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἠθέτησεν· οὔτε οἱ δυσμενέστεροι τρεῖς ἐκείνοι.

Ὁ Βασιλεὺς, ἀναλαβὼν ἐκ πρώτης τὰς συνδιαλέξεις μετὰ τῶν Πρέσβειων τῆς Ἀγγλίας καὶ Βαυαρίας, ἐδήλωσεν αὐτοῖς, ἐπὶ τέλους, ἣν εἶχεν ἀμετάκλητον πρόθεσιν ν' ἀναχωρήσῃ καὶ ἐκάλεσε τὸν Παλάσκαν, ἵνα ὀρίσῃ τὴν ὥραν καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταβιβάσεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς «Σκύλλης».

Ὁ πλωτάρχης, καίπερ προσδοκῶν ἤδη τὴν τοιαύτην τοῦ βασιλέως δῆλωσιν, ἐταράχθη ἐπὶ τοῦ ἀκούσματος· ἐτόλμησε δὲ ν' ἀντιτείνῃ πολλὰς σπουδαίας ἐνστάσεις, ὡς μηκέτι ἀπεγνωσμένων τῶν πραγμάτων. Καὶ ὄντως, ὁ Ἀτμοδρόμων, ὡς ἔλεγεν, ἐν παντὶ μὲν ἄλλῳ ἔθναι καὶ μεγάλῳ μάλιστα, ἐλαχίστην ἤθελεν ἔχει σημασίαν ὡς δυνάμις πολεμικὴ ἐν παροιμίαις περιστάσεσιν, ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι, τότε, μεγάλην παρεῖχεν ἰσχὺν τὸ πλοῖον, καὶ ἡδύνατο νὰ γίνῃ ὄπλον δεινὸν καὶ λυσιτελὲς εἰς χεῖρας Ἡγεμόνος θαρραλέου καὶ συνειδότος τὸ δικαίωμα αὐτοῦ.

Εἶπε, προσέτι αὐτῷ ὅτι, ἐκτὸς τῆς Λακωνίας, ὅπου οἱ βασιλεῖς εἶχον ἤδη πιστοὺς ὑπερμάχους καὶ ἤθελον εὖρεϊ πάντοτε καταφύγιον ἀσφαλές, αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου παρεῖχον αὐτοῖς, ἐν δέοντι, λυσιτελεῖν ὁρμητήρια πρὸς ἀποκλεισμὸν τῶν ἀνταρτῶν, τῇ βοηθείᾳ καὶ τοῦ ἄλλου ναυτικοῦ, ὅπερ ἐθεώρει ὡς πιστόν. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς οὐδόλως ἤκουε τὰ τοιαῦτα, καὶ διέκοπτε τὸν πλωτάρχην, λέγων ὅτι ἀπηυῆθη πλέον ἐκ τῶν συχνῶν ἐπαναστάσεων, ὅτι ἐβάρυνθη καὶ ὅτι «ἐνὸς πατῶ τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος, οἱ Ἕλληνες δὲν

θὰ ἐννοήσωσι ποτὲ οὐδόλως πταίω ἐγὼ εἰς ὅσα μὲ κατηγοροῦσι.»

Τότε πλέον, βλέπων αὐτὸν ἀμετάπειστον, παρεκάλεσεν ὁ Παλάσκας νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ ὡς τελευταίαν χάριν νὰ μεταφέρῃ διὰ τῆς «*Αμαλλας*» εἰς Βενετιάν ἢ ὅπου ἀλλαχοῦ ἤθελεν, ἵνα μὴ τυχὸν ἢ ἐκ τοῦ πλοίου φυγὴ αὐτοῦ παρεξηγηθῇ πρὸς βλάβην τῆς φιλοτιμίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἡρνήθη καὶ τοῦτο, λέγων ὅτι ἤθελεν ἐξάπαντος νὰ ἀποδώσῃ τὸν ἀτμοδρόμωνα εἰς τὸ ἔθνος.

Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ μὲν κυβερνήτης τῆς «*Αφροέσης*» ὑποπλοίαρχος Σταματέλλος, κληθεὶς ἐπὶ τῆς «*Αμαλλας*», διετάχθη νὰ καταπλεύσῃ εἰς Πειραιᾶ καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν νέαν κυβέρνησιν, ὅπερ καὶ ἐξετέλεσεν ἀμέσως· μετὰ δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσεν, ἐν συγκινήσει, ἕνα ἕκαστον τῶν ὑπασπιστῶν καὶ διαγγελέων αὐτοῦ, τὸν αὐλάρχην, τὸν ἱατρὸν Λινδερμάχερ καὶ τὸν ὑπουργὸν Χατζίσκον, καὶ διὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν εὐπροσηγορίας καὶ ἀβροφροσύνης, ἧς οὐδέποτε παρέλιπε, προέτεινεν ἑκάστῳ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, παρακαλῶν νὰ θεωρήσῃ μόνον τὸ ἰδιωτικὸν αὐτοῦ συμφέρον καὶ νὰ ἐκλέξῃ οὕτως, ἂν πρέπη νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν ἢ νὰ ἀποχωρισθῇ.

Καὶ ὁ μὲν ἐπίλαρχος Δράκος ὑπασπιστής, οἱ λοχαγοὶ Κ. Ρώμας καὶ Σ. Καραϊσκάκης, καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς Εὐθ. Χατζῆ-Πέτρος, διαγγελεῖς καὶ οἱ τρεῖς, αἱ κυρίαι τῆς Αὐλῆς Ἀσπασία Καρπούνη καὶ Μαρία Γρίβα ἐφιλοτιμήθησαν ἐπίσης ν' ἀκολουθήσωσι τοὺς βασιλεῖς εἰς τὴν ἐξορίαν, πλὴν μόνου τοῦ ὑπολοχαγοῦ Βάσσου, ὅστις καὶ ἀνεχώρησεν εὐθύς. (1)

Μεταξὺ τῶν μεινόντων ἦτο καὶ ὁ πλωτάρχης Α. Παλάσκας πρὸς ὃν ὁ βασιλεὺς τιμῶν τὴν εὐγενῆ συμπεριφορὰν εἶπεν ὅτι θὰ διατηρήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς ὡς ὑπασπιστήν.

(1) Ὁ συνταγματάρχης Α. Βαλτινὸς εἶχεν, ὡς προεῖρηται, ἀποσταλῇ ἐκ Καλαμῶν εἰς Ἀκαρνανίαν· καὶ ἐπέστρεψε βραδύτερον, οἱ δὲ ἄλλοι δύο ὑπασπισταὶ τοῦ βασιλέως συνταγματάρχης Παππατσώνης καὶ πλωτάρχης Μουρούζης ἀπουσίαζον ἐπ' ἀδεία.

Ἦτο δὲ 11 π. μ. τῆς 12 Ὀκτωβρίου ὅτε διεδόθη ἐπὶ τῆς «*Ἀμαλίας*» ἡ ἀγγελία τῆς προσεχοῦς ἀναχωρήσεως τῶν βασιλέων, καὶ μετ' ὀλίγον ἤρξαντο μετακινούμενα τὰ πολυάριθμα βασιλικά σκεύη καὶ ἐφόδια, ἐντιθέμενα ἐν ταῖς λέμβοις τῶν τριῶν πλοίων.

Τελευταῖον δὲ μετὰ τὸ κατηφέστατον ἀκράτισμα, παρατεθὲν πάλιν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς πρύμνης, λευκὴ τις μεγάλῃ λέμβος ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἡ ὠρισμένη συνήθως διὰ τοὺς βασιλεῖς καὶ τούτου ἕνεκεν ἐπικαλουμένη *Βασιλική*, *παρῆβαιεν* εἰς τὴν δεξιὰν κλίμακα, ὅπως παραλάβῃ αὐτούς. Ἦτο 1 μ. μ. ὥρα.

Ἀπαντες ἦσαν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἐξαιρουμένων τῶν ἐν ταῖς λέμβοις κωπηλατῶν καὶ τῶν ἐπιστατῶν καὶ γεμιστῶν τῶν τηλεβόλων, οἵτινες ἦσαν ἐν τῷ πυροβολεῖν ἐγκαίρως μετὰ τῶν οἰκειῶν ἀξιώματικῶν καὶ δοκίμων, ὅπως ἐνεργήσωσι τὸν νενομισμένον χαιρετισμὸν ἐξ 21 κανονοβολισμῶν.

Ἀμα ὡς ἀνέβησαν εἰς τὸ κατάστρωμα οἱ βασιλεῖς ἔτοιμοι ν' ἀναχωρήσωσιν, ἡ βασίλισσα πρώτη ἐθεάθη ἐνδεδυμένη ἀπλῶς ὁδοπορικὴν στολὴν καὶ κρατοῦσα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἐγχείριον αὐτῆς.

Οἱ ἀξιώματικοὶ τοῦ πλοίου, πάντες ἐν μεγάλῃ στολῇ, ἐφίλησαν τὴν χεῖρα αὐτῆς. Τινὲς μάλιστα ἐκλαίον. Τότε ἀποχαιρετήσασα διὰ νεύματος οὐδὲ λέξιν κἂν εἰποῦσα καὶ ἐρειδομένη ἐπὶ τοῦ Παλάσκας, κατήλθε τὴν ἐξωτερικὴν κλίμακα καὶ ἐκάθισεν ἐν τῇ λέμβῳ. Ὁ δὲ βασιλεὺς, φορῶν τὴν ἑθνικὴν ἐνδυμασίαν, προέβη κατόπιν, ἔτεινε εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν ἀξιώματικῶν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, ἦν ἅπαντες αὐθορμήτως ἐφίλησαν καὶ ἀποχαιρετήσας ἐν κύκλῳ διὰ στρατιωτικοῦ σχήματος πρὶν ἢ κατέλθῃ πρὸς τὴν λέμβον, εἶπε γυνυῖα τῇ φωνῇ τὰς ἀπλᾶς ταύτας λέξεις : «*Εὐχομαι νὰ εὐτυχήσῃ ἡ Ἑλλάς !*», μεθ' ἧς κατέβη βραδέως τὴν ἐξωτερικὴν κλίμακα, κρατῶν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἄκρον τῆς φουστανέλλας αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῆς πρύμνης τῆς βασιλικῆς λέμβου, παρ' αὐτὸν τὸν οἶακα, ἐστάθη, συμφώνως τῷ Ναυτικῷ κανονισμῷ τῷ παραγγέλλοντι νὰ οἰακίζῃ ὁ Κυβερνήτης αὐτός, ὅταν συνοδεύῃ τὸν βασιλέα, ὁ πλωτάρχης Παλάσκας ὅστις εἶχεν ἀφήσει ὁμοιομόρφους διαταγὰς πρὸς τὸν ὑπαρχον Κουτσούκον, καὶ πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς φυλακῆς ἀξιωμα-

τικόν ὡς μέλλων νὰ ἐπανεέλθῃ ἐπὶ τῆς «*Ἀμαλίας*» ἅμα προπέμψας τοὺς Βασιλεῖς εἰς τὸ Ἀγγλικόν πλοῖον.

Μόνος ὁ βασιλεὺς ἐγίνωσκε τὸ προσυμφωνηθὲν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ πλωτάρχου, ὅτι ὁ Παλάσκας δὲν θὰ ἐπέστρεφεν.

Ἡ λέμβος τότε διηυθύνθη μεγαλοπρεπῶς βραδυποροῦσα καὶ κύκλον μέγαν ἐκτρέχουσα ἐπίτηδες ὅπως ἐν τῷ βραχεῖ διαστήματι προφθάσῃ ἀμφοτέρω τὰ πλοῖα νὰ ἐκτελέσωσι τὸν διὰ πυροβόλων χαιρετισμόν.

Ὁ χαιρετισμὸς ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀτμοδρόμωνος, ἐξετελέσθη ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ καὶ μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐν εὐσεβάσῳ σιωπῇ.

Τοὺς βασιλεῖς (1) ὑπεδέχθησαν οἱ Ἀγγλοὶ μεθ' ὧν τῶν Βασιλικῶν τιμῶν. Ὁ Πρέσβυς Σκάρλετ ἦτο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐν στολῇ, ὡς καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτοῦ· ἡ δὲ θυγάτηρ αὐτοῦ νεανίς 18έτις, παρίστατο τῷ πατρὶ ὅλη μελανειμονοῦσα ὡς ἐν μεγάλῳ πένθει. Μετ' ὀλίγον ἡ Πρεσβεία, ἀποχαιρετήσασα, τοὺς Βασιλεῖς, ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας.

Ἀμα ἐπὶ τῆς «*Σκύλλης*» ἀναβάντες οἱ βασιλεῖς μετὰ τοῦ Παλάσκας ἐκαθέσθησαν, μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ πλωτάρχης ἔγραψε καὶ ἔστειλε εἰς τὴν «*Ἀμαλίαν*» τὴν ἐξῆς ἐπίσημον διαταγὴν.

«Πρὸς τὸν Ἰπαρχον τοῦ Β. Ἀτμοδρόμωνος «*Ἀμαλίας*».

Κατὰ διαταγὴν τοῦ Βασιλέως μένω μετ' αὐτοῦ. Ἐπομένως ἀναλάβετε τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἀτμοδρόμωνος καὶ καταπλεύσατε εἰς Πειραιᾶ, ὅθεν θέλετε ζητήσῃ ἀμέσως τὰς διαταγὰς τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν ὄρμῳ Σαλαμίνος 12 Ὀκτωβρίου 1862.

Ὁ Κυβερνήτης
Α. Παλάσκας.

(1) Τὸ πλήρωμα τῆς «*Ἀμαλίας*» δὲν παρετάχθη ἐπὶ τῶν κεραίων, ὡς τὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ, καὶ δὲν ἐξητωκραύγασε κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βασιλέως,

Παραγιώτης Καλεβράς

(συγγραφεὺς τοῦ Συντάγματος τῆς ἐν Βυζαντίῳ Αὐτοκρατορίας ἡμῶν).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τὸ ἐγγράφον τοῦτο ἐκόμισε καὶ ἐπέδωκεν ἀξιωματικός τις ἄγγλος ἐν στολῇ καὶ διὰ λέμβου ἀγγλικῆς.

Τὰ πάντα ἡσύχαζον εἰσέτι ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀτμοδρόμωνος «*Αμαλλίας*» ὅτε ἐλήφθη ἡ διαταγή, ἀμέσως δὲ ἀνήφθησαν τὰ πυρὰ τῆς ἀτμομηχανῆς καὶ ἠτοιμάσθησαν εἰς ἀνάσπασιν τῶν ἄγκυρῶν· ἀλλὰ, σκεφθέντες φαίνεται ὅτι ὁ μὲν ἀτμός μόνος μετὰ μίαν ὥραν θὰ ἐγείρετο, τὸ δὲ ἕτερον ἀπῆτει χρόνον ἰκανὸν ἕνεκα τοῦ βάθους 17 καὶ 19 ὀργυιῶν, εἰς ὃ ἦσαν αἱ ἄγκυραι πεποντισμέναι, ἔκριναν νὰ στείλωσιν ἀμέσως εἰς Πειραιᾶ καὶ νὰ ζητήσωσι διαταγὰς παρὰ τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ ἐπὶ τούτῳ σταλεῖσα λέμβος ἦτο αὐτὴ ἡ βασιλικὴ ἡ ἄρτι μετακομίσασα τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡμᾶς ἀπαντας εἰς τὴν «*Σκύλλα*»· ἐξεκίνησε δὲ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν ἐνὸς ἀξιωματικοῦ, φέρουσα καὶ δύο οἰκογενεῖας, αἵτινες ἐκ πρωίας εἶχον ἔλθει ν' ἀποχαιρετήσωσιν τινὰς τῆς βασιλικῆς συνοδείας. Ἦσαν δὲ αὗται : ἡ οἰκογένεια Καρπούνη καὶ ἡ Καίσαρος Ρώμα.

Ἀμα εἰσέπλευσαν εἰς Πειραιᾶ, ἐκύκλωσαν τὴν λέμβον πᾶς πολλὰ πορθηεῖα γέμοντα ὀπλοφόρων, ἀπὸ δὲ τῆς κρηπίδος τοῦ Τελωνείου ὅπου παρέβαλεν ὁ μανιώδης ὄχλος, ἠπεύλησε τοὺς ναύτας, ἀρνηθέντας νὰ φωνάξωσι : «*Κάτω ὁ τύραννος*», καὶ μόνος ἀντιφωνήσαντας «*Ζήτω τὸ ἔθνος!*» ἐπὶ τῇ δεήσει τῶν περιφύβων ἐπιβατριῶν καὶ τῇ παρακελεύσει τοῦ ἀξιωματικοῦ αὐτῶν, τοῦ ὑποπλοιάρχου Γ. Κριεμάδη.

Τούτων ἐν τῷ Τελωνεῖῳ Πειραιῶς γενομένων, ὁ νέος ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὑπουργὸς Δημήτριος Καλλιφρονᾶς, ἐξ Ἀθηνῶν πάλιν κατὰβὰς, ἐπέβη μετὰ πλέον ἢ 500 ἀρειμανίων ἀνδρῶν ἐπὶ τῆς «*Αφροέσσης*», ἕνεκα τοῦ ὑπερβάλλοντος τούτου βάρους κινδυνευούσης νὰ βυθισθῇ. Ὁ ὑπουργὸς μαθὼν τὴν μετάβασιν τοῦ βασιλέως εἰς

ἕνεκα τῆς συγχύσεως καθότι, ὡς προείπομεν, πολλοὶ ναῦται τότε ἀπασχολοῦντο εἰς τὴν μεταβίβασιν τῶν πολυάρθρων ὑπηρετῶν καὶ τῶν βασιλικῶν πραγμάτων εἰς τὴν «*Σκύλλα*» καὶ τὴν «*Ελαφον*», δὲν εἶχον προνοήσει νὰ συμπληρώσωσι τὰς τάξεις τῶν πικτοχρηματούμενων εἰς τὴν κερκίδα αὐτῶν.

τὸ ἀγγλικὸν πλοῖον, ἀποσιπᾶ τὴν ἀγκυραν τῆς «*Ἀφροέσσης*» καὶ σπεύδει ἐπὶ τὴν Σαλαμίνα μετὰ τοῦ ἀλλαλάζοντος ἐκείνου πλήθους, ἐκ τοῦ ὁποίου τινὲς εἰς τοὺς ἐπιτόνους ἀναβάντες, ξίφη καὶ σημαίας ἀνέσειον. Ἐν τῷ πλήθει τούτῳ τῶν ἀρειμανίων ἐπιβατῶν τῆς «*Ἀφροέσσης*» παρήσαν καὶ γυναῖκες.

Ἦτο 3η μ. μ. ὅτε ἐπλησίασαν τὴν «*Ἀμαλίαν*», ἐφ' ἧς καὶ συνωθούμενοι, ἀνεπήδησαν. Τότε ἠκούοντο ἀθρόοι ἐπευφημήσεις καὶ μετ' ὀλίγον ἐθεάθησαν ὑπεράνω τοῦ καπνοῦ τοῦ ἐξ²¹ κανονοβολισμοῦ χαιρετισμοῦ, ἐπαιρομένην τὴν μεγίστην τοῦ πλοίου σημαίαν, ἐκ τῆς ὁποίας εἶχον ἀποσπάσει τὰ βασιλικὰ παράσημα.⁽¹⁾

Μετὰ ταῦτα ἡ «*Ἀμαλία*», σημαιοστόλιστος καὶ μετεώρους ἔχουσα τὰς ἀγκύρας, ἐκίνησε τὴν ἑλικα, ἀλλ' ἀντὶ νὰ τραπῇ εὐθὺ πρὸς τὸν Πειραιᾶ, περιέγραψε βραδέως μέγαν τινὰ κύκλον περὶ τὴν «*Σκύλλα*» καὶ τέλος ἀπῆλθεν. Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα ἐκ²² τοῦ θαλάμου τῆς «*Σκύλλης*» ἐθεώρουν ἀφανεῖς τὸ θλιβερὸν θέαμα.

Μετ' ὀλίγον, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, ἀφίκετο καὶ ὁ συνταγματάρχης Α. Βαλτινός ὃν ἐκ Καλαμῶν ἀπέστειλαν ἐπὶ τῆς «*Παράλου*» εἰς Ἀχαρνανίαν. Ἦδη ὁ βασιλεὺς ἀνησύχει ὑπὲρ τοῦ πιστοῦ ὑπασπιστοῦ, ὡς εὐρόντος βεβαίως τὸν ἐκεῖ τόπον ἐπανάστατον. Καὶ ἀληθῶς εἶχε κινδυνεύσει πως, ἀλλ' εὐτυχῶς ἐσώθη, τῇ πιστῇ συνδρομῇ, τοῦ κυβερνήτου τῆς «*Παράλου*» Ἀντωνίου Ρεβίδου. ἐπιστρέψαντες δὲ εἰς Καλάμας καὶ Λιμένιον εἰς ἀναζήτησιν τῆς «*Ἀμαλίας*» καὶ μὴ εὐρόντες αὐτήν, ἀφίκοντο τέλος ἔξωθεν τοῦ Πει-

(1) Ἡ τότε πρυμνησία σημαία τῶν ἑλληνικῶν πολεμικῶν πλοίων ἔφερεν ἑξωγραφισμένα τὰ βασιλικὰ οἰκόσημα ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ λευκοῦ σταυροῦ.

Ἡ ἀφαίρεσις αὕτη τῶν βασιλικῶν συμβόλων ἐγένετο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς «*Ἀμαλίας*», ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Δημητρίου Καλλιφρονᾶ, τοῦ νέου κυβερνήτου Δ. Σαχτούρη καὶ τοῦ πληρώματος ὅλου παρατεταγμένου, ἐν ᾧ ἀνεγινώσκοντο συγχρόνως εἰς ἐπήκουον πάντων τὰ ψηφίσματα τῆς ἀθαιρέσεως τοῦ βασιλέως καὶ τῆς συγκροτήσεως τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως, καθὼς καὶ τὸ θέσπισμα τοῦ διορισμοῦ τοῦ κυβερνήτου. Τὰ ἄντα ἐνηργήθησαν ἀνευ ὕβρεων οὔτε παιδαριωδῶν ἀλλαλαγμῶν.

ραιῶς, ἔνθα ἔμαθον, ἐκ στόματος τῶν ἐπαναστατῶν, τὰ πρόσφατα ἐν Σαλαμῖνι συμβάντα.

Ὁ κυβερνήτης Ρεβίδης, ἑμμένοντας πιστὸς τῷ στρατιωτικῷ καθήκοντι, καὶ καταφρονήσας τῆς ἀπειλῆς ἀνδρῶν, τότε πλέον θριαμβεύοντων, ἦλθεν εἰς Σαλαμῖνα καὶ ἀπέδωκε τὸν ὑπασπιστὴν τῷ βασιλεῖ, μεθ' ὃ εὐθὺς ἀπῆλθεν εἰς Πειραιᾶ.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἡ μὲν «*Ἐλαφος*», καθ' ὃ ἐλάσων τῆς «*Σκύλλης*» καὶ βραδυτέρα, ἐδέχθη οὐ μικρὸν μέρος τῶν φορτίων καὶ τοὺς πολλοὺς ὑπηρέτας, ἐν ᾧ οἱ βασιλεῖς καὶ ἡ συνοδεία αὐτῶν ἔμειναν ἐπὶ τῆς «*Ἀμαλλας*», μελλούσης νὰ ρυμουγκήσῃ τὸ γαλλικόν.

Μετὰ ταῦτα δ' ἐκ τῆς «*Σκύλλης*», ἐν Σαλαμῖνι εἰσέτι ὁρμούσης, ἐξέδωκεν ὁ βασιλεὺς τὴν παρὰ πόδας προκήρυξιν, ἥτις ὅμως ἐδημοσιεύθη μόνον ἐν Κερκύρα, τρεῖς ἡμέρας ὕστερον :

«*Εἰληνός!*»

Πεπεισμένος, ὅτι μετὰ τὰ τελευταῖα συμβάντα, ἄντινα ἔλαβον χώραν εἰς διάφορα μέρη τοῦ βασιλείου καὶ ἰδίως εἰς τὴν πρωτεύουσιν, ἡ περαιτέρω ἐν Ἑλλάδι διαμονή μου, κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην, ἠδύνατο γὰρ φέρῃ τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς ταραχὰς αἱματηρὰς καὶ δυσκόλους γὰρ καταβληθῶσιν, ἀπεφάσισα γ' ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ τόπου τούτου, τὸν ὅποιον ἠγάπησα καὶ εἰσέτι ἀγαπῶ, καὶ πρὸς τὴν εὐημερίαν τοῦ ὁποῦ ἀπὸ τριακονταετίας σχεδὸν οὔτε φροντίζων, οὔτε κόπου ἐφείσθην.

Ἀποφεύγων πᾶσαν ἐπίδειξιν, εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον τὰ ἀληθῆ τῆς Ἑλλάδος συμφέροντα καὶ πάσαις δυνάμεισι προσεπάθησα γὰρ προαγάγῃ τὴν ὕλικήν καὶ ἠθικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν, ἐπιστήσας ἰδίως τὴν προσοχὴν μου εἰς τὴν ἀμερόληπτον τῆς δικαιοσύνης ἀπορομήν.

Ὅσῳ δὲ ἐπρόκειτο περὶ τῶν κατὰ τοῦ προσώπου μου πολιτικῶν ἐγκλημάτων, εἶδεα πάντοτε μεγίστην ἐπιείκειαν καὶ λήθην τῶν πεπραγμένων. Ἐπιστρέφων εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς μου, λυποῦμαι ἀναλογιζόμενος τὰς συμφορὰς, ὧς ὧν ἐπαπειλεῖται ἡ προσφιλέτης μου Ἑλλάς ἐκ τῆς νέας πλοκῆς τῶν πραγμάτων, καὶ παρα-

καλῶ τὸν εὐσπλαγχνον Θεὸν ὃν ἀπονέμη πάντοτε τὴν χάριν Του εἰς τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐξεδόθη ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Σαλαμῖνος τὴν 12/24 Ὀκτωβρίου 1862.

Ο.Θ.Ω.Ν»

Μετὰ τοῦτο δὲ ἡ «Σκύλλα» καὶ ἡ «Ἑλαφος» ἀπῆραν ἐκ Σαλαμῖνος τῇ 9ῃ μ. μ. ὥρα τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1862 καὶ ἔπλευον πρὸς νότον διαβάσαι ἀφανεῖς πρὸς τοῦ Πειραιῶς, ἐντὸς τοῦ λιμένος τοῦ ὁποίου ἔμενε μόνον τὸ πολεμικὸν γαλλικὸν ἢ ναυαρχίς «Ζηνοβία». Πλέοντες περίλυποι ἀπῆντησαν περὶ μεσημβρίαν τῆς 13 Ὀκτωβρίου, ὀλίγον ἐντεῦθεν τοῦ Μαλέα, τὸ ἀγγλικὸν ἀτμοδίκροτον «Βασίλισσα», ὁ κυβερνήτης τοῦ ὁποίου προσηνέχθη, προθύμως, νὰ δεχθῇ τοὺς βασιλεῖς ἐν αὐτῷ ἐν ᾧ ἤθελον ἔχει οὐ μόνον πλειονα εὐρυχωρίαν, καὶ εὐθεσίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ πλεονέκτημα ν' ἀφίχθωσιν εἰς Βενετίαν τοῦλάχιστον 24 ὥρας πρότερον· πρὸς δὲ ἤθελε συμπαραλάβει εὐκόλως τὰ τε σκεύη πάντα καὶ τοὺς ἐκ τῆς «Ἑλάφου», ὥστε ν' ἀπαλλάξῃ τὰ δύο πλοῖα.

Ὁ βασιλεὺς ὁμως ἀπεποιήθη τὴν εὐγενῆ ταύτην πρότασιν τοῦ ἄγγλου κυβερνήτου Χιλλιάρδ πρὸς ἀποφυγὴν μὲν τῆς κοπιώδους μετεμβάσεως, ἐν πελάγει μάλιστα ἀλλὰ καὶ διότι ἐπεθύμει νὰ φανῇ εὐγνώμων πρὸς τὸν πλοίαρχον τῆς «Σκύλλης» Λάμπερτ σφόδρα περικοιούμενον αὐτοὺς, συνάμα δὲ καὶ νὰ μὴ ἀποχωρισθῇ τῆς ὁμοπλοούσης γαλλικῆς σημαίας.

Ἡ «Σκύλλα» λοιπὸν καὶ ἡ «Ἑλαφος» ἐξηκολούθησαν ἐπὶ Βενετίαν βραδυπλοοῦσαι μὲν ἀλλ' ὑπὸ θαυμαστῆς εὐδίας παραπεμπόμεναι. Κατὰ τὸν πενθήμερον πλοῦν ἡ θάλασσα ἦτο γαληνιαία καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα διαυγής.

Τῇ κυριακῇ μάλιστα, 14 Ὀκτωβρίου, ὀλίγῳ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἅμα ἀπεμακρύνοντο τῆς Πελοποννησιακῆς παραλίας. (1)

(1) Ἡ βασίλισσα. ὡς ἀναφέρει ὁ Παλάσκας, ἀφ' ἐσπέρας εἶχεν ἐκφράσει τῷ ἄγγλῳ πλοίαρχῳ τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως διαπλεύσῃ ἐντεῦθεν τῶν Ἰονίων Νήσων,

οὐ βασιλεῖς ἐγερθέντες ἤδη καὶ διὰ δακρύων θεώμενοι ἀπὸ τῆς γεφύρας, ἀπαντὰ τὰ ὄρη τῆς γῆς, ἐφ' ἧς τριάκοντα ὄλα ἔτη ἐβασίλευσαν, ἐβλεπον τὸ ὕστατον τὴν χώραν, ἣν τοσοῦτον ἡγάπησαν καὶ ὑπὲρ ἧς τοσαύτας ὑπέστησαν θυσίας.

Ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐδέχετο πλέον αὐτούς! Τὸ τελευταῖον ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς πάτημα τῶν βασιλέων ἔμεινεν ἀποτετυπωμένον ἐν τοῖς βράχοις τῆς Μάνης. Τὸ χῶμα τῆς Ἀττικῆς καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἀθηναίων, ὃς δεύτερος αὐτὸς Κάδμος ἀνέσυρεν ἐκ τῆς ἀφανείας καὶ τῆς ἀθλιότητος καὶ ἀνύψωσεν εἰς πόλιν εὐρωπαϊκὴν, τὸ ἔδαφος τῆς πόλεως ταύτης, ἐν ἧ ἀνὰ πᾶν βῆμα ἀπαντῶσι τὰ ἴχνη τῶν ἔργων αὐτοῦ, δὲν ἐδέχθη αὐτόν!

Τὰς ζωηροτάτας καὶ ἐνθέρμους ἐπευφημίας, δι' ὧν ἐνέπλησε τὰ ὦτα αὐτοῦ διὰ τελευταίαν φορὰν ὁ γενναῖος λαὸς τῆς Μάνης, ἀπέσθεσε καὶ ἐξηφάνισε τὸ παρὰ τὴν ἀττικὴν παραλίαν ἀγγελθὲν αὐτῷ ψήφισμα, δι' οὗ ἐκηρύσσετο ἔκπτωτος τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου.

Ὁ ἀτμός λάβρως ἐξώθει τὰ πλοῖα πρὸς τὴν Κέρκυραν. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἐν ἧ παρέμειναν ἐπ' ὀλίγας ὥρας τῆς ἐπιούσης πρωίας, 14 Ὀκτωβρίου, πρὸς ἐφοδιασμόν γαιανθράκων, ὁ αὐτόθι ὁρμῶν ἀγγλικὸς στόλος ἀπέδωκε τῇ ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ τῆς «Σκύλλης» βασιλικῇ σημαίᾳ τῆς Ἑλλάδος τὰς νενομισμένας διὰ πυροβόλων τιμὰς, ἀλλ' ἦτο λίαν πρῶτ, καὶ ἐπομένως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπίσκεψιν ἀπασαί αἱ τῆς νήσου ἀρχαί, πλὴν τοῦ μεγάλου ἄρμοστοῦ καὶ τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος.

Τῶν βασιλέων ἐκεῖ εἰσέτι ὄντων, προσωρμιζέτο ἐκ Πρεβέζης ἀτμόπλοιον αὐστριακόν, ἐφ' οὗ ἐπέβαινον ἀξιωματικοὶ τινες Ἕλληνες: ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ *Α. Μπουγιούκας*, ὁ στρατιωτικὸς ἱατρός *Ὁριγώνης* καὶ ὁ καταλυματίας *Βλαχόπουλος* καὶ οἱ τρεῖς ἐκ τοῦ ἐπιτελείου τοῦ περιοδεύοντος τότε εἰς ἐπιθεώρησιν ὑποστρατήγου

ἵνα θαυμάσῃ πάλιν διὰ τελευταίαν ταύτην φορὰν τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ὁ Παλάσκας προιδὼν τὴν ἐκ τῆς θεᾶς ταύτης γεννησομένην θλιβεράν συγκίνησιν τῆς βασιλίσσης μετέπεισε τὸν πλοίαρχον, ὅπως ἐπιβάλῃ πρὸς τὸ πέλαγος πρὶν ἢ ἐξυπνήσωσιν οἱ βασιλεῖς καὶ περιπλεύσῃ τὴν Ζάκυνθον καὶ Κεφαλληνίαν ἐξωθεν.

Karatiā, ἐκ Βονίτσης φυγόντες, οἵτινες ἤλθον ἅπαντες καὶ ἐπεσκέφθησαν τὸν βασιλέα. Μετ' αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ τροφοδότης τῆς ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ κόλπῳ ναυλοχούσης μικρᾶς ἡμιολίας «*Ναυπλίας*». Ἀντώνιος Βάος, ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν συλληφθείσης. Καὶ ὁ μὲν κυβερνήτης τοῦ πλοιαρίου μόνος ὢν ἀξιωματικός, ἐνεκαθείρχθη ἐν Βονίτῃ, ὁ δὲ τροφοδότης, μετὰ ὀκτὼ ναυτῶν, κατάρθρωσε διὰ νυκτὸς νὰ διαφύγῃ εἰς Πρέβεζαν διὰ τῶν λέμβων τῆς «*Ναυπλίας*».

Οἱ βασιλεῖς συνεκινήθησαν μαθόντες τὸ τοιοῦτο παράδειγμα εὐορκίας καὶ ἀνδρείας, ἐπαινέσασαι σφόδρα τὸν νέον τροφοδότην. Ἐρωτηθέντος δὲ τούτου τί ἐπεθύμει πρὸς ἀνταμοιβήν, ὑπεσχέθη ὁ βασιλεὺς νὰ ἐκπαιδεύσῃ αὐτὸν εἰς τὰ ναυτικά, ὅπως ἀξιωθῇ ποτὲ νὰ ταχθῇ μεταξὺ τῶν μαχίμων ἀξιωματικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ. Τοῖς δὲ ναύταις ἐδόθησαν χρήματα, ὅπως οἰκονομηθῶσιν ἄχρι τῆς ἀκινδύνου εἰς Ἑλλάδα ἐπιστροφῆς αὐτῶν.

Τῇ 14 Ὀκτωβρίου ἀπῆρον ἐκ Κερκύρας, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας, τῇ 17ῃ, εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Βενετίαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πυροβολισμῶν τῶν ἐκεῖ αὐστριακῶν φρουρίων καὶ πλοίων. Τῆς «*Σκύλλης*» τὸ κατὰστρωμα ἔγεμεν ἀξιωματικῶν ἢ δ' «*Ελαφος*», ἣν εἶχομεν ἀποχωρισθῇ ἐν Κερκύρᾳ, ἀφίκετο τῇ ἐπαύριον (18) πρωτὰ. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην τῆς 17 Ὀκτωβρίου οἱ βασιλεῖς ἀπέβησαν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ τότε ἡ βασιλικὴ σημαία τῆς Ἑλλάδος, ἣ ἔχουσα ἐν τῷ κέντρῳ κυανόλευκον ἄβακωτὸν τοῦ βαυαρικοῦ οἰκοσήμου, ἐχαίρεισθη τὸ ὕστατον ἐπὶ τοῦ Ἀδρια.

Οἱ βασιλεῖς μεθ' ὅλης τῆς συνοδείας αὐτῶν μετέβησαν, διὰ σιδηροδρόμου, εἰς *Βότζεν*. ἐκεῖθεν δὲ ἐπ' ὁδοῖπορικῶν ἀμαξῶν διήλθον τὴν Τυρολίαν μέχρι τῆς Ἰνσπρούκ, ὁπόθεν πάλιν διὰ σιδηροδρόμου, διελθόντες διὰ τοῦ Κίφερσφείλδεν, ὁπόθεν ὁ Ὄθων πρὸ τριακονταετίας παρῆλθεν ὅτε κατήρχετο δεκαεπταετῆς εὐσταλῆς νεανίας εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐκλαυσε καταλείπων τὸ πάτριον ἔδαφος, εἰς τιμὴν δ' αὐτοῦ ὠκοδομήθη τὸ Ὀθῶνιον παρεκκλήσιον (*Otto Kapelle*) καὶ τοῦ Ἀϊβλιγκ ἐνθα ὑπῆρχεν ἡ ὁμώνυμος αὐτῷ στήλη (*Otto Säule*), ἀφίκοντο τέλος εἰς Μόναχον, τῇ 20ῇ Ὀκτωβρίου 1862, ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὸν ἐκ Σαλαμίνος ἀπόπλουν.

Οὕτω δὲ συνετελέσθη πλέον ἢ ἐπιχειρηθεῖσα τῇ 10-11 Ὀκτω-

θρίου πρὸ ἐξωσιν τοῦς "Οθωνος ἐπανάστασις, ἐπανάστασις δι' ἣν τὸ ἔθνος σύμπαν μετ' οὐ πολὺ μετανοήσαν ἐπὶ τοῖς συντελεσθεῖσιν ἔχυσε δάκρυα πικρὰ ἐκ τῆς τῶν περὶ τῆς μεγάλης ἰδέας ἐγγράφων αὐτοῦ ἀναγνώσεως προσελθόντα.

Παρὰ τὰ ἐν Μονάχῳ «*Ἑλληνικὰ Προπύλαια*» (1) ὑποδέχονται τῇ 20 Ὀκτωβρίου τὸν βαρυθυμούντα υἱὸν καὶ ἀδελφὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Λουδοβίκος καὶ ὁ βασιλεύων, τότε ἀδελφός αὐτοῦ Μαξιμιλιανός ὁ Β'. μετ' ἀνοικτῆς ἀγκάλης, ὁ ὑποδεξάμενος τὸν "Οθωνα οἰκογενειακὸς ὁμιλος διέρχεται μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τὸ μεσαῖον τόξον τῶν Προπυλαίων τούτων.

Ἀλλὰ θλιβερὰ καὶ ἐνταῦθα ἀνάμνησις σπαράσσει τὰ στήθη τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως. Ἐνθεν καὶ ἐνθεν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων τοῦ ἱδρύματος ἀναγινώσκει τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, τοῦ *Μιαούλη*, τοῦ *Βότσαρη*, τοῦ *Πλαπούτα*, οἵτινες ἦλθον ἐνταῦθα τότε ἵνα καταθέσωσιν πρὸ τῶν παδῶν αὐτοῦ τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος, τοῦ *Κουντουριώτη*, τοῦ *Κολοκοτρώνη*, τοῦ *Ζαΐμη* καὶ τοῦ *Νικηταρά*, οἵτινες μετὰ κλάδων μυρσίνης καὶ δάφνης ἔστρωσαν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, ὅτε ἀπέβαινεν εἰς Ναύπλιον, καὶ τόσων

(1) Ὁ πατὴρ τοῦ "Οθωνος Λουδοβίκος, ὃν προσφυστάτα δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ Περικλῆ τοῦ Μονάχου (*Ἀθηναῖος παρὰ τὸν Ἰσαρ Isar-Athen*) ἔκτισεν αὐτὰ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων! Τὸ οἰκοδόμημα κτιζόμενον ἀπὸ τοῦ 1844 μόλις εἶχε περατωθῇ πρὸ δύο ἐτῶν, ἤτοι τῷ 1860. Ἰνα δ' ἕκαστος ἐννοήσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ μνημείου τούτου, ἀναγράφομεν ἐνταῦθα ὅτι ἡ δαπάνη αὐτοῦ ὑπερέβη τὰ 1,500,000 φράγκων. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα καὶ τὸ ἐξῆς, ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην τοῦ Λουδοβίκου πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Εἶχεν ἤδη ἐξορισθῇ ὁ "Οθων καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθανεν εἰς Μόναχον, ὅτε ὁ Λουδοβίκος ἐτέλει τῇ 18 Ὀκτωβρίου ἐν πάσῃ ἐπισημότητι τ' ἀποκαλυπτῆρια τοῦ μνημείου! Ὁ υἱὸς αὐτοῦ δὲν ἦτο πλέον βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, ὅτε αὐτὸς ἐνεκαίνιαζε μνημεῖον, ἐφ' οὗ εὐρίσκονται διάφοροι ἀλληγορικαὶ εἰκόνες, παριστῶσαι τὸν "Οθωνα ἐν μέσῳ τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν! Σημειούσθω δ' ὅτι τὸ κτίριον τοῦτο εἶναι εὐμέγεθες οἰκοδόμημα οἰκοδομηθέν, κατὰ δωρικὸν ρυθμὸν ἐπὶ τῇ θαλασσῇ τῶν τῆς Ἀκροπόλεως Προπυλαίων.

ἄλλων, οἵτινες μετ' ἐκτάσεως ἐκ χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης περιεκύκλωσαν τότε τὸν ἀρτισύστατον θρόνον αὐτοῦ καὶ ὧν οἱ υἱοὶ ἐξεδίωξαν αὐτόν!

Ὁ Ὅθων ἠναγκάσθη, ἐν τούτοις, νὰ ἐγκαταστῇ ἐν τῇ ξένῃ ταύτῃ γῇ τῆς Βαυαρίας· διότι ὄντως ἦτο ξένη δι' αὐτὸν ἡ γενεαρχία Βαυαρία καὶ πατρίδα ὁ τῆς μεγάλης ιδέας βασιλεὺς ἐθεώρει τὴν ἀγαπητὴν αὐτῷ Ἑλλάδα.

Ἐξῆς μὲν ἐν μέσῳ τῶν περιπτώξεων καὶ τῆς παρηγορίας τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας αὐτοῦ· ἐτιμᾶτο δὲ καὶ ἀπελάμβανε πάσης συμπαθείας καὶ ἀμερίστου τῆς ἀγάπης τοῦ ὁμαίμου αὐτῷ λαοῦ, ἀλλ' ἔζη ἐν ὀδύνῃ.

Ἡ γῇ αὕτη ἦτο δι' αὐτὸν ξένη. Δύναται ὁ ἐξόριστος, ὁ ἀγαπῶν ἐνδομύχως τὴν ἰδίαν πατρίδα, νὰ εὕρῃ ἀνάπαυσιν, ἡρεμίαν, ἐκτὸς τῆς πατρίδος αὐτοῦ;

Σπανίως ἔλαβε τὴν εὐκαιρίαν λέγει ὁ κ. Κ. Ν. Παπαμιχαλόπουλος (1) ἡ ἱστορία ν' ἀναγράφῃ ἐν τοῖς δέλτοις αὐτῆς παραδείγματα ἡγεμόνων, οἵτινες ἀπολέσαντες τὸ στέμμα αὐτῶν δὲν ἐζήτησαν ν' ἀναλάβωσιν αὐτὸ ἔστω καὶ βεβαμμένον ἐν τῷ αἵματι τοῦ λαοῦ των οἵτινες δὲν ὑπεκίνησαν στάσεις καὶ ταραχὰς πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου, οἵτινες δὲν ἐπεχείρησαν μίαν κἂν ἀπόπειραν πρὸς τοῦτο.

Ἀλλ' ὁ Ὅθων; . . . Ὁ ἀτυχής! Ἐχυνε δάκρυα διὰ τὴν στέρησιν τῆς πατρίδος του, τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς ν' ἀτενίζῃ πρὸς τὸ ἀκανθώδες στέμμα, πρὸς τὸν ταραχώδη θρόνον αὐτῆς. Ἀπὸ τῆς 11ης Ὀκτωβρίου 1862 ἔδυσε διὰ τὸν Ὅθωνα ὁ ἀστὴρ τῆς ἡμέρας. Ἡ θλίψις ἤνοιγεν αὐτῷ τὰς πύλας τῆς πρῶτης καὶ ἡ ἀλγηδὼν ἔφερεν αὐτῷ τὴν νύκτα. Οὔτε τιμαί, οὔτε μέγαρα ἠύχαρίστουν πλέον αὐτόν· τὰ μάλιστα ἔθλιβον καὶ ἐσπάρασσον τὴν καρδίαν του. Οἱ ὀφθαλμοὶ του δὲν ἔβλεπόν τι ἑλληνικόν· τὸ βλέμμα του δὲν ἔπλεεν ἐν τῷ φαεινῷ καὶ προσφιλεῖ ὀρίζοντι τῆς Ἑλλάδος· τὸ μέλλον καὶ

(1) Ἴδὲ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Παρά τὸν τάφον τοῦ βασιλέως Ὅθωνος, Λειψία 1883 σελ. 50

αὶ ὑπολειπόμεναι αὐτῷ ἡμέραι δὲν εἶχον σχέσιν πρὸς τὸν Ἑλληνησμόν. Τί ἀπέμενε λοιπὸν αὐτῷ ; Ἄλλ' ἔπρεπε καὶ εἰς τὸν δυστυχῆ τοῦτον νὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ διέπων τ' ἀνθρώπινον γενικὸς κανὼν, καθ' ὃν καὶ ὁ δυστυχέστατος ἔχει πάντοτε καὶ μικράν τινα χαράν. Ὁ Ὄθων εἶχε παρ' αὐτῷ τὴν πιστὴν καὶ ἀφωσιωμένην αὐτῷ Ἀμαλίαν, ἣτις συνεμερίζετο πάσας τὰς πικρίας αὐτοῦ καὶ παρεῖχεν αὐτῷ παρηγορίαν Ἐπίσης παρεῖχεν αὐτῷ παρηγορίαν ἡ θεὰ τῶν ὑπολειφθέντων αὐτῷ ὀλίγων πιστῶν ἐκ τῆς βασιλικῆς ἀκολουθίας του, οἵτινες καὶ μέχρι τῆς ἐξορίας του ἠκολούθησαν αὐτῷ. (1) Πιστὸν ἀπέμενεν αὐτῷ καὶ ἄλλο τι προσφιλὲς ἀντικείμενον· ἡ ἑλληνικὴ φρουστατέλλα, ἣν καὶ ἐνταῦθα ἔφερε διαρκῶς μέχρι τῆς 25)6 Ἰανουαρίου 1864.

Ἄλλ' ὁ πατὴρ καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς αὐτοῦ, βλέποντες ὁποίας συγκινήσεις προὔξεναι ἡ θεὰ καὶ ἡ περιβολὴ τοῦ ἐνδύματος τούτου, ἐπίεσαν αὐτὸν νὰ τὸ ἀποχωρισθῇ, νὰ τὸ ἐγκαταλίπῃ Ἄλλ' ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ στολῇ ἡ ἀποξένωσις αὐτοῦ ἐγένετο καταφανεστέρα, ἡ δὲ ἐξορία του ὀφθαλμοφανής. Διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ ζῇ ἐπὶ πλεόν ἐν πολυπληθεὶ κύκλῳ, ἐν μεγάλῳ κέντρῳ, ὡς ἦν ἡ πόλις τοῦ Μονάχου, καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν παρὰ τὰ βόρεια τῆς Βαυαρίας πόλιν Βάμπεργ μετὰ τῆς μικρᾶς ἀκολουθίας του καὶ ἐκεῖ ἐβίου ἐν ἀφανείᾳ.»

Ἀλλὰ τοιοῦτος ἀβίωτος βίος δὲν ἠδύνατο νὰ παραταθῇ ἐπὶ μακρόν· ὁ κατατρώγων τὴν καρδίαν σάραξ κατεμάρανεν καὶ τὸ σῶμα. Οἱ ἰατροὶ κατέβαλον πᾶσαν ἀνθρωπίνως δυνατὴν προσπάθειαν ἵνα σώσωσιν αὐτόν· ἀλλ' ἡ κατατῆκουσα τὸν Ὄθωνα ἀσθένεια ἦτο ἀνήκεστος καὶ τῇ 14)26 Ἰουλίου 1867 ἀπέθανεν ἐξ ἐρισπιέλατος ὁ ἀείμνηστος βασιλεὺς ! (2)· τῇ 18)30 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τὸ σῶμα με-

(1) Ἦσαν δὲ οὗτοι· ὁ στρατηγὸς Νοταρᾶς, ὁ Παλάσκας, ὁ Δράκος, ὁ Βαλτινός, ὁ Ρώμας, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Ε. Χατζηπέτρος, ὅσοις εἴτα ἐγένετο ὑπαπιστής τῆς Α. Μ. τοῦ νῦν βασιλεύοντος Γεωργίου Α'. καὶ ὁ Μανράκης ὡς ταμίης. Κυρίαί δὲ παρὰ τῇ Ἀμαλίᾳ αἱ Δεσποινίδες Γρίβα καὶ Καρμπούνη.

(2) Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Λουδοβίκος ζῶν ἐτι ἵνα γευθῇ καὶ ταύτην τὴν πικρίαν, ἀπέθανεν τῇ 17)29 Φεβρουαρίου 1868 ἐν Νικαίᾳ

τηνέχθη εἰς Μόναχον καὶ κατετέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γαϊτάνου. Ἰδοὺ δὲ τί ἔγραφε, λίαν ἐπιτυχῶς, εἰς τῶν δοκιμωτέρων Ἑλλήνων δημοσιογράφων, ὁ Ἀλεξάνδρος Βυζάντιος (1) ὀλίγας μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡμέρας.

«Ὁ Ὅθων ἔπασχε νοσταλγίαν· ἀνεπόλει ἀπαύστως τὸν γλαυκὸν τῆς Ἑλλάδος οὐρανόν, τὸν ἐν Ἀθήναις βίον, τόσας ματαιωθείσας ἐλπίδας, τόσας ἀπολαύσεις, τόσα βάσανα! Τίς οἶδεν! Ἴσως ἀντήχει σπαρκατικὴ εἰς τὰ ἑλληνικὰ αὐτοῦ ὦτα ἡ φωνὴ τῆς σφαζομένης Κρήτης! Ἴσως ἡγωνία μετὰ τῆς ἀγωνιώσης μεγαλονήσου καὶ τὸ ἀδῆλον τοῦ μέλλοντος ἐπεσφράγισε τὴν καταστροφὴν τῆς ἐξορίας!

Κατὰ τοιούτων μυχιῶν παθημάτων οὐδεμίαν ἔχουσιν ἰσχὺν οὔτε συνήθεις παρηγορίαι, οὔτε χυδαῖαι ἱατρικαὶ παρασκευαί.

Τὸν Ὅθωνα θά ἔσωζε μόνον ὁ ἱατρὸς ἐκεῖνος, ὅστις θὰ ἐλάμβανεν αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς καὶ θὰ τὸν μετέφερεν εἰς Ἀθήνας, ἐν μέσῳ λαοῦ πιστοῦ καὶ ἐνθουσιῶντος, περικυκλοῦντος, ὡς ἄλλοτε, τὴν βασιλικὴν ἀμαξαν μετὰ ζητωκραυγῶν καὶ ἀνθέων. Σήμερον φεῦ! οὔτε δέκα Ἕλληνες δὲν παρηκολούθησαν τὸ βασιλικὸν αὐτοῦ φέρετρον!

Ἀπέθανεν ὁ ἀείμνηστος βασιλεὺς Ὅθων φέρων ἀνὰ τὸ στόμα τὸ γλυκὺ τῆς Ἑλλάδος ὄνομα, ἐντελλόμενος ταῖς περὶ αὐτὸν νὰ ἐνταφιάσῃσι τὸ σῶμα αὐτοῦ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς φουστανέλλας ὡς καὶ ἐτάφη.

Ἄλλ' ἐκ τῶν πολλαπλῶν ἑλληνικῶν ἐνδυμασιῶν τοῦ Ὅθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας κατὰκείνται σήμερον τινὲς ἐν τῷ *Ἑθνικῷ Μουσείῳ* τῶν Βαυαρῶν, εἰς δεῖγμα ἄλληστον τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγάπης καὶ εὐεργεσίας αὐτῶν.

Πόσας σκέψεις δὲν διεγείρει ἡ πολύπτυχος ἐκείνη ἑλληνικὴ φουστανέλλα τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως, ἡ φουστανέλλα, ἣν ἐκκληροδότησαν αὐτῷ ὁ Διάκος, ὁ Βότσαρης, ὁ Παπαφλέσας, ὁ Καραϊσκιος, οἱ Μαυρομιχάλοι καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι, ὧν τὸ αἷμα ἐπότισε τὰς κλει-

(1) Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ «Ἐστία» ἀριθμ. 15 τοῦ 1893 σελ. 225—234, πολιτικὸν μνημόσυνον ὑπὸ Ἀριστείδου Ν. Ρούκη.

σωρείας καὶ τὰς πεδιάδας τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος! ἡ φουστια-
νέλλα, δι' ἧς ἐνέδυσαν αὐτὸν ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Τσα-
βέλλας, ὁ Ζαΐμης, ὁ Λόντος καὶ ἅπανα ἡ χορεία, ἡ περικυλώ-
σασα τὸν θρόνον αὐτοῦ τῇ 25 Ἰανουρίου 1833! Πόσα καὶ ποῖα
ἀναμνησκεὶ τὸ φέσι, ὅπερ ἔθηκαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὁ Μια-
ούλης, οἱ Κουντουριῶται, ὁ Κανάρης, ὁ Ἀποστόλης, ὁ Παπανικο-
λῆς, ὁ Τομπάζης, ὁ Σαχίνης καὶ ἅπας ὁ μέγας χορὸς τῶν δελφίνων
ἐκείνων τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν! Αὐτόθι ἀνάκεινται ἐπίσης τὸ
στέμμα καὶ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ· περαιτέρω ὁ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου
δωρηθεὶς αὐτῷ τῷ 1834 ἵππος μετὰ χρυσοστόκτου ἐφιππίου καὶ
πλουσίου χαλινοῦ. Παρέκει τὸ κορτογοῦνι τῆς Ἀμαλίας καὶ τὸ
φέσι αὐτῆς καὶ ἅπας ἐκεῖνος ὁ ἑλληνοπρεπὴς τῶν πρώτων βασιλείων
τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος διάκοσμος.

Ὁ τάφος τοῦ Ὁθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας, πολλῷ ὕστερον ἀπο-
θανούσης (20 Μαΐου 1875), κεῖται ἐν τῇ ἐν Μονάχῳ ἀπέναντι τῶν
βασιλικῶν ἀνακτόρων κειμένη αὐλικῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Γαϊτάνου
τῇ ἐπονομαζομένῃ (Τεατίνερ-Κίρχε), ἐν ἣ ἐπίσης εὐρίσκονται καὶ
οἱ τάφοι τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Βαυαρίας.

Ὅτε ἐν ἔτει 1892 κατηρχόμην ἐκ Λειψίας ἐπεσκέφθην τὸ Μόνα-
χον καὶ κατῆλθον εἰς τὸν ἱερὸν καὶ μυστηριώδη ἐκεῖνον θόλον, εἰς
ὃν ὁδηγεῖ στενὴ κλίμαξ ἐκ δεκαπέντε περίπου βαθμίδων. Εἶναι ὑπό-
γειον θολοσκεπὲς μικρὸν δωμάτιον, φωτιζόμενον ἀσθενῶς ὑπὸ κιγ-
κλιδωτοῦ τινος παραθύρου.

Ἐν αὐτῷ ἀνάκεινται δύο σαρκοφάγοι ἐκ ψευδαργύρου, κεκαλυμ-
μένοι διὰ μεμαραμένων στεφάνων. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς προσόψεως τοῦ
πρὸς ἀριστερὰ σαρκοφάγου ἀναγινώσκεται, κεφαλαίοις ἑλληνικοῖς
γράμμασιν, ἡ ἐπιγραφή ἡδε :

ΟΘΩΝ Α΄.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΙΓΚΗΨ ΤΗΣ ΒΑΥΑΡΙΑΣ

ΕΓΕΝΝΗΘΗ ΤΗ 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1815

ΑΠΕΒΙΩΣΕ ΤΗ 26 ΙΟΥΝΙΟΥ 1867

ἐπὶ δὲ τῆς προσόψεως τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ αὕτη :

ΑΜΑΛΙΑ

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΙΓΚΗΠΕΣΣΑ ΤΟΥ ΟΛΔΕΜΒΟΥΡΓΟΥ

ΓΕΝΝΗΘΕΙΣΑ 27 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1818

ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΣ 20 ΜΑΙΟΥ 1875.

Τρίτον δέ τι ἀντικείμενον, μικρὸν προσευχητάριον ἐκ ξύλου, κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἵσταται παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ δωματίου καὶ πρὸ τῶν δύο σκηνωμάτων.

Σπανίως ἴσως βασιλεὺς ἔσχε πενιχρότερον τούτου τάφον ! Καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν κατεσχέθην ὑπὸ ἀνεκφράστου τινὸς αἰσθήματος συμπαθείας καὶ σεβασμοῦ καὶ ἡσπάρθην τὰς καλυπτούσας αὐτοὺς μαρμαρίνους πλάκας τοῦ τῆς μεγάλης ιδέας ἐκείνου βασιλέως καὶ ὡς καταγόμενος ἐκ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος ἔχυσα πικρὰ δάκρυα ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅστις θὰ καθίστα, ἀναμφιβόλως, μεγάλην τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ περιῆγεν αὐτὴν ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ περιωπῇ.

Φέρε δ' ἴδωμεν νῦν τί ἐν Ἀθήναις συνέβη μετὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἀναχώρησιν. Ὡς ἐνθουμοῦνται οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται εἵχομεν ἐγκαταλίπει τὰ ἐν Ἀθήναις ἐν ἀνωμάλῳ ἐπαναστατικῇ καταστάσει, πανταχόθεν δ' ἐκ τῶν Ἐπαρχιῶν κατέφθονον ἀγγελίαι ἀνησυχητικαί, τῶν ἐπαναστατῶν ζητούντων τοῦτο ἢ ἐκεῖνο πρὸς ἴδιον συμφέρον, ἐπωφελοῦμενοι τῆς ἐπικρατησάσης ἀναρχίας. Καὶ ὁ μὲν γέρων στρατηγὸς Θεόδωρος Γρίβας μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν οὐδένα οὔτε τὴν προσωρινὴν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν, διάτασσε τὰ πάντα ὡς αὐτάρχης.

Παρήγγειλε νὰ ἐτοιμάσωσιν αὐτῷ τὰ ἐν Ἀθήναις Ἀνάκτορα ὧρισεν ἐκεῖθεν πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας, τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας περιφρονητικῶς ὁμιλῶν περὶ τῶν ἄλλων ἐπαναστατῶν καὶ πολιτευομένων.

Ἐζήτει νὰ κηρύξῃ τὴν δημοκρατίαν καὶ ἑαυτὸν πρόεδρον ! Φόβος δὲ καὶ τρόμος κατέλαβεν οὐ μόνον τοὺς κατοίκους τῶν

Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, δι' ὧν ἐμελλε νὰ κατέλθῃ εἰς Ἀθήνας, διότι ὥρα τῇ ὥρα στίφη ἄτακτα καὶ λαφυραγωγὰ συνεσπειρῶντο περὶ τὸν δικτάτορα καὶ μέλλοντα πρόεδρον τῆς δημοκρατίας.

Ἐν τούτοις ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνησις, ἐπιληφθεῖσα ἀπασῶν τῶν τοῦ Κράτους ἐξουσιῶν ἤρξατο νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς συγκλήσεως τῆς μελλούσης νὰ κανονίσῃ τὰ τοῦ βασιλείου, Ἐθνοσυνελεύσεως ἧτις μόλις συνεκλήθη τῇ 10 Δεκεμβρίου.

Τὰ δὲ ἐν τοῖς καλῶς ἡσφαλισμένιοις Ἀνακτόροις ἐναπομείναντα ἀντικείμενα, τὰ ἀνήκοντα τοῖς πρώην βασιλεῦσιν, ἤρξατο νὰ ἀπασχολῶσι τὴν προσωρινὴν Κυβέρνησιν, ἐφ' ᾧ καὶ οἱ πληρεξούσιοι τοῦ Ὁθωνος ἅμα ἀναχωρησάντων τῶν ἐκπτώτων βασιλέων, οἱ Πρέσβεις Αὐστρίας καὶ Βαυαρίας, δ' ἐγγράφου πληρεξουσιότητος τοῦ Ὁθωνος, ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν τριῶν εὐεργετῶν Δυναμέων, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας ἀπήτησαν παρὰ τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως τὴν κινητὴν περιουσίαν τοῦ Ὁθωνος τῆς Ἀμαλίας καὶ τῆς ἀκολουθίας αὐτῶν.

Ἡ Κυβέρνησις συναινέσασα ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ θέσωσι τὰς οἰκειάς ἑκαστος σφραγίδας ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν δωματίων τῶν Ἀνακτόρων, ἐν οἷς ἦσαν κεκλεισμένα τὰ σκεύη καὶ λοιπὰ ἀντικείμενα ὅπως παραλάβωσιν αὐτὰ βραδύτερον.

Ἐπειδὴ ὅμως οἱ δύο πρέσβεις Αὐστρίας καὶ Βαυαρίας ἐζήτησαν νὰ σφραγίσωσιν ἐπίσης καὶ τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἰδιαίτερου γραφείου τοῦ Ὁθωνος, ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐπέτρεψε τὸ τοιοῦτον δισχυριζομένη ὅτι μόνη ἡ ὅσον οὕτω συγκαλουμένη Ἐθροσυνέλευσις ἦτο ἀρμοδία ν' ἀποφασίσῃ περὶ τούτου, ὡς καὶ ἔπραξε διορίσασα ἐπιτροπὴν, ἧτις ἀναγνώσασα αὐτὴν καὶ ἰδοῦσα τὰ φιλοπάτριδα σχέδια τοῦ μεγάλου ἐκείνου βασιλέως ἔχουσε δάκρυα πικρὰ μετανοίας. Ἐν μάλιστα, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ὁ Γεώργιος Πετμεζᾶς εἰς τῶν ἐπαναστατῶν Ναυπλίου, λέγουσιν ὅτι ὑπὸ τοιαύτης θλίψεως κατελήφθη, ὥστε ἀπεσύρθη πλέον τῆς πολιτικῆς ἀποθανῶν εἰσαγγελεύς, ἡ δὲ Ἐθνικὴ Συνέλευσις κατεδίκασε τὸ ἐπικληθὲν ὑπουργεῖον τοῦ Αἵματος εἰς ὑπερορίαν καὶ στέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Ὡς ἐκ τούτου οἱ πρέσβεις διεμαρτυρήθησαν, ἀλλ' οἱ ἄλλοι τῶν

τριῶν εὐεργετῶν Δυνάμεων πρεσβευταὶ ἔμειναν οὐδέτεροι οὐδαμῶς παρεμβάντες. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ ὡς πρὸς τὸ μουσεῖον τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχαιοτήτων, ὅπερ ὑπῆρχεν ἐν τοῖς Ἀνακτόροις.

Μόνον δὲ τοὺς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐν τῇ Ταχυδρομείῳ εὐρεθέντας φακέλλους τοῦ Ὁθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας παρέδωκεν, ὡς εἶχον, ἡ Κυβέρνησις τοῖς πληρεξουσίοις πρεσβευταῖς. Οὕτως ἵλοιπόν τῶν κατὰ τὴν περιουσίαν τοῦ Ὁθωνος διατεθέντων, μετὰ μεσημβριαν τῆς 14 Ὀκτωβρίου συνήλθεν ἐν τῇ Πλατείᾳ τοῦ Ὁθωνος, ἔκτοτε τῆς «Ὁμορίας» ἀποκληθείσης, ὡς ὁμονοησάντων στρατοῦ καὶ λαοῦ, ὁ λαὸς τῆς Πρωτευούσης, καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῶν Ὑπουργῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν, ἐψάλη πρὸς τὸν Ὑψιστον δοξολογία ὑπὲρ εὐδοξείας τοῦ ἔργου τῆς Ἐπαναστάσεως, ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐνδεδυμένων τὰς ἀρχιερατικὰς αὐτῶν στολᾶς.

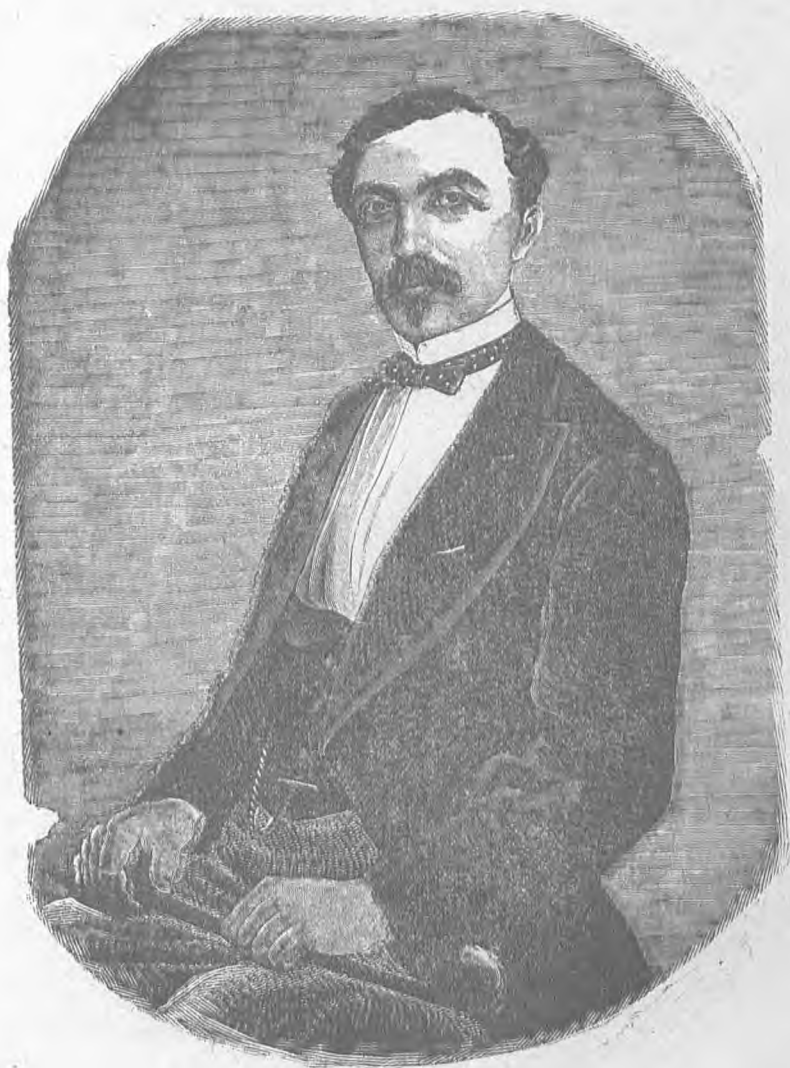
Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐν τῇ εὐαγγελικῇ αὐτῆς ἀρετῇ, προσέφερε τὰς δοξολογίας αὐτῆς ἀναμέλψασα :

«Δῶμεν δόξας τῇ Ὑψίστῳ, ὅστις κηδόμενος τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγωνισαμένου, ἐξέτεινε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ καὶ ἐνίσχυσε αὐτὸν ἵνα ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ κατορθώσῃ ἀναιμῶς τὸ μέγα καὶ ἐνδοξον ἔργον τῆς 10ης τοῦ ἐνεστῶτος μηνός !

Μετὰ δὲ τὴν δοξολογίαν ὁ πρόεδρος τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως Δημ. Γ. Βούλγαρης ἀπήγγειλε, γεγωνυῖα τῇ φωνῇ, τὴν ἐπομένην πρὸς τὸν λαὸν προσλαλιάν.

«Συμπολῖται !

«Ἀφοῦ ὑμνήσαμεν τὸν Ὑψιστον, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ὁποίου ἐξετελέσθη ἐθνικὸν ἔργον, καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ὁποίου θέλει ἐξασφαλισθῇ ἡ μέλλουσα εὐημερία τῆς Πατρίδος, εἶναι ἀνάγκη νὰ σὰς ἀπευθύνω ὀλίγας συντόμους λέξεις, πεποιθὼς εἰς τὸν ἀκραιφνῆ πατριωτισμὸν ὅστις ἐχαρακτήρισε καὶ χαρακτηρίζει τὸν Ἕλληνα, καὶ συνδέει αὐτὸν μετὰ τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος του. Συμπολῖται ! Αἱ εὐχαὶ καὶ οἱ πόθοι τοῦ ἔθνους ἐξεπληρώθησαν, ἡ ἐθνικὴ

Ἐπαμεινώνδας Δελιγεώργης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κυριαρχία ἀνέστη ! Λαὸς καὶ στρατὸς εἰς ἓν ἐνωθέντες ἐν μιᾷ στιγμῇ, ἀνεδείχθησαν ἄξιοι τοῦ μεγάλου μέλλοντός των.

Ἡ πρώτην καθεστῶσα τάξις ἔπαυσεν ἀνεπιστρεπτεί, καὶ νέα τάξις διεδέχθη αὐτήν, χρέας καὶ καθήκον ἔχουσα τὴν εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς Πατρίδος !

Ὑπείκοντες εἰς τὴν ὁμόφωνον φωνὴν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ γενναίου στρατοῦ ἀνεδέχθημεν ἀσμένως ὑψηλὴν ἐθνικὴν ἀποστολὴν καθήκον ἔχομεν, ὅσον τάχος, νὰ συγκαλέσωμεν ἐθνικὴν συνέλευσιν, διὰ νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς νέας Συνταγματικῆς Μοναρχίας.

Διὰ νὰ φθάσωμεν δὲ αἰσιώτερον πρὸς τὸν ἐθνικὸν τοῦτον σκοπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐμψυχωθῇ ἡ τάξις, ἡ ἡσυχία, ἅτινα ἐξαρτῶνται ἐκ μόνου τοῦ ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ σας. Ἐπ' αὐτοῦ ἐρειδόμενοι προβαίνομεν, μετὰ σπουδῆς, νὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν ἐθνικὴν ἐντολήν, ἣν ἀνεδέχθημεν.

Πεποιθότες δὲ εἰς τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐλπίζομεν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ὑψίστου νὰ φανῶμεν ἄξιοι τῶν προσδοκιῶν του. Ἀναφερόμεθα, ἐπαναλαμβάνω, εἰς τὸν πατριωτισμὸν Σας. Σας συνιστῶ τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην, τὴν ἀμοιβαίαν πίστιν, τὴν ὁμόνοιαν, τὴν ἀδελφότητα, καὶ ἐν γένει τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, δι' ὧν τὰ ἔθνη εὐδαιμονοῦν.

Ἡ πατρίς σας ἔδωκεν ὅπλα πρὸς ἀνάκτησιν τῶν δικαίων σας· λοιπὸν δὲν εἶναι πλέον ἀνάγκη νὰ φέρητε αὐτὰ εἰς χεῖρας, θὰ κάμετε δὲ χρῆσιν αὐτῶν τότε μόνον, ὅταν ἡ πατρίς λάβῃ ἀνάγκην, ὅταν, λέγομεν, ἡχῇσῃ ἡ σάλπιγξ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος.

Ἡ νέα κυβέρνησις ἀφιερῶται εἰς τὸν πατριωτισμὸν σας, σας συνιστᾷ τὴν τήρησιν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας ἐκάστου, τῆς τιμῆς, τῆς ἰδιοκτησίας του. Οὕτως ὀδεύοντες θέλομεν ἀποπερατώσει τὸ μέγα ἔργον, ὅπερ ἡρξάμεθα, θέλομεν διεγείρει ὑπὲρ ἡμῶν τὸν θαυμασμὸν τοῦ ἐξευγενισμένου κόσμου, καὶ τὴν ἀγάπην τῶν φίλων καὶ Προστατίδων Δυναμῶν.

Οὕτως ἐμμένοντες καὶ πρὸς τοῦτο καὶ μόνον ἐργαζόμενοι, ἃς ὀρκισθῶμεν ἐπὶ τῆς Πλατείας ταύτης, τῆς λαβούσης ἤδη τὸ ὄρατον τῆς «Ὁμονίας» ὄνομα, καὶ ἃς εἴπῃ ἕκαστος ἡμῶν :

• Ὁρκίζομαι πίστιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ὑπακοὴν εἰς τὰς Ἐθνικὰς ἀποφάσεις. »

Βραδύτερον δὲ ἐγένετο, τῇ 21 Ὀκτωβρίου, ἐν τῷ Πολυγώνῳ (Πεδίῳ Ἀρεῶς) ἐπίσημος πανήγυρις καθ' ἣν, μετὰ τὴν συνήθη δοξολογίαν, παρούσης τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, παρόντων τῶν μελῶν τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως, τοῦ Ὑπουργείου καὶ πασῶν τῶν ἀρχῶν, τῶν πρέσβειων τῶν φίλων Δυνάμεων, ὡς θεατῶν, ἅπαντος τοῦ ἐν Ἀθήναις στρατοῦ κατὰ σῶμα καὶ πολλοῦ κόσμου ἐγένετο ἡ ὀρκοδοσία τοῦ στρατοῦ, ἡ παράδοσις τῶν νέων σημαίων τοῖς διαφόροις σώμασιν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε μόνον ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ ἐρυθρὰ τῆς ἐλευθερίας ταινία, ἀποβληθέντος τοῦ βαυαρικοῦ τοῦ Ὁθωνος θυροῦ καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ βασιλικῶν σημάτων.

Μετὰ τὸ πέρας ὑπὸ τὴν μεγάλην ἀψίδα—διότι ἐστήθησαν καὶ ἀψίδες—παρετέθη παρὰ πασῶν τῶν ἀρχῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν γεῦμα, ἐν ᾧ διάφοροι ἐξεφωνήθησαν λόγοι ὑπὸ τε τῶν ἀρχιερέων καὶ ἄλλων πολιτῶν, δι' ὧν συνιστάτο τῷ λαῷ ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀδελφότης.

Αἱ ἐν τῷ Πολυγώνῳ στηθεῖσαι ἀψίδες ἦσαν σηματοδότησαι δι' ἔθνικων καὶ ἐρυθρῶν ἐπαναστατικῶν σημαίων, ἐπὶ μιᾷς τούτων ὑπῆρχεν εἰς φυσικὸν ἀνάστημα ἡ Ἑλλὰς ἔχουσα ὑψωμένην τὴν δεξιὰν καὶ ὁ Γερμανὸς φέρων τὸ *λάβαρον* τῆς 25 Μαρτίου 1821. Ἡ δὲ κυριώτερα ἀψὶς ἔφερεν ἐπὶ τῶν τεσσάρων αὐτοῦς μετώπων μεγάλοις γράμμασιν :

25 ΜΑΡΤΙΟΥ.—3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.—11 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ
ΟΜΟΝΟΙΑ.—ΕΥΝΟΜΙΑ.—ΣΤΡΑΤΟΣ.—ΝΕΟΔΑΙΑ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ.—ΤΡΕΙΣ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Ἐν τούτοις, τῆς ἐξώσεως συντελεσθείσης, ὁ ριζοσπαστικὸς τύπος ἤρξατο δημοσιεύων σφοδρότατα κατὰ τῆς πρώην βασιλείας ἄρθρα καὶ ἐνὶ λόγῳ πάντες ἐπροθυμοποιοῦντο τίς πρῶτος νὰ βάλῃ τὸν λίθον κατ' αὐτῆς· ἀλλὰ βραδύτερον ὅμως ἐπῆλθεν ἡ ἐπὶ τῇ ἀνεπανορθώτῳ ἀπωλείᾳ μετάνοια, ἥτις μόνη ἐξήγγισε τοὺς τὴν

ἀντεθνικήν, ἐὰν ἐκ τῶν ὑστέρων κρίνωμεν, ἐκείνην πράξιν διεξαγαγόντας.

Τοσοῦτον δ' εἶχε κορυφωθῇ τὸ κατὰ τοῦ ἐξωσθέντος βασιλικοῦ ζεύγους μῖσος τινῶν, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα *᾽Οθων* καὶ *Ἀμαλία*, ἅπερ ἦσαν κοινότατα ἐν Ἑλλάδι πρὸ τῆς ἐξώσεως, τόσον παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ὅσον καὶ τοῖς πλοίοις, ἀτμοπλοίοις, λέμβοις, καταστήμασι, πλατεῖαις, ἐξηλείφθησαν καὶ μετωνομάσθησαν διὰ καταλλήλων ἐθνικῶν ὀνομάτων. Διηγοῦνται δὲ μάλιστα ὅτι πολίτης τῆς *᾽Οθων* καλούμενος μετωνομάσθη *Κωστῆς* ἵνα μὴ τυχὼν οἱ φίλοι καλοῦντες αὐτὸν διὰ τοῦ πρώτου ὀνόματος ἀναμνησκωνται τῆς ἐκπεσούσης δυναστείας. Ἡ πλατεῖα *᾽Οθωνος* μετωνομάσθη *᾽Ομοροίας*, ὡς καὶ ἡ ἐν Πειραιεῖ, ἀφ' ἧς κατεβίβασαν τὴν ἐπὶ στήλης προτομὴν τοῦ βασιλέως καὶ ἔθηκαν τὴν τοῦ Θεμιστοκλέους, μετωνομάσθη *Θεμιστοκλέους*, ὁ δὲ ἄνθρωπος *᾽Οθωνοπόλεως* (Καρύστου) ἀπέβαλε τὴν προσωνομίαν ταύτην, μείναντος, οὐκ οἶδ' ὅπως, μόνου τοῦ τῆς *Ἀμαλιάδος* ὁ ἀτμοδρόμων «*᾽Οθων*» μετωνομάσθη «*Ἀθῆναις*», ἢ «*Ἀμαλία*» : «*Ἑλλάς*» καὶ ὁ «*Λαυδρὸβίχος*» : «*Μεσολόγγιον*». Τὸ *᾽Οθωνεῖον* Πανεπιστήμιον μετωνομάσθη *Ἑθνικόν*, αἱ ἐν αὐτῷ εἰκόνες τοῦ *᾽Οθωνος* καὶ τῆς *Ἀμαλίας* κατεθράυσθησαν ὑπὸ τῶν φοιτητῶν, συνελθόντων πρὸς σχηματισμὸν τῆς *Πανεπιστημιακῆς Φάλαγγος*, καὶ μόλις πρὸ πενταετίας ἐξωγραφήθη ἐν τῇ προμετωπίδι αὐτοῦ ἡ εἰκὼν τοῦ *᾽Οθωνος* προστατεύοντος τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, τῇ γενναίᾳ συνδρομῇ τοῦ ἐν Βιέννῃ Ἑλλήνου γερουσιαστοῦ *Νικολάου Λούμπα*, μόλις δὲ ἐν τῇ μαρμαρίνῳ στήλῃ τῶν εὐεργετῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἀνεγράφη καὶ τὸ ὄνομα τίνος ; τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ ! Σήμερον δὲ μικρά τις ὁδὸς ἀπὸ τῆς Πλατείας Συντάγματος εἰς τὴν Λεωφόρον Ἀμαλίας ἄγουσα, ἥτοι ἡ δεξιὰ ὁδὸς ἡ ἄγουσα πρὸς τὰ Ἀνάκτορα φέρει τὸ ὄνομα τοῦ *᾽Οθωνος* ἢ *Ἀμαλίας* κατὰ τοῦτο ὑπῆρξεν εὐτυχεστέρα διότι τὸ ὄνομα αὐτῆς κοσμεῖ τὴν φερώνυμον λεωφόρον.

Οὕτως ἐξηκολούθει ὁ κατὰ τῶν ἐκπτώτων βασιλέων δημοσιογραφικὸς ἀγὼν, ὅστις μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου ἐκόπασε καὶ καθυσόχασαν ὅπως οὖν τὰ ἐν Ἀθήναις, ἢ δὲ μετὰ ταῦτα ἐπελ-

θοῦσα γαλήνη ἔδωκεν ἀφορμὴν τῷ ἐνθουσιῶδει ποιητῇ Μπίλερ νὰ γράψῃ τὸ δίστιχον ἐκεῖνο :

« Ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνη ἀντιστάσεως μὴ οὔσης
ἔθρανσαν ἀρειμανίως τοὺς φαυλοὺς τῆς πρωτευούσης. »

Καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ ἀναίμακτος (1) τῆς ἐξώσεως τοῦ Ὁθωνος στάσις καὶ σὺν ταύτῃ καὶ τὸ ἔργον ἡμῶν, ὥπερ, εἰπόντες τινὰ περὶ τῆς προόδου τοῦ ἔθνους κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετηρίδας, δίδομεν τέλος.

Ἀποπερατώσαντες τὸ δεύτερον Μέρος τῆς παρούσης Ἱστορίας ἡμῶν, ὡς ἐνθυμοῦνται οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται, εἰχομεν ἀναγράψει τὰ κατὰ τὰς προόδους τοῦ ἔθνους, τὰς ἐν τῇ πρώτῃ δεκαετηρίδι

(1) Εὐτυχῶς, καθ' ὅλην τὴν ἐν Ἀθήναις ἐπανάστασιν οὐδεὶς φόνος συνέβη ἐκτός τοῦ ἐξ ἀπρονοησίας μᾶλλον ἢ ἐκ καθήκοντος φόνου τοῦ ἐν Πειραιεὶ φρουράρχου.

Ὁ Ἰλαρχος Καραγιαννόπουλος, φρούραρχος Πειραιῶς, ἐγκατέληφθεις κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 11 Ὀκτωβρίου ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, εἶχε καταφύγει, φρονίμως ποιῶν, εἰς τὴν γαλλικὴν ναυαρχίδα «*Zenobiar*», ἐν ἣ καὶ προεγύθη μετὰ τοῦ ναυάρχου Τουσάρ, παρακινήσαντος αὐτὸν νὰ μὴ ἐξέλθῃ· ἀλλ' ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἐμφανίσεως τῆς «*Αἰμαλλας*», ὁ φιλότιμος Ἰλαρχος, πᾶσαν ἀποβαλὼν περίσκεψιν, ἐξῆλθε λάθρα διὰ πορθμείου, διανοούμενος νὰ ἐνεργήσῃ τι ὑπὲρ τῆς δημοσίας τάξεως· ἀλλὰ τότε ὁχλαγωγία τις οἰνοπλήκτων στρατιωτῶν, μέρος μὲν ἐξ Ἀθηνῶν καταβάντων, μέρος δ' ἐκ Σύρου κομισθέντων ὑπ' ἀτμοπλοίου τῆς Ἑλληνικῆς ἐταιρίας, διέτρεχε τὰς ἀγυῖας τοῦ Πειραιῶς πυροβολοῦσα καὶ κραυγαλίζουσα. Ὁ Καραγιαννόπουλος, γνωσθεὶς καὶ προσβληθεὶς παρὰ τῇ κρηπίδι, κατώρθωσε, γενναίως ἀμυνόμενος, νὰ εἰσπηδήσῃ ἐντὸς πορθμείου τινὸς καὶ ν' ἀπομακρυνθῇ, ἀλλὰ, πυροβολησάντων ἐκείνων, οἱ μὲν δύο κωπηλάται αὐτοῦ, φοβηθέντες, ἀνεπήδησαν εἰς τὴν θάλασσαν, αὐτὸς δέ, πληγωθεὶς, συνελήφθη καθ' ἣν στιγμὴν αἱ γαλλικαὶ λέμβοι ἀπεστέλλοντο ἤδη ἐκ τῆς φρεγάτας πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ. Τραυματισθεὶς δὲ καὶ πάλιν, κατελογχίσθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐντὸς τῆς κομιζούσης αὐτὸν ἡμιθανῇ εἰς τὸ Θεραπευτήριον τοῦ Στρατιωτικοῦ Σχολείου ἀμάξης.

τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος συντελεσθείσας, νῦν δ' ἀποπερατοῦντες τὸ ὅλον ἔργον δὲν νομιζομεν ἄσκοπον νὰ ἀναδράμωμεν καὶ αὐθις ἐκεῖσε ὅθεν ἠρξάμεθα τῶν δύο τελευταίων Μερῶν τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ὀθωνος» καὶ ἐπισκοπήσαντες τὴν ἐν γένει ἐπισυμβῆσαν ἐθνικὴν πρόοδον νὰ νὰ ἐξαγάγωμεν ἀσφαλὲς τὸ περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος πόρισμα ἡμῶν.

Κατὰ τὰς δύο ταύτας τελευταίας δεκαετηρίδας πολλὰ καὶ ποικίλα εἰσὶ τὰ στοιχεῖα, ἅπερ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐθνικὴν πρόοδον καὶ ἰδίως τὸ Σύνταγμα.

Τὰ κατὰ τὴν ἐκπαιδευσιν ἔλαβον μεγάλην ἐπίτασιν, ἐκδοθέντων πρὸς τοῦτο διαφόρων νόμων καθοριζόντων τὴν κανονικωτέραν καὶ τελειωτέραν λειτουργίαν τῆς τε ἀνωτάτης, τῆς μέσης καὶ τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως.

Οὕτω τῷ 1850 πρὸς σπουδὴν τῶν φοιτητῶν τῆς Βοτανικῆς δ κήπος Χασεκῆ προσετέθη τῷ Πανεπιστημίῳ ὡς Βοτανικὸς κήπος, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκανονίσθησαν τὰ τῶν φροντιστηρίων, τῷ 1851 τὰ περὶ τοῦ χρόνου τῶν διακοπῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1855 καὶ ἐφεξῆς ἐκανονίσθησαν ἐπὶ τὸ βέλτιον τὰ τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Φαρμακευτικοῦ Σχολείου, τὰ περὶ τῆς Ἀστυκλιμικῆς, ἰδρυθείσης τῷ 1857, ἐν ᾧ εὗρισκον φάρμακα δωρεὰν καὶ ἄλλην περίθαλψιν ἐκατοντάδες ὄλων πτωχῶν ἀνθρώπων, καὶ ὡς παράρτημα τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς, τῷ 1845 (1), προτάσει τοῦ Ἀγγλοῦ ὀφθαλμιάτρου

(1) Ἦδη πρὸ αὐτοῦ συνέστη ἐπιτροπὴ πρὸς ἀνέγερσιν Νοσοκομείου τῶν Ὀφθαλμιῶντων, ἣτις καὶ ἐνεκρίθη διὰ διατάγματος τῆς 14)26 Αὐγούστου 1843, οὗ τὸ 4ον ἄρθρον ἔχει ὧδε : «Ἡ ἀνέγερσις καὶ διατήρησις τοῦ Καταστήματος θέλει διευθύνεσθαι ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἀνεξαρτήτως, κατὰ τοὺς ἐν ἰσχύϊ νόμους, ἐπιστηριζομένης μόνον εἰς ἰβηλουσίους συνδρομὰς τῶν φιλανθρώπων, τῶν ὁποίων ἡ βοήθεια δικαίως περιμένεται, ἵνα ἀνεγερθῇ καὶ διατηρηθῇ κατὰστημα μέλλον νὰ συντείνῃ τὰ μέγιστα πρὸς διάδοσιν καὶ διατήρησιν τῆς δράσεως, δηλαδὴ τῆς ὀλικῆς ἐκείνης δυνάμεως, ἣτις δύναται νὰ διατηρηθῇ ὡς τὸ πολυτιμότερον δῶρον τοῦ Ὑψίστου.» Τὸ Νοσοκομεῖον τοῦτο ἀπὸ τοῦ 1854 μέχρι σήμερον διευθύνει ὁ καθηγητὴς Ἀναγνωστᾶκης δωρεὰν.

Νεγλερμπέη καὶ τοῦ ἀρχιάτρου τοῦ βασιλέως Ρέζερ, προσενεγκόντος τὰ πρῶτα κεφάλαια, τὸ ἐπὶ τῆς λεωφόρου Πανεπιστημίου *Ὁφθαλμιατρεῖον*, ὅπερ μόλις ἀπεπερατώθη τῷ 1854 διὰ συνεισφορῶν τῶν ὁμογενῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας.

Τὸ φιλανθρωπικὸν τοῦτο κατὰστημα ἐξ ἰδιωτικῶν συνεισφορῶν συντηρούμενον χρησιμεύει ὡς *Ὁφθαλμολογικῆ Κλινικῆς* τῆς Ἱατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Σχολῆς (1).

Ἐν δὲ τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει τῷ μὲν 1846 ἰδρύθησαν τρία Γυμνάσια : τὸ τῆς Λαμίας, τὸ τῆς Τριπόλεως καὶ τὸ τοῦ Μεσολογίου, καὶ δεκαεννέα Ἑλληνικὰ σχολεῖα· τῷ 1850 ἐκανονίσθησαν τὰ τῆς διακοπῆς τῶν μαθημάτων τῶν τε Γυμνασίων καὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, τὰ περὶ εἰσαγωγῆς ἐμπορικῶν μαθημάτων ἐν τοῖς Γυμνασίοις, τὰ κανονιστικὰ τῶν συνεδριάσεων τῶν καθηγητῶν καὶ ἄλλων τοιούτων, ἅπερ ἀπὸ τοῦ 1836 κανονισθεντα ἔχρηζον τροποποιήσεως πρὸς ἀπρόσκοπτον καὶ τελεσφόρον λειτουργίαν οὕτως, ὥστε Γυμνάσια ἀνὰ πᾶν τὸ Κράτος κατὰ τὸ 1862 ὑπῆρχον ἑνδεκα : α) τὸ τῶν Ἀθηνῶν, β) τὸ τῶν Καλαμῶν, γ) τὸ τοῦ Ναυπλίου, δ) τὸ τοῦ Μεσολογίου, ε) τὸ τῆς Λαμίας, ς) τὸ τῆς Χαλκίδος, ζ) τὸ τῆς Τριπόλεως, η) τὸ τῶν Πατρῶν, θ) τὸ τῆς Σπάρτης, ι) τὸ τῆς Σύρου, ια) τὸ τοῦ Πειραιῶς, ἥτοι ἕν ἐν ἐκάστη ἑδρᾷ Νομοῦ, ἐκτὸς τοῦ τῆς Πειραιῶς, Ἑλληνικὰ Σχολεῖα ἑκατὸν ἐβδόμηκοντα ἑννέα, 369 δημοτικὰ Σχολεῖα καὶ μία γεωργικὴ Σχολή, ἡ ἐν Τύρινθι.

Εἰς τὰ τῆς μέσης δ' ἐκπαιδεύσεως συνεβάλετο τὰ μέγιστα καὶ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία τῶν πλουσίων ὁμογενῶν, οἵτινες διάφορα ἐν Ἀθήναις ἰδίαις δαπάναις, ἀνήγειραν καὶ ἐπαικοδόμησαν ἐκπαιδευτήρια.

Οὕτω τῷ 1857 ἤρξατο ἡ, κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀθηνᾶς, μεγάλη οἰκοδομὴ τοῦ *Βαρθακείου Λυκείου*, ὅπερ μόλις τῷ 1860 ἀπεπερατώθη. Τὸ σχέδιον εἶναι τοῦ Ἑλλήνης ἀρχιτέκτονος Κάλκου, ἡ δὲ δαπάνη

(1) Τὸ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ σχέδιον αὐτοῦ ἔδωκε μὲν ὁ Δανὸς ἀρχιτέκτων Χάνσεν ἐξτελέσειεν ὅμως ὁ Ἕλλην τοιοῦτος Λύσανδρος Κανταντζόγλους καὶ βραδύτερον ἐπεσχεύασεν ὁ ἀρχιτέκτων Γ. Μεταξῆς.

ἐγένετο ὑπὸ τοῦ φερωνύμου ἐκ Ψαῶν Ἰωάννου Α. Βαρβάκη κληροδοτήσαντος τῇ Ἑλλάδι 1,000,000 ρωσικῶν ρουβλίων, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ ἔθνος εἰς μνήμην αὐτοῦ ἱδρυσεν αὐτῷ τὸν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Ζαππείου τῶν Ὀλυμπίων μαρμαρίνον ἀνδριάντα μετὰ τεσσάρων συμβολικῶν παραστάσεων.

Ἐν ἔτει 1852 ἱδρύθη καὶ τὸ τῆς, ἐν ἔτει 1836 ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθείσης *Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἑταιρίας* μέγαρον, δαπάναις τοῦ φιλοπατρίδος ὁμογενοῦς Ἀποστόλου Ἀρσάκη. Τὸ σχέδιον τοῦ Ἀρσακείου, οἰκοδομηθέντος κατὰ τὴν λεωφόρον Πανεπιστημίου, ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Λ. Κανταντζόγλου καὶ ἐστοίχισεν ὑπὲρ τὰς 500,000 δραχμῶν· βραδύτερον δὲ (1865) ἱδρύθη παρὰ τὸ Ἀρσακεῖον μετὰ προσόψεως ἐπὶ τῆς λεωφόρου Σταδίου καὶ τὸ *Τοσίτσειον* Παρθεναγωγεῖον ἀρχιτεκτονοῦντος τοῦ Λ. Κανταντζόγλου. Ἐκλήθη δὲ *Τοσίτσειον* διότι ἡ Ἑλένη Μιχ. Τοσίτσα προσήνεγκεν 170,000 δραχμῶν πρὸς ἀνάγερσιν αὐτοῦ.

Τῷ 1844 (Μαΐου 15) ἱδρύθη διὰ τῆς ἐξ 950,000 δραχμῶν μεγάλης δωρεᾶς τῶν ἀδελφῶν Μάνθου καὶ Γεωργίου Ριζαῶν, ἡπειρωτῶν, ἡ κατὰ τὴν λεωφόρον Κηφηνησίας ἱερατικὴ Ριζάρειος Σχολή, σκοποῦσα τὴν βελτίωσιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου. (1)

Ἐν ἔτει 1855 (8 Ἰουλίου) ἱδρύθη καὶ τὸ κατὰ τὴν ὁδὸν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ Ὀρφανοτροφεῖον τῶν Θηλέων, ὅπερ ὡς ἐκ τῆς προστασίας τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας καὶ τῆς ἐξ 87,696 δραχμῶν δωρεᾶς αὐτῆς ἐκλήθη *Ἀμαλλεῖον Ὀρφανοτροφεῖον* καίτοι τὸ πρῶτον συνέλαβε τὴν ἰδέαν ἡ Ὑψηλάντη καὶ ἐκαλεῖτο *Ἐθνικόν*. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν περιελαβε τὰ ὡς ἐκ τῆς χολέρας τῆς ἐκ τῆς Γαλλικῆς κατοχῆς τοῦ 1854 μείναντα ὀρφανὰ, εἴτα ὁμῶς ἐγενίκευσε τὸν σκοπὸν αὐτοῦ καὶ σήμερον κατέστη ἐν τῶν ἀρίστων φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων. Τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἔδωκεν ὁ Ἕλληνας ἀρχιτέκτων

(1) Ἐκτὸς τῶν 950,000 δραχμῶν τῶν Ριζαῶν, ὧν ὁ ἕτερος, ὁ Γεώργιος, κεῖται ἐν τάφῳ ἰδίῳ ἐντὸς τῆς Σχολῆς, προσήνεγκον καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἑκτοτε ὁμογενεῖς μεγάλα ποσά, οὕτως ὥστε ἡ Σχολὴ αὕτη εὐπορεῖ. Τὰ κατ' αὐτὴν ἰδὲ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κ. Ν. Ράδου : Τὰ κατὰ τὴν Ριζάρειον Ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν, Ἀθῆναι 1891.

Δημ. Ζέζος καὶ ἐστοίχισεν ὑπὲρ τὰς 460,000 δραχμῶν, καὶ τῷ 1856, κατὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς, *Ὁρφανοτροφεῖον τοῦ Γεωργίου καὶ Ἑλένης Χατζή-Κώστα*, ὑπὲρ ἐστοίχισεν ὑπὲρ τὰς 205,000. Ἐν αὐτῷ τὰ ὀρφανὰ διδάσκονται βιοποριστικὰς τέχνας καὶ θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν φιλανθρωπικωτάτων τῆς πρωτεύουσας καταστημάτων (1).

(1) Ἴδου δὲ ἐφέτος πῶς ἔχει ἡ κατάστασις αὐτοῦ :

Ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προϋπολογισθέντων ἐξόδων ἐκ δραχ. 115,480 ἐδαπανήθησαν μόνον δραχ. 91,409.47, τὰ δὲ ἔσοδα ἀνῆλθον εἰς δραχ. 91,930.42. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος τοῦτο κατὰ μέσον ὅρον συνετηρήθησαν ἐν τῷ Ὁρφανοτροφείῳ 207 ὀρφανοί, ἐφ' ἑκάστου τῶν ὁποίων ἀναλογοῦσι δραχ. 441.58 ἑτησίως, ἢ δραχ. 36.80 κατὰ μῆνα ἐκ τῶν γενομένων ἐξόδων. Πρὸς διατροφήν τῶν 207 τούτων ὀρφανῶν καὶ 17 ἐκ τῶν μελῶν τοῦ προσωπικοῦ τῶν διατιτωμένων ἐν τῷ Ὁρφανοτροφείῳ, ἐν ὧν 224 ἀτόμων, ἐδαπανήθησαν δραχ. 45,735.08, ἐξ ὧν ἀναλογοῦσιν εἰς ἑκαστον ἄτομον δραχ. 224 κατ' ἔτος, ἢ λεπτὰ 56 περίπου καθ' ἑκάστην ἡμέραν.

Ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν νῦν (1893) ἐν τῷ Ὁρφανοτροφείῳ διατιτωμένων ὀρφανῶν περιορίσθη εἰς 187. Τὴν ἀνάγκην ταύτην ἡσθάνθη ἔτι μᾶλλον τὸ Συμβούλιον, καθ' ὅσον ἀνέκαθεν ἔχει καθιερώσει τὴν ἀρχὴν νὰ περιορίζῃ τὰς δαπάνας ἐντὸς τῶν τακτικῶν ἐξόδων τοῦ ιδρύματος τούτου, μὴ θίγον τὰ κεφάλαια τῆς περιουσίας αὐτοῦ. Εἰς τὸ μέτρον τοῦτο ἐμμένει ἀπαρεγκλίτως καὶ εἰς τοῦτο οφείλεται ἡ μέχρι δεκαπλασιασμοῦ αὐξήσις τῆς ἀρχικῆς περιουσίας τοῦ Ὁρφανοτροφείου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατ' ἀρχὰς καταταχθέντων ἐν αὐτῷ 20 ὀρφανῶν, ὅτε ἤρξατο τοῦτο λειτουργοῦν τὴν 16 Φεβρουαρίου τοῦ 1856.

Ἡ χρηματικὴ περιουσία τοῦ Ὁρφανοτροφείου, ἥτις ἀνῆρχετο κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη εἰς 2,000,000 περίπου, ἡλαττώθη ἐν μέρει ὡς ἐκ τῆς ὑποτιμῆσεως τῶν εἰς αὐτὸ ἀνηκουσῶν 265 μετοχῶν τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς· ἀλλὰ μέρος τῆς ζημίας ταύτης καλύπτεται διὰ τῆς ὑπερτιμῆσεως τῶν 200,000 φράγκων, τῶν κατατεθειμένων εἰς τὴν Γαλλικὴν Τράπεζαν εἰς χρυσὸν ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀοιδήμου Παπαφῆ. Ἡ δὲ κτηματικὴ περιουσία του μετὰ τῶν καταστημάτων αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 800,000 περίπου δραχμῶν.

Πρὸ δωδεκαετίας συνέστη ἰδιαιτέρον ταμεῖον ὑπὲρ τῶν ὀρφανῶν πρὸς περιθάλψιν αὐτῶν μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των. Πόροι τοῦ

Ἐν δὲ τῇ κατωτάτῃ ἐκπαιδεύσει συνετελέσθη μεγάλη μεταβολή· διότι ἐν ἔτει 1856 ἐτροποποιήθη ὁ ἀπὸ τοῦ 1833 δημοσιευθεὶς ὁδηγὸς τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ἐπὶ νέων παιδαγωγικωτέρων βάσεων, αἵτινες μόλις τῷ 1880 μετεβλήθησαν διὰ Διατάγματος, κανονίζοντας τὴν νέαν μέθοδον διδασκαλίας ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολαίσις.

Πρὸς μόρφωσιν δὲ διδασκάλων, ἐν ἔτει 1856, ἐξεδόθη διάταγμα περὶ τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως τοῦ διδασκαλείου καὶ μετὰ ἔντος περὶ ὑποτροφίας τῶν ἀριστευόντων μαθητῶν τοῦ διδασκαλείου. Ἐφρόντισε δὲ καὶ περὶ τῶν προσόντων τῶν τε καθηγητῶν καὶ ἐλληνοδιδασκάλων διὰ διατάγματος τοῦ 1850 καὶ τῶν δημοδιδασκάλων καὶ δημοδιδασκαλισσῶν διὰ διατάγματος τοῦ 1856, περὶ τῶν διδασκτικῶν βιβλίων, εἰσαγομένων διὰ διαγωνισμοῦ, περὶ τῆς ἐντελεστεράς διοργανώσεως τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου (1856), περὶ σχεδίου Μουσείου Ἀρχαιοτήτων, περὶ τοῦ Φυσιογραφικοῦ Μουσείου (1858), ἐν ᾧ καὶ πολλὰ ἐκ τῶν ἐν *Πικέρμι* ἀνευρεθέντων παλαιοντολογικῶν ζῶων κατετέθησαν.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ *Πικερμίου*, χωριδίου εἰς τετράωρον ἀπόστασιν ἀπ' Ἀθηνῶν, κειμένου μεταξὺ Μαραθῶνος καὶ Πεντέλης, εἰς περίφημοι διὰ τὰ ἐν αὐτοῖς παλαιοντολογικὰ εὐρήματα, ὧν, δυστυχῶς, τὰ πλεῖστα ἐστάλησαν εἰς Μόναχον, ὥς νὰ μὴ ᾔσαν χρήσιμα ἐν Ἑλλάδι, ἐν τῷ πενιχρῷ ἡμῶν Φυσιολογικῷ Μουσείῳ. Ταύτας δὲ περιέγραψαν οἱ φυσιολόγοι Βάγνερ καὶ Ρότ.

Ὁ Γάλλος φυσιολόγος Ἀλβέρ Γωδρὺ(1) ἀνεῦρεν ὅτι ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν γ' ἐποχὴν τῆς μειοκαίνου περιόδου μετ' ἀμμωδῶν

ταμείου τούτου ὠρίσθησαν κατ' ἀρχὰς ποσοστά τινε τῆς ἐργασίας τῶν· ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη, ἐνοικιασθέντων τῶν ἐργοστασίων, ἀπεφασίσθη νὰ κατὰτίθεται εἰς τὸ ταμεῖον τοῦτο τὸ ἥμισυ τοῦ μισθώματος καὶ κατόπιν τὸ ὅλον αὐτοῦ. Οὕτω τὸ ταμεῖον τοῦτο περιέχει σήμερον δραχ. 14,094.17, κατατεθειμένας ἐν τῇ Ἑθνικῇ καὶ Βιομηχανικῇ Τραπεζῇ εἰς χρεώγραφα καὶ μετρητά.

(1) Albert Gaudry, Animaux fossiles ; Geologie de l' Attique, Paris 1862.

διαστρώσεων καὶ ἐκήρυξεν ὅτι ἡ τῶν ἀπολιθώσεων διάστρωσις τοῦ χωρίου Πικέρμι εἶναι ἡ πλουσιωτάτη πασῶν, ὅσας οἱ γεωλόγοι μέχρι σήμερον γινώσκουσιν, ἐφ' ᾧ καὶ αὐτὸς ἐπεχείρησε τῷ τε 1855 καὶ τῷ 1860 ἐκσκαφᾷ καὶ εὔρε πληθὺν ὀστῶν προκατακλυσμαίων ζῶων ἐκλειψάντων νῦν, οἷον ρινόκερω δίκερω, τοῦ μεγάλου Ἑρμαθίου κάπρου, τοῦ ἑλληνικοῦ λεπτόδοτος· τοιαύτην δ' ὁ Γωδρὺ εὔρε πληθὺν ὀστέων, ὥστε ὁ ὀπαδὸς τοῦ Κυβιᾶ ἀπεκατέστησεν 20 ζῶα τῆς τῶν τετραχειρῶν οἰκογενείας, 2 μαστόδοντας, 2 δεινοθήρια, 9 κάπρους γιγαντιαίους, 26 ρινόκερος, 74 ἱππάρια, 2 καμηλοπαρδάλεις, 11 ἑλλαδοθήρια, 150 ἀντιλόπας καὶ μέγαν ἀριθμὸν μικροτέρων ζῶων.

Κατὰ τὰς δύο ταύτας δεκαετηρίδας ἤρξατο καὶ ἡ συστηματικὴ τῆς ἀρχαιολογίας μελέτη ὑπὸ τε τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν καὶ ἰδίως τῶν Γάλλων οἵτινες πρῶτοι καθίδρυσαν, ἐπὶ οἰκοπέδῳ δωρηθέντος αὐτοῖς ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀρχαιολογικὴν Σχολήν, ἥτις τῷ 1846 ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τὸν τίτλον *Γαλλικὴ Σχολή*, ὑπὸ τοῦ Σαλθανδὺ καὶ ἐν ἔτει 1850 ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ὠραίων Γραμμάτων τεθεῖσα παρήγαγε πολλοὺς ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς εἰς μέσον καὶ πολλαχῶς εὐηργέτησε τὴν ἐπιστήμην διὰ τῶν ἔργων αὐτῆς δημοσιευομένων ἄλλοτε μὲν ἐν τοῖς *Ἀρχείοις τῶν Ἐπιστημονικῶν Ἀπιστολῶν*, νῦν δὲ ἀπὸ τοῦ 1877, ἐν τῷ *Δελτίῳ* τῆς Ἑλληνικῆς ἀλλογραφίας, ὅπερ βρίθκει ἀρχαιολογικῶν ἄρθρων τὰ μάλιστα ἀξιαναγνώστων.

Ἐν ἔτει 1859 κατετέθη καὶ ὁ θεμέλιος λίθος τῆς Ἀκαδημίας, τοῦ περικαλλεστέρου τῶν νεωτέρων τῶν Ἀθηνῶν κτιρίου, χορηγούντος τοῦ βαρὸν Σίμ. Σίνα, ὅστις ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τὰ 2,000, 000 δραχμῶν.

Τὸ κτίριον ὠκοδομήθη ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ διασήμευ ἀρχιτέκτονος Θ. Χάνσεν, κατὰ μίμησιν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κτιρίων μετὰ ζωοφόρου ἐγχρώμου καὶ παραστάδος καὶ ἰωνικῶν κιόνων καὶ δύο στηλῶν φερουσῶν τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς. Ταῦτα πάντα, ὡς καὶ τὰ δύο τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Σωκράτους εἶναι καλλιτεχνήματα τοῦ Ἑλλη-

νος γλύπτου Λ. Δρόσου. Ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ταύτῃ μόλις τῷ 1886 ἀποπερατωθείση μέλλει νὰ συνέλθῃ ἡ κατὰ μίμησιν τοῦ Γαλλικοῦ Πανακαδημιακοῦ (Institut de France), νέα τῶν Ἑλλήνων ἀκαδημία, ἐξ ἧς ἐλπίζει νὰ διαμορφωθῇ ἡ τε νέα ἡμῶν γλῶσσα καὶ οἱ σταθεροὶ καὶ μόνιμοι ἐπιστημονικοὶ ὅροι, ἵνα οὕτως ἀναγινώσκοντες τὰ κατ' αὐτὴν συγγραφεσόμενα βιβλία ὦμεν ἐν θέσει, πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ Ἕλληνες, νὰ ἐννοῶμεν ἀλλήλους γράφοντες.

Ἡ Ἀκαδημία ἐσωτερικῶς εἶναι τοιχογραφημένη θαυμασίως διὰ τοῦ μύθου τοῦ Προμηθεῶς καὶ φέρει καὶ τὸν ἀνδριάντα τοῦ ἱδρυτοῦ Σίνα, οὗ αἰωνία ἡ μνήμη.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπελύθη αἰσίως καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐπιεσόδιον, ὕπερ ἀπὸ τοῦ 1833 ἀρξάμενον διὰ τῆς αὐτοδικαίως ἀνακηρύξεως τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἀφ' οὗ ἀπὸ αἰώνων ἐξηρτάτο, ἐλυμαίνετο ἐπὶ ὀλόκληρον δεκαεπταετίαν τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν κινδυνεῦον νὰ λάβῃ λυπηρὰς διὰ τὸ ἔθνος διαστάσεις. Οὕτω λοιπὸν τῇ 29 Ἰουνίου 1850 διὰ τοῦ λεγομένου *Τόμου* ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐχειραφέτησε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἥτις πλέον ἔκτοτε εἰσῆλθεν εἰς πνευματικὴν συγκοινωνίαν μετ' αὐτῆς καὶ ἐπανέλαβε τὰς προτέρας μετὰ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας σχέσεις. Οὕτως ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία κανονικῶς χειραφετηθεῖσα καὶ αὐτοκέφαλος κηρυχθεῖσα ἐστράφη εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν κατ' αὐτὴν ἐφ' ᾧ καὶ τῷ 1852 ἐκανονίσθησαν τὰ περὶ ἐπισκοπῶν, ἐπισκόπων καὶ τοῦ κλήρου, ὁ καταστατικὸς νόμος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῷ 1856 τὸ περὶ τῶν ἱερατικῶν Σχολῶν, ὧν ἰδρύθησαν τρεῖς μίαι ἐν Ἀθήναις, μία ἐν Χαλκίδι καὶ ἑτέρα ἐν Τριπόλει, ἐκτίσθησαν διάφοροι ἱεροὶ ναοὶ ἐν τε ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῇ πρωτεύουσῃ, ἧς εἰς τὴν πληθύν ἀπιδουῖσα ἡ Κυβέρνησις διὰ νόμου ἐν ἔτει 1861 παρεχώρησε τῇ ὁμοδόξῳ παροικίᾳ τῶν Ρώσων τὸν, κατὰ τὴν ὁδὸν Φιλελλήνων, ἀρχαῖον βυζαντινὸν ναὸν τοῦ *Ἁγίου Νικοδήμου*, ὅστις ἔκτοτε πολλάκις καλλωπισθεὶς ἐγένετο εἰς τῶν καλλίστων ναῶν τῆς πρωτεύουσας χρησιμεύων καὶ ὡς παρεκκλήσιον τῆς ἐνταῦθα Ρωσικῆς Πρεσβείας.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς συγκοινωνίας τὰ μέγιστα ἐπεμελήθη, φροντίσασα διὰ συνθηκῶν καὶ συμβάσεων νὰ καταστήσῃ

ταχυτέραν τὴν πνευματικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἐπίμειξιν. Οὕτω δέ, τῇ 29ῃ Ἰανουαρίου 1846, συνήφθη ἡ ἐμπορικὴ μετὰ τοῦ Ἀνοθέρου συνθήκη διὰ τοῦ Πέτρου Δηλιγιάννη καὶ τοῦ Βαυαροῦ προξένου Φρειδερίκου Στρόγκ.

Τῇ 20ῃ Νοεμβρίου 1846 ἐγένετο ἡ ταχυδρομικὴ σύμβασις, ὑπογραφεῖσα ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τῶν Ταχυδρομείων Γ. Σκούφου καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ἐν Μασσαλίᾳ ἑδρευούσης ἀτμοπλοικῆς ἐταιρίας Σ. Ρουστάν, δι' ἧς ἡ τελευταία αὕτη ὑπεχρεοῦτο νὰ τηρῇ συγκοινωνίαν μεταξὺ Γαλλίας, Ἰταλίας, Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας· τῇ 12ῃ Ἰουνίου 1850 ἡ μετὰ τῆς Ρωσίας ἐμπορικὴ συνθήκη διὰ τοῦ Α. Λόντου καὶ τοῦ πρεσβευτοῦ Ι. Περσιάνη· τῇ 15ῃ Ὀκτωβρίου 1852 ἡ μετὰ τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας ἐμπορικὴ συνθήκη διὰ τοῦ Α. Παύκου καὶ τοῦ ἐπιτετραμμένου Καρόλου Ἐιδένσταμ· τέλος, τῇ 27ῃ Μαΐου 1855, ἡ μετὰ τῆς Τουρκίας ἐμπορικὴ συνθήκη.

Αὗται ἦσαν αἱ πρῶται μετὰ τῶν ξένων ἐπικρατειῶν ἐμπορικαὶ τῆς Ἑλλάδος συμβάσεις καὶ συνθήκαι ἀνανεωθεῖσαι, τροποποιηθεῖσαι καὶ πολλαπλασιασθεῖσαι εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον, ἀναλόγως τῆς ἐπαυξήσεως τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας καὶ τῶν νέων ἀπαιτήσεων τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐν γένει συναλλαγῆς.

Κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον, ἡ μετὰ τῆς Αὐστρίας διομολογηθεῖσα ταχυδρομικὴ σύμβασις ἀπὸ τῆς 7ης Μαρτίου 1843, ἃτε ἀτελεστάτη οὖσα, ἐπαυσεν ἰσχύουσα, καὶ τῇ 27ῃ Νοεμβρίου 1850 μεταξὺ τοῦ Γ. Σκούφου καὶ τοῦ ἐπιτετραμμένου τῆς Αὐστρίας Φρειδερίκου Ἰγγελχάιμ συνετάχθη καὶ ὑπεγράφη νέα σύμβασις περὶ ταχυδρομικῆς καὶ περιοδικῆς συγκοινωνίας μεταξὺ Ἑλλάδος, Αὐστρίας καὶ τῶν λοιπῶν κρατῶν διὰ τῶν αὐστριακῶν ἀτμοπλοίων τοῦ Λεὺδ τῶν ἐκτελούντων τὴν διὰ θαλάσσης αὐστριακὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν.

Ἡ ταχυδρομικὴ αὕτη σύμβασις, ἡ κανονίζουσα τὸ τότε πολύπλοκον σύστημα τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, τὰ πρὸς τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰ ἑλληνικὰ καὶ αὐστριακὰ ταχυδρομεῖα, τὸν τρόπον τῆς πληρωμῆς καὶ τῶν ἰσολογισμῶν, εἶχεν ὡς παράρτημα ἀποτελοῦν συμπληρωματικὸν μέρος αὐτῆς, ἐτέραν σύμβασιν τῆς ἑλληνι-

κῆς κυβερνήσεως πρὸς τὴν ἀτμοπλοϊκὴν ἑταιρίαν τοῦ Λούδ, δι' ἧς παρεχωροῦντο αὐτῇ σπουδαιότατα προνόμια : αὐτὴ αὕτη ἡ ἑλληνικὴ ἀκτοπλοία, ἡ τῶν ἑλληνικῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων πόλεων συγκοινωνία.

Ἡ τότε ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐξανγκαζομένη πρὸς ἐπαύξεισιν τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας παρεχώρησε τῇ ἐκμεταλλευθείσῃ τὴν ἀνάγκην ταύτην ἑταιρείᾳ τοῦ Λούδ δικαιώματα ἀνήκοντα μόνον εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀτμοπλοϊκὴν ἑταιρείαν, ἥτις μόλις τὸ 1855 ἐσχηματίσθη· διότι εἰ καὶ ἐγκαίρως εἶχον παρουσιασθῇ Ἕλληνες κεφαλαιοῦχοι ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διαμένοντες ὡς μεγαλέμποροι, οἵτινες βαρυνθέντες τὸν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ βίον, ἐζήτουν νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν Ἑλλάδι, ὡς οἱ ἐν Αἰγύπτῳ Στουρνάρης καὶ Τσιτσας, οἵτινες προὔτειναν τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει τὴν ἴδρυσιν ἐκ 10,000,000 δραχμῶν Ἑλληνικῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρείας, ἀλλ' ἀπέτυχον ὅμως καὶ ἀπῆλθον ἀπρακτοί, τῆς Κυβερνήσεως παρεμβالούσης, ὡς ἐκ τῆς μετὰ τῶν αὐστριακῶν Λούδ συμβάσεως τῆς 27 Νοεμβρίου 1850, πολλὰ κωλύματα. Μόλις δὲ τῇ 22 Ἀπριλίου 1855 ἐδημοσιεύθη ὁ νόμος ἐξ 9 ἀρθρων συγκείμενος καθ' ὃν συνίστατο ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία μεταξύ τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων μερῶν τῆς Ἑλλάδος· ἐσχηματίσθη δὲ τότε ἡ ἡδὴ ἐν διαλύσει εὐρισκομένη «Ἑλληνικὴ Ἀτμοπλοϊκὴ Ἑταιρεία», ἥτις ἐπὶ μακρὰν, σειρὰν ἐτῶν συνετήρησεν ἀληθῶς τὴν ἐντὸς τοῦ Κράτους συγκοινωνίαν.

Ἄλλη ταχυδρομικὴ σύμβασις, σπουδαίως συντελέσασα εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, εἶναι ἡ μετὰ τῆς Ρωσίας ὑπογραφείσα ἐν Ἀθήναις, τῇ 25ῃ Αὐγούστου 1848, ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῶν ταχυδρομείων Γ. Σκούφου καὶ τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ Ι. Περσιάνη· ἡ ὑπηρεσία θὰ ἐγένετο διὰ θαλάσσης μὲν μεταξύ Πειραιῶς καὶ Κωνσταντινουπόλεως διὰ τῶν γαλλικῶν ἢ αὐστριακῶν ἀτμοπλοίων πρὸς βάρος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἢ μέσον Ὀδησσοῦ διὰ τῶν ρωσικῶν ἀτμοπλοίων, ἢ διὰ ξηρᾶς διὰ τῶν ρώσων ταχυδρόμων τῶν ἀναχωρούντων τακτικῶς κατὰ δεκαπενθημερίαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ μεταβαίνοντων διὰ τῶν ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαυίας εἰς τὰ ρωσικὰ μεθόρια.

Ἐκτὸς τῆς συμβάσεως ταύτης, μετὰ δεκαετίαν, τῇ 5ῃ Ἰου-

λίου 1858, υπεγράφη ὑπὸ τοῦ ὑποδιευθυντοῦ τῶν ἐλληνικῶν ταχυδρομείων Θ. Λεονάρδου καὶ τοῦ Α. Παυλῶφ ἀντιπροσώπου τῆς ρωσικῆς ἀτμοπλοικῆς ἐταιρίας σύμβασις, δι' ὧν ἀνελάμβανεν αὕτη νὰ διατηρῇ ἀπαξ, κατὰ δεκαπενθημερίαν, μεταξύ Ὀδησσοῦ, Κωνσταντινουπόλεως καὶ Σύρου καὶ ἀπαξ κατὰ τέσσαρας ἐβδομάδας μεταξύ Ὀδησσοῦ, Κωνσταντινουπόλεως καὶ Πειραιῶς καὶ νὰ μεταφέρῃ δωρεὰν καὶ ἀπηλλαγμένην πάσης θαλασσίας δαπάνης τὴν ἡγεμονικὴν ἀλληλογραφίαν εἰς πάντας τοὺς λιμένας, εἰς οὓς ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ προσορμίζωνται τὰ ἀτμόπλοια αὐτῶν, ἐπὶ τῷ κυριωτέρῳ ὄρω τῆς ἀφουσιώσεως τῆς ρωσικῆς ἐταιρίας πρὸς τὰς μᾶλλον εὐνοουμένους ἐν Ἑλλάδι, ἀπολαύουσα πλήρους λιμενικῆς καὶ ναυτικῆς ἀτελείας, θεωρουμένων τῶν ἀτμοπλοίων αὐτῆς ὡς πολεμικῶν εἰς τοὺς ἐλληνικοὺς λιμένας, ἐνόσφ αἱ τοιαῦται θεωρῶνται ὡς τὰ τῶν ἄλλων ἐταιριῶν.

Τῷ 1859, τὸ πρῶτον ἤδη εἰσῆχθη καὶ ὁ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνακαλυφθεὶς ἠλεκτρικὸς τηλεγράφος, δι' οὗ συνεκοινώνησαν διάφοροι πόλεις τοῦ Κράτους καὶ ἰδίως αἱ πρωτεύουσαι τῶν Νομῶν μετὰ τῆς πρωτεύουσας καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἐτέθη καὶ ὁ θαλάσσιος κάλως, δι' οὗ συνεκοινώνησεν ἡ Ἑλλὰς μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἀνεπτύχθη τὰ μέγιστα τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐν τε Πειραιεῖ, ἐν Σύρῳ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι διαφόρων βιομηχανικῶν καταστημάτων, μεταξουργίας, οἰνοποιίας, σαπωνοποιίας, ἐλαιοτριβείων, σιδηρουργείων, ναυπηγείων καὶ ἄλλων, ἀνεπτύχθη ἡ γεωργία καὶ ἡ δασονομία καὶ ἐπετεύχθη κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος ἔτη καὶ τὸ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ Κράτους ἰσοζύγιον, ἐπὶ δὲ τῆς ὑπουργίας τοῦ Π. Βάρβογλη καὶ περίσσευμα ἐν τοῖς δημοσίοις ταμείοις. κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ἐποχὴν.

Οὕτως ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1861—1862 ἀνέγραφε δαπάνας μὲν 24,996,762 ἐσόδων καὶ 24,987,487 ἐξόδων παλαιῶν δραχμῶν (100 νέαι δραχμαὶ=112 παλαιάς). Τὸ τοῦ προϋπολογισμοῦ λοιπὸν ἰσοζύγιον ἦτο τέλειον καὶ ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ Κράτους ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὰς πατριαρχικὰς περιστάσεις, ἐν αἷς εὐ-

Τὸ βασιλικὸν στέμμα ἐπὶ Ὁθωμανοῦ

ρίσκετο τὸ βασιλείον, ὅπερ ἐπλήρωνε τόκους μόνον 1,382,366 δραχμῶν ἑτησίως καὶ δὲν ἔσχε τὰ τεράστια δάνεια τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, ἐξ ὧν τὸ Κράτος βαίνει κατὰ κρημνῶν. Διότι καθ' ὅλην τὴν τριακονταετῇ βασιλείαν τοῦ Ὁθωνος, πλὴν τοῦ ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως γεγενημένου δανείου, τῆς 21ης Φεβρουαρίου 1824, ὅπερ ἡ κυβέρνησις Κουντουριώτη ἰδανείσατο ἐκ Λονδίνου ἐξ 800,000 λιρῶν στερλινῶν, ὅπερ ἐπὶ μακρὸν μὴ ἀναγνωρισθὲν ἐξωφλήθη τῷ 1878 καὶ τελείως τῷ 1890, μόνον τὸ διὰ τῆς Συνθήκης τῆς 25ης Ἀπριλίου (7 Μαΐου) 1832 γεγόμενον δάνειον τῶν 60,000,000 συνῆψεν ὁ Ὁθων, ὅπερ ἐχρησίμευσε, καθ' ὅλον τὸν μακρὸν βίον αὐτῆς, εἰς πλήρωσιν τῶν τοῦ Κράτους ἀναγκῶν καὶ τῶν ἐκτελεσθέντων δημοσίων ἔργων ὡς ἐξῆς :

Γεωμετρικὰ καὶ τοπογραφικὰ ἐν ἔτει 1835 18,392.33, 1836 26,405.50, 1838 35,375.40, 1839 119,167.64, 1840 125,666.57, 1841 132,251.69, 1842 111,296.88, 1843 84,549.95, 1844 44,001.43, 1845 42,142.12, 1846 24,941.58, 1847 32,456.33, 1848 29,448.70, 1849 34,411.42, 1850 42,656.38, 1851 50,121.27, 1852 44,881.29, 1853 49,353.17, 1854 49,290.66, 1855 28,265, 1856 33,179.08, 1857 44,227.31, 1858 48,046.87, 1859 16,175.10, 1860 25,042.92, 1861 25,034.81, 1862 27,235.88, τὸ ὅλον 1,344,017.28.

Ἀποξήρανσις ἐλῶν ἐν ἔτει 1852 59,595.84, 1853 16,609.52, 1854 12,403.18, 1855 33,529.96, 1856 33,035.38, 1857 39,550.80, 1858 66,202.25, 1859 98,277.59, 1860 60,293.10, 1861 37,856.93, 1862 39,000, τὸ ὅλον 496,354.55.

Οἰκοδομαί. Προσωπ. ἀρχιτεκτ. ἐν ἔτει 1844 200, 1845 1,150, 1846 100, 1847 1,544.16, 1848 3,700, 1849 3,859, 1850 3,851, 1851 4,117.50, 1852 3,801, 1853 3,924, 1854 3,641.50, 1855 2,477.80, 1856 3,126.50, 1857 5,162.50, 1858 7,552.90, 1859 6,714.25, 1860 1,556, 1861 4,606.29, 1862 9,254, τὸ ὅλον 70,338.40.

Οἰκοδομαί. Ἐπισκευή, ἐν ἔτει 1835 488.33, 1842 27,414.97, 1843 9,141.40, 1844 12,383.11, 1845 9,194.11, 1846 14,704.74, 1847 22,438.77, 1848 18,808.92, 1849 18,110.54,

1850 12,657.66, 1851 21,657.15, 1852 11,260.91, 1853 14,345.15, 1854 16,513.40, 1855 16,628.80, 1856 11,623.56, 1857 23,633.85, 1858 35,259.65, 1859 29,313.92, 1860 33,404.54, 1861 20,441.36, 1862 26,137.81, τὸ ὅλον 405,562.35.

Οἰκοδομαί. Κατασκευή, ἐν ἔτει 1835 95,477.87, 1836 43,417.31, 1837 73,537.31, 1838 58,963.03, 1839 17,607.73, 1840 42,263.65, 1841 21,787.38, 1842 7,115.40, 1843 4,057.80, 1844 3,353.14, 1845 13,873.18, 1846 5,260.35, 1849 2,090, 1850 3,900, 1851 3,000, 1852 6,816.75, 1854 6,521, 1856 18,845.24, 1857 48,279.52, 1858 191,042.98, 1859 70,921.35, 1860 111,192.52, 1861 79,423.90, 1862 48,907.31, τὸ ὅλον 1,137,654.72.

Ὅδοποιία καὶ γεφυροποιία. Συντήρησις, ἐν ἔτει 1836 8,171.85, 1837 4,667.50, 1838 18,048.32, 1839 18,293.82, 1840 18,721.62, 1841 10,760, 1842 14,676.87, 1843 2,142.10, 1844 11,861.85, 1845 21,800.66, 1846 8,700.57, 1847 29,759.30, 1848 35,716.43, 1849 43,668.95, 1850 25,954.18, 1851 46,096.06, 1852 27,529.06, 1853 31,630.43, 1854 35,526.45, 1855 70,693.68, 1856 66,692.90, 1857 71,845.37, 1858 216,664.44, 1859 116,527.78, 1860 77,340.80, 1861 107,136.16, 1862 410,007.55, τὸ ὅλον 1,250,634.70.

Ὅδοποιία. Κατασκευή, ἐν ἔτει 1835 13,005.25, 1836 156,999.29, 1837 124,555.96, 1838 46,130.65, 1839 125,101.45, 1840 45,353.51, 1843 2,158.50, 1846 33,715.45, 1847 39,321.25, 1848 24,123.68, 1849 56,981.67, 1850 76.060.67, 1851 57,541.39, 1852 27,994.79, 1853 32,294.09, 1854 22,069.75, 1855 40,976.07, 1856 46,396.18, 1857 65,837.88, 1858 156,483.20, 1859 253,655.04, 1860 249,458.79, 1861 357,171.51, 1862 408,769.56, τὸ ὅλον 2,462,152.71.

Ἀνέγερσις φάρων, ἐν ἔτει 1855 9,935.14, 1857 91,475.73, 1858 43,990.76, 1859 1,563.48, 1861 1,290.37, 1862 12,902.12 τὸ ὅλον 161,157.60.

Καθαρισμὸς λιμένων, ἐν ἔτει 1855 10,964.61, 1857 60, 1858 276,863.37, 1859 323,648.35, 1860 26,131.04, 1861 103, 164.84, 1862 96,081.77, τὸ ὅλον 836,913.98.

Συνοικισμοί, ἐν ἔτει 1835 6,570.38, 1836 5,521.35, 1858 69,810.42, 1859 100,581.97, 1860 71,219.88, 1861 88,856.92, 1862 55,216.95, τὸ ὅλον 397,507.87.

Υδραυλικὰ ἔργα, ἐν ἔτει 1835 6,170.51, 1836 17,236.94, 1837 16,288.64, 1860 4,910.47, 1861 1,594.70, 1862 1,352.30, τὸ ὅλον 46,558.56· ἤτοι ἐν συνόλῳ κατὰ τὰ τριάκοντα ἔτη 8,608,847.42 δραχμῶν.

Ἐπίσης κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν (1852) ἰδρύθη καὶ *Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον*, ὅπερ ὅμως πυρποληθὲν, ἀνυποκαταστάθη καλλίτερον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδίου. Κεῖται δὲ ἐκεῖ ἔνθα ἄλλοτε ὑπῆρχε τὸ Ὠδεῖον. Ἐν τοῖς ὑπογείοις αὐτοῦ ὑπάρχει ὠραῖον Μωσαϊκόν. Τῷ 1854 ὠκομήθη καὶ ὁ *Πύργος τῆς Βασιλοῦσης* παρὰ τὰ Λιόσσια. Ὁ πύργος οὗτος εἶναι μικρὸν κτίριον γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, συγκείμενον ἐκ μιᾶς ὠραίας αἰθούσης καὶ ἐνὸς κοιτωνίου. Ἡ αἴθουσα εἶνε διακεκοσμημένη ὑπὸ τοῦ γάλλου ἀρχιτέκτονος, Βουλανζέ· αὐτοῦ ἐκείνου, ὅστις ἐπεστάτησε καὶ ἐν τῷ ναφί τῆς Μητροπόλεως, σήμερον ὁ Πύργος εἶναι κτῆμα τοῦ βουλευτοῦ Γ. Παχύ, ἀγοράσαντος αὐτὸν παρὰ τοῦ πρῶην ιδιοκτῆτου βαρόνου Σίνα.

Τῷ 1859 ἰδρύθη καὶ τὸ ἀπέναντι τοῦ *Ὁργανοτροφείου* Χατζη-Κωστα δημοτικὸν Βρεφοκομεῖον, δημαρχοῦντος τοῦ Γ. Σκούφου. Τὸ κατὰστημα τοῦτο συντηρεῖται δαπάνῃ τοῦ δήμου καὶ διὰ τῶν τόκων διαφόρων δωρεῶν ὁμογενῶν. Κηδόμενος δ' ὁ μέγας ἐκεῖνος βασιλεὺς τοῦ ἡμετέρου ναυτικοῦ ἵδρυσεν τῷ 1861 καὶ τὸ *Ναυτικὸν Ἀπομαχικὸν Ταμεῖον*, οὗτινος τὴν ιδέαν συνέλαβε πρῶτος ὁ Γερ. Ζωχιός, ὅστις καὶ πρῶτος πρόεδρος αὐτοῦ ἐγένετο. Τοῦ καταστήματος τούτου τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα μέχρι σήμερον διατρανοῦνται καὶ οἱ πάντες εὐλογοῦσι τὸ ὄνομα τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ. Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα ἐτέθησαν καὶ τὰ πρῶτα θεμέλια σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας ἐν Ἑλλάδι, διὰ δύο τῶν νόμων τοῦ ἀπὸ τῆς 22 Νοεμβρίου 1855 καὶ ἀπὸ 10 Ἰουνίου 1859 καὶ τοῦ ἀπὸ 8 Ὀκτωβρίου 1857 διατάγματος περὶ ἐκτελέσεως τῶν ἀνωτέρω νόμων, ἀλλ'

αὶ ἐργασίαι αὐτοῦ μόλις ἤρξαντο κατὰ τὸ 1863 καὶ ἀπεπερατώθησαν τῷ 1869, ὅτε ἐτέθη καὶ εἰς κοινὴν χρῆσιν.

Ἦδη πρὸ τοῦ νόμου τούτου ἐζήτησε τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ Σιδηροδρόμου ὁ ἐν Βιέννῃ μεγαλέμπορος βαρόνος Σίνας, ἀλλ' ἀπέτυχεν ὥς ἀπέτυχεν καὶ ὁ Βερναρδάκης, ὁ Μιχαὴλ Τσιότσας, ὁ Νικόλαος Στουρνάρης καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπιχειρηματῆαι, οἵτινες καὶ τὴν διατήρησιν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνήσεων τοῦ Ὁθωνος ἐζήτησαν. Οἱ αὐτοὶ ἐζήτησαν καὶ τὴν ἰδρυσιν μεγάλης Ἀτμοπλοῖκῆς Ἑταιρίας, ἀλλὰ καὶ αἱ προτάσεις αὐτῶν αὐταὶ ἐναυάγησαν· διότι κυβερνήσεις καὶ βασιλεὺς εἶχον ἐστραμμένα τὰ ὄμματά αὐτῶν πρὸς τὴν μεγάλην ἰδέαν, ἥς τὴν πλήρωσιν ἐκαραδόκουν ἐκ τοῦ μέλλοντος νὰ ἐκτραγῇ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, τοῦ Κριμαϊκοῦ.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐκκοπῆς ἐν Ἑλλάδι νομισμάτων ὁ Ὁθων ἐφρόντισεν εὐθὺς ἀμέσως κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα ἰδρύσας καὶ τελειοποιήσας τὸ πρότερον ὑφιστάμενον ἐν Αἰγίνῃ ἐπὶ Καποδίστρια νομισματοκοπεῖον· πλὴν περὶ τῶν νομισμάτων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος προκειμένου δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον νὰ ἀναδράμωμεν μέχρι τῆς πρώτης ἐκκοπῆς τοιούτων ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδίστρια, γενομένης τῇ 28 Ἰουλίου 1829 διὰ τοῦ νομισματοκοπείου, ὅπερ ἡγοράσθη ἐκ Μερίτης ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Κοντοσταύλου, ὃν ἀφίνομεν νὰ διηγηθῇ τὸ γεγονός :

«Κατὰ τὰ τέλη Μαΐου 1828, ἡ Ρωσικὴ κυβέρνησις ἔμβασε κατ' εὐθείαν εἰς τὸν Κυβερνήτην διὰ συναλλαγματικῶν πληρωτέων εἰς Λονδίνον 1,500,000 ρουβλίων, καὶ μ' ἐπεφόρτισεν ἡ ἐξαχάτης του νὰ μεταβῇ εἰς Μερίτην διὰ νὰ τὰς ἐξαργυρώσῃ, συγχρόνως δὲ νὰ προβλέψῃ τὰς ἀπαιτουμένας μηχανὰς πρὸς σύστασιν νομισματοκοπείου ἀναλόγου μὲ τὴν τότε κατάστασιν τοῦ ταμείου μας, ἐπιλοτιμήθην νὰ προβλέψῃ τὰς χειροτέρας, διὰ τὴν ὁποίαν ἀπέδειξα ἄνωτέρῳ κατεπεύγουσαν ἀνάγκην, καὶ τὰς οἰκονομικωτέρας, ἕνεκα τῶν πενιχρῶν χρηματικῶν μέσων μας.

«Τὰς δύο ταύτας βάσεις ἔχων ὑπ' ὄψιν, καὶ σχετισθεὶς μετὰ τοῦ πρώτου γραμματέως τῆς τότε ἐν Μερίτῃ διοικήσεως Σὺρ Φρέδερικ Χάνκεϋ ἡδυνήθην μετὰ πολλὰς προσπάθειάς ν' ἀγοράσω ὅλας

τὰς μηχανὰς τοῦ νομισματοκοπείου τοῦ ὀλίγον πρὸ τοῦ παρόντος αἰῶνος διαλυθέντος τάγματος τῶν ἱππέων τῆς Μελίτης, εἰς τὴν εὐτελεστάτην τιμὴν ἑκατὸν λιρῶν στερλινῶν, καὶ νὰ μεταφέρω μετ' ἐμοῦ εἰς Αἴγιναν.

• Ἄλλ' ἡ εὐτελὴς αὕτη τιμὴ τῶν ρηθειςῶν (καθότι καὶ ὡς ἀπλοῦν μέταλλον θεωρούμεναι ἤξιζον τὸ διπλάσιον τῆς ὁποίας ἐπλήρωσα), διήγειρε τοσαύτας κατηγορίας κατ' αὐτῶν ὡς ἀχρήστων. ὥστε ὁ ἐξοχος νοῦς τοῦ κυβερνήτου τόσον ἐδειλίασε πιστεύσας ὅτι δὲν ἠθέλαμεν ποτὲ δυνηθῆ νὰ κόψωμεν νομίσματα διὰ τοιούτων μηχανῶν (τὰς ὁποίας ὅμως, ἅς σημειωθῇ καὶ τοῦτο, οὐδείς ἀκόμη εἶχεν ἰδεῖ), ὥστε μὲ διέταξε νὰ μὴ προχωρήσω, μέχρις οὐ σκεφθῶμεν ὠριμώτερον ἢ ἂν τοιαῦται μηχαναὶ ἠδύναντο νὰ συντελέσουν εἰς τὸν σκοπὸν μας.

• Ἡ ἐπιμονὴ μου ὅμως ἀφ' ἐνός καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς ἐμὲ ἡ ἐξοχότης του ἀφ' ἑτέρου, ὑπερίσχυσαν, καὶ μετὰ κόπους καὶ ἀκαταλόγιστους προσπάθειας, ἠτύχησα τὴν 28 Ἰουλίου 1829 νὰ πέμψω εἰς τὴν Ἀργεὶ ἐθνικὴν Συνέλευσιν τὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ νομίσματα, συνιστάμενα εἰς ἀργυροῦν φοίνικα, καὶ εἰς χάλκινον μονόλεπτον, πεντάλεπτον καὶ δεκάλεπτον.

• Ἐ τῇ μικρᾷ λοιπὸν νήσῳ Αἰγίνῃ, ἐπιπροστίθησιν ὁ ἄριστα τὴν νομισματικὴν τῶν μεγάλων μαγίστρων τῆς Ρόδου διαφωτίσας Κ. Παῦλος Λάμπρος, ἐν ἧ ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Ἀργείου Φεῖδωνος ὀκτὼ αἰῶνας π. Χ. τὰ πρῶτιστα, ὡς ὁμολογοῦσιν οἱ ἀρχαιολόγοι, νομίσματα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐκεῖ ὡσαύτως προωρισμένον ἦτο νὰ κοπῶσι μετὰ εἰκοσιῆς αἰῶνας καὶ τὰ πρῶτιστα τῆς νεωτέρας.

Ἰδοὺ δὲ περὶ αὐτῶν τί λεγεί ὁ πολὺς ἱστορικός Κ. Μ. Βαρθόλδου (1)

Τὰ νομισματολογικὰ πειράματα τοῦ Καποδιστρίου κατεδείκνυντο μᾶλλον τὴν ἐξοχὴν αὐτοῦ ἀμάθειαν καὶ τὸν ζῆλον αὐτοῦ εἰς δημιουργίαν νέου τινος καὶ ἐκτάκτου ἥμιστα δ' ἀνταποκρίνοντο εἰς τὰς ἀληθεῖς ἀνάγκας τοῦ τόπου.

(1) Ἰδὲ σελ. 47 τῆς κατὰ μετάφρασιν τοῦ Ἀγγέλου Βλάχου Ἱστορίας αὐτοῦ Μέρους Β'. Ἀθήναι 1876.

Ἀντὶ νὰ δρίσῃ τὸ φράγκον νομισματικὴν μονάδα, ἐδημιούργησεν ὁ κυβερνήτης τὸν φοίνικα, ἐπηρεασθεὶς ὑπὸ παλαιῶν ἐμπορικῶν σχέσεων μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, καὶ εἰς νόμισμα τοῦτο, ὅπερ ἐκόσμει ἡ ἐπιγραφή: «*Καποδιστρία Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος*» ἔδωκεν ἀξίαν ἐνὸς ἑκτοῦ τοῦ ἰσπανικοῦ ταλλήρου.

Δὲν ἀνελογίσθη δέ, ὅτι τὰ ἰσπανικὰ ταλλήρα ἐκυκλοφόρουν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπερτιμημένα, καὶ ὅτι ἐπομένως τὸ νέον αὐτοῦ νομισματικὸν σύστημα εἶχε σαλευομένην τὴν βάσιν. Κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν αὐτῶν ἐλησμονήθη ἡ ἀπὸ τῆς μεταλλικῆς ἀξίας ἐκάστου ἀργυροῦ νομίσματος ἀφαίρεσις τῶν ἐξόδων τῆς ἐκτυπώσεως, ὥστε ἡ ἐκδοσις ἀργυρῶν νομισμάτων, ἀντὶ νὰ πλουτίσῃ τὸ κράτος, ὡς ἀλλαχοῦ συμβαίνει, ἐζημίωσεν αὐτό.

Κερδοσκόποι ἐκαρπώθησαν τὴν ἀσυγχώρητον ἐκείνην ἀμέλειαν, καὶ ἀποσύραντες τὰ νομίσματα τῆς κυκλοφορίας, ἀνέλυσαν αὐτὰ εἰς ἀργυρον ἢ τὰ ἐξήγαγον εἰς τὴν Ἀλλοδαπὴν.

Ἡ δὲ κυβέρνησις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκδικασθῇ ἄλλως ἢ μὴ κόπτουσα πλέον τοιαῦτα. Κατὰ νεωτέραν ἐκθεσιν μόνον 12,000 φοινίκων ἐκόπησαν ἐν συνόλῳ. Οὕτω δὲ ἐντὸς ὀλίγου κατήντησεν ὁ φοίνιξ ἰδανικὸν μόνον νόμισμα, ἐκπροσωπούμενον ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ διὰ τῶν λοιπῶν.

Ὁ κυβερνήτης ἔκοψεν ἐκ τῶν κατακτηθέντων τηλεβόλων χαλκὰ νομίσματα, καὶ ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου κατεκλύσθη ὑπ' αὐτῶν ἡ Ἑλλάς. Τὸ ποσὸν τῶν ἐντὸς 2 ἐτῶν κοπέντων χαλκίνων νομισμάτων ἦν τόσον, ὥστε ὑπερέβη τὸ ἐν τουλάχιστον ἑκατομμύριον φοινίκων. Ἀπειροὶ δὲ ἀπάται καὶ περιπλοκαὶ ἐγεννήθησαν ἐκ τῆς δυσαναλογίας ταύτης.

Γενικὴν ἀγανάκτησιν ἐν τῷ ἐμπορικῷ κόσμῳ προῦκάλεσεν ἡ διαταξὶς τοῦ Καποδιστρίου, καθ' ἣν ὁ ὀφειλέτης δανείου, γενομένου εἰς τουρκικὸν νόμισμα πρὸ τῆς διατιμήσεως τοῦ 1828, ὑπεχρεοῦτο εἰς ἀπόδοσιν τῆς δανεισθείσης ὀνομαστικῆς ποσότητος καὶ εἰς πληρωμὴν τοῦ χρέους αὐτοῦ διὰ νομίσματος κυκλοφοροῦντος κατὰ τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀποδόσεως τοῦ δανείου.

Ἐφαίνετο ὅμως, ὅτι κακὴ τοῦ Καποδιστρίου μοῖρα ἦτο νὰ ζητῇ τὴν ἐπανάρθωσιν ἐνὸς αὐτοῦ λάθους δι' ἄλλου πάντοτε μεγαλειτέ-

ρου. Οὕτω περὶ τὰ τέλη τῆς κυβερνήσεώς του, ἐν Ἰουλίῳ τοῦ 1831, ἐδημοσιεύθη ἀπαγόρευσις τῆς κυκλοφορίας παντὸς ξένου, ἰδίως τουρκικοῦ νομίσματος, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἐν Ἑλλάδι κοπέντων ἀπὸ τοῦ 1826 μέχρι τοῦ 1828.

Ἐξ ἀγαθῆς ἰσως γνώμης προήρχετο τὸ μέτρον τοῦτο, ἀλλ' ἦν ἀκαταλόγιστον ἀληθῶς ἐν χώρᾳ παλαιούσῃ κατὰ τῆς χρεωκοπίας, καὶ ἤνοιγεν ἐντελῶς τὰς θύρας εἰς τὴν τοκογλυφίαν καὶ τὴν παραχάραξιν.

Μετὰ ταῦτα, τῆς βασιλείας ἐγκαθιδρυθείσης, ἐκόπησαν διὰ νόμου τῆς 8)20 Φεβρουαρίου 1833, τὰ πρῶτα ἐπὶ Ὅθωνος νομίσματα τῶν ἐξῆς ἀξιών: χαλκᾶ μὲν τοῦ ἐνὸς λεπτοῦ, δύο λεπτῶν, πέντε καὶ δέκα λεπτῶν, ἅπερ ἄφ' ἐνὸς μὲν ἔφερον τὰ σήματα τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ἄφ' ἐτέρου δὲ τὸν ἀριθμὸν τῆς ἀξίας καὶ τὸ ἔτος τῆς ἐκκοπῆς, ἀργυρᾶ δὲ τῆς μιᾶς δραχμῆς, ἡμισείας δραχμῆς, τετάρτου δραχμῆς καὶ πενταδράχμου, ἅπερ ἄφ' ἐνὸς μὲν ἔφερον τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΟΘΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ἐπὶ δὲ θᾶτερα τὰ παράσημα τοῦ Κράτους, τὴν σημειώσιν τῆς ἀξίας καὶ τὸ ἔτος τῆς ἐκκοπῆς, καὶ χρυσᾶ τῶν εἰκοσι καὶ τεσσαράκοντα δραχμῶν, ἅπερ ἄφ' ἐνὸς μὲν ἔφερον τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως βλέποντος πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὴν ὡς εἰς τὰ ἀργυρᾶ ἐπιγραφὴν, ἄφ' ἐτέρου δὲ καὶ τὰ παράσημα τοῦ Κράτους, τὴν ἀναγραφὴν τῆς ἀξίας καὶ τοῦ ἔτους τῆς ἐκτυπώσεως ὡς καὶ τὰ ἀργυρᾶ. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ νομίσματα κατέστησαν σήμερον σπάνια· διότι τὰ μὲν χαλκᾶ διὰ τὸν χαλκὸν αὐτῶν ἐχύθησαν καὶ μετεβλήθησαν εἰς ἄλλα ἀντικείμενα, τὰ δ' ἄλλα διεσπάρησαν ἐκτὸς τοῦ Κράτους καὶ δὲν εἶναι σπάνιον τὴν σήμερον ἐν χρυσοῦν Ὀθώγειον — διότι οὕτως ἐκαλοῦντο τὰ εἰκοσάδραχμα χρυσᾶ τοῦ Ὅθωνος νομίσματα — νὰ τιμᾶται διπλασίως τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ ἀξίας.

Ὁ ἐπὶ τοῦ Ὅθωνος στρατὸς μέχρι μὲν τοῦ 1838, ὡς εἶδομεν, ἦτο ἀνάμικτος ἐκ Βαυαρῶν καὶ Ἑλλήνων, μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ πρώτου ἀποπεμφθέντος ἔμεινε μὲν ἐλληνικὸς ὅλως ὁ στρατός, ἀλλὰ διωκεῖτο ὑπὸ Βαυαρῶν ἀξιωματικῶν.

Ἄλλ' ὡς γνωστὸν ἡ σύστασις καὶ ἡ ὑπαρξίς τοῦ τακτικοῦ ἐν

Ἑλλάδι ἐθνικοῦ στρατοῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Τῷ 1821 ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης εἶχε διοργανώσει τακτικὸν στρατόν, τῷ 1822 ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος καὶ τῷ 1824 ὁ στρατηγὸς Παναγιώτης Ρόδιος. Ἐκτοτε ὅμως ὁ τακτικὸς ἐν Ἑλλάδι στρατὸς διοργανώθη καὶ ἠυξήθη ὑπὸ τοῦ ἐλθετοῦ Φαββιέρου καὶ προσήνεγκε τῇ πατρίδι ἐξόχους καὶ πολυτίμους ὑπηρεσίας. Μάρτυς δὲ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ εἰσὶν αἱ Ἀθήναι, καὶ ἰδίως ἡ ἀθάνατος καὶ ἡρωϊκὴ πράξις τῆς εἰσόδου αὐτοῦ μετὰ πυρίτιδος εἰς τὴν στενῶς πολιορκουμένην Ἀκρόπολιν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου καὶ τὴν ἀφίξιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος ὁ τακτικὸς ἑλληνικὸς στρατὸς διελύθη, ὡς εἶδομεν, καὶ προῦκάλεσε τὰ τρομερὰ ἐκεῖνα κατὰ τῆς ἀντιβασιλείας παρὰ-πονα, ἐξ ἧς προήλθεν ἡ ἐπάρατος ληστεία, καὶ ἀναδιοργανώθη διὰ τῶν Βαυαρῶν ἐθελοντῶν, οἵτινες ἐνθουσιωδῶς κατήλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα· διότι τοσοῦτος ἦτο ἐν Βαυαρίᾳ ὁ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τότε ἐπικρατῶν ἐνθουσιασμός, ὥστε, ὡς ἔγραψεν ὁ ἱστορικὸς I. Σεπ (1) ἐν σπουδαίᾳ διατριβῇ αὐτοῦ οἱ Βαυairoi ἐν Ἑλλάδι οὐδέποτε ἄλλοτε : «Οἱ πρεσβύτεροι ἐξ ἡμῶν ἐνθυμοῦνται ἔτι τὸ πρὸς ἐγγραφὴν ἐθελοντῶν συστηθὲν ἐν Μονάχῳ κομητάτον. Ἀπὸ τοῦ δευτέρου πλοῦ τοῦ Κολόμβου πρὸς τὰς Δυτικὰς Ἰνδίας οὐδέποτε ἄλλοτε ἴσως εὐρέθησαν τόσοι ριψοκίνδουνοι, ὅσοι κατὰ ταύτην, τὴν ἐν πάσῃ τῇ Γερμανίᾳ δημοτικωτάτην καταστάσαν ἀποστολὴν πρὸς τὰς ἑλληνικὰς παραλίας.»

Οἱ δὲ ποιηταὶ τῆς Βαυαρίας ἔψαλλον : (2)

Ὡ ἦλπε τῆς Βαυαρίας, ἐνδοξε
τῶν Βιτελσβάχων ρίχα ! καὶ σὺ ἦλπε
νέας Ἑλλάδος Βιτελσβάχων βλάστημα !
φωτίζειτ' αἰωρίως τοὺς πλατῆτας σὰς
ὦ ζωηφόροι θάλασσας καὶ φωτὸς πηγαί !

(1) I. Sepp «Die Bayern in Griechenland» (Beilage zur Allgemeinen Zeitung, No 285, 12 October 1882).

(2) Ἰδὲ K. Mendelson-Wartholdy «Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», κατὰ μετάφρασιν Ἀγγέλου Βλάχου, Ἀθήναι 1876, Τόμ. Β', σελ. 607.

Ὁ στρατὸς οὗτος, διὰ Διατάγματος τῆς 27 Φεβρουαρίου 1833, ἀπετελεῖτο ἐξ ὀκτώ ταγμάτων *Πεζικοῦ*, ἐνὸς συντάγματος *Λογχοφόρων*, ἑξ λόχων *Πυροβολικοῦ*, ἐνὸς λόχου *Ζευγυτῶν*, ἐνὸς λόχου *Τεχνιτῶν*, ἐνὸς λόχου *Μηχανικοῦ* καὶ τῶν *Γενικῶν Ἐπιτελῶν*, δύο λόχων *Σκαπαρέων* πρὸς κατασκευὴν τῶν στρατιωτικῶν οἰκοδομῶν, ὁδῶν, γεφυρῶν κτλ. καὶ κατὰ τὸ διάταγμα τῆς 2)14 Μαρτίου 1833 ἐκ δέκα ταγμάτων *Ἀκροβολιστῶν* συγκροτούμενων ὑπὸ τῶν ἀπολυθέντων τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας Ἑλλήνων στρατιωτῶν. Βραδύτερον τῇ 20 Μαρτίου (1 Ἰουνίου 1833) συνέστη καὶ ἡ *Χωροφυλακή*, ἥτις ἀπετελεῖτο ἐξ ἐνὸς ἀρχηγοῦ, δέκα μοιράρχων, εικοσιτεσσάρων ὑπομοιράρχων, ἐνὸς καταλυματίου, ἑκατὸν τριῶν ἐνωμοταρχῶν, ὀκτακοσίων πεζῶν καὶ ἑκατὸν εἰκοσι ἐρίππων χωροφυλάκων.

Ὅτε δὲ ἐν ἔτει 1838 ἀπεπέμφθησαν οἱ Βαυαροὶ στρατιῶται, ἐκτὸς ὀλιγίστων παραμεινάντων ἐνταῦθα καὶ κατοικησάντων ἐν τῷ ὀλίγον ἐξ Ἀθηνῶν ἀφισταμένῳ χωρίῳ *Ἡρακλείῳ* (1), ἀνεσχηματίσθη ὅλως ἐξ Ἑλλήνων, μεγίστην πειθαρχίαν ἐξασκούντων καὶ εὐόρκως τὸν ὃν ἔδωκαν ὄρκον τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν βασιλεῖα τελούντων, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς Πολιτείας.

Δυστυχῶς ὅμως ὁ τακτικὸς οὗτος στρατὸς ὁ ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ συστάσεως μέχρι τοῦ 1843 ἀμιγῆς τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτικῶν φρονημάτων καὶ ταραχῶν, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκ τῆς κατ' αὐτοῦ πίεσεως τῶν Βαυαρῶν ἀξιοματικῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τοῦ φιλελευθέρου φύσει χαρακτῆρος αὐτοῦ κινούμενος συνεμερίσθη τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ ἔλαβεν ἐνεργητικὸν μέρος εἰς τὴν

(1) Ὁ συνοικισμὸς τῆς στρατιωτικῆς ἀποικίας Ἡρακλείου (Ἀράκλι) ἐγένετο διὰ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 12)24 Μαΐου 1837, ἐπιτραπέντος 60 ἀνθρώποις ἐκ τοῦ 3ου καὶ 4ου πεζικοῦ νὰ κατοικήσωσιν αὐτόθι· διενεμήθη δ' αὐτοῖς καὶ γῆ ἐκ 40 στρεμμάτων. Πρὸ τῆς ἐν Ἡρακλείῳ συνοικίας τῶν Βαυαρῶν ἐστάλη στρατιωτικὴ ἀποικία Γερμανῶν εἰς Τύρινθα (19 Ἀπριλίου 1834 καὶ 12)24 Μαΐου 1837). Περὶ τῶν συνοικισμῶν ἰδὲ Θ, Δηλιγιάννη-Γ. Ζηνοπούλου Ἑλληνικὴν Νομοθεσίαν, Ἀθήναι, 1868, τόμ. Ε', σελ. 283.

κατὰ τὴν νύκτα τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843 συντελεσθεῖσαν πολιτικὴν μεταβολήν.

Ἐκτοτε δὲ ἐσυνεΐθισε νὰ ἀναμιγνύηται εἰς τὰ τῆς πολιτείας, καὶ παραδειγμα ἔχομεν τὸ θλιβερόν τῆς 1ης Φεβρουαρίου 1862 ἐν Ναυπλίῳ δρᾶμα, τὸ ἐν Σύρῳ, τὸ ἐν Κύνῳ, τὸ ἐν Ἀκαρνανίᾳ τὸ ἐν Ἀθήναις τῇ 10—11 Ὀκτωβρίου 1862, ὅπερ ἐπέφερε τὴν ἔξωσιν τῆς δυναστείας ἐκείνης, ἥτις ἔμελλε νὰ καταστήσῃ τὴν Ἑλλάδα ἐνδοξον καὶ μεγάλην, τοὺς Ἕλληνας λαὸν ἰσχυρὸν καὶ σημαίνοντα ἐν Ἀνατολῇ.

Ἐὰν λοιπὸν ἐξετάσῃ τις ἐπακριβῶς τὰς εἰρημένους πολιτικὰς μεταβολὰς, ὧν συμμετάσχε καὶ ὁ στρατός, θελεῖ παρατηρήσει, ὅτι ἀμφότεραι αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ αὗται ἔτεινον εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, εἰ καὶ ὡς ἐξ αὐτῶν ἐπῆλθε διάφορον πολιτικὸν ἀποτέλεσμα μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι, ἐπειδὴ ἡ τοῦ 1843 μεταβολὴ ἐνηργήθη κανονικῶς καὶ ἱεραρχικῶς, ἡ τάξις καὶ ἡ πειθαρχία τοῦ στρατοῦ οὐδαμῶς ἐπαθέ τι, ἐν ᾧ κατὰ τὴν δευτέραν Ὀκτωβρίου ἐπειδὴ αὕτη ἐνηργήθη ἀντικανονικῶς καὶ ἐναντίον τῆς στρατιωτικῆς ἱεραρχίας οἱ δεσμοὶ τῆς πειθαρχίας τοῦ στρατοῦ ἐχαλαρώθησαν, ἡ ἱεραρχία αὐτοῦ ἐξηφανίσθη, παρ' ὀλίγον δὲ νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἡ παντελὴς διάλυσις αὐτοῦ.

Διότι οἱ ἀρχηγοὶ τῆς τελευταίας ταύτης πράξεως δὲν ἦσαν κύριοι τοῦ σταδίου τούτου τῆς μάχης, διότι καὶ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς Ὀκτωβριανῆς μεταπολιτεύσεως ἠναγκάσθησαν ἄκοντες, ἴσως, νὰ ἐνδώσωσιν εἰς πράξεις ἀπαδούσας εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους, καὶ ἰδίως αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ.

Ὁ Ὄθων θέλων νὰ ἀνταμείψῃ ἠθικῶς τοὺς ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ἀγωνισθέντας ἔργῳ τε καὶ λόγῳ, κατὰ μίμησιν τῶν νεωτέρων ἔθνων, διὰ νόμου τῆς 20 Μαΐου (1 Ἰουνίου 1833) συνέστησε *Τάγμα Ἀριστείας* διὰ τὸ *Βασίλειον* τῆς *Ἑλλάδος*, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Τάγμα τοῦ Σωτῆρος*, ὅπερ διηρεῖτο εἰς πέντε κλάσεις: α') τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἀργυροῦ Σταυροῦ, β') τῶν ἱπποτῶν τοῦ Χρυσοῦ Σταυροῦ, γ') τῶν Ταξιαρχῶν, δ') τῶν Ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν καὶ ε') τῶν Μεγαλοσταυρῶν.

Καὶ ὁ μὲν ἀριθμὸς τοῦ α' ἦτο ἀπεριόριστος, τοῦ β' περιωρί-

ζετο εἰς 120, τοῦ γ' εἰς 30, τοῦ δ' εἰς 20 καὶ τοῦ Μεγαλοσταύρου εἰς 12 ἐκτὸς ἐννοεῖται τῶν εἰς ξένους ἀπονεμομένων.⁽¹⁾ Συνίστατο δὲ τὸ διάσημον τοῦτο ἐξ ὀκταγωνίως ὀξυνομένου Σταυροῦ ἐκ λευκοῦ σμάλτου ἐστεμμένου διὰ τοῦ βασιλικοῦ διαδήματος. Τὸ μέσον τοῦ Σταυροῦ περιζώνυτο ὑπὸ στεφάνου ἐκ κλάδων δρυὸς καὶ δάφνης καὶ παρίστα ἐπὶ μὲν τοῦ ἐνός μέρους τὸν Ἑλληνικὸν Σταυρὸν καὶ τὸν ἐνδότερον θυρεὸν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς :

Η ΔΕΞΙΑ ΣΟΥ ΧΕΙΡ, ΚΥΡΙΕ, ΔΕΔΟΞΑΣΤΑΙ ΕΝ ΙΣΧΥΙ

ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου τὴν προτομὴν τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Τάγματος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς :

ΘΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐπίσης ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκεπῷ ἐξέδωκε, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς, εἰς ἀνάμνησιν διαφόρων σπουδαίων γεγονότων διάφορα νομισματοσῆμα, ὧν πολλὰ περισώζονται ἐν τῷ παρ' ἡμῖν Νομισματολογικῷ Μουσείῳ.

Ἰδοὺ δὲ ὁποῖόν τι ἦτο τὸ ἐθνόσημον (στέμμα) τοῦ Ὁθωνος :

Ἰσόπλευρος κυανοῦς θυρεὸς ὀξυνόμενος εἰς τὸ μέσον τῆς κάτω πλευρᾶς καὶ περιέχων τὸν ἑλληνικὸν σταυρὸν ἀργυρόχρουν, φέρων ἐν τῷ μέσῳ μικρότερον θυρεὸν ὡς καὶ 21 ρόμβους τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Βαυαρίας, ὧν οἱ ἑνδεκα ἀργυρόχροι, οἱ δὲ δέκα κυανοῖ. Ὁ θυρεὸς κρατούμενος ἀμφοτέρωθεν ὑπὸ δύο ἐστεμμένων λεόντων φέρει κεκλεισμένον βασιλικὸν στέμμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου φαίνεται ἡ σταυροφόρος σφαῖρα τοῦ Κράτους· τὸ δὲ ὅλον εἶναι περιτετελιγμένον ὑπὸ βασιλικοῦ σκηνώματος ἔξωθεν μὲν πορφυροῦ ἔσωθεν δὲ κεκοσμημένου διὰ λευκογελέης, ἡ δὲ κορυφὴ αὐτοῦ ὡσαύτως κεκοσμημένη διὰ βασιλικοῦ στέμματος.

⁽¹⁾ Ἡ διάταξις αὕτη ἐν ἔτει 1848 Αὐγούστου 14 ἐτροποποιήθη ὡς ἐξῆς: ὁ μὲν τῶν ἱπποτῶν τοῦ Χρυσοῦ Σταυροῦ εἰς 240, ὁ δὲ τῶν Ταξιαρχῶν εἰς 60 καὶ τῶν Ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν εἰς 30.

Ἡ δικαιοσύνη ἐπὶ Ὀθωνος, κατὰ τὰ ἀπὸ 16 Ὀκτωβρίου 1834 βασιλικὸν Διάταγμα, κατενέμετο ὡς ἑξῆς : εἰς Εἰρηνοδικεῖα, εἰς Πρωτοδικεῖα, εἰς Ἐφετεῖα, εἰς Ἐμποροδικεῖα καὶ εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον. Καὶ τὰ μὲν εἰρηνοδικεῖα μεταβλητὰ ὄντα παρήλλασσον ἐκάστοτε, κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ὡς πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς Δικαιοσύνης, ἐν ἑκάστη δὲ ἔδρα Νομοῦ ὑπῆρχεν ἓν Πρωτοδικεῖον, ἦτοι ἓν μὲν ἐν Ναυπλίῳ (Ἀργολίδι καὶ Κορινθίᾳ), ἓν ἐν Τριπόλει (Ἀρκαδίᾳ), ἓν ἐν Πάτραις (Ἀχαΐα καὶ Ἥλις), ἓν ἐν Σπάρτῃ (Λακωνία), ἓν ἐν Σύρῳ (Κυκλάδες), ἓν ἐν Ἀθήναις (Ἀττικὴ καὶ Βοιωτία), ἓν ἐν Ἀμφίσσῃ (Φωκίς καὶ Λοκρίς, ὅπερ μετετέθη τῇ 17 Ὀκτωβρίου 1835 εἰς Λαμίαν), ἓν ἐν Μεσολογγίῳ (Αἰτωλία καὶ Ἀκαρνανία) καὶ ἓν ἐν Πύλῳ (Μεσσηνία, ὅπερ βραδύτερον τῇ 17 Ὀκτωβρίου 1834 μετετέθη εἰς Καλάμας, ἐν Ἀθήναις δὲ (πρωθυστερώς) καὶ ἐν Τριπόλει ὑπῆρχον καὶ ἀνὰ ἓν ἐφετεῖον, τὸ τῆς Τριπόλεως ὅμως, τῇ 8 Ἰουνίου 1836, μετετέθη εἰς Ναύπλιον, ἐν Σύρῳ δὲ καὶ Πάτραις καὶ Ναυπλίῳ ἀνὰ ἓν Ἐμποροδικεῖον καὶ τέλος ἐν Ἀθήναις ὁ Ἀρειὸς Πάγος, τὸν ἀνώτατον δικαστῆριον τοῦ Κράτους.

Πρὸς κανονικὴν δὲ λειτουργίαν τῶν διαφόρων τοῦ Κράτους δικαστηρίων εὐθὺς ἀμέσως συνετάχθη καὶ ἡ ἀναγκαῖα νομοθεσία ἣ τις ὅμως μετεγκλιματισθεῖσα ἀποτόμως ἐν Ἑλλάδι μικρὸν ἐφάνη κατάλληλος.

Διότι ὁ μὲν Ἐμπορικὸς Νόμος μετεφράσθη ἐκ τοῦ *Ναπολεορτείου Κώδικος*, ἡ δὲ περὶ δικαστηρίων νομοθεσία συνετάχθη ἐν Βαυαρίᾳ πρὸ τῆς καθόδου ἐτι τῶν ἀντιβασιλέων, ὁμοίως δὲ ἡ *Πολιτικὴ καὶ Ποινικὴ Δικονομία* (10 Μαρτίου 1834), ὁ ὀργανισμὸς τῶν συμβολαιογραφείων (21 Μαρτίου 1834), παρὰ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν ἀξίαν, εἶναι προϊόντα τῶν εὐρωπαϊκῶν νομοθεσιῶν, οὐχὶ δὲ ἀποτελέσματα πείρας καὶ γνώσεως τοῦ ἐλληνικοῦ χαρακτῆρος.

Καὶ ἔβριθον μὲν αἱ νομοθεσίαι ἐκείναι σοφῶν διατάξεων περὶ παντὸς εἶδους ἀντικειμένου καὶ ἦσαν ταμεῖον πολυτίμου ὕλης, ἣν περι-συνέλεξεν ὁ Μάουερ ἐκ σοφῶν εὐρωπαϊκῶν νομοθετημάτων, ἀλλὰ δὲν ἦτο πρόσφορος, εἰσέτι διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐφ' ᾧ καὶ ὡς Ἀστικὸς Κώδης ἐξηκολούθησεν εἰσέτι ἰσχύων ὁ Ἀρμενόπουλος, ὡς καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν καὶ τουρκοκρατίας· βραδύτερον, ἐν ἔτει 1856 συ-

ετάχθη Ἀστικὸς Νόμος, ἀπομίμησις τοῦ *Napoleontείου Κώδικος* ἀλλὰ μόνον τὸ πρῶτον αὐτοῦ βιβλίον ἐδημοσιεύθη (1).

Τοσαύτην δὲ περὶ τὴν δικαιοσύνην ὁ Ὅθων ἐδείκνυε μέριμναν, ὥστε, κατ' αὐτόπτην καὶ αὐτήκοον μάρτυρα, νύκτα τινα προσεκάλεσε τὸν ἐν ἔτει 1848 πρόεδρον τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν, ὅστις ἐν-τρομος μετέβη εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ἐνθα εὔρε τὸν μὲν Βασιλεῖα ἀναγι-νώσκοντα τὰ *Βασιλικά* καὶ ἔχοντα παρ' ἑαυτῷ τὴν ἐκδοθεῖσαν ἀπό-φασιν τοῦ Πρωτοδικείου, δι' ὧν ἀπεδείκνυεν ὅτι ἡ ἐκδοθεῖσα ἀπό-φασις ἦτο ἄδικος, τοῦ δὲ προέδρου ζητήσαντος νὰ δικαιολογηθῇ, ὁ βασιλεὺς ἀπήντησεν ὅτι πρέπει νὰ ὦσι προσεκτικώτεροι περὶ τὴν διανομὴν τῆς δικαιοσύνης, ἵνα μὴ καταπίπτῃ τὸ γόητρον αὐτῆς. Μετὰ τοιαύτης δὲ ἐπιστασίας ἀνεγίνωσκε τὰ υποβαλλόμενα πρὸς ὑπογραφὴν ἔγγραφα ἢ ἀναφορὰν, καὶ τόσον καλῶς εἶχεν ἐκμάθει ἐν βραχεὶ τὰ Ἑλληνικά, ὥστε ἀναφέρουσιν ὅτι, ὑποβληθείσης αὐτῷ ποτὲ ἀναφύρας ὑπὸ τινος νέου ζητοῦντος νὰ διορισθῇ ὑφηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὁ Ὅθων ἀντὶ πάσης ἀπαντή-σεως, ἐπέστρεψε τὴν ἀναφορὰν τοῦ νεαροῦ Βίγκελμαν πρὸς τὸ οἰ-κεῖον ὑπουργεῖον ἀρκεσθεὶς μόνον νὰ διορθώσῃ διὰ κυανῆς μολυβ-δίδος τὰς ἐν αὐτῇ ἀνορθογραφίας τοῦ αὐτομέδοντος.

Πρὸς τούτοις, τὰ μέγιστα ἐπρόντισε περὶ τοῦ καλλωπισμοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν δὲ πρωτεύουσιν, ἣν ἡ Βαυαρικὴ δαναστεία παρέλαβε σωρὸν ἐρειπίων καὶ μικρὰν κώμην περιήγαγεν εἰς πόλιν εὐρωπαϊκὴν διὰ λαμπρᾶς ρυμοτομίας καὶ εὐρειῶν ὁδῶν, καὶ λεωφόρων, ὥς περιε-κόσμησε διὰ πυκνῶν δενδρστοιχιῶν, αἵτινες μέχρι σήμερον σωζό-μεναι εἰσὶ τοσαῦτα μαρτύρια τῆς αἰδίου μνήμης πρὸς τὴν ἐκπε-σοῦσαν δυναστείαν (2) Μὴ ἡ φερώνυμος τῆς πρώτης βασιλείας ἡμῶν Ἀμαλίας λεωφόρος μετὰ τῆς διπλῆς δενδρστοιχίας δὲν εἶναι

(1) Τὰ κατ' αὐτὰ ἰδὲ παρὰ Ludwig Maurer, *Das Griechische Volk* n s w. καὶ Θ. Π. Δηλιγιάννη Γ. Κ. Ζηνοπούλου, Ἑλληνικὴ Νομοθεσία, Ἀθῆναι 1861, Τόμ. Β'.

(2) Περὶ τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Ὅθωνος ἔγραψεν ὁ Εἰρηναιὸς Ἀσώπιος ἐν τῷ «Ἀττικῷ Ἡμερολόγιῳ» καὶ ὁ Ἀντώνιος Μηλιαράκης ἐν τῇ «Ἑστίᾳ».

ἔργον τῶν χειρῶν αὐτῆς ; μὴ ἢ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ ἄγουσα
 δὲν ἔδενδροφυτεύθη ἀναλώμασι τῆς Ἀμαλίας ; μὴ ἢ παρὰ τὸν Κε-
 ραμεικὸν φυτεία καὶ τὰ Πευκάκια καὶ ὁ παρὰ τὴν Πλατεῖαν τοῦ
 Συντάγματος πορτοκαλλεὼν τοῦ Κήπου τῶν Μουσῶν δὲν εἶναι
 προϊόν τῆς περὶ τῆς πόλεως τῆς Παλλάδος ἰδιαίτερας μερίμνης τῆς
 Ἀμαλίας, ἣν ἔθεωρήθη τρόπον τινὰ κομμωτήριον αὐτῆς ; Αὐτὸς δὲ
 ὁ Ἀνακτορικὸς Κήπος, ἡ συνηρεφὴς καὶ κατὰσκιος καὶ σύμπυκνος
 φυτεία τοῦ ὁποίου προσελκύει ἄπειρον κόσμον δὲν εἶναι τῆς Ἀμα-
 λίας βλάστημα ; Ὁ Ὁθων δὲν παρέλαβε τὰς Ἀθήνας μικρὰς καὶ
 φεύγων διωχθεὶς δὲν ἀφῆκεν αὐτὰς πόλιν μετὰ 43,000 κατοίκων
 καὶ λαμπρῶν οἰκοδομῶν ; Ἀλλὰ τί λέγω αἱ Πάτραι κατὰ τὸ 1862
 δὲν εἶχον 18,342 κατοίκους, ὁ Πειραιεὺς τσακούτας, ἡ Ἐρμούπο-
 λις 18,511, ἡ Τρίπολις 7,441, αἱ Καλάμαι 6,292, τὸ Μεσολόγ-
 γιον 6,059, τὸ Ναύπλιον 6,024, ἡ Λαμία 4,685, ἡ Χαλκὶς 4,585
 καὶ ἡ Σπάρτη 2,024 ; Τὸ δὲ Κράτος ἀπὸ 700,000 κατοίκων, οὓς
 εἶχεν ἐν ἔτει 1838, δὲν ἐγκατέλιπε μετὰ 1,100,000 κατοίκων ;

Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου ἡ βασιλεία ἐπεμελήθη,
 κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αὐτῆς, ἀναθέσασα τῷ Βυζαντίῳ δημοσιο-
 γράφῳ Γρηγορίῳ Καμπούρογλου, τῇ 18ῃ Ἰουλίου 1857, διὰ συμ-
 βάσεως μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπο-
 γραφείσης καὶ ἐπικυρωθείσης διὰ τοῦ νόμου ΤΖ καὶ τῇ 31ῃ Αὐ-
 γούστου 1857 ἐξεδόθη βασιλικὸν διάταγμα, ἐν ᾧ προσδιωρίζετο ἡ
 θέσις πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, ἐκεῖ-ἐνθα σήμερον τὸ
 Δημοτικὸν (Σύγγρειον) Θέατρον, κατὰ τὴν Πλατεῖαν Λουδοβί-
 κου,(1) ἀλλὰ δυστυχῶς, ἐνεκεν διαφόρων λόγων, τὸ Ἐθνικὸν Θέα-
 τρον ἔκτοτε ἐναυάγησε καὶ μόλις ἐσχάτως, διὰ τῶν ὑπὸ διαφόρων
 ὁμογενῶν τῷ νῦν βασιλεῖ δωρηθέντων χρηματικῶν ποσῶν ἤρξατο

(1) Οὐκ οἶδ' ὅπως οἱ ἀντοθωνικοί, οἱ τὰς Πλατείας « Ὁθωνος » ἐν τε Ἀθῇ
 ναίει καὶ Πειραιεῖ μετονομάσαντες τὴν μὲν « Ὀμονοίας », τὴν δὲ « Θεμιστο-
 κλέους », ἀφῆκαν τὴν τοῦ « Λουδοβίκου » διὰ τὰ κατὰ τὸ Θέατρον τοῦτο ἰδὲ τὸ
 ὑπὸ τοῦ Δημητρίου « Καμπούρογλου » ἐν « Ἑβδομάδι » τοῦ 1888 (ἀριθμ. 3-4)
 δημοσιευθὲν ἄρθρον : « Τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον ».

ἄραιοκοδομούμενον ἐν μεγαλοπρεπεῖ σχεδίῳ κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀγίου Κωνσταντίνου, ἀπέναντι τοῦ ἀποπερατουμένου ὁμωνύμου ναοῦ.

Τὸ Ἑλληνικὸν Θεάτρον ἐπὶ Ὅθωνος δύναται τις νὰ εἰπῇ ὅτι ὀλίγα μόνον βήματα προόδου ἐποιήσατο· διότι οὔτε καλοὶ Ἕλληνες ἠθοποιοὶ ὑπῆρχον, οὔτε δραματικὰ ἔργα ἀντάξια τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν συνεγράφησαν, ἐκτὸς τινῶν μόνον, καίτοι πολλοὶ ἐκ τῶν ἐν ταῖς Αὐλαῖς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων ἐν ταῖς ἡνωμέναις ἡγεμονίαις Βλαχίας καὶ Ρουμανίας διδασκόντων ὑποκριτῶν κατήλθον εἰς Ἀθήνας καὶ πολλὰ ἔργα ἐκ τῶν ξένων φιλολογικῶν μετεφράσθησαν καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐπομένως ἡ μὲν ἀριστοκρατία τῶν Ἀθηνῶν διεσκεδάζεν ἐν Ἰταλικοῖς μελοδράμασι καὶ Γαλλικοῖς, ὥς καὶ τὴν σήμερον γίνεται, καὶ ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς καὶ ἀνακτορικοῖς θεατριδαῖς καὶ τοῖς τῶν διαφόρων Πρεσβειῶν, τὸ δὲ πολὺ τοῦ πλήθους ἤκουε διδασκόμενα ξένα τε δραματικὰ ἔργα καὶ πρωτότυπα· ὁ Μάρκος Βότσαρης, ὁ Διάκος, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Καποδίστριας, ὁ Κων. ὁ Παλαιολόγος, ἡ Βαβυλωνία, ὁ Γεώργιος Καστράσης, Ρήγας ὁ Φερραῖος, Ἀλέξανδρος ὁ Φερραῖος, ὁ Κόρσεος, ὁ Κόδρος, ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσος, ἡ Μήδεια, ἡ Μαρία Δοξαπατρῆ, τὰ Τέκνα τοῦ Δοξαπατρῆ, οἱ Κυψελίδαι, ὁ Ὀδοιπόρος καὶ ἄλλα, ὧν οἱ δραματικοὶ συγγραφεῖς ὁ Ἰωάν. Ζαμπέλιος, ὁ Π. Σοῦτσος, ὁ Δ. Βερναρδάκης, ὁ Σ. Καρύδης, ὁ Θ. Ἀλκαῖος, ὁ Δ. Γ. Βυζάντιος, ὁ Ι. Ρ. Ραγκαβῆς καὶ ἄλλοι. (1)

Τὸ μόνον ὅπερ δύναται τις νὰ κατηγορήσῃ τοῦ Ὅθωνος εἶναι ὅτι αὐτὸς διαβιούς καὶ μαθὼν ἐν τῇ μεγάλῃ αὐλῇ τῆς Βαυαρίας τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν μεγάλην αὐλικὴν λάμπιν ἐζήτησε νὰ μεταφυτεύσῃ αὐτὴν καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ, ἥτις ἀξέστος τότε οὔσα καὶ ἀγροῖκος εἶχεν ἀνάγκην ἀπλότητος καὶ λιτότητος ἵνα συνειθίσῃ τὸν λαὸν εἰς τὴν λιτότητα καὶ τὸν μέτριον διάκοσμον.

Τὰ τῆς Αὐλῆς μιμηθεῖσα καὶ ἡ Κυβέρνησις εἰσήγαγε πολυτέλειαν ἐν τῇ ὑπαλληλίᾳ καὶ γραφειοκρατίᾳ δυσανάλογον πρὸς τὰς

(1) Περί τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ Θεάτρου ἰδὲ τὸ ἔργον τοῦ George Fournon, *Le théâtre grec moderne* Paris 1892, καὶ Rudolf Nicolai, *Geschichte der Neugriechischen Literatur* Leipzig 1876, σελ. 174—196.

Ὁ στρατηγὸς
Δημήτριος Γρίβας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνάγκας τῆς χώρας καὶ τὰ βάρη αὐτῆς, ταύτην δὲ καὶ οἱ ἰδιῶται ὡς ὑπογραμμὸν λαβόντες ἤρξαντο ζῶντες πολυτελῶς καὶ μετὰ χλιδῆς ἀήθους, τέως τοῖς Ἑλλήσιν, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὁποίας βλέπομεν μέχρι τῆς σήμερον.

Ἀλλὰ καίπερ τοιαύτη οὖσα ἡ αὐλὴ τοῦ πρώτου βασιλέως ἡμῶν δὲν ὁμοίαζε πρὸς τὰς τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἡγεμόνων, οἵτινες καθιστῶσιν αὐτὰς ἐνδiciaτητήριον πάσης χλιδῆς καὶ μαλθακότητος, ἀλλ' ἦτο αὐστηρὰ καὶ τιμία οὕτως, ὥστε κατέστη παροιμιώδης πλέον ἡ τιμιότης τῶν Ἑλληνικῶν Ἀνακτόρων, καὶ διηγοῦνται ὅτι, ὅτε ποτὲ ἡ ἑλληνὶς Τιβὴ παρεπονέθη τῇ Μεγάλῃ Κυρίᾳ τῆς τιμῆς βαρυνίδι Πλύσκοβ (1) διατί δὲν προσεκληθῇ καὶ αὐτὴ εἰς τὸν δοθέντα ἐν τοῖς Ἀνακτόροις χορόν, ἡ βασίλισσα, ἥτις ἀπὸ τοῦ παρακειμένου δωματίου ἤκουε ταῦτα, αἰφνης παρουσιασθεῖσα εἶπεν αὐτῇ ὅτι : «*κυρίαί τῆς ἀνατροφῆς σας δὲν ἔχουν θέσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀνάκτορον*», καὶ ἀπῆλθεν ἀπατόμως ἀφήσασα ἐνεὸν τὴν Τιβὴν.

Ἄλλοτε ποτε τῆς κομίσεως Θ^{***} παρεπιδημούσης ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτῆς ἔρωτας περιπλεχθέντος μεταξὺ ἄλλων καὶ τοῦ στρατηγοῦ Χ. Π., ἡ βασίλισσα τοσοῦτον ὠργίσθη διὰ τὴν ἀνοικειὸν διαγωγὴν τοῦ στρατηγοῦ, ὥστε διέταξεν, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως, τὸ Αὐλαρχεῖον νὰ μὴ στείλῃ προσκλητήριον χοροῦ τῷ γέροντι στρατηγῷ.

Ὁ στρατηγὸς νομίσας ὅτι, κατὰ λάθος, δὲν ἀπεστάλη αὐτῷ προσκλητήριον μετέβη αὐτόκλητος. Τοῦ χοροῦ ἀρξαμένου καὶ τοῦ κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθιμον χαιρετισμοῦ τῶν στρατηγῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἡ βασίλισσα ἰδοῦσα τὸν στρατηγὸν Χ. Π.

— Ἐλάβατε προσκλητήριον ; εἶπεν αὐτῷ.

— Ὁχι, Μεγαλειοτάτη.

(1) Ἡ βαρυνὶς Πλύσκοβ, ἐξ ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας τοῦ μεγάλου Δουκάτου τοῦ Ὁλδενβουργ καταγομένη, προσελήφθη κατὰ τὴν ἐκ Γερμανίας ἄφιξιν τῆς Ἀμαλίας εἰς Ἀθήνας καὶ διωρίσθη μεγάλη κυρία τῆς Αὐλῆς, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Π. Νοταρᾶ, τοῦ αὐλάρχου, ἐκτελοῦσα τὰ καθήκοντα αὐτῆς αὐστηρότατα. Ἀποκτήσασα δὲ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Βασιλίσσης πολλάκις ἐγχερίσμευσε μετὰξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ διπλωματικοῦ σώματος ὡς μεσάζουσα.

— Καὶ τότε πῶς ἤλλατε ;

— Διότι θεωρῶ τὸ Παλάτι 'σάν σπίτι μου.

— 'Εάν τὸ θεωρῇς 'σάν σπίτι σου, λέγει αὐτῷ, τότε νὰ φέρεσαι καὶ 'σάν 'στό σπίτι σου· εἶπε καὶ ἔστρεψεν αὐτῷ τὰ νῶτα.

Ὁ στρατηγὸς τεθηπῶς ἀνεχώρησε τοῦ χοροῦ καὶ παρῆλθον πολλὰ ἔκτοτε ἔτη, ἕως οὗ, τῇ μεσολαβήσει πολλῶν ὑψηλῶν προσώπων, προσεκλήθη καὶ αὐθις εἰς ἀνακτορικὸν χορὸν.

Τὸ αὐτὸ ἔπραττε καὶ πρὸς ὑπουργούς, ὧν οἰκογενειακὰ σκάνδαλα δὲν ἐπέτρεπον τὴν εἰς τὸν χορὸν μετὰ τῆς κυρίας αὐτῶν ἐμφάνισιν, ὡς ἔπραξε πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης Π. πρὸς ὃν ἔστειλε προσκλητήριον ἐν ᾧ ἐλέγετο ῥητῶς : « ὁ ὑπουργὸς μέλος του », καὶ πρὸς ὑπουργόν τινα τῶν 'Εξωτερικῶν, ὅστις καὶ διεζεύχθη τὴν σύζυγον αὐτοῦ ὡς ἐκ τούτου.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐπὶ Ὁθωνος παρατηρηθεῖσαν στείρότητα περὶ τὴν συγγραφὴν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων πρὸς χρῆσιν τῶν φοιτητῶν καὶ ἄλλων βιβλίων πρὸς χρῆσιν τῆς νεότητος, ἀνεπτύχθη μεγάλως ἡ δημοσιογραφία, ἣτις μεθ' ὅλην τὴν περὶ τύπου αὐστηρότητα τοῦ Νόμου ἐξηκολούθει νὰ ἐπιπίπτῃ λάβρως κατὰ τε τῆς βασιλείας καὶ τῆς κυβερνήσεως.

Αἱ ἐφημερίδες, αἵτινες τότε ἦσαν ὡς εἶναι τὴν σήμερον τὰ περι-οδικά, ἀπαξ ἢ δις τῆς ἐβδομάδος ἐκδιδόμεναι, ἔγεμαν ὕβρεων, ἐκτὸς ὀλίγων σοβαρῶν φύλλων, καὶ ἀντεκδικήσεων, ὃ δὲ λόγος ἐν αὐταῖς ἦτο αἰετοπερὶ προσώπων καὶ ἀτομικῶν συμφερόντων, οὐδέποτε ἀσχοληθείσας περὶ τῶν γενικῶν τῆς χώρας πραγμάτων εἴτε περὶ ἐπιδοκιμασίας καλῆς τινος πράξεως.

Ἐντεῦθεν δὲ οἱ δημοσιογράφοι ἐλαχίστην ἢ οὐδεμίαν παρέσχον τῇ χώρᾳ ὠφέλειαν καὶ ἐγένοντο καὶ πρόξενοι κακοῦ, διαδίδοντες καὶ τοῖς ἔξω τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὁμογενέσιν ἀπαισίας κατὰ τῆς Κυβερνήσεως εἰδήσεις. Ἦσαν δὲ τότε πολυάριθμοι· διότι πᾶς τις οἰοσδήποτε συνταγματικὸς Ἕλλην πολίτης εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδίδῃ τύπῳ τὰς ιδέας αὐτοῦ καὶ πολλοὶ τῶν πολιτευομένων καὶ ὑπουργῶν ἔγραφον τοιαύτας, ἵνα δι' αὐτῶν ἐξυβρίζωσι πραγματικῶς τὴν Κυβέρνησιν :

Ἡ ὑπουργήμα μου δίδεις
ἢ ἐφημερίδα γράφω

ἦτο τὸ κατὰ τῆς Κυβερνήσεως φόβητρον αὐτῶν· ἐντεῦθεν δὲ ἐξεδίδοντο ὑπὸ διαφόρους τίτλους (1), ὧν ἡ ἀπαρίθμησις καὶ μόνη εἶναι τι κοπιῶδες, διάφορα ἡμερόβια καὶ ἀνιαρὰ φύλλα, ἐξ ὧν περιέμενεν ὁ κόσμος νὰ φωτισθῇ!

Κατὰ τὸ 1853 εἰσῆχθη καὶ ἐλληνιστὶ ἡ *Στενογραφία*, ἥτοι ὁ τρόπος τοῦ γράφειν ἰσοχρόνως τῇ προφορᾷ τὸν λόγον, ἧς πατὴρ ἐν Ἑλλάδι θεωρεῖται ὁ Μίνδλερ, εἰς ὃν οἱ ὀλίγιστοι ἐν Ἑλλάδι στενογράφοι καὶ ἰδίως οἱ τοῦ Βουλευτηρίου ἀφιέρωσαν καὶ προτομήν ἀνακειμένην ἐν τῷ Στενογραφικῷ Γραφείῳ. (2)

Τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν, τῷ 1859, κατὰ τὰ νηολόγια τοῦ Κράτους, ἀνῆρχετο εἰς 3,984 πλοῖα χωρητικότητος ἐν συνόλῳ 274,480 τόνων μετὰ πληρωμάτων ἐξ 23,918 ἀνδρῶν, τὸ δὲ πολεμικὸν ναυτικόν, ὅπερ ἐκανονίσθη διὰ τοῦ ἀπὸ 31 Ν)βρίου 1833 Διατάγματος, εὕρισκετο, σχετικῶς πρὸς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐν καλῇ καταστάσει. Τῷ δὲ 1846 ἰδρύθη καὶ ναυτικὸν παιδευτήριον πρὸς σπουδὴν τῶν μελλόντων ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ ἐπὶ τῆς κορβέττας *Λουδοβίκου*.

Τὸ ἐμπόριον, κατὰ τὸ ἔτος 1858, ἀνῆλθεν εἰς 73,016,696 δραχμῶν, τὸ δὲ εἰδικὸν ἐμπόριον μετὰ ἐν ἔτος εἰς 80,000,000 περίπου δραχμῶν, τοῦθ' ὅπερ ἐμαρτύρει τὴν ὁσημέραι πρόοδον αὐτοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν τὰ κατὰ τὴν τριακονταετῇ βασιλείαν τοῦ Ὁθωνος συντελεσθέντα. Ἐπισκοπήσωμεν δὲ νῦν καὶ ἴδωμεν ὅποια τινὰ ἦσαν τὰ ἐπενεγκόντα τὴν πτώσιν τῆς πρώτης δυναστείας αὐτῆς. Τὰ στοιχεῖα τῆς κακοδαίμονίας τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἐσπάρη-

(1) Σωτήρ, Ἀθηναῖ, Ἑλπίς, Αἰών, Καρτερία, Συντηρητική, Νέος Κόσμος, Χρόνος, Ταχυδρόμος, Ἑλληνόκοσμος, Πρωτῖνός Κῆρυξ, Φίλος τοῦ Λαοῦ, Φήμη, Ζέφυρος, Πρόδοξος, Σφαῖρα, Ἄγγελος Ἀθηναίων, Τὸ Ἄστρον τῆς Ἀνατολῆς, Ἑλληνικὴ Πλάστιγξ, Ἡώς, Ἀνεξάρτητος, Μνημοσύνη, Ἀτίθασσος, Ἑθνικὴ, Ἑλλάς, Φανὸς τῆς Μεσογείου, Ἐφημερίς κτλ.

(2) Περί στενογραφίας τὸ πρῶτον ἐλληνιστὶ ἐφαρμοσθείσης ἐξεδόθη ὑπὸ Πάνου Ἡλιοπούλου βιβλίον ἐν Ἀθήναις τῷ 1853.

σαν εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος· διότι ἡ μετὰ τοῦτον, δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς 27-ης Ἀπριλίου (7 Μαΐου 1832) ἰδρυθεῖσα βασιλεία, καὶ ἀντὶ ταύτης ἐπὶ τριετίαν ἀντιβασιλεία, ἐσκέφθη περὶ τοῦ ἀρτιγεννήτου ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὡς ὁ ληστής Προκρούστης περὶ τῶν θυμάτων αὐτοῦ· ἀπῆνθισε τὰς ἐντελεστέρας διατάξεις τῆς διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς νομοθεσίας τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀνάστημα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἦτο μικρόν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν νομοθετικὴν ταύτην κλίνην, ἀνείλκυσε τὰ σκέλη αὐτοῦ, καὶ, ὅτε τὸ ἔθνος ἐχειραφετήθη, δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ ὀρθοποδήσῃ.

Ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας οἱ ἐθνικοὶ πολιτικοὶ ἄνδρες, οἱ Ζαῖμαί, οἱ Μαυροκορδάτοι, οἱ Τρικοῦπαι, οἱ Κουντουριῶται, οἱ Κωλέτται καὶ λοιποὶ ὑπῆρξαν παντάπασιν ἀνίσχυροὶ καὶ ἡ ἀναγέννησις, ἥτις δὲν συνετελέσθη διὰ τῆς μεγαλοφυΐας ἑνὸς καὶ μόνου, δὲν ἀφείθη τοῦλάχιστον εἰς ἑαυτήν, ὅπως τελεσφόρως ἄχθῃ εἰς πέρας, διὰ τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἀρετῆς τῶν προκρίτων καὶ ἀριστειούχων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Τοὺς οἰκάδας τοῦ Κράτους ἐνηλικιωθεὶς ἀνέλαβεν, ὁ κατόπιν μακρὰς χηρείας τοῦ ἑλληνικοῦ Θρόνου, πρῶτος βασιλεὺς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ὅστις κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, ὡς παράκλητος τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας μονάρχης, ὑπὸ τοὺς γλυκεῖς οἰωνοὺς ἐθνικῶν προσδοκιῶν καὶ ἐλπίδων.

Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἐχαιρετίζετο ὑπὸ σύμπαντος τοῦ ἔθνους ὡς ἄγκυρα σωτηρίας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδίστρια καὶ τὴν κατάργησιν τῆς αὐτοῦ ἀντιβασιλείας. Ἐφερε μεθ' ἑαυτοῦ βαθύτατον τὸ αἶσθημα τῆς ἑλληνικῆς ιδέας, τὸ ὅποσον ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ εὐγενοῦς αὐτοῦ πατρός, τοῦ ἐπιφανεστάτου τῶν ἐν Γερμανίᾳ φιλελλήνων, τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου.

Ὁ βασιλεὺς Ὁθων, κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα, συνοδεύετο ὑπὸ στρατιωτικῆς ἀποστολῆς καὶ ὑπὸ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐπεδόθησαν εἰς τὴν διοργάνωσιν τῆς νέας χώρας, ἐστερημένης ἔτι τῶν κυριωτέρων στοιχείων τοῦ πολιτικοῦ βίου.

Ἀπαντες οὗτοι εἰργάσθησαν μετὰ ζήλου πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ὁμῶς μὴ λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα τῶν Ἑλλήνων, τὰ

ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν, ἐζήτησαν εὐθὺς ἀμέσως νὰ μετεγκλιματίσω-
σιν εἰς Ἑλλάδα νομοθεσίαν καὶ ἐθιμοταξίαν ὁθνεῖαν πρὸς τὸ ἔθνος,
τὰς τύχας τοῦ ὁποίου ἐκλήθησαν νὰ ἰθύνωσι καὶ ἐξέπεσαν ἀσκόπους
θεωρητικὰς ἐργασίας, αἵτινες πολλῶ βραδύτερον ἠδύναντο νὰ εἰσα-
χθῶσι καὶ τελεσφορήσωσιν.

Ἐν ταύτοις, οἱ Βαυαροὶ εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος εἰλι-
κρινῶς καὶ ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος, ἡ Ἑλλὰς ἐκτῆσατο ὅ,τι
ἀπαιτεῖτο πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, ἐκτῆσατο *Κώδικα τῆς δικαιοσύνης*,
τῆς *Διοικήσεως*, τῆς *Στρατιωτικῆς ὀργανώσεως*, *Νομοθεσίαν*, ἐφά-
μιλλον πρὸς τὰς τῶν ἐν Εὐρώπῃ.

Ἡ ἐργασία αὕτη ὀφείλεται τῷ βασιλεῖ τῆς Ἑλλάδος, ὅστις ἀ-
ποφασίσας νὰ στερηθῇ τῆς φυσικῆς πατρίδος αὐτοῦ, τῆς Βαυαρίας
καὶ συγκεντρώσας τὸ πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν Ἑλλάδα φίλτρον, ἠγά-
πησε τὴν χώραν τῶν ὀνείρων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὑπὲρ πάντα ἄλλον
καὶ ἐζήτησε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν πρῶτον ἐν Ἀνατολῇ Βασιλείον.

Ὀλίγον μετὰ τὴν κατάβασιν αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα ἠνοίγοντο αἱ
πύλαι τοῦ *Ὁθωμανοῦ Παρεπιστημίου*, καλουμένου νὰ συνεχίσῃ τὰς
μεγάλας ἡμέρας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, ὅποια ἐκαλλιεργήθη
ἄλλοτε ἐν τῷ κλασικῷ τούτῳ ἰδαίει τῶν Ἀθηνῶν.

Τότε, κατὰ πρῶτον, ὁ τόπος ἔσχε κυβέρνησιν, οὐχὶ θεραπεύουσιν
συμφέροντα πατρίδας, ἀλλὰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχουσιν τὰ συμφέροντα
τῆς πατρίδος, τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔθνους. Ἐν τούτοις, ἡ διὰ τῆς κα-
θιερώσεως τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς, ὡς ἐγγυήσεως τῆς ἐννόμου τάξεως,
παραγκωνισθεῖσα κρατοῦσα τέως ὀλιγαρχία, θανάσιμον λαμβάνουσα
τραῦμα, διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἀξιώσεων αὐτῆς, δυσχερῶς ἔφερε
τοῦτο καὶ ἐκ τούτου προήλθεν εἰς μέσον ἡ κατὰ τοῦ Ὁθωνος ἀντί-
δρασις, ἣτις κατέληξεν εἰς τὸ μοιραῖον τῆς 10 Ὀκτωβρίου τέρμα.
Ἡ ὀλιγαρχία, αὕτη ἦτις, καθ' ἅπασαν τὴν ἐπανάστασιν, ἐλυμαί-
νετο τὰ δημόσια, οὐκ ὀλίγα δεινὰ τῷ ἔθνει προκαλέσασα, κατεξα-
νέστη σύσσωμος, ὁ δὲ βασιλεὺς ἀντὶ ὑποστηρίξεως, εὖρε τὴν στά-
σιν ὡς ἀμοιβὴν τῶν ὑπὲρ τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐνομίας μεγίστων
προσπαθειῶν αὐτοῦ.

Ἦρξατο ἰναντίον αὐτοῦ συστηματικὴ ἐργασία, καθ' ἑκάστην ὑπο-
νομούουσα τὰς βάσεις τῆς διοικήσεως. Ἐν ὀνόματι δῆθεν τῶν ἑλευ-

θέρων θεσμῶν διεξεδικοῦντο ταπεινότερα προσωπικά συμφέροντα.

Ληστειοταρσαίαι κατὰ τῶν καθεστώτων ἐχαρκτηρίζοντο ὡς ἔθνικὰ κινήματα ὑπὸ πονηρῶν πολιτικῶν, ἢ πεπλανημένων φαντασιοκόπων, ἐπιζητούντων νὰ ἐφαρμόσωσιν ἐν Ἑλλάδι, ἡμιβαρβάρῳ ἔτι, τοὺς πολιτειακοὺς θεσμούς, ἵνα οὕτως ἀντιπολιτεύωνται τὸν Ὅθωνα.

Ὁ Ὅθων ἠγάπησε τὴν Ἑλλάδα, ὅσον οὐδ' αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες, ἠγάπησε τοσοῦτον τὴν Ἑλλάδα, ὅσον ἀπεστρέφετο ὡς ἄτομα τοὺς Ἕλληνας, ὧν ὀλιγίστους μόνον ἠγάπησε καὶ ἔτι ὀλιγωτέρους ἐτίμησεν· ἡ μεγάλη δ' αὕτη πρὸς τὴν χώραν ἐφ' ἧς ἐβασίλευσεν ἐπὶ τριακονταετιᾷ ἀγάπη, ἐν πολλοῖς, ἐβλάψεν αὐτόν· διότι νυχθημέριος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ περιπταμένη παρεκώλυε τὴν ὀξυδερκειαν τοῦ βασιλείως, σκεπτομένου ὡς ἀτόμου καὶ παρεῖχεν αὐτῷ ἀντὶ ὠφελείας ζημίαν ἀνεκτίμητον.

Ἐπεθύμει μεγάλην τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ζῇ ἐν αὐτῇ· διὸ καὶ κατὰ τὸ τριακονταετὲς τῆς βασιλείας αὐτοῦ διάστημα πεντάκις μόνον ἀπεδήμησεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν καὶ πρὸ μὲν πρῶτον (1836) πρὸς τέλεσιν τῶν γάμων αὐτοῦ, τὸ δὲ δεύτερον (1837) πρὸς παρουσίαν τῆς νύμφης πρὸς τοὺς οἰκείους, αἰδὲ τρεῖς ἄλλαι (1844, 1849, 1861) ἀποδημίαι ἐγίνοντο μὲν χάριν λουτρῶν, ἀλλὰ κυρίως ἐσχόπουν τὰ τῆς διαδοχῆς, ἀπερ ἦσαν τὸ μοιραῖον δι' αὐτὸν ζήτημα.

Τῆς τοιαύτης ἀντιπράξεως ἀμέσων ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνῃ ἀφάρπασις τοῦ Συντάγματος, τοῦθ' ὅπερ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ πρῶτον πραξικόπημα τῆς παραγκωνισθείσης ὀλιγαρχίας καὶ ὁ πρῶτος κλονισμὸς τῆς βαυαρικῆς δυναστείας. Οἱ Ἕλληνες ἔκτοτε, ἀνακύψαντες μικρὸν ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων καταστροφῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν σπαραγμῶν, συνησθάνθησαν ζωηρότερον τὸ θέλητρον τῆς ἀνεξαρτησίας· αἱ ἐπιβλαβεῖς τοπικαὶ ἐπιρροαί, κατὰ μικρόν, ἐξέλειπον καὶ ἐπῆλθε κοινωνικὴ τις ἰσοπέδωσις καὶ ἡ συγκέντρωσις τῆς ἀρχῆς περιεποίησε μὲν εἰς τὴν κυβέρνησιν δύναμιν μεῖζονα ἢ πρότερον, ἀλλ' ἡ συγκέντρωσις αὕτη, ἐν πολλοῖς ἐπιβλαβῆς, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐντελεστέραν κατάρτισιν τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, ἐξ ἧς ἐσχηματίσθη ἐθνικόν τι καὶ Πανελλήνιον πρό-

νημα, ἡ μεγάλη ιδέα, τῆς ὁποίας ὁ πρακτικὸς στύλος ἦτο ὁ βασιλεὺς *Οθων.

Οὕτως ἡ γ' Σεπτεμβρίου 1843 ἔθηκε τέρμα τῇ προσωπικῇ κυβερνήσει τοῦ βασιλέως *Οθωνος. Ἡ ὀλιγαρχία κατίσχυσεν, ἐπὶ τέλους, ἐξ ὀνόματος δὴθεν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ δὲ κληθεῖσα ἐν Ἀθήναις πρώτη ἐθνικὴ Συνέλευσις συνέταξε τὸ σύνταγμα, κατὰ τὰ τελειότατα τῶν ἐν Εὐρώπῃ. Ἀλλ' οἱ δρᾶσται τοῦ πραξικοπήματος τῆς νυκτὸς τῆς γ'. Σεπτεμβρίου καὶ οἱ ἄπειροὶ νομοθέται τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὑπόθετον, ὅτι διὰ τῆς εἰσωγωγῆς τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἐπιτυχῶς ἀλλαχοῦ λειτουργούντος, ἤθελεν εὔρει τὴν πινακίαν τῶν δεινῶν τοῦ τόπου, ἅτινα κατ' ἀνάγκην ὑφίσταντο ἐξ αἰτίας ἱστορικῶν λόγων καὶ δὲν ἐσκέπτοντο ὅτι, καταλυομένης τῆς αὐστηρᾶς μοναρχικῆς κυβερνήσεως τοῦ *Οθωνος, ἡ ἐξουσία ἤθελε περιέλθῃ εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, μὴ κατηρτισμένων πρὸς τοῦτο ὄντων καὶ ἐλαυνομένων, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, ὑπὸ τοῦ ἰδίου μᾶλλον ἢ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος.

Ἐντεῦθεν δυνάμεθα νὰ ἀναγράψωμεν ὅτι τὸ σύνταγμα τοῦ 1844 ὑπῆρξε τῇ Ἑλλάδι ὅ,τι ὁ χιτῶν τῆς Δηϊανείρας τῷ ἄρχαίφῃ ἡρώϊ. Ἡ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μόλις ἀναβιώσαντος καὶ ἀποκαταστάντος τόπου ἀναγκαιοῦσα αὐστηρὰ κυβερνητικὴ ἐργασία ἐχαλαρώθη, ἡ δὲ διοίκησις παρέδόθη καὶ ἡ ἀνωτέρα καὶ ἡ κατωτέρα, χερσὶν ἀνθρώπων, ἀνικάνων πρὸς τοῦτο, ἀπαιδευτῶν ἡ βασιλικὴ δύναμις περιωρίσθη ἐξ ὀνόματος τοῦ πολιτικοῦ δόγματος «ὁ βασιλεὺς βασιλεύει καὶ δὲν κυβερνᾷ», τὸ ὅποτον ἐκάστοτε ἐπεσεῖτο κατ' αὐτοῦ ὑπὸ πολιτικῶν σπουδαρχιδῶν, ἐκτὺς τῆς ἐξουσίας διατελούντων, προθύμων δὲ νὰ παραβιάσωσι τὸ δόγμα τοῦτο τοῦ Συνταγματικοῦ πολιτεύματος, εὐθὺς ὡς ἐκαλοῦντο σύμβουλοι τοῦ στέμματος.

Ἐντεῦθεν ἂν ὁ βασιλεὺς ἀνθίστατο κατὰ τῶν ὑπερφιάλων τούτων ὀρέξεων, προεκαλοῦντο στάσεις, διευθυνόμεναι ὑπὸ τῶν συντριμμάτων τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ἀναρχίας, ἥτις περιεσφίζετο ἔτι, ἰσχυρὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ἔντε τῇ πρωτεύουσῃ καὶ ἐνταῖς ἐπαρχίαις.

Ἐντεῦθεν προήρχοντο αἱ συχναὶ ἐκεῖναι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ στάσεις,

τοῦ Γρίβα, τοῦ Κριεζώτη, καὶ τῶν ἄλλων τῆς πολιτικῆς λερναίας "Υδρας κεφαλῶν, αἱ κατασυνταράξασαι ἔθνος καὶ πολιτεῖαν καὶ συνταλέσασαι εἰς τὴν ἐθνικὴν ὀπισθοχώρησιν κατὰ πολλὰ ἔτη. Δυστυχῶς ὁμως πλεόν ἢ ἅπαξ οἱ πρωταγωνισταὶ τῶν ἀκοσμιῶν τούτων, μετὰ τινα χρόνον, ἐλάμβανον, κατ' ἀνάγκην τὴν ἀνταμοιβὴν αὐτῶν, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς, ἂν μὴ εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀλλὰ τοῦλάχιστον εἰς τὰ δύο τότε νομοθετικὰ Σώματα. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ σώματα ταῦτα εἰσαγόμενοι δὲν ἔπαυον τὸν κατὰ τοῦ Ὁθωνος πόλεμον.

Ἐντεῦθεν δὲ ἡ μακρὰ βασιλεία αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὴν ἱστορίαν τῆς πάλης ταύτης τοῦ ἔθνους πρὸς τὸν ἡγεμόνα αὐτοῦ· τοῦ ἔθνους, ζητούντος νὰ κυβερνηθῇ συμφῶνως πρὸς τὰ ἡθῆ τὰς παραδόσεις τὰ ἔνστικτα καὶ διὰ τῶν ἐγκριτοτέρων αὐτοῦ τέκνων, καὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἐπιδιώκοντος μετὰ ζήλου τὴν ιδέαν τοῦ νὰ καταστήσῃ τὴν Ἑλλάδα τύπον εὐρωπαϊκοῦ Κράτους πρὸς τοῦτο δὲ συγκεντροῦντος ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ μεταχειριζομένου ὄργανα ἢ ξένους, ἢ πρόσωπα μετρίας σημασίας καὶ ἐπιρροῆς.

Ἐκ τῆς πάλης ταύτης προέκυψεν ὀλεθριωτάτη πολιτικὴ σχολή, ἣτις προφασίζομένη ὅτι ἐζήτει νὰ συμβιβασῇ τὰ δις τῶτα διεπαιδαγωγέι καὶ Ἔθνος καὶ Βασιλεία, ἡ σχολὴ τοῦ *Κωλέττη*· ἔκτοτε ἤρξατο ἡ διαφθορὰ τῆς συνειδήσεως, ἡ ἑλλειψὶς πάσης πολιτικῆς πίστεως, αἱ προφανεῖς πολινωδίαὶ τῶν πολιτευομένων ἀνδρῶν, ἡ ἀπολάκτισις πάσης ἀρχῆς, ἡ ἀποθέωσις καὶ, κατὰ συνέπειαν, ὁ ἐξευτελισμὸς τῶν προσώπων, ἡ καθυστέρησις τῆς δημοσίας αἰδοῦς καὶ τοσαῦτα ἄλλα τραγελαφικὰ πολιτικὰ δόγματα, ἅπερ ἐκληροδότησαν ἡμῖν. Κατὰ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος αἱ ἐθνικαὶ ἐλπίδες ἦσαν καταπεπιεσμένοι. Ἡ ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου στρατιωτικὴ κατάληψις τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ ἀποτυχία τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ, Ἡπεύρῳ καὶ Μακεδονίᾳ ἐπαναστάσεως, ἐπεισαν τοὺς Ἕλληνας, ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία δὲν ἦτο εἰσέτι ὥριμος ὥστε νὰ ἐγκρίνῃ τὰ φιλοκτήμενα σχέδια τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω δὲ ἀποστραφέντες τῶν ἐξωτερικῶν καὶ εἴτα δὲ ἐπὶ ἔτη περιορισθέντες ἐν ἐσωτερικοῖς διαπληκτισμοῖς, ἀνέτρεψαν ἀλληλοδιαδόχως κυβερνήσεις καὶ ἐπετέθησαν καὶ κατὰ τῆς βασιλείας, ἥς τὸ

πρῶτον πταῖσμα ὑπῆρξεν ὅτι δὲν ἡδυνήθη νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν τοῖς ἐπιθετικοῖς σχεδίοις αὐτῆς καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὰς περὶ μέλλοντος προρρήσεις αὐτῶν, ὧν ἡ κυριωτέρα ἦτο ὅτι ἔπρεπε νὰ τύχῃσι νέου ἡγεμόνος καὶ αἰσιωτέρας ἐξωτερικῆς πολιτικῆς· ἐντεῦθεν δὲ αἱ συνωμοσίαι ἐκείναι, αἵτινες ἀπὸ τοῦ 1859 ἀρξάμεναι μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον ὑπέσκαπτον τὸν θρόνον, κατέληξαν εἰς τὸ μοιραῖον τέλος, ὅπερ ἐπέφερε τὴν ἔξωσιν τῆς βαυαρικῆς δυναστείας· διότι ἡ δυναστεία αὕτη εἰς τοσαύτην περιῆλθεν ἀμηχανίαν, ὥστε ὡς ἐξ ἀναποδράστου τινος Νεμέσεως ἐξωθουμένη καὶ θέλουσα δὲν ἡδύνατο τοῦ λοιποῦ νὰ ἐνεργήσῃ συστηματικὴν τινὰ μεταρρύθμισιν καὶ βελτιώσιν τῶν μὴ εὖ ἐχόντων· διότι εἰς πολιτικούς ἀγῶνας ἐμπεπλεγμένη καὶ εἰς πρόσωπα πολλὰκις τὰ πράγματα θυσιάζουσα, κατεχομένη δὲ ὑπὸ εὐλόγων φόβων, εἰς οὓς ἐνέριψεν αὐτὴν ἡ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἔκρυθμος θέσις αὐτῆς καὶ δυσπίστως ἔχουσα πρὸς πάντα μὴ πρὸς αὐτὴν ὁμολογοῦντα, δὲν ἦτο ἱκανὴ ἐν μέσῳ τῶν ἀπειρῶν ἀντιπερισπασμῶν αὐτῆς νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἣν ἀνέλαβεν ἐντολήν, τὴν διόρθωσιν τοῦτέστι τῶν κακῶς ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐχόντων.

Ἐπῆλθον βραδύτερον τὰ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς αὐτοῦ, ὅπερ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν παρώξυναν τὰς δυνάμεις κατ' αὐτοῦ, ὥστε, ἀναμφισβόλως ὡς μία τῶν σπουδαιοτέρων αἰτιῶν τῆς πτώσεως τοῦ Ὄθωνος δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ μετὰ τοῦ Γαριβάλδη συμμαχία, ἀφ' ἧς ἵνα ἀποσπάσῃ αὐτὸν ἡ Ἀγγλία ἀπέστειλε τὸν Σίρ Ἄνρη Ἐλλιοτ, ὑποσχομένη τὴν ἐκχώρησιν τῇ Ἑλλάδι τῆς Ἑπτανήσου· ἀλλ' ὁ ἀτυχὴς ἐκεῖνος βασιλεὺς δὲν ἡδυνήθη νὰ εὐνοήσῃ τὴν διαγωγὴν ταύτην τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἐξ οὗ ὀργισθεῖσα ἡ Ἀγγλία ὤμοσε τὴν πτώσιν αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ καὶ κατάρθρωσε· διότι ἡ παρὰ τὸ Ἀσπρομόντε ἡττα τοῦ Γαριβάλδη ἐπέφερε τὴν διάλυσιν τῶν ἰταλοελληνικῶν σχεδίων, ἐξ ἧς μείνας μετέωρος ὁ Ὄθων, ἐπέσυρεν εἰς ἑαυτὸν οὐ μόνον τὴν δυσμένειαν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξωτερικὴν.

Ὡς δὲ κατὰ τὸ 1841 οὕτω καὶ κατὰ τὸ 1861 αἱ δυνάμεις πᾶσαι, μὴδ' αὐτῆς τῆς Βαυαρίας ἐξαιρουμένης, ἐγκατέλιπον τὸν ἀτυχῆ βασιλέα εἰς τὴν ἰδίαν τύχην· διότι ἡ μὲν πονηρὰ Ἀλβιὼν ἐπίστευεν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ μετὰ τὰς δυσπραγίας

τοῦ 1854 ἐξηκολούθει νὰ ἐργάζεται λαθρὰ καὶ ἐν παραβύσῳ περὶ τῆς μεγάλης ιδέας καὶ περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος(1), ὃ δὲ Ναπολέον, ὅστις ἐν ἔτει 1850 διὰ τοῦ Θουβενέλ τοσοῦτον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐπεδείξατο κατὰ τῶν ἀγγλικῶν ἀξιώσεων ἐνδιαφέρον, ἐμνησικάκει κατὰ τοῦ Ὁθωνος ὡς μὴ ἐνωτιζομένον

(1) Ὡς γνωστόν, οἱ Ἑπτανήσιοι βουλευταί, τῇ 4ῃ Ἀπριλίου 1862, συνελθόντες ἐν Κερκύρᾳ ἐζήτουν τὴν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἔνωσιν, πρωτοστατοῦντος τοῦ Κωνσταντίνου Λομβάρδου, ὅστις συνεδέετο μεγάλως μετὰ τοῦ Γαριβάλδη. Ἡ Ἀγγλία, εἰάν ὁ Ὁθων ἐπείθετο τῇ πολιτικῇ αὐτῆς, ἐγκαταλείπων τὴν ρωσικὴν πολιτικὴν, οὐ μόνον τὴν Ἑπτάνησον ἦτο ἐτοίμη νὰ δώσῃ, ὡς ἔδωκεν αὐτὴν μετὰ ἔν έτος, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἄλλας ὁμόρους ἐπαρχίας τῆς Τουρκίας.

Ὅτι ἡ πτώσις τοῦ Ὁθωνος ὀφείλεται, κατὰ μέγα μέρος, τῇ Ἀγγλίᾳ οὐδεμίᾳ ὑπάρχει πλέον ἀμφιβολία, κατόπιν τοῦ ἐξῆς ἐπισήμου ἐγγράφου, γραφέντος τῇ 2)14 Αὐγούστου 1862, ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας Ρόσελ πρὸς τὸν ἐν Ἀθῆναις πρεσβευτὴν τῆς αὐτῆς δυνάμεως Σίρ Σκάρλετ :

« Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν

Αὐγούστου, 2/14 1862.

Κύριε,

Ἐλαβον τὴν ὑπ' ἀριθ. 29 τῆς 19)31 τοῦ ληξαντος ἐπιστολὴν τοῦ κ. Δρουμὼν περὶ τοῦ ἐρεθισμοῦ, ὅστις ἐπικρατεῖ ἐτι ἐν Ἑλλάδι, καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ εἰδοποιήσῃτε τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν περὶ τῶν σπουδαίων συνεπειῶν, αἵτινες θέλουσι προκύψει ἐκ πάσης προσβολῆς γεννησομένης παρὰ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Τουρκίας. Εἰδοποιήσατε ἰδίως τὸν βασιλεῖα τῆς Ἑλλάδος, ὅτι πόλεμος κατὰ τῆς Τουρκίας θέλει φέρεi ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος τὴν παραίτησιν καὶ ἐκθρόνισιν του.

Πᾶν κίνημα κατὰ τὰς Ἰουνίους νήσους, βοηθούμενον ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, θέλει ἐκθέσει τὴν κυβέρνησιν ταύτην εἰς τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ προσκληθῇ παρὰ τῆς βρεττανικῆς κυβερνήσεως νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν ἀυστηρότατον λόγον.

Ρόσελ.

τῶν συμβουλῶν αὐτοῦ, ἡ δὲ Ρωσία ἔνεκεν τοῦ περὶ διαδοχῆς 40 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος δυσπίστως εἶχε τῷ βασιλεῖ βλέπουσα αὐτὸν εὐλαβῶς ἐχόμενον τοῦ ἄρθρου τούτου.

Οὕτω δὲ διὰ τῆς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πίεσιν ἀπειθείας, ἣτις ἱκανοποιουμένη μὲν καθίσταται ἰσχυρότατος σύμμαχος, ἀπορριπτομένη δὲ τρομερώτατος πόλεμιος τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν, ἐπέσυρεν ὡς ἑαυτὸν τὸν πόλεμον πάντων καὶ κατέστρεψεν ἑαυτὸν καὶ τὴν δυναστείαν.

Κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτη ὁ Ὅθων προσεπάθησε νὰ καταδαμάσῃ τὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους ἀκοσμίαν, καθιστῶν τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ προσωπικωτέραν, ἐθνικωτέραν καὶ ἀμεροληπτοτέραν, ὑπερτέραν ὅσον ἦτο δυνατόν τῶν ἐνστίκτων τῆς κρατούσης συνταγματικῆς ὀλιγαρχίας, τῆς κρυπτομένης ὀπισθεν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος.

Καὶ ἐφάνη μὲν θριαμβεύσας ἐπὶ τινὰ χρόνον, ἀληθῶς δ' ἀποκατέστη ἡ ἐπιθυμητὴ τάξις, ἡ τοσοῦτον ἀναγκαία πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἐργασίαν καὶ τὴν κρείττονα ἀποκατάστασιν τοῦ τόπου, καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ διώρισε κυβέρνησιν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν ἱκανωτέρων καὶ χρηστοτέρων πολιτικῶν στοιχείων τοῦ τόπου, ἀφωσιωμένην τῇ τάξει καὶ τῇ βασιλείᾳ, ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ὑπῆρχε διὰ τῆς πατριωτικῆς διαχειρίσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Παναγ. Βάρβογλη ἰσοζύγιον καὶ ἐν δημοσίῳ ταμείῳ περίσσευμα 6,000,000 δραχμῶν· ἐθνικωτάτη δὲ ἐργασία διεξήγετο ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὑπὸ τὴν προσωπικὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ τοῦ Ὅθωνος, ὅστις οὐδέποτε ἐπαύσατο καλλιεργῶν τὴν *Μεγάλην Ἰδέαν*.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου βασιλέως δὲν ἐξετιμῆθη προσηκόντως· διότι ἡ ἐξ ἰδιοτελείας κινουμένη μειονοψηφία τοῦ Ἔθνους μεταπέισασα τὴν σπριγῶσαν ἀκαδημαϊκὴν νεολαίαν καὶ τὸν λαὸν ἐξήγειρεν αὐτοὺς κατὰ τῆς βασιλείας, τὸ μὲν πρῶτον ἐν Ναυπλίῳ, ἐνθα ἐχύθη ἀδελφικὸν αἷμα, καὶ ἐν Κύνῳ, εἴτα δὲ καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπως ἐπιβάλῃσιν αὐτῇ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ἐκτροχιασθείσης συνταγματικῆς διοικήσεως καὶ τὸν περιορισμὸν

αὐτοῖς ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος διαγραφομένοις ὁρίοις, ἐξ ὧν εἶναι ἀληθές, πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως ἐξελθοῦσα καὶ τὰ ἐσκαμμένα ὑπερπηδήσασα, κατέστη ἡ πρώτη τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν παραβάτις.

Ἐπῆλθε λοιπὸν ἡ μοιραία 10 Ὀκτωβρίου 1862, ἥτις κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐπαναστατῶν ἐμελλε νὰ γίνῃ αἵτιος παροχῆς πάντων τῶν κοσμικῶν ἀγαθῶν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἀνορθώσεως τῶν καταπατουμένων συνταγματικῶν θεσμῶν ὧς ποτε ἀπεφάνετο ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐν Ἀθήναις Ἐθνοσυνελεύσει ὁ Δεληγιάννης. (1)

Βεβαίως διὰ τῆς συντελεσθείσης μεταβολῆς καθηρέθη καὶ κατελύθη ἡ δυναστεία, οὐχὶ ὅπως πληρωθῇ ὁ νόμος καὶ ἐξασφαλισθῶσι τὰ καταπατηθέντα συνταγματικὰ δικαιώματα· ἀλλ' ὅπως ἱκανοποιήσωσι τὰς ἐξεγερθείσας μικροφιλοτιμίας αὐτῶν, οἱ ὀλιγαρχικὰς τάσεις δεικνύοντες τότε πολιτικοί, οἱ θεωρήσαντες ὡς μέγα τι καὶ ἀληθές ἐν τοῖς συνταγματικοῖς Κράτεσι τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς τοῦ 1861, οἵτινες διεκήρυττον στεντορείως ὅτι ἡ βαυαρικὴ δυναστεία κατελύθη· διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ κατανοήσῃ ὅτι, ὅπως ὁ κατὰ τὸ σύνταγμα ὑπέρτατος ἄρχων διατηρήσει ἀνέπαφον καὶ ἀλίμαντον τὸ ὑπὸ τῆς ποικιλείας ἀπυνεμηθὲν αὐτῷ προνόμιον τοῦ ἀνευθύνου, ὀφείλει, ὡς ἀληθὴς κυβερνήτης, νὰ ἐμμένῃ ἀτάραχος καὶ ἀπαθὴς ἐν τῇ ἐξόχῳ, καὶ ἐπιφανεῖ περιωπῇ εἰς τὴν ἀνύψωσεν αὐτὸν τὸ πολίτευμα, καὶ οὐδέποτε νὰ συγχέῃ τὴν ὄντως συνεκτικὴν καὶ μετριάστικὴν αὐτοῦ ἀρχὴν πρὸς τὰς ὑποδεεστέρας ἐνεργείας τῶν ὑπευθύνων καὶ εὐμετακινήτων αὐτοῦ ὀργάνων, ἀλλὰ τούναντίον δι' ἐγκαίρων παραχωρήσεων νὰ προλαμβάνῃ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ διαταράξῃ τὴν ἔννομον αὐτοῦ ἁρμονίαν καὶ νὰ ἐκριπίσῃ ἐν τῷ ἔθνει ὄρμας ἐμπαθεῖς καὶ κινδυνώδεις ἀντεκδικήσεις.

Ἡ 10η Ὀκτωβρίου συνετελέσθη, ὁ δὲ Ὄθων, ὅστις, τῇ 18ῃ Ἰανουαρίου 1833, ἤρχετο ἐπιβαίνων τῆς «*Μαδαγασκάρ*», συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς ρωσικῆς φρεγάτας «*Ἀρρῆς*», τῆς γαλλικῆς κορβέτας «*Κορρηλλας*» καὶ 36 ἄλλων φορτηγῶν πλοίων, ἤδη ἔφευγεν

(1) Ἴδὲ ἐπίσημον ἐφημερίδα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἀριθ. 10

ἄσημος ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς «*Σκύλλης*», ὥς ποτε ὁ Μέγας Ναπολεὼν ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ — οἷα σύμπτωσις! — «*Κούμπερλαντ*».

Ἄλλ' ἐρωτῶ ποῖον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξώσεως ταύτης; ἂν ἡ ἐπικληθεῖσα αὕτη, τὸ κατ' ἀρχάς, ἐθνοσωτήριος ἡμέρα, βραδύτερον δέ, ὅτε προῆλθεν εἰς μέσον ἡ πολυκέφαλος ἀναρχία, ὅτε ἔφθασαν εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον αὐτῶν αἱ κακουργίαι καὶ ἡ δυσπραγία τοῦ λαοῦ, κατήντησεν ἐθνολέτειρα, ἂν ἡ μεταπολλτευσίς, λέγω, ὥς ἀπεκάλεσαν αὐτὴν οἱ πρωτουργοί, ἥτις οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ἀνταρσία κακόνους καὶ κακόβουλος, παρέσχε φαινομενικῶς ποίαν τινα ἀνακούχισιν τοῖς δράσταις αὐτοῖς, ἀνακούφισιν οἷαν αἰσθάνεται ὁ ἐκπληρῶν τὸ ποθούμενον, δὲν ἐβράδυνεν ὅμως νὰ καταδείξῃ ὅτι ἡ τῇ 10ῃ Ὀκτωβρίου συντελεσθεῖσα μεταβολὴ οὔτε ὠφέλιμος οὔτε χρήσιμος ἀπέβη τῷ ἔθνει, ἀλλὰ συνετέλεσεν ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὴν μετέπειτα κακοδαίμονίαν, τὴν μέχρι σήμερον παρομαρτοῦσαν αὐτῷ, εἰς τὴν οἰκονομικὴν δυσπραγίαν, ἥς αἱ ἐθνολέτειραν συνέπειαι τῆς σήμερον εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε κατέστησαν ἐπαισθηταί.

Ἐγένετο ἡ ἐπανάστασις, ἄλλ' ἐπανάστασις εἶναι καὶ λέγεται ἡ τελευταία καὶ δεινὴ! διαμαρτύρησις τῶν ἐθνῶν κατὰ τῆς χρονίας ἀφροσύνης καὶ ἀδικίας τῶν κυβερνώντων. Ἄλλ' εἰς ποίαν ἀφροσύνην καὶ ἀδικίαν ἐνέπεσεν ὁ Ὄθων, ὅστις οὐδὲν ἄλλο ἐζήτηι ἢ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος, τὴν *μεγάλην* ἰδέαν ὑπὲρ ἧς μικροῦ δεῖν κατὰ τὸ 1854 ἐξεθρονίζετο ἀντιστὰς γενναίως κατὰ τῆς ἀγγλογαλλικῆς συμμαχίας;

Καὶ ὅμως ἐλέχθη ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος ὁ τοσοῦτον τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1854 ὑποστηρίξας, κινδυνεύων νὰ ἀπολέσῃ τὸν θρόνον, συνειργάζετο μετὰ τῶν Αὐστριακῶν ἵνα ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα τοῖς Αὐστριακοῖς! Ἀτυχὴς Ὄθων! ταλαίπωρος Ἀμαλία!

Ὁ Ὄθων ἐξώσθη ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ Κολοκοτρώνη, εἰπόντος, ὡς ἐν τῆς περὶ ιδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου ἐνεγράψαμεν, ὅτι τὸ μικρὸν αὐτὸ παλατάκι θὰ φάγῃ τὸ μέγαλο, οὐχὶ ὅμως πρὸς δόξαν τῆς νεολαίας ὑπὲρ ἧς τοσοῦτον γενναίως ἠγωνίσθη ὁ πρῶτος ἡμῶν ἐκεῖνος βασιλεὺς ιδρύσας τὸ Πανεπιστήμιον ἵνα καταρρίψῃ οὕτω τὸ μεσότοιχον τὸ διαχωρίζον τοὺς πολλοὺς ἀπὸ τῶν ὀλίγων, τοὺς ἀμαθεῖς τῶν ἐπιστημόνων,

οἵτινες πρὸ τοῦ 1837 ἦσαν προνομιοῦχοι ἐν Ἑλλάδι καὶ νὰ μεταλαμπαδεύσῃ τὴν εὐρωπαϊκὴν σοφίαν εἰς τὴν χώρας ἐκείνην, ἥτις πρὸ τοσούτων μὲν αἰώνων ὑπῆρξεν ἡ κοιτίς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς σοφίας, ἀλλ' οἱ μακροὶ χρόνοι τῆς δουλείας εἶχον καταστήσει βάρβαρον καὶ ἀγρίαν. Καὶ ἐν τούτοις ὁ βασιλεὺς Ὅθων ἐξεδιώχθη.

• Ὁ βασιλεὺς Ὅθων, λέγει ἱστορικός τις, (1) ἔχων ἐπιστημονικοτάτην παιδίαν, αὐστηροτάτην ἠθικὴν, δεξιὸν νοῦν, ἔκτακτον ὀξύνοϊαν καὶ μεγάλην φιλοπονίαν, ἦτο φιλοδίκαιος καὶ εὐγενέστατος τοὺς τρόπους. Ἐσπούδασε καὶ ἔμαθεν ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτῶν τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους καὶ τοὺς χαρακτηῖρας πάντων τῶν πολιτευομένων. Τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανονισμοὺς πασῶν τῶν ὑπηρεσιῶν κάλλιον ἐγνώριζεν οὐ μόνον αὐτῶν τῶν ὑπουργῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν εἰδικῶν ὑπαλλήλων.

Ἦτο ὁ καλλίτερος τῆς Ἑλλάδος διπλωματῆς καὶ κατεῖχε τὴν τὴν διπλωματικὴν ἐθιμοταξίαν καὶ λεπτότητα ὅσον ὀλίγοι καὶ αὐτῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν διπλωματῶν. Ἠγάπα εἰλικρινῶς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐφλέγετο ὑπὸ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δύνηται νὰ φθάσῃ μέχρις αὐτῶν.

Ἐλαττώματα αὐτοῦ διέγνων δύο, πρῶτον μὲν ὅτι ὁ νοῦς αὐτοῦ, καίτοι θεωρητικός, ἐσκοτιζέτο, προσκολλώμενος, ὅσον δὲν ἔπρεπε, εἰς τὰς τελευταίας λεπτομερείας καὶ, συγχέων τὰς ιδέας του, τὸν ἐστέρει τῆς ἀναγκαίας πρωτοβουλίας καὶ ἐτοιμότητος ἐν ταῖς κρίσιμους περιστάσεσι· δεύτερον δὲ ὅτι ἦτο φιλύποπτος καὶ δύσπιστος, ὑπερῆλάττωσε, κατὰ πολὺ, τὸν ἀριθμὸν τῶν φίλων του καὶ τὸν ἐστέρησε πολλάκις τῶν εἰλικρινῶν αὐτῶν συμβουλῶν. Ἴσως δὲ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο ἀπέκτησεν ἐξ ἡμῶν, οἵτινες κακολογοῦντες ἀλλήλους ἀπεσπῶμεν ἀπὸ τὸν νοῦν του τὴν ἀξιοπιστίαν.»

Ἡ εἰκὼν αὕτη, ἣν ἔγραψεν ὁ ἐπὶ εἰκοσιδύο ἔτη ἐργασθεὶς ἐν τῇ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν συγγραφεὺς τῆς *Κρίσεως*, εἶναι ἡ μόνη ἀληθής, ἥς τὸ κύρος οὐδεὶς δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ, καὶ ἡ μόνη ἀμερόληπτος καὶ δικαία παριστῶσα, ἐν ὀλίγαῖς γραμμαῖς, τὸν πρῶτον ἡμῶν βασιλέα ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς ιδιότησιν.

(1) I. A. Σπηλιωτάκης, ἡ «Κρίσις» Ἀθῆναι 1847, σελ. 14—38.

A. Μιαούλης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ Ὅθων ἔπescen ἄλλ' ἢ «ἀξιοπρέπεια τῆς πτώσεως λέγει ὁ Βυζάντιος, ἐξήλεγε πρῶτον τότε τὸν Ὅθωνα ἀληθῆ βασιλέα. Αὐτὸς ὁ μὴδὲν ἔχων καίσαρικὸν πλεονέκτημα ἔπescen εὐσχήμως ὡς ὁ Καίσαρ.

Οὐδέποτε ἐξέφυγε τὰ χεῖλη του πικρὰ μομφὴ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστείδου ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶδεν ἕτερον ἐξόριστον εὐχόμενον παρὰ τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως νὰ μὴ ἐπέλθωσι ποτε τοιαῦται συμφοραὶ κατὰ τῆς πατρίδος ὥστε καὶ ἀκουσα νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ καταδικασθέντος· ἂν δὲ ἡδικήθη ὑπὸ μικρᾶς ἢ μεγάλης πλειονοψηφίας τοῦ ἔθνους, κατὰ τὸ διάστημα τῆς τριακονταετοῦς βασιλείας αὐτοῦ, ἐν ἀγαθῇ ἢ πονηρᾷ συνειδήσει, ἡ ἱστορία ὀφείλει ἤδη ν' ἀποδώσῃ αὐτῷ τὸ δίκαιον.

Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος εἰργάσθη μετὰ σπανίας ἐπιμονῆς καὶ ἐνεργείας πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐν νόμῳ τάξεως ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι. Διὰ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἐπεκράτησαν, κατ' ἐξοχὴν, αἱ τέχναι τῆς εἰρήνης· ὑπὸ τοὺς αἰῶνοὺς τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας ἐμορφώθη ἐν Ἑλλάδι κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ τάξις, ἀποκατέστη ἡ δικαιοσύνη, ἀνυψώθη ἡ διοικήσις, ἐθεραπεύθη ἡ παιδεία, συνετελέσθη κοινωνικὸς, στρατιωτικὸς καὶ ναυτικὸς ὀργανισμός.

Ἦτο ἄξιος κρείττονος ἐκτιμήσεως καὶ τύχης, καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἔθνους, ἐφ' ᾧ καὶ ἡμεῖς καταστρέφοντες τὸν περὶ Ὅθωνος λόγον ἀναγράφομεν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ ἰδρύσις ἀγάλματος τῷ Ὅθωνι καὶ ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τῶν πρώτων τῆς Ἑλλάδος βασιλέων (1) εἶναι ἀνάγκη ἐθνικὴ ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἔθνους πρὸς τὴν δυναστείαν ἐκείνην, ἥτις πρώτη εἰσήγαγε

(1) Πολλοὶ πολλὰς ἔν τε τῇ Βουλῇ καὶ ἰδιῶται ὤμιλησαν καὶ ἔγραψαν ἐν ταῖς ἐφημερίται καὶ ἐν βιβλίοις θερμῶς περὶ ἰδρύσεως ἀνδριάντος τῷ πρώτῳ βασιλεὶ τῆς Ἑλλάδος· ἐσχάτως δὲ, κατὰ τὴν ἐθνικὴν ἐορτὴν τῆς 25 Μαρτίου, καὶ ὁ ἐβουσιώδης πρῶτος δημοτικὸς πάρεδρος τοῦ δήμου Πατρέων Στριπτόμπολας ἐκεῖνος, ὅστις πρῶτος ἀπεκάλυψε τὴν ἐν ἔτει 1861 τεκταινομένην κατὰ τοῦ βασιλέως συνωμοσίαν, ὤμιλησε περὶ τούτου καὶ τὸ πᾶθος ἐπευφήμησεν αὐτόν. Ἰδῶμεν ἔπειτα εὐχὰς ἡμῶν θὰ εἰσὼς υφῴσιν.

τοὺς νεωτέρους Ἑλληνας εἰς τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν φώτων.

Ὁ Ὅθων ἐξεδιώχθη· ἀλλὰ βραδύτερον—καὶ τότε λίαν ἄργα—ὅτε οἱ δράσται τῆς 10ης Ὀκτωβρίου εἶδον ἑαυτοὺς μὲν κινδυνεύοντας μέχρι τοῦ καὶ νὰ μὴ ἐκλέγωνται βουλευταί, μισητοὶ τῷ λαῷ γενόμενοι, τὸ δὲ περίζηλον τῆς Ἑλλάδος στέμμα καὶ ὑπὸ τῶν ἡγεμονίσκων μὴ γινόμενον δεκτόν, τότε καὶ αὐθις ἐστράφησαν πρὸς τὸν ἐκδιωχθέντα βασιλέα, ἐκλιπαροῦντες αὐτὸν νὰ σπεύσῃ πρὸς σωτηρίαν. Ἀλλ' ὁ γενναῖος ἐκεῖνος βασιλεὺς ἐδήλωσεν, ὅτι καὶ ἂν μία καὶ μόνη φωνὴ μείνῃ διαμαρτυρομένη κατ' αὐτοῦ, οὐδέποτε θὰ ἐπανεέλθῃ εἰς Ἑλλάδα.(1)

Τοιαύτη ἦτο ἡ αὐταπάρνησις τοῦ Ὅθωνος, ὅστις «ἠγάπησε τὴν Ἑλλάδα, ὡς πατὴρ, ὡς τέκνον, λέγει ὁ Βυζάντιος. Δὲν ἐξελάμβανε τὸ βασιλεύειν ὡς ἐπιτήδευμα τοῦ βίου, ἀλλ' ὡς καθήκον ἱερὸν εἰς ὃ ἐθυσίαζε καὶ ἀνάπαυσιν καὶ ὑγίαν. Τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος ἦτο τὸ διηνεκὲς αὐτοῦ ὄνειρον, ὄνειρον παραφέρων αὐτὸν πολλάκις εἰς ἀκαίρους καὶ τολμῶμεν εἰπεῖν παιδαριῶδεις ἐνθουσιασμούς. Ἦθελε τὴν Ἑλλάδα μεγάλῃν καὶ εἰργάζετο νυχθημερὸν εἰς τοῦτο καὶ ἐθυσίαζεν ἀφειδῶς χρήματα ἐκ τῶν ἰδίων καὶ ἐπαρηγόρει διηνεκῶς τοὺς δούλους Ἑλληνας. Οὐχί· ὁ Θρόνος δι' αὐτὸν δὲν ἦτο ὑπέρτατον ἀγαθόν. Ἦτο πρόθυμος νὰ θυσιάσῃ μυριάκις τὸ στέμμα του, ἐὰν ἡδύνατο νὰ περιβάλῃ τὴν Ἑλλάδα τὸ στέμμα ἐκεῖνο, ὅπερ ἐκυλίσθη αἰμόφυρτον παρὰ τὴν Πύλιν τοῦ Ἀγίου Ρωμανοῦ.»

(1) Εἶναι γνωστὸν ὅτι, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐξορίστου, ἡ βαυαρικὴ κυβέρνησις, διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις προξένου αὐτῆς Βερνάου ἀπέστειλε χρήματα πρὸς πολλοὺς τῶν ἐν Ἀθήναις ἰσχυόντων πρὸς παλινόρθωσιν τῆς ἐκπαιστούσης δυναστείας, ὧν τινες καὶ συλληφθέντες ἐπὶ τούτῳ ἐφυλακίσθησαν, ἄλλοι δὲ καὶ χρήματα λαβόντες ἐνήργουν μὲν ὑπὲρ τοῦ Ὅθωνος ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἰταλοῦ πρίγκηπος Ἀμεδαίου.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΟΘΩΝΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἐνταῦθα προσθέτομεν ἐπίσημά τινα ἔγγραφα, ἰδιωτικά καὶ ἄλλα συντελοῦντα ἐπὶ τὴν μᾶλλον ἐπιστήριξιν τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ ἀναγεγραφομένων ποικίλων γεγονότων, ἀναγκαίας τινος προσθήκας καὶ διορθώσεις τῶν εὐσιωδεστέρων τυπογραφικῶν παροραμάτων, ὡς καὶ ἀναλυτικὸν πῖνακα τῶν περιεχομένων τῶν Κεφαλαίων.

Προσθήκη τῇ σελίδι 13

Τῇ 25 Ἀπριλίου (7 Μαΐου) τοῦ ἔτους, 1832 ἔγραψεν ἐν Λονδίνῳ τὸ ἐξῆς Πρωτόκολλον (1)

«Αἱ τρεῖς Αὐλαὶ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ρωσσίας καὶ Γαλλίας, «δυνάμει τῆς προσηκόντως δοθείσης εἰς αὐτὰς πληρεξουσιότητος τοῦ «Ἑλληνικοῦ ἔθνους, προσφέρουσι τὴν διαδοχικὴν κυριαρχίαν τῆς «Ἑλλάδος εἰς τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας, «τὸν Πρίγκηπα Φρεδερίκον Λουδοβίκον Ὅθωνα, ὅστις ἐκλήθη Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος.

«Αἱ αὐταὶ ὑπασχοῦνται ὅτι μεσολαβήσει αὐτῶν ὁ Πρίγκιψ «Ὅθων τῆς Βαυαρίας ἀναγνωρισθῆσεται Ἀναξ τῆς Ἑλλάδος παρ'

(1) Ἰδὲ Α. Σούτσου, Περιπλανώμενον, ἐν Προλόγῳ σελ. 13 καὶ ἐφεξῆς.

«ἀπασῶν τῶν Ἐπικρατειῶν, μεθ' ὧν διατελοῦσιν εἰς σχέσεις· ἔλα-
 «βον δὲ παρὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας τὰς ἐπομένας ὑπὲρ τῆς
 «Ἑλλάδος ὑποχρεώσεις :

«Α'. Ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας διενεργήσει, ὅπως ὁ νέος Ἡ-
 «γεμὼν τῆς Ἑλλάδος διατηρήσῃ ἐφ' ὅρου ζωῆς καὶ ἀπαρಾಮείωτον
 «τὴν παρὰ τῆς Βαυαρίας αὐτῷ διδομένην ἑτησίαν ἡγεμονικὴν σύν-
 «ταξιν ἐξ ἑκατὸν χιλιάδων φλωρινίων, καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ τὸ Ἑλ-
 «ληνικὸν ἔθνος ἐπιβαρυνθῇ διὰ μεγάλων βασιλικῶν ἐπιχορηγήσεων.

«Β'. Ὁ αὐτὸς δώσει πᾶσαν χρηματικὴν συνδρομὴν, διευκολύ-
 «νουσαν τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐγκατάστασιν τοῦ Ἀνακτος αὐτῆς μέ-
 «χρι τῆς ὀριστικῆς προικοδοτήσεως τοῦ Στέμματος.

«Γ'. Ὁ αὐτὸς παρέξει τῷ Ἀνακτὶ τῆς Ἑλλάδος ἀριθμὸν τινα
 «Βαυαρῶν ἀξιωματικῶν μισθουμένων ὑπὸ τῆς Βαυαρίας, πρὸς διορ-
 «γάνωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος.»

«Εὐαρέστως ἀποδεχόμεθα, ἐπικυροῦμεν καὶ διαβεβαιοῦμεν ἐν
 «ἰδίῳ Ἡμῶν ὀνόματι καὶ ὡς ἐπίτροπος τοῦ υἱοῦ Ἡμῶν Πρίγκηπος
 «Φρεδερίκου Λουδοβίκου Ὁθωνος, ἀνγλικοῦ ἔτι, τὴν ἀνωτέρω σύμ-
 «θεασιν μεθ' ὧν τῶν ἐν αὐτῇ περιεχομένων ὀρισμῶν καὶ συνομο-
 «λογιῶν.

«Εἰς πίστῳσιν τούτου, ὑπεγράψαμεν τὴν παροῦσαν πράξιν καὶ
 «ἐπεθέμεθα τὴν βασιλικὴν Ἡμῶν σφραγίδα.

«Ἐγένετο ἐν Νεαπόλει τὴν εἰκοστὴν ἐβδόμην τοῦ μηνὸς Μαΐου
 «τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τριακοστοῦ δευτέρου σωτηρίου ἔτους
 «καὶ ἐβδόμου τῆς Ἡμετέρας Βασιλείας.

(Τ. Σ.)

«Λουδοβίκος»

Προσθήκη τῇ σελίδι 14

Ἡ ἐν Προνοίᾳ Ἐθνικῇ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων λαβοῦσα γνῶ-
 σιν τῆς ἐν Λονδίῳ συμβάσεως τῆς 25 Ἀπριλίου (7 Μαΐου 1832)
 ἐξέδωκε τόδε τὸ ψήφισμα :

«Οἱ πληρεξούσιοι ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀνα-
 γνωρίζουσι καὶ παμψηφεί ἐπικυροῦσι τὴν ἐκλογὴν τῆς Αὐτοῦ Βασι-

λικῆς Ὑψηλότητος τοῦ βασιλόπαιδος τῆς Βαυαρίας ἀναγορευο-
μένου Ἀνακτος τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Προνοίᾳ τῇ 27 Ἰουλίου (8 Αὐγ.) 1832.

Ὁ πρόεδρος

Ὁ ἀντιπρόεδρος

Π. Νοταρῆς

A. Μαυροκορδάτος

Οἱ γραμματεῖς

A. Πολυζωίδης, A. Χρηστίδης.

Προσθήκη τῇ σελίδι 21

Ἀριθ. 325

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ἡ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Πρὸς τὸν συνταγματάρχην Κ. Γερραῖον Κολοκοτρώνην (1)

Ἡ κυβέρνησις τιμῶσα τὰς πρὸς τὴν πατρίδα λαμπρὰς ἐκδου-
λεύσεις σας εὐηρεστέθη νὰ σὰς ὀνομάσῃ, Κύριε Συνταγματάρχα,
μέλος μιᾶς Ἐπιτροπῆς, τῆς ὁποίας ὁ σκοπὸς ἐμφαίνεται εἰς τὸ
ἐσώκλειστον διάταγμα ὑπ' ἀριθμὸν 39.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη πρόκειται νὰ ἀναχωρήσῃ ἐντεῦθεν μὲ τὰ
πλοῖα τῆς Συμμαχίας, τὰ ὅποια διὰ μόνην αὐτὴν μένουσιν ἀκόμῃ
δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἐν ᾧ ἐμελλον νὰ κάμωσι πανιὰ ἀπόψε. Ὅθεν
καὶ προσκαλεῖσθε ἅμα λάβητε τὴν παροῦσαν νὰ ἔλθητε εἰδῶ χωρὶς
τὴν παραμικρὰν ἀναβολὴν ὅπου θέλητε εὖρη καὶ τοὺς συναδέλφους
σας.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 20 Αὐγούστου 1832

Ὁ γραμματεὺς

Σ. Τρικοῦπης

(1) Κατὰ τὸν Δ. Φραντζῆν, Ἐπιτομὴ τῆς Ἱστορίας τῆς ἀναγεννήσεως
Ἑλλάδος Τόμ. γ' σελ. 126, «γενομένης προσποιήσεως δῆθεν δεῖ δὲν ἐπρό-
φθασε νὰ μεταβῇ ἐγκαίρως εἰς τὸ Ναύπλιον, διωρίσθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ Δ. Πλα-
πούτας »

Ἴδου καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 39 Διάταγμα

Ἀριθμὸς 39

Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ὁφείλουσα, κατὰ τὰς ὁμοφώνους εὐχὰς τοῦ ἔθνους, νὰ διαδηλώσῃ πασιφανῶς εἰς τὸν Μεγαλειότατον βασιλέα τῆς Βαυαρίας τὴν κοινὴν ἀγαλλίασιν τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον τῆς πατρίδος τῆς βασιλ. Α. Μ. τοῦ Πρίγκηπος Ὁθωνος τῆς Βαυαρίας καὶ νὰ προσφέρῃ καὶ τὴν ἀφοσίωσιν καὶ ὑπόταγὴν τοῦ ἔθνους πρὸς τὸν βασιλέα του,

Διατάττει

Ὁ Ναύαρχος Κ. Ἀνδρέας Μιαούλης, ὁ στρατηγὸς Κ. Κώστας Βότσαρης καὶ ὁ συνταγματάρχης Κ. Γενναῖος Κολοκοτρώνης συνελθόντες εἰς ἐπιτροπὴν ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῆς Βαυαρίας πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀνωτέρω διαδηλωθείσης ἐθνικῆς εὐχῆς.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Γραμματεὺς νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ παρὸν Διάταγμα.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 19 Αὐγούστου 1832

Ὁ Πρόεδρος Γ. Κουντουριώτης

Κ. Μπότσαρης

Ἀνδρέας Ζαῦρης

Α. Μεταξᾶς

Ι. Κωλέττης

Δ. Πλαπούτας

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Γραμματεὺς :

Σ. Τριχούπης

Ἴσον ἀπαράλλακτον

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερ. Γραμματεὺς :

Σ. Τριχούπης

Προσθήκη τῇ σελίδι 43

Οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι Φρασικλῆς, Χόρτανδρος, καὶ Κῆρυξ ἦσαν βαυα-
ροί, ὁ μὲν Franz πρότερον καλούμενος, ὁ δὲ Eymann καὶ ὁ τρί-
τος Herold, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ μεταφραστικὸν γραφεῖον. Τὰ ἐγ-
γραφα ἐπὶ ἀντιβασιλείας ἐγράφοντο γερμανιστί, ἅτινα καὶ ὑπογρα-
φόμενα ἐστέλλοντο πρὸς τὸν ἀρμόδιον ὑπουργὸν ἵνα προσυπογράψῃ
αὐτὰ ἐπὶ τῆς θέσεως ἐν ἣ ἦτο κεχαραγμένον διὰ μολυβδίδος τὸ
ὄνομα αὐτοῦ.

Προσθήκη τῇ σελίδι 74

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ

*Ἡ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως
Γραμματεία τῆς ἐπικρατείας.*

Κοινοποιεῖ,

ὅτι διὰ βασιλικοῦ διατάγματός ἀπὸ 13 τοῦ λήγοντος διώρισεν ἡ
κυβέρνησις ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἀπὸ τὸν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν
κτλ. Γραμματέα τῆς ἐπικρατείας, καὶ ἀπὸ τοὺς δύο ὑπουργικοὺς
συμβούλους τῆς αὐτῆς Γραμματείας διὰ νὰ διευθύνῃ τὰς μετὰ
τῶν ἀπὸ 1 (13) Ἰουλίου συγκληθέντων καὶ προσκληθέντων Μη-
τροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων, καὶ ἐπισκόπων τοῦ Κράτους συνδια-
λέξεις ἐπὶ τοῦτο ἐγένοντο μέχρι τοῦδε 4 συνεδριάσεις, εἰς τὰς
ὁποίας παρευρέθησαν βαθμηδὸν 36 ἐκ τῶν ἐντὸς τοῦ βασιλείου ἀρ-
χιερέων (ὅσοι δηλ. ἔφθασαν μέχρι τοῦδε εἰς Ναύπλιον) καὶ ἐγνωρο-
δότησαν ὁμοφώνως ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐλληνι-
κῆς ἐκκλησίας, καὶ τῆς συστάσεως συνόδου διαρκοῦς· τὰ πρωτό-
κολα τῶν συνεδριάσεων τούτων προσυπογεγραμμένα παρὰ τῆς ἐπι-
τροπῆς καταχωροῦνται ἐνταῦθα κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἡμερομηνίας,
φυλαττομένης ὅμως εἰς τὰς ὑπογραφὰς τῆς σειρᾶς, καθ' ἣν ἔτυχον
ὑπογράψαντες οἱ ἅγιοι ἀρχιερεῖς.

Συνεχῆς πρωτόκολλον περὶ τῆς γνώμης τῶν ἐν Ἑλλάδι Σεβα-
σμιωτάτων μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων, καὶ ἐπισκόπων, ὡς

πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὴν σύστασιν Συνόδου διαρκοῦς.

Σήμερον τὴν 15 Ἰουλίου περὶ τὰς 10 ὥρας πρὸ τῆς μεσημβρίας συνήλθον οἱ κατωτέρω ὑπογεγραμμένοι ἀρχιερεῖς ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς διὰ τοῦ ἀπὸ 13 τοῦ παρελθόντος μηνὸς Β. διατάγματος πρὸς διευθύνειν τῶν συνδιαλέξεων μετὰ τῶν συγκεκλημένων καὶ προσκεκλημένων Σεβασμιωτάτων μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων, καὶ ἐπισκόπων τοῦ Κράτους διορισθείσης ἐπιτροπῆς, συγκειμένης ἐκ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Γραμματέως τῆς ἐπικρατείας κ. Σ. Τρικούπη, καὶ τῶν ὑπουργικῶν συμβούλων τῆς αὐτῆς Γραμματείας Κ. Δ. Σχινᾶ, καὶ Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου· εἰς τοὺς ἐμφανισθέντας ἐκοινοποιήθη καὶ ἀνεπτύχθη ἀποχρώντως ὁ σκοπὸς τῆς συγκαλέσεως καὶ προσκλήσεώς των, πρῶτον μὲν παρὰ τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς κ. Σ. Τρικούπη, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ παρὰ τῶν δύο ὑπουργικῶν συμβούλων, ὅτι δηλ. ἡ κυβέρνησις ἔχει κατὰ νοῦν νὰ βελτιώσῃ καθ' ὅλους τοὺς λόγους τὴν κατάστασιν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ τὴν ἀσφαλίσῃ διὰ πάντα· ὅτι ἡ κυβέρνησις προσπαθεῖ πρὸ πάντων νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν ἐλλήν. ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἀφύκτως ἀναγκαίαν ἐξωτερικὴν ἀξιοπρέπειαν, τὴν ὁποίαν ἔσχε κατὰ τοὺς πρὸ τῆς κατακτῆσεώς της χρόνους; καὶ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐπαναλάβῃ αὕτη πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἰδίας θρησκείας, καὶ ὅτι τὰ κυριώτερα μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου τούτου σκοποῦ εἶναι τὰ δύο ταῦτα· ἡ ἐπίσημος καὶ ὀριστικὴ διακήρυξις τῆς πραγματικῆς ἤδη ὑπαρχούσης ἀνεξαρτησίας τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ πάσης ξένης ἐξουσίας, καθ' ὅσον ἀποβλέπει τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῆς θέσιν (φυλαττομένης ἀπαραχαράκτου τῆς δογματικῆς ἐνότητος κατὰ τὰ παρὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος ἀνέκαθεν πρεσβευόμενα), ἡ σύστασις διαρκοῦς συνόδου, διοριζομένης παρὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ θεωρουμένης ὡς ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ρωσικῆς ἐκκλησίας, ἂν δὲ καὶ ἡ ἀπὸ 15)27, Μαρτίου πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς καταστάσεως τῆς ἐλλήν. Ἐκκλησίας διορισθεῖσα ἐπιτροπὴ, καθὼς καὶ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἐνέκρινεν ἤδη τὰ ἐνταῦθα ἐκτεθέντα, ἔχει σκοπὸν μ' ὅλον τοῦτο ἡ κυ-

βέρνησις νὰ μὴ κάμῃ κανέν ὀριστικὸν κίνημα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, πρὶν ἐξετάσει προηγουμένως, καὶ πληροφορηθῇ τὴν περὶ τῶν δύο τούτων προτάσεων ἀτομικὴν γνώμην τῶν ἐντὸς τοῦ βασιλείου σεβασμιωτάτων ἀρχιερέων, ὡς προεχόντων καὶ προϊσταμένων τοῦ Κλήρου τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ πρὸς τοῦτο μόνον ἀποβλέπει ἡ συγκάλεσις καὶ πρόσκλησις τῆς Σεβασμιότητός των.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ κατωτέρω ὑπογεγραμμένοι μητροπολίται, ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι, ἐπέστησαν εἰς αὐτὰ τὸν νοῦν ἐφ' ἱκανόν.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ Γραμματεὺς ἐπρόβαλεν εἰς τὴν ὁμήγυριν, ὅτι δύναται νὰ σκεφθῇ ἐν ἀνέσει καὶ κατ' ἰδίαν· διότι ἡ γνώμη τῶν συγκρατούντων αὐτὴν ἀπαιτεῖ νὰ εἶναι ἐν καθάρῳ καὶ ἀνηπεράστῳ συνειδότη· καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐξήλθον τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἀπὸ τὸ δωματίον τῶν συνδιαλέξεων.

Προσκληθεῖσα μεθ' ἱκανόν ἡ ἐπιτροπὴ παρὰ τῆς ὁμηγύρεως, ἐπανήλθε καὶ ἔδωκε νέας περὶ τῶν προκειμένων ἀναπτύξεις, τὰς ὁποίας ἐπροκάλεσεν ἡ ὁμήγυρις, ἥτις ἐπρόβαλε καὶ αὖθις νὰ συζητήσῃ τὰς προτάσεις.

Ἐπ' αὐτῷ ἀνεχώρησεν αὖθις ἡ ἐπιτροπὴ καὶ ἐπανεληοῦσα, μετὰ μικρόν, ἤκουσε παρὰ τῆς ὁμηγύρεως ὅτι ἡ ἐνδόμυχος πεποιθήσις των εἶναι καθ' ὅλα σύμφωνος μὲ τὰς γενομένας προτάσεις· ἐπομένως ἐπιθυμοῦν ἐξ ὅλης καρδίας, πρῶτον νὰ διακηρυχθῇ παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος ἀνατολικὴ ἐκκλησία τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἐν πνεύματι μὴ ἀναγνωρίζουσα ἄλλην κεφαλὴν εἰμὴ τὸν ἀρχηγὸν τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐξουσίας, φυλαττομένης ἀπαρχαράκτως τῆς δογματικῆς ἐνότητος, κατὰ τὰ παρὰ πασῶν τῶν ὀρθοδόξων ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ἀνεκαθεν πρεσβευόμενα· κατὰ δὲ τὸ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον ἀνήκον διοικητικὸν τῆς ἐκκλησίας μέρος, μὴ ἀντιβαῖνον εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας γνωρίζει ἀρχηγὸν τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος. Δεύτερον νὰ συστηθῇ διαρκὲς Σύνοδος συγκειμένη ἀπὸ μόνους ἀρχιερεῖς, καθισταμένη παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ θεωρουμένη ὡς ὑπερ-

τάτῃ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχῇ, διευθύνουσα τὰ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας.

Τὸ πρωτόκολλον τοῦτο ἀναγνώσθην παρὰ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβούλου Κ. Σχινᾶ καὶ ἐγκριθέν ὑπεγράφη ὑπὸ πάντων τῶν παρευρεθέντων καὶ διελύθη ἡ συνεδρίασις.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 15 Ἰουλίου 1833.

- Ὁ Κορίνθου *Κύριλλος*
- Ὁ Θηβῶν *Παῖσιος*
- Ὁ Ρέοντος *Διονύσιος*
- Ὁ Εὐρίπου *Ἰάκωβος*
- Ὁ Ὑδρας καὶ Αἰγίνης *Γεράσιμος*
- Ὁ Λαρίσσης *Κύριλλος* τοποτηρητῆς Ὠλένης
- Ὁ Τζίας καὶ Θερμίων *Νικόδημος*
- Ὁ Δαμαλῶν *Ἰωῆς* καὶ τοποτηρητῆς Ναυπλίας
- Ὁ Ταλαντίου *Νεόφυτος* καὶ τοποτηρητῆς Ἀθηνῶν
- Ὁ Ἀγγύρας *Ἀγαθάγγελος*
- Ὁ πρῶν Σηλεκβρίας *Μακάριος*
- Ὁ Τριπόλεως *Διονύσιος*
- Ὁ Καρυοπόλεως *Κύριλλος*
- Ὁ Ἀρδαμερίων *Ἰγνάτιος*
- Ὁ Ἐλαίας *Παῖσιος* τοποτηρ. τῶν Μεσ. φρουρίων.
- Ὁ πρῶν Μετρῶν *Μελέτιος* ἐκκλ. τοποτηρ. Ἀργους
- Ὁ Ἡλιουπόλεως *Ἀνθιμος*
- Ὁ Ρεθύμνης *Ἰωαννίκιος*
- Ὁ Εὐδοκιάδος *Γρηγόριος*
- Ὁ πρῶν Παραμυθίας *Προκόπιος*
- Ὁ πρῶν Μενδενίτζης *Γρηγόριος* τοποτηρητῆς Σελήνων

Διὰ τὸν ἅγιον πρῶν Μοσχονησίου Κ. Βαρθολομαῖον ὁ Λαρίσσης *Κύριλλος*, ὡς ἔχων τὴν γνώμην αὐτοῦ.

Ἡ ἐπὶ τῶν συνδιαλέξεων ἐπιτροπὴ

Σ. Τρικούπης

Κ. Α. Σχινᾶς

Σχαρλάτος Δ. Βυζάντιος.

(Συνέχεια τοῦ ἀνωτέρου πρωτοκόλλου)

τὴν 16 Ἰουλίου περὶ τὴν 2 ὥραν μ. μ.

Εἰς τοὺς σήμερον ἐμφανισθέντας Σεβασμιωτάτους μητροπολί-
τας, ἀρχιεπισκόπους, καὶ ἐπισκόπους ἐκοινοποιήθη παρομοίως καὶ
ἀνεπτύχθη, κατ' ἐκτασιν, ὁ σκοπὸς τῆς συγκαλέως καὶ προσκλησεῶς
καὶ ἐπομένως ἀνεγνώσθη τὸ πρωτόκολλον τῆς χθεςινῆς συνεδριά-
σεως, μεθ' ὃ ἐξεφράσθησαν ὅλοι ὁμοφώνως ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ πρωτο-
κόλλου εἶναι ἐντελὲς σύμφωνος μὲ τὴν ἐνδόμυχον αὐτῶν πεποιθήσιν
καὶ μὲ τὰς πρὸ πολλοῦ ἐκπεμπομένας ἐγκαρδίους εὐχάς των· ὅθεν
καὶ συγκατατίθενται εἰς τὰ διαλαμβανόμενα, καὶ ἐπικυροῦν κατὰ
πάντα τὸ εἰρημένον πρωτόκολλον, προσθέτοντες καὶ αὐτοὶ τὰς ὑπο-
γραφάς των.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 16 Ἰουλίου 1833

Ὁ Ναυπάκτου καὶ Μεσολογγίου Πορφύριος.

Ὁ Ἀθηνῶν καὶ Λεβαδείας Ἀρθίμος.

Ὁ Τήνου Γαβριήλ.

Ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ.

Ὁ Καρύστου Νεόφυτος.

Ὁ Χαριουπόλεως Δαυιήλ τοποτ. Λακεδαιμονίας.

Ὁ Χίου Δαυιήλ.

Ὁ Μυρρίνης Σωφρόνιος τοποτ. Σύρας.

Ἡ ἐπιτροπὴ

Σ. Τρικούπης

Κ. Δ. Σχιῶς

Σκαρλάτος Βυζάντιος

(Συνέχεια τοῦ ἀνωτέρου πρωτοκόλλου)

Τὴν 21 Ἰουλίου 1833 περὶ τὰς 4 μ. μ.,

Σήμερον τὴν 21 Ἰουλίου παρόντων τῶν ὑπογεγραμμένων δύο
Ἀρχιερέων καὶ τῆς ἐπιτροπῆς, ἀνεγνώσθη πρῶτον ἀναφορὰ πρὸς τὴν
ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματεῖαν παρὰ τοῦ Μητροπολίτου
Ἀνδρου καὶ Σύρας κ. Διονυσίου, αἰτουμένου μὲν τὴν συγγνώμην τῆς

κυβερνήσεως, διότι ἐξ αἰτίας τῆς ὑγείας του δὲν ἤμπορεῖ νὰ μεταβῇ εἰς Ναύπλιον, βεβαιῶντος δὲ ὅτι εἶναι σύμφωνος εἰς πᾶν ὅ,τι κελὸν καὶ ἅγιον, κατὰ τοὺς ἀποστολικούς καὶ συνοδικούς κανόνας, ἐγκρίνῃ ἢ ὁμῆγυρις τῶν ἀρχιερέων, καὶ ἡ Α. Μ. ἐπικυρώσῃ εἰς δόξαν τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκοινοποιήθη ἐπομένως καὶ ἀνεπτύχθη εἰς τοὺς ἐμφανισθέντας ἁγίους ἀρχιερεῖς ὁ σκοπὸς τῆς συγκαλέσεώς των, καὶ ἀνεγνώσθησαν τὰ πρωτόκολλα τῶν δύο προλαβουσῶν συνεδριάσεων, τῶν ὁποίων τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα εὐρόντες οἱ εἰρημένοι, κατὰ πάντα, σύμφωνα μὲ τὴν ἐνδόμυχον αὐτῶν πεποιθήσιν, καὶ μὲ τὰς πρὸ πολλοῦ ἐκπεμπομένας ἐγκαρδίους εὐχάς των, συγκατετεθησαν εἰς αὐτὰ καὶ ἐπεκύρωσαν κατὰ παντα, προσθέσαντες καὶ αὐτοὶ τὰς ὑπογραφάς των.

Ἐν Ναυπλίῳ 21 Ἰουλίου 1833

Ὁ Βερσθένης Θεοδώρητος

Ὁ Ζαρνάτας Γαβριήλ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ

Σ. Τρικούπης

Κ. Σχινᾶς

Σ. Δ. Βυζάντιος

(Συνέχεια τοῦ ἀνωτέρου πρωτοκόλλου)

Τῇ 26 Ἰουλίου, 1833 περὶ τὴν 1 ὥραν μ. μ.

Εἰς τοὺς σήμερον ἐμφανισθέντας Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας ἐκοινοποιήθη παρομοίως καὶ ἀνεπτύχθη, κατ' ἑκτασιν, ὁ σκοπὸς τῆς συγκαλέως καὶ προσκλήσεώς των, καὶ ἐπομένως ἀνεγνώσθησαν τὰ πρωτόκολλα τῶν προλαβουσῶν συνεδριάσεων, μεθ' ὃ ἐξεφράσθησαν ὅλοι ὁμοφώνως, ὅτι ἡ ἐννοια τοῦ πρωτοκόλλου εἶναι ἐντελῶς σύμφωνος μὲ τὴν ἐνδόμυχον αὐτῶν πεποιθήσιν, καὶ μὲ τὰς πρὸ πολλῶν ἐκπεμπομένας ἐγκαρδίους εὐχάς των· ὅθεν καὶ συγκατατίθενται εἰς

τὰ διαλαμβανόμενα, καὶ ἐπικυροῦν κατὰ πάντα τὰ εἰρημένα πρωτόκολλα, προσθέτοντες καὶ αὐτοὶ τὰς ὑπογραφὰς των.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 26 Ἰουλίου 1833

Ὁ Σίφνου *Καλλιπικος*

Ὁ πρῶην Βιζύης *Ἰωάσαφ*

Ὁ πρῶην Μπελεγραδίου *Ἀρθιμος*

Ἡ Ἐπιτροπὴ

Σ. Τρικούπης

Κ. Α. Σχιῶς

Σ. Δ. Βυζάντιος

Προσθήκη τῇ σελίδι 119

Ὁ Λουδοβίκος ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας καὶ ὑπὸ τοῦ ἄγαν ὑπὲρ τῆς ἀρχαιότητος ἐνθουσιασμοῦ αὐτοῦ κινούμενος ἐπισκέψατο τὰ περίεξ τῶν Ἀθηνῶν, Πειραιᾶ, Ἐλευσίνα, Αἰγιναν· τῇ δὲ 27 Φεβρουαρίου ἐπιβὰς τῆς ἀγγλικῆς θαλαμηγοῦ *Μηδείας* μετὰ τοῦ συμβούλου Φονμίγ. τοῦ Κόδελλ, τοῦ στρατηγοῦ Γκούμπενθεργ, τοῦ κόμητος Πάουμγάρτεν, τοῦ ἐξ ἀπορρήτων Βέντσελ, τοῦ ἀρχιτέκτονος Γκαίρτνερ καὶ τοῦ γραμματέως Φαρνβάχερ, ὡς καὶ ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Αὐλῆς, τοῦ διαγγελέως Σούτσου καὶ τοῦ Λουδ. Ρὸς ἀνεχώρησαν διὰ Μῆλον. (1) Μετὰ ταῦτα ἐπισκέφθη τὴν Θήραν, τὴν Ἀνάφην, τὴν Ἴον, τὴν Νάξον, τὴν Σύρον, τὴν Τήνον, τὴν Δῆλον, τὴν Ρηνεῖαν, τὴν Πάρον καὶ αὖθις τὴν Μῆλον, ἣν τότε πολλοὶ ἐπισκέπτοντο περιηγηταὶ ὡς ἐκ τῆς προσφάτου εὐρέσεως τοῦ ἀριστουργήματος τῆς *Ἀφροδίτης τῆς Μήλου*.

Ἐκ Μήλου τὴν 4)16 Φεβρουαρίου ἐπάραντες ἐπισκέφθησαν τὴν Ὑδραν, τὰς Σπέτσας, τὸ Ναύπλιον, τὴν Τύρινθα, τὸ Ἄργος, τὰς Μυκῆνας, τὴν Νεμέαν, τὴν Κόρινθον, τὰ Μεγαρα καὶ τὴν Σαλαμίνα.

Καθ' ὅλην ταύτην τὴν θαλασσίαν καὶ τὴν χερσαίαν ἐκδρομὴν, ὁ Λουδοβίκος ἐζήταζε τὰ πάντα, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ρὸς καὶ περὶ πάντων ἐζήτει πληροφορίας, οἱ δὲ κάτοικοι ἐδέχοντο αὐτὸν ἐνθουσιωδῶς ὁποθενδῆποθεν καὶ ἄν διήρχετο.

(1) Ludwig Ross Reisen des Königs Otto und der Königin Amalia, Halle 1848 Τόμος Α', σελ. 119—421.

Προσθήκη τῇ σελίδι 268

Τὰ κύπελα, ἅπερ ἡ φρουρά τῆς Συνελεύσεως προσήναγκε τοῖς βασιλεῦσι κατεσκευάσθησαν ἐκ συνεισφορᾶς τῶν στρατιωτῶν καταβαλόντων ἐκάστου ἀνὰ πέντε λεπτά. ἔφερον δὲ τὸ μὲν πρὸς τὸν βασιλέα :

ΟΙ ΤΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ ΤΗΣ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ
ΤΩΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΙ ΒΑΣΙΛΕΙ ΘΩΩΝΙ

Τὸ δὲ πρὸς τὴν βασίλισσαν :

ΟΙ ΤΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ ΤΗΣ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ
ΤΗΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΜΑΛΙΑΙ

Προσηνέχθησαν δ' ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐξ ἐννέα στρατιωτῶν μετὰ τῶν ἀκολουθῶν προσφωνήσεων :

Μεγαλειότατε,

Οἱ στρατιῶται τῆς ἐνταῦθα φρουρᾶς τῆς Συνελεύσεως λαμβάνουν τὸ θάρρος νὰ σᾶς προσφέρωσι δι' ἡμῶν πρὸς ἐνθύμησιν τὸ κύπελλον τοῦτο.

Εὐαρεστηθῆτε, βασιλεῦ, νὰ τὸ δεχθῆτε· εἶναι μικρὸν τὸ δῶρον, καθὼς μικρὰ καὶ ἡ ἐπικράτειά μας, ἀλλὰ μέγα εἶναι τὸ αἶσθημα, τὸ ὅποτον συγκινεῖ τὴν καρδίαν μας ὡς εἶναι μέγα καὶ τὸ μέλλον τῆς ποθητῆς πατρίδος μας.

Αὐτοῦ τοῦ μεγάλου μέλλοντος τῆς πατρίδος τίθενται ἤδη τὰ θεμέλια· εἴθε ἡ θεία πρόνοια νὰ ἀποδείξῃ λαμπρὰν τὴν οἰκοδομήν· ὁ στρατὸς δὲν εὐχεται, παρὰ στάδιον δόξης διὰ τὸν συνταγματικὸν θρόνον.

Ἡ πρὸς τὴν Υ'. Μεγαλειότητα ἀφοσίωσις καὶ διαγωγὴ μας θέλει ἀποδειχθῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον οὐδαμῶς κατωτέρα τῆς ὁποίας ἐδείξαμεν κατὰ τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Φεβρουαρίου 1844

Ζήτω ὁ βασιλεὺς

"Ανασσα,

Οἱ στρατιῶται τῆς ἐνταῦθα φρουρᾶς τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως λαμβάνουσι τὸ θάρρος νὰ σὰς προτφέρωσι δι' ἡμῶν εἰς ἐνθύμησιν τὸ κύπελλον τοῦτο.

Εὐαρεσθηθῆτε νὰ τὸ δεχθῆτε, Ἀνασσα, ἐπιβλέπουσα εἰς τὴν πρὸς ὑμᾶς εἰλικρινῇ ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν ἡμῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Φεβρουαρίου 1844

Ζήτω ἡ βασίλισσα

Προσθήκη τῇ σελίδι 143—144

Ἐν τοῖς κατὰ τῶν περὶ νεωτέρων Ἑλλήνων θεωριῶν τοῦ Φαλμεραϋερ γράψαι καταλεκτέον τὸν Κ. Σ. Πιττάκην γράψαντα : « Ὡς ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι οἱ νῦν κατοικοῦντες τὴν Ἑλλάδα εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων » (ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι τοῦ 1852), τὸν Ἰωάννην Καρασούτσαν γράψαντα ἐν τῇ εἰς τὴν « Βάρβιτοι » αὐτοῦ εἰσαγωγῇ, Ἀθῆναι 1860 περὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Χ. Πούλιος : Περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ γένους τῶν νῦν Ἑλλήνων, Κ. Ν. Σάχαν : Monumenta Historiae Hellenicae, Τόμ. Α', ἔκδ. Παρισίων 1880. « Χρόνος » (Times) Λονδίνου τῆς 23 Αὐγούστου 1880. « Ἐστία » 1880, σελ. 564. Σ. Κ. Οἰκονομίδην : Περὶ Μάρκου τοῦ Κυπρίου καὶ μίᾳ λέξις πρὸς τὸν Φαλμεραϋρον, Ἀθῆναι 1843, τὸν Miller καὶ ἄλλους.

Προσθήκη τῇ σελίδι 195 (σημείωσις)

Τῇ 17 Ἰουλίου 1848, τῇ γνώμῃ τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου Καρυστίας καὶ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Καρύστου ἢ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Καρύστου μετετέθη ἀπὸ Καρύστου εἰς Ὀθωνοῦπολιν (νῦν Κάρυστον) ἐν ἔτει 1862 ἀποβαλοῦσαν ἐκ τῆς ἐξώσεως τοῦ Ὀθωνος τὸ πρότερον ὄνομα.

Προσθήκη τῇ σελίδι 204

Τὴν πρωτὰν τῆς Γ' Σεπτεμβρίου, ὁ Δημήτριος Καλλιφρονᾶς ἵνα
Π. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΔΟΥ ἹΣΤΟΡΙΑ ΟΘΩΝΟΣ

μη ὁ στρατός ἐκ τῆς πείνης ἀρχίσῃ ν' ἀδημονῇ καὶ οἱ πολῖται ἀ-
 ραιωθῶσιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, ἀπέστειλεν ἵνα συλλέξωσιν ἐκ τῶν
 ἀρτοποιῶν τῆς πόλεως ἄρτους καὶ εἶτα καὶ κρίας ἵνα διανείμωσιν
 πρὸς τε τὸν στρατὸν καὶ τὸν λαόν. Ἐφ' ᾧ καὶ αὐθημερόν τὸ Δημο-
 τικὸν Συμβούλιον τοῦ δήμου Ἀθηναίων συνελθὼν εἰς ἑκτατον συν-
 εδρίασιν ἐξέδοτο τὸ κάτωθεν ψήφισμα, δι' οὗ συνεκάλει τὴν ἐθνο-
 φρουρὰν καὶ διώριζεν ἀρχηγούς αὐτῆς τὸν *I. Μακρυγιάννην*, τὸν
A. Καλλιφρονᾶν καὶ *Γιάννην-Κώσταν* :

ΠΡΑΞΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

«Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Ἀθηνῶν συμμορφούμενον μὲ τὰς
 περιστάσεις, τὰς ὁποίας ὑπαγορεύει ἡ σημερινὴ ἐθνικὴ καὶ ἔνδοξος
 διὰ τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ἡμέρα καὶ προνοοῦν
 περὶ ὅλων τῶν μέσων, ὅσα ἀπαιτοῦνται εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εὐ-
 ταξίας, ψηφίζει τὴν προσωρινὴν συγκάλεσιν τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς
 τῆς πόλεως καὶ ἐκλέγει ἀρχηγὸν αὐτῆς τὸν Πρόεδρον τοῦ Δημο-
 τικοῦ Συμβουλίου συνταγματάρχην Μακρυγιάννην καὶ δύο ὑπαρ-
 χηγούς τοὺς κ.κ. Δημ. Καλλιφρονᾶν καὶ Ἰωάννην Κώσταν, ἀνα-
 θέτει δὲ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τὴν διοργάνωσιν τῆς καὶ τὸν διορισμὸν
 τῶν λοιπῶν ἀξιωματικῶν καὶ χορηγεῖ ὑπὸ τὴν διαθέσιν τοῦ ἀρχη-
 γοῦ πρὸς σχηματισμὸν τῆς δραχμᾶς 10,000 ἐκ τοῦ Δημοτικοῦ Τα-
 μείου ψηφίζον ὥστε αὐτὴ ἡ δαπάνη νὰ προτιμηθῇ πρὸ πάσης ἄλ-
 λης ἀναφερομένης ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ ἔτους ἐπιφυλαττόμενον
 τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον τὴν ἀκριβῆ ἐξέλεξιν τῆς γενησομένης
 διαχειρίσεως τῆς.»

Προσθήκη τῇ σελίδι 227, (σημείωσις)

Ὁ Θεόδωρος Γρίβας ἐκαλεῖτο Ἑλλήν Ἀννίβας.

Ἰδὲ R. Nicolai, Geschichte der Neugriechischen Literatur Leipzig 1876, σελ. 167.

Προσθήκη τῇ σελίδι 304-307

Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν βουλευτῶν : Πάνος Ράγκος καὶ Ἰωάν-
 νης Καραγιαννόπουλος,

Προσθήκη τῇ σελίδι 307

Κατὰ παράδοξον ὅλως κοινοβουλευτικὴν σύμβασιν εἶχε συμφωνηθῇ, χάριν συμπονοίας, ἵνα ἕκαστον τῶν τριῶν Τμημάτων τῆς Ἑλλάδος : τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων διδῇ, ἐκ περιτρεπῆς, τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς, γενομένης δὲ ἀρχῆς ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου πρόεδρος ἐξελέγη ὁ *Karálllos Δηλιγιάννης*, διὰ ψήφων 60· προσωρινός, ὡς εἴπομεν ἦτο ὁ Νικήτας Σταματελόπουλος, ἀντιπρόεδροι δὲ ὁ ναύαρχος *Kωστ. Καράρης* διὰ ψήφων 61 ἐκ τῶν νήσων, ὁ δὲ *Δημήτριος Καλλιφρονᾶς* διὰ ψήφων 59 ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἅτε ἔχων τὰ μείζονα ἐκλογικὰ πλεονεκτήματα, γραμματεῖς δὲ οἱ Ν. Κορφιοτάκης, Δ. Α. Ζώτος καὶ Σταμ. Ἀντωνιάδης.

Κατὰ τὴν β'. περίοδον τῆς α'. συνόδου ἐξελέγη πρόεδρος ὁ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος βουλευτῆς Δημήτριος Καλλιφρονᾶς, καὶ κατὰ τὴν γ'. ὁ ἐκ τῶν νήσων βουλευτῆς Δ. Α. Γιουρδῆς.

Προσθήκη τῇ σελίδι 389.

Μόλις ἤρξατο ἡ Ἑλλὰς κυβερνομένη συνταγματικῶς, ὅτε ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Βαυαρίας Πρίγκιψ Βαλλερστάιν, ἐνεφανίσθη ἐν τῷ πολιτικῷ σταδίῳ, κατ' Ἀλέξανδρον Σούτσον, φέρων χαρτοφυλάκιον πλήρες διπλωματικῶν δόλων, οὐχὶ πρὸς ἀναβολὴν τῆς χορηγήσεως τοῦ ἤδη παρ' ἡμῶν ἀρπαγέντος Συντάγματος, ἀλλὰ πρὸς νόθευσιν αὐτοῦ.

Ἰδοὺ δὲ καὶ ἀποσπάσματα τινὰ τοῦ, κατ' Ἀπρίλιον, 1844, γεγραμμένου ὑπομνήματος, δι' οὗ ὁ Βαλλερστάιν ἀποφαίνεται μακιαβελικῶς περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων πρὸς τὸν κυριάρχην αὐτοῦ Λουδοβίκον :

· Ἡ Ἑλλὰς καὶ ὁ Ἡγεμὼν αὐτῆς ἐπλήρωσαν εἰς τρόπον ἀνέκους τὴν Μητέρα-Δυναστείαν, προσβαλόντες δικαιώματα νομίμως κεκτημένα καὶ σχίσαντες δι' ἀπερισκέπτου χειρὸς ὅ,τι καὶ τὴ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ τιμὴ καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον καθίσταν παρ' αὐτοῖς σεβαστόν . . .

Ἡ Ἑλλὰς, τὸ ἐπαυλαμβάνω, ἐπλήρωσε τὰς εὐεργεσίας τῆς Ὑμετέρης Μεγαλειότητος διὰ τῆς βδελυροτέρας ἀχαριστίας, διότι,

ὅποιασδήποτε ἂν ὦσι τὰ ἐν ὀνόματι ὑμῶν ἀπὸ τοῦ 1832 ἔτους πραχθέντα σφάλματα, ἀναντιρρήτως ἀξιοκατάκριτός ἐστιν ἡ λήθη τῶν ἐκ καιροῦς μονώσεως καὶ ἀγωνίας δοθέντων βοηθημάτων . . .

Προσπαθήσατε, Μεγαλειότατε, κατὰ τὸ παρόν, ἵνα διατηρηθῶσι τὰ διαδοχικὰ δικαιώματα τῆς πλαγίας γραμμῆς διὰ τοῦ μᾶλλον ασιφανοῦς, ἀλλ' ἅμα καὶ τοῦ ἥττον ἐρεθιστικοῦ τρόπου. Προσποιηθῆτε ὅτι οὐδόλως ἀναμιγνύεσθε εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀφετε πρὸς καιρὸν τὸ Βασιρικὸν ὄνομα λησμονούμενον ἐν τῇ Ἑλλάδι. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς οἰκοθεν ἀποσκοραχίσει τὰς τελευταίας αὐτοῦ πράξεις . . . (1)

Προσθήκη τῇ σελίδι 683

Πρὸς τὴν σεβαστὴν Γερουσίαν τῆς Ἑλλάδος

Οἱ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Ἡγεμονίαις Ἕλληνες χρωμενοὶ τῷ Συνταγματικῷ τοῦ ἀναφέρεισθαι δικαιώματι ὑποβάλλουσι καὶ ἐνώπιον τοῦ σεβαστοῦ τούτου Σώματος τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς πόθους, οὓς ἀπὸ πολλῶν ἤδη χρόνων, παντοιοτρόπως καὶ μυριάκις ἐξέφρασε τὸ ἔθνος.

Ἀθυμία καταλαμβάνει τὸν Ἕλληνα βλέποντα τὴν οἰκτρὰν κατὰστασιν τῆς Πατρίδος, ἣν ἐπίβουλος πολιτικὴ ἔφερεν εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου. Τίς ἠλπίζειν ὅτι ἡ πατρίς ἡμῶν, μετὰ τριακονταετῇ βασιλείαν, ἤθελε καταστῆ τὸ ἀντικείμενον τοῦ μίσους, καὶ τῆς χλεύης τῶν ξένων καὶ ἐμπνέει τὸν αἶκτον εἰς τοὺς πρῶην συμμάχους καὶ ἄλλους αὐτῆς; Καὶ ἐν ᾧ ὤφειλε νὰ ἔχῃ τὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς, δὲν δύναται ἤδη οὐδὲ δύναται ἐν ὑστέρᾳ μοίρᾳ νὰ τεθῇ; Τίς ὁ αἷτιος τῶν δεινῶν τούτων τῆς πατρίδος; Τὸ ἐπάρατον Κυβερνητικὸν σύστημα ἀποκρίνεται ἔτοιμος ὁ Ἕλλην.

Πρὸς τὸ σεβαστὸν τοῦτο σῶμα ἀποτενιόμενοι, περιττὸν θεωροῦμεν νὰ ἀπαριθμήσωμεν ἐνταῦθα τὰ δεινὰ, τῶν ὁποίων ἐγένετο πρόξενον εἰς τὴν πατρίδα τὸ ἐπάρατον τοῦτο σύστημα. Τὸ τελευταῖον

(1) Ἰδὲ καὶ ἐν «Ἑλ. δι.» ἀριθμ. 281 τῆς 1 Ἰανουαρίου 1846 καὶ ἀριθμὸν 322 τῆς 6 τοῦ αὐτοῦ

τοῦ Φεβρουαρίου δρᾶμα καὶ τὸ ἔτι νῦν ἐπικαλύπτει τὴν πατρίδα
ζοφερὸν νέφος τίς ἀμφιβάλλει ὅτι εἶναι τούτου ἀποτέλεσμα ;

Μετὰ λύπης εἶδε τότε τὸ ἔθνος τὴν ἐν τῷ Ἀργολικῷ πεδίῳ καὶ
ταῖς λοιπαῖς τῆς Ἑλλάδος πόλεσιν ἀλληλοσφαγίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ
συγκινήσεως προσεδόκα νὰ ἴδῃ καταποντιζόμενον εἰς τὸ ἀνοιχθὲν
ἐκεῖνο βάραθρον τὸ ἐπάρτατον κυβερνητικὸν σύστημα. Ἐθρόνησε μὲν
τέκνα ἡρωικὰ ἀπὸ τῶν ὁποίων τὰς χεῖρας ἐμέλλε νὰ δρέψῃ καρποὺς
γλυκεῖς τοὺς ὁποίους ἐξησφάλιζεν ἐν τῷ μέλλοντι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ
ἀνδρεία αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ πυκνοῦ πέπλου ἐκάλυψε τὰς μισαιφο-
νίας καὶ τοὺς ἀνοιχθέντας τάφους, ἅμα ἡ ἐλπίς, ἀλλαγὴν συστή-
ματος καὶ καθιδρύσεως ὑγιᾶν ἀρχῶν ἀνέλαμψε. Πλὴν φεῦ ! ἀπασαι
αἱ ὑποσχέσεις, ἀπασαι αἱ ἐλπίδες ἐψεύσθησαν. Τὸ αὐτὸ ἐπάρτατον
σύστημα, ἡ αὐτὴ ἐπίβουλος πολιτικὴ μετ' ἀλόγου ἐπιμονῆς διέπει
τὴν πατρίδα.

Πρὸς Θεοῦ παραστᾶται τοῦ ἔθνους, γενῆτε πιστοὶ διερμηνεῖς
τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ, σώσατε τὴν πατρίδα, δὲν ζητεῖ εἰμὴ ὅ,τι
τῇ ὀφείλεται· δὲν ζητεῖ εἰμὴ ὅ,τι τὸ Σύνταγμα καθιεροῖ :

1) Πιστὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Συντάγματος πρὸς τήρησιν τοῦ ὁ-
ποίου ὤμωσαν τὸ ἔθνος καὶ ὁ Βασιλεὺς· καὶ ἰδίως

2) Σύστασιν Ἐθνοφυλακῆς ἐπὶ τῶν βάσεων τῶν τῆς Ἰταλίας
καὶ Βελγίου.

3) Ἐλευθέρας ἐκλογὰς δημοτικὰς καὶ βουλευτικὰς.

4) Ἐλευθεροτυπίαν.

5) Γενικὴν ἀμνηστίαν καὶ ἐπάνοδον εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν τῶν
γεννησίων ἐκείνων τῆς πατρίδος τέκνων.

6) Ἀξιοπρεπῆ καὶ ἐθνικὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν.

7) Ἐκκαθάρισιν τοῦ Προξενικοῦ Κλάδου, τῆς μάλιστα ταύτης
τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Ἑλλήνων.

Αὐτοὶ εἶνε οἱ πόθοι, αὐταὶ εἶναι αἱ εὐχαὶ τοῦ Ἑλλήνος. Ἡ
πραγματοποιήσις αὐτῶν προσιωνίζεται τὴν παῦσιν τῶν δεινῶν τῆς
πατρίδος καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς. Ἄνευ αὐτῶν ἅς τρέμωσιν οἱ ἐρ-
γᾶται τῆς ἀνομίας ! Τὸ ἔθνος δὲν θὰ ἀποθάνῃ, θὰ ζήσῃ καὶ θὰ
λάβῃ μίαν ἡμέραν λόγον τῶν πράξεων των.

Ἐν Γαλαζίῳ, 28 Αὐγούστου 1862

(ἔπονται 300 ὑπογραφαί)

Σεβαστὲ κ. Γερουσιαστά,

Δὲν ἐφεύσθημεν τῶν ἐλπίδων ἡμῶν. Εὐρόμεν ἐν ὑμῖν τὸν πιστὸν διερμηνέα τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν καὶ εὐλογοῦμεν τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν, ἥτις δὲν ἀφῆκε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ὅποτον ἤδη ἐκμαίνεται κλύδωνα ἀνευ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες καὶ εἰς ἄλλας δεινὰς περιστάσεις ἔσωσαν αὐτὴν καὶ ἤδη θέλουσι τὴν ὁδηγήσῃ εἰς εὐδιον λιμένα.

Ἐκφράζοντες πρὸς ὑμᾶς, τοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν πατριωτικὴν ὑμῶν φωνὴν ἐντίμους συναδέλφους σας τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην, σὰς διαβιβάζομεν καὶ τὴν παροῦσαν διαμαρτύρησιν αὐτῶν κατὰ τῶν ἐν τῇ Γερουσίᾳ λεχθέντων ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ συστήματος, τῆς ὁποίας ἀντίτυπα ὑπογεγραμμένα οὐ μόνον παρὰ τῶν ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι τῶν Ἡνωμένων Ἡγεμονιῶν ὁμογενῶν, θέλομεν δημοσιεύσει ἐνταῦθα μεθ' ὅλων τῶν ὀνομάτων καὶ θέλομεν ἀποστείλει πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ὁμογενεῖς διὰ νὰ πεισθῶσιν οἱ τυφλώττοντες, ὅτι δὲν ἦτο πλαστὴ ἡ ἀναφορὰ ἡμῶν ἐκείνη, οὐδὲ προῖόν κалπονοθεύσεων ὅπως εἶναι τὰ ὄργανα τοῦ συστήματος, ἀλλὰ καθαρὸν ἀπαύγασμα τῶν εὐχῶν καὶ πόθων τοῦ ἔθνους.

Δέχθητε κτλ.

Ἐν Γαλαζίῳ, τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1862

Ι. Παπάκαλος, Κωνστ. Γ. Βαλσαμάκης

Ι. Α. Βούρος, Μερ. Ι. Νεγρεπόντης.

Προσθήκη τῇ σελίδι 733,

Ἐν τῷ Ἑθνολογικῷ Μουσείῳ τῷ κειμένῳ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 24 αἰθούσῃ τοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου ἀνάκεινται τάδε τὰ ἀντικείμενα ἀνήκοντα τῷ βασιλεῖ "Ὁθωνι μετὰ τῶν μονογραμμάτων αὐτοῦ καὶ τοῦ στέμματος α') ποτήριον, τρυβλίον καὶ κύπελλον δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ νομισματολόγου Παύλου Λάμπρου (ἀρθμ. 45-47 β') ξίφος καὶ σκήπτρον βασιλικὸν δῶρον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν (ἀρθμ. 620-1.)

Ἐν αὐτῷ ὑπ' ἀριθμὸν 634, 669-674 εἰσι κατατεθειμένα αἱ μὴ-

τραί τοῦ Ἐθνικοῦ νομισματοκοπείου, καὶ πολλαὶ ἐκτὸς τῶν τῶν ἀγωνιστῶν εἰς τοὺς Βαυαρικοὺς χρόνους ἀναγόμεναι εἰκόνες.

Ἐν δὲ τῷ Νομισματολογικῷ Μουσείῳ (Δεξιὰ τῷ εἰσιόντι αἰθουσα τῆς Συναίας Ἀκαδημίας) ὑπάρχουσιν ὑπ' ἀρθμ. 5472—5586 ἅπαντα τὰ ἐπὶ Ὄθωνος ἐκκοπέντα νομίσματα. Ἐν τινι πρὸς ἀρτιστερά τῷ εἰσερχομένῳ προθήκη τὰ νομισματούσημα αὐτοῦ ἐπὶ εὐκαιρίᾳ διαφόρων ἐπισήμων τελετῶν ἐκκοπέντα, οἷον ἐπὶ τῇ ἀφίξει αὐτοῦ (*Graecia rediviva MDCCCXXXII* ἀφ' ἑτέρου *Otto Rex Graeciae*) ἐπὶ τῇ θεμελιώσει τοῦ Πανεπιστημίου (Τοῖς συνδρομηταῖς τοῦ Πανεπιστημίου, ἱεμελιώθει τῇ ε' Μαΐου 1839), ἕτερον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἀφ' ἑνὸς μὲν Ὄθων βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἀφ' ἑτέρου εἰς μνήμην, ἐπὶ τῇ ἀνιδρύσει τῶν Ὀλυμπίων (Ὄθων βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ἰδρυτῆς τῶν Ὀλυμπίων,) ἐπὶ τῇ εἰκοσιπεντατηρίδι αὐτοῦ (25 Ἰανουαρίου 1858), καὶ ἄλλα διάφορα.

Προσθήκη τῇ σελίδι 735

Οἱ ὑπουργοὶ τοῦ ὑπὸ τὴν Πρωθυπουργίαν τοῦ ἀντιστρατήγου Ἰωάννου Θ. Κολοκοτρώνη ὑπουργεῖου ἀνεχώρησεν κρυφίως διὰ τὴν ἀλλοδαπὴν καθύσον, τὴν ἐπομένην τῆς μεταπολιτεύσεως, ὁ λαὸς προσέδραμεν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ διὰ λιθοβολισμῶν καὶ γιουχαῖσμων ἐπήνεγκε πολλὰς καταστροφάς, ὥς καὶ εἰς τὰ τυπογραφεῖα τῶν κυβερνητικῶν ἐφημερίδων. Μόνος δὲ ἐκ τῶν ὑπουργῶν ἔμεινεν ἐν Ἀθήναις ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Π. Βάρβογλης καθ' οὗ οὐδεμία ἠκούσθη τότε μέμφει· διότι ἐν τῇ τῶν πάντων συνειδήσει ὑπῆρχεν ἡ γνῶμη, ὅτι ἦτο τίμιος καὶ ἀκέραιος πρὸς ἐπίρρωσιν δὲ τῆς σχηματισθείσης περὶ τῷ λαῷ ταιαύτης γνῶμης, συνετέλεσεν ἡ διαφύλαξις τῶν 6,000,000 δραχμῶν τοῦ Δημοσίου ὑπ' αὐτοῦ ὡς ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ἡ διὰ τακτικοῦ πρωτοκόλλου, παράδοσις πρὸς τὰ μέλη τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως.

Βραδύτερον δὲ ἐν τῇ Ἐθνοσυνελύσει ὑπεβλήθη πρότασις ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων Ὀδυσσεὺς Ἰαλέμου, Δ. Θ. Γρίβα, Γ. Α. Π. Μαυρομιχάλη καὶ λοιπῶν, δι' ἧς προὔταθον νὰ ψηφισθῇ, ὅτι τὰ μέλη τοῦ ὑπουργεῖου τοῦ αἵματος τῆς 1ης Φεβρουαρίου 1862 στεροῦνται ἐπὶ δεκαετίαν τῶν πολιτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων.

Μετὰ πολλὰς ἀγορεύσεις διαφόρων πληρεξουσίων, ἡ Συνέλευσις ἀπεδέξατο τὴν ἀνωτέρω πρότασιν διὰ ψήφων 108 κατὰ 37 ἀρνηθέντων ψήφων 19 καὶ ἐψηφίσατο τὸ ὑπὸ Στοιχ. ΕΣΤ'. ψήφισμα ἀπὸ 5 Ὀκτωβρίου 1863.

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ Β'. ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Ἦφ' ἡφείζει

Ἀρθρον μοραδικόν

Τὰ μέλη τοῦ ὑπουργείου τοῦ αἵματος τῆς 1^{ης} Φεβρουαρίου 1862, ἦτοι ὁ Ἀθανάσιος Ἀνδρ. Μιαούλης, Χ. Χριστόπουλος, Δ. Μ. Βότσαρης, Μ. Ποτλῆς, Εὐστάθιος Σίμος καὶ Ἀνδρέας Γ. Κουντουριώτης στεροῦνται ἐπὶ δεκαετίαν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Ἀλλ' ὅμως κατὰ τὴν συνεδρίασιν ΤΛΘ' τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1864 ὑπεβλήθη πρότασις ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων Τιμ. Βάσσου καὶ Ἀναστ. Καλοῦ, περὶ καταργήσεως τοῦ ὑπὸ Στοιχ. ΕΣΤ'. ψηφίσματος τῆς Συνελεύσεως καὶ ἀποκαταστάσεως τῶν ἐν αὐτῷ μνημονευμένων ὑπουργῶν τῆς 1 Φεβρουαρίου 1862 εἰς τὰ ἀφαιρεθέντα πολιτικὰ αὐτῶν δικαιώματα.

Ἡ Συνέλευσις ἀπεδέξατο τὴν ἀνωτέρω πρότασιν δι' ἀναστάσεως καὶ δι' ἐπιφωνήσεων : «ζήτω ἡ ἐπιείκεια τῆς Συνελεύσεως» καὶ ἐψηφίσατο τὸ ἀπὸ 10 Ὀκτωβρίου 1864 ὑπὸ Στοιχ. ΡΕΘ'. ψήφισμα ὡς ἑξῆς :

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ Β'. ΕΘΝΙΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Ἦφ' ἡφείζει

Καταργεῖται τὸ ὑπὸ Στοιχ. ΕΣΤ'. ψήφισμα αὐτῆς, οἱ δὲ δι' αὐτοῦ καταδικασθέντες ὑπουργοὶ ἀνακτῶσι καθ' ὁλοκληρίαν τὰ δικαιώματα αὐτῶν.

Κατὰ τὴν συνεδρίασιν ΡΜΣΤ'. τῆς 16 Σεπτεμβρίου 1863 τῆς ἐν Ἀθήναις Β'. Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἀπεφασίσθη ἡ ἀποσφράγισις τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ βασιλέως Ὁθωνος καὶ συνεπῶς ἐκλήρω-

θησαν ὡς μέλη τῆς πρὸς τοῦτο ἐπιτροπείας οἱ ἐξῆς πληρεξούσιοι.

Θ. Ζαίμης, Μ. Καίτης, Π. Α. Μαυρομιχάλης, Α. Σμομένσκη, Δ. Γιουρδής, Α. Καλός, 'Αθ. Πετσάλης, Κ. Θεοδώρου, 'Αντώνιος Μαυρομιχάλης, 'Αρ. Μωραΐτινης, Δ. Α. Ζῶτος, Σπυρίδων Λογιωτατίδης, Γ. Βαλλιάνος, Ν. Νέζος, 'Αθ. Γ. Πετιμεζάς, Κ. Δυοβουνιώτης, Π. Μενελίδης, Π. Ροβελάκης, Χρ. Κατσικογιάννης καὶ Γ. Χαντζόπουλος, οἵτινες ἀποσφραγίσαντες καὶ ἀναγνόντες τὴν ἀλληλογραφίαν ἐταλάνιζον ἑαυτοὺς ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι, ὅπερ διεπράξαντο διώξαντες τὸν 'Οθωνα, ὅστις περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐφρόντιζεν ἢ περὶ τῆς Μεγάλης 'Ιδέας, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας, ἥτις καὶ ἀπεστάλη εἰς Μόναχον.

Προσθήκη τῇ σελίδι 742.

'Ο πρὸς τοὺς ἀξιοματικούς ἐνθουσιασμοὺς τῶν πολιτῶν ἦτο δυσπερίγραπτος· διότι οἱ μὲν ἀπεκάλουν αὐτοὺς σωτήρας τοῦ ἔθνους, οἱ δὲ ἀνταξίους ἀπογόνους τῶν Μαραθωνομάχων καὶ τῶν Θρασυβούλων· εἰς μάλιστα εἰς τοσοῦτον ἤκετο συγκινήσεως, ὃ τάλας, ὥστε πρὸς τινα ταγματάρχην ἀναγορευθέντα διοικητὴν τῶν στρατευμάτων ἔγραψε :

«Κύριε ταγματάρχα,

'Η λαμπρὰ διαγωγή σας, κατὰ τὴν ἱστορικὴν νύκτα τῆς 10 'Οκτωβρίου, ἢ κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας διατήρησις πληρεστάτης τάξεως ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἀπέκτησαν ὑπὲρ ὑμῶν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην ἀπάντων τῶν πολιτῶν.

Συμμεριζόμενος καὶ ἐγὼ τὰ αἰσθήματα τούτων, σας παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε ἐν ἀσθενὲς αὐτῶν δεῖγμα, μίαν σπάθην, ἥτις θὰ καταστοῇ πολύτιμος εἰς τὰς χεῖρας σας, χρησιμοποιουμένη πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς 'Εθνικῆς Κυβερνήσεως . . . » (1)

M

(1) 'Αντιστρόφως ὅμως πρὸς τοὺς ἄνδρας συνεπάθουν αἱ γυναῖκες πρὸς τὴν ἐκπεπτωκυῖαν δυναστείαν· ἐκ τῆς μεγάλης δὲ ταύτης συμπαθείας προῆλθεν εἰς μέσον καὶ ἡ καλουμένη «'Οθωνίστρα», ἱστορικὴ τις γυνὴ καὶ διάσημος ἐν 'Αθῇναις γραῖα φανταζομένη ἑαυτὴν μεγάλην καὶ πολλὴν καὶ ἀναρτῶσαν ἀπὸ τοῦ στῆθους κομβία τενεκέδες καὶ μετάλλια παντὸς εἶδους.

Ὅτε κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1860 ὁ τρομερὸς ἐκεῖνος τῶν Δρούσων (1) φανατισμὸς ἐξεγερθεὶς βαρβάρως κατὰ τὸν ἐν Συρίᾳ Χριστιανῶν ἐπέφερε τὴν σφαγὴν καὶ τὸν ὀλεθρον, οἱ Χριστιανοὶ φεύγοντες τὸ φάσανον κατήλθον εἰς Ἑλλάδα ἵνα εὕρωσι βοήθειαν, ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ λαὸς ἐφάνησαν προθυμότατοι πρὸς τοὺς ὁμοδόξους καὶ συνέστησαν, διὰ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 6ης Αὐγούστου, ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν προσφύγων Σύρων, ἧς μέλη διωρίσθησαν : ὁ Δ. Ὀρφανίδης, ὁ Φραγκῆσκος Λενορμάν, ὁ Γεώργιος Ι. Κλάδος καὶ ὁ Γεώργιος Κοζάκης Τυπαλδὸς (υἱός), ἡ τινι βραδύτερον, κατὰ Μάϊον τοῦ 1861, ἐλθόντων καὶ ἄλλων προσφύγων Χριστιανῶν, προσέθηκαν καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν Ἐπαμ. Κρεστέντην, τὸν Βασίλειον Παγκώσταν καὶ τὸν Πέτρον Ι. Κλάδον καὶ μετωνόμασαν *ἐφορείαν ἐπὶ τῶν προσφύγων Χριστιανῶν*.

Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἡ Ἑλλὰς ἐπεδειξάτο μέγα ὄντως ἐνδιαφέρον, ἀποστέλλουσα σῖτον καὶ ἄλευρον καὶ ἄλλα χρειώδη πρὸς τοὺς εἰς Κεσρουὰν τρυφιδίου καταφυγόντας καὶ λιμώττοντας Χριστιανούς, ὧν πολλοὺς μετέφερον διὰ τῶν πολεμικῶν εἰς Ἀθήνας. Ἀπέστειλεν ἰατροὺς, τὸν Κουτουφάν, Πριφτόπουλον καὶ Βασιλείου, οἵτινες, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Συρίᾳ πρᾶκτόρων εὐηργέτησαν πολλαχῶς τοὺς Χριστιανούς, οἵτινες, ἂν δὲν ἐπενέβαινε ἡ Γαλλία, ἐξάπαντος θὰ κατεσφάζοντο ἅπαντες.

Ἐνταῦθα δημοσιεύομέν τινα τῶν *Ἀνεκδότων* τοῦ Ὀθωνος.

Ἰδοὺ τί ἀνώνυμός τις ἔγραφεν ἐν ἔτει 1884 περὶ τοῦ Ὀθωνος (2), πρὸς ταῖς ἄλλαις πασιγνώστοις ἀρεταῖς, τιμιότητι, σωφροσύνῃ, ἀμεροληψίᾳ καὶ ἀκραίφνῃ φιλελληνισμῷ :

Εἰς τὸν ἄμα τῇ καταστολῇ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ στάσεως τοῦ Κρι-

(1) Οἱ Δρούσοι εἶναι φυλὴ τις τοῦ Λιβάνου εἰς 200.000 ψυχὰς ἀριθμωμένη, ἣτις προσβεύουσα θρήσκευμα μετέχον τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, εἶναι ἀντίζηλος τῶν Μαρωνιτῶν, ἐτέρου ἰσαριθμοῦ λαοῦ τῆς Συρίας, οἵτινες ὄντες ὁπαδοὶ τοῦ Πάπα ἀπολαμβάνουσι τὰς προστασίας τῶν Γάλλων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἵδρυσαν προπαγάνδαν πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν Μωαμεθανῶν, οἵτινες ὑπὸ τῶν Οὐλεμάδων καὶ τῶν Σοφτάδων ἐξεγείρομενοι προέβησαν εἰς δεινάς καὶ φρικαλέας σφαγὰς τῶν χριστιανῶν

(2) Ἰδὲ Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ Ε. Ἀσωπίου, τοῦ 1884, σελ. 250-256.

ζώτου διορισθέντα εἰσαγγελέα τῶν ἐν Χαλκίδι πρωτοδικῶν εἶπε τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦτους λόγους· «Εἰς τὸν νομὸν τῆς Εὐβοίας ἠνεύχθησαν πληγαί, ὡς ἐκ τῆς ἀνταρσίας τοῦ Κριεζώτου καὶ πρέπει νὰ ἐπουλωθῶσιν. Ἐπιθυμῶ νὰ ἐφαρμοσθῇ πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως ἡ δικαιοσύνη· ἐὰν οἱ Κριεζωτικοὶ ἔχωσι δίκαιον, δὲν πρέπει νὰ ἀδικῶνται, διότι ἦσαν ὁπαδοὶ τοῦ Κριεζώτου, ἐὰν οἱ λεγόμενοι ἀφωσιωμένοι ἔχωσιν ἄδικον, δὲν πρέπει νὰ δικαιῶνται· διότι λέγονται ἀφωσιωμένοι».

Τις τῶν ἐν τέλει φίλος πεπαυμένου δημοσίου ὑπαλλήλου, ὑπὲρ οὗ, δυστυχοῦντος, ἐνήργει, ἐπισκεφθεὶς τὴν σύζυγον αὐτοῦ δεινῶς πάσχουσαν, καὶ μαθὼν παρ' αὐτῆς, ὅτι ἐνεκεν ἀχρηματίας δὲν ἐκάλειεν ἰατρὸν ἀπεφάσισε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐγνωσμένην φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως, καὶ παρουσιασθεὶς παρέστησε τὴν θέσιν τῆς πασχούσης· μόλις δ' ἀνέφερε τὴν φράσιν του «ἔχωμεν χρήματα νὰ καλέσωμεν ἰατρὸν ;» συγκεκινημένος ὁ βασιλεὺς τὸν παρήγγειλε νὰ μεταβῇ ἀμέσως εἰς τὸ ἀνακτορικὸν ταμεῖον· τοῦτου δὲ γενομένου ὁ τότε ταμίας Κ. Σκαρλάτος τῷ ἐπέδειξεν αὐτόγραφον τοῦ βασιλέως ἐπιστολὴν, ἔχουσαν οὕτω : «θέλετε δώσει τῷ . . . 500 δραχμὰς διὰ τὴν πάσχουσαν οἰκογένειαν (χωρὶς νὰ τὴν κατονομάζῃ) καὶ θέλετε τὸν βεβαιώσῃ, ὅτι ὁ οἰκογενειάρχης διορισθήσεται προσεχῶς». Τοῦτο ἐγένετο μετὰ τινος ἡμέρας, ὅτε τὴν πάσχουσαν ἐκάλυπτε ἡ πλᾶξ τοῦ τάφου.

Παρὰ δημοσίου ὑπαλλήλου ζητήσας ἑλαθὲ ποτε πληροφορίας περὶ τινος λίαν σκανδαλώδους πράξεως ἀποδιδομένης εἰς αὐλικὸν τινα πρὸς ὃν ἐξέφρασεν ἀμέσως τὴν δυσἀρέσκειάν του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐλικὸς εἶπεν ὅτι τὸ λεχθέν ἐστὶν αὐτόχρημα ψεῦδος, ὁ βασιλεὺς ἀντέταξεν ὅτι ἔχει πεποιθήσιν εἰς τοὺς λόγους τοῦ ὑπαλλήλου (ὅντινα ἐν στιγμαίᾳ ὁρμῇ κατὼνόμασε).

Τοῦ αὐλικοῦ καταφυγόντος τότε εἰς τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι δῆθεν ἔχθρὸς τῆς βασιλείας ἐξηπάτησεν ὡς εὐπιστον τὸν ὑπάλληλον, ὁ βασιλεὺς, ἄλλως πως σκεφθεὶς ἀμέσως εἶπεν εἰς τὸν αὐλικὸν τοὺς ἀξιοσημειώτους τοῦτους λόγους : «ἐν τῇ ἀγανακτῆσει μου ἐξέθηκα τὸν ὑπάλληλον ἀπαιτῶ νὰ ὑποσχεθῇτε ὅτι δὲν θὰ μνησικακήσῃτε

κατ' αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπόσχεσίν σας ταύτην νὰ βεβαιώσητε μεθ' ἑρ-
κου· ὅπερ καὶ ἐγένετο παραχρῆμα.

Τὸ γεγονός διηγήθη κατόπιν ὁ αὐλικὸς πρὸς ἐπιστῆθιον φίλον
του, λόγον ποιούμενος περὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ Ὁθωνος.

Κατὰ τινα νύκτα τοῦ 1854, ἔτους, ὅτε ὑπῆρχε κατοχὴ ἐν Ἀ-
θήναις, ἐγένετο ληστεία μετὰ φόνων εἰς τὴν πλησίον τοῦ Ξηροχωρίου
ἑπαυλιν τοῦ Δεῖθς (υἱοῦ τοῦ τότε ἱερέως τῆς ἀγγλικῆς ἐκκλησίας.

Τῆς πράξεως ἅμα γνωστῆς γενομένης ἐν Ἀθήναις, ἐζητήθη πρὸς
ἐξιλασμόν ἡ παῦσις τοῦ ἐν Χαλκιδίᾳ εἰσαγγελέως, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς
ἀντέστη, εἰπὼν ὅτι δὲν βλέπει τὸν λόγον, δι' ὃν πρέπει νὰ τιμω-
ρηθῇ ὁ πολὺ ἀπέχων τοῦ τόπου τῆς πράξεως εἰσαγγελεὺς· ἐπειδὴ δὲ
ἐπιμόνως ἐζητεῖτο ἡ παῦσις αὐτοῦ, διέταξεν ἀμέσως τὸν προϊστά-
μενόν του εἰσαγγελέα τῶν Ἐφετῶν, ἵνα μεταβᾷ ἐπὶ τόπου ἐξετάσῃ
καὶ δώσῃ πληροφορίας. Ἐξ αὐτῶν δ' ἀποδειχθέντος ὅτι ὁ εἰσαγγε-
λεὺς ἐξεπλήρωσε τὸ καθήκον του, συντελέσας διὰ τῶν δραστηρίων
ἐνεργειῶν του εἰς τὴν σύλληψιν τῶν ληστῶν, ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ δι-
καιοσύνῃ του τὸν ἀντήμειψε διὰ προαγωγῆς.

Ἐξ ἀναφορᾶς τινος τῶν εἰς τὰς Κυκλάδας οἰκονομικῶν ἐφόρων,
ὑποβάλλοντος εἰς τὸ ἀρμόδιον ὑπουργεῖον ὅτι αἱ παρακείμεναι τῇ
Μυκόνῳ ἐρημόνησοι Δῆλος καὶ Ρηνεῖα ἀνήκουσιν εἰς τὸ δημόσιον
διατάχθη νὰ φορολογῶνται διὰ τριτοδεκάτης ὅπως τὰ ἔθνικα κτή-
ματα, ἐκεῖ διὰ τῆς δεκάτης ἐφορολογοῦντο πρὸ ἀμνημονεύτων χρό-
νων ὅπως τὰ ιδιόκτητα. Μάτην ὁ δῆμος τῶν Μυκονίων ἀνέφερε
τὴν ἐπὶ τῶν ἐρημονήσων ἀκραιφνὴ κυριότητα καὶ ἀδιαφιλονίκη-
τον κατοχὴν του, προσάγων νομίμους τίτλους, ἐν οἷς καὶ ἔγγραφα
δημάρχων τῶν πέριξ νήσων, πιστοποιούντων ὅτι ὁσάκις συνδημό-
ται των ἤθελον νὰ ζυλευθῶσιν ἐκείθεν ἐλάμβανον τὴν πρὸς τοῦτο ἁ-
δειαν τῆς κοινότητος Μυκόνου. Τὸ ἀδίκημα, ἐν τούτοις, ἐξηκολού-
θησε μέχρι τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843, ὅτε τῇ ἐνεργήσει ἐνός τῶν
ἐν τῇ Ἑθνικῇ Συνελεύσει πληρεξουσίων τῆς ἐπαρχίας Σύρου καὶ
Μυκόνου, ἐπιτροπεία ἐκ νομομαθῶν ἐγνωμδότησε, καὶ ἡ Συνέλευ-
σις ἀπεφάνθη, ὅτι αἱ ἐρημόνησοι ἀνήκουσι, νόμῳ προκαταλήψεως, εἰς
τὸν δῆμον τῶν Μυκονίων. Ὅτε δὲ τῇ προτάσει τοῦ ἀρμοδίου ὑπουρ-
γοῦ ἐζητήθη ἡ ἐκδοσις Β. Διατάγματος, ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ

ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπόφασις τῆς Συνελεύσεως, ἀποῦ προηγουμένως ὁ δῆμος τῶν Μυκονίων ἐρωτηθῇ ἀρμοδίως, ἐὰν δέχεται ἀπλῶς καὶ μόνον τὰ ἀποφασισθέντα ἢ θὰ ἐνασχῆται τὰ περὶ ἀποζημιώσεως δικαιωμάτων του, δι' ὅσον χρόνον τὸ δημόσιον ἐλάβανε τὸ τριτοδέκατον. Ἐπομένως ἐρωτηθὲν, ὡς εἴρηται τὸ συμβούλιον τοῦ ρηθέντος δήμου διὰ ψηφίσματος ἐξέφρασε τὴν πρὸς τὴν Συνέλευσιν καὶ τὸν βασιλέα εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ, καὶ διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως παρητήθη ὀριστικῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως τῶν περὶ ἀποζημιώσεως δικαιωμάτων του.

Ἄμα ὅτε περιήρχετο εἰς γινῶσιν τοῦ βασιλέως ἀνήθικος πράξεις οἰουδῆποτε ἐκ τῶν εἰς τὴν Αὐλὴν εἰς τὰς τελετὰς αὐτῆς καλουμένων, καὶ ἐβεβαιούτο περὶ τούτου διέτασσε ἀυστηρῶς τὴν ἐκ τοῦ ἀρμοδίου βιβλίου διαγραφὴν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Ἐκ τινος εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ταξειδίου του ἐπανερχόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἠναγκάσθη ἐκ τρικυμίας νὰ ἐξελθῇ εἰς νῆσον τοῦ Αἰγαίου. Μεταξὺ τῶν παρουσιασθέντων ὑπάλληλων ἦν καὶ ὁ ἀναπληρῶν τὸν ἀπόντα λιμενάρχην γραμματεὺς τοῦ κεντρικοῦ λιμεναρχείου. Ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ, αἰτήσῃ τοῦ βασιλέως, δοθεισῶν περὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ πληροφοριῶν, πεισθεὶς ὅτι ὁ ὑπάλληλος ἐκπληροῖ δεόντως τὸ καθήκον αὐτοῦ τὸν ἠρώτησε περὶ τοῦ χρόνου τῆς ὑπηρεσίας του. Ἐντεῦθεν δὲ θάρρος λαβὼν ὁ ὑπάλληλος εἶπε τῷ βασιλεῖ, ὅτι πρὸ εἰκοσαετίας περίπου ἄγαμος ὢν διωρίθη εἰς τὴν κατεῖχε θέσιν καὶ τῶρα μολονότι εἶνε πατὴρ πολυμελοῦς οἰκογενείας, λαμβάνει τὸν ἑκατοντάδραχμον μηνιαῖον μισθόν, ὡς ἐξ ἀρχῆς διὰ νόμου ἐκανονίσθη· ὁ βασιλεὺς ἐνθαρρύνει αὐτὸν ὅτι θὰ μεριμνήσῃ πρὸς βελτίωσιν τῆς θέσεώς του ὑπέγραψεν ἄμ' ἀφικόμενος εἰς Ἀθήνας διάταγμα προαγωγῆς του εἰς θέσιν ἀξιωματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ, ἐμερίμνησεν ὅμως καὶ περὶ τῆς λιμενικῆς ὑπηρεσίας, λαβὼν τὴν συγκατάθεσιν, αὐτοῦ ὅτι θέλει ἐξακολουθεῖ ἐν τῇ λιμεναρχείᾳ ἐργαζόμενος.

Δι' ἀποφάσεως τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν κατεδικάσθησάν ποτε εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου τέσσαρες ναῦται ἑλληνεμπορικοῦ πλοίου ἕνεκα πειρατείας μετὰ φόνων τοῦ πλοιοάρχου καὶ ἄλλων. Αἰτηθείσης ὑπὸ τῶν καταδικασθέντων χάριτος, ὁ βασιλεὺς ἀνσκαλύψας

ἐν τῇ δικαιογραφίᾳ, τὴν ὁποίαν ζητήσας ἔλαβεν, ὅτι εἰς ἐκ τῶν κατηγορουμένων, εἰκοσαετῆς νέος, ὦν εὐνοούμενος τοῦ πλοιαρχοῦ, ὡς υἱὸς χάρας ἀδελφῆς αὐτοῦ, καὶ δυσκολευθεὶς νὰ πεισθῇ ὅτι ὁ ἀνεψιὸς ἤθελε συνωμώσει κατὰ τοῦ θείου του, εἰς ὃν ἐστήριζε τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νὰ τῷ χάρισῃ τὴν ζωὴν, ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ πρόεδρος καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν Ἑφετῶν, ὧν ἡ γνωμοδότησις ἐζητήθη, ἐπέμενον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, ἐν γένει, τῆς ἀποφάσεως διὰ τοὺς ἐν αὐτῇ λόγους, ἀπέριψε τὴν περὶ χάριτος αἴτησιν, εἰπὼν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης ὅτι, σεβόμενος τοὺς νόμους, ὑπέγραψεν (εἰ καὶ μετὰ θλίψεως) τὸ περὶ ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς διάταγμα, καθ' ὅσον μόνον ἀφορᾷ τὸν εἰρημένον νέον.

Τις ἐκ τῶν ἀμέσως, μετὰ τὸ συμβᾶν τῆς 10)22 Ὀκτωβρίου 1862, παρακολουθησάντων τῷ βασιλεῖ Ἑλλήνων αὐλικῶν, ἐπανελθὼν ἀκολούθως εἰς Ἀθήνας, διηγήθη πρὸς φίλον αὐτοῦ, ὅτι ἐν Χαϊδεμβέργῃ ὁ βασιλεὺς ἀναγινώσκων συνήθως ἐν τῷ προγεύματι ἐφημερίδας τῶν Ἀθηνῶν, ἐλυπεῖτο διὰ τινὰ παρατράγωδαν ὁσάκις δ' ἀνεφέρετό τι ἐν ταῖς ἐφημερίσι κατὰ τοῦ Δ. Βούλγαρη, ἔλεγε μετριοπαθῶς, ὅτι ἡ κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην νύκτα παρουσία τοῦ κ. Βούλγαρη συνετέλεσεν εἰς τὴν κατεύνασιν τῶν παθῶν· διότι ἄλλως πολὺ ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ συμβῶσιν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, αἰματηραὶ σκηναί, αἵτινες ἤθελον τὸν καταθλίψει.

Προσέθηκεν ὁ Ἕλληνας αὐλικὸς ὅτι λόγον ποιούμεενος περὶ τοῦ τοιούτου ἐν Χαϊδεμβέργῃ πρὸς τινὰ γνωστὸν αὐτῷ ἀνώτερον ἀξιωματικὸν Βαυαρὸν, ἐθαύμαζε διὰ τὸ ἀμνησίκαιον, καὶ ὅτι τότε ὁ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνος, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι, καθ' ὃς ἔχει πληροφορίας, ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἐγένετε βῆμα οὐχὶ τῶν Ἑλλήνων τοὺς ὁποίους, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, ἠγάπησε καὶ ἀγαπᾷ ἀκόμη ἀλλὰ τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἕνεκα τῆς λεγομένης μεγάλης ἰδέας· διότι λέγεται, ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας εἶχεν ἐκφρασθεῖ κατ' αὐτοῦ οὕτως : « Ἀγγλικὸν πλοῖον τὸν μετέφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ Ἀγγλικὸν πλοῖον θὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς Βαυαρίαν ». Καὶ πραγματικὰ κατὰ 1833 ἔτος τὸ Ἀγγλικὸν πλοῖον « Μαδαγασκάρ » τὸν ἀπεβίβασεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυπλίου.

Ἀνέτελλεν ἡ ἐνδεκάτη Ὀκτωβρίου 1862 καὶ ὁ Ὁθων δὲν ἦτο

πλέον βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος. Ὡς ἔμαθε τὰ γενόμενα ἔκυψε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ πεπρωμένον καὶ ἀπεδέξατο σιωπηλῶς ἄνευ δυσαρ-
σκείας καὶ διαμαρτυρίας τὴν ἐκθρόνισίν του εἰπών: «Οἱ Ἕλληνες
μὲ ἠγάπων, αὐτοὶ δὲν μὲ ἐξεθρόνισαν ἀλλὰ ἄλλοι· εὐχόμαι καὶ ἡ
Ἑλλὰς καὶ οἱ Ἕλληνες νὰ εὐτυχίσωσιν· ἐγὼ ἀναχωρῶ· διότι δὲν
θέλω νὰ χυθῇ δ' ἐμὲ ἀδελφικὸν αἷμα· ἴσως ὁ λαὸς πιστεύει καὶ
τινα ἀρχαίαν ρῆσιν ὅτι βασιλεὺς δὲν πρέπει νὰ βασθεύῃ πλέον
τῶν τριάκοντα ἐτῶν». Καὶ ὁ τῆς Ἀλβιόνος ἀτμοδρόμων «Σκύλλα»
παρέλαθεν ἐκ Ψυτταλείας τὸν Ὅθωνα καὶ τὴν Ἀμαλίαν εἰς τὴν
πάτριον γῆν ἐπανερχομένους, ἵνα πληρωθῇ τὸ τοῦ Ἀγγλοῦ πρω-
θυπουργοῦ: «*Ἀγγλικὸν πλοῖον τὸν μετέφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ
ἀγγλικὸν πλοῖον θὰ τὸν ἐπαραφέρει εἰς Βαυαρίαν*».

(Ἐκ τῆς «Ἑστίας» ἀριθ. 278.)

Ποῦ εἶναι ὁ δῆμος σου, κ. δήμαρχε, ἡρώτα ὁ αἰμνηστὸς βασι-
λεὺς Ὅθων τὸν δήμαρχον τοῦ δήμου Ξ . . .

Σουρτοῦκεψε, Μεγαλειότατε, ὅλη μέρα μεθυσμένος εἶνε, ἀπεκρί-
νατο ὁ δήμαρχος, ἔννοων τὸν ἐξάδελφόν του, *Δῆμον Ν* . . .

Πῶς ἔχουν τὰ πράγματα τοῦ δήμου σου, ἐπανέλαθεν ὁ βασι-
λεὺς.

Τὰ *λιανά*, Μεγαλειότατε κατεστράφησαν ἀπὸ τὸν χειμῶνα, τὰ
χοιδικά, ζωντανὰ εἶνε ἀκόμα.

Ὅχι· πῶς ἔχει ὁ λαὸς ἀπὸ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, ἐπέμεινε
λέγων ὁ Ὅθων.

Ὁ λαγὸς βασιλέα μου φέτος κατήντησε γύφτικο, γιατί κειὸς
ποῦ δὲ γεννήθη, καὶ δὲν σκότωσε μόνο λαγόν, γιατί ἔρριξε τόσο χι-
όνι, ποῦ τοὺς πειάνουμε ζωντανούς.

Δὲν ἐξεπεδεύθησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ εἶνε πολὺ πίσω, εἶπεν ὁ βα-
σιλεὺς στρεφόμενος πρὸς τοὺς αὐλικούς του.

Τὴν παιδεμέρα καὶ τὸ ματζοῦκι ὅπου ἐφάγαμε ἄμα, βασιλέα
μου, τόσα χρόνια οὔτε τὸ σκυλί σου δὲν τὰ τράβηξεν.

Ἐννοεῖ παιδεῖαν γραμμάτων, εἶπε μετὰ γέλωτος ἄμα καὶ ὀργῆς
ἡ βασίλισσα Ἀμαλία.

Καὶ παιδιὰ ἔχω τρία, βασίλισσά μου, εἶπεν ὁ ἡλίθιος δήμαρ-

χος, καὶ μὲ συμπαθᾶτε κ' ὅλα, ἀλλὰ ἔχω κι' ἄλλα τρία σακάτικα (ἐννοεῖ τὰ θήλεα).

Αἱ λοιπὸν, ἀλλ' εἰσθε πολὺ χοιρῶδες, κύριε δήμαρχε, ἀνέκραξεν ἀγανακτήσασα πλέον ἢ βασιλίσσα, Ἀμαλία.

Νὰ ἰδῆς τὸν ἀδερφό μου πόσο χοιρῶτερος εἶνε ! ἀπεκρίνατο ὁ δήμαρχος.

Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἀπάντησιν οὔτε οἱ βασιλεῖς, οὔτε οἱ ὑπασπισταὶ τῶν ἡδυνήθησαν νὰ κρατήσωσι τὸν γέλωτα, ἀλλ' ἀνεκάγχασαν θορυβωδῶς καὶ σχεδὸν μέχρι δακρύων.

(Ἐκ διηγήσεως.)

Ὅτε ὁ Ὅθων ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς Οἴτης μετὰ τῆς συνοδείας αὐτοῦ καὶ τινῶν τῆς ἐπιτοπίου ἐξουσίας ἀξιωματικῶν ἐν οἷς καὶ ὁ Ν. Κουνούπης ἀξιωματικὸς τῆς φάλαγγος ἔστησε πυραμίδα μέχρι σήμερον σωζομένην. Κατόπιν δὲ ἀτενίζων πρὸς τὸν Μαλιακὸν κόλπον καὶ ἰδὼν τὴν μικρὰ νησίδα Λιχάδα ἠρώτησε τὸν Κουνούπην ἔαν ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἐκείνης τῆς Οἴτης ἐξεσφενδόνισεν ὁ Ἡρακλῆς τὸν Λίχαν εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον, ἐξ οὗ ἐγένετο τὸ ὁμώνυμον νησίδιον.

— Ὅχι, ἀπεκρίθη ὁ Κουνούπης, δὲν ἠξεύρω· ἐγὼ τότε δὲν ἤμην τοῦ μεταβατικοῦ ἀποσπάσματος ἦτο ὁ Γεραντώνης· καὶ λέγων ταῦτα ἔδειξε τὸν ἐκεῖ εὐρισκόμενον ἀξιωματικὸν Γεραντώνην.

Εἶναι περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι οἱ πάντες ἐξερράγησαν εἰς γέλωτας ἐπὶ τῇ ἀπαντήσει τοῦ ἰδιώτου τῆς μυθολογίας ἀξιωματικοῦ, ὁ δὲ βασιλεὺς πλήττων αὐτὸν θωπευτικῶς ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐξήγησεν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν Λίχαν.

(Ἐκφρασις τῆς «Ἑστίας» ἀριθ. 226.)

Ὅτε ποτὲ ὁ βασιλεὺς Ὅθων εἶχεν ἀνέλθῃ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Οἴτης, εἶπε πρὸς τὸν ἀξιωματικόν, τὸν διοικοῦντα ἀπόσπασμα ὁ ροφυλάκων — Αὕτῃ εἶναι ἡ θέσις ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁ Ἡρακλῆς κατέριψε τὸν Λίχαν ; — Μεγαλειότατε, μὲ συμπαθεῖο, ποῦ δὲν ξεύρω καλὰ, ἀπήντησεν, ὁ γέρων ἀξιωματικὸς· νὰ ρωτήσουμε τὸν Βελέντζαν ποῦ εἶνε ἀρχαιότερος ἢ τὴν καταδίωξι τῆς ληστείας.

Ὁ βασιλεὺς Ὀθων

ΤΡ ΕΞΑΓΓΕΛΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΟΘΩΝΟΣ

52

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία τοσοῦτον ἀπεστρέφετο τοὺς ἱεραποστόλους, ἰδίως τοὺς προτεστάντας, ὥστε ὠργίσθη κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ Στυρίδ. Πήλικα, ἅτε ὑπερασπισθέντος τὸν Κίγκ καὶ ζητήσαντος ὑπὲρ αὐτοῦ βασιλικὴν χάριτα. Ὡς δὲ ἀναφέρει ὁ ἴδιος ὑπουργός ἐν τοῖς «*Απομνημονεύμασι*» αὐτοῦ, (1) ἡ Ἀμαλία εἶπεν αὐτῷ :

— Δὲν σοῦ συγχωρῶ ποτὲ ὅτι ὑπερασπίσθης τὸν Κίγκ ;

— Ἀλλά, εἶπεν ὁ ὑπουργός, εἰς τὸ βασιλεῖον τοῦ Ὁθωνος κανεῖς δὲν πρέπει νὰ στερῇται ὑπερασπίσεως νομίμου.

— Τί θέλουν αὐτοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ; ἅς κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς Μωαμεθανούς, εἰς τοὺς εἰδωλολάτραις ὅχι εἰς ἡμᾶς σπεύρουν ζιζάνια !

Καὶ ἐν τούτοις, μεθ' ὅλον τὸν διωγμόν, ὃν ὑπέστησαν οἱ βασιλεῖς ἡμῶν, δὲν ἔπαυσαν παρακολουθοῦντες καὶ ἐκ τοῦ μακρὰν τὰ ἐν Ἑλλάδι τελούμενα καὶ δεικνύοντες μέγα ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων ἐνδιαφέρον. Κατὰ δὲ τὴν Κρητικὴν τοῦ 1866 ἐπανάστασιν καὶ ἀνωνόμως ἐπεμφαν πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Κρητῶν ἐπιτροπὴν μέγα χρηματικὸν ποσόν. Ἡ βασίλισσα μάλιστα ἐθεώρει τετελεσμένην τὴν Κρητικὴν προσάρτησιν, εἰποῦσα πρὸς πολλοὺς τε ἄλλους εἰς ἐπίσκεψιν αὐτῆς μεταβάντας Ἕλληνας καὶ πρὸς τὸν Ν. Σαρίπολον. ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ὁθωνος (11 Ἰουλίου 1867) : «*Ἐλπίζω ὅτι ταχέως θέλει λυθῇ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης.*» Καὶ χύσασα θαλερόν δάκρυ προσέθηκε : «*διηγεκὲς δειροῦ καὶ τοῦ βασιλέως καὶ ἐμοῦ εἶναι τὸ νὰ ἴδωμεν τὴν Ἑλλάδα εὐδαιμονοῦσαν καὶ μεγάλην.*» (2)

Ἐξ ἐπιστολῆς δὲ τινος τῆς βασίλισσας τῶν Κάτω Χωρῶν Σοφίας θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βύρτεμβεργ πρὸς τὸν Θουβενέλ, πρῶην πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας ἐν Ἀθήναις (1849—1850), ὑπὸ ἡμερομηνίαν 6)18 Ὀκτωβρίου 1863, μαρθάνομεν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐν Βάμ-

(1) Ἰδὲ «*Ἐστία*», ἀριθμ. 706 (1889) σελ. 30, ὑπὸ Χρ. Ἰ. Ἀννίνου.

(2) Ἰδὲ Ν. Σαρίπολου, «*Αὐτογραφικὰ Ἀπομνημονεύματα*», ἐν Ἀθήναις 1889 σελ. 119.

βεργ, ιδιωτεύων, δὲν ἦτο ποσῶς δυστυχής, ὅτι μόνη ἡ βασίλισσα ὑπέφερε σκληρῶς, τὸ δὲ πάθος αὐτῆς ὑπερενίκα ἡ ἐλπίς καὶ ἡ προσδοκία τῆς εἰς Ἑλλάδα ἐπιστροφῆς, ὅτι αὕτη ἦτο τετραγαμμένη μᾶλλον ἢ δυστυχής, ὠργισμένη μᾶλλον ἢ πάσχουσα. Ἴδου ἅπανα ἡ ἐπιστολή :

Στούττγαρτ, τῇ 6/16 Ὀκτωβρίου 1865.

* Ὁμίλησα τοσοῦτον περὶ ὑμῶν κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας, ὥστε ἔχω ἀνάγκην νὰ σᾶς ἐπαναλάβω τὰς περὶ ὑμῶν συνομιλίας μου. Μετέβην ἐκ Στούττγαρτ νὰ ἶδω τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασίλισσαν τῆς Ἑλλάδος ἐν Βάμπεργ, ἐνθα ἀπεκατέστησαν. Ἡ ἐξορία καὶ ἡ δυστυχία σπανίως ἐπιζητεῖται, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ ἐπίσκεψίς μου ἐνεποίησεν αὐτοῖς μεγάλην εὐχαρίστησιν, θεωρηθεῖσα ὡς σπανιότης. Ἐνόμισα, ὅτι ὁμιλοῦσα αὐτοῖς περὶ ὑμῶν, ὅτι θὰ καθίστων τὴν συνομιλίαν εὐχαριστοτέραν συμφύρουσα τοὺς περὶ αὐτῶν φιλικούς καὶ φιλόφρονας λόγους ὑμῶν.

* Ἡ βασίλισσα ἐκλαυσεν. Ἐν μέσῳ δὲ τῶν πολλῶν αὐτῆς παρὰ πόνων, τὸ ὄνομα ὑμῶν συνωδεύετο πάντοτε δι' ἐπαίνων καὶ λύπης, διατὶ ἅπας ὁ κόσμος δὲν ὁμοιάζει πρὸς ὑμᾶς. Ὁμολόγησα πρὸς τὴν βασίλισσαν, ἣν ἐγίνωσκον ὡς αἰχθιστα διακειμένην τῷ αὐτοκράτορι (Ναπολέοντι), ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἡγεμόνων, μόνος αὐτὸς ὑπῆρξε δίκαιος καὶ γενναῖος πρὸς αὐτούς. Ἀμφότεροι συνωμολόγησαν τὸ τοιοῦτο, ἐγὼ δὲ θὰ εἶμαι πάντοτε εὐτυχής ἐφ' ὅσον ἀποδίδουσι δίκαιον πρὸς τὸν ἀγαπητὸν ἡμῶν αὐτοκράτορα ! Κατὰ βάθος ὁ βασιλεὺς Ὅθων δὲν εἶναι δυστυχής. Ἡ βασίλισσα ὅμως θὰ ὑπέφερε σκληρῶς, ἐὰν δὲν ἦτο πλήρης προσδοκίας καὶ ἐλπίδος. Αὕτη εἶναι μᾶλλον τετραγαμμένη ἢ δυστυχής, μᾶλλον ὠργισμένη ἢ πάσχουσα !

Ἐγὼ ὅμως δὲν πιστεύω ποσῶς εἰς τὴν παλινόρθωσιν αὐτῶν, τοῦτο μοὶ λυπεῖ μεγάλως καὶ προβλέπω τούντεῦθεν τὴν ἄβυσσον τῆς θλίψεως αὐτῶν. Οὐδεμία ἐλπίς ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐννοεῖτε δὲ ὑπεχώρησα εἰς τὴν εὐχαρίστησιν νὰ γράψω πρὸς ὑμᾶς, ἵνα ἐκφράσω πρὸς ὑμᾶς τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν ἐξορίστων.

Συγχρόνως δὲ προστίθημι τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐξ ὁλοκλήρου ἀφοσιώσεώς μου, μεθ' ἧς διατελῶ πάντοτε ἀκριβῆς, κύριε, ἡ ἀγαπητὴ ὑμῶν(1)

Σ Ο Φ Ι Α Υ

Ὁ Ὅθων, ὡς πάντες ἐν γένει οἱ Γερμανοὶ, ἡγάπα λίαν τὰς ἐκδρομὰς καὶ ἰδίως ἐκεῖνας, αἵτινες παρεῖχον πρὸς τῇ ἀναψυχῇ καὶ ἐπιστημονικὸν καὶ ἀρχαιολογικὸν ἐνδιαφέρον, ἐφ' ᾧ καὶ ἅμα τῇ ἐκ Σμύρνης ἐπιστροφῇ, ἀρχούσης εἰσέτι τῆς ἀντιβασιλείας, κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου, τοῦ 1834, ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας συνοδευόμενος ἐπεσκέψατο τὰς Ἀθήνας (2), ἵνα ἴδῃ τὰς ἐν αὐταῖς ὑπὸ τοῦ ἐκ Βεῖμαρ ἀρχιτέκτονος Σάουμπερτ καὶ τοῦ Ἑλλήνος Κλεάνθους γενομένας πρὸς καθορισμὸν τοῦ σχεδίου τῆς μελλούσης πρωτευούσης τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ μέλλοντος νὰ ἀναγερθῇ βασιλικὸν Μεγάρου.

Τὸ σχέδιον τοῦτο, ἅτε ἐξ ἰδιοτελῶν σκοπῶν συνταχθὲν δὲν ἐγένετο δεκτὸν ἐφ' ᾧ καὶ προσεκλήθη ἐκ Γερμανίας ὁ διάσημος ἀρχιτέκτων Λέων Κλέντσε ἵνα ἀναθεωρήσῃ καὶ διορθώσῃ αὐτό, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπραξεν, ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει ἐν τινι περὶ Ἑλλάδος ἔργῳ αὐτοῦ (3). Ὁ βασιλεὺς μετὰ τινων ἡμερῶν διαμονήν, καθ' ἃς ἐπεσκέφθη τὰς ἀρχαιότητας πάσας τῆς μελλούσης πρωτευούσης αὐτοῦ, παρασκευασθέντων πάντων τῶν διὰ μεγάλην ἐκδρομὴν ἀναγκαιῶν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ χαράξαντος τὸ δρομολόγιον αὐτοῦ Λουδ. Ρός, τοῦ Κίτσου Τσαβέλλα, τοῦ Βάσσου, τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Βράντ, τοῦ Μακρυγιάννη, τοῦ Μαμούρη, τοῦ βαρόνου Φόιχτ Φονχου-νολσταϊν, τοῦ ἱατροῦ Ρέζερ, τοῦ γραμματέως αὐτοῦ Λεχμαίρ, τῶν διαγγελίων Βότσαρη, καὶ Καρθούνη καὶ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ βαρόνου Βύρτσβουργ, ἀνεχώρησαν ἑφίπποι, διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, εἰς Δαφνίον καὶ

(1) *Idē Thouvenel La Grèce du Roi Othon*, Paris 1890 σ. 386-387.

(2) *Ludwig Ross, Reisen des Königs Otto und der Königin Amalia in Griechenland*, Halle 1848 τόμ. 2, τόμ. Α' σελ. 3.

(3) *Aphoristischen Bemerkungen, gesammelt auf eine Reise nach Griechenland*, Berlin 1838.

ἐκεῖθεν εἰς Ἐλευσίνα, Ἐλευθεράς, Κιθαιρώνα, Πλαταιάς, Λεῦκτρα, Θεσπιάς, Θήβας, Κωπαΐδα λίμνην καὶ τελευταῖον τὴν 5)17 Σεπτεμβρίου εἰς Ἀλιάρτον. Ἐντεῦθεν τὴν 17ην ἐκκινήσαντες περιῆλθον τὸ Τιλφόσιον (Πέτρα σήμερον), τὴν Κορώνειαν, τὴν Λεβαδείαν, τὸ Μαντεῖον τοῦ Τροφωνίου, τὸν Ὀρχομενόν, τὸ Ἀκόντιον, τὴν Χαιρώνειαν, τὸ Πανοπαῖον, τὸν Παρνασσόν καὶ ἔφθασαν τὴν 7)19 Σεπτεμβρίου εἰς Δαυλίδαν. Τὴν 20ὴν ἐκ Δαυλίδος ἀναχωρήσαντες ἐπεσκέφθησαν τὴν Σχιστήν, τὸν ποταμὸν Πλειστόν, ἔφθασαν εἰς Ἀράχωβα, ἔνθα τὰ κοράσια τοῦ χωρίου ἐξελθόντα εἰς προὔπαντησιν τοῦ βασιλέως καὶ χορεύοντα ἔψαλλον :

Κάτω 'ς τὸν κάμπον τὸν πολύν,
 Τὸν εὐμορφον τὸν τόπον,
 Ἐκεῖ βουλιῶντ' ἡ εὐμορφιαῖς,
 Νὰ στήσουν μοναστήρι
 Ἐκτίσαν κ' ἀποκτίσανε,
 Γιάννουμ χορὸν χορεύουν,
 Μέρια χορεύουν χωριαναίς,
 Μέρια χωριατοπούλαις,
 Κ' αὐτοῦ 'ς τὴν δίπλην τοῦ χοροῦ,
 Χορεύ' ἡ ζερβοπούλα,
 Ποῦ λάμπουν τὰ μανίκια της
 Κ' ἀστραφτ' ἡ φορεσιά της,
 Ὁ βασιλιάς ἐξέβγαине νὰ πάη νὰ κεσερήσῃ,
 Νὰ κεσερήσῃ τὰ βουνά,
 Νὰ κεσερήσ' τοὺς κάμπους,
 Χιλιάδες φέρνει τὴν στεριά,
 Χιλιάδες καὶ τὸ πελάγι,
 Καὶ χίλιους εἰς τὰ διὸ πλευρά,
 Ἐγίνηκαν τρεῖς χιλιάδες,
 Τ' ἀσκέρι τὸν κοντοκρατεῖ
 Καὶ τὸν χορὸν κυττάζει.

Οἱ Ἀραχωθῆται μαθόντες, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐμελλε νὰ ἐπισκευ-
θῇ τὸν Παρνασσὸν ἑψάλλον ἐν χορῷ :

Ὡρα καλὴ σου, βασιλιά, ὦρα καλὴ σου αὐθέντη
Αὐτοῦ ποῦ βούλεσαι νὰ πᾶς 'ς τὴ Λιάκουρα ν' ἀναίβης
Νὰ πᾶς νὰ ἰδῇς τὸν Παρνασσόν, τὸν εὐμορφον τὸν τόπον,
Νοπέχει τὸ ψηλὸ βουνό, ψηλότερο ἀπ' ὅλα,
Παρακαλῶ σε, βασιλιά, παρακαλῶ σ' αὐθέντη,
'Αγάλλι ἀγάλλια νάρχεσαι, ἀγάλλια νὰ διαβαίνης,
Μὴν ἀποστάσης βασιλιά, μὴν ἀποστάσης ρῆγα,
Γιατὶ ν' ὁ τόπος γαβωτός, καθάλλα δὲν διαβαίνεις,
'Μπροσθὰ πηγαίνουν οἱ 'πλόφοροι, πίσω οἱ καπεταναῖοι
'Στὴ μέση παῖ ὁ βασιλιάς, παρατηρεῖ τὸν τόπον.

Κατόπιν δὲ μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Παρνασσοῦ εἰς Ἀράχωθα
καὶ αὐτοὶ ἐπανακάμψαντα ὑπεδέχθησαν διὰ χοροῦ καὶ ψωματος
πρὸ τοῦ περιβόλου τῆς ἐκκλησίας :

Καλὸ 'ς τὸν βασιλέα μας
Πῆρχεται π' τὸ λιθάδι,
Πῆρχεται ἀπ' τὸν Παρνασσόν,
'Απὸ μεσ' ἀπ' τὸ Σαρανταῦλι
Καὶ πῶς ἐκαλοπέρασες
Σήμερα στὸ λιθάδι ;
Μάζου τοῦ Μάϊου τὴν δροσιὰ
Καὶ φθιάσ' τὴν μενδέρη,
'Τι θὰ διαβῇ ὁ βασιλιάς,
Νὰ κάμῃ μεσημέρι
Μμάτια μυγδαλοσχισμένα
Κι' ἀπ' τὸν κόπον 'ντραλημένα
Τὸ τί τραγοῦδι νὰ σοῦ 'πῶ,
Βασιλιὰ νὰ σοῦ ἀρέσῃ ;
Πῆχεις ἀγγελικὸ κορμὴ

Καὶ δακτυλίδι μέση
 Τὰ δυὸ μαῦρα μάτια
 Μ' ἐκάμανε καμμάτια,
 Τὸ μπόγι σου τὸ τέριασα,
 'Σὲν μιὰ μηλιά στὴν πόλη,
 "Οπου τὴν ἔχ' ὁ βασιλιάς
 Μέσα στὸ περιβόλι,
 Βέργα μου ἀσημόβεργα
 Κυπαρισσιοῦ φυντάνι
 Νὰ ζῆς ὁ βασιλέας μας
 Κ' ἐμεῖς ὡς πᾶμ' κορμπάνι
 Τὸ κυπαρισσοκλώνερο
 Τὸ μυρισμένο ξύλο,
 Ν' ἄναι κι' ὁ βασιλέας μας
 Στὸ κᾶδρο καὶ στὸ 'ψήλο
 Τὸ κυπαρίσσι τὸ 'ψηλὸ
 Πιοῦ νᾶν' στὴν "Αγία Μαῦρα,
 "Ἐτσι κι' ἡ μέση σου λιανή
 Καὶ τὰ μαλλιά σου μαῦρα.

Μετὰ ταῦτα ἐπεσκέφθησαν τὸν Περνασσόν, τὸ λεγόμενον Σαρ-
 ρανταῦλι, τὸ Κωρύκειον ἄντρον, τοὺς Δελφούς, τὰς Φαιδριάδας
 Πέτρας καὶ ἐκεῖθεν διὰ τοῦ Χρυσσοῦ (Κρίσης) τὴν 11)23 Σεπτεμ-
 βρίου τὴν "Αμφισσαν.

'Εντεῦθεν τῇ 12)24 ἀνεχώρησαν εἰς Κίρραν ὁπόθεν ἐπιβάντες
 πλοίων ἐπεσκέφθησαν τὸ Γαλαξειδίον· ἐκεῖθεν μετέβησαν εἰς Ἀμ-
 βλίανην, ὁπόθεν ἐπεσκέφθησαν τὴν ἱστορικὴν Γραβιάν, εἶτα τὴν
 Ὑπάτην διελθόντες τὸν Σιπερχειόν· ἐκεῖθεν μετέβησαν εἰς Λαμίαν
 εἶτα εἰς Ἀγίαν Μαρτίαν, ὁπόθεν τὴν 17)29 Σεπτεμβρίου ἐπεσκέφ-
 θησαν τὸ ὄρος "Οθρυς.

Τῇ 18)30 Σεπτεμβρίου ἦτο ἡ ὀνομαστικὴ ἑορτὴ τοῦ "Οθωνος
 καὶ, μετὰ τὰς συνήθεις διατυπώσεις, ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Οἴτην,
 ἐπεσκέφθησαν τὰς Θερμοπύλας, τὴν χώραν τῶν ἐπικνημιδίων Λο-
 κρῶν, τὰς Κυνὸς Κεφαλὰς, τὴν πατρίδα τοῦ Πινδάρου, τὴν Ἀτα-

λάντην, τὴν Ὀποῦντα, τὸ Μαρτίνι, τὴν Κωπαῖδα καὶ τὰς Κατα-
βόθρας αὐτῆς. Ἐνθεῦθεν τῇ 23 Σεπτεμβρίου ἔφθασαν εἰς τὸ χω-
ρίον Κόκκιναν, ἐπεσκεύθησαν τὸ Πτῶν, τὰς Ἀκραϊφνάς, τὸ Ὑπατον,
τὴν Γλιζα, τὴν Δρέτσα, τὴν Τανάγραν, τὸν Ὠρωπόν, τὴν Κηρι-
σίαν, καὶ ἔφθασαν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἐπὶ δύο ἡμέρας διαμείναντες
ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν ἐφιπποῖ, ἔφθασαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ
βασιλείου, τὸ Ναύπλιον, τὴν 30)12 Ὀκτωβρίου ἐπισκεφθέντες καθ'
ὁδόν, τὴν Μεγαρίδα, τὰ Γεράνεια ὄρη, τὴν Περαιχώρα, τὸ Ἡραῖον,
τὸ Λουτράκι.

Βραδύτερον, γενομένης πρωτευούσης τοῦ Κράτους τῶν Ἀθηνῶν,
ὁ βασιλεὺς ἐποιεῖτο διαφόρους ἐκδρομὰς, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὸ 1839 καὶ
1840. Τῇ 18)30 Σεπτεμβρίου, ἑορτὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως,
μετὰ τὴν συνήθη τελετὴν, ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν αὐλικῶν, τῶν ὑ-
πουργῶν καὶ ἄλλων τινῶν προσκεκλημένων κατῆλθεν εἰς Πειραιᾶ
καὶ ἐπιβὰς τοῦ βασιλικοῦ ἀτμοπλοίου Ὀθωνος, διὰ σημαιῶν κατε-
στολισμένου, ἀνεχώρησεν εἰς ἐπίσκεψιν τῆς νήσου Αἰγίνης καὶ τοῦ
περιφήμου ναοῦ αὐτῆς τῆς Ἀθηναῆς ἢ τοῦ Ποσειδῶνος, κατ' ἄλλους.
Ἐνθεῦθεν μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἀξιολογωτέρων ἀρχαιοτήτων, πα-
ρετέθη ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ Ὀθωνος πλοῦσιον δεῖπνον,
καθ' ὃ ἐγένιναν πολλαὶ προπόσεις, ἰδίως δὲ ἡ βασίλισσα Ἀμαλία
δὲν ἔλειψε νὰ πράξῃ ὅ,τι ἦτο δυνατόν πρὸς πανηγυρικωτέραν τῆς
ὀνομαστικῆς ἑορτῆς τοῦ βασιλέως ἐορτάσιν. Τὸ πλοῖον ἐξεκίνησε
καὶ ἔλαβε τὴν πρὸς τὸν Πειραιᾶ, ὅτε κατὰ τὸν πλοῦν παιανίζούσης
τῆς μουσικῆς ἐγένετο, ἐκ τοῦ προχείρου χορὸς ἐπὶ τοῦ καταστρώ-
ματος καὶ μετὰ ταῦτα ἐψάλλοντο ᾠσματα διάφορα μέχρι τοῦ εἰς
Πειραιᾶ κατὰπλου.

Τῇ 28 Ἀπριλίου τοῦ 1840 περὶ τὴν 2αν Μ. Μ. ὤραν τὸ βα-
σιλικὸν Ὀθων ἄραν τὴν ἀγκυραν ἐκ Πειραιῶς κατηυθύνετο εἰς
Καλαμάκιον (Σχοινοῦς), ἔνθα ἀπεβιβάζοντο περὶ τὴν 6ην Μ. Μ.
ἐν μέσῳ τοῦ κρότου τῶν πυροβόλων.

Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα ἠκολουθοῦντο ὑπὸ τῆς Δεσποινί-
δος Νόρδενφλυχτ, καὶ τῆς Βότσαρη, ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κίτσου
Τσαβέλλα, τοῦ συνταγματάρχου Χῆς καὶ Γρίβα Γαρδικιώτη, τοῦ
ιατροῦ Ρεζερ, τοῦ βαρόνου Βόρτσβουργ, τοῦ Μαυρομιχάλη, τοῦ

γραμματοῦς Προβελεγγίου καὶ Γράφ, τοῦ ἀρχιτέκτονος Χάνσεν καὶ τοῦ Λουδοβίκου Ρός.

Ἐν τῇ παραλίᾳ περιέμενον αἱ ἀρχαὶ καὶ πολὺς κόσμος συνηγμένος ἔκ τε Κορίνθου καὶ τῶν περὶ· ἡ συνοδεία ἐκκινήσασα ἐπεσκέφθη τὴν ἐπαύριον τὸν Ἴσθμόν, τὴν Κορίνθον, τὴν Σικυόνα, τὰ Τρίκαλα, τὴν Κυλλήνην, τὴν Ζάχολην, τὴν Μονὴν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Τῇ δὲ 1|13 Μαΐου, τὰ Καλάβρυτα, τὸ Λεχοῦρι, τὸν Τριπόταμον (Ψοφί), τὴν Δίβρην, τὴν ἄνω πεδιάδα τῆς Φολῆς, τὴν Ἥλιδα, τὸν Πηνειόν, τὴν Ἀνδραβίδα, τὴν Γαστούνην, τὸν Πύργον, τὴν Ἀγουλινίτσαν καὶ τέλος τὴν 12|22 Μαΐου τὴν Ὀλυμπίαν.

Ἐνεκεν δὲ μικρᾶς ἀδιαθεσίας τῆς Α. Μ. τῆς βασιλίσσης ἔμειναν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ἐν Κυπαρισσίᾳ, ὁπόθεν τὴν 17|29 Μαΐου ἐπεσκέφθησαν τὸν Ἀετὸν, τὴν Μεσσήνην (Μαυρομάτη), τὴν Ἀνδρούσαν, τὸ Νησί, τὰς Καλάμας καὶ τὰ περὶ ὥς καὶ τὸ Τσεφερεμίνι.

Κατὰ τὴν ἐν Ἀνδρούσῃ ἐκδρομὴν, παρὰ τινὰ Βυζαντινὴν ἐκκλησίαν, ἡ βασιλίσσα παρετήρησεν ὅτι ἔλειπεν ἀπὸ τοῦ δακτύλου αὐτῆς ὁ γαμήλιος δακτύλιος, ἐφ' ᾧ καὶ τὰ μέγιστα λυπηθεῖσα ἀπέστειλε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀνθρώπους πρὸς εὔρεσιν, μεγάλην ὑποσχεθεῖσα ἀμοιβὴν τῷ εὐρόντι, ἀλλ' ἡ εὔρεσις ὑπῆρξε, πρὸς θλίψιν τῆς βασιλίσσης, ἀδύνατος.

Τῇ 27 Μαΐου διῆλθον τὴν πεδιάδα τῆς Στενυκλάρου, διέβησαν εἰς Ἀρκαδίαν, ἐπεσκέφθησαν τὴν Λυκόσουραν, τὴν Μεγαλόπολιν, τὸν Ἀλφειόν, τὴν Καρύταιναν, τὴν Ἀσέαν (Φραγκόβρυσιν), τὸ Παλλάντιον, τὴν Τρίπολιν, τὴν Τεγέαν καὶ τὴν 31|12 Ἰουνίου ἔφθασαν εἰς Μαντίνειαν.

Τῇ 1|13 Ἰουνίου ἐπεσκέφθησαν τὸ Παρθένιον ὄρος καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον (Ὑσαι), τὸν ποταμὸν Ἐρασίνον, ἐκεῖθεν ἔφθασαν εἰς Ἄργος, Μυκῆνας, Νεμέαν, Ἀκροκόρινθον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μίγαρα καὶ Ἐλευσίνα, ὁπόθεν ἐπιβάντες ἀμάξης ἀνεχώρησαν εἰς τὴν πρωτεύουσάν ἔνθα ἔφθασαν τὴν 5|17 Ἰουνίου ἀποκομίσαντες ἀρίστας ἐντυπώσεις(1).

(1) Ludwig. Ross, ἐνθ' ἀνωτέρω σελ 237.

Τὸ βασιλικὸν ζεῦγος, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1840, ἐπελήφθη νέας ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος θαλασσίας ἐκδρομῆς.

Οὕτω λοιπὸν συνοδευόμενον ὑπὸ μεγάλης ἀκολουθίας τοῦ ἀρχι-αυλάρχου Πλὺσκοβ, τῆς δεσποινίδος Βότσαρη, τῆς Δος Βίζεντάου, τοῦ Σούτσου, τοῦ Σαχίνη, τοῦ ἱατροῦ Ρέζερ, τοῦ Χές, τοῦ Μαυρομιχάλη καὶ ἄλλων τινῶν ἀξιωματικῶν, κατήλθον τὴν 17)29 Σεπτεμβρίου εἰς Πειραιᾶ καὶ ἐπιβάντες τοῦ "Οθωνος κατηνθύνθησαν πρὸς τὴν νῆσον Κέων, ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἰουλίδαν, τὴν Σύρον, τὴν Ἄνδρον, τὴν Τήνον, τὴν Νάξον, τὴν Θήραν, τὴν Ἀντίπαρον τὴν Πάρον.

Καὶ κατὰ τὸ ταξειδίδιον ὅμως τοῦτο συνέβη λυπηρόν τι· σχεδὸν ἐκινδύνευσαν τὴν ζωὴν οἱ βασιλεῖς, ἐν Πάρῳ, ἀναβάντες ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης καὶ τῶν φανῶν ἐπὶ τοῦ ὅρου Μαρπέσσα παρὰ τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Μηνᾶ. Εὐτυχῶς οὐδὲν παθόντες ἐπέστρεψαν εἰς Ἀθήνας τῇ 29 Σεπτεμβρίου.

"Οτε δὲ, ἐν ἔτει 1841, ὁ Μαξιμιλιανὸς ἐπισκέφθη τὰς Ἀθήνας οἱ βασιλεῖς παρεσκεύασαν καὶ αὐτῷ τὰ τῆς νέας ἐκδρομῆς εἰς Ἀργολίδα καὶ Λακωνίαν.

Ὁ βασιλεὺς συνοδεύετο ὑπὸ τοῦ Χές, τοῦ Σούτσου, καὶ ἄλλων ἀξιωματικῶν, ἡ δὲ βασίλισσα ὑπὸ τῆς Δδος Βίζεντάου, τῆς Βότσαρη, καὶ τῆς κ. Πλὺσκοβ, ὡς ὑπασπιστῆς δὲ τοῦ διαδόχου Μαξιμιλιανοῦ ἦτο ὁ Γκούμπεργερ καὶ οἱ Τζόλλερ καὶ Λέονροδτ. Τὸ πλοῖον "Οθων ἀπῆρεν ἐκ Πειραιῶς, τῇ ἐσπέρᾳ τῆς 30)12 Μαΐου, καὶ κατηνθύνετο εἰς Τροιζήνα, ἐκεῖθεν εἰς Πόρον, Καλαύριαν ἐκεῖθεν εἰς Γύθειον, εἰς Μαραθωνῆσι, εἰς Σπάρτην, Μιστράν, ἔνθα ἐπισκέφθησαν τὸ Μενελαῖον καὶ τὰ περίξ, ἐκεῖθεν τὴν Σελλασίαν, τὴν πεδιάδα τῆς Οἰνούντος, τὸν Ἅγιον Πέτρον, τὸ Ἄστρος, τὸ Νάυπλιον καὶ τὰς νήσους Ὑδραν καὶ Σπέτσας, ὁπόθεν ἐπέστρεψαν, τῇ 9)21 Μαΐου, εἰς Ἀθήνας.

Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς βασιλίσσης, ἀναχωρησάσης μετὰ πενταετῇ ἀπουσίαν ἐκ Γερμανίας, εἰς Ὀλδενβουργ, περὶ τὸ θέρος τοῦ 1841, ὁ βασιλεὺς ἀπεφάσισε νὰ ποιήσεται νέαν ἐκδρομὴν ἀνὰ τὴν Εὐβοίαν καὶ τὰς βορείους Κυκλάδας ἐφ' ᾧ καὶ τῇ 4)16 Σεπτεμβρίου συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Τσαβέλλα, τοῦ Γρίβα Γαρδικιώτη, τοῦ

Χέας, τοῦ Κρόππερ, τοῦ Μαυρομιχάλη καὶ τοῦ Σταΐνδορφ, τοῦ γραμματέως Βέντλανδ, τοῦ βαρόνου Στέγκελ, τοῦ Σ. Βουδούρη, τῶν καθηγητῶν Φούρου καὶ Βούρη τοῦ Λ. Ρόσς καὶ τοῦ Παπᾶ Νικολῆ πλοιάρχου τοῦ βασιλικοῦ "Οθωνος, ἐπέβη τοῦ "Οθωνος καὶ τῇ ἐπαύριον λίαν πρωτὶ ὥρμησαν ἐν τῷ ὄρμῳ τῆς Καρύστου, ἦν ἐπισκεφθέντες ὡς καὶ τὰ πλησιόχωρα, ἀνέβησαν ἐπὶ τῆς "Οχης, ἐκεῖθεν κατελθόντες εἰς Κάρυστον καὶ ἐπιβάντες τοῦ "Οθωνος ἀνεχώρησαν εἰς Σκύρον, ἐκεῖθεν τῇ 8)20 ἔφθασαν εἰς Σκόπελον, ἐπεσκέφθησαν τὴν τὴν Σχιάθον, ἐκεῖθεν τὸν "Ορεόν, τὴν "Ιστιαίαν, τὴν Αἰδηψόν, μετέβησαν εἰς Ἀλόνησον, Ξηροχώριον, εἰς Μαντουδί, εἰς Πυλῖνον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κύμην, ὅπουθεν ἔφθασαν τῇ 13)25 εἰς Πειραιᾶ.

Τῷ 1843, 8 "Ιουνίου, ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα ἡ περιγκήπισσα Φρειδερίχη, τοῦ "Ολσταϊν-Ὀλδενβουργ, ἀδελφὴ τῆς βασιλίσσης, καὶ οἱ βασιλεῖς, ἡμῶν ὠδήγησαν αὐτὴν εἰς τὸ ἄντρον τῶν Νυμφῶν τὸ ἐπὶ τοῦ Ὑμητοῦ κείμενον πρὸς τὰ νότια. Τοῦτο δὲ ἐπεσκέπτοντο οἱ βασιλεῖς ὁσάκις ἐτύγγανε νὰ ἔχωσι ξένους ἐν τῇ αὐλῇ, ὡς κατὰ Μάρτιον 1841, τοῦ διαδόχου τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανοῦ ἐλθόντος μετὰ, τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἵνα συνεργήσῃ εἰς τὴν ἐπὶ τὰ κριεττω μεταρρύθμισιν, ἀλλ' ἀνεχώρησε κατὰ Σεπτέμβριον νιπτόμενος τὰς χεῖρας, ὡς λέγει ὁ Ν. Δραγούμης. Τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1844 ἐπισκέφθη τὴν Ἑλλάδα ὁ πρίγκηψ Βαλδεμάρ τῆς Πρωσίας ἐπιστρέφων ἔκ τινος εἰς Ἰνδίας ταξειδίου.

Ὁ βασιλεὺς ἵνα διασκεδάσῃ τὸν ὑψηλὸν ξένον αὐτοῦ ἐπεχείρησε μετ' αὐτοῦ καὶ τῆς συνοδείας ἐκδρομὴν μέχρι Φυλῆς, Ἰππίου Κολωνοῦ, Αἰγάλεω, Καματεροῦ, Ἀχαρνῶν, τοῦ Ἀντροῦ τῶν Νυμφῶν καὶ μέχρι Μοναστηρίου τῆς Παναγίας τῶν Κλειστῶν, ἐνθα, ὡς ἀναφέρει ὁ Ρόσς, ἠρωτήθη παρὰ τινος μοναχοῦ : « ἡ ἀντιβασιλεία τί εἶναι ; καὶ τί τὴν ἔχει ὁ βασιλεὺς ; τοῦθ' ὅπερ ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἐπαρχιώτου τινος Ἑλλήνος, ὅστις ἀκούων ὅτι ἐδόθη Σύνταγμα, κατὰ τὸ 1843 ἠρώτησε : Τί πρᾶμα εἶναι αὐτὸς ὁ Σύνταγμας, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς κάνει ὅλους νὰ τρώμε ψωμὶ χωρὶς νὰ δουλεύωμε ; »

Τῇ 15)27 Σεπτεμβρίου ἐπεσκέφθησαν τὸ Δίπυλον ἢ τὴν Θριάσιον Πύλιν, τὸ Κεραμεϊκόν, τὸν Ἑλαιῶνα, τὸν Κηφισσόν, τὴν ἱερὰν ὁ-

δόν, τὸν Αἰγάλεων, τὸ Δαφνί, τὰ Θριάσιον καὶ τὸ Ἐλευσίνιον, πεδίον, τὴν Ἐλευσίνα καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς, ὁπόθεν ἐπέστρεψαν εἰς Ἀθήνας.

Τῇ 26 Σεπτεμβρίου, ὀλίγας τοὔτέστιν ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βαλδεμάρ, οἱ βασιλεῖς ἐπεχείρησαν νέαν ἐκδρομὴν ἀνὰ τὴν Εὐβοίαν καὶ ἄλλην ἀνὰ τὴν Βοιωτίαν καὶ Λοκρίδα. Συνοδεύοντο δ' ὁ μὲν βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Γρίβα Γαρδικιώτου, τοῦ Καρατάσσου, τοῦ Μαυρομιχάλη τοῦ ἰδιαιτέρου γραμματέως Βέντλανδ, τοῦ ἱατροῦ Ρέζερ καὶ ὑπὸ ἄλλων τινῶν κυρίων, ἡ δὲ βασίλισσα ὑπὸ τῶν δεσποινίδων Μαυρομιχάλη καὶ Βίζεντάου. Ἡ συνοδεία ἐξεκίνησε τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου 1844, ἐξ Ἀθηνῶν ἐφ' ἁμαξῶν μέχρι Δεκελείας, ὁπόθεν ἐφιππεύσασα διὰ τῆς Αὐλίδος ἐφθασεν εἰς Χαλκίδα, ἐπισκέφθησαν τὸν Κάνεθον, τὸν Καραμπαπᾶ, τοὺς ἀμπελῶνας, τὴν Ἀρετοῦσαν πηγὴν, τὴν Ἐρέτρειαν, τὸ Ἀλιβέρι, τὴν Δυστόν, τὸ Αὐλωνάρι, τὴν Ἀγίαν Θέκλαν, τὰ Καστροβαλλὰ, τὴν Κύμην, τὴν Δίρφον, τὰς Στροπένας καὶ τὴν Στενὴν, ὁπόθεν ἐπέστρεψαν καὶ αὐθις εἰς Χαλκίδα τῇ 11 Ὀκτωβρίου. Κατὰ τὴν ἐκδρομὴν ταύτην ἐν Ἀλιβερίῳ ὑπεδέχθησαν τοὺς βασιλεῖς ὡς ἐν Ἀραχώῃ διὰ χορῶν καὶ ᾠσμάτων ὑπὸ τῶν ὡραιότερων κορασίδων ἁδομένων : « βασίλισσα ὦσαι ὀμμάτιά μου » καὶ τό : « νὰ ζῆς νὰ σὲ χαροῦμε ὅταν τὰ ὕψηλὰ βουνά. »

Τῇ 12 Ὀκτωβρίου ἀνεχώρησαν ἐκ Χαλκίδος καὶ ἐφθασαν εἰς Χάλια καὶ τὸ ἀρχαῖον χωρίον Σαλγανεύς καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λουκίσια καὶ ἐν Ἀνθηδόνα, ἐκεῖθεν εἰς Παραλίμναις, εἰς Πτόνον, Μαρτίνι, Ἀταλάντην καὶ διὰ τῶν Λοκρικίων παραλιῶν, τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, Δαφνοῦντος, Καινούριου Χωριοῦ, Θερμοπυλῶν, Βοδονίτσας, Τουρκοχωρίου καὶ Θηβῶν ἐπέστρεψαν εἰς Ἀθήνας τῇ 19 Ὀκτωβρίου 1844.

Τῇ 11 Μαΐου 1845 οἱ βασιλεῖς μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτῶν ἐφ' ἁμαξῶν ἐξέδραμον διὰ τῶν ὀπισθεν τοῦ Ὑμηττοῦ χωρίων Λιόπεσι, Σπάτα, Μαρκόπουλα, Κουβαρᾶ, Κερατέας εἰς Σούνιον, ἐπισκεφθησαν τὰ Λαυρεωτικὰ ὄρη, τὰ ἀρχαῖα μεταλλεῖα, τὸν Θορικὸν τὴν νῆσον Ἀγίαν Ἐλένην (Μακρονῆσι) καὶ ἄλλα τινα καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Ἀθήνας.

Τῇ 29 Μαΐου 1845 ἐγένετο θαλασσία ἐκδρομὴ διὰ τοῦ βασιλι-

κοῦ "Οθωνος ἀνὰ τὴν Εὐβοίαν, ἐκεῖθεν τὴν Οἷτην καὶ τὸν Παρνασσόν. Ἡ συνοδεία μετὰ τῆς ἀκολουθίας τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης μετὰ ταῦτα ἐπιβᾶσα τοῦ «"Οθωνος» ἔφθασεν εἰς Χαλκίδα, ἐκεῖθεν ἡ συνοδεία ἔφθασεν εἰς Ἀχμέτ-Ἀγᾶ, εἴτα εἰς Μακρολεῖβαδο, εἰς Ξηροχώριον, ὁπόθεν εἰς Μονοκαρύας, ἐκεῖθεν εἰς Ὠρεόν, ὁπόθεν μετέβησαν εἰς Γαρδίκιον καὶ τὰ ἐρείπια τῆς Κρεμαστῆς Λαρίσης· μετὰ ταῦτα εἰς Πτελεὸν καὶ τὰ Τουρκικὰ μεθόρια, εἰς Σούρπην, εἰς Ἀμαλιούπολιν, ὁπόθεν ἐπιβάντες τοῦ «"Οθωνος» ἐξέδραμον ἀνὰ τὸν Παγασσητικὸν Κόλπον καὶ μετὰ τινὰς ἄλλας ἐκδρομὰς ἔφθασαν τὴν 5ην Ἰουνίου εἰς Λαμίαν.

Ἐκ Λαμίας τῇ 6 Ἰουνίου ἐπισκέφθησαν τὴν Ὑπάτην, εἴτα τὴν Οἷτην, (1) ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν δυσμὰς καὶ ἔφθασαν εἰς Ἀμφισσαν, ἐκεῖθεν τὸ τρίτον εἰς Ἀράχωβαν, ἔνθα πάλιν ἐν χορῷ αἱ παρθένοι τοῦ χωρίου, ἡγουμένων τῆς Ρεγίνας Παπασταθοπούλου καὶ τῆς Σοφούλας Λαζαρή, ἔψαλλον τύδε τὸ ᾠσμα :

Βασιλισσά 'σαι μάτιά μου, βαστᾶς καὶ τὴν κορώναν,
 "Εχεις καὶ τὸν αὐγερινὸν 'σ τὰ χεῖλη καὶ τὸ στόμα.
 "Οταν θ' ἀναίβης 'σ τᾶλλογον, ὅλος ὁ κόσμος τρέχει
 Ποιὸς πρῶτος νὰ σὲ πρωτοῖδῃ, ποιὸς νὰ σὲ πρωτοβλέπῃ
 Ἡ μέση σου εὐλύγιστος, τᾶγγελικὸν σου σῶμα
 Φαίνεται 'πάνω 'σ τᾶλλογον 'σᾶν ἄγγελος 'σ τὸ δῶμα
 "Οταν σὲ πρωτοῖδαμεν 'σ τὸ κάστρον νάναβαίνης,
 'Ο ἥλιος ἐσκοτίνιασε καὶ σ' ἄρχισες νὰ φέγγης.

Ἐξ Ἀραχώβης ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ ἐπισκέφθησαν τὸ Μοναστήριον τῆς Ἱερουσαλήμ, τὴν Δαυλίδα, τὸ Μοναστήριον τοῦ Ἀγίου Σεραφεῖμ, τὸν Ἑλικῶνα, τὰς Θεσπιάς, τὰ Βίλια τοῦ Κιθαιρώνης καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Ἀθήνας τῇ 14 Ἰουνίου 1845.

(1) Κατὰ τὴν ἐκδρομὴν τὴν αὐτὴν συνέβη τὸ περὶ Λίχα ἀνέκδοτον ἐκεῖνο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐπαμεινώνδα Κ. Κυριακίδου, Ἱστορία τοῦ Συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ, Ἀθῆναι 1892, τόμος Α'. Ὁ Β' τόμος ἤρξατο τυπούμενος.

W. F. Schmeidler, Geschichte des Königreichs Griechenlands, Heidelberg 1877.

Alex. Clar. Hemze, Der Hellenische Nationalcongress zu Athen in den Jahren 1843 und 1844.

G. Herzberg, Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des Antiken Lebens bis zur Gegenwart, Gotha 1878.

Gegenwart, (Περιοδικόν) Τόμος IX (Leipzig 1854) σελ. 344—397 Περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἐτῶν 1841—1852.

Preussischen Jahrbüchern, Τόμος IV (1864) σελ. 365—392.

Mendelson Bartholdy, Die Verwaltung König Otto's und sein Sturz.

R. Rundstedt, Die Griechische Armee und die Revolution, Athen 1862.

Κ. Ν. Λεβίδης, Ἡ Ἑλληνικὴ Φυλὴ καὶ ἡ Δύσις, Ἀθῆναι 1856.

C. N. Levidis, Le gouvernement et L' administration en Grèce. Athènes 1863.

Γ. Κρέμος, Νεωτάτη Γενικὴ Ἱστορία, Ἀθῆναι 1890 Τόμ. Δ'.

Recueil des Traités, actes et pièces concernant la fondation de la Royauté en Grèce.

The Diplomatic history of the Monarchy of Greece, London 1838.

C. W. Heinbach, Griechisch—Römisches Recht im Mittelalter und in der Neuzeit (1853—1860) ἐν τῷ 87 τόμῳ τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Ersch-Gruber σελ. 1—106.

Edmond About, La Grèce contemporaine, Paris 1858.

Thiersch H. Griechenlands Schicksale von Anfang des Befreiungskriege bis auf die Gegenwärtige Krisis, Frankfurt a)M 1863.

G. Gerwinus, Das Schicksal Griechenlands in den Händen der Diplomatie, Leipzig 1862 Τόμ. VI σελ. 279-580.

G. F. Herzberg, Geschichte Griechenlands im 19 Jahrhundert ἐν τῷ 87 τόμῳ τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας Ersch-Gruber, σελ. 108—236.

Prokesh-Osten, Geschichte des Abfalls der Griechen etc. Wien 1862.

Χαραλάμης Ἀνδρέας, Χρονικὰ τῆς Βασιλείας Ὁθωνος, Περὶ Παπουλάκη (ἐν τῇ «Ἑστία» ἀριθμὸς 604 καὶ ἐφεξῆς (1889) καὶ ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ Παπουλάκη ὑπὸ Ἀντωνίου Τσαμαδοῦ («Ἑστία» ἀριθ. 708).

Edouard Thouvenel, La Grèce du Roi Othon, Paris 1890.

Π. Ι. Χαλκιοπούλου, Βαυαροκρατία καὶ Ἑλλὰς ἐν «Ἑβδομάδι» Περίοδος Β'. Ἔτος Ζ', φύλ. 17—22.

Begebenheiten in Griechenland, seit 1833.

Ἀεωνίδα Α. Βούλγαρη, Ἀποκαλυφθῆτω Ἀλήθεια, Ἀθήνησι 1878.

Ὁ Γέρον Αὐμπέρης ἡ διάλογοι ἐν περιπάτῳ κτλ. γραφέντες ὑπὸ ΣΙΒΙ (Βαλέττα), Ἀθήνησι 1836.

Ν. Τ. Βούλγαρη, Τὸ Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ὀλομέλεια Περίοδος πρώτη (1833—1843), ἐν Κερκύρᾳ 1862.

Θ. Γ. Κολοκοτρώνη, Πῶς καταστρέφεται κτλ., Ἀθήναι 1872.

Θρασύβουλος Ζ. Ἀργυρόπουλος, Εἰς Βασιλεὺς ἐλέφ Θεοῦ, Κέρκυρα 1862.

Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

C. N. L e v i d i s, Quelques mots sur la Grèce et l'ex Roi Othon, Bruxelles 1863.

G. A. M a v r o c o r d a t o s, L' Ultramontanisme démasqué par lui même, Athènes 1854.

A l e x. B a i l l i e - C o c h r a n, The Staat of Greece, London 1847.

Γ. Φίρλαϋ, Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, Ἀθῆναι 1844.

Ι. Σπηλιωτάκη, Τὸ Πολίτευμα, Ἀθῆναι 1881.

Ἄππερ (ἱππότου), Συμβουλαὶ ἀληθοῦς φίλου τῆς Ἑλλάδος (ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ), Ἀθῆναι 1860.

Π. Χαλκιοπούλου, Σκέψεις περὶ Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1863.

• μέρος Β', Πάτραι 1864.

Κ. Ν. Παπαμιχαλοπούλου, Παρὰ τὸν τάφον τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, ἐν Λειψίᾳ 1883.

Δημητρίου Σωφροτιάδου, Ὁθων καὶ Ἀμαλία, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1882.

Διάφορα ἔγγραφα καὶ ἐπιστολαὶ ἐκ τῆς Συλλογῆς τοῦ ὑποστρατήγου Γ. Κολοκοτρώνη, ἔκδ. Χ. Φιλαδελφείως, Ἀθῆναι 1855.

Περὶ ἀντιβασιλείας ἐν Ἑλλάδι ἔγραψεν ἰδίαν μονογραφίαν ὁ Karl Mendelson - Wartholdy ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Heinrich Sybel ἐκδιδομένῃ Historische Zeitschrift Περίοδος XXVIII.

Les Grecs à toutes les Epoques, par un ancien diplomate en Orient Paris 1870, ἰδίως ἀπὸ τῆς σελίδος 330 καὶ ἐφεξῆς.

S o c r a t i s I. T s i v a n o p o u l o s, Greece its Condition during The Reign of King Otto, etc. Athens 1864.

Λεωνίδα Παλάσκα, Τὰ συμβάντα τοῦ Ὀκτωβρίου 1862, Ἀθῆναι 1882.

Α. Κ. Ἡ νύξ τῆς 10—11 Ὀκτωβρίου 1862.

Ν. Δραγούμη, Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις, Ἀθῆναι 1878, τόμ. Β'.

Ναυπλιέως (ἄνωνύμου), Ἡ Νκυπλιακὴ Ἐπανάστασις, Ἀθῆναι 1862.

Θ. Γ. Κολοκοτρώνη, Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς βασιλείας τοῦ τοῦ Ὁθωνος, Ἀθῆναι 1881.

Ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος ἐν τῷ τέλει τοῦ Περιπλανωμένου αὐτοῦ (ἐκδ. 6' Ἀθηνῶν 1874, σελ. 247) ἀνήγγειλεν ὅτι ἀνεχώρει (1858) εἰς Εὐρώπην ἵνα μελετήσας ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις «ἀρυσθῇ τὰς χρηζούσας ἐτι πολυτίμους γνώσεις πρὸς τέλειαν ἀπάρτισιν τῆς ἀπὸ τοῦ 1853 ἔτους Ἱστορίας τῶν Νεωτέρων Ἑλλήνων, ἣν ἐκ πολλοῦ χρόνου ἠρξάμην γράφων καὶ μετὰ πενταμηνίαν ἐπαναστρέφω ὅπως ἐκδώσω ταύτην ἐν Ἀθήναις». Ἐκτοτε ὁμως δυστυχῶς οὐδὲν περὶ τῆς ἱστορίας ταύτης ἠκούσθη· διότι ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος, ὡς γνωστόν, ἀπέθανε, κατ' Ἰούνιον τοῦ 1843, ἐν τῷ ἐλληνικῷ νοσοκομείῳ Σμύρνης.

Ἔργα τοῦ ἐστεμμένου καὶ δαφνοστεφοῦς βασιλέως Λουδοβίκου, ὧν τινὰ μετεφράσθησαν ἐλληνιστὶ ὑπὸ Ραγκαβῆ καὶ Καρύδη εἰςὶ τάδε : Gedichte (Ποιήματα) ἐκδ. Μονάρχου 1829, 1839 καὶ 1847 τόμ. 4, καὶ τὸ Walhallas Genossen (Σύντροφοι τοῦ Βαλχάλα τοῦ Γερμανικοῦ τοῦτέστι Πανθέου κειμένου ἐν Donastauf παρὰ τὴν Ρατισθόννην, ὅπερ διαταγῇ τοῦ Λουδοβίκου ἐκόσμησαν οἱ καλλιτέχναι Ράουχ καὶ Σβαντάλερ), Stutigart 1847.

Μεταξὺ τῶν ποιημάτων τοῦ Λουδοβίκου εἰςὶ καὶ τὰ ἐξῆς περὶ Ἑλλάδος καὶ Ἑλλήνων :

- 1) Des Parthenons Bildwerke in England.
- 2) An Hellas
- 3) An die Hellenen
- 4) Zuruf an die Hellenen
- 5) Des Hellenischen Abzeichens Farbe.
- 6) An Homer.
- 7) Hellas Betreffend.
- 8) An Hellas in dritten Frühling nach ihrer Wiedergeburt.
- 9) An Hellas in vierten Jahre ihrer Befreyung.
- 10) An die Hellenen (Herbslied).
- 11) Nach Ipsara's Fall.
- 12) An die Hellenen im Frühling 1825.
- 13) Zuruf an die Hellenen als Ibrahim Pacha in den Peloponnes eindringend.

- 14) Auf die Ferbrennnug Türkisch Schiffe.
- 15) Auf Navarino Einnahme.
- 16) Missolunghi.
- 17) An die Hellenen, da Ich König.
- 18) Trost an die Hellenen in April 1826.
- 19) Der Griechen Klage in Frühling 1826.
- 20) Da sich' s zeigte dass Missolunghi Ersturmung eine Luge war.
- 21) Nachruf an Missolunghi.

Ἴδού δὲ πῶς μετέφρασαν στίχους τινὰς τοῦ Λουδοβίκου :

Πίπτετε πίπτετ' εὐτυχεῖς
 λεπταὶ σταγόνες τῆς βροχῆς
 ὡς τόσα δάκρυα χαρᾶς, ἂν ἡ Ἑλλάς, τὰ πλήθη
 ὡς δάκρυα σπαρακτικὰ
 ἂν ἔσωσ καὶ ἡττήθη.

*Προσφορὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ ἀνακτορικοῦ ταμείου
 τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου.*

(1826) εἰς τὸν αὐλικὸν τραπεζίτην Κ. Ἐτχ- ταλ δι' ἐνδεεῖς Ἑλληνας τρεῖς δόσεις τὸ σύνολον	Δρ. 118,872
(1821) εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐταιρίαν μὲ 1,000 φιορ. κατὰ μῆνα	• 28,800
(1828) εἰς τὴν αὐτὴν	• 21,600
(1833) δάνειον 50,000 φράγκων, τὸ ὅποῖον καθ' ὑψηλοτάτην ἰδιόχειρον ἐπιστολὴν τὴν 29ην Σεπτεμβρίου 1836 παρεχωρήθη εἰς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα Ὁθωνα, ὡς κεφάλαιον πρὸς σύ- στασιν Νοσοκομείου ἐν Ἀθήναις	• 55,849
(1836) δῶρα καὶ ἐπὶ τῆς στιγμῆς χορη- γήσεις ἐγκριθεῖσαι ὑπὸ τῆς Α. Μ. ἐν καιρῷ τῆς ἐν Ἑλλάδι διατριβῆς	• 2,884.80
Ἔθροισμα	• 228,005.80

	Ἐκ μεταφορᾶς	• 228,005 80
(1836) διὰ τὴν πρῶτην ἀποκατάστασιν τοῦ Νοσοκομείου ἐν Ἀθήναις		• 2,040
(1836) εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινότητα ἐν Ἀθήναις ἕν κεφάλαιον καταστα- στατικόν		• 3,000
(1837) εἰς τὸν Γραμματέα τῆς Ἐπικρα- τείας Κ. Ρουδάρτον διὰ τοῦ αὐλικοῦ τραπεζί- του Ἐίχταλ πρὸς ἐξαγόρας ἐλλήνων εὐρίσκο- μένων εἰς δουλείαν 20,000 μετὰ τῶν ἐξόδων		• 20,671 46
(1839) διὰ σύστασιν ἑνὸς ὀρφανοτροφείου ἐν Ἀθήναις συνεισφορά		• 1,000
(1826—1839) βοήθειαι ἑκτακτοὶ καὶ ἐπὶ τῆς στιγμῆς εἰς διαφόρους Ἑλλήνας		• 2,274.72
(1826—1839) ὁμοίως εἰς ἀφεθέντας Β. Ἑλλήνας στρατιώτας		• 13,903.20
(1828—1830) σύνταξις εἰς τὴν χήρα τοῦ Μάρκου Μπότσαρη		• 23,138.52
(1834—1836) ἄφεις ἐνοικίου διὰ τὸ κτί- ριον τοῦ ἐλληνικοῦ καταστήματος		• 8,640
(1834—1836) ἐπισκευαὶ τοῦ κτιρίου τού- του διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ καταστήματος		• 3,107.40
(1836—1839) διὰ τὴν ἐλληνικὴν ἐκκλη- σίαν· δηλονότι μισθὸν τοῦ ἱερέως, τοῦ ὑπηρε- του τῆς ἐκκλησίας, καὶ λοιπὰ διὰ τὴν ἱερουρ- γίαν ἐξοδα		• 25,492.85
(1825 καὶ 27—1838—39) δι' ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ἀκολούθων νέων Ἑλλή- νων : Δημ. Βότσαρη, Ρίζου, Ρίζων Ἀριστεί- δου καὶ Ἰακωβάκη, Δημητρίου, Σχινᾶ, Κο- τζιά, Ρέντη, Παναγίου, Καλογεροπούλου, Στουρνάρα, Κοτζιά, Μισούλη, Ἀθανασίου καὶ Νικολάου Δαρδούγα, Δημητρίου καὶ Ἐλισάβετ		• Ἀθροισ. Δρ. 305,562.49

Ἐκ μεταφορᾶς Δρ. 305.562.49

Τζίφου, Εὐστρατίου καὶ Ἰωάννην Δαμουλᾶ,
Παρέμπλη, Καρπούνη, Φ. Ἰωάννου, Κατζᾶ,
Σάϊνη, Μαρκάκη, Σαχίνη, Φαρμακοπούλου,
Μελετίου, Καμπάνη, Πρωίου, Κυριακίδου, ὁ-
λων ὁμοῦ

• 126,147.73

Τὰ σταλέντα εἰς τὸ Κομητάτον τῶν Πα-
ρισίων, κατὰ τὴν ἐν τοῖς φυλλαδίοις τῶν πρα-
κτικῶν αὐτοῦ σημείωσιν, φρ. 85,6000

• 95,016

Ἀθροισis το ὅλον Δρ. 526,726.22

Καὶ ἐν γένει ὁ Λουδοβίκος ἐπραξεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὅ,τι ὁ
Θεὸς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ, βασιλέα,
Διὰ τοῦτο ὁμως καὶ οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε ἐπελάθοντο αὐτοῦ καὶ
ὅτε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν (Ἰούνιος τοῦ 1888) ἐωρτάσθη ἡ ἐκατονταετη-
ρίς τοῦ πατρὸς τοῦ πρώτου ἡμῶν Βασιλέως Ὁθωνος τοῦ Α', ὁ
δήμαρχος Ἀθηναίων Τιμολέων Φιλήμων μετεβῆ εἰς Μόναχον, ὅ-
πως συγχαρῇ τῷ ἀντιβασίλει.

Περὶ τῆς γραφῆς τῆς λέξεως Ὁθων ἢ Ὀττων. Περὶ ταύτης
ἰδοῦ τί γράφει ὁ πολὺς Α. Γ. Λευκίας ἐν σελ. 41—43 τῆς ὑπ'
αὐτοῦ γενομένης ἐν ἔτει 1833 ἐν Βιέννῃ ἐκδόσεως τῆς τοῦ Δημη-
τρίου Μόσχου τοῦ Λάκωνος ἐποποιίας: *Τὸ καθ' Ἑλάνην καὶ Ἀλέ-
ξανδρον*:

Ἡ πασῶν μὲν τῶν λέξεων, μάλιστα δὲ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἐκ
μῆος φωνῆς εἰς ἄλλην μεταβάσις αἶε διὰ τῶν ὁμοιοειδῶν πῶς καὶ
ὁμοιοδυνάμων στοιχείων γίγνεται. Οὕτω πάλαι οἱ Ἕλληνες τὰς
λατινικάς (οὐ γὰρ ἐνταῦθα περὶ τῶν ἑβραϊκῶν, αἰγυπτίων καὶ ἄλ-
λων ἀσιανῶν ὁ λόγος) μετεμόρφουν λέξεις, τὸ capitolium, Καπι-
τώλιον, τὸ Cicero, Κικέρων κτλ γράφοντες. Ταῦτ' ἀμοιβαίως καὶ
Λατῖνοι ἐποιοῦν, οἷον Ὅμηρος Homerus, Διογένης, Diogenes
etc. Προσέτι ἡ τῶν τριῶν δασέων θ, φ, χ εἰς τὴν λατινίδα μετά-
βασις διὰ τε τῶν ὁμοιοδυνάμων ρωμαϊκῶν στοιχείων καὶ τοῦ ἡ
γίνεται. Θέων, Theo, φιλόσοφος, philosophus Χάρων, Charo.

Τούτων δ' οὕτως ἔχόντων, κατ' ἀνάγκην καὶ τὸ κύριον ὄνομα "Οθων ἐν ταῖς ξέναις διαλέκτοις Otho διὰ τοῦ th δεῖ γράφεσθαι. "Οτι δ' ἡ λέξις Ἑλληνικὴ ἐστὶ, τὰ ἐξῆς ἀποδείκνυσιν. "Οθίω (τὸ καὶ ὀθεύω) κατὰ τοὺς λεξικογράφους σημαίνει φροντίζω, λατ. *curo, rationem habeo*. ἔστι δὲ καὶ ὀθομαι ἐν παθητικῷ σχηματισμῷ. Σίθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγιζω, οὐδ' ὀθομαι κοτέοντος. ('Ιλ. Α'.) ἀντὶ τοῦ, ἐπιστροφὴν οὐ ποιοῦμαι ὀργιζομένου σου· ἢ ὀθομαι, ταράττομαι, παρὰ τὸν κόταβον. ὃ σημαίνει τὸν τάραχον· ἢ ὀθω, τὸ συστρέφω καὶ κινῶ, ἀντὶ τοῦ, οὐ κινουμαι, οὐκ ἐπιστρέφομαι, (ἐτυμολ. μέγα). Καὶ ('Ιλ. Α'.) Ὁ δ' ἀφήμενος οὐκ ἀλεγιζει, οὐδ' ὀθεται· καὶ ἀλλαχοῦ. Οὐκ ὀθεται ἴσος ἐμοὶ φᾶσθαι· ὃ ἐστίν, οὐ συστέλλεται, τολμᾷ ἴσος ἐμοὶ ὀνομάζεσθαι. Ἐκ τοῦ ὀθω οὖν, ἢ ὀθέω, τὸ "Οθων παραγόμενον, ὡς κύριον ὄνομα παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν τῷ τοῦ κατὰ τὸν πρῶτον ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα ζῶντος ὁμωνύμου τῆς Ρώμης αὐτοκράτορος βίῳ ἀναγινώσκεται. Ἄλλως τε καὶ εἰ τὸ "Οθων λατινικὴ λέξις ἦν, οὐκ ἔδει τὸν Πλούταρχον "Οθων, ἀλλ' "Οτων γράφειν, ὡς καὶ τὸ λατινικὸν *Cato* Κάτων, ἀλλ' οὐ Κάθων λέγει. Καὶ οἱ Λατίνοι κατὰ τοὺς εἰρημένους κανόνας Otho γράφουσι, καὶ οἱ Γάλλοι Othon ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Οἱ δὲ Γερμανοὶ τὴν ἑλληνικὴν παραγωγὴν, ὡς ἔοικεν, ὑπερορῶντες, διὰ δύο τί *Otto* γράφουσι, δέον ἢ Otho γράφειν, ἢ γοῦν Oto δι' ἐνὸς t, ἐκ τοῦ μυθολογικοῦ γίγαντος Ὄτος τῆς τοῦ ὀνόματος παραγωγῆς γενομένης. Ἄλλ' οἱ μὲν ἀλλογενεῖς ἐν ταῖς ἰδίαις φωναῖς γραφέτωςαν τὸ ὄνομα κατὰ βούλησιν ἕκαστος· οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται τῷ τυχόντι αὐτεπαγγέλτως τὰ οἱ δοκοῦντα ὅλοις ἀλλοτρίοις ἔθνεσιν ὑποτίθεσθαι· ἡμεῖς δ' οἱ Ἕλληνες μυρίων ἂν εἴημεν ἄξιοι ἰάμβων, εἰ τὴν τῆς ἑλληνικῆς λέξεως ὀρθογραφίαν ἦτε δι' ἀμάθειαν, εἴτε δι' ἄλλο τι, ὡς τινες τῶν ἡμετέρων ἐποίησαν, χαίρειν ἑάσαντες, καὶ τὸν νοῦν τῇ γερμανικῇ προσχόντες γραφῇ, "Οττων ἀντὶ "Οθων γράφομεν. Δεῖ γὰρ, τὸ τοῦ λόγου :

Πρὸς στάθμη πέτρον τίθεσθαι, μὴ τι πρὸς πέτρῳ στάθμην.

Οἱ δὲ τοῦτο ποιοῦντες οὐ μόνον γραμματικῶς, ἀλλὰ καὶ ἄλλως πως ἀμαρτάνουσι. Καὶ γὰρ τούτου, ὡς τὸ "Οθων "Οττων ἔδει γράφεσθαι, συνομολογηθέντος, ἐπεὶ τῷ ἡμετέρῳ Βασιλεῖ, καὶ ἑξυμπαντι

τῷ ἑλληνικῷ Γένει ἔδοξεν ἔντε τοῖς δημοσίοις δόγμασι, καὶ ἐν τοῖς νομίμασιν Ὅθων γράφειν, τίς εὖ φρονῶν δύναται καὶ τὸν Ἀνακτα, καὶ τοὺς ὑποδρηστῆρας, καὶ τὸ Πανελλήνιον οἶον γραφὴν ἀμαθείας γράψασθαι ; Καὶ ἰδιώτῃ γὰρ ἐκάστῳ ἔξεστι τὸ ἴδιον ὄνομα κατὰ βούλησιν γράφειν, καὶ νῦν μὲν οὕτως, νῦν δ' ἄλλως ἑαυτὸν ὀνομάζειν τε καὶ ἐπονομάζειν. Ὅθωνα οὖν οἱ καὶ πράγματι καὶ ὀνόματι Ἕλληνας γράφοντες, τῶν μὴ τοιούτων ψευδογραφούντων οὐκ ἀλεγίζουσιν, οὐδὲ ὄθονται.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ σελ. γ'—δ'. | ΕΙΣΑΓΩΓΗ σελ. 5—28

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἐγκαθίδρυσις τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ
Βασιλείου. — Ἀντιβασιλεία

Ναύπλιον πρωτεύουσα τοῦ Βασιλείου — Ἀφιξίς βασιλέως
Ὁθωνος τῇ 18ῃ Ἰανουαρίου 1833 — Ἀντιβασιλεία: Ἀρμανσβεργ,
Μάουερ, Ἐτδελ (1833-1835). — Πρῶται δυσαρέσκειαι τῶν Ἑλ-
λῆνων. — Στάσις. — Διοικήσεις ἀντιβασιλείας καὶ ποικίλα νομο-
θετήματα αὐτῆς. — Ἀποστολὴ εἰς Εὐρώπην τῶν ἐγκριτοτέρων
πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος. — Αἱ Ἀθῆναι πρωτεύουσα τοῦ
Βασιλείου. σελ. 29—95

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Μοναρχία

Τέλος τῆς Ἀντιβασιλείας. — Ἐνηλικίωσις Ὁθωνος. — Ταξείδιον
βασιλέως. — Γάμος Ὁθωνος. — Ἀρμανσβεργ ἀρχιγραμματεὺς. —

Συνέχεια τῶν σφαλμάτων τῶν Βαυαρῶν. — Πρωθυπουργία Ρού-
δαρτ. — Στάσις ἐν Πάτραις. — Λοιμὸς ἐν Πόρῳ. — Ἰδρυσίς Πανεπι-
στημίου. — Πρωθυπουργία Ὁθωνος. — Ἡ κε' Μαρτίου. — Ὁρησκευ-
τικαὶ ἔριδες. — Οἰκονομικά. — Κρητικὴ Ἐπανάστασις. — Συνωμο-
σία κατὰ τῆς μοναρχίας πρὸς ὑπογραφὴν τοῦ Συνταγματικοῦ
Χάρτου σελ. 95—219

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Συνταγματικὴ Μοναρχία

Ἡ ἐθνοσυνέλευσις. — Τὸ σύνταγμα. — Αὐτόχθονες καὶ ἑτερόχθο-
νες. — Ἐκφυγμός τῆς χώρας κατὰστάσις. — Στασιαστικὰ κινή-
ματα. — Ὑπουργεῖον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ
ἀντιπολίτευσις. — Ὑπουργεῖον Ἰωάννου Κωλέττη. — Ἡ πρώτη
Βουλὴ. — Ἡ κατὰστάσις τῶν κομμάτων. — Ἡ πολιτικὴ τοῦ ὑπουρ-
γείου Κωλέττη. — Σφοδρὸς ἀνταγωνισμὸς Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς
πρεσβείας. — Θάνατος Κωλέττη σελ. 220—268

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Συνέχεια τῶν στάσεων. — Καταστολὴ αὐτῶν. — Λύσις τοῦ δι-
πλωματικοῦ ἐπεισοδίου Μουσούρου. — Ὑπουργεῖον Κριεζῆ. — Ἀπαι-
τήσεις Ἀγγλίας. — Τὸ ζήτημα τοῦ Ἑβραίου Πατσιφίκου καὶ τῶν
νήσων Ἐλαφονήσου καὶ Σαπιέντζας. — Ὁ ἀποκλεισμός τῆς Ἑλλά-
δος ὑπὸ Πάρκερ. — Ἐσωτερικὴ κατὰστάσις. — Τὸ ἐκκλησιαστικὸν
ζήτημα : Κ. Οἰκονόμος, Θ. Φαρμακίδης, Θ. Κατρης. — Ἡ ἀνα-

γνώρισις καὶ ἡ καθιέρωσις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου . . . σελ. 371—498

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τὸ περὶ διαδόχου τοῦ θρόνου. — Διεθνεῖς περιπλοκαὶ ὡς ἐκ τοῦ ζητήματος τοῦ Παγίου Τάφου. — Ὁ Κριμαϊκὸς λεγόμενος πόλεμος. — Οἱ ὑπόδουλοι καὶ ἐλεύθεροι Ἕλληνες σύμμαχοι τῆς ὁμοδόξου Ρωσίας. — Κινήματα ἐν τοῖς μεθορίοις καὶ ἐπαναστάσεις. — Τὰ Καλαμπακικά. — Ἡ γαλλικὴ κατοχὴ τοῦ Πειραιῶς. — Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος πρωθυπουργός. — Ἡ Τουρκοελληνικὴ ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ συνθήκη τοῦ Κάνλιτζα. — Καὶ αὖθις τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς. — Εἰκοσιπενταετηρὶς Ὀθωνος. — Ἡ ἐξαφάνισις τῶν τριῶν κομμάτων. — Νέα πρόσωπα, νέαι ιδέαι . . . σελ. 499—590

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Δημόσια ἔργα. — Οἰκονομικὸν ζήτημα. — Οἱ ἀφοσιωμένοι καὶ οἱ μὴ. — Καὶ αὖθις τὸ περὶ διαδοχῆς ζήτημα. — Ὁ ἰταλικὸς πόλεμος, ἀφορμὴ κατὰ τοῦ Ὀθωνος ἀντιπολιτεύσεως. — Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἀντιδυναστικῆς κινήσεως καὶ τὰ αἴτια αὐτῆς. — Τὰ Σκιαδικά. — Τὰ Ναυπλιακά. — Τὸ τελευταῖον ὑπουργεῖον τοῦ Ὀθωνος. — Τὰ Κυθνικά. — Τὰ ἐν Ἀθήναις. — Ἡ πτώσις τοῦ βασιλείως Ὀθωνος. — Ἀναχώρησις αὐτοῦ ἐξ Ἑλλάδος. — Ἡ εἰς Μόναχον ἄριξις. — Ἰδιωτικὸς τῶν πρώην βασιλέων τῆς Ἑλλάδος βίος ἐν Βάμπεργ. — Συμπεράσματα . . . σελ. 596—788

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ σελ. 799—848.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐνταῦθα σημειοῦμεν τὰ κυριώτερα τῶν τυπογραφικῶν παρορμαμάτων, τὰ δ' ἦττον οὐσιώδη ἀφίενται εἰς τὴν εὐμένειαν τοῦ ἀναγνώστου :

Οὕτως ἐν σελίδι δ' ἀντὶ ἱστορικῶν γραπτέον *ἱστορικῶν*· ἐν σελίδι 30 ὑποσημείωσις προσθετέον μετὰ τὸ ρυθμοῦ : *κεῖται*. Ἐν σελίδι 49 ἀντὶ ἐπιδεικνύων γραπτέον *ἐπιδεικνύει*· αὐτόθι τὸτ γραπτέον *τὸν*. Ἐν σελίδι 72 ἀντὶ Ἑλλήνες γραπτέον *Ἑλληνες*. Ἐν σελίδι 144 (ὑποσημείωσις) ἀντὶ Schmiedler γραπτέον *Schmeidler*. Ἐν σελίδι 228 ἀντὶ ἀνταπέμψαντες γραπτέον *ἀνταπέμψαντες*. Ἐν σελίδι 232 ἀντὶ Ἡ γραπτέον *Ἡ*. Ἐν σελίδι 266 ἀντὶ θέλουσιν γραπτέον *θέλουσιν*. Ἐν σελίδι 347 κατὰ τὸ τέλος τῆς ὑποσημείωσεως προσθετέον : *αὐτόθι δὲ διαμέρων μετέφρασε καὶ ἐξέδωκε τὴν Τριλογία τοῦ Δάντη*. Ἐν σελίδι 412 ἀντὶ Ὑδραίου γραπτέον *Σαμίον*, Ἐπαμεινώνδα *Μπογιατζῆ* καλουμένου, ἀποθανόντος *ἐν Χαλκίδι τῇ 27 Ἰουλίου 1892*. Ἐν σελίδι 462 ἀντὶ ὀκτακοσιωστῶ γραπτέον *ὀκτακοσιοστῶ*. Ἐν σελίδι 516 (ὑποσημείωσις) ἀντὶ ΕΕ' γραπτέον *ΑΕ'*. Ἐν σελίδι 577 ἀντὶ Παναγιώτης Γ. Δ. Βάρβογλης γραπτέον *Παναγιώτης Γ. Βάρβογλης*. Ἐν σελίδι 689 ἀντὶ Λ. Ὅρσταϊν γραπτέον *Βερνάρδος Ὅρσταϊν*. Ἐν σελίδι 768 μετὰ τὸ πρωτότυπον προσθετέον : *ἐδιδάσκειτο δέ* : Ἐν σελίδι 777 ἀντὶ πινακεῖαν γραπτέον *παράκειαν*. Ἐν σελίδι 778 ἀντὶ πολινωδίαι γραπτέον *Παλινοῦδαι*. Ἐν σελίδι 781 ἀντὶ ἐν δημοσίῳ γραπτέον *ἐν τῷ δημοσίῳ*. Ἐν σελίδι 782 ἀντὶ αὐτοῖς γραπτέον *αὐτῆς*· αὐτόθι ἀντὶ ποικιτείας γραπτέον *πολιτείας*. Ἐν σελίδι 783 ἀντὶ ἐθνωλότειραν γραπτέον *ἐθνωλότεிரαι*. Σελὶς 784 ἀντὶ χώρας γραπτέον *χώραν*. Σημειώσεις τῇ σελίδι 119, δῆμαρχος Ἀθηναίων δὲν ἦτο ὁ Γ. Σκοῦφος, ἀλλ' ὁ Ἀράργυρος Πετράκης. Τὰ ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ ὀνόματα τῶν συγγραφέων τὰ κατ' ὀνομαστικὴν θέτεον κατὰ γενικὴν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Ἔραστῆς μέσ' ὅ τὸ βαρέλι, κωμωδία. Κωνσταντινούπολις 1884, εἰς 8ον, σελ. 1—76 (πρωτότυπον).

Ἡ τυφλὴ τοῦ Σορρέντου, μυθιστορία τοῦ Φραγκίσκου Μαστριάννη (ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ). Ἀθῆναι, 1887, εἰς 8ον, σελ. 1—336.

Ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ καταδίκου, μυθιστορία Βίκτωρος Οὐγγώ. Ἀθῆναι 1888, εἰς 8ον, σελ. 1—125.

Ὁ Καμπούρης τῶν Παρισίων, μυθιστορία τοῦ Πῶλ-δὲ-Κόκ. Ἀθῆναι 1888, εἰς 8ον, σελ. 1—224.

Κιανῶν Πολιτεία, διατριβὴ ἐναίσιμος. Ἀθῆναι 1892, εἰς 8ον, σελ. 1—74 (ἀρχαϊστί).

Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, τοῦ Ρογήρου Παῦρ (μετάφρασις). Ἀθῆναι 1892, εἰς 8ον, σελ. 1—752.

Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἀθῆναι 1893, εἰς 8ον, σελ. η'—280 (πρωτότυπον).

Ἱστορία τοῦ Ὁθωτός. Ἀθῆναι 1893, εἰς 8ον, σελ. δ'—848 (πρωτότυπον).

Ἡ Κυρία μὲ τὰς Καμελλὰς τῆς τοῦ δράμα Ἀλεξάνδρου Δουμά εἰς πράξεις πέντε, Ἀθῆναι 1893, εἰς 8ον (μετάφρασις).

Ἐλάσσονες δ' ἄλλαι συγγραφαὶ αἱ δὲ : Ἱστορία τοῦ Βρυλλίου (Τριγλείας τῆς ἐμῆς πατρίδος) ἐν «Πλάτῳ» (ἔτος 1888, τόμ. Γ' σελ. 274—286), ἐν «Σωτήρι» (1889, τόμ. ΙΒ', σελ. 93 καὶ ἐφεξῆς ἐπὶ πολλὰ φυλλάδια) καὶ ἐν «Ἑβδομάδι» (1890, φύλ. 23, σελ. 11). Ἱστορία Δασκυλλείου ἐν «Πλάτῳ» ἐνθ' ἄνωτέρῳ, σελ. 156—171. Ἱστορία τῆς Βισθύκου νήσου (νῦν Καλωνύμου) ἐν «Πλάτῳ» ἐνθ' ἄνωτέρῳ, σελ. 83—89 καὶ 246—249. Ἐπίσκοποι τινες Ἀκαμείας (τῆς Βιθυνίας) ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος (Τόμ. Γ'. Τεύχος 9ον [1890] σελ. 219—225). Ἐπίσκοποι τινες Κίου ἐν «Νεολόγῳ» (Κων]πόλει, τῆς 19 Δεκεμβρίου τοῦ 1891. Περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πορφυροῦ Κίους ἐν «Πλάτῳ» σελ. 178—185. Ἡ μυθιστοριογραφία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι ἐν «Ἀττικῷ Ἡμερολόγιῳ» τοῦ 1889, σελ. 124—142 καὶ ἄλλαι φιλολογικαί, ἐπιγραφικαὶ καὶ κριτικαὶ μελέται ἐν ταῖς περιοδικαῖς «Ἑβδομάδι» καὶ «Θελξινόῃ» (Βραβλάς) καὶ ἐν ταῖς ἐφημερίσιν «Ἐφημερίδι», «Συλλόγῳ» καὶ «Ἐθνικῇ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ.

No 3

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

900

ΙΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

ΟΘΩΝΟΣ

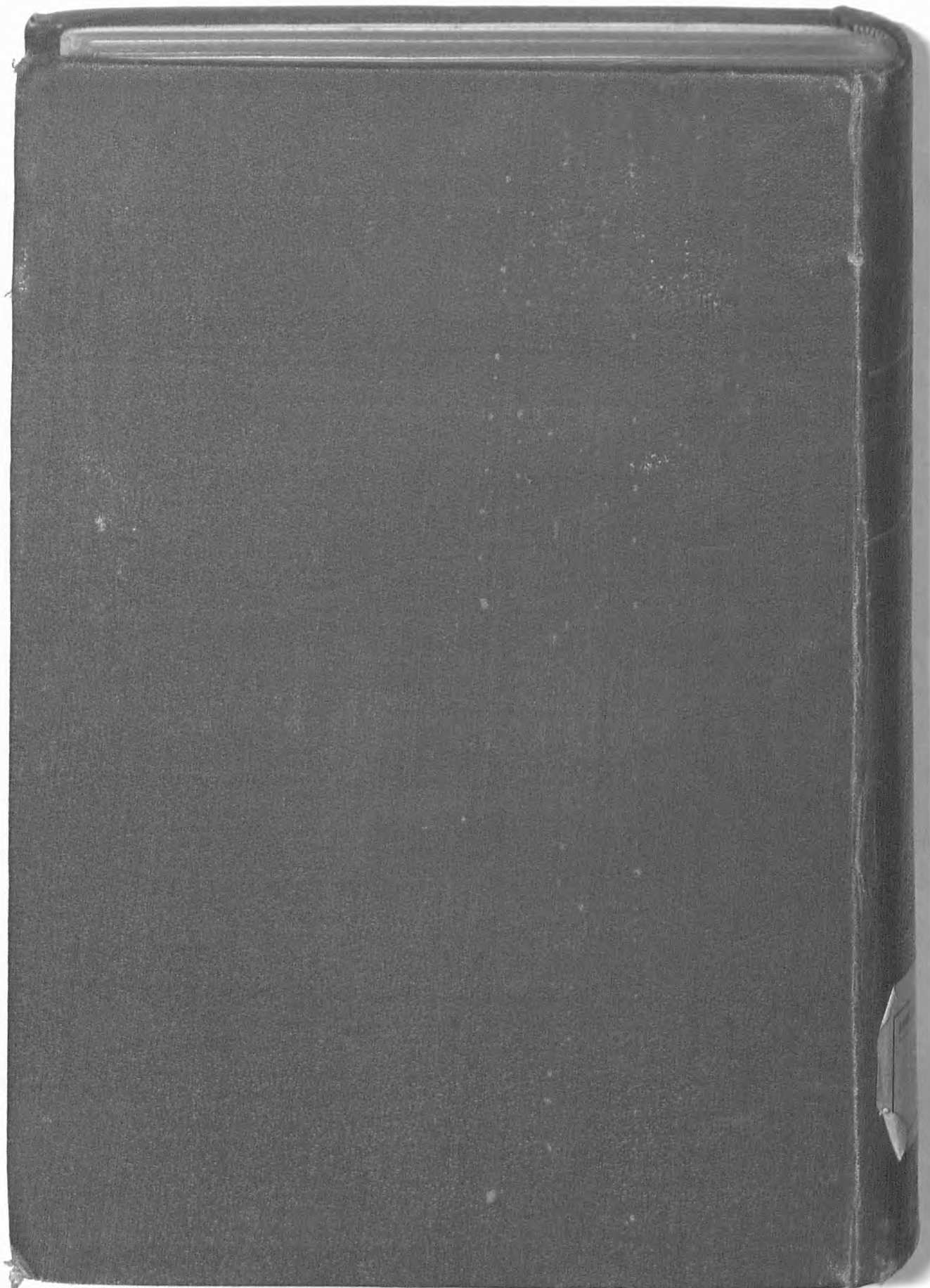
ἀριθ. χρ. 8785

Ημερομηνία
πιστοφής

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας